SECVNDA PARS EXAMINIS DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI, COMPLECTENS EXPLICATIONEM LOCORVM:

De Sacramentis in genere.
De Baptiſmo.
De Confirmatione.
De Euchariſtiæ Sacramento.
De Communione ſub vtraq; ſpecie.
De Miſſa.
De Pœnitentia.
De Contritione.
De Confeſſione.
De Satisfactione.
De extrema Vnctione.
De Sacramento Ordinis.
De Matrimonio.

Authore

MARTINO CHEMNICIO, D.

1. Iohan. 4.

Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, num ex Deo ſint: quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.

FRANCOFVRTI,
Excuſum per Iohannem Feyrabendt. Anno 1596.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOANNI MARCHIONI BRANDENBVRGENSI, STETINI, POMERANIÆ, CASSVBEORVM, SCLAVORVM, SILESIÆ, ET CROSSORVM, &c. DVCI; Burggrauio Noribergenſi, & Rugiæ Principi, &c. Domino ſuo clementiſſimo:

Gratiam, ſalutem ac pacem, à Deo Patre, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnicum Magiſtrum, authorem & conſummatorem fidei noſtræ.

ILLVSTRISSIME *Princeps ac Domine, Domine clementiſsime: extat in Epiſtola 111. Auguſtini ſententia, ſaluberrimam eſſe in Eccleſia Conciliorum autoritatem. Quæ ſi intelligatur de legitimis & veris Conciliis, vbi ipſa vox doctrinæ cœleſtis, in Scripturis Propheticis & Apoſtolicis patefacta & conſignata, iudex eſt, & de controuerſiis pronunciat; omnino veriſsima eſt. Neque enim Eccleſia Dei, motis præſertim de Religione controuerſiis, talis cœtus eſt, vbi nulla fiat de controuerſiis ex verbo Dei inquiſitio, nulla ſententiarum collatio, nulla dogmatum diiudicatio: ſed quiſque fingat & præſumat ſibi peculiarem, quam amplecti & tueri velit, ſententiam. Sicut de ſuis Cyclopibus Silenus apud Euripidem inquit:* Νομάδες· ἀκούει δ' οὐδὲν οὐδεὶς οὐδενός. *aut ſicut Ammianus de Iuliano apoſtata ſcribit, quod conuocatis diuerſarum ſectarum profeſſoribus, non præconis, ſed ſua ipſe voce proclamarit, vt tantum ciuilibus diſcordiis ſopitis, Religioni quiſque ſuæ, nullo vetante, tanquam reginæ ſuæ ſeruiret intrepidus. Sed ideo Deus Eccleſiam voluit eſſe* κοινωνίαν, *hoc eſt, communionem ſeu conſociationem, in qua multa & varia ad ædificationem corporis ſui diſtribuit dona: vt inſtituta de controuerſiis inquiſitione, doctiores in verbo Dei, fontes & fundamenta veræ ſententiæ aliis ita præmonſtrent, vt Spiritu corda illuſtrante, ipſi agnoſcere & intelligere poſsint, quæ ſententia vt orthodoxa ſit amplectenda: quæ vero opiniones, vt peregrinæ & falſæ ſint fugiendæ & damnandæ, vt ita errantes in viam reuocentur, infirmi confirmentur, & turbatores puritatis fonticulorum ciuitatis Dei, non humanis præiudiciis, ſed ipſa cœleſti voce, in Scriptura conſignata reprimantur, & niſi in viam redeant, damnentur.*

Hæc vero Eccleſiaſtica iudicia, non habent autoritatem Prætoriam, vt definitionibus ſuis, ratione ordinis, loci, dignitatum & perſonarum, vel poſſint, vel debeant fidelium conſcientias conſtringere: ſed hæc tota eſt autoritas definitionum Eccleſiaſticarum, ſi illarum certa, firma, & perſpicua fundamenta, in Scriptura ita poſſunt monſtrari, vt fideles agnoſcere, & iudicare

poſſint, eſſe non adulterinam vel alienam, ſed ipſam veri & boni paſtoris noſtri vocem. Hoc modo prima Apoſtolica Synodus, Actorum 15. controuerſiam de operibus legis, ex verbo Dei definiuit. Et poſtea definitionem ſuam non obtruſerunt Eccleſiis nuda authoritate quaſi Pratoria, ſine explicatione fundamentorum, & ſine confirmatione ex verbo Dei, ſed ideo Iudas & Silas, cum decretis Apoſtolicæ Synodi, miſſi ſunt ad Antiochenam Eccleſiam, vt dogmatum illorum rationes redderent, & verbo Dei confirmarent. Actorum 15. Ita enim Eccleſia certa redditur, ſe non hominum placita, ſed ipſius Spiritus ſancti iudicium amplecti & ſequi. Talium Conciliorum vere ſaluberrima eſt in Eccleſia authoritas: illis Eccleſia, tanquam voci cœleſti, merito debet ſumma cum reuerentia obedientiam, iuxta dictum: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. De huiuſmodi Conciliis, pius Imperator Martianus lege cauit, idque recte: Ne quis in Synodo ſemel iudicata, & recte diſpoſita, diſputando reuoluat: nec poſt veritatem repertam mendacium quærat.

Quia vero Scriptura affirmat, non omnes congregationes eſſe Concilia iuſtorum: ſed eſſe quædam Concilia impiorum, Pſal. 1. quædam malignantium, Pſal. 22. quædam vanitatis, Pſal. 26. teſtatur etiam, multa ſæpe in Conciliis impia decreta fuiſſe: vt in Conciliis Pontificum contra Micheam, Ieremiam, Chriſtum, & Apoſtolos: Chriſtianæ igitur prudentiæ & Religionis eſt, non ſtatim & temere ſine examine, ſine inquiſitione & diiudicatione, quæuis decreta, quæ Concilij titulo circumueſtita Eccleſiæ proponuntur, amplecti & ſequi. Si enim Concilij alicuius de dogmatibus definitiones, de quibus nec quærimus, nec intelligimus, nec agnoſcimus, an verbo Dei conſentaneæ ſint, tantum propter nomen & authoritatem Concilij, tanquam ipſius Spiritus ſancti vocem amplectimur: iam fides noſtra non ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto, de quo Pater è cœlo clamauit: Hunc audite, extructa eſt, ad Epheſios ſecundo. ſed fluxæ & inſtabili arenæ humanæ authoritatis innititur. Scriptum autem eſt: Vniuerſa vanitas, omnis homo. Item: Omnis homo mendax. Ideo Eccleſia non tantum libertatem habet diiudicandi, priori ad Corinthios ſecundo, Spiritualis diiudicat omnia, & 1. Corinth. decimoquarto, Cæteri diiudicent. ſed habet ſeueriſſima mandata Dei, 1. Iohann. quarto, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, num ex Deo ſint. priori Theſſalon. quinto, Omnia probate, & eius, quod bonum fuerit, tenaces eſtote. Iohannis decimo, Oues meæ vocem meam audiunt, alienam non ſequuntur. Matthæi ſeptimo: Attendite ab illis Pſeudoprophetis, qui in veſtimentis ouium ad vos veniunt.

Hac libertate vſus Hieronymus, non veretur pronunciare, Spiritus ſancti doctrina eſt, Canonicis literis prodita, contra quam ſi quid ſtatuant Concilia, nefas duco. Auguſtinus contra Creſconium lib. 2. cap. 21. Quia Paulus dicit, Eccleſiam ſubditam eſſe Chriſto, non igitur debet ſe Chriſto præponere,

cum

cum ille ſemper veraciter iudicet, Eccleſiaſtici autem iudices, ſicut homines plerunq; fallantur.

Nec vero ad Conciliorum contumeliam pertinere exiſtimandum eſt, ſi decreta illorum ad normam verbi Dei exigantur & examinentur. Ipſa enim Concilia debent hoc Eccleſiæ, vt decretorum ſuorum rationem reddant, monſtratis certis, firmis & perſpicuis in Scriptura cauſis & fundamentis, quibus conſcientiæ etiam illorum, qui hæc per ſe inquirere & diiudicare non poſſunt, ita erudiantur, vt agnoſcant & intelligant, ſe non hominum præiudicia, ſed ipſius Spiritus ſancti iudicium, cuius norma & regula in Scriptura conſignata eſt, amplecti & ſequi. Elegans & vera eſt Tertulliani ſententia, quæ recte huc accommodatur: Lex quæ ſe probari non vult, merito ſuſpecta eſt, & ſi non diſcuſſa & probata dominetur, improba eſt, cum nulla lex ſibi ſoli conſcientiam ſuæ iuſtitiæ debeat, ſed eis, à quibus obſequium expectat.

Ita in capitula Epheſini Concilij, priuſquam ab omnibus reciperentur, & approbarentur, multi doctiſſimi viri, inter quos etiam fuit Theodoretus ſapiens appellatus, inquiſiuerunt, examinantes ea ad normam Scripturæ, ne aliquid reciperent vel approbarent, de quo non poſſent certas & euidentes, ex Scriptura rationes reddere & monſtrare, quod eſſet verbo Dei conſentaneum. Nec Cyrillus detrectauit decreta illa declarare, & Scripturæ teſtimoniis comprobare & confirmare.

Et quidem hanc curam Chriſtiani Imperatores, ad ſe etiam pertinere iudicarunt. Ita Conſtantinus ad Synodum Tyri collectam, quæ iam decreta ſua promulgarat, ſcribit, apud Sozomenum libro ſecundo, capite 28. Volo vt properanter ad reuerentiam meam veniatis, ac geſtorum veſtrorum rationem per vos ipſos reddatis. Socrates libro primo, capite 34. verba Conſtantini ita recitat: Oportet vos feſtinanter ad meam venire pietatem, vt declaretis & oſtendatis, quam diligenter, ſyncere & recte iudicaueritis, & cuncta geſſeritis. Et Conſtantinus apud Sozomenum libro quarto, capite decimoſexto, ea conditione Synodum indicit, vt poſtea ad aulam venientes, quæ decreta eſſent, exponerent: vt & ipſe Imperator conſideret, an ſecundum Scripturas inter ſe conueniſſent: & de rebus agendis, quæ optima viderentur, determinaret, &c.

Hæc propter Tridentinam Synodum, quæ hoc ipſo menſe ante biennium abſoluta eſt, recitare volui. Sicut enim iniuſte Pontifex ab ordinibus Germanici Imperij poſtulauit, vt ſine conditione, qualiſcunq; futura eſſet Decretorum ratio, Concilio ſe ſubmitterent: ita nunc impie flagitat: vt omnes ſine neceſſaria diiudicatione, quæ conſiſtit in inquiſitione & examine, ad regulam ac normam verbi Dei, quæ in Scriptura nobis conſignata eſt, ſimpliciter amplectantur, & ſequantur Decreta, quæ in Tridentina Synodo promulgata ſunt: cum de ſingulis ferme, quæ ad dogmata pertinent, oſtendi poſſit, quod non obſcure, ſed quaſi verſa fronte repugnent, & Scripturæ, & puriori antiquitati.

Multum autem refert, extare veras & perſpicuas declarationes, quod impia illa decreta Tridentinę Synodi, non ex petulantia, non odio veritatis, non contentionis ſtudio; nec diſſentiendi libidine repudiemus & damnemus: ſed quod eius rei habeamus veras, iuſtas & grauiſſimas cauſas & rationes: quia ſcilicet Examen iſtorum Decretorum, ad normam Scripturę inſtitutum, clare & plane oſtendit, Decreta illa nihil aliud eſſe, quam deprauationem doctrinę cœleſtis, patefactę nobis in Scriptura, & confirmationem omnium errorum, ſuperſtitionum, & abuſuum regni Pontificij: quorum emendatio ad normam verbi Dei à multis annis flagitata, promiſſa & expectata fuit: ſed fruſtra, & in vanum, ſicut iam res ipſa oſtendit. Hac de cauſa, & in hunc vſum, data mihi ab Andradio Luſitano (ſicut in prima parte explicaui) occaſione, inſtitui ſimplici orationis filo, Examen Decretorum & Canonum Tridentini Concilij: & ſpero plures fore, qui hac in re operam ſuam Eccleſię ſplendidius, eruditius & felicius prǽſtent. Ego qui aurum & gemmas non habeo, vel pilos ſaltem caprarum, iuxta Hieronymi dictum, ad conſtructionem & conſeruationem tabernaculi Dei in terris, conferre volui. Simpliciter autem doctrinam noſtrarum Eccleſiarum recitaui: & oſtendi, quomodo ad eius oppreſſionem, tanquam ad ſcopulum, Tridentina iacula in ſingulis verbis directa ſint: contuli ſingula ad ſtateram Dominicam, quę in Scriptura ſacra à Spiritu ſancto nobis prǽformata eſt. Pluſculum autem laboris inſumendum fuit in explicandis teſtimoniis verę & purioris antiquitatis, cuius falſa ſpecie & vano prǽtextu, multorum ſimpliciorum animos faſcinant & decipiunt. Et inter examinandum, mirabiles fraudes & inſidias in Decretis illis deprehendi, quę ad primam inſpectionem non ſtatim ſe offerunt. Sed de toto hoc ſcripto, quod mediocri labore mihi conſtitit, verę Eccleſię Dei, & ęquis Lectoribus iudicium permitto: ſtudium enim & voluntatem Deo probari non dubito.

Veſtrę autem Celſitudinis nomini, Illuſtriſſime Princeps, alteram hanc partem Examinis Decretorum & Canonum Tridentini Concilij, dedicare & inſcribere volui. Complectitur enim explicationem illorum Decretorum, quę facta & promulgata ſunt non multo poſt illud tempus, cum Anno Domini M.D. XLVIII. Ordines imperij, poſt propoſitam Chymaram formulę interreligionis, cogerentur Decretis futuri Concilij ſine conditione ſe ſubmittere. Extat autem in publicis hiſtoriis ad ſempiternam memoriam, & à grata poſteritate magis celebrabitur, heroïcum illud verę Chriſtianę conſtantię exemplum, quod periculoſiſſimis temporibus, rebus vbique propter aduerſariorum potentiam nutantibus, cum omnes ferme Auguſtanę confeſſionis doctrinam profitentes, languidius & timidius agerent, Celſitudo veſtra magno & excelſo animo publice conteſtata eſt, ſe bona conſcientia decretum de interreligione laudare non poſſe, nec illud probare, quod poſtulabatur, vt ſine exceptione decretis futuri Concilij omnes ſe ſubmitterent. Arbitratus itaque ſum, non ingratam Celſitudini veſtrę fore lectionem

expli-

explicationis illorum Decretorum, quæ poſt triſte illud tempus, exultantibus atq; adeo paßim triumphantibus aduerſariis, in Tridentino Concilio promulgata fuerant. Ita enim Celſit. veſtra in memoriam reducetur imago triſtiſsimi ſtatus Eccleſiarum illius temporis: & grato animo Celſit. veſtra agnoſcet & celebrabit ſingulare illud beneficium Spiritus ſancti, cuius ductu & inſtinctu factum eſt, quod Celſit. veſtra tunc in futura illa Decreta noluit conſentire Et non dubito, propter Celſit. veſtræ illuſtre nomen, quod ex illo memorabili conſtantiæ exemplo, piis omnibus celebre & gratum eſt, plures eo libentius haſce explicationes lecturos. Demiſſe itaque oro, vt Celſit. veſtra animo beneuolo & vultu placido haſce explicationes, quas multi exiſtimant Eccleſiæ non inutiles fore, ſuſcipiat. Memini enim Celſit. veſtram ante decennium lucubratiunculas quaſdam Mathematicas à me & flagitaſſe, & clementer ſuſcepiſſe. Cumq; tunc ſubſidio non contemnendo, Celſit. veſtra ſtudia mea iuuerit: iudicaui æquum eſſe, vt publica aliqua ſignificatione, animi mei gratitudinem, Celſit. veſtræ declararem. Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti oro, vt Spiritu ſuo ſancto Celſit. veſtram, & omnes, qui ad Reipub. gubernacula ſedent, gubernet, & in Eccleſia, poſtremis hiſce periculoſiſsimis temporibus, lucem verbi ſui, peculiari ſuo beneficio accenſam, conſeruet, nec Tridentinis inſidiis & fraudibus extingui patiatur. Brunſuigæ 18. Decembris, Anno Domini M.D.LXVI.

Celſit. Veſtram

demiſsè & reuerenter colens,

Martinus Chemnitius, D.

EXAMEN SECVNDAE PARTIS DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI, DE SACRAMENTIS, &c.

Exemplum primæ Apoſtolicæ Synodi, Act.15.

IN prima Apoſtolica Synodo, Acto.18. illa pars doctrinæ, de qua tunc propter motas controuerſias inſtituta erat ζήτησις, ex ipſis fontibus Scripturæ Propheticæ & prædicationis Apoſtolicæ (quæ poſtea ſicut Irenæus inquit, per Dei voluntatem, vt eſſet fundamentum & columna fidei noſtræ, in literas relata eſt) ita explicabatur, vt monſtratis firmis & conſpicuis veræ & ſanæ ſententiæ fundamentis, ratio redderetur, quare aliæ diſſentientes & contrariæ opiniones, abiiciendæ & damnandæ eſſent. Et ipſam quidem ſententiam, poſtea paucis & ſuccinctis capitibus (quæ δόγματα Actor.15. appellabant) comprehenſam, Eccleſiis proponebant, ſimul tamen etiam fundamenta, rationes & confirmationē ſuorum Decretorum, prolixe & perſpicue explicabant: vt ſcilicet Eccleſiæ ex verbo Dei conſtaret certa ratio, quid & quare amplectendum, quid fugiendum eſſet.

Apoſtoli quæſtiones ſuas poſtulantibus parati fuerunt vnicuiq; reddere fidei ſuæ rationem.

Feciſſe hoc Iudam & Silam Antiochiæ, teſtis eſt Lucas Actor.15. Et quod Paulus in Epiſtolis ad Romanos & Galatas magno conatu & multis argumentis agit, idem ipſum in aliis Eccleſiis viua voce feciſſe, non eſt dubium. Quod enim verbis docebāt (ſe ſcilicet non dominari fidei Eccleſiæ, 2. Cor.1. ſed paratos ſe eſſe ſemper ad apologiam omni poſtulanti rationem, 1. Pet.3.) idem facto & exemplis comprobabant.

Exemplum veterum Patrum Synodorum.

Hanc Apoſtolicam rationem veteres etiam Patrum Synodi ſecutæ ſunt, ſicut hiſtoriæ Nicenæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ & Chalcedonenſis ſynodorum vtrunq; deſcribunt, & decreta ſeu Canones, & quomodo controuerſiæ in vtramque partem diſputatæ, & ex quibus tandem fundamentis, iuxta regulam Scripturæ determinatæ fuerint. Quanquam de multis aliis Synodis nudi tantum canones ſeruati ſunt, neglecta vel ſuppreſſa explicatione cauſarum & fundamentorum; quæ res Eccleſiæ magis obfuit, quam profuit. Quia enim intelligentia dictorum, iuxta Hilarij ſententiam, ex cauſis dicendi ſumenda eſt, ſæpe à poſteris Canones minus dextrè intellecti, ſæpe vero etiam à piis & natiua ſententia, ad peregrina & adulterina dogmata ſtabilienda contorti ſunt, & demum prætexto Tituli Canonum, promiſcue par autoritas paulatim arrogata fuit omnibus decretis & canonibus, ſine inquiſitione, ſiue haberent, ſiue non haberent, certa, firma & perſpicua verbi Dei fundamenta. Et inde tandem extructa eſt Pōtificia illa tyrannis, quæuis decreta, & quoſuis canones, pro libidine & pro imperio, ſine vllis Scripturæ documentis, Eccleſiæ obtrudendi. Quæ ratio tandem in flagitioſam impudentiam, dignam fronte meretricis Babylonicæ deſiit. Extant enim in publicis ſcriptis, & à multis notatæ ſunt prodigioſæ Canoniſtarum voces:

Canoniſtæ.

Quod Papæ poteſtas ſit abſoluta, & eam habeat vt vult.
Quod habeat voluntatem pro ratione, in his quæ vult.
Quod nemo debeat ei dicere, Cur ita facis?
Quod ſit ſupra ius: & extra ius omnia poſſit.
Quod poſſit diſpenſare contra quatuor prima Concilia: item contra verba Euangelij, licet non contra mentem.
Quod contra Epiſtolas Pauli poſſit ſtatuere, &c.

Ab hac vero monſtroſa plane impudentia, Tridentina ſynodus initio aliqua modeſtiæ ſignificatione ſimulauit, ſe velle diſcedere. In Quinta enim & Sexta ſeſſionibus, ſpeciem qualemcunque prætenderunt, quaſi decreta ſua, non Babylonica iſta, de qua dictum eſt, autoritate, Eccleſiæ obtrudere: ſed ex verbi Dei fundamentis extruere & comprobare vellent. Sed quia experti erant boni Patres, quantum laboris & moleſtiæ eſſet, etiam ſine aduerſarij alicuius contradictione, de fundamentis doctrinæ Pontificiæ, tractationem inſtituere: cum quidem illa ipſa qualiſcunque de fundamentis velitatio, infirmitatem, imo fœditatem & abominationem dogmatum in regno Pontificio, plenius oſtenderet. Vbi igitur ad ſeptimam ſeſſionem, in qua doctrina de Sacramentis pertractanda erat, ventum eſt, exiſtimarunt labore illo, cum quidem Pontificis iſta materia, ne ſpeciem quidem iuſtæ inquiſitionis ſuſtinere poſſe videretur, ſibi ſuperſedendum eſſe: ſolis enim & nudis anathematis pro iure priuilegiorum ſedis Romanenſis, 2. Theſſalo. 2. facilius & tutius, quam monſtrandis fundamentis, & reddendis rationibus rem poſſe peragi. Sero enim forſan recordati ſunt eius, quod prudentia Magiſtrorum noſtrorum Pariſienſium, Anno Domini 1521. contra Lutherum cenſuit, legem ſcilicet definiendi in Eccleſia Pontificia hanc eſſe, vt quid ſentiant paucis explicent rationibus, cur ita definiant, nullis ſcripto mandatis: qualis ſcilicet in foro ratio eſt in ſententiis prætoriis. Minus igitur facilis & expedita erit ratio examinis in hac ſecunda parte. Petendæ enim erunt rationes & explicationes ex lacunis diſputationum, quæ extant apud ſcriptores Scholaſticos & Pontificios. In quibuſdam ſane Andradij explicationes examen noſtrum iuuare poterunt. Sed is non omnes locos pertractauit. Spero autem fore, vt quo eſt candore Andradius, qui diſſimulare neſcit, hac occaſione plenius aliquanto nobis explicet, quæ rationes in publicis deliberationibus, & in priuatis Synodi congreſſibus, de articulis ſequentibus agitatæ fuerint: vtile enim hoc futurum eſt, ad omnem poſteritatem. Nec poterit hoc vel Andradius, vel reliqui, qui Concilio iſti interfuerunt, detrectare. Extat enim illuſtre exemplū Cyrilli, in Epheſina Synodo, qui poſt editos canones non detrectauit, nec erubuit explicationes edere, in quibus ex verbo Dei rationem redderet τῶν ἀναθεματισμῶν. Deo igitur bene iuuante & fortunante, ad examen reliquæ partis Decretorum Concilij Tridentini accingemur.

Pontificij, in refutandis Aduerſariis, cur Anathematis potius quam firmis argumentis & rationibus ex ſacra Scriptura ſumptis, vtantur.

DE VOCABVLO SACRAMENTI: ITEM DE NVMERO & deſcriptione Sacramentorum in nouo Teſtamento.

DECRETVM DE SACRAMENTIS Eccleſiæ, publicatum in ſacroſancta Oecumenica & Generali, Tridentina Synodo, Seſſione VII.

AD conſummationem ſalutaris de iuſtificatione doctrinæ, quæ in præcedenti proxima ſeſſione, vno omnium Patrum conſenſu promulgata fuit, conſentaneum viſum eſt, de ſanctiſſimis Eccleſiæ ſacramentis agere: per quæ omnis vera iuſtitia vel incipit, vel incepta augetur, vel amiſſa reparatur.

Propterea ſacroſancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea iiſdem Apoſtolicæ ſedis legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreſes, quæ circa ſanctiſſima ipſa Sacramenta, hac noſtra tempeſtate, tum de damnatis olim à Patribus noſtris hæreſibus ſuſcitatæ, tum etiam de nouo adinuentæ ſunt, quæ Catholicæ Eccleſiæ puritati & animarum ſaluti magnopere officiunt, ſanctarum Scripturarum doctrinæ, Apoſtolicis traditionibus, atq; aliorum Conciliorum & Patrum conſenſui adhærendo, hos præſentes Canones ſtatuendos & decernendos cenſuit: reliquos qui ſuperſunt ad cœpti operis perfectionem, deinceps, diuino ſpiritu adiuuante, editura.

CANON I.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura vel pauciora quam ſeptem videlicet, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe vere & proprie Sacramentum, anathema ſit.

EXAMEN.

Apologia Auguſtana de vocabulo Sacramenti, etiã de numero,

Noſtri in Apologia Auguſtanæ cõfeſſionis publice profeſſi ſunt, ſe nõ magnopere rixari de vocabulo Sacramenti, aut de numero, cũ appellatio ſit ἄγραφος: quę etiã apud veteres ab aliis aliter, modo latius modo anguſtius accepta & deſcripta fuit: ſi modo hoc ſeruetur, vt res illæ, quæ in Scriptura, ſiue cum peculiarib. ritibus, ſiue abſq; ritib. habent mandatum Dei, & promiſſiones, retineãtur: & quidem eo modo tractentur & vſurpentur, ſicut in verbo Dei traditæ ſunt: ſiue Sacramenta appellẽtur, ſiue non.

Secundo, vt ritus illi, qui habent expreſſum mãdatum Dei in Scriptura, & additam claram promiſſionem gratiæ, quæ noui Teſtamenti propria eſt, accurate diſcernantur à reliquis rebus, quæ habent quidem mandatum Dei, ſed non habent peculiares & certos ritus diuinitus inſtitutos. Habent etiam promiſſionem, ſed non illam, quæ eſt de applicatione & obſignatione gratuitæ reconciliationis.

Tertio, & ritus qui non habent expreſſum mandatum & claram promiſſionem gratiæ in Scriptura noui Teſtamenti, ſed vel à Patribus accepti, vel ab aliis hominibus inſtituti ſunt, diſcernantur à ſuperioribus, de quibus iam dictum eſt.

Quarto, vt diſcrimen conſeruetur inter promiſſionem gratię, quæ beneficia redemptionis in Euãgelio promiſſa, ſolo & nudo verbo offert, & applicat credentibus & inter eandem, quando veſtita eſt ritibus ſeu ceremoniis diuinitus in verbo Dei inſtitutis.

Si hoc modo prius de rebus ipſis, ex Scripturæ ſententia, ſana doctrina & neceſſaria differentia conſtitueretur, poſtea de vocabulo & numero Sacramentorum, remotis vocabulorum τῶν ἀγράφων pugnis, non difficulter conuenire poſſet.

Quando vero per appellationẽ & numerum ſacramentorum, quæritur rerũ ipſarum confuſio & adulteratio, iam non eſt λογομαχία, ſed neceſſarium certamen de rebus ipſis. Et fruſtra imo inſidioſe & pernicioſe de vocabulis tentatur conciliatio, quæ cum periculo & deprauatione ipſarum rerum coniuncta eſt.

Hæc ideo ſub ingreſſum huius diſputationis recito, ne quis ſententiã Auguſtanæ cõfeſſionis, quando dicit, non eſſe magnopere rixandũ de vocabulo ſacramẽti, aut de numero, ita deprauet, quaſi velit, nos decretum Tridentinę Synodi, de ſeptem ſacramentis, eo modo ſicut ab ipſa proponitur & intelligitur, ſimpliciter ſine neceſſaria rerũ ipſarum explicatione & diſtinctione, imo cum manifeſta confuſione & adulteratione rerũ, recipere & approbare. Neceſſaria etiam in principio eſt hæc conteſtatio. Nos hac diſputatione illis rebus, quas Pontificij præter Baptiſmũ & Euchariſtiam titulo ſacramentorum inſignire ſolent (vt ſunt Miniſteriũ verbi & Sacramentorum, Coniugium, Pœnitentia, Augmentum, & Confirmatio donorũ Spiritus ſancti, Conſolatio ægrotantiũ, &c.) nullo modo, eam, quã ex Scripturæ ſententia habent & habere debẽt, veritatem, reuerentiam, dignitatem, & vtilitatem, vel imminuere, vel detrahere velle, quando pugnamus non eſſe vere & proprie Sacramenta à Chriſto inſtituta, eo modo, ſicut Baptiſmus & Cœna Domini vere & proprie ſunt ſacramenta: imo hoc tantum agimus, vt de illis reb. in Eccleſia ita ſentiamus & loquamur, ſicut Scriptura præſcribit & tradit: hoc enim modo habẽt & retinẽt verã ſuam dignitatem.

Examen primi Canonis, de numero Sacramentorũ noui Teſtamenti.

Sed propius accedamus ad Examen primi Canonis, de numero ſacramẽtorum N. Teſtamenti. Habet autem tria membra. Primo enim ſumit axioma illud quod veriſſimum eſt: quia autoritas ſeu poteſtas inſtituendi ſacramenta, vt ſint efficacia ſigna gratiæ, non eſt vllius creaturæ, ſed ſolius Dei, qui gratiã illã operatur: ideo neceſſe eſt, vt omnia quæ in N. Teſtamento vere & proprie ſacramenta eſſe debent, inſtitutionẽ ſuam habeant à Ieſu Chriſto Domino noſtro: quia ipſe eſt noui Teſtamẽti ſponſor, ad Heb. 7. & mediator, ad Heb. 8. & 12. Secundo non attexit, ſed ſine omni probatione, talia ſacramenta in N. Teſtamento nõ eſſe plura vel pauciora quàm ſeptẽ: cum expreſſio ſeptenarij numeri, nec in Scriptura, nec in tota vera & potiori antiquitate demonſtrari poſſit, vera etiã ſacramenti iuxta Scripturam proprietas, nullo modo ſeptẽ illis ex æquo conuenire poteſt. Et certũ eſt, ſicut poſtea oſtendemus, veteres prout vocabulũ ſacramẽti vel ſtrictius vel latius acceperunt, quoſdam pauciora, quoſdam plura quàm ſeptem, numeraſſe ſacramenta. Ipſis etiam Pontificiis non ignotę ſunt diſputationes eius, qui ſub nomine Cypriani Sermonem de ablutione pedum, & de chriſmate edidit. Item, Hugonis & Lombardi, qui ſentiunt, non omnia illa, quæ numerant ſeptem Sacramenta, ab ipſo Chriſto immediate eſſe inſtituta.

Summa ſeu Argumentũ eiuſdem Canonis.

Tertio dicit præſens canõ, ſeptem illa ſingula vere & proprie eſſe ſacramenta. Sed quid quæſo fingere poſſunt: quomodo matrimonium vere & proprie ſit ſacramentum, ſicut Baptiſmus & Euchariſtia? Quodnã enim eſt à Chriſto inſtitutum elementum, quod verbũ, quod accedat ad elementum, vt coniugium fiat Sacramentum? Quomodo per matrimonium, quod Siricius Pontifex definit, eſſe ſecundum carnem viuere, quod Deo non placere poſſit: quomodo, inquam, iuſtitia fidei per matrimonium vel incipit, vel augetur, vel re-

paratur,

paratur, iuxta ipſorum Sacramenti deſcriptionem in Decreto poſitam? Durandus aperte dicit, matrimonium non eſſe Sacramentū, ſtricte & proprie dictum, ſicut alia Sacramenta nouæ legis. Et hæc cū ita ſe habeant, tamen perfricta fronte & adducto ſupercilio, ſine probationib. & documentis, tantū pro imperio decernunt: Si quis dixerit, Sacramēta nouæ legis, non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura vel pauciora quàm ſeptem: aut etiam aliquod horū ſeptem non eſſe verè & propriè Sacramentum, anathema ſit.

Anathemata ad probationem ſeu confirmationem dogmatum fidei nihil faciunt, ſed vera & perſpicua rationes ex ipſis ſancta Scriptura fundamentis deſumpta.

Sane ſi ſola anathematum crepitacula, ſine certis, perſpicuis & firmis Scripturæ documentis, ad probationem dogmatum ſufficiunt, & poſſunt articulos fidei facere, poterunt hoc modo Iudæi ſuas Thalmudicas, & Turcæ Alcorani traditiones, Canonicas facere. Quid enim procliuius, quàm cum probare non poſſis, Anathema dicere? Sed ne terrore illo terreamur, Scriptura nos præmunit, cum inquit: Maledicent illi, tu vero benedicas.

Ex veterum orthodoxorū Scriptis non poteſt probari ſeptenarius numerus Sacramentorum.

Sed tota hæc diſputatio aliquãtò plenius examinanda erit. Operæ precium autem eſt, obſeruare, quod apud veteres Scriptores nullæ extant vel diſputationes, vel probationes de ſeptenario Sacramentorum numero: ſed tempore Hugonis & Lombardi ex Sorbona, in Eccleſiam inuecta eſt hæc opinio, quod nec plura, nec pauciora ſint in N. Teſtamento Sacramenta quàm ſeptem. Et Lombardus quidē cum aliàs ex Patribus ſua probare ſoleat, de ſeptenario Sacramentorū numero, ne vnam quidem veterum ſententiã allegat: Scholaſtici vero Scriptores, qui argumentis & rationib. tantum non diffluunt, ſeptenarium etiam Sacramentorum numerū argumentis & rationib. probare & confirmare, ſerio laborant. Dignū eſt autem perpetua memoria, ad omnem poſteritatē propaganda, quibus rationibus & argumentis, ſeptenarius Sacramentorum numerus à Scholaſticis in Eccleſiam inuectus, & ex quibus fundamentis receptus fuerit. Compendiū Theologiæ ex Scholaſticorum ſententia rationes, quod nec plura, nec pauciora ſint Sacramenta in N. Teſtamento, quam ſeptem, has reddit: Septem, inquit, ſunt Sacramenta, ſecundum ſeptem diuerſitates hominum in Eccleſia. Primū eſt Intrantiū, vt Baptiſmus. II. pugnantium, vt Cōfirmatio. III. vires reſumentiū, vt Euchariſtia. IIII. reſurgentiū, vt Pœnitētia. V. exeuntiū, vt Extrema vnctio. VI. miniſtrantiū, vt Ordo. VII. nouos milites introducentiū, vt Matrimoniū. Item Sacramēta, inquit, ſunt ſeptē, quia diſponunt ad ſeptē virtutes habendas. Nã Baptiſmus, eſt Sacramentū fidei, Confirmatio, ſpei, Euchariſtia, charitatis, Pœnitentia, iuſtitiæ, Extrema vnctio, perſeuerantiæ ſeu fortitudinis, Ordo, prudētiæ, Matrimonium, temperantiæ. Alia etiam, inquit, eſt ratio numeri Sacramentorum. Ordinãtur enim contra ſeptem morbos ſpirituales, ſcilicet, triplicem culpam, & contra quadruplicem pœnam. Baptiſmus contra peccatum originale, Pœnitentia, contra mortale, extrema Vnctio, contra veniale, Ordo, contra ignorantiam, Euchariſtia, contra malitiam, Confirmatio, contra impotentiam, Matrimonium contra concupiſcentiam.

Aſſignat etiam hanc rationē numeri ſeptenarij, quod iuxta rationem Medicinæ corporalis, quædã Sacramenta ſunt curatiua, quædam conſeruatiua, quædam præſeruatiua, quædam melioratiua.

Sed quis non videt, quam infirmę, imo quam futiles ſint hæ rationes, ad rem tantam comprobandam. Si enim hæc ſunt documenta & firmamenta cauſæ; ex ſimilibus, imo ex iiſdem rationibus, nullo negocio, vel plura, vel pauciora, quam ſeptem demonſtrari poſſent Sacramenta: & propter illas ipſas rationes, ſi ad demonſtrationem huius rei valent & ſufficiunt, neceſſe erit & ſub lege Moyſis, & ante promulgationem legis, nec plura, nec pauciora, quam ſeptem fuiſſe Sacramenta. Neque enim in nouo primum Teſtamento cœperunt eſſe ſeptem virtutes, & ſeptem morbi ſpirituales.

Rationes Pōtificiorum adducta ad cōprobationem ſeptenarij Sacramentorū numeri minime firma,

Eiuſdem futilitatis ſunt reliquæ etiam rationes: Ideo eſſe ſeptem Sacramenta nouæ legis, quia ſeptē ſunt ſigilla libri, Apoca. 5. Item, ſeptē ſunt tubæ Angelorum Apoc. 8. ſeptem ſunt ſtellę in dextera eius, qui ſimilis eſt filio hominis, & ſeptem ſunt candelabra, Apoc. 1. Septem panibus ſatiauit turbã, Matt. 15. Septem oculi ſuper lapidem, Zach. 3. Septem lucernę in tabernaculo, Exo. 37. Sed ex hoc fundamēto, eiuſdem conſequentiæ vigore D. Brentius ex aliis numeris in ſcriptura poſitis, colligit eſſe & pauciora & multo plura Sacramenta. Nec ſane video, cur conſequentia argumentationis, in aliis etiã numeris in ſcriptura annotatis, valere nō debeat, niſi forſan arbitrentur, ſe hoc acumine recudere poſſe vim illius conſequentiæ, quod Apoc. 1. vbi mentio fit ſeptem ſtellarū, Interpres vtitur vocabulo Sacramenti. Quidni igitur firma ſit demonſtratio, ſeptē eſſe Sacramenta, quia in illo loco, vbi vſurpatur vocabulū Sacramenti, ponitur numerus ſeptenarius: hæc enim ſunt verba: Sacramentū ſeptem ſtellarū, quæ ſunt Angeli ſeptem Eccleſiarū? Ego vero locū ipſis oſtendam, vnde multo magis proprie & luculenter, ex eadem ſcilicet copia demonſtrari poſſit ſeptenarius numerus Sacramentorum Eccleſiæ Pōtificiæ. De meretrice enim Babylonica, hoc eſt, de Antichriſto, Angelus ita loquitur. Apocal. 17. Ego dicam tibi Sacramentum mulieris & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, quæ ſunt ſeptem montes, ſuper quos mulier ſedet. Audis ibi vtrumq;, & vocabulum Sacramenti, & numerum ſeptenarium. Tota etiam pictura illius capitis non male conuenit: intelligenti ſatis.

Et hæ ſunt demōſtrationes, hæc fundamēta, quibus ſeptenarius numerus Sacramentorū in Eccleſiam inuectus & receptus fuit à ſcriptorib. ſcholaſticis. Neq; enim idoneis vel documētis ex ſcriptura vel teſtimoniis ex vera antiquitate ſcholaſtici ſeptenariū Sacramentorum numerū probare, vel conantur ſaltem. Tàm manifeſta autē eſt demonſtrationum harū futilitas, vt eius nunc pudeat ipſos etiam cōductitios patronos regni Pontificij, qui aliquid frontis habēt. Quia igitur in tanta Euangelij luce, veterib. illis cōmentis vident, ſe nō poſſe amplius homines dementare, noua nunc conſarcinant perizomata, ſi forſan panniculis detritis & reticulis, nouo aſſumento, vel ſpeciē aliquã induere poſſint.

Ipſos Pontificios pudere harum probationum.

Duobus autem potiſſimum argumentis ad ſtabiliendū ſeptenariū Sacramentorum numerū, hoc tempore vtuntur. Primo enim ex veterib. quibuſdam ſcriptoribus colligūt teſtimonia, quod appellationem Sacramenti tribuerint non tantū Baptiſmo & Euchariſtiæ, ſed præterea etiã quibuſdã aliis ritibus & reb. & hanc collectionem ita temperant, ne terminos ſeptenarij numeri egrediantur. Deinde ex definitione Sacramenti idem probant per illam regulam, cui definitio conuenit illi etiam appellatio definiti recte tribuitur. De ſingulis igitur ordine quædã annotabimus, vt ratio examinis non

Duo præcipua argumēta Pontificiorum ad confirmationem ſeptenarij numeri Sacramentorum.

tantum cum veterum ſophiſtarum nugis pugnet, verum etiam recentiorū rhetorum fucos detegat.

Eſt autem vocabulū ſacramenti ea lingua Latina communi & vulgari ſumptū. Varroni enim ſacramentum pignus eſt, quod litigantes ad Pontificem deponebant: & qui viciſſet, pignus repetebat: qui vero cauſa cecidiſſet, eius pecunia in ærarium referebatur. Alijs Latinis ſcriptoribus ſacramentū eſt iuſiurandum, ſeu obligatio, numinis & religionis interuentu confirmata. Vegetio eſt militare ſacramentum, quo milites duci aſtringuntur. Quæſtio autem eſt, quomodo & qua ratione vocabulum illud in Eccleſiæ ſermonem tranſlatum, & ad ſigna gratiæ diuinitus inſtituta accommodatum ſit?

Vetus interpres in Hagiographis, vbi Græci habēt myſteriū, aliquando reddit, ſacramentū: vt Tob. 12. Sapi. 2. & 6. Et Dani. 2. & 4. vbi Chaldaicū רזא Græci reddiderunt μυστήριον, tranſtulit, ſacramentum.

In nouo vero Teſtamento ſæpe Græcā vocē myſterij reliquit, alicubi vero reddidit, ſacramentum. Significat autē in genere id, quod arcanū ſeu ſecretū eſt. vt Tob. 12. Sacramentū Regis occultandū eſt.

Syr. 27. Amici myſteria denudare. Iudith. 2. Habuit cum eis myſteriū conſilij. Ita Paulus 2. Theſſ. 2. de Antichriſto loquens, dicit: Iam operatur myſterium iniquitatis. Principaliter vero ſignificat arcanum & ſecretum voluntatis, conſilij ſeu propoſiti Dei, quod rationi naturaliter non eſt notū, ſed toti mūdo abſconditū, niſi quantū diuinitus reuelatur.

Ita doctrina de redemptione & reconciliatione generis humani vocatur Myſterium, ſeu ſacramentum Dei, Coloſſ. 2. Myſterium Chriſti, Ephe. 3. Myſterium Euangelij, Ephe. 6. Myſteriū fidei, 1. Tim. 3.

Incarnatio filij Dei vocatur ſacramentum magnum pietatis, 1. Tim. 3. Vocatio gentiū vocatur ſacramentū voluntatis Dei, Epheſ. 1. Doctrinā de reſurrectione mortuorum, vocat Paulus Myſteriū, 1. Cor. 15. Et conuerſionē Iudæorū, Ro. 11. Ita Eph. 5. Coniūctionem Chriſti, cum Eccleſia ſua, vocat ſacramentū magnū. In hac ſignificatione vſitatū eſt, vocabulū ſacramenti, non tantū in verſionib. ſcripturæ, verum etiam in ſermone Patrū, qui ſæpe appellant ſacramentū diuinitatis, Incarnationis, Paſſionis. Tertul. contra Marc. 4. totum Chriſtianiſmum vocat religionis Chriſtianæ ſacramentum.

Sed hęc generalis ſignificatio, nec binariū, nec ſeptenariū numerum ſacramentorū probat. Paulus enim talia ſacramenta, multo plura numerat. & 1. Cor. 13, inquit: Si ſciero omnia myſteria. Deſcendamus igitur ad ſpeciē, vbi ſignificatio vocabuli myſterij, ſeu ſacramenti, anguſtior eſt. Vocatur autem *Myſterium.* Græce myſteriū, quod Latinus interpres ſacramentum reddidit: quando res aliqua, vel viſio externa, præter ſpeciem, quam externis ſenſibus ingerit, aliquid aliud ſignificat. Ita viſio ſomnij Nabuchodonoſor Dani. 2. vocatur ſacramentum. Et Apoc. 1. Viſio ſeptem ſtellarū ſignificans Angelos ſeptem Eccleſiarū, & quod ſeptem cādelabra ſunt ſeptem Eccleſiæ, vocatur ſacramentū. Ita Apoc. 17. vbi Angelus explicat, quid ſignificent ſeptem capita beſtiæ portantis meretricē, inquit: Ego dicam tibi ſacramentum mulieris. Ita etiam coniunctio viri & vxoris in coniugio, eſt ſacramentū cōiunctionis Chriſti & Eccleſiæ, Ephe. 5. Huic etiam affine eſt, quod de ſignificatione parabolarū Chriſtus inquit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, reliquis autem in parabolis. Hæc ſignificatio propius quidem aliquanto ad propoſitam quæſtionē accedit: ſed hoc modo multo plura numeranda erunt ſacramenta, quam ſeptem. Omnes enim figuras & allegorias, ſignificantes aliquid, Patres vocāt ſacramenta. Tertul. li. 5. contra Marcionem, vocat ſacramenta figurarum. & allegorias ſacramentorum, vbi de duobus Abrahæ filiis loquitur. Aduerſus Iudæos vocat ſacramentum ligni, diſputans de ſecuri Eliſæi, & de ligno Adæ. Ita Auguſti. tractans allegorias, vocat ſacramentum panis, ſacramentum piſcium, ſacramentum numeri, &c. Noſtra vero quæſtio eſt, quomodo & qua ratione vocabulum ſacramenti ad ſigna gratiæ noui Teſtamenti, qualia extra omnem controuerſiam ſunt Baptiſmus & Cœna Domini tranſlatum & accommodatum ſit. Et in hac inquiſitione aliquid operę poſui. Non autem deprehendi, quod Scriptura appellationem myſterij ſeu ſacramenti tribuat Baptiſmo vel Cœnæ Domini: imo nec ordini, nec pœnitentiæ, nec impoſitioni manuum, Act. 8. & 19. nec vnctioni Apoſtolorū, Marc. 6. in Scriptura tribuitur appellatio myſterij vel ſacramenti. Eph. 3. Non ipſum miniſterium ſeu ordo ſed quæ per miniſterium annunciantur, ſunt & vocantur Paulo iuxta generalem ſignificationem, myſteria ſeu ſacramenta, Epheſ. 5. vbi de coniugio tractat Paulus, addit: Sacramentum hoc magnum eſt, Sed ipſe ſe explicat, magnum illud de quo loquitur ſacramentum, non eſſe in coniunctione coniugū, ſed in coniunctione Chriſti cum Eccleſia. Ita enim Ambroſius & Chryſoſtom. locum illum interpretantur, & Pauli verba manifeſta ſunt: ſacramentum hoc magnum eſt: ego vero dico, in Chriſto & Eccleſia. Theodoretus ita interpretatur: Sicut Eua ex Adamo formata eſt, ita Eccleſiam naſci ex Chriſto. Quod ſi quis propter hanc ſignificationem, quod ſicut vir & vxor ſunt in carnem vnam, ita etiam Eccleſia ſit caro de carne Chriſti, &c. contendat matrimonium in Scriptura vocari myſterium ſeu ſacramentum, nō rixabimur de vocabulo. Latè enim *Sacramenti Vocabulum Late patet.* illud patere, & multis aliis reb. ratione ſigni tribui, iam exemplis oſtendimus. Noſtra vero quæſtio eſt de illa ſignificatione, ſicut Baptiſmus & Cœna Domini, vere & proprie ſunt & vocantur ſacramenta.

Et vſurpatio vocabuli ſacramenti in hac ſignificatione, vt ſcilicet accommodetur ad ſigna gratię efficacia, qualia in nouo Teſtamento extra controuerſiam ſunt Baptiſmus & Cœna Domini, habet quidem aliquam affinitatem cum illis Scripturę exemplis, de quibus ſupra dictum eſt: non tamen ex Scriptura, ſed ex Eccleſiaſtica loquendi conſuetudine ſumpta eſt. Scriptura enim nuſquam vel Baptiſmum vel Euchariſtiam vocat myſteria vel ſacramenta. Hactenus ergo eſt appellatio ἄγραφος.

Quia vero diligentia digna eſt pie eruditis, loquī cum Eccleſia: non rixamur de vocabulo, ſed hoc agimus, ne doctrina rerū, quæ in Scriptura tradita eſt, per vocabulū ἄγραφον turbetur & adulteretur. Conſiderandū igitur eſt, qua ratione Eccleſiaſtici quidā Scriptores, vocabulū ſacramēti ad ſigna gratiæ N. Teſtamenti accommodarint. Et ad hanc cōſiderationem pertinet, Quomodo vocabulū illud alij latius, alij anguſtius, vſurparint. Ita enim manifeſtum euadet, ex Patrib. quoſdam pauciora quoſdam plura numeraſſe ſacramenta quam ſeptem.

Tertul. ex vulgari Latina lingua de ſacramentō *Tertullian.* militari, vocabulum ſacramenti ad Baptiſmum hoc modo transferre videtur. Ad martyres enim, de abrenunciatione, quæ fit in Baptiſmo, & de reliquis interrogationibus ita inquit: vocati ad militiam

iam in Sacramenti verbis reſpondimus, &c. Inde vero poſtea tota actio nomẽ accepit, ſicut inquit aduerſus Praxeã: fides in Patrem, filium & Spiritum ſanctũ, ſecundum Chriſtianorum Sacramentũ: &c. Potiſſima vero ratio hæc eſt. Græci Baptiſmũ & Cœnam Dominicam vocant μυστήρια, quia ſub elemẽtis viſibilibus, offertur & exhibetur arcano modo gratia ſpiritualis, quæ ſenſibus non apprehenditur, & ratione non intelligitur, ſed ex ſola verbi Dei reuelatione fide cognoſcitur. Et appellatio myſteriorũ in hac ſignificatione, in vulgari Eccleſiæ ſermone recepta & vſurpata fuit, propter hanc etiã cauſam, quia Ethnici peculiares illos, quib. ad idololatricas religiones ſuos initiabant, vocabant appellatione vulgo tunc trita, μυστήρια. Ex inde Latini Scriptores vtrunq; vocabulum, & myſteriorum & Sacramentorum, in hoc vſu tranſtulerunt in ſermonem Eccleſiaſticum. Extant enim Ambroſij ſcripta, De iis, qui initiantur myſteriis, & de Sacramentis.

In hoc vero vſu antiquitas appellationẽ myſteriorum ſeu Sacramentorum, nõ extendit ad numerũ ſeptenarium, ſed pauciora numerat. Vetuſtiſſimi enim talia myſteria ſeu Sacramenta, numerant duo

Duo tantum Sacramenta. tantum: Baptiſmũ, & Cœnã Domini. Hęc enim numerat & explicat Iuſtinus in Apologia 2. vbi deſcri-
Apologia Iuſtini. bit ritus Eccleſiæ, ſiue in Paleſtina, vbi natus fuit,
ſiue in Italia. Romæ enim Apologiam ſcripſit. Ho-
Tertullian. rum meminit Irenæus. Item Tertul. li. 1. & 4. contra Marcionẽ: & de Corona militis. Quod enim libro de reſurrectione carnis addit impoſitionẽ manuũ, & vnctionẽ, intelligit ceremonias tunc coniunctas actioni Baptiſmi, non peculiaria Sacramenta à Baptiſmo diſtincta: ſicut poſtea oſtẽdemus. Ita etiam
Cyrillus. Cyril. Hieroſolymitanus, vbi ex profeſſo catecheſes & μυσταγωγίας deſcribit, tantũ de myſteriis Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ concionatur. Quod enim de chriſmate diſputat, intelligit non peculiare Sacramentũ, ſed ceremoniam adiunctã, actioni Baptiſmi: ſicut poſteà in loco de cõfirmatione demõſtrabimus. Extant Ambroſij libri, de iis, qui initiantur myſteriis: item ſub eius nomine, aliquot libri de Sacramentis. Sed illi libri, cum ex profeſſo explicationem doctrinæ de myſteriis ſeu Sacramẽtis Eccleſiæ polliceantur, tamen tantum de ritibus Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ tractationẽ continent. Vetuſtiſſimi igitur ſcriptores Eccleſiaſtici, myſteria ſeu Sacramenta Eccleſiæ, non ſeptenario numero definierunt: ſed talia myſteria ſeu Sacramẽta, agnoſcũt tantum Baptiſmum & Euchariſtiã. Qui vero ſecuti ſunt, paulatim quidem cœperunt numerũ Sacramentorũ latius extendere: ſed tamen & ipſi non ſe-
Dionyſ. Areopag. ptem, ſed pauciora numerant. Huius rei teſtis eſſe poteſt Dionyſius ille, quẽ fingunt eſſe Areopagitã illum, qui ritus quos deſcribit, ab Apoſtolis præceptoribus acceperit: quanquam in fine Eccleſiaſticæ hierarchię, vbi de Baptiſmo paruulorũ diſputat, ſatis manifeſte ſe prodat, inquit enim: Sancti Præceptores noſtri, ex priſtina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Quam ſententiã ita reddidit Paraphraſtes Vercellenſis: Doctores noſtri à ſuis ſeniorib. eruditi, tradiderunt viſum eſſe ſanctis Apoſtolis, &c. Is inquã Dionyſius, quicunq; ſ[?]e ſit, vbi ex profeſſo Eccleſiaſticam hierarchiam deſcribit, inter myſteria ſeu Sacramenta Eccleſiæ, non numerat pœnitentiam, non matrimoniũ, nõ vnctionem infirmorum, ſed pro ea habet vnctionem mortuorum: quam ſi noſtri Pontificij in numerũ Sacramentorũ receperint, non conſiſtet numerus ſeptenarius, ſed excreſcet in octonariũ. Nec tãtum vetuſtiſſimi, ſed & his recentiores, numerum ſeptenariũ Sacramẽtorum ignorant. Gregorius enim, c. Multiſecularium, expreſſe tria tantum Sacramẽta, quibus definitionem accommodat, numerat: Baptiſma, Chriſma, Corpus & ſanguinem Domini.

Rabanus. Quam eandem ſententiam etiã Rabanus repetit.
Paſchaſ. Paſchaſius de Cœna Domini inquit: Sunt autẽ Sacramenta Chriſti in Eccleſia Catholica, Baptiſmus, Corpus quoq; Domini & ſanguis: Septenarium vero numerum, in nullo veterum ſcriptorũ expreſſe
Lindanus. poſitũ oſtendere poſſunt. Lindanus allegat ſermonem Cypriani de Chriſmate: ſed ſcit, illum non eſſe Cypriani γνήσιον. Et tamen nec incertus ille author ſeptẽ, ſed pauciora numerat Sacramẽta. Quæ igitur eſt Tridenticolarũ vel veſania, vel impudens futilitas, quod non verentur, ſine vllis documentis anathema dicere omnib. qui pauciora quam ſeptẽ numerent N. Teſtamenti Sacramenta, cum vniuerſa vetuſtiſſimæ antiquitatis chor' illud fecerit? Quod ſi exceperint, vetuſtiſſimos illos Scriptores nihilominus tamen honorifice ſentiſſe & docuiſſe de Ordine, de Matrimonio, de Pœnitentia, &c. etiãſi appellationem Sacramenti illis nõ tribuant: ſuo ipſorum iudicio cauſam noſtrã adiuuabunt, poſſe ſcilicet illarũ rerum dignitatẽ, ſecundum Scripturę ſententiam conſeruari, etiãſi non dicantur eſſe vere & proprie Sacramẽta: ſicut eſt Baptiſmus & Euchariſtia. Quæſtio vero eſt hoc loco, an vetuſtiſſima Eccleſia (nõ autẽ volo intelligi ſuppoſititia Romanẽſium ſcripta) Sacramẽtis ſeu myſteriis Eccleſiæ, quę vere & proprie ſunt Sacramẽta, ſicut eſt Baptiſmus & Cœna Dominica, ſeptenariũ numerum præfinierit: oſtendimus autem, pauciora illos numeraſſe.

Quidam plura quam ſeptem Sacramenta numerarunt. Pergemus iam oſtendere quoſdam plura quã ſeptem numeraſſe. Auguſt. enim primus ferme cœpit vocabulum ſacramenti, in hac quidem materia extendere, & latiùs vſurpare quam antiquitas fecerat. Epiſtola enim 5. ad Marcell. de ſignis loquens, inquit: Quæ cum ad res diuinas pertinent, ſacramenta appellantur. Et de Ciuitate Dei, li. 10. ca. 5. loquit: Sacramentum ſacrum ſignum eſt. Et contra Fauſtũ li. 19. ca. 11 externum ſacramentorum vſum deſcribens, ait: In nullum nomen religionis ſeu veri ſeu falſum, coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorũ vel ſacramentorum viſibilium cõſortio colligentur. Vt igitur Auguſtino aliquid ſit ſacra-
Auguſtinus vocabulo Sacramenti in largiori ſignificatione vſus. mentum, ſatis eſt, ſi rei alicuius diuinæ vel ſacræ ſignum ſit: præſertim ſi in publicis Eccleſiæ conuentibus, certis externis ritibus vſurpetur: ſiue mãdatum habeat à Chriſto, in N. Teſtamento, ſiue ex veteri Teſtamento ſit ſumptum, vt Chriſma, vel à viris Eccleſiaſticis excogitatum, vt ſignatio crucis. Nec refert Auguſtino, ſiue gratia per illud ſignum detur, ſiue tantum ſignificetur, vt in matrimonio: item ſiue ſit gratia reconciliationis, ſiue aliud aliquod donũ ſpiritus, vt in ordinatione. Hoc modo & hac ratione, Auguſtinus aliis & pluribus etiam rebus tribuit appellationẽ ſacramenti, quam antiquitas ante ipſum fecerat. Ita de bono cõiugali, ca. 24. dicit, in ordinatis manere ſacramẽtum ordinationis. Et rationem appellationis addit li. 2. contra Epiſtolam Parmeniani, ca. 13. loquens de Baptiſmo & ordinatione, vtrunq;, inquit, ſacramentum eſt, & quadam conſecratione homini datur illud, cum baptizatur iſtud, cum ordinatur. Et contra literas Petiliani, li. 2. ca. 104. dicit, vnctionem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſſe. Et mox

quaſi rationem reddens, addit viſibile ad ſanctũ ſacramentũ diſcernẽdum eſſe ab inuiſibili vnctione charitatis. Ita etiam Matrimoniũ appellat ſacramẽtum. Et rationem explicat libro de bono cõiugali, c. 18. Sicut ſacramentum pluralium vxorum illius temporis ſignificauit multitudinẽ Deo ſubiectã, In terrenis omnibus gentib. ſic ſacramentum nuptiarum ſingularũ noſtri temporis, ſignificat vnitatem omniũ noſtrum, ſubiectã Deo futurã in vna cœleſti ciuitate. Hac vero ratione, propter ſignificationem rei ſacræ, Auguſt. plura numerat ſacramenta quam ſeptem illa, pro quib. Pontificij dimicant. Nã de peccatorũ meritis li. 2. c. 26. dicit, catechumenos ante Baptiſmum, ſecundũ quendam modũ ſuum, per ſignũ Chriſti ſanctificari. Sicut & Dionyſius baptizandis ſignũ crucis tribuit. Illud vero ſignũ crucis, Auguſt. contra Fauſtum li. 19. ca. 14. inter Sacramenta numerat. Et in Pſal. 141. Multa Sacramenta aliter atq; aliter accipimus. Quædam, ſicut noſtis, ore accipimus: quædã per totum corpus accipimus: crucẽ vero in fronte portamus. Rationẽ vero quare appelletur ſacramentũ, mox explicat: Quia, inquit, in fronte erubeſcitur, ipſam ignominiã quodammodo, & quam pagani deridẽt, in loco pudoris noſtri conſtituit, ne de cruce erubeſcamus. Item: Crux illa ſignũ eſt humilitatis, vnde ſanatur tumor animæ. Et ſermone 19. de ſanctis inquit: In hac crucis figura continetur ſacramentum. Et explicat, q in latitudine intelligatur dilectio proximi, &c. Addit etiam: Hoc ſacramento crucis, ſanctus Heliſæus Sunamitis filium, os ori, manus ſuas manib. eius applicans, orando ſuſcitauit. Eiuſdem virtute ſacramenti, Moſes in deſerto bis petram virga percuſſit. Videt Lector, quàm late Auguſt. vtatur vocabulo Sacramenti. Nam & in Pſa. 65 omnes ritus, qui præter baptizationẽ in actione Baptiſmi tunc temporis adhibebantur, vocat ſacramẽta. Inquit enim: in Sacramentis, & in catechiſando, & in exorciſando, adhibetur prius ignis. Et mox rationẽ addit: Tranſiẽs per ignem & aquam, educeris in refrigerũ. Quarum enim rerũ ſigna ſunt in ſacramentis, ipſæ res ſunt in illa perfectione vitæ æternæ. Maniſeſtiſſimus vero locus eſt li. 2. de peccatorũ meritis, ca. 26. Quod catechumeni accipiunt, quamuis nõ ſit corpus Chriſti, ſanctũ eſt tamen, & ſanctius quam cibi quib. alimur, quoniam ſacramentũ eſt. Intelligit autem εὐλογίαν, hoc eſt, panem benedictum, quem vocant ſanctæ cõmunionis vicarium. Et illum expreſſe dicit ſacramentum eſſe, ſed addit: Non ita ſicut Euchariſtia, Sacramentũ eſt. Et hoc bene obſeruet Lector. Et de ſymbolo ad catechumenos li. 4. ca. 1. Omnia, quæ in catechumenis ante Baptiſmũ agũtur, vocat ſacramenta. Et enumerat exorciſmos, orationes, cantica, inſufflationes, ciliciũ, inclinationẽ ceruicum, humilitatẽ pedũ, &c. Ita Epiſtola 23. diſputans de Baptiſmo, hoc eſt, de Sacramento fidei & corporis Chriſti, exempla addit de die Dominico, & die Paſchæ, de quib. dicitur: Hodie Dominus reſurrexit. Et explicat: Hos ipſos dies ſecundũ illorum, quib. hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus: vt dicatur illo die fieri, propter ſacramẽti celebrationẽ, quod non illo die, ſed iam olim factum eſt.

Bernhardus. Bernhardus etiam in ſermone de Cœna Domini multis contẽdit, ablutionẽ pedum eſſe ſacramentũ remiſſionis peccatorum quotidianorũ. Et in benedictione ſalis circa Baptiſmũ Pontificia Eccleſia ita orat, vt in nomine ſanctæ Trinitatis efficiatur ſalutare ſacramentum ad effugiendum inimicum, &c.

Hæc recitaui, vt oſtenderem, quale fundamentum ſit, cui ſeptenarius ſacramentorum numerus ſuperſtruitur: quod ſcilicet Auguſtinus & alij quidam, pluribus ritibus ſeu rebus appellationem ſacramenti tribuant, quam Baptiſmo & Cœnæ Dominicæ. Oſtendimus enim numerum ſacramentorum hoc modo lõge vltra ſeptenarium progreſſurum, cum pluribus ritibus ſeu rebus Auguſtinus appellationem ſacramenti tribuat. Et diligenter obſeruandum eſt, quod Auguſtinus licet in vſurpatione vocabuli ſacramenti aliquanto liberalior ſit, quam pluribus rebus accommodet, quam veteres ante ipſum fecerant: vt tamen oſtendat reliqua alia ratione dici ſacramenta, quam ſicut Baptiſmus & Euchariſtia, plerunq; explicat, qua ratione dicãtur ſacramenta: ſicut in adductis exemplis oſtendimus.

Et quando ſignum crucis vocat ſacramentum, illuſtri differentia illud diſtinguit à ſanctificatione, quæ fit in Baptiſmo. Et emphaſes verborum eius conſiderentur.

De peccatorum meritis li. 2. c. 26. catechumenos ſecundum quendam modum ſuũ, per ſignũ Chriſti, & orationem manus impoſitionis ſanctificari. Et dignũ eſt obſeruatione, Auguſtinum ita numerare plura Sacramenta, vt tamen primo illuſtri, præcipuo, peculiari & diſtincto loco ponat Baptiſmũ & Euchariſtiam: vt de doctrina Chriſtiana li. 3. c. 9. de ſacramentis N. Teſtamenti loquens: Pauca, inquit, pro multis, eaq; factu facilima, & intellectu auguſtiſſima, & obſeruatione caſtiſſima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt Baptiſmi Sacramentũ, & celebratio corporis & ſanguinis Domini. Et Epiſt. ad Ianu. 118. Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Euangelio, Sacramẽtis numero pauciſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatẽ noui populi colligauit: ſicut eſt Baptiſmus, Trinitatis nomine conſeruatus cõmunicatio corporis & ſanguinis ipſius. & ſi quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.

In Pſa. 103. inquit: Munus Sacramentorum in Baptiſmo, in Euchariſtia in cæteris ſanctis Sacramentis quale munus eſt: ſi hoc modo Baptiſmus & Euchariſtia ſecundum Scripturæ ſententiam, à reliquis ritibus diſcernerentur. De appellatione Sacramenti, etiamſi aliis etiam reb. per quandam ἔκτασιν accommodaretur, facile poſſet conueniri, neq; enim λογομαχίας quærimus. Sed Pontificij ſimpliciter cõtendunt, reliquos etiam ritus qualeſcunque quos numerant, vere & proprie eſſe ſacramenta, ſicut eſt Baptiſmus & Euchariſtia. Ita enim decernit primus ille Canon, quem nunc tractamus.

Falſum autem eſſe oſtendimus, quod dictitant, ſeptem, & non plura vel pauciora numeranda eſſe noui Teſtamenti Sacramenta. In tota enim vera antiquitate, nullum extat teſtimonium de ſeptenario Sacramentorum numero, quodque nec pauciora, nec plura numeranda ſint. Et ne quidem vnũ proferre poſſunt, qui nuſquam non de conſenſu & ſuffragiis antiquitatis gloriantur. Nec vllius veteris Concilij autoritatem pro ſeptenario hoc numero proferre poſſunt: niſi quod ante cẽtum plus minus annos, in Florentino Concilio, vna cum purgatorio & primatu Romani Pontificis, ſeptenarius ſacramentorũ numerus apud Græcos tentatus, Armenis vero obtruſus eſt: q ipſum nouitatẽ ſeptenarij numeri in ſacramentis oſtendit. Armenis enim Bartholomæus Euangeliũ prædicauit: & ſub Diocletiano, Armeni teſtimoniũ habent, q Chriſtiani, *Commẽto de ſeptenario numero Sacramentorum nullum Concilium patrocinatur præter Florentinum.*

& pie-

& pietatis ſtudioſi fuerint, apud Euſeb. lib. 9. cap. 7. Poſt mille verò demum annos, & amplius, ſeptenarium numerum ſacramentorum à Romano Pontifice primum accipiunt. Commentum igitur de ſeptenario ſacramẽtorum numero, etiam antiquitatis veris & firmis teſtimoniis deſtituitur. Præter Auguſtini enim exempla, quæ quomodo ipſe intelligi velit, iam oſtendimus, ex vetuſtioribus nihil quod aliquid habeat roboris, proferre poſſunt: niſi quod Dionyſium, Areopagitæ exuuiis perſonatũ, in ſcenam hanc producunt, qui tamen nec ipſe ſeptenarium numerum vel probat, vel confirmat, ſicut ſuprà diximus.

Lindanus ex Cypriano. Ex ſermone etiam de ablutione pedum, Cypriano inſcripto, Lindanus glorioſe citat ſuffragiũ pro ſeptenario ſacramẽtorum numero. Sed primò nouit ſcriptum illud non eſſe Cypriani γνήσιον, ſed falſo ipſi aſcriptum. Deinde quiſquis iſte eſt autor, cum recenſere velit ſacramenta, quæ & Chriſtus ipſe inſtituit, & quæ poſtea Apoſtoli, dictante Spiritu ſancto tradiderint, nõ ſeptem, ſed quinq; tantum numerat. Et ſimul oſtendit, crepitum potius quam verum anathema eſſe, quod Canon ille, quem nũc examinamus, decernit: Si quis dixerit, non omnia iſta ſeptem ſacramenta à Chriſto ipſo inſtituta eſſe, anathema ſit. Expreſſe enim hoc dicit Cyprianus ipſorum, in ſermone illo quem allegant. *Alexander ab Ales.* Alexander ab Ales, parte 4. q. 8. art. 2. diſerte diſputat, à Chriſto tantum duo eſſe inſtituta ſacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam: idq; probat ex fluxione ſanguinis & aquæ, de latere Chriſti. Et quod 1. Io. 5. ſcriptum eſt, tres perhibere teſtimonium in terris, ſpiritum, aquam & ſanguinem, reliquorum verò ſacramentorum formã, Chriſtum voluiſſe ordinari per miniſtros Eccleſiæ: nominatim verò confirmationem dicit, nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed per Concilium Meldenſe inſtitutam eſſe, q. 24. membro 1. *Petr. à Soto.* Petrus etiam à Soto, qui Tridenti in Concilio mortuus eſt, his ipſis verbis vtitur. Habemus totum ſacramentum Confirmationis, Ordinis, Matrimonij, & extremæ vnctionis, & elementa, & verba, & effectus ex traditione Apoſtolica: non quod negemus, In ſcriptura eſſe nõnulla de iis ſacramentis: ſed omnia, quæ ad integritatem eorũ certa fide neceſſaria tenemus, cum in ſcriptura non ſint, neceſſe eſt Apoſtolicæ eſſe traditionis. Hæc ille. Etſi autẽ non ignoro, quid titulo traditionis intelligat, hoc loco tamen nobis ſufficit, quod fatetur elementa, verba, effectus, & integritatem quatuor ſacramentorum, ex ſcriptura non poſſe probari. Prætextum verò Apoſtolicarum traditionum, huiuſmodi commentis perſpicue detraximus in priore parte examinis.

Fruantur igitur ipſi ſuo illo anathemate: Si quis dixerit, ſeptem illa ſacramenta non fuiſſe omnia à Chriſto ipſo inſtituta, anathema ſit.

Hoc primum eſt Pontificiorum argumentum, ex vocabulo ſacramenti, & ex veterum teſtimoniis, quod quam ſit firmum, ex iis, quæ hactenus diximus, manifeſtum eſt. Intelligit autem hinc lector nõ ſtupidus, quo conſilio, & qua de cauſa, Tridentini patres in hac diſputatione maluerint nudis anathematis pugnare, quam argumentis, & oſtenſione fundamentorum agere.

Alterum argumentum, pro ſtabiliendo ſeptenario ſacramẽtorum numero ſumunt ex loco à definitione. Et ſane talia argumenta, quę ex definitione ſumuntur, demonſtrationis loco eſſe ſolent. Sed pauliſper expendamus, quomodo definitionem ſacramenti tractent: an ſcilicet (quod dicitur) lapis ad regulam conformetur, an verò plumbea regula ad lapidem inflectatur. Apud Auguſtinum aliquot extant deſcriptiones, quæ non tam rei definitiones, quam vocabuli explicationes ſunt: vt quod ſacramentum ſit ſacræ rei ſignum: item, inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. Sed hæ deſcriptiones valde late patent: plura enim quam ſeptem illa ſigna complectuntur, ſicut ipſi Pontificij fatentur. Variis igitur artificiis, quæſitæ fuerunt tales limitationes definitionis ſacramenti, vt ſinus eius redderetur, nec anguſtior, nec latior numero ſeptenario: ſed ita concinnaretur, vt ſeptem illa, quæ volebant eſſe ſacramenta, intra complexum ſuum reciperet.

Ex Gregorio cap. Multi ſecularium, ſumpſerunt hanc definitionem: Sacramentum eſt, per quod ſub tegumẽto rerum viſibilium, diuina virtus ſecretius ſalutem operatur. *Definitio ſacramenti ex Gregorio.* Sed hæc videbatur ad numerum ſeptenarium non ſatis eſſe accommodata. quomodo enim iuxta hanc definitionem, matrimonium erit ſacramentum? Fabricatæ igitur ſunt duæ aliæ. Altera eſt Hugonis: Sacramentum eſt corporale vel materiale elementum foris ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, ex inſtitutione ſignificans, ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem & ſpiritualem gratiam. *Duæ aliæ definitiones ſacramẽti, vna Hugonis, altera Lombardi.* Altera eſt Lombardi: Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ, viſibilis forma: ita vt ipſius ſimilitudinem gerat, & eius cauſa exiſtat. Sed & in bis definitionibus nõ pauca deſiderarunt. Quia enim docent, In Euchariſtia annihilata ſubſtantia, tantum accidentia panis & vini remanere: viderunt Hugonis definitionem non ſatis conuenire, quod ſacramentum ſit materiale & corporale elementum. Item, quia in matrimonio materiam ſacramenti fingunt eſſe verba, cõſenſum contrahentium exprimentia: vident nec Hugonis materiale elemẽtum, nec Lombardi viſibilem formam, ſatis accommodata eſſe. Item ſi per gratiam intelligatur gratuita reconciliatio, remiſſio peccatorum, & acceptatio ad vitam æternã, vident quæri poſſe de gratia, quæ in matrimonio contrahentibus, & in ordinatione ordinatis conferatur. Etſi enim Richardus diſputat, etiam per iſtos ritus conferri gratiam gratum facientem: reliqui tamen agnoſcunt, hoc ſubſiſtere non poſſe.

Scoti definitio. Scotus igitur definitionem ita transformauit: ſacramẽtum eſt ſignum ſenſibile, ſiue ſit viſibile, ſiue audibile, gratiam vel Dei effectum gratuitũ, ex inſtitutione diuina, efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutẽ hominis viatoris. Sed & in hac definitione quoſdam offenderunt particulę de inſtitutione diuina, & quod ſacramenta ſint ordinata ad ſalutem. Occam igitur aliam ſubſtituit: Sacramentum eſt ſignum, ſignificans efficaciter effectũ Dei gratuitum.

Ecquid iam optime Lector tibi videtur? Num firmæ, fortes & inuictæ ſunt demõſtrationes, quando hoc modo definitiones transformantur, refunduntur & inflectuntur, donec propoſito noſtro, quod ſine documentis intelligendum præſumpſimus, congruant?

Idem certe eſt, ac ſi architectus æquabilitatem ædificij demonſtrare vellet, & non lapides ad regulam accommodaret, ſed ecõtra regulam ad lapides transformaret & inflecteret. Non igitur vim habẽt certæ & firmæ demõſtrationis, quãdo ex huiuſmodi definitionibus ſeptenarius ſacramentorũ numerus probatur. Et tamẽ qualeſcunq; ſunt illæ definitiones, multũ faciunt negotij ſcholaſticis, vt terminos

& limites ſacramentariæ prouinciæ in regno Pontificio defendant. Si enim ſignum, ſignificans effectum Dei gratuitum efficaciter, eſt ſacramentum: quomodo non erunt ſacramenta, benedictio Monachorum, aqua benedicta, roſa benedicta, enſis benedictus, agnus Dei, benedictio herbarum, campanarum, imaginum, inunctio regalis, conſecratio templi, cœmiterij, altaris, &c. Illa enim fiunt certis conſecrationibus, & finguntur habere ſpirituales effectus. Aliquid quidem reſpondent ſcholaſtici, alius aliud: ſed tamen nec ſeipſos expediunt, nec lectoribus ſatisfaciunt. Niſi quod Gabrielis ingenuitas probatur, qui dicit, aquam benedictam non eſſe ſacramentum, quia deſit diuina inſtitutio. Sed hac ratione etiam ex ſeptenario numero, non pauca corruent. Quales igitur ſint Pontificiorum definitiones in hac materia, manifeſtum eſt.

Sed, inquiunt, ſi eadem libertate etiam noſtras recentes anguſtiores definitiones nõ recipere, Quo igitur nos vertemus? quomodo, & ex quib. fundamentis demonſtrabimus, quæ ſint vere & proprie ſacramenta N. Teſtamenti? Reſpõdeo: Non dimicabimus de definitionibus, vel huius, vel illius, vel veteribus, vel recentioribus: ſed ſumemus fundamentum, quod extra controuerſiam & in cõfeſſione eſt apud omnes. Baptiſmus enim & Euchariſtia, omnium cõfeſſione vere & proprie ſunt ſacramenta. Inde igitur colligemus, quæ tanquã ſubſtantialia requirãtur, vt aliquid vere & proprie ſit ſacramentum N. Teſtamenti, hæc enim erit ſimpliciſſima & certiſſima demonſtratio. Vt igitur aliquid ſit vere & proprie ſacramẽtum N. Teſtamenti, ſicut eſt Baptiſmus & Euchariſtia, requiritur. I. Vt habeat externum aliquod materiale ſeu corporale, & viſibile elementũ ſeu ſignum, quod certo externo ritu tractetur, exhibeatur & vſurpetur. II. Vt elementũ ſeu ſignum illud, & certus eius ritus habeat expreſſum mandatum diuinum, ſeu inſtitutionem diuinam. III. Vt inſtitutum & mãdatum ſit in N. Teſtamento. IIII. Vt nõ ad tempus inſtitutũ ſit, ſed vſq; ad conſummationẽ ſeculi: ſicut de baptiſmo ſcriptum eſt. Et donec filius Dei redeat ad iudicium: ſicut de Euchariſtia Paulus inquit. Et hæc requiruntur ad elementum ſeu ſignum ſacramẽti, in N. Teſtamento. V. Requiritur ad ſacramẽtum, promiſſio diuina, de gratia, effectu ſeu fructu ſacramenti. VI. Illã promiſſionem oportet non ſimpliciter, nude & per ſe tantum habere teſtimonium in verbo Dei, ſed oportet eam diuina ordinatione, annexam eſſe ſigno ſacramenti, & eo quaſi veſtitã eſſe. VII. Promiſſionem illam oportet eſſe nõ de quibuſuis donis Dei, ſiue corporalibus ſiue ſpiritualibus, ſed promiſſionem gratiæ, ſeu iuſtificationis, hoc eſt, gratuitæ reconciliationis, remiſſionis peccatorũ, & in ſumma de toto beneficio redemptionis. VIII. Et illa promiſſio in ſacramentis, non in genere tantum vel ſignificatur, vel annũciatur: ſed virtute Dei offertur, exhibetur, applicatur, & obſignatur etiam ſingulis, qui fide ſacramentis vtuntur. Hæc vera, manifeſta, certa & firma ſunt. Hoc enim modo Baptiſmus & Cœna Domini, vere & proprie ſunt ſacramenta N. Teſtamenti. Inſtituatur iam examen, an reliqua ex ſeptenario numero, eo modo vere & proprie ſint ſacramenta, ſicut Baptiſmus & Euchariſtia: de quib. nulla eſt controuerſia. Et quia per abſolutionem, non in genere tantum annunciatur remiſſio peccatorum, ſed priuatim etiam ſingulis petentib. & credentibus peccãta ſoluuntur & remittuntur: hactenus & hoc modo cõuenit cum promiſſionib. ſacramentalib. Vtq; ſalutaris vſus priuatæ abſolutionis, Eccleſiæ ex ſententia verbi Dei magis cõmendetur: noſtri ſæpe teſtati ſunt, ſe nõ pugnare, ſed libenter cõcedere, vt abſolutio, quia habeat applicationem generalis promiſſionis ad ſingulos miniſterio hoc vtentes, inter ſacramẽta numeretur. Sed tamen hoc certũ eſt, abſolutionem non habere ex diuina inſtitutione certũ externum elemẽtum, ſignum aut ritum diuinitus mãdatum. Et etiamſi adhibeatur vel impoſitio manuum, vel aliquis alius externus ritus: deſtituitur tamen certo, peculiari & expreſſo mandato Dei. Nec extat promiſſio, ꝙ per talem aliquem externũ ritum Deus velit efficax eſſe, ad applicationem promiſſionis Euangelij. Promiſſionẽ quidem habemus, ꝙ per verbum velit eſſe efficax in credentibus: ſed vt aliquid ſit ſacramẽtum, requiritur non nuda tãtum promiſſio in verbo, ſed vt ordinatione ſeu inſtitutione diuina ſit veſtita externo aliquo ſigno, ſeu ritu diuinitus mãdato. Tale verò ſignũ non eſt annũciatio, ſeu recitatio promiſſionis Euangelij: hoc enim modo, ipſa generalis prædicatio Euãgelij eſſet ſacramentũ. Eſt enim potentia Dei, per quã fit applicatio promiſſionis, in omnibus & ſingulis credentibus. Et ita nulla amplius eſſet differentia inter ſimplicẽ promiſſionem, & inter ſacramentũ. In Baptiſmo certe, & in Euchariſtia, annũciatio ſeu recitatio verborũ non eſt elementũ ſeu ſignum Baptiſmi & Euchariſtiæ. Abſolutio igitur vere & proprie eo modo, ſicut Baptiſmus & Cœna Domini, nõ eſt ſacramentum. Sed ſi quis addita hac explicatione & differẽtia, eam propter ſingularẽ applicationẽ promiſſionis voluerit ſacramẽtũ appellare, Apologia Auguſt. cõfeſſionis profitetur, ſe nõ velle pugnare.

Sacramenti noui Teſtam. proprietates.

An Abſolutio, Ordinatio, & cætera, quæ præter Baptiſmũ & Euchariſtiã Pontificij ſacramenta appellant, vere & proprie ſint ſacramenta.

Pœnitentium abſolutio.

II. Ordinatio.

Ordinatio, hoc eſt, legitima ad miniſteriũ Euangelij vocatio, & publica eius vocationis declaratio & approbatio, habet mandatum in ſcriptura: habet etiam promiſſionem, quod Deus legitime vocatos, donis ad miniſteriũ neceſſariis velit ornare, 1. Tim. 1. 2. Cor. 3. & quod per miniſteriũ ipſorum velit efficax eſſe: non in rebus corporalibus, ſed ſicut miniſterium ſpiritus eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Et propter multas cauſas vtile eſt, dignitatem miniſterij, quam ex ſentẽtia verbi Dei habet, in Eccleſia ornare, & quaſi in illuſtri loco cõſtituere, ad refutandos & phanaticos, & Epicureos miniſterij contemptores. Hoc modo, & in hanc ſententiam Apologia cõfeſſionis noſtræ dicit, ſe non grauatim ordinem vocare velle ſacramentum, modo diſcernatur à Baptiſmo & Euchariſtia, quæ vere & proprie ſunt ſacramenta. Et propter hanc cauſam Auguſtinus contra Donatiſtas, Ordinẽ vocat ſacramentum: ſicut ſuo loco dicemus. Ordinatio igitur habet quidem promiſſionẽ de efficacia miniſterij, ad ſalutem omni credenti: ſed nõ habet promiſſionem, quod beneficium Euangelij perſonæ ordinatę, per ipſam ordinationẽ, tanquam organõ diuinitus ad hoc inſtitutum applicetur ad ſalutem. Multi enim accipiunt miniſteriũ, quod efficax eſt in aliis credentibus, cum ipſi, qui exercent miniſteriũ, non ſint filij Dei. Apoſtoli etiam ritũ impoſitionis manuum, qui illo loco & tempore in orationib. & benedictionibus vſitatus erat, libere vſurparunt. Non tamen docuerunt, ritum illum à filio Dei in N. Teſtamento inſtitutum, & expreſſe mandatũ eſſe, ſicut de aqua in Baptiſmo, de pane & vino in Euchariſtia extant mandata Chriſti. Poſteri verò ad ordinationem adhibuerunt chriſma, & multos alios ri-

tus, qui nec mandatum Chriſti, nec Apoſtolorum exemplum habent. Efficacia verò & applicatio promiſſionis diuinæ, non eſt alliganda ad ritum aliquem, qui non habet mandatum ſeu verbum Dei. Ordinatio igitur non eſt vere & proprie ſacramentum eo modo, ſicut ſacramenta ſunt, Baptiſmus & Cœna Domini. Nam & ritus ordinationis, & promiſſio ordinationis, deficiunt in proprietatibus illis, quæ requiruntur, vt aliquid vere & proprie ſit ſacramentum, ſicut Baptiſmus & Euchariſtia.

III. Matrimonium.

Coniugium Auguſtinus tunc potiſſimum ſacramenti appellatione ornauit, cum contra Hieronymi immodeſtas criminationes, diſſimulato Hieronymi nomine, ex verbo Dei defendere vellet, eſſe ſtatum ſeu genus vitæ bonum, purum & ſanctum. Et quia ſimilitudo quædam eſt cõiunctionis Chriſti & Eccleſiæ, Auguſtinus appellationem ſacramẽti, quam late accipere & vſurpare ſolet, facile ipſi attribuit: Vt verò ſtatueret, coniugium vere & proprie eſſe ſacramentum noui Teſtamenti, eo modo, ſicut Baptiſmus & Euchariſtia ſunt ſacramẽta, Auguſtino nunquam in mentem venit. Primò enim non eſt in nouo primum Teſtamento inſtitutum, ſed ſtatim initio, creato genere humano.

Et myſterium illud quod eſt in coniugio, nõ primum cœpit tempore N. Teſtamenti. Veteres enim dicunt, illud myſterium ſeu ſacramẽtum eſſe, quod ex latere Adæ dormientis formata eſt Eua, vt eſſet caro de carne Adæ: quanquam Auguſtinus aliud addat, de ſingularitate ſcilicet vxorum in N. Teſtamento: ſed & illud ipſum, teſte filio Dei, Mat. 19. ita fuit ab initio. 2. Habet quidem piorum coniugium, Dei benedictionem & promiſſionem, quod in cõcordia, charitate, caſtitate cohabitare poſſint: ſed hæc nõ eſt promiſſio illa gratiæ iuſtificationis, quæ N. Teſtamenti propria eſt, nec cõiugium, organon ſeu medium eſt, per quod Deus offerre, exhibere, & applicare velit beneficia redemptionis: quod ſacramentorum proprium eſt. Et Eccius cõcedit, etiam infidelium coniugium eſſe ſacramẽtum. 3. Nullum plane externum elementum habet matrimonium, ſicut in ſacramentis requiritur. Ineptiæ enim ſunt, quod fingunt materiam eſſe, quando vir dicit, Accipio te in meam: formam verò, quando reſpondetur, Et ego accipio te in meũ. 4. Nec inde ſequitur vere & proprie ſacramentũ, quia habet mandatum Dei, & benedictionẽ, & aliquid ſacri ſignificat. Hac enim ratione, plures aliæ res eſſent ſacramenta.

IIII. Confirmatio.

Quod ad Confirmationem attinet: prima Apoſtolica Eccleſia habuit promiſſionem, de effuſione viſibilium donorũ Spiritus, ſuper credentes. Quando igitur Apoſtoli ſuper ipſos orabant, adhibebant vſitatum tunc temporis in orationibus ſymbolum, impoſitionem manuum. Sed temporale donũ illud fuit: deſiit enim poſtquam doctrina Euangelij ſatis confirmata erat. Vt verò aliquid ſacramentum ſit,

Requiſita ſacramenti.

requiritur vt habeat mandatum & promiſſionem Dei, non ad tempus, ſed vſq; ad conſummationem ſeculi. Ludibrium verò eſt, ritum illum ſine mandato Dei imitari: cum manifeſtiſſimum ſit, donũ illud iamdudum deſiiſſe. Sed inquis: Certe habemus vniuerſales & perpetuas promiſſiones, de dono cõfirmationis & perſeuerantiæ, item de augmẽto donorum ſpiritualiũ. Nos verò hoc, quod pleniſſimum eſt conſolationis, non tantum concedimus, ſed addimus præterea, diuinitus ordinata eſſe media, per quæ ſpiritus dona illa confert, confirmat, auget & conſeruat, verbum ſcilicet, fidem, orationẽ, & exercitia donorum: ſicut in loco de confirmatione explicabimus. Sed cuius audaciæ eſt, ideo ſine mãdato & inſtitutione Dei, peculiare ſacramẽtum comminiſci? Multæ enim ſunt promiſſiones, & varia dona ſpiritus, ad quę non ſunt diuinitus peculiaria ſacramẽta inſtituta. Illud verò arbitror diuinitus factum eſſe, quod impoſitio manuũ, in confirmatione non fuit retenta. Ita enim poſſet Apoſtolorum exemplum, aliqua ſaltẽ ſpecie prætendi. Quia verò commutata eſt in vnctionem chriſmatis, & ſignationem crucis, manifeſtius apparet eſſe ſacramentum ſine inſtitutione & mandato Chriſti: cuius etiã nullum Apoſtolorum exemplum prætexi poteſt. Quod enim vnctio chriſmatis in V. Teſtamento habuit inſtitutionem diuinam, non ſatis eſt ad conſtituendum ſacramentum N. Teſtamenti, alias enim Turcarum etiam circumciſio poſſet pro ſacramẽto defendi. Requiritur itaq; vt inſtitutum & mandatum ſit in N. Teſtamento. Vbi verò extat mandatum in N. Teſtamenti ſcriptura? Vbi exemplum, quod abrogatis cæteris veterum vmbris, vſus olei retinendus ſit: & inde tot ſacramenta fabricanda? Vbi promiſſio ad illinitionẽ chriſmatis dari Spiritum ſanctum? Non igitur poteſt vere & proprie eſſe ſacramentum noui Teſtamenti, vbi deeſt inſtitutio, & expreſſum mandatum Chriſti.

V. Vnctio.

Similis verò ratio eſt de vnctione infirmorum. Quod enim Marcus, Apoſtolos cum donum ſanationis accepiſſent, factitaſſe ſcribit: idem Iacobus Eccleſiæ, tunc cum adhuc donum ſanationis haberet, præſcribit. Adhibebatur enim vnctio olei, vt externũ ſymbolum doni ſanationis. Illud cum defierit, manifeſtum eſt, vſum etiã vnctionis olei temporarium fuiſſe. Non enim extat vel mãdatum, vel exemplum in ſcriptura, vt in nouo Teſtamento ad aliud quam ad donum ſanationis adhibeatur. Mar. 6. Iacob. 5. Nunquid igitur Eccleſia plane nullam nunc habet conſolationem pro ægrotis? Imò habet illa, quæ Iacobus recitat, verbum, fidẽ, orationem, &c. Illa enim habent mandatum & promiſſionem Dei, de perpetuo vſu. De vnctione verò olei, ſeparata à dono ſanationis, & ad alium effectũ ſine verbo tranſlata, non habemus mandatum vel promiſſionem Dei in ſcriptura noui Teſtamenti.

Sed de ſingulis illis, ſuo loco plenius dicendum erit. Hoc verò loco, breuiter tantum ea certis & firmis fundamentis, rationes manifeſtas volui oſtendere, quare quinq; illa (Pœnitentia, Ordo, Coniugium, Confirmatio & Vnctio) nec debeãt, nec poſſint, eo modo ſicut Baptiſmus & Euchariſtia, vere & proprie dici N. Teſtamenti ſacramenta. Quare verò Pontificij tantopere dimicent, vt ſimpliciter, vere & proprie ſacramentis annumerentur, ſuo loco de ſingulis annotabimus. Rebus ipſis verò, quæ his vocabulis ſignificantur, nihil detrahimus. Sentimus autem, eas non poſſe dignius aut rectius ornari & illuſtrari, quam ſi ſecundum ſcripturæ ſententiam tradantur & explicentur, id quod fieri poteſt, etiam ſi non tribuamus illis appellationem ſacramenti, eo modo, ſicut baptiſmo tribuitur. Imò peregrinæ opiniones & corruptelæ, quas ſub titulo ſacramentorum Pontificij rebus illis affinxerunt, non poſſunt ſolide & perſpicue refutari, niſi operculum illud tollatur, & doctrina de rebus illis, ſimpliciter ita explicetur, ſicut in ſcriptura tradita eſt. Sed hæc ſuis locis plenius & cõmodius explicabuntur.

Nequaquam autem noui aliquid hac diſputatione in Eccleſiam inuehimus. Antiquitas enim licet

voca-

vocabulo ſacramenti varie (ſicut oſtendimus) luſerit: omnes tamen, quando incidunt in hiſtoriam, quomodo ex latere mortui Chriſti profluxerit ſanguis & aqua, dicunt Eccleſiæ ſacramenta illa eſſe: aquam ſcilicet in baptiſmo, & ſanguinem in Euchariſtia. Auguſtinus de ſymbolo ad catechumenos li. 2. c. 6. dicit: hæc eſſe Eccleſiæ gemina ſacramenta. Et de ciuitate Dei, lib. 15. c. 26. Inde ſacramenta promanarunt, quibus credentes initiantur. Tractatu in Iohan. 9. Mortuo Chriſto, lancea percutitur latus, vt profluant ſacramenta, quibus formetur Eccleſia. Idem in 40. Pſal. De latere Chriſti, Eccleſiæ ſacramenta profluxerunt. Beda ex Auguſtino in 19. c. Iohan. Aperuit latus, vt illic quodammodo oſtiũ vitæ panderetur, vnde ſacramenta Eccleſiæ manauerũt: ſine quib. ad vitam, quæ vere eſt vita, non intratur.

Sacramenta duo tantum, Baptiſmus & Euchariſtia. Auguſtinus.

Beda.

Chryſoſtomus ſuper illum locum dicit, ex ambobus illis Eccleſiam conſtitutam eſſe: & addit, hinc myſteria, hoc eſt, ſacramenta ortum habere: quod ſcilicet aqua & ſanguis ex Chriſti latere profluxit. Idem dicunt reliqui Patres, explicãtes illum locum Ioannis. Et ipſi Pontificij in Eccleſiis ſuis canunt: Hinc ſalutis ſacramẽta emanãt, in aqua & ſanguine.

Chryſoſtomus.

Nec ocioſam λογομαχίαν, ſed neceſſarium certamen eſſe hanc diſputationem, vel vnicum hoc documentum ſatis oſtendit, quod in res ipſas (vt eſt doctrina de pœnitentia, de miniſterio verbi, de cõiugio, de confirmatione & incremento donorum ſpiritus, de conſolatione ægrotorum) loco ſimplicis ſinceritatis, quam ſecundum verbum Dei habere & retinere debebant, inuecta ſunt multa acceſſoria, peregrina, falſa & impia: hac potiſſimum occaſione, quod titulum ſacramenti, vere & proprie tueri poſſe non videbantur, ſi in illa plana ſimplicitate, qua in ſcriptura res illæ traduntur, relinquerentur. Et aduerſarij propterea tam pertinaciter de numero ſacramentorum dimicant. Vident enim ritus & opiniones, quæ præter & contra verbũ Dei, ex hominũ traditionibus, in res illas inuecta ſunt, non poſſe plauſibiliori ſpecie excuſari, retineri & defendi, quam ſub pallio, titulo & prætextu appellationis ſacramenti. Vt igitur rebus illis genuina puritas & ſimplicitas ex verbo Dei reſtitui, & reſtituta conſeruari poſſit: ne ve poſteritati occaſio detur, à ſimplicitate illa rurſus diſcedendi, & eius loco, peregrina & adulterina affingendi: vtilis & neceſſaria eſt illa diſputatio, an reliqua quinque, quæ Pontificij numerant, vere & proprie ſint ſacramenta, eo modo, ſicut Baptiſmus & Cœna Domini.

DE DIFFERENTIA SACRAMENTORVM VETEris & noui Teſtamenti.

CANON II.

SI quis dixerit, ea ipſa noua legis ſacramenta, à ſacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia ceremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit.

EXAMEN.

Deus voluntatem ſuam de myſterio redemptionis generis humani, de gratuita reconciliatione, & acceptatione credentium ad vitam æternam per fidem, propter victimam filij Mediatoris, omnibus temporibus ab initio mundi, dato certo verbo, patefecit. Addidit etiam verbo, diuina ſua inſtitutione, certa quædam externa ſigna, quibus promiſſionem iuſtitiæ fidei luculentius obſignaret & confirmaret. Non igitur N. Teſtamenti tempore primum cœpit inſtitutio & vſus ſacramentorum: Sed Patres tempore V. Teſtamenti, imo etiam ante promulgationem legis, ſua quædam diuinitus in hũc vſum inſtituta habuerunt ſigna ſeu ſacramenta, quæ fuerunt ſigilla iuſtitiæ fidei. Ro. 4. Iam verò cum idem ſit Deus, idem Mediator, eadem gratia, iuſtitia, promiſſio, fides, ſalus, &c. tamen externa illa ſigna ſeu ſigilla, aliquando mutata ſunt, aliis diuina inſtitutione in locum ipſorum ſubſtitutis, prout ſubinde illuſtrior redditus fuit modus patefactionis, qui primum fuit quaſi lucerna in loco obſcuro ardens, poſtea ſucceſſit lucifer, donec tandem nocte præterita, exorta eſt ſol iuſtitiæ. Ita Patriarcharum ſignis ſucceſſit inſtitutio circumciſionis: & abrogata demũ circumciſione, ſucceſſerunt, per inſtitutionem filij Dei, ſacramenta noui Teſtamenti. Quia verò illa ſignorum mutatio, hæreticorum, & præcipue Manichæorum cauillationib. exagitabatur: cœptum eſt non inutiliter quæri & diſputari de cõuenientia ſeu ſimilitudine, & de differentia ſacramentorum V. & N. Teſtamenti. Et res ipſa per ſe, ſicut fundamenta in ſcriptura traduntur, plana eſt. Sed appellatio ſacramenti, nunc latius, nunc anguſtius vſurpata, reddidit illam doctrinã aliquo modo perplexã. Poſtea diſputationes ſcholaſticorum de opere operato, omnino eam turbarunt & ſubuerterunt. Quæ etiam diſputationes Luthero occaſionem præbuerũt, vt in libro de captiuitate Babylonica, inciperet diligentius ex ſcripturæ fundamentis inquirere, de ſimilitudine & differentia ſacramentorum veteris & noui Teſtamenti. Ne verò Andabatarum more in tenebris pugnemus, monſtrandus eſt ſtatus huius diſputationis.

Sacramentorum vſus fuit etiam tempore veteris Teſtamenti.

Liber Lutheri de captiuitate Babylonica.

Plana autem, atque (vti arbitror) extra controuerſiam, inter aduerſarios Pontificios, & nos ſunt hæc capita: Iuſtis, qui fuerunt tempore veteris Teſtamenti, à Deo propoſitam, exhibitam, datam, & collatam fuiſſe gratiam, iuſtitiam, ſalutem, & vitam æternam, propter futuram victimam filij Mediatoris. Saluatos enim fuiſſe iuſtos tempore veteris Teſtamẽti, ex ſcriptura certiſſimum eſt. Nemo autem ſaluatur ſine gratia Dei. Illa verò propter ſolum benedictum ſemen promittitur & datur. Eſt & hoc extra controuerſiam, non aliam fuiſſe gratiam, neque etiam aliam fidem, qua ſaluati ſunt iuſti, tempore veteris Teſtamenti, quam nunc tempore noui Teſtamenti. Habemus enim eundem ſpiritum fidei. 2. Corinth. 5.

Gratia etiã qua iuſtificatus eſt Abraham, & qua ſaluatus eſt Dauid, exemplum eſt iuſtificationis & ſaluationis omnium temporum. Rom. 4. Reſtabit igitur quæſtio, quomodo, hoc eſt, per quod mediũ inſtrumentum ſeu organon, Deus tempore veteris Teſtamenti propoſuerit, exhibuerit, dederit & cõtulerit credẽtibus gratiam ad ſalutem. Certum autem eſt, patres illos habuiſſe verbum promiſſionis, de benedictione propter futurum ſemen.

Quæſtio per quod mediũ ſeu organum tempore veteris Teſtamenti credẽtibus gratia ad ſalutem à Deo fuerit exhibita.

Habuerunt etiam externos quoſdam ritus, diuina inſtitutione huic promiſſioni gratiæ additos & annexos.

Et verbum quidem promiſſionis, an Pontificij permittere velint, fuiſſe tale medium ſeu organon tempore V. Teſtamenti, non plane ſcio. De ſacramentis certe, quibus promiſſio illa gratiæ diuina inſtitutione annexa fuit, hoc loco diſputatur. Et apud veteres quidẽ Eccleſiaſticos ſcriptores, de circumciſione, quæ fuit ſacramentum veteris Teſtamenti,

axioma

axioma hoc vulgatum & certum eſt: Infantes tempore V. Teſtamenti, per circumciſionem liberatos fuiſſe à peccato originali. Beda etiam ex patrib. ſententiam hanc, quæ ſcholaſticis ſcriptoribus non ignota eſt, citat: Sacramenta V. Teſtamenti, ſuo tẽpore cuſtodita, vitam conferebant æternam. Longobardi verò tempore, in quæſtionem vocari cœpit hæc ſententia. Et Hugo quidem, qui circa illa tempora fuit, valde obſcure & ambigue diſputauit (ſicut Gabriel recitat) vt eadem ſit ſalus iuſtorum in veteri & nouo Teſtamento. Ideo ſacramenta V. Teſtamenti iuſtificaſſe indirectè & ex cõſequenti, quaſi mediantib. N. Teſtamenti ſacramentis per ea ſignificatur. Longobardo verò ſcholaſtici tribuunt hanc opinionẽ, quod per ſacramenta V. Teſtamenti, Deus nulla plane ratione cõtulerit gratiam credentibus, etiam quando in fide & charitate vſurpata fuerunt. Quis cenſuit, ea impoſita fuiſſe tantum in onus & ſeruitutem, non in iuſtificationem.

Hiſce Hugonis & Longobardi diſputationibus proiectum fuit in medium μᾶλον ἔριδος: quod certatim & auide arripuit populus ſcholaſticorum: Et fabricata opinione operis operati, hoc diſcrimen cõmenti ſunt inter ſacramenta vtriuſq; Teſtamenti, quod per illa tantummodo ſignificata, non autem exhibita ſeu collata fuerit gratia, etiã rite ſuſcipientibus: per hæc verò gratia & ſignificetur & cõferatur, etiamſi in ſuſcipiente nullus exiſtat bonus interior motus.

Scholaſtici de diſcrimine ſacramentorum vtriuſque Teſtamenti.

Sed quia alij ex ipſis viderunt abſurdum eſſe, ſi dicatur, iuſtis in V. Teſtamento non fuiſſe collatam gratiam, finxerunt igitur, ſacramenta V. Teſtamẽti contuliſſe gratiam non ex opere operato, ſed ex opere operante, hoc eſt, per modum meriti, ex ſuſcipiẽtis deuotione, quod ita declarãt: omnem actum virtutis, charitate formatum, dicunt meritoriũ eſſe: vſum verò ſacramentorum V. Teſtamenti, dicunt fuiſſe actum obedientiæ. Data enim fuerũt præcepta de huiuſmodi ſacramentis, & ideo vſum eorum dicunt fuiſſe impletionem præcepti: & propterea ratione virtutis obedientiæ, per modum meriti, fideles tũc in vſu ſacramentorum accepiſſe gratiam. Hæc verò ſententia directè, & quaſi aduerſa fronte pugnat cum Paulo, qui Rom. 4. ex profeſſo docet & confirmat, circumciſionẽ non iuſtificaſſe Abrahamum ex opere operante, ſeu per modum meriti: ſed fuiſſe ſigillum ſeu obſignationẽ iuſtitiæ fidei, cuius proprium eſt, vt beatitudo ſit eius hominis, cui Deus ſecundum gratiam credenti, nõ operanti, imputat iuſtitiam ſine operibus, Rom. 4. Et quid quæſo ſani ab iſtis hominibus, de ſalutari ſacramentorum vſu expectes, qui gratuitam promiſſionem, qua gratia offertur & exhibetur, & fidem qua promiſſio accipitur, ea ſacramentis proſcribũt, hoc eſt, qui ipſa ſacramenta ea ſacramentis tollunt, & ex Dei actione faciunt noſtrum opus, ex gratia meritũ, ex promiſſione præceptum? Et tamen iſtas ſcholaſticorum opiniones, cõcilium Florentinum confirmare non veretur, inquit enim: V. Teſtamẽti ſacramenta non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant: noſtra verò & gratiam cõtinent, & ipſam digne ſuſcipientibus conferunt. Quid verò audio? Num iuſtis, tempore V. Teſtamenti, virtute futuræ paſſionis Chriſti, non data fuit gratia? An verò tantum habuerunt præfigurationem, fore vt poſt natum Chriſtum primum daretur gratia illis, qui poſt conſummatam paſſionem Chriſti credituri eſſent? Paſſio certe Chriſti, meritum illud eſt, propter quod gratia data fuit & olim, & adhuc datur. Neq; enim verum eſt, veteres olim per virtutem futuræ paſſionis Chriſti, ſine certo aliquo medio ſeu organo, quo illa offerretur & applicaretur, iuſtificatos eſſe: nos verò per ſacramenta, ſiue virtute paſſionis Chriſti iuſtificari.

Concilium Florentinum patrocinatur ſcholaſticorum opinionibus.

Hæc ideo hoc loco annotaui, vt Lector admonitus intelligat, quæ ſit Helena illa, pro cuius reſtitutione ſecundus hic Canon dimicat. Vt autem ad explicationem eo commodius tranſeamus, cõſideret Lector hoc artificiũ, quod illi, qui nũc ſunt conductitij Pontificiæ cauſæ aduocati, vt amoliãtur ſuſpicionem nouitatis, nõ vtuntur in hac quæſt. ſcholaſticorum argumentis, quia animaduertunt, qualia illa ſint: ſed Auguſtini autoritate, opinionem illam tueri conantur ex quadam eius ſentẽtia, quæ extat in enarratione Pſal. 73. Sacramenta N. Teſtamenti dant ſalutem: Sacramenta V. Teſtamenti, promiſerunt ſaluatorem. Sed ſi rectè & diligenter expendatur, quomodo Auguſtin. in loco allegato quæſtionem illam diſputet, non tantum liquido conſtabit, quæ fuerit ipſius ſententia, verum etiam monſtrabuntur vera fundamẽta, ex quib. quæſtio hæc rectè explicari & diiudicari poterit. Non autem promiſcue de omnibus figuris & ſignis V. Teſtamenti diſputamus, ſed de illis, quibus verbum promiſſionis gratiæ annexum fuit. Multæ enim fuerũt in V. Teſtamento figuræ & vmbræ, quæ aliquid ſane de myſterio incarnationis, redemptionis & iuſtificationis ſignificarunt: non autem omnes adiunctam habuerunt expreſſam promiſſionem diuinam, quod per illa ſigna Deus offerre, applicare & obſignare vellet promiſſionem iuſtitiæ fidei ſingulis, fide illis ritibus vtentibus. Quædam verò nõ tantum ſignificarunt, verum etiam adiunctam habuerũt promiſſionẽ, quod per illa ſigna in verbo, Deus iuſtitiam fidei offerre, applicare, obſignare & cõfirmare vellet, in ſingulis, fide promiſſionis ſignis illis vtẽtibus: quale ſignum, extra omnem controuerſiã fuit circumciſio. Duplicia igitur fuerunt ſigna V. Teſtamenti: quædam tantum fuerunt ſignificatiua, quædam verò ſimul etiam fuerũt virtute promiſſionis, exhibitiua ſeu obſignatiua gratiæ. Auguſtinus verò omnia illa ſigna aliquando vna & eadẽ appellatione ſacramenti cõprehendit. Quando igitur figuras & vmbras, quæ ſunt ſigna tantũ ſignificatiua, vocat ſacramenta, tunc dicit in Pſal. 73. De diſcrimine V. & N. Teſtamenti, ſacramenta non eadem, promiſſa non eadem. Et illud declarat: Promiſſa non eadem, quia promiſſa terra Canaan, regnum temporale, felicitas terrena. Sacramenta non eadem, quia alia ſunt Sacramenta ſalutem dantia, alia ſaluatorem promittentia. Sacramenta noui Teſtamenti, dant ſalutem: Sacramenta veteris Teſtamenti, promiſerunt Saluatorem. Nunquid autem dicemus Auguſtinum ſenſiſſe, Patres in veteri Teſtamento tantum terrena promiſſa habuiſſe, & prorſus deſtitutos fuiſſe promiſſione ſpirituali, de iuſtitia coram Deo, ſalute & vita æterna? Aut Patribus in veteri Teſtamento non fuiſſe datam ſalutem? Certe nemo ſanus, Auguſtino manifeſte falſam hãc ſententiam tribuere audebit, quam multis in locis ipſe refutat. In promptu igitur eſt colligere, quid Auguſtinus in illo loco velit. Collationem enim ſeu potius mutuam relationem, indiuiduam connexionem inſtituit inter promiſſa & ſacramenta: vt qualia ſint promiſſa, talia etiam ſint ſacramenta: & quidem ex promiſſis ſumendum eſſe iudicium de Sacramen-

Signa veteris Teſtamenti duplicia.

cramentis. Et hoc fundamentum diligenter obſeruetur. Iam verò inquit: in veteri Teſtamento, fuerunt quædam promiſſa terrena ſeu temporalia politiæ Moſaicæ, & illis promiſſis etiam Sacramenta quædam fuerunt adiuncta: Concludit igitur Auguſtinus, ſicut ipſa promiſſa terrena, figuræ fuerũt ſpiritualium promiſſionum, ita etiam Sacramenta illarum promiſſionum, ſignificaſſe futuram *ἐπιφανείας* Saluatoris. Manifeſtum igitur eſt Auguſtinum primò ibi loqui de ſignis, quæ tantum ſunt ſignificatiua, quæ non annexam habuerunt ſpiritualem promiſſionem. Deinde etiã inter ipſas ſpirituales promiſſiones, in veteri & in nouo Teſtamento, Auguſtinus tale facit diſcrimen, quod in V. Teſtamento ſint promiſſiones Chriſti venturi, in nouo verò ſit annunciatio Chriſti exhibiti.

Non minus autem promiſſio de futuro ſemine benedicto, in V. Teſtamento fuit potẽtia Dei ad ſalutem omni credenti, quàm annũciatio de Chriſto exhibito in N. Teſtamento. Et ex hoc fundamẽto, de diſcrimine ſcilicet promiſſionis gratiæ in vtroq; Teſtamento, Auguſtinus differentiam ſummit & cõſtituit, inter ſacramenta, quæ promiſſioni gratiæ in vtroq; Teſtamento voce diuina annexa fuerũt, inquit enim: Cũ ergo iam teneas promiſſa, quid quæris promittentia, Saluatorem iam habens? Hoc verò eſt, quod dico te tenere promiſſa: non quod iam acceperimus vitã æternam, ſed quia iam venit Chriſtus, qui per Prophetas prænunciabatur. Et hanc differentiam in multis aliis locis repetit & explicat. Iſte igitur locus Auguſtini, quo ferme ſolo vtuntur Pontificij, nihil ipſis patrocinatur, quaſi tempore veteris Teſtamenti planè nulla fuerint ſacramenta, per quæ Deus in verbo obtulerit, exhibuerit & obſignarit gratiam: cum certum ſit, promiſſionem gratiæ tunc annexam fuiſſe certis quibuſdam ritibus ſeu ſacramentis. Auguſtinum enim diuerſum ſenſiſſe, poſtea oſtendemus. Nunc tantum obiectionem, quam ex Auguſtini loco Pontificij formant, remouere & explicare volui.

De ſacramentis in V. Teſtam. quomodo ſæpe loquatur ſcriptura.

Quæ verò ex ſcriptura adiiciuntur, facile explicari poſſunt, ſi ſeruetur Hilarij regula, vt intelligentia dictorum ſumatur ex cauſis dicendi. Scriptura enim de ſacramentis V. Teſtamenti, ſæpe nõ loquitur quid ſint per ſe, hoc eſt, ex inſtitutione diuina, vt ſcilicet ſunt ſigilla promiſſionis gratiæ & iuſtitiæ fidei: ſed reprehendit & refutat falſas opiniones, quas homines externis illis ritibus, neglecta promiſſione & fide affingebãt. Non enim docebant, ideò in ſacramentis, tanquam in verbo viſibili, debere apprehendere promiſſionem de redemptione per filium mediatorẽ futurã, propter quem Deus credentes iuſtificat: ſed ſepulta promiſſione, & abolita vera fide, fingebant ſe ex merito & dignitate operum, quæ in externis illis ritibus exercebant, iuſtificari. Contra hanc opinionẽ Paulus pugnat, de Circumciſione diſputans, Rom. 2. Gal. 5. Et in Epiſtola ad Hebr. oſtendit, ſolius Chriſti ſanguinem habere virtutem emundandi conſcientiã à peccatis. Quod igitur patres ſub veteri Teſtamento iuſtificati ſunt, hoc affirmat factum eſſe, non virtute ſanguinis pecudum, aut reliquarũ luſtrationum: ſed quod ſub illis figuris & vmbris, fides aliud obiectum intuita ſit & apprehenderit promiſſionem ſcilicet de futura victima filij Dei mediatoris. Hoc enim eſt, quod agit per totam Epiſtolam ad Hebræos: vbi ſimul oſtendit illorum rituum antiquationem ſeu abrogationem, cum ipſorum complementum, Chriſtus ſcilicet exhibitus ſit, & alia ſacramenta inſtituerit.

Hiſce igitur, quæ & ex ſcriptura, & ex Auguſtino obiici ſolent, explicatis, tota res plana erit. Idẽ enim Deus eſt, & in V. & in N. Teſtamento, iuſtificans & circumciſionẽ & præputium. Idem eſt Chriſtus heri, hodie, & in ſæcula: propter quem & iuſtificati ſunt, & iuſtificantur credẽtes, & in V. & in N. Teſtamento. Eadem eſt ſubſtantia (vt ſic dicam) promiſſionis, eadem fides, eadem gratia, eadem iuſtitia, eadẽ ſalus & vita æterna in Chriſto, & propter Chriſtum: qui in V. Teſtamento promittebatur venturus, & in nouo annunciatur exhibitus. De his capitibus nulla eſt, nec eſſe poteſt cõtrouerſia. Quæſtio verò in eo verſatur, quo medio, inſtrumento & organo Deus vtrobiq; vti voluerit ad offerenda, exhibenda, & obſignanda illa beneficia: & quod in nouo Teſtamento verbum Euangelij ſit potentia Dei, ad ſalutem omni credẽti, non eſt dubium. Certum eſt & hoc, Chriſtum ad hũc vſum inſtituiſſe ſacramẽta N. Teſtamenti, vt per illa tanquam per viſibile verbum, offerret, exhiberet & obſignaret credentibus beneficia Euangelij. Iam de V. etiam Teſtamento extra cõtrouerſiam eſt, planè illam ipſam ibi fuiſſe rationem verbi ſeu promiſſionis. Quæritur autem, an in V. Teſtamento, promiſſio gratiæ tantũ nuda ſine ſacramentis, fuerit propoſita populo Dei? Inuenio autem Geneſ. 17. promiſſionem fœderis: Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te: diuina inſtitutione veſtitam eſſe (vt ſic dicam) ritu ſeu ſacramẽto circumciſionis. Video etiam Paulum Ro. 4. ſignũ circumciſionis vocare ſigillum, ſeu obſignationem iuſtitiæ fidei. Vnde Patres rectè ſentiunt, infantes ſub lege per circumciſionem liberatos fuiſſe à peccato originis. Et Beda eruditè colligit à cõtrario, eos qui in populo Iſraelitico accipiebant circumciſionẽ, vt ſigillum iuſtitiæ fidei, cõiunctos fuiſſe per hoc ſacramentũ Eccleſiæ populi Dei, & conſignatos fuiſſe in fœdus & communionẽ beneficiorum Chriſti mediatoris. Deus enim dicit: Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, exterminabitur anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritũ fecit. Cohærent igitur hæc, & manifeſta ſunt: 1. quod iuſti in V. Teſtamento eundem habuerint Chriſtũ, eandem acceperint gratiam & iuſtitiam ad ſalutem & vitam æternam, quam credentes in N. Teſtamento accipiunt & habent. 2. Iuſtos in V. Teſtamento habuiſſe, nõ tantum nudam promiſſionem gratiæ, ſed illi promiſſioni, etiam diuina inſtitutione annexos fuiſſe certos quoſdã externos ritus, quę ſacramenta vocantur. Et inde conſequitur. 3. Quod ſcilicet iuſti in V. Teſtamento, non tantum per nudam promiſſionem gratiæ, propter venturum Meſſiam: verum etiam per ſacramẽta, quæ diuina inſtitutione promiſſioni illi annexa erãt, quale extra cõtrouerſiam eſt circumciſio, nõ minus acceperint beneficia illa Euangelij, ad ſalutẽ neceſſaria, quam nos in N. Teſtamento. Atq; ideo Paul. Col. 2. permutatis vocabulis circumciſionis & baptiſmi ſignificat: Nos, qui in N. Teſtamento per baptiſmũ habemus expoliationem corporis peccatorũ carnis, accepiſſe & habere idem, quod circumciſi ſub V. Teſtamento, per circumciſionẽ acceperunt. Sicut enim circumciſio fuit ſigillũ iuſtitiæ fidei, Ro. 4. ita baptiſmus eſt ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum, per reſurrectionẽ Chriſti, 1. Pet. 3. Et mediũ ſeu organon, quo exhibebatur & obſignabatur iuſtitia fidei, fuiſſe ſub V. Teſtamento nõ nudam tantũ promiſſionem, ſed & ſignum eius circumciſionem: inſtitutio circumciſionis,

ciſionis, Geneſ. 17. & locus Pauli, Rom. 4. clariſſime oſtendunt. Et 1. Corin. 10. vbi tractat hiſtoriam de Manna, & de aqua ex petra profluente, dicit: Patres eandem eſcam ſpiritualem manducaſſe, & eundem ſpiritualem potũ bibiſſe. Et diſerte nominat Chriſtum, qui eſt heri, hodie, & in ſecula, Heb. 13. Et hũc Pauli locum Auguſtinus confert cum Baptiſmo & Cœna Domini, tractatu 26. in Ioan. explicans concionem Chriſti de Manna, inquit: Sacramenta illa fuerunt in ſignis diuerſa, in re quæ ſignificatur, paria ſunt. Et tractatu 45. In ſignis diuerſis, fides eadem, ſicut in diuerſis verbis: quorum alterum prænunciat Chriſtum venturum, alterum annunciat Chriſtum veniſſe.

Aug. contra Fauſtum Manichæum.

Et contra Fauſtum Manichæum, multis argumentis agit, in diuerſis ſignis, Sacramentis ſeu ritibus vtriuſque Teſtamenti, res non eſſe diuerſas, ſed eaſdem. Nam li. 19. ca. 13. mouet quæſtionem, vtrum tam ſi profuerit antiquis iuſtis, fides paſſuri & reſurrecturi Chriſti, quantũ nũc prodeſt fide a paſſi & reſuſcitati? An ipſa effuſio ſanguinis agni Dei, quę facta eſt pro multis in remiſſionẽ peccatorum, aliquid vtilitatis & purgationis dederit etiam his, qui hoc futurum credẽtes, antequam fieret, ex vita migrauerant? Et iſtam ſane quæſtionem eo loco non definit. Alibi vero, manifeſte ex verbo Dei affirmat, iuſtos veteris Teſtamenti, quantęlibet fuerint ſanctitatis, non tamen eos ſaluos feciſſe, niſi fidem Mediatoris, qui in remiſſionem peccatorum, ſanguinem ſuum fudit. Hæc enim ſunt eius verba.

Iam obſeruet Lector, quæ inde argumenta Auguſtinus texat. Dicit enim cap. 14. In hac vita nemo poteſt eſſe iuſtus, niſi qui ex fide viuit. Gratia enim, iuſtitia, ſalus, vita æterna, fide accipienda ſunt. Addit autem: Antiqui iuſti, qui Sacramentis illis intelligebant venturam prænunciari reuelationem fidei, ex illa, licet adhuc operta & abſcondita, munere tamen pietatis intellecta, etiam ipſi viuebant. Agnoſcit lector connexionem argumentorum. Antiqui iuſti acceperũt remiſſionem peccatorum propter Chriſtum Mediatorem, remiſſio vero peccatorum nõ niſi fide accipitur, fides vero antiquorũm, obiectum habuit, non nudum tantum verbũ, verumetiam Sacramenta illius temporis, & ex illa fide, in Sacramentis munere pietatis intellecta, iuſti viuebant. Hæc omnia ſunt Auguſtini.

Quis igitur iam dicet, fidem antiquorum in Sacramentis illius temporis nihil accepiſſe: cum Auguſtinus affirmet, ipſos fide illa, in Sacramentis intellecta vixiſſe? Cap. 16. confert verbum & Sacramenta: Si, inquit, eadem res aliter enunciatur facienda, vt de Chriſto paſſuro, reſurrecturo, &c. aliter enunciatur facta, vt de Chriſto paſſo, reſuſcitato, &c. quid mirum, ſi aliis myſteriorũ ſignaculis, paſſio & reſurrectio Chriſti futura promiſſa eſt aliis iam facta annunciatur? Quid enim ſunt aliud quęque corporalia Sacramenta, niſi quędam quaſi verba viſibilia ſacroſancta? Hæc Auguſtinus.

Si igitur concedimus, per verbum promiſſionis in veteri Teſtamẽto oblata & exhibita fuiſſe à Deo credentibus gratiam & ſalutem, quomodo Sacramentis illud adimemus, quę nihil aliud ſunt, quam viſibilia verba? vt eadem ſit ratio, & idem vſus verbi & Sacramentorum.

Et Cap. 14. Correlatiua facit, ſicut fidem & verbum ſeu promiſſionem, ita etiam fidem & Sacramenta, quod ergo fides accipit, hoc Deo per verbum & Sacramenta offert & exhibet. Verba Auguſtini hæc ſunt: Tunc ergo occulta erat fides, nam eadem credebant, eadem ſperabant omnes iuſti & ſancti etiam temporum illorum: & promiſſiua erant illa omnia Sacramenta, omniſq́; ritus illa ſacrorum: nunc autem reuelata eſt fides.

Et cap. 16. inquit: Aduerſus calumnioſam imperitiam Fauſti demonſtrare ſuffecerit, quanto errore delirent, qui putant ſignis Sacramentiſq́; mutatis, etiam res ipſas eſſe diuerſas, quas ritus propheticus prænunciauit promiſſas, & quas ritus Euãgelicus annunciauit impletas: aut qui cenſent, cum res eædem ſint, non eas aliis Sacramentis annunciari debuiſſe completas, quam his quibus adhuc complendæ prænunciabantur.

Tota igitur res, de collatione Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti, planiſſima eſt, ſi tantum adhibeatur illa diſtinctio, quam Lutherus tradit de captiuitate Babylonica: quod ſcilicet, quædã figuræ veteris Teſtamenti tantum fuerunt ſigna ſignificatiua, non autem annexum habuerunt verbum promiſſionis gratiæ. De illis ſignis hoc loco non diſputamus. Fuerunt autem etiã in veteri Teſtamento ſigna quædam, quæ ex inſtitutione diuina, annexum habuerũt verbum promiſſionis gratiæ, quod verbum fidem exigit, quæ gratiam accipiat. Et de illis veterum Sacramẽtis manifeſtiſſimũ eſt, quod ea inſtitutione diuina, eũdem habuerint vſum & finem, quem Sacramenta noui Teſtamenti. Vnum enim & eundem Chriſtum, in verbo promiſſionis, Sacramentis illis annexo, credentibus propoſuerunt: eadẽ fuit fides, quæ & in verbo promiſſionis, & in Sacramentis, quæ promiſſioni gratiæ annexa erant, eandem gratiam, iuſtitiam, remiſſionem peccatorum, ſalutem & vitam æternam quæſiuit & accepit, ſicut nunc in nouo Teſtamento. Et hactenus ſimilitudo ſeu conuenientia eſt inter Sacramenta veteris & noui Teſtamenti.

Triplex diſcrimen inter Sacram. Vet. & noui Teſt. ſecundum Auguſtinum.

Nullũne autem differentia eſt, nullumne diſcrimen inter Sacramenta veteris & noui Teſtamenti? Eſt omnino illuſtre diſcrimẽ, ſicut Auguſtinus variis in locis demonſtrauit. 1. in ipſis ſignis ſeu ritibus externis. Cum enim Chriſtus ſua incarnatiõe impleuiſſet ea, quæ veterum Sacramentis ſignificata & promiſſa fuerant, mutata & abrogata ſunt vetera illa Sacramẽta, & per inſtitutionem Chriſti Mediatoris, alia in ipſorum locum ſubſtituta. Aliis enim ritibus, inquit Auguſtinus contra Fauſtum li. 19. c. 16. res annunciari debuerunt completę, quam his, quibus adhuc complendę prænunciabantur. 2. Sacramenta veteris Teſtamenti fuerunt prænũciatiua venturi Chriſti, noui vero Teſtamenti annunciatiua ſunt exhibiti Chriſti, ſicut inquit Auguſtinus in Pſal. 73. Et tractatu in Iohann. 45. Item contra Fauſtum li. 19. ca. 13. Et ca. 14. inquit: Illa in veteri Teſtamento fuerunt promiſſiones rerum complendarum, hæc in nouo Teſtamento, ſunt indicia completarum. Et idem omnino diſcrimen Auguſtinus conſtituit, inter verbum gratiæ ſub veteri de venturo, & in nouo teſtamento, de exhibito Chriſto. Tractatu in Ioannem 45. Et contra Fauſtum lib. 19. ca. 16. Sicut igitur in diuerſis verbis, ita etiam in ſignis diuerſis, non eſt diuerſa, ſed eadem fides: inquit Auguſtinus. Idem ergo etiam Chriſtus, eadem gratia, ad eandem iuſtitiam, eandem ſalutem, &c.

Obſeruandum autem eſt hoc diſcrimen, quod idem Chriſtus, licet aliter verbo & Sacramentis in veteri Teſtamento venturus prænunciatus fuerit, &

ſit, & myſterij redemptionis complendum: aliter vero verbo & Sacramentis in N. T. Chriſtus annunciatur exhibitus, & myſterium redemptionis impletum: virtus tamē incarnationis & redemptionis Chriſti eadem eſt, eadem etiā gratia ad ſalutem neceſſaria, quam Deus non minus tempore V. Teſtamēti propoſuit, quam in nouo, quam etiam veterum fides nō minus certo accepit in verbo & Sacramentis, quam nunc in nouo accipitur. Hæc diſtinctio inter ipſam incarnationem ac redemptionem, & inter virtutem eius ſeu gratiam, non recte obſeruata, decepit Scholaſticos, quando enim in Auguſtino legunt, res quæ in veteri Teſtamēto ſignificatæ & promiſſæ fuerunt, in nouo redditas & exhibitas eſſe, hoc intelligunt non de ipſe incarnatione, & de opere redēptionis, ſed de gratia & ſalute, quæ propter Chriſtum donatur & exhibetur: cum certiſſimum ſit, exhibitionem & collationem gratiæ & ſalutis propter Chriſtum, non minus fuiſſe tempore veteris Teſtamenti, quam in nouo.

Quando igitur Auguſtinus dicit, in verbo & Sacramentis veteris Teſtamenti, fuiſſe veritatem promittentem, in nouo exhibentem, in veteri ſignificationem promittentem, in nouo res redditas: hoc intelligit de incarnatione Chriſti, & de opere redemptionis, non autem de virtute eius, & de gratia, quam certe ipſis in veteri Teſtamento exhibitam eſſe, nemo negare poteſt, qui ipſos ſaluatos eſſe conceſſerit.

Tertium diſcrimen Auguſtinus ita deſcribit, De doctrina lib. 3. ca. 9. Sacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit.

Et contra Fauſtum li. 19. ca. 13. Prima Sacramenta cum ſuo aduentu Chriſtus impleuiſſet, ablata ſunt, & alia ſunt inſtituta: virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Et in Pſa. 73. Mutata ſunt Sacramenta, facta ſunt faciliora, ſalubriora, feliciora. Num vero ideo veteris Teſtamenti Sacramenta, omnino nec ſalubria, nec felicia erunt, quia noui Teſtamenti Sacramenta prædicantur ſalubriora & feliciora? Aut quia Sacramētorum noui Teſtamenti prædicatur virtus maior, & vtilitas melior, num ideo plane nulla erit virtus, aut nulla omnino vtilitas Sacramentorum veteris Teſtamenti? Certe quæ ſecundum magis & minus comparantur, licet gradu differant, in vno tamen & eodem genere conueniunt. Felicitatem igitur, vtilitatem, virtutem & ſalutem, Auguſt. Sacramentis veteris Teſtamenti eo ipſo tribuit, quod prædicat noui Teſtamenti Sacramēta feliciora, ſalubriora, virtute maiora, & vtilitate meliora. Et hoc libenter damus: ſicut modus reuelationis in nouo Teſtamento illuſtrior eſt, lux fidei maior, & menſura gratiæ vberior: ita etiam per Sacramenta noui Teſtamenti, gratiam Chriſti luculentius, plenius, perfectius & vberius diſpenſari credentibus. Nunc enim conſummato redemptionis myſterio, figuris ſucceſſit ipſa veritas. Heb. 9. vmbris corpus, Col. 2. Filius Dei enim etiam ante ſuam incarnationem fuit iuſtitia & ſalus credentium, Eſaiæ 45. & in ipſis inhabitauit, 2. Cor. 6. Nunc vero poſtquam incarnatus eſt Deus & homo, Eccleſiæ ſuæ adeſt, & in credentibus habitat. In humana enim carne, quam filius Dei aſſumpſit, habitat iam tota plenitudo diuinitatis, vt ex eius plenitudine, omnes accipiamus gratiam pro gratia, Col. 2. Ioan. 1. Illud tempore veteris Teſtamenti nōdum erat factum, ſed futurum

Cur tam noui Teſta. cur ab Auguſtino appellentur feliciora, ſalubriora, &c.

promittebatur & credebatur. Quod ſi igitur promiſſio, de futura incarnatione & redemptione, potentia Dei fuit ad ſalutem credentibus, ſub veteri Teſtamento: maior certe, vberior & plenior erit gratia, poſtquam in nouo ipſum complementum rerum illarum factum eſt in Chriſto, qui vt Deus & homo credentibus ſe communicat.

Hoc igitur modo, noui Teſtamenti Sacramenta differunt à veteribus, non tantum quia ceremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi: ſed diſcrimen eſt aliud longe illuſtrius, ſicut iam diximus. Pontificij vero hiſce differentijs non ſunt cōtenti, ſed ſimpliciter volunt, Deum per veteris Teſtamenti Sacramēta, etiam quæ verbum promiſſionis annexum habuerunt, nullam gratiam exhibuiſſe & contuliſſe credentibus, quod manifeſte falſum eſſe, ſola circumciſio oſtēdit. Cauſa vero principalis, quare dogma illud Scholaſticorum, de differentia Sacramentorum vtriuſq; Teſtamenti, tantopere vrgeant, hæc eſt, quod opinionem operis operati, quomodocūque defendere & ſtabilire conantur. Sed de opere operato dicendum erit in examine 8. Canonis.

DE DIFFERENTIA SACRAMENTORVM inter ſe.

CANON III.

Si quis dixerit, hæc ſeptem Sacramenta ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, anathema ſit.

EXAMEN.

Huius Canonis examen paucis abſoluemus. Cū enim alias omnia & ſingula fulmina ſuorū anathematum, peculiariter in noſtrarum Eccleſiarum capita vibrare ſoleant: ab huius certe tertij Canonis triſulco fulmine, laus Deo capita noſtra omnino libera ſunt. Ita enim fulminant: Si quis dixerit, hæc ſeptem Sacramenta ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, anathema ſit.

Nos vero nequaquā ij ſumus, qui ſentiamus vel doceamus, ſeptē illa quæ ipſi numerant Sacramenta, ita eſſe inter ſe paria, vt ſicut Baptiſmus & Euchariſtia, eodem etiam modo, ſeu pari ratione, reliqua quinque quæ numerant, vere & proprie ſint Sacramenta. Hoc ipſum enim eſt, quod in examine primi Canonis egimus: etiamſi de appellatione Sacramenti nō pugnemus, ſicut & veteres varie ea vſi ſunt: omnino tamen diſcernendas eſſe res illas, quæ ex inſtitutione diuina adiunctos habent certos externos ritus, ab illis rebus, quæ habent quidē mandatum Dei, ſed nō certos externos ritus voce diuina mandatos: & ab illis etiam ritib., qui habent expreſſum mandatū Dei, & annexā voce diuina promiſſionē gratiæ ſeu beneficij redēptionis, ſicut eſt Baptiſmus & Euchariſtia, diſcernēdos eſſe reliquos ritus, qui vndecunq; accepti ſunt, certe non habēt expreſſum mandatum Dei, nec promiſſionem voce diuina annexam, de applicatione & obſignatione gratuitæ reconciliationis. Atque ideo contendimus, ritus illos ab hominibus acceptos, nullo modo eodem loco habendos aut in parem dignitatis gradum ſubleuandos eſſe, ſicut priores illos, qui voce & mandato filij Dei inſtituti ſunt. Immenſo enim interuallo diſtāt, & in Eccleſia diſcernenda ſunt filij Dei inſtituta, ab hominum inuentis. Ab omni igitur crimine & accuſatione Canon iſte nos abſoluit. Dicit enim anathema illis, qui

ſinguna

ſi agunt ſeptem illa quæ ipſi numerant Sacramenta, ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius.

Sed hæc forſan ioco quis dici arbitretur. Neque enim veriſimile eſt, Tridētinos patres in tertio hoc Canone, tam terribiliter detonare de diſpari 7. Sacramentorum dignitate, ideo quaſi noſtrā ſententiam probare, & quidem ſub vinculo anathematis cōfirmare voluerint, nec Ideo ſane, quaſi nec oblique, nec leuiter, ſed anathematis ſeueritate notare & damnare voluerint Scholaſticorum diſputationes, qui fingunt, ſicut Baptiſmum & Cœnā Dominicam, eodem etiam modo, & pari ratione, reliqua quinque vero & proprie eſſe Sacramenta. Quo igitur conſilio, & quo ſenſu fabricatus eſt tertius iſte Canon? Dicam tibi, Veteres illas cōtumelias repetere & ſtabilire voluerūt, dignitatem ſcilicet chriſmatis in confirmatione, quamuis nec mandatum Dei, nec promiſſionem filij Dei habeat, multo tamen præſtantiorem & ampliorem eſſe, quam ipſius Baptiſmi, licet expreſſum habeat mandatum Dei, & certiſſimam promiſſionem, voce filij Dei annexam. Ratio vero (ſi Dis in Romanorum pantheo placet) hæc eſt, quod Baptiſmus adminiſtrari poteſt, etiam ab iis, qui ſunt in ſimplicibus Sacerdotū ordinibus, imo in neceſſitate etiā à laicis: ſicut Hieronymus inquit contra Luciferianos. Cōfirmationis vero adminiſtrationē, ſolis Epiſcopis reſeruari ipſis placuit. Addunt & hanc rationem, quod Baptiſmus tantum ſit Sacramentum initiationis: per confirmationem vero, cōferatur perfectio gratiæ & gloriæ. Ritum etiam ordinationis dicunt Sacramentū eſſe, præeminentia nobilitatis & perfectionis (vtor ipſorum verbis) dignius & præſtantius quam Sacramentum Baptiſmi. Quia inquiunt, ordo conſtituit hominem in gratia, gradu & ſtatu dignitatis (hoc eſt, pinguium præbendarum, & regalium prælaturarum) quod Baptiſmus nō facit. Atq; ita cum in primo Canone, ea quæ non habent Dei mandata, ſed ſunt ab hominib. inuenta, diuinis inſtitutis æquaſſent: iam in tertio Canone, poſtulant ea in ſublimiorem dignitatis gradum extolli & collocari, quam quæ ipſe filius Dei in N. T. ſua voce inſtituit, & Eccleſiæ commendauit. Vſq; adeo verum eſt, quod eum, qui ſemel verecundiæ fines tranſiit, oportet grauiter impudentem eſſe.

Romani Pontificiorū, cur confirmationem & ordinem ipſi Sacram. Baptiſmo præferre non vereantur.

Eſt & hoc vnum ex myſteriis huius tertij Canonis, quod dignitas Sacramenti Ordinis, non poteſt ferre honorabile, ſanctum & caſtum coniugium: licet & ipſum nominent Sacramentum. Tanto enim dignius eſt Ordinis Sacramentum coniugio, quod facilius pati ſecum poteſt centum proſtibula, ſucceſſiue tamen (ſicut Inquit Colonienſis quidam) quam vnam legitimam coniugem. Si qua vero præterea alia tertius hic Canon myſteria continet, ea vel Andradius, vel alius quiſpiam nobis pādet. Quod vero ad rem ipſam attinet, quę ſit Sacramentorum, quæ Scripturæ teſtimonium habent, ſeu conuenientia ſeu differentia, non poteſt ſimplicius & rectius conſtitui & explicari, quam ſi vnumquodque ex ſua inſtitutione, & ex promiſſione, quam ex voce diuina annexam habet, iudicetur. Non male enim huc quadraret, quod in decreto ſuo dicunt, per Sacramenta iuſtitia fidei vel incipit vel incepta augetur, vel amiſſa reparatur. Sed hæc plenius explicare, non eſt huius loci: tantum enim examen decretorum & canonum Tridentini concilij inſtituimus.

DE NECESSITATE SACRAMENTORVM.

CANON IIII.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua & ſine eis aut eorum voto, per ſolam fidem, homines a Deo gratiam & iuſtificationem adipiſci, licet omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.

EXAMEN.

Inſidia huius Canonis.

Principio artificium compoſitionis in hoc Canone cōſiderandum eſt: in ſingulis enim ferme dictionibus, peculiares latent inſidiæ. Indifferenter de omnibus ſuis, quæ numerant, Sacramentis prædicāt, quod ſint ad ſalutem neceſſaria. Quod enim addunt (licet omnia ſinguli neceſſaria nō ſint) intelligunt de ordine & coniugio. Reliquos vero ritus, vt cōfirmationis, extremæq; vnctionis, auricularis confeſſionis, ſatisfactionis, &c. volunt ſimpliciter eſſe Sacramenta ad ſalutem neceſſaria. Et quod præcipue obſeruandum eſt, neceſſitatem Sacramētorum opponunt iuſtificationi per ſolam fidē. Atqui ea quæ ad ſalutē neceſſaria ſunt, diſtinguenda ſunt, vt Chriſtus promerens, Pater dominans, organa ſeu Sacramēta verbi & Sacramentorū, per quę Spiritus ſanctus beneficia illa noui Teſtam. offert, applicat, obſignat, auget, & cōfirmat in credentib. & demum fides, quæ beneficia illa apprehēdit. Singula hæc ſuo modo, & in ſuo gradu, ad ſalutem noſtram ordinata ſunt. Et ſicut non ſequitur: Sacramenta ad ſalutem ſunt neceſſaria: ergo non ſolus Chriſtus ſuo merito nobis eam acquiſiuit: ita etiā non ſequitur: Sacramenta ad ſalutem ſunt neceſſaria: ergo non per ſolam fidem gratiam iuſtificationis accipimus. Neq; enim quiſq; ſanus, iuſtificationem per ſolam fidem, ita vnquam intellexit, quaſi à iuſtificatione excludatur gratia Dei, meritum Chriſti & miniſterium verbi & Sacramentorū. Imo fides in iuſtificatione quærit, apprehendit, & accipit gratiam Dei propter meritum filij mediatoris: & quidem hæc quærit & accipit in miniſterio verbi & Sacramentorum, per quod medium, ſcit Spiritū ſanctum velle efficacem eſſe. Quærere vero, apprehendere & accipere illa beneficia, Scriptura affirmat, ſolius fidei proprium eſſe. Manifeſtum igitur eſt, qualis ſit ſophiſtica, neceſſitatem Sacramentorum opponere iuſtificationi per ſolam fidem. Ego vero arbitror, architectos IIII. huius Canonis, aliud ſpectaſſe hac antitheſi inter neceſſitatē Sacramentorum ad ſalutem, & inter iuſtificationem per ſolam fidem. Neque enim neceſſitatē Sacramentorum eo tantum referūt, quod ſint cauſæ inſtrumētales, per quas à Deo nobis offeratur & exhibeatur gratia iuſtificationis: ſed loquūtur de adipiſcenda, ſeu accipienda gratia iuſtificationis: & hoc nolunt ſoli fidei tribui, ſed adiungunt neceſſitatem Sacramentorum, hoc eſt, intelligunt noſtrū opus, quod in ſuſceptione Sacramētorum facimus, ita vt fides non ſola, ſed vna cum dignitate ſeu merito illius noſtri operis, accipiat gratiā iuſtificationis. Et propterea nominant Sacramenta nouę legis, vt ſit mutua relatio legis & noſtrorum operum, in ipſo etiam Sacramentorum vſu, ideo etiam votum nominant, hoc eſt, pollicitationem certi operis, ad accipiendam iuſtificationis gratiam. Quis igitur iam neget Patribus Tridētinis defuiſſe ingenium, cum in tam paucis verbis, tam multas & varias inſidias occultare potuerint? Non poteſt autem eius quæſtionis quæ in IIII. hoc Canone proponi-

Officium fidei.

tur, vera explicatio tradi, niſi prius ex inſidiis illis nos euoluamus. Quando igitur de neceſſitate Sacramentorum diſputatur, non eſt quæſtio de ritibus humana autoritate inſtitutis, ſed de iis qui verè & propriè ſunt Sacramenta, ſcilicet de Baptiſmo, & Cœna Domini. Et in illis Sacramentis non eſt quæſtio de magica aliqua efficacia, abſolute hærente in ipſis externis elementis: nec dignitate, aut merito noſtri alicuius operis: ſed quod ſint media ſeu organa, per quæ Deus offert, & fides accipit gratiam & ſalutem.

Quæſtione hoc modo formata, explicatio non erit difficilis: quæ multa vtiliter monebit & veram reuerentiam erga Sacramenta in animis noſtris excitabit. Pendet autem ex conſideratione doctrinæ, quare Deus promiſſioni Euangelij adiecerit Sacramenta? Deus enim, qui ſatisfactionem filij ſui mediatoris ordinauit, vt eſſet meritum & acquiſitio ſalutis noſtræ: qui etiã ordinauit, vt fides eſſet quaſi manus noſtra, qua quæramus, apprehendamus & accipiamus gratiam Dei in Chriſto: idem Deus etiam certum medium ſeu organon ordinauit, per quod beneficia filij mediatoris, ad ſalutem noſtrã velit offerre & exhibere, vt fides habeat & ſciat certum medium, in quo quærere & accipere poſſit gratiam & ſalutem.

Tale ergo medium ſeu inſtrumentum Dei, eſt verbum Euangelij prædicatum, auditum, cogitatum, & fide apprehenſum. Ro. 10. Fides iuſtificans ex auditu, auditus per verbum Dei. Ro. 1. Euangelium eſt potentia Dei, in ſalutem omni credenti. Ioan. 5. Amen dico vobis, qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, &c. Iã vero cum Deus per verbũ offerat & exhibeat, fides etiam in verbo apprehendat & accipiat non dimidiatum & inſufficiens aliquid, ſed gratiam quæ ad ſalutem neceſſaria eſt, ita vt Euangelium ſit potentia Dei ad ſalutem omni credenti: oritur quæ-

Sacram. vſus. ſtio, quis ſit Sacramentorum vſus, aut propter quas cauſas Deus externos Sacramẽtorum ritus, ſua inſtitutione adiecerit promiſſioni Euangelij. Et ſunt quidem nõ pauci homines, partim phanatici, partim prophani, qui & ſentiunt & clamitant, ſuperfluum & non neceſſarium eſſe Sacramentorum vſum. Piorum etiam animi ſæpe huiuſmodi cogitationibus tentantur: Cum verbo Deus omnia, quæ ad ſalutẽ neceſſaria ſunt, offerat & exhibeat, cumq; fides illa in verbo inuenire & apprehendere poſſit, quid opus ſit Sacramentis? poſſe igitur ſine ſalutis diſpendio, vſum Sacramentorum negligi.

Et talibus ſane, ſiue tentationibus, ſiue phanaticorũ clamoribus, rectè ex verbo Dei opponitur, Sacramẽta, quæ Deus ipſe, vt eſſent ſalutis noſtræ adminicula, inſtituit, nullo modo iudicanda eſſe vel inutilia, vel ſuperflua, quæ ſecure negligi & cõtem-

Auguſtinus. ni poſſint. Rectè enim Auguſtinus dicit cõtra Fauſtũ li. 19. c. 11. Sacramentorũ vis inenarrabiliter valet plurimũ: & ideo cõtempta, ſacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, ſine qua non poteſt perfici pietas. Sed hęc ex verbo Dei diligenter explicãda ſunt, vt & doctrina rectè intelligatur, & verus Sacramentorũ vſus ornetur, & ſerio ametur. Quod igitur ad Deum attinet, verbo promiſſionis offert & exhibet illam ſuam gratiam, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt: ita vt fides in illo obiecto ſeu medio, inuenire poſſit, quicquid ad ſalutem eſt neceſſarium.

Chryſoſtomus. Et quidem (ſicut Chryſoſtomus inquit) ſi Angeli eſſemus, nullo pręterea ſigno nobis opus eſſet. Sed carnalis infirmitas fidem impedit, turbat, diſtrahit, & debilitat. Arduum enim & difficile eſt iis, quæ in verbo proponuntur, licet non appareant, tamen firma animi perſuaſione inhærere, Hebr. 11. Imo contra ſpem in ſpem credere, Ro. 4. cum quidem in hac vita, mens ſemper ſenſuum adminicula quærat. Præterea fides etiam quãdo ſtatuit promiſſionem Dei in genere veram eſſe, angitur tamen de hac præcipue quæſtione: an priuatim etiam ad me pertineat? Deus igitur qui diues eſt in miſericordia, vt diuitias bonitatis ſuæ nobis oſtenderet, & commendaret, non vno tãtum modo, per nudum ſcilicet verbum, gratiam ſuam nobis exhibere voluit: ſed infirmitatem noſtram voluit certis adminiculis ſubleuare, inſtitutis ſcilicet, & promiſſioni Euangelij annexis Sacramẽtis, hoc eſt, certis ſignis, ritibus, ſeu ceremoniis, in ſenſus incurrentibus, vt illos commoneret, erudiret, & certos nos redderet, quod foris in ſpecie viſibili geri cernimus, illud intus virtute & potentia Dei in nobis effici. ſicut enim verbum incurrit in aures, & ferit corda: ita ritus Sacramentorum incurrit in oculos, vt moueat corda, vt non dubitemus, Deum nobiſcum agere, & velle iuxta verbum in nobis efficacem eſſe ad ſalutem. Verbo enim, & externis à ſe inſtitutis ſignis, ſolet cum hominibus agere. Præterea mens humana non tantum per ſe non nouit promiſſionem de gratuita reconciliatione, verumetiã quando illa verbo nobis reuelatur, licet pia mens eam non auſit in genere mendacij arguere, fides tamen, Fides ſpecialis. in tentationibus præſertim, difficulter illam, vt priuatim ad me etiam pertinentem, apprehendere & retinere poteſt. Deus igitur Sacramenta inſtituit, vt eſſent externa & viſibilia ſigna & pignora gratiæ & voluntatis Dei erga nos: quibus illuſtri viſibili teſtimonio teſtificetur, quod promiſſio ad ſingulos illos pertineat, qui fide eam in vſu Sacramentorum amplectuntur. Et hoc modo Sacramenta ſunt externa viſibilia teſtimonia applicationis, gratuitæ promiſſionis Euangelij. Eius enim vox generalis eſt, fides vero & vſus Sacramenti, applicant eam ad ſingulos credentes. Hoc modo Sacramenta, quo ad nos, ſunt ſigna confirmantia fidem erga promiſſionem Euangelij, quo ad Deum, ſunt organa ſeu inſtrumenta, per quæ Deus in verbo, ſua potentia & operatione, gratiam promiſſionis Euangelicæ credentibus exhibet, applicat, obſignat, confirmat, auget & conſeruat. Non autem alia eſt gratia quæ in verbo promiſſionis, & alia quę in Sacramentis exhibetur: nec alia eſt promiſſio in verbo Euangelij, alia in Sacramentis. Sed eadem eſt gratia, vnum & idem verbum, niſi quod in Sacramentis, per ſigna diuinitus inſtituta, verbum quaſi viſibile redditur (ſicut Auguſtinus loquitur) propter noſtram infirmitatem. Fides igitur in Sacramentis, non aliam quærit gratiam quam in verbo, nec ſine promiſſione, præter aut extra promiſſionem, in Sacramẽtis quærit gratiam. Verbũ enim promiſſionis, eſt obiectum illud quod fides in Sacramentis intuetur: & in illo apprehendit ea, quæ verbo in Sacramentis promittuntur, offeruntur, & exhibentur. Ita Epheſ. 5. Paul. inquit: Mundans Eccleſiam lauacro aquæ in verbo. Hæc doctrina ornat dignitatem Sacramentorum, & excuſ[s]it veram reuerentiam erga vſum Sacramentorum, & ex his fundamentis ſumitur explicatio quæſtionis propoſitæ. Quæ enim piæ aures, prophanas illas voces vel ferre, vel admittere poſſent, Sacramenta

eſſe

eſſe ſuperflua, quæ ſecure contemni, & ſine diſpendio ſalutis negligi poſſint? cum ea verbo Dei conſtet, Deum illa ad ſubleuandam infirmitatem noſtram inſtituiſſe: vtq; diuitias bonitatis ſuę, ad procurandam ſalutem noſtram oſtenderet, inſticuiſſe ipſum talia organa ſeu inſtrumenta, in quibus virtute & operatione Spiritus S. fides noſtra quamuis languida & infirma, gratiam apprehendere, & obſignatam retinere poſſet, ad ſalutem & vitam æternam. Neceſſaria igitur ſunt Sacramenta & ratione infirmitatis fidei noſtrę, cui huiuſmodi adminiculis opus eſt: & ratione inſtitutionis diuinæ, quæ enim Deus hoc conſilio, & in hunc finem inſtituit, vt per ea credentibus exhibeat, applicet & obſignet beneficia mediatoris ad ſalutem: ea certe nec inutilia, nec ſuperuacanea, ſed neceſſaria ſunt.

Et hoc ſenſu non inuiti concedimus, Sacramēta ad ſalutē eſſe neceſſaria, tanquā cauſam inſtrumentalem: ſed tamē addenda eſt hæc declaratio, non tā pręciſam eſſe neceſſitatem Sacramentorū ad ſalutē, ſicut eſt fidei & verbi. Sine fide enim, nemo poteſt ſaluari: & ſine verbo, nulla poteſt eſſe vera fides, Ro. 10. Qui igitur verbū Dei nō habet, is quia non poteſt fidem concipere nō poteſt ſaluari. Qui vero ex auditu verbi, veram & iuſtificantem fidem iam habet, is licet fide acceperit reconciliationē, Sacramentorum tamen vſum nullo modo contemnet, propter cauſas iam expoſitas: aut ſi cōtemnit, fides non eſt vera, non enim retinet eſſentialē ſuam proprietatē, quæ conſiſtit in mutua relatione verbi & fidei: vt ſcilicet fides verbū promiſſionis, vbicunq; Deus ſua inſtitutione illud proponit, quærat & apprehēdat. Sed ſi quis ex auditu verbi, habeat veram fidem in Chriſtum, & non cōcedatur ipſi facultas, vt poſſit Sacramentis iuxta inſtitutionem diuinam vti: in tali certe caſu, nō eſt ſtatuenda pręciſa neceſſitas Sacramentorū ad ſalutem: vt propterea ſalus illis denegetur, quib. non datur facultas vtendi Sacramentis, licet fide in verbo apprehendant Chriſtum mediatorem. Latroni enim in cruce, Chriſtū in verbo promiſſionis fide apprehendenti, certo promittitur paradiſus: licet non daretur ipſi facultas, vt poſſet baptiſmū accipere. Ita qui in deſerto nati fuerant, per annos 40. non ſunt circūciſi, propter cōtinuas peregrinationis iactationes, quæ facultatem circumciſionis accipiendæ non cōcedebant, Ioſuę 5. Et tamen non eſt dubium, quoſdā ex illis per 40. illos annos in deſerto mortuos fuiſſe: quos nemo damnauerit, ſi Deo fide in promiſſionē de venturo Meſſia reconciliati fuerunt. Recte igitur Auguſtinus inquit, cōtra Donat. li. 4. ca. 22. *Auguſtinus.* Latronis exemplum etiā atq; etiam cōſiderans, inuenio nō tantum paſſionem pro nomine Chriſti, id quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere: ſed etiā fidem, conuerſionemq; cordis, ſi forte ad celebrandum myſteriū Baptiſmi, in anguſtiis temporū ſuccurri non poteſt. Neq; enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorū ſuorum: nec quia credidit paſſus eſt: ſed dū patitur, credidit. Quantū itaq; valeat, etiam ſine viſibili Sacramēto Baptiſmi (id quod ait Apoſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem cōfeſſio fit ad ſalutē) in illo latrone declaratum eſt: ſed tūc impletur inuiſibiliter, cum myſterium Baptiſmi, non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. Ca. 23. Latro ille non tamen omnino, ſine ſanctificatione Baptiſmi, quę corporaliter adhibetur, fuit: quia non eius accipiendæ voluntas defuit, ſed non accipiendæ neceſſitas affuit. Cap. 24. In illo latrone quod ex Baptiſmi Sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas: quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat.

Cap. 25. Cum vero ex voluntate defuerit, reatu hominem inuoluit: neque enim vllo modo dicēda eſt conuerſio cordis ad Deum, cum Dei Sacramētum contemnitur. Et hoc eſt quod Longobardus *Longobardus.* dixit, gratiam Dei non eſſe alligatam Sacramentis.

Obſeruet autem Lector, in autoribus non tantum videndum eſſe quid dicatur, ſed principaliter, ex quibus fundamentis id quod dicitur extruatur. De articulo neceſſitatis in latrone non baptizato, idem dicit Cyprianus quod Auguſtinus: ſed fundamenta longe ſunt diuerſa. Cyprianus ſentit, latronis paſſionem, vicem Baptiſmi ſuppleuiſſe: Auguſtinus vero rectius ſentit, fidem cordis apprehendentē Chriſtum, iuſtificaſſe & ſaluaſſe latronem, cū articulus neceſſitatis Baptiſmū excluderet. Ita vetuſtas de articulo neceſſitatis, cum credētes priuſquam baptizari poſſent, vel ad martyrium raperētur, vel morte præoccuparentur, venuſte diſtinxit Baptiſmū fluminis, flaminis & ſanguinis. Illud vero poſtea ita deprauârunt, quaſi dignitas operis & meriti in martyrio tanta ſit, quæ virtute ſanguinis Chriſti in Baptiſmo æquetur, & eius vicem ſupplere poſſit. Item Baptiſmū flaminis interpretati ſunt quod tanta poſſit in aliquo contrito ſatisfactio & charitas eſſe, vt dignitas eius, vicē virtutis Baptiſmi ſupplere poſſit. Hæc non tantum peregrina, ſed omnino falſa & impia fundamenta ſunt: noſtrorum ſcilicet operum merita, æquare virtuti Baptiſmi. In hac igitur exceptione articuli neceſſitatis, monſtrandi ſunt conſcientiis veri fontes conſolationis: qui certe non ſunt, vt noſtra opera vice Baptiſmi Deo opponamus, ſed vt fides apprehēdens verbum promiſſionis, etiamſi articulo neceſſitatis à Baptiſmo excludatur, nihilominus certo ſtatuat, ſe accipere & poſſidere Chriſtum, gratiam Dei, & vitam æternam. Euangelium enim Dei eſt potentia, ad ſalutem omni credenti.

Porro adſcribam locum Auguſtini, ex eodē li. c. 22. qui illuſtrabit hanc quæſtionem: An ſcilicet Sacramenta ſint ſuperflua? *An Sacramenta ſint ſuperflua. Auguſtinus.* Verba hæc ſunt: In Cornelio & amicis eius, poſſet videri ſuperfluum, vt aqua etiam tingerentur, in quibus iam donum erat Spiritus ſancti: quod non niſi baptizatos alios accepiſſe, ſancta Scriptura teſtatur. Baptizati ſunt tamē: & in hoc facto Apoſtolica extat autoritas, vſq; adeo nemo debet in quolibet prouectu interioris hominis, ſi forte ante Baptiſmū, vſq; ad ſpiritualē intellectū pio corde profecerit, contemnere Sacramentū: quod miniſtrorū opera corporaliter adhibetur, ſed per hoc Deus hominis conſecrationē ſpiritualiter operatur. Nec ob aliud exiſtimo munus baptizādi Iohanni fuiſſe attributū: niſi vt Dominus ipſe qui dederat, cū ſerui Baptiſmum non ſpreuiſſet accipere, dedicaret humilitatis viā, & quanti pendēdum eſſe ſuum Baptiſma, quo ipſe baptizaturus erat, tali facto apertiſſime declararet. Videbat enim tanquam peritiſſimus Medicus ſalutis æternæ quorundā non defuturum tumorem, qui cū intellectu veritatis, & probabilibus moribus ita profeciſſent, vt multis baptizatis, vita atque doctrina ſe præponere minime dubitarent, ſuperuacaneum ſibi eſſe crederent baptizari: quando ad illum mentis ſe habitum perueniſſe crederent, ad quem multi Baptizati adhuc aſcēdere conarentur. Hæc Auguſtinus.

DE EFFICACIA ET VSV SACRAMENTORVM.

CANON V.

Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter ſolam fidem nutriendam inſtituta fuiſſe, anathema ſit.

CANON VI.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non continere gratiam quam ſignificant: aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantum externa ſint acceptæ per fidem gratiæ vel iuſtitiæ: & notæ quædam Chriſtianæ profeſſionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus, anathema ſit.

CANON VII.

Si quis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi Sacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiamſi rite ea ſuſcipiant, ſed aliquando & aliquibus, anathema ſit.

EXAMEN.

De efficacia Sacramentorum, quomodo ſeu qua ratione offerant, exhibeant, applicent & obſignent gratiam, inter Scholaſticos Scriptores variæ fuerũt diſputationes. Quidam enim, vt Alenſis, Thomas, Durandus, &c. ſenſerunt, ipſis externis Sacramentorum elementis, per verbũ conferri virtutẽ quandam ſupernaturalẽ, quæ non ſit relatio ſeu ordinatio Dei, quod per Sacramenta, tanquam per cauſas inſtrumentales Deus efficacia ſpiritus, velit cõferre gratiam: ſed quæ ſit virtus ſupernaturalis & ſpiritualis, abſolute inhærens in corporalibus Sacramẽtorum elementis, per quam influant & agant in animam, ſiue effectiue, ſiue diſpoſitiue. Addunt tamen, vt oſtendant, nec ſe nec alios quod dicunt intelligere, eſſe ens incompletum, quod per ſe non ſit in aliquo ex decem prædicamentis.

Hugo etiam dicit, Sacramenta noui Teſtamenti ideo prius ſanctificari, cõſecrari, ſeu benedici, vt ex ſanctificatione (quæ ſcilicet ex conſecratione, in ipſis Sacramentorũ elementis contenta & incluſa hæret) cum applicantur, ſanctificent: ſcilicet, ſicut quando emplaſtrum applicatur vulneri. In hac imaginatione etiam Cyprianus hæſit: qui baptiſmũ ab hæreticis & ſchiſmaticis miniſtris datum, ideo pronũciauit inutilem, inefficacem & irritum, quia tales ſuis benedictionibus & conſecrationibus non poſſint aquæ talem virtutem conferre, quæ in animam influendo agat. Ex hac etiam imaginatione, orta fuit præpoſtera illorum opinio, qui apud Auguſtinũ de Ciui. li. 21. cap. liberationem ab igne æterno promiſerũt omnibus, ſine vera fide habentibus Sacramentum Baptiſmatis & corporis Chriſti, quomodolibet vixerint, & in quacunq; hæreſi vel impietate fuerint. Illa vero opinio, quod in ipſis Sacramentorum elementis, gratia eſſentialiter contineatur, ſicut medicina in pixide, ita vt virtus Sacramẽtorum ſit vel eſſentia, vel qualitas, ſiue completa, ſiue incompleta, hærens in corporalibus Sacramentorũ elementis, etiam inter Scholaſticos Scriptores, non fuit omnibus probata: vt Bonauenturæ, Richardo, &c. Fuerunt præterea, qui virtutem Sacramentorum in ipſo opere, quo Sacramenta vel celebrantur, vel ſuſcipiuntur, conſtituerunt: ita vt Sacramenta dicerentur conferre gratiam ex dignitate, & merito operis, quod exercet, vel ille qui celebrat, vel qui ſuſcipit. Sed hæc opinio ex diametro pugnat cum vera ratione Sacramentorum: quæ ſunt actiones, in quibus non nos noſtrum aliquid offerimus, ſed, in quibus Deus ſua beneficia nobis offert & exhibet, vt vult illa à ſe donata, à nobis accipi.

Noſtro vero tempore quidam, dum has Pontificias opiniones vehementius refutare voluerunt, nimium deflexerũt in ſiniſtram partem. Diſputarunt enim, Sacramenta nihil aliud eſſe, quam ſigna, & notas Chriſtianæ profeſſionis, quibus à Iudæis & paganis diſcernamur. In quo vſu, quondam apud gentes fuerunt myſteria Cereris, & ſimiles initiationes.

Quidam cenſuerunt Sacramenta tantum eſſe Chriſtianæ ſocietatis ſymbola, quibus ad mutuam communicationem officiorum excitemur, & obſtringamur: ſicut quondam in fœderibus faciendis mos erat, vna veſci ex rebus ſacrificatis. Alij in vſu Sacramentorum nihil aliud ſpectari voluerunt quam ſolas allegorias ſeu ſignificationes Chriſtianæ mortificationis, regenerationis, viuificationis, ſpiritualis alimoniæ, &c. Sunt qui videri volunt de Sacramentis honorifice ſentire: & tamen docent Sacramenta tantum eſſe ſigna gratiæ, iam antea, ante & extra vſum Sacramentorum collatæ & exhibitæ, ita vt per Sacramenta Deus nihil conferat & exhibeat illis, qui fide Sacramentis vtuntur: ſed quod tantum ſint ſigna gratiæ, alias & alio modo ante collatæ.

Huic affinis eſt & illorũ opinio, qui exiſtimant, vſum Sacramentorum tantum per modum cõmonefactionis, excitare fidem, quæ alibi & alio modo, non in vero Sacramẽtorum vſu, quærat & accipiat gratiam, ſicut talis cõmonefactio à picturis etiam ſumi poteſt. Has opiniones ideo recenſui, vt ex antitheſi vera ſententia rectius intelligatur: præcipue vero ideo, quia video Põtificios, in ſuis de hac quæſtione diſputationibus, phanaticorum opiniones inſidioſe commiſcere cum noſtrarum Eccleſiarum confeſſione: cum tamen Apologia Auguſtanæ cõfeſſionis ſententiam ſuam, ex verbo Dei extructam, diſerte ſeiungat à phanaticorum prophanis opinionibus.

Manifeſta enim ſunt Scripturæ teſtimonia, quæ vt negari non poſſunt, ita eludi non debent. Tit. 3. Baptiſmus vocatur lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti. Ephe. 5. Tradidit ſemetipſum pro Eccleſia, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, &c. Iohan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, nõ poteſt introire in regnum Dei. Actor. 2. Baptizetur vnuſquiſq; in remiſſionem peccatorum. Actor. 22. Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Ieſu. 1. Pet. 3. loquens de aqua, per quam Noe cum ſuis in arca ſeruatus fuit, inquit, 8. id eſt, quæ aqua, arcæ antitypon, nunc nos ſaluos facit, baptiſma ſcilicet: non quod ſit depoſitio ſordium carnis, ſed quia eſt ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum, per reſurrectionem Chriſti. Roma. 6. Quotquot baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem eius baptizati ſumus: vt ſicut cõplantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ita etiam reſurrectionis ſimus. Gal. 3. Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Marc. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Hæc manifeſtiſſima teſtimonia, quæ diſerte Sacramentis efficaciam tribuunt, & qualis ea ſit, explicant, non ſunt per tropos peruertenda à ſimplici & genuina ſignificatione, quam propria vocabulorum ſignificatio præbet. Et ita veteres hæc teſtimonia, ſimpliciter ſicut ſonant, intellexerunt. Auguſtinus enim contra Fauſtum libro 19. cap. 11. de Sacramentis inquit: Quorum vis inenarrabiliter valet plurimum: & ideo contempta, ſacrilegos

ſacrilegos facit, implè quippe contemnitur, ſine qua non poteſt perfici pietas. Cap. 13. Sacramenta noui Teſtamenti eſſe virtute maiora, vtilitate meliora. Cap. 16. De corporali Baptiſmi actione, & de ſono verborum promiſſionis, inquit: Hæc omnia fiunt & tranſeunt, ſonant & tranſeunt: virtus tamen quę per iſta operatur, iugiter manet: & donum ſpirituale quod per iſta miniſtratur, æternũ eſt. In Leuit. quæſt. 84. Dominus dicit: Ego ſanctifico Aaronẽ, & Moſi dicit: Sanctificabis eũ: Quomodo ergo & Moyſes ſanctificat, & Dominus? Nõ enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus Sacramentis per miniſterium ſuum: Dominus autem inuiſibili gratia per Spiritũ ſanctum: vbi eſt totus fructus, & omnis vtilitas etiam viſibilium Sacramentorum.

Tractatu in Iohan. 80. Quare non ait Chriſtus, Mundi eſtis propter Baptiſmum quo loti eſtis: ſed ait, Propter verbum quod locutus ſum vobis? Niſi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipſum tanquã viſibile verbum. Et mox: Vnde iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur.

Has ſententias adſcripſi: quia non tantùm tribuunt Sacramentis virtutem ſeu efficaciam, ſed ſimul etiam explicant, quomodo ſeu qua ratione, Sacramenta dicantur conferre gratiam, ſicut iam oſtendemus: Non autem agimus de ritibus, ſine expreſſo verbo Dei inſtitutis: quibus humana temeritas efficaciam ſpiritualem, æqualẽ, imò maiorem & prę̨ſtantiorem quàm ipſis Dei inſtitutis tribuit: ſed quæ verè & ꝓpriè ſunt Sacramenta, quæq; promiſſionem gratiæ diuina voce annexam habẽt. Et appellatione Sacramenti, intelligimus non externa tantùm elemẽta, & viſibiles ritus: ſed omnia illa quæ ad rationem Sacramenti pertinere, ſuprà in explicatione primi Canonis diximus, præcipuè verò promiſſionem de exhibitione & applicatione gratiæ. Non obſcura autem, nec difficilis eſt explicatio, ſi adhibeatur neceſſaria illa diſtinctio, quomodo Deus conferat gratiã & quomodo Sacramenta non conferant gratiam? Deus Pater reconciliat ſibi mundũ, acceptat credentes, non imputans ipſis peccata eorum. Hoc certè modo Sacramenta non conferunt gratiam, ſicut ipſe Deus pater. Chriſtus eſt pax noſtra, Eph. 2. Mors Chriſti, eſt reconciliatio noſtra. In ſanguine ipſius iuſtificati ſumus, Rom. 5. Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato, 1. Ioan. 1. Reſurrexit propter iuſtitiam noſtram, Rom. 4. Et illo certè modo Baptiſmus non purgat peccata ſicut ipſe Chriſtus.

Spiritus ſancti propria eſt efficacia in collatione & applicatione gratiæ. Et Sacramẽta certè nõ ſunt exæquanda cum ipſo Spiritu ſancto, vt pari & eadem planè ratione credantur conferre gratiam, ſicut ipſe S. ſanctus. Num verò propterea nihil tribuendum eſt Sacramentis? Certè quid Scripturæ ſententiæ Sacramentis tribuant, paulò antè ipſis Scripturæ verbis cõmemoratum eſt. Sed accuratè & ſollicitè cauendum eſt, quando de Sacramentorum virtute & efficacia diſputamus, ne ea quę propria ſunt gratiæ Patris, efficaciæ Spiritus, & meriti filij Dei, Deo adimamus, & ad Sacramenta transferamus, hoc enim eſſet crimen idololatriæ: nec Sacramenta adiungenda ſunt merito Chriſti, gratiæ Patris, & efficaciæ ſpiritus, tanquam cauſæ adiuuantes, ſeu partiales: Idem enim hoc eſſet crimẽ.

Non enim datũ eſt aliud nomen, &c. Act. 4. Et gloriam meam alteri non dabo, Iſa. 48. Deus ſaluans non eſt præter me: ego ſum, & non eſt alius, Iſa. 45.

Quo igitur modo Baptiſma nos ſaluos facit, 1. Pet. 3. Quomodo eſt lauacrũ regenerationis, Tit. 3. Hoc verò Paulus ſimpliciter declarat, cùm Epheſ. cap. 5. inquit. Mundans Eccleſiam lauacro aquæ in verbo. Et Auguſtinus idem colligit ex illa Chriſti ſententia: Mundi eſtis propter verbum meum, quod locutus ſum vobis. Rectè ergo Apologia Auguſtanæ confeſſionis dicit, eundem eſſe effectum, eandem virtutem, ſeu efficaciam, & verbi, & Sacramentorum, quæ ſunt ſigilla promiſſionum, quę ideo etiam Auguſtinus vocat verba viſibilia. Sicut igitur Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti: non quòd magica quædam vis characteribus, ſyllabis, aut ſono verborum inhæreat, ſed quia eſt medium, organon ſeu inſtrumentum, per quod Spiritus ſanctus efficax eſt, proponens, offerens, exhibens, diſtribuens & applicans meritum Chriſti, & gratiam Dei, ad ſalutem omni credenti: Ita etiam Sacramẽtis tribuitur virtus ſeu efficacia: non quòd in Sacramentis extra ſeu præter meritum Chriſti, miſericordiam patris, & efficaciã Spiritus ſancti, quærenda ſit gratia ad ſalutem: ſed Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales, ita quòd per illa media ſeu organa, pater vult gratiam ſuam exhibere, donare, applicare: filius meritum ſuum communicare credentibus: Spiritus ſanctus efficaciam ſuam exercere, ad ſalutem omni credenti.

Hoc modo manet Deo gloria ſua, vt gratia non alibi quæratur quàm apud Deum patrem: precium ſeu cauſa remiſſionis peccatorum, & vita æterna nõ alibi quæratur, quàm in morte & reſurrectione Chriſti: efficacia regenerationis ad ſalutem, non alibi quęratur quàm in operatione Spiritus ſancti. Sacramẽta verò illa beneficia in verbo nobis proponunt, afferunt, & exhibent, & obſignant: atque ita ducunt nos ad Chriſtum, ad gratiam Dei, ad efficaciam Spiritus. Quia enim Deus in iis quæ ad ſalutem noſtram pertinent, per certa media vult nobiſcum agere: & hunc vſum ipſe ordinauit, & inſtituit verbum promiſſionis Euangelij: quod aliquãdo ſimpliciter per ſe, ſiue nudum proponitur, aliquando verò veſtitum, ſeu viſibile factum, certis à Deo inſtitutis ritibus ſeu Sacramentis. Verbũ igitur & Sacramẽta monſtrant nobis, vbi fides debeat quærere & vbi poſſit inuenire Chriſtum mediatorem, Patrem & Spiritum ſanctum: ita vt nobiſcum agant, exhibeant, applicent & obſignent beneficia quæ Chriſtus promeruit, & de quibus Euangelium concionatur. Et in vſu Sacramentorum, fides non quærit aut reſpicit eſſentialem aliquam virtutem ſeu efficaciam inhærentem ipſis externis Sacramentorum elementis: ſed in promiſſione quæ annexa eſt Sacramento, quærit, apprehendit, & accipit gratiam patris, meritum filij, & efficaciam ſpiritus.

Hæc eſt ſimplex, plana & vera ſententia, de efficacia Sacramentorum. Et obſeruet Lector, quòd Scriptura vtrunq; affirmat, & Baptiſmum ſaluos facere, 1. Pet. 3. & Deum ſaluare per lauacrum regenerationis, Tit. 3. Item, Baptiſmus abluit peccata, Actor. 22. Et Chriſtus mundat Eccleſiam lauacro aquæ in verbo, Epheſ. 5. Deinde obſeruetur & hoc, quàm accuratè Scripturæ verba poſita ſint. Vt, Petrus dicit, Baptiſma nos ſaluos facere, & eſſe ſtipulationem bonæ conſcientiæ erga Deum, ſed

addit, per reſurrectionem Chriſti. Paulus vocat lauacrum regenerationis: ſed illud ita declarat: Deus ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis. Vnde verò Baptiſmus habet, quòd eſt lauacrum regenerationis? Reſpondet: Eſt lauacrum regenerationis Spiritus ſancti. Sicut & Chriſtus dicit Iohan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c. Quomodo verò? Per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes ſimus vitæ æternę. Baptizamur enim in mortem Chriſti, vt reſurrectionis eius ſimus participes. Rom. 6. Chriſtum induimus, quando baptizamur, Gal. 3. Ille ipſe enim qui tradidit ſemetipſum pro Eccleſia ſua, virtutem ſeu efficaciam ſanctificandi & mundandi eam, non tradidit alteri, ſed ipſe ſanctificat & mundat eam. Num verò illud efficit ſine ordinario aliquo medio? Paulus reſpondet: Sanctificat & mundat eam lauacro aquæ in verbo. Quantò hæc ſunt ſimpliciora, planiora, certiora, & tutiora de virtute ſeu efficacia Sacramentorum, quàm omnium hominum diſputationes & opiniones, ſiue Scholaſticorum, ſiue aliorum phanaticorum.

Et planè ita etiam Auguſtinus ſentit & loquitur in illis ſententiis, quas ſuprà ſcripſimus. Tribuit enim Sacramentis vim & virtutem: ſed addit declarationem, diuinam virtutem per Sacramenta operari, ita vt Moyſes miniſterium adhibeat, Dominus verò per illud miniſterium, inuiſibili gratia per Spiritum ſanctum ſanctificet. Et in illa inuiſibili gratia ſanctificationis per Spiritum ſanctum, affirmat eſſe totum fructum & omnem vtilitatem viſibilium Sacramentorum. Ad pleniorem verò declarationem, pertinet hæc etiam conſideratio, quòd duplex eſt in hac doctrina, cauſa inſtrumentalis. Vna eſt quaſi Dei manus: qua per verbum & Sacramenta, in verbo offert, exhibet, applicat & obſignat credentibus beneficia redemptionis. Altera eſt quaſi noſtra manus: quòd fide ſcilicet petimus, quærimus, apprehendimus, & accipimus ea, quæ Deus nobis per verbum & Sacramenta offert & exhibet. Neque enim talis eſt Sacramentorum efficacia, quaſi Deus per illa infundat & imprimat gratiam, ad ſalutem, etiam non credentibus ſeu accipientibus: ſicut quidam opinati fuerunt, etiam vetuſtis temporibus: ſicut Auguſtinus recitat de Ciuitate lib. 21. cap. 25. Sed ſicut de verbo Paulus dicit: Euangelium eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Et Hebr. 4. Non profuit illis ſermo non admixtus fidei. Ita de Sacramentis, quia ſunt verba viſibilia, & ſigilla promiſſionis, Chriſtus dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, cõdemnabitur. Imò Paulus addit: Qui indignè manducat, iudicium ſibi mãducat. Et inde intelligi poteſt diſputatio de ſententia illa, quæ olim etiam in Scholis vſitata fuit: Non Sacramentum, ſed fidem Sacramenti iuſtificare. Neque enim ſenſus eſt, fidem ita iuſtificare, vt non accipiat gratiam, quam in verbo & Sacramentis Deus offert & exhibet, vel quòd gratiam accipiat, ſine medio aut organo verbi & Sacramentorum. Obiectum enim fidei eſt verbum & Sacramenta: imò in verbo & Sacramentis, verum fidei obiectum eſt Chriſti meritum, gratia Dei, & efficacia ſpiritus. Et fides idem iuſtificat, quia illa in verbo & Sacramentis apprehendit & accipit. Et hoc ſenſu ſicut fides verbi, ita etiam fides Sacramenti dicitur iuſtificare.

Quando igitur fidei tribuitur iuſtificatio, non excluditur auditus verbi & vſus Sacramentorum, ſed vt fides iuſtificet, oportet eam in verbo & Sacramentis Chriſtum apprehendere. Oppoſita autem fuit hæc ſententia illorum opinionibus, qui fingebant in vſu Sacramentorum, ex opere operato, etiam illos accipere gratiam ad iuſtificationem & ſalutem, qui ſine pœnitentia & fide Sacramentis vterentur.

Tota igitur hæc doctrina, de efficacia & vſu Sacramentorum, plana eſt. Quod enim contra hanc ſententiam obiicitur, quid Baptiſmus contulerit Cornelio, qui gratiam accepit & habuit ante Baptiſmũ, Act. 10. Item quæ fuerit efficacia & virtus circumciſionis in Abrahamo, qui iuſtitiam fidei habuit ante circumciſionẽ, Rom. 4. eſt quidem talis quæſtio, quæ contentioſis ingeniis præbet materiam exagitandi ſimplicẽ & veram ſententiã: ſed ſi in timore Dei, ſimplex veritas quæratur & ametur, explicatio huius quæſtionis non erit difficilis, ſed illuſtrabit totam hanc doctrinam. Ab exemplis enim illis extraordinariis, non ſumenda eſt regula generalis de efficacia Sacramentorũ: illa enim ſumi debet ex inſtitutione Sacramentorum, & ex promiſſione, quæ illis annexa eſt. Non ergo ſequitur nullam aliam rationem Circumciſionis, quàm quę in Abrahamo iam iuſtificato fuit, eſſe in illis qui octauo die circumcidi iubentur, ideo vt ita in fœdus recipiantur: neq; enim natura ſunt filij fœderis, qui ex circumciſis parentibus naſcuntur. Paulus enim Epheſ. 2. pronunciat, non tantùm gentes, ſed & nos qui ex circumciſis parẽtibus nati ſumus, eramus natura filij iræ. Ita quia in Cornelio, peculiari exemplo ſanctificatio ſpiritualis præceſſit Baptiſmum: non ſequitur, reliquos iuxta promiſſionem non baptizari in remiſſionem peccatorum, aut Deum non ſaluos nos facere per lauacrum regenerationis & renouationis. Et hæc diſtinctio, non eſt recens commentum. Nam & Auguſtinus contra Donatiſtas lib. 4. cap. 24. tale fermè diſcrimen conſtituit, inter circumciſionem Abrahæ, & quam Iſaac octauo die accepit: item inter Baptiſmum Cornelij, & infantium. Nec tamen otioſa fuit circumciſio in Abrahamo, & baptizatio in Cornelio, quaſi nuda tantum ſigna fuerint. Gratiam enim Deus in hac vita, non ſemel ita confert & exhibet, vt ſtatim ſit abſoluta & conſummata: ita vt dum in hac vita ſumus, Deus nihil amplius velit exhibere & conferre, & homini nihil amplius opus ſit à Deo accipere, ſed Deus ſemper donat, & homo ſemper accipit, vt magis magisq; plenius & perfectius Chriſto coniungamur, remiſſionem peccatorum, ſeu reconciliationem firmius teneamus: vtq; inchoata in nobis beneficia redemptionis, conſeruentur, confirmentur, creſcant & augeantur. Illa verò Deus confert & operatur: credentes illa quærunt & accipiunt, in mediis à Deo in hunc finem inſtitutis: in vſu ſcilicet verbi & Sacramentorum. Illi igitur qui Act. 2. agnitione peccatorum compunguntur, & quęrunt quid facere debeant, baptizantur in remiſſionem peccatorum. Ita etiam infãtes, qui natura ſunt filij iræ, Deus ſaluos facit per lauacrum regenerationis: hoc eſt, Deus ipſis per Baptiſmum offert, exhibet & applicat beneficia Euangelij. Abraham iam antè accepit & habet iuſtitiam fidei, Cornelius acceperat iam Spiritum ſanctum. Num igitur Circumciſio in Abrahamo, & Baptiſmus in Cornelio, ſuperua-

canea,

inanea, nuda & ocioſa ſigna fuerunt? Nequaquam. Operatio enim, ſeu efficacia Sacramentorum iudicanda eſt ex promiſſione. Non autem otioſa vel ſignificatiua tantùm eſt promiſſio, quæ Circumciſioni in veteri, & Baptiſmo in nouo Teſtamento annexa eſt: ſed eſt exhibitiua. Pater enim ſaluos facit, Chriſtus mundat, Spiritus regenerat per lauacrum aquæ in verbo. Sed quid ipſis potuit Sacramentum conferre, cùm iam antea haberent iuſtitiam fidei, & Spiritum ſanctum? Reſpondeo. Deus Abrahæ per Circumciſionem, & Cornelio per Baptiſmum, eandem gratiam cuius antea primitias acceperant, offert, exhibet, applicat & obſignat: vt plenius eam & vberius habeant, firmius poſſideant & teneant, vt opus Dei in ipſis inchoatum confirmetur, creſcat, augeatur & conſeruetur. Ita promiſſio Sacramentis annexa, manet ſemper & vniuerſaliter vera & efficax, in iis, qui fide iuxta inſtitutionem Sacramentis vtuntur. Et hoc primitiua Eccleſia ſignificare voluit, quando adultos recens baptizatos ſtatim à Baptiſmo deduxit ad communionem corporis & ſanguinis Domini. Reconciliatio quidem Dei & remiſſio peccatorũ, quomodocunq; confertur, eadem eſt & plena, quod ad Deum attinet. Quia verò magna eſt noſtra infirmitas, & Deus diues eſt in miſericordia: non igitur vno tantùm modo, ſed per media quæ ad hunc vſum inſtituit vult gratiam ſuam exhibere, conferre, applicare & obſignare: & ad obedientiam fidei pertinet, iis medijs vti, ſicut à Deo inſtituta & ordinata ſunt. Ita firma manet ſententia, quòd Sacramenta non ſint otioſa vel nuda ſigna: ſed quòd Deus per Sacramenta, credentibus gratiam ſuam, ſeu beneficia Euangelij offerat, exhibeat, conferat, applicet & obſignet. Vniuerſalis enim & exhibitiua eſt promiſſio, quæ Sacramentis voce diuina annexa eſt, ſi fide accipiatur.

His ita explicatis, examinabimus iam tres propoſitos Canones. Quintus Canon ſic habet: Si quis dixerit, Sacramenta propter ſolã fidem nutriendam inſtituta eſſe, anathema ſit. Lutheri propoſitio eſt, in libro de captiuitate Babylonica: Omnia Sacramenta ad fidem alendam, inſtituta eſſe.

Hanc cùm damnare velint, obſeruet quæſo Lector, quàm inſidioſè agant. Lutherus hoc reprehendit in doctrina Pontificia, quòd cùm multa de Sacramentorum virtute, & de opere operato diſputent, nullam mentionem fidei faciant in vſu Sacramentorum: imò quòd doceant, Sacramenta ſine bono motu cordis, hoc eſt, ſine fide conferre gratiam, & quidem quòd ipſam etiam fidem iubeant dubitare de gratia Sacramentorum, hoc eſt, de reconciliatione ſeu remiſſione peccatorum. Lutherus verò contrà ex verbo Dei docet, vt Sacramenta ad ſalutem proſint vtentibus, omnino requiri fidem, quæ gratiam illam accipiat, quæ in promiſſione Sacramenti offertur. Sacramentum enim eſt viſibile verbum: & præcipuum in Sacramento, eſt promiſſio gratiæ, quæ inſtitutioni externi ritus, voce diuina annexa eſt. Inter verbum verò promiſſionis, & inter fidem, mutua & tàm arcta eſt ſiue connexio, ſiue relatio, vt nec promiſſio ſine fide, nec fides ſine promiſſione homini proſit: imò cùm fides ſit neceſſarium organon, ad accipiendam gratiam, quam Deus offert & exhibet: & cùm in hac infirmitate languida fides nec facilè, nec certò, nec firmiter apprehendere & tenere poſſit promiſſionem in nudo verbo propoſitam, Deus inſtituto certo ritu illam quaſi viſibilem fecit: idq; in actione cum ſingulis vtentibus, vt fides in applicatione facilius, certius & firmius apprehendat & teneat promiſſionem. Hoc ſenſu Lutherus dicit, Sacramenta inſtituta eſſe ad excitandam, alendam, confirmandam, augendam & conſeruandam fidem, vt in promiſſione ſiue nuda, ſiue Sacramentali ritu veſtita, apprehendat & accipiat gratiam & ſalutem.

Hanc veriſſimam doctrinam, quæ eſt ipſiſſima Scripturæ ſententia, Pontificium conciliabulum, non ſimpliciter vult damnare, ſed anathematizare. Verentur autem ipſarum aurium in pijs iudicium, ſi apertè anathema dicunt huic doctrinę. Ideo truncatam Lutheri propoſitionem inſidioſè ita ponunt, quaſi ſentiat, Sacramenta non eſſe inſtituta, vt ſint organa ſeu cauſæ inſtrumentales, per quas Deus gratiam offerat, exhibeat, applicet & obſignet credentibus: ſed hunc ſolùm tantùm eſſe vſum Sacramentorum, vt tanquam picturæ & ſpectacula externa, commonefactione fidem excitent & nutriant: ipſa autem fides in vſu Sacramentorum, nihil accipiat, ſed ſpeculatione ſua alibi circumuagetur. Quam prophanam ſententiam, Lutherus in Sacramentalibus, ſeriò & ſemper improbauit. Sed Tridentini, diſſimulata vera Lutheri ſententia, quintum hunc Canonem inſidioſè ita poſuerunt, vt ſycophantico artificio, Lutheri diſputationem de mutua inter Sacramentum & fidẽ relatione, odioſum & inuiſum reddant imperitis.

Et ſimul hoc agunt, vt fidem ex vero & ſalutari Sacramentorum vſu expungant, abradant & exterminent. Illud enim Lector vtiliter obſeruabit in omnibus hiſce Canonibus, ne vnica quidem ſyllaba, ad ſalutarem Sacramentorum vſum, fidem requiri, ſed omnia anathemata crepant, proſcriptionem & deportationem fidei, ex ſalutari Sacramentorum vſu & efficacia. Fateamur igitur neceſſe eſt, inſignes fuiſſe ſophiſtices artifices, architectos decretorum huius Concilij.

In VI. Canone collationem gratiæ indifferenter omnibus ſuis; quæ numerant Sacramentis, arrogant. Et cùm variè ſint diſputationes, quomodo Sacramenta gratiam conferant: ipſi ſimpliciter ſine declaratione decernunt, Sacramenta conferre gratiam: vt oſtendant ſe omnes Scholaſticorum opiniones liberas permittere, vt quiſq; ſibi finxerit, ſe non abhorrere ab illorum ſententia, qui fingunt, gratiam eſſentialiter hærere in ipſis Sacramentorum elementis, tanquam medicinam in pixide; dicunt Sacramenta continere gratiam. Mox verò attexunt, eos qui hanc ſententiam non amplectuntur, ex Sacramentis facere nudas tantùm notas Chriſtianæ profeſſionis. Hoc eſt artificium VI. Canonis. Quod enim de obiice dicunt in VIII. Canone explicabimus. Quod ad VII. Canonem attinet, ſi qui ſunt qui ſentiunt, Deum per promiſſionem Sacramentis annexam, tantùm illudere hominibus, ita vt etiamſi ritè quis ea ſuſcipiat, non tamen ſemper & omnibus qui fide Sacramentis ritè vtuntur, exhibeat gratiam: neminem in pietate ſanum eſſe arbitror, qui à prophana illa ſententia non abhorreat.

Sed inſidiæ latent in his vocibus. Si ritè ea ſuſcipiant. Studioſe enim cauent, ne fidem nominent: ſed vt humanas deuotiones & diſpoſitiones, quibus homo ſe dignum reddat, cui Deus Sacramenti gratiam conferat, ſtabiliant, dicunt a

Si

Si quis legitimè ea ſuſcipiat. Et ſanè ſeriò concionamur ex Paulo: Probet ſeipſum homo: qui enim indignè manducat, iudicium ſibi manducat. Requiri igitur in adultis legitimam diſpoſitionem, vt dignè accipiantur Sacramenta, non eſt dubium. Illam verò verbum Dei ita deſcribit Actor. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque in remiſſionem peccatorum, Act. 8. Si credis, potes baptizari. Marci decimoſexto. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Pontificij verò, veram interiorem pœnitentiam non admodum vel curant, vel vrgent in vſu Sacramentorum: ſed alias diſpoſitiones, ex hominum traditionibus proponunt, & illis promittunt collationem gratiæ. Hæ falſæ & impiæ perſuaſiones dum taxantur, clamitant Pontificij, nos negare gratiam Dei dari per Sacramenta, etiamſi ritè quis ea ſuſcipiat. Sed inſidioſam ſophiſticam Lector iam intelligit.

Apud Pontifices vera pœnitentia ſublata.

DE OPERE OPERATO.

CANON VII.

Si quis dixerit, Sacramentum nouæ legis, gratiam ipſam, non ponentibus obicem, non conferre, &c. anathema ſit.

CANON IIX.

Si quis dixerit, per ipſa nouæ legis Sacramenta, ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.

EXAMEN.

Hæc tandem eſt illa Helena, cuius introducendæ, ornandæ & ſtabiliendæ gratia, præcedentes canones omnes conſtituti ſunt, vt ſcilicet commentum Scholaſticorum, & quidem ipſorum verbis, ſtabiliatur & retineatur: Sacramenta noui Teſtamenti, vtentibus conferre gratiam, ex opere operato, etiamſi in ſuſcipiente non adſit bonus interior motus, modò non ponat obicem. Dogma verò illud nouum eſſe & peregrinum, ipſa verborum forma ſatis indicat. Neque enim ſeruat Apoſtolicam ὑποτύπωσιν ſanorum verborum, de qua Paulus concionatur, 2. Timot. 1. vt: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Item, Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Ieſu, &: qui indignè manducat, iudicium ſibi manducat.

Opinio operis operati.

Commentum igitur illud de opere operante in Sacramentis, quæ ſunt actiones Dei, per quas gratiam ſuam quam fide vult accipi, offert & exhibet, intrudit opinionem noſtri operis: & quidem operati, ſine bono aliquo interiori motu ſuſcipientis: idque facit peregrinis verborum monſtris & Scripturæ, & antiquitati ignotis. Et res ipſa de qua diſputatur, adeò eſt plana & manifeſta, vt inter ipſos Pontificios, qui præcipui videri volunt vt Gropperus & alij, à dogmatis illius fœditate [illegible] craſſa abhorreant. Fingunt enim iniuriam fieri Doctoribus Scholaſticis, quaſi opinione operis operati docuerint, Sacramenta alicui conferre gratiam, ſine fide gratiam accipiente: ſed dicunt, nihil aliud ipſas diſputationes de opere operato, & de opere operante voluiſſe, quàm Sacramentorum veritatem non eſſe ex miniſtri operantis dignitate ſeu merito æſtimandam, ſed ex Dei authoris inſtitutione, potentia & operatione. Ipſe enim eſt, qui per externum miniſterium baptizat, vt Sacramenta dicantur valere non ex opere operantis miniſtri, ſed ex opere operato: ita quòd miniſtri malitia non impediat veritatem, integritatem & effectum Sacramentorum, ſi modò adminiſtrentur iuxta inſtitutionem, verbum & mandatum Domini: vt idem ſit quod de Conſecrat. diſt. 2. capit. vtrum, ex Auguſtino citatur: Nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti. Alfonſus dicit, opinione operis operati, omne meritum ſuſcipientis, ab efficientia Sacramentorum excludi: ita vt Sacramentorum veritas non pendeat ex fide ſuſcipientis, nec Sacramentum efficaciam ſuam mutuetur à fide ſuſcipientis.

Commentum de opere operante.

Σοφόν γε δὴ φάρμακον εὗρηται ἐν αὐτῷ λόγον, iuxta Euripidis dictum. Si enim hoc vellent Pontificij, quando de opere operato diſputant, quia ſententia vera eſt: nulla eſſet controuerſia, neque enim de modo illo loquendi, odioſe vellemus dimicare: aut certè diceremus illud Auguſtini: Mentem teneat, linguam corrigat. Sed nec olim Scholaſtici omnes hoc ſenſerunt, licet quidam fermè ita diſputent: & ne nunc quidem Pontificij hoc volunt, quando pro opinione operis operati dimicant: ſed longè aliud monſtrum, ſub exoticis illis verbis alitur, & Eccleſiæ obtruditur, prius igitur explicandum eſt, quid ſibi velit opinio operis operati: deinde facilis erit refutatio. Scholaſtici igitur communiter omnes, inter Sacramenta veteris & noui Teſtamenti, hanc ponunt differentiã: quòd hæc conferant gratiam ex opere operato, illa verò ex opere operante. Iam ſi quæras, quid intelligant per opus operans, cui opus operatum opponunt: ex Circumciſione ſimpliciſſimè hoc intelligi poterit. Illam enim affirmant gratiam contuliſſe non ex opere operato, ſed ex opere operante. Extra omnem verò controuerſiam Circumciſio in veteri Teſtamento, etiam iuxta Scholaſticorum ſententiam delenit peccatum originale, non ex dignitate & merito miniſtri circumcidentis: nam & mulieres hoc fecerunt, Exodi 4. 2. Machabæ. 6. ſed ex inſtitutione, potentia & operatione Dei. Nec dici poterit, malitiam miniſtri impediuiſſe veritatem & effectum Circumciſionis: quando iuxta inſtitutionem Dei, adminiſtrabatur & ſuſcipiebatur. Sed (ex opere operante) intelligunt, quòd in adultis requirebatur bonus motus, ſeu deuotio interior in ſuſcipiente: & huic opponunt opus operatum. Manifeſtum igitur & certum eſt, Scholaſticos per opinionem operis operantis & operati, non intellexiſſe hoc, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) Gropperus & alij interpretantur. Verba enim quibus ſe explicant, manifeſta ſunt. Gabriel (qui omnium ſententiariorum diſputationes & opiniones in vnum colligit) diſtinct. 1. quæſtione 3. libro 4. his verbis Scholaſticorum ſententiam explicat. Sacramentum dicitur conferre gratiam ex opere operato, ita quòd ex eo ipſo quod opus illud, puta Sacramentum, exhibetur, niſi impediat obex peccati mortalis, gratia confertur vtentibus. Sic quòd præter exhibitionem ſigni, foris exhibiti, non requiritur bonus motus interior in ſuſcipiente. Ex opere operante verò Sacramenta dicuntur conferre gratiam, per modum meriti: quòd ſcilicet Sacramentum foris exhibitum, non ſufficit ad gratiam

Circumciſio.

Opus operat.

Gabriel.

ne collationem: ſed vltra hoc requiritur bonus motus, ſeu deuotio interior in ſuſcipiente, ſecundum cuius intentionem, cōfertur gratia tanquam meriti condigni vel congrui, præciſe, & non maior propter exhibitionem Sacramenti. Petrus de Palude, diſtinct. 1. quæſtion. 1. in quarta Sententiarum, Scholaſticorum ſententiam ibi explicat. In Sacramentis nouæ legis non per ſe requiritur, quòd homo ſe diſponat: ergo per ipſum Sacramentum diſponitur. & ſic probabile eſt, in omni Sacramento nouæ legis, quod iuſtificat ex opere operato. Item: Et, ſi dicatur opus operatum non eſſe à Sacramento, ſed à Deo in Sacramento, vel cum Sacramento, iſtud non valet: quia ita Sacramentum nouæ legis, non diſtaret à Sacramento veteris legis: quia oportebat etiam in veteri lege, diſpoſitionem in paruulis fieri à Deo. Relinquitur ergo, quòd Sacramenta nouæ legis, cauſent gratiam, & iuſtificent ex ipſo opere operato. (Lector obſeruet antitheſes, quibus explicat opinionem operis operati) Et poſtea inſtituit probationem, quòd Sacramenta nouæ legis habeant vim inhærentem & inſitam, ad conferendam & cauſandam gratiam ex opere operato. Illam verò vim, ſeu virtutem cauſatiuam gratiæ, dicit in Baptiſmo eſſe in aqua & in verbis, in Confirmatione & ordine eſſe in verbis & miniſtro, vel charactere Epiſcopali: in Pœnitentia eſſe in miniſtris, & verbis abſolutionis, & in Satisfactione iniuncta à Sacerdote: in extreme vnctione, eſſe in miniſtro, verbis, vnctione, & oleo, &c. Marſilius in quarta Sententia, quæſtio. 2. articulo 2. Baptiſmum Iohannis conſiderare poſſumus dupliciter: vno modo, quoad opus operatum, quod erat exterior corporis ablutio: alio modo, quoad deuotionem ſuſcipientis. Tunc eſt concluſio reſponſalis, quòd Baptiſmus Iohannis, quoad opus operatum, non contulit gratiam. Et ideo non fuit Sacramentum: quia id ſolum propriè dicitur Sacramentum, quod ex opere operato, confert gratiam.

Petrus de Palude. *Marſilius.*

Menſingerus citat ex Alberto, ſuper 6. caput Iohannis: Opus operans, eſt opus elicitum à virtute: Opus operatum, eſt perfectio externi operis, ſine motu interno. Et Menſingerus addit: Quia ſancti in veteri teſtamento, fide accipiebant gratiam in vſu Sacramentorum: oportet ergo noui Teſtamenti Sacramenta, maioris eſſe efficaciæ, vt conferant gratiam ex opere operato, etiamſi non accedat opus operans ſuſcipientis: hoc eſt, fides ſeu deuotio interior.

Menſingerus.

Non ignoro autem, quoſdam de opinione operis operati, paulò aliter diſputare: ſed nunc tantùm oſtendere volui, noſtros non falſo Scholaſticis tribuere ſententiam illam. Quomodo enim ipſi inter ſe ſententiam ſuam, de opere operato intelligant & explicent, non meis, ſed ipſorum verbis expoſui. Et vulgi opiniones teſtantur, quomodo doctrina illa de opere operato in Papatu tradita, accepta & intellecta fuerit. Exiſtimant enim abundè ſibi de ſalute proſpectum, externa exhibitione & ſuſceptione Sacramentorum, quicquid fiat de pœnitentia & fide. Præcipuè verò hæc perſuaſio regnat in dicendis & audiendis miſſis, ex quibus effectum gratiæ ſibi pollicentur ex adminiſtratione & ſpectaculo externi operis, etiamſi non accedat bonus motus interior. Nec verò de vulgi tantùm erroribus loquimur, ſed etiam Scholaſtici tradiderunt de Miſſa. Thomas in quarta Sentent. diſtinctio. 10. quæſt. 2. Euchariſtia in quantum eſt Sacramentum habet effectū in homine viuente: ſed in quantum eſt ſacrificium, habet effectum in aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitā ſpiritualem in actu, ſed in potentia. Petrus de Palude diſtinct. 12. Quando Miſſa pro alio celebratur, etiam mortale, quod eſt in alterius conſcientia, delet: non per modum Sacramenti, quod ſolùm prodeſt ſuſcipienti: ſed per modum Sacrificij, ex merito Chriſti, quo ſibi venia impetretur, id eſt, gratia contritionis. Vnde nec maius donum poteſt homo homini facere, quàm ſibi miſſam dare, aut pro eo celebrare, hoc enim eſt ſingulare in hoc Sacramento, quod pro alio poteſt offerri & ſuſcipi, non ſic autem de aliis, &c. Gabriel duodecima diſtinctio. Sacramentum Euchariſtiæ, in ratione Sacramenti non tantùm prodeſt his, à quibus ſumitur, ſed etiam aliis, pro quibus offertur. Et addit: Nec ſolùm fructificat in bonis & iuſtis, ſed etiam in peccatoribus, pro quibus offertur, vt à peccatis conuertantur, &c.

Miſſa Pontificia. *Thomas.* *Petrus de Palude.*

Et noſtri ſeculi Scriptores qui in regno Pontificio fulciendo, columnæ videri volunt, opinionem operis operati hoc argumento declarare & confirmare ſolent, quòd Baptiſmus paruulis conferat gratiam, qui tamen per ætatem credere non poſſunt. Et de pædobaptiſmo quidem, ſuo loco dicendum erit. Nunc ſatis eſt oſtendiſſe, quòd opinionē operis operati, diſertè opponunt fidei, in illis qui Sacramentum ſuſcipiunt: quaſi eadem ſit ratio paruulorum & adultorum, quod Auguſtinus diſertè negat, lib. 4. cap. 24. De Baptiſmo.

Quid igitur in regno Pontificio ſignificet, & quomodo intelligenda ſit opinio operis operati, manifeſtum eſt. Gropperus Lectorem in re manifeſta turbare conatur hoc ſophiſmate. Scholaſtici enim duplex ſtatuunt opus operans: primò ſcilicet in miniſterio celebrante, ſeu adminiſtrante Sacramentum. Ita Gabriel in Canonem Miſſæ, lect. 26. dicit: Miſſa valet, vno modo ex opere operante, hoc eſt, ex merito perſonali perſonæ celebrantis: propter quod confert Deus petita à Sacerdote, eis quibus orationem & Miſſæ ſacrificium applicat. Alio modo ex opere operato, hoc eſt, ex ipſa conſecratione, oblatione & ſumptione: non habendo reſpectum ad perſonalem ſanctitatem, aut meritum Sacerdotalis, &c. Deinde verò conſtituunt etiam opus operans, in illo qui Sacramento vtitur: bonum ſcilicet motum interiorem, vt deuotionē ſeu fidem ſuſcipientis. Vtrique verò operi, etiamſi opponunt opus operatum, alio atque alio reſpectu: Sed Gropperus hoc fortiter diſſimulat, & quaſi alteri tantum, in miniſtro celebrante opponatur, clamitat fieri Scholaſticis iniuriam, quaſi opinione operis operati docuerint, ad efficacem & ſalutarem vſum Sacramenti non requiri in ſuſcipiente bonum motum interiorem, hoc eſt, fidem: cùm dogma hoc ipſorum ſcriptis, ſicut oſtēdimus, extet: & in perſuaſione de Miſſæ efficacia, opinio illa non in vulgi tantùm animis hæreat, ſed in Doctorum etiam ſcriptis tradatur.

Gropperi ſophiſma.

Sed excipit Alphonſus, non ſtatim toti Pontificiæ Eccleſiæ debere tribui, ſi quid vnus aut item alter diſputauit: eùm contra proferri poſſint, qui aliter ſenſerint. Vt igitur extra omnem controuerſiam certò conſtet, quid Pontificia Eccleſia per opus operatum intelligi velit: nec opus ſit, illud inter blattas & tineas anxiè exquirere, ina-

ſpicimus,

Tridentini de opere operato. ſpiciamus, quid cœtus Pontificius Tridenti de opere operato decreuerit. Et primò cùm non ignorent, inter ipſos Pontificios multos quæſiuiſſe mitigationes Scholaſtici iſtius dogmatis, atque alios aliter opus operatum interpretari: ipſi ſimpliciter tantùm approbant & confirmant opinionem operis operati, nulla addita declaratione, qua explicationem operis operati ſiue probent, ſiue improbent. Omnes igitur Scholaſticorum diſputationes & opiniones de opere operato, qualeſcunque ſunt, in genere probant & confirmant.

2. Si Lector quærat: An Tridentina congregatio probet Gropperi, & quorundam aliorum interpretationem ſeu mitigationem opinionis de opere operato, quam ſuprà recenſuimus: res non eſt obſcura. Quòd enim mentione operis operati, nō velint intelligi hanc ſententiam, Sacramentorum veritatem & efficaciam non pendere ex miniſtri ſiue dignitate, ſiue indignitate: manifeſtè oſtendūt, de illa enim ſententia, poſtea peculiarem Can. 12. ſcilicet, condiderunt. Aliud igitur abſq; omni dubitatione, in IIX. Canone intelligunt per opus operatum. 3. Quid verò intelligant per antitheſin, planè & perſpicuè oſtendunt. Duo enim hæc inter ſe opponūt, opus operatum, & fidem, quæ in promiſſione Sacramentis annexa, accipit gratiā. Sentiunt igitur per nouæ legis Sacramenta, ex opere operato ita conferri gratiam, vt non opus ſit, fide oblatam illam gratiam recipere. Scholaſtici enim dicunt, præter exhibitionem ſigni foris exhibiti, non requiri bonum motum interiorem in ſuſcipiente, hæc enim ſunt verba Gabrielis. Sed iterum conſideret Lector, quòd verba in poſteriori parte IIX. Canonis, inſidioſè ita poſuerunt, quaſi noſtra ſententia, qui opinionem operis operati impugnamus, hæc ſit, ſolam fidem diuinæ promiſſionis ad gratiā conſequendam ita ſufficere, vt non opus ſit vſu verbi & Sacramentorū, vel ſolam fidem ita ſufficere, vt nō opus ſit, Deum gratiam ſuam per verbū & Sacramenta credentib. offerre & exhibere.

Huiuſmodi ſophiſmatis ruinoſam, & verbo Dei demolitam opinionem operis operati, fulcire, aut potius incruſtare coram imperitis conantur: cùm manifeſtæ extent noſtræ explicationes diuerſum teſtificantes, ſicut in explicatione VI. Canonis annotauimus. Sed id quod res eſt, verentur: ſi opinio operis operati, ſicut à Scholaſticis tradita eſt, nuda proponatur, ipſam propoſitionē afferre ſecum refutationem. Eſt enim demōſtratio inuicta, promiſſionē gratiæ, quæ ita annexa eſt Sacramentis, quòd ideò Auguſtinus vocat Sacramentū viſibile verbū, adeò requirere fidē, vt ſermo audiens nō proſit, niſi ſit commixtus fidei eorum qui audiunt, Hebr. 4. *Fides non requiritur verbo & ſacramentis ſolum.*

Opera operata ... Et de Sacramentis expreſſa ſunt Scripturæ teſtimonia: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur: imò manducat ſibi iudicium, qui indignè manducat. Contra hæc manifeſta teſtimonia Pontificij oſtendunt opinionem operis operati: quòd ſcilicet per Sacramenta ita conferatur vtentibus gratia, vt nō requiratur bonus motus interior in ſuſcipiente. Imò cùm docent, fidem debere dubitare de gratia, planè inuertūt omnia. Incredulos ſine fide fingunt per externum Sacramentorum vſum accipere & habere gratiam: in credentibus verò, ipſam fidem in vſu Sacramentorum iubent dubitare, an accipiat & habeat gratiam. Sed hæc ſunt euidentiſſima, vt non ſit opus pluribus verbis, res enim ipſa, Eccleſiæ filiis ſe declarat. Et ipſi Pōtificij Scriptores iam tergiuerſantur, nec manifeſtè audent ſuſcipere defenſionem huius axiomatis, quòd vſus Sacramentorum, ſine fide ſaluet ſuſcipientes. Præterea eſt hæreſis iam dudū ab Auguſtino damnata, De Ciuit. lib. 21. cap. 25. eos damnari non poſſe, qui Sacramenta Chriſti perceperint, in quacunq; hæreſi vel impietate fuerint. Videntur autem Scholaſtici (vt & hoc obiter addam) occaſionem diſputationum de opere operato inde ſumpſiſſe, quod Auguſtinus tradit contra Donatiſtas lib. 3. cap. 14. Non intereſt cum de Sacramēti integritate & ſanctitate tractatur, quid credat & quali fide imbutus ſit ille qui accipit Sacramentum. *Sacramenti integritas & ſanctitas.* Intereſt quidem plurimū, ad ſalutis viam: ſed ad Sacramenti quæſtionē nihil intereſt. Fieri enim poteſt, vt homo integrum habeat Sacramentū, & peruerſam fidem. Et poſtea: Manifeſtum eſt, fieri poſſe, vt fide non integra integrum in quoquam maneat Baptiſmi Sacramentum. Idem etiā diſputat, errorem in fide, eius qui baptizatur, vtilitatem quidem Baptiſmi, quod ad ſalutis viam attinet, excindere: Sacramentū tamen illi nō deeſſe, nec ſi conuertatur repeti oportere, tunc enim demū, cùm fides vera facta fuerit, Sacramentum prius ſuſceptū vires ſuas exercere, lib. 4. cap. 15. Et lib. 5. cap. 8. dicit: Indignè quis ſumens Dominicum Sacramentum non efficit, vt quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit, Corpus enim Domini, & ſanguis Domini nihilominus erat, etiam illis quibus dicebat Apoſtolus: qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat. Hæc non ſatis conſiderātes Scholaſtici finxerunt, non tantū ipſum Sacramentum, verùm etiam gratiam & virtutem Sacramentorum accipi & haberi ſine fide, ab impœnitentibus & incredulis, cùm Auguſtinus vbiq; inculcet, aliud eſſe Sacramentum, aliud virtutem Sacramenti: Imò in locis iam allegatis dicit, illos qui ſine vera fide, ipſum quidem Baptiſma accipiant & habeant, non tamen accipere & habere remiſſionem peccatorum: quæ certe eſt gratia & virtus Baptiſmi. Et lib. 5. cap. 8. inquit: Remiſſio peccatorum non conſequitur Baptiſma, niſi non ſolùm legitimum, ſed etiam legitimè habeatur. *Scholaſticorum commentum.* Et contra Creſconium, libr. 1. cap. 25. cùm tractaſſet dictum Pauli, Qui indignè manducat, Ecce quemadmodū obſunt diuina & ſancta malè vtentibus. Et contra Epiſtolam Parmeniani, lib. 2. cap. 6. Vnum & idem ſacrificium propter nomen Domini quod inuocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique fit, quali corde accipiendum acceſſerit, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Non ait, aliis, ſed ſibi. Qui ergo manducat dignè, & bibit, gratiam ſibi manducat & bibit. Hæc Auguſtinus. Nullo modo igitur Auguſtinus ſenſit, ſine bono motu cordis, aut ſine fide conferri, accipi & haberi gratiam Sacramentorum.

Ita quod Auguſtinus inquit, Epiſt. 23. Paruulus etiamſi fidem nondum habeat in cogitatione, non ei tamen obicem contrariæ cogitationis opponit, vnde Sacramentum eius ſalubriter percipit. Ex hac Auguſtini ſententia de paruulis, Scholaſtici fecerunt regulam generalem: Ad accipiendā gratiam Sacramentorum ad ſalutem, non neceſſariā eſſe fidem, vel bonum motum cordis interiorem, ſed ſufficere, vt non ponas obicem. Obicem autē vocant peccatum mortale, vel propoſitum eius; quale eſt homicidium, libido. Incredulitatē verò

ſeu

ſeu infidelitatem, non volunt eſſe tale obſtaculum, quod impediat, quo minus gratia Sacramentorũ ad ſalutem accipiatur. Sed huic dogmati & Scriptura, & Auguſtinus ipſe contradicit: ſicut quædã eius loca notauimus. De paruulorum vero Baptiſmo, poſtea ſuo loco dicemus. Nunc tantum obiter monſtrare volui, ex quibus Auguſtini locis non recte acceptis, nec ſatis diligẽter cõſideratis, Scholaſtici occaſionẽ ſumpſiſſe videantur diſputationis de opere operato, quod tamen vocabulũ nec apud Auguſtinum, nec apud quenquã ex veterib. extat.

DE CHARACTERE.

CANON IX.

Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, vnde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.

EXAMEN.

Magna & ardua res eſt, anathema alicui dicere, hoc eſt, denunciare quod præciſus & excluſus ſit ab omni gratia ſeu miſericordia Dei in Chriſto Ieſu, & quod diris ſit deuotus ad ſempiternum exitium. Cauſam igitur propter quam alicui anathema dicatur, oportet eſſe non leuem, nec dubiam, ſed grauiſſimam & certiſſimam. Iam vero Tridentini ſimpliciter anathema dicunt omnibus, qui non vt articulum fidei, probant & amplectuntur Scholaſticorum recens & incertum commentum, de Charactere indelebili. Paucis igitur annotabimus, qualis, quam grauis ſcilicet, quam vetus, quam certa & firma ſit illa opinio. Illa enim conſideratio oſtendet, quanta leuitate, imo quanta futilitate, Tridentina ſynodus ludat anathematis. Olim iactatum fuit apophthegma, Reges ludere pactis & iuramentis, ſicut pueri aſtragalis ludere ſolent. Nunc rectius dicitur, Pontificia conciliabula anathematis ludere, non ſecus atque pueri aſtragalis ludunt.

Quia vero Gabriel diſputationes Scholaſticorum de Charactere, in vnam ſummam, diſtinct. 6, quæſt. 2. in 4. Sententiarum, collegit: breuiter quædam inde annotabo, inde enim manifeſtum erit, quid ſit propter hanc opinionem alicui anathema dicere. Dicunt igitur, ſicut hominibus certi ſtatus, datur quandoque certus ornatus; vel ſignum in corpore vel veſte, quibus cognoſcuntur eſſe illius ſtatus ſiue ſectæ: ita etiam per Sacramenta, quibus homo ponitur in certo ſtatu, dicunt imprimi immediate à Deo quoddam ſpirituale ſignum in anima ſuſcipientis Sacramentum, quo cognoſcatur ſuſcipiens eſſe in tali ſtatu. Et huic characteri, multa & varia tribuunt. Primo enim dicunt eſſe ſignum gratiæ inexiſtentis, vel quæ inexiſteret, niſi poneretur obex.

Character Pontificius.

II. ſignum configuratiuum, ſeu aſſimilatiuum Chriſto, per characterem enim fingunt ſuſcipientem aſcribi familiæ Chriſti. III. ſignum diſtinctiuum ab aliis characterem non habẽtibus. IIII. ſignum diſpoſitiuum, ad gratiam Sacramẽti gratum facientem. V. ſignum rememoratiuum, per quod ſuſcipiens reducitur in memoriam Sacramenti ſuſcepti. VI. ſignum obligatiuum ad obſeruantiam diuinæ legis, ſicut habitus religionis obligat portantem ad obſeruandam legem illius ordinis. Ponunt etiam characterem eſſe indelebile aliquid in anima, reddens Sacramentũ per quod imprimitur initerabile. Per tria igitur Sacramenta, Baptiſmum ſcilicet, Confirmationem & Ordinem, dicunt imprimi talẽ characterem: ſed ita, vt character Ordinis ſit ſextuplex ſpecie. Atq; ita numerus characterum, ſuperabit ipſum numerum Sacramentorum ſeptenarium. Arduæ autem apud ipſos ſunt diſputationes, vnde ſit indelebilitas characteris: deinde etiã de quidditate characteris, an ſit relatio, an vero qualitas abſoluta, & in qua ſpecie qualitatis. Dicunt autem poſſe eſſe & in prima, & in ſecunda, & in tertia ſpecie qualitatis: itẽ, poſſe etiam poni in prædicamenta relationis & paſſionis. De ſubiecto etiam in quo poni debeat character, variæ ſunt opiniones: an ponẽdus ſit in eſſentia animæ, an vero in potentiæ: item, an in potẽtia cognoſcente, an vero in potẽtia volente. Diſputatur præterea, an circũciſio impreſſerit characterem: item, an Baptiſmus ſanguinis & flaminis, imprimant characterem: an etiam animæ Chriſti in Baptiſmo impreſſus ſit talis character. Et demum deſcriptiones characteris tales traduntur: Character eſt ſignum ſpirituale, à Deo ſolo animæ impreſſum, in ſuſceptione Sacramenti initerabilis, manẽs indelebiliter de lege communi: vel, eſt ſignum impreſſum animæ, quod eſt præuiũ gratiæ, in ſuſceptione Sacramẽti initerabilis. Item, character eſt quædam poteſtas ſpiritualis, ad agendum vel recipiendum aliquid in Eccleſia. Hæc ferme eſt ſylua præcipuarum quæſtionum & opinionum de charactere. Gabriel igitur & dicit & probat, vocabulum characteris, in hac quidem ſignificatione & ſentẽtia, nec in Scriptura, nec in vetuſtis Eccleſiaſticis ſcriptorib. extare: ita vt nec ipſe Lõgobardus characteris mẽtionem faciat, in tali quidem ſignificatione & ſententia. Quod enim Longobardus dicit, eos qui à hæreticis, ſeruato charactere Chriſti, baptizati ſunt, non eſſe rebaptizandos: intelligit formam verborum Baptiſmi, à Chriſto traditam. Deinde quod ad rẽ ipſam attinet, addit Gabriel: Nec rationem neceſſariam demõſtrare, nec euidentem authoritatem Patrum probare, ponendum eſſe talem characterem, ſicut dictum eſt. Sententias enim quæ ex Dionyſio, Auguſtino, Damaſceno & Longobardo, de charactere adducuntur, ferc & magis pertinenter ad mentem authorum exponi de ipſo Baptiſmi Sacramento, aut de forma Sacramentali, quam de aliquo realiter animæ impreſſo, ſicut de charactere dicunt. Et declaratis illis Patrum ſententiis, concludit: Patet ergo quod neque authoritate ſacræ Scripturæ, neque ſanctorum Patrum cogunt ponere characterem, ad hunc intellectũ, in quo accipitur à recentiorib. Doctoribus. Rationem etiam dicit nullam eſſe neceſſariã, quæ demõſtret, eſſe ſeu imprimi talẽ characterem. Omnia enim quæ attribuũtur characteri, æquè poſſunt ſolui ſine charactere, ſicut cũ charactere. Omnia enim operatur Sacramentũ ipſum, ſine charactere. Item, illa quæ characteri tribuuntur, inueniuntur in Euchariſtia, & in cæteris quæ non imprimunt characterem. Et tandem concludit, omnes rationes quæ adducuntur, eſſe perſuaſiones, non procedentes ex neceſſariis. Et ſub finem inquit: Omnia quæ de charactere dicuntur, pro magna parte voluntaria ſunt, & modica ratione fulcita. Illam etiam rationem, quæ præcipue mouit Scholaſticos ad ponendum characterem, quod ſcilicet Baptiſmus non eſt iterandus, oſtendit Gabriel, non eſſe neceſſariam, inquit enim: Initeraa-

Deſcriptiones characteris.

iterabilitatis Sacramentorum principalis ratio, nõ eſt characteris impreſſio, ſed ſola diuina inſtitutio. Et minus manifeſtum eſt, characterem eſſe quam Baptiſmum non poſſe iterari. hoc enim à tempore inſtitutionis Baptiſmi fuit certũ: illud vero, ne hodie quidem euidenter certum eſt. Vnã vero ſolam dicit authoritatem eſſe, quę aliquid faciat pro charactere: quod ſcilicet ca. ra de Baptiſmo & eius effectu, ca. Maiores, Innocentius tertius videatur de impreſſione characteris in Baptiſmo loqui. Sed & illum ipſum locum dicit Gabriel poſſe aliter intelligi, cum quidem etiam gloſſa ibi tale nihil dicat de charactere. Sed ſit ſane hæc vna prima & ſola authoritas, qua opinio characteris, & Scripturæ & veteribus ignota, Eccleſię obtruſa eſt. Ea authore certe colligi poteſt, quale ſit dogma. Ille enim Innocentius eſt, qui Decretales edidit: vt correctio principum in ſecularibus, referatur ad Papam: vt ille Imperator ſit, quẽ Papa coronari iuſſerit: Hic eſt, qui cõtra Philippũ Imperatorem, alium curauit creari Othonem: cui adeo fauit, vt nulli Archiepiſcoporum palliũ dare voluerit, niſi cũ Papa contra Imperatorẽ ſentiret. Et ita exitialia bella in imperio cõcitauit. Poſtea vero ipſum Othonem, etiam fulmine excõmunicationis ab imperio proturbare molitus eſt. Hic eſt qui dixit: Aut Põtifex Philippi diadema regium, aut Philippus Pontificii inſigne Apoſtolicum adimat, Vt iuſto dolore Vrſpergenſis exclamet: Habes Roma quod ſitiſti, decanta Canticũ: quia per malitiam, nõ religionem orbem viciſti. Ille igitur talis, ſit ſane poſt natum Chriſtum annis 1200. author noui commẽti de charactere: quod & Scripturæ, & veteri Eccleſiæ ignotum fuit. Operæprecium vero eſt, & hoc addere, quomodo Gabriel reſpondeat ad hanc ſententiam, quam videt poſſe obiici: Theologus nihil debet ponere, cuius neceſſitas non apparet ex fide. Ita autem inquit: Credita quæcunque probãtur, aut ex Scriptura, aut per determinationem Eccleſię, etiamſi illud determinate non habeatur ex Scriptura: quia non poteſt errare Eccleſia: in his, quæ fidei ſunt. Quia vero opinio de charactere ne quidem Eccleſiæ determinationem certam & expreſſam habet: reſpondet igitur Gabriel: Theologus poteſt aliquid ponere tanquam probabile, quod eſt conſonum Scripturæ, & determinationi Eccleſiæ, & in nullo contrarium, licet non poſſit euidẽter & neceſſario deduci ex his quæ ſunt fidei. Vnde in propoſito magis videtur conſonare determinationi Eccleſiæ, ponere characterem, quam eius oppoſitum, & ita cõmuniter Schola Theologorum tenet. Et tandem inquit: Cui non placet hæc ſolutio, quærat aliam.

Innocentius Decretalium concinnator.

Abbas Vrſpergenſis.

Et hæc cum ita ſe habeãt, Lector ex vno hoc canone colligat & æſtimet, quantum fidei & authoritatis tribuendum ſit Tridentinę cõgregationi Romano Põtifici iuratæ: quod de recenti commento, & Scripturæ & Antiquitati ignoto, quod nec authoritate, nec vlla ratione nititur, non aliter ac de certiſſimo & firmiſſimo fidei articulo decreuẽt. Si quis dixerit, in trib. Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, vnde ea iterari non poſſunt, anathema ſit. Nihil addam. Cum enim vnicus hic canõ ſatis oſtendat, quid, quale & quantum, conciliabulũ hoc ſibi ſumat, Lector admonitus, rem tantam diligentius ſecum conſiderabit & perpendet.

A recenti vero illa dubia & incerta opinione, de impreſſione characteris, ideo decet veram Chriſti Eccleſiam alieniorem eſſe, quia labefactat fundamentum dogmatis: cuius certitudo, propter conſcientiarum cõſolationem, omnino neceſſaria eſt. In doctrina enim, quod Baptiſmus legitime iuxta Chriſti inſtitutionem collatus, non ſit iterandus, & propter quas cauſas non ſit iterandus, de re magna agitur: quo ſcilicet fundamento, qua certitudine, & quo firmamento conſolatio illa nitatur, quod pactum gratiæ, quod in Baptiſmo Deus nobiſcum iniit, perpetuum ſit, quod ſeruare velit, etiamſi ab eo diſcedamus, ſi modo in vera pœnitentia per fidem ad illud redeamus.

Baptiſmus non iterabilis.

Hanc tantam rem, atque adeo neceſſariã, à vera & ſolida petra inſtitutionis dimouent, & fluxæ arenæ ſuperædificant: vt ſcilicet non ſit certior conſolatio, quam certum eſt talem, ſicut ipſi cõminiſcuntur, characterẽ animæ imprimi per Baptiſmũ. Atqui quam recens, incerta & infirma ſit opinió de charactere, ipſis Scholaſticorum verbis, iam oſtendimus. Sed forſan ideo à fundatiſſimo conſolationis huius firmamẽto, quod in Scriptura extat, diſceſſerunt, & aliud libreum & commẽtitium ſubſtituerunt: quia fingunt, lapſis poſt Baptiſmum nõ eſſe amplius vtile & ratum illud fœdus gratiæ, in quod per Baptiſmum recepti fuerant, quia diſſolutum & fractum ſit: ſed ad ſecundam tabulam, noſtram ſcilicet contritionem & ſatisfactionem eſſe confugiendum: vt per illam ex pelago perditionis, ad portum ſalutis enatemus: ſicut Decretũ de pœnitentia oſtendet. Sed vera fundamenta doctrinæ, de non iterando Baptiſmo, in XI. Canone de Baptiſmo explicanda erunt. Illud vero quod Baptiſmi propriũ eſt, vt ſcilicet non iteretur, poſtea ad Confirmationem, & ad ſuos Ordines tranſtulerunt: & de illorum præcipue charactere, magis quam de ipſo Baptiſmo, digladiantur & præſumunt. In reliquis vero Sacramentis diſputant de impreſſione ornatus cuiuſdam, qui ſimilis ferme ſit characteri: de quo tamen ornatu, inter ipſos nondum conuenit. Forſan autem tam pertinaciter Deus ipſus ſinit dimicare, pro tuenda opinione characteris, in Confirmatione & Ordinibus, vt manifeſtum ſit, apud quos ſit & reperiatur character ille, cuius multa ſit mentio, Apoc. 13, 14. 15. 16. 19. & 20.

DE MINISTRIS SACRAMENTORVM.

CANON X.

Si quis dixerit, Chriſtianos omnes in Verbo & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, anathema ſit.

EXAMEN.

Verba quæ in hoc Canone damnant, excerpſerunt ex Lutheri libello, de Captiuitate Babylonica: Sed & verba mutilarunt, & ſententiam deprauarunt, vt Lutheri doctrinam inuiſam redderent imperitis, quaſi perturbatrix eſſet omnis diuini, & humani ordinis in Eccleſia. Sed Lutherus nunquam ſenſit, quemuis Chriſtianum promiſcue, ſine legitima vocatione vel poſſe, vel debere ſibi arrogare vel vſurpare miniſterium verbi, & adminiſtrationem Sacramentorum in Eccleſia: imo Pontificiis vel ſtertentibus, vel ferro tantum & flamma diſputantibus, Lutherus contra varias Anabaptiſtarum ſectas, ex verbo Dei monſtra-

monſtrauit, neminem debere, etiamſi ſit doctiſſimus, miniſterium verbi & Sacramentorum in Eccleſia vſurpare, ſine peculiari & legitima vocatione. Et Eccleſiam ſerio admonuit, ne permittat illos miniſterium verbi & Sacramentorum exercere, qui non habent legitimæ vocationis teſtimonia: quia ſcriptum eſt, Quomodo prædicabūt niſi mittantur? Rom. 10. Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant, Ierem. 23.

Lutherus illuſtrator doctrinæ de legitima vocatione.

Et cum per totum mundum Lutheri ſcripta, ſonora voce clamitent, illuſtratam ab ipſo eſſe doctrinam Scripturę de legitima vocatione miniſtrorum verbi & Sacramentorum: mirari aliquis poſſet, quare in hoc Canone, mutilata & deprauata Lutheri verba, diſſimulata ipſius ſententia, damnare voluerint. Sed vrit ipſos, quod Lutherus in illa diſputatione attingit ſupercilium, imo vetius tyrannidem, quæ in regno Pontificio arrogatur, & miteria Epiſcoporum, & raſuris ſacrificulorum. Perſuaſione enim corporalis vnctionis, raſuræ, veſtiū, &c. laicos tanquam porcos & canes præ ſe contemnebant: imo hoc prætextu quiduis in verbo & Sacramentis, quaſi pro imperio & poteſtate mandabant, mutabant, addebant, &c. Et quidem etiam opus operatum, hoc eſt, integritatem & efficaciam Sacramentorum, ex parte conſtituebant in charactere, quem fingebant in ordinatione imprimi: ſicut ſupra ex Petro de Palude notauimus. Cōtra has tyrannicas perſuaſiones Lutherus ex verbo Dei docuit, Chriſtum claues, hoc eſt, miniſterium verbi & Sacramentorum tradidiſſe & commendaſſe toti Eccleſiæ: non autem ita, vt quiſq; ſuo arbitratu, & priuata temeritate, ſine legitima vocatione, miniſterium illud arriperet & vſurparet: ſed quod poſtquam deſiit immediata vocatio, mittat Deus miniſtros verbi & Sacramentorum, per vocationē & electionem Eccleſiæ, ſi fiat iuxta verbi ſui præſcriptum: ita vt ſumma poteſtas verbi & Sacramentorum ſit penes Deum: deinde miniſterium ſit penes Eccleſiam, vt per quam Deus mediate vocat, eligit, & mittit miniſtros: tertio deinde penes illos, qui à Deo per Eccleſiam legitime electi & vocati ſunt, vt penes miniſtros, quibus mandata eſt vſurpatio ſeu adminiſtratio miniſterij verbi & Sacramentorum.

Hac diſtinctione, quę vera & plana eſt, Lutherus reprimere voluit ſupercilium ſacrificulorum: qui illa perſuaſione inflati erant, quaſi ſoli poteſtatem meram & mixtam haberent in verbo & Sacramentis, ita vt Sacramenta valerent propter impreſſum ipſis, neſcio quē characterē ordinis. Et ne reliqua Eccleſia vel tacito gemitu dicere auderet, Quid facitis? prætendebant Eccleſiam reliquā nullam plane habere poteſtatem in verbo & Sacramētis. Hoc vlcus quia Lutherus attigit, & ex verbo Dei ſectionem adhibuit, illud vero eſt, quod Pōtificios cum dolore poſt tot annos hodie adhuc vrit, & male habet. Et hæc eſt cauſa, quare ex illa Lutheri diſputatione, verba quædam mutilata & deprauata, in hoc canone citare & damnare voluerunt.

Oblique vero, & quaſi aliud agentes, hoc axioma petunt: Neminem, etiamſi legitime iuxta præſcriptum verbi Dei, ab Eccleſia electus & vocatus ſit, niſi ab Epiſcopo aliquo vnctus & raſus ſit, habere vllam poteſtatem in verbi & Sacramentorum adminiſtratione: & Sacramenta ab illis adminiſtrata, non eſſe vera & efficacia. Has inſidias Lector intelligat, occultatas in hoc Canone.

Quorſum reſpectatio, Canon.

Quod vero ad ipſam ſententiam decimi huius Canonis, ſicut verba poſita ſunt, attinet, plane & clare reſpondeo: Si qui exiſtimant cuiuis Chriſtiano promiſcue ſine peculiari & legitima vocatione, permiſſam eſſe poteſtatem vſurpandi & exercendi miniſterium verbi & Sacramentorum in Eccleſia: eos iure & merito damnari. Pugnant enim contra regulam diuinam diuinam: Quomodo prædicabunt, niſi miſſi fuerint? Item: Currebant, ego non mittebam eos. Item contra regulam Pauli: Vt omnia ordine & decenter fiant in Eccleſia. Caſum vero neceſſitatis, Eccleſia ſemper excepit: vt teſtatur Hieronymus aduerſus Luciferianos, & Auguſtinus ad Fortunatum. Sed quæ ſit legitima & diuina vocatio ad miniſterium Eccleſiæ, poſtea in loco de Ordine explicandum erit.

DE INTENTIONE.

CANON XI.

Si quis dixerit, in miniſtris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.

EXAMEN.

Huius Canonis examē liquido monſtrabit, Pōtificios in conciliabulo Tridentino congregatos, hoc ſibi propoſitum habuiſſe, nō vt in recentiorib. Scholaſticorum commentis, quæ poſt meliora tēpora Patrum, ſine Scripturę authoritate, & ſine antiquitatis teſtimonio, in Eccleſiam irrepſerunt, aliquid ad normam verbi Dei corrigāt: ſed vt omnes opiniones, quæ hactenus in regno Pōtificio agitatæ fuerunt qualeſcunque etiam ſint, quoſcunque habeant authores, etiamſi nec Scripturæ, nec antiquitatis idonea habeant teſtimonia, ſimpliciter retineantur & ſtabiliantur: idq; vt facilius fiat, nō argumentis & rationibus, ſed nudis anathematis pugnatur. Multum ſiquidem ipſorum intereſt, ne vel ſpecies aliqua mutationis, in præſenti forma regni Pontificij admittatur: id quod fieri iudicaretur, ſi vſitatis Scholaſticorum opinionib. correctionem aliquam ex regula Scripturæ adhiberent. Illud igitur tam ſolicite cauent, vt in hoc Canone, ſicut & in pleriſque aliis, ipſos Scholaſticorum terminos repetere & retinere voluerint. Et niſi quis nudæ aſſeuerationi, ſine Scripturæ documentis, & antiquitatis teſtimoniis aſſentiatur, ſtatim fatua ſuorum anathematum crepitacula expediunt.

Et illud quod dixi, in vndecimo hoc Canone maniſeſtiſſimum eſt. Dogma enim illud, quod ad veritatem Sacramenti neceſſaria ſit talis intentio miniſtri, quæ non tantum reſpiciat ipſum actum cōferendi Sacramēta, iuxta formam inſtitutionis: ſed quæ reſpiciat etiam finē Sacramenti, vt ſcilicet intētione ſua miniſter velit illud fieri, propter quod Sacramētum inſtitutum eſt: illud inquam dogma, in Scriptura nullum habet fundamentum: imo pugnat cum veritate Sacramentorum, quam Scriptura tradit niti non moribus, fide vel intentionē miniſtri, ſed inſtitutione Dei, ſi eius forma ſeruetur. Tota etiam vera & purior antiquitas ignorat periculoſam, imo pernicioſam illam opinionem Alenſis, quod Sacramentum non ſit verum & efficax, ſi miniſter malitioſe ſubtrahat interiorem ſuam intentionem, etiamſi in actione ſeu adminiſtratione ſeruet formam inſtitutionis. Iucundum autem

 & vtile

Diſputationis de intentione fons & occaſio.

& vtile fore arbitror, ſi proponatur conſideratio, quomodo quæſtio illa apud veteres diſputata fuerit, & quomodo ſenſim inclinatio fieri cœperit, donec progreſſu temporis, dogma Põtificium de neceſſitate intentionis miniſtri, inde exculptum ſit. Auguſtinus igitur de Baptiſmo li. 7. c. 53. mouet has quæſtiones: I. Si quis ſallaciter, hoc eſt, animo ſimulato in Eccleſia accipiat Baptiſmum. II. Si quis in mimo cum fide accipiat. III. Si quis ab eo qui nõ eſt baptizatus, accipiat Baptiſma. IIII. Si tradens Baptiſmũ in Eccleſia ſallaciter agat. Et de his quæſtionibus Auguſtinus primum in vtranq; partem diſputat. ita enim inquit: An quãtum ad ipſos quidem attinet homines, plurimum diſtat inter eum qui fide Baptiſmum accipit à mimo, & qui animo ſimulato in Eccleſia Baptiſmum accipit. ad ipſius autem Sacramenti integritatem, nihil intereſt. Si enim nihil intereſt ad integritatem Sacramenti, in ipſa Catholica, vtrum id aliqui fallaciter an veraciter agant, cum hoc idem vtiq; agant: quomodo extra Eccleſiam interſit, non video, quãdo ille qui accipit, nõ ſimulatione palliatus, ſed religione mutatus eſt. An plus valent ad confirmandum Sacramẽtum illi veraces inter quos agitur, quam ad fruſtrandum illi ſallaces à quibus agitur, & in quibus agitur, & tamen ſi poſtea prodatur, nemo repetit. Sed nobis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico regionali concilio cœpta, nullo plenario cõcilio terminata ſunt. &c. Et mox ſubiungit: Veruntamẽ ſi quis forte in eo me concilio conſtitutũ, vbi talium rerũ quæſtio verſaretur, non præcedentibus talibus, quorum ſententias ſequi mallem, vrgeret vt dicerem quid ipſe ſentirem: ſi eo modo affectus eſſem quo erã cum iſta dictatem, nequaquam dubitarẽ, habere eos Baptiſmum qui vbicunq; & à quibuſcunque illud, verbis Euangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione, & aliqua cum fide accepiſſent, &c. Item præteritis maiorum ſtatutis non dubito, etiam illos habere Baptiſmum, qui quamuis ſallaciter id accipiant, in Eccleſia tamen accipiunt, vel vbi putatur Eccleſia, ab eis, in quorum ſocietate id accipitur, de quibus dictum eſt: Ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ita credẽtium, neq; ille qui acciperet ita crederet, ſed totum ludicre & mimice & ioculariter ageretur: vtrum approbandus eſſet Baptiſmus qui ſic daretur, diuinum iudicium, per alicuius reuelationis Oraculum, oratione implorandum eſſe cenſerem: ita ſane, vt poſt me dicturos ſententias, ſi quid iam exploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem. Hæc Auguſtinus, pro ſolita ſua vere Chriſtiana modeſtia, vſque adeo autem ex inſtitutionis veritate & certitudine, non ex hominum, ſiue dantium, ſiue accipientium, quacunque vel qualitate vel intentione, vult metiendam eſſe veritatem & integritatem Sacramentorum, vt ne quidem de mimica ſeu ioculari actione pronunciare auſit.

Longobardus poſtea ſuo tempore indicat illam quæſtionem, de ludicra vel ioculari Baptizatione, vt cum aliqui in Balneum vel in flumen merguntur, in nomine Trinitatis, ita diſputatum fuiſſe ſapientib. vt viſum fuerit non eſſe Baptiſmum, quia non intentione baptizandi illud geratur. Et addit: Nam & in hoc, & in aliis Sacramentis, ſicut forma eſt ſeruanda, ita & intentio illud celebrandi, eſt habenda. Intelligit autem Longobardus intentionem, de ipſo actu baptizandi, non de fine & effectu Baptiſmi. Nos enim ſubiungit illã Auguſtini ſententiam: Illud te non moueat, quod quidem nõ ea fide paruulos ad Baptiſmum ferũt, vt per ſpiritum ad vitam regenerentur æternam: ſed eos putãt hoc remedio, temporalem accipere ſanitatẽ, non enim propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur. Et hæc quidem Longobardi ſententia, de intentione celebrãdi actionem Baptiſmi, nihil aliud vult, quam inſtitutionem ſeruandam eſſe, vt ſit verum Sacramentum. Nõ enim hoc vult inſtitutio Baptiſmi, vt fiat vulgaris aliqua lotio, vel quæ ex profeſſo nihil aliud ſit, quã vel ridiculus luſus, vel mimica ſubſannatio, vel prophanatio inſtitutionis cũ recitatione verborũ: ſed requirit, vt peculiaris inſtituatur actio & quidem illa actio, quam Chriſtus inſtituit. Et hoc ſufficit ad ſeruandam inſtitutionem. Quid vero in corde de illa actione ſentiat is, qui adminiſtrat Baptiſmũ, hoc ad veritatem ſiue integritatem Baptiſmi nõ pertinet: neq; hoc voluit Longobardus. Notũ etiam eſt iudicium Epiſcoporum, de facto Athanaſij. Qui puer ludens in littore maris, Epiſcopum ſe eſſe finxit, & more Epiſcopi pueros ludentes tinxerat in nomine Trinitatis. Quam Hiſtoriam deſcribit Sozomenus li. 2. ca. 17. & Ruffinus in 10. li. Euſeb. ca. 14.

Innocentius.

Et illa ſententia etiam poſt Longobardi tempora manſit. Innocentius enim (ſicut allegat Angelus in Summa) ſenſit ad veritatem ſeu integritatem Baptiſmi, non neceſſario requiri, quid miniſter ſciat, ſentiat vel credat, de Baptiſmi, vel ſubſtantia, vel effectu, imo ſi contrarium credat, & exiſtimet eſſe deceptionem Baptiſmum, tamen verum eſſe, modo iuxta inſtitutionem baptizet. Ita etiam non requiri, tanquam neceſſarium ad veritatem Baptiſmi, vt baptizans vel ſciat quid ſit Eccleſia, vel vt gerat in mente facere quod facit Eccleſia: imo ſi contrarium gereret in mente, hoc eſt, non faceret quod facit Eccleſia: ſi tamen illud faciat: hoc eſt, ſi formam inſtitutionis ſeruet. Diſputat igitur hoc tantum requiri, vt miniſter baptizans intendat, vel ſaltem vt appareat, quod velit ſeu inſtituat non lauare tantum, ſed baptizare. Hac vero ſententia, Scholaſtici non contenti, longe vlterius in hac diſputatione progreſſi ſunt. Docuerunt enim ad veritatem Baptiſmi requiri, non tantum formam inſtitutionis, verumetiam intentionem miniſtri, eamque non tantum reſpectu actus baptizandi, vt obiecti, ſed etiam reſpectu effectus Baptiſmi, qui eſt eius finis & terminus. Ideo tria ponunt: Baptizationem, verba & intentionem: & illa tria ſentiunt ſimul requiri ad veritatem ſeu integritatem Baptiſmi, ita vt neutrum ſine altero ſufficiat. Quia vero animaduertunt, hac ratione omnino dubium & incertum reddi Baptiſmum, varias excogitarunt diſtinctiones, quibus illis incommoditatibus mederentur: aliam ſcilicet eſſe intentionem ſpecialem, quæ vult & intendit illud fieri, propter quod inſtitutus eſt Baptiſmus, aliam eſſe generalem, quæ vult & intendit illud fieri, quod Eccleſia in Baptiſmo intendit, licet baptizans illud vel ignoret, vel non credat. Et hanc rurſus diſtinguunt in actualem, habitualem, & virtualem. Dicunt igitur, ad veritatem Baptiſmi requiri intentionem miniſtri, reſpectu effectus Baptiſmi generalem & virtualem, faciendi quod facit & credit Eccleſia. Si vero miniſter, apud ſe non intenderet, quod Eccleſia intendit, ſed quod hæreſis intendit, non eſſet verum Baptiſma. Sed hiſce variis diſtinctionibus

Intẽtio quid.

nibus conſcientiam cum dubitatione reluctãtem, nihil relevari, ipſi fatentur. Cum enim alterius interior intentio, mihi non poſſit eſſe nota: ſi illa tamen neceſſaria ſit ad veritatem Baptiſmi, neceſſe erit baptizatum ſemper manere dubium de ſui baptizatione: & ita nunquam poterit certus eſſe de ſalute ſua. Reſpondet autem Alenſis: Baptizandum committendum eſſe miniſtro, qui nõ ſit ſuſpectus, ſed probatus in fide: & ita poſſe haberi vehemẽtem præſumptionem, quæ ſaluti adulti cum propria intentione ſufficiat. Nam ſi forte miniſter ſubtraheret interiorem ſuam intentionẽ, non eſſet quidem verum Sacramentum: ſaluaretur tamẽ adultus Baptiſmo flaminis, hoc eſt, ſua pœnitẽtia & charitate, ſine Baptiſmo. Sed ſi in Baptiſmo paruuli, miniſter ſubtraheret intentionem, & ita paruulus non eſſet vere baptizatus: quærunt igitur, ſi ante vſum rationis decederet, an damnatus eſſet? Et reſpõdent Alexander & Thomas, in illo caſu pie poſſe ſupponi, ſine præiudicio tamen, quod ſummus Sacerdos ſuppleat quod deficit Sacramento. Et Gabriel addit: Hoc eſt bene notandum, quia eſt valde conſolatorium. Sed quare non retinent vera fundamenta conſolationis: vt ſcilicet veritas Sacramentorum æſtimetur, nõ ex miniſtri incerta intentione, ſed ex veritate & certitudine diuinæ inſtitutionis? Addunt tamen, ſi ſummus ſacerdos non ſuppleat illud, non accuſari poſſe iuſtitiam diuinam, etiamſi paruulo baptizato quidem iuxta inſtitutionem Chriſti, ſed ſine miniſtri intentione, nõ remittat peccata. Hæc ferme ſunt, quæ de intentione, in adminiſtratione Sacramentorum apud Scholaſticos diſputantur; quæ quo minus à nobis fingi viderentur, ipſorum verbis ex Gabriele deſcribere volui, vt lectores cõmonefacti ſciãt & cogitent, quib. de rebus in hiſce Tridentinis Decretis & Canonibus agatur: ne quis exiſtimet, nullam ſubeſſe veram & grauem cauſam, quare illis aſſentiri nec velimus nec poſſimus, nec etiam ſalua fide & bona conſcientia debeamus. Cũ enim ex hac recitatione conſtet, quæ de hac quæſtione ſit Scripturæ, quæ veteris Eccleſiæ ſententia, quæ Auguſtini modeſta ἐποχή, quæ mediæ ætatis diſputationes: quæ vero recentiorum ſunt opiniones, fidei certè, & ſalutis certitudini periculoſiſſimæ: cõit iam Tridentina congregatio, datura ſpecimen eius emendationis, quæ titulo Concilij per multos annos promiſſa, & à Chriſtiano orbe expectata fuit. Quid autẽ quæſo diſcernit de illis recentibus Scholaſticorum opinionibus? an intẽtio miniſtri talis, ſicut ipſi tradunt, ad veritatem ſacramẽti neceſſaria ſit? Ita inquit Canon 11. Si quis dixerit, in miniſtris dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, nõ requiri intentionẽ ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit. Audis ipſas voces Scholaſticorum repeti, & opiniones ipſorum non argumentis, ſed anathemate confirmari. Non igitur vel Scripturam, vel antiquitatem curant: neq; hoc ſibi propoſitum habẽt, vt opiniones, quæ ſine Scripturæ autoritate, & ſine veris antiquitatis teſtimoniis per recentiores Scholaſticorum diſputationes, in Eccleſiam inuectæ ſunt, ad normam Scripturæ, & antiquitatis conformitatem, corrigantur: ſed vt ſimpliciter omnia, quæcunque & qualiacunque ſunt, quæ quoquo modo in regno Pontificio, viſitata & recepta fuerunt, vnde etiam cunq; habuerint originem, ſine minima vel ſuſpicione emendationis & correctionis, retineantur & ſtabiliantur. Neque hoc prætereundum eſt, quare opinionem illam de intentione, tam diligenter & ſerio defendant: vt quod antiquitas ignorauit, de quo Auguſtinus aſſeuerationem ſuſpẽdit, illud iam ſine documentis, ſola anathematis interminatione, tanquam certiſſimus fidei articulus, credendum obtrudatur. Dogma vero de dubitatione, eſt Helena illa. In VI. enim ſeſſione cap. 9. ſanxerunt, nemini peccata dimitti, qui in fiducia & certitudine remiſſionis peccatorum, iuxta promiſſionem acquieſcit. Nullum enim ſcire poſſe certitudine fidei, cui non poſſit ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum. Et hujus dogmatis Ieſuitæ reddũt hanc rationem: quia promiſſio non loquatur de me aut de te, ſed ſit generalis: & fides ſit generaliũ pronuntiatorum. Iam vero in actione Sacramẽtorum, promiſſio gratiæ non in genere proponitur, ſed applicatur ad ſingulos, fide Sacramentis vtentes: & quidem ideo inſtituta ſunt, vt illam applicationem ad ſingulos obſignent, confirment & certificent. Quia igitur vident verum & ſalutarem Sacramentorum vſum, directe & aduerſa fronte pugnare contra dogma de dubitatione: varios cuniculos agunt, vt ſolidam, certam & firmam conſolationem, quæ credentibus in vſu Sacramentorum proponitur, quantum in ipſis eſt, labefactent, ſubruant & euertãt. Et ad hunc finem tendit etiam hic Canon. Si enim veritas & efficacia Sacramentorum ex diuina inſtitutione pendere doceatur, animaduertunt, fidem in vſu Sacramentorum habere cõſolationis & certitudinis portũ tutum, anchoram firmam, & petram incõcuſſam. Vt igitur hæc eneruent, infringant & ſubuertant, fingunt ad veritatem Sacramentorum, præter diuinam inſtitutionem, requiri etiam miniſtri intentionem, ita vt etiamſi Sacramenta iuxta inſtitutionem Chriſti ritu legitimo adminiſtrẽtur, ſi miniſter interiorẽ ſuam intentionem vel non adferat, vel ſubtrahat, Sacramenta non ſint vera, nec efficacia. Cum vero alterius cogitatio, & interior intentio mihi nunquam nota, & certo perſpecta eſſe poſſit: cõſequitur hinc, ſuſpenſum, dubium, & incertum eſſe & manere, quicquid fidei in Sacramentis ad conſolationem proponitur.

Scopus Pontificiorum in hoc anathematiſmo.

Hanc Pontificiorum machinationem, Lector in vndecimo hoc Canone diligenter expendat. Non enim de lana caprina tricæ ſunt, quando de intentione diſputatur, ſed de re magna, & de cõſolatione, quæ conſcientiis neceſſaria eſt, agitur: an ſcilicet fides, veritatem & efficaciam Sacramẽtorum quærere & conſtituere debeat in veritate Dei inſtituentis, & in virtute Dei promittentis, & iuxta promiſſionem in actione Sacramentorum operantis: an vero diuina illa veritas & virtus ſuſpendenda ſit ab hominis miniſtri cogitatione, fide & intentione? Scriptura certe tradit, adminiſtrationem quidem Sacramentorum, vt iuxta inſtitutionem adminiſtrẽtur, commendatam eſſe miniſtris, tanquã cauſæ inſtrumẽtali: virtutem vero & operationem veritatis & efficaciæ Sacramentorum, eſſe actionem & manus ipſius, & quidem ſolius Dei: Pater enim ſaluat per lauacrum regenerationis, Tit. 3. Chriſtus mundat & ſanctificat Eccleſiam, per lauacrum aquæ in verbo, Epheſ. 5. Baptiſmus eſt lauacrum regenerationis & renouationis, non miniſtri, ſed Spiritus ſancti, Tit. 3. & ſicut Paulus Philip. 1. tradit & affirmat, verbum Euangelij quando ita prædicatur ſicut diuinitus patefactum eſt, verum eſſe & virtutem Dei eſſe, ad ſalutem

Summa huius loci ſeu Canonis & ſcopus.

Baptiſmi efficacia.

omni credenti: etiamſi ille qui annunciat, vel non adferat, vel ſubtrahat intentionem, hoc eſt (ſicut Paulus loquitur) ſi non bona voluntate, non animo puro & ſincero, nec ex dilectione, ſed per inuidiam, ex contentione, & per prætextum prædicet. Eadem certe ratio eſſe debet etiam in Sacramento, quod eſt verbum viſibile, vt fides ſtatuat, Sacramentum verum eſſe, & habere veram efficaciam, quando iuxta inſtitutionem adminiſtratur, quicquid miniſter vel cogitet, vel credat, vel intendat, modo inſtitutionem Chriſti in adminiſtratione ſeruet. Sicut enim quando ipſa Euangelicæ prædicationis puritas vitiatur & deprauatur, iam non eſt verum Euangelium, nec virtus Dei ad ſalutem credenti: ita quando in actione ſeu adminiſtratione Sacramentorum ipſa inſtitutio mutatur, mutilatur, aut deprauatur, tunc certum eſt, non eſſe verum Sacramentum. Verbum enim inſtitutionis accedens ad elementum, facit Sacramentum. Hæc ſententia ſimplex, vera & certa eſt, præbens conſcientiis vtilem, firmam & neceſſariam conſolationem, quam eripi nobis non patiamur: & pertinet ad gloriam Dei, ne ipſius veritas, ex hominis miniſtri intentione, quæ nobis nec nota, nec certa eſſe poteſt, æſtimetur: & ne fides hæreat in homine miniſtro, ſed nitatur veritate & virtute Dei, inſtituentis & promittentis.

Institutio diuina non ſine damno mutatur.

Diſtinctæ autem, & multum diuerſæ ſunt duæ hæ quæſtiones. 1. Quid ad veritatem & integritatem Sacramenti requiratur, & neceſſarium ſit. 2. Quid à miniſtro requiratur, vt quantum ad ſuam perſonam, fidelis & bonus ſit, quo animo, qua fide, intentione & deuotione Sacramenta tractare debeat, ne (ſicut Paulus inquit) aliis prædicans & miniſtrans, ipſe reprobus efficiatur. Miniſtrum enim, qui animo prophano, irriſorio, negligenti & irreuerenti, Sacramenta tractat, peccare non eſt dubium. Sed hæc miniſtri vitia, ſi tamen Sacramenta iuxta Chriſti inſtitutionem adminiſtret, non poſſunt Dei veritatem irritam facere. Non enim ad ſubſtantiam & veritatem Sacramenti pertinet vel qualitas, vel fides, vel deuotio miniſtri. Hanc diſtinctionē Longobardus lib. 4. diſtinct. 5. elegantiſſimis Auguſtini ſententiis illuſtrat. Ego dico, inquit Auguſtinus, & nos dicimus omnes, quia iuſtos oportet eſſe, per quos baptizatur, iuſtos oportet eſſe tanti iudicis miniſtros. Sint miniſtri iuſti, ſi volunt: ſi autem noluerint eſſe iuſti qui ſedent in cathedra Moyſis, ſecurum me facit magiſter meus Chriſtus, de quo Spiritus ſanctus dicit: Hic eſt qui baptizat. Item: Quos baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit. Si quis ergo baptizauit, ebrioſus, homicida, adulter, ſi Chriſti erat Baptiſmus, Chriſtus baptizauit. Non timeo adulterum, nec ebrioſum, nec homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: Hic eſt qui baptizat. Item, Baptiſmus talis eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur: non qualis ille eſt, per cuius miniſterium datur. Et alio loco. Habent ergo non modo boni, ſed etiam mali, miniſterium baptizandi, ſed neutri poteſtatem Baptiſmi. Miniſterium enim dedit Chriſtus ſeruis, ſed poteſtatem ſibi retinuit. Et rationem addit, quare hanc poteſtatem non dederit ſeruis: Ne ſcilicet ſerui in ſeruo ſpem poneret.

Ex Iſidoro etiam Longobardus citat: Non hominem qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licet Paganus ſit qui baptizat.

CANON XII.

Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modo omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, ſeruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.

De huius Canonis ſententia, nulla eſt inter nos controuerſia. Illam enim noſtri ex Scripturæ fundamentis contra Anabaptiſtas, errorem Donatiſtarum renouantes, ſtrenue defenderunt, & deliria Donatiſtarum ſolide refutarunt. Nihil igitur hoc loco addam. Etenim potiſſimum, quæ in Concilij huius decretis controuerſa ſunt, examinare inſtituimus.

DE RITIBVS IN ADMINISTRATIONE SACRAMENTORUM.

CANON XIII.

Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni adminiſtratione Sacramentorum adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.

EXAMEN.

Principio Lector obſeruet, quam callide poſita ſint verba in hoc Canone. Omnes enim ritus, qui ſub Papatu in adminiſtratione Sacramētorum adhiberi conſueuerunt, appellant receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus: cum non ignorent, pleroſque ex illis, nec ſemper à tempore Apoſtolorum, nec vbique in omnibus Eccleſiis receptos & vſitatos fuiſſe. Sciunt etiam, multos ex vetuſtiſſimis ritibus, per poſteros abolitos, & in nouos commutatos eſſe. Cumq; non ignorent, quam libertatem verbum Dei Eccleſiæ in huiuſmodi ritibus concedat: inſidioſe addunt, non debere hoc fieri pro libito, per quemcunque Eccleſiarum paſtorem. Et ſane ordinis & decori gratia, etiam in ceteris adiaphoris, nō eſt cuiuis, ſine Eccleſiæ iudicio & cōſenſu permittendum, vt ex petulantia, pro libidine quiduis vel omittat, vel permutet. Sed longe aliud eſt quod Canon iſte parturit: Pōtificem ſcilicet ſolam, cum mitrata, infulata & cornuta ſua caterua, poſſe pro libito veteres, & quidem Apoſtolicos ritus omittere, & in nouos commutare: & illis deinde Eccleſiam ita obligari, vt miniſter etiamſi formā inſtitutionis diuinæ, legitime ſeruet, atrociter tamen & mortaliter peccet, ſi quid ex Pōtificiis ritibus omittat. Econtra vero, quando miniſter tantum Pontificiis ritibus ſeruit, etiamſi Cœnam Dominicam vna ſui parte mutilet, & totam actionem Sacramenti in diuerſum genus ſacrificij transformet, nihil quicquā peccare, ſed cultum Deo gratiſſimum præſtare fingitur. Et tandē ſumma eo redit, vt in adminiſtratione Sacramentorum, maior habeatur ratio rituum, qui ab hominib. inuenti & recepti ſunt, quam ceremoniarum, quæ ipſa filij Dei voce inſtitutæ & mandatæ ſunt: id quod mutilatio Cœnæ Dominicæ tantum non clamat. Hoc igitur eſt, quod XIII. hic Canon machinatur, vt Eccleſiæ ſemel in vniuerſum, pars illa Chriſtianæ libertatis tollatur, vt niſi prælatis Pontificiis ita videatur in huiuſmodi ritibus, ne minimum quidem liceat, vel omittere, vel mutare: etiamſi ex verbo Dei deprehendantur, vel ædificationi non ſeruire, vel citra impietatem ſeruari non poſſe. Quia vero non tam male audiunt, quin ad aures ipſorum totius

Scopus huius Canonis.

ferme

fermè nobis iuſtiſſimæ querelę peruenerint, de ſuperſtitione & abuſu quorundam rituum, de moderanda & corrigēda onerosa multitudine, & pręcipuè de impiis opinionibus, quæ ex humanis conſtitutionibus & inueterata conſuetudine, poſtremis potiſſimū temporibus, in adminiſtrationem Sacramentorum irrepſerunt: iudicarunt in Concilio eius rei mentionem aliquam eſſe faciendam. Num verò ſpem aliquam oſtendunt moderationis, leuationis & emendationis in ritibus iſtis Pontificiis, & annexis ſuperſtitioſis opinionibus? Nihil profectò minus. Quin execrandum anathema dicunt, niſi quis omnes illos ritus, cum opinionum illarum appendicibus, credat eſſe illius Catholicæ Eccleſiæ ritus, quam Nicenum Symbolum definit eſſe Apoſtolicam: & pronunciant peccatum eſſe, ſi vel minimum in iſtis ritibus omittatur vel mutetur. Sibi tamen ſolis, in hoc genere plenam poteſtatem, quia illa hactenus ſæpe vſi ſunt, conſtituendi, omittendi, addendi & mutandi reſeruant.

Præcipua capita in diſputatione de ritibus.

Vt autem ad rem ipſam accedamus, vtq; ea, quę in genere ad diſputationem, de ritibus in adminiſtratione Sacramentorum pertinent, ſimpliciter & ordine explicari poſſint, breuiter quædam de præcipuis capitibus annotabo, qui ſcilicet ritus mandatum & teſtimonium habeant in verbo Dei: qui poſtea à patribus, & quo conſilio additi ſint: quomodo à prima origine cœperint degenerare: & quæ ſit regula Chriſtianæ libertatis, in vſu talium rituum in Eccleſia.

Quando ergo quæritur, an adminiſtratio Sacramentorum, ſine certis & peculiaribus quibuſdam externis ritibus fieri debeat? Reſponſio plana & manifeſta eſt. Ipſa enim appellatio & definitio Sacramenti hoc complectitur, vt adſit ibi viſibile & externum aliquod elementum, ad quod verbum accedere oportet: vtq; tota actio certo modo & peculiari ceremonia diuinitus inſtituta tractetur & adminiſtretur. Illud verò quomodo fieri debeat, certo & manifeſto verbo Dei, in Scriptura expreſſum, & Eccleſiæ præformatū eſt, vt ſcilicet illa ſigna & illa verba vſurpentur, quæ in inſtitutione cuiuſq; Sacramenti Deus ipſe inſtituit & præſcripſit, & quidem eo modo tractentur & vſurpentur, ſicut inſtitutio ordinat & præcipit. Hi ritus ſubſtātiales & neceſſarij ſunt, in adminiſtratione Sacramentorū: ſunt enim ipſius inſtitutionis executio. Deinde ex Scriptura nō obſcurè colligitur, Eccleſiam Apoſtolicā in adminiſtratione Sacramentorū ſolicitè hoc ſeruaſſe, ne eſſent muta ſpectacula, ſed vt doctrina de ſubſtantia, vſu & efficacia Sacramētorum, præſentibus, & Sacramenta ſuſcepturis, fideliter ex verbo Dei, & lingua ipſis vſitata & nota proponeretur & explicaretur, vt qui illi, qui vſuri erant Sacramētis, rectè inſtituti, diligenter admonerentur de legitima & ſalutari Sacramentorū ſuſceptione. Ita Hiſtoria Actor. & Paulus 1. Cor. 11. adminiſtrationem Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ deſcribit, ex illis fundamētis inſtitutionis: Prædicate Euangeliū. Item, Qui crediderit, Et: Hoc facite in mei cōmemorationē. Annunciate mortē Domini. Probet ſe homo, &c. Adhibitas etiā fuiſſe preces & gratiarū actiones, ex ipſa Sacramenti inſtitutione ſumptas, ſcriptura manifeſtè teſtatur. Inſtitutio enim teſtatur, Chriſtū gratias egiſſe, & illud Eccleſiæ faciendum mandauit: Hoc facite. Et Paulus inquit: Mortē Domini annunciare. Itē Act. 22. Baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Ieſu.

Et fundamenta quidem Scriptura oſtendit, vnde ſumi debeāt explicationes, exhortationes, preces & gratiarum actiones: ex inſtitutione ſcilicet, & ex doctrina de Sacramentis, ſicut in verbo Dei traditur. Non autem præſcribit conceptis verbis certam formam: ſed hoc pro ratione circumſtantiarum, ad ædificationem liberum permittit, modò fundamentum ſeruetur. Hæc ſunt, quæ in adminiſtratione Sacramentorum principaliter obſeruanda & exigenda ſunt: quæ ſcilicet in inſtitutione præſcripta ſunt, quæq; habent teſtimonium & exemplum Scripturæ: vt omnia fiant decenter, ordine, & ad ædificationem.

Expendatur autem hoc loco, quàm iniqui exactores ſint Pontificij. Pro humanis enim ſuis ritibus, in adminiſtratione Sacramentorum, ita pugnant, vt ne vnius quidem illarum ceremoniolarum omiſſionē, ſine peccato & ſine periculo anathematis liberam permittant. Eorum verò, quæ in adminiſtratione Sacramentorum, diuinitus mandata ſunt, quæq; Scripturæ teſtimonium & exemplum habent, nullo modo tam diligentem habent rationem, imò rigidi iſti humanorum rituum exactores, liberum ſibi permittunt in iis, quæ Scripturæ mandatum & teſtimonium habent, quando libet aliquid omittere, addere, mutare, &c.

Inſtitutio enim loquitur de vſu calicis, & Paulus addit: Hoc facite donec veniat. Pontificij verò calicē ex adminiſtratione Cœnæ Dominicæ, pro ſua libidine tollunt, & quādo ipſis videtur, quibus etiam videtur, ſe illum reddere poſſe, & verbis gloriantur, & munere ipſi oſtendūt. In ſuo Canone ex verbis inſtitutionis expungunt hęc verba: Pro vobis traditur. Econtrà verò, alia quędā ſuperaddunt & infarciūt in ipſam inſtitutionē: vt eleuatis in cœlum oculis, item myſteriū fidei, &c. Et Bonauētura lib. 4. diſt. 8. quæſt. 2. quærit, vtrum ſequendum ſit, cùm Canō aliter habeat, quàm vel Euangeliſtæ, vel Paulus: ſcilicet, Hic eſt calix ſanguinis mei. Reſpondet autem, Euangeliſtas & Paulum tantùm hiſtoriam narrare: formam verò conſecrationis à Romana Eccleſia ſumendam eſſe. Atque ideò potius verba Canonum quàm vel Euangeliſtarum vel Pauli, ſequēda & vſurpanda eſſe. Et hi ſunt, qui non tantùm quiritantur, ſed mox anathemata ſua vibrant, ſi in ipſorum ritibus vel minutulum aliquid ſine omittatur, ſiue mutetur.

Notorium & manifeſtum eſt, in regno Pontificio, in adminiſtratione Sacramētorū, vel planè negligi cōmonefactiones & exhortationes de vero & ſalutari Sacramentorū vſu: vel lingua peregrina, & populo ignota, ita tractari, vt populus inde ædificari nō poſſit. Multæ vſurpātur preces, quæ inſtitutioni & doctrinę Sacramentorū non ſunt cōformes, & ſi quid in illis boni eſt, ſolicitè tamen cauetur, ne illud à populo vel exaudiatur, vel intelligatur. Ideò enim præter peregrinā linguā, ſecretam murmurationē Canonis inſtituerunt, ne fortè populus ad preces & gratiarū actiones poſſit Amen dicere, 1. Cor. 14. Hæc opponenda ſunt illis, qui de obſeruatione & conformitate humanorum rituum, in adminiſtratione Sacramentorum, non tantùm plauſibiliter concionantur, ſed anathematis ſuis terribiliter fulgurant. Verè enim colant culicem, & camelum deglutiunt, Matt. 23. Relinquētes enim mandatum Dei, tenēt traditiones hominum, Marci 7. Imò propter traditiones ſuas mandatum Dei tranſgredi non verentur, Matth. 15.

Si iuxta normam Scripturæ, ad ædificationem Eccleſiæ, legitima reformatio rituum in adminiſtratione Sacramentorum quæreretur, principaliter ratio habenda eſſet eorum quæ in inſtitutione Sacramentorũ, ab ipſo Deo præſcripta ſunt, quæq; habent Scripturæ teſtimonium & exemplum vt ſi quid peregrini illis intermiſtum inueniretur, reſecaretur: ſi quid vel omiſſum, vel mutatum eſſet, reſtitueretur. Hæc eſſet vera, pia, ſolida & ſalutaris reformatio. Sed purulentũ hoc Pontificij corporis vlcus, ne attingunt quidem in hoc Canone: imò ſi quid horum inueterato abuſu receptũ ſit, illud iubẽt pro approbato Eccleſiæ Catholicæ ritu haberi, & ſub anathemate prohibent, ne quid mutetur.

Ritus in primitiua Eccleſia. Et hæc ſunt, quæ in adminiſtratione Sacramentorum, Scripturæ teſtimoniũ & exemplum habẽt. Et poſt Apoſtolorum quidem tempora, in primitiua Eccleſia, aliquandiu manſit Euangelica & Apoſtolica illa ſimplicitas, quòd in adminiſtratione Sacramentorum, illi tantùm ritus adhibiti fuerũt, qui habẽt Scripturæ mandatũ & exemplum. Poſteà verò paulatim alia quædam ſuperaddi cœperũt, conſilio primùm nec malo, nec impio: vt ſcilicet externis ritibus, in ſenſus incurrentibus fidelibus, & præſertim rudioribus in Eccleſia, dignitas Sacramentorum magis cõmendaretur, & à contemptu vindicaretur: vtq; virtus, operatio & vſus Sacramentorũ, in ipſa actione luculentius explicaretur, & ob oculos ꝓponeretur. In illis etiã addititiis ritibus, habita fuit ratio eorum, quæ viſa fuerunt ſeruire ad cõſeruationem ordinis & decori, in illis cõuentibus, vbi celebranda erat adminiſtratio Sacramentorum. Illa verò duplicia fuerunt: conſtabant enim vel verbis, vel ritibus & geſtibus. Verbis dico conſtare: vt ſunt exhortationes, preces, gratiarum actiones, lectiones ex Scriptura de Sacramẽtis, confeſſio fidei, interrogationes, & concepta quædam verba, quibus doctrina de vſu & efficacia ſiue Baptiſmi, ſiue Cœnæ Dominicæ explicatur, & quaſi ſub oculos ponitur: vt exorciſmus, abrenũciatio, &c. Non autem contenti fuerunt, cõmonefactionẽ doctrinæ de Sacramenti cuiuſq; dignitate, de vſu & efficacia, in ipſa Sacramentorũ adminiſtratione, verbis tãtũ propoſuiſſe: ſed vt cõmonefactio illa tenacius ſenſibus & memoriæ imprimeretur, & fortius animũ moueret, verbis illis cœperũt addere certos quoſdã ritus & geſtus. Et quidem quæ olim verbis & doctrina proponebãtur, poſtea in multas figuras demutari cœperunt: vt ꝙ olim verbis monebant & docebant, Baptiſmũ eſſe φωτισμὸν, ei poſteà ſucceſſit grandis moles Paſchalis cerei. Et tamen illorũ rituum principiò magna fuit parcitas, poſteà verò paulatim cumulari cœperunt: Ita vt tandẽ in theatricum fermè apparatũ, ceremoniæ illæ abierint. Et vt non prorſus ſanè damnetur veterũ illud conſilium: nimis tamẽ hoc rigidè & magnificè exaggerant ceremoniarũ magiſtri & exactores, quaſi ſine illis nec veritas, nec dignitas, nec efficacia Sacramentorum conſiſtat.

Quia vero hoc tempore, omnes etiam non vetuſtiſſimi ritus, tanquam neceſſarij, ſub anathematis denunciatione, conſcientijs imponuntur: cùm quidem manifeſtè conſtet, in quẽ triſtem abuſum pleraq; talia degenerarint: valdè multa diligenter *Obſeruanda in hac diſputatione de ritibus.* conſideranda ſunt in hac diſputatione de ritibus, qui à veteribus, in adminiſtratione Sacramentorũ inſtituti & vſurpati feruntur. Primum enim ritus illi non habent inſtitutionem & mandatum Dei: ideò longè alio, & inferiori loco collocandi ſunt, quàm ceremoniæ in ipſa diuina inſtitutione præſcriptæ. II. Cùm ipſe filius Dei, Sacramenta ita inſtituerit, vt ea certis à ſe inſtitutis ritibus præceperit adminiſtrari: valdè ardua eſt quæſtio, an hominibus permiſſum ſit, alios prætereà, & quidẽ multos & varios ritus, quocunq; conſilio ſuperaddere: quaſi ceremoniæ illæ, quæ in adminiſtratione Sacramentorum diuinitus inſtitutæ ſunt, non ſatis ſint vel idoneæ, vel ſufficientes.

Certè quibus ritibus Sacramenti cuiuſq; ſubſtantiam & adminiſtrationem Deus conſtare voluit, illos ipſe verbo ſuo inſtituit & præſcripſit. Et inſtitutioni diuinæ ſicut nihil detrahendum, ita etiã nihil addendũ eſt. Quod verò prętẽditur, per illos ritus ab hominibus additos, multa piè & vtiliter ſignificari, moneri & doceri, ad illud reſponderi poteſt, figuras proprias eſſe veteris Teſtamenti: quæ verò in nouo Teſtamento Chriſtus moneri & doceri voluit, nõ vmbris, ſed luce verbi tradi & proponi voluit. Et de verbi, non autem de figurarum ab hominibus inuentarũ efficacia, habemus promiſſionem: quos verò ritus verbo adhiberi voluit, eos ipſe inſtituit. III. Ritus illi ab hominibus inſtituti, iudicantur plus decori afferre adminiſtrationi Sacramentorũ, & dignitatem illorum magis commendare, quàm ceremoniæ, quæ in inſtitutione Sacramentorum, ab ipſo Deo præſcriptæ ſunt: ita ſimplicitas inſtitutionis diuinæ, exiſtimetur nõ ſatis habere decori, nec reſpondere dignitati Sacramentorũ. Quæ imaginatio ex ſuperadditis illis ritibus orta, impia eſt, & neceſſariò taxanda. Decorẽ enim & dignitatem Sacramentorum, ex verbo Dei æſtimare debemus. Et quidẽ vtile eſt, vt in ipſa adminiſtratione Sacramentorum, diſcrimen extet inter diuinas actiones, quarum decorum & dignitas in verbo conſiſtit: & inter theatricas mundi pompas, quæ ſuo ſe ſplẽdore cõmendant ſenſibus. Ideò enim tam paucos & tam ſimplices ritus, filius Dei in nouo Teſtamento inſtituit. *Ceremoniarũ ſplendor.* IV. Multitudo, ſplẽdor & pompa humanorũ illorum rituum, obruit & obſcurat ceremonias diuinitùs in adminiſtratione Sacramentorũ præſcriptas & mandatas. Occupat enim ſenſus & animos, vt vel nulla, vel exigua habeatur ratio eorum, quæ habent inſtitutionẽ & mandatum Dei. V. Ritus illos ſuperadditos paulatim, nõ permiſerunt eſſe ſigna cõmonefacientia de doctrina, ſed ſingulis attribuerunt peculiarem quandã efficaciam & operationem, ſine verbo & promiſſione Dei, imò ipſam Baptiſmi efficaciam & operationem, cœperunt partiri & diſtribuere inter ritus illos ab hominibus ſuperadditos, ita vt valde parum relictum fuerit ipſi actioni Baptiſmi, quæ habet inſtitutionem & promiſſionem diuinam. Apud vetuſtiſſimos quidem & puriores Scriptores legimus, quòd ritus illi aliquid ſignificarint & monuerint, de doctrina Sacramentorum in verbo Dei comprehenſa. Montaniſtæ verò primùm cœperunt illis tribuere ſpiritualem efficaciam & operationem: ſicut videre licet apud Tertullianum & Cyprianum. Et licet illæ opiniones in vera Eccleſia tunc reprobarentur, ſeminaria tamen hæſerunt etiam in poſterorum diſputationibus. Quoties enim apud veteres occurrit, per exorciſmum & exufflationem expelli ſpiritum immundum à baptizandis, ita vt à Satanæ captiuitate liberi ſint, priuſquam Baptiſmum accipiãt: item per impoſitionem manus Epiſcopi, & per vnctio-

nem

Baptiſmo ſua virtus erepta. nem poſt Baptiſmum, primùm dari Spiritum ſanctum: quod ſi colligantur, quæ poſteri ſingulis ſuis ritibus non ſignificatiuè, ſed effectiuè, cœperunt tribuere, vel nihil, vel certè valdè parũ remanebit ipſi Baptiſmi actioni, quæ habet inſtitutionem & promiſſionẽ diuinam. Et quale hoc ſit, ex cõſecrationibus, ſeu potius execrationib. vnguenti, ſalis, cerei, &c. æſtimari licet. Et hęc profectò neceſſariò ſunt taxanda, quãdo de vetuſtis ritibus diſputatur. VI. Vulgi perſuaſio ad integritatem, veritatem & efficaciã Sacramentorum, fermè æquè neceſſarios facit ritus ab hominibus inuentos, & qui ab ipſo Deo inſtituti & mãdati ſunt. In hac opinione hęſit olim Cyprianus. Et quidem Cornelius Romanus Epiſcopus cenſuit, Baptiſmũ licet iuxta Chriſti inſtitutionem adminiſtratum, in Nouato tamen non habuiſſe verã efficaciam, propterea quod propter morbum reliqui ritus, ante & poſt ipſam actionem Baptiſmi adhiberi conſueti, ipſi defuerint. Et hæc quidẽ opinio poſteà fuit correcta, ſicut notat Lõgobardus: hæſit tamẽ, & adhuc hęret in multorum animis. Tridentini verò, vbi ſub anathematis denunciatione obſeruationẽ illorum rituũ, conſciẽtiis imponunt, ne verbulo quidem huius meminerunt. VII. Liberæ fuerunt horum rituũ obſeruationes in Eccleſia: neque enim in omnibus Eccleſiis, ſimiles & iidem fuerunt tales ritus: ſæpe etiam ex antiquiſſimis ritibus, quidã abrogati & omiſſi ſunt: vt prægustatio lactis, mellis & vini, cuius meminit Tertullian. & Hieronymus. Quidam mutati ſunt, & alij de nouo inſtituti prout iudicatũ fuit facere ad ædificationem Eccleſiæ. Illam enim non turbulentam licentiam, ſed piam & ſalutarem libertatẽ, in Eccleſiaſticis huiuſmodi ab hominibus inſtitutis ritibus, Eccleſia vſurpauit & ſeruauit: quòd libera deſuetudine abrogauit, omiſit & mutauit, etiam vetuſtiſſimos tales ritus: quando pro ratione circumſtantiarum, non multum ad pietatẽ momenti amplius habere iudicabantur: aut quando cauſa propter quam inſtitui & obſeruari cœperant, vel ſublata, vel mutata erat, & ita cõmutatione temporũ, ad ædificationem vtiles eſſe deſierant: aut quando ab ipſo fine & vſu, ad quem initio conſtituti fuerant, deflexerant, & in abuſionem vel ſuperſtitionem degenerarant. Noſtri verò aduerſarij, ſuaues ſunt reformatores: qui vbi ex profeſſo diſputationem de huiuſmodi ritibus inſtituerunt, ne verbo quidem meminerũt de neceſſariis illis commonefactionibus: ſed tantùm anathematis ſuis cõſcientias grauare conantur, vt vel vmbra ſaltem quorũcunq; talium rituum, qui in Romana Eccleſia conſuetudinis aliquam pręſcriptionem habere videntur, religioſe ſeruentur, etiamſi nullam nunc verã habeant obſeruationis cauſam, nullum ſalutarem finem & vſum, ad ædificationem: ſicut talia multa ſunt in Canone Miſſæ, & in Ceremoniis Baptiſmi, tempore Paſchę & Pentecoſtes. IIX. Eſt & hoc cõſiderandum, quòd in vnum chaos commiſceut recentiora inſtituta (vt de cereo Paſchali) cum vetuſtis ritibus, & illos rurſus confundunt cum diuinis inſtitutis. Nam ſuperadditos illos ritus non relinquũt in ordine illarum ceremoniarum, quæ à viris Eccleſiaſticis, ordinis, decori & ædificationis gratia inſtitutæ ſunt, ſed ex ſuppoſititiis quibuſdam ſcriptis, conquirũt commenticia teſtimonia, ritus illos ab Apoſtolis eſſe traditos, & per conſequens eſſe vel à filio Dei, vel à Spiritu ſancto inſtitutos & præceptos, vt ita in adminiſtratione Sacramentorum, par ſit authoritas, & æqua efficacia eorum, quæ a Deo inſtituta, teſtimonium & mandatum habent verbi Dei, & quæ ſine Scripturæ teſtimonio ab hominibus quomodocunq; tradita ſunt.

Hæc breuiter recitaui, vt Lector admonitus conſideret, quàm multiplices & calumnioſas inſidias, generalitas huius XIII. Canonis ſub venerando antiquitatis, & Eccleſię Catholicæ titulo inuoluat & occultet. Quia verò auguſta & veneranda apparet antiquitatis canicies, in ipſis etiam huiuſmodi ritibus, ita vt vel petulantia, vel ſuperbia eſſe videatur, vel cõtemnere, vel abrogare, vel mutare illa, quę veteribus probata feruntur: inuidioſis igitur verbis voluerũt Eccleſias noſtras perſtringere, cùm aiunt: Siquis dixerit, approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus aut contemni, aut pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunq; Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe. Sed quæ ſit Eccleſiarum noſtrarum ſententia, facilis eſt declaratio ex his, quæ annotauimus. In adminiſtratione enim Sacramentorũ, diſtinguimus, & diſcernendos eſſe docemus ritus. Sunt enim primò ritus quidã, qui in inſtitutione mandati, atq; ita in adminiſtratione Sacramẽtorum neceſſarij & ſubſtantiales ſunt. *De ritibus circa Sacramenta.* In illis affirmamus nihil eſſe omittendum, mutandum vel abrogandum. Secundò, ſunt in adminiſtratione Sacramentorum, quædam, quę habent teſtimonia & exempla Scripturæ: quæ ſcilicet primam Apoſtolicam Eccleſiam in adminiſtratione Sacramentorũ ſeruaſſe, in Scriptura legimus, vt explicationes doctrinæ Sacramentorũ, exhortationes, preces, gratiarum actiones, &c. Illa etiam & ſeruamus & docemus diligenter eſſe ſeruanda: ita tamen, vt doctrinæ Sacramentorum ſicut in Scriptura traditur, ſint conformia, non enim muta & ocioſa ſpectacula ſunt Sacramenta, ſed inſtituta ſunt, vt & fidem confirment, & promiſſionem verbi clarius proponant. Tertiò, ſunt alij quidam ritus, qui non habent Scripturæ vel mandatum, vel teſtimonium, ſed à viris Eccleſiaſticis ſuperadditi ſunt. Et ne illos quidem in vniuerſum omnes vel abiiciendos, vel damnandos eſſe cenſeo: ſed qui in verbis & interrogationibus conſiſtunt, quæ cum Scriptura conſentiunt, & de doctrina Sacramentorum vtiliter aliquid monent & explicant, liberè poſſunt retineri: ſicut apud nos in adminiſtratione Baptiſmi, retinetur exorciſmus, abrenunciatio, confeſſio fidei, &c. In iis verò, quæ conſiſtunt in ritibus ſeu geſtibus, ſeruetur ea libertas, quam Scriptura concedit, & vera Eccleſia ſemper vſurpauit in huiuſmodi humanis traditionibus: vt ſcilicet illa retineantur & vſurpentur, quæ nihil admixtum habent impietatis & ſuperſtitionis. Item, quæ non ocioſos luſus habent: ſed vel ordini, vel decori Eccleſiaſtico ſeruire, vel vtili & pia cõmonefactione, ædificationem populi promouere poſſunt. Poſtremò, quæ ipſa ſubſtantialia Sacramentorum illuſtrant, non autem obruunt vel obſcurant, nec transformant in actionem planè diuerſam: ſicut fit in ſacrificio Miſſæ. In iis verò, quæ Eccleſiaſticis ritibus retineri poſſe docemus, ſeruentur illa, quæ ſuprà diximus: vt ſcilicet ea illuſtri diſcrimine diſcernantur ab illis, quæ habent Scripturæ vel mandatum, vel teſtimonium, ne illis vllo modo exæquentur, multò minus præferantur. Non tribuatur illis ſpiritualis aliqua efficacia, ſine promiſſione diuina: nec quæ propria ſunt Sacramentorum, ad tales ritus

vel

vel ea toto, vel ex parte transferantur. Nec ſentiendum eſt, talea ritus ad integritatem & veritatem Sacramentorum pertinere: multò minus ad hoc neceſſarios eſſe: ſed habentur pro ritibus adiaphoris: qui ſi ad ædificationem vtiles eſſe deſinant, & à ſalutari fine & vſu in ſuperſtitionem & abuſum degenerent, vel corrigendi, vel mutādi, vel exemplo ænei ſerpentis, abrogandi & prorſus tollendi ſunt. Illi etiam, qui retinentur, debent tamē ſicut ſunt, manere ritus adiaphori: vt ſcilicet non fiant laquei conſcientiarum, ſed ſine opinione neceſſitatis, liberè ſeruentur, ita vt extra caſum ſcandali poſſint omitti, vel Eccleſiæ ordinatione & cōſenſu mutari vel abrogari. Neque enim priuatim cuiuſuis petulantię hoc permittendum eſt. Si verò legitimè hoc fiat, vtile eſt in huiuſmodi adiaphoris exemplo libertatem oſtendere: ita tamen, vt omnia fiant ordine, decenter, & ad ædificationem, iuxta Pauli regulam. Nec damnandæ ſunt Eccleſiæ propter diſſimilitudinem in huiuſmodi ritibus: aut ſi in illorum omiſſione vel mutatione, libertate ſua iuxta dictam Pauli regulam vtantur.

Hæc ſunt vt veriſſima, ita etiam æquiſſima, de ritibus in adminiſtratione Sacramentorum: ſumpta enim ſunt ex doctrina Scripturæ de rebus adiaphoris. Sed hiſce quantumuis æquis conditionibus, non patiuntur ſibi ſatisfieri Pontificij, aliàs facilè de ſumma rei, quod ad ritus attinet, tranſigi & conueniri poſſet. Poterit igitur hinc Lector conijcere, quid in XIII. Canone hoc agant, quærant, & moliantur Pontificij.

DE BAPTISMO

CANON I.

De Baptiſmo Iohannis.

Si quis dixerit, Baptiſmum Iohannis habuiſſe eandem vim cum Baptiſmo Chriſti, anathema ſit.

EXAMEN.

In omnibus controuerſijs, ea quæ neceſſarium vſum habent, in exercitijs pœnitentiæ, fidei & pietatis, diſcernenda ſunt ab alijs diſputationibus, in quibus opinionum diuerſitas, vel etiam leuis quędam hallucinatio, non infert iacturam fidei & ſaluti. Ita de Baptiſmo Chriſti, quo nunc Eccleſia noui Teſtamenti baptizat, multa quorum neceſſarius vſus eſt vtiliter poſſunt dici, quid ſit, quæ ſit eius efficacia, quomodo ritè diſpenſetur & ſuſcipiatur, quis ſit eius per totam baptizati hominis vitam vſus, &c. Diſputatio verò de Iohannis Baptiſmo non æquè eſt neceſſaria, nemo enim nunc vel baptizatur, vel baptizatus eſt Iohannis Baptiſmo: ſed tantùm quæſtio eſt de ceremonia temporis, iamdudū præteriti, & quidem exigui. Iohanne enim in vincula coniecto, Baptiſmus eius deſijt. Detentū autem fuiſſe in carcere vltra integrum annum, ſeries hiſtoriæ Euangelicæ non obſcurè indicat. Ergo nō per totum ſeſquiannum durauit Baptiſmus Iohannis. Non igitur anathemate ſtatim iugulandi erāt, qui de hac quæſtione, collatis Scripturæ ſententijs, paulò aliter quàm veteres quidam diſputant: ſi id fiat ſalua veritate doctrinæ, de pœnitentia, fide & pietate. (*Baptiſmus Iohannis.*)

Nec ſanè ignotæ nobis ſunt veterū de Baptiſmo Iohannis diſputationes: ſed nec inter ſe omnino conſentiunt, nec diuerſum ſentientes damnant.

Cyprianus. Cyprianus Iohannis Baptiſmo tantùm exterius lauacrum tribuit. Et Longobardus inquit: Ibi Iohannis tantùm operario viſibilia exterius lauantis, non inuiſibilis gratia Dei virtutis operantis interius. Item dictus eſt Baptiſmus Iohannis, hoc eſt, hominis: quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. (*Longobard.*) Illud Gabriel ex ſcholaſticorum ſententia ita explicat: In Baptiſmo Iohannis nihil aliud fuiſſe factum, quàm illud, quod totum Iohannes operabatur, exteriorē ſcilicet corporis lotionē, ita vt nec pœnitentiam nec remiſſionem peccatorum contulerit. (*Gabriel de Baptiſmo Iohannis.*) Et gloſſa de conſecrat. diſt. 4. cap. aliud eſt: Et non regenerabantur, dicit, Deum per Baptiſmum Iohannis, non operatum eſſe vel pœnitentiam, vel remiſſionem peccatorum, ſed appellari Baptiſmum pœnitentiæ, quia prædicarit pœnitentiam. Non autem dicendum eſſe Baptiſmum remiſſionis peccatorum, quia illam Iohannes nec dederit, nec docuerit. Hæc ſunt Gabrielis verba, qui textū Marci ita diſcerpit: Iohannes erat baptizans, & prædicans Baptiſmum, ſcilicet non ſuum, ſed futurum Chriſti, qui eſſet Baptiſmus pœnitentię & remiſſionis peccatorum. Chryſoſtomus verò expendens illa verba Iohannis, Mat. 3. Ego baptizo vos aqua in pœnitentiam, dicit: Baptiſma Iohannis non habuiſſe quicquam amplius, quàm vt populū ad pœnitentiam duceret, non enim dixit: In aqua remiſſionis: ſed pœnitentiæ. Et poſtea dicit: Baptiſma Iohannis nō habebat remiſſionem peccatorū, hoc enim munus illius Baptiſmatis erat, quod Chriſtus inſtituit. Ita Chryſoſtomus. (*Chryſoſtom.*) Et quidē Auguſtinus etiam ſæpius ita loquitur, qui tamen diligentius expendens hoc, quod Iohannes Marc. 1. & Luc. 3. de Baptiſmo ſuo prædicauit, quòd eſſet Baptiſmus pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum; Non audet ſimpliciter Baptiſmo Iohannis derogare remiſſionem peccatorū. Et tamen eam non ſimpliciter illi tribuit. (*Auguſtinus.*) Sed cùm ex argumento Donatiſtarum, Anabaptiſmū ſuum facto Pauli, Act. 19. defendere conantium, aliter ſibi elabi poſſe non videretur, mediam hanc ſententiā tandem amplexus eſt. Ita enim inquit contra Donatiſtas. li. 5. cap. 10. Credo Iohannē ita baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorū, vt ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa verò in Domini Baptiſmo id fieret, ſicut reſurrectio, quæ in fine expectatur, ſpe in nobis facta eſt: quia ſimul nos excitauit, & ſimul ſedere facit in cœleſtibus. Item, ſpe ſalui facti ſumus. Nam & ipſe Iohannes cùm dicat: Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ, in remiſſionē peccatorum: Dominum videns, ait. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et tamē hanc ſuam ſententiam Auguſtinus non proponit, vt neceſſarium dogma, nec damnat ſi quis diuerſum ſentiat. Ita enim inquit, cap. 11. Ne quiſquam contendat, etiam in Baptiſmo Iohannis dimiſſa eſſe peccata: ſed ſecundum aliquam ampliorem ſanctificationem, eis, quos Paulus denuò iuſſit, Act. 19. baptizari, per Baptiſmum Chriſti remiſſionem eſſe collatam, non ago pugnaciter. Ita etiam contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 37. liberum permittit, ſi quis ſententiam meliorem & certiorem afferat, ita enim inquit: Cauſa & ratio Baptiſmi Iohannis, ſiue iſta ſit quam expoſui, ſiue alia melior certiorq; reddatur, illud tamen manifeſtum eſt alium fuiſſe Baptiſmum Iohannis, alium Chriſti.

Ambroſius. Et Ambroſius de Spiritu ſancto, libro 1. capit. 3. diſputans, quomodo duodecim illi qui negabant ſe ſcire Spiritum ſanctum, Act. 19. baptizati fuerint

Iohan-

Ioannis Beptiſmo, ita inquit, Iohannes in remiſſionem peccatorum, in aduenientis Ieſu, non in ſuo baptizauit nomine. Et ideò ſpiritum neſciebant, quia nec Baptiſmũ in Chriſti nomine, ſicut Ioãnes baptizare ſolebat, ecceperant. Ioannes enim licet non baptiaeret in Spiritu, tamen & Chriſtũ prędicabat, & Spiritum. Ergo iſti, quia nec in Chriſti nomine, nec cum fide ſpiritus baptizati fuerant, non potuerunt Baptiſmatis accipere Sacramentũ, Baptizati ſunt igitur in nomine Ieſu, nec iteratũ in his eſt Baptiſma, ſed nouatũ, vnum enim Baptiſma. Vbi autem non eſt plenum Beptiſmatis Sacramentũ, ibi nec principiũ, nec ſpecies aliqua Baptiſmatis æſtimatur: plenum autem eſt, ſi Patrem, Filiũ & Spiritum ſanctũ fatearis. Veterum igitur diſputationes de Baptiſmo Iohannis, non idem omnes ſentiunt, & teſte ipſo Auguſtino, non ſunt tanquam articuli fidei: à quibus diuerſum ſentire, piaculum ſit anathemate dignum. Non poteſt autem obſcurũ eſſe, quid piè ſentiendum ſit, ſi ſepoſitis paulisper veterum opinionibus, ex ipſa Ioannis Baptiſtæ hiſtoria res accuratius conſideretur & expendatur. Regula enim certiſſima & firmiſſima eſt, de Sacramentis iudicandum eſſe ex verbo, cui ceremoniæ Sacramentorum, mandato & inſtitutione Dei, adiunctæ & annexæ ſunt. Extra controuerſiã autem eſt, Ioannem miſſum fuiſſe & ad prædicandum, & ad baptizandum, vtrunq; enim deſcribitur Io. 1. Hic venit, vt teſtimoniũ perhiberet de lumine. Ego vox clamantis. Item, Miſit me baptizare. Baptiſmus igitur Iohannis, non fuit muta lotio: ſed Deus illam ceremoniam voluit adiunctam & annexã eſſe verbo ſeu prędicationi, quã ſonabat & ꝓfitebatur Baptiſta. Quale igitur fuit verbum, ſeu doctrina, talis etiã Baptiſmus in miniſterio Iohannis. Num verò doctrina & profeſſio eius fuit, de deponendis per externam ablutionem corporis ſordibus? Nequaquã, ſed prędicauit pœnitentiam arguendo peccata, & proponendo cõminationes de ira Dei, & igni inextinguibili. Num verò hæc ſola & tota fuit doctrina Baptiſtæ? Nullo modo: Matth. enim cap. 3. inquit: Venit Iohannes prædicans, & dicens: Pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Et Marc. cap. 1. dicit, vocem illam clamantis eſſe initium Euangelij Chriſti, Filij Dei, Ioan. 1. & 3. extant dulciſſimæ conciones Baptiſtæ, de perſona & officio Chriſti mediatoris. Acto. 10. docuit de fide in Chriſtum. Mar. 1. prædicat de remiſſione peccatorum, ſicut & Luc. 1. Zacharias miniſterium Ioannis deſcribit: Ad dandam ſcientiã ſalutis plebi eius, in remiſſionem peccatorum eorum. Ioan. 3. vox Baptiſtæ eſt: Qui credit in filium, habet vitam æternam. Docuit etiam de Patre, de Filio, & de Spiritu ſancto. Ioan. 1. & 3. Poſteà verò etiam de fructibus pœnitentiæ docuit, Luc. 3. & Matth. 3.

An Baptiſmus Ioannis ad ſolam ipſius doctrinam pertinuerit.

Pergamus iam de inquiſitione, an ſcilicet Baptiſmus Iohannis fuerit obſignatio partis tantùm doctrinę ipſius, an verò ad totam ipſius doctrinam pertinuerit? Et hoc quidem ab omnibus conceditur, quòd Ioannes ipſe dicit: Ego baptizo vos aqua, in pœnitentiam, Mat. 3. Item, Baptizauit populum Baptiſmo pœnitentiæ, Act. 19. &: Qui baptizabantur ab eo, confitebantur peccata ſua, Marc. 1. Num verò tantummodo in pœnitentiã, ſine fide Chriſti, & remiſſione peccatorum baptizauit? Certè talis pœnitentia ſimpliciter eſt res ethnica: imò eſt miniſterium mortis, iræ Dei, & blaſphemiarum. Et Paulus Act. 19. diſertè affirmat, Ioannem ita baptizaſſe Beptiſmo pœnitentiæ, vt ſimul doceret eos, quos baptizabat credere in Chriſtum Ieſum. Marcus etiam & Lucas aſſeuerant, Ioannem de ſuo Baptiſmo prædicaſſe, quòd eſſet Baptiſmus non ſolius & nudæ tantùm pœnitentiæ, ſed pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Nec phraſis (in remiſſionem peccatorum) remiſſionem detrahit Baptiſmo Iohannis. Nam & in pœnitentiam ſcribitur baptizaſſe, & tamẽ fuit baptiſmus pœnitentiæ, Marc. 1. Actor. 19. Et eadem phraſis vſurpatur etiam de Chriſti Baptiſmo, Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; in remiſſionem peccatorum. Accedit huc, quod Matt. 3. Iohannes ipſe affirmat eos, qui petebant Baptiſmum ſuum, hoc quæſiuiſſe, vt effugerent venturã iram Dei. Ita enim excipit Phariſæos & Sadducæos, venientes ad Baptiſmum ſuum: Quis ſubmonſtrabit vobis fugere à ventura ira? Et Luc. 7. illi qui baptizati erant Baptiſmo Iohannis, dicuntur iuſtificaſſe Deum: qui verò ab eo non erant baptizati, dicuntur ſpreuiſſe conſilium Dei contra ſemetipſos. Quem locum Ambroſius ita interpretatur: Iuſtificatur Deus per Baptiſmũ, qui enim peccat, & confitetur Deo peccatum, iuſtificat Deum, credens ei, ab eoq; ſperans gratiam. Et libro 2. de Sacramentis pulchrè illud explicat, quòd Baptiſmus vocatur conſilium Dei. Et Beda intelligit illud Conſilium Dei, quòd per Paſſionem & mortem Chriſti ſaluare decreuit.

Et hæc, cùm manifeſtè ita ſe habeant, profectò non ſatis circumſpectè olim dictum eſt à quibuſdã veteribus: & nunc illuſtrata hac diſputatione, nec rectè nec verè à Pontificijs aſſeueratur, Baptiſmum Iohannis fuiſſe ſine agnitione Trinitatis, ſine fide in Chriſtum, & ſine remiſſione peccatorum. Nec verum eſt, Deum tunc per Baptiſmum Iohannis nihil operatum fuiſſe in credentibus: cùm ipſa etiã pœnitentia ſit donum Dei, Acto. 5. & 10. 2. Tim. 2. Falſum etiam eſt, credentes in miniſterio verbi & Baptiſmi Iohannis, nihil ſpiritualium donorũ accepiſſe. Fides enim in Chriſtum non tantùm poſt paſſionem Chriſti, verumetiam antè iuſtificauit credentes, hoc eſt, accepit gratiam, reconciliationem, remiſſionem peccatorum, & ſalutem. Et de verbo quidẽ prædicationis ſuæ, Baptiſta affirmat, Ioan. 3. Qui credit in Filium habet vitam æternam. Et Iohannis primo, tribuitur Baptiſtæ hoc teſtimonium: De plenitudine eius, omnes nos accepimus, gratiam pro gratia. Eandem verò etiam fidem in Chriſtum Ieſum, Iohannem in Baptiſmo ſuo propoſuiſſe illis, quos baptizabat, Paulus diſertè affirmat, Acto. 19. Si qui igitur baptizati Baptiſmo Iohannis, in illa fide vel mortui ſunt, vel ſi mortui fuiſſent priuſquam Ieſus per diſcipulos ſuos inciperet baptizare, nemo ſanè illos rectè damnauerit, quaſi ſine gratia Dei, & ſine remiſſione peccatorum deceſſiſſent.

Et hactenus quæſtio illa de baptiſmo Iohannis, ſi ſepoſitis vel veterum vel recentiorum præiudicijs, ex verbo Dei expendatur & diiudicetur, plana & manifeſta eſt. Difficilior verò, & obſcurior eſt altera pars quæſtionis: an ſcilicet Baptiſmus Iohannis, planè idem ſit cum Baptiſmo Chriſti, qui per miniſtros Chriſti exhibitus adminiſtratur: an verò ab eo alius planè & diuerſus ſit?

Pœnitentia abſque fide.

Et quidem valdè vrgentia ſunt argumenta, non ſtatuendam eſſe diuerſitatem inter Baptiſmum Iohannis & Chriſti. Vtrobique enim, ſicut probauimus, eadem eſt doctrina, idem verbum,

eadem

Axioma firmiſſimum.

eadem promiſſio, eadem fides, eadẽ remiſſio peccatorum, & idem ritus baptizandi. Et Paulus Eph. 4. per gradationem oſtendit, in nouo Teſtamento, vbi vnum eſt corpus, vnus ſpiritus, vna ſpes vocationis, vnus Dominus, vnus pater, vna fides: ibi etiã vnum eſſe Baptiſma. Maximè verò mouet hoc argumentũ, quòd ſuauiſſima eſt conſolatio, nos qui membra ſumus, Baptiſmũ habere vnum, eundem & communem cum Chriſto capite noſtro: qui noſtrũ Baptiſmum contactu ſanctiſſimæ ſuæ carnis ſanctificauit, ſicut Patres loquuntur: & illuſtri patefactione certos nos reddidit, etiã noſtro Baptiſmo, gratia & efficacia ſua adeſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: ibi effundi Spiritum, ibi ſonare vocem gratiæ & beneplaciti Patris. Hæc omnia, quę dulciſſimas præbent conſolationes, tolluntur & pereunt, quando Baptiſmus Iohannis, quo certè Chriſtus ipſe baptizatus eſt, toto genere diuerſus & alius ſtatuitur à Baptiſmo Chriſti. Paulus dicit, 1. Cor. 12. nos omnes in vnum corpus baptizatos eſſe. Sequeretur autem, nos non eſſe vnum corpus cum Chriſto & cum Apoſtolis, ſi toto genere diuerſus eſt baptiſmus Iohannis & Chriſti. Chriſtus enim baptizatus eſt baptiſmo Iohãnis. Et Apoſtolos, ſi non omnes, aliquos ſaltem, & primos illos, quorũ Ioan. 1. mentio fit, baptizatos fuiſſe baptiſmo Iohannis, nullum eſt dubium. Ieſus enim neminẽ manibus ſuis, ſiue externo miniſterio baptizauit, ſed ad hoc vſus eſt miniſterio diſcipulorũ, Ioan. 4. quos ipſos certè baptiſmo caruiſſe, nemo affirmabit. Apocryphs verò & incerta commenta Enodij & Euthymij, in quibus Ieſus ipſe ſuis manibus dicitur Petrum & Mariam baptizaſſe, quia pugnant cum expreſſo teſtimonio Iohannis Euangeliſtę, meritò non curamus. Non igitur vel poteſt vel debet baptiſmus Iohannis, à Chriſti baptiſmo, vt toto genere diuerſus, vel prorſus alius, ſeparari. Rurſus verò etiam Auguſtinum, qui ſentit alium fuiſſe baptiſmum Iohannis, alium Chriſti, video habere aliquas non contemnendas rationes. Vt enim de loco Actor. 19. quo Auguſtinus præcipuè nititur, iam non dicam: certè non leue eſt hoc argumentum, cùm Chriſtus per diſcipulos cœpiſſet baptizare, imò cùm poſt aſcenſionem Chriſti, per totũ orbem Baptiſmo Chriſti baptizaretur, ſemper tamen ipſa appellatione, diſtinctus fuit Iohannis baptiſmus à Chriſti baptiſmo. Neq; enim nomine miniſtrorũ, appellatus fuit baptiſmus Petri, Iohannis, Iudæ, Pauli, &c. ſicut baptiſmus Iohannis conſtanter vbiq; ita appellatur. Et ſeries hiſtoriæ Euangelicæ oſtendit, baptiſmum Chriſti per ſuos diſcipulos ſucceſſiſſe poſt Iohannis baptiſmũ. Nec dici poteſt, vel Petrũ, vel alium Chriſti diſcipulum baptizaſſe baptiſmo Iohannis. Scriptura enim aliter loquitur. Ipſe etiam Ieſus, Iohannis 4. legitur feciſſe diſcipulos, non recipiendo tamẽ tantùm eos, qui à Iohanne baptizati erant, ſed ipſe per diſcipulos baptizando eos, quos in numerum ſuorum recipiebat. Nec veriſimile eſt, illos tantùm Chriſto ſe adiunxiſſe, qui non fuerant prius à Iohanne baptizati: imo Iohannes ſuo Baptiſmo populum præparauit Domino, vt Chriſto ſe adiungerent: illos verò Chriſtus per diſcipulos baptizaſſe legitur, Ioan. 3. & 4. Et Iohannis Baptiſmum tunc deſiiſſe, non eſt dubium, cùm nemo amplius baptizaretur Baptiſmo Iohannis, ſicut Auguſtinus tractatu 4. in Iohannem oſtendit. Aliquid igitur diſcriminis eſſe inter Baptiſmum Ioannis & Chriſti, tota antiquitas conſentit, & ipſa Scriptura inſinuat. Sed de ratione diſcriminis diſputatio eſt. Auguſtinus contra Donatiſtas, lib. 5. cap. 10. dicit quoſdam ita diſtinxiſſe, quòd Iohannis baptiſmus prorſus non habuerit remiſſionem. Sed hæc opinio, Auguſtino non omnino probatur. Dicit igitur, ſe credere baptizatis à Iohanne, in ſpe remiſſa fuiſſe peccata: in Chriſti verò Baptiſmo, re ipſa dimitti. Sed mox ſubiungit, ſe non agere pugnaciter, ſi quis diſcrimen ita conſtituat, quòd in Iohannis Baptiſmo dimiſſa quidem fuerunt peccata, ſed in Chriſti Baptiſmo, ſecundum aliquam ampliorẽ ſanctificationem, collatam eſſe remiſſionẽ. Et lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 37. rationem diſcriminis erudite ex diſcrimine patefactionis verbi de Chriſto colligit. Habuit enim vetus Teſtamentũ, Baptiſmum in Moſen, 1. Cor. 10. habuit etiam circumciſionem: quæ erant Sacramenta, prænunciantia rem futurã, hoc eſt, venturũ Meſſiam. Noſtri temporis Sacramenta, ſunt annunciationes exhibiti Chriſti, qui iam venit. Inter hæc medium fuit Iohannis miniſteriũ, qui docendo & baptizando, Meſſiæ nõ à longe venturo, ſed iam venienti præibat. Ideò enim dicitur Angelus miſſus ante faciem Chriſti. Et Iohan. de Chriſto inquit ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, qui poſt me, tanquam apparitorem ſuum, viã paratam iam ingreditur, & venit. Apoſtoli verò annunciabant Chriſtum iam veniſſe. Hoc modo iuxta diſcrimen patefactionis, Auguſtinus non incommodè diſtinguit inter Baptiſmum Moſis, imò inter ipſam etiam circumciſionem: inter Baptiſmũ Iohannis, & inter Baptiſmũ Chriſti. Sed ſicut iuxta Auguſtinum, Iohannes omnium præcedentium proximus Chriſti annunciator fuit, cui ſoli conceſſum fuit & prænunciare abſentem, & videre præſentem: ita propius etiam conuenit, nec tam longè differt Baptiſmus Iohannis, à Baptiſmo Chriſti, ſicut vel Moſis Baptiſmus, vel circumciſio, à Baptiſmo Chriſti. Hac collatione Baptiſmi Moſis ſeu Iudaici in veteri Teſtamento, baptiſmi Ioannis & baptiſmi Chriſti, vtuntur etiam Baſilius de Baptiſmo, cap. 2. Nazianzenus oratione in ſancta lumina. Cyrillus in Iohannem, lib. 2. cap. 58. confert purificationes legales. Baptiſmum Iohannis & Baptiſmum Chriſti: & diſcrimen vult ſumi ex poſtrema concione Baptiſtæ ante captiuitatẽ, quæ extat Ioan. 3. Et cap. 57. inquit, Iohannis Baptiſmũ fuiſſe introductorium ad perfectionem, & vim præparationis obtinuiſſe. Sicut autem non ſequitur circũciſos non habuiſſe remiſſionem peccatorum, proptereà quia differentia eſt inter circumciſionẽ & baptiſmum Chriſti: ita multò minus baptiſmo Ioannis, qui propius ad nouum Teſtamẽtum acceſſit: imò qui initiũ fuit noui Teſtamenti: ideò deroganda eſt remiſſio peccatorum, vt diſcrimẽ aliquod ſit inter Iohannis baptiſmum & Chriſti baptiſmũ. Sed quale diſcrimen eſt inter verbum de Chriſto venturo, de veniente & de exhibito: talis etiam differentia eſt inter circumciſionem, baptiſmum Iohannis & Chriſti Baptiſmum. Doctrina autem de Chriſto, licet quoad modum patefactionis, diſcrimen aliquod ſit, tamen quo ad ſubſtantiam fuit eadem, & effectus eoſdem habuit in credentibus omnibus temporibus, ſiue tempore veteris Teſtamenti, ſiue tempore Ioannis Baptiſtæ, ſiue poſt Chriſtum exhibitum, licet in gradibus differentia aliqua conſtitui poſſit. Qualis igitur verbi, talis etiam ratio eſt circumciſionis, Baptiſmi Ioannis & Apoſto-

Apoſtoli à quo baptizati.

Differentia Baptiſmi Ioannis & Chriſti.

Apoſtolorum. Nec nimium ſubtiliter hæc ſunt diſcernenda. Si enim ſubtilitates cõſectari libeat, hac ratione etiam diſcrimen conſtitui poſſet inter Baptiſmum Apoſtolorũ, quem dederunt ante paſſionem & reſurrectionẽ Chriſti, & inter eum quem poſtea dederunt. Hanc ſententiam iudico eſſe ſimpliciſſimã. Conuenit enim dictis Scripturæ, & nihil derogat Baptiſmo, vel Iohannis, vel Chriſti: retinet etiam conſenſum veteris Eccleſiæ. Tertia vero quæſtio difficillima eſt: an ſcilicet illis, qui Ioannis Baptiſmo baptizati erant, neceſſarium fuerit, poſteà etiã Chriſti Baptiſmũ, qui a diſcipulis Ipſius adminiſtrabatur, ſuſcipere: an vero poſtquã Chriſtus iam reuelatus & exhibitus prædicabatur, ſuffecerit ipſis quod a Ioanne baptizati fuerunt? Auguſtinus ſentit, poſt Baptiſmum Ioannis, neceſſariam fuiſſe ſuſceptionem Baptiſmi Chriſti. Et huius ſententiæ ratio non leuis eſt. Illis enim qui circumciſi erant in venturum Chriſtũ, licet iam habebant ſignum circumciſionis, quod erat ſigillum iuſtitiæ fidei, hoc eſt, remiſſionis peccatorum, neceſſarium tamen fuit, Ioannis baptiſmum ſuſcipere, Lucæ 7.

Etiam circũciſi opus habuerunt Baptiſmo.

Si enim in venturum Chriſtũ ita crederent, vt Deo per Ioannis miniſterium patefacienti, Meſſiam iam eſſe in via, nollent credere, & conſilium eius in Baptiſmo Ioannis ſpernerent: certe fidem ſuam, Inanem & falſam redderent. Eadem etiam ratione, qui à Ioanne baptizati, credebant Meſſiam iam eſſe in via, & venire, ſi poſtea nollent credere prædicationi de Chriſto iam exhibito: eorum certe fides non eſſet vera. Ex noſtris enim Iudæis quidam credunt Meſſiam adhuc venturum: quidam credunt ipſum natum eſſe, ſed nondum regnum inchoaſſe: & tamen vana & falſa eſt ipſorum fides, quia in Chriſtum exhibitum nolunt credere. Erat autem Baptiſmus diſcipulorũ Chriſti obſignatio doctrinæ de Chriſto, qui iam non amplius expectandus eſſet venturus in carnem, nec tantum credendus, quod in via eſſet, & veniret, ſed quod iam veniſſet, & exhibitus eſſet. Hac ratione poſt Baptiſmum Ioannis ſuſcipiendus videtur fuiſſe Chriſti Baptiſmus, qui per diſcipulos ipſius adminiſtrabatur, in obſignationem doctrinę & fidei de Chriſto iam exhibito. Longobardus vero, ex aliorũ veterum ſententia diuerſum ſentit: eos ſcilicet, qui à Ioanne baptizati fuerant, ſi crederent Patrem, Filium & Spiritum ſanctũ, & ſpem ſalutis ponerent non in Ioanne, ſed in Chriſto, non fuiſſe iterum aqua baptizatos. Qui vero Ioannis Baptiſma, falſa, impia doctrina depravarunt (id quod velle videtur hiſtoria, Actor. 19.) illos cenſet poſtea baptizatos fuiſſe Baptiſmo Chriſti. Et hanc ſententiam manifeſte tuetur Ambroſius, de Spiritu ſancto, lib. 1. c. 3. ſicut ſententiam eius ſupra adſcripſimus. Et ego quidem, licet ab Auguſtini ſententia, in eo quidem quem explicaui ſenſu, & ea quam dixi ratione, non admodũ abhorream: video tamen Scripturam non nimium vel curioſe, vel ſcrupuloſe illud obſeruaſſe. Nam Actor. 18. Apollo ſciebat tantum baptiſma Ioannis: & is quidem aſſumitur, & diligentius inſtituitur in via Domini: non tamen legitur denuo aqua baptizatus. Nec primi Apoſtoli, qui à Ioanne baptizati fuerunt, leguntur ſecundo aqua baptizati fuiſſe. Imo ſequeretur, ipſi Baptiſtæ neceſſarium fuiſſe, cum Chriſtus iam miniſterium ſuum inchoaſſet, vt à diſcipulis Chriſti aqua baptizaretur, ſi præciſe & vniuerſaliter neceſſarium fuiſſet, quod Auguſtinus diſputat. Rurſus vero quando Apoſtoli ſæcum diſcipulos Chriſti, Ioan. 3. & 4. poſtea cum ſemel baptizant tria millia, Acto. 2. nec diu poſt, quinq; millia, Acto. 4. non leguntur curioſe & ſcrupuloſe inquiſiuiſſe, ne quis forte in turba illa Ioannis Baptiſmo baptizatus eſſet quem nefas eſſet denuo aqua baptizari. Relinquatur igitur hæc quæſtio in medio, vt quæ in vtramq; partem rationes habet: cum quidem noſtris temporibus, eius vſus nõ ſit admodum neceſſarius. Vtram enim quis ſententiam amplectatur, vera & neceſſaria fundamenta retineri poſſunt. His ita expoſitis, manifeſtum erit, quomodo ſententiæ, quæ ex Scriptura opponi ſolent, recte & dextre explicari poſſint. Ipſe enim Ioannes inquit: Ego baptizo vos in aqua ad pœnitentiam qui vero poſt me venturus eſt, baptizabit vos Spiritu ſancto & igni. Et quia vtitur futuro tempore, *Certiore*, videtur inſinuare, Chriſtũ baptizare Spiritu non in præſenti, per ipſius ſcilicet Ioannis Baptiſmum: ſed poſt Ioannem demum baptizaturum ſpiritu, per ſuorum ſcilicet diſcipulorum miniſteriũ. Sed non poteſt certior eſſe interpretatio huius dicti, quam quæ ab ipſo Chriſto & Apoſtolis tradita eſt. Nam Acto. 1. poſt reſurrectionem, paulo ante aſcenſionem, Chriſtus repetit illam Ioannis ſentẽtiam, & cum iam vltra triennium, per miniſterium Apoſtolorum baptizaſſet, affirmat tamen, nondũ impletum eſſe illud, quod Ioannes dixerat: Ipſe baptizabit vos Spiritu ſancto. Et quidem ad Apoſtolos, qui certe Spiritum regenerationis & renouationis iam acceperant, inquit: Vos baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hoſce dies. Id quod in die Pentecoſtes impletum eſt, effuſis admirandis & viſibilibus donis Spiritus ſancti. Et Petrus Acto. 11. recitans quomodo in Cornelium talia dona effuſa eſſent priuſquam aqua in nomine Ieſu baptizaretur, inquit: Recordatus ſum verbi Domini, ſicut dicebat: Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autẽ baptizabimini Spiritu ſancto. Manifeſtum igitur eſt ex interpretatione Chriſti & Apoſtolorum, de quo Baptiſmo Spiritus, verba illa intelligenda ſint. Et quidem ipſe Baptiſta ideo addit vocabulũ ignis: vt oſtẽdat ſe loqui de manifeſta illa donatione Spiritus, quæ in ſpecie ignis die Pentecoſtes cœpit. Et ſi ita intelligatur, verum eſt, talem Baptiſmum Spiritus non fuiſſe in Ioannis baptiſmo. Baptiſta enim nullum ſignum fecit, Ioannis 10. imo Baptiſmus Spiritus non fuit ante aſcenſionem Chriſti, etiam cum Chriſtus per miniſterium Apoſtolorum baptizaret, Ioan. 7. Non ergo ſequitur ex illa ſententia, Matth. 3. Baptiſmum Ioannis prorſus vacuum & deſtitutum fuiſſe gratia patris, efficacia Chriſti, & operatione Spiritus: imo quando Chriſtus à Ioanne baptizabitur, tunc certe in Ioannis baptiſmo admirabili & manifeſta patefactione oſtenſa fuit gratia patris, & manifeſta donatio Spiritus.

Et hæc quidem quæ negari non poſſunt, contra aduerſarios contentioſos ſufficere poſſunt. Non inuitus tamen concedo, in illa ſententia Chriſtum baptizare Spiritu, amplius aliquid contineri, quam ſolam manifeſtationem admirabilium illorum & conſpicuorum donorum Spiritus. Illa enim Symbola fuerũt, teſtificãtia de interiori efficacia Chriſti, de inuiſibili donatione & operatione Spiritus. Et Chriſtus non dicendus eſt deſiiſſe baptizare Spiritu, poſtquam viſibilia illa dona deſierunt.

Affirmo autem, illam citam interpretationem non ſpoliare Baptiſmum Ioannis, omni Spirituali efficacia. Series enim & contextus hiſtoriæ, in Lu-

ça & Ioanne, oſtendit, & occaſionem, & veram ſententiã illius dicti. Lucas ſcribit, populũ ea admiratione autoritatis perſonæ Baptiſtæ deueniſſe in illam opinionẽ, Ioannem forſan eſſe Meſſiam: ita vt Baptiſmũ ipſius, de quo ipſe prędicabat, eſſe Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, exiſtimarent efficaciam illam habere ex virtute perſonæ Baptiſtæ, & propter externam actionem, quam baptizando exercebat. Id quod Ioannes Euangeliſta clarius explicat, vbi ſcribit legatos Hieroſolymitanos ea poſtulaſſe cum Baptiſta: Quare ergo baptizas, ſi non es Chriſtus? Hoc enim obiiciebant, ipſum nec debere nec poſſe baptizare in remiſſionem peccatorũ, ſi non eſſet Chriſtus. Ad refutandũ igitur illam vulgi perſuaſionẽ, & hanc Phariſæorũ obiectionem, Ioannes diſcrimen facit primo inter ſuam perſonã, & Chriſti perſonam, deinde inter ſuum externum miniſterium, & inter ſpiritualem efficaciam Chriſti. Ille, inquit, potentior me eſt, quia ante me fuit, & è cœlo eſt, ſuper omnes, quia filius vnigenitus. Ego miniſter ſum terrenus, de terra, nõ dignus vt calceamenta ipſi ſoluã. Ego ſum vox clamantis, & baptizo aqua, hoc eſt, externum miniſteriũ verbi & Baptiſmi habeo, exerceo, & adhibeo. Ille vero fortior eſt: hoc eſt, ipſius eſt virtus, potentia & efficacia. Ille enim per miniſterium eſt efficax, nam per eum, & propter eum datur remiſſio peccatorũ, reconciliatio Spiritus & vita æterna. Ita enim Baptiſta diſerte explicat, quomodo Chriſtus ſit πρῶτος, cum inquit: Ex plenitudine eius omnes nos accepimus, gratiam pro gratia, per Chriſtum enim gratia & veritas facta eſt. Hæc nõ efficiunt miniſtri, ſiue ſit Petrus, ſiue Iudas, ſiue Ioannes Baptiſta aut Euangeliſta. Ideo neceſſe eſt diſcerni perſonam & efficaciã Chriſti, à miniſtris & externo ipſorum miniſterio: ita tamen, vt externũ etiã miniſterium ſit Chriſti, & per illud doceatur eſſe efficax. Nõ autem talem facit antitheſin Ioannes. Ego baptizo aqua, ſine remiſſione peccatorum, & ſine Spiritu: ille vero baptizabit aqua & Spiritu. Chriſtus enim ſuis manib. neminem aqua tinxit, Ioannis 4. Nec dici poteſt, Apoſtolos ipſos per ſe dediſſe Spiritum ſanctum, quando baptizabant: hoc enim ſolius Chriſti propriũ eſt: ſed qui efficax fuit per miniſterium Petri & Pauli, eius etiam fuit illa efficacia quæ in Ioannis miniſterio fuit. Neq; enim inefficax fuit miniſteriũ Ioannis, quẽ Angelus prædicit multos conuerſurum ad Deum. Atq; ideo Ioannis 1. vox Patris ad Ioannem Baptiſtam de Chriſto loquitur, non in futuro, ſed in præſenti: Ipſe eſt, qui baptizat Spiritu. Et ne illa Chriſti efficacia prorſus tollatur ex miniſterio Baptiſtæ, In ipſo Ioannis Baptiſmo Spiritus ſanctus corporali ſpecie columbæ deſcendit ſuper Chriſtũ: vt ex plenitudine eius omnes acciperent, nõ tantum qui poſtea à diſcipulis Chriſti baptizandi erant: Sed Ioannes loquitur in præterito, etiam priuſquã Chriſtus inciperet per miniſterium ſuorũ diſcipulorum baptizare: Nos inquit, omnes ex plenitudine eius accepimus. Baptiſtæ enim eſſe illa verba, Origenes recte cõtendit. Et hoc eſt, quod Matth. 3. Baptiſta inquit: Ego opus habeo, vt à te baptizer. Non autẽ loquitur de Baptiſmo aquæ: ita enim Chriſtus non baptizauit, Ioannis 4. intelligit ergo Baptiſmum Spiritus. Atq; ita Baptiſta fatetur, ſe à Chriſto baptizatum eſſe Spiritu: qui tamen aqua, nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis baptizatus eſt. Licet non negem, efficaciam poſtea ampliorem & illuſtriorem fuiſſe in externo miniſterio

Miniſterium Chriſti & aliorum quomodo & quatenus diſcernendum.

ipſius Chriſti & Apoſtolorum. Minimum enim in regno cœlorum, Chriſto ſcilicet iam reuelato ipſa pronunciat maiorem eſſe Baptiſta, Matth. 11. Nihil igitur aliud ſibi vult, illa de qua diſputamus Baptiſtæ ſententia, quam quod Paulus pluribus explicat de ſuo etiam miniſterio, 1. Cor. 3. 4. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neq; qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat, Deus. Et tamen inquit: In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui. Item. Miniſtri ſumus, per quos crediditis. Et plane eodem modo de Baptiſta inquit Ioannes Apoſtolus, vt omnes crederent per ipſum. Non igitur ſine efficacia ſpiritus fuit miniſterium Baptiſtæ: credere enim, eſt donum Spiritus.

Locus Act. 19.

Alter locus, qui in hac diſputatione plurimum iactatus fuit à Donatiſtis, quo etiam Auguſtino multum negocij feceruut, eſt hiſtoria Act. 19. Quæ narrare videtur, diſcipulos quoſdam credẽtes, qui confitebantur ſe in Ioannis Baptiſma baptizatos, iuſſos eſſe à Paulo baptizari in nomine Domini Ieſu. Sed nec ille locus certo, manifeſte & neceſſario probat, omnibus qui vero Ioannis Baptiſmo legitime baptizati erant, neceſſarium fuiſſe iterato aqua baptizari à diſcipulis Chriſti: multo minus hoc probat, Ioannis Baptiſmum fuiſſe in credentibus, ſine remiſſione peccatorũ. Ex locis enim obſcuris, ambiguis & controuerſis, nihil poteſt probari. Variis autem modis locus ille ab interpretib. explicatur. Quidam vt Anabaptiſtas commodius refutent, contendunt, duodecim illos nõ fuiſſe bis aqua tinctos, primum à Ioanne, & poſtea à Paulo: ſed ſemel tantũ fuiſſe in aqua baptizatos. Et ex illis quidam Baptiſmi vocabulum in priori parte ſententiæ, non pro tinctione aquæ, ſed pro inſtitutione & doctrina accipiunt: ſicut totum miniſterium Ioannis, appellatur Baptiſmus, Actor. 18. Apollo tantum ſciebat & docebat Baptiſma Ioannis, vt ſenſus ſit, In quid baptizati eſtis, hoc eſt, Qua doctrina imbuti & initiati eſtis? Ex iis. ſentiunt, duodecim iſtos fuiſſe quidem inſtitutos doctrina Ioannis, nõ autẽ Baptiſmo eius baptizatos, ſed poſtea ſemel tantum in nomine Ieſu baptizatos. Alij vocabulum Baptiſmi in priori parte hiſtoriæ proprie accipiunt, in altera vero parte accipiũt vocabulũ Baptiſmi metaphorice, pro admirandis & cõſpicuis illis donis Spiritus, quæ Chriſtus vocabulo Baptiſmi appellat, cum inquit Act. 1. Baptizabimini Spiritu. Et illorum ſententia eſt, fuiſſe illos Baptiſmo Ioannis baptizatos, non autẽ poſtea aqua à Paulo tinctos: ſed particulam δὲ, ſicut alibi ſæpe, ita etiã hic eſſe ἐξηγητικήν. Baptizati ſunt in nomine Ieſu, hoc eſt, cum Paulus impoſuiſſet ipſis manus, venit Spiritus ſuper eos. Sed vtraq; explicatio habet aliquid coacti, non vbique ſeruata & ſimplicitatem & perſpicuitatem textus. Quidam igitur conſiderantes particulam μὲν, cuius redditio eſt particula δὲ, illud ἀκούσαντες, His auditis baptizati ſunt in nomine Ieſu, non accipiunt, vt ſint verba Lucæ hiſtorici, de duodecim illis, ſed vt ſit continuus contextus orationis Paulinæ, hoc ſenſu. Ioannes quidem baptizauit Baptiſmo pœnitentiæ, fide in venturum Chriſtum: ἀκούσαντες δὲ, hoc eſt, qui vero audiuerunt (illam ſcilicet Baptiſtæ doctrinam de fide in Chriſtum) baptizati ſunt in nomen Domini Ieſu. hoc eſt idem fuit, ac ſi ab Apoſtolis baptizati eſſent. Et Græcus contextus illam explicationem facile patitur & admittit. Sententia etiam huic valde cognata, extat in Gloſſa, quæ

Diuerſa vocabuli Baptiſmi vſurpatio.

vocatur Interlinearis, licet verba illa accipiat eſſe Lucę hiſtorici: cum ſcilicet duodecim illi audirent, nihil diſtare inter miniſterium Ioannis & Apoſtolorum, niſi quod Iohannes in venturum: cum quẽ Apoſtoli veniſſe teſtabantur, baptizaſſet: ſtatim id receperunt, non rebaptizati: ſed audita hac declaratione, Baptiſmus Ioannis ipſis fuit baptiſmus in nomen Domini Ieſu. Ioannes enim ita baptizauit, vt iuberet credere in Chriſtum Ieſum. In ipſius igitur nomen baptizati ſunt quos Ioannes baptizauit. Sumpta autem eſt illa Gloſſa ex Ambroſio de Spiritu ſancto, lib. 1. ca. 3. cuius integram ſententiam ſupra adſcripſimus. Diſputat enim de vero & legitimo Baptiſmo Iohannis, non de duodecim illis, quos ſentit adulterinum Baptiſma, ſub Ioannis nomine accepiſſe. Et hæc explicatio pulchre connenit cum eo, quod ſub finem 18. capitis de Apollo ſcribitur: quem quia tãtum Ioannis Baptiſma ſciebat, accuratius quidem in via Domini inſtituerunt: aqua autem ipſum rurſus baptizaſſe non leguntur, ſed plenius inſtitutum, diſcipulis commendarunt, vt pro Chriſtiano ſuſciperetur. Hæc ſentẽtia Gloſſæ, valde ſimplex & commoda eſt: & Longobardus etiam diſputat, eos qui ſpem non ponebant in ceremonis illa Iohannis, ſed credebãt in Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, non fuiſſe poſtea iterato aquæ baptizatos à diſcipulis Chriſti. Quod autem obijci poteſt, ſine Spiritu ſancto non eſſe vel gratiã Dei, vel remiſſionem peccatorũ, & illos duodecim quamuis Ioannis Baptiſmo baptizati dicuntur, tamen primum per impoſitionem manuum, Spiritũ ſanctum accepiſſe: non difficilis eſt reſponſio. Ipſe enim Lucas explicat, ſe appellatione Spiritus intelligere cõſpicua illa dona eius, ſicut accipitur Ioan. 7. Aut ſi ſimpliciter accipiatur, ſequetur, ne in Chriſti quidem Baptiſmo datum eſſe Spiritum ſanctum. Nam poſt Baptiſmum Chriſti cum Paulus manus ipſis imponeret, ſcribuntur accepiſſe Spiritum.

Sunt tamen, quibus videtur contextus hiſtoriæ omnino hãc reddere ſententiam, quod duodecim illi primum fuerint Ioannis Baptiſmo baptizati, & poſtea à Paulo in nomen Ieſu baptizati. Et Ambroſius quidem illam ſententiam ita explicat in 3. ca. ad Galatas. Sentit enim duodecim illos in adultero Baptiſmate, ſub nomine Baptiſmi Ioannis, fuiſſe non tinctos, ſed ſordidatos: quos ideo Paulus in Trinitatis nomine baptizari præceperit. Idem etiam diſputat lib. 1. ca. 3. de Spiritu ſancto. Et ad hanc interpretationem poſſet illud accommodari, quod non ſimpliciter confitentur ſe baptizatos eſſe Ioannis Baptiſmo, ſed εἰς Ἰωάννου βάπτισμα. Quid enim phraſis illa valeat, mox explicatur, vbi dicuntur baptizari εἰς τὸ ὄνομα Ieſu. Idem enim eſt, quod Rom. 6. Paulus dicit: Quotquot in Chriſtum baptizati ſumus, in mortem ipſius baptizati ſumus. Et 1. Cor. 1. Non eſtis baptizati in nomen Pauli. Ex confeſſione etiam ipſorum, & ex Pauli reſponſione colligi videtur, ita ipſos fuiſſe baptizatos, vt nec Spiritum ſanctum ſciuerint, nec in Chriſtum crediderint, ſed in illa ceremonia Ioannis ſpem poſuiſſe videantur: vt fuerit quædam κακοζηλία, imo manifeſta deprauatio & adulteratio Baptiſmi Iohannis. Atque ita ambæ hiſtoriæ non male cohærebunt. Apollo baptizatus vero & genuino Ioannis Baptiſmo, non rurſus tingitur aqua, ſed plenius inſtituitur: duodecim vero illi, quia non magis baptizati erant, quam qui Phariſæorum Baptiſmo tincti erant, Marci 7. non rebaptizati, ſed vere primum à Paulo baptizati ſunt.

Hanc ſententiam etiam Longobardus amplectitur & ſequitur. Auguſtinus vero ſentit, duodecim illos vero Ioannis Baptiſmo baptizatos, & tamen poſtea etiam à Paulo baptizatos. Cenſet enim aliũ eſſe Ioannis Baptiſmum, alium Chriſti: ita vt qui Ioannis Baptiſmum habebat, illi poſtea etiam neceſſarium eſſet, Baptiſmum Chriſti ſuſcipere. Et hanc tamen ſuam ſententiam defendit à rebaptizatione. Anabaptiſmus enim eſt vnius & eiuſdem Baptiſmi iteratio. Ad hanc ſententiam videtur facere, quod Lucas ipſis tribuit teſtimonium, quod fuerint diſcipuli, hoc eſt, Chriſtiani, ſicut tunc appellabantur: & Paulus ipſis tribuit fidem, cum inquit, πιστεύσαντες. Inde ex recentioribus etiam quidam ſentiunt, nihil eſſe incommodi, ſi duodecim illi accipiantur primum Ioannis Baptiſmo baptizati: & poſtea à Paulo, in nomen Chriſti Domini baptizati. Ioannes enim ſicut prædicabat, ita etiam baptizabat in Chriſtum venturum, Actorum 19. Apoſtoli vero docebant Chriſtum exhibitum: & huic doctrinæ adiunctum habebant Symbolum, Baptiſmum ſcilicet Chriſti. Sicut igitur Ioannis diſcipulis neceſſarium erat, prædicationem Apoſtolorum de Chriſto exhibito ſuſcipere: ita ſi Symbolum Apoſtolicæ iſti doctrinæ coniunctum ſuſcepiſſe dicantur, nihil eſt incommodi & nulla eſt rebaptizatio: nec damnatur prior Baptiſmus, Ioannis ſcilicet ſicut Anabaptiſtæ faciunt. Et quod textus dicit, Baptizatos in nomen Chriſti Domini: idem eſt ac ſi diceret, in nomen Chriſti exhibiti. Deus enim Ieſum crucifixum, fecit Chriſtum & Dominum, Actor. 2. *Auguſtinus.*

Has varias interpretationes hiſtoriæ, Actor. 19. ideo recenſui, vt oſtenderem, non eſſe ſufficientem cauſam, cur qui vnam ſententiam amplectitur, diuerſum ſentientes ſtatim anathemate damnent, vtque Pontificiis telum hoc cui non parum fidunt, excuterem. Quomodocunque enim hiſtoria illa accipiatur, non poteſt inde certa, euidenti & neceſſariæ conſequentiæ concludi, in Baptiſmo Ioannis nullam fuiſſe efficaciam, & credentes ibi nec gratiam, nec remiſſionem peccatorum accepiſſe. Eadem enim ratione ſequeretur, vel circumciſos non fuiſſe baptizandos, vel nullam fuiſſe circumciſionis efficaciam in credentibus.

CANON II.

Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate Baptiſmi: atq; ideo verba illa, Domini noſtri Ieſu Chriſti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.

CANON III.

Si quis dixerit, Baptiſmum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum, anathema ſit.

CANON IIII.

Si quis dixerit, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit.

EXAMEN.

Quæ in tribus hiſce Canonibus traduntur, partim ſunt extra controuerſiam, partim antea ſunt explicata. Ad celebrandum enim Baptiſmum, neceſſario requiri aquam, nemo nunc (quod ego quidem ſciam) in dubium vocat. Et quia Baptiſmus eſt lauacrum aquæ in verbo, Epheſ. 5. Ideo & Iohannes & Apoſtoli, non alios liquores, ſed aquam ele-

mentarē ad Baptiſmum acceperunt: eamque non prius peculiaribus exorciſmis conſecratam, ſed ſine diſcrimine ſimplicem, vulgarem, & vbique obuiam. Verbo enim inſtitutionis, in ipſa actione accedente ad elementum aquæ, iudicarunt vere conſecrari & ſanctificari Baptiſmum, vt ſit lauacrum regenerationis Spiritus ſancti. Non igitur improbatur nobis, quod ſecundus Canon dicit aquam veram & naturalē eſſe de neceſſitate Baptiſmi. Hoc enim modo ipſi concedunt & confirmant, benedictionem fontis (ſicut vocāt) ſiue aquam conſecratam non eſſe de neceſſitate Baptiſmi. Et multæ ocioſæ quæſtiones de aquis diſtillatis, de humoribus mixtis, de niue, de glacie, &c. ita præciderūt. Quod ad locum Ioannis 3. attinet, ſiquis in eo vocabulum aquæ ita ad metaphoram detorquet, vt vel doctrinam de Baptiſmo conuellat, vel ſentiat, Sacramentum Baptiſmi poſſe ſine aqua celebrari, is merito improbatur. Alias non ignoramus, Baſilium ita locum illum interpretari, vt aqua intelligat ſignificari in Baptiſmo mortificationem, ſpiritu vero viuificationem. Quod IIII. Canon de Baptiſmo, qui etiam ab hæreticis, ſeruata forma inſtitutionis datur, decernit: nos etiam docemus, ſicut antiquitas doctrinæ huius fundamenta contra Donatiſtas, in Scriptura eruditè monſtrauit. De intentione vero dictum eſt in explicatione Canonis XI. ſicut & de neceſſitate Sacramentorum dictum eſt in IIII. Canone, de Sacramentis in genere. Nihil igitur addam, ſed ad alia in quibus explicatione aliqua opus erit, tranſeamus.

Aqua de neceſſitate Baptiſmi.

Baſilius.

CANON V.

Si quis dixerit in Eccleſia Romana, quæ omnium Eccleſiarum mater eſt, & magiſtra, non eſſe veram de Baptiſmi Sacramento doctrinam, anathema ſit.

EXAMEN.

In aliquot Canonibus ſequentibus, boni patres ſumpſerunt ſibi propoſitiones aliquot, truncatim excerptas ex Lutheri libello, De captiuitate Babylonica: nō refutandas, ſed (quod facilius eſt) ſine argumentis damnandas. Lutherus igitur qui concedit, Sacramentum Baptiſmi inter multas & varias humanorum rituum pompas, tamen quoad materiam & formam, etiam in Pontificia Eccleſia illibatum manſiſſe, valde grauiter conqueritur, doctrinā de vſu & virtute Baptiſmi, pertinente ad totam Chriſtiani hominis vitam, in regno Pontificio partim ſilētio ſepultam, partim deprauatam eſſe. Cum enim Scriptura, in doctrina de ſalutari vſu Baptiſmi, præcipue duo hęc vrgeat & inculcet, promiſſionem ſcilicet ſalutis, quæ ceremoniæ Baptiſmi voce diuina annexa eſt: & fidem, quæ promiſſionem illā apprehendit, amplectitur, retinet & conſeruat: cōqueritur Lutherus, in tot immenſis librorum, quęſtionum, & ſummarum plauſtris de Baptiſmo, vix tamen alicubi huius promiſſionis & fidei mentionem fieri: ſed in ipſorum locū inuectam eſſe in Eccleſiam, opinionem operis operati. Cumq; vſus & virtus Baptiſmi, per totam Chriſtiani hominis vitam durare debeat: Pontificij docent, per peccatū poſt Baptiſmum commiſſum, virtutem Baptiſmi amitti, & quaſi irritam fieri, ita vt in illis qui poſtea pœnitentiam agunt, nullus ſit vſus Baptiſmi: ſed alia accipienda ſit tabula, qua ad portum ſalutis vehamur, noſtra ſcilicet contritione, confeſſione & ſatisfactione. Hanc Babylonicam Eccleſiæ captiuitatem Lutherus deplorat, quod doctrina de ſalutari vſu & virtute Baptiſmi, in regno Pōtificio obruta & ſepulta iaceat, traditionibus & opinionib. votorum, religionum, operum, ſatisfactionum, peregrinationum, indulgentiarum, ſectarum, &c. Mōſtrata vero ex verbo Dei via & ratione, optat & cōſulit, vt neceſſaria huic doctrinæ, vera & genuina ſua puritas reſtituatur. Hæc eſt Lutheri querela. Et nunc quidem poſt tot annos, Tridentina ſynodus purulento huic corporis ſui vlceri, gladio ſpiritus ſecto, videri vult medicas velle adhibere manus. Arrigat vero diligens Lector aures, quam nobis proponant formam emendationis. Conquerentur pij, multas nō ſanas opiniones de vſu & virtute Baptiſmi, in Romanam Eccleſiā irrepſiſſe: & ſummis votis hactenus optarunt, vt aliquādo inſtitueretur inſtauratio veræ & ſanæ doctrinæ, ex limpidis Chriſti & Apoſtolorū fontibus, in verbo Dei patefactis. Et Tridentina quidē congregatio prolixe promittit, ſe coiiſſe ad eliminandos errores, & extirpandas hæreſes, quæ circa ſacramēta pullularunt. Sed poſtquam ad rem ipſam ventum eſt, dum omniū animi expectatione ſuſpenſi tenentur, ipſi prætermiſſis viuis fontibus, partim recentes fodiunt ciſternas, partim exoletas nobis mōſtrant lacunas: vt ſcilicet ſepoſita norma & regula Scripturæ, ea ſola & ſimpliciter cenſeatur vera eſſe de Baptiſmi Sacramēto doctrina, quam Romana, hoc eſt, Pontificia Eccleſia tenet & ſeruat. Hæc ſcilicet tota eſt reformatio. Redeas nunc Luthere, & ex verbo Dei accuſes Pontificiam Eccleſiam, deprauatæ doctrinæ de vſu & virtute Baptiſmi. Didicerunt enim per compendiū reſpondere, ex fallacia illa, quam Ariſtoteles petitionem principij Scholæ nugationem vocat.

Lutherus de Babylonica Eccleſiæ captiuitate.

Baptiſmi vſus in quibus conſiſtat.

Reſpondet igitur totalis Tridentina ſynodus, vnico valde compendiario axiomate: in Eccleſia Romana veram eſſe de Baptiſmi Sacramento doctrinam. Atqui hoc ipſum eſt de quo quæritur, & controuertitur. Quod ſi ex verbo Dei ipſis oſtēdas vitia & corruptelas doctrinæ de vſu & virtute Baptiſmi, ipſi gladio ſpiritus obuertunt vmbonem ſuorum anathematū. Si vero quæras, quare potius ex conſuetudine Pontificiæ Eccleſiæ, quā ex norma Scripturæ diiudicari velint doctrinam de Baptiſmo: imo quare ea, quæ à Scriptura diſſident, & cum ea pugnant, obiecta ſola ſuæ Eccleſiæ authoritate, tanquam Gorgonis capite defendere & tueri velint: rationē̄ hanc reddunt, quod Romana Eccleſia ſit mater & magiſtra omnium Eccleſiarum. Quorum prius falſum, alterum vero blaſphemum eſt. Neq; enim Romana Eccleſia genuit Hieroſolymitanam, Syriacas, Græcas, & Oriētales Eccleſias: ſed potius ab illis genita eſt. Magiſterium vero fidei, nemini debetur, niſi vni Chriſto. Ad ipſos enim Apoſtolos dictū eſt Matth. 23. Vos nolite vocari Rabbi: vnus enim magiſter veſter eſt Chriſtus. Modeſtius aliquantò eſſet, etiamſi falſo affirmarent, ideo in Romana Eccleſia eſſe veram de Baptiſmi Sacramento doctrinam, quod teneat & ſeruet eá, quæ de Baptiſmo à Chriſto & Apoſtolis in verbo Dei tradita ſunt. Sed Patribus viſa fuit magis compendiaria via, vt nude & ſimpliciter, ſub anathematis interminatione promulgarent, quæcunque in Pontificia Eccleſia, de Baptiſmo traduntur, ideo eſſe vera, quia ipſa ſit omnium Eccleſiarum mater & magiſtra, cui vni competat præcipiendi authoritas, reliquis vero omnibus tantum incumbat obediendi neceſſitas. Quare igitur compendiarium & vere Pontificium hunc Canonem, non ſtatim in principi-

principio loci de Baptiſmo, quaſi in acie collocarunt: ita enim compendio debellatum fuiſſet? Intelligit igitur Lector, tantum pro forma (quod dicitur) factum eſſe, quod à die Ianuarij 13. vſq; ad 3. Martij, quotidianos ſuos congreſſus instituerunt: quaſi ad normam Scripturæ examinarent doctrinã de Sacramentis in genere, & de Baptiſmo: cum quidem hoc αἴτημα potius quam dogma, ſibi ab initio propoſitum haberent: Si quis dixerit, in Eccleſia Romana, quæ omnium Eccleſiarum mater eſt & magiſtra, non eſſe veram de Baptiſmi Sacramento doctrinam, anathema ſit.

Sed quid, inquis, facies, ſi nolis huic Canoni ſimpliciter aſſentiri? Num Baptiſmum qui in Pontificia Eccleſia datur, damnabis? vel pronunciabis, eos non recte & vere baptizatos eſſe, qui Baptiſmum à Pontificiis datum acceperunt? Aut certe ſi hoc facere non potes, concedas neceſſe eſt, veram eſſe doctrinam de Baptiſmo, quæ in Põtificia Eccleſia traditur. Mihi ſane non eſt dubium, architectos huius Canonis, eo conſilio verba ita poſuiſſe, vt ſi quis nõ ſimpliciter omnia, quæcunq; de Baptiſmo in pontificia Eccleſia traduntur, approbet, proclametur Anabaptiſta eſſe, qui cenſeat neminem ſub Papatu recte & vere baptizatum eſſe: aut ſi hoc nolit, cogatur ſimpliciter totum Papatum probare. Sed ex cornutis illis laqueis facile nos euoluemus. Opponimus enim huic dilemmati, XI. Lipſorum Canonem de Sacramentis in genere, & 4. Canonem de Baptiſmo. Verum quidem eſt, quia principalis pars miniſterij eſt doctrina: quod ideo quando vera doctrina deprauatur, & prauæ opiniones ſtabiliuntur, ipſum miniſteriũ mutatur, & quod illorum miniſterium, qui doctrinam corrumpunt, ideo relinquendum ſit, quia ſcriptum eſt: Cauete à pſeudoprophetis. Item: Vocem alienorum non audiunt, ſed fugiunt ab ea. Simul tamen & hoc verum eſt partem miniſterij, vt ſacramenti alienius adminiſtrationem aliquando poſſideri etiam ab his, qui in aliis materiis graues errores amplectuntur: imo ſæpe habent, adminiſtrant, & dant vera Sacramenta illi etiam, qui ipſis Sacramentis aſſuunt falſas aliquas opiniones, modo ſubſtantialia, quæ ad materiam & formã iuxta inſtitutionem pertinent, ſeruent: ſicut exemplum de circumciſione Caiphæ, Scribarum & Phariſæorũ, manifeſte teſtatur. Nullo modo autem ſequitur, quia vera fuit circumciſio, quæ à Phariſæis dabatur, ideo etiam veras fuiſſe omnes opiniones, quas præter & contra verbũ Dei, non tantum aliis articulis doctrinæ, verum ipſi etiam circumciſioni, traditionibus ſuis aſſuebant. Hoc igitur exemplum oſtendit veram explicationẽ argumenti illius, quod ſpecie aliqua obiici poteſt.

An Pontificiorum Baptiſmus ſit efficax.

CANON VI.

Si quis dixerit, baptizatum non poſſe, etiamſi velit, gratiã amittere, quantumcunque peccet, niſi nolit credere, anathema ſit.

EXAMEN.

Auguſtinus de Ciuitate Dei, li. 21. recitat & refutat phanaticas quorundam diſputationes, promittentium liberationẽ ab igne æterno, vel omnibus hominib. vel eis tantum, qui Chriſti baptiſmate abluti, & corporis eius ſanguiniſq; participes facti fuerint, quomodolibet vixerint in quacunq; hæreſi vel impietate fuerint: vel certe illis ſolis, qui poſt accepta Sacramenta, externam profeſſionem catholicam retinent, licet peſſime viuant. Haſce opiniones Auguſtinus recte & merito damnat & refutat: pugnant enim cum illa Pauli ſententia, ſæpius repetita, 1. Cor 6. Gal. 5. Epheſ. 5. & Coloſ 3. Qui talia agunt, regnum Dei non hæreditabunt.

Et in noſtris Eccleſiis ex verbo Dei, duriter arguuntur, & ſerio damnantur, ſi qui vel voce, vel vita & factis profitentur, baptizatis ita conferri & dari gratiam, hoc eſt, reconciliationẽ & ſalutem, vt ſimul accipiant priuilegium turpitudinis: hoc eſt, vt libere & impune poſſint & auſint ſe in quantiſcunque ſceleribus volutare, & nihilominus in medio ipſorum ſcelerum propoſito, habeant & retineant gratiam. Sicut enim fide accipitur & retinetur gratia, ita incredulitate, ex qua ſequũtur mali fructus, hoc eſt, peccata vaſtantia conſcientiam, amittitur & excutitur. Qui enim non crediderit, condemnabitur. Et baptizatis Paulus cõcionatur, cum inquit: Qui talia agunt, regnum Dei nõ poſſidebunt. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Et propter hæc venit ira Dei, ſuper filios incredulitatis. Fidem vero nequaquam docemus eſſe propoſitum abiiciendi gratiam, & excutiendi Spiritum ſanctũ. Nec ſentimus, fidem iuſtificantem conſiſtere in ſola hiſtorica notitia, aut externa profeſſione articulorũ fidei. Multo minus docemus veram & iuſtificantẽ fidem, eſſe Epicuream in impœnitentia & propoſito ſcelerũ perſuaſionem, de gratia & ſalute: ſicut in priori parte Examinis plenius hæc ſunt explicata. Nequaquam igitur agnoſcimus noſtrarum Eccleſiarum eſſe doctrinam ſeu ſententiam, quæ eo ſicut iam dixi ſenſu, in VI. hoc Canone recte damnatur.

Sed inquis, Lutheri hæc propoſitio eſt, quæ totidem ferme verbis extat in libello eius, De captiuitate Babylonica. Ego vero animaduerti, inſidioſe Canonem hunc ita eſſe fabricatum, vt vel imprudentes Lutherum damnaremus: vel ſi defendendã ſuſciperemus illam propoſitionẽ, coram toto orbe plauſibili ſpecie nos traducere poſſent, quam profligate flagitioſa & blaſphema ſit noſtra doctrina. Sed bene res habet: Præclarum enim eſt Iureconſulti dictum, Inciuile eſſe, lege non tota perſpecta, ex aliqua eius particula pronunciare. Et Lutherus recte dixit, ſceleratum eſſe, cum noueris pium & ſanum eſſe alicuius ſenſum, ex verbis incommode dictis ſtatuere errorem. In ſenſu enim, non in verbis eſt hæreſis: vt recte dixit Hieronymus, à ſuis calumniatoribus exagitatus. Norunt autem ipſi Pontificij, Lutherum in eo loco non diſputare vel defendere Epicuream illam opinionem: quæ (ſicut in principio dixi) quia cum verbo Dei pugnat, recte & merito damnatur. Lutherus vero in illo ipſo loco diſerte affirmat, baptizatos per peccata conſcientiam vaſtantia, deſerere promiſſionem gratiæ Baptiſmi, à fide & veritate eius deficere, item excidere ex virtute & fide Baptiſmi. Longe aliud igitur Lutherum eo in loco agere non ignorant. Et tamen ex media diſputatione, mutilatam & truncatam propoſitionem excerpſẽt: vt quibus integra diſputatio non eſt nota, vel qui præcedentia & ſequentia non conſiderant, exiſtiment Lutheri doctrinam tàm craſſe & palpabiliter impiam & flagitioſam eſſe. Quale vero hoc artificium ſit, ſiue quis ſophiſticũ ſiue ſycophanticum potius appellare velit, manifeſtum eſt. Conſideret autem Lector Tridentinam technam. Lutherus enim in illo loco acriter inſectatur Pontificiorum corruptelam: qui docent, per peccata, quæ poſt Baptiſmum cõmittuntur, ipſam Baptiſmi nauim illidi, & in tabulas diſſolui: hoc eſt, vim, virtutem ſeu gratiam Baptiſmi, prorſus amitti

& irritam fieri, ita vt in vera pœnitentia, fides ad eam reuerti & redire nullo modo & nullo vnquam tempore poſſit: ſed iam circumſpicienda ſit alia tabula, noſtræ ſcilicet contritionis & ſatisfactionis, cuius virtute ad portum ſalutis vehamur. Hanc doctrinam, quæ gratiam & virtutem Baptiſmi tantum ad vnicum illud momentum, quando baptizamur, reſtringit, ita vt per totam vitam poſtea nullus eius vſus ſit, Lutherus oſtendit falſam & impiam eſſe. Et ex verbo Dei veram ſententiam in his verbis explicat: Sicut ſemel ſuper nos, lata diuina promiſſione Baptiſmi (Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit) vſq; ad mortem veritas eius perſeuerat, ita fides in eandem nunquam debet intermitti, ſed vſque ad mortem ali & roborari, perpetua memoria promiſſionis eiuſdem in Baptiſmo nobis factæ. Quare dũ à peccatis reſurgimus, ſiue pœnitemus, non facimus aliud, quam quod ad Baptiſmi virtutem & fidem vnde cecideramus reuertimur, & ad promiſſionem tũc factam redimus, quam per peccatum deſerueramus. Semper enim manet veritas promiſſionis ſemel factæ, nos extenta manu ſuſcepturа reuerſos. Et plene confortabitur cor pœnitentis, & ad ſpem miſericordiæ animabitur, ſi conſideret diuinam promiſſionem ſibi factam: quam impoſſibile eſt mentiri, adhuc integram & nõ mutatam, nec mutabilem vllis peccatis eſſe, ſicut Paulus dicit, 2. Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis manet, ſeipſum negare non poteſt. Et mox ſubiicit: Gratiã & ſalutem Baptiſmi, per peccata ſequentia non ita amittit, vt in vera pœnitentia, per fidem nullus ad eam pateat reditus. Si enim redeat fides in promiſſionem diuinã, baptizato factam, in momento abſorbentur peccata per eandem fidẽ: imo per veritatem Dei, quia ſeipſum negare non poteſt. Et tandem de ſecunda tabula contritionis & ſatisfactionis noſtræ concludit: Vanitas vanitatum & afflictio ſpiritus, quicquid extra fidem veritatis Dei laboratur. Hæc Lutherus.

Lutherus.

Hanc vero ſententiam propoſuerunt ſibi Tridentini Patres condemnandam. Cogitarunt autẽ, ſi explicate proponerent quid vellẽt damnare, fore vt piæ aures, ne in ipſa quidem Pontificia Eccleſia, in tanta verbi luce, damnationem ſententiæ, quæ vera & pleniſſima eſt neceſſariæ conſolationis, ferre non poſſent. Hoc igitur artificium inuenerunt, vt ſcilicet ex illa diſputatione excerptam propoſitionem, quæ truncatim propoſita, longe aliud ſonat, damnarent: & hoc modo quaſi aliud agentes, totam illam diſputationem, quæ ipſos admodum vrit, anathemati ſubiicerent.

Et hoc Lector diligenter notet. Fallacia enim eſt in vocabulo amiſſionis gratiæ Baptiſmi: quam amiſſionem per peccata contra conſcientiam fieri, & niſi agatur pœnitentia, manere non eſt dubium. Sed ipſi amiſſionem ita intelligunt: quod licet quis poſt lapſum pœnitentiam agat, tamen etiam per fidem, nullo vnquam tempore, ad gratiam in Baptiſmo promiſſam redire poſſit. Ego ſane principio, cum Canonem illum ſemel atque iterum perlegiſſem, ſophiſma illud non animaduertebam: cuius tamen conſideratio, multa in hoc Canone monet.

CANON VII.

Si quis dixerit, baptizatos per Baptiſmum ipſum ſolius tantum debitores fidei fieri, non autem vniuerſæ legis Chriſti ſeruandæ, anathema ſit.

EXAMEN.

Vt eo facilius quid ſibi Canon hic velit, aperiatur, primum ſimpliciter dico, ſi qui ſentiunt vel docent baptizatos per Baptiſmum tantum debitores fieri ſolius fidei, hoc eſt, hiſtoricæ notitiæ articulorum fidei, & externæ profeſſionis: ita vt peculiari priuilegio, prorſus exemptos ſe eſſe arbitrentur à ſubiectione & obedientia mandatorum Dei: vtique liberum & arbitrarium ſibi eſſe exiſtiment, ſiue obſequi mãdatis Dei, ſiue ea violare, & ſecure peccatis indulgere poſſe: illos affirmo iure damnari. Sunt enim in ipſum Baptiſmum blaſphemi, quaſi ſit priuilegium turpitudinis: & pugnant cum doctrina Pauli, Rom. 6. Abſit, vt in peccato maneamus. Conſepulti enim ſumus cum Chriſto, per Baptiſmum in mortem: hoc ſentientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato: ſed ſicut Chriſtus reſurrexit à mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, &c. Rom. 8. Debitores ſumus, non vt ſecundum carnem viuamus. Ro. 13. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. 1. Ioan. 4. Et nos debemus mutuo nos diligere. Num vero hac ſententia quæ vera eſt, patientur ſibi Pontificij ſatisfieri à nobis in hoc Canone? Sanè non arbitror. Aliud enim eſt quod in hoc Canone cudunt, quam prima fronte ſe offerat.

Promiſſio Baptiſmi offert & confert gratiã Dei, Tit. 3. remiſſionem peccatorum, Acto. 2. ſtipulationem bonæ conſcientiæ erga Deum, 1. Pet. 3. regenerationem ſpiritus, Tit. 3. ingreſſum regni cœlorum, Ioan. 3. ſalutem, Marci 16. hæreditatem vitæ æternę, Tit. 2. 3. per & propter mortem & reſurrectionem Chriſti, Ro. 6. 1. Petri 3. Et hæc beneficia Deus vult fide à nobis accipi, iuxta dictum Chriſti: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: Noſtri igitur ex hoc fundamento docent, vt promiſſio & gratia illa Baptiſmi nobis ſit rata & firma, non pendere eam ex conditione legis à nobis impletæ, ſed requiri tantũ fidem, qua gratuita illa beneficia, quæ nobis propter Chriſtum donantur, ad nos recipiamus. Fides enim accipit promiſſionem Baptiſmi, Marci 16. Lex verò non eſt ex fide, Galat. 3. Et fides perpetuo manere incerta, promiſſio etiam nec rata nec vtilis eſſe poſſet, ſi penderet ex conditione legis à nobis impletæ. Qui enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt: Gal. 3. Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio: Rom. 4.

Hanc doctrinam in ſeptimo hoc Canone vellicant Pontificij: & expreſſe quidem non audent dicere, efficaciam Baptiſmi pendere ex conditione impletæ à nobis legis: nec tamen diſſimulant quid velint. Mutuantur enim ex 5. cap. ad Galatas illam phraſin: Qui circumciditur, debitor eſt vniuerſæ legis faciẽdæ. Atqui hæc Paulus nõ de vero & principali vſo circumciſionis dicit, quã Ro. 4. tradit fuiſſe ſigillũ iuſtitiæ fidei, cui opponit iuſtitiã legis & opera: ſed ex pſeudoapoſtolorũ opinione de circũciſione tanquam noſtro opere dicit hoc conſequi. Addit autẽ qui ea opinione circumciditur, vt fiat debitor vniuerſæ legis ſecundæ, ad promerendam gratiã & ſalutem, & Chriſtum nihil prodeſſe, euacuatum eſſe à Chriſto, & gratia excidiſſe. Hæc conferantur ad verba VII. huius Canonis, quibus affirmatur, Baptiſmum debitores facere vniuerſæ legis Chriſti ſeruandæ. Oblique igitur hoc eunt, gratiam Baptiſmi non ſola fide accipi, ſed ad hoc

Scopus quorſum tendat hic ſeptimus Canon.

requi-

requiri etiam obſeruationem mandatorum Dei. Et ad ſtabiliendum hoc dogma, duplici ſophiſmate vtuntur: quorum prius eſt. In baptiſmo abrenunciamus Satanæ, & operibus eius: & fit ibi obligatio ad mortificationem peccati, & ad nouitatem vitæ, vt liberati à peccato, ſeruiamus Deo, Roman. 6. Ergo non ſolius tantum fidei conditio requiritur, ſed & impletionis mandatorum Dei. Nos verò illa non negamus, quæ Paulus Rom. 6. de baptiſmo ſcribit, quæq; in formula abrenunciationis in actione baptiſmi proponi ſolent: ſed reſpondemus per diſtinctionem, quam Paulus tradit Tit. 3. vbi baptiſmum vocat lauacrum regenerationis & renouationis. Principalia autem beneficia baptiſmi ſunt gratia, remiſſio peccatorum, adoptatio, acceptatio ad ſalutem, & ad hæreditatem vitæ æternæ: ad quæ conditio noſtrorum operum non requiritur: dantur enim propter meritum filij Mediatoris. Sed illa beneficia Chriſtus affirmat fide accipi, Marc. 6. Poſt accepta verò beneficia, ſequitur donum renouationis, Tit. 3. & illa obligatio, de qua Paulus Rom. 6. concionatur. Ita enim expreſſe inquit: Liberati à peccato, ſerui facti eſtis Deo ad iuſtitiam. Et Tit. 3. dicit, regenerationem præcedere, & renouationem ſequi. Nouitatis verò obiectum, eſſe mandata Dei, nemo dubitat. Quæ igitur re ipſa differunt, neceſſario etiam in docendo diſcernenda ſunt.

Alterum ſophiſma eſt Quia manifeſtiſſimum eſt, nos baptizari non in Moſen, ſed in Chriſtum: hoc eſt, non in legem, ſed in Euangelium. Pro Euangelio igitur nominant legem Chriſti: vt eo facilius confundere poſſint promiſſionem gratuitæ reconciliationis propter Chriſtum, quæ fide accipitur, cum doctrina de mandatis Dei, quæ noſtram obedientiam requirunt.

Ita in ſingulis Canonibus, ſingula verba referta ſunt Pontificiis technis & artificiis: quæ rectè euoluiſſe, præcipua pars eſt explicationis & refutationis.

CANON VIII.

Si quis dixerit, baptizatos liberos eſſe ab omnibus ſanctæ Eccleſiæ præceptis, quæ vel ſcripta vel tradita ſunt, ita vt ea obſeruare non teneantur, niſi ſe ſua ſponte illis ſubmittere voluerint, anathema ſit.

CANON IX.

Si quis dixerit, ita reuocandos eſſe homines ad baptiſmi ſuſcepti memoriam, vt vota omnia, quæ poſt baptiſmum fiunt, vi promiſſionis in baptiſmo iam factæ, irrita eſſe intelligant, quaſi per ea & fidei, quam profeſſi ſunt, detrahatur, & ipſi baptiſmo, anathema ſit.

EXAMEN.

Hos duos Canones coniunxi. Vterq; enim ſententiam quam damnat, ſumpſit ex Luthero, de captiuitate Babylonica: & explicationis fundamenta in vtroq; Canone eadem ſunt. Et obſeruet lector, qui ſint progreſſus Concilij in 7. Canone, gratuitæ promiſſioni miſceri volebant mandata Dei, de noſtris operibus: & fidei miſceri volebant noſtram obſeruationem mandatorũ Dei. Iam in hiſce duobus Canonibus, ipſis Dei mandatis, contendunt admiſcenda eſſe hominum præcepta: & obligationi ad diuina mandata, adiungi volunt vota humanarum traditionum: vt ita in baptiſmo, nihil relinquatur ſine fermẽto ſincerum & incontaminatum.

Quod autem ad 8. Canonem attinet, Lutherus ita diſputat: Quando per baptiſmum à Deo in filios adoptati, & in familiam ipſius recepti & aſcripti ſumus, tunc nos ad obedientiam Deo præſtandam obligati: ſed iuxta ipſius mandata, non ſecundum traditiones & mandata hominum. Poſt inſtitutionem enim baptiſmi, Chriſtus Matth. 28. addit: Docentes eos ſeruare omnia quæcunque ego præcepi vobis. Et Paulus Roma. 6. tractans obligationem baptiſmi ad nouam obedientiam, inquit: Liberati à peccato, ſerui facti eſtis Deo. Et normam obedientiæ ibidem explicat, cum inquit: Obediſtis ex corde, in eam, in quam traditi eſtis formam doctrinæ. Illas verò ſententias ſcriptura oſtendit excluſiue eſſe intelligendas, quod attinet ad conſcientiam, & ad cultum Deo præſtandum (neque enim de politicis & œconomicis conſtitutionibus iam loquimur) Iacobi 4. Vnus eſt legiſlator, potens & ſaluare, & perdere. Coloſſ. 2. Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc decretis mundi tenemini, iuxta mandata & doctrinas hominum? Sed per baptiſmum complanati, facti ſumus ſimilitudini mortis Chriſti, Roma. 6. Ergo baptiſmus ita obligat ad mandata Dei, vt nolit nos traditionibus iuxta mandata & doctrinas hominum ſubiici. 1. Corinth. 7. Siue ſeruus ſis, ſiue liber, es libertus & ſeruus Chriſti: precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. Et familiæ ſuæ Deus inſonat, Ezechiel. 20. In præceptis patrum veſtrorum nolite ambulare, ſed in meis præceptis ambulate: ego enim ſum Iehouah Deus veſter. Matth. 15. Fruſtra colunt me mandatis hominum. Ex his fundamentis Lutherus libere & rectè concludit: Quia Deus in domo ſua magna, quæ eſt Eccleſia, ſibi ſoli vendicat ius & authoritatem gubernandi verbo ſuo conſcientias familiæ ſuæ, imò liberorum ſuorum: & quia in baptiſmo ad huius patrisfamilias obedientiam nos obligauimus, qui etiam conſcientias noſtras ab omnibus humanis traditionibus, mandatis & doctrinis liberauit & abſoluit, ſicut ſcripturæ ſententiæ manifeſte teſtantur: ideo nec Papam, neque vllum hominem habere ius vnius ſyllabæ conſtituendæ ſuper conſcientiam Chriſtiani hominis. Quicquid verò aliter fit, tyrannico ſpiritu fieri, contra libertatem Eccleſiæ. Chriſtianorum enim conſcientiis, nihil vllo iure poſſe imponi legem, ſiue ab hominibus, ſiue ab Angelis. Num verò hæc ſententia Chriſtianos abſoluit à debita obedientia politici magiſtratus? Nequaquam. Expreſſe enim loquitur de illis, quæ conſcientiæ imponuntur. Et ipſa obedientia politico magiſtratui debita, verbo Dei mandata, & ſancita eſt. Num verò nulla debet eſſe, vel reuerentia, vel authoritas miniſterij Eccleſiaſtici? Omnibus modis. Sed non ita, vt habeant imperium, ſiue merum, ſiue mixtum in Eccleſia: ſed vt habeant miniſterium. Quando igitur afferunt doctrinam, vocem & verbum Dei: tunc non hominibus, ſed ipſi Deo præſtamus obedientiam. Quando verò conſcientiis aliquid proponunt, extra, præter, aut contra verbum Dei: tunc baptiſmus commonefacit nos, & noſtræ obligationis, ad obedientiam verbi diuini: commonefacit nos etiam libertatis noſtræ, à mandatis, doctrinis, & traditionibus hominum. Quid verò, ſi Eccleſia de rebus indifferentibus aliquid ſtatuat, quod ad ordinem, decorem & ædificationem faciat? Reſpondeo: Si conſtitutiones pugnant cum verbo Dei, aut quando aſſuuntur impiæ opiniones: tunc ſimpliciter interdicta eſt obedientia. Quando verò res ſunt adiaphoræ, & ſine impiis opinionibus proponuntur

Libertas Chriſtianorum.

Dd 4 tunc

tunc valet regula Pauli, 1. Cor. 14. Omnia fiant decenter, ordine & ad ædificationem. Charitas etiam exemplo Pauli, in obſequium fratrũ infirmorum, multa talia, quæ ſine læſione conſcientiæ fieri poſſunt, facit. Et tamen ſalua conſcientiæ libertate, ſine opinione neceſſitatis, talia ſeruanda ſunt. Hæc ideo breuiter repetiui, quia video inſidias ſtrui, quando quæritur, an baptizati prorſus liberi ſint ab omnibus humanis conſtitutionibus.

Lutherus. Lutherus igitur ex obligatione baptiſmi fortiſſime argumentatur contra humanas traditiones, contra doctrinas & mandata hominum in Eccleſia, quibus conſcientias baptizatorum volunt gubernare, obſtringere & illaqueare. Et admodum dolet Pontificiis vulnus illud, quod Lutherus hoc telo, omnibus ipſorum traditionibus & decretis inflixit, illum enim ſuum dolorem nõ potuerunt in 8. hoc Canone diſſimulare. Nihil verò afferunt, quo firmiſſima & manifeſtiſſima illa fundamenta refutare vel conentur ſaltem: ſed tantum anathema dicunt. Nos verò flagitamus, vt prius oſtendant, fundamẽta illa vana & falſa eſſe: interim vſurpabimus illud Hieronymi dictum: Quicquid ex ſcriptura canonica authoritatem nõ habet, eadem facilitate contemnitur qua probatur.

Eadem ratio eſt 9. Canonis. Nam & illa ſententia, quæ ibi damnatur, ſumpta eſt ex Babylonica captiuitate Lutheri: & continet fundamentum valde euidens & forte, contra Pontificia vota. In veteri enim Teſtamento, verbum Dei diſponebat rationem votorum, de quibus rebus & quomodo fieri poſſent: in nouo verò Teſtamento, Chriſtus & Apoſtoli nihil nobis præſcripſerunt de peculiaribus votis. Sed in baptiſmo, ex præſcripto verbi Dei, fit generalis profeſſio, votum ſeu promiſſio, qua nos Deo ſubiicimus, & obligamus ad obedientiam. Ad profeſſionem igitur baptiſmi, rectè & merito exigenda ſunt omnia Chriſtianorum vota, quæ legitima cenſeri debent. Regula autem & norma voti, quod in profeſſione baptiſmi emittimus, eſt ſentẽtia illa Chriſti, Mat. 28. Docentes eos ſeruare, quæcunq; ego præcepi vobis. Et Rom. 6. Liberati à peccato, ſerui facti eſtis Deo, traditi in formam doctrinæ Apoſtolicæ. Col. 2. Si mortui eſtis cum Chriſto ab elemẽtis mundi, quid adhuc decretis mundi tenemini, iuxta mandata & doctrinas hominum? Et hæc cum ita ſe habeant, conqueritur Lutherus, baptizatorum conſcientias onerari, implicari infinitis aliis votorum legibus, ab hominibus conſtitutis, quædam enim ſunt vota religionum, quædam peregrinationum, quædam aliorum operum, & illis legibus & opinionibus votorum, quæritur & fidei & baptiſmo detrahi. Quaſi enim ipſum baptiſmi votum non ſatis ſit vel præſtans, vel ſufficiens, conquiruntur & cumulantur alia quibus conſcientiæ ita occupantur, vt & memoria baptiſmi obruatur, & dignitas eius extenuetur. Diſputatur enim & ſtatuitur, opus intra tale votum factum, eſſe præſtantius, & infinitis præmiis præferendum, quam ſi extra tale votũ ſimpliciter ex diuino mandato fieret. Addunt alij ingreſſum religionis eſſe velut nouum baptiſmum: quod deinceps liceat toties renouari, quoties ab integro propoſitum religionis renouatur. Et inter hos ſtrepitus opinionum de votis, vix quiſquam baptiſmum ſuum recordatione dignatur. Leges etiam, vincula & laquei votorũ, pugnant cum libertate à mandatis & doctrinis hominum, in quam per baptiſmum collocantur, Col. 2. Et quia

Vota varia in Papatu, eaq; pernicioſa.

in baptiſmo abunde, & plus quam poſſimus implẽre vouimus, ſat etiam negotij habituri, ſi per totam vitam huic vni intenderemus: cenſet igitur Lutherus, ſatis eſſe, vt ſublatis & omiſſis aliis votis, quæ nec Dei mandatũ, nec ſcripturæ exemplum habẽt, omnes Chriſtiani reuocẽtur ad baptiſmi vota. Hæc eſt Lutheri diſputatio. Quid verò ſimplicius, quid clarius, quid verius, quid vtilius dici poſſet? Sed ſerio male habet Pontificios, ex ſimplici fundamento baptiſmi, tam euidenter, tam ſolide, & tam potenter eneruari & euerti omnia vota Pontificia. Et quia in examine votorum, tantopere ſibi timent à regula & norma profeſſionis baptiſmi, vt qua animaduertunt omnia ſua vota iugulari: propterea igitur 9. hunc Canonem oppoſuerunt, in quo tamen ſolicite cauent, ne ex ſcriptura vel ſuam ſentẽtiam confirment, vel contraria argumenta refutẽt: ſed quod ipſos vrit, ſimpliciter tantum vnico anathematis vocabulo repellunt. Agnoſcit autem Lector, fundamenta ex profeſſione baptiſmi firmiora & euidentiora eſſe, quam quæ piis animis, quorum pedibus lucerna eſt verbum Dei, tam leuiter excuti poſſint. Satis igitur eſt monuiſſe, quid ſit, quod clementes iſtos Dei miſeratione patres, tantopere in duobus hiſce Canonibus commouerit.

CANON X.

Si quis dixerit, peccata omnia, quæ poſt Baptiſmum fiunt, ſola recordatione & fide ſuſcepti Baptiſmi vel dimitti, vel venialia fieri, anathema ſit.

EXAMEN.

Principiò conſiderandum eſt, quæ & qualis ſit ſententia illa, quã in 10. hoc Canone damnant Pontificij: deinde non obſcurum erit videre, quo artificio illud faciant. Lutherus igitur de captiuitate Babylonica, inter cætera in doctrina Pontificia reprehendit & hanc periculoſam, falſam & perniciosam opinionem, quod finxerunt, gratiam baptiſmi valere tãtum ad remiſſionem peccatorum præteritorum, vel quæ baptiſmi tempus in homine inuenit: ita vt ſi poſt baptiſmum aliquis in peccatum labatur, etiamſi pœnitẽtiam agat, & vera fide ad promiſſionem gratiæ, & reconciliationis, propter meritum Chriſti in baptiſmo ſibi oblatam, datã, communicatam, applicatam & obſignatam redeat: nihil tamen amplius ad reconciliationem ſibi proſit, gratia promiſſionis baptiſmi. Sed quia per lapſum gratia baptiſmi ita ſit amiſſa, vt fracta & alliſa prorſus exciderit, & irrita facta ſit, etiamſi in ſeria pœnitentia per veram fidem peccator ad fœdus illud reuertatur, quod in baptiſmo Deus nobiſcum pepigit: ideo in pœnitẽtia, de peccatis poſt baptiſmum commiſſis, fidem quærere debere expiationẽ & reconciliationem, non in gratia illius promiſſionis, quę in baptiſmo nobis oblata, communicata & obſignata eſt: ſed alia circumſpicienda, quærenda & tentanda eſſe media, per quæ cõſequamur gratiam, reconciliationem, & remiſſionem peccatorum.

Occaſio huius opinionis. Huic opinioni (inquit Lutherus) præbuit occaſionem, periculoſum illud Hieronymi dictum, ſiue male poſitum, ſiue male intellectum, quo pœnitentiam appellat, ſecundum poſt naufragium tabulam. Hinc enim in peccatis poſt baptiſmum de prima tabula ſeu naue deſperantes, velut amiſſa, ſecundæ tantum incipiunt niti, & fidere tabulæ, hoc eſt, propriæ contritioni & ſatisfactioni. Hinc nata ſuerunt votorum, religionum, operum, ſatisfa-

tiſfactionum, peregrinationum, indulgentiarum, & ſectarum infinita illa ouera, & de iis maria illa librorum, quæſtionum, opinionum, traditionum humanarum, &c.

Hæc verò opinio falſa, perieuloſa, & perniciofa eſt: id quod ea doctrina baptiſmi, certo & liquido oſtendi poteſt. Chriſtus enim ipſe actionem baptiſmi affirmat non tantum reſpicere, vel præteritum tempus, vel tantum illud momentum, quando adminiſtratur baptiſmus: ſed vtitur certe futuro tempore, cum inquit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Et dignū eſt obſeruatione, quomodo ſcriptura efficaciam baptiſmi ad omnia tempora, præſens, præteritum, & futurum, extēdat in credentibus. Paulus enim Tit. 3. inquit: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Petrus verò ſcribens illis, qui diu ante baptizati fuerāt, de ſuo & illorum baptiſmo inquit, 1. Pet. 3. Baptiſma nos ſaluos facit. Et rationem addit. Quia eſt bonæ conſcientiæ ſtipulatio erga Deum, per reſurrectionē Chriſti: Quæ certe eſt ratio ſalutis omnium temporum, ſiue dum baptizamur, ſiue poſt baptiſmū, vel breui vel diu. Et Paulus Tit. 3. cum de præterito dixiſſet: Saluos nos fecit, ne ad præteritum tempus tantum reſtringatur, addit: Per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrū, vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes efficiamur, ſecundum ſpem vitæ æternæ. Et Eph. 5. dicit: Chriſtum Eccleſiam lauacro aquæ in verbo mundare & ſanctificare, vt ſiſtat eam ſibi glorioſam, ſine macula & ruga. Id quod in altera demū vita perfecte implendum, Auguſtinus multis in locis tradit. Virtutem igitur, efficaciam & operationem purgationis & ſanctificationis baptiſmi, ſcriptura affirmat per totam Chriſtiani hominis vitam, durare & valere: id quod Paulus manifeſtius, & quidem multis verbis tradit, Roma. 6. Et pactum gratiæ, ſeu fœdus pacis, quod in baptiſmo Deus nobiſcum init, nō præteritum tantum tempus, vel momētum illud, quo baptizamur, reſpicit: ſed æternum eſt fœdus ſicut inquit, Eſa. 54. In miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Montes enim commouebuntur, & colles contremiſcent: miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miſerator tuus Dominus. Neq; verò hac conditione initum eſt fœdus illud pacis, inter Deum & inter nos in baptiſmo: vt ſi inde per peccata exciderimus, ita diſſoluatur & frangatur, vt etiamſi in vera pœnitentia per fidem ad illud redeamus: Deus tamen illud amplius ſeruare ratū & firmum eſſe pœnitentibus non velit. Hominum enim incredulitas, fidem Dei euacuare non poteſt, Rom. 3. Si non credimus, ille fidelis permanet: negare ſeipſum nō poteſt, 2. Tim. 2. Et dulciſſima extat deſcriptio Ieremiæ 3. Vulgo dicitur: Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltra? Tu autē fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ergo ſaltē amodo voca me, pater meus, dux virginitatis meæ tu es. Ecce locuta es, & feciſti mala. Et dixi cum feciſſet hæc omnia, Ad me reuertere: & non eſt reuerſa. Et dixit Dominus ad me: Vade, & clama, & dices: Reuertere auerſatrix Iſrael, & aſſumam vos, &c. Hanc conſolationem ad fœdus baptiſmi recte accommodari, oſtendit exemplum à coniugio ſumptum, Epheſ. 5.

Efficacia baptiſmi perpetua.

Et ne qua ſit dubitatio, Paulus Galatas poſt baptiſmū lapſos, reuocat & reducit ad gratiā promiſſionis baptiſmi, c. 3. ſicut etiā Corinthios, 1. Cor. 12.

Natura etiam promiſſionis gratiæ in baptiſmo, idem comprobat. Gratia enim baptiſmi promittit ſalutem per Ieſum Chriſtum, Saluatorem noſtrū; vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes ſimus vitæ æternæ, Tit. 3. Atqui hæc generalis eſt ratio iuſtificationis, poſt quemcunque lapſum. Ita 1. Petr. 3. Baptiſma eſt ſtipulatio bonæ cōſcientiæ erga Deum, per reſurrectionem Chriſti. Et certe in pœnitētia poſt quemcunq; lapſum, fides hoc quærit, vt cōſcientia Deo reconcilietur: idq; propter mortē & reſurrectionem Chriſti. Hæc verò ſubſtātialia ſunt in promiſſione baptiſmi: quæ ſemel in baptiſmo ita nobis offertur & obſignatur, vt ſit perpetuum ſigillum & teſtimonium, nos admiſſos & receptos eſſe in communionem & participationem beneficiorū Chriſti, & gratiæ Dei, ad remiſſionem peccatorum, ſalutem & vitam æternam, ſi promiſſionem fide apprehendamus & teneamus, iuxta dictum: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò nō crediderit, condemnabitur. Vt non incōmode veteres baptiſmum vocarint primā ianuam in Eccleſiam, & ad regnū Dei. Inde enim certi ſumus nos habere & aditum, & reditū ad beneficia Euangelij, quia in eius cōmunionem per baptiſmum collocati ſumus.

Hoc igitur extra controuerſiam eſt, quod agentibus pœnitentiam, patet per fidē aditus, imò reditus ad gratiam Dei, in Chriſto Ieſu. Illud verò nihil aliud eſt, quam pœnitentes & poſſe, & debere redire ad promiſſionē gratiæ baptiſmi. Baptiſmus enim eſt ſolennis obſignatio, & perpetuū teſtimonium, propoſitam & donatam nobis eſſe communionem & participationem beneficiorum Chriſti, ſi credamus: nam qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Eſt autem vera fides, non tantum quando in ipſa actione baptiſmi apprehendit promiſſionē gratiæ, verum etiam quando poſt baptiſmum eam retinet, imò quando poſt lapſum in pœnitentia rurſus promiſſionem illam apprehendit, vera eſt fides. Et manet quod Chriſtus inquit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Neq; verò ſenſus eſt, neminē per quæcunq; peccata poſſe amittere gratiā baptiſmi. Docemus enim ſi illi, qui conuerſi fuerāt, admittant actiones cōtra conſcientiam, ipſos vna cum fide à ſe excutere gratiā & Spiritum S. Sed non ideo ipſa virtus & efficacia baptiſmi euertitur. Sicut enim aliquis poteſt naui excidere, ipſa manente incolumi: ita ex arca baptiſmi, multi temere in mare perditionis proſiliunt, & pereunt: & hi ſunt, qui deſerta promiſſionis fide in peccatū ſeſe præcipitant: nauis verò ipſa permanet integra. Et ſi per gratiā Dei is, qui exciderat, ad nauim reuerti poteſt, non aliqua alia noua tabula, ſed ſolida ipſa naue vnde exciderat, fertur ad portū ſalutis. Num verò iterum baptizandus eſt, qui lapſus fuerat, vt ita ad arcam baptiſmi reuertatur? Nō hoc dicimus: ſed lapſus doctrina legis inuitatur, & ducitur ad pœnitētiam, proponitur ipſi doctrina Euangelij, de gratia Dei in Chriſto: & credēti miniſterio clauium peccata ſoluuntur ſeu remittūtur per nomen Chriſti: inuitatur ad Cœnam Dominicam, vbi accipit N. Teſtamentum in ſanguine Chriſti. Hæc verò nō eſt diuerſa alia & noua tabula, poſt fractam & diſſolutam arcam baptiſmi: ſed eadē eſt promiſſio, idem meritum Chriſti, eadem gratia Dei, eadem fides. Vna enim eſt fides, ad Eph. 4. Et baptiſmus eſt perpetuū teſtimonium & ſigillū, nos ad illa beneficia habere aditum & reditū, per fidem, poſt quemcunq; lapſum, non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.

Lapſi non iterum baptizandi.

Prædi-

Prædicatio igitur pœnitentiæ, annunciatio Euangelij, miniſterium clauium, & vſus Cœnæ Dominicæ, non proponunt nobis, poſt lapſum etiã, aliam & nouam tabulam, ad reconciliationem cum Deo & ad ſalutem, diuerſam ab ea, quæ in baptiſmo nobis per promiſſionẽ Dei oblata, donata & obſignata fuit: ſed tantum ſunt media, per quæ vel in gratia baptiſmi confirmamur, vel ad eam poſt lapſum reuertimur. Hæc ſimplicia, vera, vtilia, & manifeſta ſunt. Et ita Auguſtinus etiam docet, De nuptiis & concupiſcentia lib.1.c.33. Quod Paulus ait Epheſ.5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo, &c. ſic accipiendum eſt, vt eodem lauacro regenerationis, & verbo ſanctificationis, omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atque ſanentur: non ſolum præterita peccata, quæ omnia nunc remittuntur in baptiſmo, ſed etiam, quæ poſterius humana ignorantia, vel infirmitate contrahuntur. Non vt baptiſmus quoties peccatur, toties repetatur: ſed quia ipſo quod ſemel datum ſit, vt non ſolum antea, verum etiam poſtea, quorumlibet peccatorum, venia fidelibus impetretur.

Et hæc eſt illa doctrina, quam Tridentini patres obliquis, ſeu potius malignis oculis & toruo ſupercilio aſpexerunt, quando decimum hũc Canonem condiderunt. Obſeruet autem Lector, cum, ex Pontificiis ſcriptorib. multi expreſſe totam hãc doctrinam damnent, & contrariam ſententiam defendant: quod tamen Tridentina congregatio non auſit diſerte & expreſſe hoc facere: verita forſan, ſi non propriæ conſcientiæ, at ſaltem piarum aurium in hac Euangelij luce iudicium. Tanta eſt vis veritatis. Nec tamẽ viſum ipſis fuit, doctrinam illam vel approbare, vel ſine atro calculo dimittere. Inuentum igitur fuit hoc artificium, vt per calumniam aliter, quam à noſtris traditur, ſententiam illam recitarent: vt ita ſub illo operculo doctrinam quam impugnant, damnare poſſent, & vetera ſua commenta ſtabilire. Dicunt igitur anathema illis, qui docẽt peccata, quæ poſt baptiſmum committuntur, ſola recordatione ſuſcepti baptiſmi dimitti: hoc eſt, qui ſine pœnitentia in ſcelerib. perſeuerant & pergunt, illis ſi tantum perfunctorie & hiſtorice recordentur, ſe aliquando baptizatos eſſe, tali recordatione, peccata dimitti, & quidẽ ſola recordatione, vt non opus ſit pœnitentia, & miniſterio clauium. Item, omnia peccata quantumcunq; atrocia, ſola epicurea recordatione ſuſcepti baptiſmi, fieri venialia: hoc eſt, vt in illis ſecure & impune perſeuerare poſſint baptizati. Ita Tridentini. Sed noſtri has ſententias non agnoſcunt, Et ne cauillentur, nos aliquid occultare: Epicureas & flagitioſas illas opiniones, ſi quis ita vel ſentit, vel docet, ſonora voce damnamus. Non igitur hoc, ſed longe aliud eſt, quod ipſos vrit: quod quia aperte non audent, ſophiſtica hac peruerſione ſtatus damnare voluerunt. Et hoc Lector diligenter ſecum expendat.

Tridentinorum calumnia.

CANON XI.

Si quis dixerit, vere & rite collatum Baptiſmum iterandum eſſe illi, qui apud infideles fidem Chriſti negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur, anathema ſit.

EXAMEN.

In illa ſententia conſentimus: Neminem vere, rite, & legitime baptizatum, poſt quemcunque lapſum, aut etiam poſt abnegatam in perſecutione veritatem, iterato eſſe baptizandum, quando ad pœnitentiam conuertitur, & Deo cupit reconciliari. Sed quando quæritur, quæ ſint cauſæ & rationes, quare legitimum baptiſma nõ ſit iterandum, ibi diuerſæ reperiuntur ſententiæ. Quidã enim qui ſentiũt, baptiſmi nauem ſeu arcam peccatis illiſam, ita frangi, vt baptizato nullus poſtea eius ſit vſus, etiamſi rurſus conuertatur: iudicarunt aliquoties poſſe repeti & iterari baptiſmum. Marcion enim ex contortis quibuſdam Euangelij locis, finxit tertio poſſe vni & eidem baptiſmum iterari. Secuti ſunt poſtea alij, qui cenſuerũt, quia quotidie peccamus, quotidie etiam iterandũ eſſe baptiſmum: qui inde dicti fuerunt ἡμεροβαπτισταί. Iudicarunt enim, pœnitentiam agẽtes non eſſe prohibendos à remedio ſalutis, quod Chriſtus inſtituit. Et quia prior baptiſmus, per peccatũ factus ſit irritus, ideo iterandum eſſe, ne peccator pœnitens careat illa promiſſione: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Et Pontificij quidẽ ab illa opinione, quod arca baptiſmi per peccatum frangatur, & prorſus diſſoluatur, non ſunt alieni: ſed tamen non cenſent iterandum eſſe baptiſmum. Si quæras rationem, proferũt recens & incertum commentum, de impreſſione characteris & pœnitenti, quia irritus factus ſit baptiſmus, proponunt non hanc viam ad reconciliationem cum Deo, vt in pœnitẽtia per fidem redeat ad fœdus pacis, & pactum gratiæ, quod propter Chriſti meritũ, in baptiſmo Deus nobiſcum iniit: ſed alia ipſi proponunt remedia, ad recuperandam gratiam Dei. Vtraque igitur explicatio, in examine huius Canonis neceſſaria eſt.

I. Baptiſmum non eſſe iterandum, ſiue poſt lapſum, ſiue poſt abnegationem, quando peccator ad pœnitentiam conuertitur.

II. Oſtendantur etiam ex verbo Dei, veræ & graues cauſæ, quare in peccatore baptizato, agẽte poſt lapſum pœnitẽtiam, baptiſmum iterare nec liceat, nec neceſſe ſit. Cauſæ autem ſeu rationes præcipuæ hæ ſunt. I. Pactũ gratiæ & fœdus pacis, quod in baptiſmo initur & obſignatur, non eſt momentaneũ, nec fundatum eſt ſuper arenam vulgaris regulæ:

Frangenti fidem, fides frangatur eidem:

Sed eſt perpetuum, ita vt per pœnitentiam ad illud redire poſſimus: ſicut in præcedentis Canonis examine oſtendimus. Non igitur opus eſt baptiſmum iterare. Deus enim perpetuo fidelis manet in ſuo illo pacto. Et ſi iteraretur baptiſmus, fieret iniuria fidei ipſius Dei: quaſi noſtra infidelitas, Dei fidem euacuare poſſet. II. In inſtitutione Euchariſtiæ, Chriſtus addit: Quotieſcũq; hoc feceritis. De pœnitentia etiam inquit: Non dico ſepties, ſed ſeptuageſies ſepties. De baptiſmo verò ſcriptura non tradit, vt quoties lapſi fuerimus, toties iterato baptizemur. Et de ſacramentis iudicandum eſt ex verbo Dei. III. Nullum habemus in ſcriptura exemplum, ſemel vere baptizatos, quando poſt lapſum ad pœnitentiam conuerſi fuerunt, iterato fuiſſe baptizatos. Sed Corinthiis & Galatis lapſis, Paulus proponit promiſſionem & conſolationem baptiſmi prius ſuſcepti, 1. Cor. 6. & 12. Gal. 3. Sicut igitur in V. Teſtamẽto, poſt circumciſionem lapſos, quando pœnitentiam egerunt, nõ legimus iterum circumciſos fuiſſe, ſed quod per pœnitentiã redierint ad fœdus circumciſionis, quod perpetuum erat. Eadem ratio eſt baptiſmi in N. Teſtamento, qui in locũ circumciſionis ſucceſſit. IIII. Auguſtinus in Ioan. Tractatu 11. & 12. hãc vrget rationem. Sicut generatio carnalis vna eſt, ita etiã regeneratio ſpiritualis vna eſt.

Cur Baptiſmus iterari non ſit licitum.

Argumenta.

Auguſtinus.

Sicut

Sicut vterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus: ſemel naſcimur, ſemel renaſcimur, qui verò peccatis vel infirmantur, vel moriuntur, illi vel ſanantur, vel reſuſcitantur. Hæ rationes certæ, firmæ & perſpicuæ ſunt. Præter has quædā etiam aliæ in diſputationibus veterum recitantur, vt quod Auguſtinus alibi inquit: Sicut ſemel Chriſtus crucifixus eſt, ſic baptiſmus iterandus non eſt. Vna enim morte ſua omnes redemit, vt amplius mori non oporteat. Quod videns Eccleſia, intellexit non iterandum baptiſmum. Solet etiam huc accommodari, quod Chriſtus inquit, Ioan. 13. Qui lotus eſt, nō indiget lauari niſi pedes, ſed eſt mundus totus. Quidam etiam locum Hebr. 6. interpretantur de non iterādo baptiſmo, cum inquit: Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, rurſus renouari, &c. baptiſma enim vocat Paulus renouationem: & veteres vocarunt φώτισμα, illuminationem. Accommodatur etiā huc locus, Epheſ. 4. Vnum baptiſma. Sed vna eſt etiam fides: quæ tamen poſt lapſum repetitur. Euchariſtia vocatur vnus panis: & tamen ſcriptum eſt, Quotieſcunq;, &c. Priora igitur fundamēta certiora & firmiora ſunt. Doctrina enim hæc, de non iterando baptiſmo, ita tradenda eſt, vt non tantū diſputetur, non eſſe iterandū, ſed monſtrentur fontes cōſolationum: quod etiam poſt lapſum, quando rurſus conuertimur, licet non iterū baptizemur, tamen reditū & receptum habeamus ad fœdus pacis, & pactum gratiæ, quod in baptiſmo nobiſcum initum & obſignatum eſt. Et propterea volui hæc de explicatione 11. Canonis, hoc loco addere.

CANON XII.

Si quis dixerit, neminem eſſe baptizandum, niſi ea ætate, qua Chriſtus baptizatus eſt, vel in ipſo mortis articulo, anathema ſit.

De hac ſententia olim antiquis temporibus varia fuerunt diſputata, ſed nulla nunc hac de re eſt cōtrouerſia. Breuiter itaq; reſpondeo, nos huic Canoni non inuitos ſubſcribere, atque vtinam omnes tales eſſent.

CANON XIII.

Si quis dixerit, paruulos eo quod actum credendi non habent, ſuſcepto baptiſmo, inter fideles computandos non eſſe, ac propterea cum ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe baptizandos, aut præſtare omitti eorum baptiſma, quam eos nō actu proprio credentes, baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.

EXAMEN.

Pædobaptiſmus.

Multis & magnis contentionibus & turbis, agitata eſt ab Anabaptiſtis quæſtio de baptiſmo infantium: & vtile eſt monſtrari, explicari, ſæpius repeti & inculcari vera, certa, firma & illuſtria fundamēta ex verbo Dei, quod & quare infantes ſint baptizandi. Et in noſtris Eccleſiis pædobaptiſmus diligenter & erudite, refutatis Anabaptiſtarum opinionibus, defenſus & confirmatus eſt. Faciunt autem & Tridentini patres, huius certaminis mentionem: ſed cum explicare deberent fundamenta, quare in paruulis non differendum ſit baptiſma, donec ad annos diſcretionis peruenerint, & quare poſtea non ſint rebaptizandi, qui in infantia baptizati ſunt: ipſi prætereunt neceſſariam hac declaratione, litē mouent, quam tamen non explicant, de fide infantium baptizatorum, cum fundamentum, quod & quare baptiſmus etiam ad paruulos pertineat, non ſit difficilis & obſcura illa diſputatio, an & quomodo infantes credāt. Alia ſunt magis illuſtria & firma fundamenta, ex quibus veteres baptiſmum paruulorum probarunt. Allegarunt ſane traditionem, hoc eſt, teſtimonium primæ & purioris Eccleſiæ, quod inde ab Apoſtolorum temporibus, vniuerſalis & perpetua fuerit conſuetudo in Eccleſiis, etiam paruulis dare baptiſmum: Sed non ſola vel traditione, vel vniuerſali conſuetudine ita nituntur veteres, quaſi propter titulum traditionis, recipiendus ſit baptiſmus paruulorum, licet nullo ſcripturæ teſtimonio probari & confirmari poſſit: ſed traditionem & conſuetudinem illam oſtendunt niti certis, firmis, aptis & conſentaneis ſcripturæ teſtimoniis. Chriſtus enim diſertis verbis de infantibus (Lucas enim vocat τὰ βρέφη, quę in vlnis adhuc ferebantur) pronunciat: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere illos: talium enim eſt regnum cœlorum.

Non autem ita infantium eſt regnum cœlorum, ſicut Angelorum, qui ſine peccato ſunt: in peccatis enim concipimur & naſcimur, Pſal. 51. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, Io. 3. Caro verò regnum Dei non poteſt poſſidere, 1. Cor. 15. Eramus natura filij iræ, Epheſ. 2. Rom. 5. Per vnius delictum in omnes homines in condemnationem. Ergo neceſſe eſt, vt infantes à peccato, ira Dei, & damnatione liberentur, ſi debent hæredes fieri regni cœlorum. Nemo autem à malis illis liberari poteſt, & ad regnum cœlorum peruenire, niſi per gratiā Dei, propter meritum Chriſti Mediatoris. Iam Chriſtus paruulos diſerte vocat, & vult admitti ad communionē ſuorum meritorum, inquit enim: Sinite eos venire ad me. Et de patris etiam voluntate affirmat: Non eſt voluntas coram patre veſtro in cœlis, vt pereat vnus de puſillis iſtis. Illam autem ſuam gratiā, Deus non ſine mediis offert, exhibet, donat & applicat: ſed in hunc vſum, certa inſtituit & ordinauit media ſeu organa. Et miniſterium in Eccleſia ideo inſtituit, vt media illa ſeu organa offerant & applicent omnibus illis, ad quos pertinet promiſſio Euangelij, de gratia Dei, & ſalute æterna. His axiomatis, quæ certa, firma & manifeſta ſunt, ita conſtitutis, facile erit de quæſtione propoſita conſtituere. Quia enim vult infantes non perire, ſed affirmat, ad illos etiam pertinere regnum cœlorum; & illorum beneficiorum donationem & applicationem, vult per certa à ſe inſtituta media ſeu organa, verbi ſcilicet & Sacramentorum fieri. Neceſſe igitur eſt, vt ex mediis illis diuinitus inſtitutis, aliquod ſit quod ad infantes etiam pertineat. Neque enim in nouo Teſtamento anguſtior, parcior & malignior eſt gratia Dei, quam in veteri fuit, vbi circumciſio etiam ad infantes pertinebat. Ordine igitur conſiderentur media applicationis in nouo Teſtamento.

Circumciſionis & Baptiſmi eadem ratio.

Et nuda quidem, aut ſola prædicatione pœnitentiæ, & remiſſionis peccatorum, cum infantibus agi non poſſe, manifeſtum eſt. Illa enim requirit auditum, Ro. 10 cogitationem, meditationem, Pſalm. 119. intellectum, Matth. 13. quæ in infantibus non inueniuntur. De Cœna Domini, Paulus inquit: Probet ſeipſum homo. Item: Diiudicet corpus Domini, id quod infantibus tribui non poteſt. Et Cœnam ſuam Chriſtus inſtituit proſtratis, qui iam facti ſunt ipſius diſcipuli. In veteri etiam Teſtamēto infantes 8. die circumcidebantur, ad eſum verò agni tunc admittebantur, quando interrogare poterant: Quæ eſt iſta religio? Exod. 12. Supereſt igitur ex mediis applicationis in nouo Teſtamento, ſacramentum baptiſmi.

Et qua-

Quod per Baptiſmum infantibus regnum cœlorum applicetur, probationes ex ſcriptura.

Et quæſtio eſt, an per Baptiſmum infantibus regnum cœlorũ applicari & aſſignari poſſit & debeat, cum per prædicationem verbi & Euchariſtiam illud fieri non poſſit. Recitabo autem ex ſcriptura argumenta, quæ non obſcure hoc confirmant.

I. Chriſtus de infantibus inquit Mat. 19. Talium eſt regnum cœlorum. Sed nemo poteſt intrare in regnum cœlorum, niſi renatus fuerit, Ioan. 3. Baptiſmus verò eſt lauacrũ regenerationis. Tit. 3. Oportet igitur infantes baptizari, vt renaſcantur, & ita regnum cœlorum, iuxta Chriſti promiſſionem, introire poſſint. Imò Chriſtus inquit: Niſi quis acceperit regnum Dei, velut paruulus, non intrabit in illud, Marc. 10. Adultis verò nemo negat, quo minus renaſcantur ex aqua & ſpiritu, vt introeant in regnum cœlorum, Ioan. 3. Ergo nec infantibus negandum eſt. Adulti enim accipiunt regnum Dei, ſicut infantes, iuxta Chriſti ſententiam.

II. Non eſt voluntas patris cœleſtis, vt infantes pereant, Matth. 18. Ergo vult eos ſaluare. Deus verò ſaluat non ſine medijs, ſed per lauacrum regenerationis, Tit. 3. Sunt igitur baptizandi infantes.

III. Qui habet peccata, ei ne pereat, neceſſaria eſt remiſſio peccatorum. Illa autem confertur, per media diuinitus ad hoc ordinata. Iam Act. 2. Petrus inquit: Baptizetur vnuſquiſq; in remiſſionem peccatorum. Ergo infantibus ne pereant, dandus eſt baptiſmus in remiſſionem peccatorum.

IIII. Chriſtus vult & iubet infantes ſibi offerri, & ad ſe adduci, Matt. 18. Non autem poſſumus corporaliter & viſibiliter Chriſto in vlnas infantes ponere. De Baptiſmo verò Paulus inquit: Quotquot baptizantur, Chriſtum induunt, Gal. 3. Et Rom. 6. Qui in Chriſtum baptizantur, in mortem eius baptizantur: conſepeliuntur cum ipſo, & inſititij ſiũt ipſi, Roma. 6. Quia igitur non eſt dubium infantes eſſe ad Chriſtum adducendos (hoc enim ipſe fieri & vult & iubet) & tantum quæſtio eſt, quomodo hoc fieri poſſit: Scriptura verò monſtret certam rationem, quomodo poſſimus infantes eo adducere, vt Chriſtum induant, per Baptiſmum ſcilicet: Sequitur ergo, voluntatem & mandatum Chriſti eſſe, vt baptizentur infantes, hoc eſt, ſibi adducantur: & pronunciat talium, qui ad ſe adducuntur, eſſe regnum cœlorum.

V. Chriſtus vult infantibus benedicere, Mar. 10. hoc eſt, ipſis communicare ſua merita, ad ſalutem, hæc enim vera eſt benedictio. Geneſ. 22. Gal. 3. Eph. 1. Baptiſmus verò eſt mediũ, ſeu organon, per quod fit communicatio beneficiorũm Chriſti. Nam per Baptiſmum Chriſtus mundat & ſanctificat. Eph. 5. Baptizamur in mortem eius. Rom. 6. Baptiſma ſaluat per reſurrectionem Chriſti, 1. Pet. 3. Infantes igitur ſunt baptizandi, vt ipſis communicetur benedictio, hoc eſt, participatio meritorum Chriſti.

VI. Chriſtus cum inquit: Sinite eos venire ad me: vult infantes fieri ſua membra, hoc eſt, Eccleſiæ membra, cuius ipſe caput eſt. Illi enim, qui ad Chriſtum veniunt, ſunt vera membra Eccleſiæ. Ioan. 6. Sed baptizamur in vnum corpus, 1. Cor. 12. Et Chriſtus Eccleſiam ſuam ſanctificat, & mundat lauacro aquæ in verbo, Eph. 5. Sunt ergo infantes baptizandi, vt fiant membra Eccleſiæ, vbi caput eſt Chriſtus.

VII. Pro quibus Chriſtus ſe tradit, vt eos glorificet, illos ſanctificat, & mundat lauacro aquæ in verbo, Epheſ. 5. Sed pro infantibus etiam mortuus eſt: quia pro omnibus mortuus eſt, 2. Corinth. 5. Hebræ. 7. Et talium eſt regnum cœlorum, Matth. 10. Ergo & infantes ſanctificat, & mundat lauacro aquæ, in verbo.

Argumentum Auguſtini.

VIII. Bonum eſt Auguſtini argumẽtum, qui ex circumciſione colligit, infantes in nouo Teſtamento baptizandos eſſe. Baptiſmus enim ſucceſſit in locum circumciſionis, Col. 2. Et idem eſt fœdus pacis & pactum gratiæ vtrobiq;. Et quia illius fœderis ratio, quoad infantes attinet, Apoſtolis ex ratione circumciſionis iam nota erat: ideo Chriſtus cõtentus fuit generali mãdato de Baptiſmo: nec opus iudicauit, de infantibus, peculiariter aliquid præcipere. Nam nec fœmellarum peculiaris fit mentio, ſed ſententiæ Matth. 28. Marci 16. vtuntur genere Maſculino: & tamẽ ex cauſa, ratione & fine inſtitutionis, rectè iudicatur etiam fœminas baptizandas.

IX. Vniuerſale mandatum eſt, de baptizandis omnibus, qui non ſunt condemnandi, ſed ſaluandi, Matt. 28. Mar. 16. Sed inter eos, quos Deus non vult perire, ſed ſaluari, ſunt etiã infantes. Matt. 18. Ergo mandatum baptizandi, pertinet etiam ad infantes.

X. De tempore noui Teſtamenti, vaticinatur Iſa. c. 49. non adultos tantum fore membra Eccleſiæ, ſed inquit: Ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt. Et Actor. 2. Cum Petrus dixiſſet: Baptizetur vnuſquiſq; in remiſſionem peccatorũ, & accipietis donum Spiritus ſancti, addit: Vobis eſt promiſſio illa, & liberis veſtris. Ita Act. 16. & 1. Cor. 1. leguntur baptizatæ totæ domus, hoc eſt, integræ familiæ: ad quas certe infantes etiam pertinent.

Hæ demonſtrationes ex ſcriptura, ſunt certæ & firmæ, infantes non eſſe prohibendos à Baptiſmo. Deinde accedit vniuerſalis conſuetudo Eccleſiæ Catholicæ, quæ iam inde ab Apoſtolorum temporibus, ſemper etiam infantibus Baptiſmum cõmunicauit. Fundamentum igitur pædobaptiſmi non eſt difficilis, & obſcura illa diſputatio de fide infantium. Sed inter argumenta, quæ poſt conſtitutam veram ſententiam opponi & obijci ſolent, illa ſunt præcipua, quod ſcilicet in inſtitutione Baptiſmi, bina illa cõiunguntur. 1. docere & baptizare. 2. credere & baptizari. Neutrum autem, vel doceri, vel credere, videtur infantibus conuenire. Et ad prius quidem reſpondetur: verum & certum eſt, Chriſtum coniungere doctrinam ſeu verbum, & Baptiſmum. Non enim vel vulgaris, vel muta eſt lotio, Baptiſmus: ſed eſt lauacrum aquæ in verbo, Epheſ. 5. Et eſt obſignatio promiſſionis Euangelij. Baptiſmus igitur eſſe nec poteſt nec debet ſine verbo, ſicut Auguſtinus inquit: Tolle verbum ex baptiſmo, & quid erit aqua, niſi aqua? Vbi igitur verbum Euangelij, nec prædicatum, nec ſuſceptum eſt, ibi non debet baptiſmus adminiſtrari ſiue adultis, ſiue infantibus. Baptiſmus enim eſt obſignatio doctrinæ Euangelij. Non autem ſequitur inde, infantibus denegandum eſſe baptiſmum. Eſt enim pars doctrinæ Euangelij, quod etiã infantes pertineant ad promiſſionem noui Teſtamenti, Acto. 2. ad Eccleſiam, Iſa. 49. & ad regnum cœlorum, Matth. 19. Igitur & illa pars doctrinæ per baptiſmum obſignãda eſt in infantibus.

Anabaptiſtarum obiectiones earumq; refutatio.

Et pædobaptiſmus non eſt balneum ſine verbo, ſed eſt lauacrum aquæ in verbo, ſcilicet promiſſionis de gratia patris, de mundatione filij, & ſanctificatione Spiritus, per & propter meritum Chriſti mediatoris. Connexio igitur verbi & baptiſmi eſt, ſeruatur & manet etiam in pædobaptiſmo: & ita ſatisfit inſtitutioni. Si verò quis inſtet, baptiſmum

non

non tantum debere eſſe lauacrum aquæ in verbo; ſed etiam docendos eſſe eos qui baptizantur: reſpõdeo. Idem etiam in inſtitutione circumciſionis fuit, vnde ſimpliciſſime poteſt hæc obiectio explicari. Deus enim, Geneſ.17. prius docet Abrahamũ, priuſquam circumcidatur. Et non eſt dubium, ipſum Abrahamum præmiſiſſe doctrinam, priuſquam Iſmaëlem & reliquos domeſticos circumcideret, ſicut inquit Deus Geneſ. 18 Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis & domui ſuæ, vt cuſtodiant viam Domini. Et vtrunq; præceptum erat in V. Teſtamento, vt filios ſuos & docerent, Deut.4.6.& 11. & circumciderent, Geneſ.17. Et in adultis quidem doctrina præcedebat, & circumciſio ſequebatur. Gene.17. Paruuli vero iubentur circumcidi octauo die, Geneſ.17. doceri vero iubentur, quando poſſunt interrogare: Quid ſibi volunt teſtimonia hęc? Deut.6. Et tamen fuit circumciſio in verbo, etiam quando paruuli octauo die circumcidebantur, licet poſtea primũm pueri facti docerentur. Et Deus ipſe iudicauit inſtitutioni ſuæ ſatisfieri, etiamſi in paruulis nõ poſſet præcedere inſtitutio: modo circumciſio fieret in verbo, & inſtitutio ſuo tempore ſequeretur.

Baptiſmum in nouo Teſtamento idem, quod in veteri Teſtamẽto circumciſio.

Hæc explicatio valde euidens eſt, non tantum propter ſimilitudinem circumciſionis & baptiſmi, ſed præcipue quia in nouo Teſtamento, eo loco eſt Baptiſmus, quo in veteri fuit circumciſio, Coloſſ.2. Et quia illud ex ratione circumciſionis, Apoſtolis tunc notiſſimum erat: ideo Chriſtus de Baptiſmo paruulorum nihil peculiariter tradidit, ſed contentus fuit generali mandato, de baptizandis omnibus, qui ſaluandi eſſent. Ex Apoſtolorum etiam ſcriptis illud colligi videtur. Paulus Epheſ.6. ſcribens Chriſtianis parentibus, quomodo educare debeant liberos ſuos, qui eo ætatis iam peruenerunt, vt poſſint parentibus obedire, præcipit de inſtitutione Domini: non autem addit: poſtea primũ eſſe baptizandos. Ita etiam Iohan.ca.2. prioris Epiſtolæ, Chriſtianam inſtitutionem diſtribuit. I. pro patribus. II. pro iuuenibus. III. pro pueris. IIII. pro paruulis, quos vocat *παιδία*, quando ſcilicet primũ poſſunt doceri, non autem addit, tunc primum & poſtea eſſe baptizandos. Paruulos igitur ſuos primum in vlnis adduxerunt Chriſto, vt fierent filij Eccleſiæ, iuxta vaticinium Iſa.49. Luc.18. & poſtea ſuo tempore ſecuta eſt inſtitutio Chriſtiana. Atque ita iudicarunt ſatisfieri inſtitutioni Chriſti, de docendo & baptizando.

Alterum vero argumentum proprie pertinet ad explicationẽ huius XIII. Canonis, quem nũc tractamus: Quia ſcilicet Chriſtus coniungit, credere & baptizari: an & quomodo Infantes qui baptizantur, credant. Et ego ſane, qui ſimplicitatem amo, etiamſi nec intelligam, nec explicare poſſim, quomodo Infantes qui baptizantur, credant: iudico tamen ſufficere firmiſſima illa teſtimonia ſupra explicata, infantes eſſe baptizandos. Neq; enim ab illis propterea diſcedendum eſt, ſi non poſſim vel intelligere, vel explicare, quomodo credant infantes: exigit tamen explicatio huius Canonis, vt de diſputatione illa quædam dicãtur. Sunt igitur Scripturæ ſententiæ: Qui non crediderit, cõdemnabitur. Qui nõ credit, iam iudicatus eſt. Qui incredulus eſt filio, ira Dei manet ſuper illum, omnis autem qui credit in eum, non perit, ſed habet vitam æternam. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, &c. Iam quia infantes qui baptizantur, non pereunt, ſed illorum eſt regnum cœlorum: quæſtio eſt, an infantes qui baptizantur dicẽdi ſint credere vel nõ credere, habere fidem vel non habere, an inter fideles vel infideles numerandi ſint. Et quidam ſimpliciter diſputant, omnes illas & ſimiles Scripturæ ſententias, tantum ad adultos pertinere, non autem ad infantes, quos ſentiunt gratia quidem Dei ſaluari; ſed ſine fide: nec tamen volunt, infantes baptizatos inter credulos numerari. Coguntur itaq; ſine Scripturæ authoritate, fingere medium aliquod inter fidem & incredulitatem, inter fideles & incredulos. Huic vero opinioni aſſentiri non poſſunt. Scripturæ enim ſententiæ de fide, vniuerſales ſunt. Et immediate contraria ſunt, fides & incredulitas, fideles & infideles. Nec ad illum locum, vbi Baptiſmus gẽtibus communicandus inſtituitur, conuenit talis interpretatio: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur, hoc eſt, qui adulti fuerint: Infantes vero, quæ maxima pars eſt eorum qui nunc baptizantur, non credunt: & tamen cum ſine fide baptizantur, non condemnantur, ſed ſaluantur.

Auguſtinus.

Simplicior igitur, verior & ſanior eſt Auguſtini ſententia, qui de verbis Apoſtoli, Sermone 14. poſt allegatam Chriſti ſententiam, Qui non crediderit, condemnabitur: Interrogat Pelagianum: vbi ponis paruulos baptizatos? Profecto in numero credentium. Nam ideo & conſuetudine Eccleſiæ antiqua, canonica, fundatiſſima, paruuli baptizati, fideles vocantur. Inter credentes igitur paruulos baptizatos numerabis: nec iudicare vllo modo aliter audebis, ſi non vis eſſe aperte hæreticus. Et hanc ſententiam Auguſtinus alibi ſæpe repetit.

Quæſtio de fide infantium.

Sed iam oritur quæſtio multo difficilior & obſcurior, quomodo infantes credant: ſiue qualis ſit fides paruulorũ. De adultorum enim fide, res nõ eſt obſcura. Eſt enim & oritur ex auditu, cogitatione, meditatione & apprehenſione verbi prædicati: eſt aſſenſio in mente, fiducia in voluntate, qua cor erigitur & quietatur. Credens ſcit ſe credere, vult, & conatur fidẽ retinere, & ſubinde creſcere: luctatur cum dubitatione, diffidentia & trepidatione: exerit efficaciã ſuam ſignis, & teſtimoniis certernis, &c. Sic ergo quæritur, an infantes qui baptizantur, hoc omnino modo credant: an hæc prorſus ſit ratio fidei in paruulis baptizatis? Auguſtinus reſpondet negatiuè, inquit enim Epiſt.23. paruulũ, etſi nondũ fides illa quæ in credentiũ voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei Sacramentũm fidelem facit. Ibidem fidelis vocatur, non ad rem ipſam mente annuendo, ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo.

Tractatu in Ioh. 80. Et contra Donatiſtas lib.4. ca.24. dicit: paruulos baptizatos nõdum poſſe corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem. Epiſt.57. ad Dardanum inquit: Scire diuina paruulos, qui nec humana adhuc nouerint, ſi verbis velimus oſtendere, vereor ne ipſis ſenſibus noſtris facere videamur iniuriam, quando id loquendo ſuademus, vbi omnes vires officiumq; ſermonis, ſuperat euidentia veritatis, &c.

De peccator. meritis lib. 1. cap.19. dicit, paruulos baptizatos nõdum habere ſenſum fidei. Et hoc eſt, quod in vſitata quæſtione dicitur: An paruuli actu credant. Quæ quæſtio ſi hoc modo vt Auguſtinus explicat, intelligatur, manifeſtum eſt, quid ſit reſpondendum. Nec tamen ideo dicendum eſt, paruulos baptizatos, quia non poſſunt eo modo actu

credere, ſicut adulti, propterea ipſos nullo modo credere, aut nulla ratione illis poſſe fidē dari à Deo. Sic enim neſciunt Spiritum ſanctum, quamuis ſit in eis (inquit Auguſtinus) ſicut neſciunt & mentem ſuam, imo vitam ſuam, nec tamen ideo dicendum eſt, ipſos nec mentem nec vitam habere. Laborat igitur Auguſtinus, vt aliquo modo oſtendat, quomodo paruuli dum baptizantur, credant, ne luſus ſit, quando qui infantem ad Baptiſmum offerunt, rogati reſpondent: Credit. Et in multis ſane locis diſputat, paruulos baptizari aliena fide, vel parentum, vel geſtantium & offerentium, vel totius Eccleſiæ. Sermo. 14. de verbis Apoſtoli, epiſt. 23. 57. 105. Contra Donatiſtas lib. 4. ca. 24. &c.

Auguſtinus.

Et hoc quidem ita interpretantur, quaſi nulla plane ſit Dei actio, nulla fiat operatio Spiritus ſancti in paruulo dum baptizatur, ſed alius baptizetur, alius vero credat, & aliena illa fides paruulo, in quo Spiritus ſanctus nihil plane operetur, imputetur ad Iuſtitiam & ſalutem. Sed hæc ſententia, Scripturæ non eſt conſentanea. Hoc quidem verum eſt, aliena fide impetrari ſæpe aliis corporalia beneficia, vt in hiſtoria Cananeæ. Poteſt & hoc aliena fides oratione aliquando impetrare, vt impius per gratiam Dei conuertatur, illuminetur, & propria fide donetur. Nemo autem ipſe carens & deſtitutus fide, poteſt iuſtificari & ſaluari alterius fide, Rom. 1. Iuſtus enim ſua fide viuet, Roma. 4. Nuſquam autem Scriptura tradit, alterius fidem, ſi ego ſim ſine fide, mihi imputari ad iuſtitiam.

Auguſtinus.

Et exiſtimo Auguſtinum non hoc ſenſiſſe, quod Spiritus ſanctus in paruulis, dum baptizantur, plane nihil operetur. His enim verbis ſententiam ſuā explicat Epiſt. 57. Dicimus ergo, in baptizatis paruulis, quamuis id neſciant, habitare Spiritum ſanctum. Sic enim eum neſciūt, quamuis ſit in eis, quemadmodum neſciunt & mentem ſuam, cuius in eis ratio, qua vti nondum poſſunt, veluti quædā ſcintilla ſopita eſt, excitanda ætatis acceſſu. Et cum oſtendiſſet, in quibuſdam etiam adultis, hoc neſcientibus habitare Spiritum ſanctum, addit: Habitare autem ideo & in talibus dicitur, quia in eis occultè agit, vt ſint templum eius, id quod poſtea perficit in proficientibus, & proficiendo perſeuerantibus.

Et de peccat. meritis lib. 1. ca. 33. Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos, niſi inter fideles? ſicut vniuerſæ vbique Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos qui crediderunt, hoc enim eis acquiritur per virtutem Sacramenti, & offerentium reſponſionē.

Ibidem cap. 25. Paruuli per Sacramentum, quod ad hoc diuinitus inſtitutum eſt, in credentium numerum tranſeunt.

Et ca. 19. inquit: Totū hoc in ſpe fit, vi Sacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Eccleſiæ.

Et Epiſtola 23. quomodo paruulus, qui baptizādus offertur per officium alienæ voluntatis, regenerari poſſit, ita explicat: Non eſt ſcriptum: Niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium, vel miniſtrantium fide: ſed niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Aliena igitur fides offert paruulum ad Baptiſmum, & ibi aqua foriſecus exhibet Sacramentum gratiæ: ſpiritus verò intrinſecus operatur beneficium gratiæ. Regeneratus ergo ſpiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato renatoſque communis eſt. Et per hanc ſocietatem vnius eiuſdemque ſpiritus, prodeſt offerentium voluntas paruulo oblato. Hæc ſententia manifeſte oſtendit Auguſtinum non cenſuiſſe, paruulos baptizatos regenerari aliena fide, vel parentum, vel offerentium, vel Eccleſiæ: ſed quod aliena fides, quæ ſtatuit, promiſſionem Euangelij etiam ad paruulos pertinere, offerat paruulum ad Baptiſmum, in quo donetur paruulo Spiritus ſanctus, operans intrinſecus, & occulte, in paruulo.

Sicut in alia quadam ſententia, quam Alenſis citat, Auguſtinus inquit: Fides datur & nutritur in Baptiſmo. Hanc ſimpliciſſime iudico eſſe Auguſtini ſententiam: & ita Lutherus etiam eam explicat. Nam de captiuitate Babylonica diſputans, an paruuli poſſint habere fidem? reſpondet: Hic dico, quod omnes dicunt, fide aliena eorum qui offerunt eos, paruulis ſuccurri. Et hoc mox declarat: Sicut verbū Dei potens eſt, dum ſonat, etiam impij cor immutare, quod non minus eſt ſurdum & incapax, quam vllus paruulus: ita per orationem Eccleſiæ offerentis & credentis, paruulum exiſtimat in Baptiſmo, fide infuſa mutari, mundari, & renouari, &c.

Et quomodo hoc ſimpliciſſime intelligi poſſit, explicatur in formula concordiæ, inter Theologos Saxoniæ & ſuperioris Germaniæ: anno Domini 1536. conſtituta, quod ſcilicet, quando dicimus infantes credere, aut fidem habere, non ſit imaginandum, infantes intelligere aut ſentire motus fidei: ſed reiicitur error illorum qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo, & ſaluos fieri, ſine actione aliqua Spiritus ſancti in eis: cum Chriſtus clare dicat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Et ſemper cum remiſſione peccatorum datur Spiritus ſanctus. Nec quis poteſt Deo placere ſine Spiritu ſancto, Romano. 8. Cum ergo certum ſit, infantes baptizatos eſſe membra Eccleſiæ, & placere Deo: certum & hoc eſt, Spiritum ſanctum in eis efficacem eſſe: & quidem ita efficacem, vt regnum cœlorum, hoc eſt gratiam Dei, & remiſſionem peccatorum accipere poſſint. Chriſtus enim expreſſe hoc affirmat, Marc. 10. Amen dico vobis, niſi quis acceperit regnum Dei ſicut paruulus, non intrabit in illud. Paruulis igitur, qui Chriſto offeruntur, non tantum offerri & donari regnum Dei, verumetiam eos accipere illud, ex hac Chriſti ſententia certum eſt. Animalis autem homo non accipit illa, quæ ſunt Spiritus, 1. Cor. 2. Ergo oportet Spiritum ſanctum in infantibus qui baptizantur, efficacem eſſe, & operari, vt regnum Dei quod in Baptiſmo offertur & donatur, accipere poſſint, ſuo quodam modo, nobis nec ſatis cognito, nec explicabili. Effunditur autem ſpiritus regenerationis & renouationis, in eos qui baptizantur, Tit. 3. Ergo & in infantes effunditur. Et licet nec ſatis intelligamus, nec verbis explicare poſſimus, qualis ſit illa Spiritus ſancti actio & operatio in infantibus qui baptizantur: eſſe tamen, & fieri ex verbo Dei, certū eſt. Illam autem actionē ſeu operationem Spiritus ſancti, in infantibus vocamus fidē, & dicimus paruulos credere. Illud enim medium ſeu organō, quo regnum Dei, quod in verbo & Sacramentis offertur, accipitur, Scriptura vocat fidem: & credentes dicit accipere regnum Dei. Et quidem Marc. 10. Chriſtus affirmat, adultos ita accipere regnum Dei, ſicut paruuli illud accipiunt. Et Matth. 18. inquit: Qui ſcandalizauerit vnum ex puſillis iſtis qui in me credunt. Et inter puſillos iſtos, etiam *tenellum* puerulum numerat. Præterea circumciſio in genere vocatur ſignaculum iuſtitiæ fidei, Rom. 4. Quod ſi infantibus circumciſis tribuitur iuſtitia fidei:

Formula concordiæ inter Theologos Saxo. & ſuperio. Germ.

Spiritus ſanctus etiam in infantibus efficax.

ergo

ergo etiam ipſa fides illis tribuitur. Hanc iudico eſſe ſimpliciſſimam ſententiam, de difficillima & obſcuriſſima illa quæſtione, quod ſcilicet infantes in Baptiſmo non ſiant ſancti & ſalui, ſine actione & operatione aliqua Spiritus ſancti in ipſis. Accipere enim ipſos regnum Dei, ipſe Filius Dei affirmat, id quod ſine operatione Spiritus ſancti, fieri non poteſt. Et Spiritum ſanctum in infantibus, nondum ratione vtentibus, hoc efficere poſſe, licet modus & ratio à nobis nec comprehendi, nec explicari poſſit, non eſt dubium, ſicut manifeſto exemplo in Iohanne Baptiſta, oſtendit. De eius enim exultatione Angelus inquit: Replebitur Spiritu ſancto, adhuc in vtero matris. Singulare ſane illud exemplum, nõ facit regulam communem, oſtendit tamen, Spiritum ſanctum etiam in infantibus operari poſſe.

Scholaſticorum varia de hac quæſtione diſputationes. Scholaſtici vero & Pontificij Scriptores, quæſtionem hanc per ſe obſcuram & difficilem, variis ſuis diſputationibus magis adhuc intricatam reddiderunt. Quidam enim diſputant, in Baptiſmo, in pueris nondum ratione vtentibus, nullas infundi virtutes, nec ſecundum actum, nec ſecundum habitum, nec ſecundum radicem, ſed in adulta demum ætate, quam infra 30. annum conſtituunt, eas conferri, vel ſi in infantia moriantur & baptizati ſint, in ſeparatione animæ à corpore, virtutes illis conferri. Alij diſputant, in Baptiſmo conferri, nec habitus, nec actus virtutum, ſed radicem earum, quæ ſit gratia. Alij radicem illam faciunt characterem Baptiſmi: & eius radicis ramos progreſſu ætatis fieri habitus virtutum, ea quibus ſequantur ſuo tempore actus. Tertij opinantur, in paruulis baptizatis infundi habitus virtutum, non autem actus, ſeu quo ad vſum. Relinquuntur autem illæ opiniones in medio, in conſtitutione Innocentij de Baptiſmo, capit. Maiores. Clemens vero poſtea, in Concilio Viennenſi, poſtremam opinionem probabiliorem iudicauit. Quid vero Tridentini noſtri? Primum anathemate damnant, ſi quis dixerit paruulos qui baptizantur, habere actum credendi. Quod ſi intelligant actum credendi, ſicut ſupra in Auguſtini ſententia explicauimus, non pugno.

Si vero hac particula ſimpliciter negare volunt, in paruulis qui baptizantur, omnem actionem & operationem Spiritus ſancti: certe contradicendum eſt. De habitu fidei, nullam faciunt mentionem. Opinio igitur illa, quæ in Viennenſi concilio probabilior iudicata fuit, Tridentinis patribus ita ſordet, vt nullam eius mentionem facere dignentur, cum quidem ex profeſſo, de infantibus tractatio inſtituta ſit in hoc XIII. Canone. Et tamen non ſentiunt, paruulos ſine fide baptizari, ſed dicunt, ipſos in ſola fide Eccleſiæ baptizari. Quod ſi ita intelligunt, ſicut verba ſonant, quod in Baptiſmo, in paruulis nulla prorſus fiat diuina actio ſeu operatio Spiritus ſancti: falſum eſſe oſtendimus. Sed video, totum hunc Canonem ſtudio quodam ambigue & prolixe eſſe poſitum. Volui igitur totam diſputationem ſimpliciter explicare. Videntur enim doctrinam noſtrarum Eccleſiarum, de fide infantium oblique voluiſſe perſtringere, vt ſcilicet axioma illud obtineant: Sacramenta conferre gratiam ſine fide vtentis. Si vero Canonem illum, tantum Anabaptiſtarum opinionibus oppoſuerũt: ſciant, nos ab Anabaptiſtarũ ſecta alieniſſimos eſſe.

CANON IIII.

Si quis dixerit, huiuſmodi paruulos baptizatos, cum adoleuerint, interrogandos eſſe, an ratum habere velint, quod Patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti ſunt, & vbi ſe nolle reſponderint, ſuo eſſe arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Chriſtianam vitam cogendos, niſi ab Euchariſtia, aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec reſipiſcant, anathema ſit.

Sententia quæ in hoc Canone taxatur, Eraſmo tribuitur, & quidem, ſi tantum exigeret ab adultis publicam & liberam confeſſionem eius fidei, in quam paruuli baptizati ſunt, nihil haberet incommodi, formula etiam interrogationis excuſari poſſet, extat enim, & quidem ſeuerioribus verbis, Ioſuæ 24. Optio vobis datur, eligite hodie quod placet, &c. Sed tamen ſicut in hoc Canone ſententia illa recitatur, nolim eam defendere. Illis enim, qui in infantia baptizati ſunt, cum adoleuerint, nõ libera proponenda eſt optio, verum ratum habere velint quod in Baptiſmo ipſorum actum fuit, quaſi pactum gratiæ, & fœdus pacis, quod paruulis Baptiſmo offertur, & obſignatur, tunc primum incipiat ratum fieri, quando conſenſus voluntatis adultæ acceſſerit. Ex hoc enim prauo fundamento Anabaptiſtæ ſimpliciter ſuſtulerunt & damnauerunt pædobaptiſmum. Sed commonefaciendi ſunt tales paruuli baptizati, cum adoleuerint, quale pactum gratiæ, & fœdus pacis, Deus in Baptiſmo cum ipſis inierit, & qua promiſſione gratitudinis, ad obedientiam ſe viciſſim Deo cum abrenunciatione Satanæ obligauerint, & ſerio exhortandi ſunt, vt pro illo ingenti beneficio, Deo gratias agant, in fœdere illo pacis maneant, & obligationi illi, mortificatione peccati & inchoatione nouæ vitæ ſatisfacere ſtudeant; idque voluntarie & ex animo faciant, aut ſi ex ingratitudine, à fœdere illo, & obligatione illa diſceſſerunt, vt pœnitentiam agant, & ad fœdus redeant, ſtipulatæq; obedientiæ ſe rurſus ſubijciant. Secus vero facientibus proponendæ & exaggerandæ ſunt ſeueriſſimæ comminationes iræ & indignationis diuinæ: quibus clauis ligans, retinendo & alligando peccata, excommunicationem addere debet. Hæc enim ſunt arma militiæ noſtræ, 2. Corinth. 10.

Coactionem vero ad fidem, quæ per externam vim, & corporales pœnas fiat, Eccleſia Chriſti ignorat: quæ tantum habet gladium ſpiritus. Politico vero magiſtratui aliter, corporalis ſcilicet gladius à Deo commendatus eſt, quo, ſi pius eſt, vti poteſt & debet, ſicut ad reliqua ſcelera, ita etiam ad publicas, externas & notorias blaſphemias, præcipue ſi ſeditio acceſſerit, puniendas: ſicut Deus, lata peculiari lege Magiſtratui populi Iſrael hoc præſcripſit & mandauit, Deuter. 13. Sed Tridentini mitiſſimi patres, ideo forſan non ſunt contenti gladio ſpiritus, ſed alia præterea pœna cogere volunt diſcedentes à pacto Baptiſmi, vt ſemper in promptu habeant paratas faces, quibus accendere poſſint & rogos & funeſta bella, ſi quis non in omnia ipſorum placita iurare velit. *An quis per externam vim ad fidem cogendus.*

DE CONFIRMATIONE

CANON I.

SI quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otioſam ceremoniã eſſe, & non potius verum & propriũ Sacramentum, aut olim nihil aliud fuiſſe, quam catecheſin quandam, qua adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant, anathema ſit.

CANON II.

Si quis dixerit, iniurios eſſe Spiritui ſancto, eos qui ſacro Confirmationis chriſmati virtutem aliquam tribuunt, anathema ſit.

CANON III.

Si quis dixerit, ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit.

EXAMEN.

Capita in diſputatione de Confirmatione.

Vt tota diſputatio de Confirmatione, breui & commodiori ordine explicari poſſit, Primo recitabimus, quæ ſit Pontificiorum doctrina, & ſententia de Confirmatione. Secundo, Oſtendemus quomodo illa Pontificiorum doctrina & ſententia, Scripturæ vel conſentiat, vel repugnet. Tertio, Dicemus quædam de ſententiis, quæ ex veterum ſcriptis pro Confirmatione allegantur. Poſtremo Canones examinabimus, & repetemus, quomodo Eccleſiæ noſtræ iudicent ritum Confirmationis piè, & cum fructu ad ædificationem poſſe in Eccleſia obſeruari & vſurpari. Primum igitur quæ ſit Pontificiæ Eccleſiæ de ſua Confirmatione doctrina & ſententia, ex ipſorum veteribus & recentioribus ſcriptoribus, in vnam ſummam, quam fieri poterit breuiſſime colligam: & quidem ipſorum verbis, vt maiorē fidem habeat narratio, recitabo. Sicut ergo vera Sacramenta, qualia ſunt Baptiſmus & cœna Domini, habent certam materiam & peculiarem formam, (ita enim verbum cuiuſque Sacramenti propriam appellant) ita etiam Confirmationi ſuæ, certam deputant materiam, ſcilicet oleum, & illud non ſimplex, nec vulgare, neq; quale eſt oleum ſanctificatum, quod vocant catechumenorū & infirmorum: ſed chriſma, hoc eſt, oleum oliuæ cum balſamo, certa proportione ſeu *Dosi* mixtum. Nec vero ſimpliciter tantum requirunt mixturam olei & balſami, ſed oportet chriſma illud recens eſſe: hoc eſt, ſingulis annis, certo anni die ab Epiſcopo, pro certis & præſcriptis exorciſandi & benedicendi formulis conſecratam eſſe, alias enim non putatur eſſe Sacramentum. Formam vero confirmationis, tradunt eſſe hæc verba: Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et ipſam Confirmationem definiunt eſſe inunctionem ſiue illinitionem chriſmatis conſecrati, quæ fiat ab Epiſcopi pollice, in fronte hominis baptizati: non in ipſa actione Baptiſmi, ſed poſtea in peculiari Sacramento, per modum ſeu figuram crucis, cum pronunciatione illorū verborū: Signo te ſigno crucis, &c. In ipſa vero actione, adduntur conceptis verbis aliæ etiā orationes: & dicitur, Pax tecum. Et poſt illā delibationem, Epiſcopus pollice primū chriſmatum, tota deinde manu, alapā in faciem cedit. Frōs vero vnguento delibuta, panno albo qui ſeptimo poſt diē deponitur, circumcingitur, ne recens vnctio vel defluat, vel deleatur. Et tandem commendatur ſuſceptoribus. Hæc eſt actio Confirmationis.

Materia Cōfirmationis.

Forma.

Præcipuum vero caput huius controuerſiæ illud eſt, quomodo de efficacia huius ſuæ Confirmationis loquantur. Et non poteſt breuiori compendio, tota illa diſputatio proponi, nec rectius intelligi, quam ſi hoc conſideretur, quod in hac illorū doctrina, perpetua eſt antitheſis Baptiſmi & Confirmationis: ita vt quicunque effectus tribuantur Confirmationi, eo ipſo denegentur & detrahantur Baptiſmo. Quomodo enim, & quare Sacramentū Confirmationis fingant excellentius, dignius, & maius eſſe, quod maiori reuerentia venerandum & tenendum ſit (hæc enim ſunt ipſorum verba) quam ipſe Baptiſmus: partim ſumunt ex ratione miniſtri, per quem perficitur & adminiſtratur, quē oportet Epiſcopum eſſe, præcipue vero ſumunt illud ex effectibus, qui ſunt præſtantiores quā ipſius Baptiſmi. Recitant igitur ex Apocryphis, & commentitiis vetuſtiſſimorum Romanorum Pontificū ſcriptis, tales ſententias. Vrbanus dicit: Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur. Et pergit Confirmationi tribuere has orationes ſpiritus: vt ſcilicet efficiamur ſpiritnales. Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, vt cor dilatetur ad prudentiam & conſtantiam: vt ſapiamus bonum malumque diſcernere, malitiæ repugnare, prauis cupiditatibus reſiſtere, vt amore vitæ æternæ ſuccenſi, mentem à terrenis ad ſuperna & diuina erigere valeamus. Hęc Vrbanus. Et meminerit lector, ſtatum diſputationis hunc eſſe, quid Confirmatio conferat, quod Baptiſmus non habeat. Clemens ipſorum dicit, baptizatum per Confirmationem demum percipere ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti, & aliter perfectum Chriſtianum eſſe nequaquam poſſe, nec ſedem habere inter perfectos, etiamſi baptizatus fuerit, niſi ſit chriſmate ab Epiſcopo conſignatus. Hæc Clemens. Septiformem autem gratiam ſpiritus intelligunt, ſicut ſolent numerare ſeptem dona ſpiritus. In Confirmatione enim, ſic inter alia orat Epiſcopus ſuper confirmādum: immitte in eum Spiritum ſanctum tuum, ſeptiformis gratiæ tuę paracletum, de cœlis: ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis: & imple eum ſpiritu timoris tui: & ſigna eum ſignaculo crucis ſanctæ, propiciatus, & ſpiritum ſanctum non amittat, in vitam æternam.

Confirmatio cur ſecundū Pontif. dignior ſit Baptiſmo.

Et ex Cypriani quodam ſuppoſititio ſermone de chriſmate hæc verba transſumunt: Et hoc humore conſtat deſcendere omnes gratiarum diuiſiones, quas Spiritus ſanctus, prout vult, ſingulis diſtribuit & largitur. Ex huius actionis beneficio, & ſapientia nobis, & intellectus diuinitus datur, conſilium & fortitudo cœlitus illabitur, ſcientia & pietas, & timor inſpirationibus ſupernis infunditur. Hoc oleo vncti, cum ſpiritualibus nequitiis colluctamur, ne fœtoribus ſpuriis imbui poſſimus, qui balſami ſpirituali odore fragramus.

Accommodant etiā ad ſuam confirmationem, quod Cyprianus habet Epiſt. 12. li. 1. Vngi quoque neceſſe eſt eum qui baptizatus ſit, vt accepto chriſmate, eſſet vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiā poſſit. Et li. 2. Epiſt. 1. Tunc demum plane ſanctificari, & eſſe filij Dei poſſunt, ſi vtroq; Sacramento Baptiſmi ſcilicet & impoſitionis manuum naſcantur. Semper autem meminerit Lector, fieri antitheſin inter efficaciam Baptiſmi, & inter virtutem Confirmationis, vt ea, quę Confirmationi tribuuntur, in Baptiſmo dari & accipi negentur. Ita Concilium Laodiceum Canone 48. inquit: Oportet baptizatos poſt baptiſmum, ſacratiſſimū chriſma percipere, & cœleſtis regni participes fieri. Cornelius apud Euſebium libro 6. capite 46. dicit: Nouatum licet baptizatus fuerit, tamen quia ſigna-

culo chriſmatis poſtmodum conſummatus non fuerit, ideo non potuiſſe vnquam Spiritum ſanctum conſequi. Melchiades de Conſecratio. diſtin. 5. Spiritus ſanctus in Baptiſmo pulchritudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, in confirmatione roboramur. Hoc Gropperus in prouinciali concilio Colonienſi ita explicat: In Baptiſmo Filij Dei renaſcimur, & cœleſtis hæreditatis promiſſionem accipimus: ſed vt hanc retineamus, pupillaris tutore opus eſt. Quare non ſatis eſt, in baptiſmo recipere Spiritum innouantem, niſi & per confirmationis Sacramentum, accipiamus Spiritum tuentem ac defendentem. Nam quatenus Spiritus ſanctus in confirmatione datur, paracletus eſt, qui regenerati in Chriſto, & cuſtos & conſolator & tutor eſt. Rabanus de Conſecratione, diſtinct. 5. In Baptiſmo Spiritus ſanctus deſcendit ad habitationem Deo conſecrandam: in vnctione vero confirmationis, Spiritus ſanctus cum ſeptiformi ſua gratia, & omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & virtutis, venit in hominem, hoc eſt, in domum ipſam, quæ per baptiſmum conſecrata eſt, inquit Durandus. Qui etiam addit, per baptiſmum animam Chriſto deſponſari, per confirmationem vero ditari & dotari. Item, per Baptiſmum vulnera ſanari, per confirmationem vero plenitudinem gratiarum conferri. Addit etiam: Poſt confirmationem ad confirmatum dici, pax tecum. Et hoc ita explicat: Nouus homo, qui ſecundum Deum creatus eſt, dignus eſt ſalutari: initio vero cum erat vetus, non erat ſalutandus, ſed tantum erat pro eo orandum. Semper autem meminerit Lector, antitheſin eſſe inter Baptiſmum & Confirmationem. Concilium Aurelianenſe, de Conſecratio. diſti. 5. Nunquam erit Chriſtianus, niſi in confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus. Et gloſſa dicit: paruulum baptizatum, & non chriſmatum, habiturum minorem gloriam quam qui etiam confirmatus fuerit; & addit, hoc tunc ſaltem concedendum eſſe ſi ponatur, paruulo in Baptiſmo conferri gratiam. Et hoc Lector bene obſeruet, poſſe ſcilicet gratiam in vniuerſo detrahi baptiſmo, & referri ad chriſma. Concilium Turonenſe præcipit, ſacrum chriſma circumſpecte eſſe cuſtodiendum. Et addit rationem: Ne, inquit, illud vnde Chriſto incorporamur, & vnde omnes fideles ſanctificamur, aliquis infidelis tangat. Compendium Theologiæ inquit: Confirmatio animam & corpus armat. Animam quidem, per impreſſionem characteris, contra puſillanimitatis vitium: corpus vero per clypeum crucis, contra inſultus dæmonũ, contra timorem in confeſſione nominis Chriſti audaciam præſtat, pugnantem coronat, quod notatur vitta, quæ circa caput confirmati ligatur.

Gropperus.

Concilium Aurelianenſe.

Gerſon citat ex Hugone: Quid prodeſt, ſi per Baptiſmum à lapſu erigeris, niſi etiam per confirmationem ad ſtandum confirmeris? Etiam colligat ſe Lector, expendatq; ſecum. Si hæc omnia, quæ hactenus ipſis Pontificiorum verbis recitauimus, Baptiſmo detrahuntur, quam egenum, nudum, & miſerum relinquatur Baptiſmi Sacramentum. Sed paulisper ſuſtine bone Lector, audies enim iuxta Danielis vaticinium os loquens adhuc grandiora & magis horrenda. Ita enim in Pontificali inter cætera Epiſcopus orat, ſuper balſamum: Clementiam tuam depoſcimus, vt huic vnguento ſpiritualem gratiam largiendo plenitudinem ſanctificationis infundas: vt quicunq; baptiſmate renati iſto fuerint liquore peruncti, corporum atque animarum benedictionem pleniſſimam conſequantur.

Gerſon ex Hugone.

Et quando balſamo oleum miſcetur, Pontifex inter cætera ita orat: Sanctæ Trinitatis perfectio te benedicat, & benedicendo ſanctificet, concedatq; vt qui exterius inde perunctus fuerit, ita interius liniatur, quod omnibus ſordibus corporalis materiæ carens, ſe participem regni cœlorum effici gratuletur. Item, vt fiat omnibus qui ex te vngendi ſunt, in adoptionem filiorum per S.S. Et in præfatione Pontifex ita inter reliqua canit: Creaturæ huius pinguedinem ſanctificare tua benedictione digneris, & ſancti Spiritus ei admiſcere virtutem, cooperante Chriſti Filij tui potentia: vt ſit his qui renati fuerint ex aqua & ſpiritu, Chriſma ſalutis, eoſque vitæ æternæ participes, & cœleſtis regni faciat eſſe conſortes. Item: Hæc commixtio liquorũ, fiat omnibus ex ea perunctis, propiciatio, & cuſtodia ſalutaris in ſecula ſeculorum. Item, vt fiat in adoptionem carnis & ſpiritus, his qui ex te vngendi ſunt, in remiſſionem peccatorum: vt efficiantur eorum corpora, ad omnem gratiam ſpiritualem accipiendam ſanctificata.

Poſt conſecrationem chriſmatis, cantores canunt inter cætera hunc verſum: Corde natus ex parentis, aluum implens virginis, pande vitam, claude mortem, conſecrato chriſmate. Semper autem repetenda eſt illa cõmonefactio, eſſe antitheſin inter Baptiſmum & Confirmationem: vt quod Confirmationi tribuitur, illud eo ipſo Baptiſmus vel habere, vel conferre negetur.

Carmen poſt conſecrationem Chriſmatis.

Hæc ferme ſunt myſteria traditionum de Confirmatione apud Pontificios: quæ ipſorum verbis recitaui, ne quis vel fingi arbitretur, vel inuidioſius ad prægrauandam aduerſariam partem, exaggerari clamitet. Animaduertit autem hinc Lector, non de re vel leui vel nihili, certamen eſſe, quando de Cõfirmatione cum Pontificiis diſputatur.

Plenius etiam ex hac narratione intelligetur, quid duo primi Canones de Confirmatione complexu ſuo inuoluant & occultent. Et cognito vero diſputationis ſtatu, diligentius conſiderabuntur fundamenta, de quibus vel in confirmatione, vel in refutatione diſputatur.

Secundo videndum iam eſt, quæ & qualia huius ſuæ ſententiæ habeant & afferant fundamẽta. Multa enim, & reuera magna ſunt, quæ confirmationi ſuæ tribuunt. Et Andradius meus prolixe rhetoricatur. Cum tanta ſit humanæ naturæ infirmitas, vt præſentis mortis metus nos facile de fide deiicere atque deturbare poſſit: quid ſi igitur Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit, illi ſanguinis ſui vim & potentiam impreſſit, vt fidem nobis in ſacro lauacro colluſtam firmaret, perficeret, atque veluti altiſſimis radicibus defigeret, quo mentes, tanta hac Spiritus ſancti virtute, confirmatas & roboratas, neq; periculi tempeſtas, neque honoris aura poſſet à fidei curſu vel ſpe vel metu dimouere? Nos igitur qui ſumus, qui diuinę ſapientię leges imponere, infinitam eius bonitatem, abditiſſimaque ipſius conſilia, noſtro iudicio, tanquam norma quadam metiri volumus: vt ea ſolum Chriſto beneficia accepta referamus, quæ nobis neceſſaria arbitramur, quæ vero cõprehendere non poſſumus, illa nefarie abiiciamus, aſpernemur, conculcemus. Ita Andradius.

Andradius.

Gropperus etiam declamitat, poſt Baptiſmum

Gropperus.

tanquam poſt tranſitum mare rubrum, ingrediendum eſſe vaſtum huius mundi deſertum: in quo cũ hoſtibus, & internis & externis, carne ſcilicet, mundo & diabolo, priuſquam in terram repromiſſionis perueniamus, ſine intermiſſione dimicare oporteat: quorum hoſtium impetus tantus eſt, vt merito quis hanc initurus luctam terreatur, & abiectis Baptiſmi theſauris deſperet: niſi interim agnoſcat, Chriſtum redemptorem aduerſus hoſce inſultus, alia paraſſe remedia, quibus luctantibus nobis ſubueniret: cumq; inter hæc principem locum obtineat Sacramentum Confirmationis, magnæ eſſe & temeritatis & arrogantiæ, remedium illud tam vtile & tam neceſſarium, repudiare velle. Ita ille.

Nos verò ô boni, nequaquam ij ſumus, qui pericula ab hoſtibus illis, carne ſcilicet, mundo & diabolo nobis imminentia, vel ignoremus, vel contemnamus. Nec ſanè noſtris viribus, ipſorum inſultus nos excipere & declinare, atq; ita in fide perſiſtere & perſeuerare poſſe confidimus. Sed ſcimus & fatemur neceſſariam nobis eſſe gratiam & confirmationem Spiritus ſancti, qui indeſinenter & indeclinabiliter (ſicut Auguſtinus loquitur) nos ducat, regat, confirmet, roboret, confortet & conſeruet. Scimus etiam, & fatemur, Spiritum ſanctum efficacem eſſe in credentibus, non ἀμέσως, ſed per certa media vel organa diuinitus ad hoc inſtituta. Et huiuſmodi mediis reuerenter atq; peculiari cum animi gratitudine vtendum eſſe, ſedulo docemus & monemus: Scimus vero & hoc non priuato arbitrio nobis fingenda, vel humana authoritate inſtituēda eſſe talia media, quibus Spiritus S. efficaciam tribuamus & alligemus. In hac igitur quæſtione, quæ ſint illa media, per quæ credendum ſit, Spiritum ſanctum velle efficacem eſſe, ante omnia petimus ex verbo Dei nobis monſtrari expreſſum mandatum & promiſſionem diuinam. Quando enim illa habemus, tunc ſcimus mediis illis, vtpote diuinitus inſtitutis, reuerenter eſſe vtendum, ſcimus etiam quid illis tribuendum ſit.

Reſponſio ad Andradij & Gropperi declamationes.

Ad rhetoricas igitur declamationes Andradij & Gropperi, ſimpliciter reſpondeo. Fateor baptizatos, in hac vita in magnis verſari periculis ſpiritualibus: in quibus omnino ipſis neceſſaria ſit gratia, gubernatio & confirmatio Spiritus ſancti. Fateor etiam, Spiritum ſanctum hæc efficere & operari per certa media, tanquam per organa diuinitus ad hoc inſtituta. Quare omnino huiuſmodi mediis reuerenter vtendum eſſe affirmo. Sed addo: non humano, vel noſtro, vel aliorum iudicio metiendum, ſed ex verbo Dei petendum, dicendum & mõſtrandum eſſe, quæ ſint illa media. Quod ſi qua nobis proponuntur talia media, quæ ex certis, firmis & perſpicuis Scripturæ teſtimoniis, nõ habent nec diuinum mandatum inſtitutionis, nec promiſſionem efficaciæ: opponimus dictum Chriſti: Oues meæ vocem meam audient, alienam vero fugient, & ſcriptum eſt: Non aſſumes nomen Domini Dei tui inuanum. Non autem nulla Chriſtus inſtituit media, ad conſeruationem & confirmationem gratiæ in Baptiſmo collatæ: Inuenimus enim in Scriptura Spiritum ſanctum in Baptiſmo in nos opulente effundi: vt non in illo tantum momento quãdo tingimur, in nobis operetur, ſed vt in gratia Baptiſmi perpetuo nos conſeruet, gubernet, confirmet, roboret, donec aliquando Deo, in altera vita, ſiſtamur ſine macula. Epheſ. 5. Diſcimus etiam ex Scriptura, verbo confirmari animos diſcipulorum, Actor. 14. 15. & 18. Et in hunc vſum inſtitutum eſſe ſcimus Sacramentum Euchariſtiæ, vt ſpiritualis vita, in quam per Baptiſmum renati ſumus, in nobis conſeruetur, confirmetur & roboretur, iuxta dictum: Qui manducat me, viuet ipſe propter me. Hiſce mediis, quæ habent Scripturæ teſtimonium, docemus, in lucta aduerſus ſpirituales hoſtes, ad confirmationem vtendum eſſe, auditu, meditatione, fide, lucta & oratione. Sed quid, inquiunt, ſi præterea Chriſtus etiam Sacramentum Chriſmatis ad confirmationem inſtituiſſet? Reſpondeo. Si neceſſarium iudicaſſet, ſine dubio inſtituiſſet. Et ſi de inſtitutione, hoc eſt, de mandato Chriſti & promiſſione, ex verbo Dei certi redderemur, grato animo illud amplecti vellemus. Sed hæc ipſa eſt quæſtio, quæ in controuerſia poſita eſt, quam niſi liquido ex certis, firmis & perſpicuis Scripturæ teſtimoniis nobis probauerint, non patiemur nos à promiſſione Baptiſmi à verbo & Euchariſtia, à fide & oratione, quæ media teſtimonium habent verbi Dei, abduci ad humanas adinuentiones, quamcunque ſpeciem habeant, ſiue antiquitatis, ſiue authoritatis. Ille enim ſolus poteſt Sacramentum inſtituere, qui poteſt Sacramento ſpiritualem efficaciam tribuere: ſicut Scholaſtici recte dicunt. Auſcultemus igitur, quæ & qualia pro ſuo Chriſmate ex verbo Dei fundamenta & argumenta nobis proferant Pontificij. Ante trecentos autem annos, Alexander Alenſis parte 4. quæſtio. 24. membro 1. publice diſputauit, Sacramentum Confirmationis Pontificiæ, nec inſtitutum, nec diſpenſatum fuiſſe, vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis, quia in Scriptura non legitur: & quia nec Chriſtus, nec Apoſtoli, vſi ſint illa materia & illa forma: dicit igitur, poſt mortem Apoſtolorum, Sacramentum illud ab Eccleſia in concilio Meldenſi inſtitutum. Et hanc ſententiam ſequitur etiam Bonauentura, qui addit lib. 4. diſtinct. 7. quæſtione ſecũda, ideo materiam Confirmationis neceſſario prius debere eſſe conſecratam, quia Chriſtus illam nõ inſtituerit, atq; propterea nullam & vim dederit, ſicut aquis Baptiſmi. Alij diſputarunt, Sacramentum illud Chriſmatis nõ quidem à Chriſto, ſed ab Apoſtolis eſſe inſtitutum. Thomas vero cum ſuis, quia videt quantum ſit incommodi, obtrudere aliquid Eccleſiæ titulo Sacramenti, quod nec inſtitutionem, nec mandatum, nec promiſſionem Chriſti habeat: fingit igitur Chriſtum inſtituiſſe & materiam illam, & formam confirmationis addidiſſe etiam mandatum & promiſſionem de efficacia, plane ita ſicut ſupra illa deſcripta eſt. Quia vero fateri cogitur, nec Chriſtum nec Apoſtolos illam ſiue materiam, ſiue formam vſurpaſſe, vlterius fingit: Chriſtum ita inſtituiſſe, vt nec ipſe nec Apoſtoli illa materia & forma vterentur: ſed vt ceſſantibus ſenſibilibus Spiritus ſancti ſignis, tunc demum in Eccleſia vſurparetur linitio Chriſmatis, & forma illa verborum: & indubitato tunc adfuturũ effectum illum, ſicut tradunt, & credi volunt Pontificij. Sed cum eo Thomas venit, vt illa quæ tanta cum aſſeueratione dicit, probet, fatetur nullam in Scriptura literã extare, quod, quando, vbi & quomodo Chriſmationem illam Chriſtus inſtituerit. Sed quia Iohannes ca. 20. inquit, Chriſtum multa ſigna feciſſe, quæ nõ ſint omnia ſcripta: ideo etiam credendum eſſe, Chriſmationem plane eo modo ſicut Pontificij fabulantur, à Chriſto inſtitutam eſſe, licet probari non poſſit. Egregia vero fundamenta.

Argumenta Pontificiorũ pro confirmatione ſui Chriſmatis.

Bonauẽtura.

Thomas.

menta agnoſcit Thomas, neceſſariam eſſe diuinam inſtitutionem ad hoc, vt aliquid ſit vere & proprie ſacramentum, atque ideò neceſſarium eſſe, ſi Confirmatio debet ſacramentum eſſe, vt habeat inſtitutionem Chriſti. Sed quia illam nec oſtendere, nec probare poteſt, fingit, & tanquam αἴτημα poſtulat, quod in primis probandum erat: cum potius inuertere debuiſſet argumẽtum, quia inſtitutio chriſmatis non poteſt ex verbo Dei oſtendi & probari, ideò non eſſe vere & proprie ſacramentum. Sicut Gabriel quærit, quare vnctio, quæ fit in ipſa actione baptiſmi, & ante & poſt tinctionem, non ſit peculiare ſacramentum. Et reddit hanc rationem, quia non habeat inſtitutionem diuinam.

Futilitas Thomiſtica probationis.

Hanc igitur infirmitatem & frigiditatem Thomiſticæ probationis, animaduertentes Pontificij, quod ita iudicari poſſent habere ſacramentum cõfirmationis, ſine verbi Dei confirmatione, ſparſerunt, & Eccleſiæ obtruſerunt apocrypha, incerta, vetuſtati ignota, ſuppoſititia, fictitia, & commentitia aliquot ſcripta, quæ vetuſtiſſimis quibuſdã Romanæ Eccleſiæ Epiſcopis, qui pietatis conſtantia, partim etiam martyrio celebres fuerunt, tribuerẽt. In illis Clemens fabulatur, ſe doctrinam illam de chriſmate, à beato Petro accepiſſe: & cæteros etiam Apoſtolos, præcipiente Domino ita docuiſſe. Sed Euſebius ſcribit, Clementis ſcripta, excepta vnica ad Corinthios Epiſtola, ſuo iam tempore adulterata fuiſſe: atque ideò Gelaſius diſtinct. 15. illa inter apocrypha reiicit. Indéne igitur diuina inſtitutio chriſmationis probabitur? Sed, inquiunt, Fabianus martyr ille Chriſti, in Epiſtola, quæ ipſi nunc tribuitur, affirmat prædeceſſores ſuos à ſanctis Apoſtolis accepiſſe, qui idẽ etiam tradiderint in Romana, Antiochena, Hieroſolymitana & Epheſina Eccleſia, quod Chriſtus in vltima cœna, cum diſcipulis pedes lauiſſet, chriſmatis cõſecrationem tradiderit & docuerit, ſicut in Pontificali ea deſcribitur. Sed non tantum incertum eſt teſtimonium illud, vtpote ex apocrypho & adulterino ſcripto: ſed mendacium eſt (neque enim poſſum aliter appellare) & quidem toti vetuſtati etiam, quæ admiratria fuit vnctionis, ignotum.

Euſebius.

Tertullianus enim de baptiſmo dicit, vnctionem non ex Chriſti inſtitutione, ſed ex priſtina diſciplina veteris Teſtamenti ſumptam eſſe. Sermo de ablutione pedum, qui Cypriano tribuitur, chriſma numerat inter ea, quæ non Chriſtus ipſe, ſed Apoſtoli per Spiritum ſanctum inſtituiſſe exiſtimẽtur. Et in ſermone de chriſmate affirmat, vnctionem chriſmatis ex ceremoniis veteris Teſtamenti reliquam manſiſſe.

Baſilius.

Baſilius etiam dicit, nullum extare λόγον γεγραμμένον, de vnctione chriſmatis. Ignorauit igitur illam Fabiani Epiſtolam.

Audit igitur lector, quod etiam diligẽter expendet, quæ, qualia, quam certa & firma argumenta & fundamẽta diuinæ inſtitutionis, habeat Põtificiorum confirmatio. Conſiderabit & hoc lector, quomodo præſumptæ ſuæ opinionis, vndecunq; conquirant qualiacunq; ſuffragia. Primò enim oſtẽdimus, quomodo ſcholaſtici diſputarint. Secũdò recenſuimus, quomodo ex apocryphis & ſuppoſititiis ſcriptis conati ſint confirmationem ſuam confirmare, & quam feliciter. Quia verò adulterinis hiſce & ſuppoſititiis præſidiis, luce verbi Dei, hoc eſt, gladio ſpiritus, deiectos ſe intelligunt: Tertiò igitur tandem ex ſcriptura emendicare incipiunt ſuffragia quædam, quæ vel in ſpeciem præſumptæ opinioni aliquo modo obducere poſſint. Audiamus verò & illa, qualia ſint, & quid efficiant. Chriſtus (inquiunt) Apoſtolis per baptiſmum promiſit virtutem ſpiritus, Luc. 24. Act. 1. & illam promiſſionem die Pentecoſtes, miſſo in ſpecie linguarum ignearum Spiritu ſancto impleuit. Apoſtoli etiam baptizatis manus impoſuerunt, qui ita acceperunt Spiritum S. Act. 8. & 19. Ergo nunc in Eccleſia chriſmate, ſicut in Pontificali deſcribitur conſecrato, iinienda eſt frons baptizatorum, cum forma illa verborum, quæ ſuprà deſcripta eſt, & ſequentur effectus ſuprà recitati. Immane verò, quanto plus eſt in hac ſorti concluſione, quàm in præmiſſis. Audio & lego quod ſcriptum eſt, Acto. 1. 8. & 19. Inuenio autem viſibilia dona ſpiritus: vt miraculum linguarum, & alia, in prima Eccleſia baptizatis collata fuiſſe per impoſitionem manuum. Habuerunt igitur de his donis promiſſionem. Et cum Ananias, Act. 9. Paulo manus imponeret, vt repleretur Spiritu ſancto, dicit, ſe ad hoc à Deo miſſum eſſe. Habuerunt igitur Apoſtoli eius, quod faciebant, & mandatum, & promiſſionem. Et ſi effuſio illorum ſenſibilium donorum adhuc in Eccleſia duraret, rectè adhiberetur etiam impoſitio manuum, quæ & ad orationes adhiberi ſolebat: & præcipuè quando per manus Apoſtolorum fiebant miracula, Act. 5. Sed miracula illa iamdudum deſiiſſe in Eccleſia, extra controuerſiam eſt. Temporarium igitur non vniuerſale & perpetuum fuit illud, quod de Apoſtolis ſcribitur, Actor. 1. 8. & 19. De illis enim ſacramentis, quæ perpetuò in Eccleſia durare debent, & quorum vſus vniuerſalis eſt, ſcriptura addit has notationes, vſq; ad conſummationem ſeculi, Mat. 28. Item: Donec veniat, 1. Corinth. 11. Baptizate omnes, Matth. 28. In vnum ſpiritum omnes potati ſumus, 1. Corinth. 12. Legimus autem ipſis Apoſtolorum temporibus non omnibus baptizatis manus ab Apoſtolis impoſitas fuiſſe, nec omnes accepiſſe viſibilia illa dona ſpiritus: quibus tamen neceſſaria dona confirmationis, incrementi, & perſeuerantiæ non defuerunt. Nam Actor. 11. ad Antiochenos mittitur Barnabas, qui ſine impoſitione manuum, verbo Dei ipſos adhortatur ad conſtantiam & perſeuerantiam in accepta gratia. Et huic exhortationi Deus ſua benedictione adfuit. Ita verbo Dei confirmant animas diſcipulorum, vt in accepta gratia perſeuerent & creſcant, Actorum 14. 15. & 18.

Incumbit igitur Pontificiis hæc probatio, vt oſtendant mandatum Dei, quod illud Apoſtolorum factum, Actor. 8. & 19. vſque ad conſummationem ſeculi, donec Chriſtus ad iudicium veniat, in Eccleſia imitandum, vſurpandum & frequentandum ſit: Nulla enim ſanctorum exempla imitanda ſunt, de quibus non extat verbum & mandatum Dei, ad nos etiam pertinens. Monſtranda etiam eſt promiſſio de efficacia, ſi illud quod Apoſtoli tunc fecerũt, imitati fuerimus. Neutrum verò oſtendi & probari poteſt. Qualis igitur ſit conſequentia, à facto illo Apoſtolorum, ad Pontificiam confirmationem, manifeſtum eſt, vel ex hoc exemplo. Balthaſar primus ferme inter Anabaptiſtas, ita argumentabatur: Chriſtus infantibus, qui ſibi adducebantur, benedictionem conferebat, non baptiſmo, ſed impoſitione manuum, Marci 10. Ergo & nos non debemus infantes baptizare, ſed tantum manus ipſis imponere, & ita conferetur ipſis benedictio.

Balthaſaris Anabaptiſtæ argumentatio.

Sed nos de baptiſmo habemus mandatum & promiſſionem. Non igitur ſine mandato & promiſſione, illud quod Chriſtus quidem fecit, nobis verò faciendum non mandauit, imitari debemus, & relinquere illud, de quo habemus manifeſtũ verbum Dei, complectens vniuerſam Eccleſiam omnium temporum. Ita Chriſtus Apoſtolis baptizatis inſufflando dedit Spiritum ſanctum, Io. 20. Quare igitur ex noſtro flatu nõ facimus peculiare ſacramentum? Si dixeris, quia non habemus mandatum & promiſſionem Dei: idem & nos ad Apoſtolorum exemplum reſpondemus. Quod enim Pontifex inhalando in chriſmatis pinguedinem, fingit ſe imitari illud, cum Chriſtus inſufflando dixit: Accipite Spiritum S., non tantum ridiculum, ſed magicum, ſuperſtitioſum & blaſphemum eſt. Operæ precium tamen eſt conſiderare, quam liquido, quam certo, & quam acute, Pontificij chriſmationem ſuam ex hiſtoriis illis, Act. 1. 8. & 19. probare ſatagãt. Si enim in cõfirmatione ſua, vel ignem adhiberent, vel impoſitionem manuũ retinerent, aliqua eſſet externa ſpecies conuenientiæ, licet cõiuncta cum ἀγαλλιάσει, quia deſtitueretur mandato Dei. Nunc verò chriſmationem ſuã ex hiſtoriis illis confirmare volunt. Arbitror autem diuinitus factum eſſe, quod nõ eſt retenta impoſitio manuum, in Pontificia cõfirmatione, ſed ſubſtituta eſt chriſmatio: vt Eccleſia, animaduerſa palpabili differentia, inter impoſitionem manuum & chriſmationem in fronte, non tam facile ſeduci poſſet allegatione illarum hiſtoriarum, Acto. 1. 8. & 19. Sed iam arrige aures optime lector: magnum enim & inſigne audies acumen. Act. 1. externum elementum eſt ignis, in ſpecie diſſectarum linguarum. Act. 8 & 19. eſt impoſitio manuum. Vſque adeò vero idem eſt elementum, ſeu eadem materia, etiam in Pontificiorum confirmatione, vt in illis hiſtoriis, dicatur fundamentum inſtitutionis habere. Quomodo verò illud? Miraberis ſcio, vbi audieris, igni in Pentecoſte, reſpondet in Pontificia cõfirmatione, oleum. Qua ratione? Quia oleum nutrit ignem. Sed idem facit etiam baculus quercinus, fumo bene induratus. Speciei linguarum reſpondet balſamum, quia eſt odoriferum. Sed quid linguæ ſeu guſtui cõmune eſt cum odoribus? Num lingua odoramur? Sed hæc forſitan dictata ſunt inter homines, qui quatuor tantum ſenſus agnoſcũt: quibus ſcilicet guſtus & odoratus in idem recidũt. Sed mane bone lector, nondum habes omnia. Deſideras enim forſan impoſitionem manuum, cuius fit mentio, Act. 8. & 19. En tibi illam. Quia enim in Pontificia Eccleſia ſequi idem eſt quod præcedere, ideo Epiſcopus percutiens confirmatum in maxillam poſt confirmationem, repræſentat impoſitionem manuum in Actis, quæ tũc præceſſit donationem ſpiritus. Quid verò audio? Eſtne igitur manus imponere, alapis aliquem in faciem cædere? Quando igitur Chriſtus dicit, ſuper ægrotos manus imponent, ſenſus erit: Decumbentes alapis bene cædent, & tũc peius habebunt. Quid verò ſunt, ſi hæc non ſunt profeſſa verbi Dei ludibria? Non autem finxi hæc, ſed ex Durando deſcripſi, quæ noſtra etiam tempeſtate, Fridericum Nauſeam publice repetere & confirmare non puduit. Ex talis quidem eſt materiæ confirmationis probatio ex ſcriptura. Conſecrationem verò, ſeu potius excantationem chriſmatis, qualis in Pontificali deſcribitur, ne vlla quidem ſyllaba ex ſcriptura probare conãtur, quia ne in ſpeciem quidẽ illud facere poſſunt. Quid verò de forma confirmationis. Signo te, &c. Nunquid ex ſcriptura probari poteſt, vel Chriſtum inſtituiſſe, vel Apoſtolos vſurpaſſe illam formam verborum? *Forma confirmationis.* Certe ne fingi quidem hoc poteſt: imò nec in vetuſtis ſcriptoribus, nec in canonibus, forma illa verborum expreſſa eſt, niſi quod poſteri videntur eam fabricaſſe, imò adulteraſſe ex Ambroſij ſentẽtia, de his qui initiantur, cap. 7. Quod enim ſacerdos poſt baptiſmum ibi dicit: Signauit te Deus pater, confirmauit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus ſpiritus in corde tuo, illud poſtea Pontificius delibator, ad ſuum chriſma tranſtulit. Signo te, cõfirmo te chriſmate ſalutis, &c. Et inde fit, quod in ipſis Pontificalibus non eadem eſt illa forma. Gabriel enim recitat, quoſdam pro chriſmate ſalutis, dicere chriſma ſanctificationis. Gerſon habet hanc formam: Firmo te ſigno crucis, & chriſmate, &c. Tam ſcilicet certa ſunt omnia.

Materia igitur & forma confirmationis, nulla in *Materia.* ſcriptura habet, vel apparentia ſaltem fundamenta ſeu teſtimonia. Liberalius igitur & prudentius illi fecerunt, qui ſimpliciter quod res eſt faſſi ſunt: Pontificiam Eccleſiam non ex ſcriptura, ſed extra & præter ſcripturam habere confirmationis ſuæ & materiam & formam. Magis enim ludibrio exponitur, quam probatur Papiſtica cõfirmatio, quando eius probatio hoc modo, vel tentatur ſaltem ex ſcriptura.

Supereſt igitur quæſtio de promiſſione efficaciæ. Hic verò fucum facere conantur imperitis. Dicunt enim, licet ſenſibilia & miraculoſa illa dona ſpiritus, Actu. 1. 8. & 19. iam deſierunt. Vniuerſales tamen & perpetuæ ſunt promiſſiones, de gratia cõfirmationis, de dono perſeuerantiæ, de conſeruatione & augmento donorum ſpiritualium, de corroboratione per ſpiritum aduerſus carnem, mundum, & Diabolum, &c. Et his recenſitis ſtatim atteſtantur: Quicunque cum Pontificali non exclamauerit: Aue ſanctum chriſma: illum omnes illas promiſſiones conuellere, & proculcare. Nos verò dulciſſimas illas promiſſiones, de neceſſariis donis & ſubſidiis ſpiritus, poſt baptiſmũ, toto pectore amplectimur, & earum fiducia cum hoſtibus ſpiritualibus luctamur, & Deum inuocamus. Hoc verò loco quæſtio eſt, non de ipſis promiſſionibus, quas in verbo Dei extare certum eſt: ſed quæſtio eſt, an illas promiſſiones Deus velit, ad delibutionem Pontificij chriſmatis alligatas eſſe, ita vt tũc & per illud medium efficacia illa ſpiritus detur, quando Epiſcopus chriſmate põtificaliter excantato, frontem, additis certis verbis, & vna bona alapa inũgit. Hoc eſt quod quæritur, quodq; ex ſcriptura, ne vna quidem litera probari poteſt. Non enim ſequitur: In ſcriptura extat promiſſio, ergo fabricãdum eſt humano arbitrio ſacramentum, per quod promiſſio illa applicetur. Quæ enim talia ſacramenta, per quæ promiſſionum applicatio fieri deberet, Chriſtus in nouo Teſtamento haberi voluit: ea ipſe ſua voce inſtituit, & in ſcriptura Eccleſiæ promulgauit. Sed inquiunt: Apoſtoli tamẽ habuerunt peculiare externum ſignum, impoſitionem ſcilicet manuum, *Obiectio.* per quam conferebatur Spiritus ſanctus, Acto 8. & 19. Et nemo dicere audebit, Apoſtolos hoc feciſſe ſine mandato, & promiſſione diuina. Eſt ergo in nouo Teſtamento peculiare ſacramentum inſtitutum, & ordinatum ad conferenda dona confirmationis. Efficax enim ſignum gratiæ, eſt definitio ſacramenti. Reſpondeo: vt aliquid ſit ſacramentum *Reſponſio.*

Eccle-

Eccleſiæ, requiritur vniuerſalitas (vt ſic loquar) mandati & promiſſionis diuinæ, complectens omnes miniſtros, & omnes fideles omnium temporum in nouo Teſtamento. Chriſtus enim inſufflando dedit Spiritum ſanctum, Ioh. 20. Sudaria & vmbræ Apoſtolorum ſanarunt infirmos. Quare verò inde non facimus ſacramenta vniuerſalia, niſi quia nos non habemus mandatum de imitatione: nec ſi imitari voluerimus, promiſſionem de efficacia habemus? Idem ergo & hoc loco requirimus, vt oſtendatur nobis mandatum generale, omnibus temporibus, ab omnibus miniſtris in Eccleſia illud faciendum eſſe, quod Apoſtoli Actuum 8. & 19. fecerunt. Apoſtoli enim multa habuerunt peculiaria priuilegia, reliquis Eccleſiæ miniſtris non imitanda. Nec ipſi Apoſtoli, impoſitionem manuum voluerunt eſſe ordinarium & generale medium, ſine quo gratia confirmationis non conferretur à Deo: multi enim gratiam confirmationis acceperunt, ſine impoſitione manuum, vt Antiocheni, Act. 11. Sed Apoſtoli illo ritu viſibilia dona ſpiritus, vt donum linguarum, contulerunt: quæ miracula iam in Eccleſia deſiiſſe, manifeſtum eſt. Et ſi maxime ritus ille Apoſtolorum eſſet (quod tamen non eſt) ſacramentum vniuerſale, qua autoritate Pontificij, abolita Apoſtolica impoſitione manuum, delibutionem incantati chriſmatis ſubſtituere potuerunt, & ad illam allegare promiſſiones? Chriſmatis enim inſtitutio in nouo Teſtamento, ea ſcriptura oſtendi & probari nō poteſt. Num verò nulla plane ſunt media, per quæ Deus conferre velit dona confirmationis & perſeuerantiæ? Sunt omninò diuinitus ordinata, certa, ſiue organa, ſiue media, per quæ Spiritus ſanctus dona illa vult conferre, confirmare, augere & conſeruare: verbum, ſcilicet Euchariſtia, fides, oratio, lucta, exercitium acceptorum donorum mentis. Inter hæc verò, crucis factionē Pontificij chriſmatis non legimus.

Per quæ media Deus cōferat dona confirmationis & perſeuerantiæ.

Planiſſimum igitur factum eſt, nec materiam, nec conſecrationem materiæ, nec formam, nec effectus Pontificiæ confirmationis, vllum certum, firmum, perſpicuum, & idoneum habere ſcripturæ teſtimonium. Veriſſime itaque dicitur, Pontificios totum ſacramentum ſuæ confirmationis, habere ſine ſcripturæ teſtimoniis & fundamentis. Relegat autem iam lector ea, quæ Pontificij ſuæ confirmationi tribuunt: ſicut illa ſuprà ipſorum verbis recitauimus, & cogitet quanta ſit audacia, & quanta temeritas, ne durius nunc appellem, talia, tot & tanta tribuere materiali pinguedini ſine mandato, ſine teſtimonio & promiſſione verbi Dei.

Accedit verò præterea, quod non tantum eſt ſine verbo Dei, verum etiam contra verbum Dei pugnat illa chriſmatica Pontificiorum confirmatio. Quando enim alicui vel materiæ, vel actioni tribuitur efficacia aliqua, ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis, quam non habet vel ratione Phyſica, vel ea mandato, inſtitutione & promiſſione diuina, hoc reuera eſt, vel ſuperſtitioſum, vel magicum: & ſi abſque mandato Dei adhibeatur nomen diuinum, peccatum eſt contra ſecundum præceptum, & eo grauius peccatum eſt, quo excellentiores effectus illi rei, ſine mandato & promiſſione Dei tribuuntur. Ad hoc axioma conferatur conſecratio chriſmatis, quæ in Pontificali extat. & exhorreſcet lector. Neque enim quicquam releuatur illa Pauli ſententia, 1. Timot. 4. Sanctificatur creatura per verbum Dei, & orationem. Non enim loquitur ibi, de qua uis creaturarum tranſmutatione, per verbum & orationem tentanda. Si enim totum Euangelium Iohannis legeretur, & totum Pſalterium recitaretur ſuper vrticam ne vreret, aut ſuper ouum vt fieret globus bombardacius, nihil efficeretur, ſed excepto dono miraculorum, quæ per verbum & orationem fiunt, duplex eſt ſanctificatio creaturarum, per verbum prior, de qua Paulus in illo loco loquitur, quod vſus earum redditur ſanctus, vt nihil ſit reiiciendum, ſed cum gratiarum actione, bona conſcientia, in eo vſu, ad quem creatæ ſunt, vſurpari poſſint à credentibus & agnoſcentibus veritatem, hæc enim ſunt Pauli verba. Alter eſt, quando virtute verborū inſtitutionis diuinæ, aqua ſanctificatur, vt ſit baptiſmus; panis & vinum ſanctificantur, vt ſint in Euchariſtia corporis & ſanguinis Domini. Neutro verò modo fit conſecratio chriſmatis, deſtituitur enim diuina inſtitutione: nec natura ad hos effectus creatum eſt, vel oleum, vel balſamum.

Illud verò præcipue in hac diſputatione conſideretur, quod in priori membro oſtendi, quod pleraque omnia, quæ Pontificij ſuæ confirmationi tribuunt, manifeſte derogār dignitati & virtuti ipſius baptiſmi. Quæ enim chriſmati tribuuntur, ea ex antitheſi baptiſmo detrahuntur. Si enim baptiſmus illa conferre crederetur, quorſum opus eſſet illinitione chriſmatis, vt ſine iniuria & contumelia ſacroſancti baptiſmi, Pontificia doctrina de chriſmate, recipi & approbari non poſſit. Colligantur itaque hæc in breuem tabellam, quæ ſuprà fuſius ſunt explicata. Baptiſmus non efficit, nec Chriſtianos, nec plene Chriſtianos: ſed hoc perficit confirmatio. In baptiſmo non datur Spiritus ſapientiæ, intellectus, conſilij, fortitudinis, ſcientiæ, pietatis, timoris, &c. ſed hoc fit in confirmatione. Spiritus ſanctus, quo reſiſtamus cupiditatibus, mundo & Diabolo, non datur in baptiſmo, ſed in confirmatione. Baptizati non poſſunt in ſe gratiam Chriſti habere, niſi vngantur, non ſunt plene filij Dei, qui baptizati ſunt, ſi non vngantur. Baptiſmus non facit regni Dei participes, ſed hoc facit confirmatio. In baptiſmo non accipimus ſpiritum tuentem, defendentem, gubernantem, roborantem. In baptiſmo tantum præparatur habitatio Deo, non autem venit vel Pater, vel Filius, vel Spiritus ſanctus in domum ſuam, ſed hoc primum fit per confirmationem. Baptiſmus non confert plenitudinem gratiarum, ſed hoc facit confirmatio, per chriſma Chriſto incorporamur, & inde ſanctificamur, &c. Hæc ſunt Pontificiorum verba. Integræ enim ſententiæ in primo membro ſunt recitatæ. Ex altera verò parte ſcribantur ſcripturæ ſententiæ de baptiſmo, Marc. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Roman. 6. In mortem eius baptizati ſumus, conſepulti cum illo, per baptiſmum in mortem. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus, ſcientes quod vetus noſter homo, ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, 1. Corint. 12. In vnum corpus baptizati ſumus, Gal. 3. Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Iohann. 3. Qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, intrabit in regnum cœlorum. Epheſ. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam ſine macula, &c. Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & renouationis

Confirmatio Pont. è diametro pugnat cum baptiſmo.

nis Spiritus ſancti, quem effudit in nos opulenter per Ieſum Chriſtum, vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes ſimus vitæ æternæ. 1. Pet. 3. Baptiſma nos ſaluos facit, quo fit, vt conſcientia bene reſpondeat apud Deum, per reſurrectionem Chriſti.

Hæc inter ſe conferantur: & manifeſtum erit, Pontificiam doctrinam de confirmatione, cum inſigni iniuria & contumelia baptiſmi coniunctam eſſe. Et quis nõ ſperaſſet fore, vt in Concilio, ſi non omnia talia, aliqua ſaltem, ſi nõ corrigerentur, ſaltem mitigarentur? Sed quæ ſit mens Tridentina, tres illi Canones de confirmatione, inuoluentes & approbantes omnes & Scholaſticorum & Monachorum opiniones de confirmatione, abunde teſtantur. Conſideretur verò & hoc, quod ipſa actio baptiſmi pugnat cum Pontificiorum opinionibus de confirmatione. Dicunt enim, in baptiſmo non dari Spiritum ſanctum, ad pugnam contra Diabolum: Sed in actione baptiſmi, multis verbis & exigitur, & fit abrenunciatio Satanæ. Dicunt in baptiſmo non dari Spiritum tuentem & defendẽtem. Atqui Baptiſta in ipſa actione orat: Qui te regenerauit, cuſtodiat te in vitam æternam, &c.

Sicut igitur in primo mẽbro explicauimus, qualem confirmationem Pontificij in ſua Eccleſia habeant, agnoſcant & intelligant: ita iam liquido oſtendimus, quale illud ſacramentum ſit, ſi ad ſcripturæ normã exigatur: quod omnino fieri neceſſe eſt. Nam ſicut inquit ſententia Bedæ, quæ citatur 8. q. 2. cap. Nec ſufficeret Nobis ſacris literis vnica eſt credendi pariter & viuendi regula præſcripta.

Tertiò, quædam etiam de illis ſententiis dicenda ſunt, quæ ex veterum ſcriptis ad ſtabiliendam Pontificiam chriſmationem cumulari ſolent. Hæc verò diſputatio nihil præiudicare, vel debet, vel poteſt illis fundamentis, quæ ex perſpicuis & ſolidis ſcripturæ teſtimoniis, in ſecundo membro oſtẽdimus. Recte enim & vere dicit Auguſtinus contra literas Petiliani, lib. 3. cap. 6. Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem, vobis annunciauerit, præterquam quod in ſcripturis legalib. & Euangelicis accepiſtis, anathema ſit: ſiue ſit Epiſcopus, ſiue Apoſtolus, ſiue etiam Angelus de cœlo. Sacra enim ſcriptura doctrinæ noſtræ regulam figit, inquit de bono viduitatis, c. 1. Ideò concludit, c. 3. de vnitate Eccleſiæ: Quicquid attulerint, & vndecunque attulerint, audiamus potius, ſi oues eius ſumus, vocem Paſtoris noſtri. Non ergo audiamus: Hæc ego dico, hæc tu dicis: ſed hæc dicit Dominus. *Auguſtinus.*

Ne tamen in vniuerſum contemnere & conculcare videamur veteris Eccleſiæ iudicia, reuerenter enim veneramur antiquitatis caniciem: ſed ea moderatione, qua ipſi hoc fieri voluerũt, ſicut in priori parte huius examinis, ipſorum patrũ verbis hoc oſtendimus. Quædam igitur dicemus de illis ſentẽtiis, in quibus veteres mentionem faciunt chriſmatis: quas omnes Pontificij ad ſuam illam confirmationem, ſicut eam in primo membro deſcripſimus, detorquent.

Quia verò diſſimiles ſunt illæ veterum ſententiæ, vt explicatio eo ſit planior & expeditior, ad cumulum illum ſententiarum adhibebimus diſtinctionem, quæ ex ipſa rei natura ſumpta, manifeſta erit.

Sententiæ quæ ad probationem chriſmationem allegãtur, vnde ſumptæ.

Primò enim præcipuæ ſententiæ, quæ de Chriſmatione allegantur, ſumptæ ſunt ex ſcriptis, quæ partim ab ipſa Eccleſia Romana, inter apocrypha relata ſunt: partim veræ antiquitati prorſus ſunt ignota, ſuppoſititia igitur, & commentitia eſſe non eſt dubium, vt ſunt Decretales veterũ quorundam Romanorum Pontificum, de quibus quid etiã Coſanus Cardinalis iudicet, in priori Examinis parte notauimus. Ita etiam magnifice ſolẽt in hac diſputatione citare ſermonem Cypriani de chriſmate, quem tamen cõſtat eſſe ψευδεπίγραφον. De illis igitur ſententiis multũ diſputare, nihil attinet. Commonefaciendus tamen obiter eſt lector, qualis ſit illa cauſa, ad cuius probationem tot apocrypha, ſuppoſititia & commentitia ſuffragia emendicari neceſſe ſit, &c.

2. Quædam ſententiæ de vnctione chriſmatis, ex ſchola Montanici paracleti prodierunt. Ex profeſſo enim Montanicum eſt, quod Tertullian. de baptiſmo inquit, eos qui baptizantur in aquis, non conſequi Spiritum S. ſed in aqua mundatos, ſub Angelo altãtum præparari Spiritui ſancto: qui demũ poſtquam egreſſi ſint de lauacro, per benedictã vnctionem & impoſitionem manus aduocetur, & inuitetur. Hanc ſentẽtiam Hieronymus multis verbis ex ſcriptura refutat, in Dialogo aduerſus Luciferianos. Scriptura enim manifeſte affirmat, Spiritum S. effundi, & quidem opulente effundi, per lauacrum regenerationis & renouationis. Tit. 3. Renaſcimur enim ex aqua & ſpiritu, Io. 3. Chriſtus lauacro aquæ in verbo ſanctificat & mundat Eccleſiam, Epheſ. 5. Ex Tertulliano verò magiſtro ſuo Cyprianus hauſit, quod li. 2. Epiſt. 1. ita diſcerpit ſententiam Chriſti, Ioh. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu; quod baptiſmo tantum aquam tribuit. Spiritum S. verò tribuit vnctioni & impoſitioni manuum. Et addit, non poſſe eſſe filios Dei, ſi non vtroq; ſacramento naſcantur, lauacro ſcilicet aquæ in verbo, & vnctione chriſmatis. Non igitur multum nos mouebit altera Cypriani ſentẽtia, lib. 1. Epiſt. 12. vbi aſſeuerat, neceſſe eſſe vngi eum, qui baptizatus ſit, vt accepto chriſmate, habere in ſe Chriſti gratiã poſſit, &c. Cõſtat enim ex qua ſchola, Mõtani ſcilicet, ſententiæ illæ prodierint. Et profecto falſum eſt, baptizatum non habere in ſe gratiã Chriſti, ſed eam demũ accepto externo chriſmate donari. Illæ enim & Tertulliani & Cypriani ſententiæ, ne illam quidem diſtinctionem agnoſcunt: qui baptiſmo tribuunt ſpiritum regenerationis, & gratiam remiſſionis, chriſmati verò ſpiritum & gratiam cõfirmationis: ſed ſimpliciter, & in genere, gratiam Chriſti & Spiritum S. baptiſmo detrahũt, & ad vnctionem chriſmatis referunt. Ideò etiam poſteritas coacta fuit, ſententias illas mitigare. Quæ igitur præterea aliæ, inter ſententias de chriſmate, in primo membro recitatas, Montani ſcholam reſipiant, ex hac commonefactione iudicari poteſt. Non ergo ſine iudicio patiamur nos à ſcripturæ ſententia dimoueri, quando inueteratis abuſibus & erroribus, antiquitatis titulus obducitur & prætenditur. Quale enim illud ſit, ex hoc loco æſtimari poteſt. *Hieronymus.*

3. Sed tamen quidam etiam probati ſcriptores ex patribus, in ſuis libris, vnctionis mentionem faciunt: nempe ſicut alias multas ceremonias, quæ ſuo tempore in actione baptiſmi, ſine mandato diuino, ex Eccleſiaſtica traditione, vſitatæ fuerunt, recenſent & deſcribunt. Non autem efficaciam illam quam ſcriptura baptiſmo tribuit, ei vel detrahunt, vel partiuntur inter tales ceremonias, & ipſum baptiſmum, ſicut Pontificia confirmatio facit: ſed dicunt, iſtis ſuperadditis ſignis ſignificari & declamari, ipſam baptiſmi efficaciã. Vnctionem *Vnctio.*

verò

verò adhibuerunt, quia in Orientalibus præſertim locis, multus & varius erat vſus olei, vnguenti, & vnctionis: ſicut etiam vſus ibi fuit oſculi, quod ad declarationem fraternæ charitatis tranſlatum fuit in Eccleſiam, pro circumſtantiis illorum locorum. Inepte autem faceret, qui ideo ex oſculo facere vellet vniuerſale & neceſſarium ſacramentum. Ita de vnctione Auguſtinus, lib. 15. de Trinitate, c. 16. dicit: Inuiſibile donum gratiæ, ſignificatur viſibili vnguento, quo baptizatos vngit Eccleſia.

Auguſtinus.

Ita contra literas Petiliani, lib. 2. c. 104. diſputans de Pſal. 132. dicit: Vetus ſacerdotium in figura corporis Chriſti, quod vnitatis compage fit, ſaluam habeat vnctionem. Et illā explicat ſignificare ſanctificationem ſpiritualem, & fragrantiam amoris ſpiritalis. Poſtea de chriſmate addit: Et in hoc vnguento ſacramentum chriſmatis vult interpretari, & interpretationem illam non reiicit. Et de ſingulis huiuſmodi ceremoniis, ex veterib. oſtendi poſſet, quid de vſu, operatione & efficacia ipſius baptiſmi, per ceremonias illas ſignificare voluerint. Nec obſtat, quod Auguſtinus illam vnctionem olei ſeu chriſmatis, aliquando ſacramentum vocat. Nam & catechiſationem, & exorciſationem, & ignem in actione baptiſmi vocat ſacramenta, in Pſal. 61. Et de ſymbolo ad catechumenos lib. 4. c. 1. Omnia ſacramenta, quæ aguntur in vobis exorciſmis, orationibus, canticis, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, &c. Quicquid enim ſacræ alicuius rei ſignum eſt, Auguſtinus ſolet ſacramentum appellare: ſicut in examine primi Canonis de ſacramentis oſtendimus.

Hæc verò de vnctionis & reliquarum ceremoniarum ſignificationibus, longiſſime abſunt ab illa ſententia, de qua Pontificij in ſua confirmatione dimicant. Obſeruet igitur lector, non ſtatim probari Pontificiam confirmationem, quando in aliqua veterum ſententia, mentio fit chriſmatis. Non enim de vocabulo, nec de ſignificatione ſeu commonefactione potiſſimum, ſed de re ipſa, ſeu de efficacia, quam Pontificia confirmatio chriſmati, eo modo ſicut in primo membro explicatum eſt, tribuit, diſputatio eſt. Et hæc obſeruatio oſtendet, pleraque veterum teſtimonia, licet mētionem faciant chriſmatis, nihil tamen patrocinari Pontificiæ confirmationi. Aliud enim eſt loqui de ſignificatione ceremoniarum, aliud de efficacia & operatione.

Obiectio. 4. Sed obiiciunt, veteres tamen chriſmati ſæpe plus aliquid tribuere, quam ſolā ſignificationem.

Reſponſio. Reſpondeo: Apocrypha, ſuppoſititia & commentitia ſcripta, quæ falſo veterib. quibuſdam tribuuntur, iure & merito non recipimus. Nec Tertulliani & Cypriani, qui hac in parte non obſcure montanizant, autoritate premi volumus. Nec recentiorum opinionibus, vt Rabani, Durandi, Gerſonis, &c. Scriptura præſcribi æquum eſt. De vera igitur & puriori antiquitate reſtat inquiſitio. Et licet non ignorem, alios aliter loqui: hoc tamen affirmare non dubito, in vera & puriori antiquitate nōn poſſe oſtendi, Pontificiam illam antitheſin, inter baptiſmum & chriſmationem, quæ præcipuos effectus baptiſmo adimit & derogat, & chriſmationi tribuit: ſicut ſupra ipſis Pontificiorum verbis antitheſis illa explicata eſt.

Status huius diſputationis. Hic verò eſt ſtatus huius diſputationis, vt ex veris probatæ antiquitatis ſcriptoribus oſtendant, non quod mentionem faciāt, Olei, Chriſmatis, Vnctionis, &c. hoc enim non ignoramus: ſed quod baptiſmo detrahenda. Oleo verò, chriſmati & vnctioni, talia, tot & tanta tribuenda eſſe docuerint, & ex verbo Dei probarint ſicut Pontificij ſuæ chriſmationi tribuunt, & tribui volunt: quorum verba propterea ſupra adſcripſi. Et hoc eſt quod dico, & ſcio, ex veris probatorum patrum ſcriptis oſtendi & probari non poſſe. Extra, de ſacra vnctione, cap. Vngitur. Oſtendit Innocentius, fuiſſe antiquitus quoſdam, qui vnctiones illas reprehenderent, ita enim inquit: Nec Iudaizat Eccleſia, cum vnctionis celebrat ſacramentum: ſicut antiqui mentiuntur, qui neque ſcripturas, neque Dei nouere virtutem.

Cyrillus Hieroſolymitanus. De Cyrillo verò Hieroſolymitano, cuius catecheſes nuper editæ ſunt, quædam breuiter dicenda ſunt, ille enim præcipuus iam cogitur eſſe Pontificij chriſmatis patronus. Et non inique ſane volumus de Cyrillo Hieroſolymitano, cuius hiſtoria nobis non eſt ignota iudicare: ſi tamen κατηχήσεις illæ, quæ recens editæ ſunt, ipſius γνήσιαι & incorruptæ ſunt. Illam tamen libertatem nobis Pontificij nō eripient, quam in examinandis & diiudicandis omnium patrum ſcriptis, Auguſtinus ſæpius inculcat, Eccleſiæ datam eſſe, vt ſcilicet ad normam ſcripturæ exigantur.

Hieronymus. Ruffinus. Et Hieronymus dicit, Cyrillum hunc in adoleſcentia conſcripſiſſe κατηχήσεις. Ruffinus addit, ipſum aliquando in fide, ſæpius in confeſſione variaſſe. Non igitur Canonica eſt ſcriptoris huius autoritas. Sed videamus, quid de vnctione dicat. In ſecunda igitur catecheſi dicit: Exorciſatum hoc oleum tantam virtutem conſequitur, vt non modo ardentia peccatorum veſtigia expurget, verum etiam omnes viſibiles dæmones repellat. Atqui hoc oleo Cyrillus vngit baptizandos ante baptiſmum. Si igitur ante baptiſmum & peccata, & ipſa peccatorū veſtigia per oleum iam expurgata ſunt: quomodo nos dicit, baptiſmum eſſe peccatorum ablutionem, conciliare adoptionem, & donum Spiritus ſancti? Sed explicat ſe, cum inquit: Illud oleum, ſymbolum eſt pinguedinis Chriſti nobis communicatæ, & quod diabolica operatio in nobis deleta ſit, ſcilicet in baptiſmo & per baptiſmum: cuius efficaciæ baptiſmi, ſymbolum & ſignificatio eſt, oleum. Quod ſi quis hanc explicationem, ex ipſius authoris verbis ſumptam, recipere nolit: is faciet Cyrillum pugnantem, & ſecum, & cum ipſa ſcriptura, quod expurgationem peccatorum detrahat baptiſmo, & tribuat oleo ante baptiſmum. In tertia catecheſi, in principio dicit, eos qui in Chriſtum baptizati, Chriſtum induerunt, participes & conſortes factos eſſe Chriſti. Et chriſma gerere imaginem Spiritus, quo Chriſtus corporaliter vnctus fuit: hæc tanquam ſymbola, admonentia de efficacia baptiſmi, tolerari poſſunt. Sed mox addit Cyrillus iſte, ſiue ſit γνήσιος, ſiue ſuppoſititius: Sicut panis Euchariſtiæ, poſt Spiritus ſancti inuocationē, non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti: ſic & hoc vnguentum, poſtquam iam conſecratum eſt, non amplius eſt nudum vnguentū, ſed eſt chriſma Chriſti, quod adventu Spiritus ſancti, per ipſius diuinitatem energiam habet, vt corpus quidem eo perungatur, anima verò viuifico ſpiritu ſanctificetur. Et mox: Huius ſancti chriſmatis dono accepto, merito appellamini Chriſtiani. Antequam enim hæc gratia vobis donata eſſet, non eratis proprie digni eo nomine, &c. Sed ipſe Cyrillus cū Scriptura confirmat: Baptiſmum non tantum eſſe ablutionem peccatorum,

torum, verum etiam adoptionem filiorum, & donum Spiritus S. conciliare. Et quia baptizati Chriſtum induerunt, affirmat ipſos per baptiſmum participes & conſortes factos eſſe Chriſti. Quomodo igitur ea quæ ipſe, etiam teſte ſcriptura affirmat, baptiſmi propria eſſe, purgationem ſcilicet peccatorum, ſanctificationem ſpiritus, & participationem Chriſti, Cyrillus ille mox Chriſmati tribuit? Ego ſimpliciter ita interpretor, quod intelligat chriſma eſſe Symbolum, ſignificans & admonens, quæ ſit baptiſmi virtus & efficacia: non quod illam virtutem velit, vel baptiſmo detrahere, vel eam partiri inter baptiſma & inter chriſma. Quod ſi hanc explicationem nolint recipere Pontificij, facient Cyrillum aduerſa fronte pugnãtem cum ipſa ſcriptura. Chriſtiani enim efficimur & ſumus, non ab externa aliqua pinguedinis delibutione, ſed à Chriſto Domino noſtro, quē in baptiſmo induimus, quem in verbo apprehendimus, vt fide in cordib. noſtris habitet. Neque enim Antiochiæ primum appellati fuerunt Chriſtiani, inde quod externa aliqua oleæ pinguedine deliniti & delibuti fuerint. Si igitur extra & contra ſcripturam, Cyrilli huius autoritas vrgeatur: reſpondemus verbis Auguſtini, Epiſt. 19. Non ideo putandum eſſe, aliquid verum eſſe, quia patres ipſi ſenſerint: ſed ſi per autores Canonicos, quod à veritate non abhorreat, perſuadere poſſint. Ex literis igitur Canonicis, omnium aliorum ſcripta conſiderare debemus: & quod in illis enim diuinarum ſcripturarum autoritate nõ congruit, cum pace eorum & ſalua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, reſpuere & improbare poſſumus: licet incomparabiliter inferiores ſumus ipſis patribus. Epiſt. 111. & contra Creſconium lib. 1. c. 32. idq; fit ſine vlla cõtumelia patrum, iuſto iudicio, & nulla temeritate, inquit Auguſtinus contra Donatiſtas, lib. 7. c. 10. Et ad Victorem, lib. 2. Expendamus igitur paucis, an Cyrillus illam ſuam ſententiam ex ſcriptura canonica nobis perſuadere poſſit: conatur enim illud, ita autē inquit: Moſes ſummum ſacerdotem primum lauit aqua, poſtea vnxit vnguēto: & ita dictus fuit Chriſtus Domini. Ergo qui in N. Teſtamento volunt Chriſtiani fieri, eos oportet habere veritatem eius, quod antiquis in figura contigit. Veritatem autem dicit hanc eſſe, de qua Iohannes concionatur, 1. Io. 2. Vos vnctionem habetis à ſancto, & noſtis omnia, vnctio quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Item, vnctio eius docet vos de omnibus. Et haſtenus quidem non male colligit Cyrillus: ſed quod inde ſuum exterum exorciſatum chriſma ſtabilire conatur, nulla prorſus conſequentia cohæret. Certiſſimum enim eſt, Ioannem loqui nõ de externa aliqua pinguedinis delibutione, ſed de ſpirituali, interiori & inuiſibili vnctione ſpiritus. Et quia in N. Teſtamento, ipſam veritatem habemus, non eſt redeundum ad figuras V. Teſtamenti, ſine mandato Chriſti. Ex illis igitur ſcripturæ locis, chriſma Cyrilli nequaquam probatur.

Argumentum Cyrilli.

Altera probatio Cyrilli.

Altera verò probatio quam affert, hæc eſt. Iſaiæ 25. Græci textum ita reddiderunt: Et faciet Dominus Sebaoth omnibus gentibus in hoc monte: vinum bibent, lætitiam bibent, vnguento vngentur: Et addit: Trade hæc omnia gentibus, voluntas enim Domini ſuper omnes gentes. Et inde Cyrillus vult cõfirmare: mandatum & voluntatem Dei eſſe, vt in Eccleſia N. Teſtamenti, omnes gentes chriſmate vngantur. Sed oro Lectorem, vt tantum expendat, qualis ſit hæc probatio. Primum enim Iſaias in ſua lingua, ſententiam illam ita non habet, ſed inquit: Dominus Zebaoth faciet omnib. populis in monte iſto conuiuium pinguium, conuiuium ſecium, de pinguedinibus medullatis, & ſecibus defecatis. Et tollet Dominus in monte iſto faciē inuolucri, quod expenſum eſt ſuper omnes gentes. Iſaias igitur plane nihil dicit de vnctione tradenda gentibus. Deinde textus ipſe explicat, quod hæc ſint allegorica: & quomodo intelligenda ſit illa allegoria, oſtendit: inquit enim, Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet lachrymam ab omni facie, & opprobriũ populi ſui auferet de vniuerſa terra. Quomodo igitur ex allegorica ſententia, probari poteſt externa delibutio materialis chriſmatis? Poſtremo, ſi corporaliter ſententia illa accipiēda eſſet, eadem ratione ſequeretur etiam, fecibus (forſan vt in lupercalibus) & pinguedine medullarum liniendos eſſe baptizatos. Videt igitur Lector, quales, quam frigidæ, quam coactæ, contortæ & peregrinæ ſint illæ probationes. Et Auguſtini regula eſt: Non maiorem debere eſſe autoritatem in ſentētiis patrum, quam quales earum probationes ex Scripturis canonicis proferunt.

Tripliciter differūt chriſma, quod apud veteres fit mentio, & confirmatio Pontificia.

5. Magna eſt diſſimilitudo & diuerſitas, inter chriſma de quo veteres loquuntur, & inter confirmationem, ſicut illa apud Pontificios ſeruatur. Ex tres differētias, quæ maxime illuſtres ſunt, breuiter annotabo: vt & hoc manifeſtum fiat, ne ex patrum quidem probatorum veris ſcriptis, probari aut ſtabiliri Pontificiam, ſicut illa nūc ſeruatur confirmationem. Primò enim quod ad materiam (ſicut loquuntur) vel ad externum ſignum attinet, veteribus vſurpata fuit impoſitio manuum, quæ adhuc Hieronymi & Auguſtini ætate in vſu fuit. Iam verò apud Pontificios, impoſitio manuum in confirmatione prorſus abolita eſt. Quomodo igitur idē poteſt ſacramentum eſſe: niſi forſan ruſticis perſuaſuri ſunt, inflictionem alapę idem eſſe, quod impoſitionem manuum. Tertullianus meminit tantum olei. Clemens etiam Alexandrinus & Baſilius, tantũ olei meminerunt. Sed Pontificij contendunt, ſi oleum non ſit balſamo mixtum, nõ eſſe verum ſacramentum. Et licet ex ſcholaſticis quidã diſputent, ſolum oleum eſſe de neceſſitate: concilium tamen Florentinum decreuit, materiam cõfirmationis debere eſſe chriſma, ex oleo & balſamo confectũ. Ideo ne hanc quidem materiam à veteribus habent. Et neſcio, an ex probatis veterum ſcriptis, de mixtione balſami aliquid poſſint proferre. Natiuum certe balſamum vnà cum ipſis arboribus iam defeciſſe cõſtat. Periit igitur ex rerum natura, ipſa materia cõfirmationis, quam Pontificij requirunt. Neque enim factitium balſamum, locũ eius implere poteſt, ſicut nec aqua factitia, materia eſſe poteſt baptiſmi, nec vinum factitium, materia Euchariſtiæ. Cyrillus baptizatos poſt baptiſmũ chriſmate inungit, primũ in fronte, ſecundò, in auribus, tertiò, in naribus, quartò, in pectore. Ambroſius de his, qui initiantur, cap. 6. baptizato poſt baptiſmum inungit caput, vt inde defluat vnguentum. Pontificij verò tradũt, chriſmationem in ſola fronte debere fieri: & ſi fiat in vertice, in pectore, in auribus, in naribus, &c. etiamſi eadem adhibeatur materia & forma, non eſſe ſacramentum cõfirmationis. Videt igitur lector, quanta ſit diſſimilitudo, & diuerſitas inter veterum ſententias, & inter Pontificiam cõfirmationem, quod ipſam materiam attinet. Et quando multas cumulant ſententias ex veteribus, opponenda ipſis eſt

Concilium Florentinum.

Cyrillus.

Ambroſius.

Pontificij.

hæc

hæc diuerſitas. Quicquid enim de chriſmate ex veteribus declamitāt, tamen non habent illud Sacramentum, de quo antiquitas loquitur. Nō enim eadem eſt materia, ſed variis mutationibus alia & diuerſa. Secundo, apud veteres unctio chriſmatis non fuit peculiare Sacramentum, aliud diuerſum & diſtinctum à Sacramento Baptiſmi. Sed ſicut varias habuerunt ceremonias, antecedentes intinctionem Baptiſmi: ita etiam varias habuerunt ceremonias poſt tinctionem, connexas tamen & cōiunctas ipſi actioni Baptiſmi. Et adminiſtrationem Baptiſmi definierunt, non tantum merſione ſiue tinctione, ſed & ceremoniis antecedentibus, & quę mox continuo actu in tinctionem ſequi ſolebant, ita vt actio Baptiſmi illis ſubſequentibus ritib. abſolueretur & perficeretur. Et hoc manifeſtum eſt in omnibus veterum locis, vbi ritus illi deſcribuntur. Ipſe etiam Dionyſius & Damaſcenus vnctionem non ſeparant à Baptiſmo, ſed habent vnctionem & ante Baptiſmum & mox poſt Baptiſmum.

Tertullian. Tertullianus dicit: Ex ea die qua baptizati ſumus lauacro quotidiano, per totam hebdomadam abſtinemus. Illud hodie Pontificij docent ſeruandum eſſe, non poſt Baptiſmum, ſed poſt confirmationem. Fuiſſe igitur olim vnam, eandem & continuam actionem, quæ nunc in duo Sacramenta diſcerpta eſt, vel hinc manifeſtum eſt.

Antididagma Colonienſium. Antididagma Colonienſiū quærit, quare presbyter baptizatum vngat chriſmate, cum poſtea in Confirmatione eo liniendus ſit? Et ea geſtis Pontificum recitat, Syluestrum conſtituiſſe, vt propter periculum mortis inexpectatæ, presbyter baptizatum chriſmaret: ne propter abſentiam Epiſcopi, ſine confirmatione de hac vita migraret. Si autem præſens eſſet Epiſcopus, vngeretur ab ipſo.

Oſtēdit & hęc narratio, Chriſmationē olim fuiſſe coniunctā & connexā ipſi actioni Baptiſmi. Poſtea vt numerus Sacramentorum augeretur, auulſerunt eā ab actione Baptiſmi: atq; vt fieret inde peculiare Sacramentū, voluerunt inter baptiſmū & delibutionem, intercedere ſpaciū aliquod tēporis, annos ſcilicet 12. vel 25. ſicut tradit gloſſa de Cōſec. diſtin. 5. cap. vt ieiun. Durandus ex Rabano cenſet, baptizatū confirmari nō poſſe, niſi ad minimū poſt ſeptem dies, poſt baptiſmū, propter ſeptem ſcilicet dona ſpiritus. Longe igitur aliud & diuerſum fuit vnctio veterū poſt baptiſmū, & chriſmatio Pontificia in Confirmatione. Alterum igitur ex altero nec confirmatur, nec ſtabilitur. Et iam iudicet lector, quantū ponderis habeant ſuffragia illa, quæ ex veterib. pro ſua cōfirmatione Pontificij conquirunt. De diuerſis enim non eſt idem iudicium. Si igitur probatio valere deberet, oporteret plane idē eſſe & veterū vnctionem, & Pontificiā confirmationē. Tertio, effectus quos Pontificij hodie ſuę cōfirmationi tribuūt, illos veteres ipſi Baptiſmo adſcribūt. Clemēs enim li. 1. pædag. c. 6. dicit: Baptiſmum vocari, 1. gratiam qua remittūtur peccata. 2. illuminationem, per quā id quod diuinum eſt, perſpicimus. 3. perfectionem cui nihil deſit. Et addit: Abſurdum eſt, Dei vocari gratiā quæ non ſit perfecta, & vndiquaq; plena. Tincti igitur, inquit, illuminamur, illuminati in filios adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur. Et hæc omnia Clemēs tribuit efficaciæ Baptiſmi. Cyprian. li. 4. Epiſt. 7. Diabolus in Baptiſmo fide credentis excluditur

Hilarius. & opprimitur. Hilarius contra Arrianos: Sacramēto baptiſmi, vere Filius Dei vnuſquiſq; perficitur.

Baſilius. Baſilius: In Baptiſmo homo heres conſtituitur cœleſtium bonorum. Idem: In Baptiſmo profeſſi ſumus, quod mortui ſimus peccato & mūdo. *Gregorius Nyſſenus.* Gregorius Nyſſenus: Baptiſmus docet, ne vitiorū reliquias ſequēti poſt fidē vitę immiſceamus. *Chryſoſt.* Chryſoſtomus in 6. ad Rom. Non ad hoc tantum valet Baptiſmus, quod priora delicta delet, ſed quod & ad futura cauenda munit. *Auguſtinus.* Auguſt. li. 1. de moribus Manichæorum, c. 35. In illo ſacroſancto lauacro inchoatur renouatio hominis, vt proficiēdo perficiatur. *Heſychius.* Heſychius dicit, Baptiſmum conterere diabolum. & huc accommodat illud Pſalmi: Tu contribulaſti capita draconum. Hæc teſtimonia lector conſerat ad ea, quæ Pontificij Baptiſmo detrahunt, & ſuæ confirmationi tribuunt. Inde enim manifeſtum erit, quā bene conſentiat Pōtificia confirmatio cum veteri Eccleſia. Fruſtra igitur vetuſtatis ſuffragiis illā ornare conantur, cum tāta ſit diſſimilitudo & diuerſitas. Hæc de veterum ſententiis, prolixius aliquāto annotaui, vt fucū illum, quem cōfirmationi ſuæ ex veterum teſtimoniis faciunt, detraherem, vtq; clare oſtenderē, Pontificiam illā chriſmationē non tantū Scripturę fundamētis, verum etiam veræ antiquitatis idoneis teſtimoniis deſtitui. Neq; enim ſtatim Pontificia cōfirmatio probatur & ſtabilitur, vbi in veterū ſcriptis mentio fit olei, chriſmatis & vnctionis. Atq; ideo oſtendenda fuit diuerſitas: Video enim Pontificios ſibi mire placere, cumulādis huiuſmodi ſententiis. 6. Adiiciam & hanc obſeruationem: Cum olim vna cōtinua, & coniuncta actio fuerit Baptiſmi, vnctionis & impoſitionis manuū: qua occaſione & ratione primum cœperit diuelli & diſtingui, donec tādem peculiare, diſtinctum & ſeparatū Sacramentū, quod ſua antitheſi Baptiſmum lōge ſuperaret, ex chriſmatione factum eſt? Deprehendi autem triplicem potiſſimum fuiſſe occaſionē. 1. Quando ab hereticis vel in ſchiſmate vero baptiſmo baptizati ad Eccleſiā redibant, tunc non rebaptizabantur, ſed vel impoſitione manuū, vel vnctione Chriſmatis recipiebātur. Huius rei frequēs eſt mentio in diſputationib. veterum de cōtrouerſia Cypriani. Ita etiam ſancit Concilium Laodicēſe, *Concilium Laodicenſe.* Can. 7. Qui à Nouatianis redeunt, doceantur Symbolum fidei: & vncti ſacro chriſmate, ſic myſteriis cōmunicent. Arelatenſe Can. 8. Si ad Eccleſiam aliqui de hæreſi Arriana venerint, interrogēt eos noſtræ fidei Sacerdotes Symbolum. Et ſi prꝧuiderint, in Patrē, Filium, & Spiritum ſanctū eos baptizatos, manus eis tantum imponant, vt accipiāt Spiritum ſanctum. Ita Leo epiſt. 77. Qui apud hæreticos baptizatus eſt, nō rebaptizetur: ſed Spiritus ſancti inuocatione, per manuū impoſitionem cōfirmetur, quia Baptiſmi tantum formam, ſine ſanctificatione accepit. Hæc Leo: Non autē idem ritus fuit vbique, id quod etiā Gregorius teſtatur de Conſecra. 4. ca. Ab antiqua. Narrat enim, Occidentē per manus impoſitionem, Orientem per chriſmatis vnctionē recipere eos qui apud hæreſin recte baptizati ad Eccleſiā redibāt. Num vero ideo hoc factū fuit, quaſi Baptiſmus per ſe ſit ſine ſanctificatione, & Spiritu ſancto? Certe Epheſ. 5. ſanctificatio expreſſe tribuitur Baptiſmo. Et opulenta effuſio Spiritus, Tit. 3. Sed qui baptizatus fuit, nō habens verā fidem, non potuit accipere Spiritū ſanctum, & ſanctificationē Baptiſmi: illa enim fide accipimus. Sed quando poſtea ad veram fidem conuertebatur, tūc demum recte & ſalutariter apprehēdebat promiſſionem Baptiſmi: atq; ita ſanctificationem Baptiſ-

H 5 mi,

ſuI, antea obiatam quidem, ſed non acceptam, tunc primum fide vera accipiebat: idq; vt fieret, inuocabatur ſuper eum Spiritus ſanctus: cui inuocationi adhibebatur Symbolum impoſitionis manuum, ſicut Auguſtinus inquit, nihil aliud eſſe manuum impoſitionem, quam orationẽ ſuper hominẽ, lib. 3. contra Donatiſtas ca. 16. Et ca. 1. quæſt. 1. c. Paulianiſtæ, extat hæc ſententia: Dum ab eis baptizãtur, qui in hæreſi vel ſchiſmate eis communicant, Sacramẽtum quidem Baptiſmi ab eis accipiunt, virtutẽ vero non conſequuntur, quam ſine fide nullus cõſequi poteſt, ſicut Dominus in patria ſua, non poterat facere vllum ſignum, propter incredulitatem ipſorũ. Auguſt. cõtra Donatiſtas 5. c. 23. Manus impoſitio ſi nõ adhiberetur, ab hæreſi venienti tanquam extra omnẽ culpã eſſe iudicaretur: propter charitatis autẽ copulationẽ, manus hæreticis correctis imponitur. *Auguſtinus.*

Secũda occaſio fuit, quando in neceſſitate aliquis, vel à Catechumeno, vel à laico baptizatus erat: tũc vt Baptiſmus ille tanquam verus & legitimus approbaretur & confirmaretur: ductus fuit baptizatus ad Epiſcopum. Ita Concilium Elibertanum inquit, Can. 18. fidelem, & in neceſſitate catechumenum, poſſe baptizare, ita vt ſi ille qui ſic baptizatus fuit ſuperuixerit, ad Epiſcopum eum perducat, vt per manus impoſitionem perfici poſſit. Ita hiſtoria de Nouato apud Euſebium lib. 6 ca. 33. oſtendit, illis qui decumbentes in lecto baptizabantur, non adhiberi potuiſſe reliquos tũc vſitatos ritus: quos tamen ne quid omitteretur, poſtea recuperata valetudine ſubſequi volebãt, ſicut & Athanaſij hiſtoria recitatur. 1. quæſt. 1. c. Spiritus S. Tertia ratio & occaſio illa fuit quã Hieronymus deſcribit in Dialogo aduerſus Luciferianos. Narrat enim, ſuo tempore Eccleſiarum conſuetudinem fuiſſe, vt ad eos qui in minorib. vrbibus, per presbyteros & diaconos baptizati erant, Epiſcopus ad inuocationẽ Spiritus S. manũ impoſiturus excurreret. Et fuit abſq; dubio bona & vtilis conſuetudo, ad retinendã & conſeruandam doctrinæ & fidei puritatẽ, quod Epiſcopus eos qui ab aliis baptizati erãt, ipſe de doctrina & fide interrogabat, & examinabat: & quãdo intelligebat eos recte credere, & legitime baptizatos eſſe, verbo eos confirmabat: & impoſitis ſuper ipſos manibus, Spiritum ſanctũ ipſis inuocabat, vt in fide illa perſeuerarent. Sed & ex hac conſuetudine, & ex more recipiẽdi eos qui ab hæreſi ad Eccleſiã reuertebantur, iam tum Hieronymi tempore, imo lõge ante, non vulgus tantũ, ſed & Epiſcopi quidam hauſerant hanc opinionẽ, quaſi Baptiſma ipſum eſſet ſine Spiritu ſancto: qui tunc primũ daretur & acciperetur, quando Epiſcopus ad inuocationem Spiritus ſancti, manus baptizatis imponeret. Hãc vero opinionem, quæ tamen eſt Tertulliani presbyteri, Cornelij Papæ, & Cypriani Epiſcopi, Hierony. ſerio & grauiter refutat. Et probat Baptiſma non eſſe ſine Spiritu ſancto, quia nulli hominum ſine Spiritu ſancto peccata dimittantur: anima etiam in Baptiſmo non purgetur ſordibus ſine Spiritu ſancto. *Hieronymus.*

Quærit autẽ Hieronymus, cum Spiritus ſanctus in vero baptiſmate tribuatur, quare in Eccleſia baptizatus, per manus Epiſcopi dicatur accipere Spiritum S. Et ibi quidem locus fuiſſet dicendi, ſicut Pontificij iam dicunt in Baptiſmo tantum dari Spiritum ſanctum ad regenerationem, ad reliqua vero neceſſaria dona, Spiritum ſanctum non dari vel accipi in baptiſmo, ſed illud demum fieri in Epiſcopali confirmatione. Sed Hieron. hoc non dicit: ſimpliciter autem reſpondet, hanc obſeruationem deſcendere ex ea autoritate, quod poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit. Mox verò quomodo hoc intelligi velit ſubiungit, cum inquit: Et multis in locis idem factitatũ reperimus, ad honorẽ potius ſacerdotij, quam ad legis neceſſitatem: alioqui ſi ad Epiſcopi tantum imprecationem Spiritus ſanctus defluit, lugendi ſunt, qui in vinculis aut in caſtellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati, antè dormierunt, quam ab Epiſcopis inuiſerentur. Hæc Hieronymi explicatio diligenter obſeruãda eſt: præbet enim lucẽ ad intelligendas multas hiſtorias & ſentẽtias veterũ, de accipiendo Spiritu ſancto, per impoſitionem manuũ Epiſcopi. Et hinc etiã intelligi poteſt, quomodo Eccleſiaſtica illa conſuetudo poſtea magis magiſq; degenerarit, aſſutis ſubinde nouis ritib. & opinionibus. Tandẽ enim extincta luce doctrinæ, ex illo quod ad honorẽ Epiſcopatus, nõ ad legis neceſſitatem factum, quodq; in illis qui ab hæreſi reuertebantur ſeruatum fuerat, fabricatũ eſt peculiare & vniuerſale Sacramentũ pro omnibus baptizatis: & additæ ſunt opiniones manifeſte derogantes dignitati & virtuti Baptiſmi, quæ ſuprà recitatæ ſunt. Et hæc ſunt, quæ dixi ex veterib. probari non poſſe. Nam & Auguſt. contra Donatiſtas lib. 3. ca. 16. quærit, quare Spiritus S. in ſola catholica, per manus impoſitionem dari dicatur? Et reſpõdet, nõ de illa quæ Pontificij ſuæ confirmationi tribuunt, ſed inquit: Hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait: Caritas diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. Ipſa enim eſt caritas, quam non habent qui ab Eccleſiæ catholicæ communione præciſi ſunt. Item: Quia nunc hoc expectet, vt hi quibus manus ad accipiendum Spiritum ſanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inuiſibiliter & latenter per vinculum pacis, eorum cordibus diuina charitas inſpirari intelligitur, &c. *Auguſtinus.*

Expreſſe autem loquitur de hæreticis & ſchiſmaticis reuertentibus. Quomodo verò per manus impoſitionem charitas inſpiratur, reſpondet Auguſtinus: Manus impoſitio quid aliud eſt, quàm oratio ſuper hominem: ergo non ſicut baptiſmus, repeti non poteſt. Et Gratianus de illa Auguſtini ſententia 1. q. 1. c. Arrianos, inquit: Ex eo quod manus impoſitio iterari præcipitur, Sacramentum non eſſe oſtenditur. Quæcunq; igitur ex veteribus citantur, longè alia & diuerſa ſunt, quam Pontificia confirmatio, ſicut illa ſuprà deſcripta eſt.

His ita explicatis, facile & planum erit examen Canonum de Confirmatione. Quod enim primus Canon damnat talem confirmationem, quæ conſiſtat in Catecheſi, & profeſſione fidei puerorum, hanc habet ſententiã & rationem. Noſtri ſæpe oſtẽderunt, ritum Confirmationis, remotis inutilibus, ſuperſtitioſis, & cum ſcriptura pugnantibus traditionibus, piè & ad Eccleſiæ ædificationem, iuxta Scripturæ conſenſum, hoc modo poſſe vſurpari, vt ſcilicet illi qui in infantia baptizati ſunt (talis enim nunc eſt Eccleſiæ ſtatus) cum ad annos diſcretionis perueniſſent, diligẽter in certa & ſimplici catecheſi, doctrinæ Eccleſiæ inſtituerentur. Et cum initia mediocriter percepiſſe viderentur, poſtea Epiſcopo & Eccleſiæ offerrentur: atque ibi puer in infantia baptizatus, primo breui & ſimplici commonefactione admoneretur de ſuo Baptiſmo: quo ſcilicet ſit baptizatus, quomodo, quare, & in quid ſit baptizatus, quid in illo Baptiſmo tota Trinitas ipſi *Quid poſſit eſſe legitimus vſus ritus cõfirmationis.*

contu-

contulerit & obſignârit, fœdus ſcilicet pacis, & pactũ gratię: quomodo ibi facta ſit abrenunciatio Satanæ, profeſſio fidei, & promiſſio obedientiæ. Secundo, puer ipſe coram Eccleſia ederet propriã & publicam profeſſionẽ huius doctrinæ & fidei. Tertio, interrogaretur de præcipuis Chriſtianę religionis capitibus, ad ſingula reſpõderet: aut ſi quid minus intelligeret, rectius erudiretur. Quarto, admoneretur, & hac profeſſione oſtenderet, ſe diſſentire ab omnibus ethnicis, hæreticis, phanaticis & prophanis opinionibus. Quinto, adderetur grauis & ſeria exhortatio ex verbo Dei, vt in pacto Baptiſmi, & in illa doctrina & fide perſeueraret, & proficiẽdo ſubinde confirmaretur. Sexto, fieret publica precatio pro illis pueris, vt Deus Spiritu ſuo ſancto illos in hac profeſſione gubernare, cõſeruare & cõfirmare dignaretur. Ad quam precationẽ, ſine ſuperſtitione adhiberi poſſet impoſitio manuũ. Nec inanis eſſet ea precatio: nititur enim promiſſionib. de dono perſeuerantiæ, & gratia confirmationis.

Talis ritus confirmationis, valde multũ vtilitatis ad ædificationem iuuentutis & totius Eccleſiæ conferret: eſſet etiam conſentaneus & Scripturæ, & puriori antiquitati. In Apoſtolica enim impoſitione manuum, factam fuiſſe explorationem doctrinæ & profeſſionem fidei, manifeſte teſtatur hiſtoria, Acto. 19. De exhortatione etiam ad perſeuerãtiam, & de cõfirmatione per verbũ, in ſemel ſuſcepta doctrina & fide, extãt Apoſtolicæ Eccleſiæ exempla, Acto. 14. 15. & 18. Et adhibitam fuiſſe publicam precationem, teſtatur hiſtoria, Actor. 8. Ita de exploratione & profeſſione doctrinæ & fidei in cõfirmatione, loquuntur Canon Laodicenus 7. Arelatenſis 8. ſicut ſupra notauimus. Atq; ideo canon Aurelianenſis perfectam ætatem requirit in cõfirmando. Nec male huc cõuenit, quod Dionyſius in fine Eccleſiaſticæ hierarchiæ ſcribit de magiſtro Catecheſeon, cui pueri in infantia baptizati tradebantur inſtituendi: vt ad profeſſionẽ fidei, abrenũciationem Satanæ, & pollicitationem obedientiæ Dei, in Baptiſmo factam præſtãdam & ſeruandam, doctrina & exhortationibus inducerentur.

Colloquium Ratiſponẽſe Eccius. Hæc in colloquio Ratiſponenſi, Anno 1541. propoſita fuerunt. Sed Eccius nomine Pontificiorum, ſimpliciter & ſuperbe omnia illa reiecit, affirmans in confirmatione non expectandum eſſe vſum rationis. Sẽtit igitur, tunc eſſe adhibendã, quãdo nec cõmonefactio de ſuſcepto Baptiſmo, nec exploratio doctrinæ, nec profeſſio fidei, nec exhortatio ad perſeuerantiã, in pueris locũ poteſt habere. Et ita dictum eſt à noſtris, ſi hæc ex ritu confirmationis tollãtur, etiamſi nihil cõtineret ſuperſtitionis, eſſe tamen tãtum ocioſam ceremoniã. Et ex hac narratione Lector intelligit, quid primus hic Canon de Confirmatione ſibi velit, vnde ſit ſumptus, & quo reſpiciat, quando meminit ocioſæ ceremoniæ catecheſeos, & profeſſionis fidei. Multi cogitârũt, etiamſi reliqua vſitata in ſua cõfirmatione Pontificij retinere vellent, fore tamen vt catecheſin, exhortationem doctrinę, profeſſionem fidei, commonefactionem de ſuſcepto Baptiſmo, & exhortationẽ de perſeuerantia adiungerent, vt ita ſpeciem aliquam pietatis haberet. Sed hæc omnia manifeſtiſſimæ vtilitatis, anathemate primi Canonis oblique iugulantur. *Effectus chriſmatis ſecundum Pontific.* Volunt enim eſſe tale Sacramentum, quod ex opere operato, propter Chriſmatis virtutẽ, conferat gratiam maiorem quam quæ ſit Baptiſmi.

Miretur autem aliquis, quare Pontificij in ſua confirmatione illa tolerare nolint. Sed ratio eſt, quia hoc modo cõfirmatio nihil aliud eſſet, quam cõmonefactio de ſuſcepto Baptiſmo: & eſſet corroboratio in gratia, quæ in Baptiſmo collata eſt. Illud vero Põtificij nolunt, ſicut ſupra oſtenſum eſt: atq; propterea hæc quæ diximus, ea ſua confirmatione exterminant, licet valde inſidioſe poſita ſint verba Canonis, (Non tantũ eſſe catecheſin & profeſſionẽ fidei) cum tamen plerunq; talẽ ætatem in cõfirmatione deligãt, vbi plane nullus poteſt locus eſſe catecheſi, explorationi, profeſſioni & exhortationi. Vſq; adeo nullã, vel manifeſtiſſime vtilem emẽdationẽ homines iſti vel tolerare poſſunt, vel admittere cogitant. Quia igitur nihil quod æquũ eſt, ab illis obtineri poteſt, dicimus quod res eſt: Cõfirmationẽ ſicut illa in regno Põtificio vſurpatur, & ſupra deſcripta eſt, non tãtum ocioſam eſſe ceremoniã, ſed multis vanis, ſuperſtitioſis & impiis opinionib. & traditionib. contaminatã, id quod hactenus ſatis demonſtratũ eſt. Quod ſecundũ Canonem attinet: Qualem & quantam virtutem ſuo chriſmati, ſine vllo mandato & promiſſione diuina tribuãt, & quanta ſit iniuria & cõtumelia Baptiſmi, illam virtutẽ Baptiſmo detrahere, & ad Chriſma, quod nullum omnino habet verbum Dei, transferre, hactenus multis oſtenſum eſt. Sed ad hæc omnia, ſolo anathematis ſtrepitu reſpõdent. Notet autẽ Lector, quod Chriſmati non tantũ ſignificationem & cõmonefactionem aliquam de efficacia Baptiſmi, ſed virtutẽ ſpiritualem & diuinã, peculiarem & diſtinctam à Baptiſmo tribui velint: ita vt ſicut in Euchariſtia aliquis iudicium ſibi poteſt manducare & bibere, ita ſentiunt, attrectatione Chriſmatis minus reuerenti, ſupremam indignationem Dei, & plus quam gehennã incurri. *Chriſmati plane deuina virtus adſcribitur.* Sicut Viennæ quõdã Faber Epiſcopus clamitauit, fundamenta orbis tantum non collapſura, cum miniſter deferẽs ampullam Chriſmatis, calceos æſtu in itinere torrefactos, pinguedine ex ampullæ orificio exundante & ſuperfluente, ex ſimplicitate quadam perunxiſſet.

Illinitio chriſmatis eſt ſolorum Epiſcoporum. Tertius Canon illinitionem Chriſmatis in Cõfirmatione, ſolis Epiſcopis ſub anathematis interminatione vendicat. Reſpondeo autẽ id quod Lutherus dicit, de captiuitate Babylonica: Quales ſũt Epiſcopi, tale etiã volunt habere miniſteriũ. Quia enim prædicationẽ verbi, & adminiſtrationẽ verorum Sacramentorũ à ſe & ad alios inferiores reiecerunt: ne tamen ipſi nihil quod agerẽt, haberent, delibutionẽ Chriſmatis, vt minime laborioſam & moleſtam inuenerũt: cum ad legitimum Epiſcopi munus obeũdum, pleriq; ſint, ſicut illuſtris quondam adoleſcens, in collegio ipſorũ, cum recitanda eſſent Pauli verba (Sicut eſtis azymi) cecinit, Sicut eſtis aſini. Conſideret autẽ Lector, quanta ſit hominum iſtorũ lenitas & prodigalitas in profuſione anathematum. Scriptura ignorat diſcrimẽ Epiſcopi & Presbyteri. *Hieronymus.* Hieronymus dicit; Quicquid huius ſit, magis ad honorem ſacerdotij, quã ad legis neceſſitatem fieri. Notum etiam eſt, quod Cõcilium Toletanum primũ, Cano. 20. ſtatuit, abſente Epiſcopo, presbyterũ poſſe chriſmare. Et addit, ad illud vſq; tẽpus, quibuſdã in locis presbyteros chriſma confeciſſe. Notum eſt etiam, quod Gregorius diſtinct. 95. ca. peruenit. presbyteris concedit, vt in frontibus Chriſmate tangere debeant baptizatos. Nec ignorant, quomodo Canoniſtæ, quomodo Alexander, Thomas, Richardus, hanc quæſtionẽ ex illo Canone diſputẽt. Et tamen anathema dicũt, ſi

quis ſimplicem Sacerdotem dixerit poſſe miniſtrũ eſſe confirmationis. Anathema igitur erit etiam omnis Epiſcopus, qui oues ſuas non ipſe Chriſmate confirmarit. Canones enim volunt, neminẽ alium, ſed Epiſcopum ipſum debere chriſmare. Extra de ſacra vnctione. Atqui quæ ætas proximorum annorum in Epiſcopatibus pinguiuſculis meminit, Epiſcopum ipſum ſingulas ſuas oues chriſmaſſe? Excogitatum enim eſt ludibriũ ſuffraganeorum. Coemit ſiquidem aliquis Epiſcopatum in Turcia, puta Sidonium, Tripolitanum, Bethlehemiticum: & iuramento ſe obſtringit, ſe gentes illas ad fidem conuerſurum. Cumq́; viã iter ingreſſus eſt, mox reuerſus conqueritur de difficultate & impoſſibilitate: ibi Pontifex abſoluit illum à iuramento: Quia vero tamen habet titulum Epiſcopi, ſed ſine Eccleſia, per talem laruam, noſtri Epiſcopi poſtea in ſuis diœceſibus confirmationem, ordinationes, conſecrationes, & huius farinæ alia perficiunt. Atque ſic egregie ſcilicet ſatisfit Canonibus, quando fictitius & laruatus ſuffraganeus, alienas oues ſignat, ipſo Epiſcopo interim iuxta morem ſuum, ſua agẽte. Et tamen non verentur in tali etiam caſu, anathemata crepare. Quid igitur eſt, ſi hoc non eſt vniuerſam religionem ludibrio habere?

SESSIONES CONCILII TRIDENTINI ſub Iulio III.

Non opus eſſe iudico, repetere hiſtoriam, quomodo Conciliũ Tridentinum ſub Paulo III. conflato funeſto in Germania bello, primũ Bononiam tranſlatum, poſtea morte Pauli III. interceptum: & quomodo mox ſub Iulio III. cum viderentur ſibi de tota Germania triumphaſſe, continuandum & proſequendum rurſus indictum fuerit. Illa enim Sleidanus in ſua hiſtoria copioſe & fideliter annotauit: vbi etiam Lector inueniet, quæ interea in armatis Imperij Comitijs, de Concilio acta & decreta fuerunt, quæq́; poſtea inſecuta ſunt.

His igitur ad ſuos authores, vnde peti & poſſunt & debent, reiectis: nos eorum quę ſub Iulio III. decreta ſunt, examen ea ratione quam in præcedentibus ſeruauimus, proſequemur.

DECRETVM DE SANCTISSIMO EVCHARISTIÆ SACRAmento, publicatum in tertia Seſſione Tridentina, ſub Iulio Papa III. die 11. Octobris, 1551.

Sacroſancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea, eiſdem ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legato & nuncijs, etſi in eum finem, non abſque peculiari ſcilicet ductu & gubernatione conuenerit, vt veram & antiquam de fide & Sacramentis doctrinam exponeret, & vt hæreſibus omnibus & alijs grauiſſimis incommodis, quibus Dei Eccleſia miſere nunc exagitatur, & in multas & varias partes ſcinditur, remedium afferret, hoc præſertim iam inde à principio in votis habuit, vt ſtirpitus conuelleret zizania execrabilium errorum & ſchiſmatum, quæ inimicus homo his noſtris calamitoſis temporibus in doctrina fidei, vſu & cultu ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſuperſeminauit: quam alioqui Saluator noſter in Eccleſia ſua tanquam Symbolum reliquit, eius vnitatis & charitatis, qua Chriſtianos omnes inter ſe coniunctos & copulatos eſſe voluit. Itaque eadem ſacroſancta Synodus, ſanam & ſyncerum illam de venerabili hoc & diuino Euchariſtiæ Sacramento doctrinam tradens, quam ſemper Catholica Eccleſia ab ipſo Ieſu Chriſto, Domino noſtro, & eius Apoſtolis erudita atque à Spiritu ſancto, illi omnem veritatem indies ſuggerente, edocta retinuit, & ad finem vſque ſeculi conſeruabit: omnibus Chriſti fidelibus interdicit, ne poſt hac de ſanctiſſima Euchariſtia aliter credere, docere aut prædicare audeant, quam vt eſt hoc præſenti decreto explicatum atque definitum.

DE REALI PRÆSENTIA DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI in Euchariſtiæ Sacramento, & de Conſecratione.

CAPVT I.

Principio docet ſancta ſynodus, & aperte ac ſimpliciter profitetur, in almo ſanctæ Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis & vini conſecrationem, D. N. Ieſum Chriſtum, verum Deum atque hominem, vere realiter ac ſubſtantialiter, ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri. Nec enim hæc inter ſe pugnant, vt ipſe Saluator noſter ſemper ad dexteram Patris in cœlis aſſideat, iuxta modum exiſtendi naturalem: & vt multis nihilominus alijs in locis, Sacramentaliter præſens ſua ſubſtantia nobis adſit ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per fidem illuſtrata, aſſequi poſſumus, & conſtantiſſime credere debemus. Ita enim maiores noſtri omnes, quotquot in vera Chriſti Eccleſia fuerunt, qui de ſanctiſſimo hoc Sacramento diſſeruerunt, apertiſſime profeſſi ſunt, hoc tam mirabile Sacramentum, in vltima cœna redemptorem noſtrum inſtituiſſe, cum poſt panis viniq́; benedictionem, ſe ſuum ipſius corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt. Quæ verba à ſanctis Euangeliſtis commemorata, & à diuo Paulo poſtea repetita, cum propriam illam & apertiſſimam ſignificationem præ ſe ferant, ſecundum quam à Patribus intellecta ſunt, indigniſſimum ſane flagitium eſt, ea à quibuſdam contentioſis & prauis hominibus, ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & ſanguinis Chriſti negatur, contra vniuerſum Eccleſiæ ſenſum detorqueri, quæ tanquam columna & firmamentum veritatis, hæc ab impijs hominibus excogitata commenta, velut ſatanica deteſtata eſt, grato ſemper & memori animo præſtantiſſimum hoc Chriſti beneficium agnoſcens.

CANON I.

Si quis negauerit, in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento contineri, vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem, vna cum anima & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac proinde totum Chriſtum: ſed dixerit, tantummodo eſſe in eo, vt in ſigno, vel figura, aut virtute, anathema ſit.

De præſentia corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in ſacroſancta ſua Cœna: ſine de vero & genuino ſenſu verborum cœnæ, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus: vehemens & vere triſtis eſt hoc tempore controuerſia in Eccleſia: quibuſdam contendentibus, verba illa non eſſe accipienda in eo ſenſu, quem ſimplex, propria, genuina & in Scriptura vſitata ipſorum ſignificatio præbet: ſed per tropos eo eſſe detorquenda, vt vera & realis præſentia ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Chriſti, ex cœna ipſius tollatur & ſubmoueatur longius, quam cœlum diſtat à terra. Et in cœna Dominica, apud nos in terris, relinquatur tantum vel ſignum & figura procul abſentis, & longe à nobis remoti corporis & ſanguinis Chriſti: vel Chriſtus dicatur in cœna ſua præſens eſſe, tantum ſecundum diuinam ſuam naturam, præbens & exhibens communicantibus, nõ ipſam ſubſtantiam, ſed virtutem tantum & vigorem corporis & ſanguinis ſui, non pręſentis, ſed procul abſentis, & à Cœna longius remoti, quam aſpectabile hoc cœlum diſtat à terra. Ego vero ab illorum opinionibus fateor, me diſſentire: ſimpliciter vero & *De præſentia corporis Chriſti.*

aperte

aperte profiteor, me amplecti & probare illarum Eccleſiarum ſententiam, quæ agnoſcunt & docent veram & ſubſtãtialem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna, in eo ſenſu quẽ verba Cœnæ, ſimplici, propria, vſitata & genuina ſua ſignificatione præbent. Et in hac ſententia, vtriuſq; partis argumentis diligenter conſideratis, acquieſco. Neque enim ſine periculo animæ fieri poteſt, ſi quis ludat fingendis opinionibus in expoſitione verborum Cœnæ. Scriptum enim eſt, eos qui non diiudicant illud corpus Domini, quod verba cœnę ibi affirmant exhiberi & accipi, manducare ſibi iudicium. Diiudicatio autem rite fieri non poteſt, ſi à vero & genuino ſenſu verborum (Hoc eſt corpus meum) aberretur. Non igitur quæuis opiniones, de expoſitione horum vocabulorum temere ſunt amplectendæ, ſed diligenter inquirenda & cõſideranda ſunt fundamenta: vt nõ præſumptas noſtras opiniones in verba illa ingeramus, ſed vt ipſa verba & repetitiones cœnæ, quæ in Scriptura extant, oſtendant & præbeant nobis veram & genuinam interpretationem & ſententiam: idq; non obſcuris & ambiguis coniecturis, ſed perſpicuis, certis & firmis indiciis & teſtimoniis, vt gloriari poſſimus, nos mentem Chriſti tenere. 1. Cor. 2. Quia vero Scriptura non eſt priuatę interpretationis, 2. Per. 1. ſimplex illa regula omnium eſt certiſſima, tutiſſima & firmiſſima: quod ſcilicet eadem doctrina & ſententia in diuerſis Scripturę locis, ideo repetita eſt, vt ipſius Spiritus ſancti interpretatio, ex illa collatione locorum inquiri & deprehendi poſſit. Et quãdo Spiritus ſanctus in Scriptura ſententiam aliquam, aliter quam ſicut verba ſimpliciter & proprie ſonant, intelligi voluit, illud vel in eodem, vel in alio loco non obſcure explicauit & oſtẽdit. Iam vero deſcriptio cœnæ, à diuerſis Scriptoribus, & quidem diuerſis temporibus repetita extat in Scriptura. Nulla autem reperiũtur indicia, ſimplicem, propriam, vſitatam & genuinam ſignificationem illorum verborum (Hoc eſt corpus meum) eſſe deſerendam. Offerunt ſe autem multæ manifeſtæ oſtenſiones, eam ſententiam eſſe retinendam, quam ſimplex, propria, & Scripturæ vſitata verborum ſignificatio præbet: ſicut in peculiari libello, plenius hoc à nobis demonſtratum eſt. Et hæc ſententia in nullum fidei articulum impingit. Certũ enim eſt, quia in humana natura Chriſti, tota plenitudo diuinitatis habitat corporaliter: & per aſcenſionẽ humana natura in Chriſto exaltata eſt, ſuper omne nomen, quod nominatur, ſiue in hoc, ſiue in futuro ſeculo: ideo Chriſtum corpore ſuo poſſe adeſſe vbicunq; voluerit, & facere quodcunque voluerit. Præſentia igitur corporis Chriſti in Cœna, non pugnat cũ articulis fidei, vel de veritate humanæ naturæ, vel de aſcenſione Chriſti. Habet etiam hæc ſententia perpetuum conſenſum veteris, veræ & purioris Eccleſiæ: & plena eſt dulciſſimarum conſolationum: quę omnes, ſtabilita abſentia corporis & ſanguinis Chriſti, conſcientiis eripiuntur. Sed hæc in repetitione ſanę doctrinæ de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, iuſta tractatione explicauimus. Non igitur opus eſſe iudico, vt integra controuerſiæ huius tractatio hoc loco repetatur. Hæc pauca vero ideo hoc loco annotare volui, vt oſtenderem, meam confeſſionem coniunctam eſſe cum illis Eccleſiis, quæ à Sacramentariorum opinionibus alienæ ſunt, & ſententiam de vera & ſubſtantiali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, iuxta ſimplicem & genuinam verborum inſtitutionis proprietatem amplectuntur & profitentur. De primo igitur capitulo & 1. Canone, quod attinet ad præſentiam ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, nihil amplius iam diſputabo, ne rationem examinis prætergrediar.

Diiudicatio corporis Chriſti.

Duo tamen adhuc in explicatione huius capituli expendenda ſunt. Primum quod verbo continendi, videtur definire velle modum præſentię corporis & ſanguinis Chriſti in cœna. Nos vero præſentiam ipſam quia teſtimoniũ habet verbi Dei, ſimpliciter credimus: de modo vero præſentiæ, quia verbo Dei reuelatus non eſt, iudicamus non eſſe diſputandum. Non igitur definimus certum modum illius præſentiæ, ſed eum humiliter commendamus ſapientię & omnipotentiæ Dei. Non ſtatuimus Phyſicam ſeu Geometricam, craſſam & carnalem rationem prſentiæ. Non diſputamus de locali incluſione: nec de deſcenſione, vel aſcenſione corporis Chriſti. Et breuiter, non ſentimus corpus Chriſti in cœna adeſſe modo aliquo, ſeu ratione naturali huius ſeculi.

De modo præſentia corporis Chriſti.

Fundamentum etiam præſentiæ corporis Chriſti in cœna, Lutherus monuit, non eſſe collocandum in diſputatione de vbiquitate, ſed in veritate verborum inſtitutionis. Nec Tranſſubſtantiationẽ pro articulo fidei recipimus, de qua poſtea dicendum erit. Sed ſicut verba cœnæ docent, ſimpliciter credimus illam præſentiam: modum vero & rationem non definimus, ſed ſapientiæ Chriſti veracis & omnipotentia commendamus.

Alterum quod obſeruãdum dixi, eſt illud quod mentionem faciunt conſecrationis panis & vini, & tamen, quæ & qualis illa ſit, non explicant: cum tamen conſtet, à multis petitum fuiſſe à Patribus Concilij, vt inter tam varias diſputationes & opiniones, certam formam conſecrationis Euchariſtiæ definirent & determinarent.

Conſecratio panis & vini.

Quidam enim diſputant, in tacita murmuratione quatuor horum verborum ſuper panem (Hoc eſt corpus meum) conſiſtere conſecrationem: ita vt nec ea quæ in inſtitutione præcedunt, nec quæ ſequuntur, ad conſecrationem vel pertineant, vel requirantur: ſed in ſyllabis & literis quatuor illorũ verborum, ea ſit vis & ἐνέργεια, vt ſi à Sacerdote ſuper panem pronuncientur, poſſint ſubſtãtiam panis conuertere in corpus Chriſti.

Quidam, vt Thomas, alia etiam quędam ex verbis inſtitutionis, ad cõſecrationem requiri & pertinere contendunt. Extat libellus Beſſarionis, in quo prolixe diſputat hanc quæſtionem: An conſecratio fiat per verba inſtitutionis, an vero per verba Canonis, vel an vtraque ſimul ad conſecrationem neceſſaria ſint. Et Colonienſes in ſuo antididagmate, ſerio & multis contendunt, eos vehementer inſanire, qui exiſtimant panem & vinum conſecrari in corpus & ſanguinem Chriſti per verba inſtitutionis, ſi non adhibeantur etiam verba & preces Canonis. Et inter Pontificios multi publice ſcribunt, illas Eccleſias, quæ non adhibito Papiſtico Canone, verbis inſtitutionis Chriſti in Cœna vtuntur, non habere verum corpus & ſanguinem Chriſti, ſed tantum panarium Sacramentum, ſicut Lindanus inquit.

Colonienſes.

Diſputatur etiam, an ad conſecrationem Euchariſtiæ neceſſaria ſit, altaris, ſacerdotis, vaſorum, veſtium, & reliquæ miſſalis panopliæ Pontificialis conſecratio.

Inter has tam diuerſas opiniones, Tridētini Patres à multis requiſiti, noluerunt ſe interponere: ſed ſimpliciter hac declaratione, nominant cōſecrationē panis & vini. Et quo cōſilio illud fiat, Lector expendat. Res autem per ſe plana eſt: Quidam enim Papiſticam conſecrationem ita reiecerunt, vt fingerent, etiam ſine verbis inſtitutionis, poſſe celebrari cœnam Dominicam. Quod manifeſte falſum eſt. Certiſſimum enim eſt, Sacramentum non eſſe ſine verbo, ſicut Baptiſmū Paulus vocat lauacrum aquæ in verbo, Epheſ. 5. Et Auguſtini ſententia recte habet, Accedat verbum ad elementū, & fit Sacramentū. Item: Tolle verbū ex Baptiſmo, & quid erit aqua niſi aqua? Nullo modo igitur Euchariſtia eſſe poteſt, ſine adhibitione verbi. Si .n. ea Euchariſtia tollatur verbū, nihil aliud erit panis quā panis. Et inde Auguſtinus contra Fauſtum li. 20. c. 13. inquit: Noſter panis & calix, certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde quod nō ita fit, quamuis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non Sacramentum religionis. Hoc fundamentum firmiſſimū eſt, ex definitione Sacramēti. Illa vero adhibitio verbi ad elemētum in Sacramentis, vocatur veteribus ſanctificatio: vulgus vocat conſecrationem. Paulus ex deſcriptione Marci, nominat benedictionem, cū inquit: Poculum benedictionis cui benedicimus, 1. Cor. 10. Quod ſi iā quæritur, quodnam ſit verbū illud benedictionis, quo accedente ad panem & vinum, fiat Sacramentum corporis & ſanguinis Domini: certe hoc extra controuerſiā eſt, ſicut vnumquodq; Sacramentum habet certum aliquod verbum Dei, ſibi proprium & peculiare: ita etiam Euchariſtiā habere certum, proprium & peculiare verbum, ipſam ſcilicet diuinam inſtitutionem. Exiſtimo vero, apud illos qui non cenſent humana diuinis eſſe vel æquanda, vel præferenda: & hoc extra dubitationem eſſe, impie eum facere, quicunq; benedictionem, ſanctificationem, ſiue cōſecrationem Euchariſtiæ, verbis diuinæ inſtitutionis derogat, & ad preces Canonis, qui ab hominibus ex corrupto & integro, imo ex quamplurimis corruptis, conſarcinatus eſt, transfert. Nec ſane partienda eſt illa ſiue benedictio, ſiue cōſecratio inter Dei verbum, & inter verba ab hominibus tradita. Non enim quoduis verbū, ſed Dei verbum requiritur ad Sacramētum. Et verbo Dei, vt ſit igne probatum, nihil eſt addendum: Prouer. 30. Præcipue Teſtamento Filij Dei, nihil eſt ſuperaddendum, Gala. 3. Et breuiter, Chriſtus iuſſit nos in actione Euchariſtiæ, facere quod ipſe fecit. Non autem mutam ipſe actionem exercuit, ſed dixit. Et quid dixerit, in ſcriptura, quātum Spiritus ſanctus nobis neceſſarium eſſe iudicauit, traditū eſt. Vetus igitur Eccleſia, licet aliis etiam exhortationibus & precationibus in adminiſtratione Euchariſtiæ vſa eſt: ſimpliciter tamē, & recte ſenſit, ſermone Chriſti, hoc eſt, verbis inſtitutionis diuinæ, fieri benedictionem, ſeu conſecrationem Euchariſtiæ.

Auguſtinus.

Locus vero omnium clariſſimus extat apud Ambroſium de Sacramento, li. 4. c. 4. Cū enim dixiſſet, panem eſſe corpus Chriſti cōſecratione, mox quærit, quibus verbis & cuius ſermone benedictio illa fiat. Reſpondet autem; verbis & ſermone Domini Ieſu: & addit differentiam eſſe inter reliqua, quæ in illa actione dicuntur, quæ vel ſunt precationes, vel Euchariſtiæ: illa vero dicit, non pertinere ad conſecrationem ſeu benedictionem Euchariſtiæ. Sed quando iam conſecrādum & conficiendum eſt Sacramentum, tunc dicit, Sacerdotem iam non ſuis amplius, ſed Chriſti verbis vti. Quæ vero illa Chriſti verba ſint, c. 5. diſerte explicat, recitans verba inſtitutionis. Et nota eſt Gregorij ſentētia, qua affirmat morem Apoſtolorum fuiſſe, vt ad Dominic.... ſolummodo orationem hoſtiam conſecrarēt.

Ambroſius.

Falſum igitur eſt, quod Lindanus Baſilio tribuit, conſecrationem Euchariſtiæ fieri verbis non ſcriptis. Nam c. 27. de Spiritu ſancto, Baſilius loquitur, non de verbis conſecrationis, ſed de verbis, quando panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis, hoc eſt, facta iam benedictione oſtenditur.

Lindanus. *Baſilius.*

Iuſtinus etiam dicit, ſacerdotem diu multumq; precari & gratias agere: ſed nō in hunc finem, vt ita fiat conſecratio Euchariſtiæ. Addit enim, prępoſitum gratias agere ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ, hoc eſt, quod myſteria illa nobis à Chriſto inſtituta & tradita ſint. De ipſa vero cōſecratione inquit, cibum Euchariſtiæ, gratiarum actione ſacrari, δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ: hoc eſt, per precationē verbi, quod ab ipſo Chriſto traditū eſt. Quale autē illud verbū ſit, Paulus à Chriſto ſe accepiſſe affirmat, 1. Cor. 11. Et Iuſtinus ipſe ſe explicat: dicit enim, illud eſſe verbum, quod Euangeliſtæ in Commentariis ſuis de inſtitutione Cœnæ, literis conſignarunt.

Iuſtinus.

Irenæus dicit. Quando mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Domini. Et quod verbum inſtitutionis intelligat, explicat, cum inquit, panem terrenum accipere vocationem Dei, ſcilicet, quando de pane Chriſtus pronunciat: Hoc eſt corpus meū. Ita Ambroſius de his, qui initiantur myſteriis, cap. 9. dicit, Sacramentum illud non hominis benedictione, ſed ſermone Chriſti confici.

Irenæus.

Et Chryſoſtomus in Homilia de proditione Iudæ, quæſtionem illam pulcherrime explicat: non hominem ſcilicet eſſe, qui nobis res in menſa Dominica propoſitas ſanctificet, vt ſint corpus & ſanguis Domini: ſed eundem Chriſtum, qui primam ſuam cœnam ſanctificauit, etiam nunc noſtrā cœnam Dominicam ſanctificare: Licet enim verba per os Sacerdotis proferantur, Sacramenta tamen, gratia & virtute Dei ſanctificari. Chriſti enim, nō Sacerdotis verbum eſt: Hoc eſt corpus meum. Et per illud propoſita ſanctificantur.

Chryſoſtomus.

Deinde inſtituit collationem inter hoc verbum Chriſti, & inter verbū illud, Creſcite & multiplicamini: quod ſemel dictum, perpetuam in articulo creationis habeat efficaciam. De conſec. diſt. 2. cap. Verū in figura, Auguſtinus dicit: Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut clerus chori canit, nihil aliud eſſe, quam laudes & gratiarum actiones, aut certe obſecrationes, & fidelium petitiones. Sacerdotem vero conſecraturum aſſumere verba Euangeliſtarum. Et Thomas 3. quæſt. 83. art. 4. multis diſputat, conſecrationem ſolum in verbis Chriſti conſiſti: reliqua vero in Canone, pertinere ad præparationem ſumētium. Vera igitur benedictio ſeu conſecratio Euchariſtiæ, conſiſtit in verbis inſtitutionis ipſius Filij Dei, per quę ipſe nobis hodie, & vſque ad finem ſeculi cōſecrat & ſanctificat panem & vinum: vt illam nominationem quam natura non habent, ex gratia & virtute diuina percipiant, vt ſcilicet ſint corpus & ſanguis ipſius.

Auguſtinus. *Thomas.*

Obſeruet autem lector, quod inter Pontificios plerique, cum non poſſent in vniuerſum verba inſtitutionis, ex conſecratione Euchariſtiæ proſcribere, magnam tamen eius partem reſecarunt: Ita vt

Verba inſtitutionis à Pontificiis mutilata.

vt exceptis quatuor illis verbis, Hoc eſt corpus meum: reliqua in inſtitutione nihil ad conſecrationem vel pertineât, vel faciant. Et hoc ideo diſputant, vt ea conſecratione, exterminatis verbis illis: Dedit illis dicens: Accipite, comedite, &c. poſſent extra vſum habere Sacramentũ. Sed Paulus traditurus Corinthijs, quomodo poſſent nõ vulgarem, ſed Dominicã cœnam celebrare, totam & integrã inſtitutionem recitat & præſcribit. Iuſtinus faciens mentionẽ verbi à Chriſto traditi, quo Euchariſtia conſecretur, refert ſe ad deſcriptionẽ inſtitutionis, quæ apud Euangeliſtas extat. Emiſſenus, De cõſecrat. diſtin. cap. Quia corpus, dicit, Sacerdotẽ in ſanctificatione ita dicere: Accipite, hoc eſt corpus meum: & bibite, hic eſt ſanguis meus. Ita etiã Ambroſius de Sacramentis, lib. 4. cap. 5. Et breuiter in omnibus vetuſtis liturgiis, non tantùm verba, ſed tota & integra inſtitutio in ſanctificandis myſteriis recitatur. Duo igitur iam monſtrata ſunt. I. Non prece hominis, ſed verbo inſtitutionis ſanctificari ſiue conſecrari Euchariſtiam. II. Non mutilandam eſſe inſtitutionem, ſed totam eſſe adhibendam ad benedictionem Euchariſtiæ, & eius adminiſtrationem. III. Eſt & hoc explicandum, recitationem illorũ verborum nõ ita adhiberi, ſicut magi ſua carmina conceptis verbis recitant: puta de Ioue Elicio, aut de luna cœlo deducenda: vi ſcilicet, & virtute literarũ & ſyllabarum, ſi certo modo recitẽtur & pronuncientur: ſed ſicut in prædicatione Euangelij Paulus affirmat Chriſtum ipſum per os miniſtrorũ loqui, Rom. 15. 2. Cor. 13. & Deum exhortari per nos, 2. Cor. 5. Ita in actione Euchariſtiæ, miniſter loco Chriſti legatione fungitur, qui ipſe ibi adeſt: & per miniſtros, verba hæc ſonat: Hoc eſt corpus meũ, hoc facite, &c. & per illud ſuum verbum efficax eſt. Non igitur miniſter homo, ſua cõſecratione & benedictione, panem & vinum facit corpus & ſanguinẽ Chriſti: ſed ipſe Chriſtus, verbo ſuo in hac actione adeſt: & inſtitutionis ſuæ verbo quòd per os miniſtri pronũciatur, efficit vt panis ſit corpus ſuum, & poculum ſanguis ſuus: planè eo modo, ſicut ipſe eſt qui baptizat, licet per miniſtrũ, & verbo ſuo efficit, vt baptiſmus ſit lauacrum regenerationis & renouationis. Adhibemus igitur recitationẽ verborum inſtitutionis, tanquã ordinationem, mandatum, promiſſionẽ, & priuilegiũ mediatoris noſtri Chriſti Domini: vt admoneamur, & certi reddamur, quid in Cœna Dominica ſit faciendum & credendum. Conuenimus enim vt accipiamus, edamus & bibamus, non panem cibarium, aut vulgare poculum: ſed illum panẽ, qui eſt corpus Domini, & illud poculum quod eſt ſanguis noui Teſtamenti. Sed natura panis, non eſt corpus Chriſti, nec vinũ ſanguis eius: nec vlla creatura, ſed ſolus Filius Dei, virtute & omnipotentia ſua efficere poteſt, vt panis ſit ipſius corpus, & vinum ſanguis ipſius. Illud autem in prima cœna effecit per verbum, dicens: Hoc eſt corpus meum. Recitantur igitur in noſtra Dominica cœna, verba inſtitutionis, non tantum hiſtoricè: ſed vt Eccleſiæ oſtendatur, Chriſtum ipſum per verbum, iuxta ſuum mandatum & promiſſionem, in actione cœnæ adeſſe, & potentia illius verbi, exhibere veſcentibus ſuum corpus, & ſuum ſanguinẽ. Ipſe enim eſt qui diſtribuit, licet per miniſtrũ: ipſe eſt, qui dicit: Hoc eſt corpus meum: ipſe eſt qui per hoc ſuũ verbum efficax eſt, vt panis ſit corpus, & vinum ſanguis ipſius. Hoc modo & inde certi ſumus & credimus, nos in cœna Domini veſci non vulgari pane & poculo, ſed corpore & ſanguine Chriſti.

Ita Dionyſij Sacerdos inchoaturus adminiſtrationem Euchariſtiæ, præmittit tanquam priuilegium, hæc verba: Tu dixiſti, Hoc facite in mei commemorationem.

Ambroſius de Sacramentis lib. 4. cap. 5. pulchrè diſtinguit verba inſtitutionis. Quædam enim ſunt Euangeliſtarum verba, quæ tamen non vt hiſtorica tantùm recitantur, ſed ſunt tanquã priuilegium, quid nos in actione cœnæ Dominicæ facere debeamus, vt, Accepit panẽ, benedixit, fregit, dedit diſcipulis, &c. alia verò ſunt Chriſti verba, quorum virtute panis eſt corpus Chriſti, & vinum ſanguis eius: vt, Accipite, comedite, bibite, Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Hoc autẽ intereſt inter conſecrationẽ, & hiſtoricam recitationem verborũ. Quando enim inſtitutio recitatur, & non facimus quod Chriſtus in cœna & fecit, & faciendũ iuſſit: tunc non eſt conſecratio, ſed tantùm hiſtorica recitatio. Quando verò verba recitamus, & facimus quod iuſſit: tunc verbis illis benedicimus pani & poculo. Non ignoro, quæſtionem hanc à multis variè diſputari: quibuſdã ad ipſum opus conſecrãtis, hoc eſt, ad externam tantùm recitationẽ verborum, ſicut illa fit à miniſtro reſpicientibus, vt ex cõſecratione fermè magicũ quiddam faciant, quibuſdam verò ipſum verbũ planè tollentibus ex Euchariſtia, aliis tantùm hiſtoricã narrationem inſtitutionis, ſine accommodatione ad præſentem in noſtra Dominica Cœna actionẽ retinentibus. Sed hanc quam expoſui, indico eſſe ſimpliciſſimam & veram ſententiã de benedictione, ſeu conſecratione Euchariſtiæ: quæ rectè tradita, vtilis eſt & ad erudiendã & ad confirmandam fidem. Pontificiorum verò ſententiã, de conſecratione Euchariſtiæ, non poſſumus ſimpliciter recipere. Diſputantes enim de verbo, per quod fiat benedictio ſeu conſecratio Euchariſtiæ, vel ipſam inſtitutionem maxima ſui parte mutilant, ſicut ſuprà dictum eſt, quaſi exceptis quatuor verbis, reliqua in inſtitutione nihil vel pertineât vel faciant ad ſanctificationẽ: vel traditiones humanas aſſuũt verbo Dei, quaſi per verba inſtitutionis, nõ poſſit fieri conſecratio, niſi adhibeantur etiam ea, quæ in Canone Miſſæ conſarcinata ſunt. Atq; ita totum Sacramentũ Euchariſtiæ, quantũ in ipſis eſt, reddunt incertum. Petrus enim Comeſtor dicit, verba inſtitutionis non eſſe verba benedictionis: quia ignotum ſit, quibus verbis Chriſtus in benedictione Euchariſtiæ vſus ſit. Sed contrarium affirmãt Ambroſius & Chryſoſtomus. Proclus quidam fingit, Apoſtolos intra diem Aſcenſionis & Pentecoſtes, compoſuiſſe Canonẽ, vt eſſet forma cõſecrationis. Sed Gregorius aſſerit, Apoſtolos nõ vſos Canonica illa prece, ſed ad Dominicam ſolummodò orationem hoſtiam conſecraſſe. Ita omnino dubia & incerta eſt Canonica illa benedictio. Incertũ igitur etiam erit Sacramẽtum, quod Canonica illa prece conſecrari dicunt? Nos verò quando verbis Chriſti in inſtitutione tribuimus benedictionem, habemus certum & firmum fundamentum. Præterea ipſam conſecrationem ſeu ſanctificationem, Pontificij tribuunt partim etiam operi Sacerdotis: & quidem non tantùm externæ recitationi verborum, ſed & aliis ſacrificuli geſtibus, vt expanſioni, complicationi, eleuationi, & geſticulationi manuum, inclinationi ceruicis, conuerſioni corporis, tranſpo-

Ambroſius.

Ambroſius.

Petrus Comeſtor.

Proclus.

Canonica benedictio omnino incerta.

fictioni libri, cruciformationibus, & alijs ſimilibus: & præcipuè verò conſecrationi ſacerdotis, altaris, vaſorum, veſtium, &c.

Hæc meritò & neceſſariò taxantur, vt oſtendi poſſint vera fundamenta, quibus maximum hoc myſterium nititur: quòd ſcilicet credimus, in cœna Dominica non vulgarem panem, & commune vinum, ſed corpus & ſanguinem Domini adeſſe, exhiberi & accipi.

DE RATIONE INSTITVTIONIS HVIVS SANCTISSImi Sacramenti.

CAPVT II.

Ergo Saluator noſter, diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, in quo diuitias diuini ſui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum: & in illius ſumptione, colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamq; annunciare mortem, donec ipſe ad iudicandum mundum veniat. Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur. Pignus præterea id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis: adeoq; Symbolum vnius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuiq; nos tanquam membra, arctiſſima fidei, ſpei & charitatis connexione aſtrictos eſſe voluit, vt id ipſum omnes diceremus, neq; eſſent in nobis ſchiſmata.

CANON V.

Si quis dixerit, vel præcipuum fructum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, eſſe remiſſionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus prouenire, anathema ſit.

EXAMEN.

De vſu & fructu cœnæ Dominicæ. Vtiliſſima eſt, ſimplex & vera ex verbo Dei explicatio doctrinæ, de fine, vſu & fructu, ſiue de virtute & efficacia Euchariſtiæ. Hac enim doctrina, animi excitantur ad crebriorem vſum huius Sacramenti: accenditur in pio vſu fides, inuocatio & gratiarum actio: conſcientia deniq; credentis, ex hac doctrina dulciſſima conſolatione confirmatur, ad ſe etiam, in hac tanta carnis infirmitate pertinere, ſibi certò communicari, firmiter donari & obſignari totum theſaurum omnium beneficiorum, quæ Chriſtus mediator traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis nobis acquiſiuit. Oſtendit etiam hæc doctrina, quia variis huius vitæ calamitatibus ſubiecti ſumus, quale pignus habeamus futuræ aliquando noſtræ liberationis, immortalitatis & gloriæ. De re magna igitur diſputatio eſt: & omnino neceſſarium eſt, doctrinæ huius ſynceritatē, ſicut ea in verbo Dei tradita eſt, ita conſeruare, ne vel additionibus vel detractionibus adulteretur.

Iterum verò commonefaciendus eſt Lector, quod ſit κρινόμενον, ſeu quis ſit verus ſtatus controuerſiæ inter Pontificios & inter nos de hac doctrina. Tridentini enim dogmatiſtæ, non ſatis explicatè declarant id, quod in controuerſia poſitum eſt: cùm tamen non ignotum ſit, quid hoc loco damnare velint. Quintum ſiquidem Canonem ita conſtituerunt, quaſi hic ſit ſtatus controuerſiæ, quod nos remiſſionem peccatorum ita tribuamus fideli ſumptioni Euchariſtiæ, vt negemus alios etiā effectus ex illa ſumptione prouenire ad credentes: cùm longè aliud ſit, quod damnare volunt. Vt igitur explicatis illis, quibus Pontificij ſperant ſe iudicium Lectoris vel turbare, vel ſaltem remorari poſſint, perſpicuè oſtendatur, quid illud ſit, quod in doctrina noſtra, de fine & fructu Euchariſtiæ ſugillare & damnare volunt. Breuiter Patrum verbis & ſententijs recitabo aliquos illos Euchariſtiæ effectus, de quibus Canon iſte loqui videtur: quos Euchariſtiæ nos nullo modo detrahimus, ſed docemus, fidem in ſumptione debere reuerenter conſiderare, & cum gratiarum actione amplecti omnes diuitias, & totum theſaurum beneficiorum, quæ Chriſtus Mediator traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis, Eccleſiæ ſuæ acquiſiuit. Quia enim in Euchariſtia accipimus illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & ſanguinem noui Teſtamenti, qui in remiſſionem peccatorum effuſus eſt: quis neget, credentes ibi percipere theſaurum omnium beneficiorum Chriſti? Accipiunt enim illud, in quo peccata remittuntur, in quo mors aboletur, in quo vita nobis communicatur, quo nos ſibi Chriſtus, tanquā membra adiungit, vt ipſe in nobis, & nos in ipſo ſimus. Pulchrè enim dixit Hilarius: Hæc accepta & hauſta, faciūt vt & Chriſtus in nobis, & nos in Chriſto ſimus. *Hilarij dict.* Cyrillus inquit: Quando carnem Chriſti in myſtica benedictione, fide mādücamus, hinc vitam habemus in nobis, illi carni coniuncti, quæ vita effecta eſt, vt non ſolùm anima per Spiritum ſanctum in beatam vitam aſcendat, verumetiam terreſtre hoc corpus, cibo illo ad immortalitatem reducatur, reſuſcitandum in nouiſſimo die. *Cyrillus.* In Euchariſtia igitur accipimus pignus certiſſimum & præſtantiſſimum reconciliationis noſtræ cum Deo, remiſſionis peccatorum, immortalitatis, & futuræ glorificationis. Et reuera diuitias diuini ſui erga homines amoris, in hoc Sacramento Chriſtus opulenter effundit. Illud enim corpus, quod pro nobis in mortem tradidit, dat nobis in Cœna ſua in cibum: vt eo tanquam ſolido, diuino & viuifico cibo viuamus, alamur, grandeſcamus, confortemur, atq; adeò in ipſum conuertamur, ab eo nunquam ſeparandi: ſicut Auguſtinus piè dicit, in perſona Chriſti: Non tu me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me. *Auguſtinus.* Et ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, memoria paſſionis eius recolitur, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Et elegans eſt Ignatij ſententia, quæ extat in Epiſtola ad Epheſios: vbi Euchariſtiam vocat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον. Hoc eſt, Pharmacum immortalitatis, antidotum ne moriamur, ſed viuamus in Deo, per Ieſum Chriſtum, remedium per auerruncationem, & depulſionem malorum purgans.

Nec incommoda eſt Bernhardi ſententia, in qua dicit: Corpus Chriſti eſt ægris medicina, peregrinantibus via, debiles confortat, valentes delectat, languorem ſanat, ſanitatem conſeruat: per hoc fit homo manſuetior ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior. *Bernhardus.*

Cyprianus dicit: eos quos exhortamur ad prælium, non inermes & nudos eſſe relinquendos, ſed protectione Sanguinis & Corporis Chriſti muniendos. Ad hoc enim fit Euchariſtia, vt poſſit accipientibus eſſe tutela. Idoneus ergo eſſe non poteſt ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non accepta Euchariſtia erigit & accendit. *Cyprianus.*

Chryſoſtomus inquit: Si qui fimbriam veſti- *Chryſoſtom.*

menti

menti eius tetigerunt, rectè conualuerunt: quantò magis corroborabimur, ſi totum illum in nobis habeamus? Sedabit ille in nobis ſæuientem membrorum noſtrorum legem, perturbationes animi extinguet, morbos omnes depellet, ab omni caſu nos eriget, & inimici poteſtate deuicta, ad veram pietatē conſcitabit, atq; adeo in ſeipſum confirmabit. Idem inquit, in priorem ad Corinthios: Ipſa menſa, animæ noſtræ vis eſt, neruí mentis, fiduciæ vinculum, fundamentū, ſpes, ſalus, lux, vita noſtra. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia ſanctum aſcendemus veſtibulum.

Ambroſius. Ambroſius de his, qui initiantur myſteriis, cap. 8. Iſta eſca, quam accipis, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat.

Et in Lucam inquit: Corpus Chriſti edimus, vt vitæ æternæ poſſimus eſſe participes.

Baſilius. Baſilius in Aſceticis dicit, proprium eſſe eorum, qui ſumunt Euchariſtiam, vt memoriam continuā ſeruent eius qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. In vſu igitur cœnæ Dominicæ beneficia traditione corporis Chriſti & effuſione ſanguinis ipſius nobis præſtita & acquiſita, memori mēte ſunt cogitanda, publica voce prędicanda & annuncianda, gratiarum actione publicè & priuatim cōmemoranda & celebranda. Nec tantùm hiſtorica cōmonefactio de morte Chriſti, & beneficiis eius in Euchariſtia eſt: ſed ipſe habitans iam in nobis, illā ſui ἀνάμνησιν efficacia corporis & ſanguinis ſui per Spiritum excitat, accendit, confirmat, auget & conſeruat in nobis: ne obliuio illa, de qua Scriptura loquitur. 2. Pet. 1. nobis obrepat: aut ſi obrepſit, vt excutiatur. Præterea etiam, ſicut Auguſtinus inquit, myſterium pacis & vnitatis noſtræ, Chriſtus in menſa ſua conſecrauit: & per hunc cibum & potum, ſocietatem ſui corporis & membrorum ſuorum intelligi voluit, quę eſt Eccleſiæ vnitas.

Chryſoſtom. Chryſoſtomus inquit: Vna menſa omnibus eſt propoſita, idem cibus porrigitur omnibus, idq; in propatulo fit: vt ſcilicet nos vnum corpus agnoſcamus, & mutua charitate complectamur. Ideo enim (ſicut Auguſtinus inquit) hoc Sacramentū in eiuſcemodi rebus conficitur, quæ ex multis, puta ex granis, & multis botris ſeu racemis ad vnum aliquid rediguntur: vt admoneamur participatione huius Sacramenti, vt & nos vnum ſimus nos diligendo, vnam fidem, vnam ſpem, & indiuiduam caritatem. Et ſicut Cyprianus inquit: Quibus vnus eſt panis, vnum eſt corpus, & omnium vnum cor, & anima vna, vni Chriſto adhærens.

Hæc ex Patrum ſententiis breuiter repetere volui: vt Lectori oſtenderē, non hunc eſſe ſtatum cōtrouerſiæ, de quo hoc loco Pontificij nobiſcū dimicāt, quaſi ipſi magnificentius ſentiant & loquātur de fine, fructu, virtute & efficacia ſumptionis Euchariſtię: aut quaſi nōs de remiſſiōe peccatorū, in ſumptione Euchariſtię ita loquamur, vt alios effectus Euchariſtiæ denegemus & detrahamus. Ideo enim noſtrā confeſſionem adiunxi ſententiis veterū, ex verbo Dei ſumptis & extructis: vt coram tota Eccleſia palam fiat, nos dignitati, virtuti & efficaciæ Euchariſtiæ nihil quicquam detrahere. Et mirum eſt, Pontificios hoc modo inſidioſe voluiſſe tranſponere ſtatum: cùm aliàs iraſci & indignari ſoleant, nos dignitatem & efficaciam Euchariſtiæ, ex verbo Dei magis extollere & ornare, quàm ipſorum Miſſæ, ſatisfactionibus, indulgentiis, & ſimilibus veniarum nundinationibus cōmodum & vtile ſit. Cùm igitur hæc enumerata diligentius in noſtris Eccleſiis, quàm apud Pōtificios doceātur: num in hac parte doctrinæ conſenſus eſt, ita vt nihil habeāt, quod in noſtra doctrina damnent? Certè non ſine cauſa anathemata ſua in V. Canone expediunt. Quid verò illud ſit, obliquè notant cùm damnant: Si quis dixerit, vel præcipuum fructum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, eſſe remiſſionē peccatorū. Sed inquis: Forſan eos notant, qui de remiſſione peccatorū, in ſumptione Euchariſtiæ ita diſputant, vt reliquos eius effectus omnes prorſus negēt & tollant. Illos igitur nominent, nobis cum tali opinione nihil eſt cōmune, qui ſentimus in vſu Euchariſtiæ, fieri in credentib. applicationē & obſignationē omnium beneficiorū Chriſti mediatoris. Sed aliud eſt, de quo boni illi Patres dimicāt, quod in 2. capitulo ita explicant, Euchariſtiam eſſe antidotū, quo liberemur à culpis quotidianis, hoc eſt, à peccatis venialibus: à mortalibus verò non liberemur per antidotū Euchariſtiæ, ſed tantùm præſeruemur. Et illud eſt q̃ Colonienſes Ieſuitę ex Scholaſticis clarius explicāt, cùm dicunt: Leuia quidem *Ieſuitæ Colonienſes.* & minora peccata Euchariſtiam delere, aliquando etiam grauia quędam: illa ſcilicet, quorū memoria cōmunicantibus nobis exciderit, tunc enim Sacramēti virtutem ſupplere, quod ignorātia deſiderabat. Mortalia autem peccata, vero vſu Euchariſtiæ non deleri. Hoc igitur eſt caput illud, quod in doctrina noſtra reprehendunt & damnāt: quòd ſcilicet docemus, Filiū Dei in Euchariſtia, dato ſuo corpore & ſanguine, tanquā pignore ſeu ſigillo certiſſimo & præſtantiſſimo, teſtari, ſe ſingulis fide hoc Sacramento vtentibus, communicare, applicare, & obſignare beneficia ſua, quæ traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis Eccleſię acquiſiuit. Et inter illa beneficia, dicimus præcipuum & primariū locum obtinere remiſſionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, receptionem in gratiam, & acceptationem ad ſalutem & vitam æternam: non quòd reliqua Chriſti beneficia, ab Euchariſtię fructu excludamus: ſed quia hæc ſunt quaſi fundamēta omniū reliquorum Chriſti beneficiorum, quæ nobis conferenda ſunt. Neq; hoc facimus priuata aliqua ſpeculatione aut temeritate, ſed ipſe Filius Dei Euchariſtiam nominat nouum Teſtamentū. Et Ieremias affirmat, in nouo Teſtamento cōprehēdi hoc pactum: Propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum nō memorabor amplius. Et quidem in ipſa inſtitutione, Chriſtus expreſſis verbis nominat remiſſionem peccatorum. Cogitet autē Lector, quid ſit, remiſſionem illam in nouo Teſtamento, de quo verba Cœnæ loquuntur, cum Ieſuitis reſtringere tantùm ad leuia & minora peccata: quaſi ſanguis Chriſti, in Euchariſtia acceptus, non habeat vim delendi peccata mortalia & grauiora: ſed illa dignitas & virtus tribuenda ſit noſtris ſatisfactionibus, indulgentiis, miſſæ ſacrificio, & reliquis veniarum negociationibus. Operæ precium enim eſt, expendere, quare Pontificij contra hoc caput doctrinæ noſtræ tàm pertinaciter dimicent. Hæc enim conſideratio, multa monebit: & oſtendet cauſas grauiſſimas, quare contradicendum ſit.

Primùm igitur remiſſionem peccatorum grauiorum & mortalium, quæ poſt Baptiſmum commiſſa ſunt, docent quærendam & impetrandā eſſe noſtra contritione, confeſſione, ſatisfactione, ſacrificio Miſſæ, & aliis modis. Vident autem, totam illam veniarum ſtructuram collapſuram, ſi re-

miſſio

miſſio illa, & reconciliatio quæratur in corpore & ſanguine Chriſti. Ne tamen nihil tribuant Euchariſtiæ, loquũtur de venialibus: hoc eſt (ſicut Ieſuitæ interpretantur) de leuioribus & minutiorib. peccatis. Vt igitur ſatisfactiones ſuas & reliquas veniarum nundinationes retineant, acerbè dimicant, In vero vſu Euchariſtiæ, non fieri applicationẽ remiſſionis peccatorũ. Secundò, vt dogma de dubitatione remiſſionis peccatorum retineant, damnant ipſam etiã obſignationem remiſſionis peccatorũ in Euchariſtia: Ieſuitæ enim Colonienſes manifeſtè oſtẽdunt, ſe dogma illud improbare, quòd credentes, qui fide hoc Sacramẽto vtuntur, eius ſumptione confirmentur, & certi reddantur de reconciliatione cum Deo, de remiſſione peccatorum, &c. Et rationem aſſignant, quia illud pugnet cum doctrina Pontificis, de dubitatione. Quia igitur vident verũ & ſalutarem Euchariſtiæ vſum, quaſi aduerſa fronte expugnare Pontificium dogma de dubitatione: ne conſcientijs vllam certam & firmam conſolationem, de fiducia & certitudine remiſſionis peccatorum relinquant, contendunt, in vſu Euchariſtiæ, nec applicationem, nec obſignationem reconciliationis, ſeu remiſſionis peccatorũ in ſingulis fide hoc Sacramento vtentibus fieri.

Pontificiorũ doctrina de effectu Euchariſtiæ.

Tertiò docent, multos quidem præſtantes & inſignes eſſe effectus Euchariſtiæ: eos verò in vſu Euchariſtiæ illis tantùm contingere, qui ab omnib. grauioribus peccatis antè liberi, immunes, puri & ſancti ſunt: ſecus verò diſpoſitos, iudiciũ ſibi manducare, & grauiſſimam offenſionẽ Dei incurrere, eò quòd non pro dignitate, hæc ſacroſancta myſteria contingant. Ita fermè Andradius etiã loquitur. Econtrà verò docent, Miſſam eſſe ſacrificium propitiatorium, ad delenda quæuis peccata mortalia & grauiſſima, idque ex opere operato, ſine aliquo peccatoris vel negocio, vel periculo. Hoc modo & hac via experti ſunt, homines à crebriori vſu Euchariſtiæ abſterreri, & ad quotidianas Miſſarum nundinationes cupidius inuitari. Hoc aucupium nollent amittere: ideò talem fecerunt partitionẽ, quòd ſacrificio Miſſæ tribuant remiſſionem omnium peccatorum: in vero autem Euchariſtiæ vſu, leuiora tantùm & minutiora delicta tradunt deleri: idq; tamen non fieri ſine magno periculo, niſi quis ab omnibus grauioribus peccatis antè immunis, purus & ſanctus ſit. Hæc conſideratio verum eſt examen ſecundi capituli, & V. Canonis.

An impœnitentibus proſiciat vſus Euchariſtiæ.

Num verò noſtra ſententia eſt, in vero vſu Euchariſtiæ, remiſſionem peccatorum accipere etiã eos, qui grauiſſimorum ſcelerum ſibi conſcij ſunt, ſi non deponant, ſed retineant propoſitũ maleſaciendi, ſi non afferant timorem Dei, ſiue pœnitentiã & fidem, ſed ſcientes perſeuerent in delictis cõtra conſcientiam? Nullo ſanè modo ita docemus. Sæpè enim monentur apud nos homines eos, qui nõ agunt pœnitentiam, ſed perſeuerant in delictis contra conſcientiam, manducare & bibere ſibi iudiciũ, ita vt rei ſiant corporis & ſanguinis Domini. Cumulatur enim offenſio Dei inde, quòd in impœnitentia Euchariſtiam ſumunt, cõtumelia afficiunt corpus & ſanguinẽ Domini. In his igitur quibus manducatio illa prodeſſe debet, neceſſaria eſt pœnitentia ſeu timor Dei, expaueſcens cogitatione peccati & iræ Dei aduerſus peccata, & deponẽs propoſitũ maleſaciendi: neceſſaria etiam eſt fides, petens & accipiens remiſſionem peccatorum in promiſſione. Inde verò Andradius texit tale argumentum, quod exiſtimat eſſe inſolubile. Qui agit pœnitentiam, & credit Euangelio, accipit & habet remiſſionẽ peccatorum. Sed vtiliter acceſſurum ad cõmunionem, oportet afferre pœnitentiam & fidem. Habet igitur remiſſionem peccatorum, ante cõmunionem. Nemo verò illud vel quærit, vel accipit, quod iam antè habet. Ergò in vſu Euchariſtiæ nec quæritur, nec accipitur remiſſio peccatorum. Sed tota hæc imaginatio, oritur ex ignorantia doctrinæ, de vero & ſalutari vſu Sacramentorũ. Vnicũ enim eſt fundamentũ recõciliationis cum Deo, & remiſſionis peccatorum: Chriſtus ſcilicet mediator, cum ſua obedientia & merito. Illũ verò pater proponit fide apprehendendum & accipiendũ ad remiſſionẽ peccatorũ, & in verbo & in Sacramentis. Eſt autem reconciliatio cum Deo, & remiſſio peccatorũ, non ſicut color ſeu qualitas, hærẽs immobiliter, indiuulſe & inſeparabiliter in ſubiecto: vt ſemel accepta, nõ opus ſit amplius de ea cogitare. Sed fidei perpetua actio, & quotidianũ exercitium in hac vita eſt, Chriſtum magis magiſq; & firmius apprehendere, in eo manere & perſeuerare, ne remiſſio peccatorũ amittatur, ſed vt firmius & certius retineatur: imò in hac carnis noſtræ deprauatione, inter tàm varias diaboli inſidias, & mundi ſcandala, nullũ momentũ eſt, in quo non opus ſit nobis quærere, apprehendere & complecti gratiã Dei, reconciliationem & remiſſionem peccatorũ.

Præterea in tentationibus, mens de hac quæſtione præcipuè angitur. Cùm promiſſio loquatur in genere, an etiam ego, qui credo, habeam remiſſionem peccatorum? an verè, certò & firmiter eam habeam? Solicita etiam eſt pia mens, ne ſibi eripiatur vel excutiatur. In hunc igitur vſum Deus, qui diues eſt in miſericordia, quam opulẽtè ſuper credentes effundit, præter verbum inſtituit etiã vſum Sacramẽtorum. Relinquimus autem & tribuimus & verbo, & cuiq; Sacramento, quod cuiuſq; proprium eſt. Per Baptiſmum in Chriſto renaſcimur: renati, verbo & Euchariſtia alimur: lapſi, per pœnitentiam & fidem ad promiſſionem gratiæ reuertimur, & eius fide propter mediatorẽ Deo rurſus reconciliamur. Et tamen ab hoc etiam vſu Euchariſtiæ, quæ continet fundamentũ remiſſionis peccatorum, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti, nõ excludimur. Filius Dei enim in Euchariſtia, præſtantiſſimo & certiſſimo pignore, exhibitione ſcilicet corporis & ſanguinis ſui, teſtatur ſe ſingulis, fide hoc Sacramento vtentibus, certò cõmunicare, applicare & obſignare remiſſionem peccatorũ, reconciliationem cum Deo, & reliqua ſua beneficia, quæ traditione ſui corporis, & effuſione ſanguinis ſui, Eccleſiæ ita acquiſiuit, vt verbo & Sacramentis offerrentur, & fide acciperentur. Atq; ita fides, in vſu Euchariſtiæ, habet de remiſſione peccatorum, firmam conſolationis, fiduciæ & certitudinis ſuæ ancoram: habet etiam efficax antidotum, ad erigendã & ſuſtendandã languidam fidem in luctu & tentationibus, contra diffidentiam, dubitationem, puſillanimitatem & deſperationem. In vero etiam vſu Euchariſtiæ, filius Dei teſtatur, ſe credentes ſibi vt membra inſerere, vt geſtet, ſuſtentet, gubernet & viuificet eos: vt magis magiſque ipſi cõiungantur, & firmius in ipſo perſeuerare poſſint, & accepta beneficia retinere. Hanc dulcem, vtilem & neceſſariam conſolationem & confirmationem fidei, conãtur Pontificij Eccleſiæ eripere, quando ex fructibus & effectibus Euchariſtiæ,

ſtiæ, expungunt applicationem & obſignationem remiſſionis peccatorum. Nec verò noui aliquid noſtra hæc ſententia adfert. In omnibus enim veterum liturgiis, extant precationes, vt ſumptio corporis & ſanguinis Domini, fiat in remiſſionem omnium peccatorum. Res igitur, de qua in ſecundo capitulo, & 5. Canone controuerſia eſt, valde magni momenti eſt, propter conſcientiarum conſolationem. Nam & reliquos Euchariſtiæ effectus, quos recitant, tradunt illis tantum contingere, qui ſuis præparationibus à peccatis grauioribus immunes, liberos, puros & ſanctos ſe reddiderunt. Sed hæc ſeptimo capitulo de præparatione plenius explicanda erunt.

DE EXCELLENTIA SANCTISSIMÆ EVCHARISTIÆ SVper reliqua ſacramenta, hoc eſt: An vera ſit regula illa, ſacramenta extra vſum diuinitus inſtitutum, non habere rationem ſacramenti.

CAPVT III.

Communis hoc quidem eſt ſanctiſſimæ Euchariſtiæ cum cæteris ſacramentis, Symbolum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam viſibilem. Verum illud in ea excellens & ſingulare reperitur, quod reliqua ſacramenta tunc primum ſanctificandi vim habent, cum quis illis vtitur. At in Euchariſtia ipſa, ſanctitatis auctor ante vſum eſt, nondum enim Euchariſtiam de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cum verè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbeat. Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem, verum Domini noſtri corpus, verumque eius ſanguinem, ſub panis & vini ſpecie, vna cum ipſius anima & diuinitate exiſtere. ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub vini ſpecie, ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub vtraque vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur: diuinitatem porro, propter admirabilem illam, eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem. Quapropter veriſſimum eſt, tantundem ſub alterutra ſpecie, atque ſub vtraque contineri: totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte, totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.

CANON III.

Si quis negauerit, in venerabili ſacramento Euchariſtiæ, ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſque ſpeciei partibus ſeparatione facta, totum Chriſtum contineri; anathema ſit.

CANON IIII.

Si quis dixerit, peracta conſecratione, in admirabili Euchariſtiæ ſacramento non eſſe corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed tantum in vſu dum ſumitur: non autem ante vel poſt, & in hoſtiis ſeu particulis conſecratis, quæ poſt communionem reſeruantur vel ſuperſunt, non remanere verum corpus Domini, anathema ſit.

EXAMEN.

Titulus pollicetur explicationem, quæ ſit excellentia Euchariſtiæ ſuper reliqua ſacramēta. Et quidem quod Euchariſtia dignior & excellentior ſit matrimonio, & reliquis quæ Pontificij ſacramentis annumerant, non opus eſt diſputare. Inter illa enim, quæ non ſunt eiuſdem generis, ne collatio quidem inſtituenda eſt. Hoc verò vtiliter explicaretur, cum ad diſtributionem, applicationem & obſignationem beneficiorum Chriſti mediatoris, diuinitus inſtituta, & ordinata ſint hæc organa, ſeu media vox Euangelij, & vſus ſacramentorū, vt ſunt Baptiſmus & cœna Dominica: cumq; theſaurus, qui in prædicatione Euangelij, in Baptiſmo, in Euchariſtia fide accipiendus offertur & proponitur, ſit Chriſtus mediator, cum omnibus ſuis beneficiis: quæ ſit vel differentia, vel qui gradus, inter hæc organa ſeu media? Sed de his vtilibus explicationibus non ſunt ſoliciti Tridentini patres. Pro ſcholaſticorum verò traditionibus ſtabiliendis & retinendis, acriter dimicant.

Tradunt autem iſti, Euchariſtiam excellere reliqua ſacramēta. I. In ſignificando. II. In ſignificato. III. In continendo. Et hæc ita explicāt, quod in reliquis ſacramentis, tantum ſit gratia accidentalis & creata: in Euchariſtia verò ſit Chriſtus ipſe author, ſanctificatio, & fons omnis gratiæ. IIII. In modo continendi: quod ſcilicet reliqua nō ſint ſacramenta, niſi in vſu: & ſanctificandi vim habeant, nō niſi in ipſo vſu. Euchariſtia verò ſit ſacramentum, & contineat corpus & ſanguinem Chriſti, durabiliter & permanenter etiam extra vſum. Et de priorib. quidem tribus gradibus Tridentini nihil diſputant, ideò forſan, quia animaduertūt quam abſurdum ſit, Chriſtum ipſum, omnis gratiæ & ſanctificationis fontem & autorē, ex baptiſmo præſcribere, & eius loco accidentalem & creatam gratiam in aqua hærentē ſubſtituere: cum ſcriptura manifeſte teſtetur; Chriſtum ipſum lauacro aquæ in verbo mundare Eccleſiam, Ephe. 5. Et Paulus affirmat, Gal. 3. Quotquot baptizati eſtis, Ieſum induiſtis. Pro illa verò opinione, quod Euchariſtia ſit ſacramentū, & contineat Chriſtum, etiam extra vſum illum, ad quem diuinitus inſtituta eſt, tanquam pro aris & focis dimicant. Et monendus eſt lector, quas huius ſui certaminis cauſas habeant. Cœnam Dominicam ab aliquot iam annis, in regno Pontificio transformarunt in actiones plane diuerſas ab eo vſu, ad quem Chriſtus illam inſtituit. In Miſſa enim, recitatis ſuper panem & vinum verbis conſecrationis (quæ ita vocant) ſacramentum circumſtantibus non diſtribuitur, à populo non accipitur, non manducatur, non bibitur: ſed Deo Patri, pro delendis & viuorū, & mortuorum peccatis, certis ſacrificuli geſtibus & precatiunculis offerri fingitur. Panis ſuper quem verba illa pronunciata ſunt, nō ad manducationem diſtribuitur: ſed aſſeruatur, reponitur, includitur; circumgeſtatur, & homines perſuadentur, ſe ibi accenſis luminaribus, genuflexione, & aliis venerationis & adorationis ritibus & geſtibus, peculiarem & eximium cultū Chriſto præſtare, & quidem excellentiorem, quam ſi panis ille benedictus, iuxta inſtitutionem acciperetur & manducaretur. Oſtenſio Euchariſtiæ vſurpatur contra tempeſtates, incendia, morbos, & quæuis pericula. Item, pro omnis generis benedictione impetranda. Hos poſteriores vſus à Chriſto in verbis inſtitutionis non eſſe præſcriptos & mandatos, ipſi Pontificij negare non poſſunt. Priorem etiam non habere fundamentum in verbis inſtitutionis, poſtea de Miſſa demonſtrabimus. Hæc omnia, & his ſimilia refutantur & euertuntur vnica illa, & veriſſima, & firmiſſima regula: Sacramenta extra vſum diuinitus inſtitutum, non habere rationem Sacramenti. Et propterea huic regulæ adeò ſunt infeſti: propter illam enim damnandam, tertium caput, & quartum Canonem poſuerunt. Vident enim omnia illa, quæ extra vſum diuinitus inſtitutum, Euchariſtiæ affingunt, non poſſe retineri, defendi, & ſtabiliri, niſi damnata veriſſima illa regula, dogma ſcholaſticorum, pro articulo fidei Eccleſiæ obtrudaretur

Pontificij de Euchariſtia.

Miſſa Pontificia.

Axioma firmiſſimum.

quòd

quòd ſcilicet recitatis verbis conſecrationis ſuper panem, etiamſi vſus ille, quem Chriſtus inſtituit, nec adſit, nec accedat, exiſtimetur tamen Chriſtus Deus & Homo, in illo pane, quacunque ratione tractetur, adeſſe, contineri, & durabili coniunctione permanere, non minus, & non aliter, quàm in ipſa exhibitione & manducatione diuinitùs inſtituta. Hac enim opinione poſita, humana cogitatio mox affingit alios vſus, & inſtituit alias Euchariſtię actiones, quàm ſicut Chriſtus in verbis inſtitutionis pręſcripſit. Et iudicantur tunc, illa non tantùm bona conſcientia fieri poſſe, ſed omnino fieri debere. Siquidem etiam extra vſum in verbo inſtitutum, Chriſtus cum corpore & ſanguine ſuo ibi adeſſe docetur, nec minus nec aliter quàm in ipſo vſu. Habent igitur Pontificij cauſas ad ſtabiliendũ regnum ſuum, ſatis magnas & graues, quare pro dogmate iſto, tanquam pro aris & focis ſtrenuè dimicandum ſibi propoſuerint: ſublato enim hoc fulcro, nõ minima pars regni ipſorum, ſponte collapſura eſſet. Animaduertunt autem, ſe in hac cauſa ſimilitudine reliquorum Sacramentorum, vehementer premi & angi. Si enim verba inſtitutionis Baptiſmi, ſuper aquam pronuncientur, & non ſit vel fiat actio baptizationis, nec adſit qui tingatur: non eſſe Sacramentum Baptiſmi, ipſi fateri coguntur. Nec ſi aqua illa includatur, circumgeſtetur, vel oſtentetur, dicẽdum eſt, ibi Chriſtum, Patrem & Spiritum ſanctum ita adeſſe, ſicut in actione Baptiſmi tota Trinitas adeſt. Hoc ipſi etiam Pontificij fatentur. Ne verò idem in Sacramento Euchariſtię, cum irreparabili regni ſui detrimento concedere cogantur, comminiſcuntur hanc eſſe excellentiam Euchariſtię, ſuper reliqua Sacramenta, quòd etiam extra vſum ibi adſit, & contineatur Chriſtus Deus & Homo, eo planè modo, ſicut in ipſo vſu adeſt. Et hæc quidem eſt communis & pertinax ipſorum aſſeueratio. Cumque hactenus tantùm repetitiones Scholaſticæ Theologiæ, ſola anathematum adiectiua amplificatas & ornatas, in his decretis audierimus: nunc, quod Dij ipſorũ bene vortant, axioma illud, non verbis tantùm repetere, ſed & probare, & quidem ex verbis inſtitutionis conantur. Arrigat igitur Lector aures, ne perpetuò dicant homines, Tridentinum Concilium ſine fundamentis & probationibus, ſolis aſſeuerationibus & anathematis agere. Ita autem aiunt: Nondum Euchariſtiam de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cùm verè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbebat. Nos verò conditionem illam accipimus, ex verbis inſtitutionis totam hanc controuerſiam diiudicandam eſſe, & quomodo diiudicatio illa fieri debeat, ipſi Pontificij nobis viam monſtrant: quando ex verbis Baptiſmi probant, aquam Baptiſmi extra vſum diuinitùs inſtitutum, non habere rationem Sacramenti. Vocatur enim Baptiſmus, lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti. Tit. 3. Ipſe Chriſtus cum virtute mortis & reſurrectionis ſuæ ibi adeſſe ſcribitur, Galat. 3. Epheſ. 5. Roman. 6. 1. Pet. 3. Sed quia inſtitutio vtitur verbo ſignificante actionem, Baptizate eos: Item, Quotquot baptizati eſtis, Galat. 3. Baptizemini, Actor. 2. ideo extra vſum illum, & extra illam actionem etiamſi verba inſtitutionis millies ſuper aquam, quauis intentione pronuncientur, tamen non eſt Sacramentum baptiſmi: nec dicendus eſt Chriſtus in aqua illa adeſſe, ſicut in baptiſmo adeſt. Et poſſit forſan quis obiicere: ſicut aquæ thermarum habent & retinent peculiarem ſuam virtutem, etiamſi nemo ibi lauet: neque enim ab vſu lotionis, thermæ virtutem accipiunt, ſed illum antè habẽt: ita etiam lauacrum aquæ in verbo, eſſe lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, etiam ſi nemo ſit qui baptizetur: cùm virtutem illam accipiat & habeat à virtute verbi, non ab illis qui baptizantur. *Reſponſio.* Sed rectè reſpondetur ex inſtitutione, Baptiſmum ſanè virtutem ſuam non mutuari ab vſu eorum qui baptizantur, ſed ab efficacia verbi diuini: eſſe tamen ordinationem Dei, in inſtitutione ita patefactam, vt baptiſmus ſit actio: & quòd in illa actione, ſeu in illo vſu, ſit tale Sacramentum, ſicut mandatum & promiſſio diuina, in inſtitutione illud deſcribit. Extra verò illum vſum, aut ſi Baptiſmus transformetur in actionem aliam & diuerſam ab ea, quæ inſtitutione præſcripta eſt, non erit Baptiſmus. Inſtitutio enim inquit: Baptizate eos. Quod ſi extra illum vſum, verba inſtitutionis ſuper aquam pronuncientur, non faciunt Sacramentum: ſed magis eſt prophanatio nominis diuini, ſi aqua verbis inſtitutionis ſanctificata, non accommodetur ad eum vſum, quem inſtitutio præſcribit, aut ſi transferatur ad aliam actionem, quàm quæ in inſtitutione mandata eſt. Hæc de baptiſmo vt certa ſunt, ita à Pontificiis, vt arbitror, non negantur. Hoc verò κριτήριον, ex verbis inſtitutionis Sacramentorum ſumptum ad hanc etiam controuerſiam de Euchariſtia accommodabimus: vt manifeſtum euadat, an verum ſit quòd Pontificij contendunt, Euchariſtiam hoc proprium & peculiare habere, quòd extra vſum, & extra illam actionem, quæ inſtitutione præſcripta & mandata eſt, habeat rationem Sacramenti, non minus atque in ipſo vero vſu. Si itaque in inſtitutione Euchariſtiæ, tantùm hæc verba extarent: Accepit panem, gratias egit, & dixit: Hoc eſt corpus meum, tunc aliquid dicerent Pontificij. Sed inſtitutio inquit: fregit, hoc eſt, diſtribuit, dedit diſcipulis, & iuſſit vt acciperent, vt comederent & biberent. Hæc verba certè extra omnem controuerſiam, actionem ſignificant, & quidem expreſsè vtitur verbo faciendi, inquit enim: Hoc facite, quod ſcilicet in prima hac mea cœna factum eſt. Si igitur iuxta inſtitutionẽ iudicandum eſt, erit Sacramentum Euchariſtiæ, certa quædam actio, & conſiſtet in vſu, non minus quàm Baptiſmus. Imò conſideret hoc Lector: In inſtitutione Baptiſmi, vnicum tantùm eſt verbum, ſignificans actionem (Baptizate eos) & tamen quàm fortiter demonſtret & conuincat, Baptiſmum extra illum vſum diuinitus inſtitutum, non eſſe Sacramentum, iam oſtenſum eſt. In Euchariſtiæ verò inſtitutione, non vnum aliquod tale verbum eſt, ſed aliquot ordine ponuntur, quæ manifeſtiſſimè actionem ſignificant: Accepit, gratias egit, fregit, dedit diſcipulis, dixit: Accipite, comedite, bibite, hoc facite. Iam quærimus, ſi ſuper panem & vinum pronuncientur hæc verba: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus: & non fiat diſtributio, nemini detur, non ſit qui accipiat, comedat & bibat: quærimus inquam, an ibi ſeruetur inſtitutio Chriſti? Et manifeſtum eſt, quòd non. Secundò quærimus, An ibi ſit verum Sacramentum Euchariſtiæ, vbi non ſeruatur inſtitutio Chriſti? Certè quia inſtitutione ſanctificantur Sacramenta noui Teſtamenti, manifeſtum & certum eſt, vbi non ſeruatur inſtitutio,

ſtitutio, ibi non eſſe Sacramentum. Iam autem intelligit Lector, id quod ſupra annotauimus, quare Pontificij tam ſolicite diſputent: Non totam inſtitutionem, ſed tantum particulam illam: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus: pertinere ad ſanctificationem Euchariſtiæ. Ita enim ſperant ſe poſſe obtinere, quod extra vſum diuinitus inſtitutum, panis ſit & maneat corpus Chriſti. Sed Chriſtus cum inquit: Hoc facite: totam inſtitutionem, non tantum particulam aliquam intelligit. Paulus etiam cum mentionem feciſſet benedictionis Euchariſtiæ, 1. Corin. 10. mox capite 11. monſtraturus, quomodo liceat non vulgarem, nec priuatam, ſed Dominicam Cœnam celebrare, totam inſtitutionem Cœnæ recitat & deſcribit. Veteres etiam in ſanctificatione Euchariſtiæ, non particulam aliquam, ſed totam inſtitutionem adhibuerunt. Et illud eſt verbum, quo accedēte ad elementum, iudicarunt fieri Sacramentum. Quando igitur verba inſtitutionis pronunciantur ſuper panē & vinum, & non adeſt vel accedit vſus ille, ſiue actio illa, quæ in inſtitutione non tantum præſcripta, ſed mandata eſt: omnino veritas cogit, vt ſentiamus & dicamus, ibi non adeſſe Chriſtum cum ſuo corpore & ſanguine, eo modo ſicut in vero vſu Cœnæ iuxta verbum ſuum adeſt. Illa enim differentia inter Baptiſmum & Euchariſtiam, de qua Pontificij laborāt, quod ſcilicet Baptiſmus in vſu, Euchariſtia vero etiam extra vſum ſit Sacramētum, ex verbo Dei nec oſtendi, nec probari poteſt. Sicut enim in inſtitutione Baptiſmi, ſunt verba, ſignificantia vſum & actionem: ita etiam in inſtitutione Euchariſtiæ, talia ſunt verba: imo quia plura talia verba ſunt in inſtitutione Euchariſtiæ, argumēta multo fortius & firmius concludunt de Euchariſtia, quam de Baptiſmo, quod extra vſum diuinitus inſtitutum non ſint vera Sacramenta. Eſt igitur Cœna Dominica, actio quædam, habens certum vſum, in inſtitutione præſcriptum, & huic actioni, quam filius Dei per miniſterium exercet, annexa eſt promiſſio illa, de qua verba inſtitutionis loquuntur. Quando vero extra illum vſum, transformatur in aliam & diuerſam actionem ab ea, quæ in inſtitutione præſcripta & mandata eſt, licet verba ſuper panem & vinum pronuncientur, non magis erit Sacramentum, quam ſicut de Baptiſmo ſupradictum eſt: imo eſt propbanatio verba inſtitutionis ſuper panem & vinum pronunciare, & interim vſum de quo inſtitutio loquitur, vt ſcilicet diſtribuatur, edatur & bibatur, hoc eſt, ipſum ſenſum inſtitutionis expungere, aut in aliud genus peruertere.

Friuola eſt differentia Pontificia inter Baptiſmū & Euchariſtiā.

Hæc certe ſunt manifeſtiſſima. Obſeruabit autē Lector, quod Tridentini non audent dicere, quod tamen & ſentiunt & intelligunt, Euchariſtiam extra vſum diuinitus inſtitutum, eſſe Sacramentum, in quo ſit corpus & ſanguis Domini: ſed dicūt ante vſum & poſt vſum, quæ quia aliquid ambiguitatis habere videntur, iudicarunt ſe ſub illis inuolucris, omnia ea quę extra vſum diuinitus inſtitutū, in tractationē ſanctiſſimę Euchariſtiæ irrepſerūt, ſtabilire, defendere & retinere poſſe. Quid enim (inquiunt) nū Chriſtus non prius pronunciauit hæc verba (Hoc eſt corpus meum) quam ſolicite obſeruaſſet, Apoſtolos omnes, & ſingulos benedictum, exhibitum & acceptum panem, dentibus iam premere & manducare? Aut ſi de pane illo, ſuper quo gratias egerat, tunc cum illum exhibeat, priuſquam Apoſtoli eum manducarent, dixit: Hoc eſt corpus meum: numnā diu falſa fuit propoſitio illa, donec Apoſtoli inciperent manducare: vt tunc primum mādućatio Apoſtolorum, propoſitioni illi tribueret veritatem? Et notato in margine cap. Lucæ 22. affirmant Apoſtolos nondum ſuſcepiſſe de manu Domini Euchariſtiam, cum vere ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbebat. Lucas enim non addit hæc verba: Accipite, manducate, & bibite: ſed dedit panem, & dixit: Hoc eſt corpus meū.

Obiectio Pontificiorum.

Ad poſterius autem argumentum primo reſpōdebo, inſtitutionem ſcilicet Cœnæ Dominicæ, diiudicandam eſſe ex collatione deſcriptionum, quæ in quatuor locis Scripturæ extant. Perperam igitur faciunt, qui ex deſcriptione Lucæ colligere volunt, Chriſtum ita dediſſe diſcipulis panē, vt eo ſiue plane non vterentur, ſiue quomodolibet vterētur, tamen additam eſſe & manere veritatem illam: Hoc eſt corpus meum. Matthæus enim, Marcus & Paulus deſcribunt, Chriſtum diſertis verbis prius mādaſſe, vt pane illo quem dabat, vterētur: & quidem præſcripſiſſe modū, quo pane illo vti deberēt: Accipite ſcilicet, & manducate, & tunc addidiſſe illa verba: Hoc eſt corpus meum. Et Marcus in deſcriptione alterius partis, dicit: Et biberunt ex eo Calice omnes, & dixit eis: Hic eſt ſanguis meus. Nec tamen ſententia eſt, panem benedictum qui diſtribuitur, qui exhibetur, & quē Apoſtoli de manu Chriſti ſuſceperunt, nō eſſe corpus Chriſti, ſed tunc primum fieri corpus Chriſti, quando incipit manducari. Tota enim actio inſtitutionis cōnexa eſt, & ad totam illam actionem pertinent hæc verba: Hoc eſt corpus meū. De illo igitur pane qui benedicitur, qui frāgitur ſeu diſtribuitur, qui exhibetur, qui accipitur & manducatur, de illo inquā pane Chriſtus dicit: Hoc eſt corpus meum. Et Paulus fracto pani hoc tribuit, quod ſit communicatio corporis Chriſti, 1. Cor. 10. In verbis etiam inſtitutionis inquit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur. hoc eſt, quod diſtribuitur in Cœna, eſt corpus Chriſti. Chriſtus igitur Deus & homo, in tota illa actione Cœnæ à ſe inſtituta, præſens adeſt, & exhibet veſcētibus corpus & ſanguinem ſuum. Ipſe enim eſt, qui per miniſterium benedicit, qui diſtribuit, qui exhibet, qui dicit: Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meū. Sicut Chryſoſtomus inquit in 26. Matthæi. Nō ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tunc in illa Cœna confecit, ipſe nunc quoque operatur, ipſe perficit, miniſtrorum ordinem nos tenemus, qui vero hæc ſanctificat, & trāſmutat, ipſe eſt. Hæc ſunt ſimplicia, vera, & ex verbis inſtitutionis manifeſta. Vſus enim in hac diſputatione rectiſſime definitur tota ſeu integra illa actione, quæ in verbis inſtitutionis præſcribitur & mādatur. Quādo igitur panis iuxta inſtitutionem accipitur, benedicitur, diſtribuitur, exhibetur & accipitur: illa actio non recte dicitur eſſe vel ante, vel extra vſum Cœnæ, qui integra actione inſtitutionis definitur. Sed Tridentini de ſola manducatione loquūtur, & quia ante illam manducationem, Chriſtus Deus & homo, in actione Cœnæ, quando panis benedicitur, diſtribuitur, exhibetur & accipitur, adeſt, præbens veſcentibus cum pane & vino corpus & ſanguinem ſuum: vnde Tridentini conantur hoc extruere, Chriſtum Deum & hominem in Euchariſtia etiam ante vſum cum ſuo corpore & ſanguine ita adeſſe, vt recitatis verbis inſtitutionis ſuper panem & vinum, etiamſi reliqua actio quæ in inſtitutione præſcripta & mandata eſt, vt ſcilicet diſtribua-

Reſponſio.

Chryſoſtomus.

Tridentinorum falſiſſima concluſio.

buatur, exhibeatur, accipiatur & manducetur per aliquot dies; imo per aliquot vel menſes vel annos non ſequatur, cogatur tamen Chriſtus interea cum ſuo corpore & ſanguine, in pane & vino illo, durabili coniunctione permanere: & quidem ita, vt interea ſacrificio Miſſæ, repoſitione & circumgeſtatione, oſtenſione, adoratione, & quæ his coniuncta ſunt, tractetur.

Hæc vero ſunt, quæ inſtitutioni non ſunt conſentanea, imo quę cum illa pugnant. Actionē enim Cœnæ inſtitutio ita præſcribit: Accipere panem & vinum, benedicere, diſtribuere, exhibere, accipere, mãducare, & addere illud verbum Chriſti: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus; & hæc facere in ipſius commemorationem. Non autem vel iuſſit, vel permiſit, vt actionem illam diſcerpamus aut diuellamus in aliquot vel dies, vel menſes, vel annos; ſed iſtud nos facere iuſſit, quod & verbo & exemplo ſuo nobis præſcripſit. Non autem panem ita benedixit, vt promiſerit, ſi poſt aliquot menſes vel annos primum diſtribuatur & manducetur, interea tamen corpus ſuum perpetuo pani affixum fore: ſed accepit panē, benedixit, fregit, dedit diſcipulis, & dixit: Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meum, &c. Et ſuo exemplo monſtrauit diſtributionem, exhibitionem, ſumptionem & manducationem non differendam eſſe in aliquot dies, menſes vel annos. Deſcriptio enim inſtitutionis narrat, ſtatim factam fuiſſe exhibitionem, ſumptionem & manducationem.

Hæc tam ſunt manifeſta ac certa, quæ nullo artificio eludi poſſunt, modo firmiter retineamus illud fundamentum, inſtitutum eſſe normam & regulam, ex qua & ſecundum quã omnes tales quæſtiones & diſputationes diiudicãdæ ſunt. Verumq; igitur ex hoc fundamento, clariſſime demõſtratur, I. Benedictionem Euchariſtiæ, & promiſſionē præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti, non debere diuelli & diſtrahi ab vſu illo, qui in inſtitutione præſcriptus & mandatus eſt. De benedicto enim pane qui diſtribuitur, accipitur & mãducatur, Chriſtus affirmat: Hoc eſt corpus meũ. II. Nõ eſſe quocunq; prætextu inſtituendum, addendũ, amplectendum alium vſum Euchariſtiæ, quam qui in verbis inſtitutionis præſcriptus & mandatus eſt. Quomodo enim Chriſtus Eccleſiam ſuam, vſq; ad finem ſeculi Euchariſtia vti voluit illud & in vltima cœna Apoſtolis tradidit, & poſt aſcenſionem, ad Paulum repetiuit. Illa vero & traditio & repetitio deſcripta extat. Et ne hominis quidem teſtamẽto aliquid ſuperordinatur, Gal. 3. Multo minus igitur hoc faciendum eſt, in Teſtamento filij Dei. Hæc ſimpliciſſima & manifeſtiſſima fundamenta conuellunt, diruunt, & ſubuertunt duas nõ poſtremas regni Põtificij columnas: quod ſcilicet recitatis verbis inſtitutionis ſuper panem, etiam extra vſum diuinitus in inſtitutione ordinatum & mandatum, Chriſtus Deus & homo, durabili coniunctione ſit & permaneat in pane, non aliter atq; ibi adeſt in vero vſu, & quod præter ſeu extra illum vſum, qui habet teſtimonium & mãdatum inſtitutionis, liceat alio modo & alio vſu tractare Euchariſtiã, vtpote per modũ ſacrificij, repoſitionis, circumgeſtationis, oſtenſionis, & quæ his coniuncta ſunt. Ambroſius vero 1. Cor. 11. indignos dicit illos intelligi à Paulo, qui Sacramentum hoc vel aliter celebrant, quã à Chriſto inſtitutum eſt, vel aliter illud accipiunt, quam ab ipſo traditum eſt. Ideo vetuſtas, licet hoc non

Ambroſius.

iudicabat neceſſariũ, vt ſemper in omni ſynaxi, tota communitas, vel omnes præſentes ſimul cõmunicarent: hoc tamen iudicabat, Miſſam non eſſe legitimam & perfectam, niſi eſſent aliqui qui ſimul cum Sacerdote communicarent: Hoc eſt, vt Sacramentum Euchariſtiæ, non tractaretur extra vſum diſtributionis & ſumptionis. De Conſecratione, diſtinctione 2. cap. peracta. Canon Apoſtol. 10. Antiochenus 2. Chryſoſtomus in 1. ca. ad Epheſ. ſermo. 3. Durandus in rationali li. 4. ca. 1. inquit: Illa eſt legitima Miſſa, in qua ſunt Sacerdotes, reſpondens, atq; communicans: ſicut ipſa precum compoſitio euidenti ratione demonſtrat.

Chryſoſtomus.
Durandus.

Gabriel Biel in Canonē lect. 26. Chriſtus poſtquam corpus ſuum conſecrauit, non ſiſtebat in cõſecratione: neque dedit diſcipulis, vt ipſum honorifice conſeruarent: ſed dedit in ſui vſum, dicens: Accipite, & manducate. Et Lect. 38. dicit, ideo patres formæ conſecrationis addere hæc verba: Accipite & ed. te. Caſſander citat ex Humberto Epiſcopo, non eſſe perfectam vel Miſſam, vel commemorationem Chriſti, quam eſſe diſcipulis ſuis tradiderit, niſi panis benedictus mox frangatur, & ſtatim diſtribuatur.

Gabriel Biel.

Quod vero apud Iuſtinum, peracta in cœtu Eccleſiæ communione, Diaconus partes aliquas defert ad abſentes, & ad ægrotos: Item quod apud Euſebium ad Epiſcopos hoſpites Euchariſtia mittitur, nihil patrocinatur Pontificijs. Ibi enim Sacramentum habet ſuum vſum: defertur enim & mittitur, vt diſtribuatur, exhibeatur, accipiatur & manducetur. Quod vero quidam diſtributam, exhibitam, & acceptam Euchariſtiam leguntur non ſtatim manducaſſe, ſed in ciſtulis, orarijs, &c. aſſeruaſſe, & neſcio quid aſſeruato huic pani tribuiſſe, nihil nos mouere debet. Non enim quæſtio eſt, quid aliquis ante nos (vt ex Cypriano verba mutuemur) fecerit, ſed quid ille, qui ante omnes eſt, & prior fecerit, & faciendum nobis mandarit. Nam & illa conſuetudo, priuatim aſſeruandi Euchariſtiam extra vſum, publicis conciliorum conſtitutionibus poſtea abrogata & prohibita eſt.

Cypriani elegans dictum.

Addit autem IIII. Canon, etiam poſt vſum in Euchariſtia, hoc eſt, in pane & vino, eſſe corpus & ſanguinem Domini. Quid autem hoc ſit, expẽdendum eſt. Chriſtus inſtituit, vt panis & vinũ in Cœna Dominica ſint media, ſeu organa, per quæ vult veſcẽtibus præbere & communicare corpus & ſanguinē ſuum: vt nõ tantum per fidem & ſpiritũ, ſed & naturali ſeu ſubſtantiali participatione, ſicut veteres loquũtur, ſit & maneat in credentibus, illisq; ſubinde magis magisque vniatur. Poſt vſum igitur benedicti panis & vini in Cœna Dominica, nõ diſputandum eſt de vnione panis & corporis Chriſti: ſed tradenda ex verbo Dei dulciſſima conſolatio, de cõiunctione Chriſti, Dei & hominis, non cũ pane iam manducato, ſed cum anima & corpore credentium, vt nos ſibi inſertos tanquam ſurculos geſtet, ſeruet, viuificet & gubernet. Sed oppreſſa & ſepulta vtiliſſima hac doctrina, gloſſa de Conſecratione, diſtinct. 2. olim tradidit: Quam cito ſpecies dentibus teritur, tam cito in cœlum rapitur corpus Chriſti: ne ſcilicet qua conſolatio credentibus inde relinquatur. Tridentini vero patres, nunc ſuauem illam gloſſæ cantilenam non repetunt: & tamen de coniunctione Chriſti, Dei & hominis, cum credentibus poſt vſum Cœnæ nihil dicunt, ſed diſputant, corpus Chriſti eſſe in pane, etiam

poſt

poſt vſum. Et forſan reſpexerunt ad pudendas illas Pontificias cautelas, quæ in ipſa etiam excrementa inſtituunt inquiſitionem, ſi enim ſpecies aliquo modo dignoſci poſſunt, inſaniunt ibi adhuc affixū hęrere corpus Chriſti. Et ego ſane arbitrarer, ipſos (poſt vſum) intelligere illud, quod in IIII. Canone ſequitur, in particulis conſecratis, quæ poſt communionem ſuperſunt & reſeruantur, remanere corpus Chriſti: Sed quomodo (poſt vſum) dici poteſt de illis particulis, ad quas vſus nondum acceſſit, hoc eſt, quæ non ſunt diſtributæ, acceptæ & manducatæ? Ipſa etiam coniunctio, qua vtuntur IIII. Canone, ſignificat duo diſtincta & diuerſa ab ipſis intelligi, quando dicunt, I. in pane Euchariſtię etiam poſt vſum eſſe corpus Chriſti. II. in particulis poſt communionem reſiduis, remanere corpus Chriſti. Sed hæc poſterior controuerſia pertinet ad VI. capitulum, & ad VII. Canonem. Porro tractatur etiam in tertio hoc capitulo, & in III. Canone, quæſtio de concomitantia, qua totus & integer Chriſtus ſit ſub quauis ſpecie, ita vt tantundem contineatur & accipiatur ſub altera ſpecie, atque ſub vtraque. Sed hæc pertinent ad diſputationem, quæ peculiari loco poſtea explicanda erit, de communione ſub vna ſpecie. Ideo hanc partem ad illum locum reiicemus.

Diſputatio de concomitantia.

DE TRANSSVBSTANTIATIONE.

CAPVT IIII.

QVoniam autem Chriſtus Redemptor noſter corpus ſuum, id quod ſub ſpecie panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idq; nunc denuo ſancta hac ſynodus declarat, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius, quæ conuerſio, conuenienter & proprie à ſancta catholica Eccleſia, Tranſſubſtantiatio eſt appellata.

CANON II.

Si quis dixerit, in ſacroſancta Euchariſtiæ Sacramento, remanere ſubſtantiam panis & vini, vna cum corpore & ſanguine Domini Ieſu Chriſti, negaueritq; mirabilem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & vini, quam quidem conuerſionem catholica Eccleſia aptiſſime Tranſſubſtantiationem appellat, anathema ſit.

EXAMEN.

Eſt & Tranſſubſtantiatio, vna ex columnis regni Pontificij: pro qua fulcienda & ſtabilienda, cur tantopere laborent, Lectori in primis conſiderandum eſt. Nō autem hæc eſt cauſa, quaſi vera & ſubſtantialis præſentia, exhibitio & ſumptio corporis & ſanguinis Chriſti, in Dominica Cœna non poſſit aliter doceri, retineri, credi, & cōfeſſione exprimi, hoc enim fieri poſſe, ipſi in II. Canone concedunt: ſed vt ſacrificium Miſſę, aſſeruatio, circumgeſtatio, adoratio panis, & quæ his extra vſum diuinitus inſtitutum coniuncta ſunt, retineantur & ſtabiliantur, Ideo tam pertinaciter de Tranſſubſtantiatione dimicant. Inter cæteras enim cauſas Tranſſubſtantiationis expreſſe has recitant, ne alia ſubſtantia quam Chriſti, in Euchariſtia vel adoretur, vel Deo patri offeratur: vtq; durabilis ſit præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, etiam extra vſum.

Sicut autem ipſum vocabulum Tranſſubſtātiationis, & nouitatem & peregrinitatem dogmatis ſatis oſtendit: ita vtile eſt obſeruare, quando potiſſimum diſputari cœperit opinio tranſſubſtantiationis: quæ nūc pro articulo fidei, ſub anathematis denunciatione Eccleſiæ obtruditur. Veteres igitur ſimpliciter mentionem faciunt mutationis & cōuerſionis elementorum, in Cœna Dominica: quam ita intelligunt & explicāt, vt poſt ſanctificationem, iam non ſit cōmunis panis, & vulgare poculum, ſed ſit Euchariſtia: quæ duabus rebus conſtet, terrena & cœleſti, viſibili & inuiſibili: ſicut Irenæus & Auguſtinus loquūtur. Damaſcenus poſtea, Theophylactus, & alij, cœperunt magis hyperbolice de trāſformatione elementorum in Cœna Domini concionari. Lōgobardi vero primum tempore, vna cū Scholaſtica Theologia, in Gallia cœptum fuit diſputari de modo illius conuerſionis, an ſit formalis, an ſubſtantialis, an vero alterius generis. Et fuiſſe varias & diuerſas de hac quæſtione illo tempore opiniones, Longobardus recitat li. 4. diſtin. 11. & 12. Et quidem nihil certi tunc de hac quæſtione in Eccleſia definitum & determinatum fuiſſe, Lōgobardus manifeſte indicat, cū inquit. Definire non ſufficio. Et ſui quidem ſeculi varias opiniones ita deſcribit: Quibuſdam videtur, quidam concedunt, alij dicunt, alij tradunt. Ante ſua vero tempora quę fuerit multorum ſententia, ita deſcribit. Alij putauerunt, ibi ſubſtantiam panis & vini remanere, & ibidem corpus Chriſti eſſe & ſanguinem. *Damaſcenus.*

Hoc igitur modo ſparſis ſeminariis, cum omnes Scholæ diſputatione illa feruerent, Innocentius III. circa annum Domini 1200. in Lateranenſi Cōcilio, modum conuerſionis, antea in Eccleſia non definitū, primus determinauit, & dogmati nouo, nouam etiam indidit & accommodauit appellationem: corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti in Sacramento altaris, ſub ſpeciebus panis & vini veraciter contineri, tranſſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinē, poteſtate diuina. Hæc enim ſunt verba Concilij Lateranenſis li. 1. Decretalium, cap. firmiter. Illam vero ſententiam Innocentius repetit, De celebratio. Miſſarum cap. cum Martha. Et in libro de officio altaris, fuſius eam explicat: panem ſcilicet ita fieri carnē vt deſinat eſſe panis, quia materia panis & vini mutetur in ſubſtantiam carnis & ſanguinis, non quod ex pane vel vino materialiter formetur caro & ſanguis, nec quod aliquid adiiciatur corpori Chriſti, ſed quia panis tranſſubſtantietur in corpus. Ibidem vero Innocentius dicit: Fuerunt qui docerent, quod ſicut poſt conſecrationem vera panis remanent accidentia, & ſic vera panis ſubſtantia: quia ſicut ſubiectum non poteſt ſubſiſtere ſine accidentibus, ſic accidentia nō poſſunt exiſtere ſine ſubiecto: quia accidentis eſſe, non eſt aliud quam ineſſe. Sic panis & vini ſubſtantiis permanentibus, ad probationem illorum verborum corpus & ſanguis Chriſti veraciter incipiant eſſe ſub illis, ita quod ſub eiſdem accidentibus, vtrumque vere ſuſpicatur, panis & caro, vinum & ſanguis: quorum alterum probat ſenſus, reliquum credit fides. His verbis Innocentius recitat ſententiam, quæ multorum fuit, ante Lateranenſe ſuum Concilium. Dicit enim: Fuerunt, &c. Et licet ipſe diuerſum & ſentiat & ſtatuat, tranſeunte ſcilicet ſubſtantia, remanere accidentia, & eſſe ſine ſubiecto: non tamen ſicut Tridentini faciūt, anathemate alteram illam ſententiam damnat, quod Lector *Innocentius.* *Innocentius.*

diligenter obſeruabit. Idem etiã inquit: An totum in totum, an totale tranſeat in totale, nouit ille qui facit. Tridentini vero patres, ſimpliciter diuerſum ſentientibus anathema denunciãt. Hæc igitur Tridentina anathemata, adeo ſunt recentia, vt ne Innocentij quidem ætate, in rerum natura fuerint.

Scholaſtici. Poſt Lateranenſe vero Concilium, Scholaſtici cupide arripuerunt idoneam hanc materiam, ad acuenda & exercenda ſpinoſa ingenia. Diſputant enim: An accidentia, quę poſt annihilatam panis & vini ſubſtantiam, eadem numero remanent, innitantur vel corpori Chriſti, vel aeri circumſtanti: an vero per ſe ſtent, nulli ſubiecto inhærentia, ita vt ſine ſubiecto cohęreant? Quidã diſputarunt, tranſeunte forma panis, remanere materiam, ſicut materia alimenti fit ſub forma nutriti. Alij, tranſeunte materia, remanere formam panis. Communiter vero ſenſerunt, totam ſubſtantiam panis, trãſire in corpus Chriſti. Quæſitum etiam fuit, an materia panis conuertatur in materiam corporis Chriſti, & forma in formam: an vero iuxta Anaxagoræ chaos, quodlibet conuertatur in quodlibet. Item, an ſubſtantia panis, reſoluatur in præiacẽtem materiam: an vero in nihilum redigatur. Innocentius quærit: An aqua quæ vino miſcetur, ſimul cum vino tranſſubſtantietur: an vero maneat circumfuſa corpori Chriſti. Prolixæ ſunt diſputationes, quomodo accidentia illa, quibus nulla ſubeſt ſubſtantia, poſſint agere & pati, vt nutrire, corrumpi: & quomodo ex eis poſſit aliquid generari. Item, An annihilata ſubſtantia panis, iterum poſſit eadem numero redire. Quid mus arodens panem, comedat. Has & ſimiles portẽtoſas diſputationes, qui nerui & fructus ſunt dogmatis de Tranſſubſtantiatione veteri Eccleſiæ prorſus ignotas fuiſſe certiſſimum eſt. Et tamen nunc pro articulis fidei, ſub anathematis interminatione proponuntur.

Scotus Cameracenſis, &c. Scotus Cameracenſis, & alij, diſerte fatentur, nec verbis Scripturæ, nec ſymbolis fidei, nec veterum ſententiis cogi nos ad dogma Tranſſubſtantiationis. & ſine tranſſubſtantiatione poſſe doceri, retineri & credi, & veram præſentiam, & efficaciã corporis & ſanguinis Chriſti in Eucharistia: minus etiam abſurdarum quæſtionum habituram doctrinam de Euchariſtia, ſi abſque tranſſubſtantiatione remanere ponatur ſubſtãtia panis & vini, vna cum corpore & ſanguine Chriſti, niſi Concilium Lateranenſe diuerſum ſtatuiſſet. Fundamentum igitur primum & principale dogmatis de Tranſſubſtantiatione, collocant in ſolo Lateranenſis Concilij Decreto. Poſtea vero ad ornandum illud Concilij Decretum fucos quoſdam ex Scriptura & Patribus conquirunt. Durandus non vult improbari aut damnari illam ſententiam, quod remanente ſubſtantia panis, vere & ſubſtantialiter adſit in Euchariſtia corpus Chriſti. Tridentini vero ſabricantes nunc nouos fidei articulos decernere non verentur: Si quis dixerit, in Euchariſtia remanere ſubſtãtiam panis & vini, vna cum corpore & ſanguine Chriſti, anathema ſit. Hęc de initiis & progreſſu diſputationis de tranſſubſtantiatione obſeruare, vtile eſt, ſed ad rem ipſam accedamus. Noſtri nunc igitur Pontificij in tanta luce Euangelij non audent illud dicere, quod Scotus Cameracenſis, & alij quidam Scholaſtici non obſcure ſignificarunt: Tranſſubſtantiationem Lateranenſis Concilij autoritate potiſſimum niti. Sed duo ponunt valde ſpecioſa fundamenta. I. aiunt verba inſtitutionis Tranſſubſtantiationẽ panis & vini & ſtabilire & omnino flagitare: deinde affirmant, ſemper in Eccleſia Dei perſuaſum fuiſſe, fieri talem tranſſubſtãtiationem. Et quidem ſi hæc duo quæ magna aſſeueratione aſſirmant, recte, perſpicue & firmiter probarent, æquum, iuſtum, & omnino neceſſarium eſſet, vt ipſis adſentiremus, & noſtra ſentẽtia cederemus. Videbimus igitur, quomodo Tranſſubſtãtiationem ſuã primũ ex Scriptura probent, deinde de veteris etiã Eccleſiæ conſenſu dicemus. Tria autem præcipua ſunt argumenta, quæ ad probandam Trãſſubſtantiationem ex Scripturæ verbis nectunt. Andradius meus texit tale argumentum. Scriptura affirmat, apud Deũ non eſſe impoſſibile omne verbũ. Ergo credenda eſt Tranſſubſtantiatio, etſi naturæ vires ac modũ, humanumq́; captum lõgo interuallo ſuperet, elegans enim & vera eſt Auguſtini ſententia: Cum Deus aliquid facit, quod nos inueſtigare non poſſumus, ratio facti, eſt potẽtia facientis. Sed plana eſt ad hoc argumentum reſponſio. Non enim quia Deus omnipotens eſt, ideo quicquid nobis viſum fuerit, ſine verbi ipſius teſtimonio ipſi tribuere debemus. Tertullianus inquit: Potuiſſet Deus hominẽ volatilem facere, ſed nõ quia potuit, ideo & fecit. Scriptura igitur tradit hanc regulam: Omnia, quęcunq́; voluit, fecit. Voluntas autẽ Dei, in rebus fidei ex verbo ipſius diſcenda & iudicanda eſt. Et quando de voluntate Dei, ex verbo certo conſtat, tunc valet argumentum ab omnipotentia. Ideo ſignificanter Angelus loquitur, cum aſſirmat omne verbum, hoc eſt, quicquid in verbo pateſecit, apud Deum non eſſe impoſſibile. Tranſſubſtãtiatio igitur ex verbis Chriſti clare probanda & oſtendẽda eſt: & tunc intellectũ noſtrũ libenter Spiritu ſancto adiuuante, captiuabimus in obſequtũ Chriſti. Sed illam probationem, vt iã oſtendemus, pręſtare non poſſunt. Fruſtra igitur de omnipotentia Dei concionantur. Secundo, alij propius ad rem ipſam accedunt, & ita argumentantur, vulgaris panis, & cõmune genimen vitis fuit, quod Chriſtus accepit, quando Cœnã ſuam voluit inſtituere. Sed poſt benedictionem, de pane & vino illo pronunciat. Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus. Illa de vulgari pane, & de cõmuni vino, nec poſſunt dici, nec debent credi. Ergo neceſſe eſt, per benedictionem factam eſſe mutationẽ aliquam: & quidẽ talem, vt corpus vere prædicari poſſit de pane, & ſanguis de vino. Neceſſe igitur eſt ponere Trãſſubſtantiationem. *Obiectio alia pro tranſſubſtantiatione.*

Reſponſio. Reſpõdeo. Concedimus cum Irenæo, panem poſt benedictionem in Euchariſtia, non amplius eſſe cõmunem panem, ſed Euchariſtiam corporis Chriſti: quæ duabus iam rebus cõſtet, terrena, hoc eſt, pane & vino, & cœleſti, hoc eſt corpore & ſanguine Chriſti. Hæc certe magna, miraculoſa, & vere diuina eſt mutatio, cum antea ſimpliciter tantum eſſet vulgaris panis & commune poculum: quod iam poſt benedictionem, cum pane & vino illo, vere & ſubſtantialiter adeſt, exhibetur & accipitur corpus & ſanguis Chriſti. Concedimus igitur fieri mutationem aliquam: & quidem talem, vt de pane vere prædicari poſſit corpus Chriſti. Sed conſequentiam negamus, quod ideo ponenda ſit talis tranſſubſtantiatio, qualem Pontificij docẽt. Nam ſicut in Scholis loquuntur, à non diſtributo ad diſtributum, non valet conſequentia. Aliqua fit mutatio in pane Euchariſtico, ergo fit Tranſſubſtantiatio. Talis enim tantum mutatio neceſſaria eſt, vt Euchariſtia, iuxta Irenæi dictum, duabus

bus rebus cõſtet, terrena ſcilicet & cœleſti: id quod ſine tranſſubſtantiatione fieri poteſt. Illud enim quod Chriſtus in inſtitutione cœnæ ſuæ ſpectauit, præſentia ſcilicet, exhibitio & ſumptio corporis & ſanguinis ſui, poteſt doceri, credi & retineri, etiãſi portentum Tranſſubſtantiationis, ſine Scripturæ teſtimonio, & ſine antiquitatis cõſenſu, Eccleſiæ nõ obtrudatur, quod etiam IIII. hic Canon quem tractamus, non obſcure concedit. Nec noſtrum eſt, Chriſto præſcribere certũ modum præſentiæ corporis ſui in Cœna, quẽ ipſe verbo ſuo expreſſe, certo & manifeſte nõ patefecerit, ſed ſufficit credere, adeſſe ibi, exhiberi & accipi corpus & ſanguinem Chriſti: modum vero præſentiæ ipſius ſapientiæ & & omnipotentiæ cõmendemus. *Alia obiectio.* Tertium argumẽtũ eſt, quo niſi certo & clare probetur Tranſſubſtãtiatio, probari eã ex Scriptura non poſſe, ipſi fatẽtur. Eſt autẽ tale. Si in Euchariſtia remaneret ſubſtantia panis & vini, vna cum corpore & ſanguine Chriſti, dixiſſet: Hic eſt panis, hoc eſt vinũ, & cum iſtis, in iſtis, vel ſub iſtis eſt corpus & ſanguis meus. Iam vero dicit: Hoc eſt corpus meũ, Hic eſt ſanguis meus. Et ſi particula demonſtratiua denotet ſubſtantiã panis & vini, cum duo diſparata ſint, panis & corpus Chriſti, vinũ & ſanguis: alterũ de altero prædicari nõ poteſt. Vt igitur vera ſit prædicatio, Hoc eſt corpus meũ, Hic eſt ſanguis meus: cõſtituenda eſt in verbis illis propoſitio identica, quã ita vocãt, quãdo ſubiectum & prędicatũ de vna & eadẽ re loquuntur: vt particula demonſtratiua denotet non ſubſtantiam panis, ſed ſolam ſubſtantiam corporis Chriſti. Sed hoc conſtituere, conſiſtere nõ poteſt, niſi ſubſtantia panis, quam Chriſtus in manus ſuas accepit, per benedictionem annihilata defierit, & tranſſubſtantiata ſit, vt nihil aliud ibi per particulam Hoc, notetur & deſignetur, quam ſola ſubſtantia corporis Chriſti. Propoſitio igitur illa, Hoc eſt corpus meum: omnino ſtabilit & flagitat tranſſubſtantiationem. Hæc eſt tota & ſatis longa tela illius argumenti, quod aliquam pro ſtabiliendà tranſſubſtantiatione ſpeciem habere videtur. Sed telam illã, gladio ſpiritus feliciter diſſoluemus, aut potius præcidemus. Principio autem hoc notandum eſt, quod de propoſitione illa: Hoc eſt corpus meum, iuxta regulas prædicabilium nõ aliter diſputant, ac ſi Euchariſtia eſſet phyſicũ aliquid cuius ratio iuxta communem curſum ac modum naturę ſe haberet. Sed quia Sacramentum eſt ſupernaturale, cœleſte & diuinum: ideo non recte fit, quod fides eius à Põtificiis in hac diſputatione, exigitur ad regulam Ariſtotelis 6. Metaphy. de compoſitione extremorum in propoſitione affirmatiua, quod ipſi de propoſitione identica interpretãtur. *Regula Ariſtotelis.* Ideo enim comminiſcuntur annihilationem ſeu tranſſubſtantiationẽ panis, vt propoſitio illa: Hoc eſt corpus meũ, quadrare poſſit ad regulam illam Ariſtotelis. Quale vero in tanta hac controuerſia fundamentũ hoc ſit, per ſe manifeſtum eſt. In Scriptura enim, quando duæ res ſeu ſubſtantiæ, diuina ordinatione peculiari modo vniuntur, & præſertim quando res cœleſtis & inuiſibilis cum re terrena & viſibili adeſt & exhibetur, vſitatum eſt inquã in Scriptura, quod tũc altera prędicatur de altera. Et ad veritatem talis prædicationis, nõ requiritur vel annihilatio vel tranſſubſtãtiatio alterius rei: ſed tantum ſignificatur duarum illarum rerum, quæ ſubiecto & prædicato notantur, vnio & præſentia. Ita Scriptura, explicatura vnionem diuinæ & humanæ naturæ in perſona Chriſti, nõ dicit, In hoc homine eſt Deus: ſed, Deus eſt homo: &, filius hominis eſt filius Dei viui. *Exemplũ perſonæ Chriſti.* Nec neceſſe eſt alteram naturam, vel humanam, vel diuinam, quia diſparatæ ſunt, vel annihilari vel ſubſtantiari, vt propoſitioni, quæ alias ad regulas prædicabilium non congruit, ſua conſtet veritas, ſed tãtum ſignificatur vnio duarum naturarum. prædicatio autem eſt non vulgaris, ſed inuſitata: quia ipſa vnio non fit ratione aliqua naturali huius ſeculi, ſed eſt ſupernaturalis, cœleſtis & diuina. Nec ſane perſonalem ſtatuimus vnionẽ panis & corporis, vel talem, qualis eſt diuinæ & humanæ naturæ in perſona Chriſti: ſed ſimilitudine illa, qua tota antiquitas de Euchariſtia vſa eſt, declaramus hanc propoſitionem, de qua hoc loco cõtrouerſia eſt. Et hoc exemplũ manifeſte oſtendit, tertium illud Pontificiorum argumentum ex verbis Inſtitutionis, nequáquam ſatis certo, perſpicue & firmiter probare aut ſtabilire tranſſubſtantiationem. Alias enim eadem conſequentia, etiam in perſona Chriſti ponenda eſſet tranſſubſtantiatio alterius naturæ. Ita Iohan. 20. Chriſtus inſufflans in diſcipulos inquit: Accipite Spiritum ſanctum. Num vero, quia non dicit, cum vel ſub hoc flatu accipite Spiritum ſanctum, ideo ponenda erit tranſſubſtantiatio corporalis flatus? Imo cum illo flatu ſimul adfuit, datus fuit à Chriſto, & acceptus ab Apoſtolis Spiritus ſanctus, nec opus fuit tranſſubſtãtiare columbam, vt vera eſſet propoſitio, quod Baptiſta affirmat ſe vidiſſe Spiritum ſanctum deſcendere ſuper Chriſtum. Sicut de viſibilibus illis ſpeciebus, quibus vel ipſa diuina maieſtas, vel Angeli, pręſentiam ſuam manifeſtarũt, diſputatum quidem fuit apud veteres: nemo tamen auſus fuit, inde facere articulum fidei, quod ſpecies illæ ſint tantum accidentia, quæ ſine ſubſtãtis aut ſubiecto aliquo, ſubſiſtant & cohæreant. Progrediẽte arca dicebat Moſes, Exurge Iehouah: nec tamen opus fuit tranſſubſtantiatione ligni vel auri in arca. Sed Scriptura ita loquitur, quia ibi de peculiari modo præſentiæ diuinæ maieſtatis, ex verbo & promiſſione ipſius cõſtabat. Imo in vulgari lingua vſitatæ ſunt tales prædicationes. Quando enim loquimur de dolio & vino, de marſupio & pecunia, de faſciis & infante, dicimus. Illud eſt vinum, quod amicus tibi mittit. Accipe pecuniã quam tibi debeo: Affer infantem vteri mei. Et nemo ita deſipit, vt fingat vel annihilationem vel tranſſubſtantiationem dolij, marſupij, faſcium & ſimilium. Sed quando ſignificare volumus, duas res coniunctas ſimul adeſſe, ſimul exhiberi & accipi, tunc ita etiam in vulgari ſermone loquimur. Manifeſtum igitur eſt, longam illam tertij huius argumenti telam, nequaquam probare, ſtabilire, aut flagitare tranſſubſtantiationem illam, de qua Pontificij dimicant: imo argumentum illud, iuxta ipſorum etiam placita, ſatis conſiſtere non poteſt. Si enim volunt, particulam demonſtratiuam Hoc, ita denotare ſolum corpus, vt nequaquam ſenſus ſit, Cum hoc, aut ſub hoc, eſt corpus meum: nec dicere poterunt, ſub ſpeciebus panis eſſe corpus Chriſti. Aut ſi propoſitio illa, Hoc eſt corpus meum, poteſt hanc ipſorum interpretationem ferre, ſub ſpeciebus panis cõtinetur corpus Chriſti: ergo nihil concludit argumentum illud, ideo ponendam eſſe Tranſſubſtantiationem, quia Chriſtus non dixit: Sub hoc eſt corpus meum, eadem enim ratione, ponenda eſſet etiam Tranſaccidentatio, ſicut Lutherus inquit: ne diceretur,

ſub ſpecie panis. Et adhuc fortius vrgebo aduerſarios. Tradunt enim per verba illa: Hoc eſt corpus meum, fieri tranſſubſtantiationem, ita vt ad primum non eſſe illius propoſitionis (vtor enim ipſorum verbis) ſubſtātia panis annihiletur, & deſinat, incipiat ibi eſſe corpus Chriſti. Ergo quando Sacerdos dicit: Hoc, nondum eſt tranſſubſtantiatus panis, nondum etiam adeſt corpus Chriſti, falſum igitur erit, iuxta ipſam Pontificiorum doctrinam, particulam Hoc, denotare ſolam ſubſtantiam corporis Chriſti: ita vt cum dicitur Hoc, iam annihilata ſubſtantia panis eſſe deſierit. *Bonauentura.* Bonauentura in 4. Sententiarum, diſtinct. 8. quæſt. 1. quærit quid demonſtret pronomen Hoc? Et recitat quoſdam dixiſſe, verba illa teneri materialiter: atque ideo non eſſe quærendum, quid ſignificent. Alij dixerunt: Hoc, id eſt, ſignificatum per hoc, quod eſt conuertēdum in corpus meum, eſt corpus meum. Ipſe vero Bonauentura inquit: Quia verbum accedit ad elementum, ideo per particulam Hoc, non demōſtrari corpus Chriſti, ſed ſubſtantiam panis ſub accidentibus: atque eſſe orationem ſingularem, quæ non ſignificet identitatem, ſed conuerſionem operatiuam: Hoc eſt corpus, id eſt, hoc totū ad prolationem verbi, trāſit in corpus. *Richardus.* Richardus de ſancto Victore, dicit eſſe demonſtrationem mixtam: Hoc, id eſt, illud in quod tranſſubſtantiabitur, hoc eſt corpus meum, vt ſi ego de cibo quem ſumpturus eſſem, dicerem: Hoc, id eſt, illud in quod iſte cibus eſt tranſmutādus, eſt corpus meum. Talia portenta interpretationū, gignit dogma tranſſubſtantiationis. Vſque adeo perſpicue & certò ſcilicet, ex verbis inſtitutionis illud probatur, vt ad ea ne accommodari quidem poſſit, niſi mirabilibus modis illa torqueantur & crucifigantur. Sed ne ipſi quidē Pontificij, hiſce argumentis ex Scripturæ verbis ſumptis, tranſſubſtantiationem ſatis cōfirmatam, munitam & tutam eſſe animaduertunt. *Andradius.* Andradius enim poſt mediocrem velitationem, tranſſubſtantiationem collocat inter illas res, quæ nullis Scripturæ ſacræ teſtimoniis aperte definitæ & explicatæ ſunt. Nos igitur ad totam hanc diſputationem, *Axioma.* recte accōmodamus veriſſimum illud axioma: Nihil pro articulo fidei Eccleſiæ proponendum eſſe, quod non ex manifeſtis, certis & firmis Scripturæ teſtimoniis, aperte oſtendi & probari poteſt.

Præter hoc vero, quod ex verbo Dei, tranſſubſtantiatio manifeſte & certo probari & oſtendi nō poteſt, habemus etiam ſimplicem & manifeſtam Scripturæ de hac quæſtione ſententiam. Accepit enim Ieſus panem, benedixit, fregit, dedit diſcipulis. Et de illo quod accepit, quod benedixit, quod fregit, quod diſcipulis dedit, de illo inquam dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meū. Et ne dubium ſit, an particula demonſtratiua denotet illud, quod Ieſus acceperat, panem ſcilicet, & poculum. Lucas & Paulus, in deſcriptione alterius partis, manifeſta adiectione diſerte hoc expreſſerunt, Accepit poculum, benedixit, dedit illis, & addit: τοῦτο τὸ ποτήριον, Hoc poculum. Et Paulus 1. Cor. 10. ſicut de altera parte inquit, Poculum cui benedicimus, eſt communicatio ſanguinis Chriſti, ita etiam de priori parte inquit: Panis quem frangimus, eſt communicatio corporis Chriſti. Diſerte igitur declarat & exprimit, quid particula Hoc in vtraque parte denotet, panem ſcilicet & poculum. Et cum haſce Scripturæ explicationes habeamus, quare non inhæremus ſimplicitati veritatis? vt quid libet nobis, tam labyrinthis diſputationum de tranſſubſtantiatione exagitare?

Præterea, poſt benedictionem ſeu conſecrationem, in ipſo vſu Paulus appellat panem: idq; nō ſemel, ne incogitanter excidiſſe exiſtimes, ſed quater vel quinquies, 1. Cor. 10. Panis quem frangimus: De vno pane participamus. 1. Cor. 11. Quoties manducabitis hunc panem. Qui manducauerit hunc panē indigne. Probet ſeipſum, & ſic de pane illo edat. Hæc argumenta ſunt perſpicua, firma, & valde vrgentia. Ideo Pōtificij variis modis conantur oſtendere ſpecimen artificij illius ſophiſtæ, de quo antiquitas olim Prouerbium: κεῖται οὐ κεῖται, hoc eſt, cum in terram proſtratus iā iaceret, tamen circumſtantibus perſuadere conabatur, ſe non iacere, ſed erectum fortiter ſtare. Ita cū Paulus in ipſo vſu, & poſt conſecrationem, quinquies nominet panem: ipſi tamen Eccleſiæ præſtigias trāſſubſtantiationis obiicere conantur, quod non remaneat, nec adſit ibi ſubſtantia panis. *Obiectio.* Sed aiunt, in Scriptura extare exēpla, vbi ſubſtātiis mutatis, & in aliud cōuerſis, prior tamen appellatio retinetur, deſignans non quid iā ſint, ſed quid ante conuerſionē fuerint. Ita Exod. 7. virga Aaronis conuerſa in colubrū, etiam poſt cōuerſionē vocatur virga. Homo vocatur terra, quia ex terra formatus eſt. Mulier vocatur os, ex oſſibus viri. De aqua quæ in vinū conuerſa erat, dicit Euāgeliſta: Cum guſtaſſet aquam vinum factam. Ergo hoc modo etiā pani Euchariſtico, etiamſi tranſſubſtantiatus eſſet, tribui poſſet appellatio panis: non quod panis eſſet, ſed quod fuiſſet. *Reſponſio.* Reſpōſio autem ſimplex & plana eſt. In allegatis exemplis virgæ, terræ, oſſis, aquę, Scriptura diſertis verbis aperte teſtatur, res illas in aliud mutatas & conuerſas eſſe, ita vt nec ſubſtantia nec forma prior remanſerit, ſed ſpeciem illarū rerum, in quas mutatæ ſcribūtur, retulerint. Ita Iohan. 2. nō ſimpliciter nominatur aqua, ſed quę iam facta erat vinum. Si idem de Tranſſubſtantiatione panis in Euchariſtia, tā aperte ex Scriptura oſtēdi & probari poſſet, tropum illum quem res ipſa flagitaret, non inuiti cōcederemus. Cū vero nulla extet perſpicua, certa & firma probatio trāſſubſtantiationis in Scriptura: quæ dementia eſſet, à proprietate verborum diſcedere? & quando Paulus quinquies panem nominat, ſpectrum ſeu præſtigias panis, accidentia ſcilicet ſine ſubiecto cohærētia credere? cum Baptiſmo ſine tranſſubſtantiatione aquæ, attribuamus, quæ Scriptura de illo tradit. Eccius intelligit appellatione panis apud Paulum, non ſubſtantiam panis, ſed accidētia ſine ſubſtantia: hoc eſt, non panem, ſed inane ſpectrum panis. Sed ne ipſis quidem Pontificiis φάντασμα illud ſatisfacit: ideo aliam rimam quærunt, qua ex claritate verborum Pauli elabantur. Quia enim לחם omne genus alimenti ſignificat, dicunt Paulum Euchariſtiam appellare panem: non quod ibi ſubſtantia panis remaneat vna cum corpore Chriſti, ſed quia corpus Chriſti ſit ſpirituale alimentum interioris hominis. Sed hæc omnia locum haberent, ſi perſpicue, certo & firmiter iam demonſtrata eſſet tranſſubſtantiatio panis: tunc enim recte ad metaphoram confugeremus, ſicut Iohan. 6. vbi Chriſtus expreſſe dicit, ſe non loqui de pane externo ſeu materiali, & tamen appellat ſe panem. Econtra vero, inſtitutio expreſſe deſcribit panem materialem, ante benedictionem. Cumq; ſine aperta teſtificatione tranſſubſtantiationis, Paulus etiam poſt ſanctificationem, retineat appellationem panis:

meri-

meritò in vna & eadem ſignificatione, propria ſcilicet & genuina, vocabulum illud retinemus: Si enim tropis in deſcriptione Cœnæ Dominicæ ita iubeat ludere, vt in eadem oratione panem mox ꝓpriè, mox cùm lubuerit metaphoricè interpretemur: quidni eandem etiam licentiam concedamus Sacramentariis, in vocabulo corporis & ſanguinis? Aut eadem ratione, cùm Chriſtus ſcribitur accepiſſe panem, quia facta iam vulgari cœna illud fecit, dicemus ipſum non panē materialem accepiſſe, ſed ſpirituale alimentū, hoc eſt ſeipſum: atq; ita panē prorſus à tota actione Cœnæ exterminabimus. Tutiſſimū igitur eſt propriam ſignificationem vocabuli panis retinere, & ante & poſt conſecrationem: cùm nulla euidens Scripturę ratio, metaphoram illo loco vel flagitet, vel confirmet.

Lanfrancus. Reliqua enim omnia quæ adferunt, infirma & incerta ſunt: id quod etiam Lanfrancus fatetur. Diſputans enim, quare etiam poſt benedictionem appelletur panis, adfert quidē vſitata illa: vel quia ex pane conficitur, & accidentia panis retinet, vel quia animā ſatiat. Agnoſcens autem, illa infirma & incerta eſſe, addit: vel alio aliquo modo, qui à Doctoribus comprehendi poteſt, à nobis non poteſt. Quantò verò ſimplicius eſt: Scriptura etiam poſt benedictionē appellat panē. Quare verò panis appelletur, Patres ex analogia ſimilitudinis Sacramēti declarant: ſcilicet quia ſatiat, alij, ſuſtentat, confirmat: quæ ſunt proprietates non accidentiū, ſed ipſius ſubſtantiæ panis. Itē, quia eſt maſſa ex multis granis confecta, ita vnū efficimur corpus, quia ex vno pane participamus, 1. Cor. 10. & vna maſſa efficimur cū Chriſto, inquit Chryſoſtomus. Hæc certè non accidentibus, ſed ſubſtantię panis conueniunt. Sed dicat quis: Quare ita cōtendamus an ſubſtantia panis in Euchariſtia vel remaneat, vel non remaneat: cùm theſaurus Euchariſtiæ ſit nō panis materialis, & vinū vulgare, ſed vera & ſubſtantialis ꝓſentia, exhibitio & ſumptio corporis & ſanguinis Chriſti? Neq; enim ideò teſtamenti nomine celebratur Euchariſtia, vt fruſtulum panis, & hauſtum vini ibi accipiamus: illa enim in noſtris ædibus cōmodius & abundantius accipere poſſemus, 1. Cor. 11. ſed quia ibi eſt cōmunicatio corporis & ſanguinis Chriſti. Quid igitur de ſubſtantia panis ſolliciti *Reſponſio.* ſumus, an maneat, an verò deſinat? Reſpondeo: Nullo modo pari momento cenſemus panem & corpus Chriſti. Et Lutherus ſemper dixit, ſe in tota hac diſputatione magis ſpectare præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna, quàm præſentiam panis & vini. Sed quia tranſſubſtantiatio pro articulo fidei, ſub pœna anathematis proponitur, neceſſariò contradicendum eſt. De ſingulis enim, quæ ad Sacramentorum rationem pertinent, non aliter docendum & credendum eſt, quàm verbum Dei nobis pręſcribit. Nec recipiendum aliquid eſt pro articulo fidei, quod ex certis, perſpicuis & firmis Scripturæ teſtimoniis oſtendi & probari non poteſt. Præterea, quia filius Dei certa quædam externa media inſtituit & ordinauit, per quæ & ſe & ſua beneficia credentibus vult communicare: illa media agnoſcere, retinere, & ita vſurpare debemus, ſicut à filio Dei inſtituta ſunt, ita enim, & non aliter Deus ordinario modo vult nobiſcum agere. Cumq; in Euchariſtia inſtituerit, vt panis & vinum eſſent talia media, per quæ nobis corpus ſuum & ſanguinem, & cum illis omnia beneficia noui Teſtamenti, in Cœna ſua vult communicare: illa igitur media non ſunt abiicienda ex vſu Cœnæ Dominicæ, neq; enim *ἀμέσως* voluit corpus & ſanguinē ſuum in Cœna nobis communicare. Opinio etiam tranſſubſtantiationis, ſimplicitatem fidei, portentoſis & non neceſſariis labyrinthis quæſtionum turbat: & ab eo quod in Cœna Dominica præcipuum eſt, homines abducuntur, vt hæreant in cogitatione & admiratione tranſſubſtantiationis.

Eccleſia igitur per nullum Scripturæ locū perſpicuè, certò & firmiter vel perſuadetur vel cogitur, ad ponendam & credendā tranſſubſtantiationem: ſed magis conſentaneum eſt ſimplicitati verbi Dei, in Euchariſtia remanere ſubſtantiam panis & vini, vnà cum corpore & ſanguine Chriſti.

Et hac ſimplicitate, multæocioſæ & portentoſæ quæſtiones præciduntur. Seruatur etiam ita in Euchariſtia, id quod ad ſubſtantiam omniū Sacramentorum pertinet: vt ſcilicet duabus rebus conſtēt, materia & forma, re terrena & cœleſti. Verbū enim accedens ad elementū, non annihilat elemētum, ſed facit Sacramentum. Et ſi in Euchariſtia, in ea re, quæ externa & viſibilis eſt, ludificamur, ita vt videntes, tangentes & guſtantes panem, imò quòd Scriptura affirmat eſſe panem, tamen non panem, ſed ſola accidentia ſine ſubiecto, hoc eſt, ſpectrum & præſtigias panis accipiamus: qualis erit fidei cōfirmatio, tàm certò nos, inuiſibili & cœleſti modo, iuxta verbum accipere corpus & ſanguinem Chriſti, quàm certò panem & vinum accipimus? Perit etiā per tranſſubſtantiationē, analogia ſigni & rei, quæ eſt in Sacramentis, ſicut Auguſtinus inquit: Si *Auguſtinus.* Sacramenta earū rerum quarū Sacramenta ſunt, ſimilitudinem non haberent, Sacramenta non eſſent. Vt in Baptiſmo, ſicut aqua exterius mundat: ita Chriſtus lauacro aquæ in verbo mundat Eccleſiam. In Euchariſtia, ſicut panis materialis alit, ſuſtentat, confirmat: ita corpus Chriſti, eſt alimentū ſpirituale noui ſeu interni hominis. Sicut panis eſt ſubſtantia, ex multis granis coacta: ita vnū corpus efficiuntur, qui de vno illo pane Euchariſtiæ participant. Hæ ſignificationes omnes intercident, ſi ſubſtātia panis in Euchariſtia annihiletur, & in eius locū præſtigiæ accidentiū, ſine ſubiecto cohærentium ſubſtituantur. Et hęc de Scripturæ ſententijs.

Porrò valdè ſuperbè gloriantur Pontificij, ſe pro opinione ſuæ Tranſſubſtantiationis habere conſenſum totius antiquitatis, & teſtimonia Eccleſiæ omnium temporum. Tridentina enim congregatio cap. 4. affirmat, ſemper hoc in Eccleſia Dei perſuaſum fuiſſe. Andradius verò tragicè declamitat, hunc eſſe conſenſum totius Eccleſiæ, omnium ætatum, omniū gentium & populorum, qui vnquā Chriſtianum nomē profeſſi ſunt, ita vt nullum aliud fuerit vnquā Eccleſię iudicium. Satis pol glorioſa & audax eſt aſſeueratio: qua profectò nō vterētur, niſi vel frontem perfricuiſſent, vel nos omnes haberent pro truncis & ſtipitibus, ſeu (vt ipſi loqui ſolent) pro beſtiis quibus prorſus ignota ſit totius antiquitatis hiſtoria. Sunt igitur quædam dicenda de ſententia veteris Eccleſię, quod ad hanc de trāſſubſtantiatione quæſtionem attinet, vt impudentia perfrictæ frontis retegatur. Cumulant autem multas veterum ſententias, in quibus illi dicunt, panē appellari, credi & eſſe corpus Chriſti: de pane fieri corpus Chriſti: panem mutari, commutari ſeu tranſmutari in corpus Chriſti, ſeu vt fiat & ſit corpus Chriſti: creaturas conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti: panem & vi-

Tranſſubſtantiationis credita antiquitas.

num

num tranſire in diuinam ſubſtantiam. Et ſingulis illis ſententiis ſua addunt epiphonemata, Eccleſiam omnibus temporibus, ſine ambiguitate ſemper docuiſſe & credidiſſe tranſſubſtantiationem panis & vini, ſicut illa à Pontificiis traditur.

Sed reſpondebimus, id quod æquiſſimum eſt: vt ſcilicet ipſi veteres ſint verborum ſuorum optimi & certiſſimi interpretes. Veteres dicunt in Eucharistia fieri mutationem ſeu cõuerſionem panis & vini. Hoc Pontificij interpretantur de annihilatione & trãſſubſtãtiatione elementorũ, nos mutationẽ Sacramẽtalem intelligimus, cùm ſcilicet antea tantùm eſſet cõmunis panis, & vulgare vinum, quod accedente verbo Chriſti, non ſolùm panis & vinum, ſed ſimul etiam ibi in Euchariſtia corpus & ſanguis Chriſti adſit, exhibeatur, & ſumatur. Sed nec noſtra ſanè, nec Pontificiorum interpretatio ſit authẽtica. Audiamus potius ipſos veteres, quomodo illa & ſua & veteris Eccleſię verba interpretentur, & intelligi velint. Monſtrabimus autẽ aliquot argumentis, veteres licet nominent mutationem & conuerſionẽ, tamen nõ intellex. ſſe tranſſubſtãtiationem illam, de qua Pontificij dimicant.

Primò enim Longobardus expreſſe affirmat, lib. 4. diſt. 11. ne ſuo quidem tempore definitum extitiſſe in Eccleſia, qualis ſit illa mutatio ſeu conuerſio, de qua veteres loquũtur, an ſit formalis an ſubſtãtialis, an verò alterius generis. Falſum igitur eſt, vel ipſo Longobardo teſte, quod Pontificij affirmant, eſſe dogma Catholicũ, panẽ Euchariſtiæ per annihilationẽ & trãſſubſtantiationẽ mutari & cõuerti.

Gelaſius. Secundò, habemus teſtimonium, quod apud ipſos etiam Pontificios, omni exceptione maius eſſe debet. Gelaſius enim Romanus Põtifex, annis poſt Chriſtũ natum plus minus quingẽtis, in libro de duabus naturis in Chriſto, aduerſus Eutychẽ & Neſtoriũ dixit, panem & vinum Euchariſtiæ, in diuinam tranſire, ſancto Spiritu perficiente ſubſtantiam, corporis ſcilicet & ſanguinis Chriſti. Et certè hęc verba videntur fortiter ſonare pro ſtabilienda tranſſubſtantiatione, quod enim tranſit in aliam ſubſtantiã, & quidem Spiritu ſancto operante, certè videtur non manere in priori ſua ſubſtantia. Sed Gelaſius ipſe, ſuam & veteris Eccleſiæ ſententiam diſertè & apertè explicat, quomodo mutationem ſeu conuerſionem panis & vini in Euchariſtia intelligi velint: idq́; tribus modis. I. Ita tranſeunt in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, vt tamẽ eſſe non deſinat ſubſtantia vel natura panis & vini. Secundò, tranſeunt in diuinã ſubſtantiam permanente tamen pane & vino in ſua proprietate naturæ. Tertiò, Sicut in Chriſto, duæ naturæ ex quibus conſtat, propriè permanent. IV. Ideò verò dicuntur tranſire in diuinam ſubſtantiam, quòd per ea diuinæ efficiamur conſortes naturæ, communicato nobis & corpore & ſanguine Chriſti. Hæc eſt interpretatio Gelaſij, quomodo vetus Eccleſia intellexerit panem & vinum in Euchariſtia mutari ſeu conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti. Et Cõtarenus in colloquio Ratiſponenſi, 1541. obſtupuit, cùm videret tàm aperto & perſpicuo teſtimonio, quod luce meridiana clarius eſt, Pontificiam tranſſubſtantiationem, ex Romani Pontificis ſententia refutari. Et tamen non verentur nunc gloriari de perpetuo conſenſu Eccleſiæ omnium temporũ, quod ad dogma tranſſubſtãtiationis attinet.

Ambroſius. Ambroſius li. 4. de Sacramentis, dicit per conſecrationem de pane & ex pane fieri corpus Chriſti. Sed mox explicat ſe, quòd non intelligat annihilationem & tranſſubſtantiationem panis: inquit enim: Si tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quę non erant: quantò magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud conuertantur? Lanfrancus hoc teſtimonium non potuit aliter eludere, quàm quòd dixit, verba illa non reperiri in libris Ambroſij. Sed quia hoc non conſiſtit, Petrus Scotus dicit Ambroſij ſenſum eſſe quòd maneant, in aliud ſcilicet mutata, vt ſi aqua mutata in vinum, dicatur manere. Sed Ambroſius duo diſtinctè dicit. Vt ſint quæ erant, & in aliud conuertantur. Ipſe igitur ſui interpres eſt, quòd intelligat talem conuerſionem panis & vini, vt ſint quæ ante conuerſionẽ erant, & adiiciatur illa gratia, vt ſimul etiam ibi adſit corpus & ſanguis Chriſti: ſicut Theodoretus & Heſychius loquuntur.

Theodoretus, qui & Epheſinæ ſynodo interfuit, & in Chalcedonenſi laudatus fuit in primo Dialogo, cuius titulus eſt ἄτρεπτος, ſumit illa principia, quę in confeſſo tunc erãt in Eccleſia, & apud Catholicos & apud Eutychianos. Dicit igitur, Chriſtum ideò pani tribuere appellationẽ corporis, vt qui communicant myſterijs, non attendant ad naturam eorum, quæ in Euchariſtia viſibilia ſunt, ſed credant illi tranſmutationi quæ ex gratia facta eſt. Audis Theodoretum dicere, non eſſe attendendũ ad naturam viſibilium, ſed credendam tranſmutationem: nominat enim μεταβολήν. Ne verò tranſmutationẽ illam interpretaretur quis de tranſſubſtantiatione, mox diſertè explicat ſe, qualem tranſmutationẽ intelligat, dicit enim: Chriſtus viſibilia ſymbola, appellatione corporis & ſanguinis honorauit, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικώς: Hoc eſt, non tranſmutans ſymbolorum naturã, ſed naturę ſymbolorum adiiciens gratiam: vt ſcilicet ſimul ſint etiam corpus & ſanguis Chriſti. Habes interpretationem, quid vetuſtas in Græca Eccleſia intellexerit per tranſmutationem panis & vini in Euchariſtia: quòd ſcilicet non ipſa natura panis & vini mutetur, ſed quia illi adiiciatur gratia. Et in ſecũdo dialogo qui dicitur ἀσύγχυτος, clarius adhuc explicat veteris Eccleſię ſententiam. Eutychianus enim ita argumentatur: Sicut panis & vinum aliud ſunt ante conſecrationem, poſt cõſecrationem verò tranſmutantur, & aliud fiunt: ita etiam corpus Chriſti poſt aſſumptionem, tranſmutatum eſſe in diuinam eſſentiam. Reſpondet autem Orthodoxus: Illis ipſis retibus quæ tetenderas, captus es. Myſtica enim ſymbola poſt ſanctificationem, οὐ τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως: hoc eſt, non ſic mutantur vt propriam ſuam naturam amittant. Vocabulo enim valdè ſignificanti ἐξιστάμενα vocãtur, quæ naturam ſuam non ſeruant, ſed immutantur, corrumpuntur, intereunt, & in aliud degenerant. Ita vocatur οἶνος ἐξεστηκὼς, vinum corruptum. Addit præterea Theodoretus: μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους. hoc eſt, Symbola illa poſt ſanctificationem, manent in priori ſua ſubſtantia, forma & ſpecie. Adeoq́; & videntur & palpantur, ſicut & antea: intelliguntur autem quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur.

Habemus igitur certam & perſpicuam interpretationem, quomodo veteres ſuam & totius antiquitatis ſententiam explicent, quid intelligi velint, quando loquuntur de tranſmutatione & cõuerſione panis & vini in Euchariſtia: quod ſcilicet ipſa ſubſtantia & natura panis & vini, nec mute-

tur,

tur, nec deſinet: ſed quòd permaneat in Euchariſtia, non tantùm forma & ſpecies panis & vini, ſed ipſa prior ſubſtātia & proprietas naturę, hæc enim ſunt veterum verba. Mutationem autem intelligunt, cùm antea eſſet tantùm communis panis, & vulgare vinum, quod nunc ſimul ibi etiam adeſt, exhibetur & accipitur corpus & ſanguis Chriſti. Quando igitur Pontificij cumulant veterum ſententias de tranſmutatione & conuerſione: opponatur ipſis hæc veterum Interpretatio, quæ fuerit ſententia & Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ.

Et quia illam non ignorent, cogitet Lector, quàm ingenuè agant, quòd contra mentem veterum, ipſorum phraſes ad commentum ſuæ tranſſubſtātiationis detorquent. Tridentinum Concilium affirmat, dogma Pontificiæ Tranſſubſtantiationis ſemper in Eccleſia Dei perſuaſum fuiſſe. Sed hoc falſiſſimum eſſe, & Latinæ & Græcæ Eccleſiæ teſtimoniis manifeſtiſſimis iam oſtendimus.

Irenæus. Tertiò, vetuſtas duas res diuerſorum generum agnoſcit & confitetur in Euchariſtia. Ita Irenæus dicit, panē fractum, & calicem mixtum, poſtquam percepit vocationē Dei, non amplius eſſe communem panem, ſed Euchariſtiā corporis & ſanguinis Chriſti. Num verò ita, vt annihilate panis ſubſtātia prorſus deſierit? Non vtemur coniecturis, ſed audiamus ipſum Irenæum explicantem ſe, mox enim ſubiicit, Euchariſtiam cōſtare duabus rebus: terrena, pane ſcilicet & vino, & cœleſti, corpore ſcilicet & ſanguine Chriſti. Panem igitur Euchariſtiæ non eſſe cōmunem panem, Irenæus ita interpretatur: Cùm antea tantùm eſſet vna res, terrena ſcilicet, iam fit Euchariſtia, conſtans duabus rebus, pane & corpore Chriſti, vino & ſanguine Chriſti. Et hæc Irenæi interpretatio oſtendit, quomodo Eccleſia intellexerit id, quod poſtea Auguſtin. dicit, De verbis Domini, ſerm. 28. Ante Chriſti verba, quod offertur panis dicitur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus Chriſti appellatur. Sed vt minus reliquatur dubitationis, audiamus ipſum Auguſtinū verba ſua interpretantem. In libro enim Sententiarū Proſperi, de Conſecr. 2. dicit: Hoc eſt quod dicimus, quod modis omnibus probare contendimus, ſacrificiū Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili elemētorum ſpecie, & inuiſibili Chriſti carne & ſanguine. Et obſeruet Lector, Pontificij appellationē ſpeciei opponunt naturæ, ſubſtantiæ & veritati elemētorum panis & vini. Et vbicunq; in veteribus legunt ſpeciem panis & vini, mox tranſſubſtantiationem ſuā effingunt. Sed quid Eccleſia intellexerit, quando nominat ſpecies panis & vini, Auguſtin. nobis
Auguſtinus. explicabit. Subiungit enim in illa ſententia, cùm nominaſſet ſpeciē elementorum, & corpus Chriſti: Sicut Chriſti perſona cōſtat ex Deo & homine, cùm ipſe verus ſit Deus, & verus homo: Quia omnis res illarū rerum naturam & veritatem in ſe cōtinet, ex quibus cōficitur. Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ duobus, Sacramento & re Sacramenti: id eſt corpore Chriſti. Manifeſta eſt explicatio, quòd Auguſtinus duas res in Euchariſtia agnoſcat. Et per ſpeciem intelligit non accidentia ſine ſubſtantia, ſed naturā & veritatem rerum, hoc eſt, elementorum, ex quibus conficitur Euchariſtia, hæc enim ſunt eius verba: Delectata autem fuit antiquitas appellatione ſpeciei, propterea quòd Baptiſta Lucæ 3. narratur vidiſſe Spiritum, corporali ſpecie columbæ, deſcendere ſuper Chriſtum,

Et hanc interpretationem ſpeciei, ex Auguſtino in hac materia Lector diligenter obſeruet.

Heſychius etiam duas ſubſtantias ſimul agnoſcit Heſychius.
in Euchariſtia, quam definit ſimul eſſe panem & carnem, vinum & ſanguinem. Ita enim inquit lib. 20. in Leuit. cap. 8. Propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, vt nos intelligeremus, illud ab eo myſterium dici, quod ſimul panis & caro eſt.

Quartò vſitatiſſima eſt vetuſtis Scriptoribus ſimilitudo, quæ inter ſe conferunt Euchariſtiā, quæ duabus rebus conſtat, & vnionē duarum naturarū in perſona Chriſti. Et quidem in certamine contra Apollinarē & Eutychen, Chryſoſtomus, Theodoretus & Gelaſius, ex Sacramento Euchariſtiæ probant humanam naturā in Chriſto per vnionem nō eſſe abſorptā vel tranſmutatam in diuinā, ſed duas veras, diſtinctas & integras eſſe naturas in Chriſto, ſicut Euchariſtia duabus rebus conſtat, & duabus conficitur. Illa verò argumentatio Eutychen magis confirmaſſet, quàm refutaſſet, ſi tunc dogma tranſſubſtantiationis in Eccleſia notum & receptū fuiſſet. Et hoc argumentū vel ſolū firmiſſime probare poſſet, tranſſubſtantiationem ignotam eſſe veræ & puriori antiquitati, nec video, quid Pontificij vel fingere poſſint ad eludendā argumenti huius claritatem. Ita ergo & Iuſtinus in deſcriptione Cœnæ Dominicæ, nominat μεταβολὴν: ſed mox ſubiicit ſimilitudinē duarum naturarum, in perſona Chriſti. Glorioſe ſolent Pontificij iactare Cypriani ſententiam, ex ſermone de Cœna Domini: qui tamen an Cypriani ſit, non ſatis certò conſtat. Ita autē habet ſententia: Panis iſte quem Dominus diſcipulis ſuis porrigebat, non effigie ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro. Et Pontificij ſtatim volunt, ne dubitandum quidem eſſe Cyprianum fuiſſe tranſſubſtantiatorē. Sed ipſe verborum ſuorum optimus eſt interpres. Mox enim ſubiungit, quomodo mutationē illam intelligi velit, inquiēs: Sicut in perſona Chriſti, humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infundit ſubſtantia, vt eſſet religioſa circa Sacramenta deuotio. Sicut ergo in Chriſto duæ integræ ſunt & manent naturæ, ita mutatio panis de qua Cyprianus loquitur, non abolet ſubſtantiam panis.

Quintò: Irenæus, Emiſſenus, & Ambroſius, mutationem panis Euchariſtici, conferunt cum renouatione renatorum, & cum mutatione credentiū in Chriſtum, vt cum ipſo fiant vna maſſa. Atqui renouatio non facit annihilationē & tranſſubſtantiationem naturæ humanæ: nec abſorbetur noſtra ſubſtantia, quando Chriſtus apud Auguſtinum inquit: Sed tu mutaberis in me.

Ita Ambroſius lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. cùm multa de mutatione panis diſſeruiſſet, ſubiicit: Tu ipſe eras, ſed eras vetus creatura: poſtquā cōſecratus es, noua creatura eſſe cœpiſti. Emiſſen' verò de Conſecrat. diſt. 2. cap. Quia corpus, apertius ſimilitudinē hanc explicat. Cùm enim dixiſſet, Chriſtum viſibiles creaturas, verbo in ſubſtantiā corporis & ſanguinis ſui conuertere: Pōtificij ſtatim exclamāt, eſſe ipſiſſimā tranſſubſtantiationē. Emiſſenus verò interpretatur ſeipſum: Oſtenſurus enim non eſſe nouū aut impoſſibile, quòd in Chriſti ſubſtantiam, terrena & mortalia cōuertuntur, inquit: Teipſum qui in Chriſto es regeneratus interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus è miſericordia intrinſec' mortuus exulabas: ſubitò ſalutaribus myſteriis initia-

initiatus, in corpus Eccleſiæ non videndo, ſed credendo tranſiliſti, & de filio perditionis adoptiuus Dei filius factus es. Num verò per tranſſubſtantiationem illa fiunt? Audi quid ſubiiciat Emiſſenus: Cùm idem atque ipſe eſſes, multò alter fidei proceſſionibus extitiſti? in exteriori nihil additum eſt, & totum in interiori mutatum eſt. Sicut igitur credentes tranſeunt in corpus Chriſti, & efficiuntur vna maſſa cum ipſo, ſine tranſſubſtantiatione, ita etiam veteres intelligunt conuerſionē panis & vini in Cœna Dominica, vt non opus ſit tranſſubſtantiatione.

Irenæus. Irenæus inquit: Sicut Euchariſtia conſtat duabus rebus, ita corpora noſtra, percipientia Euchariſtiam, non ſunt corruptibilia, ſpem immortalitatis habentia. Et tamen nondum facta eſt transfiguratio corporis noſtri, Phil. 3. ſed ſpē habeamus. Non igitur probatur hinc transformatio panis.

Sextò. Ne Florentini quidem Concilij temporibus, ante annos centum & amplius, vniuerſalis Eccleſiæ, omnium gentium & populorum conſenſu approbatum & receptum fuit dogma de tranſſubſtantiatione. In vltima enim ſeſſione, inter articulos, in quibus Græca Eccleſia à Romana diſſentiebāt, 4. loco ponitur de diuina tranſmutatione panis in Euchariſtia. Et cùm conficiendæ eſſent literæ vnionis, diſertè & expreſſe exceptus fuit, etiam concedente Romano Pontifice, articulus ille de diuina tranſmutatione panis in Euchariſtia, quam Latini tunc docebant. Falſa igitur eſt gloriatio de vniuerſali conſenſu Eccleſiæ omnium ætatum, omnium gentium & populorum, quod ad dogma de tranſſubſtantiatione attinet. Nam & ante centum annos, ſicut hæc hiſtoria indicat, nondum ſubiecti fuerunt anathemati, qui tranſſubſtantiationis opinionem non receperunt vel approbarunt. Planè nouum igitur & recens eſt anathema 11. Canonis, in 3. hac ſeſſione. Atq; ita ſatis perſpicuè, vt arbitror, monſtratum eſt, veterem & puriorē Eccleſiam, nihil quicquam ſuffragari Pontificio dogmati de Tranſſubſtantiatione.

De recentioribus enim, quorum ætate, magna iam doctrinę inclinatio fieri cœperat, vt de Damaſceno, Theophylacto, Richardo, Hugone, Lōgobardo, & ſimilibus, nihil diſputamus, quando de antiquitatis ſententia quæſtio eſt. Hoc igitur exemplum oſtendit, quàm vana ſit Pontificiorum gloriatio, quando in omnibus ſuis diſputationibus, plenis buccis ſubinde iactitant, vniuerſalem conſenſum totius Eccleſiæ omnium ætatum, omnium gentium & populorum à ſuis partibus ſtare.

Nec verò opus eſt, ſingulas veterum ſententias excutere, quomodo enim verba ſua, de hac materia intelligi velint, ex ipſorum interpretatione iam didicimus.

Ambroſius. Ambroſius de Sacram. lib. 4. cap. 5. dicit, poſt conſecrationem nihil aliud quàm carnem & ſanguinem Chriſti, credendum eſſe. Nec malè hoc dicit. Quia enim fides eſt eorum, quæ non apparent & videntur: nō igitur opus eſt fide, vt intelligamus quòd panis, quem oculi vident, adſit ibi: Sed corpus Chriſti ibi adeſſe, fides ſola ex verbo diſcit. Hanc diſtributionem, cùm ſcilicet duæ res ſint in Euchariſtia, alteram ſenſibus, alteram fide apprehendi, Auguſtini ſententia clarè docet: Quod videtis, inquit, in altari, panis eſt & calix, quod etiam oculi veſtri nobis renunciāt: quod autem fides poſtulat inſtruēda, panis eſt corpus, calix eſt ſanguis.

Sæpè etiam veteres eò reſpiciunt, quòd Cœna Dominica ſit actio, nō terreſtris, ſed cœleſtis, pertinens ad regnum cœlorum, de quo Euangelium concionatur: in qua quærimus non cibum periturum, ſed alimentum ſpirituale omni hominis. Sæpè igitur de altera tantùm parte, de corpore ſcilicet & ſanguine Chriſti, magnificè concionantur: & volunt corda ſurſum eſſe eleuanda, nec attendendum ad terrena elemēta panis & vini, ſed ad Chriſtum Deum & hominem, qui in Cœna illa adeſt, & præbet veſcentibus corpus & ſanguinē ſuum: ſicut econtrà ſæpe de elementis Euchariſtiæ diſputantes, de ſignis, figuris & ſymbolis loquuntur. Sicut autem Sacramentarij non rectè faciunt, qui propter poſteriores has veterum ſententias, ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti ex Cœna Dominica proturbant: ita neq; Pontificij, priores ſententias rectè detorquent ad annihilationem & tranſſubſtantiationem elementorum. Alibi enim veteres diſtinctè loquuntur, de duabus illis rebus, ex quibus Euchariſtia conſtat, vt Origenes in 15. Matt. diſputans, panem Domini non ex natura ſui hoc habere vt ſanctificet, inquit: Quod materiale eſt in ſeceſſum eiicitur: quod verò fit per obſecrationem & verbum Domini, animæ prodeſt, iuxta fidei portionē. Non itaq; materia vtilis eſt, ſed verbū quod adiicitur, animo prodeſt. Hæc Origenes.

Chryſoſtomus verò ad illud reſpiciens, quòd Cœna Dominica eſt myſteriū ſupernaturale, cœleſte & diuinum, inquit: Num vides panem? num in ſeceſſum vadit? abſit: Item: Non de manu hominis, ſed Seraphim accipis corpus Chriſti. His verbis Chryſoſtomus, ſicut nec externum miniſterium, ita nec elementa ex actione Cœnæ Dominicæ vult abiicere: ſed vult nos non hærere, vel in manu miniſtri, vel in elementis panis & vini, ſed mentem eleuare ad ea, de quibus verbum loquitur. Sicut igitur ex hac Chryſoſtomi ſententia non ſequitur, externum miniſterium Sacerdotis exhibentis Euchariſtiam, tollendum eſſe, & expectandum aduentum Seraphin: ita nec Tranſſubſtantiatio inde concludi poteſt. Videri enim in Euchariſtia panem & vinum, & ſenſus ipſi, & tota antiquitas teſtantur. *Chryſoſtom.*

DE CVLTV ET VENERATIONE HVIC SANCTISSIMO Sacramento adhibenda.

C A P V T V.

NVllus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Chriſti fideles pro more in catholica Eccleſia ſemper recepto latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſſimo Sacramento in veneratione adhibeant. Neque enim minus eſt adorandum, quod fuerit à Domino, vt ſumatur inſtitutum. Nam illum eundem Deum, præſentem in eo adeſſe credimus, quem pater æternus introducens in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apoſtolis adoratum fuiſſe, Scriptura teſtatur.

Declarat præterea ſancta ſynodus piè & religioſe admodum in Dei Eccleſiam inductum fuiſſe hunc morem, vt ſingulis annis peculiari quodam & feſto die, præcelſum hoc & venerabile Sacramentum ſingulari veneratione ac ſolemnitate celebraretur: vtq; in proceſſionibus reuerenter & honorificè illud per vias & loca publica circumferretur. Æquiſſimum eſt enim, ſacros aliquos ſtatutos eſſe dies, cùm Chriſtiani omnes ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos & memores teſtentur animos, erga communem Dominum & redemptorem, pro tam ineffabili, & planè diuino beneficio quo mortis eius

victoria

victoria & triumphum repræſentatur. Ac ſiquidem oportuit victricem veritatem de mendacio hæreſi triumphum agere, vt eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplendoris, & in tanta vniuerſa Eccleſia lætitia poſiti, vel debilitati & fracti tabeſcant, vel pudore affecti & confuſi aliquando reſipiſcant.

CANON VI.

Si quis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum vnigenitum Dei filium, non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum, venerandum, neque in proceſſionibus, ſecundùm laudabilem & vniuerſalem Eccleſiæ ſanctæ ritum & conſuetudinem, ſolenniter circumgeſtandum, vel non publicè vt adoretur, populo proponendum, & eius adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.

EXAMEN.

Principiò oſtendendum eſt, quid ſit quod in V. hoc capite, & VI. Canone in controuerſiam poſitum eſt. Quædam enim extra controuerſiam ſunt, quæ non inuitus concedo. Nam Chriſtum Deum & hominem eſſe adorandum, nemo niſi Arrianus negat. Et quidem humanam etiam eius naturam, propter vnionem cum diuinitate, eſſe adorandã, & nemo niſi Neſtorianus in dubium vocat. Cùm enim Pater æternus primogenitum introduceret in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli. Sicut & Matthæus manifeſtè teſtatur, cap. 28. Apoſtolos in Galilæa Chriſtum adoraſſe. Conſtat etiam, adorationem Dei non eſſe alligatam vel loco vel tempori, Ioan. 4. & 1. Tim. 2. Semper igitur & vbiq; adorandus eſt Chriſtus. Si ergo credimus, Chriſtum Deum & hominem, in actione Cœnæ ſuæ, peculiari modo præſentiæ & gratiæ adeſſe, ita quòd ibi verè & ſubſtantialiter exhibeat veſcentibus corpus & ſanguinem ſuum: quibus vult ſe ita nobiſcum coniungere, vt ſingulis fide ſumentibus, hoc precioſiſſimo pignore applicet & obſignet dona noui Teſtamenti, quæ traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis Eccleſiæ acquiſiuit: ſi hæc, inquam, verè & ex animo credimus, fieri nec poteſt, nec debet, quin fides Chriſtũ in illa actione præſentem, veneretur & adoret. Ita Iacob Geneſis 28. Moſes Exodi 34. Elias 3. Reg 19. non habebant ſanè peculiare mandatum, vt in illis locis Deum adorarent: ſed quia habebant generale mandatum, vt Deum vbique adorarent: & certi erant Deum ſub externis & viſibilibus illis ſymbolis, verè adeſſe, & peculiari modo gratiæ ſe ibi patefacere: certè Deum ipſum, quem ibi præſentem eſſe credebant, adorabant: nec vera fuiſſet fides, ſi non ſecuta fuiſſet inuocatio ſeu adoratio, hoc eſt, honor Deo debitus. Seruus Abrahæ, Geneſis 24. cùm ex Rebeccæ reſponſo intelligeret, Deum in illa legatione, gratia & benedictione ſibi adeſſe, inclinat ſe, & adorat Dominum. Exodi 4. cùm filij Iſrael audirent, Deum reſpexiſſe afflictionem populi, & iam inſtituiſſe viſitationem gratiæ, inclinata ceruice adorauerunt. Exod. 12. cùm audirent de tranſitu Angeli percuſſoris, & de inſtitutione Paſchæ, incuruatus populus adorauit. 1. Cor. 14. Si omnes prophetent, intret autem quis idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quòd verè Deus in vobis ſit. Nec verò Deum illi, procul in cœlo empyræo à ſe remotum & abſentem, ſed verè præſentem, & quidem peculiari modo gratiæ præſentem adorarunt. Rectè igitur Auguſtinus in Pſal. 98. diſputans, cùm terra ſit ſcabellum pedum Domini, quomodo Pſalmus dicat: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, inquit: Conuerto me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hic, & inuenio, quomodo ſine impietate adoretur terra, ſcabellum pedum Domini: Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt: & de carne Mariæ, carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autẽ illam carnem manducat, niſi prius adorauerit. Inuentum eſt quomodo adoretur tale ſcabellum pedum Domini: & non ſolùm peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Ita Ambroſius in eundem Pſalmi verſum inquit: Scabellum, terra intelligatur: per terram autem, caro Chriſti: quam hodie quoq; in myſteriis adoramus, quam & Apoſtoli in Domino Ieſu adorauerunt.

Auguſtinus.

Nazianzenus in Epitaphio ſororis ſuæ τὸν ἐπὶ θυσιαστηρίῳ τιμώμενον ἀνακαλουμένη, hoc eſt, inuocabat Chriſtum, qui in altari, quando ſcilicet myſteria Cœnæ celebrantur, honoratur. Et ſententia Euſebij Emiſſeni dicit: Cum reuerendum altare, cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè toto hauſtu interioris hominis aſſume. Lutherus etiam contra Louanienſes artic. 16. vocat Euchariſtiam Sacramentum venerabile & adorabile. Et in 47. cap. Geneſis. Nos non tantùm orantes, ſed & baptizantes, abſoluentes & abſoluti, & accedentes ad ſacram ſynaxin, quinetiam ad recitationem promiſſionis aut textus Euangelij, genua flectere, vel ſaltem ſtare debemus, in ſignum adorationis, ſiue reuerentiæ & gratitudinis. Etſi in Cœna Dominica nihil aliud porrigeretur præter panem & vinum, ſicut Sacramentarij blaſphemant, tamen eſt ibi promiſſio, & vox diuina, & Spiritus ſanctus per verbum in Cœna. Ideoq; decebat nos cum reuerentia accedere. Quantò verò magis id fieri par eſt, quando credimus adeſſe verum corpus & verum ſanguinem cum verbo? Hæc Lutherus.

Nazianzenus.

Lutherus.

Chriſtum igitur Deum & hominem, in diuina & humana natura, in actione Cœnæ Dominicæ verè & ſubſtantialiter præſentem, in ſpiritu & veritate adorãdum, nemo negat, niſi qui cum Sacramentariis vel negat, vel dubitat de præſentia Chriſti in Cœna. Neque enim ἀνάμνησις & annunciatio mortis Chriſti in Cœna ritè fieri poteſt, ſine adoratione illa, quæ fit in Spiritu & veritate. Hæc dicenda fuerunt, ne quis ſuſpicetur, nos in dubium vocare, an Chriſtus Deus & homo, qui in actione Cœnæ præſens adeſt, ſit adorandus.

Quòd ſi hæc conceduntur: quid igitur, inquies, in hac quæſtione, de cultu & veneratione Euchariſtiæ, in controuerſia poſitum eſt, inter nos & inter Pontificios? Reſpondeo; Tria potiſſimùm ſunt huius controuerſiæ capita.

Primò, dicunt ipſum Sacramentum Euchariſtiæ, ſeu totum illud, quod à Domino vt ſumatur inſtitutum eſt, eſſe cultu latriæ adorandum. Atqui Euchariſtia, iuxta dictum Irenæi, conſtat duabus rebus, terrena & cœleſti. Eſſent igitur etiam terrena elementa panis & vini in Euchariſtia, cultu latriæ adoranda: quod à manifeſto idololatriæ, ſeu ἀρτολατρείας crimine excuſari & defendi nullo modo poſſet. Ipſi quidem ideo tranſſubſtantiationem ſuam comminiſcuntur, ne panis ſubſtantia ſimul adoretur. Sed quia incerta eſt opinio tranſſubſtantiationis, imò Paulus affirmat eſſe

Theodoretus. panem etiam poſt benedictionem: Theodoretus dicit, naturam elementorũ in Eucharistia non mutati: *Gelaſius.* Gelaſius tradit, illa permanere in proprietate ſuæ naturæ. Quãdo ergo docetur, totũ illud quod in Eucharistia adeſt, exhibetur & ſumitur, cultu latriæ adorandum: ſimul comprehenduntur etiam elemẽta panis & vini, quæ ſine idololatria adorari nec poſſunt, nec debent. Neq; enim ſi Chriſtus adorandus eſt, ſequitur creaturas etiam illas, vbi adeſt, ſimul eſſe adorandas. Ad cauendam igitur idololatriã diſertè diſtinguendum eſt. Chriſtus Deus & homo, in diuina & humana natura, in actione Cœnæ præſens adoretur, ſubſtantia verò vel ſpecies elementorum panis & vini, non adorentur, ne præter creatorẽ, etiam creaturam colamus, Rom. 1. Non igitur ita adorandum eſt Sacramentum Euchariſtiæ, ſicut in perſona Chriſti, propter hypoſtaticam vnionem, vna adoratione humanitatẽ & diuinitatẽ colimus & veneramur: non enim perſonalis eſt vnio panis & corporis Chriſti in Cœna: ſed quia Euchariſtia conſtat duabus rebus, terrena & cœleſti, adoratio & veneratio non eſt dirigenda ad terrena elementa, panem & vinum, ſed ad Chriſtũ Deum & hominem, qui in illa actione præſentiam ſuã peculiari modo gratiæ inſtituit & promiſit: ſicut Iſraelitæ, non lignum, nõ aurum, non Cherubin arcæ fœderis, ſed Deũ ipſum tantùm, qui præſentiam ſuã ibi promiſerat, adorabant. Nec alliganda aut affigenda eſt adoratio Chriſti, ad elemẽta panis & vini: neq; enim in illis localiter incluſus continetur: ſed panẽ cœnæ reuerenter ſumamus: ipſum verò Chriſtũ, in cœleſti maieſtate ſua, ſupernaturaliter in Cœna præſentẽ, in adorando intueamur.

Secundò. Quando Pontificij de cultu, adoratione & veneratione diſputant, nõ principaliter huc reſpiciunt, vt in actione Cœnæ Dominicæ ſiue in vſu eius diuinitus inſtituto, Chriſtus Deus & homo, in ſpiritu & veritate adoretur: ſed ſicut Canon VI. diſertè oſtendit, laborant inſtituere & ſtabilire adorationẽ panis extra vſum ſeu extra illam actionem, quam Chriſtus in inſtitutione ordinauit, & mandauit: quando ſcilicet panis in proceſſionibus circumgeſtatur & in repoſitione includitur, vt tũc populo adorandus proponatur. Suprà verò oſtendimus, illa verba: Hoc eſt corpus meũ, Hic eſt ſanguis meus, eſſe diuina inſtitutione, præceptione & promiſſione, alligata ad illam actionẽ, quæ in verbis inſtitutionis præſcripta eſt: quando ſcilicet panis accipitur, benedicitur, diſtribuitur, accipitur & manducatur. Quãdo verò verba quidẽ ſuper panẽ recitantur, actio verò illa in inſtitutione præſcripta & mandata vel nõ ſeruatur, vel in aliũ vſum transformatur: non habemus promiſſionẽ de præſentia ibi corporis & ſanguinis Chriſti, ſicut in Cœna ſua adeſt. Quid igitur & quale ſit, panẽ illũ extra vſum, de quo non habemus verbum Dei, quod ſit corpus Chriſti, tamẽ vt adoretur proponere, diligenter in timore Dei expẽdatur. Certè enim ſolicitè cauenda ſunt pericula idololatriæ, ne honorem ſoli Deo debitum, ad vllam aliam rem transferamus. Non autem ſequitur, ſi in ipſo vero vſu Cœnæ Dominicæ, Chriſtus rectè adoratur, ideo extra vſum, inſtituendum eſſe peculiarem cultum aut adorationem ad panem, vel circumgeſtatum, vel repoſitũ. Sine fide enim, nemo poteſt rectè adorare: fides autem non eſt ſine verbo. Et nullum extat verbum Dei, de pane Euchariſtiæ repoſito, vel circumgeſtato: imò pugnat cum verbis inſtitutionis, quãdo panis benedictus non diſtribuitur, non accipitur, non manducatur. Quid igitur aliud poſſumus, iuxta normam verbi Dei iudicare, quàm talem cultum non eſſe χριστολατρείας, ſed ἀρτολατρείας?

Tertiò, de ipſa etiam adoratione, cultu & veneratione Chriſti in Euchariſtia, quid ſit, aut in quo conſiſtat, controuerſia eſt inter Pontificios & nos. *De adoratione Chriſti in Cœna.* Tridentini enim in VI. Canone nõ obſcurè oſtendunt, ſe de externo potiſſimum Euchariſtiæ cultu laborare & ſolicitos eſſe: vt ſcilicet ſplendida repoſitione, & ſumptuoſa circũgeſtatione, auro, argento, ſerico, inclinatione, genuflexione, proſtratione corporis, eleuatione manuũ, tunſione pectoris, luminaribus, inſtrumentis muſicis, bombardarum ſtrepitu, & ſimilibus externis pompis honoretur. Et huic externo cultui etiã ſine vera pœnitentia & fide, tribuunt neſcio quæ merita. Vt antẽ de iis qui extra vſum diuinitùs inſtitutũ in Euchariſtia fiunt, nihil amplius dicamus, Scriptura tradit duas regulas: quæ monſtrabunt fundamenta diiudicationis, *Regula duæ pruna.* de definitione adorationis ſeu cultus. Primò externam ſimulationẽ cultus, ſine interioribus ſpiritualibus motibus, Deo non placere, ſicut inquit: Hic populus labiis appropinquat mihi, cor autem eorum longè eſt à me. Sed veri adoratores adorabunt in Spiritu & veritate. Secundò, Cultus ab hominibus vel inſtitutos, vel electos, Deo non probari, inquit enim: Fruſtrà colunt me doctrinis & mãdatis hominum. Et Col. 2. Paulus expreſſe damnat ἐθελοθρησκείαν. Eo verò modo Deus vult coli, quẽ ipſe verbo ſuo præſcripſit, aliàs dicit: Quis requiſiuit hæc de manibus veſtris, Eſ. 1. Docendi igitur primùm ſunt homines ex verbo Dei, quomodo in vero vſu Euchariſtiæ Chriſtum Deum & hominẽ, vero, interiori & ſpirituali cultu venerari & adorare debeant. Deinde veræ externæ ſignificationes interioris reuerentiæ, vltrò & ritè ſequentur. Externos verò qualeſcunq; reuerentiæ geſtus, ſine vera interiori cordis adoratione, Deus non moratur, imò vt hypocriſin odit & abominatur. Ideo doctrina de veneratione & adoratione Chriſti in Cœna Dominica, non eſt inchoanda ab externis geſtibus. Ita enim multi Chriſtum adorant, quia ipſum ritè nec colunt, nec venerantur. Sicut Auguſtin. de talibus adorationibus inquit Epiſt. 120. ſuper verſum Pſal. 21. Manducauerunt omnes pingues terræ. Et diuites quidem adducti ſunt ad mẽſam Chriſti, & accipiunt de corpore & ſanguine eius: ſed adorant tantùm, non etiã ſaturantur, quia non imitantur. Item: Et ipſi veniunt ad menſam, & manducant & adorant: non tamen ſatiantur, quia non eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Ab interiori igitur & ſpirituali adoratione, primùm inchoandum eſt. Comprehenditur autem vera, interior & ſpiritualis veneratio & adoratio Chriſti, in illis verbis inſtitutionis: Hoc facite in mei ἀνάμνησιν. Itẽ: Mortem Domini annunciate. Quando igitur? Primò *Vera Chriſti adoratio in Cœna, in quibus rebus conſiſtat.* cùm cor iuxta verbũ, rectè, piè & reuerenter credit & ſentit de ſubſtantia, & de vſu huius Sacramẽti. Secundò, quãdo grata mẽte, deuotè cogitamus & cõſideramus, corde & ore celebramus immenſa illa beneficia filij Dei mediatoris: quòd propter nos homines, & propter noſtrã ſalutẽ, deſcendens de cœlis, maſſam noſtræ ſubſtantiæ aſſumpſit, & illam pro noſtri redemptione patri in cruce obtulit, acerbiſſima morte ſanguinem ſuum effudit: & quòd præterea illud ſuum corpus manducandum, & illum ſanguinem bibendum, in hac ſua Cœna

nobis

nobis communicat: vt ita certiſſimo & precioſiſſimo pignore, beneficia noui Teſtamenti credentibus applicet & obſignet: vtq; cum hac miſera & polluta noſtra maſſa, arctiſſimo fœdere ſe copulet, animam ad ſanitatem, corpus noſtrum ad immortalitatem reformet & præparet, &c. Tertio, quando conſideratis noſtris & ſordibus & miſeriis, ardentibus votis Chriſtum Deum & hominem, quem verè & ſubſtantialiter in illa actione præſentem eſſe credimus, inuocamus, vt ſit noſter mediator, propiciator, aduocatus, interceſſor, iuſtificator & ſaluator: vt propter ipſius mortem, recipiamur & cōſeruemur in illo fœdere noui Teſtamenti, quo pater propter filium credentibus vult placatus eſſe: quando item fides in oratione, hanc victimam Chriſti mediatoris interponit, inter peccata noſtra & inter iram patris, ſicut Anshelmus loquitur, quādo conſiderata myſterij magnitudine, & noſtra indignitate petimus, ne indigne manducando rei efficiamur corporis & ſanguinis Chriſti: ſed vt illa manducatione, corpori & ſanguini Chriſti inſerti, vitam inde trahamus, ſicut palmites ex vite: vt māducatio illa nobis proſit ad confirmationem fidei, incremētum charitatis, mortificationē carnis, &c. Atque ideo petimus donari, conſeruari, confirmari & augeri in nobis dona pœnitentiæ, fidei & charitatis. Hæc eſt vera Interior & ſpiritualis veneratio & adoratio Chriſti, in vſu cœnæ Dominicæ. *Regula ſeu forma adorationis.* Adoratio enim tria hæc complectitur: Primo, Deū quem inuocamus, rectè agnoſcamus, rectè de eo ſentiamus, & ita eum compellemus, ſicut eſſentiam & voluntatem ſuam in verbo patefecit. Secundo, vt ab eo petamus, quæ daturum ſe promiſit. Tertio, vt pro præſtitis beneficiis gratias agamus. Quomodo autem illa in vſu Cœnæ Dominicæ fieri debeant, hoc eſt, quem & quomodo compellare, quid petere, & pro quo gratias agere debeamus: verba inſtitutionis, reliquæ item Scripturæ ſententiæ de Euchariſtia, & præcipue hæc dicta docēt & oſtendunt: Hoc facite in mei commemorationem. Item, Mortem Domini annunciabitis. Et hæc eſt vera & certa regula veræ adorationis Chriſti, in vſu Euchariſtię. Talis certe adoratio animaduertitur in veterum liturgiis, & precando, & gratias agendo. Iuſtinus vocat panem & vinum εὐχαριστηθέντα, quod Irenæi interpres reddidit, panis, in quo gratiæ actæ ſunt. Dionyſij cōmunio incipit à prece, & deſinit in ſacram gratiarum actionem. Chryſoſtomi & Baſilij liturgia celebrat totam œconomiā redemptionis noſtræ, & orat pro digna participatione. Quando verò interior & ſpiritualis hæc deuotio, veneratio & adoratio in corde excitata adeſt, tunc externæ ſignificationes in reuerentia & veneratione huius ſacramenti, ſponte & recte ſequentur. Nam ad verā confeſſionem pertinet, vt fidem, deuotionem & celebrationem, de quibus iam diximus, publice etiā teſtemur, & voce & aliis externis ſignificationibus: quibus oſtendamus, quid de huius cœnæ & ſubſtātia & fructu ſentiamus, qua animi reuerentia & deuotione accedamus, qualem cibum credamus nos ibi accipere. Tali externa confeſſione, ſeiungimus nos à Sacramentariis, & Epicureis contemptorib. horum myſteriorum: excitamus alios ad veram reuerentiam, ne occaſio detur vel ſimplicioribus ad prophanas cogitationes, vel porcis ad conculcāda hæc myſteria. Externa enim irreuerētia, ſignum eſt prophanæ mentis: ſicut Paulus dicit, Corinthios non diiudicare corpus Domini, quia illud in cœna Dominica, non maiori reuerētia tractabant, quàm vulgares concœnationes. In illis verò externis reuerentiæ ſignificationibus ſimpliciſſima & tutiſſima regula eſt, vt ſint teſtimonia fidei interioris de Euchariſtia, iuxta verbum, & illi fidei reſpondeāt. Nec inſtituamus humano arbitrio, alios electitios externos cultus, ſed cogitemus, illum honorē honorato gratiſſimum eſſe, quem ex verbo agnoſcimus ipſum velle. Hæc igitur eſt vera adoratio & veneratio Chriſti, in vſu cœnæ Dominicæ, de qua Pōtificij non admodum pugnant: tantum de externis cultibus ab hominibus inſtitutis, extra verum Euchariſtię vſum ſoliciti ſunt: quos tamen communes faciunt toti Euchariſtiæ, hoc eſt, & Chriſto & elementis, ſeu ſpeciebus elementorum. Quid igitur in hac Pontificiorum doctrina deſideremus, & reprehendamus, & quibus ea cauſis: breuiter quidem, ſed non obſcure, vt arbitror, oſtenſum eſt.

DE FESTO CORPORIS Chriſti.

Vel aliquando tandem recte faciunt, quod fatētur, hoc feſtum non habere teſtimonium vel Scripturæ, vel traditionis Apoſtolicæ, vel veræ antiquitatis in veteri & puriori Eccleſia. Sed dicunt, hunc morem inductum eſſe in Eccleſiam Dei. Intelligūt autem, quod Vrbanus IIII. circa annum Domini 1260. feſtum illud primus excogitauit: idq; (vt ipſe in bulla fatetur) inde quod quibuſdam perſonis reuelatum fuerat, feſtum illud & inſtituendum, & generaliter celebrandum. *Vrbanus 4. inſtitutor feſti corporis Chriſti.* Fuit autem mulier quædam, Eua recluſa, à qua Vrbanus, in minoribus adhuc conſtitutus, reuelationem illam accepiſſe ſcribitur. Ex Vrbanus quidem Pontifex factus, nouum illud feſtum, ea reuelatione mulierculæ, ſtatim inſtituit, & vbiq; celebrandum diſtrictè mandando præcepit: Sed ſicut gloſſa dicit, De reliquiis & veneratione ſanctorum, illa conſtitutio Vrbani de nouo feſto, non fuit accepta ab omnibus: ſed poſt annos 50. Clemens V. Anno 1311. In Viennenſi Cōcilio, conſtitutionem illam præcepit ab omnibus ſeruari. *Clemens confirmat feſtū.* Et tamen Græcæ Eccleſiæ, ne hodie quidē pompam & morem illius feſti ſeruant. Vnde igitur nouo huic & tali feſto tanta autoritas, vt anathematis iam fulminet, in Tridentina congregatione? vbi alias tantum Apoſtolicas traditiones, & Catholicum conſenſum Eccleſiæ omnium ætatum, gentium & populorum, quæ omnia huic feſto deſunt, crepare ſolent.

Et cū ſemper antiquitatis velamento ſe occultent, vtile eſt, in ordine hiſtoriarum, & in ſerie temporum obſeruare, quomodo poſt meliora antiquitatis tempora, ſenſim & paulatim, facta ſubinde longiori inclinatione, ad ſpectacula illa regni Pontificij deuentum ſit.

Apud Euſebium lib. 5. cap. 14. Romani Epiſcopi hoſpitibus ſimpliciter mittunt Euchariſtiam. Irenæus enim tantum habet verbum ἔπεμπον.

Libro 6. Euſebij, cap. 34. presbyter puero tradit Euchariſtiam, ad Serapionem perferendam.

Exuperius in caniſtro vimineo & in vitro portat corpus & ſanguinem Domini. Mulierculis data fuit Euchariſtia domum deferenda, apud Tertullianū & Cyprianum. Nec de præferendis luminaribus, campanis, & de reliqua pompa quæ apud Pontificios vſitata eſt, vlla vel teſtimonia, vel exempla extant in veræ antiquitatis hiſtoria. Et quidem notabile eſt, in Gratiani decreto, nihil tale extare.

Sed tempore Lateranenſis concilij, circa annum Domini 1200. Innocentius cœpit conſtituere, vt Euchariſtia ſub fideli cuſtodia, clauibus & ſeris adhibitis, conſeruetur, capit. ſtatuimus. De cuſtodia Euchariſtiæ.

Honorius III. Mox circa annũ Domini 1220. Honorius III. diſtricte præcipiendo mandauit, vt à ſacerdotib. Euchariſtia in loco ſingulari, mũdo & ſignato, ſemper honorifice collocata, deuote ac fideliter conſeruetur. Sacerdos vero frequẽter doceat plebem ſuam, vt cum in celebratione Miſſarum eleuatur hoſtia, ſe reuerẽter inclinet: idem faciant, cum eam presbyter defert ad infirmũ, quam in decenti habitu, ſuperpoſito mundo velamine, ferat & referat manifeſte ac honorifice, ante pectus, cum omni reuerentia ac timore, ſemper lumine præcedente, cum ſit candor lucis æternæ: vt ex hoc, apud omnes fides & deuotio augeatur.

Et hæc quidem recentia ſunt, in veris enim veræ antiquitatis hiſtoriis, tale nihil legitur. Adhuc tamẽ aliquo reſpectu ad vſum illa conſtituta ſunt: quando ſcilicet panis conſecratur, & quando ad infirmum defertur, vt ea exhibeatur & ſumatur.

Poſtea verò paulatim ab vſu Euchariſtiæ, qui à Chriſto inſtitutus eſt, longius diſceſſum eſt, inſtituto feſto Corporis Chriſti ab Vrbano, & à Clemẽte confirmato. Et velim Lectorẽ diligenter cõſiderate Bullam iſtius inſtitutionis, quæ extat in Clementinis li. 3. tit. 16. Nulla enim prorſus in illa Bulla *Bulla inſtitutionis.* mentio fit circumgeſtationis & oſtentationis: nec vlla ſyllaba ibi extat, de pane conſecrato per octiduum in monſtrantiã includẽdo, circumgeſtando & oſtentando. Neq; etiam mentio ibi fit de tali ſpectaculo, pompa & externa adoratione circumgeſtati & oſtentati panis: ſed finis inſtitutionis illius feſti ita ibi explicatur, vt ſtudeant ſe taliter præparare quod huius precioſiſſimi Sacramenti merẽtur fieri participes illa die, poſſintque ipſum ſuſcipere reuerenter, ac eius virtute augmentum conſequi

Verba Bullæ. gratiarum. Hæc ſunt verba Bullæ: in quibus manifeſte dicitur, propter vſum, participationem ſeu cõmunionem ſolenniorem, inſtitutũ primò fuiſſe illud feſtũ: & in illo vſu, in quo debita reuerẽtia & deuotio requiritur, gratias agendas eſſe Chriſto, pro immenſo hoc beneficio, quòd corpus ſuum in cibũ, & ſanguinem in potum nobis tribuit. Et hoc diligẽter notandũ eſt, ea quæ hodie in feſto corporis Chriſti in regno Põtificio ſanctiſantur, ne Vrbani quidem & Clementis ſeculo nota fuiſſe: ſicut eſt incluſio, circumgeſtatio, oſtentatio, ſpectatio & adoratio panis, extra vſum diſtributionis & ſumptionis. Longe igitur poſt annos Domini 1311. illa excogitata & introducta ſunt. Adeo recens eſt ſpectaculum iſtius feſti, ſicut in Papatu vſurpatur: de quo tamen retinendo, tanta cõtentione Tridentini laborant, vt ad profuſionem anathematis progredi non vereantur. Nõ igitur, vel Scripturã, vel Apoſtolorum traditiones, vel antiquitatis ſuffragia curant: ſed vnum hoc ſibi propoſitũ habent, vt nerui regni Pontificij, quoquo modo ſalui maneant & ſtabiliãtur. Ipſa etiam appellatio mutilata eſt. Vrbanus etiam & Clemens, vocant feſtiuitatem corporis & ſanguinis Chriſti. Et in reſponſorio illius feſti canitur: omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Hodie vero appellatur feſtum corporis Chriſti.

Pomerius. Pomerius dicit, indulgentias huius feſti auctas per Martinum V. & ſequentem Eugenium. Circa Conſtantienſis igitur concilij tempus, lata noua lege de mutilatione Euchariſtiæ, videntur recentia illa cumulata fuiſſe. Admiſſa vero ſemel circumgeſtatione, oſtentatione & adoratione panis, in feſto illo extra vſum, nullus poſtea finis fuit. In maiorib. enim Baſilicis, non tantum per octauas huius feſti, ſed quotidie cum lampadibus incluſum proponũt adorandum, efferunt ad incendia reſtringenda, & ad ſimiles caſus auerruncandos. Et ſicut fieri ſolet, quando ſemel à regia via deflexum eſt, niſi ad verã viam redeatur, nullus aberrandi nec finis, nec modus eſt: ita circumgeſtatio extra vſum à Chriſto inſtitutum, eò tandem deducta eſt, quod ſanctiſſimũ Euchariſtiæ Sacramentum, Romani Pontificis, verè Pontificiæ, ſeu potius Ethnicæ plus certè quàm *Circumgeſtatio Euchariſtiæ.* regalis & Imperatoriæ pompæ ſeruire iam cogitur. Romæ enim in pompa Pontificis, non aliter tractatur panis Euchariſtiæ, quam licuit olim in pompa *Pompa Pontificalis.* Perſicorũ regum, ſacrum ſuum ignem, quem Orimaſda appellabant, equo vectum regi præferebant. In medio enim Pontificalis pompæ, non longè ante Pontificem, ducitur equus albus, manſuetus & phaleratus, portans Sacramentũ, quod ipſi in puluino ornato, capſa incluſum ſacriſta impoſuit. Equus habet ad collum, tintinnabulum benè tinnieñs. Supra portatur baldachinum, cum inſignibus Papæ. Equum præcedunt 12. familiares Papæ pedites, rubra veſte induti, portantes 12. intorticia ante Sacramentum. Inde duo familiares ſacriſtæ equeſtres, etiam rubro induti, portantes lucernas argenteas cum lumine, ante Sacramentum. Extant tres libri ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ, Leoni X. inſcripti, in quibus aliquoties repetitur hæc deſcriptio. Libro primo, ſectione ſecunda. De proceſſione coronati Pontificis ad Lateranum. Sectione 5. De proceſſione Pontificis, & coronati Cæſaris per vrbem. Sectione duodecima, De ordine, quomodo Papa in vrbe, de loco ad locum in ſolenni Pompa, vel in Pontificalibus equitat. Et libro 3. De officio ſacriſtæ. Hæc recentia monſtra, ignota ſunt non tantum veteri, verumetiam mediæ antiquitati. Hanc recitationem propter duas potiſſimum cauſas inſtitui: Primò, vt conſiderandum proponerem quæ, qualia & quanta ſint, quæ in quinto cap. & 6. Canone, de feſto quod vocant Corporis Chriſti, inuoluant. Secundò, vt oſtenderem, quam procul & quam longè à forma veteris Eccleſiæ, etiam in media antiquitate, receſſum nunc ſit in illo feſto: item quàm recentia, nupera & nouitia ſint, quæ nunc in regno Pontificio, in feſto illo, & in reliquis circumgeſtationibus vſurpantur. Sed oſtenſis initiis, & progreſſu iſtius feſti, de re ipſa etiam pauca quædam dicamus. Sicut igitur ordinis gratia, totus annus diſtributus eſt in certa quædã feſta, quæ vtiliter ad ædificationem populi apud nos ſeruantur: vt ſcilicet præcipui articuli fidei, ordine aliquo, populo per annum proponi, repeti, & contra qualeſcumque corruptelas retineri poſſint: vtque fideles moneantur, & excitentur ad conſideranda beneficia Dei, de quibus articuli illi fidei concionantur, & Deo pro illis beneficiis in Eccleſia magnæ gratiæ agantur: ita nulli piorum improbaretur, ſi præter quam quod ſemper omnibus diebus illud fieri debet, ordinis gratia, certo anni tempore, Eccleſia frequentius conueniret: & in illo conuentu, doctrina de cœna Domini, tota tractatione, ſimpliciter & clarè proponeretur, omnes corruptelæ, puritatem illius doctrinæ contaminantes, refutarentur: admonerentur homines, quantum theſaurum Chriſtus

Eccleſiæ

Eccleſiæ in teſtamento ſuo legarit: pro beneficiis illis, quæ Cœna Dominica exhibet & confert, Chriſto Saluatori gratiæ in Eccleſia magna agerentur: tanta negligentia, inuitarentur homines ad celebriorem Euchariſtiæ vſum, per totum annum, &c.

Hoc modo vere, Eccleſia tanquam victrix, de mendacio & hæreſi, publicum quaſi triumphum ageret. Et ſi hæc eſſet ratio huius feſti, petulãtia quædam eſſet, celebrationem eius odioſe exagitare.

Cur Pontificij de feſto illo dimicent. Sed longe aliud eſt, propter quod Pontificij de feſto illo dimicant. Nec noſtri feſtum illud abrogarunt ideo, quaſi hoſtes & inimici ſint omnis boni ordinis: Sed longe aliæ ſunt cauſæ, quæ controuerſiam de hoc feſto mouent. Illas vero, quia ex præcedenti hiſtorica cõmonefactione manifeſtæ ſunt, breuiter tantum recitabo.

Quæ complectatur feſtũ corp. Chriſti. I. Celebratio illius feſti, qualis eſt in Papatu proponit, confirmat & ſtabilit mutilationem Euchariſtiæ: altera enim tantum ſpecies contra inſtitutionem proponitur. Et illo tempore, nouis acceſſionibus deformatum fuit hoc feſtum, cum mutilatio illa Eccleſiis vbique obtruderetur, & non deeſſent qui contradicerent, ſicut de Monachis Alexander Alenſis teſtatur.

II. Celebratio illius feſti, Sacramentum ex vſu diuinitus inſtituto transfert in aliam actionem, & diuerſum vſum, qui non habet teſtimonium verbi Dei: non enim diſtribuitur, non accipitur, nõ manducatur: ſed circumgeſtatur, & oſtentatur. Et ad retinendum præcipuum neruum regni Pontificij, quod ſcilicet Euchariſtia habeat veram rationem Sacramenti, etiã extra vſum diuinitus inſtitutum, etiamſi transformetur in aliam actionem & diuerſum vſum: ideo tanta contentione & de hoc feſto retinendo pugnant.

III. Perſuadentur homines, Chriſtum in pane illo quando circumgeſtatur, non minus nec aliter adeſſe, quam in vero vſu cœnæ diuinitus inſtituto adeſt. Et quidem volunt, Chriſtum ibi adorandum eſſe: cum tamen nullum extet verbum, quod Chriſtus in tali vſu panis velit corpore & ſanguine ibi adeſſe, ſicut in vſu cœnæ adfuturum ſe promiſit.

IIII. Prætextus quem adferunt, de recolenda & celebranda memoria Chriſti, in Euchariſtia, tantum eſt perſuaſio pugnans contra inſtitutionem. Chriſtus enim in Euchariſtia, memoriam ſui inſtituit, non quomodolibet, ſed certa ratione celebrãdam. Illa vero ratio non eſt, vt panis circumgeſtetur, populo proponatur & oſtentetur: ſed accepit panem benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicẽs: Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum: hoc facite in mei commemorationem. Et Paulus interpretans hãc cõmemorationem, diſerte dicit: Quotieſcunq; manducaueritis & biberitis, &c. In feſto vero iſto, ea quæ Chriſtus inſtituit & mandauit, diſtributio ſcilicet & ſumptio prætermittitur: & alius vſus recẽs ab hominib. inſtitutus, imo à mulierculis profectus ſupponitur. Et qualiſcunq; ſit prætextus bonæ intentionis, de honoranda Euchariſtia, ſemper cogitandum eſt Fruſtra me colunt mandatis hominum. Et illuſtre exemplũ eſt conuenientiſſimum ad hanc diſputationem, quod deſcribitur, 1. Reg. 4. vbi arca Domini, præter verbum inſtitutum & mandatum, intentione non mala, & conſequentia admodũ probabili, in caſtra adducitur, vt ſubſidium ſit aduerſus hoſtium impetus. Hoc exemplũ recte conſideratum, totum prætextum intentionis extra verbum, de Circumgeſtatione euertit.

V. Celebratio iſtius feſti proponit Chriſtum in Euchariſtia colendum, alia ratione & aliis modis, quam ipſe in verbo ſuo præſcripſit: idq; extra vſum diuinitus inſtitutum. Et perſuadentur homines, cultum illum ab hominibus excogitatum, multo eſſe præſtantiorem & Deo gratiorem, quàm ſi Euchariſtia diſtribueretur, acciperetur, mãducaretur & biberetur in commemorationem Chriſti.

VI. Per iſtud feſtum abducuntur homines à crebriori & vero vſu cœnæ Dominicæ: perſuadentur enim, ſumptionem cum magno periculo eſſe coniunctam: cultum vero huius feſti, ſine periculo multo magis eſſe meritorium.

VII. Euchariſtiam Chriſtus ideo inſtituit, vt ipſe nobis offerat, donet, applicet, & obſignet beneficia & merita mortis ſuæ. De hoc vero feſto, Vrbanus in bulla ſua dicit, ſeruari illud in remiſſionem peccantium. Atq; illud Pomerius in ſuis ſermonibus ita explicat: Quando homo contritus, in illo feſto intereſt Miſſæ & proceſſioni, & exhibet ſolennem reuerentiam Sacramento circumgeſtato: tũc illo cultu & opere meretur & conſequitur plurima bona ſcilicet acceptationem Dei, benedictionem, conuerſionem à peccato, defenſationem ab omnibus periculis & malis, fructificationem meritorum, & exauditionem: quod tunc magis exauditur oratio, quando Sacramentum præſens circumgeſtatur, vt in incendiis. Et citat ex Richardo: Quod ſi etiam quis eſt in peccato mortali, quamuis non cõſequatur remiſſionem peccatorum: tamẽ prudenter agit, ſi facit in illo feſto, quod continetur in forma indulgẽtiæ: eo quod bona facta in peccato mortali, diſponunt de congruo ad pœnitentiam, & mediante ea, ad remiſſionem peccatorum. *Pomerius.*

VIII. Pontifices multas, varias & largas indulgentias promittunt & largiuntur illis, qui hoc feſto ſolennem, qualem ipſi deſcribunt, reuerentiam exhibent pani Euchariſtiæ extra vſum: Et Vrbanus quidem certum numerum illarum indulgentiarũ præſcripſit, in bulla huius feſti. Poſtea menſura illarum indulgentiarum, per Martinum V. & Eugenium multiplicata & aucta eſt, vt eſſet conferta & coacuſſa. Summam vero Pomerius ita colligit: Qui ipſo die feſto interſunt primis vel ſecũdis veſperis, vel Miſſæ, vel matutino, pro ſingulis indulgentias 400. dierũ. Sũma igitur diei feſti aſſurgit ad 16000. indulgentias: infra octauam pro ſingulis 400. dierum in ſimul. Summa ſummarum igitur exit, per feſtum & totam octauam eius, 44000. dierum indulgentiæ. Qui vero illo die cõmunicant, illis 400. dierum indulgentias largiuntur. Et notet Lector, quod tantũdem indulgentiarum promittitur ſpectatori, quantum ei qui communicat, 400. ſcilicet dierum. Si vero tota ſumma colligatur in quadrupla proportione, veneratio Sacramenti extra vſum à Chriſto præſcriptum, excederet ipſam communionem, hoc eſt, vſum diuinitus inſtitutum. Et Pomerius addit: Eum qui vult indulgentias illas aſſequi, oportere firmum eſſe in fide: vt ſcilicet credat, tantam poteſtatem eſſe apud Eccleſiã, quod poſſit dare tot & tales indulgentias: hæretici enim qui poteſtatem indulgentiarum negant, non ſequuntur eas. Gloſſa vero de reliquiis & veneratione Sanctorum, de indulgentiis iſtis ita inquit: Remiſſiones illas quibus pauci participant, interpretari velle, nec decet, nec expedit. Hæc igitur ſunt, quæ feſtum corporis Chriſti in Pontificia Eccleſia complectitur, quæq; controuerſiam de hoc feſto mouent.

uent.

uent. Quod ſi illa conferantur ad inſtitutionem cœnæ Dominicæ, videbis Lector, feſtum illud re-nera nihil eſſe aliud, quam publicam & ſolennem ipſo facto proteſtationem, contra inſtitutionẽ Filij Dei. Ad illa enim quæ in inſtitutione præſcripta & mandata ſunt, obſcuranda, poſtponenda & ſepelienda: vtq; in eorum locum alij & diuerſi vſus, de quibus in inſtitutione nihil vel præſcriptum vel mandatum eſt, ſubſtituantur, & populo perſuadeantur opinione cultus præſtantioris: ideo & inſtitutum olim fuit illud feſtum, ideo hodie retinetur & celebratur, ſicut ex illis quæ notauimus, manifeſtum eſt.

DE ASSERVANDO EVCHARISTIÆ SACRAMENTO, & ad infirmos deferendo.

CAPVT VI.

Conſuetudo aſſeruandi in ſacrario ſanctã Euchariſtiã adeo antiqua eſt, vt eam ſeculũ etiã Niceni Concilij agnouerit. Porrò deferre ipſam ſacrã Euchariſtiã ad infirmos, & in hunc vſum in Eccleſiis cõſeruare, præterquã quod cum ſumma æquitate & ratione coniunctum eſt, tum multis in Conciliis præceptum inuenitur, & vetuſtiſſimo catholicæ Eccleſiæ more eſt obſeruatum. Quare ſancta hæc ſynodus retinendum omnino ſalutarem hunc & neceſſarium morem ſtatuit.

CANON VII.

Si quis dixerit, non licere ſacram Euchariſtiam in ſacrario reſeruari, ſed ſtatim poſt conſecrationem aſtantibus neceſſario diſtribuendam, aut non licere, vt illa ad infirmos honorificè deferatur, anathema ſit.

EXAMEN.

Status huius loci. Principalis quæſtio hoc loco eſt: An panis Euchariſtiæ, quando recitatione verborum inſtitutionis benedictus, ſanctificatus, aut conſecratus eſt, ſtatim ſit diſtribuendus, ſumendus & manducandus, in commemorationem Chriſti: an vero poſt benedictionem, omiſſa diſtributione, ſumptione & manducatione, ſit reponendus, includendus, aſſeruandus, circumgeſtandus, oſtentandus, & ad alios vſus accommodandus, ita vt poſt aliquot, vel dies, ſeptimanas, menſes vel annos, demũ ſequatur eius ſumptio & manducatio. *Tridẽtini aſſeruationem Sacramenti ſtabilientes nituntur ſola cõſuetudine.* Et Tridentinum quidem decretum, ſanciens & ſtabiliens talem aſſeruationẽ, fatetur eam nec verbo Dei præſcriptam, nec traditione vel exemplo Apoſtolorum in Eccleſiam inductam: ſed dicit eſſe antiquam conſuetudinem, & morem vetuſtiſſimũ. De conſuetudine vero, quantumuis antiqua, præbet nobis ex Patrum ſententiis reſponſionem Gratianus diſtin. 8. Cyprianus enim dicit, conſuetudinem ſine veritate, eſſe vetuſtatem erroris. Et Gregorius ex Cypriano: Dominus in Euangelio, Ego ſum, inquit, veritas: non dixit, Ego ſum conſuetudo, quælibet igitur conſuetudo, quãtumuis vetuſta, quantumuis vulgata, veritati omnino eſt poſtponenda: & vſus qui veritati eſt cõtrarius, abolendus eſt. *Auguſtinus.* Auguſtinus inquit: Hoc plane verum eſt, quia ratio & veritas conſuetudini præponenda ſunt: ſed ſi conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri. Et Cypriani ſententia eſt, vbi de Euchariſtia diſputat: Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciẽdum putauerit, ſed quid prius qui ante omnes eſt Chriſtus, prior fecerit: neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem. Quia igitur in hac diſputatione, de aſſeruatione Euchariſtiæ, Tridentini antiquam conſuetudinem, & vetuſtum morem allegant: videndum eſt ante omnia, an huic conſuetudini veritas verbi diuini ſuffragetur: Hoc eſt, quid Chriſtus qui ante omnes eſt, prior fecerit. *Conſuetudo quam Tridentini allegant repugnat ſcripturæ.* Et res in deſcriptione inſtitutionis manifeſtiſſima eſt. Accepit enim Ieſus panem, & gratias egit, ſeu benedixit: nõ autem panem illũ poſt benedictionem aſſeruandum repoſuit: ſed fregit, & dedit diſcipulis ſuis, nec iuſſit vt benedictum illum panem reponerent, aſſeruarent, circumgeſtarent, vel aliis oſtentarent: ſed dixit, Accipite, manducate: nec inter benedictionem, diſtributionem, ſumptionem & manducationem, interpoſita fuit mora, ſeu interuallum aliquot horarum, dierum, hebdomadarum, menſium vel annorum: ſed cum benedixiſſet, ſtatim diſtribuit: & quod diſcipuli ea quę exhibebantur, ſtatim ſumpſerint: nec ſumpta ad alium vſum accommodarint, ſed ſicut iuſſi erant, manducarint & biberint, Marcus in deſcriptione alterius oſtendit, cum in media deſcriptione interponit hæc verba: Et biberũt ex eo omnes. Ipſa etiam annotatio temporis oſtendit, nullam interpoſitam fuiſſe talem moram, quæ aſſeruationi Euchariſtiæ conſecratæ extra vſum aliquid ſuffragari poſſit. Intra duas enim veſperas iuxta legem, intra ſolis ſcilicet occaſum, & tempus tenebrarum, manducauit Chriſtus paſcha: poſtea diſtribuit, & peracta illa communi cœna, demum inſtituit Euchariſtiam: & poſt illam inſtitutionem, habuit prolixam illam concionem in Iohanne deſcriptam: inde exiit in hortum, orauit ibi in agonia, captus eſt, & ductus primum ad Hannam, poſtea ad Caipham: in cuius palatio multa acta ſunt, priuſquam prima negatio Petri fieret: & tunc fuit tempus primi gallicinij. Hæc ſupputatio euidenter oſtendit, non longam moram fuiſſe in actione primæ cœnæ Dominicæ. Chriſtus autem cum inquit: Hoc facite, iubet vt quotieſcunq; fecerimus illud, quod in prima dominica cœna factũ eſt, ſequamur & faciamus. Nec vllum veſtigium extat in Apoſtolica hiſtoria, quod aliud vel diuerſum fecerint, diſtrahendo ſcilicet & diuellendo à benedictione diſtributionem & ſumptionem: nec vllũ Apoſtolicum exemplum aſſeruationis Euchariſtiæ proſcri poteſt. Veritas igitur verbi diuini, conſuetudini aſſeruationis Euchariſtiæ nihil quicquam ſuffragatur. *Cyprianus.* Et ſi iuxta Cypriani ſententiam, in actione cœnæ Dominicæ non attendere debemus, quid aliqui ante nos faciendum putauerint, ſed quid ille qui ante omnes eſt, & prior fecerit, & faciendum, donec ad iudicium veniat, mandauerit: panem & vinum, verbis Cœnæ benedictum non reponemus, includemus, aſſeruabimus, circumgeſtabimus, oſtentui habebimus: ſed diſtribuemus, accipiemus, manducabimus & bibemus, & mortem Domini annunciabimus. Atque ita fidei noſtræ obedientia faciet illud quod Chriſtus prior fecit, & faciendum mandauit. Et hanc regulam ſequentes non declinabimus, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram. Sed triſtis & deploranda eſt humani ingenij ſiue curioſitas, ſiue petulantia, quod deſerta ſimplici, manifeſta & plana via doctrinæ præſcripti & mandati Chriſti, & exempli Apoſtolici, priuata audacia, prætextu conſuetudinis, in Teſtamento filij Dei aliquid audet vel mutare, vel ſuperordinare: omiſſa ſcilicet diſtributione & ſumptione, quæ habent mandatum Chriſti: & horum loco excogitare aſſeruationem, re-

poſitionem, incluſionem, circumgeſtationem, oſtentationem, &c. panis benedicti, quæ in verbis Chriſti, nec vllam quidem vel ſyllabam, vel literam ſuffragantem habent.

Obiectio. Sed aiunt, conſuetudinem aſſeruandi Euchariſtiam eſſe antiquam, & vetuſtiſſimo catholicæ Eccleſiæ more obſeruatam: ita vt aſſeruatio quę in Pōtificia Eccleſia vſitata eſt, reprehendi & damnari nō poſſit, niſi ſimul etiam vniuerſa Chriſti Eccleſia damnetur. Synodus igitur Tridentina ſtatuit, morem illum vt ſalutarem & neceſſarium omnino retinēdum. *Reſponſio.* Reſpondeo autem, non ideo ſtatim omnes veteres Eccleſias damnari, quando Pontificia repoſitio, incluſio, oſtentatio, circumgeſtatio, &c. taxatur. *Cyprianus.* Primo enim dicimus, quod Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. dicit: Si quis de anteceſſoribus vel ignoranter vel ſimpliciter non hoc obſeruauit, quod nos Dominus facere, exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitate eius de indulgentia Domini venia concedi: nobis vero non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti, & inſtructi ſumus, vt vbique lex Euangelica, & traditio Dominica ſeruetur, & ab eo quod Chriſtus & docuit & fecit, non recedatur. Et addit ſententiam illam, quæ diſtinct. 8 citatur: Ignoſci poteſt ſimpliciter erranti: poſt inſpirationē vero & reuelationem veritatis factā, qui in eo quo errauerat perſeuerat prudens & ſciens, iam non in venia ignorantię peccat: prȩſumptione enim atq; obſtinatione quadam nititur, cum ratione ſuperetur.

Secundò conſiderabimus & expendemus: An teſtimonia antiquitatis, quæ de vetuſto illo more & antiqua conſuetudine allegantur, probent morem aſſeruandi Sacramentum Euchariſtiæ neceſſarium eſſe, ſicut Tridentinum decretum ſtatuit: item, an teſtimonia illa antiquitatis, probent & ſtabiliant repoſitionem, incluſionem, oſtentationem & circūgeſtationem panis conſecrati, ſicut in Pontificia Eccleſia illi ſeruantur & vſurpantur. Sed priuſquā ad ipſam exemplorum explicationem accedamus, paucis expediemus: An mos reſeruationis dici poſſit aut debeat neceſſarius & catholicus, ſicut Tridentinum decretum affirmat.

Quicquid igitur in Eccleſia Chriſti neceſſarium eſſe ſtatuitur, neceſſe eſt vt habeat præſcriptum & mandatum verbi Dei, & Scripturę exempla. Suprà autem oſtendimus, Chriſtum nec magiſterio, nec exemplo ſuo (vt Cypriani verbis vtar) aſſeruationē Euchariſtiæ vel præſcripſiſſe vel mandaſſe. Nulla igitur alia exempla poſſunt conſcientiis neceſſitatem imponere, ſeruandi hunc morem. Et tyrannia eſt, tentare dominari fidei Eccleſiæ, & pugnans cū libertate Chriſtiana, ſtatuere, morem aſſeruandi Euchariſtiam neceſſarium eſſe: cum eius nec præſcriptum, nec mandatum, nec exemplum vllum in verbo Dei oſtendi poſſit. Catholicum autem eſſe, *Catholicum quod ſecundū Vincentium Lirinenſem* Vincentius Lirinenſis rectè definit, quod ſemper, quod vbique & ab omnibus ſimiliter obſeruatum fuit. Ad illud igitur quod affirmatur vniuerſæ Eccleſiæ Chriſti catholicum, atq; ideo neceſſarium eſſe, omnino requiritur vel verbum, vel exemplum Chriſti & Apoſtolorum. Neq; enim caput à membris, hoc eſt, Chriſtū ab Eccleſia: & principalia mēbra, hoc eſt, Apoſtolos cum ſua doctrina & exemplis, à reliquo corpore Eccleſiæ reſecare debemus, quando de catholica ſeu vniuerſa Chriſti Eccleſia loquimur. Sed illud verè eſt vniuerſæ Eccleſiæ catholicum, quod à capite Chriſti præſcriptum ſeu mandatum, & ab Apoſtolis obſeruatum eſſe, oſtēdi & probari poteſt. Quando vero hoc fundamentum deeſt, ne totius quidem orbis conſenſus ſufficit ad probandū τὸ καθολικὸν Eccleſiæ Chriſti. Chriſti autem inſtitutionem, nec magiſterio nec exemplo, iuxta Cyprianum, præſcribere vel mandare aſſeruationem Euchariſtiæ, extra vſum diſtributionis & ſumptionis, manifeſtiſſimum eſt, ſicut oſtendimus. Nec vllum Apoſtolorum exemplum oſtēdi poteſt: neque enim ſatis eſt, ſi abſq; probatione & documentis, fingatur eſſe Apoſtolica traditio. Falſum igitur eſt, aſſeruationem Euchariſtiæ extra diſtributionem & ſumptionem, eſſe vniuerſæ Eccleſiæ morem catholicum, & quidem vt neceſſarium retinendum. Illud enim quod in eo quod catholicum & neceſſarium eſſe debet, caput eſt, in hoc more deſideratur. Atque ideo forſan Tridentinum decretum non voluit vocare catholicum morem; ſed Eccleſiæ catholicæ morem. Atqui ſymbolum, catholicam Eccleſiam definit eſſe eam, quæ eſt Apoſtolica, cui Chriſtus hoc emblema inſcripſit: Docentes eos ſeruare ea quæ ego præcepi vobis, Matt. 28. item, Oues meæ vocem meam audiunt. Iohā. 10. Sed excipient: ſe intelligere morem & conſuetudinē vniuerſæ Eccleſiæ, poſt Apoſtolorum tempora. Videamus igitur & hoc: An aſſeruatio Euchariſtiæ ſemper, an vbiq;, an ab omnibus, in vniuerſa Eccleſia, omnium ætatum, omnium gentium & populorum, pro dogmate catholico & neceſſario, recepta; approbata & obſeruata fuerit. Ipſum autem Ius Canonicum, de Conſec. diſtinct. 2. cap. Tribus gradibus, ex Clemente Romano Pontifice deſcribit ſententiam, quomodo presbyter, diaconus & miniſter, reliquias fragmentorum corporis Domini cuſtodire debeant: non autem per cuſtodiam illam, intelligit recluſionem, ſed addit apertam declarationem his verbis. Tanta in altario certè holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant: quod ſi remanſerint, non reſeruentur in craſtinum, ſed cum timore & tremore, clericorum diligentia conſumantur. Ne vero de oblationibus populi hoc intelligatur, mox addit: Clerici os illos reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumere. Et gloſſa quidem conatur hoc eludere, quaſi tātum prohibeatur ibi reſeruatio ad opus conſecrātium: ſed textus diſertè loquitur de communione populi. Extat liber, continens explicationem Leuitici: quem quidam Origeni, alij Cyrillo adſcribunt. Ibi in explicatione ſeptimi capit. de carnibus ſacrificij eodem die comedendis, ita vt non remaneat ex eis quicquam vſque mane, legitur deſcriptio moris Eccleſiaſtici, ex verbis inſtitutionis cœnæ ſumpta. Nam & Dominus monſtrās panem quē diſcipulis dabat, dicebat eis: Accipite, manducate: non diſtulit, nec ſeruare iuſſit in craſtinum.

Heſychius Nazianzeni diſcipulus, explicans illud Leuit. 8. Quicquid reliquum fuerit de carne & panibus, ignis abſumet: indicat ſui ſeculi morem fuiſſe, vt ſi quid omnibus communicatis reliquum eſſet, incenderetur & cremaretur. *Heſychius.*

Nicephorus lib. 17. cap. 25. deſcribens hiſtoriam de Iudæi cuiuſdam vitrarij puero, temporibus Iuſtiniani, circa annum Domini 550. narrat à multo tempore conſuetudinem fuiſſe in Conſtantinopolitana Eccleſia, vt cum poſt cōmunionem pluſculum de partibus immaculati diuiniq; corporis reliquum eſſet, non reſeruaretur, ſed ex ludo literario delecti quidam pueri accerſerentur, qui reli- *Nicephorus.*

quias illas ederent. Hęc cōſuetudo ex Clemente intelligi poteſt, qui dicit, reliquias illas eodē die eſſe conſumendas à clericis: quādo vero pluſculum ſuperarat reliquiarū, quib. conſumendis clerici non ſufficiebant, adhibebantur in Cōſtantinopolitana etiā Scholaſtici. Illius conſuetudinis nō multo poſt inclinatio quædā facta eſt. Conciliū enim Matiſconenſe II. dicit, reliquias quæ poſt peractam cōmunionem ſupererant, 4. vel 6. feria à pueris illis percipiendas eſſe. Poſtea vero per integrum ferme annū aſſeruari cœperūt. Apud Græcos non vetuſtiſſimus eſt liturgia προηγιασμένων, id eſt, præſanctificatorū, in quadrageſimæ enim reliquis 5. diebus, excepto ſabbatho & Dominico, non fit conſecratio, ſed ſola ex præſanctificatis diſtributio & ſumptio: hoc eſt, ex illis quæ Dominico die conſecrata ſunt. Sed Humbertus Epiſcopus Syluæ candidæ, contra libellū Nicetæ monachi citante Georgio Caſſandro, illum Græcorū ritum grauiter reprehendit ex verbis inſtitutionis, & inter cętera inquit: Legimus Dominū non imperfectam, ſed perfectā commemorationē ſuis diſcipulis tradidiſſe, pane benedicto & mox fracto atq; diſtributo. Non enim benedixit tantū, & reſeruauit frangendū in craſtinum: nec fregit tantum, & repoſuit: ſed fractum ſtatim diſtribuit. Vnde Alexāder Martyr, & Papa V. ab Apoſtolo Petro, paſſionem Domini inſerens Canoni Miſſæ, ait: Hoc quotieſcunq; feceritis, id eſt, benedixeritis, fregeritis & diſtribueritis, in mei memoriam facietis. Quia quodlibet horū trium ſine reliquis fiat, ſcilicet aut benedictio ſine fractione & diſtributione, aut fractio ſine benedictione & diſtributione perfectam memoriam Chriſti non repræſentat: ſicut diſtributio nulla ſine benedictione & fractione. Hæc Humbertus ille. Gabriel Biel in Canonem Lectu. 46. allegans Paſchaſij ſententiam, inquit: Chriſtus volēs diſcipulos ſuos fructus huius Sacramenti participes fieri, poſtquam corpus ſuum conſecrauit, non ſiſtebat in conſecratione: neq; dedit diſcipulis, vt ipſum honorificè cōſeruarent, ſed dedit in ſui vſum dicens: Accipite, māducate. Et quia per vſum manducatio tranſit & conſumitur, dedit eis quoties vellent conſecrandi poteſtatem, dum addit: Hoc facite in mei cōmemorationem. Aſſeruatio igitur Euchariſtię cōſecratæ, ſine diſtributione & ſumptione, nec ſemper, nec vbiq;, nec ab omnib. pro catholico dogmate & neceſſario more recepta, approbata & obſeruata fuit: imo fuerunt, qui morē illum nō tantū non ſeruarint, ſed ex verbis inſtitutionis grauiter reprehenderunt. Atq; ita tria iā oſtendimus.

Humbertus Epiſcopus.

Primò, Chriſtum, nec magiſterio, nec exemplo docuiſſe aſſeruationē: imo illam non eſſe conſentaneam verbis inſtitutionis Chriſti. Secundò, Nec oſtendi poteſt Apoſtolorum vel traditio, vel exemplū de reſeruatione. Tertiò, Nec in veteri Eccleſia vbiq; & ab omnibus reſeruatio vel probata, vel vſurpata fuit: imo non defuerunt, qui morem reſeruationis reprehenderunt: idq; ex verbo Dei. Et hęc cum ita ſe habeant, vere Pontificia audacia, & Antichriſti tyrannis eſt, quod 6. capit. de reſeruatione ſancit: Synodus ſalutarem & neceſſarium hūc morem retinendum omnino ſtatuit. Imponere enim cōſcientiis neceſſitatem ſine teſtimonio verbi Dei, ſine exemplo Apoſtolorū & ſine vniuerſali antiquitatis conſenſu, nemo tentat, niſi ille qui in templo Dei ſedens, oſtentat ſe quaſi eſſet Deus, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, 2. Theſſ. 2. Manifeſtum vero eſt & hoc, ex illis quæ hactenus demonſtrata ſunt, noſtras Eccleſias iniuſtè accuſari & damnari, propter non obſeruatam reſeruationem Euchariſtiæ. Sed habent tamen etiam Pontificij exempla quædam veteris Eccleſiæ, de reſeruata Euchariſtia. De illis igitur ordine quodam & diſtinctè reſpondebimus. Et primo operæ precium eſt audire, ex quàm certis, firmis, & authenticis teſtimoniis Tridentini πομπεύειν, conſuetudinem aſſeruandi Euchariſtiam, probent. Dicunt enim, adeo illam eſſe antiquam, vt eam ſeculum etiam Niceni Concilij agnouerit. Et magna quidem eſt Nicenæ ſynodi autoritas, propterea quod controuerſias de fide, iuxta normam & regulam Scripturæ diiudicauit & definiuit. Sed fuit circiter annum Domini trecenteſimum. Seculum igitur Nicenæ ſynodi, non eſt vetuſtiſſimum tempus Eccleſiæ Chriſti. Sed auſcultemus, quo teſtimonio ex Nicena ſynodo reſeruationem probent. Citant ex Canone quodam concilij Niceni, de Diaconis, vt communionem accipiant ab Epiſcopo vel presbytero. Quod ſi non fuerit in præſenti vel Epiſcopus vel presbyter, tunc ipſi diaconi proferant, & edant. Idem vero Canon dicit, diaconos non habere poteſtatem offerendi ſacrificij. Ergo oportuit Euchariſtiam antea fuiſſe vel ab Epiſcopo, vel presbytero conſecratam & reſeruatam, vt in ipſorum abſentia poſſit à diacono proferri & edi. Hoc eſt teſtimonium illud quod ex ſeculo Niceni proferunt. Et patres quidem Niceni Concilij, præter expoſitionem fidei, etiam Canones quoſdam condidiſſe, non eſt dubium. Sed qui & quot illi Canones ſint, valde ambiguæ ſunt opiniones: Gratianus diſtinct. 16. numerat 70. Canones: ex quibus tantum 20. poſtea in Romana Eccleſia relicti ſunt. Concilio Lateranenſi additum eſt opuſculum tripartitum. In eius parte 3. cap. 10. dicit autor: Concilia antiqua, & etiam poſteriora, vix inueniūtur. Et addit: Mirandū eſt, quod hoc ita neglexerit Eccleſia Romana. Ita magna eſt incertitudo Canonū, qui titulū Niceni Concilij præferūt.

Probatio reſeruationis Sacramenti ex Concilio Niceno.

De iſto vero Canone, ex quo reſeruationē probare conantur, res nō tantum dubia, ſed omnino ſuſpecta eſt. Poſterior enim ſententia, alludens ad reſeruationem, vt ſcilicet ipſi diaconi proferant & edant, in Canone illo nec Græce legitur, nec in decretis, diſtin. 93. ca. peruenit, nec in priori editione Conciliorum. Sed ſecunda editio, ſicut ex Canone 14. facit 18. ita etiam aſſuit ſententiam illam, de qua nunc diſputamus. Apud Ruffinum li. 1. ca. 6. legitur in illo Canone talis quædam additio: ſed non eo modo, ſicut in Tomis Conciliorum: Nihil enim habet de proferēdo, quaſi reſeruatū fuerit, ſed ſimpliciter dicit: Diaconi præſentibus presbyteris Euchariſtiam non diuidant, ſi vero presbyter nullus ſit in præſenti, tunc demum etiā ipſis licere diuidere. Cum igitur de ſententia illa Niceni Canonis alludente ad reſeruationem, res ita ſe habeat: & in 6. Carthaginenſi ſynodo conuicti fuerint Romani de falſatis Nicenis canonib. manifeſtum eſt, qualis ſit probatio capituli Tridentini, quod ex aſtutia & dubia illa additione Canonis Niceni, conatur defendere & ſtabilire Pontificiam repoſitionē, circūgeſtationem, & oſtentationem: cum etiam aſſumētum illud nō loquatur de circūgeſtatione & oſtentatione ad cultum & adorationē, ſed inquit: Proferant & edant, ſeu diſtribuant. Si igitur feriò hoc agerent Tridentini, vt conſcientiis, in articulis hoc tempore controuerſis, monſtrarent certa, firma & ſolida fundamenta, profecto fundamentum

reſer-

reſeruationis, non collocarent in dubia illa Niceni canonis ſententia. Sed quia nomine ſui Pontificis, ad ſe etiam referunt iſtas Canoniſtarum ſententias; quod Papa habeat voluntatem pro ratione in his, quæ vult: item, quod ſupra ius, & extra ius omnia poſſit. Ideo pro forma tantum aliquid dicunt, qualecunque ſit: & mox addunt ſuum illud, Omnino ſtatuimus neceſſarium: aut, anathema ſit.

Secundò, Habens verò ea hiſtoria antiquitatis alia quædam certiora teſtimonia, ex quibus exiſtimant ſe reſeruationem ſuam poſſe probare. Et illa non poſſunt rectius explicari, quam ſi in memoriam reuocetur, quod cum Pontificiis certamē nobis eſt, de ipſorum repoſitione panis conſecrati, incluſione, circumgeſtatione, & oſtentatione ad cultum & adorationem, extra diſtributionem & ſumptionem: cum tali Pontificia reſeruatione, dico nihil commune habere antiquitatis teſtimonia: idq; ea collatione exemplorum antiquitatis, cum Pontificia reſeruatione liquido mōſtrari & oſtendi poteſt. Apud Iuſtinum, diaconi panem & vinum, quæ cum gratiarum actione ſacrata ſunt, dant vnicuique eorum, qui adſunt participanda: & eadem dantur diaconis, perferenda ad eos qui abſunt. Audis Eucharistiam dari diaconis, non vt eam reponant, includant, & reſeruent per aliquot vel dies, vel menſes, extra diſtributionem & ſumptionem: ſed e cœtu Eccleſiaſtico perferunt eam ad illos qui abſunt, vt communicent. Ita ſeruatur ibi tota actio diuinitus inſtituta, benedictio ſcilicet, diſtributio & ſumptio. Sed inquis: Si Iuſtini ſeculo Eucharistia per diaconos, ad eos, qui aberant, perferebatur, ergo circumgeſtatio & oſtētatio Pontificia inde probatur. Ego verò hoc nego. Pontificia enim circumgeſtatio, non habet adiunctam, in illo actu, diſtributionem & ſumptionem: nec circumgeſtatur ideo, vt diſtribuatur & ſumatur, ſed vt oſtēdetur, ſpectetur, atque ita peculiaris cultus, externa adoratione inſtituatur: quod totū veræ antiquitati prorſus ignotum eſt. Irenæus apud Euſebium lib. 5. c. 24. in Epiſtola ad Victorem narrat, omnes Epiſcopos Romanos ante Victorem, cum Aſiaticis etiamſi in obſeruatione Paſchatis diſſentirent, tamen pacem coluiſſe. Et quia communio menſæ Dominicæ, teſtimonium eſt conſenſus, concordiæ & vnitatis in doctrina & fide, ſicut Paulus inquit: vnum corpus multi ſumus, quia omnes de vno pane communicamus. Narrat igitur Irenæus, conſuetudinē fuiſſe, quod Epiſcopis ſeu presbyteris, ſiue ex Aſiaticis, ſiue ex aliis Eccleſiis Romam venientibus, Romani Epiſcopi ſoliti fuerint Eucharistiam tranſmittere, teſtificandæ concordiæ & pacis gratia. Hoc exemplum vt Pontificij facilius ad ſuam reſeruationem & circumgeſtationem torquere poſſint, abutuntur Ruffini verſione, quæ habet, ſolēniter tranſmiſſam fuiſſe Eucharistiam. Et dignū eſt obſeruatione Andradij artificium, qui ex hac hiſtoria fingit, Eucharistiam olim per maxima locorū interualla circumgeſtatam fuiſſe, ex Roma ſcilicet in Aſiam vſq;. Sed Euſebius recitans Irenæi verba, ſimpliciter habet ἔπεμπον, mittebant, & expreſſe dicit, hoſpites illos ex Aſia Romam veniſſe. Non igitur per aliquot dies, menſes vel annos repoſita & reſeruata tūc fuit Eucharistia, vt ex Europa in Aſiam circumgeſtaretur vſque, vt hoſpitibus peregre aduentantibus, cum campanis, luminaribus, & reliqua Pontificiis vſitata pompa tranſmitteretur: ſed quia plerunq; quotidiana tunc in Eccleſiis celebrabatur communio: ſicut ex hiſtoriis antiquitatis notiſſimū eſt, non aliter apud Irenæum, quam apud Iuſtinum, peracta communione præſentium, miſſa & delata fuit Eucharistia ex conuentu Eccleſiaſtico ad abſentes, vt ab illis participaretur. Quod enim pro peregrinis Eucharistia nō fuerit, vel aſſeruata, vel repoſita, ſed aduentantib. peregrinis, illo die quando communicaturi erant, celebrata, Ambroſius manifeſtiſſime indicat, ſcribens in 1. c. 2. ad Timoth. Omni, inquit, hebdomada offerendum eſt, etiamſi nō quotidie peregrinis, incolis, tamen vel bis in hebdomada. Exempla igitur de peregrina cōmunione, quam ita vocant, nec probant, nec ſtabiliunt Pontificiam repoſitioēn, & theatricam circumgeſtationē panis Eucharistici, extra diſtributionem & ſumptionem. Antiquitas enim peregrinos fideles, quorum perſpecta erat fides, teſtandæ coniunctionis gratia, ad communionem Eucharistiæ admiſit, communicās ipſis Eucharistiam, vel in ipſo cœtu Eccleſiaſtico, vel miſſa ad ipſos Eucharistia ex cœtu Eccleſiaſtico. Irenæus in Epiſtola illa, aliud etiam exemplū commemorat: Anicetum ſcilicet & Polycarpum inuicem communicaſſe, licet de feſto Paſchatis diſſentirent: & Anicetum Romæ conceſſiſſe Polycarpo Eucharistiam, reuerentiæ cauſa. quod non ita ſimpliciter intelligendum eſt, quaſi Anicetus Polycarpo præbuerit aut porrexerit Eucharistiā: ſed quod conceſſerit Polycarpo, vt in Romana Eccleſia celebraret & adminiſtraret Eucharistiam. Irenæus enim his verbis vtitur: παρεχώρησε τῷ Πολυκάρπῳ τὴν εὐχαριστίαν. In hiſce exemplis omnibus ſeruatur adhuc vſus ſiue actio, à Chriſto inſtituta. Eucharistia enim benedicta, ſtatim ex cœtu Eccleſiaſtico defertur, non ad circumgeſtationem, oſtentationem & adorationem extra vſum, ſed ad diſtributionē & ſumptionem. Et delata fuit in veteri Eccleſia, non cum tali theatrica pompa, ſicut in Papatu fit. Data enim fuit deferenda pueris, apud Dionyſium Alexandrinum: mulierculis, apud Cyprianum in ciſtulis: Satyro in orario. Et Hieronymus laudat Exuperium Toloſanum Epiſcopum, quod theſauris Eccleſiæ in pauperes erogatis, corpus Domini in caniſtro vimineo, & ſanguinem portarit in vitro. Portauit autem non ad circumgeſtationem, nec ad oſtentationem: ſed vel in Eccleſiaſtico cœtu ad communionem circumtulit Eucharistiam (ſicut Cypriani ſeculo fiebat) vel peracta communione, portauit Eucharistiam ad diſtributionem & ſumptionē pro abſentibus, iuxta Iuſtini ritum.

Sed ex Chryſoſtomi prima Epiſtola ad Innocentium, ſperant ſe & repoſitionem Eucharistiæ, & domunculas ſeu ædiculas ſuas ſacramentarias probare poſſe Pontificii. Sed & hoc fruſtrà. Chryſoſtomus enim dicit, milites ingreſſos in ſacrarium. Ergo non talis repoſitoria ædicula fuit ſacrarium veterum, ſed locus ille, in quo celebrabatur conſecratio, non adminiſtratio Eucharistiæ, ita vocabatur. Sed inquiunt, hiſtoriam illam Chryſoſtomi narrare, milites ad veſperam diei ingreſſos fuiſſe ſacrarium, & in illo tumultu ſanguinem Chriſti in militum veſtes effuſum. Non autem fuit tunc communionis tempus, erat enim veſpera diei: & tamen fuit in ſacrario ſanguis Chriſti. Ergo neceſſe eſt, repoſitam & reſeruatam fuiſſe Eucharistiam, extra vſum ſeu actionem diſtributionis & ſumptionis. Reſpondeo. Concluſio hæc nullo modo eſt neceſſaria, ſed falſo huic Chryſoſtomi hiſtoriæ affingitur: ſicut circumſtantiæ liquido oſtendunt. Chryſoſtomus

Irenæus. *Euſebius.* *Aliud exemplum Irenæi.* *Hieronymus.* *Chryſoſtomus.* *Falſum teſtimonium ex Chryſoſtomo.*

enim narrat, fuiſſe in magno ſabbatho illud tẽpus, cum mulieres vt baptizarentur, iam ſe exuerant. Vſitatum autem fuit in tota antiquitate, quando adulti baptizabãtur, quod ſtatim à baptiſmo ducebãtur ad ſynaxin, vt myſteriis Euchariſtiæ communicarent. Atque ideò Chryſoſtomus narrat, ſe cum omni clero in ſacratio tunc adfuiſſe: vt ſcilicet baptizatis adminiſtrarent Euchariſtiam. Nec obſtat, quod hiſtoria dicit, fuiſſe veſperam diei, quaſi ideo tunc non fuerit tempus communionis. Poſt adminiſtratum enim baptiſmum, antiquitus ſequebatur adminiſtratio Euchariſtiæ. Et Miſſas ſolitas celebrari, non tantum ante meridiẽ, ſed & circa nonam horam, aliquando etiã ad veſperam, præcipue verò in Sabbathis Paſchæ & Pentecoſtes, Caſſander probat multis veterum teſtimoniis. Ergo ex illa etiam Chryſoſtomi hiſtoria, non probatur Pontificia incluſio, circumgeſtatio & oſtentatio. Milites enim ingreſſi ſacrarium, viderunt myſteria, ergo nõ fuerunt recluſa: & ſeruata fuit actio illa, quã filius Dei inſtitutione præſcripſit. Dum enim mulieres baptizabantur, Epiſcopus cum ſuo clero interim præparat Euchariſtiam: vt baptizatis, ſicut tunc vſitatum erat, diſtribueretur, & ab illis ſumeretur.

Ad hanc explicationem exemplorum veteris Eccleſiæ, conferatur antitheſis Pontificiæ aſſeruationis: & manifeſtum erit, res eſſe diuerſiſſimas. 1. Pontificij propter reſeruationem, Euchariſtiam mutilant altera ſpecie. Et quidem ex veterum exemplis de reſeruatione, volunt probare, communionem vnius tãtum ſpeciei vſitatam fuiſſe in veteri Eccleſia: quia vini ſpeciem cenſent reſeruari non poſſe ſine periculo. Sed hoc falſum eſſe, Exuperij & Chryſoſtomi hiſtoria manifeſte oſtendit. 2. Pontificij panem conſecratum reponunt, includunt, & per aliquot dies, ſeptimanas & menſes aſſeruant, & ibi ad peculiarem cultum proponunt: quod veteres non factitaſſe, ipſa exempla oſtendunt. 3. Apud Pontificios panem circumgeſtatum, tandem ille, qui conſecrarat, non aliis diſtribuit, ſed ipſe ſumit: cuius exemplum in vera antiquitate oſtendi non poteſt.

Panis circumgeſtationis documen. 4. Apud Pontificios panis circumgeſtatur, non ad diſtributionem & ſumptionem, ſed vt oſtentetur, & proponatur ad adorationem, extra vſum à Chriſto inſtitutum, defertur & oſtentatur ad incendia, & alia mala auertũcãda, ſine diſtributione & ſumptione. De pompa Pontificia, ſeu potius de Perſico Oriſmaſda, quãdo panis equo ante Pontificem circumgeſtãdus imponitur, ſuprà diximus. Hæc ſunt, de quib. Pontificij dimicant: cum quib. antiquitatis exempla, plane nihil cõmune habent. Et ad reſpõſionem ſufficit, ex antitheſi monſtraſſe diuerſitatẽ, inter repoſitionem, circumgeſtationem, oſtẽtationemq; Pontificiam, & inter antiquitatis exempla.

Obiectio. Tertiò. Sed tamẽ negari non poteſt, ad communionem infirmorum, alicubi & à quibuſdam reſeruatam fuiſſe Euchariſtiam? ſicut exemplum Serapionis, apud Euſebium li. 6 c. 44. oſtendit. *Reſponſio.* Reſpondeo: Etiam illa reſeruatio nõ eſt vniuerſalis ſeu perpetua, antea enim oſtendimus, aliquando alicubi & à multis talem reſeruationem non fuiſſe, vel obſeruatam, vel vſurpatam: ſicut etiam ea non fuit opus, cum quotidie illis temporib. celebraretur communio, hora diei 3. 9. ad veſperam, & noctu etiam poſtulante neceſſitate, ſicut Caſſander ex veteribus probat. Et quando diuerſæ allegantur conſuetudines, ſemper conſiderandum eſt, quid ſimplicius, rectius & propius accedat ad inſtitutionẽ diuinam, eiq; magis conſentaneum ſit: & quid pro ratione circumſtantiarum, magis ſeruiat ad ædificationem. Hanc enim normam ſeu regulam, Eccleſia in hac ipſa materia de reſeruatione Euchariſtiæ, ſecuta eſt. Vetuſtiſſima enim, & latiſſime patens fuit conſuetudo domeſticæ ſeu priuatæ communionis: quando ſcilicet in cœtu Eccleſiaſtico celebrabatur communio, tunc diuiſo pane Euchariſtiæ, pars eius vel in manus dabatur cõmunicantibus: vel (ſicut Clemens Alexandrinus inquit) permittebatur vnicuique ex populo, partem eius ſumere, quam vel in Eccleſia manducabant, vel domum ſecum aſportabant, aſſeruantes illam, vel in illa ciſtula (vt apud Cyprianum) vel in linteolo (vt apud Auguſtinum, ſermone 152. de tempore) & eam domi, vel ante cibum, vel in periculis, vel inchoaturi aliquid ſumebant. Atque ita (ſicut Ruardus Tapperus, Decanus Louaniẽſis, ex ſermone Cypriani de lapſis colligit) in Eccleſia, calix Domini præſentibus offerebatur, ex quo communicantes bibebant: panis verò Dominicus, in manus communicantium dabatur, vt vel ſtatim ſumerent, vel ſecum portarẽt domum, ibiq; ſumerent: vt per temporum interualla, prius biberẽt ex calice in Eccleſia, corpus verò Domini, poſtea domi manducarent. Ita Ruardus. *Ruardus Tapperus.*

Gorgonia verò Nazianzeni ſoror, vtrumq; & corporis & ſanguinis Domini antitypon, ſecum domum aſportauit ex cœtu Eccleſiæ. Huius cõſuetudinis de priuata reſeruatione Euchariſtiæ, teſtes ſunt Tertullianus li. 2. ad vxorem. Cyprianus ſerm. 5. de lapſis. Ambroſius de obitu fratris Satyri. Hieronymus in Apologia pro libris aduerſus Iouinianum. Baſilius ad Cæſarem Patriciam ſcribit, Eremitas quibus in deſerto ſacerdotis copia nõ erat, Euchariſtiam ex Eccleſiæ conuentu, in eremum ſolitos ſecum deferre, & domi ſeruare, vt à ſeipſis cum opus fuerit, communicentur: & addit, in Alexandria & Ægypto, illud à populo etiam vt plurimum fieri. Notum etiam eſt, quantum ex veteribus quidam, priuatam hanc reſeruationem cõmendarint: vt Nazianzenus in Epitaphio ſororis ſuæ: Ambroſius de obitu fratris Satyri. Et profectò ſi antiquitas conſuetudinis latè patentis & diu propagatæ, poſſet vel neceſſitatem imponere, vel veritati præſcribere: nulla ratione debuiſſet priuata illa reſeruatio vel mutari, vel abrogari. Sed poſtea mutata, abrogata, & ſeuere prohibita fuit cõſuetudo illa, quantumuis antiqua. Concilium Toletanum primum, cap. 14. inquit: Si quis acceptam à ſacerdote Euchariſtiã non ſumpſerit, veluti ſacrilegus propellatur. Cæſar Auguſtanus, ca. 3. Inquit: Euchariſtiæ gratiã, ſi quis probatur non conſumpſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum. Cauſas vero abrogationis ſine dubio habuerunt. 1. Quod talis aſſeruatio non eſt à Chriſto vel inſtituta, vel mandata. 2. Verbis inſtitutionis nõ ſatis eſt conſentanea illa diuiſio mãducationis & bibitionis in cœna Dominica: vt ſcilicet prius bibatur de calice, & poſt aliquot temporum interualla, demum manducetur panis diu ante acceptus. 3. Priuata illa reſeruatio, multos peperit abuſus, & varias ſuperſtitiones: & propterea ſub denunciatione perpetui anathematis prohibita, & res ad præſcriptum inſtitutionis Chriſti reuocata fuit. 4. Cùm cauſæ propter quas priuata illa reſeruatio cœperat, deſiiſſent, libere mutata fuit. Cauſa autem potiſſima videtur hæc fuiſſe, quod tempore perſecutionis nõ potuerunt quoties vellent, ad celebrandam cœnam Dominicam conuenire.

Tertullianus. Cyprianus. Ambroſius.

hire. Cum igitur nec vbique, nec ſemper copiam communionis habere poſſent: ne tamen incidentes periculo aliquo, penitus priuarentur communione, particulas quaſdam in cœtu Eccleſiaſtico acceptas, domi reſeruarunt. Sed poſtea iudicatum fuit, rectiſſimum eſſe, præſcriptum inſtitutionis Chriſti ſeruare & ſequi.

Conſuetudo etiam antiquiſſima non imponit obſeruationis neceſſitatem.

Hæc ideo recitaui, vt planum fieret, Eccleſiam ſemper iudicaſſe, etiam in hac ipſa materia, conſuetudinem quantumuis antiquam nõ imponere obſeruationis neceſſitatem: nec veritati ita præſcribere, vt habita ratione, quid vel ædificet, vel deſtruat; nõ liceat potius præſcriptum inſtitutionis Chriſti, quam conſuetudinem ſequi. Et hæc commonefactio monſtrabit, quid iudicandum ſit de exemplis reſeruatæ à ſacerdotibus Eucharistiæ, pro communione infirmorum. Et quidem ex cœtu Eccleſiaſtico, peracta præſentium communione, delatã fuiſſe Euchariſtiam ad eos, qui vel propter infirmitatem, vel propter alias graues cauſas aberant, Iuſtini deſcriptio oſtendit: & idem docet Exuperij caẽplum. De reſeruata verò Euchariſtia, ſi ea opus eſſet ad communionem infirmorum, vnicũ illud Serapionis exemplum, in vera & veteri antiquitate (quod ego ſciam, & viderim allegari) extat. Noctem enim fuiſſe, quando presbyter in ędibus ſuis infirmus decumbens, puero Euchariſtiam ad Serapionem deferendam tradidit, hiſtoria narrat apud Euſebium, lib. 6. c. 34. Exemplum igitur huius reſeruationis, in vera antiquitate (de recentioribus enim iam nõ loquimur) vnum hoc eſt: & quidem illud nõ vetuſtiſſimum: factũ enim eſt tempore Nouatiani ſchiſmatis. Et quia Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola illa fatetur à ſe hoc præceptum fuiſſe presbyteris: non igitur eſt vel Apoſtolica traditio, vel vniuerſalis & antiquiſſima conſuetudo, autor enim eius, & tempus nominantur. Cumq; priuata reſeruatio, de qua diximus, ſit & antiquior, & plura habeat antiquitatis exempla, vt quæ latius vſurpata fuerit: & tamen non iudicata fuerit neceſſaria, ſed libere ſit mutata & abrogata: qua igitur autoritate, Tridentini alteram reſeruationem, de qua nunc agimus, quæ nec tam antiqua eſt, nec tot exempla veræ antiquitatis habet, decernunt eſſe morẽ neceſſarium, qui omnino retinendus ſit? Non damnamus veteres illos, qui morem hunc obſeruarunt: habuerũt enim graues, pro ratione illorum temporum cauſas. Et illa conſideratio monſtrabit diiudicationẽ. Non enim morem illum introduxerũt & ſeruarunt, tanquam neceſſarium, quaſi aliter fieri non liceret: ſed ratio tẽporum illorum, præbuit ipſis occaſionem ad hunc morem.

Nouatiani.

Nouatiani enim contendebant, lapſos, & præcipue in perſecutione, non eſſe rurſus recipiendos, & ad communionem Eccleſiæ admittendos, etiamſi pœnitentiam agerent. Eccleſia verò pœnitentib. non negabat reconciliationem & communionem: ſed tamẽ, vt in lapſis ſtatueretur exemplũ, deterrens reliquos à ſimili peccato: vtq; exploraretur, an vera eſſet pœnitentia, diſciplina ſeueriori vſi ſunt. Non enim ſtatim ad communionem admiſerunt pœnitentes: ſed prius per certum temporis interuallum, certa diſciplina probabatur ipſorũ pœnitentia. Ne tamẽ quiſquam pœnitentiam, tempore illo Canonico nondum cõpleto, ſine reconciliatione & communione decederet, ſtatutum fuit, vt in periculo mortis, priuata abſolutione & communione recõciliarentur, & in communionem Eccleſiæ reciperentur, vtq; receptio illa & cõmunio, licet fieret priuatim, non coram tota Eccleſia, tamen teſtimonium eſſet publicæ receptionis, & admiſſionis ad cõmunionem totius veræ Eccleſiæ. De illo ipſo pane, qui in cœtu Eccleſiæ benedictus erat, ex quo reliqui credentes participarant, particulã dandam eſſe cenſuerunt: vt eo minus dubitarent lapſi, ſe recipi in communionẽ myſtici corporis Chriſti. Vnus enim panis, vnũ corpus multi ſumus, quia omnes ex vno pane participamus, 1. Cor. 10. Cumq; (ſicut Cyprianus queritur li. 3. Epiſt. 14.) ſacerdotes quidam lapſos, priuatim ſine Epiſcopi & Eccleſiæ conſenſu abſoluerẽt & cõmunicarent: magis placuit hic mos, vt ad cõmunionem pœnitẽtium, in periculo mortis vſurparentur particulę illæ, ex quib. antea Eccleſia in cœtu communicarat, vt ita infirmus, licet in loco priuato, à ſolo presbytero tamẽ quaſi publice, communi teſtimonio, à tota Eccleſia ad cõmunionem recipi iudicaretur. Item, cũ hæreſes & ſchiſmata varie turbarent Eccleſiam, ita vt peculiares ſuos cœtus cogerent, vbi communionem ſuam celebrabant hæretici: ſicut oſtẽdit hiſtoria Tripartita, lib. 9. c. 11. ne igitur infirmi, hæretica cõmunione macularentur, vtq; morituri disiungerent ſe ab omnib. hæreticis, & teſtarentur ſe eſſe & perſeuerare velle in cõmunione veræ Eccleſiæ: placuit, ex illo ipſo pane & vino, cuius partẽ Eccleſia in publico cœtu ſumpſerat, communionem præbere ægrotantibus, vtq; illis dieb. & horis, quando publice in Eccleſia non celebrabatur myſterium Euchariſtiæ, ſuccurri poſſet illis, qui in periculo mortis verſarentur, aliquid reſeruari placuit, ab vno die publicæ celebrationis Euchariſtiæ, vſq; ad proxime ſequentem. Celebrabatur autẽ publica Synaxis, vel ſingulis diebus, vel die Dominica, feria 4. & 6. Fuit autem talis illa reſeruatio, ſimpliciter ſine aliqua ſuperſtitione, & ſine peculiari cultu extra vſum. Et memorabile eſt, quod Innocentius de diuinis officiis, citante Caſſandro dicit, ſacerdotem ſolitum Dominicum corpus conſecratum in tres partes diuidere: quarum vnam calici immittat, aliam diaconus cõmunicet; tertiam ad viaticum ſi opus fuerit, in patina vſq; ad finem Miſſæ reſeruet, ſi autem opus nõ fuerit, eam ſacerdos, aut vnus miniſtrorum in communionem accipiat.

Innocentius

Obſeruet Lector, quando nulli fuerint ægroti communicãdi, nihil fuiſſe reſeruatum vel repoſitum. Hæc, quantum ex hiſtoriis illorum temporum colligere poſſum, fuit cauſa & ratio reſeruationis illius, cuius mentio fit in hiſtoria Serapionis. Et tamen mos ille, nec ante ea tempora, nec illis ipſis temporibus, nec poſt illa tempora, vbiq; & ab omnibus obſeruatus fuit, ſicut ſuprà contrariis teſtimoniis veterum oſtendimus. Cauſæ enim huius reſeruationis, quas habuiſſe ipſos diximus, vt non ſunt prorſus damnandæ, ita non ſunt neceſſariæ; nec neceſſariæ iudicatæ fuerunt illis ipſis temporibus. Nam & alia ratione poteſt per communionem Inſtitutioni Chriſti ſatisfieri & morituris ſuccurri. Omnes enim credentes, in diuerſiſſimis locis totius mundi, ſunt vnum corpus, & de vno pane participant, 1. Corinth. 10. non quod vna quædam triticea maſſa extenſa ſit per omnia mundi loca: ſed quia idem Chriſti corpus in pane, in omnibus locis, vbi inſtitutio celebratur, accipitur. Poſteris verò temporibus, facta doctrinæ & rituum inclinatione, cum cauſas & rationes illas amplius non haberent, tanquam peculiaris cultus, & neceſſarium quiddam, retenta & habita fuit talis reſeruatio. Et vtile eſt, conſiderare antitheſin. I. Cauſas, quas

vete-

veteres habuiſſe diximus, Pontificij in ſua reſeruatione pro infirmis, non habenr. II. Exemplum Serapionis loquitur de cõmunione io periculo mortis: Põtificij omnes infirmos ex reſeruatis communicant. III. Veterum reſeruatio, tãtum fuit pro illis dieb. & horis, quando publice in Eccleſia nõ celebrabatur Euchariſtia: Pontificij verò cum quotidie Miſſas celebrent, tamẽ pro infirmis ea Paſchali, vel alia ſolenni communione, per totum ferme annum particulas reſeruãt. IIII. Veterum reſeruatio ſimpliciter ſine ſuperſtitione, & ſine peculiari cultu extra vſum vſurpata fuit. Presbyter enim apud Euſebium decumbens, apud ſe domi habet Euchariſtiam, dat illam puero deferendã ad infirmũ: Apud Pontificios verò Innocentius III. prius mandauit, vt Euchariſtia in Eccleſia, ſub cuſtodia, clauib. & ſeris adhibitis, cõſeruetur. Mox poſtea Honorius III. ſtatuit, vt quãdo reſeruata Euchariſtia defertur ad infirmum, plebs ſe reuerẽter inclinet: voluit etiam luminaria ſemper præferri. Sequentes Pontifices certum numerum indulgẽtiarum addiderunt, ducentorum ſcilicet dierum, pro reuerentia quando ad infirmum cum luminarib. portatur: centũ verò, quando ſine luminaribus portatur. Hæc verò toti antiquitati ſunt ignota. V. Variæ & mirabiles quæſtiones & diſputationes, fidẽ plus deſtruentes, quam ædificãtes, motæ & ſparſæ ſunt de particulis illis reſeruatis. Sicut Legenda de Baſilio fingit, ipſum panem cõſecratum diuiſiſſe in tres partes: quarum vnam communicarit, alterã in columba aurea, quæ ſuper altare pepẽdit, repoſuerit, tertiam reſeruauerit conſepeliendam ſecum. Hæc vere eſſet inſignis prophanatio cœnæ Dominicæ. Fuiſſe autẽ tale quid ortũ ex reſeruatione, inde colligitur, quod poſtea interdicendum fuit, ne defunctis daretur Euchariſtia. VI. Statuitur iam, morem illum eſſe neceſſarium. VII. In Papatu ſola panis ſpecies reſeruatur, cum de vtraq; ſpecie exempla extent, & in Serapionis, & in Exuperij hiſtoria. VIII. Fingitur & defenditur opinio, benedictionem verborũ Chriſti non valere: nec verum eſſe ſacramentũ, etiamſi verbum Chriſti accedat ad elementa panis & vini, niſi cõſecratio fiat in templo ſeu altari Põtificaliter conſecrato. Atq; ita veritas Euchariſtiæ, non tam à verbis Chriſti, quam à loco dependere iudicatur. IX. Additur & hoc, Euchariſtiam ad communionem non recte cõſecrari, extra actum ſacrificij Miſſæ Pontificiæ. X. Quia Pontificia circumgeſtatio, & oſtẽtatio panis extra vſum, nullum habet veræ antiquitatis teſtimonium: ideò de reſeruatione Euchariſtiæ, ad vſum cõmunionis infirmorũ dimicant, vt aliquam ſpeciẽ prætendere poſſent ſuæ reſeruationis ad circumgeſtationẽ. Quia igitur vetus Eccleſia morem ſuæ reſeruationis, nõ indicauit eſſe neceſſarium, & iam cauſas illas non habeamus, quæ veteribus quibuſdam occaſionem dederunt ad reſeruationem: cumq; in Papatu ab antiquitatis exemplo longe receſſum ſit in reſeruatione, & acceſſerint multi abuſus, variæ ſuperſtitiones, falſæ & periculoſæ opiniones, ſimpliciſſimum, rectiſſimum & tutiſſimum eſt, vt tota hęc res ad normam inſtitutionis Chriſti exigatur, & cõſideretur quid propius accedat ad præſcriptum inſtitutionis, eiq; magis cõſentaneum ſit, & ad ædificationem Eccleſiæ faciat. Illud enim fit exemplo veteris Eccleſiæ, quæ idẽ fecit in diſputatione, de priuata ſeu domeſtica reſeruatione. Res autem nõ eſt obſcura, ſi deſcriptionẽ inſtitutionis, tanquam normam & regulam nobis proponamus.

Primò enim Chriſtus verbis ſuis, quæ voluit ad elementũ accedere, vt fieret ſacramentum, vſus eſt illo loco & illo tẽpore, vbi & quando diſtributurus erat cõmunionem, & in præſentia eorum, quib volebat communicare corpus & ſanguinẽ ſuum. Magis igitur conſentaneum eſt deſcriptioni inſtitutionis, & exemplo Chriſti, verba cœnæ recitare, & illis benedicere Euchariſtiam, in loco communionis, & tempore communionis, in præſentia communicandorum: quam alio & loco & tẽpore, abſentib. illis, quibus exhibẽda eſt. II. Verba illa cœnæ, dixit: Accipite, comedite, hoc facite, &c. diriguntur non ad elementa, ſed ad communicaturos. Non igitur cõſentaneum eſt inſtitutioni, verba illa tantũ ad panem & vinum dirigere: & quidem in abſentia communicandorum. III. Chriſtus communionẽ non voluit mutã eſſe actionẽ, ſicut medicus pharmacum, alio loco & tempore præparatum, propinat & applicat: ſed quãdo panem fractum, & poculũ benedictum, diſcipulis dabat, dixit. Et quidem addidit mandatum: Hoc facite in mei commemorationem. Quod Paul. interpretatur, vt fiat annũciatio mortis Chriſti. Illam verò annunciationẽ dicit fieri debere, non tantum in benedictione, vt poſtea in ſumptione ſit muta actio, ſed: Quotieſcunq; panem hũc manducabitis, & poculũ hoc bibetis, mortem Domini annunciabitis. Idq; nõ tantum Apoſtolorum tempore fieri voluit, ſed donec Dominus ad iudicium veniat. Hæc certe ſunt manifeſtiſſima. IIII. Conſolatio de vſu & fructu Euchariſtiæ, in primis neceſſaria eſt ægrotis. Illam verò verbis Chriſti, quibus ſacramentum hoc conficitur, comprehendi & proponi non eſt dubium. Et fides eam in verbo quærit, & apprehendit, ſicut de baptiſmo Paulus inquit: Mundans Eccleſiam lauacro aquæ in verbo. Recte igitur & vtiliter fit, quod verba cœnæ, quibus panis & vinum Euchariſtiæ benedicitur, recitantur præſente & auſcultante ægroto. V. Illa ratione multæ quæſtiones & diſputationes, de particulis extra vſum reſeruatis, turbãtes ſimplicitatem doctrinæ & fidei de Euchariſtia, præcauentur & præcidũtur. Poſtremò, quia morẽ reſeruationis omnino neceſſarium faciunt, exemplo oſtendẽda eſt libertas Chriſtiana: præcipue ne veritas Euchariſtiæ, ex loco vbi benedicitur, pẽdere exiſtimetur: aut quaſi actio ſacrificij Papiſtici, neceſſaria ſit ad veritatem Euchariſtiæ.

Propter has cauſas noſtri in communione infirmorum, verba cœnæ, quæ ſunt ipſa conſecratio, in præſentia ægroti recitãt. Nec iure quis nos propter hunc morem, vel reprehẽdere, vel damnare poteſt: ſequimur enim & præſcriptũ & exemplum Chriſti, de quo pater è cœlo clamauit: Hunc audite. Hunc enim morem cõſentaneum eſſe inſtitutioni Chriſti, manifeſtum eſt. Et iuxta Auguſtinum: In cauſa *Auguſtinus.* fidei non valet: Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit: ſed, Hæc dicit Dominus. Et de negocio cœnæ, Cyprianus dicit: Non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendũ putarit: ſed quid ille, qui ante omnes eſt, prior fecerit. Et hic eſt vere vetuſtiſſimus mos, cũ quo vetus Eccleſia non pugnat: in qua mos reſeruationis, nec vniuerſalis, nec neceſſarius habitus fuit. Cum enim haberẽt exempla ſeu parochias, in quib. legitimi & ordinarij habebantur cõuentus, in quibus etiam ordinaria adminiſtratio ſacramentorũ celebrabatur: nõ tamen locis illis conſecrationem Euchariſtiæ alligatam eſſe voluerunt. Nam & Canon, Sicut non alij, de conſecra. diſt. 1. caſum neceſſitatis excipit & addit: Quoniam neceſſitas le-

tas legem non habet. Quodq; ſequitur, ne in domibus Euchariſtia celebretur: Gloſſa exponit, niſi neceſſitas cogat. Et Concilium Agathenſe 1. Cau. 21. Si quis extra Parrochias, in quibus legitimus eſt, ordinariuſq; conuentus, oratorium in agro habere voluerit aliis feſtiuitatibus, vt ibi Miſſas teneat, permittimus: exceptis feſtis maioribus. Et Canon Aurelianenſis quidem dicit: Vnicuiq; fidelium in domo ſua Oratorium habere licet, Miſſas autem ibi celebrare nõ licet. Sed Canon ſextæ Synodi, de cõſecrat. diſt. 1. c. Clericos, dicit, cum conſenſu Epiſcopi hoc fieri poſſe. Imò in domo ruſtica, vbi nullum erat peculiare oratorium, presbyter celebrat Euchariſtiam: apud Auguſtinum de ciuitate Dei, lib. 22. c. 8. Et quid opus eſt ſolicite conquirere talia teſtimonia & exempla, an ad veritatem Euchariſtię requiratur peculiaris qualitas loci: cum nobis Chriſti & Apoſtolorum exempla, pro omnib. ſufficiant, & ſatisfacere debeãt? In menſa enim vulgari, & quidem in domo hoſpitis, Chriſtus primam ſuam Dominicam cœnam celebrauit. Nec Apoſtoli peculiares habuerunt baſilicas: ſed ſicut perſeuerabant in doctrina Apoſtolorum, & orationib., quãdo in priuatis domibus colligebantur, ita etiam per domos frangebant panem. Ordinis igitur gratia, vtile eſt eſſe certa & publica loca ad adminiſtrationem ſacramentorum. Sed eam ita alligare peculiaribus illis & publicis locis, vt fingatur ſacramentis veritatem ſuam non conſtare, ſi vrgente neceſſitate, & ſeruata Chriſti inſtitutione, in loco aliquo vel vulgari vel priuato celebrentur & adminiſtrentur, quaſi veritas & efficacia ſacramentorum, non ex verbis Chriſti, ſed ex qualitate locorum pendeat, hoc certe falſiſſimum eſt, ſicut de adminiſtratione baptiſmi, in vulgaribus ſiue priuatis locis, ſi res & neceſſitas ita ferat, manifeſtum eſt. Ad ſubſtantiam enim ſacramentorum, ſicut non pertinet circumſtantia temporis, ita nec loci circumſtantia tanquam neceſſaria requiritur.

DE PRÆPARATIONE, QVÆ ADHIBENDA EST, vt digne quis ſanctam Euchariſtiam percipiat.

CAPVT VII.

SI non decet, ad ſacras vllas functiones quempiam accedere, niſi ſancte: certe quo magis ſanctitas & diuinitas cœleſtis huius ſacramenti, viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentius cauere ille debet, ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat, præſertim cum illa plena formidinis verba, apud Apoſtolum legamus: Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit: non diiudicans corpus Domini. Quare communicare volenti, reuocandum eſt in memoriam eius præceptum. Probet autem ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur, abſq; præmiſſa ſacramentali cõfeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat, quod à Chriſtianis omnibus etiam ab iis ſacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuo ſeruandum eſſe decreuit, modo non deſit illis copia confeſſoris. Quod ſi neceſſitate vrgente, ſacerdos abſque præuia confeſſione celebrauerit, quamprimum confiteatur.

CANON XL

Si quis dixerit, ſolam fidem eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendum ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, anathema ſit. Et ne tantum ſacramentum indigne, atque ideo in mortem & condemnationem ſumatur, ſtatuit atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis quos conſcientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam ſe contritos exiſtiment, habita copia confeſſoris, neceſſario præmittendam eſſe confeſſionem ſacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publice diſputando defendere præſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat.

EXAMEN.

Exponam prius paucis, quę ſit noſtrarum Eccleſiarum de hac præparatione, ex verbo Dei doctrina & ſententia; poſtea non obſcurum erit, quid illud ſit, quod Pontificij in hac noſtra doctrina damnare volunt. Ipſa enim antitheſis oſtendet vitia doctrinæ Pontificiæ, de hac præparatione.

Primò igitur de quæſtione, an ſit, nulla plane eſt vel dubitatio vel controuerſia. Paulus enim manifeſtè affirmat, non omnes dignè, ſed multos indignè percipere Euchariſtiam.

Nec vult indignam ſumptionem nõ eſſe curandam, quaſi vel nihil referat, vel ſit infirmitas quædam quæ plane nihil ſaluti noceat, etiamſi indigne quis manducet & bibat in cœna Domini: ſed magna vehementia, contra leuitatem & ſecuritatem illam intonat, & affirmat, eos qui indigne manducant, manducare ſibi iudicium, ita vt rei efficiãtur violati corporis & ſanguinis Chriſti. Et quidem addit, Deum iudicium illud, contra indigne manducantes, etiam externis pœnis, in hac vita ſæpe oſtendere. Requirit igitur, vt acceſſurus ad illam menſam, ſeipſum prius probet: & ſic de pane illo edat, & de calice illo bibat. Paulus igitur non obiter nec frigide, ſed ſerio & vere Apoſtolica vehementia cõcionatur de probatione ſeu præparatione, ne indigne quis Euchariſtiam percipiat. Nec dubium eſt, omnibus Eccleſiæ miniſtris hoc incumbere, vt diligenter & ſerio ſuos moneant, & quidem propoſitis grauiſſimis illis, reatus & iudicij diuini comminationibus, ne ſine præmiſſa & adhibita illa probatione ſeu præparatione, de qua Paul. loquitur, cœnam Dominicam accedant. Et ſi illi peccant, qui ex ignorantia ſeu incogitantia indigne manducant: multo grauius erit illorum peccatum, qui cum ratione officij deberent, homines arguendo, mouendo, exhortando, & docendo non inſtruunt, quod & quomodo ſe probare, ſeu quam præparationem adhibere debeant, ne indigne manducent & bibãt ad iudicium: ſed vt Euchariſtiam digne cum ſuis fructibus & effectibus percipiant. Hæc diligenter & ſerio apud nos docentur & traduntur: quæ paucis indicare volui, ne quis ſuſpicetur, in hoc capitulo hanc eſſe controuerſiam, quaſi nos ſentiamus & doceamus, nullam plane ſeu probationem, ſeu præparationem adhibẽdam eſſe, vt digne quis Euchariſtiam percipiat.

Illud vero potiſſimum quæritur, quæ & qualis adhibenda ſit præparatio, ſeu, quid ſit, & in quibus conſiſtat Paulina illa probatio, vt in cœna Dominica poſſimus digne manducare & bibere, ita vt participes ſimus omnium bonorum, ſeu beneficiorum, quæ in cœna illa proponuntur. Ardua ſane, & maximi momenti eſt hæc quæſtio: ideo non eſt definienda vel priuatis noſtris cogitationibus, vel aliorum hominum quorumcunque opinionibus, ſed ex doctrina verbi Dei explicanda eſt. Intelligitur autem hoc loco dignitas, non meritum, nec etiam comparatio ſeu proportio præſtantiæ ſumentis, ad præſtantiam cibi, corporis ſcilicet & ſanguinis Chriſti. Ita enim veteres pie vſurparunt Centurionis vocem: Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, & quod Iacob dicit:

Cuiuſmodi adhibenda præparatio.

Minor

Minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua, quam exhibuiſti ſeruo tuo. Dauid etiam dicit: Quis ſum ego, & quæ eſt domus patris mei? Item: Quid eſt homo, quod memor es eius? Sed digne mãducare, eſt Euchariſtia vti, eo modo, & in eũ finem, ſicut ab ipſo filio Dei inſtituta eſt. Ita enim Ambroſius recte intelligit & explicat hãc dignitatem. Paulus verò totam hanc doctrinam complectitur vnico vocabulo δοκιμάζειν: quod ſignificat cogitare, cõſiderare, & explorare, quale illud ſit, quod probamus. Ita Rom. 12. pij in inſtituenda noua obedientia debent probare, quæ ſit volũtas Dei bona. Eph. 5. probant, quid Deo placet. 1. Io. 4. Spiritus probare iubemur, an ſint ex Deo. 1. Theſ. 5. Omnia probate, quod bonum eſt, tenete. Et Rom. 1. νοῦς ἀδόκιμος, mens reproba eſt, quæ vitam ita inſtituit, vt nec cõſideret, nec curet etiamſi Deo, hominibus & propriæ conſcientiæ improbentur, quæ agit.

Ille igitur in Cœna Dominica ſeipſum δοκιμάζει, qui certo modo, & ad certam regulam, ſeipſum cõſiderat, examinat & explorat, an tali corde & affectu accedat, ſicut inſtitutio cœnæ Dominicæ præſcribit & exigit. Ita enim 2. Cor. 13. Paulus dicit: Probate vos ipſos, an in fide ſitis. Et mox explicat verbũ δοκιμάζειν: ſcilicet, vt agnoſcatis vos ipſos, quod Chriſtus in vobis ſit. Interpretatio igitur vocabuli δοκιμάζειν, oſtendit, acceſſurum ad cœnam Dominicam debere conſiderare, explorare & examinare mentem, cor, conſcientiam, & ſeipſum totum, an ita ſit diſpoſitus & affectus, vt non ad iudicium, ſed digne cum fructu, cœna Domini vti poſſit.

Huius verò δοκιμασίας conſiderationis examinis & explorationis, oportet certam aliquam normam & regulã eſſe, à qua ſi diſſentiat, & cum ea pugnet, is iudicetur indigne manducare. Si verò animus ad illam regulam informetur & componatur: tũc certi ſimus, nos non indigne ad iudicium, ſed digne & cum fructu, in cœna Dominica manducare & bibere. Norma autem ſeu regula ſimpliciſſima, certiſſima & tutiſſima, eſt ipſa inſtitutio cœnæ Dominicæ. Nam & Paulus 1. Cor. 11. ex regula inſtitutionis oſtendit, apud Corinthios quoſdam indigne manducare. Et monſtraturus rationem, quomodo poſſint Dominicam cœnam, digne & cum fructu manducare, proponit ipſam inſtitutionem, ſicut eam à Domino acceperat.

Docendi igitur gratia, doctrina illa de manducatione indignorum, & de probatione ſeu præparatione dignorum, poteſt in tria membra diſtribui. I. Vt mens ex verbis inſtitutionis intelligat, firmo aſſenſu credat, & in ipſo vſu cœnæ Dominicæ reuerenter cogitet, quid ſit hoc ſacramentum, quis ſit eius vſus, & qualis ſit tota illa actio: quod ſcilicet ibi vere adſit ipſe filius Dei, Deus & homo, præbens & exhibens per miniſterium, cum pane & vino, veſcentibus, corpus & ſanguinem ſuum: vt hoc precioſiſſimo teſtimonio & pignore, nobiſcum ſe cõiungat, & nobis applicet, obſignet & confirmet noui Teſtamenti pactionem gratiæ: & hæc fides, nitens verbis inſtitutionis, excitet & informet reuerentiam & deuotionem animi, in vſu huius ſacramenti. Hoc pertinere & requiri ad dignam manducationem, cum ipſa inſtitutio oſtẽdit, tum ex Paulo colligitur: qui pronũciat illos apud Corinthios indigne manducare, qui de cœna Dominica non auguſtius ſentiebant, quam de vulgari aliqua concœnatione, nec maiori animi reuerentia & deuotione ad eam accedebant, atque ita non diiudicabant corpus Domini, hoc eſt, nõ cogitabant quam immenſo diſcrimine precioſior & dignior ſit cibus cœnæ Dominicæ, quam in reliquis vulgaribus cœnis, vbi etiam ſunt dona Dei. Indigne igitur manducant, qui ad cœnam Dominicam accedunt, imbuti prauis, impiis aut prophanis opinionibus de hoc ſacramento. Item, qui vel craſſa & affectata ignorantia, vel irreligioſa incogitantia doctrinæ & fidei de Euchariſtia accedunt, vt vel plane non intelligant, vel prorſus non cogitent, qualis ibi inſtituta ſit actio ab ipſo filio Dei: atque ita nullam animi deuotionem vel reuerentiam, erga actionem illam filij Dei adferunt. Ambroſius vocat, inconſiderate & negligenter corpus Domini accipere. Huc etiam pertinent, qui ipſam actionem inſtitutionis vel deprauant, vel alios ipſi vſus & fines, præter & extra aut contra inſtitutionem affingunt. *Qui indigne manducent.*

II. Indigne manducant, qui accedunt ſine pœnitentia, hoc eſt, qui de peccatis ſuis non cogitant, ita vt de illis doleant, non expaueſcũt cogitatione iræ Dei, ſed perſeuerãt in delictis cõtra conſcientiam, indulgent prauis cupiditatibus, nec deponũt propoſitum malefaciendi. Chriſtus enim inquit: Hoc facite in mei commemorationem, quod Paulus interpretatur de annuntianda morte Chriſti. Conſideratio verò mortis Chriſti, ſimul etiam commonefactio eſt de abominatione peccati, & de ingenti ira Dei aduerſus noſtra peccata, quam cum nullorum hominum aut Angelorum virtutes aut merita placare potuerint, ipſius filij morte placari oportuit. Nec verò ideo filius Dei hanc ſuam cœnam inſtituit, vt diſcamus leuiter de peccato ſentire, & eius vſu, in propoſito peccandi confirmemur, quaſi accepto ibi priuilegio turpitudinis, ſine timore Dei, ſine contritione & conuerſione, ſecure poſſimus in peccatis contra conſcientiã perſeuerare & pergere, ſeu ad ea redire. Qui igitur tali propoſito, & hac opinione ad cœnã Domini accedit, is eo ipſo contumelia afficit corpus Domini: atque priora peccata, noua hac triſtiori offenſione cumulat. Digne itaq; manducaturus in cœna Domini, probare ſeipſum debet, vt afferat pœnitentiam ſeu timorem Dei. Et pœnitentia ſimul etiam complectitur bonum propoſitum. Ita Paulus dicit Corinthios illos indigne manducare, qui non in melius, ſed in peius conueniebant, qui diſſenſiones alebant, pauperes pudefaciebant, Eccleſiam Dei contemnebant in ipſa actione cœnæ Dominicæ. *Digne manducaturi officium.*

III. Ad dignam ſeu ſalutarem manducationem in cœna Dominica, præcipue neceſſaria eſt fides. In actione enim cœnæ, filius Dei exhibitione corporis & ſanguinis ſui, offert, applicat, & obſignat remiſſionem peccatorũ, & totum beneficium N. Teſtamenti. Illa verò promiſſio requirit fidem, non tantum vt in genere ſtatuas, vera eſſe quæ Deus de gratia ſua, propter meritum mediatoris promittit: ſed quia in cœna, filius Dei ſpeciali actione teſtatur, ſe ſingulos veſcentes velle in communionẽ corporis & ſanguinis ſui recipere, ſingulis ſe velle exhibitiõne corporis & ſanguinis ſui, cõmunicare, donare, applicare, & obſignare N. Teſtamẽti beneficia, ideò requiritur fides, petens, & cum gratiarum actione accipiens beneficia illa, quæ ibi offerũtur & donantur, ita vt ſinguli ſtatuãt, ad ſe quoq; promiſſionem illam pertinere, illã ſibi communicari, applicari, & obſignari, & quidem exhibito precioſiſſimo pignore, corpore ſcil. & ſanguine Chriſti. Imò ideo ad cœnã Domini accedamus, vt fides hæc in nobis accen- *Ad dignam manducationem fides neceſſaria.*

datur

datur & confirmetur. Illa enim vera eſt Chriſti *ἀνάμνησις*. Et in verbis inſtitutionis, ad ſingulos veſcentes Chriſtus inquit. Accipe, hoc eſt corpus meum, quod pro te traditũ eſt: accipe, Hoc eſt nouũ Teſtamentum in meo ſanguine, qui pro te effuſus eſt in remiſſionem peccatorum. His enim verbis, olim in Eccleſia traditam fuiſſe Euchariſtiam, Ambroſius teſtatur: quibus ſinguli veſcentes, confeſſionem fidei ſuæ addebant, reſpondentes, Amen. Et hæc formula, quia ipſa verba inſtitutionis, ad ſingulos veſcentes iuxta veram Sacramenti rationem accõmodat, mihi maximè probatur. Non igitur rectè faciunt, qui in vera pœnitentia propter priores lapſus, propter ſenſum peccati, & propter fidei imbecillitatem, Sacramenti huius vſum fugiunt. Ideo enim hoc tantum pignus propoſitum eſt, vt Deo reconciliati, in pactum gratiæ noui Teſtamẽti, vnde excideramus, reſtituamur, in eo confirmemur, vtq; fides in illo vſu accendatur & confirmetur.

Qui digne vel indigne manducent.

Ipſa vero antitheſis oſtendet qui ſint, qui indignè manducant, eo quod non afferant veram fidẽ: qui ſcilicet fingunt, ſumptionem prodeſſe ex opere operato, ſine bono motu vtentis, qui in ſumptione, vt ſit ſalutaris, nituntur propria dignitate & puritate, quaſi digni ſint cœleſti hoc cibo, aut qui ipſo opere ſumptionis fingunt, ſe mereri remiſſionem peccatorum. Chriſtus enim in ſua cœna, non vult noſtrorum operum, merita, & præmia diſtribuere, ſed ſua merita, ſicut gratis ibi offert, ita fide vult accipi. Item qui docent, hominem nec debere nec poſſe ſtatuere, ſibi in vſu cœnæ certo donari & applicari beneficia noui Teſtamenti, etiamſi obſignatio fiat, exhibitione corporis & ſanguinis Chriſti, ſed in incerta dubitatione ſemper fluctuandũ eſſe: illi certe ipſum filium Dei mendacem faciunt, in inſtitutione ſuæ cœnæ. Indigne etiam illi manducant, qui ſine fide ita accedunt, vt nõ cogitẽt, quid ibi vel quærant, vel accipiãt: item qui Epicurea perſuaſione accedunt, quaſi ibi detur priuilegiũ turpitudinis, vt porrò libere & impune poſſint in ſceleribus perſeuerare, pergere, vel ad ea redire. Vera enim fides non petit & quærit, vt peccata maneant & cumulentur, ſed petit & quærit remiſſionẽ peccatorum, & liberationẽ à peccatis. Et hęc fides poſtea genitrix eſt boni propoſiti, cauendi in poſterum peccata, & Deo iuxta ipſius mandata obediendi.

Hanc eſſe veram probationem ſeu præparationẽ non eſt dubium: conuenit enim ad normam ſeu regulam inſtitutionis cœnæ Dominicæ. Et pium inſtitutum in noſtris Eccleſiis ſeruatur, vt ſinguli qui ad communionem cœnæ acceſſuri ſunt, prius explorentur, quid de hoc Sacramento intelligãt: moneantur vt ſe ita, ſicut iam dictum eſt, probent, ne indignè manducẽt, rudiores doceantur, quomodo debeant & poſſint ſe probare. Et quia cœna Dominica inſtituta eſt, vt vſu eius, fides reconciliationis cum Deo confirmetur & obſignetur: pia igitur mẽs non negliget, ſed cum gratiarum actione vtetur omnibus illis mediis, in quibus Deus fidei propoſuit, vt quærat & accipiat gratiam ſeu reconciliationem: vt eſt annunciatio & auditus promiſſionis Euangelij, ſiue in publica prædicatione, ſiue in priuata abſolutione. Et poſtea ſequitur confirmatio, & obſignatio huius applicationis, in communione cœnæ Dominicæ. Propter has cauſas, & hoc modo inſtitutum confeſſionis, piè in noſtris Eccleſiis ſeruatur ante communionem.

Hæc vero probatio & præparatio, non ita præſcribitur, & exigitur, vt ſit omnibus numeris perfecta, ſine omni infirmitate & imbecillitate, cui nihil prorſus deſit. Ideo enim Chriſtus inſtituit ſuam cœnam, vt commemoratione mortis ſuæ, pœnitẽtia in nobis accendatur & augeatur, vt traditione & obſignatione noui Teſtamenti, in vſu cœnæ, fides confirmetur & corroboretur. Nouit figmentum noſtrum, quia caro ſumus, ideo exhibitione ſanctiſſimi ſui corporis & ſanguinis, ſe nobis cõiungit, vt corp[us] peccati mortificetur, vetus fermentũ magis magisq; expurgetur, nouitas inchoata creſcat & augeatur. Non itaq; exigitur præparatio, vt noſtrâ dignitate & puritate nos dignos reddamus hoc cibo: vt ideo ſalutaris nobis ſit, quia propter mundiciem noſtram eo digni ſimus. Hæc enim perſuaſio vere facit indignos. Sed ideo Paulus requirit probationem, vt verè reddamur eſurientes & ſitientes eius cibi & potus, qui ad ſalutem noſtram in cœna illa proponitur, vtque infirmitatem noſtram agnoſcentes, pharmaco & antidoto illius medici, qui cœnam hanc nobis inſtituit, ſciamus opus nobis eſſe: & quomodo ſalutariter illud ſit, ad noſtram ſanationem, accipiendum & vſurpandum.

Hæc eſt ſimplex & vera doctrina, ex fundamentis verborum inſtitutionis ſumpta & extructa, de probatione ſeu præparatione, quæ adhibenda eſt, vt dignè quis Euchariſtiam accipiat. Ex hoc enim fundamento, Paulus Corinthiis concionatur de manducatione indignorũ. Et ita etiam veteres de præparatione loquuntur. Heſychius dicit, eum per ignorantiam indignè percipere Euchariſtiam, qui virtutẽ eius & dignitatem ignorat. Auguſtinus inquit: Sacramẽtum hoc interioris hominis eſuriem quærit: ideo ad participandum hoc Sacramentum ineptus eſt, qui peccatum & infirmitatem ſuam nõ ſentit. Chryſoſtomi ſententia eſt. Quia benè habẽtibus, non opus eſt medico, ſed malè habentibus, ideo ab huius Sacramenti virtute excluditur, qui de ſe præſumens reſolutus cum nauſea accedit. Idem inquit: Nullus communicet, niſi ex diſcipulis Chriſti ſit: alioqui iudicium ſibi manducat & bibit. Auguſtinus ſępius hoc diſputat: Qui credit in Chriſtum, manducat ipſum, vt & in Chriſto maneat, & Chriſtum manentem in ſe habeat, qui vero hac fide vacuus accedit, foris quidem manducat, non intus, premit dente non capit mente. Et ſicut Gregorius dicit: Accipit corpus & ſanguinem Chriſti, eſſentia, non ſalubri efficientia: Sacramentum accipit, ſed vitam Chriſti non accipit. Et dulciſſima eſt Auguſtini ſententia, vbi de matre ſua Monica inquit, quod ad victimam illam, quæ in cœna Dominica diſpenſatur, animam ſuam vinculo fidei alligarit, ne vel Leo, vel Draco eam inde diuellat. His ita expoſitis, non difficilis nec obſcura erit ratio examinis, in 7. hoc cap. & XI. Canone. Primum enim dicunt, ſe illos damnare, qui ſentiunt ſolam fidem eſſe ſufficiẽtem præparationem, ad ſumendam Euchariſtiam. Verba autem ita poſita ſunt, vt videãtur nobis tribuere hanc ſententiam: *Etiamſi quis ſine pœnitentia in ſceleribus perſeueret & pergat, & retineat propoſitum malefaciendi, modo tantum hiſtoricam fidem de ſubſtantia ſacramenti habeat, vel concipiat Epicuream perſuaſionem de impunitate impœnitentiæ, ſatis paratum eſſe ad dignam manducationem in cœna Dominica.* Sed falſo hoc noſtris Eccleſiis tribui, ex iis, quæ de vera probatione diximus, manifeſtum eſt.

Heſychius.

Auguſtinus.

Gregorius.

Auguſtinus.

II. Conſideretur, quare hoc artificio vtantur. De-

prehēdet autem lector, in toto iſto capitulo, vbi ex profeſſo explicationem doctrinæ de præparatione, ad ſumendam Euchariſtiam inſtituerunt, ne vnica quidem ſyllaba mētionem fieri fidei, quæ petat, apprehendat & accipiat promiſſionem noui Teſtamenti, quam filius Dei, ſingulis veſcentibus, exhibitione corporis & ſanguinis ſui, in vſu cœnæ ſuæ offert, cōmunicat & obſignat. Hæc enim fides, applicans ſingulis remiſſionem peccatorū, cum quidem in vſu cœnæ obſignetur & confirmetur, communione corporis & ſanguinis Chriſti, aduerſa fronte pugnare cum dogmate Pontificiorum de dubitatione. Atque propter hanc ipſam cauſam, huic fidei nullū volunt locum concedere, in præparatione ad ſalutarem Euchariſtiæ ſumptionem. Nec tamen auſi fuerunt, fidem ſimpliciter & manifeſte ea præparatione illa proſcribere. Ideo pœnitentiæ ſeu contritioni opponunt ſolam fidem, & damnant, ſi quis dixerit, ſolam fidem eſſe ſufficientem præparationem. Quod ſi intelligatur de perſuaſione, quā ſine pœnitentia, in propoſito malefaciendi, impij ſibi fingunt, non inuitus hoc concedo. Sed aliud eſt, vt iam dicam, quod in hoc Canone damnandum ſibi ſumpſerunt.

Lutherus de præparatione.

III. Obſeruandum eſt, quo ſenſu Lutherus de captiuitate Babylonica dixerit, dignam præparationem non eſſe, niſi fidē qua creditur diuinæ promiſſioni, quæ in cœna Dominica proponitur & offertur. Inde enim Tridentini XI. Canonē excerpſerūt. Non autem excludit Lutherus agnitionē peccatorum noſtrorū, contritionem ſeu pœnitentiam, ſed pugnat contra Pontificios, qui & ipſi habent, & aliis proponunt multa & varia præparatoria opera: quib. expletis, exiſtimant ſe ſatis digne paratos, ad celebrandā vel audiendam Miſſam, & ad ipſam etiam cōmunionem, ita vt de fide petente, quærente, apprehendente & accipiente promiſſionē noui Teſtamenti in cœna, nihil ſoliciti ſint. Ipſam etiā pœnitentiam, hac ratione requirunt, vt eius operib. & merito tribuant dignam præparationem: ita vt ſalutaris māducatio noſtra dignitate & puritate, noſtris operib. præparatoriis & meritis nitatur. Contra iſtas opiniones Lutherus docet, cœnam Dominicam à Chriſto inſtitutam eſſe, non vt ibi nos aliquid Deo conferamus, atq; ita noſtris operibus in cœna Dominica ſalutem nobis procuremus: ſed quæ filius Dei traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis promeruit, illa gratuita miſericordia nos præueniens, offert nobis in promiſſione Euangelij, cui exhibitionem corporis & ſanguinis ſui ſub pane & vino, tanquam pignus & obſignationē addit: Gratuita vero promiſſio Euangelij, nō operib. & meritis noſtris, ſed fide apprehenditur & accipitur, Ro. 4. & 11. Et hoc ſolius fidei officium eſt, ſine qua inutilis eſt nobis promiſſio: ſicut in prima parte examinis de fide oſtenſum eſt. Accedit, quod antitheſis inter noſtrā indignitatem, & inter diuinam præſtantiā cibi & potus in Euchariſtia, turbat & terret conſcientiā, ex qua tentatione eluctari nō poſſumus, ſi nitamur fiducia contritionis, confeſſionis & ſatisfactionis noſtræ, operum præparatoriorum, dignitatis, puritatis, & capacitatis noſtræ. Reſpiciēda igitur eſt promiſſio noui Teſtamenti, quæ in cœna Dominica nobis proponitur, & gratuitò nobis offert corpus & ſanguinem Chriſti, & in illis totum beneficium noui Teſtamenti. Nec ad accipiendum requirit noſtra merita, & dignitatem noſtram, ſed tantum vt agnoſcentes indigentiam, infirmitatē & indignitatem noſtram, eſuriamus & ſitiamus gratiam illam: atq; ita quæ gratuitò, propter meritum Chriſti, nobis in cœna Dominica offeruntur, fide accipiamus. Hæc certè ex natura gratuitæ promiſſionis Euangelij, & ex mutua relatione inter promiſſionē & fidē, certiſſima & veriſſima ſunt. Et hoc ſenſu Lutherus dicit ſolam fidem eſſe verā & ſufficientem præparationem ad ſumēdam Euchariſtiā. Et diſerte addit. Ad hanc fidem mox ſequetur ſua ſponte, dulciſſimus affectus cordis, hoc eſt, charitas. Illam enim fidem in pœnitentia exiſtere tradit.

Sola fides ſufficiens præparatio.

Et hæc eſt ſententia illa, quam vndecimus Canō damnat: vt ſcilicet contrariū dogma ſtabiliat de fiducia noſtræ cōtritionis, cōfeſſionis, ſatisfactionis, dignitatis & puritatis per opera præparatoria, vt illis ſalutaris manducatio in cœna Domini nitatur. Sed hac ratione fructus cœnæ Dominicæ redditur nobis vel inutilis, vel inanis, vel certè dubius & incertus. Scholaſtici enim tradunt, præparationem quandam eſſe ſufficientiæ & veritatis: quam Bonauentura dicit conſiſtere in peccati omnis expulſione, in reuerentia & dilectione. Et qui ita præparati accedunt, illos dicunt conſequi fructum Euchariſtiæ. Aliam vero dicunt eſſe præparationem probabilitatis, quando homo faciendo quod in ſe eſt, iudicio propriæ conſcientiæ exiſtimat ſe paratum eſſe. Sed talis præparatio, ſæpe ſecundum veritatem non eſt ſufficiens. Et ibi conſentiunt, qui ita accedit, eum non conſequi effectus huius Sacramēti, diſputant autem, an talis indigne manducet, & nouo peccato mortali, ita communicādo ſe inuoluat, cumq; incertum ſit, quando habeamus præparationem ſufficientiæ veritatis, quando probabilitatis: ſemper incerta hærebit conſcientia, an digne vel indigne manducet. Atq; ita conuulſa erit neceſſaria conſolatio, quæ in vſu cœnæ Dominicæ à Chriſto nobis proponitur. Hæc vero eſt compendiaria illa via, qua homines à crebriori vſu cœnæ Dominicæ deterrent: vt nundinationem priuatarum Miſſarū, auidius ſectentur & amplectantur, & quæ ſine periculo meritoria ſit, ad delenda quæuis peccata mortalia. Hæc omnia ſciat Lector inuoluta eſſe in XI. hoc Canone: quæ primo aſpectu nō facile animaduertuntur, niſi diſputationes, ex quibus Canon ille excerptus eſt, inſpiciantur & cōſiderentur. IIII. Eſt & illud expendendū, quod VII. capitulum dicit, nō abſq; magna ſanctitate, accedendū eſſe ad Euchariſtiā, ne iudicium manducemus. Vſitatiſſima autē eſt Apoſtolica illa phraſis, quæ omnes credentes, ſeu diſcipulos Chriſti, vocat ſanctos, quibus etiam Deus ipſe dicit. Sancti eſtote, quoniā ego ſanctus ſum. Sicut autem verbū קדש ſignificat, quod à communi & prophano vſu, in vſum ſacrum ſegregatum, & ad diuinum ſeu miniſterium ſeu cultū accōmodatum eſt: ita ſancti vocātur, non qui ita perfecte, omnibus ſordib. expurgatis, puri & mūdi ſunt vt illa ſua puritate coram Deo niti & confidere, vel poſſint vel debeāt: ſed qui per pœnitentiam à peccato auerſi, & fide Chriſto, qui ſanctificatio noſtra eſt, inſiti ſunt, & per Spiritum ſanctum renouari cœperūt, vocantur ſancti, & imputatiuè & inchoatiuè: licet cum Paulo Ro. 7. & Iſaia ca. 64. agnoſcant & fateantur, ſe multis adhuc malis & ſordibus contaminatos eſſe. Vocantur enim ſancti in Chriſto Ieſu. Ita ergo vetus Eccleſia rectè proclamauit ante communionem: Sancta ſanctis. Non enim datur communio, niſi baptizatis: quos Chriſtus ſanctificauit, mundans lauacro aquæ in verbo, Ephe. 5.

Scholaſtici de præparatione.

Intentio XI. Canonis.

Et

Et certè, ſicut dictũ eſt, dignè acceſſuri ad communionem, afferre debent pœnitentiam, quæ eſt Hebraica phraſi, ſanctificatio, hoc eſt, auerſio à peccato ſeu immundicie. Debent etiam afferre fidem in promiſſionem Euangelij. Verbum verò eſt veritas, in qua ſanctificantur credentes, Ioan. 17. fide enim purificantur corda. Act. 15. Tali ſanctitate accedendum eſſe ad Euchariſtiã, ne iudicium manducemus, non negamus. Qui enim ſine pœnitentia in peccatis perſeuerat, & retinet propoſitũ malefaciẽdi, verè immundus & indignus eſt. Et in hanc ſententiã Auguſtinus in Ioannem homilia 88. dicit: Accedẽs debet eſſe plenus ſanctimonia, & immaculatus. Ita
Heſychius. etiã Heſychius lib. 6 in 22. caput Leuitici dicit, pollutos non eſſe admittendos, nec mundatos prohibẽdos. Et addit explicationẽ: Qui ſemetipſum probat, ſi peccati ſibi conſcius eſt, & pollutionẽ animæ ſe habere ſentit, pœnitet ſine dubio, & poſt pœnitentiam, de pane comedere, & de calice ſancto & impolluto bibere poteſt. Et li. 7. in 26. caput dicit, hãc eſſe probationẽ, vt in mundo corde & conſcientia, ad pœnitentiã eorum, quę olim deliquit, intendens, participetur ſanctis ad ablutionem peccato-
Auguſtinus. rum ſuorum. Atq; idem vult Auguſtini ſententia: Mutet vitã, qui vult accipere vitam. Nam ſi nõ mutet vitam, ad iudicium accipit vitam: & magis ex ipſo corrumpitur quàm ſanatur, magis occiditur quàm viuificatur. De Eccleſiaſticis dogmatibus ca. 53. Habentẽ adhuc voluntatẽ peccandi, grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quam purificari.

Idem etiam vult veteris Eccleſiæ conſuetudo, quæ Catechumenos, & illos quibus propter notoria ſcelera, publica pœnitentia impoſita erat, ex Eccleſia dimittebat, quando ad communionem myſteriorum peruentum erat. Et tunc ſacerdos, porrecturus populo Euchariſtiam, magna voce dicebat: Sancta ſanctis, vt ſcilicet quiſque ſeipſum probaret. Si hoc modo accipiatur quod VII. ca. dicit, magna reuerentia & ſanctitate ad percipiendã Euchariſtiam, accedendum eſſe, non repugno. Idem enim & nos docemus. Sed video Pontificios ſanctitatem ita interpretari, vt ante communionem noſtris operibus & ſatisfactionibus, ſummã quandam
Andradius. animi mũditiem & innocentiam (ita enim Andradius loquitur) nobis acquiramus: vt non opus ſit in cõmunione Euchariſtiæ quærere & accipere remiſſionis peccatorum vel applicationem, vel obſignationem, ſed quod noſtra puritas digna iam ſit, cui Chriſtus cum ſuo corpore & omnibus beneficiis ſuis, ſe coniungat & communicet. Hoc enim vnico argumento Andradius probat, In vſu cœnæ Dominicæ non accipi remiſſionẽ peccatorum. Hæc verò præſumptio pugnat cum ipſa inſtitutione cœnæ Dominicæ, & efficit vel ſuperbos Phariſæos, vel teneras conſcientias abſterret ab vſu cœnę Dominicę.

V. Dicunt probationem hanc neceſſariam eſſe, vt ante cõmunionem neceſſario pręmittatur Sacramentalis confeſſio. Et quidem quo inſtituto & vſu, in noſtris Eccleſiis confeſſio, tanquã vtilis ad veram probationem ſeruetur, paucis ſupra indicaui. Sed Tridẽtini præparationem conſtituunt in ipſo opere confeſſionis, in enumeratione omnium delictorũ & præcipuè in operibus ſatisfactionis, quæ in confeſſione iniunguntur. Et hanc probationem volũt eſſe neceſſariam. Sed de Sacramentali confeſſione, poſtea in loco de pœnitentia, dicendum erit. Nunc tãtum indicare volui, qualis ſit præparatio, de qua Pontificij, ſepulta fide, diſputant.

DE VSV ADMIRABILIS HVIVS SACRAMENTI.

CAPVT VIII.

QVoad vſum autem, rectè & ſapienter Patres noſtri tres rationes hoc ſanctum Sacramentum accipiendi diſtinxerunt. Quoſdam enim docuerunt Sacramentaliter duntaxat id ſumere, vt peccatores. Alios tantum ſpiritualiter, illos nimirum, qui voto propoſitum illum cæleſtem panem edentes, fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructũ eius & vtilitatem ſentiunt. Tertios porrò, ſacramentaliter ſimul & ſpiritualiter, hi autem ſunt, qui ita ſe prius probant & inſtruunt, vt veſtem nuptialem induti, ad diuinam hanc menſam accedant. In Sacramentali autem ſumptione ſemper in Eccleſia Dei mos fuit, vt laici a Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes, ſeipſos communicarent, qui mos tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens, iure ac meritò retineri debet, &c.

CANON VIII.

Si quis dixerit, Chriſtum in Euchariſtia exhibitum, ſpiritualiter tantum manducari, & non etiam Sacramentaliter ac realiter, anathema ſit.

CANON IX.

Si quis dixerit, non licere Sacerdoti celebranti ſeipſum communicare, anathema ſit.

EXAMEN.

Illam veterum diſtinctionem, vt veram, commodam & vtilem probo, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti, tribus modis manducari & bibi.

Primò ſpiritualiter tantum, ab illis qui etiam extra vſum cœnæ Dominicæ, vera fide in promiſſione Euangelij, meritum traditi corporis Chriſti, & effuſi ipſius ſanguinis, apprehendunt, & ſibi applicant, de qua manducatione, Chriſtus præcipuè concionatur, Iohan. 6.

Secundò, Sacramentaliter tantum, ab illis ſcilicet, qui indignè manducant de illo pane, de quo Chriſtus affirmat, Hoc eſt corpus meum.

Tertiò, Sacramentaliter & ſpiritualiter, ab illis, qui in vſu cœnæ Dominicæ, ore ſuo, cum pane & vino accipiũt corpus & ſanguinem Chriſti, ita vt ſimul fides, iuxta promiſſionem ſtatuat, Chriſtum illa ſumptione ſibi applicare & obſignare beneficia ſua, quæ traditione ſui corporis & effuſione ſanguinis promeruit: & beneficia illa, quæ in vſu cœnæ veſcentibus offeruntur, grata mente, & læta fiducia amplectatur & accipiat. Non enim probo illorum ſententiam, qui aliter ſentiunt, quam verba inſtitutionis tradunt, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti, in vſu cœnæ Dominicæ tantum ſpiritualiter per fidem manducari, ita vt os noſtrum tantum elementa panis & vini accipiat, non autem ſimul cum pane & vino accipiat etiam corpus & ſanguinem Chriſti, licet modo ſupernaturali & cœleſti. De eo enim quod in cœna Dominica nobis exhibetur, quod os noſtrum accipit, filius Dei pronunciat: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus. Et quia in peculiari libello fundamenta huius ſententiæ plenius explicaui, hoc loco nihil addam.

Et quidem nihil amplius inquirerem in 8. hoc capitulum, niſi in prioribus aliquoties animaduertiſſem inſidias, vbi nihil minus primo aſpectu apparebat. Duo igitur, quantum animaduertere poſſum, in hoc capitulo inſidioſe poſita ſunt quæ iudico expendenda eſſe. *Exam VIII. cap.*

Primum quod non dicunt, ipſam carnem & ſanguinem Chriſti ſpiritualiter manducari & bibi à credentibus, etiam extra actionem & vſum cœnæ Dominicæ, ſed dicunt, ipſum Sacramentum Euchariſtiæ, ſpiritualiter tantum ſumi à quibuſdam qui ſcilicet id, quod in cœna Dominica exhibetur, ore ſuo non accipiunt. Et ſane quia dicunt, vnto edi Euchariſtiam, poſſet intelligi de illis, qui nō poſſunt habere copiam communionis Sacramentalis, vel de illis, qui in cœtu Eccleſiaſtico, etiam quando non Sacramentaliter communicant, tamen vera fide inhærentes Chriſto, ſpiritualiter carnem ipſius manducant, & ſanguinem bibunt. Sed arbitror Tridentinos hoc non velle. Sed quia in priuatis ipſorum Miſſis, Sacramentum ex circumſtantiis nemini exhibetur, nemo eſt qui illud accipiat, manducet & bibat: ne tamen ex profeſſo nimis manifeſte in ipſam Chriſti inſtitutionem præuaricari videantur, fingunt mandato Chriſti, vbi vſum cœnæ ita deſcribit: Dedit illis, dicens: Accipite, mãducate, bibite, hoc facite in mei commemorationẽ, &c. ſatisfieri, etiamſi Miſſa ita celebretur, vt Sacramentum nemini diſtribuatur, nemo illud accipiat & manducet, modo fide viua ſpiritualiter aliqui carnem Chriſti manducent. Atqui alium modum manducandi carnem ſuam, extra actionem & vſum cœnæ ſuæ, Chriſtus deſcribit Ioan. 6. Alium vero inſtituit & deſcribit, qualis debeat eſſe in actione & vſu cœnæ ſuæ, vt ſcilicet cum pane & vino exhibeatur, ore ſumatur, manducetur & bibatur corpus & ſanguis ipſius: idque in ipſius commemorationem, hoc eſt, vt ad Sacramentalem accedat ſpiritualis manducatio. Actioni igitur cœnæ Dominicæ non ſatisfit, ſola ſpirituali manducatione: Si nemini ſcilicet Sacramentum exhibeatur, nemo illud accipiat, manducet & bibat.

De more quo Sacerdos ſeipſum communicat. Alterum quod expendendum iudico, eſt, quod diſputant de more, quo Sacerdos celebrãs, ſeipſum communicat. Et quidem non iudico pugnare contra ipſam ſubſtantiam inſtitutionis cœnæ Dominicæ, ſi miniſter qui alios communicat, ipſe etiam de pane illo edat, & de poculo illo bibat, præſertim cum veteris Eccleſiæ exempla ſuffragentur. Atq; illud ſimpliciter ſine ſuperſtitione fit in noſtris Eccleſiis. Sed morem illum, tanquam ex Apoſtolica traditione deſcendentem, neceſſario ſemper obſeruandum eſſe, probari non poteſt. Et non ſunt conſcientiis, tanquam neceſſaria imponenda, quæ non habent in Scriptura mandatũ Dei. Et Nicolaus Cuſanus ad clerum Bohem. dicit Sacerdotem celebrantem ſolere de manu diaconi, calicem accipere.

Aliud vero præterea eſt, quod X. Canon inſidioſe agit, vt ſcilicet vera ſit cõmunio, conſentiens inſtitutioni Chriſti, etiamſi ſolus Sacerdos, in priuata Miſſa, ſeipſum tantum communicet. Sed hoc cum deſcriptione Pauli 1. Cor. 11. non conuenit, dicit enim, non poſſe celebrari cœnam Dominicam, ſi quiſque *ἴδιον δεῖπνον*, priuatam, propriam ſeu peculiarem cœnam, quæ cum nemine ipſi communis ſit, præoccupet. Chriſtus etiam aliis dedit, quib. dixit: Accipite, manducate. Vt igitur non ſit illicitum, ſi Sacerdos celebrans, ſeipſum vna cum aliis communicet, non tamen eſt vera cõmunio cœnæ Dominicæ, ſi ſacrificulus in priuata Miſſa, priuatam cœnã, quæ cum nemine ſibi communis ſit, inſtituat.

Et hæc ſunt, quæ in hoc capitulo iudico inſidioſe poſita eſſe, quæ aliqua conſideratione opus habent.

CANON X.

Si quis negauerit, omnes & ſingulos Chriſti fideles vtriuſque ſexus, cum ad annos diſcretionis peruenerint, teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, iuxta præceptum ſanctæ matris Eccleſiæ, anathema ſit.

EXAMEN.

Inter cæteras querelas de collapſa ſynceritate doctrinæ & diſciplinæ in Eccleſia, vna hæc non poſtrema eſt, quod Pontificij, homines à crebriori Euchariſtiæ vſu partim perſuaſione de ſpectandis priuatis Miſſis abduxerũt, partim doctrina ſua de præparatione deterruerunt. Et perſuaſum fuit vulgo, ſatis ſuperq; eſſe, ſi ſemel in anno communione vterentur. Idq; præſtantius opus eſſe, ſi ſtatuto tempore, in Paſchate ſcilicet fieret, non ex propria deuotione, propter mandatum Chriſti, ſed ex præcepto Eccleſiæ. Et ego ſane cogitaſſem, ſi quid hac de re Tridẽtina ſynodus ſtatueret, etiamſi conſuetudinem cõmunionis in Paſchate retinere vellent, fore tamen, vt ad crebriorem & frequentiorẽ communionis vſum, per totum annũ homines exhortarẽtur, nec eos præcepti, vel legis neceſſitate, ad communionem in Paſchate adigerent. Sed fient in tota ſynodo propoſitum ipſis fuit, non aliquid vel minimum ex iis, quæ in Papatu recepta & vſitata ſunt, ad normam verbi corrigere, vel ſaltem mitigare, ſed omnia & ſingula, qualiacunq; ſint, ſimpliciter tantũ repetere, confirmare & ſtabilire: ita per totã hanc ſeſſionem, nullam literã de crebriori Euchariſtiæ vſu voluerunt ponere, ſed in fine repetũt capitulum: Omnis vtriuſq; ſexus, de vnica communione in anno: idq; ſtatuto tempore, & ex pręcepto Eccleſiæ. Obiter tamen & valdè leuiter additur particula (ſaltem) ne prorſus prohibuiſſe videantur, ſi quis crebrius velit communicare. Interim manet perſuaſio, ſatis eſſe ſi quis in anno ſemel vtatur cõmunione. Quod ſi quis crebrius vtatur, mox affingitur opinio meriti, operis ſupererogationis, quia non ex præcepto fiat. *De tempore cõmunionis.* Pauca igitur quædã, de tempore communionis annotabimus. Et Chriſtus quidem diligenter & ſolicitè in inſtitutione cauit, ne exiſtimaretur cõmunionem ad certũ & ſtatutum tempus alligaſſe: propterea quia illo tempore, quãdo Iudæi iuxta legem Paſcha manducabant, cœnam ſuam inſtituit. Erat enim ſtatuta dies in certo mẽſe anni, manducationi Paſchatis in lege præfinitus, Dicit igitur, Hoc facite, quotieſcunq; manducaueritis & biberitis in mei commemorationem. Et particulam illam à reliquis Euangeliſtis omiſſam, Paulus peculiari ſolicitudine bis repetit. Ad vtrumque autem particula illa (Quotieſcunque) reſpicit: primò, ne celebratio ſeu communio cœnæ Dominicæ exiſtimetur ſicut Paſcha Iudæorum, ad certũ & ſtatutum tempus alligata eſſe. Secũdo, ne exiſtimetur, illud de quo Chriſtus dixit Hoc facite, ſemel tantũ in anno faciendum eſſe: ſicut in lege ſufficiebat, Paſcha ſemel tantum in anno manducare: imo non licebat illud vel ſæpius, vel alio tempore anni manducare, quam in lege præfinitũ erat, ſiue pro mundis, ſiue pro immundis. Valde ſignificanter autem loquitur Paulus in modo potentiali *ὁσάκις ἂν ἐσθίητε καὶ πίνητε*, quotieſcunq; hoc manducaueritis & biberitis. Certiſſimũ igitur & manifeſtiſſimũ eſt ea inſtitutione Chriſti, ſicut cõmunio cœnæ Dominicæ non eſt alligata ad certum ſeu ſtatutum tempus anni, ita etiam non ſemel tantum in anno vſurpandum eſſe. Iudaico enim Paſchati, quod & ſemel in

anno,

anno & ſtatuto tempore anni celebrabatur, Chriſtus particulam illam opponit: Quotieſcunque biberitis, &c. Nec tamen arbitrarium voluit communionis vſum credentibus permittere, vt idem eſſet, ſiue ea aliquando vterentur, ſiue prorſus non vterentur, aut quando libitum eſſet: ſicut fit in rebus adiaphoris. Non enim dicit, quando libitum fuerit, vt in actionibus adiaphoris: ſed inquit, Quotieſcunque feceritis. Nec ſicut ſemel tantum baptizamur, ita ſemel ſufficit cœna Dominica vti, dicit enim, Quotieſcunque: vt ſcilicet de pane illo manducemus, & de calice illo bibamus, quotieſcunque vtile & neceſſarium nobis agnoſcimus & ſentimus pharmacum & antidotum illud, quod in Euchariſtia Samaritanus noſter vulneribus noſtris infundit: modo nos ipſos probemus, ne ad iudicium illud accipiamus. Regula enim, quando & quoties communione vtendum ſit, ſumenda eſt, I. ex doctrina de fructu & efficacia Euchariſtiæ, quando ſcilicet, & quoties efficacia illa nobis opus eſſe agnoſcimus. II. ex doctrina de probatione, ne ſcilicet indigne accipiamus. Et ex his fundamentis homines docendi, monendi & exhortandi ſunt ad crebriorem & frequentiorem vſum Euchariſtiæ. Chriſtus enim quia inquit: Quotieſcunque hoc feceritis: omnino vult, vt qui diſcipuli ipſius ſunt, crebro hoc faciant. Nec veri vel fideles Chriſti miniſtri ſunt, qui quacunq; ratione populum à crebriori vſu communionis Euchariſtiæ abducunt, vel abſterrent.

Euchariſtia vſus non arbitrarius.

Et pulcherrima ſunt veræ antiquitatis exempla, de crebro Euchariſtiæ vſu. Apud quoſdam enim vſitata fuit quotidiana Euchariſtiæ communio: apud quoſdam bis in hebdomada: apud quoſdam die Dominica feria 4. & 6. & ſabbatho: apud quoſdam Dominicis ſaltem diebus. Huius rei teſtimonia ſunt apud Hieronymum, in Epiſt. ad Lucinium: apud Ambroſium in 2. cap. prioris ad Timot. apud Auguſtinum, Epiſt. 118. De fide ad Petrum, cap. 19. De Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 53. apud Socratem, li. 5. cap. 22. Et quod maxime ad explicationem huius Canonis pertinet, conſuetudo fuit in veteri Eccleſia, quod in feſtis ſolennioribus tota multitudo ad maiores baſilicas conueniebat, & ibi ſolennis quædam communio celebrabatur: vt quiſque publica profeſſione oſtenderet, ſe eſſe membrum Eccleſiæ. Ita Concilium Agathenſe I. Canone 21. concedit in priuatis Oratoriis vſum communionis, ſed in maioribus feſtiuitatibus, vult omnes conuenire ad parochias, vbi legitimus eſt, ordinariusq; conuentus. Et de Conſecra. diſtinct. 2. cap. Seculares, Natalis Domini, Paſcha & Pentecoſte nominatur, Chryſoſtomus indicat, in ſua Eccleſia, in Paſchate talem ſolennem communionem celebratam fuiſſe, Homilia 11. ad populum Antiochenum: Et ad Heb. 10. nominat vnam in anno perceptionem. Inde Leo ad Dioſcurum Alexandrinum ſcribit. Si ſolennior feſtiuitas conuentum populi numeroſioris indixerit, quem recipere ſimul vna Baſilica non poſſet, ſacrificij oblatio indubitanter iteretur, &c. Inde collapſa hac conſuetudine, plures Miſſæ eodem die in eodem templo naſcerunt, extra primum & verum vſum. Rhenanus exiſtimat ex frequentioribus illis conuentibus ad ſolennem hanc communionem, reliquũ adhuc eſſe poſt collapſam illam conſuetudinem hoc veſtigium, quod nundinæ in vrbibus Germaniæ celebrioribus retinent appellationem Miſſarum. Et talis ſolennis communio, non malo conſilio primum inſtituta fuit: vt ſcilicet omnes publica profeſſione oſtenderent, ſe eſſe membra veræ Eccleſiæ: vt ſicut vnus eſt panis, ita multos ſe vnum corpus eſſe admonerentur: vtque oſtenderent, ſe diſſentire ab omnibus hæreticis. Atq; hoc modo vnitas & conſenſus in doctrina & fide conſeruaretur. Sicut dicit Canon Agathenſis: Seculares qui in natali Domini, Paſchate & Pentecoſte non communicauerint, inter catholicos non habeantur. Sed conſuetudo illa per ſe non mala, mox in abuſum degenerauit. Multi enim putabant ſatis eſſe, ſi ſaltem illis ſolennioribus temporibus, communicarent, aliis vero temporibus, communionem nec curabant, nec quærebant, maxime cum viderent eremitas tantum ſemel in anno, vel poſt biennium ex eremo progredi ad Eccleſias, ad communionem, ſicut indicat Chryſoſtomus in 10. cap. ad Heb. Illam vero prauam perſuaſionem Patres grauiſſime reprehenderunt: & populum ad crebriorem communionis vſum grauiſſime exhortati ſunt. Chryſoſtomus in 1. ca. ad Epheſios inquit: Fruſtra habetur quotidiana oblatio, fruſtra ſtamus ad altare: nemo eſt, qui ſimul participet. Et in 10. ca. ad Hebræos inquit: Hæc dicens, non ab vna in anno perceptione vos vero, ſed volo ſemper vos accedere. Ambroſius de Sacramentis, li. 6. ca. 4. inquit: Si quotidianus eſt cibus: cur poſt annum illum ſumitis, quemadmodum Græci in Oriente facere conſueuerunt. Et Chryſoſtomus homilia 11. increpat populum Antiochenum, quod in Quadrageſima litigarent, & tamen in Paſchate, ſine vera probatione, ex conſuetudine ad ſolennem communionem accederent. Et in 1. ca. ad Epheſios: Aliis temporibus ſæpe cum mundi eſtis, non acceditis, in Paſchate vero, etiamſi quid temerarium ſit commiſſum, nihilominus acceditis: O conſuetudinẽ, ô præſumptionem. Has grauiſſimas reprehenſiones Lector diligenter hoc loco obſeruet. Hæc enim recitaui, vt oſtenderem, longe aliud eſſe veterem ſolennem communionem in Paſchate, quàm ſicut nunc apud Pontificios ſeruatur. Illi enim ſimul docendo, monendo, hortando & arguendo vrgebant frequentem & crebriorem vſum communionis: Pontificij vero cenſent, ex præcepto neminem obligari, niſi vt ſemel tantum in anno communicet, modo interim priuatarum Miſſarum ſpectaculum liberaliter coemat. Hæc profecto lõgiſſime abſunt à veteris Eccleſiæ forma. Canon Apoſtolorum nonus de communione eorum, qui in Synaxi præſentes erant, diſerte ſtatuit: πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας, τῆς ἐκκλησίας ἀφορίζεσθαι χρή. Quæ ſententia etiam in 2. Canone Antiocheni Concilij repetitur. Cum vero quotidiana communio poſtea à populo intermitteretur, religioſi tamen ſeu clerici, quotidie ad communionem conueniebant, ſicut ex Micrologo Caſſander citat. Et de illa communione intelligi volũt, quod Anacleti Canon, de Conſecratio. diſtin. 2. dicit: Peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus. Adeo nullam voluerunt Miſſam eſſe ſine communicantibus. Diebus vero Dominicis, & aliis feſtiuitatibus, populus ad communionem conueniebat. Deinde cũ & hoc intermitteretur, ſtatutum fuit, vt ſi non frequentius, ſaltem ter in anno omnes communicent. De Conſecrat. diſtinct. 2. cap. Et ſi non frequentius. Tandem Lateranenſe Concilium Laicis ſemel in

Exempla antiquitatis.

Concilium Agathenſe.

Miſſarum multitudo vnde profecta.

Canon Agathenſis.

Chryſoſtom.

Pontificij de tempore communionis.

anno iudicauit ſatis eſſe, vti communione. Quotidiana etiam Clericorum communio ſenſim intercidit. Atq; ita collapſo crebrioris communionis vſu priuatæ Miſſæ ſine communicantibus, ſeu Clericis ſeu laicis, per totum annum inualuerunt, & acceſſit perſuaſio, idem eſſe ſpectare Miſſam, atque vti communione, imo minori cum periculo, & maiori cum fructu, ſpectaculum Miſſæ coniunctum eſſe, quam ipſam communionem. Ita tandem populus à crebriori communionis vſu prorſus abductus eſt, transformarique cœpit cœna Dominica in ſpectaculum, vt vbi Chriſtus dicit: Accipite, manducate, bibite: Pontificij ſubſtituerent non vereantur, Accedite & ſpectate, & idem erit ac ſi manducaretis & biberetis.

Falſa perſuaſio Pontificiorum.

Et hæ prauæ perſuaſiones cum ab aliquot iam annis, triſtiſſima animarum iactura, in Eccleſia hæreant, quid quæſo remedij Tridentini Patres afferunt? Num conantur reſtituere crebriorem communionis vſum, iuxta mandatum Chriſti? num volunt homines ad illum exhortandos? Profectò ne vnum quidem verbum, in tota illa Seſſione animaduertitur, quod hoc vel leniter ſignificet: ſed ſimpliciter dicunt, omnes fideles teneri ex præcepto, vt ſemel ſingulis annis communicent. Addunt autem particulam, Saltem, ne prohibuiſſe videantur, cum ſeriò & grauiter adhortandi eſſent homines, ad crebriorem communionis vſum. Illam igitur conſuetudinem & perſuaſionem Pontificiæ Eccleſiæ, oſtendi, nec cum Scriptura, nec cum exemplis veteris Eccleſiæ conſentire. Et profectò inſignis eſt impudentia, quod ne verbo quidem mentionem faciunt crebrioris communionis, ſed tantum de vnica in anno communione, vſitatam ſuam cantilenam repetunt. Modeſtius aliquanto agit Colonienſe antididagma, quod licet defendat conſuetudinem illam, tamen addit, diligenter admonendos eſſe homines, vt ſe frequentius ad Euchariſtiæ perceptionem præparent. Sed ne talis quidem modeſtiæ ſignificatio iudicata fuit decere illos, qui locum Romani Pontificis in Tridentino Concilio repræſentarunt.

DOCTRINA DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPEcie, & paruulorum, publicata in Seſſione quinta ſacri œcumenici Concilij Tridentini: Sub S. D. N. Pio IIII. Pont. Max. die 16. Iulij, Anno Domini 1562.

PROEMIVM.

SAcroſancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, præſidentib. in ea eiuſdem Apoſtolicæ ſedis legatis, cũ de tremendo & ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, varia diuerſis in locis errorum monſtra, nequiſſimi dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in nonnullis prouinciis multi à catholicæ Eccleſiæ fide atque obedientia videantur diſceſſiſſe, cenſuit, ea quæ ad communionem ſub vtraque ſpecie, & paruulorum pertinent, hoc loco exponenda eſſe. Quapropter cunctis Chriſti fidelibus interdicit, ne poſthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quàm eſt in decretis explicatum atq; definitum.

LAICOS ET CLERICOS NON CONFICIENTES, NON aſtringi iure diuino ad communionem ſub vtraque ſpecie.

CAPVT I.

Itaque ſancta ipſa Synodus, à Spiritu ſancto, (qui Spiritus eſt ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & pietatis) edocta, atque ipſius Eccleſiæ iudicium & conſuetudinem ſequuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto laicos & clericos non conficientes, obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum, ſub vtraque ſpecie ſumendum, neque vllo pacto (ſalua fide) dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat. Nam etſi Chriſtus Dominus in vltima cœna, venerabile hoc Sacramentum in panis & vini ſpeciebus inſtituit, & Apoſtolis tradidit, non tamen illa inſtitutio & traditio eò tendunt, vt omnes Chriſti fideles ſtatuto Domini, ad vtramque ſpeciem accipiendam aſtringantur. Sed neque ex ſermone illo apud Ioannem ſexto, rectè colligitur vtriuſque ſpeciei communionem à Domino præceptam eſſe, vtcunq; iuxta varias ſanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligatur. Namque qui dixit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, dixit quoque: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam: Panis quem ego dabo, caro eſt pro mundi vita. Et denique qui dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo, dixit nihilominus: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

ECCLESIÆ POTESTAS CIRCA DISPENSATIONEM SAcramenti Euchariſtiæ.

CAPVT II.

Præterea declarat, hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in Sacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, ea ſtatueret vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire iudicaret. Id autem Apoſtolus non obſcurè viſus eſt innuiſſe, cum ait: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Atque ipſum quidem hac poteſtate vſum eſſe, ſatis conſtat, cum in multis aliis, tum in hoc ipſo Sacramento, cum ordinatis nonnullis circa eius vſum, Cætera, inquit, cum venero, diſponam. Quare agnoſcens ſancta mater Eccleſia, hanc ſuam in adminiſtratione Sacramentorum autoritatem, licet ab initio Chriſtianæ religionis, non infrequens vtriuſque ſpeciei vſus fuiſſet, tamen progreſſu temporis latiſſimè iam mutata illa conſuetudine, grauibus & iuſtis cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbauit, pro lege habendam decreuit, quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ autoritate pro libito mutare non licet.

TOTVM ET INTEGRVM CHRISTVM, AC VERVM SAcramentum ſub qualibet ſpecie ſumi.

CAPVT III.

Inſuper declarat, quamuis redemptor noſter (vt antea dictum eſt) in ſuprema illa cœna, hoc Sacramentum in duabus ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit, tamen fatendum eſſe, etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciem ſolam accipiunt.

CANON I.

Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel neceſſitate ſalutis, omnes & ſingulos Chriſti fideles vtramque ſpeciem ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, anathema ſit.

CANON II.

Si quis dixerit, ſanctam Eccleſiam catholicam non iuſtis cauſis & rationibus adductam fuiſſe, vt laicos atque etiam clericos non conficientes, ſub panis tantummodo ſpecie communicaret, aut in eo errâſſe, anathema ſit.

CA-

CANON III.

Si quis negauerit, totum & integrum Chriſtum, omnium gratiarum fontem & autorem, ſub vna panis ſpecie ſumi: quia (vt quidam falſo aſſerunt) non ſecundum ipſius Chriſti inſtitutionem, ſub vtraque ſpecie ſumatur, anathema ſit.

EXAMEN.

Non turbabitur, vt opinor Lector, quod hoc loco in examine non procedimus iuxta ordinem ſeſſionum Cōcilij, in quo abrupta tractatione de Euchariſtia, interponitur doctrina de pœnitentia, & extrema vnctione. Commodiſſimum enim eſſe iudicaui, vt ea, quæ de ſacramento Euchariſtiæ inter nos & aduerſarios controuerſa ſunt, vno ordine & continua tractatione examinentur & explicentur. Accedit ergo tandem Tridentina Synodus, ad celebrem & vulgatam illam controuerſiā, de communione ſub vtraque ſpecie. De qua per multos iam annos, totius Chriſtiani orbis nō taciti tantum gemitus, non obſcura ſuſpiria, nec priuatæ tantum diſputationes, ſed communes querelæ, & publicæ flagitationes ſonora voce omnes Eccleſias, atq; adeò (quod dubium non eſt) ipſum etiam cœlum impleuerunt. Ipſas certe, quantumuis craſſas, Pontificiorum aures, tantum non obtuderunt. Neq; enim noſtri tantum, oſtenſis euidentiſſimis & firmiſſimis ex verbo Dei fundamentis & rationibus, ſtrenue & magno zelo, cum voce tum ſcriptis hoc egerunt, verum etiam inter illos, qui Pontificiis partibus adhuc addicti ſunt, ipſa rei euidentia hoc effectū eſt, quod per varias nationes & regna, publicis votis & quotidianis efflagitationibus, reſtitutio calicis Dominici, petita & poſtulata fuit: idq; ſæpius etiam in ſolennibus regnorum, & nationum conuentibus. Nec verò promiſcuæ & indoctæ tantum multitudinis hæ flagitationes fuerunt, ſed extant hac de re grauiſſimorum virorum, qui ſub ipſo Pontificis regno, eruditione & dignitate celebres ſunt, querelæ, vota, conſilia & monita: imò publicis regum & principum etiam illorum, qui à doctrina Pontificia non prorſus alieni ſunt legationibus cum alias ſæpe, tum verò potiſſimum in congregatione Tridentinæ ſynodi, ſolenniter inter cætera poſtulatum fuit: vt ſublata iniuſta prohibitione vſus Dominici calicis, Eccleſiæ Dei iuxta Chriſti inſtitutionem, & primitiuæ Eccleſiæ morem reſtitueretur.

Communio ſub vtraque ſpecie.

Illæ verò communes & publicæ flagitationes, non ex cæco aliquo impetu, non ex leuitate aliqua vel petulantia, non ex ſtulta nouitatis affectatione, vel pertinaci diſſentiendi libidine, profectæ fuerunt, ſed habent rationes profectò grauiſſimas, firmiſſimas & euidentiſſimas, quas in pauca & in ſummaria capita redactas, non alienum ab inſtituti noſtri ratione erit hoc loco recenſere, vt eo commodius ad Examen Tridentinorum decretorum perueniſmus. Ipſa enim antitheſis rationū vtriuſque partis, multum lucis explicationi huius controuerſiæ adferet.

ARGVMENTA EX SCRIPTVRA *pro communione ſub vtraque ſpecie.*

Prima igitur ratio ab ipſa inſtitutione Euchariſtiæ ſumitur. Quia enim de ſacramentis, ex ipſorum inſtitutionibus iudicandum eſt, nulli piorum dubium eſſe, vel poteſt, vel debet, vnicam & ſolam illam rationem adminiſtrandi, diſpenſandi & vſurpandi ſacramenta, quod ad ſubſtantiam ipſorum attinet, optimam, rectiſſimā & tutiſſimam eſſe, quæ in inſtitutione ipſorum, ab ipſo filio Dei tradita eſt. Sacramenta enim non natura creantur, vel humano artificio formantur: ſed inſtitutio filij Dei, accedens ad elemēta ab ipſo ordinata, facit ſacramenta. Si verò inſtitutio filij Dei, vel tollatur, vel adulteretur, vel mutiletur & mutetur, nulla ratione vel confici, vel haberi poſſunt vera ſacramenta. Hoc axioma, ne ab ipſis quidem inferorum portis labefactari poteſt. Extra controuerſiam autē eſt, Chriſtum in ea nocte, qua tradebatur, cœnam ſuam inſtituiſſe: Accepit panem, gratias egit, fregit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur. Accepit verò etiam calicem: & cum gratias egiſſet, dedit illis, dicēs: Bibite ex hoc omnes, &c. Et Lucas (quod diligenter obſeruandum eſt) oſtendit, Chriſtum voluiſſe, parem eſſe rationem in diſpenſatione & vſurpatione vtriuſq; partis. Abſoluta enim deſcriptione, de diſpenſatione prioris partis, addit ὡσαύτως ſimiliter accepit, & dedit etiam calicem.

Primaria ratio ſumpta ab ipſa inſtitutione.

Et Matthæus tradit, inſtitutionis hanc eſſe ſententiam, vt omnes illi ex calice Euchariſtiæ bibant, qui de vno pane participant. Illis enim, qui benedictum panem iam acceperant, dicit: Bibite ex hoc omnes. Sicut igitur inſtitutio tradit: panem benedictum eſſe diſpenſandum: Similiter etiam tradit, calicem eſſe diſpenſandum, & quidem illis ipſis, imò omnibus illis, quibus cum pane exhibetur corpus Chriſti, vt illud accipiant & manducent.

Hæc certe ratio non poteſt nō vehementer mouere pias mentes, quando vident facta diſceſſionē ab ipſa inſtitutione filij Dei, illud humana authoritate mutilari, mutari & diuelli, quod verbum Dei affirmat, Chriſtum ſimiliter, eodem modo & coniunctim inſtituiſſe, cum quidem immotum ſit fundamentum, inſtitutionem ſeruandam eſſe, vt certi ſimus nos habere verum ſacramentum. Nulla autem alia extat inſtitutio Euchariſtiæ, quam hæc, quæ tradit ſimiliter inſtitutam eſſe diſpenſationem & vſurpationem vtriuſque partis.

Secunda ratio ſumitur à mandato Chriſti. Non enim dogmatice tantum tradita eſt inſtitutio cœnæ Dominicæ, ſed vſurpantur in illa aliquot verba, quæ expreſſe ſignificant præceptum & mandatum Chriſti: Accipite, comedite, bibite ex hoc omnes, Hoc facite. Sicut autem non pro ſolis duodecim Apoſtolis, qui tunc interfuerunt, cœnam ſuam inſtituit: ita etiam verba mandantis, non tantū complectuntur tempus & actum primæ illius cœnæ, ſed additum eſt mandatum perpetuum & vniuerſale, vt ſcilicet illud, quod in prima illa cœna factum eſt, porrò vſque ad conſummationem ſeculi in Eccleſia fiat. Inquit enim: Hoc (quod ſcilicet iam in hac prima Dominica cœna factū eſt) facite in mei commemorationem. Non obſcurum autem eſt, quid in prima cœna factum ſit, Chriſtus accepit panem & calicem, gratiarum actione benedixit, diſtribuit, dedit diſcipulis, & dixit, &c. Diſcipuli ſumpſerunt, manducauerunt, & biberunt.

Secunda à mandato Chriſti.

Et vtrinque addita fuit commemoratio Chriſti, hoc eſt, annunciatio mortis ipſius. Mandatum igitur (Hoc facite) vtrumq; complectitur: tum quid miniſtri Eccleſiæ, in adminiſtratione & diſpenſatione Euchariſtiæ: tū quid fidelis populus, in ſumptione ſeu vſurpatione facere debeant, hoc ſcilicet, quod in prima Dominica cœna factum eſſe, in deſcriptione inſtitutionis legimus. Illa verò tradit,

vtrumque & panem & poculum Domini, ſeorſim & diſpenſatum & ſumptum fuiſſe. Vtque omnia eſſent clariſſima, Paulus tradit, ſe à Domino Ieſu, ſedente iam in gloria ſua, accepiſſe, quod mandatum illud (Hoc facite) non ad vnam tantum, ſed ad vtramque Euchariſtiæ partem pertineat. Diſtinctè enim & ſeparatim, & ad panem & ad poculum Domini, affirmat additum eſſe mandatum Chriſti: Hoc facite. Et ne quis exiſtimet, huic mandato Chriſti ſatisfieri, ſi alterutrũ fiat: Paulus in deſcriptione calicis, vtitur particula (ὡσαύτως, ſimiliter) vt oſtendat, mandatũ illud ſimiliter eodem modo, pari ratione, nec minus pertinere ad calicem quam ad panem. Paulus enim, quando vult ſignificare, Diaconos non minus quam Epiſcopos debere irreprehenſibiles eſſe, vtitur particula ὡσαύτως. 1. Timoth. 3. Nec vero ad illos tantum, quibus miniſteriũ adminiſtrandi, & diſpenſandi Euchariſtiam, à Chriſto commẽdatum eſt, pertinet particula: Hoc facite. Paulus enim in deſcriptione calicis, verba Chriſti ita recitat, vt manifeſte oſtendat, mandatum illud pertinere ad illos etiam quibus Euchariſtia diſpenſatur, datur, ſeu exhibetur. Inquit enim: Hoc facite, quotieſcunque bibetitis. Mandatum ergo Chriſti, quod cœnam ſuam in Eccleſia, vſque ad iudicium, velit adminiſtrari, diſpenſari, ſumi & vſurpari, in pane ſcilicet & poculo benedictionis edendo & bibendo, certum & manifeſtum eſt. Et piorum conſcientias hoc argumento vehementer moueri, non eſt mirum. Vniuerſalis enim eſt ſententia, quæ in ſcriptura ſæpius repetita eſt: Mandatis Domini nihil eſſe addendum, nihil detrahendum: non eſſe ab iis declinandum, ſiue ad dextram ſiue ad ſiniſtrã. Et grauiſſima eſt Cypriani ſententia, lib. 2. Epiſt. 3. Si vel vnum quidem ex minimis mandatis legis ſoluere debet, multo minus ex his magnis mandatis, pertinentibus ad ipſum Dominicæ paſſionis & noſtræ redemptionis Sacramentum fas eſt vllum infringere, vel humana traditione mutare. Et Ambroſius 1. Corint. 11. diſputans de illis qui indigne hoc ſacramentũ tractant, ita vt iudicium ſibi acquirant, ita inquit: indignus eſt Domino, qui aliter celebrat hoc myſterium, quam ab eo traditum eſt. Non enim poteſt deuotus eſſe, qui aliter præſumit quam datum eſt ab autore.

Tertia à iure Teſtamentorum.

Tertia ratio ſumitur à iure teſtamentorum. Nota enim eſt Pauli ſententia, Gal. 3. ne in hominis quidem teſtamento, quando confirmatum eſt, licere aliquid, ſine ſacrilegij crimine vel abrogare vel ſuperordinare. Eſt autem tota cœna Dominica, proprium noui Teſtamenti Sacramentum. De calice vero Chriſtus proprie & peculiariter inquit: Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine. Illud Teſtamentum Filius Dei mediator, in ea nocte qua tradebatur, condidit, illud Teſtamentum effuſione precioſiſſimi ſui ſanguinis obſignauit. In illo Teſtamento non terrena & caduca, ſed cœleſtia & æterna bona Eccleſiæ ſuæ legauit. Cumque huius ſui Teſtamenti calicem in cœna Dominica diſpenſandum & bibendum, omnibus illis pro quibus ſanguinem ſuum effudit, inſtituerit: horrenda profectò audacia eſt, vſum teſtamentarij huius calicis, maiori parti Eccleſiæ eripere & prohibere. Quis igitur niſi Antichriſtus indignetur, Eccleſiam ſponſam petere & flagitare, ſponſi ſui teſtamentum, intemeratum & integrum ſibi reſtitui.

Quarta ab exemplo Apoſtolorum.

Quarta ratio ſumitur ab exemplo Apoſtolorum. Cum enim Apoſtoli viderent ſanguinem à corpore Chriſti, tunc cum calicem ipſis præberet, nõ eſſe ſeparatum, nec effuſum: non tamen iudicarunt, ideo vſum calicis vel eſſe arbitrariũ, vel prorſus poſſe intermitti, cũ iam in pane accepiſſent corpus Chriſti non exangue, ſed viuum & integrum, ſed ſicut iuſſi erãt, bibite ex hoc omnes: ita ſimplici obedientia huic mandato, ſine diſquiſitione rationum, & ſine prætextu periculi obtemperarũt. Marcus enim inquit: Et biberunt ex eo omnes. Suo igitur exemplo Apoſtoli nos inſtruxerunt, in myſterio cœnæ, ſimplici obedientia inhærendum eſſe inſtitutioni & mandato filij Dei: & contra expreſſa verba inſtitutionis, nullas admittendas eſſe vel rationes, vel argumentationes.

Quinta à traditione Apoſtolica.

Quinta ratio ſumitur à traditione Apoſtolica, quæ literis comprehenſa, & indubitata eſt. Pontificij diſputant, mandatum inſtitutionis de calice, pertinere non ad omnes fideles, ſed tantum ad Apoſtolos, & ad alios, qui ipſis in miniſterio ſuccedunt. Sed quomodo Chriſtus mandatum illud intelligi voluerit, & in quo ſenſu Apoſtoli illud Eccleſiæ propoſuerint, non poteſt certius, quam ex Paulo colligi. Is enim manifeſtiſſime teſtatur, 1. Corint. 11. ſe Eccleſiæ Corinthiorum tradidiſſe diſpenſationem & vſum vtriuſq; ſpeciei, ſicut vulgo nunc loquimur. In vno enim illo capite, de corpore & ſanguine Chriſti, de edendo & bibendo, ſeorſim & copulatiue, ad minimum ſexties repetit: idque ita, vt affirmet ſe à Domino ſedente iam ad dexteram patris, ita accepiſſe, ſicut Corinthiis tradidit. Tradidit autem ipſis diſpenſationem & vſum vtriuſq; ſpeciei: id quod extra omnem controuerſiam certum & manifeſtum eſt. Num verò ſolis ſacerdotibus apud Corinthios hoc tradidit? Certe inſcriptio Epiſtolæ habet: Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis. Nec tantum Corinthiis Epiſtolam illam inſcribit, ſed addit: Cum omnibus, qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, in omni loco ipſorum & noſtro. Hoc teſtimoniũ valde illuſtre eſt. Quia enim Chriſtus in prima cœna, ſolos duodecim Apoſtolos mẽſæ adhibuit: Pontificij diſputant, ad ſolos Apoſtolos, & qui ipſis in miniſterio ſuccedunt, mandatum inſtitutionis de vtriuſque ſpeciei pertinere, ita vt laici præcepto diuino non obligentur ad ſumendam Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie, ſed ſufficiat ipſis alterius tantum ſpeciei communio. Sed Paulus manifeſte teſtatur, ſe in Eccleſia Corinthiaca, omnibus vocatis & ſanctificatis in Chriſto, tradidiſſe vſum vtriuſque ſpeciei: & affirmat, ſe illud quod Corinthiis tradidit, ab ipſo Domino accepiſſe. Atque ita mandatum Chriſti, de vſu vtriuſque ſpeciei, accommodat ad totam Eccleſiam. Falſum enim eſt, quod quidam fingunt, Paulum ibi nudam tantum hiſtoriam inſtitutionis cœnæ Dominicæ, & quidem hiſtorice tantum recitare: cum contextus contra tantum non clamitet, ideo Paulum repetere & adducere verba inſtitutionis, vt ex illa norma & regula, errores & abuſus, qui in Eccleſiam Corinthiacam, circa adminiſtrationem & vſum ſacramenti huius irrepſerant, corrigat: vtque veram rationem in adminiſtratione & vſu cœnæ Dominicæ, ex fonte & fundamẽto inſtitutionis ipſis monſtret. Et accommodatio ad Eccleſiam Corinthiacam, manifeſta eſt in illis verbis: Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & poculum hoc bibetis. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.

Illam

Illam verò doctrinam, & illud mandatum de edendo pane, & bibendo poculo Domini, ſumit & extruit ea verbis inſtitutionis. Atq; ita mandatum Chriſti de calice, ad totam Eccleſiam accommodat: & confirmat ſe, & verba inſtitutionis, & illorum accommodationem, ſicut eam Eccleſiæ Corinthiorum tradidit, à Domino accepiſſe. Atq; ita corruit ſophiſma Ieſuitarum, qui dicunt, Paulum tradidiſſe quidem omnibus ſanctificatis in Eccleſia Corinthiaca vſum poculi Dominici, non autem præcepiſſe: quia tradere nõ idem ſit, quod præcipere, non autem dicit: Præcepi vobis, ſed, Tradidi vobis. Ego verò Paulum ſtudioſe ita locutum eſſe video, vt poteſtatem præcipiendi & prohibendi aliquid in ſubſtantialib. cœnæ Dominicæ, cuicunq; humanæ autoritati adimeret, & ſoli Christo aſſignaret. Ideò ipſe licet præcipuus Apoſtolus, non tamen hoc ſibi ſumere vel voluit, vel auſus fuit, vt in adminiſtratione & vſu huius tanti ſacramenti, quod Teſtamenti appellationem habet, ſua authoritate aliquid vel præciperet, vel prohiberet: ſed Domini præceptum & mandatum allegat: Accipite, edite, bibite. Et illud ſua accommodatione, quam à Domino accepit, oſtendit pertinere non tantum ad duodecim Apoſtolos, nec tantum ad ſacerdotes: ſed ad omnes vocatos, & ſanctificatos in Chriſto Ieſu, non tantum in Eccleſia Corinthiaca, ſed in omni loco. Quod ergo Paulus non dixit: Ego præcepi vobis: ſed præceptum & mandatum, quod ab ipſo Domino accepi, eius iuſſu vobis vocatis & ſanctificatis in Chriſto tradidi: multò fortius obligat, quam ſi dixiſſet: Ego præcepi vobis. Sicut pulcherrime hoc intelligi & illuſtrari poteſt, ex eo quod 1. Corint. 7. dicit: Non ego præcipio, ſed Dominus. Quod igitur Paulus 1. Cor. 11. dicit: Tradidi vobis: idem eſt, ac ſi diceret: Quod ad adminiſtrationem & vſum cœnæ Dominicæ attinet, non conſiliũ do, ſed præceptum Domini habeo. Hoc argumentum pulcherrimũ non animaduertiſſem in verbis Pauli, niſi Ieſuitarum cauillatio, quod Paulus non præceperit, ſed tradiderit Corinthiis vſum vtriuſq; ſpeciei, ad hanc obſeruationem me deduxiſſet. Quod verò dicunt, Paulum verba inſtitutionis tãtum hiſtorice, ſine accommodatione vocatos & ſanctificatos in Chriſto, in omni loco recitare, falſum eſt. Ita enim hiſtoriam inſtitutionis recitat, vt mox eam accommodet ad Corinthios, & ad omnes, quibus Epiſtolam inſcripſit. Et quidem mandatũ Domini, de communione vtriuſq; ſpeciei in prima cœna, Apoſtolis datum, Paulus ſicut à Domino accepit, ad omnem hominem vocatum & ſanctificatũ in Chriſto Ieſu, accommodat, cum inquit: Quotieſcunque manducaueritis & biberitis, &c. Ne verò quis exiſtimet, Paulum hoc arbitrariũ facere: mox per modum imperatiuum, in forma mandati repetit: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Operæpretium verò eſt conſiderare, quomodo clariſſimam illam Pauli ſententiam, Andradius & Colonienſis Horſtius eludere conentur. Dicunt enim, mandatum illud Pauli pertinere tãtum ad probationem, non verò etiam ad manducationem & bibitionem in cœna Dominica: vt ſenſus ſit, inquit Horſtius: Modo homo probatus ſit, tunc ſiue vnam, ſiue vtramq; ſpeciem ſumat, perinde eſt. Sed ſophiſtica, imò ſycophantica potius non tam eluſio quam deprauatio eſt maniſeſtiſſimæ ſententiæ. Verũ eſt, Paulus præcipit, vt homo vſurus cœna Dominica, prius ſe probet. Sed quando homo

Eluſio Paulinæ ſententiæ per Andradium & Horſtium.

ſe probauit, tunc Paulus affirmat mandatum Dei eſſe, & quidem copulatiuum mandatum, vt homo probatus de pane illo edat, & de poculo bibat. Non minus enim imperatiua verba ſunt, & eiuſdem formationis per copulam connexa, ἐσθιέτω καὶ πινέτω, quam eſt δοκιμαζέτω. Nec verò pro circumſtantia loci, & conditione Eccleſiæ Corinthiacæ, vſum vtriuſque ſpeciei Paulus tradidit, vt ſit traditio non vniuerſalis, ſed particularis. Titulus enim Epiſtolæ oſtendit, ea quæ ibi traduntur, pertinere non tantum ad Corinthiacos, ſed ad omnes, qui inuocant nomen Domini, in omni loco. Et in tractatione de cœna Dominica, vtitur generali vocabulo: Homo ſeipſum probet, & ſic edat & bibat. Vniuerſalis igitur eſt Paulina accommodatio mandati Chriſti, de edendo pane, & bibendo poculo cœnæ, ad homines omnes vocatos & ſanctificatos, in omni loco. Et idem ſeruatum fuiſſe in praxi Apoſtolicæ Eccleſiæ, certum eſt. Sicut enim inquit, 1. Corinth. 10. Vnum corpus ſumus, quia omnes de vno pane participamus, ita 1. Corinth. 10. inquit: Omnes in vnum ſpiritum potati ſumus. Nec verò ad tempus tantum Paulus illa ita ordinauit, vt traditio ſit temporaria: ſicut Sophiſtæ fingunt, Paulum, cum inquit: Reliqua quando venero, diſponam: voluiſſe poſtea abrogare vſum vtriuſque ſpeciei: cum non de illis, quæ à Domino accepta tradiderat, loquatur, ſed τὰ λοιπὰ inquit. Et habemus clariſſima verba Pauli. Præcipit enim mortem Domini annunciari, quando de pane Domini edimus, & de poculo eius in cœna bibimus, donec Chriſtus redeat ad iudicium: hoc eſt, mandatum Domini de manducando & bibendo in cœna Dominicà, durare debet vſque ad conſummationem ſeculi, & extremum iudicium. Nec tantum vt ſacerdotes edant & bibant in cœna Domini. Ideo enim Paulus non in prima perſona loquitur: Nos edimus & bibimus: ſed dirigens ſermonem iuxta inſcriptionem Epiſtolæ, ad vocatos & ſanctificatos in Chriſto, omneſque, qui inuocant nomen Domini in omni loco, inquit: Quotieſcunque panem hunc comederitis, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciate, donec veniat. Non erant autem Corinthij illi permanſuri in hac vita, vſq; ad conſummationem ſeculi. Tradit ergo Paulus doctrinam de vſu vtriuſque ſpeciei Euchariſtiæ, peruenientem ad omnes, qui inuocãt nomen Domini, in omni loco, non tantum tempore Apoſtolorum, ſed & futuris temporibus. Et durare debet hæc Apoſtolica traditio, ab ipſo Domino accepta, vſque ad conſummationem ſeculi, donec Dominus redeat ad iudicium.

Hæc adeò ſunt manifeſta, vt recte vſurpetur illud Auguſtini: Valeat ad ſui demonſtrationem ipſa rei euidentia. *Auguſtinus.*

Nec diuerſa fuit reliquorum Apoſtolorum doctrina & traditio. De traditionib. enim in Epiſtola ad Corinthios comprehenſis, docet 1. Cor. 15. Siue ego, ſiue reliqui Apoſtoli, ita docemus, & ita crediditis. Et 1. Cor. 14. Ita in omnibus Eccleſiis doceo. Et eius cum reliquis argumentis nõ ſatis fidat, tandem eo decurrit, vt fingat eſſe tacitam Apoſtolorum traditionem, communionem ſub vna ſpecie. Recte ergo & vere dixi contra Ieſuitas, licet ringatur Andradius, Pontificios ab illis, quæ Apoſtolos tradidiſſe, ex ſcriptis ipſorum certo conſtat, libere diſcedere, arbitraria illa facere, imò prohibere, ſicut de vſu calicis conſtat. Figmenta verò, quæ prætextu tacitarum traditionum Eccleſiæ obtrudunt,

ſicut

ſicut Eccius de communione ſub vna ſpecie, etiã ſine ſuppoſititiò aliquo antiquitatis teſtimonio fingit: adeo faciunt neceſſaria, vt propterea ferro & flamma perſequantur pios. Nos vero recte opponimus illud Pauli, Gal. 1. Si quis Euangelizauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit: etiamſi vel Apoſtolus, vel Angelus de cœlo eſſet. Accepit autẽ Eccleſia ex Apoſtolorum traditione, vſum vtriuſque ſpeciei. Anathema igitur ſit, quicunq; aliud docet.

Argumen. 6. à fructu conſolationis. Sexta ratio ſumitur à fructu conſolationis, quam verba Christi annexa communioni calicis præbent. Verum quidem eſt, etiam extra vſum cœnæ Dominicæ voce Euangelij in credentibus fieri applicationem beneficiorum Chriſti mediatoris. In cœna etiam, exhibitione corporis ſui, Chriſtus donat, applicat & obſignat credentibus beneficia, quæ traditione ſui corporis promeruit, attamẽ ſacramentorum vis & efficacia, æſtimanda eſt ex verbo, quod voce diuina cuique Sacramento proprium & peculiare eſt annexum. Dulciſſima igitur eſt promiſſio, quæ cõmunioni calicis, voce filij Dei annexa eſt. Bibite ex hoc omnes: hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum. Nouum Teſtamentũ complectitur gratiam Dei, & reconciliationem, remiſſionem peccatorũ, adoptionem, &c. iuxta dictum Ieremiæ, cap. 31. Iam de hac quæſtione pia mens valde angitur, An fœdus gratiæ Dei in Chriſto, priuatim ad me etiã pertineat. Opto & ſuſpiro, ut in illud fœdus N. Teſtamẽti verè & certò recipiar, ſim, inueniar, & maneam ſemper in illo fœdere, vt ſit illud mihi perpetuo firmum & ratum. Filius Dei vero communioni calicis addidit ſuauiſſima verba, quibus teſtatur ſe poculum cœnæ ſuæ inſtituiſſe, vt ſit medium ſeu organum, per quod peculiariter & efficaciter nouum illud Teſtamentum ſingulis fide ſumentibus vult applicare, obſignare & confirmare: vtque fides noſtra certa ſit, nos vere & certo in fœdus illud recipi, eſſe, inueniri, & confirmari nos in illo fœdere, vt ratũ & firmum nobis ſit, affirmat ſe præbere & exhibere nobis in hoc poculo, illum ipſum ſuum ſanguinem, cuius effuſione acquiſitũ, ſtabilitum & confirmatũ eſt N. Teſtamentum. Hoc fructu dulciſſimæ & neceſſariæ cõſolationis, qua filius Dei clementer Eccleſiæ ſuæ proſpexit, piæ conſcientiæ nolũt priuari: ſed cum vera animi gratitudine, hoc Teſtamento filij Dei vtuntur ad fidei confirmationem. Quicquid enim ſit, quod de voce Euangelij, & de cõmunione corporis Chriſti contra hanc ſententiam objicitur, certum eſt filium Dei non fruſtra nec ocioſe, præter prædicationem Euangelij, & communionem corporis ſui, etiam calicem ſanguinis ſui Eccleſiæ inſtituiſſe: & quidem additis illuſtrioribus verbis de applicatione, obſignatione & confirmatione noui Teſtamenti, ſingulis fide ſumentibus. Sicut enim Deus diues eſt in miſericordia, variis mediis à ſe inſtitutis offerens, applicans & obſignans nobis gratiam ſuam: ita nos variis modis opus habemus medicatione & cõfirmatione. Quæ igitur talia media à Filio Dei inſtituta eſſe conſtat, illis reuerenter vtamur: nec admittamus ſophiſticas argumentationes, quaſi nulla neceſſaria gratia defraudemur, etiamſi vnam ſpeciem ſolam accipiamus, licet Chriſtus vtramque inſtituerit. Non enim de viui vel ſpecie vel ſubſtantia potiſſimum agitur, ſed de dulciſſimis verbis quæ Filius Dei ſua voce annexa eſſe voluit communioni calicis. Agitur de neceſſaria conſolatione, & confirmatione fidei quę verbis illis continetur: deque precioſiſſima obſignatione huius promiſſionis, per exhibitionẽ ſanguinis in remiſſionem peccatorum noſtrorum fuſi. Non enim pani, ſed calici Chriſtus hæc verba peculiariter annexa eſſe voluit: Bibite ex hoc omnes: Hic calix nouum Teſtamentum eſt, &c. Hunc theſaurum Eccleſiæ eripiunt, qui vſum calicis ei adimunt & prohibent. Nec ſatis eſt quod dicunt, nos cum corpus Chriſti edimus, ſimul etiã ſanguinem eius accipere. Filius enim Dei inſtituit, vt communione calicis peculiariter fiat exhibitio ſanguinis ſui, & obſignatio huius promiſſionis, Hoc eſt nouum Teſtamentum in meo ſanguine, &c. Nec vlli creaturæ licet, verba illa à calice diuellere, & alio transferre. Sacramentorum enim vis & efficacia, iudicatur ex verbo Chriſti: quod ſua voce ſingulis annexum eſſe voluit.

TESTIMONIA ANTIQVITATIS de communione ſub vtraque ſpecie.

Poſtremò à teſtimoniis & exemplis primæ, veræ, & purioris Eccleſiæ, multæ illuſtres ſumuntur rationes. Inde enim contra omnes recentes cauillationes recte colligitur, primitiuam Eccleſiam verba inſtitutionis cœnæ, de communione calicis ex Apoſtolorum traditione intellexiſſe, non ad ſolos ſacerdotes, ſed ad totam Eccleſiam pertinere. Extant autem à multis annotata teſtimonia & exempla, iuxta ſeriem temporum, ex omnibus vetuſtis ſcriptoribus: quod in legitima & ſolenni celebratione cœnæ Dominicæ, in conuentu Eccleſiæ, ſacramentum Euchariſtiæ non aliter quam ſub vtraque ſpecie, pane ſcilicet & vino adminiſtratum & diſpenſatum fuerit: in Orientali quidem Eccleſia, in hunc vſque diem: in Occidentali verò Eccleſia, mille annis continuis, & amplius. *Orientalis Eccleſia. Occidentalis.* Illa igitur annotatione exemplorum, quia vulgata & nota eſt, omiſſa, iudico hoc argumentum de teſtimoniis antiquitatis, vtiliter poſſe illuſtrari: ſi non tantũ exempla notentur, ſed ſi præcipue obſeruentur rationes, quibus adducta vera & purior antiquitas, vſum communionis ſub vtraque ſpecie, conſtanter ſeruandum eſſe cenſuit. Ita enim habebimus teſtimonia antiquitatis, nõ tantum de facto, ſed quod magis confirmat pios de iure communionis ſub vtraque ſpecie. Non enim exempla tantum obſeruanda ſunt in hiſtoria antiquitatis, ſed præcipua ratio habenda eſt dogmatum, & quæ habuerint fundamenta dogmatũ. Illa etiam obſeruatio ſimul oſtendet, ex ipſa hiſtoria antiquitatis ſumi poſſe ſolutiones & refutationes ſophiſmatum, quibus Pontificij mutilationem cœnæ Dominicæ, contra manifeſta inſtitutionis verba, defendere conantur.

Prima autem obſeruatio de rationibus veterum, hæc eſt: quod nõ tantum de facto vtramq; ſpeciem diſpenſarunt toti Eccleſiæ, ſed quod dogma fuit in veteri & puriori Eccleſia, verba cœnæ de communione calicis, ex inſtitutione & mandato Chriſti, pertinere nõ tantum ad ſolos ſacerdotes, ſed ad totam Eccleſiã. Chryſoſtomus homil. 18. in 2. ad Cor. *Chryſoſtomus.* Eſt vbi nihil differt ſacerdos à ſubdito, vt quando fruendum eſt myſteriis. Similiter enim omnes, vt illa participemus, digni habemur. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς, τὰ μὲν ὁ ἱερεὺς ἤσθιε, τὰ δὲ ὁ ἀρχόμενος, καὶ θέμις οὐκ ἦν τῷ λαῷ μετέχειν, ὧν μετεῖχεν ὁ ἱερεύς, ἀλλὰ πᾶσιν ἓν σῶμα πρόκειται, καὶ ποτήριον ἕν. hoc eſt, Non ſicut tempore veteris Teſtamenti, quædam ſacerdos, quædam

verò

verò populus comedebat: nec fas erat, populum participare illis, quorũ ſacerdos particeps erat: ſed nunc (ſcilicet, tempore noui Teſtamenti) omnibus vnum corpus proponitur, & vnum poculum.

Ignatius. Ignatius ſcribens ad vniuerſam Eccleſiam Philadelphienſem, meminit Epiſcopi, presbyteri, Diaconorum & populi, inquit autem: Adhortor vos, vt vna fide, vna prædicatione, & vna Euchariſtia vtamini. Vna enim eſt caro Domini Ieſu, & vnus eius ſanguis, pro nobis effuſus: vnus etiam panis omnibus confractus, καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη: hoc eſt, vnum poculum vniuerſis diſtributum.

Theophylactus. Theophylactus in 1. ad Corint. 11. dicit, tremendum calicem Domini, cunctis pari conditione traditum eſſe.

Author ſermonis de cœna Domini, qui Cypriano tribuitur: Lex eſum ſanguinis prohibet: Euangelium præcipit vt bibatur, bibimus autem de ſanguine Chriſti ipſo iubente, vitæ æternæ cum ipſo & per ipſum participes: & fatentes nos per peccati guſtum beatitudine priuatos & damnatos, niſi nos Chriſti clementia ad ſocietatem vitæ æternæ ſuo ſanguine reduxiſſet. Nobis itaque pro quibus ſanguis Chriſti oblatus eſt in cruce, quos ſacrificiũ hoc reconciliauit Deo, ipſe Chriſtus pincerna porrexit hoc poculum.

Hieronymus. Hieronymus 1. ad Corint. 11. Dominica cœna omnibus debet eſſe communis: quia ille omnib. diſcipulis ſuis, qui aderant, æqualiter tradidit ſacramenta. Auguſtinus in quæſtionibus ſuper Leuiticum, c. 57. Quid ſibi vult, quod à ſanguine ſacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, ſi illis ſacrificiis vnum hoc ſacrificiũ ſignificabatur, in quo vera ſit remiſſio peccatorum? A cuius tamen ſacrificij ſanguine in alimentum ſumendo, non ſolum nemo prohibetur, ſed ad bibendum potius omnes exhortentur, qui volunt habere vitam.

Paſchaſius. Paſchaſius colligens expoſitionem Patrum de cœna Domini, cap. 15. inquit: Chriſtus eſt, qui frangit hunc panem, & per manus miniſtrorum tribuit credentibus. Similiter & calicem porrigit eis, dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes, tam miniſtri, quam reliqui credentes.

Nicephorus. Nicephorus lib. 1. c. 28. recitata inſtitutione cœnæ de vtraque ſpecie, addidit, Chriſtum illud deinde ad eundem modum, in futurum deinceps fidelibus faciendum, ad ſynceram & euidentem memoriam per manus tradidiſſe.

Diſcrimen verò inter miniſtros & populum hoc notant veteres, quod per illos populo diſpenſetur, idem quod ab ipſis ſumitur, panis ſcilicet, & poculum Domini.

Damaſcenus. Ita Damaſcenus de Orthodoxa fide lib. 4. c. 14. Chriſtus nouum Teſtamẽtum diſponit ſanctis diſcipulis, & per ipſos aliis in ipſum credentibus.

Liturgia Baſilij & Chryſoſtomi. In Liturgia Baſilij & Chryſoſtomi, orat ſacerdos: Dignare Domine dare nobis corpus & ſanguinem tuum, & per nos populo.

Hymnus feſti corp. Chriſti. Et in Hymno feſti corporis Chriſti, ipſi Pontificij ita canunt: Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & triſtibus ſalutis poculum, dicens: Accipite quod trado vaſculum, omnes ex eo bibite. Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cuius officium committi voluit ſolis presbyteris, quibus ſic conuenit vt ſumant, & dent cæteris.

Secundò, quando in communione calicis plebi miniſtranda, aliquid aliud quam verba inſtitutionis habent, tentabatur, Patres grauiſſimas oppoſuerunt rationes ab exemplo, magiſterio, traditione, præcepto & mandato Domini. Quæ rationes expoſitæ extant apud Cyprianum, lib. 2. Epiſtola 3. Cum enim tunc temporis quidam prętextu ſobrietatis, ſola aqua ſine vino, in calice Domini plebi miniſtrando vterentur: Cyprianus opponit rationes ex inſtitutione cœnæ: quæ non tantum de illo caſu loquuntur, ſed ſunt generales & vniuerſales; & expreſſe in genere hanc theſin tractant, quid faciendum ſit in calice Dominico ſanctificando, & plebi adminiſtrando: atque ideo ad hanc noſtram controuerſiam, quæ eſt de calice Domini plebi miniſtrando, rectiſſime accommodantur. Sunt autem hæ præcipuæ Cypriani rationes. In calice Dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando, tenendam eſſe Euangelicæ veritatis, ac Dominicæ traditionis rationẽ: nec ab eo, quod Chriſtus magiſter, & præcepit, & geſſit, humana & nouella inſtitutione eſſe decedendum. Et pronunciat eos errare, qui in calice Dominico ſanctificando, & plebi adminiſtrando, non hoc faciunt, quod Chriſtus ſacrificij huius author & Doctor, fecit & docuit. Et in illo errore dicit reuertendum eſſe ad indicem atque originem Dominicæ traditionis, vt non aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecit. Item: Quod ſi à Domino præcipitur: & ab Apoſtolo eius hoc idem cõfirmatur & traditur, vt quotieſcunque in commemorationem Domini biberemus, hoc faciamus, quod fecit & Dominus: inuenimur non obſeruari à nobis, quod mandatum eſt, niſi eadem, quæ Dominus fecit, nos quoque faciamus. Item, quod Chriſtus ſolus debeat audiri, pater de cœlo conteſtatur: Hunc audite. Quod ſi ſolus Chriſtus audiendus eſt, nõ debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, ſed quid ille, qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cum per Iſaiam Deus dicat: Fruſtra colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Item: Si in ſacrificio, quod Chriſtus eſt, non niſi Chriſtus ſequendus eſt: ille vtique ſacerdos Chriſti vice fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur. Et ideo ſi quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc obſeruauit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati eius de indulgentia Domini, venia concedi: nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus. Et tandem diſputationem illam ita concludit: De hoc quoque ad collegas noſtros literas dirigamus, vt vbiq; lex Euangelica & traditio Dominica ſeruetur, & ab eo, quod Chriſtus docuit & fecit, non recedatur. Hæ ſunt ſolidæ rationes, & quidem verbis grauiſſimis, quaſi de induſtria ad præſentem hanc controuerſiam formatæ, & Pontificiorum ſophiſmatis oppoſitæ. Scio autem, Cyprianum in illa Epiſtola diſputare contra aquarios, non contra communionem ſub vna tantum ſpecie, quæ ignota tunc fuit Eccleſiæ. *Cyprianus.* Sed rationes ſunt generales, & expreſſe loquuntur, quid in calice Dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando faciendum ſit, vt traditio Domini ſeruetur. Rectè etiã illæ Cypriani rationes ad præſentem controuerſiam à minore ad maius accõmodantur. Si enim tam acriter grauiſſimis rationibus pugnat cõtra aquarios, qui ipſum calicem & verba calicis populo relinquebant, tantũ verò in elemẽto

aliquid

aliquid mutabãt: quanto acrius putas ipſum inſurrectorum fuiſſe ea iiſdem fundamentis, ſi quis tunc totum calicem Dominicum, & verba calicis, fideli populo eripere & prohibere voluiſſet? Ita cum circa annum Domini 340. quidam intinctam Euchariſtiam populis pro complemento communionis porrigerent. Iulius pronunciat, hoc Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ eſſe contrarium. Et dicit, hoc ab ipſo fonte veritatis probari, à quo ordinata ipſa ſacramentorum myſteria proceſſerunt. Et mox dicit, probationem illam eſſe teſtimonium Euangelij, vbi ſeorſim panis, ſeorſim calicis commendatio memorantur. Calicem igitur ſeorſim populis eſſe porrigendum, Iulius Papa ex inſtitutione cœnæ in Euangelio deſcripta, probat: & intinctionem Euchariſtiæ, quia inſtitutioni nõ eſt conſentanea, improbat. Tertia veterum ratio fuit: Quia Chriſtus in inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ, duas ſpecies adhibuit, panem ſcilicet & vinum, & ſingulis addidit mandatum, Hoc facite. 1. Corin. 11. Ex hoc igitur fundamento patres docuerunt, ad integritatem, complementum & conſummationem huius ſacræ communionis, pertinere vſum vtriuſque ſpeciei: & quidem vſum calicis vocarũt complementũ communionis, & conſummationem myſteriorum. Ita Paſchaſius & Algerus, diſputantes quare Chriſtus ſub duabus ſpeciebus ſeorſim & diuiſim (ita enim veteres loquuntur) inſtituerit Euchariſtiam: allegant hanc Auguſtini ſententiam: nec caro ſine ſanguine, nec ſanguis ſine carne iure communicatur.

Gelaſius. Gelaſius de illis, qui à calice ſacrati cruoris abſtinebant, ita decernit, de conſecrat. diſt. 2. c. comperimus. Aut integra ſacramenta percipiãt, aut ab integris arceantur, eo quod diuiſio vnius eiuſdemq; myſterij, ſine grandi ſacrilegio nequeat prouenire. Iulius diſtinct. 2. c. Cum omne. vocat complementum communionis, quod in Euangelij teſtimonio ſeorſim calicis commendatio commemoratur.

Ambroſius. Apud Ambroſium lib. 1. Officiorum cap. 41. Laurentius Diaconus dicit, ſibi à Sixto Epiſcopo commiſſam fuiſſe Dominici ſanguinis diſpenſationem: & hanc vocat conſummandorum conſortium ſacramentorum. Diſpenſatio igitur calicis eſt conſummatio ſacramentorum.

Caſſander. Caſſander citat ex ordine Romano, de celebratione Miſſarum, diſpenſationem calicis vocari cõfirmationem communionis. Verba hæc ſunt: Archidiaconus recepto calice de manu Epiſcopi, confirmat omnes ſanguine Dominico, quos communicauerat Pontifex corpore Dominico.

Leo. Leo primus Serm. 4. Quadrageſimali, de Manichæis dicit: Ore indigno corpus Chriſti accipiunt: ſanguinem verò redemptionis noſtræ, haurire omnino declinant.

Ignotum igitur tunc fuit Leoni, Sophiſtarum commentum, eos qui ſub vna ſpecie corpus Domini accipiũt, ſimul etiam in pane ſanguinem eius haurire, licet à calice ſacrati cruoris abſtineant.

Quarta veterum ratio fuit, quod ea verbis inſtitutionis, quæ voce filij Dei, communioni calicis addita ſunt, intellexerunt vſum calicis habere peculiarem fructum, vim & efficaciam, faciente hoc verbo, quod calici annexum eſt.

Ambroſius. Ita Ambroſius de ſacramentis lib. 4. c. 6. Si quotieſcunque effunditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum effunditur: debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata dimittantur: qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.

Lib. 5. cap. 3. Quotieſcunque bibis, remiſſionem accipis peccatorum, & inebriaris in ſpiritu.

Cyprianus. Cyprianus libro 1. Epiſt. 2. Quos ad alios tamen ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, ſed protectione ſanguinis & corporis Chriſti muniamus. Nam quomodo prouocamus eos in cõfeſſione ſanguinem ſuũ fundere, ſi eis militaturis Chriſti ſanguinem denegamus? Aut quo modo ad martyrij poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum prius in Eccleſia poculum Domini, iure communicationis admittimus? Et obſeruet Lector, quod Cyprianus dicit, populum iure communicationis ad poculum Domini in Eccleſia eſſe admittendum. Hilarius libro 8. de Trinitate loquens de corpore & ſanguine Chriſti. Hæc accepta & hauſta efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. *Remigius.* Remigius, citante Caſſandro, calici hos verſus à ſe compoſitos inſculpi curauit:

Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro,
Inflicto æternum quem fudit vulnere Chriſtus.

Quintò. Quia Paulus dicit: Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & poculum Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis. Senſerunt igitur veteres: ſicut paſſio ſeu mors Chriſti conſiſtit in traditione corporis & effuſione ſanguinis, ita etiam commemorationem mortis Chriſti, in cœna repræſentandam & celebrandam eſſe manducatione myſtici panis, & potione ſacrati calicis: idq; non ſola conſecratione & ſumptione ſacerdotis, ſed etiam diſtributione & participatione fidelis populi. Ita Auguſtinus inquit contra Fauſtum libr. 20. cap. 18. Chriſtiani peracti huius ſacrificij memoriam celebrãt ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Domini.

Ambroſius. Ambroſius in 1. Cor. 11. Quia morte Domini liberati ſumus, huius rei memores in edendo & potando corpus & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt, ſignificamus, N. Teſtamentũ in his conſecuti.

Auguſtinus. Auguſtinus in ſententiis Proſperi: cum frangitur hoſtia, dũ ſanguis de calice in ora fideliũ funditur, quid aliud quã Dominici corporis in cruce immolatio, eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur?

Longobardus. Sextò. Longobardus quærit: Quare ſub duplici ſpecie ſumatur, cũ ſub alterutra ſit totus Chriſtus. Reſpondet autem ex Ambroſio: vt animæ & carnis ſuſceptio in Chriſto, & vtriuſque liberatio in nobis ſignificetur. Valet enim ad tuitionem corporis & animæ quod percipimus: quia caro Chriſti pro ſalute corporis, ſanguis verò pro anima noſtra offertur. Sed ſi in altera tãtum ſumeretur, ad alterius tantum, id eſt, animæ vel corporis, non vtriuſque pariter tuitionem valere ſignificaretur.

Hugo. Hugo de ſancto Victore. In vtraq; ſumitur, ad ſignificandum, quod duplex eſt effectus huius ſacramẽti. Eſt enim redemptio corporis & animæ: quod non ſignificaretur, ſi in vna tantum ſpecie ſumeretur. Item: Sumptio in vtraque ſpecie, ſimul redemptionem corporis & animæ ſumentis ſignificat.

Auguſtinus. Auguſtinus vtitur hac ratione: Sicut in hac vita, integra, & perfecta refectio ſeu nutritio, conſtat cibo & potu: ita etiam in Euchariſtia proponi corpus Domini in pane edendum, & ſanguinem in calice bibendum. Tractatu in Iohan. 62. Cum cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant neque ſitiant: hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus, qui eos, à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit. *Paſchaſius.* Paſchaſius ex Auguſtino ita loquitur: nec caro ſine ſanguine, nec ſanguis ſine

carne

carne iure communicatur. Totus enim homo ex duabus conſtans ſubſtantiis, redimitur, & ideo carne ſimul & ſanguine ſaginatur.

Septimo, Patres dicunt, figuras V. Teſtamẽti de manna, & aqua ex petra, item de agno Paſchali, & de ſanguine eius, in N. T. impleri in eo, quod cõmuniter vniuerſo Chriſti populo myſticus panis edẽdus, & poculum Domini potandum proponitur. Ita Chryſoſtomus Homil. 23. in priorem ad Corin. Quemadmodũ tu corpus Domini manducas, ita & illi manna manducauerunt: & ſicut tu ſanguinem bibis, ita & illi aquam de petra biberunt. Item: Illis mannam & aquam, tibi corpus & ſanguinem dedit. Ambroſius de his qui initiantur myſteriis, ca. 9. Illis aqua de petra, tibi ſanguis è Chriſto: illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum.

Auguſtinus. Auguſtinus tract. 26. in Iohannem: Omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie viſibili, quod tamen idem eſt virtute ſpirituali.

Ita agnus Paſchalis comedebatur, ſanguis vero eius ſuper vtrumq; poſtem ponebatur. Illud myſterium ita explicat Gregorius. Quid ſit ſanguis agni, non iam audiendo, ſed bibendo didiciſtis: qui ſanguis ſuper vtrumq; poſtẽ ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed & ore cordis hauritur.

Ad has veterum rationes, de communione ſub vtraq; ſpecie, diligentius conſiderandas, occaſionẽ mihi præbuit, & non parum me iuuit libellus Caſſandri. Vtilior autem & illuſtrior eſt hæc obſeruatio rationum antiquitatis, quã prolixa & nuda coaceruatio exemplorum: ita enim monſtrantur fundamenta cauſæ: quomodo ſcilicet, ex quibus fundamentis & rationibus, dogma de cõmunione ſub vtraq; ſpecie tractatum, confirmatũ & explicatum fuerit. Et hæc obſeruatio manifeſte monſtrat, pleraſq; ſophiſticas aduerſariorũ rationes priuſquam naſcerentur, iam dudum à veteribus fuiſſe exploſas & refutatas: ſicut poſtea oſtendemus.

Teſtimonia igitur & exempla antiquitatis, præbent multas firmiſſimas rationes, contra Pontificiã mutilationem Cœnæ Dominicæ. Nã I. in tota antiquitate, non extat illa Põtificiorum lentẽtia, reſtitutionem calicis pertinere non ad laicos, ſed ad ſolos Sacerdotes: imo diſerte refutatur hęc ſententia à veteribus. II. Veræ antiquitati ignota eſt illa Põtificia diſputatio: Cũ Chriſtus integer & totus ſit ſub vtraq; ſpecie, ideo nõ neceſſariã eſſe cõmunionẽ ſub vtraq;, ſed ſufficere ſub alterutra ſpecie: imo contrariũ extat in Hugone & Lombardo. III. Reliqua etiã Pontificiorum argumẽta, pro defenſione vnius ſpeciei, prorſus ignota ſunt antiquitati: imo pleraq; refutata ſunt à veterib. IIII. In tota vera antiquitate non extat dogma illud dogmatice diſputatũ & tractatum, Cœnam Dominicã in legitimo & ordinario Eccleſiæ conuentu, vel debere, vel poſſe ita adminiſtrari, vt populo tãtum vna eius pars diſpenſetur. V. Cum aliquoties tentaretur auulſio calicis à ſacra communione fidelis populi, purior antiquitas acriter reſtitit, & ex verbo Dei defendit vſum myſtici panis, & ſacrati calicis in communione Eccleſiæ. Quæ exempla poſtea explicanda erunt.

Hæ igitur rationes, & hæc fundamenta ex Scriptura, & ex teſtimoniis veræ antiquitatis, quia certa, firma, manifeſta & illuſtria ſunt, ſua veritate & grauitate, non noſtris tantum perſuaſerunt vſum vtriuſq; ſpeciei, verumetiam illorum animos, qui adhuc in Babylonica captiuitate regni Pontificij detinentur, permouerunt, quod iudicant ademptionem & prohibitionem calicis non eſſe iuſtam: ſed petunt & flagitant, vt vetus mos priſcę communionis, iuxta Scripturæ ſententiam, & antiquitatis teſtimonia, Eccleſiæ reſtituatur.

Mira autem, & vere horrenda eſt Pontificiorum hac in parte pertinacia, quod nec clariſſima veritatis luce, nec iuſtiſſimis totius Chriſtiani orbis querelis & flagitationibus hactenus quicquam moti fuerunt: ſed obſtinate & pertinaciter, iniuſtam iſtam prohibitionem, & impiam mutilationem, non tam argumentis quam ferro, flãma & exiliis piorũ, iuxta clauſulam Decreti Conſtantienſis de inuocando brachio ſeculari, defenderunt. *Pontificiorum pertinacia.* Et nunc in Tridentino Cõcilio, cum poſt multas varias & longas tergiuerſationes, tandem de controuerſia illa aliquid decernendũ ſit: cum res ipſa oſtendat, amplius non poſſe teneri hominũ vota, quin aliquid hac in parte ſit concedendum; hoc tamen artificio vtuntur, quod iuſtiſſimas petitiones de reſtitutione calicis Dominici damnant, & Pontificiam mutilationem iuſtificant, priuſquam aggrediantur quæſtionem: An, quid, quantum, & quomodo ſit cõcedendum. Miretur autem quis, cum ſimulant ſe ſanguinem Chriſti non inuidere populo Chriſtiano, vt quem cum corpore in pane ipſis tradant, tumq; fingant, in calice eſſe accidentia ſine ſubiecto: cur tam pertinaciter dimicent, ne vſus calicis ita ſicut petitur, ſcilicet iuxta Scripturæ ſententiam, & antiquitatis teſtimonia, Eccleſiæ Dei reſtituatur. Sed non eſt dubium, ſubeſſe valde magnas cauſas, quod iudicant ſine diſpendio & detrimento regni Pontificij, nõ poſſe reſtitutionem illam, ita ſicut petitur, fieri. Et vtile eſt de cauſis illis cogitare: ita enim rectius intelligi poterit conſilium, mens, ſcopus, finis, & nouum artificium Decretorum Tridentinorum.

Et ipſi quidẽ cum longe alia prætexãt, veras cauſas ſtrenue diſſimulant, nõ tamen adeo vel occultę vel obſcurę ſunt, quin ex ipſorum dictis & factis intelligi poſſint, vt non opus ſit vel forenſibus coniecturis, vel mathematicis diuinationib. Et quia etiã hæc conſideratio aliquid lucis examini Decretorũ afferre poteſt: breuiter notabimus præcipuas cauſas, quas Pontificij habere videntur, quare tam obſtinate & pertinaciter, contra manifeſtiſſimam veritatis lucem, mutilationem Cœnæ Dominicæ, cõquiſitis rationibus qualibuſcunque propugnent. *Rationes ob quas Pontificij tantopere propugnent mutilationẽ Cœnæ Dominicæ.*

I. Prima autem cauſa eſt, quod ipſi ſcribunt ſe vereri, ſi ſublata tot annorum prohibitione, vſus calicis ita ſicut petitur iuxta Scripturæ ſcilicet ſententiam, & antiquitatis teſtimonia, Eccleſiæ reſtituatur: fore vt in reliqua coagmentatione ſtructuræ regni Põtificij, multa alia labefactentur & concidant. Quia enim mutilatio illa Cœnæ Dominicæ aliquot conciliis, Conſtantienſi ſcilicet & Baſilienſi, decreta, à multis Pontificibus ſtabilita, & per patronos regni Pontificij, per multos iam annos vt pia, iuſta, & omnib. modis retinenda, comprobata, & non tam argumentis quam multorum piorum exiliis & martyriis confirmata hactenus fuit: ſi iam admittatur mutatio & correctio iuxta normam Scripturæ, præſagiunt fore, vt non poſſint amplius tenere homines, quin in reliquis etiam quæ in regno Pontificio, præter & contra Scripturæ ſententiam decreta, & longi temporis vſura inueterata ſunt, mutationem vel flagitaturi vel facturi ſint: et ita reſtitutio Dominici calicis, quaſi confeſſio erroris futura ſit, & apertura paulatim

ſeneſcat, ad ruinam totius Papatus: fore enim vt non amplius patiantur homines, in illis, quæ præter & contra Scripturã in Papatu recepta & vſitata ſunt, ſibi verba dari titulis Conciliorum, Eccleſiæ, conſuetudinis, &c. ſi vna aliqua in re admiſſa fuerit labefactatio. Nota enim ipſis eſt Philonis ſimilitudo, de legatione ad Caiũ: Sicut in ædificiis, excepto vno cemento, reliqua licet firma videãtur, laxatim tamen ſidunt, & ad ruinã paulatim inclinant. Hanc cauſam Oſius diſertè explicat, hæc enim ſunt eius verba: Toto cœlo (quod aiunt) errant qui dicunt: Si calix laicis, vxores Sacerdotibus permittantur, inter Papiſtas & Lutheranos facile concordiã eſſe coituram. Egregia vero concordia: per quam non vitia Papatus, quod ferri tamen poſſet, ſed ipſe Papatus vniuerſus euertitur. Hæc ſunt Oſij verba.

II. Secunda cauſa eſt, quòd hactenus pontifex ſibi & ſuis arrogauit authoritatẽ & poteſtatẽ quidduis ſuper conſcientias conſtituendi, etiãſi ex Scriptura illud oſtendi & probari non poſſit, & rurſus mutandi, mutilandi & abrogandi ea etiam, quæ Scripturæ inſtitutionem & teſtimonium habent.

Hinc enim natæ ſunt prodigioſæ Canoniſtarũ voces, Papã contra ius, ſupra ius, & extra ius omnia poſſe: & quod poſſit diſpenſare cõtra quatuor Concilia: imò contra verba Euangelij, licet non contra mentẽ. Contra Pauli vero Epiſtolas poſſe Papã non tantum diſpenſare, verumetiã ſtatuere. Præuident autem, periculoſum & pernicioſum præiudicium generatum iri huic Pontificiæ tyrãnidi, ſi vſus calicis, iuxta Scripturæ mandatũ, Eccleſiæ reſtituatur. Ideo ſentiunt, in petitione de reſtitutione calicis vel nihil concedendum, vel cõceſſionem ita moderandã, vt Pontificium illud, merum & mixtum imperium in Eccleſiam, ſaluum, ſartum & tectum maneat. Hanc cauſam obſcurè ipſi Tridentini patres indicant in ſecundo capitulo huius Seſſionis.

III. Tertia cauſa concernit focos & aras Pontificiorum. Erepto enim laicis vſu Dominici calicis, verba promiſſionis de applicatione N. T. & remiſſionis peccatorum, ad ſacrificium Miſſæ tranſtulerũt & magnificè cœperunt concionari de propitiatione, expiatione, & aliis multis diuinis beneficiis: quomodo per ſacrificium Miſſæ acquirerentur, & à Sacerdote quibus ipſe vellet applicarẽtur. De mutilata vero cõmunione, tantum exaggerabatur periculum manducationis iudicij: idq; ſine neceſſaria declaratione veræ præparationis. Ita homines à cõmunione abſterrebantur, & ad redimendas Miſſas cateruatim, propoſitis & collatis vniuerſis ferme mundi theſauris, confluebant. Volebant enim ſinguli ſub calice Domini, propter adnexam dulciſſimam promiſſionem comprehendi: ſicut vetus Germanicum dicterium oſtendit. Pleriquè ſatius putabant, per opus operatum Sacerdotis in Miſſa, data pecunia comparare ſibi propitiationem, & expiationem peccatorum, quam in communione ſubire periculum iudicij: cum quidem digna præparatio in noſtra mundicie cõſtitueretur, & tamen adderetur, remiſſionem peccatorum non accipi in communione, etiam à dignè ſumẽtibus. Hæc perſuaſio in infinitum auxit opes & potẽtiam regni Pontificij. Huic igitur tam fortunatæ nundinationi Miſſarum timent, ne quid detrimenti accipiat, ſi vſus Dominici calicis, addita doctrina de applicatione & obſignatione noui Teſtamenti, Eccleſiæ reſtituatur. Et hæc cauſa valde prægnans eſt in regno Pontificio. Ipſam etiam non obſcuris verbis explicant, quando dicunt, inter cauſas adempti calicis, hanc non poſtremam eſſe: vt ſcilicet diſcrimen ſit inter communionem Sacerdotum & Laicorum.

IIII. Quartam cauſam iudico eſſe dogma de dubitatione reconciliationis & remiſſionis peccatorum. In vſu enim calicis, filius Dei teſtatur, ſe beneficia noui Teſtamenti, ſanguine ſuo acquiſita, applicare, & exhibito præſtantiſſimo pignore precioſi ſui ſanguinis obſignare ſingulis, fide calicem illum accipientibus. Cum hac vero doctrina, dogma de dubitatione conſiſtere non poteſt. Et ſublata opinione dubitationis, concident vota, peregrinationes, redemptiones Miſſarum, fraternitatum, indulgentiarum, & quæ præterea ad publicanum regni Pontificij pertinent. Hinc illæ lachrymæ.

Hæc conſideratio cauſarum inter cætera etiam hoc oſtendet, quo conſilio & artificio Tridentini patres iuſtificationem adempti calicis, in quinta hac Seſſione præmittant, cum vndiq; ſint ad Concilium poſtulationes de reſtituendo vſu poculi Dominici: vt ſcilicet quicquid poſtea futurum ſit de conceſſione calicis, non ſit ſyncerum, iuxta Scripturæ ſcilicet ſententiam, & antiquitatis teſtimonia, ſed cogatur etiam illud ipſum, confirmandæ & ſtabiliendæ Antichriſti tyrãnidi ſeruire: ſicut poſtea ſuo loco oſtendemus.

Examen Decretorũ & Canonum quintæ ſeſſionis.

Sed accedamus iã, Deo beneiuuante, ad examen Decretorum & Canonũ quintæ huius Seſſionis. Et tota ſumma huc redit, communionem ſub vtraq; ſpecie, Chriſti fidelibus laicis & clericis non conficientibus, ſtatuto Chriſti non eſſe mandatam; atq; ideo illis non eſſe neceſſariam, ſed communionem alterius ſpeciei, ipſis ad ſalutẽ ſufficere. Nulla enim gratia, ad ſalutem neceſſaria, eos defraudari, etiãſi vnam ſpeciem ſolã poſthabita altera accipiant. Finis vero illorum decretorum, hic eſt: Pontificiam Eccleſiam in prohibitione & ereptione calicis Dominici nõ erraſſe, ſed feciſſe hoc, adductã grauibus & iuſtis cauſis & rationibus. Et hæc omnia eo tendunt, vt obliquè notẽt & ſugillent poſtulata Regũ & Principum, oblata Concilio, de reſtitutione calicis. Si enim grauibus & iuſtis cauſis, communio calicis adempta & prohibita eſt laicis: iniuſta igitur eſt, nec leuitate caret petitio de eius reſtitutione.

Habebimus autem iam antitheſin: hoc eſt, audiemus cauſas & rationes mutatæ & mutilatæ cõmunionis, quas affirmãt eſſe graues & iuſtas, oppoſitas illis, quas ſupra de ſeruanda integra cõmunione, ſicut ea à filio Dei inſtituta, & à Paulo tradita & confirmata eſt, ex Scripturæ fundamentis & ex teſtimoniis antiquitatis annotauimus. Et non iniucundum erit, facta collatione conſiderare, quã inæquali pondere pugnent ſophiſticæ tenebræ & humanæ præſumptiones, cũ clariſſima luce verbi Dei. Non omnes autẽ cauſæ & rationes, quas hactenus Pontificij mutilationi ſuæ prætexuerunt, in Tridẽtinis decretis recenſentur: ſed tamen in II. capitulo, & in II. Canone omnes illæ, quales etiam cunque ſunt, pronunciantur graues & iuſtæ eſſe.

Vt igitur plenior ſit antitheſis, præcipuas cauſas quæ hactenus à Pontificiis, pro defendenda & iuſtificanda mutilatione Cœnæ Dominicæ, magno conatu agitatæ fuerunt, quam fieri poterit breuiſſimè annotabimus, monſtratis tantum fontibus & fundamentis refutationum: vt appareat, quæ ſint cauſæ & rationes illæ, quæ tam graues & iuſtæ cenſentur in regno Pontificio, vt propterea abrogandum & prohibendum ſit illud, quod filius

Dei in Teſtamento ſuo inſtituit & mandauit. Argumenta vero Tridentini Concilij poſtea plenius & diligentius excutiemus.

ARGVMENTA TEMPORE CONSTANtienſis Concilij agitata, pro communione ſub vna ſpecie.

Conciliū Conſtantienſe.

Conſtantienſe igitur Conciliū, communionem ſub vtraq; panis & vini ſpecie, laicis & clericis non conficientibus, ſub pœna excommunicationis, inuocato etiam auxilio brachij ſecularis prohibens & interdicēs, haſce ſuę prohibitionis reddit rationes.

I. Licet Chriſtus ſuis diſcipulis adminiſtrauerit ſub vtraque panis & vini ſpecie, venerabile hoc Sacramentum: tamen hoc non obſtante, conſuetudo communionis ſub vna tantum ſpecie nunc pro lege eſt habenda. Videt Lector, inſtitutioni Chriſti opponi diuerſam cōſuetudinem: & ita opponi, vt conſuetudini cogatur cedere teſtamentaria inſtitutio, nō hominis aut alicuius creaturæ, ſed ipſius filij Dei: & quidē ita cogatur cedere, vt ſi quis malit teſtamentariam filij Dei inſtitutionem, quam hominum diuerſam conſuetudinem ſequi, puniatur tanquam hæreticus excommunicatione, inuocato etiam auxilio brachij ſecularis.

Non opus autem eſt prolixa & operoſa refutatione, ipſa enim antitheſis piis mentib. ſatis oſtendit, quale ſit argumentum, quod plus defert recēti hominum conſuetudini, quam teſtamentariæ ordinationi filij Dei. Et adeo flagirioſa eſt illa clauſula (licet Chriſtus inſtituerit ſub vtraque ſpecie, tamen hoc non obſtante, &c.) vt eius nunc ipſos etiam Pontificios pudeat. Aliter enim nunc argumentum illud formant, ſicut poſtea oſtendemus.

Cyprianus.

Hoc igitur tantum addam quod apud Cyprianū li. 2. epiſt. 3. extat illuſtris refutatio huius argumēti, quæ quaſi ex profeſſo oppoſita eſt huic decreto. Diſputans enim de calice Domini ſanctificando, & plebi miniſtrando, ita inquit: Si ſolus Chriſtus, de quo pater de cœlo cōteſtatur: Hūc audite, audiendus eſt: non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, ſed quid ille qui ante omnes eſt Chriſtus, prior fecerit. Neq; enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem: cum per Ieſaiam Deus dicat, Fruſtra colūt me mandata & doctrinas hominum docentes. Et notæ ſunt veterum ſententiæ, quas de antitheſi conſuetudinis & veritatis, Gratianus citat diſtinct. 8. Obſeruabit autem Lector, in Conſtantienſi Concilio nondum notum fuiſſe argumentum illud, quod nunc apud Pōtificios præcipuum iudicatur: verba ſcilicet Chriſti de inſtitutione calicis, non pertinere ad laicos, ſed ad ſolos ſacerdotes. Alias enim in Conſtantienſi ratione non opus fuiſſet inſtitutioni Chriſti ſolam conſuetudinem opponere. Huius obſeruationis poſtea vſus erit.

II. Licet in primitiua Eccleſia, huiuſmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus ſub vtraq; ſpeciē: tamē hoc non obſtante, cōſuetudo introducta, &c. Iterū monendus eſt Lector, vt obſeruet quomodo fundamenta huius mutilationis ſubinde mutarint Pontificij. Nunc enim contendunt, conſuetudinē communicandi laicos, ſub vna tantum ſpecie fuiſſe ſemper, etiā in primitiua Eccleſia, atque adeò ipſis etiam Apoſtolorum tēporibus. Sed Conſtantienſe Conciliū ſimpliciter & diſerte quod res eſt, fatetur: cōmunionem ſcilicet ſub vna tantum ſpecie, ignotam fuiſſe primitiuæ Eccleſiæ. Argumentū autem Conſtantienſe, antitheſin facit inter duas cōſuetudines, quarum vna, vt ſcilicet Euchariſtia à fidelibus recipiatur ſub vtraq; ſpecie, eſt conſentanea inſtitutioni Chriſti, hoc eſt veritati, & eſt antiquiſſima, primitiuæ ſcilicet & purioris Eccleſiæ. altera vero, de vna ſpecie, poſtremis temporibus, tū in multis iam à puritate primitiuæ Eccleſiæ diſceſſum eſſet, in ſeneſcētem Eccleſiam introducta eſt. Quæſtio iam eſt, vtra conſuetudo cui cedere debeat? Auguſtinus ex Cypriano allegat elegantiſſimam ſententiam: Si conſuetudini veritas ſuffragetur, nihil oportere firmius retineri: alias vero conſuetudini veritatem eſſe præponendam. Iulius Pōtifex de Conſec. diſt. 2. conſuetudinem porrigendi poculis intinctā Euchariſtiam, refutat ea conſuetudine Eccleſiaſtica antiquiore, quæ cum Euangelica & Apoſtolica doctrina cōuenit, vbi ſeorſim panis, & ſeorſim calicis commendatio memoratur.

Auguſtinus.

Sed Conſtātienſe Conciliū decernit antiquiſſimā primitiuę Eccleſiæ cōſuetūdinem, quæ inſtitutioni Chriſti cōſentanea eſt, debere cedere diuerſæ recētiori & poſteriori cōſuetudini, quæ cū inſtitutione & mādato Chriſti pugnat. Atq; huius argumenti maxima, ſicut Dialectici vocant, eſt clauſula illa: Hoc non obſtante. Quantum igitur hoc argumentū valeat, ſola & nuda antitheſis ſatis oſtendit.

III. Chriſtus Apoſtolis dedit Euchariſtiam inter cœnandum, poſt cibos, ſeu cœnatis: & tamen ſacrorum Canonū authoritas, & laudabilis Eccleſiæ conſuetudo ſeruauit, & adhuc ſeruat, quod ieiunis iam porrigitur. Ergo eadem ratione. licet Chriſtus vtramq; ſpeciem dederit diſcipulis, poteſt tamen conſuetudo introduci, vt laici ſub vna ſolummodo ſpecie communicentur. Reſpondeo: Ingens eſt diſcrimen, inter ea quæ ad ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, quæ habent inſtitutionem, præſcriptum & mandatum Dei: & inter externas circumſtantias, quæ non habent præſcriptum & mādatum Dei, ſed liberas habent obſeruationes, pro ratione ædificationis. Et talis circumſtantia eſt: an poſt cibos, an vero à ieiunis ſit accipiendum hoc Sacramentū. Chriſtus enim, quia voluit tunc figuris veteris Teſtamenti finē imponere, & earū loco Sacramentū noui Teſtamenti inſtituere: ideo prius Paſcha cū diſcipulis comedit, & poſtea Euchariſtiā inſtituit. Nobis vero non mandauit, vt ante communionem Paſcha mactemus & edamus: imo vetus Paſcha tūc abrogatum eſt. Et Paulus diſerte declarat, nos nō eſſe obligatos ad circumſtantiā illam temporis, vt nō niſi illo anni tempore, illo menſe, die & hora celebremus cœnam Dominicam, dicit enim: Quotieſcunq;, &c. Calicis vero communio pertinet ad ipſam ſubſtantiam Euchariſtiæ. Extra controuerſiā enim eſt, ſubſtantiam Sacramentorū cōſtare materia & forma, hoc eſt, verbo Dei, & externo elemento diuinitus ad hoc inſtituto. Et ita Irenæus dicit, Euchariſtiā conſtare duabus rebus, terrena & cœleſti. Iam vero Chriſtus pro elemento Euchariſtiæ, ordinauit duas diſtinctas ſpecies. ſeorſim ſeu diuiſim (ſicut veteres loquūtur) ſanctificādas, diſpenſandas, & accipiendas, panem ſcilicet & vinum: & ſingulis addidit mādatum: Edite, Bibite, Hoc facite. Et Paulus addit, hanc filij Dei ordinationem durare debere vſq; ad conſummationē ſeculi. Nullo modo igitur Cōſtantienſis conſequētia valet: Chriſtus Euchariſtiā dedit cœnatis, nos eam damus ieiunis: ergo Eccleſia poteſt communionem calicis abrogare, interdicere & prohibere.

Sunt, qui non verentur Conſtantienſem hãc argumentationem & conſequentiam, ipſi Auguſtino tribuere, quem dictitãt in Epiſtola 118. cõſuetudini Eccleſiæ in celebratione Euchariſtię tantũ tribuere, vt ſuadeat propterea ab inſtitutione Chriſti diſcedendũ eſſe. Sed manifeſtã & luculẽtam iniuriam faciũt Auguſtino. Diſputaturus enim de ritib. Eccleſiaſticis, ſtatim in principio Epiſtolę celebrationem Sacramentorum quæ in Scripturis Canonicis cõmendatur, excipit. Et poſtea explicaturus hanc quæſtionẽ, an à ieiunis, an verò poſt alios cibos accipiẽda ſit Euchariſtia: triplici vtitur diſtinctione. I. Quid horũ ſit faciẽdum, ſi diuinæ Scripturæ præſcribit authoritas, nõ eſt dubitandũ, quin ita facere debeamus vt legimus. II. Si quid horũ ſcilicet ritibus, quæ diuinæ Scripturæ authoritas non præſcribit, tota per orbẽ frequentat Eccleſia: hoc quin ita faciẽdum ſit, diſputare inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. III. Quæ verò per loca & regiones variantur, liberas habent obſeruationes. Iam verò noſtra quæſtio de communione calicis, manifeſtiſſimè eſt inter illa quæ diuina præſcribit authoritas: ſicut ſuprà ex Euangeliſtis & ex Paulo demonſtrauimus. Et ipſe Auguſtinus in principio Epiſtolæ, ad primum hoc genus expreſſè refert communicationem corporis & ſanguinis Domini. Valeat igitur quod hoc loco Auguſtin. pronunciat, non eſſe dubitandum, quin ita facere debeamus vt legimus. Alterã verò quæſtionem de ieiunis ſeu cœnatis, Auguſtinus refert ad tertiũ genus, quod liberas habet obſeruationes. Et hoc ita probat: Chriſtus ideò poſt vltimam Cœnam inſtituit Euchariſtiam. Voluit enim vltimum hoc infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum. Non autem præcepit, quo deinceps ordine (ſcilicet temporis) ſumeretur. Et addit Auguſtinus. Nam ſi hoc Chriſtus monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper acciperetur: credo quod eum morem nemo variaſſet. Ex Paulo verò diuerſum oſtendit. Ille enim arguit & emendat eos, qui ſuis menſis & cibis Dominicam cœnam miſcebant. Immenſum igitur diſcrimen eſt inter illa duo, Euchariſtiam non poſt alios cibos, ſed ieiunis dare: & communionem calicis, prorſus eripere fidelibus laicis. IIII. Conſtantienſis decreti ratio, eſt conſuetudo: vt Euchariſtia à laicis tantummodò ſub ſpecie panis ſuſcipiatur, ad euitandum aliqua pericula & ſcandala, rationabiliter eſt introducta. Periculum autem intelligunt, ne quid ex calice effundatur. Vnde indicant, tanta ſcandala ſacrilegij (ſicut vocant) naſci, vt propter euitanda pericula & ſcãdala illa, in vniuerſum laicis prohibeãt vſum calicis. Sed reſpondemus: Si pericula & ſcandala illa tãta ſunt, & vſq; adeo neceſſario & abſolute annexa ſunt cõmunioni calicis, vt his malis nulla alia cautiõe prouideri poſſit, niſi vſus Dominici calicis, fidelib. laicis prorſus eripiatur, interdicatur & prohibeatur, tota primitiua & vetus Eccleſia, ſacrilegij inſimulanda erit. Et redundabit hęc contumelia in ipſum authorem Sacramenti, qui tale quid inſtituit, quod ſine periculo ſcãdali & ſacrilegij in Eccleſia ſeruari non poſſit. Si vero hęc pericula non abſolute & neceſſario cõmunioni calicis annexa ſunt: alia igitur ratione, & aliis cautionib. occurrere licebit periculis illis, vt non opus ſit propterea prorſus abrogare vſum calicis. Nam & ſacratum panem in terrã poſſe excidere, Auguſtinus teſtatur 2. quęſt. 1. ca. Interrogo. Num vero ideo altera etiam ſpecies, atq; adeo totum Sacramentum eripiendum erit laicis? Certe præpoſtera illa ſolicitudo & prudẽtia, quod ideo prorſus prohibetur vſus calicis, ignota fuit veteri Eccleſiæ, vbi pericula talia, multo magis metuenda fuiſſent quam nũc. Singulis enim aut certe Dominicis diebus, tota cõmunitas cõmunicabat: & quidem ſæpe in tanta frequentia, quam totam ampliſſimæ Baſilicæ ſemel capere non poterãt, vt eodem die ſępe opus fuerit reiteratione celebrationis Cœnæ Dominicę: ſicut oſtendit Leo Papa epiſt. 81. Dabatur alicubi etiã infantibus Euchariſtia: imo ſanguinem Chriſti aliquando communicantes, domum ſecum deferebãt, ſicut de ſorore ſua Gorgonia, Naziãzenus refert. Serapionis puero apud Euſebium Euchariſtia infuſa datur ad ægrotum deferenda. Et quidẽ etiam ægrotis difficulter deglutiẽtibus, ſanguis Chriſti dabatur, in Canone 76. quarti Carthaginenſis concilij, & 11. Toletano canone.

Πρόφασις igitur, non αἰτία eſt, quod de periculo prætexuerunt Pontificij: imo tale quid non raro in veteri Eccleſia accidit. Apud Cyprianum enim ſermo. 5. de lapſis, diaconus puellæ infanti reluctanti, & os labiis obturanti, de calice infundit, quod tamen mox de pollutis viſcerib. erupiſſe legitur. Apud Chryſoſtomum tuv. ſtes militum in ſacrarium irrumpentium, ſanguis Chriſti effunditur. Et grauiter quidem Patres tulerunt, quãdo tale quid accidit: ſicut Auguſtinus teſtatur cap. Interrogo vos. non tamen tam immane ſacrilegium eſſe iudicarunt, vt propterea prorſus abrogandus eſſet vſus calicis: ſed adhibuerũt ſolicitudinem & cautiones, quantum quidem fieri potuit, ne tale quid per negligentiam accideret. Nunc vero in hac languida Eccleſiæ ſenecta, elapſis florentibus Eccleſiæ temporibus, prudẽtiores hac in parte eſſe volumus patribus, martyribus, cõfeſſoribus, ipſiſq; adeo Apoſtolis: imo ipſa Dei ſapientia à filiis ſuis iuſtificatur. Quid igitur prætextus, aut potius ſimulatio illa de periculo poſſit & valeat, contra tam illuſtria, ſolida & vrgentia Scripturæ fundamenta, & antiquitatis teſtimonia, illi etiam qui à Pontificis partibus non prorſus alieni ſunt, non diſſimulant.

Quinta ratio eſt, Cum firmiſſime credendum ſit, integrum Chriſtum, corpus & ſanguinem, tam ſub ſpecie panis quam ſub ſpecie vini veraciter cõtineri: ideo à laicis tantummodo ſub ſpecie panis, ſuſcipienda eſt Euchariſtia. Hoc argumentum repetitur in 3. Tridentino capitulo, eo vſque igitur eius explicationem differemus.

Sexta: Conſuetudo hæc diu eſt obſeruata, ergo habenda eſt pro lege. Hoc igitur pro cõceſſo ſumemus, totis mille & quadringentis annis poſt Chriſtum natum, nullam fuiſſe in Eccleſia legem, nullã ſynodalem aut dogmaticam conſtitutionẽ, Sacramentum Euchariſtię à laicis tantummodo ſub ſpecie panis eſſe ſuſcipiẽdum: ſed poſtremis illis temporibus, conſuetudinẽ talem, ſicut alia multa, paulatim in Eccleſiã inuectã. Quale enim ſit, quod dicunt: cõſuetudinẽ illam diu eſſe obſeruatam, explicabimus in 2. Trident. cap. Quod vero ad argumẽtum attinet, ſcio in politicis hoc valere: ſed in Eccleſia, verbo, inſtitutione, præſcripto & mandato Dei, nulla conſuetudo vel debet, vel poteſt præſcribere aut præiudicare. Et in hac ipſa materia, de calice ſcilicet Dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando, Cyprianus argumentum illud plane inuertit. Cum enim Aquarij, conſuetudinem quorundam, qui ante Cyprianum fuiſſent, pro ſe allegarent: Cyprianus nequaquam vult concede-

re,

re, conſuetudinem illam pro lege eſſe habendam: ſed conſuetudini opponit legem Euangelicam, de calice Dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando, inquit enim, legem Euangelicam & traditionem Dominicam vbiq; ita eſſe ſeruandam, vt ab eo quod Chriſtus docuit & fecit, non recedatur.

Hæ ſunt rationes, & hæc fundamenta Decreti Cõſtantienſis, quibus ſuperſtructa primum fuit lex abrogati, erepti, prohibiti & interdicti Dominici calicis. Illas vero rationes ad ordine in nuda forma recenſere volui: vt appareat, quã ſcilicet graues & iuſtæ ſint, ſicut eas Tridentinum capitulum appellat. Deinde vt facta collatione diſputationũ, quę de eadem materia poſt Cõcilium illud ſecutæ ſunt, cõſideretur, quomodo ſubinde alia quęſita ſint fundamẽta, & quomodo lãguentib. argumẽtis, noua ſubinde pharmaca adhiberi curarint Pontificij: vt ſcilicet forma & ſpecie plauſibiliori proponi poſſent.

Ad pleniorem autem Conſtantienſis decreti declarationem, pertinet tractatus Gerſonis de communione laicorum. Memorabile enim eſt, quod *Tracta. Gerſonis de communione Laicorum.* poſt promulgatum interdictum calicis, cum animaduerterent multis nõ ſatisfieri illis rationibus, quibus tanquam fundamentis interdictam prohibitionem ſuam ſuperſtruit: ſeniores Cõcilij Conſtantienſis petierunt à Iohanne Gerſone, vt is cõquireret alias grauiores & firmiores rationes, perſuaſiones & allegationes, quibus expugnari poſſint illi qui ægre ferebant, communionem ſub vtraque ſpecie à Chriſto inſtitutam, ab Apoſtolo cõfirmatam, & à primitiua Eccleſia obſeruatam, ſibi tam frigidis & ieiunis rationibus, ſicut in decreto Conſtantienſi ponũtur, eripi. Factum fuit hoc, biennio poſt promulgatum decretum. Promulgatio enim facta eſt, anno Domini 1415. die Iunij 15. Gerſon vero tractatum ſuum edidit Conſtantiæ, anno 1417. die Auguſti 20. Et dignũ eſt perpetua memoria ad omnem poſteritatem, quod ea illa Gerſonis annotatione habemus, quæ dictæ fuerint ſententiæ à Theologis in Conſtantienſi Concilio, cũ inſtituta eſſet deliberatio de rationib. prohibiti & erepti calicis. Ita enim inquit Gerſon: *Verba Gerſonis.* Præſentes ſunt in hoc Cõcilio de præclaris Vniuerſitatibus, tam numero quam merito præcellentes Theologi: vnde dicunt eorũ plurimi, qui ſuper hoc fuerunt ſimul cõgregati, quod cõſuetudo de non cõmunicando laicos ſub vtraq; ſpecie, licite & rationabiliter fuerit introducta, pręſertim poſt multiplicationem fideliũ: & hoc propter euitationem multiplicis periculi, irreuerentiæ & ſcãdali circa ſuſceptionem huius benedicti Sacramenti. Pericula autem hæc ita enumerãt. I. In effuſione. II. In deportatione de loco ad *Enumeratio periculorũ ob quæ vſus calicis laicis ſit interdictus.* locũ. III. In vaſorum ſordidatione, quę deberẽt eſſe ſacrata, nec paſſim tractata & tacta à laicis. IIII. In barbis longis virorum, V. In conſeruatione pro infirmis, poſſet enim acetum in vaſe generari, addito quod in æſtate bibiones aut muſcæ generarentur, quandoq; etiam putreſceret. VI. fieret multis quaſi abominabile ad bibendum, quando multi alij prębibiſſent. VII. In quo vaſe fieret conſecratio tanti vini, quãtum requireretur in Paſchate pro aliquot millibus perſonarum. VIII. Damnum eſſet in ſumptuoſitate vini: alibi enim vinum via inuenitur, alibi care comparatur. IX. Eſſet periculum in cõgelatione. X. Induceretur inde periculum falſæ credulitatis, quaſi tanta eſſet dignitas laicorum circa ſumptionem corporis Chriſti, ſicut & Sacerdotum. XI. Exiſtimaretur ſemper fuiſſe & eſſe neceſſaria communio calicis. Et ita peccaſſent omnes clerici, Doctores & Prælati, qui diuerſæ cõſuetudini ſe nõ oppoſuerunt voce & ſcriptis. XII. Putaretur virtus & efficacia huius Sacramenti, eſſe magis in ſumptione quam in conſecratione. XIII. Sequeretur, Eccleſiam Romanam non rite ſentire de Sacramentis, nec eſſe in hoc imitandam. XIIII. Sequeretur, Conſtantienſe Concilium in fide & bonis moribus erraſſe. XV. Eſſet occaſio ſchiſmatum in Chriſtianitate.

Has fuiſſe rationes Theologorum in Concilio Conſtantienſi, ex Gerſone diſcimus. Nec vero opus eſt ſingulis addere peculiares refutationes, plæræque enim tales ſunt, quarum nunc ipſos Põtificios pudet. De periculo effuſionis, ſupra diximus. De periculo deportationis, reſeruationis, itẽ de vaſorum contrectatione, facilis eſt reſponſio. Chriſtus *Origenes.* enim ſicut Origenes recte inquit, panem ſacratum & poculum benedictionis non iuſſit ſeruari in craſtinum, ſed dixit: Accipite, edite & bibite. Humanæ igitur traditiones ſunt. Et quia propter ſeruandas illas traditiones, vſus calicis, qui habet inſtitutionẽ & mandatum Chriſti, laicis prohibetur & eripitur: recte igitur huc accommodatur reſpõſum Chriſti, Marci 7. Relinquentes mandatum Dei, tenetis traditiones hominum. Item: Irritum facitis mãdatum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. Et ſapiẽs antiquitas, quæ & panem, & poculũ ſacratum ad infirmos & abſentes deportauit, & in hunc vſum alicubi & aliquando per tempus non longũ reſeruauit, de periculis illis nõ ita fuit ſolicita, vt propterea vſum calicis abrogaret. Noua igitur & ſera eſt hæc Pontificiorum prudentia, orta demũ poſt annum 1400. Et nihil horum periculorum timendum eſſet, ſi relictis hominum traditionibus, poculum benedictionis non reponeretur, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem ſtatim diſpenſaretur. De vaſis capacitate, apud veteres nulla ne nata quidem fuit quęſtio: cum tamen ſępius communicantium tanta eſſet frequentia, vt eam ne ampliſſimæ quidem baſilicæ capere poſſent: ſicut oſtendit Leo ad Dioſcorum, Epiſtola 81. Porro quam ridicula eſt ratio, de longis barbis virorum? Certe in primitiua Eccle- *IIII. Ratio prorſus ridicula.* ſia, non omnes fideles fuerunt imberbes: Et inter ipſos Apoſtolos (ſi vera eſt Nicephori deſcriptio) Petrus habuit criſpam & denſam barbam. Quod ſi omnino alterum faciendum eſſet: nonne potius longæ virorum barbæ reſecandæ eſſent, quam vſus Dominici calicis prohibendus? Quid vero de barbis in fœmellis fingunt, cum & illis poculum Domini denegent? Et hæc ſcilicet vna eſt de iuſtis & grauibus illis cauſis, quas Tridẽtinum Conciliũ celebrat. Eiuſdem grauitatis & iuſtitiæ eſt ratio de ſumptuoſitate vini: & quod abominabile quiddam ſit, ſi ex vno poculo multi bibant. Valde deiicata igitur iam facta eſt Eccleſia, cum antiquitas ſæpe repetat, ſignum & teſſeram eſſe Eccleſiaſticæ vnitatis, quod omnibus vnum poculum proponitur, ſicut Chryſoſtomus inquit. Illa vero ratio, non *Chryſoſtomus.* tantum leuis & ridicula, ſed prorſus falſa eſt, quod dicunt, ideo laicis ereptum eſſe vſum calicis, vt in ſumptione corporis Euchariſtiæ, maior ſit dignitas Sacerdotum quam laicorum. Paulus enim docet, in Chriſto Ieſu credentes omnes eſſe vnum: Galat. 3. Et hæc ratio iamdudum, quaſi ex profeſſo eſt explosa à Chryſoſtomo, Homil. 18. in 2. Corinth.

In poſtremis vero rationibus ingenue fatentur

Theologi Conſtantienſis Concilij, quæ præcipua & principalis cauſa ſit, quod tam pertinaciter digladientur de illa prohibitione calicis: ne ſcilicet erraſſe videantur clerici, Doctores, Prælati, Romana Eccleſia, & Concilium Conſtantienſe. Et hanc rationem Lector bene obſeruet.

Profecto niſi idoneus teſtis eſſet Gerſon, vix crederet aliquis tam leues, tam frigidas, tam futiles & ridiculas rationes à Theologis, ex præcipuis Vniuerſitatibus totius Chriſtiani orbis congregatis, in re tam graui & ſeria propoſitas fuiſſe.

Quando igitur Pontificij in hac diſputatione titulum vniuerſalis Cõcilij tanquam caput Gorgonis obiiciunt, opponatur ipſis denudata turpitudo rationum & fundamẽtorum, ex quibus extructum eſt decretum illud Conſtantienſis prohibitionis. Et quidẽ ipſe Gerſon rationibus illis, indignis appellatione Theologica, non ſatis fidit: ideo alias ipſe, à ſenioribus Concilij rogatus cõquiſiuit, quæ, quales in tali cauſa eſſe poſſint, nude & ſimpliciter tanquam in tabella ſpectandas proponam: hoc potiſſimum conſilio, vt ex collatione Lector conſideret, quid ex Gerſonis ſchola Tridentini mutuati ſint: & quomodo eaſdẽ rationes, alia ſpecie, rectiua ſcilicet & callidiori artificio proponant. Hæc collatio aliquem poſtea habebit vſum.

Sequuntur rationes Gerſonis

I. Prima igitur Gerſonis ratio hæc eſt: Circa inſtitutionem & miniſtrationem Sacramẽtorum, quædam ſunt de neceſſitate Sacramenti, & de iure diuino: vt ſcilicet conſecratio fiat per talem verborum formam, & in tali materia panis. Quædam vero tantummodo ſunt de neceſſitate præcepti Eccleſiæ, & de iure humano ſeu poſitiuo; vt ſcilicet conſecratio fiat in azymo, in templo ſeu altari ſacrato, cum talibus veſtibus, cum lumine, cum Epiſtola & Euangelio: item ieiuno ſtomacho. Talia enim ſunt inuariabilia, & ab Eccleſia poſſunt immutari. Et inter hæc ponit etiam vſum calicis, hoc eſt, vſum calicis, qui habet verbum, inſtitutionem, præſcriptum & mandatum filij Dei, in eodem loco & gradu ponit, cum Pontificiu veſtitu miſſificatorum, cum accenſis cereis, cum lampadibus certo ritu excantatis, &c.

II. Secunda: Sumptio Euchariſtiæ ſub vtraq; ſpecie à laicis, nunquã fuit præcepti iuris diuini: attamen dum fiebat præcipiente vel permittente, vel conniuente Eccleſia, bene fiebat. Nunc vero dum certa ratione inoleuit oppoſita cõſuetudo per Eccleſiã laudata & iuſſa: ſumptio talis eſt temeraria, præſumptuoſa, ſcandaloſa, ſeditioſa, & ex conſequenti, æternæ damnationis inductiua. Iucundum erit poſtea videre, quomodo eadem argumenta à Tridentinis, non in tam aperta & craſſa forma, ſed ſubtiliori artificiu limitata proponantur.

III. Tertia: Chriſtus Iohannis 6. dicit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Sed ibidem mox dicit: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Ergo communio ſub vtraque ſpecie non eſt neceſſaria: ſed ſufficit, ſi tantummodo ſub ſpecie panis ſumatur. Idem argumentum in 1. Tridentino cap. repetitur.

IIII. Quarta: Spiritualis manducatio & bibitio ſemper eſt neceſſaria. In paruulis vero, & in caſu neceſſitatis, tota communio Sacramentalis non cadit ſub neceſſitate ſalutis. Ergo pars eius, ſcilicet vſus calicis, poteſt etiam extra neceſſitatem adultis laicis prohiberi & eripi. Hoc argumentum primus Tridentinus Canon recte notat, cum inquit: Ex neceſſitate ſalutis, &c.

Quinta: Gerſon agnoſcit, quam male ſonet in piorum auribus, quod decretũ Conſtantienſe, cum concedat Chriſti inſtitutionem præſcribere vſum vtriuſq; ſpeciei, tantum illam clauſulam opponat: Hoc non obſtante, &c. ideo varia quærit pharmaca, vt languenti huic argumento, prudens aliquod pharmacum iuxta Euripidẽ adhibeat. Summa vero huc redit: Scripturam ſacram non eſſe ita recipiendam nude & in ſolidũ, contemptis aliis traditionib. hominum, quin debeat ad veram intelligentiam habendam, iuribus humanis, & canonibus, & decretis, & gloſſis Doctorum frequenter & humiliter vti. Imo expoſitionem Scripturæ à veteribus traditam, recipere interpretationem recentiorum. Et tandem concludit, Scripturam in ſui expoſitione finaliter reſolui in authoritatem & conſuetudinem vniuerſalis Eccleſiæ. V.

Hanc Gerſonis ſententiam, poſtea Nicolaus Cuſanus apertius & craſſius explicauit, Epiſtol. 2. ad Boemos, inquit enim: Scripturas ad tempus adaptari, & varie intelligi, ita vt vno tempore, ſecundum currentem vniuerſalem ritum exponantur: mutato vero ritu, iterum ſententia mutetur. *Nicolaus Cuſanus.*

Huius argumenti neruos retinent quidẽ Pontificij: ſed in tanta luce Euangelij, non audent illud in tali forma proponere, ſed aliis artificiis inſtitutionem Chriſti eludunt, ſicut poſtea oſtendemus.

Sexta: Videt Gerſon, & hoc non parum habere incõmodi, quod decretum Conſtantienſe videatur ſimpliciter concedere, in primitiua Eccleſia, in conuentibus Eccleſiaſticis, fuiſſe cõmunem & vniuerſalem vſum cõmunionis ſub vtraque ſpecie. Et quãuis hoc Gerſon negare, & contrariũ ſiue teſtimoniis ſiue exemplis docere non poteſt: addit tamen, probabilius videri, quod hæc obſeruatio nũquam à tẽpore Doctorum cõmunius apud omnes extiterit. Et hæc Gerſonis commonefactio, excitauit Põtificios procuratores noſtri temporis, quod aliqua talia exempla, quibus hoc probare in ſpeciẽ conantur, conquiſierunt: ne ſcilicet opus amplius ſit fœda illa clauſula: Hoc non obſtante. VI.

Septima: Quando antiquitatis teſtimonia & exempla teſtantur, populum fidelem debere bibere ſanguinem Chriſti: dicit Gerſon, hæc exponenda eſſe de Sacerdotibus, qui celebrant pro toto populo: vt populus dicatur ſanguinem Chriſti bibere, quia miniſtrantes pro eis illum bibant: quia ſcilicet (ſicut Gabriel Biel dicit) Sacerdos eſt os Eccleſiæ. Hæc ratio talis eſt, quod ex Pontificiis iam aperte & in tali forma, illa vti audet. VII.

Octaua: Auguſtinus licet de communicatione laicorum ſub vtraque ſpecie, ſæpius tanquam neceſſaria loquatur: inuenitur tamẽ dixiſſe: Crede, & manducaſti. Et eodem modo dicere potuit: Crede & bibiſti. Ergo cõmunio laici ſub vini ſpecie, non eſt neceſſaria: ſed prohibito vſu calicis, poteſt lex conſtitui vt Euchariſtia à laicis tantummodo ſub ſpecie panis ſuſcipiatur. Sed multo plus eſt in hac concluſione, quam in præmiſſis. Auguſtinus enim in illo dicto nihil quicquam vel ſomniauit, de mutilanda & mutanda teſtamentaria filij Dei inſtitutione. Sed diſputat, Chriſtum in concione Ioan. 6. non loqui de Capernaitica laniena corporis ſui, ſed de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem, inquit enim: vt quid paras dentes, & ventrem? Crede, & manducaſti. II. Dictum illud recte ac- VIII. *Auguſtinus.*

com-

commodatur ad ſalutarem ſumptionem Euchariſtiæ, ad quam fide accredere oportet. III. Vſurpatur etiam de caſu neceſſitatis, quando ſcilicet non poteſt haberi copia Sacramentalis communionis, tunc enim valet illud Auguſtini: Crede & manducaſti. Inde vero nulla ratione ſequitur Conſtantienſis cõcluſio. Et ſi tale quid inde ſequeretur, non Dominici calicis, ſed panis Euchariſtici vſus abrogandus & prohibendus eſſet: nec laicis tantum, ſed vniuerſaliter omnibus, generaliter enim Auguſtinus dicit, Crede & manducaſti.

Prima vero & vltima Gerſonis ratio hæc eſt: Inuocandum potius eſſe auxilium brachij ſecularis, quam per ratiocinationes agendum, cum de determinatio Concilij iam tráſierit in rem iudicatá. Item, in expugnatione diuerſum ſentientium, proficere videretur, ſi Imperator acciperet factum illud proſequendum & terminandum, cum potentia etiam brachij ſecularis. Ita Gerſon. Et notetur, hanc eſſe primam & vltimam Cõſtantienſem probationem, quia videtur valde eſſe compẽdiaria. Diſerte etiam ſe declarat Gerſon, contra quos diſputet. Dicit enim, aſſerentes ſumptionem Euchariſtiæ eſſe licitam & vtilem laicis, tantum errare, quantum illos qui dicunt eam eſſe neceſſariam, de neceſſitate præcepti diuini & iuris indiſpenſabilis.

Et hæ ſunt rationes, tempore Conſtantienſis Concilij diſputatæ & propoſitæ, quando primum nata eſt iniuſta & impia illa lex interdicens, prohibens & eripiens laicis vſum Dominici calicis, contra inſtitutionem Chriſti, cõtra traditionem Apoſtolorum, & obſeruationem primitiuæ Eccleſiæ.

ARGVMENTA BASILIENSIS Concilij.

Mox vero poſt 20. ferme annos, in Baſilienſi Concilio, eadem prohibitio repetita & confirmata fuit. Et operæprecium eſt obſeruare, quomodo tunc ſtatim quædam rationes Conſtantienſis Concilij, vt nimis aperte & craſſe expoſitæ, cœperint alia forma proponi.

Primo enim, quia ſentiebant pias aures, Conſtantienſi illa clauſula non immerito offendi, Licet Chriſtus inſtituit ſub vtraq; ſpecie, hoc tamen non obſtante, cõſuetudo, &c. rationem illam paululum immutatam, ita proponunt: Laicos & clericos non conficientes, non aſtringi ex præcepto Domini, ad ſumptionem vtriuſq; ſpeciei. Illam vero correctionem, ex Gerſonis commonefactione ſumpſerunt: quam etiam Tridentinum Concilium imitatur, ſicut ſuo loco explicabimus.

II. Nec illa forma Cõſtantienſis argumẽti placuit Baſilienſibus: Licet in primitiua Eccleſia Euchariſtia à fidelib. ſub vtraq; ſpecie ſuſciperetur: hoc tamen non obſtante, &c. Baſilienſe igitur Concilium argumentũ illud ita format: Eccleſia ordinare habet, quomodo miniſtretur hoc Sacramentũ, prout pro reuerentia ipſius Sacramẽti, & ſalute fidelium viderit expedire. Et hoc argumentum quomodo in 2. Tridentino cap. repetatur, poſtea videbimus.

III. Modo iuxta ordinationẽ ſeu obſeruationem Eccleſię cõmunicarint, ſiue ſub vna, ſiue ſub vtraq; ſpecie, proficit digne cõmunicantibus ad ſalutem. Quare vero non potius iuxta ordinationem Chriſti, & traditionem Apoſtolorũ, quam primitiua Eccleſia religioſe ſecuta eſt? Cogitetur autem quæſo, quid ſit ſalutem promittere illis, qui relinquentes mandatum Dei, tenent traditiones hominum: imò qui abrogant mandatum Dei, propter ſuas traditiones, Marc. 10. Ad dignam certe communicationem omnino requiritur fides. Sed fides ex auditu, auditus vero per verbũ Dei. Ergo vbi à verbo Dei diſceditur, non poteſt eſſe vera fides. Et Cyprianus diſputans de calice Domini ſanctificando, & plebi miniſtrando, ad illos qui ab eo quid Chriſtus magiſter fecit, docuit & præcepit, humana inſtitutione decedunt, accommodat illud Eſaiæ, Fruſtra colunt me mandata & doctrinas hominum docẽtes. *Cyprianus.*

Memorabile vero eſt, quomodo illam Baſilienſem rationem, Iacobus Zieglerus cõtra Vualdenſes amplificarit & illuſtrarit, hæc enim ſunt eius verba, de communione ſub vna ſpecie: Hũc panem ſub obedientia Romanæ Eccleſiæ manducamus, certi quia ob hoc obſequium fidei, viuemus in æternum. *Iacobus Zieglerus.*

IIII. Sub vna ſpecie, integre eſt tot' Chriſtus: ergo altera poteſt vel omitti, vel abrogari & prohiberi.

V. Conſuetudinem non vetuſtiſſimam vnius ſpeciei, Baſilienſes cenſent pro lege habẽdam propter has cauſas. I. Quia eſt rationabiliter introducta. Rationes vero ſunt tales, ſicut illas ex deſcriptione Gerſonis ſupra recenſuimus. II. Quia diutiſſime eſt obſeruata. Hoc vero oſtendemus falſum eſſe, in explicatione ſecundi Tridentini capituli. III. Quia eſt a Doctoribus commendata. Intelliguntur autem non Doctores veteris & purioris Eccleſiæ, ſed qui tunc in ſcholis regnabant, quam graues vero fuerint ipſorum commentationes, ex Gerſonis annotatione iam didicimus.

ARGVMENTA NOSTRO TEMPORE diſputata, pro mutilatione communionis.

Veniamus iam ad noſtrorum temporũ diſputationes: vbi accenſa rurſus, ſingulari Dei beneficio, luce verbi Dei, neceſſitas impoſita fuit Pontificiis, vt ex Scriptura quærerent prætextum aliquem huius mutilationis. Et quia videbãt, in hac luce verbi Dei, nõ amplius locum habere clauſulã illam, Hoc non obſtãte, nouo igitur & ſubtiliori artificio, formandæ fuerunt rationes. Non autem integras illas diſputationes retexemus, ſed tantum monſtrabimus, ex collatione, quomodo ſubinde requiſita ſint alia & noua fundamenta, cum priora, ne ipſis quidem Pontificiis ſatiſfacerent: & quomodo veteres rationes nouo artificio limatæ, alia ſubinde ſpecie reformatæ ſint. Id quod euidens indiciũ eſt, cauſam quam Pontificij procuratores in hac diſputatione ſuſtinent, eſſe malam, dubiam, infirmam, languẽtem & ruinoſam. Quæ enim noua nunc cõminiſcuntur fundamenta, non ſunt illa, ex quibus extructum primum fuit decretum huius mutilationis: ſed conductitij rhetores, ſophiſtico artificio talia poſt factum excogitant, vt illi parti, cui operam ſuam elocarunt, liberaliter inſeruiant, & quoquo modo ſatisfaciant. Illa igitur tantum, quæ noſtris temporibus à procuratoribus regni Pontificij, ſeu noua, ſeu renouata, in hac diſputatione propoſita ſunt, breuiter notabimus.

Et primo hoc obſeruetur. Quia in Scriptura extat manifeſta & certa deſcriptio teſtamentariæ inſtitutionis filij Dei, viderunt illam lucem, non poſſe hoc quidem tempore animis hominum eripi, ſi cum Conſtantienſi Concilio dicatur: Hoc non obſtante, vel, ſi cum Baſilienſi Concilio ſine probatione fingatur, non omnes fideles illo mandato Chriſti conſtringi. Quærendus igitur fuit prætextus ex detortis quibuſdam Scripturæ ſen-

rentis, an hoc forſan artificio, tenebræ poſſent ſimpliciorum oculis obduci. Vel certè vt illud aſſequerentur, quod Auguſtinus contra literas Petiliani inquit: Ambigua & peregrina teſtimonia, malam cauſam vel moras faciendo ſuſtentant.

Auguſtinus.

Et quidem cùm tempore Concilij Conſtantienſis & Baſilienſis, in Scriptura nulla potuerint argumenta inuenire, excepto 6. cap. Ioannis, recentibus Pôtificiæ turpitudinis patronis, tanta ſuppetit argumentorum copia, vt etiã ex veteri teſtamẽto probare (ſi Dis placet) poſſint, fidelibus laicis eripiendũ eſſe vſum Dominici calicis. Oſius enim in confeſſione Petricouiẽſi, ita argumentatur: Sicut in veteri Teſtamento diſcrimen inter Sacerdotes & laicos tale erat, quòd populus de ſacrificiis quæ erant in materia ſolida, ſimul edebat, de libaminibus verò, quę liquoribus conſtabant, non populo, ſed ſolis Sacerdotibus fas erat bibere, Leuit. 4. 6. & 16. ita in nouo Teſtamento laicis probibendus eſt vſus Dominici calicis, vt ſit idẽ diſcrimẽ inter Sacerdotes & laicos, quod fuit in veteri Teſtamento. Atqui in veteri Teſtamento, non Sacerdotes ad propugnandã & illuſtrandam ordinis ſui dignitatẽ hoc conſtituerãt, ſed Dei erat ordinatio. In nouo verò Teſtamento, filius Dei cœnam inſtituit communem omnibus fidelibus, hoc eſt, diſcipulis ſuis, in qua calix Domini, pari conditione cunctis traditus eſt, ſicut Theophylactus inquit. Et de vniuerſa Eccleſia Paulus inquit: Omnes in vnum ſpiritũ potati ſumus. Non ergo ſequitur. In veteri Teſtamento fuit ex Dei ordinatione, in participatione ſacrificiorum, tale diſcrimẽ inter Sacerdotes & populum. Ergo licet communionem Euchariſtiæ Christus inſtituerit, Apoſtoli tradiderint, primitiua Eccleſia ſeruarit ſub vtraq; ſpecie, tamen vt diſcrimen illud veteris Teſtamenti eodẽ modo extet etiã in nouo Teſtamento, mutanda potius per homines, & mutilãda erit teſtamẽtaria inſtitutio filij Dei. Quaſi verò nullũ deberet diſcrimen eſſe, inter tempora veteris & noui Teſtamenti. Quid igitur eſt abrogatio veteris Teſtamenti, ſi ideò mutanda eſt inſtitutio Chriſti, vt nullum ſit diſcrimen inter vetus & novum Teſtamentum? Et quid opus eſt prolixa refutatione, cùm argumẽtum illud, in illa ipſa planè forma, quaſi ex profeſſo reiectũ atq; exploſum fuerit, in vera & puriori antiquitate, præcipuè verò à Chryſoſtomo Homilia 18. in 2. Epiſt. ad Corint. cuius verba ſuprà annotauimus. Veteres etiam ex vſu Mannæ, & aquæ ex petra, probarunt uſum vtriuſq; ſpeciei communem eſſe omnibus fidelibus, in nouo Teſtamẽto. Illud verò egregium eſt, quòd Eccius in locis communibus ſacrilegium erepti calicis iuſtificat inde, quòd Dominus prædixerit de poſteris Heli: vt quicunq; venerit ad Sacerdotem, ei dicat: Dimitte me, obſecro, ad vnam partem ſacerdotalem, vt comedam buccellam panis. Bella meherclè conſequentia, maledictum & ſuppliciũ, quod propter atrocia ſcelera Deus poſteris Heli minatur, trahere ad vniuerſum fidelem populum in Eccleſia, & quidem ita, vt propterea fidelibus laicis beneficium & priuilegium Dominici calicis, à Chriſto ipſis indultum, & ab Apoſtolis traditũ, prohibeatur & eripiatur. Digna profectò eſt Icciana hæc ratio, quæ referatur inter argumenta Theologorum Conſtantienſis Concilij, quæ ſuprà recitata ſunt. Qualis enim cauſa eſt quam defendunt, tales etiam ſunt rationes.

Oſius.

Eccius pro mutilatione cõmunionis.

Sed audiamus porrò, quas ex nouo Teſtamento rationes proferant, quibus clariſſima verba Inſtitutionis eludere conantur. Eccius inter cætera argumenta, allegat etiam ſententiam Pauli, 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum imolatus eſt Chriſtus. Epulemur itaque in azymis ſynceritatis & veritatis. Quia ibi mentio fit epulationis, & non bibitionis: item azymorum, & non vini, fingit igitur ſe probaſſe, Paulum tradidiſſe Corinthiis, in cõmunione Euchariſtię vſum vnius tantummodò ſpeciei. Singulari verò Dei iudicio factum eſſe interpretor, quòd tales patronus, & tales rationes ſortita eſt impia mutilatio cœnæ Dominicæ. Certè ſi aliàs non conſtaret, ipſa rationum & argumentorũ qualitas oſtendere poſſet, qualis ſit cauſa illa quam defendunt Pontificij. Quod enim Paulus Corinthiis tradiderit vſum vtriuſq; ſpeciei, manifeſtiſſimum eſt, 1. Cor. 11. Et tamen tàm perfricta frons eſt in procuratoribus regni Pontificij, vt non vereantur contrarium de Paulo fingere: idq; teſtimonio planè nihil ad rem faciente. Vt enim Eccio hoc largiamur, quòd iuxta ſuum morẽ verbum ἑορτάζειν, pro crapulatione interpretatur: certè de cœnæ Dominicæ vel vna vel vtraq; ſpecie ſumenda, in illa ſententia Paulus planè nihil loquitur: imò diſertè ſe declarat, quòd non loquatur de azymis triticeis vel materialibus, dicit enim, In azymis ſynceritatis & veritatis. Imò ipſos fideles vocat azymos. Quin igitur ex illo loco Eccius vſum etiam ſacrati panis ex cœna Dominica aufert, vt Chriſtiani ſeipſos deuorent, quia ſunt azymi. Et tamen propter tales rationes volunt nos abiicere clariſſima verba inſtitutionis cœnæ.

Alia argumenta Eccij

Eiuſdem dexteritatis eſt hæc Eccij ratio. Quotidie oramus: panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. Miretur forſan Lector, quo artificio petitio illa Dominicæ orationis accommodari poſſit ad defenſionem mutilationis Cœnæ Dominicæ. Sed dicam tibi: Inquiſitor quidam hæreticæ prauitatis, ſcripſit contra Valdenſes. Is argumentũ hoc ita format. Veteres teſtantur, Apoſtolos in celebratione cœnæ Dominicæ, adhibuiſſe recitationẽ orationis Dominicę. Sed in illa tantùm fit mentio panis, non etiam vini. Apoſtolicũ igitur eſt, laicis prohibere & eripere vſum Dominici calicis. Et per conſequens: licet Chriſtus cœnam ſuam inſtituit, ſub panis & vini ſpecie: Eccleſia tamẽ inde vſque ab Apoſtolorum temporibus, orationem Dominicam dixit contra illam Chriſti inſtitutionẽ, petens abrogationem & prohibitionem Dominici calicis, vt tantùm ſub vna ſpecie communicaretur. Petit enim panem tantùm. Illam verò precationem Eccleſiæ, Deus vſque ad Cõſtantienſe Concilium, hoc eſt, per annos 1400. non exaudiuit. Ita ergo Chriſtus in oratione Dominica docuit orare, cõtra communionem ſub vtraq; ſpecie: & quidem biennio ante, priuſquam cœnã Dominicam inſtitueret. Quomodo igitur Romanus Pontifex iam quibuſdam nationibus concedit vſum vtriuſque ſpeciei, ſi pugnat cum oratione Dominica, qua panem tantum perimus? Num vero oratio Dominica laicis tantum præſcripta eſt? Quid ſi Sacerdotes dum celebrant, etiam orant, Panem noſtrum, &c. Ergo & illis eripiendus erit vſus calicis.

Et hæc cum tam abſurda ſint, non veretur tamen Concilium Tridentinum, omnes illas rationes ex vna fidelia dealbare, quod ſcilicet ſint graues & iuſtæ: cum certiſſimum ſit, petitionem illam Dominicæ orationis, non loqui de cœna Dominica. Et licet veteres quidam, allegoriam inde

extru-

extruant: nota tamen eſt regula, ex allegoriis non facienda eſſe dogmata, quæ non ſunt in alijs certis & manifeſtis Scripturæ locis fundata. Multo minus igitur admittenda erit allegorica probatio, contra manifeſta verba teſtamentariæ inſtitutionis filij Dei. Et allegoria illa, ſi obſtinate vrgeatur, ſimpliciter tollet vtramq; ſpeciẽ Euchariſtiæ. Sicut enim non facit mentionem vini, ita nec de ſubſtãtia, nec de ſpecie panis materialis petitionem illam allegoria vult intelligi. Et veteres qui allegoria illa vſi ſunt, nihil minus cogitarunt, quam de prohibẽdo, abrogando & eripiẽdo vſu Dominici calicis. Et in veteri Eccleſia, ne ſeptem quidem illi dormientes, de argumentatione iſta ex oratione Dominica cõtra verba inſtitutionis quicquam ſomniarunt.

Sed propius pedẽ conferunt Pontificij, demonſtraturi ex Scriptura communionem ſub vna ſpecie, Paulo & reliquis Apoſtolis, imo ipſi Chriſto & vſurpatam & probatam fuiſſe.

Hoc vero eſt artificium illud, quod Cõſtantienſi & Baſilienſi Concilijs prorſus ignotum fuit.

Argumentum Colonienſ. Ieſuitarum. Ex Paulo igitur Colonienſes Ieſuitæ ita argumentantur, 1. Corinth. 10. vbi fit mentio frangendi panis, & benedicendi calicis, ponitur vtraq; ſpecies. Mox vero poſtea, vbi ad participationem ſeu ſumptionem ventum eſt, dicit: Omnes ex eodem pane participamus. Sacerdotibus igitur conſecrantibus, vtraq; ſpecies debetur, laicis vero vna tantummodo ſufficit. Hoc vero Eccleſiæ ignotũ fuit, tempore veteris Interpretis, qui habet: Omnes de vno pane & de vno calice participamus. Et Tridẽtinum Decretum edicit, veterem & vulgatam illam editionem eſſe habendam pro authentica, quam nemo reiicere, quouis prætextu audeat vel præſumat. Qui fit igitur, quod hoc in loco vetus editio à Põtificiis non habetur pro authentica: ſed reiicitur hoc prętextu, quod Grę: us textus ibi nõ facit mentionem calicis? Sed intelligat Lector, Decretũ hoc velle: Quando vetus editio ſuffragari videtur erroribus, & abuſibus regni Pontificij, vt tunc habeatur pro authentica, quando vero illis repugnare iudicatur, tunc libere poſſe eam reiici.

Refutatio argumenti. Sed ad rem ipſam reſpondeamus. Paulus deſcribens morem cõmunionis in Eccleſia Corinthiaca (Dicit enim, tanquam intelligẽtibus loquor) meminit & panis & calicis Domini. Formaturus vero argumentum ex communione Euchariſtiæ, quod accõmodet ad diſputationẽ de idolorumthytis, ſatis habet ex vna parte id ſumpſiſſe. Nõ quod vnius tãtum partis ſumptio vſitata fuerit apud Corinthios, mox enim illis, quos dehortatur ab idolothytis, inquit: Non poteſtis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, &c. Nõ autem ad ſolos miniſtros Eccleſię pertinet hęc diſputatio Pauli, de idolothytis. Et cap. 12. inquit: Omnes in vnum Spiritum potati ſumus. Clariſſime vero cap. 11. deſcribitur, quod Corinthiis Paulus tradiderit vſum vtriuſque ſpeciei. Nihil igitur Pontificiorum mutilationi patrocinatur ſententia illa Pauli, ſicut Græce legitur. Quidam ex particula diſiũctiua, apud Paulum 1. Corinth. 11. argumentum formant contra vſum vtriuſque ſpeciei. Paulus enim dicit: Qui comederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indigne. Sed in diſiunctiuis ſatis eſt, alteram partem poni. Paulum ergo liberum facere fingũt, ſiue ſub vna, ſiue ſub vtraque ſpecie Euchariſtia ſumatur. Sed facilis & plana eſt reſponſio. Si in verbis inſtitutionis, & in alijs locis vbi diſponitur & deſcribitur forma cœnæ Dominicæ, Scriptura vteretur particulis diſiunctis, non parum certe roboris haberet argumentum. Iam vero Paulus recitans inſtitutionem Chriſti, vtitur particula copulatiua, inquit enim: Similiter & poculum, &c. 11. Repetens ſuam traditionẽ, quomodo Chriſti inſtitutionem ad vniuerſam Eccleſiam accommodarit, & quomodo præſcripſerit formã celebrandæ Cœnæ Dominicæ, vtitur aliquoties particulis copulatiuis. Tertio, Deſcribens vſum communionis in Eccleſia Corinthiaca, vtitur etiam copulatiua particula. Hæc adeo ſunt manifeſta, vt argumentum illud de particula diſiunctiua in altera ſentẽtia, valde paucis inter ipſos Põtificios probetur. Neq; enim Paulus in illa ſententia præſcribit, diſponit aut præcipit de modo communionis, id quod in aliis ſentẽtiis, per particulam copulatiuam facit: ſed loquens de digna & indigna ſumptione, vtitur diſiunctiua particula, vt oſtendat, parẽ reuerẽtiam vtriq; parti deberi, & pluribus modis poſſe reatum incurri in ſumptione Euchariſtiæ, vtrã enim partem quis cõtumelia affecerit, reus erit. Et recte retorquetur hoc argumentum in ipſos aduerſarios. Quia enim, iuxta Ambroſij ſententiam, indignus eſt Domino, qui aliter celebrat hoc myſterium quam à Chriſto traditum eſt, qui ergo in vna parte ſeruant inſtitutionẽ Chriſti, in altera vero eam violant, mutant & mutilant, non releuantur vllo prętextu. Diſiunctiua enim particula oſtendit, eos incurrere reatum, qui ſiue in vſu panis, ſiue in vſu calicis, pręter & cõtra inſtitutionem agunt. Diſtinctiua igitur illa particula apud Paulũ, non probat aut confirmat Pontificiam mutilationẽ, ſed acriter eam taxat & damnat, & monſtrat fontes refutationis præcipui Pontificij argumenti, quod ſcilicet ſatisfiat inſtitutioni Chriſti, ſi vna ſpecies digne ſumatur, cum Chriſtus integer & totus, ſub vna etiam ſpecie adſit. Paulus vero pronunciat incurri reatum, quando aliquid contra inſtitutionem committitur, ſiue in panem, ſiue in poculum Domini.

Sed quicquid ſit de traditione Pauli, & de conſuetudine Paulinarum Eccleſiarum, dicunt ab aliis Apoſtolis communionem ſub vna ſpecie, & traditam & ſeruatã fuiſſe. Sed quibus quæſo documẽtis hoc probant? Roffenſis ex apocrypho Euangelio ſecundum Hebræos citat, Chriſtum poſt ſuam reſurrectionem Iacobo Iuſto porrexiſſe Euchariſtiã, ſub panis tantummodo ſpecie. Et ex Legẽda citat, Chriſtum Dionyſio Sacramentum hoc miniſtraſſe ſub ſola panis ſpecie. Et inde habere originẽ communionẽ ſub vna ſpecie. Sed quia non apocryphorum commenta, nec fabularum figmenta, quærimus, ſed Scripturam flagitamus: ideo alius quęrendus fuit prætextus. Oſius igitur affirmat, quicquid Paulus vel tradiderit vel fecerit de vtraque ſpecie, Iacobum certe in Hieroſolymitana Eccleſia, & tradidiſſe & ſeruaſſe communionem ſub vna tantum ſpecie. Quia Actorum ſecundo, in deſcriptione exercitiorum Hieroſolymitanæ Eccleſiæ recitatur fractio panis, & nulla ibi fit mentio vini. Quia vero animaduertit Oſius, quantum incommodi habeat, ſi ponantur contraria docuiſſe Paulus & reliqui Apoſtoli; cum quidem inter illos qui Paulo dextras conſenſionis, ante conſcriptam Epiſtolam ad Corinthios dederant, Iacobus etiam fuerit, Galat. ſecundo, Ideo fingit Iacobum hoc feciſſe in Hieroſolymitana Eccleſia, non quod contrarius eſſet Paulo, ſed vt oſtẽderet, liberum eſſe commu-

Roffenſis.

Oſius.

Argumentum ex loco Actorum 2.

nicate ſiue ſub vtraq;, ſiue ſub vna ſpecie. Sed expendamus, an tantum ſit argumenti huius robur, quo inſtitutionē cœnæ mutilare poſſint Pontificij. Quis enim verba inſtitutionis Chriſti, & Paulinæ traditionis clariſſima ſunt: ſi ab illis nos dimouere volunt, neceſſe eſt vt argumēta, quibus illud efficere volunt, longè ſint clariora, certiora & firmiora, quàm ipſa inſtitutio. Sed deſcriptio Act. 2. non ſatis apertè, certò & firmiter oſtēdit, an de vulgarib. epulis, an verò de cœna Dominica, locus iſte intelligendus ſit. Chryſoſtomus enim fractionem panis, Act. 2. & 20. nō interpretatur de adminiſtratione cœnæ Dominicæ, ſed de vulgari & quotidiano cibo. Et Oecumenius colligens Græcorum interpretationes, de vulgaribus cibis locum illum interpretatur: quòd ſcilicet ſignificetur vilis & parabilis victus ſine delitiis, eo quòd Lucas dicit, ipſos frangentes panē ſumpſiſſe cibum. Et quidem Græcus textus non obſcurè oſtendit, mentionem fieri de tali fractione panis, quæ ad cibum ſeu alimentū pertineat. Dicit enim, per diem in templo congregatos fuiſſe fideles ad auditum verbi: poſtea in domibus fregiſſe panem ad alimentum. Ita enim loquitur: κλῶντες ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς, hoc eſt, Frangentes panem ſumebāt alimentum. Quis igitur ſanæ mentis, propter locum ambiguum & obſcurum, à clariſſima luce verborū Chriſti & Pauli ſe dimoueri patietur? Certè ſi tempore Conſtantienſis & Baſilienſis conciliorū iudicatum fuiſſet, vſum vnius tantùm ſpeciei ex illo loco vel ſpecie aliqua poſſe probari, non intermiſſum fuiſſet hoc argumentum: nec opus fuiſſet vel frigidis aliis rationibus, vel flagitioſa illa clauſula: Hoc non obſtante. Nulla igitur firma & manifeſta eſt certitudo argumenti, quod contra communionem ſub vtraq; ſpecie, ex loco Actor. 2. ſumitur.

Chryſoſtom.

Infirmitas argumenti ex loco Actor. 2.

Non ignoro autem, veteres quoſdam fractionē illam panis, Act. 2. intelligere de celebratione Euchariſtiæ. Quam interpretationē non reiicio, maximè quia Act. 20. vna Sabbathi, cùm Paulus concionaturus eſſet, dicitur Eccleſia conueniſſe ad frangendum panem, quod Beda ex Auguſtino interpretatur de celebratione myſteriorum. Sed ne hoc quidē modo, illa fractio panis patrocinabitur Pontificiæ mutilationi, id quod tribus firmiſſimis argumētis probabo. I. Nullus ex omnib. veteribus fractionem illam panis ita interpretatus eſt, quòd Apoſtoli vnam tantum Euchariſtiæ ſpeciē, altera prætermiſſa vel abrogata, fidelibus in Eccleſia diſpenſarint: multò minus hoc dogma inde extruxerunt, verba inſtitutionis de calice, non pertinere ad laicos, ſed illis vel poſſe vel debere vſum Dominici calicis prorſus interdici, prohiberi & eripi. Certus ſum, ex tota vera antiquitate, tale nihil poſſe proferri. Status igitur quæſtionis non propriè hic eſt: An veteres quidam fractionem panis, Acto. 2. de celebratione Euchariſtiæ intellexerint: ſed, an docuerint Apoſtolos vnam tantùm partē Euchariſtiæ laicis præbuiſſe, abrogata & erepta altera. Et quidem, an inde extruxerint dogma Pontificiorū, de mutilanda inſtitutione II. Pontificiorum axioma eſt, Sacrilegium eſſe, ſi Sacerdos celebrans cōficeret non vtramq; ſpeciem, ſed panem tantùm. Si igitur Actor. 2. quia tantùm panis exprimitur, ideò ſimpliciter excludendum eſt poculum Domini, ſequetur, Apoſtolos Cœnam Dominicam panis tātummodò, non etiam calicis conſecratione celebraſſe. Quod Pontificij admittere non poſſunt. Si igitur dixerint, ſicut aliter dicere non poſſunt, ex inſtitutione per Synecdochen ſupplendū eſſe de cōſecratione alterius etiā ſpeciei, licet nominatim nō exprimatur: iam manifeſtè admittunt Synecdochen, & concedunt, breuē illam hiſtoriæ notationem intelligendam & interpretandā eſſe iuxta deſcriptionē inſtitutionis Cœnæ Dominicæ. Nec patebit ipſis hoc effugiū, ſi dicere voluerint, Lucam non deſcribere, quid Apoſtoli vel cōſecrarint, vel ipſi ſumpſerint: ſed tantùm, quid populo diſpenſarint. Nam Act. 20. Paulus Apoſtolus ſcribitur fregiſſe panem, & ipſe guſtaſſe. Nec iuxta ſua axiomata dicere poſſunt: Paulum ibi vnam tantùm ſpeciem ſumpſiſſe: fuit enim tunc conficiens (ſicut Pontificij loquuntur) quia fregit panem. Nolint igitur velint, coguntur in illis locis concedere & admittere Synecdochen, quæ non aliunde quàm ex verbis inſtitutionis, ſupplenda eſt. Rectè igitur & nos dicimus, Apoſtolos in fractione illa panis, diſpenſaſſe Euchariſtiam, non præter vel contra, ſed iuxta inſtitutionem Chriſti, qui & panem & poculum præbuit. Inſtructio enim Apoſtolica eſt, Docete eos ſeruare, quæ ego præcepi vobis.

Obiectio de fractione panis, Actor. 2. tribus argumentis refutatur.

Pontificiorum axioma.

III. Fractio illa panis non tantùm cæteris Apoſtolis, ſed ipſi etiam Paulo tribuitur, Acto. 20. Paulum verò celebrationem, diſpenſationem & vſum Cœnæ Dominicæ tradidiſſe ſub vtraq; ſpecie, non Corinthiis tantùm, ſed omnibus qui inuocant nomen Domini, in omni loco, manifeſtè ipſe teſtatur, 1. Cor. 11. Sed Lucas hiſtoricus nominat fractionē panis, phraſi Hebræis vſitatiſſima: qua cōuiuium, cœnam aut refectionem, quæ cibo & potu conſtat, deſcripturus, ſimpliciter nominat fractionem, aut mādụcationem panis. Inſaniret autem, qui legens in hiſtoriis (manducare panem) contendere vellet, homines illus ſine potu vixiſſe. Nec verò ex ſola phraſi de Synecdoche diſputamus. Sed hanc Synecdochen, & quidem in hoc ſenſu Apoſtolis vſitatam fuiſſe, Paulus manifeſtè oſtendit. Nam 1. Cor. 11. vbi expreſſe tradit vſum vtriuſq; ſpeciei, tamen ita loquitur: Non licet Dominicam Cœnam manducare. Item, Quando conuenitis ad manducandum. Ibidem dicit, Non diiudicans corpus Domini, vbi tamen in eadem periodo bis copulatiuè coniungit edere & bibere.

Porrò obiter hoc adiiciam, quòd Roffenſis, & poſt eum Ieſuitæ Colonienſes ex opere imperfecto, in Matthæum, quod Chryſoſtomo, ſed falsò adſcribitur, probare nituntur, Paulum in naui, Actor. 27. ſub vna tantùm ſpecie diſpenſaſſe Euchariſtiam Lucæ, & reliquis diſcipulis.

Si Sophiſtæ in prophanis materiis, vt in laudanda quartana febri, tyrannide Buſiridis, & ſimilibus ita luderent, aliquo modo ferendum eſſet. Sed in re ſeria, pertinente ad conſcientias piorum, ita ludere ſacroſanctæ Scripturæ ſententiis, & quidem ad euertenda clariſſima verba teſtamentariæ inſtitutionis filij Dei, nefarium profectò & ſceleratum eſt. Lucas enim Act. 27. non breuiter, non obſcurè, nec ambiguè, ſed clariſſimè multis repetitionibus diſertè declarat, non agi in illa hiſtoria de celebratione Cœnæ Dominicæ, ſed de ſumptione vulgaris cibi, poſt multam & longam inediam.

Et quidem de Euchariſtia hiſtoriam illam interpretari, ſi fiat ſine iniuria & deprauatione inſtitutionis Chriſti, catachreſis eſt, non admodum ſanè probanda, nec imitanda, fit enim præter veritatem hiſtoriæ, aliquo modo tamen tolerandæ. Autor

enim

enim operis imperfecti, nihil inde ſtatuit, quod ab inſtitutione Chriſti diſſentiat. Sed detorquere illã hiſtoriam ad mutationem, violationem & mutilationem Cœnæ Dominicæ, cùm de Euchariſtiæ diſpenſatione prorſus nihil ibi dicatur, nefariũ profectò & ſceleratum eſt. Et vel hinc æſtimari poteſt, qua conſcientia cauſam iſtam agant conducti illi procuratores regni Pôtificij. Eccius enim, cùm in omnibus illis argumentis, ex Apoſtolorũ ſcriptis contortis, videat non ſatis eſſe præſidij, poſtremò dicit, communionem laicorum ſub vna ſpecie, eſſe vnum, quod veniat ex tacita traditione Apoſtolorum. Et ne vnum quidem ſcriptorẽ nominare potaſt, qui inter Apoſtolicas traditiones dogma illud referat. Sed vnum axioma habet Pontificia Eccleſia, quod Petrus Aſotus his verbis explicat: Quicquid Romana Eccleſia credit & ſeruat, quod ex Scriptura probari non poteſt, vt illud ſimpliciter credatur ex traditione Apoſtolorum venire.

Eccius.

Axioma Pontificia Eccleſia.

Aliud argumentum ex hiſtoria Lucæ 24.

Nec verò ſolis Apoſtolis maculam illã inurunt, quaſi à teſtamentaria inſtitutione Chriſti diſceſſerint: ſed ipſum filiũ Dei, fingunt poſt reſurrectionẽ exemplo & facto deſtruxiſſe, quod in vltima Cœna, inſtitutione & præcepto ædificarat. Dictitant enim, Chriſtũ poſt reſurrectionẽ duobus diſcipulis in Emaus, Euchariſtiã ſub vnica ſolius panis ſpecie tantúmodò præbuiſſe, atq; ita ipſum, tanquam certiſſimum ſui ipſius interpretem, facto oſtendiſſe, quo modo inſtitutionem cœnæ intelligi velit: quòd ſcilicet mandatũ de vtriuſq; ſpeciei ſumptione, pertineat nõ ad laicos ſed ad ſolos Sacerdotes, laicis verò vnius ſpeciei communionem ſufficere. Et non parum ſanè roboris haberet hoc argumentũ, ſi certò, manifeſtè & firmiter demonſtrari poſſet, Chriſtum facto & exemplo docuiſſe, ad laicos pertinere nõ totam inſtitutionem, ſed tantũ vnã partem eius, de panis ſcilicet ſpecie. Sed quoniam verba inſtitutionis manifeſta ſunt, & clariſſimum eſt Pauli teſtimonium, inſtitutionem Cœnæ pertinere ad totam Eccleſiã, id quod à Domino ſe accepiſſe teſtatur, omnino neceſſe erit, teſtimonium quod diuerſum doceat, longè eſſe clarius, certius & firmius, vt euidentiæ & certitudinis robore nos dimoueat à verbis inſtitutionis, & à traditione Pauli, à Domino accepta. Quæſtio igitur eſt: An ex illa hiſtoria euidenter, certò & firmiter demõſtrari poſſint tria hæc capita. I. Quòd Chriſtus in Emaus, duobus illis diſcipulis dederit Euchariſtiã. II. idq; ſub vnica ſolius tantùm ſpecie. III. & quidẽ ita, quòd hoc facto voluerit docere, laicis tantùm vnam ſpeciem eſſe dandam, non habita ratione inſtitutionis. Multis antè argumentis conuincitur & demõſtratur, tria illa capita non poſſe certò euidẽter & firmiter in hiſtoria illa oſtẽdi. Quòd 1. fractio illa panis in Emaus, fuerit Euchariſtiæ diſpenſatio, ex Lucæ deſcriptione, nec clarum, nec certum eſt. Nam & vulgares concœnationes ſeu refectiones vocantur in Scriptura fractio panis. Iſa. 58. Thren. 4. Matt. 14. Nec verba illa (quòd acceptum panem legitur benedixiſſe, & confractum dediſſe duobus illis) conuincunt fuiſſe Euchariſtiæ diſpenſationẽ. Nam & Matt. 14. & 15. de panibus & piſcibus in deſerto eadem verba vſurpantur, vbi nemo vel fingere audet, fuiſſe Euchariſtiæ diſpenſationẽ. Formalia verò verba, quæ oportet ad elementum accedere, vt fiat Sacramentũ: ſcilicet, Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meũ, non legimus in hiſtoria illa fractioni panis addita fuiſſe à Chriſto. Nec

Refutatio.

virtuti panis illius, tribuitur apertio oculorum, ſed hiſtoria ſimpliciter narrat, dum Chriſtus panem frangeret, & diſtribueret, apertos ipſis fuiſſe oculos, ſicut poſtea Apoſtolis recitãt, agnitũ ſibi fuiſſe Chriſtum in fractione panis, non vi & virtute panis. Non igitur euidenter & certò probari poteſt, fractionem illam panis fuiſſe diſpenſationem Euchariſtiæ. Circumſtantiæ verò textus, non obſcurè de vulgari cœna loquuntur. Erat enim tempus cœnæ, & in diuerſorio ad menſam hoſpitis, epulis inſtructam recumbebant. More verò qui etiamnũ apud Iudæos vſitatus eſt, Chriſtus panem benedixit & fractũ diſtribuit. Et quia diſcipulis noti erant ritus Chriſti, in benedictione & fractione panis, inde ipſum agnouerunt. Adeò verò non eſt certũ, an hiſtoria illa loquatur de diſpenſatione Euchariſtiæ, vt nec olim Conſtantienſe & Baſilienſe, neq; nunc Tridentinum concilium auſum fuerit, pro defenſione vnius ſpeciei teſtimoniũ illud allegare: quod tamen fortiſſimum eſſet, ſi certò & euidenter de illis conſtaret, quæ procuratores Pontificij, audacter hiſtoriæ huic affingunt. Nicolaus Lyranus, qui centum fermè annis ante Conſtantienſe concilium ſcripſit, hiſtoriam illam interpretatur nõ de Euchariſtia, ſed de vulgari fractione panis.

Nicolaus Lyranus.

Et Vvilhelmus Vvideford, qui contra articulos Vicleſi ſcripſit, anno 1396. expreſſe dicit: nec ex textu, nec ex gloſſa, nec ex antiquis Doctoribus poſſe probari fractionem panis, Lucæ 24. fuiſſe panis conſecrati.

Vvilhelmus Vvideford.

Et Alphõſus de Caſtro, in opere aduerſus hæreſes lib. 6. cùm diu multũq; de hiſtoria illa diſputaſſet, tandem concludit, ſe hac de re nihil definire velle.

Alphonſus de Caſtro.

Cùm igitur certò non conſtet, hiſtoriam illam Lucæ 24. pertinere ad diſpenſationẽ Euchariſtiæ: ſtulti certè eſſemus, ſi pateremur nos à manifeſto, certo & firmo præſcripto & mandato inſtitutionis abduci per dubium, incertum & ambiguum teſtimonium. Huc enim rectè accommodatur, quod Auguſtinus habet contra Petiliani Epiſtolam capite 16. Non ea colligant & commemorent, quæ obſcurè, vel ambiguè, vel figuratè dicta ſunt, quæ quiſq; ſicut voluerit interpretatur, ſecundum ſenſum ſuum. Talia enim rectè intelligi, exponiq; non poſſunt, niſi prius ea, quæ apertiſſimè dicta ſunt, firma fide teneantur. Sed proferte aliquid, quod non egeat interprete; nec vnde conuincamini, quod de alia re dictum ſit, & vos illud ad veſtrũ ſenſum detorquere conamini. Hæc Auguſtinus.

Auguſtinus.

Nos verò habemus clariſſimum teſtimonium, quomodo Chriſtus nõ tantùm in vltima cœna inſtituerit Euchariſtiã, verumetiam quomodo poſt aſcenſionẽ ſuam tradiderit Paulo, quòd inſtitutionem de vtraque ſpecie, velit accommodari ad vniuerſam Eccleſiam, ſicut ſuprà hoc oſtendimus.

Nec fingendum eſt, Chriſtũ ea quæ & in vltima cœna inſtituit, & poſt aſcenſionẽ repetita ad Paulũ traditione cõfirmauit, facto illo in Emaus voluiſſe infringere & euertere, cùm Paulus dicat de illa mãducatione & bibitione, donec veniat ad iudicium.

Quicquid igitur de hiſtoria illa diſputetur, hoc certum eſt, formam celebrandi & adminiſtrandi Euchariſtiam, non eſſe Eccleſiæ in hiſtoria illa præſcriptam. Non enim additum eſt mandatum, vt factum illud Chriſti imitemur: additum verò eſt tale mandatũ, & præſcripta forma adminiſtrationis cœnæ Dominicæ in verbis inſtitutionis, & in Paulina traditione. Hoc fundamentũ te-

Hiſtoria Lucæ 24 nel quaquam pertinet ad diſpenſationem Euchariſtia.

nentes

nentes, aberrare non poſſumus. Aliàs enim omnia facta Chriſti, ſine certo verbo ad nos pertinente, imitari nõ debemus. Nec ipſi Pontificij, qui hiſtoriam illam de conſecratione, adminiſtratione, & diſpenſatione Euchariſtiæ interpretantur, poſſunt nudè & ſimpliciter eam iis tueri, quin cogantur multa, quorũ in hac hiſtoria, expreſſa mentio non fit, ex inſtitutione Chriſti addere & ſupplere. Et hoc ita probabo, vt nullus tergiuerſandi locus ſit Pontificiis. Quæro enim, an Sacerdoti contra formam & præſcriptum inſtitutionis, liceat ſolo pane cõſecrato, & calice in totum prætermiſſo, myſteria Euchariſtiæ celebrare? Certè ipſi docent, ingẽs hoc ſacrilegiũ eſſe. Atqui illud ſequitur ex hac hiſtoria, ſi prætermiſſa inſtitutione, ea tantùm facienda ſunt in celebratione Euchariſtiæ, quæ expreſſis verbis Lucas ſcribit facta eſſe in fractione panis in Emaus. Quæro itẽ, an Euchariſtia confici vel poſſit, vel debeat ſine verbis illis formalibus: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meũ, &c. Atqui ſequetur hoc omnino, ſi non iuxta præſcriptũ inſtitutionis, ſed iuxta ea tantùm, quæ in Emaũtica fractione panis facta eſſe ſcribuntur, Cœna Dominica celebrãda eſt.

Hæc duo Pontificij admittere & concedere non poſſunt. In quaſcunq; igitur partes ſe vertant, coguntur in duobus illis ad formã inſtitutionis recurrere, ſi hiſtoriam Emaunticã ſimpliciter de adminiſtratiuue Euchariſtiæ interpretandã eſſe contẽdant. Et nobis ſufficit illud, quòd per has duas quæſtiones Pontificiis velint, nolint, neceſſariò extorquetur, formam celebrandæ Euchariſtiæ non poſſe ſimpliciter & totã ſumi ex Emauntica hiſtoria, ſed ſumendã eſſe ex præſcripto inſtitutionis. Atq; ita inciſus eſt neruus huius argumenti. Quòd igitur Emaunticã hiſtoriam, ſi omnino intelligenda eſſet de celebratione Euchariſtiæ, malumus ex verbis inſtitutionis interpretari, quàm præſcriptum & mãdatum inſtitutionis mutare & mutilare, propter obſcuram illam hiſtoriam, hoc eſt, quòd malumus formam celebrandæ & adminiſtrandæ Euchariſtiæ, ex inſtitutione, quam ex hiſtoria illa ſumere: eius rei habemus graues rationes. Ad illud enim quod in inſtitutione Chriſtus fecit, additum eſt in ſingulis partibus mandatum, Hoc facite. Quod Paulus affirmat durare debere vſq; ad conſummationem ſeculi. De facto verò Emauntico, non extat vllum mandatum Dei, vt illud imitemur.

Pontificij verò illa, quæ de Hiſtoria Emauntica diſputant, nõ tàm in contextu Lucæ fundant, quàm in Patrũ quibuſdam ſententiis, qui fractionem illã panis, per allegoriã ad doctrinã de Euchariſtia accommodant. Ad quas ſententias multa poſſent reſponderi. Neq; enim omnes illi loci, de Euchariſtiæ celebratione loquuntur, quos Patres eò accõmodant: ſicut manifeſtum eſt de 6. cap. Ioannis, & 27. Actor. Sed quicquid ſit de allegoricis illis Patrum interpretationibus: hoc in quo ſtatus huius diſputationis conſiſtit, conſtat, apud Patres non tantùm non dogma, ſed ne diſputationem quidem talem extare, Chriſtum illo facto in Emaos voluiſſe oſtẽdere, non totã inſtitutionem cœnæ, ſed tantùm dimidiam eius partẽ pertinere ad laicos, & vel oportere, vel licere vnam tantùm ſpeciem Euchariſtiæ, altera prætermiſſa & ſubtracta laicis diſpenſare. Hæc non tantùm non dogmatizata, ſed ne diſputata quidem in Patrũ ſcriptis oſtendi poſſunt. Imò Græci non tantùm vſum vtriuſq; ſpeciei, pro vniuerſa Eccleſia retinuerunt, ſed & tradiderunt, & ſæpè repetiuerunt dogma illud, vſum vtriuſq; ſpeciei ex inſtitutione Chriſti, pertinere ad vniuerſam Eccleſiã, & ad Sacerdotes & ad laicos, ſicut ſuprà teſtimoniis ipſorum demonſtratum eſt. Apud Auguſtinum verò locus extat manifeſtiſſimus, tract. 2. in Canonicam Ioan. vbi in illa ipſa allegoria de fractione panis in Emaus, diſertè & expreſſis verbis meminit manducationis & bibitionis in Euchariſtia, loquens de vniuerſa Eccleſia, hæc enim ſunt eius verba: Diſcipuli eum nõ agnouerũt, niſi in fractione panis. Et verè, qui non ſibi iudiciũ manducat & bibit, in fractione panis Chriſtum agnoſcit. Hæc ſententia manifeſtiſſimè oſtendit, Auguſtini allegoriã, ſicut & reliquorum Patrum de fractione illa panis, nihil patrocinari mutilationi Cœnæ Dominicæ, quæ à Pontificiis in Eccleſiam inuecta eſt. *Verba Auguſtini.*

Et hæ fermè ſunt Scripturæ ſententiæ, quas Pontificij procuratores in diſputationib. noſtrorum temporum, ad iuſtificandam mutilationem Cœnæ Dominicæ contorquent. Quæ enim præterea ex 6. capit. Ioannis argumenta nectunt, & quæ diſputant de præſcripto & mandato inſtitutionis, quod non ad vniuerſam Eccleſiam, ſed ad ſolos Sacerdotes pertineat: illa locum ſuum habebunt in explicatione primi Tridentini capituli.

Hoc igitur eſt vnum genus argumentorum, quibus Pontificij in hac cauſa vtuntur, ex Scripturæ ſcilicet teſtimoniis. Alterum genus argumentorũ, quibus vel maximè & præcipuè nituntur, ſumunt ab autoritate & poteſtate Eccleſiæ. Operæ preciũ autem eſt obſeruare, quomodo inter Pontificios apertius alij, alij tectius, alij ſubtilius & circumſpectius, alij craſſius & impudentius locum illũ communẽ de authoritate & poteſtate Eccleſiæ, accõmodent ad defendendã mutilationem Teſtamentariæ inſtitutionis Chriſti. Pighius diſputans de cõmunione ſub vna ſpecie, ſimpliciter dicit: Romano Pontifici, Petri vicario, dictum eſſe à Chriſto, vt quodcunq; in vniuerſo ſuo regno hic ſuper terrã figeret, refigeret, obligaret aut ſolueret, hoc ipſum ita fixum, refixum, obligatum, ſolutumq́ue coram Deo habitũ iri in cœlis. & ad decretum Conſtantienſe, ſententiã Deuteronomij 17. expunctis clauſulis cõditionalibus (indicabũt tibi iudicij veritatẽ. Item, Facies quodcũq; docuerint te, iuxta legẽ Domini) tanquam ad merum & meram Conciliorum imperium, ſine vlla limitatione vel exceptione ita accommodat: Facies quodcunq; dixerint tibi, qui præſunt Eccleſiæ, ſequerisq́; ſententiã eorum, nõ declinabis nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram. Qui verò ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto Iudicis morietur homo, cunctusq́; populus timebit. Oſius verò ad legem illam Conſtantienſem accõmodat Platonis ſententiam, 1. de Legibus. Vobis vna certè lex erit præclariſſima, quæ iubeat, ne quis iuuenũ quærere audeat, rectè ne an contra leges ſe habeant, ſed vno omniũ ore, vnaq́; voce recte, tanquam à Dijs poſitas concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quicquã à iuuenibus cogitari. Latomus ad Bucerũ ſcribens, inquit: Cùm rudis adhuc eſſet prima Eccleſia, ritum à Chriſto acceptum religioſè tenuit, donec docta à Patrib. intellexit, vtrãq; ſpeciem conuenire Sacerdotibus, laicos ſolo pane cõtentos eſſe poſſe. Craſſum hoc apophtegma, ne ipſis quidem Pontificiis probatur: licet declarat ſe, quòd talẽ ruditatẽ primitiuæ Eccleſiæ tribuerit, ſicut Ouid. ſcribẽs, inquit:

——————— *Rudis indigeſtaq́; moles.*

Argumenta ſumpta ab authoritate Eccleſiæ.

Pighius.

Oſius.

Latomus.

Et

Et hi quidem ingenue & aperte explicant, quæ ſit Pontificiorum ſententia in loco communi, de autoritate & poteſtate Eccleſiæ. Alij vero illā quidem ſententiam, ſed paulo rectius & ſubtilius proponunt. Dicunt enim, Euangelium concedere Eccleſiæ libertatē in externis ritibus ſeu ceremoniis, quas pro ratione ædificationis poſſit variare & mutare. Et hoc loco multis declamāt, propter externos ritus non eſſe turbandas Eccleſias, nec vnitatem eius ſcindendam. Adducunt etiam exemplum Vrbi, quem Auguſtinus Epiſt. 86. acriter reprehendit, quod propter ieiunium Sabbathi totas Eccleſias turbaret & damnaret. Sed hoc argumentum, quacunque ſpecie amplificatum, facile ipſis eripitur & excutitur. In ritibus enim adiaphoris, habet Eccleſia poteſtatem, non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Non autem habet libertatem & poteſtatem docendi aut ſtatuendi aliquid contra mandata Dei, ſeu abrogandi & prohibendi vllam partem mandati diuini, quod pertinet ad Eccleſiā, ad miniſterium, & ad nouum Teſtamentum. Ipſis enim Pontificiis notæ ſunt veterū ſententiæ: Nullo modo quod Dominus iubet, bonus ſeruus mutat. Et 25. quæſt. 1. Sciendum ſummopere eſt, quod inde nouas leges condere poteſt Pontifex, vnde Euangeliſtæ aliquid & Prophetæ nihil dixerunt. Vbi vero aperte Dominus vel Apoſtoli eius, & eos ſequentes ſancti Patres, ſententialiter aliquid definierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, vſq; ad animam & ſanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerūt Prophetæ & Apoſtoli, deſtruere, quod abſit, niteretur, non ſententiam dare, ſed magis errare conuinceretur. Et quid opus eſt, plures veterum ſententias conquirere, cum habeamus manifeſtam Pauli ſententiam: Si quis præter id quod accepiſtis, vobis euāgelizauerit, ſi fuerit, vel Apoſtolus, vel Angelus de cœlo, anathema ſit. Quid vero Eccleſiæ à Paulo de adminiſtratione cœnæ Dominicæ acceperint, certum & manifeſtū eſt, 1. Cor. 11. Sed propius pedē conferentes dicunt, in ipſa celebratione Euchariſtiæ, ſicut ea à Domino vſurpata eſt, multa eſſe variata, mutata & abrogata, in quibus nemo Eccleſiā poſſit damnare, quaſi in Chriſti mandatū cōmiſerit. Chriſtus enim veſperi poſt cœnā, præmiſſa prius ablutione pedū, & māducatione agni Paſchalis, dedit Euchariſtiā. Hæc vero Eccleſia non ſeruat, nec quiſquam vt neceſſariū exigit, vt tātum duodecim, & quidem accumbentes ad menſam, ſicut in prima Cœna factum eſt, ad communionem admittantur.

Sed & hoc argumentum facile ſoluitur per vſitatam regulam: De diſſimilibus non eſt idem iudiciū. In inſtitutione enim cœnæ Dominicæ, quædam pertinent ad ſubſtantiam cœnæ Dominicæ, quibus additum eſt mandatū Chriſti: Hoc facite, accipere ſcilicet panem, benedicere, frangere, diſtribuere, manducare. Similiter & calicem accipere, benedicere, diſtribuere, bibere, & hoc facere ad cōmemorationem Chriſti. De reliquis vero circumſtantiis, quas pro ratione temporis tunc Chriſtus ſeruauit, nullum tradidit, vel præſcriptum, vel mandatum. Dicit enim: Hoc facite. Non autem addit, vt illud fiat tali tempore, & ſeruatis reliquis circumſtantiis, non mandatis. Et modeſtiſſima eſt Auguſtini ſententia, Epiſt. 118. Si hoc Dominus non præcepiſſet, ſed tantū monuiſſet, vt ſemper poſt cœnam diſpenſaretur & acciperetur Euchariſtia, credo, quod nemo illum morem mutaſſet. Non igitur valet conſequentia à circumſtantiis liberis & non mandatis, ad ſubſtantialia cœnæ Dominicæ, quæ habent præſcriptum & mandatum diuinum, quod Paulus dicit durare debere vſq; ad glorioſum aduentū Chriſti, 1. Corinth. 11.

Axioma.

Tandem igitur Colonienſe antididagma, petit iugulum cauſæ. Conatur enim probare, etiam in ipſis Sacramentorum ſubſtantialibus, vt in materia & forma, quæ habent præſcriptum & mandatum diuinum, Eccleſiam, & quidem etiam Apoſtolorū tempore oſtendiſſe ſuam libertatem & poteſtatem, quædam mutandi, variandi & abrogandi, idque in Baptiſmi Sacramento, cuius maior ſit neceſſitas, cū ſcriptum ſit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Documenta vero probationis ſunt: Chriſtus iuſſit baptizare in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti, Et hæc eſt forma Baptiſmi, ab ipſo filio Dei inſtituta, præſcripta & mandata. Sed Apoſtoli formam illam mutarunt, variarunt, & ad tempus abrogarunt, leguntur enim tantum in nomine Chriſti baptizaſſe, Actor. 2. & 19. Et hoc argumentum ad præſentem controuerſiam ſpecioſe poteſt accommodari, Licet Chriſtus in forma Baptiſmi expreſſe & diſtincte recitet nomen Patris, Filij, & Spiritus ſancti, tamen Apoſtoli iudicarunt, hoc non eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed poſſe mutari, eo quod in Chriſti nomine propter eſſentiæ vnitatem, etiam Patris & Spiritus ſancti nomen comprehendatur. Eodem ergo etiā modo, licet Chriſtus vtramq; ſpeciem Euchariſtiæ, ſeorſim & diuiſim (ſicut veteres loquūtur) inſtituerit, tamen quia Chriſtus integer & totus, cum corpore, ſanguine, anima & ſpiritu adeſt, in altera etiā ſpecie. Eccleſia igitur recte iudicauit, vtramq; ſpeciem nō eſſe neceſſariam laicis, ſed poſſe ipſis ſufficere alteram tantum: Sicut enim Apoſtoli, ex argumentatione de vnitate eſſentiæ mutarunt inſtitutionem Baptiſmi, ita Eccleſia ex argumentatione de concomitantia, recte potuit mutare inſtitutionem cœnæ, de vtraq; ſpecie. Sed reſpōdeo: Scriptura non dicit, Apoſtolos ita baptizaſſe in Chriſti nomine, vt mutata & abrogata forma Baptiſmi, à Filio Dei præſcripta & mandata, nomen Patris & Spiritus ſancti prorſus præteritū, omiſſum & exclusum fuerit in actione & adminiſtratione Baptiſmi: hoc eſt, quod in Baptiſmo nulla ab Apoſtolis expreſſa & diſtincta mentio facta fuerit nominis Patris & Spiritus ſancti, ſed tantum nominis Chriſti. Sicut memini monachum quendam opponere locum, Acto. 8. Tantū in Chriſti nomine baptizati erant: cum textus ibi ſimpliciter dicat, Samaritanos nondum accepiſſe viſibilia dona Spiritus, ſed tātum baptizatos fuiſſe in nomine Chriſti, ſicut in Græco textu hoc manifeſtum eſt. Petrus igitur, qui Acto. 2. dicit, Baptizemini in nomine Chriſti, expreſſe nominat Deum Patrē, enim inquit 1. Pet. 3. Baptiſma eſſe ſtipulationem bonæ conſcientiæ erga Deum, propter reſurrectionem Chriſti, qui eſt in dextera Patris. Et Actor. 2. vbi nominat Baptiſmum in nomine Chriſti, diſerte & expreſſe dicit: Accipietis donū Spiritus ſancti. Item: Vobis eſt promiſſio, & liberis veſtris, & omnibus qui adhuc procul ſunt, quos Dominus Deus veſter aduocabit. Ita Paulus, qui Rom. 6. dicit, nos in Chriſtum baptizatos. Et Epheſ. 5. Chriſtum mundare Eccleſiam lauacro aquæ in verbo. Is, Tit. 3. diſerte & expreſſe, in doctrina Baptiſmi mentionem facit nominis Patris, Filij, & Spiritus ſancti. Dicit enim, Deus nos ſaluos fecit per lauacrum rege-

Refutatio.

nerationis & renouationis Spiritus ſancti, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum. Imo Actor. 15. Paulus pronunciat illos nec recte, nec in nomine Chriſti baptizatos, qui ignorabant an eſſet Spiritus ſanctus. Et de illo loco Ambroſius diſputans li. 1. de Spiritu ſancto, ca. 3 dicit, non eſſe plenum Baptiſma, niſi in nomine & confeſſione Patris, Filij, & Spiritus ſancti.

Planum igitur eſt, Apoſtolos nequaquā mutaſſe vel variaſſe formam Baptiſmi, à Chriſto traditam & præſcriptam, ita vt ſine mentione & nomine Patris & Spiritus ſancti, in ſollus Chriſti nomine baptizarint. Sciebant enim, Inſtitutioni Baptiſmi, Matth. 28. annexam eſſe hanc clauſulam: Docentes eos ſeruare, quæ præcepi vobis. Quia vero Lucæ hiſtorici propoſitum non erat, deſcribere quomodo & qua forma Apoſtoli baptizarint: illud enim ex inſtitutione conſtabat, cum igitur Baptiſmum illum noui Teſtamenti à Chriſto inſtitutum hiſtorice breuitate notare & nominare vellet, non neceſſe habuit ſemper repetere totā inſtitutionē de materia, forma, vſu & fructu Baptiſmi, ſed vt peculiari appellatione, Baptiſmū illum diſtingueret à Iohannis Baptiſmo, & à legalibus Iudæorum Baptiſmis, nominauit baptiſmū in nomine Chriſti, ſumpta appellatione, Primo, ab effectu, in Baptiſmo enim Pater, Filius & Spiritus ſanctus diſpenſant, applicāt & obſignant communionem meritorum, mortis & reſurrectionis Chriſti: ſicut Rom. 6 Gala. 3. Tit. 3. 1. Pet. 3. Scriptura tradit. Secundo, ſumpta eſt appellatio ab autore, qui Baptiſmū Inſtituit, vt in nomine Chriſti baptizare, idem ſit quod iuſſu, mandato & auſpiciis Chriſti baptizare. Quomodo vero ipſe baptizari mandarit, conſtat ex inſtitutione. Baptiſmus igitur in nomine Chriſti non recte adminiſtratur, niſi iuxta Inſtitutionem in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti detur. Non igitur verum eſt, Apoſtolos formam Baptiſmi à Chriſto præſcriptam, mutaſſe, mutilaſſe & abrogaſſe.

Altera antidagmatis probatio hæc eſt, Chriſtus præcepit baptizare, cum immerſione totius corporis in aquam, id enim affirmant, verbum βαπτίζειν ſignificare. Sed Eccleſia hoc indicat nō eſſe neceſſarium, ſed ſufficere, ſi baptizatio fiat vel perfuſionē, vel aſperſione aquæ. Et tamen hoc pertinet ad ſubſtātialia Baptiſmi. Reſpondeo: Si verbū βαπτίζειν ſimpliciter ſignificaret, totū corpus in aquam immergere: nemo morē immerſionis vel potuiſſet vel debuiſſet mutare. Sed Paulus certiſſimus interpres, dicit baptizare eſſe mundare ſeu purgare per lauacrum aquæ in verbo. Siue igitur per ablutionē quæ fiat adhibita aqua, Epheſ. 5. Tit. 3. Act. 2. ſiue adhibitio aquæ fiat mergendo, tingendo, perfundēdo ſeu aſpergēdo, eſt baptizatio: eſt enim purgatio ſeu ablutio per lauacrū aquæ. Nec ad lauacrum neceſſario requiritur, immerſio ſub aquam. Et ablutio etiam manuū, lectulorum, æramentorum, & poculorum, quæ fit adhibitione aquæ, ſiue mergendo, ſiue tingēdo, ſiue perfundendo, Mar. 7. vocatur Baptiſmus. Nec in baptiſmo Chriſti talē fieri neceſſe eſt confricationē corporis cum aqua, ſicut fit, quando ſordes corporis detergendæ ſunt, 1. Pet. 3. Chriſti igitur mandatū eſt, vt in baptiſmo fiat purificatio ſeu ablutio per lauacrū aquæ. Quo vero modo ablutio illa fieri debeat ſiue mergendo, tingēdo, perfundēdo, ſiue aſpergēdo, Chriſtus nō præſcripſit. Nulla igitur hac in re, mutatio fit in ſubſtātialib. Baptiſmi.

Diſputant etiam de trina tinctione, quæ mutata ſit. Sed certum eſt, Chriſtum non præſcripſiſſe & mandaſſe, ſiue vnicam, ſiue binam, ſiue trinam tinctionem: nec prohibuiſſe, ſi pluries fiat, in vnico Baptiſmo. Satisfit enim inſtitutioni, quando fit ablutio, adhibita aqua. *Trina tinctio in Baptiſmo non neceſſaria.*

Quod vero dicunt, Chriſti præſcriptum & præceptū eſſe, vt infantes non prius baptizentur, quam doceri poſſint, illud vero Eccleſiā priuata autoritate, contra præſcriptū & mandatum Chriſti mutaſſe Anabaptiſticū & falſum eſt, ſicut oſtendimus in loco de baptiſmo. Nullo modo igitur verum eſt (probari enim nō poteſt) Eccleſiā habere poteſtatem mutādi, variandi, mutilandi, abrogandi & prohibendi aliquid eorū, quæ de ſubſtantialibus Sacramentorum à filio Dei tradita, præſcripta & mandata ſunt. Vera enim Eccleſia non dominatur fidei, 2. Cor. 1. ſed ſedens ad pedes vnici magiſtri Chriſti, reuerenter & obedienter verbū eius audit, Matth. 21. Lucæ 19. ædificata enim eſt ſuper fundamentū Prophetarum & Apoſtolorū. Eph. 2. ſemper ſibi proponens illud: Docete eos ſeruare, quæ ego præcepi vobis, Matth. 28. Si igitur oues Chriſti ſumus, audiamus vocē paſtoris noſtri, inquit Auguſtinus contra literas Petiliani. Et hoc eſt ſecundū genus argumētorum, à libertate, autoritate & poteſtate Eccleſiæ.

Tertium vero genus argumentorū eſt, quod teſtimoniis antiquitatis conantur probare, nec ſemper nec vbiq;, in veteri Eccleſia vſum vtriuſq; ſpeciei obſeruatū fuiſſe, ſed ſemper etiam in primitiua Eccleſia, in vſu fuiſſe communionē laicorū, ſub vna tantummodo ſpecie. Sed hæc commodiorē locum habebūt in explicatione ſecundi Tridentini capituli, video enim præter opinionem & inſtituti rationem, materiā hanc excreuiſſe. Non inutilem tamen iudico hanc annotationem, oſtendit enim, qualia fundamenta cauſæ ſuæ habeant Pontificij. Non inutilis etiam eſt collatio, quomodo ſubinde vel noua excogitata ſint fundamēta, vel vetera nouis colorib. reformata. Ex hac etiam collatione argumentorum, multa quæ in Tridentinis decretis breuius & rectius attinguntur, intelligi poterunt.

ARGVMENTA TRIDENTINAE Synodi, de communione ſub vna ſpecie.

Accedamus igitur tandem ad examen Decretorum quintæ Seſſionis. Principio autem Lector obſeruabit, quod Tridentina congregatio noluerit omnes rationes, quæ in hac diſputatione à Pontificiis Scriptoribus huc uſq; agitatæ fuerunt, per repetitionem ſuas facere. Sed valde multas quaſi habito delectu præterierūt: ſine dubio ideo, quod incertę, infirmæ, ineptæ & abſurdæ pleræq; viſæ ſunt. Retinuerunt tamē, & ſelegerunt paucas quaſdam: ſine dubio, quæ ex toto illo cumulo optimę & fortiſſimę iudicatæ fuerūt. Ne tamen ſtudiū & operam procuratorū regni ſui prorſus improbaſſe vel damnaſſe videantur, decernūt in II. capitulo, & II. Canone, omnes tales rationes & cauſas graues & iuſtas eſſe.

Quinq; autē video rationes eſſe, quas Tridentinum Conciliū, tanquam ex omnibus copiis præcipuas & fortiſſimas, in hoc certamina in aciem producit, ad propugnandam Pontificiam mutilationē cœnę Dominicę. Illas igitur ordine examinabimus.

Prima autem ratio hæc eſt. Etſi Chriſtus Sacramentum hoc in panis & vini ſpeciebus inſtituit, & Apoſtolis tradidit: laici tamen, & clerici non conficientes, nullo diuino præcepto ad ſumptio-

nem

nem vtriuſque ſpeciei obligantur. Alterius igitur ſpeciei communio illis ad ſalutem ſufficit.

In hoc argumento concluſio eſt τὸ ζητούμενον de quo controuerſia eſt. Iam vero in omni argumentatione requiritur αἴτιον quod ſit ratio & cauſa, cur poſitis & conceſſis quibuſdam, concluſio vera & neceſſaria ratione inde ſequatur, & ita certo ſe habere probetur. In huius vero argumenti antecedente, ponitur & conceditur, Chriſtum inſtituiſſe vſum vtriq; ſpeciei. Quomodo vero quæſo inde concluditur & probatur, ad laicos non pertinere mandatum Chriſti, de ſumptione vtriuſq; ſpeciei? niſi forſan ex veteri illa topica ſumptum eſt, cuius artificiũ extat Geneſ. 3. licet Deus præceperit, vt non comederetis ex omni ligno, tamen poteſtis illud facere.

Certe de magna & ardua re hoc loco diſputatio eſt, de teſtamentaria ſcilicet inſtitutione Filij Dei. Illa vero non eſt vel ambigua, vel obſcura: ſed tanta eſt eius lux, quæ omnium oculis, etiam quando cõcepta eſt præſumptio diſcedẽdi à verbis inſtitutionis, ſe ingerit. Ante omnia igitur operam dandam eſſe, Tridentini patres iudicarunt, vt inſtitutionis molem, qua ſe valde premi ſentiunt, quoquo modo amoliantur.

Et Conſtantienſe quidem concilium, aliquam voluit reddere rationẽ mutilationis, quamuis valde craſſam & violentam. Decernit enim, non obſtante inſtitutione Dominica, recentem conſuetudinem pro lege eſſe habendam. Sed illam Maximã, noſtra tempora luce verbi illuſtrata, non ferunt. Ideo Tridentini ex Baſilienſi Concilio aliud mutuantur artificium, vt ſcilicet nulla prorſus monſtrata, reddita & explicata ratione, vnde & ſimpliciter, pro imperio, & pluſquam prætoria authoritate aſſeuerent & promulgent, licet Chriſtus inſtituerit vſum vtriuſq; ſpeciei, tamen laicos nullo diuino præcepto obligari ad ſumptionem vtriuſque ſpeciei. Atqui hoc ipſum eſt, quod in controuerſia poſitum, certa, euidenti & neceſſaria oſtenſione probandum & confirmandum erat. Legimus enim in inſtitutione verba diſponentia, præſcribentia, mandantia & præcipientia, non tantum in vna, ſed in vtraq; parte: Accipite, edite, bibite. Et vtriq; parti, ſimiliter additum eſt mandatum: Hoc facite. Ergo ad quos prior pars pertinet, ad eos etiam altera pars referenda videtur. Dum vero Tridentini Patres decernunt, verba mandantia in prima quidem parte inſtitutionis, pertinere ad omnes Chriſti fideles, ſacerdotes & laicos, in altera vero parte, verba præcipientia obligare tantum ſacerdotes, & non laicos.

Tridentinorum artificium.

Huius vero diuulſionis & diuerſitatis, nullã prorſus in inſtitutione monſtrant rationem: cum tamẽ altera illa pars primæ annectatur, nõ tantũ per particulam copulatiuã, &, ſed & per particulam (ſimiliter.) Et quidem cum in altera parte, vniuerſalis particula diſerte exprimatur, quod in 1. parte non ſit, Bibite ex hoc omnes, & additur: Hoc facite. Diligẽter autem expendi ſingula verba in primo Tridentino capitulo, nõ tamen potui deprehendere, quod vllam vel minimam rationẽ ex verbo Dei aſſignent, qua laicorum conſcientias erudire & tranquillas reddere conentur: vt certo ſtatuere poſſint, cum in vtraque parte inſtitutionis ſint verba mandantis, quod illis, quæ in prima parte ſunt, ipſi etiam laici obligentur: quæ vero in altera parte ſunt præcepta, ea nihil pertinere ad laicus.

A Tridentinis ratio mutilationis Cœnæ Dominicæ reddi non poteſt.

Duas vero alias inuenio rationes, in primo hoc capitulo expoſitas: ſed ita, non quod per illas velint monſtrare cauſas, & reddere rationes huius ſui decreti: ſed vt in principio proteſtentur, nullam ab ſe requirendam eſſe aliam rationem, quam αὐτὸς ἔφα. Iuxta Canoniſtas enim ſicut Papa, ita etiam Concilium voluntatem habet pro ratione, in his quæ vult. Et Pariſienſes aduerſus Lutherum dicunt, legem definiendi in Pontificia Eccleſia hanc eſſe, vt quid ſentiãt, paucis explicent, rationes vero cur ita definiant, nullas ſcripto mandent.

Prima igitur ratio hæc eſt. Tridentina Synodus à Spiritu ſancto edocta, declarat ac docet: Licet Chriſtus inſtituerit, &c. Vbi vero Synodus edocta eſt à Spiritu ſancto, de hac declaratione? Num ex aliquo Scripturæ loco? Moris enim eſt Scripturę, ſicut Hieronymus recte dicit, vt quæ in vno loco breuius & obſcurius dicta ſunt, in alio loco explicet & declaret. Nullum certe ſcripturę locum, ex quo declarationem illam ſumpſerint, indicant, ſed Chriſto opponunt Spiritum ſanctum, ita vt Chriſtus quidem olim in vltima cœna præceptiuè inſtituerit vtramque ſpeciẽ, Spiritus vero Sanctus nũc in Tridentina Synodo diuerſam declarationẽ Patribus inſpirarit.

Memorabilis vero ratio eſt, licet ſine verbi Dei teſtimonio, imo contra manifeſta Chriſti verba hãc declarationem proferant, quæ tamẽ pro certiſſimo fidei articulo amplectenda ſit, quia ſcilicet Spiritus ſanctus eſt Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & pietatis. Valet autem conſequentia, à baculo ad angulum.

Secunda ratio eſt: Tridentina Synodus, ſecuta iudicium & conſuetudinem Eccleſiæ, declarat ac docet, &c. Cuius vero Eccleſiæ? Nõ Apoſtolicæ, nec primitiuæ: quale enim illius iudicium fuerit, ſupra monſtrauimus: ſed eius quæ circa Conſtantienſe Concilium, conſuetudinem illam contra Scripturam & morem primitiuæ Eccleſiæ inuexit, & quæ poſtea illam conſuetudinem in Conſtantienſi Concilio iudicauit pro lege habendam.

Egregiæ ſane rationes. Paſſim conqueruntur piæ conſcientiæ, etiam in Babylonica regni Pontificij captiuitate, ſe moueri clariſſima luce verborum inſtitutionis, quæ forma Teſtamenti ab ipſo filio Dei tradita, & Eccleſiæ commendata eſt, non per modũ Concilij, ſed in forma præcepti & mãdati. Sed Tridentinum Concilium ſimpliciter repetit & confirmat veterem cantilenam: præceptum ſcilicet inſtitutionis de ſumptione vtriuſq; ſpeciei, non obligare laicos. Dum vero quæruntur rationes, quibus pia mens erudiri, confirmari, & certa reddi poſſit, pro theſauro oſtenduntur carbones, ſcilicet, quia Tridentina Synodus ita declarat & docet. Et quia Eccleſia in Conſtantienſi Concilio ita iudicauit: ergo licet Chriſtus inſtituerit, &c.

Hactenus Pontificij procuratores laborarunt, aliquo modo & quacunq; ſpecie, ex verbis inſtitutionis oſtendere, mandatum de bibendo calice, nõ pertinere ad laicos, vt non prorſus ſine omni ratione, ex mera tyrannide viderentur populo eripuiſſe vſum Dominici calicis. Sed Tridentina Synodus non vult copias ſuas in illas anguſtias redigi, vt non certior & firmior ſit hæc declaratio, quam certo & firmiter illa ex verbis inſtitutionis probari & demonſtrari poteſt: ideo ſine ratione decretum tantum proponitur. Videntur tamen, quanquam valde obſcure, ad diſputationes illas alludere.

Primus enim Canon dicit, non omnes fideles ex neceſſitate ſalutis, ad ſumptionem vtriuſq; ſpeciei

Argumentũ ad quod alludit 1. Canon.

obligari. Et argumentum ad quod Canon ille alludit, hoc eſt, In caſu neceſſitatis fideles ſaluantur, etiamſi prorſus non poſſint habere copiā Sacramētalis communionis. Ergo citra diſpendium ſalutis, etiam extra caſum neceſſitatis, vſus vnius partis poteſt abrogari. Idem enim iuris quod de toto, etiam de partib. eſt. Et quod ad antecedens attinet, ſupra de Sacramentis in genere, in IIII. Canone explicauimus, quomodo Sacramenta ſint ad ſalutē neceſſaria. De caſu enim neceſſitatis, vera eſt Auguſtini ſententia, etiā à Longobardo citata: Non eſt dubitandum, vnumquemq; fidelium corporis & ſanguinis Domini tunc eſſe participem, quando in Baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; conſortio, nec priuari Sacramenti illius participatione & beneficio, etiamſi antequā panem illum comedat, & calicem bibat, in vnitate corporis Chriſti conſtitutus, de hoc ſeculo migrauit. In caſu igitur neceſſitatis, vbi copia Sacramentalis cōmunionis haberi nō poteſt, valent hæ regulæ: Deum ſalutem fideliū, non alligaſſe Sacramentis. Item: Crede & manducaſti. Conſideretur autem, qualis ſit cōſequentia: In caſu neceſſitatis fideles ſaluātur, ſine Sacramentali cōmunione. Ergo extra caſum neceſſitatis, licet mutare & mutilare teſtamentariam inſtitutionem Filij Dei. Certe ſi à caſu neceſſitatis, argumentandum eſt ad abrogationem & prohibitionem extra caſum neceſſitatis: ſequetur nō alteram tantum partem, ſed totam Euchariſtiæ communionem abrogari, prohiberi, & Eccleſiæ eripi poſſe. Latro enim in cruce ſaluātur, etiamſi neutram Euchariſtiæ ſpeciem acceperit. Sed de caſu neceſſitatis, plura ad argumenti huius explicationem pertinentia, ex Auguſtino annotauimus, in explicatione IIII. Canonis, de Sacramentis in genere.

Auguſtinus de caſu neceſſitatis.

Illud autē vehementer mihi mirum fuit viſum: cum magnis contentionibus, ab omnib. noſtri ſeculi Pontificiis ſcriptorib. laboratum & ſudatū ſit, vt ex ipſa deſcriptione inſtitutionis cœnæ Dominicæ, vel ſpecie aliqua oſtendi poſſet mandatū Chriſti, de ſumptione calicis, ex præcepto obligare non laicos, ſed ſacerdotes tātum (hac enim vnica ratione, ſi illud oſtendi & probari poſſet, vident ſolide reſponderi poſſe ad omnia argumenta, quæ Pōtificiæ mutilationi ex inſtitutione opponūtur) valde inquā principio mirabar, quare Tridētina Synodus diſerte & expreſſis verbis decretū ſuum in illis Pōtificiorum diſputationibus fundare noluiſſet. Sed poſtea animaduerti, graui illud conſilio factū eſſe: quia ſcilicet ſenſerūt, quam parū firma ſit illa non tam contorſio, quam ludificatio teſtamentariæ inſtitutionis Filij Dei. Et hæc etiam cauſa eſt, quod nec in Conſtantienſi, nec in Baſilienſi Cōcilio ratio illa reperitur: cum tamē multæ & variæ rationes ibi excogitarentur. Obſcure tamē in 1. ca. Tridentini Patres ad commentum illud alludunt, vbi dicūt: Etſi Chriſtus Apoſtolis tradidit Euchariſtiā ſub vtraq; ſpecie, nō tamē ideo omnes Chriſti fideles, ſtatuto Domini ad vtramq; ſpeciem accipiendā aſtringūtur. Ratio enim conſequētiæ in hac argumentatione, alia eſſe non poteſt, quam quod ea, quæ Chriſtus in inſtitutione cœnæ ad Apoſtolos dixit, nō pertineant ad vniuerſam Eccleſiā. Ideo, quia tantum ad Apoſtolos illa dicta fuerūt. Quia igitur ad diſputationem illam, quam manifeſta repetitione Tridentini ſuam facere nolunt, obſcure tamen alludunt, videndum eſt, quale ſit nouum illud commentum, quod tempore Conſtantienſis & Baſilienſis Conciliorum adhuc ignotum fuit. Ita enim manifeſtum fiet, nullis Sophiſticis tenebris obſcurari poſſe clariſſimam lucem inſtitutionis Chriſti. Quo enim acerius impugnatur, eò clarius eluceſcit veritas.

Pighius vero & Andradius, præ ceteris magna cōtentione hanc fabulā agunt: & paucis argumenta ipſorum notabo. Vtile enim eſt, commonefactionis gratia, proponi talia exempla, quæ oſtendant, quam audacter & impudēter, quam miſere & impiè Pontificij, propter tuendā ſuam mutilationem ludificent, deprauent, torqueant & excarnificent ſacratiſſima verba teſtamentariæ inſtitutionis Filij Dei. Pighius ſumit verba inſtitutionis, ſicut illa à Luca & Paulo deſcripta ſunt, prorſus præteritis Matthæi & Marci deſcriptionibus. Et hoc artificio teſtamentariā inſtitutionem Chriſti ludificat. In prima, inquit, parte inſtitutionis, Chriſtus Apoſtolis duo mandat: I. Accipite, manducate. II. Hoc (quod ſcilicet iam me facientem vidiſtis) facite, in mei cōmemorationem, hoc eſt, Præcipit vt in poſterū accepto pane, gratias agant ſeu benedicant, & illum diſtribuant accipiendum & manducandum aliis, additis verbis illis: Hoc eſt corpus meum, &c. In altera vero inſtitutionis parte de calice, Lucæ & Pauli deſcriptio nō habet, Chriſtum Apoſtolis dediſſe calicem: nec præceptiue & imperatiue dixiſſe: Bibite ex hoc omnes. Ergo cum addit, Hoc facite, non præcipit, vt Apoſtoli & Sacerdotes poculum benedictionis bibendum diſpenſent. Hoc enim tantum ipſis præcepit in poſterum faciendum, quod viderant Chriſtum in prima Cœna facientem. Iam vero Chriſtus, iuxta Lucæ & Pauli deſcriptionem, in prima Cœna ne Apoſtolis quidem, poculum benedictionis diſpenſauit, addito præcepto: Bibite ex hoc omnes. Hæc enim verba Lucas & Paulus non habent: Dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Sed quia in Pauli deſcriptione Chriſtus dicit: Hoc facite: quotieſcunque biberitis: ſignificare voluit, tunc tantum ſacerdotes debere de poculo Domini bibere, quando faciunt, hoc eſt, quando ſacrificant: ipſos vero etiam Sacerdotes quando non faciunt, hoc eſt, ſacrificant, non habere mandatum bibendi de poculo Domini. Hæc eſt Pighiana tela, quæ ſimpliciter ponit, Chriſtum in inſtitutione poculum conſecratum non dediſſe Apoſtolis, nec præcepiſſe ipſis, Bibite ex hoc omnes. Falſumne igitur & mendacium erit, quod Matthæus & Marcus ſcribunt, Chriſtum in inſtitutione cœnæ, poculum benedictionis dediſſe diſcipulis, & dixiſſe: Bibite ex hoc omnes. Pighius reſpōdet, Chriſtum poſt aſcenſionē verba inſtitutionis plenius reuelaſſe Paulo. Num vero ita, vt falſitatis & mendacij argueret ea, quæ à Matthæo & Marco deſcripta ſunt? Operæ pretium vero eſt audire, quomodo Matthæi deſcriptionem, quæ de calice & præceptiue, & per notam vniuerſalem loquitur, eludat. Dicit enim non incongruenter intelligi poſſe, ea quæ Matthæus de calice ſcribit, pertinere non ad normam præfixam celebrando in futurum hoc myſterio, ſed tantum ad illum actum cum duodecim Apoſtolis pertinuiſſe. Quare vero hoc? Quia ſcilicet in Matthæi deſcriptione, non additur mandatum: Hoc facite. Ita Pighius. Sed quia nimium craſſa eſt violenta hæc inſtitutionis diuulſio, vt nulla prorſus admittatur collatio deſcriptionum inſtitutionis, ſicut in quatuor locis Scripturæ extant: nec quod in vnius deſcriptione

Pighius. Andradius.

Pighianum artificium.

præ-

præteritum eſt, ex aliorum repetitionibus liceat ſupplere: vt ſcilicet quando Matthæi deſcriptio vrgetur, ſimpliciter dicamus, Chriſtum non dixiſſe, Hoc facite in mei commemorationem: ſi Lucæ & Pauli deſcriptio tractatur, vt ſimpliciter negemus, Chriſtum in inſtitutione calicē dediſſe diſcipulis, nec dixiſſe: Bibite ex hoc omnes; quia ſcilicet Lucæ & Pauli deſcriptio, verba illa non habet. Hæc quia nimis impudenter impia ſunt, non probantur ab omnibus Pontificiis. Vna enim & eadem inſtitutio eſt, quę quatuor in locis deſcribitur: & ſacri ſcriptores ita mutuas operas tradiderunt, vt quod priores Matthæus & Marcus prætericrunt, poſteriores Lucas & Paulus suppleuerint. Quæ vero in priorū deſcriptionibus ſatis luculēter explicata erant, ea poſteriores non iudicarunt omnia repetenda eſſe, cū quidem omnes deſcriptiones conferri vellent.

Volui tamen Pighianum illud artificiū notare, vt extet illuſtre exemplum, ad quas impudentes & craſſas ludificationes Scripturæ, ſuſcepta defenſio Pontificiæ mutilationis, humana ingenia abripiat.

Andradij elusio.

Andradius vero nouus artifex, concedit in inſtitutione extare mādatum de ſumptione calicis. Sed alia via, quam Pighius ingreditur, probaturus, verba inſtitutionis de calice, non pertinere ad laicos, ſed ad ſolos ſacerdotes. Et obſeruabit Lector, non de vini tantum ſpecie laicis eripienda Pontificios laborare, ſed hoc pugnant, laicos ad dulciſſima verba Chriſti, quæ communioni calicis addita ſunt, nullum plane ius habere, quia ſcilicet verba illa ad ſolos ſacerdotes pertineant. Sumpſi autem potiſſimum Andradij diſputationem expendendam, quæ enim mens ſit Tridentini Concilij in primo argumento: quia non plene ſe explicant, ex Andradio opinor, qui & Concilio interfuit, & in ipſo Concilio ſcripſit, omnium rectiſſime intelligemus. Dicit igitur: Licet præceptum de bibendo calice, cum nota vniuerſali, à Chriſto in inſtitutione traditum ſit: non tamen ſequi, omnes Chriſti fideles ſub illo vniuerſali ſigno comprehendi, & præcepto illo obligari. Audis eadem verba, & eandem ſententiam, ſicut in primo Tridentino Capitulo legis. Sed cauſam & rationem huius ſententiæ, quam Concilium ſtudioſe celauit, Andradius Concilij interpres nobis prodit: Chriſtum ſcilicet præcepto illo, vniuerſali nota tradito (Bibite ex hoc omnes) non alios quam præſentes Apoſtolos compellaſſe. Cum enim non pauci ex 70. diſcipulis, & ex piis matronis, tūc adeſſent Hieroſolymis, Euangeliſtæ tamen expreſſe memorāt, Chriſtum tantum duodecim Apoſtolos menſæ illi adhibuiſſe. Et Marcus, explicaturus quos Chriſtus vniuerſali illa nota intelligi voluerit, dicit, omnes illos quos tunc compellarat, cum diceret, Bibite ex hoc omnes, ſtatim in prima illa Cœna bibiſſe ex calice: qui certe non alij fuerunt, quam duodecim Apoſtoli, qui tunc in cœna præſentes fuerūt. Hæc eſt prima σφάλσις Andradij. Sed quæro, an ſemel tantum, in prima ſcilicet illa cœna, Chriſtus illud quod tunc præcipiebat, fieri voluerit? Negabit hoc Andradius. Chriſtus enim addit mandatum, Hoc facite: vt ſcilicet, in poſterum ſeu in futurum, vſq; ad conſummationem ſeculi (ſicut Paulus interpretatur) illud fiat, quod in prima cœna factum fuerat. Et niſi traditum eſſet à Chriſto hoc mandatum, nemo factum illud primæ cœnæ auſus fuiſſet vel debuiſſet imitari. Altera vero quæſtio eſt, an tantum duodecim illæ perſonæ, ex mādato Chriſti debuerint poſtea illud facere, ita vt præter & poſt duodecim illos, ad nullum omnino fidelium, ea quæ in inſtitutione cœnæ præſcripta & mandata ſunt, pertineant. Negat & hoc Andradius: facit enim illa communio reliquis etiam Sacerdotibus. Ipſe igitur in ſequentibus fatetur, & oſtendit, falſum eſſe quod prius contendebat, Chriſtum vniuerſali nota, cum dicit, Bibite ex hoc omnes, nō alios voluiſſe intelligi, quam duodecim illos qui tunc præſentes erant. Tertia demum quæſtio eſt: Qui ſint illi, ad quos in Eccleſia, præter & poſt Apoſtolos, mandata inſtitutionis Chriſtus pertinere voluerit? Et hic eſt ſtatus quæſtionis valde arduæ & grauiſſimæ: in cuius definitione, non nudis vtendū eſt aſſeuerationibus, ſed argumentis certis, probationibus firmis, & documentis euidentiſſimis. Andradius, ſicut forſan in concilio didicit, audacter affirmat, mandata totius inſtitutionis cœnæ pertinere ad ſolos Sacerdotes. Quomodo vero illud probet audiamus. Tria, inquit, mandata ſunt in inſtitutione, Edite, Bibite, hoc facite. Et hæc copulatiue ita connexa ſunt, vt ad quos pertineat mandatum, Hoc facite, ad illos etiam præcedentia pertineant. Sed Chriſtus poteſtatem in poſterum conſecrandi, celebrandi, adminiſtrandi, & diſpenſandi Euchariſtiam inſtituit, cum diceret: Hoc facite. Illa vero poteſtas, non ex æquo omnibus fidelibus, ſed miniſtris Eccleſiæ competit. Ergo & præcedentia mandata, ſcilicet: Edite, Bibite, ad ſolos Sacerdotes pertinent. Non autem ita, vt ſacerdotibus quando non conficiunt, vtraq; ſpecies diſpenſetur, nam & hoc negat, ſed tantum, vt ſacerdotes quando celebrant, vtramq; ſpeciem ſumant. Violenta profecto eſt Luſitana hæc argumentatio, qua à iure totius communionis Euchariſtiæ prorſus remouentur nō laici tantum, ſed & Sacerdotes non conficientes. Dicit enim vtrumque mandatum, Manducate & bibite, ad ſolos Sacerdotes pertinere: ad quos ſcilicet pertinet mandatum, Hoc facite. Reſponſurus vero ad obiectionem: Quo igitur iure laicis altera ſpecies diſpenſetur, ſi tota inſtitutio ad ſolos Sacerdotes pertinet? hæret tanquam mus in pice. Vult quidem dicere, Apoſtolos ſumpſiſſe vnā ſpeciem, cum adhuc laici eſſent, priuſquam ſcilicet in Sacerdotes conſecrarentur, per verba, Hoc facite. Sed paulo ante dixerat, ad eoſdem copulatiue pertinere, Manducate, & hoc facite. Ideo arbitratur ex 6. cap. Iohannis, laicos ad communionem vnius ſpeciei admitti, vel certe ex generali Sacramētorum ratione. Tandem vero dicit, Chriſtum quidem in genere præcepiſſe, vt fideles Euchariſtia vterentur: quam vero earum ſpecierum conſultius foret plebi porrigere, Eccleſiæ iudicio relictum eſſe. Sed vbi hoc ſcriptum eſt, ô bone vir? Ego enim non in genere, ſed in ſpecie, de vtraque parte Euchariſtiæ ſumenda, lego mandatum Chriſti. Sed quam putas eſſe cauſam quod diſputent, ne vnam quidem ſpeciem laicis ex mandato Chriſti dari? Abſque dubio hæc eſt: vt Pontificis potius liberalitati & authoritati, quam inſtitutioni & mandato Chriſti, cōmunionem ſuam acceptā ferant laici.

De mandato Chriſti, Hoc facite.

Sed expendenda eſt pauliſper hæc Andradij argumentatio. Tota vero vis argumenti, ſita eſt in mandato, Hoc facite. De quo diſtincte dicendum eſt: quatenus ſcilicet pertinet ad miniſtros Eccleſiæ, & quatenus pertinet ad reliquam Eccleſiam. Et planum faciemus, quocunque referatur mandatum illud Chriſti, Hoc facite, ſiue ad Sacerdotes, ſiue ad reliquam Eccleſiam, confirmari & ſtabiliri

noſtram ſententiam: quod ſcilicet communio ſub vtraque ſpecie, ſit iuris & præcepti diuini. Quia enim quod Chriſtus in vltima cœna fecit, in futurũ etiam in Eccleſia fieri mandauit: acceptum ſcilicet panem & poculum gratiarum actione benedicere, & ſacrata diſpenſare, quod ad miniſterium proprie pertinet: Non ergo negamus, mandatum Chriſti, Hoc facite, eatenus pertinere ad miniſtros Eccleſiæ. Quia vero totum illud, quod in prima cœna nõ tantum à Chriſto benedictione & diſpenſatione, verum etiam à diſcipulis ſumptione, mãducatione, & bibitione factum eſt, comprehenditur in mandato illo, Hoc facite, refertur enim ad totam actionem præcedentem: non igitur tantum ad Sacerdotes celebrantes Euchariſtiam, ſed & ad illos, quibus Euchariſtia diſpenſatur, vt eam edant & bibant, mãdatum illud, Hoc facite, certa ratione pertinet: ſicut poſtea clariſſime ex Paulo demonſtrabimus. Non enim tantũ particula quædam, ſed totũ illud, quod in inſtitutione cœnę factum eſt, comprehenditur in mandato illo, Hoc facite. Primum autem in ipſa inſtitutionis luce videbimus, quid verba illa Hoc facite, velint, poſſint & efficiant, ſi referãtur ad ſacerdotes ſeu miniſtros Eccleſiæ. Sine dubio enim Chriſtus quando dixit: Hoc facite; miniſtris Eccleſiæ præſcripſit, mandauit & præcepit, quomodo in poſterũ ſeu in futurum celebrare & adminiſtrare & diſpenſare debeant Cœnam Dominicã, vſque ad conſummationem ſeculi: nempe vt ea faciant, quæ Chriſtus in prima cœna fecit. Et quidem ſi Chriſtus panem & calicem benedixiſſet, & ſolus ſumpſiſſet, & addidiſſet mandatum, Hoc facite: tũc forſan illud, quod Pontificij volunt, ſequeretur: vt ſcilicet ſolus ſacerdos celebrans, vtramq; ſpeciem ſumeret: Iam vero non lego, Chriſtum benedictũ illum panem & calicem Euchariſtiæ, ipſum manducaſſe & bibiſſe: licet Chryſoſtomus, ſine certo & manifeſto Scripturæ teſtimonio illud affirmet. Manifeſtiſſime autem lego, Chriſtum benedictum panem & calicem aliis diſpenſaſſe addito mandato: Edite, bibite. Quatenus igitur mandatum Chriſti, Hoc facite, ſolos miniſtros Eccleſiæ, ad quos adminiſtratio Euchariſtiæ pertinet, complectitur: non tantum requirit, vt Euchariſtiam conſecrent, & ipſi ſumant: ſed ex præcepto & mandato diuino requirit, vt ſacratam Euchariſtiam diſpenſent, & diſtribuant aliis. Hoc enim Chriſtus in prima cœna fecit, & quod tunc fecit, vt illud in futurũ fieret, ſerio mandauit, cum diceret: Hoc (quod ſcilicet me vidiſtis facientem) facite. Quid vero Sacerdotes in adminiſtratione Euchariſtiæ diſtribuere & diſpenſare debeant, manifeſtum eſt ex inſtitutione: quod ſcilicet Chriſtus diſpenſauit, & diſtribuit. Dicit enim: Hoc quod me vidiſtis facere, facite. Chriſtus vero benedictum panem diſtribuit, dicens: Accipite, comedite, &c. Et huic parti actionis, addit mandatum: Hoc facite. Similiter vero etiam poculum benedictionis diſtribuit, dicens: Bibite, &c.

Et huic etiam parti actionis similiter vt primæ addit mandatum, Hoc facite. Sacerdos igitur celebrans Euchariſtiam, ſi ſolus eam ſumat, & nemini alteri eam diſpenſet, non facit hoc quod Chriſtus fecit. Quod ſi alteram tantum partem diſpenſet, iterum non facit hoc, quod Chriſtus fecit. Is enim ſicut vtramque ſpeciem conſecrauit, ita etiam vtramq; diſtribuit. Et illud quod tunc fecit, faciendum in poſterum mandauit, cum diceret: Hoc facite. Manifeſtiſſima igitur demonſtratio eſt, ipſa luce meridiana clarior, mãdatum Chriſti, Hoc facite, quatenus ad ſolos ſacerdotes pertinet, nequaquam eripere reliquæ Eccleſiæ communionem vtriuſq; ſpeciei. Non enim hoc vult mandatũ illud, vt ſacerdos celebrans Euchariſtiam, ſolus eam ſumat, ſed ex præcepto diuino iniungit & imponit ſacerdoti celebranti, vt diſpenſet & diſtribuat Euchariſtiam, & quidem ita ſicut Chriſtus eam diſpẽſauit. Is vero & panem & poculum benedictum diſpenſauit, & vtriq; parti expreſſe & diſtincte addidit mandatum: Hoc, quod ſcilicet ego iam feci, in futurum vſq; ad conſummationem ſeculi facite.

Reſtat igitur poſtrema quęſtio: Qui ſint illi, quibus ſacerdos celebrans, Euchariſtiam diſpenſare & diſtribuere ex præcepto diuino teneatur? Chriſtus diſpenſauit eam Apoſtolis: quos Pontificij dicunt, tunc retuliſſe perſonam ſacerdotum. Sed Apoſtoli tunc erant conficientes, ſicut Pontificij loquũtur. *Argumentũ firmiſsimum contra Pontificios.* Ad minimum igitur clericis non conficientibus, diſpenſanda eſſet vtraq; ſpecies Euchariſtię, etiamſi ad ſolos ſacerdotes pertineret. Chriſtus enim Apoſtolis, qui tunc non erant conficientes, dedit vtramq; ſpeciem. Et hoc quod tunc fecit, ſub præcepto in poſterum fieri mandauit. Et tamen Pontificia Eccleſia, ipſis etiam Sacerdotibus, quando non conficiunt, non diſpenſat vtramq; ſpeciem. Hunc nodum antea Ieſuitis propoſueram, ſed aduocatus ipſorum Andradius, noluit eum tangere: impoſſibile enim eſt, quod vlla ratione vere poſſit ſolui. Sed omiſſis illis ἀσυςάτοις, quærendus eſt certus mandati Chriſti interpres: quibus ſcilicet diſpenſanda ſit Euchariſtia, ita ſicut Chriſtus eam diſpenſauit diſcipulis ſuis, ſub panis ſcilicet & vini ſpecie. *Paulus verus interpres Cœnæ Dominicæ.* Is vero Paulus erit, qui Euangelium ſuum non ab homine, ſed ex reuelatione Filij Dei accepit, Galat. 1. Et doctrinam de cœna Dominica, fatetur ſe ita tradidiſſe, ſicut eam à Domino accepit. Tradidit autem non vt nudam hiſtoriam ſine explicatione, accommodatione & applicatione ad praxim (vt ita loquar) Eccleſiæ: ſed ita proponit inſtitutionem, vt ſit regula & norma adminiſtrandæ, diſpenſandæ & ſumendæ Euchariſtiæ. Recitatis autem verbis & mandatis inſtitutionis Chriſti, mox ſubiungit accõmodationem de diſpenſatione & vſu vtriuſque ſpeciei. Num vero ad ſolos Sacerdotes illa pertinẽt, quæ Paulus ibi de communione ſub vtraq; ſpecie ſcribit? Certe titulus Epiſtolæ, vniuerſam Eccleſiam Dei, quæ eſt Corinthi, alloquitur: imo addit, inſcriptam eſſe omnibus, qui inuocant nomen Domini, idque in omni loco. Sicut igitur ex verbis inſtitutionis habemus, in celebratione cœnæ Dominicæ debere ex præcepto diuino fieri diſpenſationem, ſeu diſtributionem vtriuſque ſpeciei, panis ſcilicet & poculi Dominici: hoc enim Chriſtus fecit, & idem faciendum in poſterum mandauit: ita ex Pauli interpretatione habemus, diſpenſationem illam panis & poculi Dominici, ex præcepto Domini debere fieri omni homini probanti ſe, item omnibus qui inuocant nomen Domini. Hæc enim ſunt Pauli verba. Breuiter igitur, ſed certo & manifeſte demonſtrauimus, ſacerdotes ſeu miniſtros Eccleſiæ, quando celebrant & adminiſtrant cœnam Dominicam, ex præcepto diuino aſtringi & obligari, non tantum vt Euchariſtiam conſecrent, & ipſi ſumant, ſed vt conſecratam diſpenſent & diſtribuant, non dimidiam, ſed integram; panem ſcilicet & poculũ Domini, ſicut Chriſtus fecit: & vtramq; illam ſpeciem diſpenſent & diſtribuant,

non

non ſolis tantum Sacerdotibus, ſed omni homini probanti ſe, & omnibus qui inuocant nomen Domini in omni loco. Et forſan nõ ſine peculiari artificio, Tridentinũ decretum noluit loqui de præcepto diſpenſationis, ſed de præcepto ſumptionis. Et ſi vero poſterius illud ex priori manifeſtũ eſt, ex natura correlatiuorum: tamen & hoc de præcepto ſcilicet ſumptionis, manifeſte ex ſcriptura oſtendi poteſt. In prima enim cœna non tantũ hoc factum eſt, quod Chriſtus panem & poculũ benedixit & diſpenſauit: ſed & hoc ibi factum fuit, quod Apoſtoli panem & poculũ Domini acceperunt, manducarunt & biberunt: idq; non vt arbitrarium quiddam ſed ex præcepto & mãdato Domini. Dixerat enim: Accipite, manducate, bibite. Ad totam vero illam actionẽ primæ cœnæ, Chriſtus addidit mandatũ, vt in futurũ vſq; ad conſummationẽ ſeculi ita fieret: Hoc inquiens, quod ſcilicet in hac prima cœna factũ eſt, facite. Sicut igitur in prima cœna Apoſtoli ex præcepto diuino vtramq; ſpeciem ſumpſerunt, manducarunt & biberunt: ita præſcriptũ & mandatũ Chriſti eſt vt idem in futurũ vſq; ad conſummationẽ ſeculi in celebratione cœnæ Dominicæ fiat. Et Paulus locuples teſtis eſt Chriſtum ipſum in inſtitutione mandatũ illud, Hoc facite, non tantum ad conſecrationem & diſpenſationẽ, ſed expreſſe etiam ad ſumptionem retuliſſe: & quidem expreſſe in altera parte, de calice. Ita enim recitat Chriſti verba: Hoc facite, quotieſcunq; biberitis. Et ipſe Paulus mox ſubiiciens, quæ ſit interpretatio verborum Chriſti, Hoc facite in mei cõmemorationem, inquit: Quotieſcunq; manducaueritis hunc panem & poculum hoc biberitis, mortẽ Domini annũciate, donec veniat. Paulus igitur mandatum Chriſti, Edite, bibite, hoc facite, accommodat ad ipſos ſumentes. Et ſicut ſumptio panis ſacrati, eſt iuris & præcepti diuini: ita etiam ſumptio poculi Dominici, eſt iuris & præcepti diuini. Et Paulus hæc ſcribit ad omnes qui inuocãt nomẽ Domini in omni loco.

Siue igitur ad ſacerdotes ſiue ad ſumẽtes referatur mandatũ Chriſti, Hoc facite: planum factum eſt, communionem ſub vtraq; ſpecie eſſe iuris, præcepti & mãdati diuini duplici ratione. I. Quia miniſtri Eccleſiæ, in adminiſtratione cœnæ Dominicæ, ex præcepto Domini obligati ſunt, & aſtringũtur ad diſpenſandã Euchariſtiam, ita ſicut Chriſtus eam in prima cœna diſpenſauit, ſub panis ſcilicet & vini ſpecie: idq; non ſacerdotibus tantum, ſed omnibus qui inuocant nomẽ Domini, in omni loco. II. Sumpturi Euchariſtiam, habent mandatũ Chriſti, vt in ſumptione illud faciant, quod in prima cœna factum eſſe ſcribitur: vt ſcilicet panem benedictũ edant, & poculũ Domini bibant. Et ad hoc faciendũ, duplici vinculo mandati diuini obligantur & aſtringuntur. I. Quod Paulus ſua interpretatione oſtendit mandatũ, Edite, bibite, pertinere ad omnes ſumentes. II. Quod Chriſtus vtriq; parti addit peculiare mãdatum: Hoc facite, vt non tantum in diſpenſatione, ſed etiam in ſumptione hoc fiat, quod in prima cœna factum eſt.

Exemplum primæuæ Eccleſiæ. Ex hoc iure inſtitutionis, præſcripti, mandati & præcepti diuini, primitiua Eccleſia in legitimis & ordinariis Eccleſiæ conuentibus, vtramq; Euchariſtiæ ſpeciem diſpenſauit, & ſacerdotibus & laicis. Et diſerte docuit, in vſu & participatione horum myſteriorum, nullum eſſe diſcrimen inter ſacerdotem & laicum: ſicut ſupra hæc demonſtrata ſunt. Nec vnquam vel ſenſit vel docuit vetus Eccleſia, arbitrariam eſſe communionem ſub vtraq; ſpecie. Sed quia de ſumptione ſub vtraq; ſpecie, & Chriſtus & Paulus præceptiue ſeu imperatiue loquũtur, veteres ſimiliter etiam docuerunt, eam eſſe iuris & præcepti diuini. Cyprian. de cœna Domini inquit: Lex eſum ſanguinis prohibet: Euangelium, vt bibatur præcipit. Bibimus autem de ſanguine Chriſto ipſo iubente, pro quibus ſanguis ille oblatus eſt. Et lib. 2. Epiſt. 3. diſputans de calice Domini ſanctificando, & plebi miniſtrando, aliquoties meminit præcepti diuini: vt cum dicit, ab eo quod Chriſtus magiſter & præcepit, & geſſit, non eſſe humana inſtitutione decedendum. Item, à Domino præcipitur, & ab Apoſtolo eius confirmatur, vt quotieſcunq; in commemorationem Domini biberimus, hoc faciamus quod Dominus fecit. Et in fine, inſtitutionem Chriſti vocat legem Euangelicam.

Bernhardus. Bernhardus ſermo. 3. de Ramis palmarum dicit, alimoniam corporis & ſanguinis Chriſti, eo die primum exhibitam, eo die commendatam & mandatam, deinceps frequentari. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 2. Quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum prius in Eccleſia poculum Domini, iure communicationis admittimus? Et Iuſtinus, ſcriptor vetuſtiſſimus, cum deſcripſiſſet ritum ſui ſeculi in Eccleſia, de communione ſub vtraq; ſpecie, mox ſubiungit, Apoſtoli in Euangeliis ita ſibi Chriſtum ἐντείλασθαι, præcepiſſe tradiderũt. Oſtendimus igitur ex inſtitutione Chriſti, ex interpretatione Pauli, & ex traditione veteris Eccleſiæ, diſpenſationem & ſumptionem Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, eſſe iuris & præcepti diuini.

Tridentinorum argumentum ex concione, Ioh. 6. Secundum argumentum contra verba inſtitutionis, Tridentina ſynodus texit ex concione, Ioh. 6. Illud verò à Pontificiis ſcriptorib. in duplici forma ſolet proponi. I. Chriſtus Io. 6. loquens de ſumptione & participatione carnis & ſanguinis ſui, aliquando concionatur de manducanda carne, & bibendo ſanguine, aliquando verò reducit illa ad ſolam manducationem: vt, Qui manducat me, viuet propter me. Ergo communio vtriuſq; ſpeciei, non eſt tanquam neceſſaria præcepta, ſed poteſt ſufficere ſola manducatio. II. Oſius in confeſſione Polonica, argumentum illud ita format. *Argumentum Oſii in confeſſione Polonica.* Chriſtus Ioh. 6. loquens de manducanda ſua carne, & bibendo ſanguine, nõ facit mentionem vini, ſed tantum panis. Ergo vſus Dominici calicis poteſt abrogari & prohiberi. Sed facilis & plana eſt reſponſio: Cœnã Dominicam Chriſtum inſtituiſſe in ea nocte, qua tradebatur, & Euangeliſtæ teſtantur, & Paulus clariſſime affirmat. Concio verò Ioh. 6. habita eſt à Chriſto, anno integro & amplius ante inſtitutionẽ cœnæ. Et tamen tam boni viri ſunt Tridentini patres, vt non vereantur prætextu ex concione Io. 6. ſumpto, reformare, mutare & mutilare teſtamẽtariam inſtitutionem filij Dei. Eadem enim ratione poſſet quis argumentum nectere ex concione Ioh. 4. tantum bibendum eſſe in cœna Dominica, & quidem non vinum, ſed aquam in calice adhibendam: quia Chriſtus ibi dicit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non ſitiet in æternum. Deinde manifeſtum eſt, Chriſtum Iohan. 6. non agere de manducatione & bibitione, quæ ore corporis fiat, nec de pane materiali. Iudæis enim vrgentibus illud ſignum, Patres noſtri in deſerto manna manducauerunt: Chriſtus opponit: Iam verò Pater cœleſtis non corporalem cibum, ſed alium panem, ſcilicet filium ſuum incarnatum, vobis miſit: Ego, inquit, ſum panis ille

vitæ. Ita cum turbæ quæ ea quinque illis panibus manducarant, ad ipſum reuerterentur, vt iterum corporali mãducatione ſaturarentur, Chriſtus pani materiali & manducationi corporali opponit alium ſpiritualem cibum, & ſpiritualẽ manducationem, quæ fide fit, ſicut aliquoties repetit: Qui credit in me, habet vitam æternam. Si igitur ex 6. cap. Iohannis, de ſubſtantia cœnæ Dominicæ, contra verba inſtitutionis iudicandum eſſet: ſequeretur, etiam elementum panis non eſſe adhibendum ad Euchariſtiam, nec opus eſſe, vt in cœna Dominica ore corporis aliquid acciperetur: imo poſſet inde concludi, vſum & panis & poculi Dominici, ſicut inſtitutio cœnæ de illis loquitur, poſſe ſimpliciter abrogari & prohiberi. Tam egregium ſcilicet argumentum eſt, quod ex concione Iohannis 6. contra inſtitutionem cœnæ à Pontificiis opponitur. Et tamen vnicum hoc argumentum præcipuum fuit, quod tempore Conſtantienſis Concilij, ea ſcriptura contra vſum vtriuſque ſpeciei oppoſitum fuit.

Veterum ſententia de 6. cap. Iohan.

Veteres quidem in explicatione 6. capitis, plerunque ſolent tractare doctrinam de cœna Dominica non quod ibi ſit inſtituta, vel quod ex 6. cap. Ioh. diſcendum ſit, quæ ſit materia, quæ forma: hoc eſt quod elementum, & quod verbum ſacramenti Euchariſtiæ. Sed quia ad ſalutarem cœnæ Dominicæ vſum non ſufficit Sacramentalis manducatio, niſi accedat ſpiritualis: qualis verò illa ſit & eſſe debeat, deſcribitur Iohan. 6. Hactenus & hoc modo veteres 6. caput Ioan. rectè accommodarunt ad doctrinam de Euchariſtia. Non poteſt autem in vllo veterum oſtendi, quod in 6. c. Ioan. vel diſputarint ſaltem, in legitima & ordinaria celebratione cœnæ Dominicæ, vſum calicis poſſe vel abrogari, vel prohiberi. Doctrina igitur de materia & forma, de elemento & verbo Euchariſtiæ, de norma adminiſtrationis & diſpenſationis cœnæ Dominicæ, & de modo Sacramentalis communionis, ſedem ſuam habet non Ioan. 6. tunc enim Euchariſtia nondum erat inſtituta: ſed in verbis inſtitutionis, in quibus diſpenſationem & communionem vtriuſque ſpeciei præceptiue inſtitutam eſſe manifeſtum eſt. Illud verò Pontificij prorſus inuertunt. Et hinc æſtimetur, qualis cauſa ſit, quæ huiuſmodi argumentis & fundamentis nititur.

Tridentini argumentantur ab autoritate Eccleſiæ.

Tertium argumentum Tridentinæ Synodi, ſumitur ab autoritate & poteſtate Eccleſiæ. Conſideretur autem ſtatus diſputationis. Manifeſta & certa ſunt verba inſtitutionis, de vtraque ſpecie. Ab illis Põtificia Eccleſia diſceſſit. Iam cum quæritur, quas huius diſceſſionis rationes habeant? opponitur autoritas & poteſtas Eccleſiæ. Neceſſe igitur erit, eſſe aliquam poteſtatem & autoritatem Eccleſiæ cõtra expreſſa verba Dei, & quidẽ ad deſtructionem teſtamentariæ inſtitutionis filij Dei: ad quam tamen duplici mandato, in ſingulis Euchariſtiæ partibus Eccleſiam vſq; ad conſummationẽ ſeculi, donec ad iudicium redeat, alligatam eſſe voluit: Manducate, hoc facite: Bibite, hoc facite. Elegans certe, & vera eſt Auguſtini ſententia contra Creſconium lib. 2. c. 21. Paulus dicit: Eccleſia ſubdita eſt Chriſto. Non igitur debet Eccleſia ſe Chriſto præponere: cum ille ſemper veraciter iudicet, Eccleſiaſtici verò iudices, vt homines plerunq; fallantur. Sed pleraq; ad hoc argumentum pertinentia, in præcedentib. ſunt explicata: ideo tantũ verba ſecundi Tridentini capituli examinabimus. Inſidioſe autem ludũt æquiuocatione vocabuli diſpenſationis. Nam & Gerſon diſputat, eſſe quidem præceptũ de bibendo calice, ſed tale, quod diſpenſabile ſit autoritate Eccleſiæ. Diſpenſationem verò definiunt relaxationem iuris communis, factam cum cauſæ cognitione, ab eo, qui Ius & poteſtatem habet diſpenſandi: vt ſcilicet ſit licentia, vel mutandi aliquid in lege, vel faciendi aliquid contra legem. Tridentinum igitur capitulum declarat, Eccleſiam habere poteſtatem in diſpenſatione ſacramentorum. Et ex illa poteſtate, licet Chriſtus vtramq; ſpeciem præceptiue inſtituit, Eccleſiam tamen communionẽ calicis potuiſſe abrogare & prohibere. Audi verò, quomodo illud ex ſcriptura probent. Paulus enim dicit: Sumus diſpẽſatores myſteriorum Dei. Myſteria ſunt ſacramẽta: & diſpenſare, eſt ius commune relaxare. Ergo quæ Chriſtus in diſpenſatione & vſu Euchariſtiæ inſtituit, Eccleſia poteſt abrogare: quæ præcepit, poteſt prohibere: vſum ſcilicet calicis Domini, pro laicis.

Canoniſtæ.

Canoniſtarum quidem ſententia eſt, Papam poſſe diſpenſare contra 4. prima Concilia: item contra verba Euangelij, licet non contra mentem. Sed ſi quia tunc, regnante barbarie & inſcitia linguarum, potuiſſet Papalem illam poteſtatem diſpenſandi, ex dicto illo Pauli probare: Sumus diſpenſatores myſteriorum Dei: næ vere magiſtralis illa allegatio habita fuiſſet. Nunc verò in tanta luce ludere vocabulis, in re tam ſeria, nemo vt arbitror ſanus auderet. Audet autẽ hoc & quidem iure ſuo, præfricta frons Thaidis Babylonicæ. Et qua cõſcientia cauſam hãc agant, quantumq; fidei illis ſit tribuendum, hinc æſtimetur. Myſteriis ibi Paulus intelligit reuelationẽ totius doctrinę Euangelicæ, & Apoſtolos vocat miniſtros οἰκονόμους: hãc ipſam innuẽs antitheſin, quod non ſint domini horum myſteriorum, qui poteſtatem habeant mutandi & abrogãdi: ſed quod tãtum ſint œconomi, in quibus hæc fidelitas requiritur, vt iuxta inſtitutionẽ, præſcriptum & mandatum Domini, ea diſpenſent, quæ ipſis commiſſa ſunt. In hac ſentẽtia vetus interpres vſus eſt vocabulo diſpenſationis. Illius verò æquiuocatio commoda viſa fuit Tridentinis Patribus, qua mutilationẽ cœnæ Dominicæ iuſtificarent. Non abs re igitur factum eſt, quod veterem editionem decreto ſuo authenticam fecerunt, ita vt nemo eã in diſputationibus, quouis prætextu reiicere auderet: etiamſi ſcilicet, vt in hoc loco, οἰκονομία non ſignificet poteſtatem mutandi & ſtatuendi aliquid, cõtra id, quod Dominus expreſſo mandato præſcripſit. Sed huic diſpẽſationi videntur, ne ipſi quidem Tridentini ſatis fidere. Ita enim orationem moderantur, quaſi velint dicere: In diſpenſatione, hoc eſt, in adminiſtratione ſacramẽtorum, Eccleſiam in externis circumſtantiis poſſe ſtatuere & ordinare, quę ædificationi ſeruiũt: & in huiuſmodi quidem ordinationibus, ſi fiãt in circumſtantiis, de quib. non extat mandatum Dei, ad hunc finem, vt ea quæ in adminiſtratione ſacramẽtorum à Domino inſtituta, præſcripta & mandata ſunt, eo rectius & diligentius ad ædificationem ſeruentur. Nõ negamus, inquam, in huiuſmodi ordinationibus Eccleſiam habere poteſtatem, vt omnia ſcilicet fiant ordine, decenter & ad ædificationem. Hãc verò poteſtatẽ, Pontificij extra ſuos terminos eo trahunt, quaſi Eccleſia ſimili poteſtate poſſit etiam ea, quæ in inſtitutione cœnæ, filius Dei inſtituit, ordinauit, præſcripſit, mãdauit & præcepit, mutare, mutilare, prohibere & eripere. Hoc verò, quia probari non poteſt, negamus. Et obſeruetur Tridentina argumentatio, à diſpẽſatione in circumſtantiis adiaphoris,

Tridentinorum argumentatio.

phoris, ad abrogationem, mutilationem & prohibitionem eorum, quæ habent verbũ & mandatum Dei. Falſum vero eſt quod dicunt, Paulum tali poteſtate vſum in hoc ipſo Sacramento, quando Corinthiis ſcribit: Cætera cum venero diſponam. Diſerte enim prius ponit ea, quæ habent inſtitutionem, ordinationem, præſcriptum & mandatum Chriſti: & ab iis poſtea diſiungit ea quæ pollicetur ſe ordinaturum cum venerit. Intelligit igitur ea quæ nõ habent præſcriptum & mandatum Chriſti.

Et quidem ipſum Concilium non poteſt ſimpliciter hanc diſtinctionem negare: ideo addunt, ſalua Sacramentorum ſubſtantia, fieri poſſe diſpenſationem. Hoc vero mirabile eſt, Euchariſtiã poſſe vna ſui parte mutilari, ſalua tamen ipſius ſubſtantia. Longobardus certe & Scholaſtici, ſubſtantialia Sacramentorum affirmant eſſe materiam & formam: hoc eſt, elementum diuinitus inſtitutũ, & verbum voce diuina elemento annexum. Iam Chriſtus pro elemento, in cœna ſua non panis tantũ, ſed & poculi vſum inſtituit. Quomodo igitur ſalua manet ſubſtantia cœnæ Dominicæ, ſi altera eius pars abrogetur, mutiletur, & prohibeatur? Sed forſan ſubſtantiam Euchariſtiæ, volunt eſſe ſpiritualem participationẽ corporis & ſanguinis Chriſti. Cumque illa fiat etiam ſub vna ſpecie; vbi totus & integer Chriſtus adeſt: iudicant ſaluã manere Euchariſtiæ ſubſtantiam, etiamſi poculũ Domini inde tollatur. Sed quia etiam ſine pane & vino fieri poteſt ſpiritualis participatio carnis & ſanguinis Chriſti, in verbo Euangelij, ſola fide, Ioan. 6. eadẽ ergo conſequentia manebit etiã ſalua ſubſtantia Euchariſtiæ etiamſi vtraque ſpecies, & panis & vini, inde tollatur. Sed quæ ad ſubſtantiam cœnæ Dominicæ pertineant & requirantur, non ex humanis argumentationibus, ſed ex teſtamentaria inſtitutione filij Dei diſcendũ & diiudicandum eſt. Quartum argumentũ Tridentinæ Synodi, ſumptum eſt ab exemplis veteris Eccleſiæ, quod ſcilicet vſus vtriuſq; ſpeciei in primitiua Eccleſia, non infrequens quidem, non tamen vniuerſalis fuit: ſed ſemper etiã ſimul in vſu fuerit communio ſub vna tantummodo ſpecie. Cui libertati communicandi, ſiue ſub vtraq; ſiue ſub vna tantũmodo ſpecie poſtea ſucceſſerit mutatio cõſuetudinis, de cõmunione ſub vtraq; ſpecie, quã ſubſecuta demũ ſit lex de vna tantum ſpecie.

Argumentum ab exemplis veteris Eccleſiæ.

Obſeruabis autẽ Lector, quod Pontificij in hac cauſa, vſu rerum multa edocti ſunt, quæ principio non ſatis conſiderata fuerunt. Conſtantienſe enim Concilium cum primum ferret legem de mutilatione cœnæ Dominicæ, ſimpliciter conceſſit, cõſuetudinem fuiſſe primitiuæ Eccleſiæ, quod à fidelibus Euchariſtia ſub vtraq; ſpecie reciperetur. Sed mox biennio poſt, Gerſon animaduertit, quantum hæc confeſſio haberet incommodi. Et licet diuerſum probare & oſtendere non poſſet: tamen inquit probabilius videri, hoc non communiter apud omnes ſeruatum fuiſſe. Ex hac commonefactione, Tridentina Synodus habet hoc artificium, quod nõ dicit initio Chriſtianæ religionis vniuerſalem fuiſſe vſum vtriuſq; ſpeciei: imo ne quidem dicit, frequentem fuiſſe: ſed per figuram *μείωσιν* inquit, non infrequentem fuiſſe. Reſpiciunt autem ad diſputationes Pontificiorum, quibus probare conantur, etiam in primitiua & veteri Eccleſia; vbi vſitata erat communio ſub vtraq; ſpecie, ſemper tamen ſimul etiã vſum fuiſſe communionis ſub vna tantummodo ſpecie. De illis igitur diſputationibus quãdã qua fieri poterit breuitate, annotanda erunt. Nam & hæc annotatio oſtendet, Pontificios cum deſtituantur & Scripturæ & antiquitatis veris teſtimoniis, ſimili artificio deprauare veterũ teſtimonia, ſicut Scripturæ ſententias ludificant. Quando vero de veteris Eccleſiæ teſtimoniis & exemplis diſputatio eſt, non quæritur de caſib. neceſſitatis & extraordinariis, ſed de legitima, ordinaria, publica & ſolenni celebratione, adminiſtratione & diſpenſatione Euchariſtiæ. A multis autem oſtenſum eſt ex antiquis formis liturgiarum, ex deſcriptionibus celebrationis cœnæ Dominicæ, quæ extant apud veteres, præcipue vero apud Iuſtinum & Chryſoſtomum: ex aliis multis veterum teſtimoniis & exemplis: quod in veteri Eccleſia, in legitima & ordinaria adminiſtratione cœnæ Dominicæ, ſemper & vbiq; apud omnes vſitata fuerit communio ſub vtraq; ſpecie, iuxta Chriſti inſtitutionem. Neq; vllũ antiquitatis exemplum proferri poteſt, quod in legitima & ſolenni adminiſtratione cœnæ Dominicæ, vna ſolũmodo ſpecies, ſubtracta altera, fideli populo diſpenſata fuerit. Et hæc cum ita ſe habeãt, operæprecium eſt videre, quo artificio antiquitatis etiam teſtimonia deprauent Pontificij: quæ plurima & manifeſtiſſima ſunt.

QVOMODO EX ANTIQVITATIS teſtimoniis, mutilationem ſuam probare conentur Pontificij.

I. Eccius & plerique alij, multum tribuunt huic teſtimonio, quod in veterũ ſcriptis, & in antiquis Canonibus, mentio fit laicæ cõmunionis: ad quam remittebantur illi, qui ex clero eiecti erant. Ergo, aiunt, in veteri Eccleſia alia fuit communio cleri, ſcilicet ſub vtraque ſpecie: & alia laicorum, ſcilicet ſub vna ſpecie. Sed hoc falſum eſſe animaduertunt & fatentur nunc ipſi etiam Pontificij: vt Vicelius, Tapperus, Lindanus, & multi alij. Manifeſtiſſimum enim eſt, illis temporibus; quibus mentio fit laicæ communionis, datam fuiſſe laicis vtramq; ſpeciem. Et Chryſoſtomus expreſſe affirmat, in participatione myſteriorum, nullum eſſe diſcrimen inter ſacerdotes & fidelem populum. Sed laica communio veteribus vocabatur, quando clericus propter crimen aliquod, ab officio miniſterij vel ſuſpendebatur, vel prorſus remouebatur: tunc enim ipſe non adminiſtrabat Euchariſtiam, ſed eam tantum accipiebat: idque non inter clericos, ſed poſt clericos cum laicis, & in loco vbi laici communicabantur. Agnoſcunt igitur, & fatentur ipſi Pontificij, laicam communionem apud veteres non eſſe intelligendam de alio communionis genere, ſed de gradu, ordine, & loco communionis.

Laica communio quid.

II. Quidam, quos etiam Oſius in Polonica confeſſione imitatur, fingunt in Epheſina ſynodo decretum fuiſſe, vt laicis tantum vna ſpecies Euchariſtiæ traderetur, eo quod Neſtorius docuerit, ſub pane eſſe cadauer exangue. Sed merum figmentum hoc eſt. Nullus enim ex veteribus hanc opinionem Neſtorio tribuit. Et in hiſtoria, item in actis Epheſini Concilij, ne veſtigia quidem talis, vel diſputationis, vel decreti apparent. Sed talis cauſa talibus digna eſt probationibus.

Oſius.

III. Eſt & hoc vnum ex artificiis Pontificiis, vbi in veteribus mentio fit Euchariſtiæ, quod illam tantum de vna ſpecie intelligunt: vt quando apud Euſebium libro 5. cap. 24. Epiſcopis eiuſdem communionis, peregre aduentantibus tranſmittitur

Eucha-

Euchariſtia: pontificij contendunt, hoc ſimpliciter de panis tantūmodo ſpecie eſſe intelligendum. Sed appellatio Euchariſtiæ complectitur vtramq; ſpeciem. Iuſtinus enim deſcribens ritum communionis ſub vtraq; ſpecie, dicit: Hoc alimentum apud nos Euchariſtia vocatur. Irenæus lib. 5. Quando mixtus calix & fractus panis percipit verbū Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 2. Protectione corporis & ſanguinis Chriſti, eos muniamus: cū ad hoc fiat Euchariſtia, vt poſſit eſſe tutela credentibus. Sermone 5. de lapſis, vbi expreſſe calicis tantum mentio fit, Cyprianus vocat Euchariſtiam.

IIII. Ex deportatione Euchariſtiæ ad infirmos conantur probare vſum vnius tantum ſpeciei, eo quod vinum ſine periculo deferri non poſſit. ſed

Iuſtinus. *Hieronymus.*

Iuſtinus Apologo 2. & Hieronymus ad Ruſticum Monachum de Exuperio, expreſſe teſtatur, in veteri Eccleſia vtramq; ſpeciem ſolitam deferri ad abſentes & infirmos. In Serapionis hiſtoria, apud

Andradius.

Euſebium lib. 6. cap. 44. valde laborat Andradius vt ad vnam ſpeciem illam referat, quia verbum ἀποβρέχειν, perfundere ſeu madefacere, in ſolam panis ſpeciem quadret. Sed quæro ab Andradio, ad quam ſpeciem referatur quod hiſtoria habet: ἐνστάξαι & ἐγχέαι: infundere, & in os inſtillare. Hic Ieſuitæ

Ieſuitæ.

dicunt, fuiſſe vinum non conſecratum, in quo iuſſus fuerit puer madefacere panem. Sed hoc Euſebius non dicit. Imo Nicephorus lib. 6 cap. 6. affirmat Euchariſtiā fuiſſe, quod ſeni puer in os inſtillauit. Ita enim inquit: inſtillauit ei Euchariſtiā. Vſitatū autem fuiſſe, in caſu neceſſitatis, panē Euchariſtiæ in vinū ſacratum intinctū ægrotis dare, ex veterum hiſtoriis notum eſt: ſicut poſtea oſtendemus.

V. Ex reſeruatione Euchariſtiæ, cuius alicubi apud veteres mentio fit, vſum vnius ſolūmodo ſpeciei probare moliuntur. Sed & hoc vanum eſt. Apud Chryſoſt. enim Epiſt. 1. ad Innocentium, etiam ſanguis Domini in ſacrario ſeruatur. Et Gorgonia Nazianzeni ſoror, & corporis & ſanguinis Domini antitypa reſeruarat, ſicut Nazianzenus teſtatur.

VI. Vbi in veterum ſcriptis expreſſe tantū mentio fit panis ſeu corporis Chriſti, ſeu manducationis: ibi Pontificii ſtatim affingunt præſumptā ſuam opinionem, de vna tantummodo ſpecie. Sed quod

Pontificiorum artificium in citandis veterum ſententiis.

ſophiſtice depravent veterum ſententiam, aliquot manifeſtiſſimis exemplis demonſtrabo. Eccius citat ex Epiſt. Ignatij ad Epheſios: Frangentes vnum panem, qui eſt medicamentum immortalitatis, &c. Et quia ibi Ignatius non expreſſe meminit alterius ſpeciei: clamitat igitur Eccius, vſum communionis ſub vna ſpecie ab ipſis Apoſtolis traditum & à diſcipulis ipſorum ſeruatū fuiſſe. Sed Ignatius proteſtatur, luculentam ſibi fieri iniuriam. Nam in Epiſtola ad Philadelphienſes, inquit: Vnus eſt panis omnibus confractus: & vnum poculum, vniuerſis diſtributum.

Cyprianus.

Cyprianus ſermone 5. de lapſis, recitat miracula quædam quæ in altera ſpecie, pane ſcilicet conſecrato acciderunt. Inde Horſtius Colonienſis con-

Horſtius.

tra doctiſſimum virum Hamelmannum, probare conatur, tempore Cypriani vſitatam in Eccleſia fuiſſe communionem ſub vna tantum ſpecie: & addit communionem illam a Deo tunc miraculis comprobatam fuiſſe. Sed impudens figmentum

Cyprianus.

eſt. Cyprianus enim nullo modo ſcribit, miracula illa facta fuiſſe ad comprobandā communionem ſub vna tantummodo ſpecie: ſed longe alias cauſas illorum miraculorum recitat. Non autē ſequitur: In ſpecie panis factum fuit miraculum: ergo poculum Domini tūc non fuit diſtributum in Eccleſia. Nam in illo ipſo ſermone, ritum communionis ſui temporis deſcribens Cyprian. inquit: vbi ſolennib. adimpletis, calicem Diaconus præſentib. offerret.

Magno verò ſtrepitu in ſcenam producūt ipſum etiam Nicenum Concilium: & non verentur affirmare, ibi communionem ſub vna tantum ſpecie, ſi non decretam, attamen comprobatam & cōfirmatam fuiſſe. Quia ſcilicet Canon 14. dicit: Si non fuerint in præſenti Epiſcopus vel presbyter, tunc Diaconi ipſi proferant & edant. Sed Canon iſte, nec Græce, nec in Decretis, nec apud Ruffinum ita legitur. Et licet ibi expreſſe tantum nominetur corpus Chriſti, non tamen recte inde concluditur cōmunio ſub vna tantummodo ſpecie. Nam in Concilio Neocæſarienſi, c. 15. & diſt. 95. c. presbyteri, vbi eadem plane materia de Diaconis repetitur, expreſſe dicitur de dando pane, & porrigēdo calice. Manifeſtiſſime igitur antiquitas ſe explicat, quod per

Veterum ſynecdochica locutio.

Synecdochen ſæpe loquatur. Nam & Paulus ipſe ad Corinth. vbi expreſſiſſime de communione ſub vtraque ſpecie tractat, illam tamen aliquoties per ſynecdochen notat, vt cum inquit: Mādücare cœnam Domini: Conuenitis ad manducandum: Diiudicatis corpus Domini. Item: In vnum ſpiritum potati ſumus. Si quis verò inde vellet concludere, Paulum tradidiſſe & ſeruaſſe communionem ſub vna tantummodo ſpecie, ſcelerate faceret contra manifeſtiſſimam Pauli ſententiam. Ita Auguſtinus

Auguſtinus.

de Symbolo lib. 3. c. 5. Item de feria quarta, c. 4. Hieronymus etiam ad Euſtachium, expreſſe tantū ſanguinis Chriſti meminerūt. Num verò recte quis inde inferret, Auguſtini & Hieronymi temporib. non panem, ſed tantum poculum Domini diſpenſatum fuiſſe laicis, in adminiſtratione cœnæ Dominicæ.

VII. Magno apparatu, pro mutilatione cœnæ Dominicæ, producuntur exempla de domeſtica communione, quādo ſcilicet acceptam in Eccleſia Euchariſtiam, domum ſecum detulerūt. Tertullianus enim lib. 2. ad vxorē, tantum panis mentionem facit. Et Hieronymus in Apologia pro libris aduerſus Iouinianum, corporis tantū mentionem facit. Quamuis antē domeſtica ſeu priuata illa communio, aliquid extraordinarium fuerit, nō difficile tamen eſt reſpondere. Quia enim illi in Eccleſia Euchariſtiam acceperunt: quæſtio ergo eſt, non quid domi ſumpſerint, ſed quid in Eccleſia ipſis diſpenſatum fuerit. Et ne longius eam, afferam explicationem Ruardi Tapperi, decani Louanienſis, qui maximæ autoritatis eſt inter Pontificios. Is igitur tra-

Ruardus Tapperus.

ctans exemplū Satyri, fratris Ambroſij, inquit: Videtur ex ſermo. 5. de lapſis apud Cyprianum, quod illis temporibus ſanguinē Domini ex calice omnes bibebant, & quod corpus Domini iis in manus dabatur, vt vel ſtatim ſumerent, vel ſecum portarent domum ibiq; ſumerēt, ita vt per temporum interualla biberent ex calice Domini, & corpus Domini manducarēt. Hæc ille. Quia verò hæc diuulſio partium cœnæ Dominicæ, non eſt conſentanea inſtitutioni: ideo domeſtica ſeu priuata illa communio poſtea abrogata, & ſeuere prohibita eſt in Toletano & Cæſarauguſtano Conciliis. Nequaquā igitur ex domeſtica illa cōmunione probari poteſt, vſitatam tunc in Eccleſiis fuiſſe diſpenſationē vnius tantum partis Euchariſtiæ. Nam & Tertullianus in eodem

libro,

libro, vbi in domeſtica communione, in vno loco tantum panis meminit, mox in alio loco loquitur etiam de participatione poculi: & tandem vtrunque coniungit, cibum & poculũ Domini. Nazianzenus autem de ſorore ſua Gorgonica ſcribit, quod & corporis & ſanguinis Domini antitypa, ex Eccleſiaſtico cœtu ſecum domum delata ſeruarit. Et Ambroſius in hiſtoria Satyri fratris ſui, deſcribens ſumptionem, meminit hauſtionis & fuſionis in viſcera. Ergo nec ex illa hiſtoria ſatis certo & euidenter probatur diſpenſatio & ſumptio Euchariſtiæ, ſub vna tantum ſpecie. Et vt maxime in exemplis iſtius domeſticæ communionis, aliquid oſtenderetur (quod tamen nondũ video factum eſſe) pugnans cum inſtitutione Chriſti, & ſolenni conſuetudine primitiuæ Eccleſiæ: quid tamen inde efficeretur, cum ſint priuata & extraordinaria exempla, & quidem quæ poſtea graui conſilio abrogata ſunt? Noſtra vero quæſtio eſt, non quid vnus, aut item alter priuatim fecerint: ſed quæ fuerit publica, legitima, ordinaria & ſolennis conſuetudo veteris Eccleſiæ in adminiſtratione & diſpenſatione cœnæ Dominicæ. Hic eſt ſtatus controuerſiæ, de quo flagitamus teſtimonia & exempla antiquitatis. Et nondum vidi, tale vllum certum & euidens vel teſtimonium vel exemplum veræ antiquitatis à Pontificiis proferri. Quæ enim præterea ex incertis autoribus, vt ex vita Hieronymi & Ambroſii, de quibus autoribus dubitatur, item ex legendis Sanctorũ proferunt, indigna ſunt quæ refutentur.

St. … controuerſiæ.

Hæc igitur ſunt præcipua capita probationum, quibus conãtur Pontificiam mutilationem exemplis antiquitatis palliare & confirmare: quæ profecto nihil probãt de eo quod in controuerſia poſitum eſt: de publica ſcilicet, legitima, ordinaria & ſolenni conſuetudine veteris Eccleſiæ, in adminiſtratione & diſpenſatione cœnæ Dominicæ. Pleraque vero vel ſunt mera figmenta, vel manifeſtæ deprauationes ſententiæ veterum: ſicut euidenter oſtendimus. Et tamen Tridentinum Conciliũ non veretur, omnia illa, tanquam non Apollinis, ſed ipſius Spiritus ſancti oracula exoſculari & approbare: quaſi certum iam & demonſtratum ſit, in primitiua Eccleſia, licet non infrequens fuerit communio ſub vtraque ſpecie, non tamen Catholica, ſeu vniuerſalis fuerit: ſed ſimul etiã ſemper in vſu fuiſſe communionẽ ſub vna tantummodo ſpecie.

HISTORICA OBSERVATIO, QVOties, & quot modis mutilatio illa tentata fuerit, donec tandem introducta eſt.

Porrò, quia Tridentinum capitulum, ex mutatione cõſuetudinis communicandi ſub vtraq; ſpecie, & ex introductione contrariæ conſuetudinis, vult Pontificiam mutilationem iuſtificare: iudico vtiliter quædam annotari poſſe, de hiſtoria introductæ huius conſuetudinis. Iactitant enim, conſuetudinem illam adeò eſſe vetuſtam, vt eius initium ne monſtrari quidem poſſit in hiſtoriis. Sed nos ex veris hiſtoriis oſtendemus, quomodo in veteri Eccleſia aliquoties, & aliquot modis tẽtata fuerit mutatio communionis ſub vtraq; ſpecie: & quam acriter mutationi huic reſtiterint præpoſiti Eccleſiarũ, melioribus & purioribus Eccleſiæ temporibus, donec tandem poſterioribus temporibus, poſt annos ſcilicet Domini 1200. vnà cum aliis erroribus & abuſibus, mutatio illa particulariter, non tamen ſine contradictione, in quaſdam Eccleſias inuecta, deinde latius progreſſa, demum lege Conſtantienſi confirmata eſt.

Tentata autem primum fuit mutatio quædam cõmunionis ſub vtraq; ſpecie, iuxta formã à Chriſto præſcriptam, per illos, qui bibentes in Eccleſia de poculo Domini, panem ſacratũ ſecum domum deferebant: quem poſtea ſumebant, aliquando per ſatis longũ interuallum temporis: ſicut de Eremitis Baſilius ſcribit. Sed illa conſuetudo abrogata & prohibita fuit in Concilio Toletano 1. circiter ann. Domini 390. & poſtea circa ann. 500. in Cæſarauguſtano. Reducta autem fuit communio ad formam inſtitutionis: vt ſcilicet in Eccleſia, vbi tunc vtraq; ſpecies diſpenſabatur, Euchariſtia conſumeretur. *I. Mutatio communionis.*

Secundò. Tempore Leonis I. circa annum Domini 440. Manichæi, quia vinum tanquam abominabile quiddam deteſtabantur, & fingebant Chriſti corpus, vtpote phantaſticum, non habuiſſe verum ſanguinem, moliebantur ſumptionẽ vnius tantum ſpeciei introducere. Sed Leo Pontifex, ſermone Quadrageſimali 4. appellat ſacrilegium, ſi quis calicem ſanguinis redemptionis noſtræ haurire declinet. Et huc accommodat illud Pauli, Roman. 16. Obſeruate eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam quam didiciſtis, faciunt. *II. Mutatio cepta circa annum Domini 440.*

Lindanus fingit, ante Leonem in vſu fuiſſe in Eccleſia cõmmunionem ſub vna ſpecie: ſed Leonem tunc propter Manichæos, rurſus mandaſſe ad tempus cõmunionem ſub vtraq; ſpecie, vt ita deprehẽdi poſſent Manichæi. Sed Andradius rectè dicit, eſſe inſignem hallucinationem. Adeò enim vſitata tunc fuit cõmunio ſub vtraq; ſpecie, vt his indiciis Leo deprehenderet Manichæos. Leo igitur circa an. Domini 449. pronunciat eſſe ſacrilegium, diſſenſionem & offendiculum, præter doctrinã ab Apoſtolis acceptam, ore corpus Domini accipere, calicem verò redemptionis noſtræ haurire, declinare. *Lindanus.* *Andradius.*

Tertiò. Tempore Gelaſij, circa an. Domini 490. iterum tentata fuit mutatio cõmunionis ſub vtraque ſpecie: non ab hæreticis, ſicut tempore Leonis, ſed ab hominib. ſuperſtitioſis. Ita enim Gelaſius loquitur. Sed acriter repulſa, & ab Eccleſia exploſa fuit ſuperſtitio illa: ſicut teſtatur Canon, Comperimus, de conſecr. diſt. 2. Comperimus, quod quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtineant: qui quia neſcio, quã ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceãtur: quia diuiſio vnius eiuſdemq; myſterij, ſine grandi ſacrilegio nequit prouenire. Audis, vnam ſpeciem non eſſe integrum ſacramentum, ſed ad vnum idemque myſterium pertinere vtramque ſpeciem: item eſſe grande ſacrilegium, ſi vna tantum ſpecies ſumatur. Et in Canone illo notandum eſt vocabulum ſuperſtitionis. Inde enim colligi poteſt, ſub quo prætextu quidam tempore Gelaſij, voluerint cõſuetudinem communicãdi ſub vna tantummodo ſpecie introducere. Eſt enim ſuperſtitio, iuxta ſcholaſticos, velle colere Deum, ſed modo indebito, hoc eſt, aliter & contra quam ipſe præſcripſit & mandauit. Prætextum igitur religionis, cultus diuini, & reuerentiæ erga ſacramentum, habuerunt & præ[illegible] illi, qui tempore Gelaſij, præter & contra [illegible] communio[illegible]ditam, & præſcriptam à calice Domin. eo abſtine[illegible]. Et quia Canonis verba ſunt, docentur ſuperſtitione aſtringi: poſſet ita etiam intelligi, fuiſſe tunc quoſdam, qui ita doceſ-

tint.

rint. Et hoc bene notetur. Quicquid enim prætenditur de religione & reuerentia Sacramenti, in communione ſub vna ſpecie, quia aliter & contra fit, quam Chriſtus inſtituit, ſuperſtitio eſt. Gelaſius vero pronũciat, eos eſſe à communione arcendos, hoc eſt, excommunicandos, qui ex ſuperſtitione, à participatione poculi Dominici abſtinent. Quod vero Gratianus cũ Gloſſatorib., ad ſolos ſacerdotes conficientes, Canonem illum reſtringit: cũ Eccleſiaſtica hiſtoria illorũ temporum, & cum ipſo textu pugnat. Loquitur enim de illis, qui ad ſumptionem Sacramentorum vel admittuntur, vel ab illis arcentur. Et ab ipſis pontificiis, vt Lindano & aliis, Gratiani illud commentũ nunc exploditur.

IIII. Mutatio. Quarto, propter metum periculi effuſionis quidã maturè meditati ſunt diſceſſionem à forma inſtitutionis Chriſti: ne tamen omnino tollerent vel abrogarent communionem ſub vtraq; ſpecie, panem conſecratum in poculum benedictionis intinctum, dederunt communicantibus pro complemento communionis, hoc eſt, iudicarunt non plenam eſſe cõmunionem, ſi tantummodo ſub ſpecie panis, ſine vino conſecrato daretur Euchariſtia.

Occaſio intinctionis panis cõſecrati. Dignum vero eſt obſeruatione, vnde illud in Eccleſiam irrepſerit. Cum enim in caſu neceſſitatis, in communione paruulorum & infirmorum, apud veteres, intincta & infuſa aliquando Euchariſtia, data legeretur: ſicut ex hiſtoria Serapionis, ex Cypriani ſermone 4. de lapſis, & ex Proſpero de promiſſionibus cap. 6. & 26. quæſt. 6. cap. Is in decretis. ex illis caſib. extraordinariis, quidam poſtea voluerunt conſuetudinẽ intinctæ Euchariſtiæ, inuehere in legitimam & ordinariã cõmunionem Eccleſiæ, contra inſtitutionẽ Chriſti, & morem veteris Eccleſiæ, idq; prætextu periculi effuſionis, & reuerẽtiæ erga Euchariſtiã. Sed Iulius Pontifex circa annũ Domini 340. in Epiſt. ad Epiſcopos Ægypti, & citatur de conſec. diſt. 2. cap. Cum omne. acriter conſuetudinem illam reprehendit. Et quibus ex fundamentis eam refutet, operæprecium eſt conſiderare. Dicit eſſe contra diuinum ordinem, contra Apoſtolicas inſtitutiones: item eſſe contrarium Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ, & conſuetudini Eccleſiaſticæ aduerſum. Et (quod præcipuè notandum eſt) oſtendit, vnde petendæ & ſumendæ ſint probationes in hac cauſa. Inquit enim: Non difficile hoc ab ipſo fonte veritatis probabitur, in quo ordinata ipſa Sacramentorum myſteria proceſſerunt. Agnoſcit Lector, Romanam Eccleſiam longe aliis tunc vſam fundamentis, in cõtrouerſiis de communione cœnæ Dominicæ, quam nunc vtitur. Nominantur enim ordo diuinus, Apoſtolicæ inſtitutiones, Euangelica & Apoſtolica doctrina, vetus conſuetudo Eccleſiaſtica. Ad illa fundamẽta, & nos nunc prouocamus: ſed opponũtur nobis poteſtas Eccleſiæ, poſterior cõſuetudo, & argumenta rationis. Tandem verò concludit Iulius: Quod pro complemento communionis, intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc probatum ex Euangelio teſtimonium receperunt, vbi Apoſtolis corpus ſuum commendauit, & ſanguinem: ſeorſim enim panis, & ſeorſim calicis commendatio memoratur. Et hoc modo tunc repreſſa fuit conſuetudo intinctæ Euchariſtiæ. Poſtea tamen rurſus pullulauit, circa annum Domini 580. Ideò enim in 3. Bracarenſi Concilio, repetitum fuit Decretum Iulij. Adeò crebro humana ingenia meditata ſunt diſceſſionem à forma cõmunionis, ab ipſo filio Dei præſcripta. Sed melioribus Eccleſiæ temporibus fuerunt, qui contra omnes conſuetudines & prætextus, teſtamẽtariam inſtitutionem filij Dei retinuerunt, & acriter defenderunt.

Quintò. Cum ſubinde maior fieret inclinatio doctrinæ & rituum, à puritate veteris Eccleſiæ, circa annum Domini 920. Cluniacenſis ordo rurſus inſtituit intinctionem: ſed contra morem & vſum reliquarum Eccleſiarum. Ita enim Caſſander citat ex inſtitutis Cluniacenſiũ lib. 2. c. 35. Quantis ipſum corpus ſacerdos dederit, ſingulis ſanguini intingit, quanquam ſit contra vſum aliarum Eccleſiarum: quia quidam, maxime nouitij noſtri, adeò ſunt rudes, vt ſi ſanguinem ita ſeparatim accipiant, quandam negligentiam incurrerent. Vides, licet tunc diſputaretur de metu periculi effuſionis & irreuerentiæ: non tamen auſi fuerunt iudicare, ideo intermittendum aut abrogandum eſſe vſum calicis. V. Mutatio.

In Turonenſi poſtea Concilio, pro infirmis, etiam in aliis Eccleſiis, conceſſus eſt vſus intinctæ Euchariſtiæ. Et ratio additur: Oblatio intincta debet eſſe ſanguine Chriſti, vt veraciter presbyter dicere poſſit, corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, proficiat tibi in remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Notabit autem Lector, quanquam aliquantulum tũc diſcederetur à forma inſtitutionis Chriſti: tamen adeò neceſſariã iudicarunt vtramq; ſpeciem, vt potius intinctã Euchariſtiam dare conſulerent: præcipue verò notetur, non veraciter dici poſſe, corpus & ſanguinem Chriſti dari & accipi, ſub vna tantummodo ſpecie panis. Concilium Turonenſe.

Tandem tempore Iuonis, circa annum Domini 1120. permiſſum fuit alicubi populum cõmunicare, intincto pane: idq; non autoritate, ſed ſumma neceſſitate timoris ſanguinis Chriſti effuſionis. Ita enim Caſſander allegat Iuonem, de diuinis officiis. Hæc ideò recito, vt oſtendam, cum motæ iam eſſent & exaggerarentur diſputationes de metu periculi effuſionis & irreuerentiæ: non tamen iudicatum fuit, ideo vel poſſe, vel debere alteram ſpeciem prorſus tolli & omitti ex communione: ſed potius intinctione vſi fuerunt, vt tamen daretur vtraque ſpecies. Non tamen vniuerſalis fuit tempore Iuonis conſuetudo intinctæ Euchariſtiæ: alibi enim data tunc fuit vtraque ſpecies ſeorſim: ſicut ex illis, qui circa ea tempora vixerunt, præcipue verò ex Bernhardo & Longobardo colligitur.

Sextò. Poſt Longobardum tempore ſcholaſticorum ſcriptorum, circa ann. Domini 1250. primum manifeſte incepit mẽtio fieri inuectæ alicubi particularis conſuetudinis, cõmunicandi populum ſub vna ſpecie, propter metum periculi effuſionis. Et tamen in hiſtoria illorũ etiam temporum, multa ad hanc diſputationem pertinẽtia obſeruari poſſunt. Non enim ab omnib. tunc Eccleſiis, recepta fuit illa conſuetudo: nec omnes paſſi ſunt ſibi eripi vſum Dominici calicis. Thomas enim in 3. parte ſummæ, q. 80. artic. 12. dicit, in quibuſdam Eccleſiis prouide hoc ſeruari, ne ſanguis Chriſti detur populo. Et in 4. Sententiarum, diſt. 11. artic. 2. q. 1. inquit: In quibuſdam locis, de conſuetudine datur participatio ſanguinis clericis: hoc eſt, miniſtris altaris, de quibus præſumitur, quod magis ſint cauti. Richardus de media Villa, & Petrus de Tarantaſia, poſtea Innocentius IIII. nominatus, teſtantur ſua tempeſtate non tantum miniſtris altaris, ſed & maioribus è populo, à quibus pericula illa non timebantur, Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie datam fuiſſe. Petrus VI. Mutatio. Thomas.

trus vero de Palude in 4. Sententiarum, diſtinct. 11. quæſt. 1. autor eſt, ſua ætate in quibuſdam Eccleſiis conſuetudinem fuiſſe, communicandi in genere ſub vtraque ſpecie: idque ita cautè, vt nihil effunderetur. Ex Vvilhelmo de Monte Laudano Caſſander citat: Recipiendo corpus Chriſti, totam veritatem eius recipit, ſed non totum Sacramentum. Et ideo in multis locis communicatur cum pane & vino, id eſt, cum toto Sacramento.

Durandus. Durandus circa annum Domini 1280. in rationali diuinorum li. 4. cap. 41. narrat ſua ætate in quibuſdam locis conſuetudinem fuiſſe: quod poſt communionem Sacerdotis, aliquid de ſanguine in calice reſeruatum fuit, & ſuperinfuſum vinum purum, vt communicantes inde aliquid poſſent de ſanguine Chriſti ſumere. Et rationem reddit in præcedentibus, ex Innocentio III. Quamuis ſub ſpecie panis, ſanguis ſumatur cum corpore: non tamen ſanguis ſub ſpecie panis bibitur. Particulariter igitur tunc in quaſdam Eccleſias inuecta fuit conſuetudo communionis, ſub vna ſpecie.

Mutilatio cœnæ Dominicæ à multis ſingularis & improbata. Deinde obſeruatio hiſtoriarum illius temporis, & hoc oſtendit, quod recenti conſuetudini communionis ſub vna ſpecie, à multis tunc contradictum fuit. Alexander enim Halenſis refert, religioſos quoſdam ægrè tuliſſe, eripi ſibi poculum Domini, & flagitaſſe reſtitutionem communionis ſub vtraque ſpecie. Sed illorum petitionem dicit repreſſam fuiſſe commento miraculi, quod ex hoſtia ſacra ſanguis emanaſſet. Et ipſi Scholaſtici ſcriptores, licet cedant conſuetudini, recens à quibuſdam receptæ propter vnicam rationem de periculo effuſionis: tamen multis & palam diſputant, communionem in vtraque ſpecie conuenientiorem, congruentiorem, perfectiorem, completiorem, & maioris efficaciæ eſſe. Ex quibus antiquiſſimus Alexander Alenſis inquit, quæſt. 32. membro 1. artic. 2.

Alexander Alenſis. Sumpto hoc Sacramento digne in vtraque ſpecie, maior eſt effectus vnius corporis myſtici cum capite, quam ſumpta ſub altera. Quæſt. 33. Licet illa ſumptio quæ eſt in accipiendo ſub vna ſpecie, ſufficiat: illa tamen quæ ſub duabus eſt, maioris meriti, tum ratione augmentationis, deuotionis, tum ratione fidei, dilatationis actualis, tum ratione ſumptionis complectioris. Item: Sumptio ſub vtraque ſpecie, quem modum ſumendi tradidit Dominus, eſt maioris efficaciæ & complementi. Quæſt. 31. dicit, eum qui accipit Sacramentum ſub ſpecie panis, non accipere perfecte Sacramentum, quantum ad Sacramentalem ſumptionem.

Albertus Magnus. Poſt Alenſem proxime ſequitur Albertus Magnus, qui in 4. Senten. diſtinct. 8. artic. 13. inquit, duplicem eſſe in hoc Sacramēto perfectionē: Chriſti videlicet ipſius, & Sacramenti, ſecundum quod venit in vſum fidelium. Priore modo dicit verum eſſe, Chriſtum eſſe perfectum ſub vtraque ſpecie. Secundo modo videri ſibi falſum, quia non perfecte ſignetur & cauſſetur vſus fidelium, & vnitas corporis myſtici, niſi duplici ſigno: & ideo virtute Sacramenti, oportere vtrunque habere.

Thomas. Poſt hunc Thomas 3. ſummæ, quæſt. 66. articulo ſecundo. Quamuis totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie, non tamen fruſtra. Nam primo hoc valet ad repræſentandam paſſionem Chriſti, in qua ſeorſim fuit ſanguis à corpore ſeparatus. Secundo hoc eſt conueniens vſui huius Sacramenti, vt ſeorſim exhibeatur fidelibus corpus Chriſti in cibum, & ſanguis in potum. Idem contra Gentiles lib. 4. cap. 61. Quia, inquit, complementum noſtræ ſalutis factum eſt per paſſionē Chriſti & mortem, per quam eius ſanguis à carne ſeparatus eſt, ſeparatim nobis traditur Sacramentum corporis eius ſub pane, & ſanguis eius ſub ſpecie vini: vt ſic in hoc Sacramento paſſionis Dominicæ, memoria & repræſentatio habeatur, & ſecundum hoc impleatur, quod Dominus dixit: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere potus. Hæc teſtimonia non poſſunt referri ad ſolam ſacrificulorum ſumptionem: expreſſe enim loquitur de exhibitione & traditione Sacramenti, quæ fit fidelibus.

Petrus de Palude. Petrus de Palude diſtin. 11. artic. 1. dicit, duplicem debere eſſe materiam huius Sacramenti, ſcilicet materiam cibi & potus: quia effectus Sacramenti debet perfecte repræſentari per materiam: Sacramenta enim efficiunt quod figurant. Sed huius Sacramenti effectus, eſt perfecta animi refectio: ergo materia repræſentans, debet eſſe per perfectam corporis refectionem, quæ non eſt niſi per cibum & potum. Bonauentura diſtinct. 8. quæſt. 2. tradit, in hoc Sacramento ex duobus ſignis vnum & perfectum reſultare Sacramentum: cuius integritatis ratio diſpoſitiue veniat à natura, quia nec panis eſt per ſe plane reficiens, nec vinum, ſed vtrumque eſt vna plena refectio. Completiue vero veniat ab inſtitutione diuina, quæ inſtitutio hæc duo ſigna ordinauit, ad ſignificandum vnam perfectam refectionem.

Hæc ex Scholaſticis ſcriptoribus, antiquitatis ſtudioſiſſimus Georgius Caſſander collegit.

Durandus. Durandus in rationali li. 4. c. 54. dicit: Qui ſolam hoſtiam recepit, non plenum Sacramentaliter recipit Sacramentum. Etſi enim in hoſtia conſecrata, Chriſti ſanguis ſit: non tamen eſt ibi Sacramentaliter, eo quod panis corpus, non ſanguinem, & vinū ſanguinem ſignificat, & non corpus. Ergo ſub altera tantum ſpecie, non eſt completum Sacramentū, quoad Sacramentum. Et licet Durandus principaliter ibi loquatur de ſumptione presbyteri, ratio tamen generalis eſt.

Hæc hiſtorica obſeruatio valde vtilis eſt. Oſtendit enim, cum primum cœpiſſet Eccleſias inuadere conſuetudo communionis ſub vna tantum ſpecie, quod factum eſt poſt annos Domini 1200. quod non ab omnibus Eccleſiis recepta fuerit, ſed quod multi ei contradixerint.

Et quidem quod doctrina veteris Eccleſiæ de Sacramentali communione, non ſtatim immutata & inflexa fuit ad conſuetudinem illam: ſed quod Scholaſtici, licet conſuetudini illi ceſſerint, oppoſuerunt tamen doctrinam ex inſtitutione Chriſti: quod ſcilicet communio ſub vtraque ſpecie, quia à Chriſto inſtituta, ſit conuenientior, congruentior, completior, perfectior, maioris efficaciæ & illuſtrioris repræſentationis. Et tota materia huius controuerſiæ, ne Scholaſticorum quidem tempore ita diſputata fuit, ſicut nunc à Pontificiis tractatur.

Poſtea conſuetudine illa magis magisque inualeſcente, maior etiam doctrinæ inclinatio ſecuta eſt, vt Lyra in 11. ca. 1. ad Corint. fatetur, Chriſtum Sacramentum hoc inſtituiſſe in vtraque ſpecie. Et in 9. cap. Prouerbiorum, teſtatur in primitiua Eccleſia fideles hoc Sacramentum in vtraque ſpecie accepiſſe. Addit tamen propter periculum effuſionis ordinatum eſſe, vt laicis tantum ſub vna ſpecie daretur.

Et tamen ante Conſtantienſe Concilium, non

Thomas VValdenſis.

ſimpliciter omnibus vbiq; laicis erepta fuit communio ſub vtraq; ſpecie. Thomas enim VValdenſis, qui ſub tempus Conſtantienſis Concilij contra Vicleſum ſcripſit, licet defendat communionem ſub vna ſpecie, tamen Tomo 2. cap. 88. & 94. teſtatur presbyteris, diaconis, miniſtris altaris, maioribus è populo, rectorib. inſignium locorum & monaſteriorum, & aliis dignitatem præſtantibus, fide fortibus & diſcretis fidelibus, vt doctoribus, regibus, aliiſque qui tanta re digni iudicabantur, hoc donatum fuiſſe, vt ad ſacrificium & cinalibamentum, ſcilicet ad communicandum in vtraq; ſpecie, aſſumerentur.

Concilium Conſtantienſe.

Imo ipſa petitio procuratorum Concilij Conſtantienſis teſtatur, vſitatam tunc adhuc in multis locis fuiſſe communionem laicorum, ſub vtraque ſpecie. Duæ enim cauſæ in actis Conſtantienſis Cōcilij recitantur, propter quas factum ſit interdictū calicis. Prima explicatur in petitione procuratorum Concilij, his verbis: Quia in nonnullis mundi partibus, ſacerdotes laicos ſub vtraque ſpecie, panis ſcilicet & vini, communicare non ceſſant, contra Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem: petimus nos procuratores ſynodi, prouideri ſalubriter Eccleſiæ, &c. Secundam cauſam ipſum Decretum explicat: quia ſcilicet in nonnullis mundi partibus quidam docuerint populum Chriſtianum communicandum eſſe ſub vtraque ſpecie: & populum debere Sacramentum Euchariſtiæ, ſub vtraque ſpecie ſuſcipere.

Æneas Syluius.

Hoc vero Æneas Syluius in Bohemica hiſtoria ita declarat: quod ſcilicet Iacobellus quidam Miſnenſis, concionator Eccleſiæ Pragenſis, admonitus à Petro quodam Dreſenſi ludimagiſtro, cum perquiſitis vetuſtis ſanctorum doctorum codicibus, Dionyſij præſertim & Cypriani, communionem calicis laudatam inueniſſet, hortari cœpit populum, ne deinceps communionem calicis quoquo pacto negligerent. Vera igitur cauſa fabricatæ Pontificiæ legis de mutilatione cœnæ Dominicæ hæc fuit: ne ſcilicet conſuetudine Romanæ Eccleſiæ, aliquid diuerſum vel fieret vel doceretur in vlla Eccleſia. Illud vero apud omnes obtineri non potuit, niſi ex praua conſuetudine lex impia fabricaretur. Et tamen legem illam Græca Eccleſia nunquam recepit.

Ex hac hiſtorica commemoratione rectiſſime examinari & diiudicari poteſt, quantum fidei & authoritatis tribuendum ſit illis, quæ in fine ſecundi Tridentini capituli dicuntur, de latiſſima conſuetudine communionis ſub vna tantummodo ſpecie: quam poſtea Pontificij grauibus & iuſtis de cauſis, pro lege decreuerint habendam.

Argumentū Tridentinæ ſynodi.

Poſtremum argumentum Tridentinæ ſynodi, illud eſt, quod præcipuum fuit & in Conſtantienſi & in Baſilienſi Concilio: quia ſcilicet cauſa, finis, effectus & fructus communionis Euchariſtiæ, eſt participatio corporis & ſanguinis, imo totius Chriſti. Illa vero fit ſub vna etiam ſpecie. Totus enim & integer Chriſtus, eſt ſub vnaquaque ſpecie: quia ſanguis à corpore iam non eſt ſeparatus in Chriſto. Ergo qui vnam ſpeciem ſolam accipiunt, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria defraudantur. Et ſane, ſi cœna Dominica eſſet opus phyſicum, aut ſi noſtra ratione liceret ſapientiam filij Dei iuſtificare, aliquid valeret hoc argumentum. Peccatum enim eſſe, vulgo dicitur, fieri per plura; quod fieri poteſt per pauciora. Sed in quem peccatum illud redundabit, niſi in ipſum filium Dei, qui cœnam inſtituit ſub duabus ſpeciebus panis & vini, tunc cum nondum ſeparatus eſſet ſanguis à corpore ipſius, eumque ſciret, poſt reſurrectionem non fore vllam ſeparationem? Certe ſi ſemel permiſſum fuerit, tali argumentatione contra manifeſtam Chriſti inſtitutionem vel, in vniuerſum abrogari poterit cœna Dominica, fide enim in verbo participes efficimur Chriſti, Hebr. 3. Chriſtus per fidem habitat in cordibus. Epheſ. 2. ita vt totus & integer ipſe maneat in credentibus, & credentes in ipſo, Ioan. 6. Præterea in Baptiſmo Chriſtum induimus. Gal. 3. Quorſum igitur opus erit communione cœnæ Dominicæ. Item, cur bis ſumunt ſanguinem Chriſti ſacrificuli, ſemel ſub ſpecie panis, & iterum ſub ſpecie vini? Si reſpondeatur, Chriſtum non fruſtra ita inſtituiſſe: hoc & nos volumus. Supra autem oſtēdimus: Chriſtum nō pro ſacerdotibus tantum, ſed pro vniuerſa Eccleſia cœnam ſuam inſtituiſſe.

Refutatio argumenti Tridentinorum.

Reſpondeo igitur, quia Sacramentum hoc non eſt opus naturæ, vel actio rationis & ſenſuum: ſed eſt myſterium fidei, quæ ex verbo Dei concipitur: & eo nititur: ideo inſtitutio eius, certo & manifeſto verbo Dei tradita, non eſt reformāda, mutanda aut mutilanda, ex argumentis rationis de naturali concomitantia: ſed ad obedientiam fidei pertinet, vt verbo Dei inhæreat, & eius præſcriptū ſimpliciter ſine diſquiſitione ſequatur. Ita ergo in hoc Sacramento, ea quæ Chriſtus dixit credamus, & quæ iuſſit faciamus. Ratio enim captiuāda eſt in obſequium Chriſti, 2. Cor. 10.

Quod ſi voluerimus ſapientiores eſſe Chriſto, accidet nobis quod ſcriptum eſt, Rom. 1. Vani facti ſunt in rationibus ſuis, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.

Alia obiectio.

Sed aiunt: Quid maius eſt in Euchariſtia, an Chriſtus, an vero ſpecies vini? Cum igitur Chriſtū integrum & totum accipiamus ſub ſpecie panis: quid de elemento vini litigamus: aut cur de accidentibus ſine ſubiecto cohærentibus tam ſoliciti ſumus?

Refutatio.

Reſpondeo: Non de ſubſtantia vel accidentibus vini, quatenus eſt in prædicamento ſubſtantiæ, pugnamus: ſed quia ſcimus Chriſtum nobis ſe & beneficia ſua communicare velle, non ἀμέσως, ſed per certa media diuinitus ad hoc inſtituta. Spretis autem & abiectis mediis illis, nec poſſumus, nec debemus nobis, ſicut Enthuſiaſtæ faciunt, polliceri participationem Chriſti: ſed mediis illis & vtendum, & ita vtendum eſt, ſicut ab ipſo Deo inſtituta, præſcripta & ordinata ſunt. Propter hāc cauſam merito in hac controuerſia pugnamus, ne medium diuinitus ad participationem ſanguinis Chriſti, & noui Teſtamenti in ſanguine ab ipſo filio Dei in teſtamētaria inſtitutione ordinatum, nobis humana præſumptione eripiatur. Sacramentorum enim efficacia ex verbo Chriſti pendet. Non autem de pane, ſed de calice dixit: Hoc eſt nouum Teſtamentum in meo ſanguine. Et quando poculum Domini, vera fide accipio, tunc certus ſum ex verbo, mihi donari, applicari & obſignari nouum Teſtamentum in ſanguine Chriſti. Pontificij dicunt, idem fieri in ſumptione panis. Sed de efficacia Sacramentorum, ſcimus ex verbo iudicandum eſſe.

Vetus Eccleſia.

Vtilis vero eſt & hæc conſideratio. Notū fuit antiquitati, Chriſtum vbicunq; adeſt, totum & integrum adeſſe: corpus eius non eſſe exangue, nec ſanguinem extra corpus ipſius. Nemo tamen in veteri Eccleſia vel diſputauit ſaltem, propterea mutari & mutilari poſſe teſtamentariam inſtitutionem Chriſti de diſpenſatione & ſumptione vtriuſq; ſpeciei.

Longobardus.

Longobardus libro quarto, diſtinctione vndeci-

decima, proponit quidem hoc argumentum, non autem excludit inde dogma de abrogatione alterius ſpeciei: Sed ex Ambroſio repetit, quare ſub duabus ſpeciebus Chriſtus voluerit Sacramentum hoc accipi, cum ſub alterutra totus ſit. Eodem modo argumentum illud & proponitur & ſoluitur ab Hugone & Haymone. Imo ipſi Scholaſtici, quorum tempore iam cœperat Eccleſias inuadere conſuetudo communicandi ſub vna ſpecie, non iudicarunt hoc argumentum ſatis eſſe ad ſtabiliendam ſumptionem ſub vna ſola ſpecie. Reſpondent enim, Chriſtum quidem perfectum, integrum & totum eſſe, etiam ſub vna ſpecie: ſed Sacramentum tamen non eſſe completum, perfectum, integrum & totum, ſi ſub vna tantum ſpecie ſumatur. Sententiæ Longobardi, Hugonis, Haymonis & Scholaſticorum, in præcedentibus ſunt aſcriptæ. Durandus citat ex Innocentio III. Licet ſub pane non ſit corpus ſine ſanguine, nec ſub vino ſanguis ſeparatus à corpore: non tamen ſub pane ſanguis Chriſti bibitur, nec in vino corpus Chriſti editur. Recens igitur eſt hoc Pontificiorum commentum, ideo poſſe laicis abrogari, prohiberi & eripi poculum Domini, quia Chriſtus integer & totus ſit etiam ſub panis ſpecie. Obiter vero & hoc monendum arbitror, vbi Conſtantienſe & Baſilienſe Decretum habet, Chriſtum integrum veraciter eſſe & contineri ſub ſpecie panis: ibi Tridentini dicunt integrum ſumi. Cumque non auſint contra Scholaſticos dicere, perfectum Sacramentum ſumi ſub vna ſpecie: dicunt tamen, verum Sacramentum ſumi, ſi vna ſpecies ſola ſumatur, etiamſi ſcilicet non ſeruetur inſtitutio Chriſti. Sed hæc in tanta verbi Dei luce facile diiudicari poſſunt. Hæc ſunt quinque illa argumenta, quæ ea innumeris illis, quæ per annos iam 150. à tempore Conſtantienſis Concilij, ſingulari artificio anxie conquiſita fuerunt. Tridentina ſynodus habito delectu, iudicauit talia eſſe, quibus hiſce temporibus in tanta verbi Dei luce, Pontificia mutatio, mutilatio, abrogatio & prohibitio teſtamentariæ inſtitutionis filij Dei, iuſtificari & defendi poſſe videretur. Qualia vero ſint, quid efficiant, & quantum valeant: ſatis, quantum in hac breuitate fieri potuit, oſtenſum eſt.

DECRETVM SVPER PETITIONE CONCESSIONIS calicis, publicatum in Seſſione VI.

INſuper cum eadem ſancta ſynodus, ſuperiore Seſſione duos articulos, alias propoſitos & nondum diſcuſſos: videlicet, rationes quibus ſancta Catholica Eccleſia adducta fuit, vt communicaret Laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes, ſub vna tantum panis ſpecie, ita ſint retinendæ, vt nulla ratione calicis vſus cuiquam ſit permittendus: & an ſi honeſtis & Chriſtianæ charitati conſentaneis rationibus concedendus alicui, vel nationi, vel regno, calicis vſus videatur, ſub aliquibus conditionibus ſit concedendus, & quænam ſint illæ, in aliud tempus, oblata ſibi occaſione, examinandos atque definiendos reſeruarit: nunc eorum pro quibus petitur ſaluti optime conſultum volens decreuit, integrum negocium ad S. D. N. eſſe referendum, prout præſenti Decreto refert: qui pro ſua ſingulari prudentia id efficiat, quod vtile reipub. Chriſtianæ, & ſalutare petentibus vſum calicis, fore iudicauerit.

EXAMEN.

Reſtitutio calicis efflagitatur à Concilio Tridentino. Inter poſtulata Regum & Principum, Concilio Tridentino propoſita fuit & hæc petitio: vt vſus Dominici calicis, iuxta inſtitutionem Chriſti, & morem primitiuæ Eccleſiæ, ſublata iniuſta eius prohibitione, Eccleſiæ reſtitueretur. Patres vero Concilij, priuſquam de petitione illa deliberent, probant, confirmant & ſtabiliunt impiam legem abrogati & prohibiti Dominici calicis, nō ſecus ac ſi petita ab ipſis fuiſſet repetitio, confirmatio, & ratificatio decreti Conſtantienſis. Illa vero hoc Concilio ita inſtructa ſunt. 1. Vt petitionem illam regum & principum, oblique ſugillent & damnent: vt qui hoc petāt, quod nullo vel iure, vel præcepto diuino ad laicos pertinet: quodque Eccleſia grauibus & iuſtis cauſis adducta, olim non tantum abrogauit, ſed lege ſynodica, tanquam temerariam præſumptionem, imo tanquam hæreſin ſub pœna excommunicationis, ſeuere prohibuit. Ita enim loquitur Conſtantienſe decretum. 2. Vt quicquid de conceſſione futurum ſit, fiat illud ſine detrimento regni Pontificij, & ſine imminutione plenariæ poteſtatis Romanæ Eccleſiæ: imo vt hæc ipſa, ſi qua futura eſſet conceſſio, eſſet confirmatio, & impetratio petitionis eſſet recognitio immanis iſtius priuilegij: quod iuxta Pighium, Romanæ ſedi ita indultum eſt, vt quicquid illa in cauſis fidei hic ſuper terram figeret, refigeret, obligaret, aut ſolueret, hoc ipſum ita fixum, refixum, obligatum ſolutumque haberetur & maneret. 3. Vt qui ea conceſſione ſiue ſynodi, ſiue Romani Pontificis, vſuri eſſent cōmunione ſub vtraque ſpecie, ipſo tamen vero fructu priuarentur. Nam iuxta decretum 5. Seſſionis Tridentini Concilij, non ex inſtitutione, traditione, iure & præcepto Chriſti, ſed ea miſericordia, benignitate & liberalitate Romani Pontificis, calicem ad ſe non pertinentem ſumerent. Verba igitur calici addita; fruſtra laici ſibi applicarent, cum ad ſolos Sacerdotes pertineant: nec ea illa communione vllam gratiam ad ſalutem neceſſariam acciperent. Hæc enim ſunt verba 3. Capituli.

Et illis ita præmunitis, tamen petitio conceſſionis calicis, ex vna Seſſione in aliam reiecta, donec tandem prorſus à Synodo ad ſedem Pontificiā abiecta eſt. Et valde vtile eſſet ſcire: quæ in deliberationibus illis conſultationes tales inciderint, quod ipſa Synodus noluerit aliquid de hac petitione definire, ſed negocium integrum ad Romanum Pontificem retulerit. Sed quia illa forſan inter myſteria Concilij celata ſeruantur, breuem tantum annotationem ea ipſo ſinu Pontificiorum profectam annotabo, ea qua multa poterunt colligi.

Conſultatio de communione ſub vtraque ſpecie, Coloniæ edita. Coloniæ anno 1564. edita eſt conſultatio, de cōmunione Chriſtiani populi ſub vtraque ſpecie: erudita ſane, vtpote ab autore Caſſandro profecta. In eius præfatione, ſub typographi perſona narratur, Tridentinam ſynodum per totam æſtatem anni 62. occupatam fuiſſe diſputationibus ſuper petitione conceſſionis calicis. Quis vero diſputationum illarum exitus fuerit, his verbis ibi deſcribitur: Dum maior eruditiorum Epiſcoporum, eaque potior pars, in eam ſententiam concors pedibus iret, vt laicis calicem eſſe concedendum iudicaret: alij vero magna contentione reſiſterent, ne quid incommodi tantus diſſertationum ardor, cœptis de motum & opinionum reformatione rebus adferret: eam controuerſiam Pij IIII. Pontificis arbitrio dirimendam reliquerunt. Hæc ibi: ea quibus Lector multa huc pertinentia poteſt colligere.

Reiectum autem fuit illud negocium ad Romanum Pontificem, notatis certis conditionibus, quibus vſus calicis concedi poſſe videretur. Illæ publi-

catæ quidem ſunt, ſed editioni Decretorum non ſunt inſertæ. Adiiciam igitur illas: & nihil præterea addam, niſi vt Lector ex illis conditionibus diſcat, quanti Romanus Pontifex vendat conceſſionem calicis. Hactenus queſta fuit Germania de explicationibus, quod nimis magna pecuniæ ſumma, indulgentias & diſpenſationes ſuas Roma venderet. Nunc vero Pontifex conceſſionem calicis, non auro nec argento vendit, ſed quod multo carius eſt, abnegatione veræ doctrinæ, approbatione omniū abominationum regni Pontificij, & defectione à capite Chriſto, ad hominem peccati, & filium perditionis, 2. Theſ. 2. Videant igitur piæ conſcientiæ, ne tanti emant quod Chriſtus gratis acceptum gratis Eccleſiæ dari mandauit. Et perlectis hiſce conditionibus, Lector rectius intelliget, quare Lutherus dixerit: Quando Papa vt Papa, ex plenitudine ſuæ poteſtatis, conceſſurus eſſet communionem ſub vtraque ſpecie, tunc ſe ea non vſurum. Dictum illud Lutheri odioſe ſæpius exagitatum fuit à Pontificiis ſcriptoribus: ſed res & experientia ipſa, in hiſce cōditionibus adſert iam verā interpretationem. Audiamus igitur, quid de conditionibus in conceſſione calicis, Concilium ſuggerat Pontifici.

CONDITIONES QVIBVS VSVS CALICIS CONcedi poſſe videtur.

PRimo. Vt ſub vtraque ſpecie communicare volentes, in reliquis omnibus, tam quoad Sacramentum hoc quam cætera Sacramenta, item in quacunque materia, quæ ad fidem, doctrinam ritumque concernunt corde & oris confeſſione, cum iis omnibus quæ à S. Romana Eccleſia ſunt recepta: ut non Decreta omnia huius S. Synodi, tam promulgata quam promulganda, religioſe admittant & obſeruent.

Secundo. Vt Paſtores dictarum nationum, & concionatores, credant & doceant, conſuetudinem ab Eccleſia probatam, & diu obſeruatam, videlicet communicandi ſub altera tantum ſpecie, non eſſe alienam a diuino iure: imo laudabiliter, & tanquam legem obſeruandam, niſi ab Eccleſia aliter ſtatuatur: quodque aliter pertinaciter ſentientes, hæretici ſint cenſendi: nec aliis detur hanc communionem ſub vtraque ſpecie, niſi qui crediderint hanc veritatem, & confeſſi fuerint.

Tertio. Quod ſanctiſſimo Domino noſtro Papæ, vt legitimo vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopo & Paſtori, debeant fideli & ſyncero animo, vt veneri filij, omnem reuerentiam exhibere.

Quarto. Quod Archiepiſcopis, Epiſcopis & aliis Prælatis ſuis, ſimiliter debitam obedientiam ac reuerentiam præſtent.

Quinto. Vt hoc vſus calicis, iis tantum permittatur, qui confeſſi & contriti fuerint, iuxta Catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem: item vt ordinarij quam diligentiſſime omnibus cautionibus prouideant, ne in adminiſtratione ſanguinis, aliquod ſacrilegium aut prophanatio admittatur, ſuper quibus omnibus prædictis, eorum conſcientia onerantur.

SESSIONIS V. CAPVT IIII.

PARVVLOS NON OBLIGARI AD COMMVNIONEM Sacramentalem.

Denique eadem ſancta Synodus docet, paruulos vſu rationis carentes, nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem: ſiquidem per Baptiſmi lauacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non poſſunt. Neque ideo tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis aliquando ſeruauit. Vt enim ſanctiſſimi illi patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione, habuerunt, ita certe eos, nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe, ſine controuerſia credendum eſt.

CANON IIII.

Si quis dixerit, paruulis antequam ad annos diſcretionis peruenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.

De hac quæſtione nulla controuerſia eſt inter nos & Pontificios. Non iudico igitur opus eſſe, totam illam diſputationem retexere: cum de iis quæ controuerſa ſunt, potiſſimum inſtituta ſit hæc tractatio.

SESSIO. SEXTA.

VERA ET CATHOLICA DOCTRINA, QVOD IN MISSA verum ſacrificium, & propitiatorium offeratur.

PROOEMIVM.

Sacroſancta Synodus, &c. Vt vetus abſoluta, atque omni ex parte perfecta, de magno Euchariſtiæ myſterio, in ſancta Catholica Eccleſia fides atque doctrina retineatur, & in ſua puritate (propulſatis erroribus atque hæreſibus) conſeruetur: de ea quatenus verum & ſingulare ſacrificium eſt, Spiritus ſancti illuſtratione edocta, & hæc quæ ſequuntur docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.

CAPVT I.

Quoniam ſub priori teſtamento (teſte Apoſtolo Paulo) propter Leuitici Sacerdotij imbecillitatem conſummatio non erat: oportuit (Deo patre miſericordiarum ita ordinante) ſacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui poſſet omnes quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noſter, etſi ſemel ſeipſum in ara crucis, morte intercedente, Deo patri oblaturus erat, vt æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem ſacerdotium eius extinguendum non erat, in cœna nouiſſima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ ſuæ ſponſæ Eccleſiæ, viſibile (ſicut hominum natura exigit) relinqueret ſacrificium, quo cruentum illud, ſemel in cruce peragendum repræſentaretur, eiuſque memoria in finem vſque ſeculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicaretur, Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini, Deo patri obtulit. Ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis (quos tunc noui Teſtamenti Sacerdotes conſtituebat) vt ſumerent tradidit: & eiſdem, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent præcepit, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem. Vti ſemper Eccleſia Catholica intellexit & docuit. Nam celebrato veteri Paſcha (quod in memoriam exitus de Ægypto, multitudo filiorum Iſrael immolabat) nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes, ſub ſignis viſibilibus immolandum, in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem: quando per ſui ſanguinis effuſionem, nos redemit, atque eripuit de poteſtate tenebrarum, & in regnum ſuum tranſtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio eſt, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt. Quam etiam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in gentibus, in omni loco, mundam offerendam prædixit. Et quam non obſcure innuit Apoſtolus Paulus, Corinthiis ſcribens, cum dicit, non poſſe eos, qui participatione menſæ dæmoniorum polluti ſunt, menſæ Domini participes fieri: per menſam altare vtrobique intelligens. Hæc denique illa eſt, quæ per varias ſacrificiorum naturæ & legis tempore ſimilitudines figurabatur, vtpote quæ bona omnia, per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur.

CA-

CAPVT II.

Et quoniam in diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit, docet ſancta Synodus, ſacrificium illud vere propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, vt ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens crimina & peccata, etiam ingentia dimittit. Vna enim, eademque eſt hoſtia, idemque nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa. Cuius quidem oblationis (cruentæ inquam) fructus per hanc incruentam vberrime percipiuntur, tantum abeſt, vt illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non ſolum pro fidelium viuorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto, nondum ad plenum purgatis, rite iuxta Apoſtolorum traditionem offertur.

CANON I.

Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium ſacrificium: aut quod offerri non ſit aliud, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari, anathema ſit.

CANON II.

Si quis dixerit, illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, vt ipſi aliique Sacerdotes offerrent corpus & ſanguinem, anathema ſit.

CANON III.

Si quis dixerit, Miſſæ ſacrificium tantum eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel ſoli prodeſſe ſumenti, neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere, anathema ſit.

CANON IIII.

Si quis dixerit, blaſphemiam irrogari ſanctiſſimo Chriſti ſacrificio, in cruce peracto, per Miſſæ ſacrificium, aut illi per hoc derogari, anathema ſit.

EXAMEN.

Accedimus iam ad Pontificium ſacrificium Miſſæ, quam Daniel. 11. vocat Deum מעזים propterea quod ſit præſidium, monumentum, robur, firmamentum & ara regni Antichriſti. De qua ipſi Pontificij ſæpius in publicis Imperij conuentibus conteſtati ſunt, ſe quiduis potius poſſe pati, quam Miſſæ ſacrificium ſibi eripi.

Non autem ſingula, quæ ad hanc diſputationem pertinent, copioſe perſequemur, illud enim ab aliis, integris & iuſtis tractationibus egregiè præſtitum eſt, & video, hanc ſcriptionem præter inſtitutum & opinionem excreſcere. Sed ea quæ ad examen & explicationem Decretorum Tridentini Concilij pertinere videbuntur, qua fieri poterit breuitate annotabimus.

Status diſputationis de Miſſa. Ante omnia autem conſtituendum eſt: Quis ſit verus ſtatus diſputationis de ſacrificio Miſſæ. Quia enim vocabulum ſacrificij, πολύσημον eſt, & actio Miſſæ, multas & varias habet partes, omnino igitur per viam diuiſionis conſtituendum eſt, quid in actione Miſſæ illud ſit, de quo proprie & principaliter Pontificij diſputant, quod ſit ſacrificium pro viuis & mortuis, & quale illud ſit ſacrificium, cum multæ ſint ſacrificiorum ſpecies? Hæc diligentia ideo neceſſaria eſt, quia video totam hanc diſputationem, hoc præcipuè artificio turbari, obſcurari & inuolui, quod ſtatus controuerſiæ non explicatè conſtituitur. Cum enim & Scripturæ & veterum ſententiæ, de variis ſacrificiorum generibus loquantur: Pontificij Scriptores, omnes illas ſententias, in quibus mentio fit ſacrificij, ad probandum & ſtabiliendum Miſſæ ſacrificium detorquēt, & cumulatis huiuſmodi multis ſententiis, coram imperitis & incautis gloriantur: Propitiatorium Miſſæ ſuæ ſacrificium, habere ſuffragia Prophetarum, Chriſti, Apoſtolorum, & Eccleſiæ omnium temporum.

Vicelius. Ita Vicelius, patrocinaturus miſſæ Pontificiæ, collegit multas veterum ſententias, in quibus adminiſtrationi ſeu celebrationi cœnæ Dominicæ, tribuitur appellatio ſacrificij: Item, operoſe probat, in ſynaxi veteris Eccleſiæ ſemper vſitatum fuiſſe, vt aliquid recitare ex ſcriptis Propheticis præcipuè ex Pſalmis, ex Euangelicis, & Apoſtolicis ſcriptis, vſitatas fuiſſe preces communes, & gratiarum actiones, decantatas fuiſſe laudes Dei, &c. Et quia illarum obſeruationum veſtigia quædam apud Pontificios in Miſſa reliqua ſunt, (licet, ſicut ipſe Vicelius fatetur, in pleriſque vix vmbra antiquitatis ſuperſit) ſtatim attexit concluſionem, multis paraſangis ampliorem, quam eſt præmiſſa probatio: Propitiatorium ſcilicet Miſſæ Pontificiæ ſacrificium, pro viuis & pro mortuis, habere teſtimonia & ſuffragia Apoſtolicæ primæ & veteris Eccleſiæ, & totius purioris antiquitatis. Huiuſmodi vero inſidiæ ſimpliciſſime deteguntur, monſtrato vero controuerſiæ ſtatu: quo poſito, facilior erit explicatio argumentorum, quæ pro defenſione Pontificiæ Miſſæ allegantur. Illuſtriora etiam erunt contraria argumenta, quibus Pontificiæ Miſſæ abominatio oſtenditur. Multa etiam ex capitulis & Canonibus Tridentinis rectius intelligentur, conſtituto primum ſtatu diſputationis de Miſſa.

DE VOCABVLO Sacrificij.

Dicemus igitur primo de vocabulo Sacrificij, quam late illud pateat: deinde ad ſingulas partes Miſſæ illud applicabimus, vt ita tandem verum ſtatum de ſacrificio Miſſæ Pontificiæ inuenire & conſtituere poſſimus. Et in veteri quidem Teſtamento, erant ceremonialia externa & viſibilia ſacrificia, quorum variæ erant ſpecies. *Sacrificia in veteri Teſtamento, eorūque differentia.* Differentia autem ſumitur, primo à caſu materiali, fiebant enim ſacrificia, vel de certi generis animalibus, hæc ſacrificia propriè dicebantur victimæ: vel de materia terreſtri arida, vt panis, ſimila, granum, thus, ſal, &c. hæc propriè vocantur immolationes: vel de materia liquida, vt vinum, oleum, hæc propriè vocantur libamenta. Secundo ſumitur differentia veterum ſacrificiorum, à modo & cauſa oblationis. Ita quædam erant holocauſta vel quotidiana, vel ſabbathi: quædam erant ſacrificia propitiatoria, pro peccato: quædam pacifica, pro beneficiis, vel impetrandis, vel impetratis: quędam erant ſacrificia profeſſionis, vt decimæ, primitiæ, &c. Illa vero externa ceremonialia ſacrificia, Auguſtinus recte dicit duo ſignificaſſe. 1. ſacrificium Chriſti in cruce. 2. vera interiora, inuiſibilia & ſpiritualia ſacrificia fidelium. de Ciuit. libro 10. cap. quinto. Et inde factum eſt, quod antiquatis iam ceremonialibus illis ſacrificiis, Apoſtoli tamen in nouo Teſtamento retinuerunt appellationem ſacrificij. Ita enim appellarunt primo, paſſionem Chriſti, Epheſ. 5. & ad Hebræos. Secundo, miniſterium Euangelij, Ro-

man. 15. Tertio, conuerſionem gentium, & fidem amplectentium Euangelium, Roma. 15. & Philip. 2. Quarto, orationes, Heb. 5. Apoc. 5. & 8. Quinto, ſacrificium laudis, ſeu gratiarum actionis, Heb. 13. Sexto, beneficentiam in pauperes, & pro ſuſtentatione miniſterij, Heb. 13. & Phili. 4. Septimo, mortificationem veteris hominis, Imo totum hominem, quando Deo conſecratur & deuouetur, vt mundo moriatur, & Deo viuat, vocant ſacrificium, Roma. 12. Octauo, totũ cultum Chriſtianorum in annunciatione beneficiorum Dei, in abſtinentia à peccatis, & ſtudio nouæ obedientiæ, Petrus vocat ſpirituales hoſtias. Atque ita etiam veteris Teſtamenti ſententiæ loquuntur de ſpiritualibus ſacrificiis. Pſ. 4. Sacrificium iuſtitiæ eſt, ſperate in Domino. Pſal. 50. Immola Deo ſacrificium laudis, & inuoca me. Pſal. 51. Sacrificium Domino, ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum. Pſal. 145. Eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum. Oſeæ 14. Reddemus vitulos labiorum noſtrorum. Mich. 6. Non holocauſta, non vitulos, non arietes, &c. ſed facere iudicium, diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo. Propter hanc iam late patentem ſignificationem appellationis ſacrificij, Auguſtinus tradit generalem definitionem de Ciuitate Dei, lib. 10, cap. 5. & 6. Verum ſacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, & ad eundem finem proximo conſulamus. Et cap. 5. dicit, vera illa ſacrificia conſiſtere in dilectione Dei & proximi.

QVO SENSV ACTIO LITVRGIAE, iuxta Scripturam, recte poſsit ſacrificium appellari.

His ita de vocabulo ſacrificij conſtitutis, accommodabimus illud ordine ad ſingulas partes Miſſæ. Ita enim remotis & ſepoſitis illis, de quibus non eſt certamen, tandem verus ſtatus controuerſię emerget. Illud vero poſtea explicabimus, qua ratione veteres celebrationi cœnæ Dominicæ attribuerint appellationem ſacrificij: In quinto etiam Capitulo notandum erit, quomodo Pontificij omnes & ſingulas partes Miſſæ deprauarint. Nunc tantum per viam diuiſionis ſtatum cauſæ inueſtigabimus.

Et 1. Quia in Synaxi leguntur & explicantur Scripta Prophetica & Apoſtolica, annunciatur ibi mors Chriſti, propoſita ex verbo Dei conſideratione cauſarum & beneficiorum paſſionis Chriſti, hac ratione Miſſa poſſet vocari ſacrificium, iuxta Scripturam, Roman. 15. Philipp. 2. & 1. Pet. 2. Sed hoc non eſt ſacrificium illud, de quo Pontificij dimicant. Talia enim apud ipſos peraguntur, vel ſecreto murmure, vel boatu inarticulato, vel lingua peregrina.

2. In adminiſtratione cœnæ Dominicæ celebratur, dicuntur & decantantur laudes Dei. Et ſacrificium laudis, teſtimonium habet Scripturæ, Hebræ. 13. Pſa. 50. Sed nec hoc eſſe ſacrificium, de quo Pontificij in Miſſa ſua pugnant, manifeſte explicat tertius Tridentinus Canon.

3. Propter publicas preces, & communes gratiarum actiones, poſſet Miſſæ, iuxta Scripturæ ſententiam, tribui appellatio ſacrificij. Sed Tridentinum Concilium, Canone tertio hoc non vult.

4. Quia in celebratione cœnæ Dominicæ, ſemper vſitata fuit contributio eleemoſynarum pro pauperibus, poſſet & inde, iuxta ſcripturam toti actioni tribui appellatio ſacrificij. Sed neque hoc eſt ſacrificium illud, de quo controuerſia eſt in Miſſa Pontificia.

5. In ſynaxi totus homo ſe conſecrat Deo, & hoc agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo. Eſt ibi, in vero cœnæ Dominicæ vſu, exercitium pœnitentiæ & fidei, accenditur ibi dilectio Dei & proximi. Si quis hac ratione Miſſam appellaret ſacrificium, & res ipſas recte explicaret, nihil à Scriptura, ſicut oſtenſum eſt, alieni faceret. Sed neque hoc eſt Pontificiorum illud, de quo in Miſſa dimicant ſacrificium.

6. Benedictio ſeu conſecratio Euchariſtiæ, quia eſt actus miniſterij Euangelici, hactenus & addita hac declaratione, poſſet admittere & ferre appellationem ſacrificij: ſicut Romanorum 15. totum miniſterium Euangelij, Paulus vocat ſacrificium. Sed Pontificij diſtinguunt conſecrationem ab oblatione, ea enim quæ conſecrata ſunt, dicunt offerri.

7. Diſpenſatio & participatio, ſeu communio Euchariſtiæ, quia fit in commemorationem vnici ſacrificij Chriſti, & quia ibi diſpenſatur & ſumitur victima, quæ pro peccatis noſtris ſemel in cruce oblata eſt, poſſet hac ratione, & addita hac explicatione, vocari ſacrificium, licet Scriptura ita non appellet. Sed Pontificij expreſſe diſtinguunt ſacrificium ſuum à diſpenſatione & participatione Euchariſtiæ. Et Gropperus in Concilio male acceptus fuit, eo quod aſſereret, communionem eſſe de ſubſtantia ſacrificij Miſſæ,

QVID ILLVD SIT IN MISSA, QVOD Pontificij proprie intelligunt ſacrificium.

His ita remotis & ſepoſitis, manifeſtum iam euadet, quid illud ſit in actione Miſſæ, de quo proprie & principaliter Pontificij dimicant, quod ſit ſacrificium Miſſæ. Illud vero omnium clariſſime explicat & declarat Eccius, in primo lib. de Miſſa, ca. *Eccius de*
10. Dicit igitur ipſam celebrationem, diſpenſa- *Miſſa.*
tionem, & ſumptionem Euchariſtiæ, poſſe dici ſacrificium: quia ſit imago quædam repræſentatiua paſſionis Chriſti, quæ fuit vera immolatio, ſicut Auguſtinus inquit: Solent imagines earum rerum nominibus appellari quarum imagines ſunt: Sed quia inde ſequeretur, Miſſam non eſſe vere & proprie ſacrificium, ſicut homo pictus, non eſt verus homo, item non alia ratione Miſſa eſſet ſacrificiũ, quam figuræ veteris Teſtamenti, ideo Eccius dicit, Miſſam alio peculiari modo eſſe ſacrificium: quia ſcilicet Eccleſia, non modo Euchariſtia, in memoriam paſſionis vtatur, ſed quia tota actione geſtuũ, verborum, rituum & veſtium in Miſſa repræſentet oblationem paſſionis Chriſti, & hac repræſentatione ipſum Chriſtum denuo offerat, in odorem ſuauitatis Deo patri.

Et hanc ſententiam Eccius declarat hac ſimili- *Similitudo*
tudine. Si alicuius regis triumphus eſſet inſculptus *Eccij.*
monetæ, pictus in pariete aut in ſtatua, placeret quidem regi (& ita eſt celebratio Euchariſtiæ.) At ſi ageretur coram eo totius hiſtoriæ procurſus, & ita repræſentaretur ei per ſingulas partes, ac ſi realem ipſi exhiberent triumphum: quantum putas complacentiæ rex eſſet habiturus in illa repræſentatione, plus quàm in altera picta aut ſculpta. Et talem viuidam & ſolennem repræſentationem paſſionis Chriſti, dicit eſſe coram Deo ſacrificiũ Miſſę in actio-

actione geſtuum, verborum, rituum, veſtium, &c. Miſſa enim, iuxta Innocentiū & Durandū in quatuor conſiſtit, in perſonis, operibus, verbis & reb. Perſonæ ſunt celebrātes, miniſtrantes & circumſtātes. Opera ſunt geſt⁹, actus & motus. Verba, ſunt orationes, modulationes & lectiones. Res, ſunt ornamenta, inſtrumenta & elementa. Sacrificium igitur Miſſæ, de quo Pontificij dimicant, in eo conſiſtit, quod ſacrificulus certis ornamentis & inſtrumentis ſuper panem & vinū Euchariſtiæ, variis vtitur geſtibus, morib. & actibus, vt ſæpius geniculari, inclinari, ſtrictis manibus modo diſtendere modo reducere brachia, ſubinde ſe conuertere, nunc eſſe clamoſum, nunc magno ſilentio quædam demurmurare, ſuſpicere in altum, eſſe pronum, conſiſtere non vno loco, nunc in dextram, nunc in læuam partem altaris commigrare, micare digitis, inhalare in panem & calicem, ea tollere in ſublime, poſtea reponere, panem frangere, & in calicem immittere, pectus ferire pugno, ſuſpirare, clauſis oculis repræſentare ſomnū, rurſus expergiſci, patellam deauratam auerſam extenſo brachio demonſtrare populo, admouere eam fronti atq; pectori, deoſculari nunc altare, nunc imagunculam metallo incluſam, &c. Ita Sleidanus totum drama ſacrificij Miſſæ eleganti hypotypoſi deſcripſit. His vero actibus, moribus, geſtibus, & ritibus, additis conceptis verbis, de ſacrificio, oblatione ſeu hoſtia, fingunt ſe corpus & ſanguinem Chriſti, imo Chriſtum ipſum Filium Dei, denuo ſacrificare & offerre Deo patri, per talē hiſtrionicam ſiue comicam, ſiue tragicam repræſentationem paſſionis Chriſti.

Miſſa in quibus conſiſtat.

QVALE SACRIFICIVM PONTIficij Miſſam intelligant.

Porro monſtrato eo quod in officio Miſſæ pro illo ſacrificio habetur, de quo pōtificij tāquam pro aris & focis ſuis dimicant, videndū iam eſt, pro quali ſacrificio illud vendirent, ita enim integrum ſtatum huius controuerſiæ habebimus. Memorabile autem eſt, & dignum obſeruatione, quomodo noſtro tempore quidam ex pontificiis, ſacrificium illud nouis coloribus cœperint pingere. Vt Gropperus in inſtitutione, & in antididagmate Colonienſi, clamitat Papiſtis fieri inſignem iniuriam à noſtris, quaſi doceant, Miſſam eſſe propitiatorium ſacrificium pro peccatis. Agnoſcit enim & fatetur, clariſſima verbi Dei luce conuictus, vnicum tantum eſſe verū propitiatorium ſacrificiū pro peccatis: quod ſcilicet ipſe filius Dei, traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis, in ara crucis, ſemel in odorem ſuauitatis patri obtulit: Miſſę verò ſacrificium eſſe repræſentatiuum, commemoratiuum, & applicatorium ſacrificium. Hoc artificium imitati ſunt Vicelius, Sidonius, & Architecti formulæ & interreligionis. Ita autem illud explicant: Quia in Miſſa totius Euangelij ſummam, præcipue verò de paſſione Chriſti, verbis, ſignis, ritibus, geſtibus, ornamentis, vaſis, veſtibus, &c. proponatur, & ſenſibus quaſi ingeratur: ideò Miſſam eſſe viſibilem repræſentationem ſacrificij Chriſti, per quam fidelibus memoria paſſionis Chriſti renouetur, vt excitētur ad fidem, deuotionem, gratiarum actionem, timorem Dei, dilectionem, &c. Ita enim Vicelius Miſſam definit, quod ſit ſacrificium rememoratiuum, item laudis & gratiarum actionis. Et in examine Ordinandorum inquit: Miſſa eſt recordatio paſſionis Chriſti, in publico Chriſtianorum conuentu, vbi à multis aguntur gratiæ ob precium redemptionis. Illud verò ſacrificium, Gropperus dicit ita offerri Deo, & ſiſti in conſpectum patris, quando fides de noſtris meritis diffidens, precium redemptionis noſtræ, corpus ſcilicet Chriſti pro nobis traditum, & ſanguinem eius pro nobis effuſum, apprehendit, & Deo proponit, hoc eſt, inter iram ipſius, & peccata noſtra interponit, ad conſequendam remiſſionem peccatorum, quam Chriſtus in cruce promeruit & impetrauit.

Miſſa quale ſit ſacrificiū ſecundum Gropperum.

Vicelius.

Applicatorium ſacrificium Miſſæ, ita declarat Gropperus, quod in Miſſa totius propemodū Euangelij, præcipue de paſſione Chriſti, ſumma ita proponatur, vt quiſq; propria fide ſibi applicet, & particeps fiat remiſſionis peccatorum, incruento Chriſti ſacrificio promeritæ. Et quia in Miſſa etiam orationis ſacrificium offeratur, vt Deus omnes homines participes faciat redemptionis Chriſti, recte etiam abſentibus, & non communicantib. Miſſam applicari, παρὰ τὸ διαφάρμακα. Senſerunt enim, quam craſſæ abominationes hæreant in ſacrificio Pontificiæ Miſſæ, quia tamen illas taxare & damnare palam non audent, nouis coloribus Miſſam palliatam in theatrum produxerunt, qualem nec docti, nec vulgus in regno pontificio hactenus agnouerant. Et multa quidem de coloribus iſtis dici poſſent: ſed ideò tantum hæc recitaui, vt eò commodius ad cōſtitutionem ſtatus perueniremus. Iſti enim Pontificiæ Miſſæ incruſtatores, de quibus iam diximus, oblique & per indirectum ſignificare voluerunt, non pauca in Pontificia doctrina de Miſſa deſiderari, quæ ex verbo Dei reformanda eſſent, & viam aliquam monſtrarunt. Quid verò Tridentina Synodus, quæ in ſexta hac Seſſione præfatur, de propulſandis erroribus atque hæreſibus? Num conſilium illud arripuit, vt vel ſaltem de craſſis abominationibus ſacrificij Miſſæ, aliquid præcidatur? Nihil certe minus. Sed articuli, qui de ſacrificio Miſſæ, Theologis examinandi propoſiti ſunt, ita conſcripti fuerunt, vt quaſi ex profeſſo illis qualibuſcunq; mitigationibus oppoſiti videantur. Primus enim articulus fuit: An Miſſa ſit ſola commemoratio ſacrificij in cruce peracti, non autem verum ſacrificium. 13. articulus: An Miſſa ſit tantum ſacrificium laudis & gratiarum actionis, non etiam ſacrificium propitiatorium, tam pro viuis quam pro defunctis. Et ipſa Synodus poſtea decernit cap. 2. ſacrificium Miſſæ eſſe vere propitiatorium. Et 3. Canon inquit: Si quis dixerit, Miſſæ ſacrificium tantū eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, pro peccatis & viuorum & defunctorum offerendum, anathema ſit. Manifeſtum eſt ex iis, quæ paulò ante diximus, quæ & quorum ſententiæ in illo capitulo & canone damnentur. Gropperus in Colonienſi antididagmate dixerat, Miſſam forte appellari poſſe propitiatorium ſacrificium, non quod vere ſit tale, ſed quod ſit imago vnici propitiatorij ſacrificij, ſemel in cruce oblati: ſicut veteris Teſtamenti quædam ſacrificia appellabātur propitiatoria, propterea quod vnicum verum propitiatorium ſacrificium Chriſti futurum figurabant. Sed huic mitigationi Tridentinum capitulum opponit decretum, ſacrificium Miſſæ eſſe vere propitiatorium. Adeò ſcilicet tenera & delicata eſt Miſſa Pontificia, vt ferre non poſſit, ſi quis vel leuiter attingat, vel molliſſime mitiget, etiam craſſiſſimas abominationes.

Applicatorium ſacrificium quid.

Articuli de Miſſa Theologis examinandi propōſiti.

Porro non nudam tantum appellationem propitiatorij ſacrificij, Miſſæ attribuit ſynodus, ſed addit prolixam explicationem: illam ſcilicet Miſſæ actionem, quæ panẽ & vinum Euchariſtiæ. certis illis verbis, ritibus & geſtibus tractat, ſicut ſupra diximus, eſſe tale propitiatorium ſacrificium, quod offeratur pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & alijs neceſſitatibus, non tantũ fidelium viuorum, ſed & pro defunctis. Item, per illud propitiatoriũ Miſſæ ſacrificium fieri, vt ſi in pœnitentia cum vera fide ad Deũ accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno: itẽ oblatione ſacrificij Miſſæ, placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Primũ capitulum dicit, ſacrificio Miſſæ repræſentari cruentum ſacrificium Chriſti, ſemel in cruce peractũ. intelligit autem repræſentationẽ, ſicut Eccius deſcribit. Et talem mox dicit primũ capitulum, ſalutarẽ virtutem ſacrificij crucis, applicari per propitiatoriũ ſacrificium Miſſæ, in remiſſionem eorũ peccatorum, quæ à nobis quotidie committuntur. Et ſecũdum capitulum dicit, fructus cruentæ oblationis Chriſti, vberrime percipi, per propitiatorium Miſſæ ſacrificium. Non igitur propoſitum fuit Tridentinæ Synodo, quicquam vel minimum, in receptis Miſſæ abominationibus, vel mitigare, vel ad normam verbi Dei reformare. Sed damnatis illorũ ſententiis, qui in ipſo pontificiorũ ſinu, aliquid in perſuaſione de ſacrificio Miſſæ, ſibi diſplicere molliſſimè ſignificarunt, ſimpliciter repetunt, confirmant & ſtabiliunt quæcunq; vnquã à Pontificijs de ſacrificio Miſſæ ſcripta & tradita fuerũt. Vt igitur Tridentina decreta de Miſſa plenius intelligantur & ſtatus controuerſiæ clariſſime conſtituatur, traditiones quaſdam Pontificiorum, de Miſſæ ſacrificio, annotabimus. Aliàs enim clamitant multa in hac diſputatione ſibi tribui, quæ ipſi non agnoſcant,

Canon Miſſa. Canon igitur dicit: Offerimus tibi hoc ſacrificium pro redemptione animarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis: Hanc oblationem placatus accipias, dieſque noſtros in pace tua diſponas, atque ab æterna nos damnatione eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Et tandem Canon ita concluditur: Hoc ſacrificium quod obtuli, ſit tibi acceptabile: mihique & omnibus, pro quibus illud obtuli, ſit te miſerante propitiabile.

Cricio Polono illa ſecreta maxime probantur: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, & præſta, vt in conſpectu tuo placens aſcendat, & meam ac omnium fidelium ſalutem operetur æternam, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. Innocentius de officio Miſſæ, explicans illa verba Canonis: Pro redemptione animæ, pro ſpe ſalutis & incolumitatis: dicit ſacrificium miſſæ offerri. Primò, pro bonis corporalibus, vt pro incolumitate. Secundò, pro bonis ſpiritualibus, vt pro redemptione animæ, quam interpretatur remiſſionem peccatorũ. Tertiò, pro æternis bonis, vt pro ſalute.

Item oblationem miſſæ, quæ in Canone vocatur *Innocentius.* adſcripta, rata, & acceptabilis, Innocentius ita interpretatur: Adſcripta, per quam nos Deus inter electos adſcribat: rata, per quam ratũ ſit noſtræ ſalutis promiſſum: acceptabilis, per quam nos Deus ſibi reddat acceptos. Semper autem in animum reuocandus eſt ſtatus controuerſiæ: Non communioni hæc tribui, ſed ſacrificio miſſæ: ſicut illud ex Eccio ſuprà deſcripſimus.

Idem Innocentius diſputans de trina ablutione ſacerdotis in miſſa, dicit ſacrificium miſſæ offerri ad purgationem & mundationem peccati originalis, criminalis & venialis. Item cogitationis, locutionis & actionis, vel peccati ignorantiæ, negligentiæ & contumaciæ. Et explicãs particulam: Ite, miſſa eſt, inquit: Sacrificium illud vocatur miſſa, quaſi hoſtia trãſmiſſa à nobis patri, vt intercedat pro nobis ad ipſum. Hæc enim ſola ſufficiẽs & idonea miſſio ſeu legatio eſt ad ſoluendum inter Dominum & homines, inimicitias & offenſas.

Thomas in opuſculo de venerabili ſacramento altaris. Secũda, inquit, cauſa inſtitutionis, eſt ſacrificium altaris, cõtra quandam quotidianã delictorum noſtrorũ rapinam, vt ſicut corpus Domini ſemel oblatũ eſt in cruce, pro debito originali, ſic offeratur iugiter, pro noſtris quotidianis delictis in altari, & habeat in hoc Eccleſia munus ad placandum ſibi Deum, ſuper omnia legis ſacrificia, precioſum & acceptum. *Thomas.*

Gabriel Biel dicit, ſacrificium miſſæ à ſacrificio Chriſti in cruce, tantum differre modo oblationis incruento. Idem verò eſſe ſubſtantia & ſimiliũ effectuum operatiuum, ſeu eundem eſſe finẽ ſacrificij Chriſti in cruce & in altari, placationẽ ſcilicet offenſæ patris, & impetrationẽ ſalutis æternæ. Et addit: Quicquid ſaluator noſter meruit, ſe offerens in cruce, pro omnibus generaliter, tam in remotione mali, quam in collatione boni, viatoribus, purgandis & beatis: hoc ſacrificio miſſæ applicatur particulariter ſingulis. Tradit etiam, ſacrificulum per miſſam poſſe applicare virtutem paſſionis Chriſti, quibus velit, generaliſſime Eccleſiæ Catholicæ, ſpecialiſſime ſacrificulo, ſpecialiter fundatori, & cuius nomine miſſa peragitur. Et in Epitome ſua dicit, ſacerdotem in miſſa coram Chriſto ſupremo iudice, tãquam mediatorem cauſam noſtram inter ſpõſum & ſpõſam, hoc eſt, inter Chriſtum & Eccleſiam agere: & impetrare Eccleſiæ, oratione & ſacrificio ſuo, multa dona corporalia, ſpiritualia & æterna. *Gabriel Biel.*

Eccius de miſſa lib. 1. c. 10. In miſſa offerimus Deo patri Euchariſtiam, non tantum ſicut donum Dominicę paſſionis memoriale, ſed etiam ſicut munus Deo acceptiſſimum, quo & Deum valeamus placare ſuper offenſis, & gratiam eius cum ſpiritualibus bonis reportare. Item, ex miſſæ ſacrificio, fideles Eccleſiæ fiunt participes multiplicium fructuum Dominicæ paſſionis. Nam ſicut gratiæ & merita ſaluatoris applicãtur fidelibus per applicationem ſacramentorum, ita merita & fructus oblationis Dominicæ, applicantur fidelibus, per huiuſmodi actionem repræſentationis in ſacrificio miſſæ. Item: Per ſacrificium miſſæ, effectus paſſionis Chriſti ad fideles influunt, perueniunt, & in eos deſcendunt. Et in fine 3. libri dicit: Per ſacrificium miſſæ, & viuis, & mortuis in variis neceſſitatibus ſubuenitur. *Eccius.*

Doctor quidam Sorbonicus, recens edidit prolixum commentum de miſſa, vbi in principio ſtatum diſputationis ita format: In miſſa ſacrificandum eſſe Deo, non tantum actu interiori, ſed & exteriori: nec tantum ſacrificio Euchariſtico, ſed & propitiatorio. Et ponit definitionem: Sacrificium propitiatorium, ſeu expiatorium, eſt oblatio Deo facta, pro peccatorum expiatione, & Dei gratia, ſeu remiſſione peccatorum conſequenda. *Doctor quidam Sorbonicus de Miſſa.*

Lindanus lib. quarto Panopliæ, cap. 46. ait: Miſſam eſſe proprij nominis ſacrificium, non modo Euchariſticum aut commemoratiuum, ſed etiam *Lindanus.*

pro-

propitiatorium: & hoc tam pro mortuorum quam pro viuorum delendis peccatis, imo pro qualibet adeò Chriſtiani populi neceſſitate. Et cap. 50. dicit, Miſſam eſſe ſacrificium propitiatorium, tam pro mortuis, quam pro viuis, veramq; pro peccatis hoſtiam, pro impetrãdis deniq; cuiuſq; generis à Deo beneficiis, tam corporalibus quam ſpiritualibus.

Et cap. 51. inquit, ſacrificium Miſſæ eſſe applicationem effuſi in cruce ſanguinis, & illam applicationem per ſacrificium Miſſæ, facere nos participes redemptionis Chriſti.

Cap. 52. Eccleſia per quotidianum ſacrificium Miſſæ, haurit ex fonte Dominicæ paſſionis, Chriſti merita, & ipſam tandem propitiationem. Et cap. 5. hoc ita explicat: Si ſcilicet quis propria fide expetat, deſideret & procuret pro ſe celebrari ſacrificium Miſſæ.

Hic igitur eſt verus ſtatus controuerſiæ de ſacrificio Miſſæ, quem nõ meis, ſed ipſorum Pontificiorum verbis expoſui, ne quis exiſtimet talia ad prægrauandos aduerſarios, à nobis fingi, & inuidioſis verbis exaggerari.

Iam verò ſtatu diſputationis conſtituto & explicato, multo facilior erit ratio examinis: qualia ſint, quantum valeant, & quid efficiant argumenta illa, quæ ad extruendum, confirmandum, & ſtabiliendum ſacrificium Miſſæ, à Pontificiis produci ſolẽt. Et cum illa argumenta multa & varia ſint, operæ precium eſt obſeruare, quomodo Tridentinũ Concilium habito quaſi inter militares copias delectu, pleriſq; reiectis, pauca quædam, quæ fortiſſima & firmiſſima iudicata fuerunt, retinuerit, vt res miſſaria vere ad Triarios iam rediiſſe videri poſſit. Quia verò non parum vtilitatis habet illa collatio, priuſquam ad Tridentina argumenta accedamus, paucis annotabo, quam infirma, inepta & peregrina ſint pleraque argumenta, quibus hactenus Pontificij ſcriptores, tanquam validiſſimis fundamentis & columnis, ſtructuram ſacrificij Miſſæ Pontificiæ impoſitam commiſerunt. Id quod ipſum concilium Tridentinum, ſuo delectu non diſſimulat. Sed breuitatis gratia, argumenta illa non prolixe explicabimus, ſed ordine recenſebimus tantum.

ARGVMENTA SCRIPTORVM Pontificiorum, pro Miſſa.

Schatzgeyer. I. Schatzgeyer, hoc eſt, Theſaurarius, fatali nomine exprimens ingenium patronorum Pontificiæ Miſſæ, hoc argumento vſus fuit. Iſa. 53. de Chriſto dicitur: Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Hoc non poteſt intelligi de Iudæis crucifigẽtibus Chriſtum. Illi enim habuerunt non offerendi, ſed perdendi intentionem. Nec intelligi poteſt de ipſo Chriſto, offerente ſe in ara crucis, dicitur enim ab Iſaia, Oblatus eſt, ſcilicet non per ſeipſum, ſed per alios. Ergo de ſacrificio Miſſæ, vbi Chriſtus per ſacerdotem offeratur patri, intelligenda eſt illa ſententia, quæ ſimul affirmat Chriſtum velle talem oblationem, inquit enim: Oblatus eſt, quia voluit. Sed hoc argumentum ipſi etiam Eccio improbatur. Nam Hebræo. 9. de oblatione Chriſti in cruce, etiam paſſione dicitur, Semel oblatus eſt. Et Iſaias in ſua lingua ſententiam illam, Oblatus eſt, quia voluit, plane non habet, ſed inquit: Mulctatus & afflictus eſt. Et forſan fato quodam locus ille Iſaiæ, ad ſacrificium Miſſæ accommodatus fuit, vt oſtenderetur, quod Pontificia Miſſa ſit mulctatio & afflictio Chriſti, quantum quidem in ſacrificulis.

II. Inter principia huius controuerſiæ, non poſtremum fuit & hoc argumentum. Heb. 10. Voluntarie peccantibus non relinquitur amplius hoſtia ꝓ peccato. Ergo pro quotidianis delictis amplius, hoc eſt, poſt ſacrificium crucis, reliqua eſt hoſtia pro peccato. Illa verò nulla alia eſſe poteſt, quam ſacrificium Miſſæ. Sed & hoc argumentum tale eſt, quod ab ipſo Eccio repudiatur.

III. Monachus Auguſtanus ſacrificiũ Miſſæ probat ex 7. Danielis: Angeli in nubibus cœli, filium hominis obtulerunt in cõſpectum antiqui dierum. Ergo quando Chriſtus in Miſſa à ſacerdote ſacrificatur, tunc ſimul etiam in nubibus cœli, ab ipſis Angelis ſacrificatur. Et ideò Canon dicit: Iube hæc perferri per manum ſancti Angeli, in conſpectum maieſtatis tuæ. Sed quia manifeſta eſt deprauatio ſententiæ Danielis, ne ipſis quidem Pontificiis argumentum hoc probatur. Daniel enim ibi loquitur, quomodo pater filio mediatori, omnia dederit in manum, Ioh. 3. dederit nomen ſuper omne nomen, Philip. 2. poteſtatem iudicium facere, Ioan. 5. Regnum Dauid, Luc. 1. &c. Verbum verò quo Daniel ibi vtitur, aliquando ſane de ſacrificiis vſurpatur, ſed plerunque ſignificat appropinquare, deferre, adducere. Et ſacrificandi ſignificatio, prorſus non conuenit illi loco Danielis. *Monachus Auguſtanus.*

IIII. Eccius inter cætera etiam hoc argumento vtitur. Pſal. 71. Hieronymus ita reddidit: Erit memorabile triticum in terra, in capite montium eleuabitur. Et Rabi Solomon explicat illum verſum Pſalmi, de genere placentarum in diebus Meſſiæ. Ergo Dauid vaticinatur ibi de ſacrificio Miſſæ Pontificiæ, vbi ſuper raſos ſacrificulorum vertices, panis azymus eleuetur. Riſum quæſo teneatis amici, quod tam arduis fundamentis Pontificia Miſſa niti oſtendatur. *Eccius.*

V. Heb. 13. dicit Apoſtolus, nos in nouo Teſtamẽto habere altare, quod vocat θυσιαστήριον, à ſacrificiis, quaſi dicas, ſacrificatorium. Ergo oportet in nouo Teſtamento eſſe aliquod externũ & ceremoniale ſacrificium. Et nullum aliud inueniri poteſt, quam ſacrificium Miſſæ. Huic argumento Eccius valde multum tribuit. Sed eadem ratione conſequẽtiæ, idem ſacrificium etiam in cœlo inſtituendum eſſet. Nam & ibi Apocal. in multis locis narrat eſſe θυσιαστήριον, cap. 6. 8. 9. 11. 14. 16. &c. Ipſe vero textus Hebr. 13. diſerte explicat, quæ ſacrificia intelligat, ſcilicet laudis, gratiarum actionis, & beneficẽtiæ. Et altare interpretatur, quod per Chriſtum tales hoſtias Deo placentes offeramus. Quale igitur artificiũ eſt, contra manifeſtam ipſius textus declarationem, peregrinam & falſam ſententiam verbis Apoſtoli affingere?

VI. Danielis cap. 8. & 11. dicitur de Antichriſto, quod auferet iuge ſacrificium. Illud vero non poteſt intelligi de orationibus, & aliis ſpiritualibus ſacrificiis, quæ per externam vim piis auferri non poſſunt, imo ardentiores fiunt orationes in perſecutione. Ergo de Miſſæ ſacrificio intelligendũ eſt quod in nouo Teſtamento Antichriſtus inueniet. Et qui abrogant ſacrificiũ Miſſæ, illos Daniel pronunciat eſſe miniſtros Antichriſti.

Valde ſane ampla, liberalis & larga eſt hæc conſequentia. Certum eſt, Danielem ibi proprie loqui de impia & ſcelerata tyrannide Antiochi. Et Chryſoſtomus oratione ſecunda aduerſus Iudæos, refert vaticinium illud ad tempora Antiochi, & huius rei teſtem citat Ioſephum. Antiochus vero non

tantum illud iuge ſacrificium abſtulit quod deſcribitur Exodi 29. & Num. 28. ſed totum cultum Leuiticum in Ethnicas ſuperſtitiones commutauit: ſicut Machabæorum hiſtoria oſtendit. Illud vero totũ Daniel per ſynecdochen iugis ſacrificij complectitur. Quando igitur locus ille Danielis, de Antichriſto explicatur, illud fit per allegoriam. Et notũ eſt, ex allegoriis non eſſe facienda dogmata, quæ non habent certa, firma, & perſpicua teſtimonia in aliis Scripturæ locis. Nihil aliud igitur ex illo loco Danielis confici poteſt, quam in nouo Teſtamento futurũ ſacrificium, quod ablaturus ſit Antichriſtus. Et ſcripturam aliquot genera ſacrificiorum noui Teſtamenti expreſſe enumerare, ſupra oſtenſum eſt. Quæ vero audacia eſt, præteritis illis noui Teſtamenti ſacrificiis, quæ ſcriptura diſertè exprimit, locum Danielis, qui in genere de ſacrificio loquitur, de Miſſa exponere, quam ſcriptura nec ponit nec exprimit, quando ſacrificia noui Teſtamenti enumerat. Multo vero certior explicatio quæ ſacrificia, & quomodo ablaturus ſit Antichriſtus, ex ipſa ſcriptura ſumi poteſt, 2. Theſſ. 2. 1. Tim. 4. 1. Io. 2. & in Apoc. Per falſam enim doctrinã, per peregrinos, electitios & impios cultus obſcurabit, deprauabit & auferet puritatem miniſterij verbi, Sacramentorum & cultus diuini. Hæc vero propriè per Antichriſtum Romanæ ſedis impleta ſunt, ſicut à multis perſpicuè oſtẽſum eſt. Nobis hoc loco ſufficit monſtraſſe, locum illũ Danielis, nihil quicquã patrocinari ſacrificio Pontificiæ Miſſæ. Nã primo propriè loquitur de Antiocho, per allegoriã vero transfertur ad Antichriſtum. Secundò, in genere loquitur de ſacrificio, rectè igitur intelligitur de ſacrificiis, quæ expreſſe in nouo Teſtamẽto nominantur. Tertiò, & ne quid relinquatur dubij, ipſa ſcriptura noui Teſtamenti explicat, quæ ſacrificia, & quomodo Antichriſtus in Eccleſia ſit ablaturus. Et propter hanc cauſam concilium Tridentinum, patrocinio illius loci apud Danielem, noluit vti. Nec quod Daniel. 12. ablatio iugis ſacrificij, cum poſita abominatione deſolationis coniungitur, quicquam pro Miſſæ ſacrificio facit. Intelligitur enim de abrogatione cultus Leuitici.

VII. Eccius oſtentaturus cognitionem Hebrææ linguæ, philoſophatur de cognatione vocabuli Miſſa, & מנחה. Et vbicunq; in veteri Teſtamento nominatur Mincha, fingit ſtabiliri ſacrificium Miſſæ Pontificiæ. Et vbi Leuit. 21. & Num. 28. dicitur de ſacrificio panis Dei: Eccius לחם interpretatur carnem Dei. Et ex Rabinis teſtimonia multa allegat, de ſacrificio panis & vini, tempore Meſſiæ. Sed hæc non tantum ridentur ab Hebraicæ peritis, ſed & ipſi Pontificij argumentis illis vti verentur.

VIII. In Tridentino Concilio, in diſputationibus Theologorum, quarum aliquas ſcripto notatas vidi, crebro à multis repetitum fuit hoc argumentum. Chriſtus in inſtitutione cœnæ, verba quæ extra controuerſiam de ſacrificio loquuntur, ponit non in futuro tempore, tradetur, effundetur: ſed in præſenti: Pro vobis traditur & effunditur. Ergo Chriſtus non tantum in cruce, verum etiam in cœna Dominica ſacrificauit corpus & ſanguinem ſuũ. Arriſit primò hoc argumentum multis. Ita enim non ex peregrinis ſcripturæ ſententiis, ſed ex ipſa inſtitutione cœnæ, tanquam ex propria ſede, videretur probari poſſe ſacrificium Miſſæ, hoc enim quod Chriſtus in cœna illa fecit, poſtmodũ faciendum mandauit. Sed cum argumentum hoc aliquãto diligẽtius examinaretur; deprehenſum tandem eſt, illud non tantum non poſſe Pontificiam Miſſam, gladio ſpiritus quaſſatam & deiectam, vel ſubleuare, vel ſtabilire, ſed ne per ſe quidem conſiſtere poſſe: idq; propter multas rationes. Primò, quia ſi illa eſſent ſubſtantialia verba ſacrificij Miſſæ, magnum ſcelus impingeretur ipſi Canoni, qui in prima parte inſtitutionis, prorſus omittit illa verba: Quod pro vobis traditur. In altera verò parte, Canon habet nõ præſens, ſed futurum tempus, effundetur. Neruus igitur huius argumenti, cui quidam multum tribuerunt, non tantum inciſus, ſed prorſus exciſus eſt, per ipſum Canonem Miſſæ. Secundò, quomodo ſacrificium Miſſæ poteſt incruentum dici, ſi in eius oblatione in prima cœna, in præſenti facta ſit effuſio ſanguinis. Tertiò, vbi & quando corpus Chriſti pro nobis ad redemptionem ſit traditum, & ſanguis ipſius in remiſſionem peccatorum effuſus, Chriſtianæ fidei nõ eſt ignotum. Scriptura enim in valde multis ſententiis declarat in paſſione & morte Chriſti hoc eſſe factum. Quartò, nec præſentis temporis vſurpatio, hoc quod iſti volũt, efficit. Vſitata enim & nota eſt enallage temporum in ſcriptura, non tantum præſentis, ſed & præteriti pro futuro, propter certitudinem: Puer natus eſt nobis: Agnus occiſus eſt ab origine mundi: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi: Ego pono animam meam pro ouibus meis. Et in cœna Chriſtus per præſens tempus locutus eſt, erat enim tunc in ipſo actu paſſionis, quæ conſummata poſtea eſt in cruce. Altera die palmarum, inquit Ioan. c. 12. Veni in hanc horam, nũc iudicium eſt mundi. Poſt cœnam dicit, Ioan. 14. Venit princeps mundi. Sicut mandatum dedit mihi pater, ita facio. Iohan. c. 17. Iam non ſum in mundo, nunc ad te venio. Sanctifico me pro eis.

IX. Monachus Auguſtanus inquit: Chriſtus in Cœna ſumens panem in manus, eleuatis oculis in cœlum ad patrem, gratias egit. Ergo ſacrificauit ibi corpus & ſanguinem ſuum patri. Ratio conſequentiæ eſt, quia תרומה in lege vocabatur oblatio, quæ inter offerendum in altum eleuabatur. Sed nullibi legitur, Chriſtum acceptum panem & calicem, in altum eleuaſſe: Imò de ſublatis in cœlum oculis, nec Euangeliſtæ, nec Paulus quicquam meminerunt, ſed Canonis hæc additio eſt. Et vt maxime hoc concedatur, non ſtatim idcò ſacrificium inde excudetur. Nam & Chriſtus quinque illos panes, & duos piſces benedicens, aſpexit in cœlum. Idem fecit in reſuſcitatione Lazari, & cum ſanaret mutum & ſurdum. Quin igitur & inde fabricemus ſacrificia, ſi tantum valet ſublatio oculorum in cœlum.

ARGVMENTA TRIDENTINAE Synodi pro Miſſa.

Talia pro defenſione ſacrificij Pontificiæ Miſſæ, à multis ſeriò & magno conatu diſputata, è Pontificia Eccleſia ſingulari applauſu excepta, noſtris oppoſita, & rudioribus tanquam indubitata & immota fundamenta propoſita hactenus fuerunt. Sed Tridentinum Concilium, vel inuitum agnoſcens qualia ſint, ne verbo quidem eorum mentionem facit. Illis igitur tanquam inter lixas & calones reiectis, propugnationem Miſſæ ad triarios reducũt, ſelectis & in aciem productis certis quibuſdam argumentis, quæ ſine dubio iudicarunt eſſe validiſſima & firmiſſima. Illa igitur argumẽta, quæ Tridentinum

tinum

tinum Concilium ad probandum, confirmandum, & ſtabiliendum ſacrificium Miſſæ producit, primò euoluemus: ſæpe enim iuxta artificium rhetorum, vno atq; altero verbo integrum argumẽtum complectuntur, deinde euoluta examinabimus, quid efficiant, & quantum valeãt. Compendiaria autem, ſimplex & certiſſima erit ratio explicationis, ſi omnia argumenta ad ſtatum controuerſiæ referãtur, & applicentur. Hoc enim eſt, quod ſingula argumenta, certò, firmiter & perſpicue probare & efficere debent. Primò, corpus & ſanguinem Chriſti in cœna Dominica, tractandum eſſe hiſtrionica illa repræſentatione verbis, ritibus, geſtibus, actibus, ſicut Miſſa Pontificia facit. Secundò, talem repræſentationem eſſe ſacrificium à Chriſto inſtitutum, & Deo patri acceptiſſimum. Tertiò, eſſe ſacrificium propitiatorium, ad expianda & delenda peccata; ad conſequẽdam remiſſionem peccatorum, ad impetranda omnis generis à Deo beneficia, & tandẽ pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus viuorum & mortuorũ. Quartò, per illud ſacrificium applicari merita paſſionis Chriſti, ſi quis curet pro ſe celebrari Miſſam, imò præſentib. abſentibus, viuis & mortuis quibuſcunque ſacrificulus illud voluerit applicatione ſua communicare. Hæc debet in ſingulis argumentis concluſio eſſe, ex bona, certa, firma, & manifeſta ratione conſequentiæ. Quod ſi omnibus & ſingulis illis argumentis hoc non conficiatur, iudicium facile erit, quid de Tridentina Pontificiæ Miſſæ meditatione ſentiendum & ſtatuendum ſit, ordine igitur argumenta recenſebimus.

Argum. Tridentin. pro Miſſa.

I. Argumentum eiuſque refutatio.

I. Sacerdotium requirit ſacrificium, Chriſti verò ſacerdotium morte ipſius non erat extinguendum, eſt enim perpetuum. Pſal. 110. Ergo non tantum ſemel in cruce ſe debuit offerre, ſed inſtituere ſacrificium Miſſæ, vbi ſæpius & quotidie pro viuis & pro mortuis offertur Deo patri, vt hoc modo ſit ſacerdos in æternum.

Reſpondeo: Si abſq; ſcripturæ luce, ex cõſequentiis iuxta noſtram rationem iudicandum eſſet, aliquid valeret & efficeret hoc argumentum. Sed ſcriptura huius argumenti perſpicuam explicationem, quaſi ex profeſſo tradit in Epiſt. ad Hebræos, quæ ſcilicet ſit hoſtia ſacerdotij Chriſti, quomodo, quãdo, quoties, & à quo oblata ſit. Et quidem perpetuitatem ſacerdotij Chriſti, data opera, & diſerte deſcribit: idq; negatiue & affirmatiue. Diſerte enim dicit, Chriſtum non ideò eſſe ſacerdotem in æternum, vt ſæpius ſeipſum offerat: ſemel enim & vnica oblatione, vt Pontifex ingreſſus eſt in ſancta, Hebr. 9. item c. 7. Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, qui non haberet neceſſitatem, quotidie pro peccatis populi offerre: hoc enim fecit ſemel ſe offerendo. Et quidem fundamẽtum ibi ponitur, oblationem Chriſti repeti non poſſe, niſi negetur id, quod ſemel factum eſt, fuiſſe perfectum & cõſummatum, quia repetitio ſacrificij ſit ſignum imbecillitatis & ſacerdotis, & ſacerdotij ſacrificij. Sed quomodo ſacerdotium Chriſti poteſt perpetuum eſſe, ſi ſemel tantum vnica oblatione vt Pontifex ſacerdotij ſui ſacrificium perfecit & conſummauit.

Epiſt. ad Hebræos de ſacerdotio Chriſti

Hoc verò Epiſtola ad Hebræos dilucide explicat monſtratis multis rationibus, vt c. 7. Eo quod in æternum maneat, ſempiternũ habeat ſacerdotium: quia filius eſt in æternum perfectus. Sed quæ ſunt ſacerdotalia munera, quæ exercet, poſt cõſummatam vnicam crucis oblationem? Num verò, vt ſæpius & quotidie ſe offerat pro peccatis populi? Nequaquam, inquit, ſed quia ſaluare in perpetuũ poteſt accedentes per ipſum ad Deum, ſemper viuens ad hoc, vt interpellet pro nobis. Et cap. 9. Chriſtus Pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinẽ introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Item, introiuit in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, non vt ſæpius offerat ſeipſum, c. 10. Pontifex Leuiticus eaſdem hoſtias ſæpius & indeſinenter offert, ſed Chriſtus, vna pro peccatis oblata hoſtia, in ſempiternum ſedet ad dexteram Dei, de cætero expectans, donec ponuntur inimici ſcabellum pedum eius. Vnica enim oblatione cõſummauit in ſempiternum, eos, qui ſanctificantur. Habentes igitur ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, aſperſi corda, &c.

Hæc manifeſta ſunt, vt non opus ſit pleniori, vel explicatione, vel refutatione huius primi argumẽti. Neq; enim, quia Chriſti ſacerdotium ſempiternũ eſt, inde efficitur, Chriſtum ideò ſæpius & quotidie ſacrificandum eſſe patri, pro viuis & mortuis. Spiritus ſanctus enim, propter rationes longe alias tradit ſacerdotium Chriſti perpetuũ eſſe, quia ſcilicet. I. Sacerdos in æternum viuat. II. Quia virtus vnicæ oblationis ipſius in ſempiternum durat, & efficax ſit. III. Quia ſemper viuat, ad hoc vt apparens vultui Dei pro nobis, intercedat pro nobis. IIII. Quia per ipſum, vt ſacerdotem magnum, habeamus acceſſum ad patrem. V. Quia in perpetuum ſaluare poteſt, & ſaluat, qui per ipſum ad Deum accedunt. Ex ipſa igitur ſcriptura perſpicue oſtenditur, nullam prorſus eſſe rationem conſequentiæ in primo hoc Tridẽtino argumẽto, imò ſi referatur ad ſtatũ controuerſiæ, de ſacrificio propitiatorio, manifeſtum erit, concluſionem argumenti, vt ſcilicet Chriſtus in Miſſa quotidie offeratur pro peccatis viuorum & mortuorum, ex diametro pugnare cum expreſſa, & ſæpius repetita verbi Dei ſententia; ad Hebr. 7. & 10. Et hæc forſan cauſa eſt, quod argumentum illud in 1. capit. non integrum in ſuâ forma proponitur, ſed breuiter tantum attingitur, & cumulatis aliis rationibus ſophiſtico artificio inuoluitur.

II. Hominum natura exigit viſibile ſacrificium. Ergo Chriſtus inſtituit hiſtrionicam illam repræſentationem paſſionis ſuæ in Miſſa. Hoc argumentum alij Põtificij ſcriptores, clarius hoc modo formant & proponunt: omnibus ſcilicet gentibus à natura hoc dictari, vt in religionibus ſuis viſibili aliquo ſacrificio vtantur, ad impetrãdam & promerendam Dei gratiam, pro donis huius vitæ, & pro ſalute æterna. Chriſtum igitur à lege naturæ admonitum, inſtituiſſe Miſſæ ſacrificium. Sed facilima eſt huius argumenti refutatio. In cauſis enim religionis & fidei, non eſt iudicandum, aut aliquid ſtatuendum ex eo, quod natura peccato excæcata, & deprauata dictat, hic enim fons, & hæc origo eſt omnium ſuperſtitionum, & totius idololatrici cultus. Sed Lucerna pedibus meis, eſt verbum tuum; Pſalm. 119. Et Canon ſeu regula fidei eſt, non dictamen corruptæ naturæ, ſed ſonus Apoſtolorum: Pſa. 19. & quidem ratio captiuãda eſt in obſequium verbi, 2. Cor. 10. Quod ſi Tridentinum capitulum dixerit, ſe hoc tantum velle, imbecillitatem naturæ noſtræ non poſſe aliter ad Deum ſubleuari, niſi viſibile aliquod ſacrificium habeat: reſpondeo ſimpliciſſime: Quid vtile & neceſſariũ ſit ad ſubleuan-

II. Argum. Pontificiorum.

Refutatio.

dam

dam & reſtaurandam infirmam & corruptam noſtram naturã, non aliunde quam ex Medici noſtri præſcripto & ordinatione iudicandum.

III. Argum.

III. Certum eſt, Chriſtum in vltima cœna inſtituiſſe memoriam cruenti ſui ſacrificij, quæ in finem vſque ſeculi permaneret. Sic, non eſt dubium Chriſtum cœnam ſuam inſtituiſſe, vt virtus paſſionis ſuæ in remiſſionem peccatorum fidelibus applicaretur. Iam pontificij dicunt, ſacrificium Miſſæ ſuæ eſſe repræſentatiuum & applicatorium. Ergo Chriſtus in vltima cœna inſtituit ſacrificium Pontificiæ Miſſæ.

Reſpondeo: Referatur hoc argumentum ad ſtatum controuerſiæ, an ſcilicet Chriſtus in vltima cœna inſtituerit memoriã ſuæ paſſionis debere in Eccleſia fieri, per hiſtrionicam illam repræſentationem rituum, geſtuum, & actionum in miſſa Pontificia. Item an Chriſtus ordinauerit & promiſerit, ſi quis procuret pro ſe fieri talem Pontificiam repræſentationem, quod tunc & per hoc opus ipſi applicetur virtus paſſionis Chriſti, ad remiſſionem peccatorum. Nihil certe horum, in inſtitutione Cœnæ Dominicæ oſtendi aut deprehendi poteſt: imo Chriſtus in cœna ſua non tantum in genere inſtituit memoriam & applicationem paſſionis ſuæ, ita vt humanis conſtitutionibus commiſerit, quomodo & qua ratione fieri debeat illa cõmemoratio: ſed expreſſit & præſcripſit, vt memoria paſſionis ſuæ in cœna Dominica celebretur gratiarum actione, diſpenſatione, manducatione, & potatione corporis & ſanguinis, item annunciatione mortis ſuæ. Ita etiam modũ applicationis in cœna definiuit & præſcripſit, quod ſcilicet ipſe Chriſtus in cœna ſua, per miniſterium, verbo & diſpenſatione corporis ſui & ſanguinis ſui, ſub pane & vino credentibus velit applicare virtutem paſſionis ſuæ, vtque fideles in vſu cœnæ, ſumptione corporis & ſanguinis Chriſti, vera fide ſibi applicent merita & beneficia paſſionis. Quia igitur inſtitutio cœnæ Dominicæ, nihil habet de repræſentatione & applicatione Põtificiæ Miſſæ, eo modo ſicut in inſtitutione ſtatus huius diſputationis dictum eſt: definit antẽ. & præſcribit alium certum modũ & commemorationis, & applicationis: tertium igitur Tridentinum argumentum, nihil prorſus efficit ad ſtabiliendum ſacrificium Pontificiæ Miſſæ. Imò quia inſtitutio illa Chriſti, forma teſtamenti tradita eſt: & ſcelus eſt vel hominis teſtamẽto aliquid ſuperordinare: manifeſtum igitur eſt, cõcluſionem tertij huius argumenti, in ipſam teſtamentariam Filij Dei inſtitutionem impingere: eò quod fingat & inſtituat aliam commemorationẽ & applicationem, quam quæ in verbis inſtitutionis à Chriſto tradita & ꝑſcripta eſt.

IIII. Argum.

IIII. Quartum argumentum tale eſt, in quo cardo totius Pontificiæ Miſſæ ita vertitur, vt niſi hoc argumento probetur & ſtabiliatur, actum & conclamatum ſit: An ſcilicet Chriſtus in vltima cœna, corpus & ſanguinem ſuum, non tantum diſcipulis dederit, verum etiam ſub ſpeciеb. panis & vini, Deo patri obtulerit. Agnoſcunt enim, ſi Chriſtus in cœna non obtulit corpus & ſanguinem ſuum Deo Patri, miſſæ Pontificiæ ſacrificium nõ poſſe aliud eſſe, quam figmentum & abominationem. Si verò monſtrari poſſet, Chriſtum in cœna ſe obtuliſſe patri, vltro ſequeretur, ex mandato Chriſti illud porro vſque ad conſummationem ſeculi, in Eccleſia fieri debere.

Variis igitur artificiis tentatum fuit, vt hoc probaretur, vel ex eleuatione oculorum Chriſti in cœlum, vel ex præſenti tempore, traditur, effunditur vel ex verbo: Facite, quia ſcilicet Virgilius dicat:

Cum faciam vitulam.

Sed Tridentinum Conciliũ deprehendit, illas probationes non poſſe hoc, quod in controuerſia poſitum eſt, certò, perſpicue, & firmiter demonſtrare: quod ſcil. Chriſtus in vltima cœna corpus & ſanguinem ſuum obtulerit Deo patri. Ad extremum igitur decurrunt præſidium, & vnicam huius quæſtionis demonſtrationem proferunt: cui tantum etiam tribuunt, quod bis eam repetũt. Si ergo Tridentina hæc demonſtratio nõ ſatis euidenter, certò & firmiter probauerit, quod Chriſtus in cœna ſe obtulerit patri: vacillabit, nutabit & cõcidet totum ſacrificium Pontificiæ Miſſæ. Ita autẽ ſe habet Tridentina demonſtratio. Figurã Melchiſedech oportuit in veritate impleri, in ſacerdotio Chriſti: eſt enim ſacerdos ſecundũ ordinem Melchiſedech. Sed Melchiſedech obtulit Deo patri panem & vinũ. Ergo oportuit & Chriſtum offerre Deo patri, nõ tantum panem & vinum, ſed vt veritas figurã impleret, ſub ſpecieb. panis & vini, corpus & ſanguinẽ ſuum. Illud verò non alibi, quam in cœna fieri potuit.

Ardua, & de re magna quæſtio eſt. Illa enim, quæ in nouo Teſtamento legimus Chriſtum in cœna ſua feciſſe, prorſus nihil ad ſacrificij rationem, vel ſpecie aliqua alludunt. Accepit ſiquidẽ panem, gratias egit, fregit, dedit diſcipulis, iuſſit accipere, manducare, dixit: Hoc eſt corpus meum. Item: Accepit calicem, dedit illis, iuſſit vt biberent, dixit: Hic eſt ſanguis meus. Et hoc mandauit fieri in ſui commemorationem. Nihil ibi vel legimus, vel audimus, quod Chriſtus in vltima cœna corpus & ſanguinem ſuum ſacrificauerit Deo patri, pro viuis & mortuis. Valde fortem igitur oporter eſſe demonſtrationem, quæ perſuadeat, Chriſtum in cœna ſua hoc feciſſe, cuius nullum veſtigium in deſcriptione cœnæ Dominicæ in N. Teſtamẽto apparet. Sed inquis: Nõ e omni demõſtratione certius eſt, Chriſtum eſſe ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech. Eſt omnino: Scriptura enim hoc affirmat, Pſal. 110. Hebr. 9. & 10. Sed controuerſia eſt, non de hac propoſitione, ſed de illis, quæ attexuntur. Primò, an Melchiſedech ſacrificauerit Deo patri panem & vinum in illa hiſtoria, quæ Geneſ. 14. deſcribitur. Secundò, an ſacerdotium Chriſti, ſecundum ordinem Melchiſedech, in eo cõſiſtat, quod in cœna corpus & ſanguinem ſuum, ſub ſpecieb. panis & vini ſacrificarit patri. Vetus quidem tranſlatio habet. Melchiſedech obtulit panem & vinum, erat enim ſacerdos altiſſimi, ſed Moſes ita non ſcripſit. Vtitur enim non verbo ſacrificatorio, ſed inquit הוציא, quod ſimpliciter ſignificat depromere, producere. Ita educitur gladius, Ezechiel. 21. educũtur venti, Pſal. 135. producuntur pediculi, Exod. 8. educitur aqua de Petra, Num. 20. coquitur farina quam ex Ægypto exportarãt, &c. Accedit, quod nec Chaldæus paraphraſtes, nec Græci interpretes ſententiam illam reddiderũt per verbum ſacrificandi, ſed per ſimplex verbum educere, ſeu proferre. Ioſephus interpretatur Melchiſedechum ad refectionem exercitus Abrahæ protuliſſe panem & vinum. Chryſoſtomus explicat iſtum locũ de prolato, non de oblato pane & vino. Veteres etiam Latini patres, in textu illius loci non legũt, obtulit: ſed, protulit panem & vinum, ſicut ex Cypriano conſtat. Neque hoc habet Moſes. Erat enim ſacerdos, ideò obtulit

Diſputatio de vero intellectu loci, Geneſ. 14.

Chryſoſtomi explicatio.

obtulit panem & vinum: ſed bis repetit copulam: Et erat Sacerdos, & benedixit. Græci etiam interpretes non habent particulam γὰρ: ſed δὲ. Erat vero Sacerdos, & benedixit, vt ſententia ita diſtribuatur: Quia Rex erat, ideo protulit panem & vinum; quia Sacerdos erat, ideo benedixit. Iam conſideretur Tridentinum argumentum. Volunt probare, quod Scriptura noui Teſtamenti non habet, Chriſtum ſcilicet in cœna ſe obtuliſſe Deo patri. Quomodo vero illud probant? Quia Melchiſedech, aiunt, obtulit Deo panem & vinum. Atqui hoc Scriptura non dicit, ſicut oſtenſum eſt. Qualis igitur in re tam ardua & ſeria, argumentatio eſt? Sed excipiunt: Licet verba Moſis hoc non exprimant, fieri tamen potuit, quod ſacrificarit panem & vinum. Veteres enim plerunque, non niſi facta re diuina, ad ſolennas epulas accedebant. Vicelius dicit: Quia Moſes non exprimit, cui Melchiſedech protulerit panem & vinum, poteſt igitur intelligi, quod non Abrahæ ad refectionem, ſed Deo ad rem diuinam faciendam protulerit. Nos vero non diſputamus, quomodo vel hic vel ille locum Moſis interpretari, vel quid de ſententia ſuſpicari aut fingere, ſiue velit ſiue poſſit, ſed quæſtio eſt, quid Moſes ſcribat, quid Scriptura dicat. Illud enim vniuerſaliter valet, cum in tota Scriptura, tum vero præcipuè in hiſtoria Melchiſedechi, quatenus eſt typus Chriſti. Quis enim tacente Moſe, non colligeret, Melchiſedechū, quia non Deus, nec Angelus, ſed homo fuit, habuiſſe patrem, matrem, principium dierum, & finem vitæ? Atqui in hiſtoria Melchiſedech, quatenus eſt typus Sacerdotij Chriſti, ea tantum quæ expreſſe in Scriptura ponuntur, conſectanda eſſe, Scriptura oſtendit, ita vt in typo Sacerdotij Chriſti, affirmat Melchiſedechum fuiſſe ſine patre, matre, principio dierum, & ſine vitæ, propterea quod Moſes illa expreſſe non ponat, qui ideo hæc omiſit, vt ipſa omiſſio ſeruiret typo Sacerdotij Chriſti, iuxta ordinem Melchiſedech. Hæc contra omnes cauillationes ſunt firmiſſima. Deinde etiamſi cōcederetur, Melchiſedechum obtuliſſe panem & vinum, ſcimus tamen, ex figuris non eſſe fabricanda dogmata, ſine certa & manifeſta Scripturæ explicatione. Pſalmus igitur 110. affirmat, Chriſtum eſſe Sacerdotem, ſecundum ordinem Melchiſedech. Quomodo vero, & qua in re conueniant Sacerdotiū Chriſti & Melchiſedech, non explicat. Illud vero Epiſtola ad Hebræos ex profeſſo ſumit declarandum, prolixa & iuſta explicatione. Sed cum multas partes collationis Sacerdotij Melchiſedech & Chriſti recitet & explicet, nullam prorſus mentionem facit oblationis panis & vini, aut quod illam Chriſtus impleuerit in cœna, offerendo corpus & ſanguinem ſuum patri. Nec valet quod Oſius dicit: Apoſtolum illam partem collationis omiſiſſe, propterea quod myſteria Sacramētorum rudibus & nondum initiatis, quibus Epiſtolam illam ſcripſerit, noluerit pandere. Nam cap. 6. dicit: Intermittentes ſermonem inchoationis, ad perfectionē feramur. Poſtremo typus Sacerdotij Melchiſedech, conſiſtit in iis, quæ non communis habet cum Sacerdotio Aaronico, ſed in quibus diſcernuntur Melchiſedech & Aarō. Sed ſacrificium panis & vini quotidianum fuit in Sacerdotio Aaronico, Exod. 29. Numer. 28. Quomodo igitur conſiſteret, Chriſti ſacerdotium eſſe, non ſecundum ordinem Aaron, ſed Melchiſedech, ſi ſacrificium panis & vini, præcipuum atque adeo totum eſſet in ſacerdotio Chriſti?

Epiſt. ad Hebræos non meminit, Chriſtum in Cœna panem & vinū obtuliſſe.

Certo igitur, firmiter & euidenter demonſtratum eſt, figurā Melchiſedech, quatenus illa in Scriptura ponitur & explicatur, nequaquam efficere & probare, q; Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum Deo patri obtulerit. Quod vero Patres alicubi tali allegoria vtuntur, ſcimus Patres ſuis allegoriis, ſiue interpretationibus, ſine Scripturæ teſtimoniis, nec debere nec poſſe articulos fidei condere. Nec tale ſacrificium Patres intelligunt, quomodocunque de oblatione panis & vini loquantur, quale Pontificij in ſua Miſſa habent: ſicut in conſtitutione ſtatus deſcriptum eſt. Sed de Patribus poſtea dicemus. Nunc ſatis eſt oſtendiſſe, nec ea veteri nec ea nouo Teſtamento probari poſſe, quod Chriſtus in cœna ſe obtulerit patri. Et ſi ipſe non fecit, nemo illud facere debebit, quod enim ipſe in cœna fecit, Apoſtolis poſtmodum faciendum mandauit.

V. Chriſtus dixit: Hoc facite. Ergo præcepit, vt Sacerdotes in Euchariſtia offerrent corpus & ſanguinem Chriſti. Rationē conſequentiæ Tridentini hanc eſſe tradunt: quia ſcilicet Chriſtus ipſe in prima Dominica cœna corpus & ſanguinem ſuū patri obtulerit, ſicut Melchiſedech. Sed iam oſtēdimus, falſo hoc affirmari. Non itaque ſequitur inde concluſio illa, quam Pontificij fingunt. *V. Argum.*

Sed excipiunt, verbum עשה ſæpe vſurpari pro ſacrificare, vt Exod. 29. facere agnum iuuencum. Iudith. 6. facere hœdum. Pſal. 66. facere boues cum hircis. Num. 16. facere holocauſtum. Reſpondeo: Sicut apud Latinos verbum facere, ex adiunctis varios ſortitur modos ſignificandi: ita Hebræis non abſolute ſignificat ſacrificare, ſed vbi textus manifeſte loquitur de ſacrificio. Conſiderentur itaque verba cœnæ: Hoc facite. Contendunt autem, τοῦτο referri non ad totum complexum; ſed ad antecedens vocabulū, corpus & calicem: vt ſenſus ſit, Facite corpus & calicem, hoc eſt, ſacrificate. Sed etiāſi hoc concederetur, priua certo demonſtrandū eſſet, in prima illa cœnę fuiſſe actionem ſacrificij. Iam vero Paulus certiſſimus eſt interpres, Relatiuum τοῦτο, in mandato Chriſti, Hoc facite, referri ad totā actionem præcedētem, hoc ſcilicet, quod in prima hac cœna factum eſt, vos in poſterum facite. Mandatum igitur Chriſti, Hoc facite, nihil aliud efficit, quam miniſtros Eccleſiæ, in adminiſtratione cœnæ Dominicæ hoc debere facere, quod conſtat & certum eſt, Chriſtum in inſtitutione cœnæ feciſſe. Non autem legitur ibi, ſacrificaſſe aut obtuliſſe patri corpus & ſanguinem ſuum. Ergo nec Sacerdotes hoc facere debēt, ſi nolunt παραπρεσβείας à Chriſto iudice accuſari. Vide autem ingenium Thaidis Babylonicæ. Quæ Chriſtum in cœna ſua feciſſe certo conſtat, illa Pontificij vel negligunt vel prohibent: vt publicam annunciationem mortis Dominicæ, vt diſpenſationem vtriuſq; ſpeciei. Quæ vero Chriſtus in cœna ſua feciſſe non legitur, de illis ſolis Pontificij faciendis dimicant. Atqui teſtamentaria eſt inſtitutio. Et in Teſtamento, non ſine ſcelere aliquid vel mutatur vel ſuperordinatur.

VI. Chriſtus Apoſtolos conſtituit noui Teſtamenti Sacerdotes, ergo præcepit ipſis, vt offerrent corpus & ſanguinem ipſius. Hoc argumentū multis rationibus amplificatur à Pontificiis Scriptoribus, quia ſcilicet Scriptura vaticinatur, abrogationi Leuitici Sacerdotij ſucceſſurū ſacerdotium noui Teſtamenti, ita vt vetus ſacerdotium figura fuerit noui. Eſaiæ 66. Iere. 33. Malach. 3. Sed definitio Sacer- *VI. Argum.*

dotis ita traditur. Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Ergo ſacrificulorũ officiũ eſt, in Miſſa offerre Deo patri corpus & ſanguinẽ Chriſti, pro peccatis viuorũ & mortuorũ, quia ſoli presbyteri ſunt noui Teſtamenti Sacerdotes. Hoc argumentũ multa complectitur membra, quæ ordine paucis explicanda ſunt, ita enim clariſſime apparebit, quã craſſus paralogiſmus ſit in hoc argumẽto. Nam vt primo dicamus de ſententia Heb. 5. certũ eſt, textũ ibi non loqui in genere, quod ſit officiũ miniſtrorum verbi & Sacramentorũ in nouo Teſtamento, ſed de Sacerdotio veteris Teſtamenti, expreſſe vero & ſolum de ſummo Pontifice loquitur, qui figura fuit Chriſti. Illã vero figurã poſtea tradit impletam eſſe in ſacerdotio & ſacrificio Chriſti, nõ ita, vt in nouo Teſtamento per plures Sacerdotes ſibi ſuccedẽtes, vna & eadẽ illa hoſtia pro peccatis, ſæpius & quotidie repeteretur & offerretur, hoc enim expreſſis verbis Apoſtolus negat, Heb. 7. 9. & 10. Sed figura illa, in vnica oblatione Chriſti ſemel in cruce facta, impleta eſt, Hebr. 9. & 10. & quidem ita, vt in nouo Teſtamẽto, inuenta æterna redemptione, & acquiſita cõſummata remiſſione peccatorũ, per vnicam oblationem, ſemel in cruce factã, non ſit amplius oblatio pro peccato. Si vero præter vnicã illã, ſemel in cruce factam, alia vel eadem repetita oblatio pro peccato in nouo Teſtamẽto ponatur, ſequetur ſacrificium Chriſti in cruce non fuiſſe conſummatũ, nec promeruiſſe remiſſionem peccatorũ, & æternã redemptionẽ, hæc enim ſunt verba, & hæc eſt ſententia Epiſtolæ ad Hebræos. Falſiſſime igitur ad ſtabiliendum ſacrificiũ Pontificiæ Miſſæ pro peccatis viuorũ & mortuorum, detorquetur ſententia illa Heb. 5. Porro Leuiticum Sacerdotiũ fuiſſe figuram Sacerdotij noui Teſtamenti, nullus dubitat. Sed quod ſit illud ſacerdotiũ noui Teſtamenti, quod abrogato veteri ſucceſſerit, nõ poſſumus rectius & certius, quam ex ipſa noui Teſtamenti explicatione ſtatuere. Primo igitur Epiſt. ad Hebræos à 5. ca. vſq; ad 10. prolixe explicat, quod Leuiticũ Sacerdotiũ præfigurarit Sacerdotium Chriſti, quodq; figura illa impleta ſit vnica oblatione Chriſti, ſemel pro peccato in cruce facta atq; ita per impletionem antiquatum & abrogatũ ſit Leuiticũ illud ſacerdotium. Præterea vero Scriptura noui Teſtamenti, mentionem facit etiam regalis & ſancti Sacerdotij. 1. Pet. 2. & Apoc. 1. 5 & 20. Chriſtus fecit nos reges & ſacerdotes. in ſolis enim illis quatuor locis, præter vnicum Chriſti ſacerdotium, mentio fit Sacerdotij regalis in nouo Teſtamento. Illi vero loci non de ſolis presbyteris, ſed in genere de omnib. fidelibus loquũtur, quibus certe Pontificij, miſſificationes ſuas nullo modo cõmunes facient. Et hoſtias quæ in illo noui Teſtamenti ſacerdotio offeruntur, Scriptura diſerte deſcribit, quod ſint Spirituales, & quales ſint, expreſſe & nominatim enumerat, ſicut in principio huius diſputationis, teſtimonia illa Scripturæ annotauimus, Ro. 12. & 15. Phi. 2. & 4. Heb. 5. & 12. 1. Pet. 2. Nulla autem ibi mentio fit ſacrificij Miſſæ. Vides igitur, quam ἀσυλλόγιστον, imo quam ſophiſticũ ſit, in eo ſolutione Sacerdotium reſtringere ad ſolos ſacrificos: cum in præmiſſis Scriptura loquatur, vel de vnico Chriſti Sacerdotio, vel de ſpirituali Sacerdotio noui Teſtamenti, quod cõmune eſt omnib. fidelibus. Cumq; Scriptura hoſtias Sacerdotij noui Teſtamẽti, expreſſe & nominatim enumeret: cõcluſio huius argumenti, omiſſis illis, affingit propitiatorium ſacrificium Pontificiæ Miſſæ, de quo Scriptura nullam mentionem facit in deſcriptione Sacerdotij noui Teſtamenti: imo quod Epiſtola ad Hebræos oſtendit, pugnare cum vnica oblatione Chriſti, pro peccatis ſemel facta.

Explicatio partium argumenti.

Falſa detorſio ſententiæ Hebr. 5.

Sed excipiunt: Num igitur nullum vel conſtituitis vel ſeruatis diſcrimen, inter miniſtros Eccleſiæ, & inter reliquos fideles? Omnino conſtituimus & ſeruamus diſcrimen, quod ad miniſterium attinet. Sed inde non ſequitur, ea quæ de Sacerdotibus noui Teſtamenti Scriptura tradit, ad ſolos Eccleſiæ miniſtros pertinere. Nam quod memorabile eſt, cum Scriptura noui Teſtamenti varias appellationes tribuat miniſterio, in nullo tamen noui Teſtamenti loco, miniſtri verbi & Sacramentorum Sacerdotes appellantur. Omnino tamen verum eſt, ratione miniſterij quædam ad miniſtros Eccleſiæ pertinere, quæ reliquis fidelibus peragenda non ſunt mandata. Sed quæſtio eſt, quę & qualia illa ſint, nec ſufficit ſi dicatur, in veteri Teſtamento, actus ſacrificij fecit diſcrimen inter Sacerdotes & laicos, ergo idem etiam in nouo Teſtamento eſſe debet. Primo enim, nota eſt doctrina de abrogato Leuitico Sacerdotio veteris Teſtamenti. Secundo appellatio Sacerdotum in nullo loco noui Teſtamenti tribuitur miniſtris verbi & Sacramentorum.

Tertio, ſicut in veteri Teſtamento Sacerdotes non propria authoritate ſibi finxerunt, quæ ad miniſterium ſuum pertinere vellent, ſed habuerunt verbũ præſcriptum & mandatum Dei, quod in actionibus miniſterij ſui ſecuti ſunt. Vt ergo de appellatione Sacerdotũ, an miniſtris noui Teſtamẽti tribui poſſit, non contendamus: hoc certe fundamentum firmũ & immotũ eſt, de officiis miniſtrorum noui Teſtamenti, iudicandum & ſtatuendum eſſe ex verbo præſcripto & mandato, quod in Scriptura noui Teſtamenti, de miniſterio traditum eſt. Loci autem illi extant Matth. 10. 26. & 28. Marci 16. Actorum 1. & 6. 1. Corinth. 4. & 12. Item 14. 2. Corinth. 5. Epheſ. 4. Actor. 20. 1. Timoth. 3. Tit. 1. Sed in illis locis nec oratio, nec dictio, nec ſyllaba, nec litera vlla extat, miniſtros noni Teſtamenti debere hiſtrionica repræſentatione in Miſſa, offerre Deo patri corpus & ſanguinem Chriſti in ſacrificium propitiatorium, pro peccatis viuorum & mortuorum, imo illud pugnat cum ſententia verbi Dei, in Epiſtola ad Hebræos. Manifeſtum igitur eſt, quid efficiat, & quantum valeat ſextum Tridentini capituli argumentum: Chriſtus Apoſtolos conſtituit noui Teſtamenti Sacerdotes: ergo ipſis, & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus mandauit, vt offerrent in Miſſa, &c.

VII. Agnus Paſchalis fuit figura Chriſti. Sed Paſcha in veteri Teſtamento, non tantum manducabatur, ſed ſimul etiam immolabatur. Ergo Euchariſtia non tantum diſpenſanda & ſumenda, ſed & in Miſſa immolanda eſt, in ſacrificium propitiatoriũ pro peccatis viuorũ & mortuorum. Animaduertit Lector, Pontificios in controuerſia de re magna & ardua, non certis & perſpicuis Scripturæ teſtimoniis, ſed vmbris & figuris agere: cum maxime in hac diſputatione locum habere deberet, quod Auguſtinus inquit contra Epiſtolam Petiliani, ca. 16. Nõ ea colligant & commemorent, quæ obſcure, ambigue, vel figurate dicta ſunt, quæ quiſq; ſicut voluerit, interpretetur ſecundum ſenſum ſuũ: talia enim recte intelligi exponiq; nõ poſſunt, niſi prius ea, quæ

VII. Argum.

Auguſtinus.

aper-

apertiſſime poſita ſunt, firma fide teneantur. Sed aliquid proferte, quod non egeat interprete: nec vnde conuulneamini, quod de alia re dictum ſit, & vos aliud ad veſtram ſenſum detorquere conemini. Et ca. 19. inquit: Hæc myſtica ſunt, operta ſunt, figurata ſunt, aliquid manifeſtum quod interprete non egeat, flagitamus. Item quid ſi ambigue poſita, & pro nobis & pro vobis poſſunt interpretari: nihil vtiq; adiuuant cauſam veſtram, ſed plane talia malã cauſam vel moras faciendo ſuſtentant. Ita Auguſtinus. Et ex figura Agni Paſchalis multa poſſent extrui, ne ipſi quidem Pontificiæ Miſſæ tolerabilia. Sicut enim Agnus Paſchalis non ſimpliciter oblatus, ſed mactatus eſt: ita oportet Miſſam eſſe ſacrificium valde cruentum, verbum enim שחט ſignificat mactare cum effuſione ſanguinis. Nec à Sacerdotibus, ſed à multitudine immolabatur Agnus Paſchalis, idq; non in ſacrificium propitiatoriũ pro peccato, ſed in memoriam liberationis Ægyptiacæ. Hæc certe non patientur Pontificij, ita ad ſuã Miſſam accommodari. Poſſemus igitur totum illud argumẽtum de vmbra & figura hoc modo declinare, ſed de re ipſa reſpondebimus. Non negamus, mactationem Agni Paſchalis fuiſſe figuram immolationis Chriſti. Paulus enim inquit: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Quęſtio vero eſt, vbi & quãdo figura illa mactationis Agni Paſchalis à Chriſto impleta ſit. Pontificij dicunt, non in cruce, ſed in cœna hoc factũ eſſe. Sed Scriptura noui Teſtamenti contrarium affirmat. Nam Baptiſta, Ioannis 1. vocat Chriſtum Agnum Dei, tollentem peccata mundi. Petrus vero diſerte affirmat, Chriſtũ tuliſſe peccata noſtra in corpore ſuo, ſuper lignum. 1. Pet. 2. Apoc. 5. Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, & redemit nos Deo in ſanguine ſuo, &c. 1. Petri 1. Redempti eſtis, non corruptibilib. ſed precioſo ſanguine, quaſi Agni Immaculati. Et quod teſtimonium omnium clariſſimum eſt, Iohan. 19. expreſſe ſcriptum eſt, figuram Immolati agni Paſchalis, in Chriſto in cruce impletam eſſe, Os non comminuetis ea eo. Et ita canit Eccleſia: Cum Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, ipſe enim verus eſt agnus, qui abſtulit peccata mũdi, qui mortem noſtram moriendo deſtruxit, &c. Vtrunq; igitur in Chriſto impletũ eſſe, & immolationem & manducationem agni Paſchalis, certum eſt. Quomodo vero, quando & vbi, non ex noſtris allegoriis, ſed ex declaratione Scripturæ noui Teſtamẽti diſcendum eſt, quæ affirmat, Chriſtum Paſcha noſtrum immolatum eſſe in cruce ſemel: dari vero ad manducandum in cœna, quotieſcunq; iuxta inſtitutionem hoc fecerimus, quod in prima cœna Chriſtus fecit. Paulus 1. Cor. 5. manducationem quidem azymorum, per allegoriam trãsfert ad nouam vitam: immolationem vero nõ alibi, quam in mactatione Chriſti impletam eſſe dicit.

Quando figura mactationis Agni Paſchalis à Chriſto completa ſit.

VIII. VIII. Malachias vaticinatur cap. 1. In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus. Illud ſacrificium non poteſt intelligi de Leuiticis, de illorum enim abrogatione ibi dicit: Non ſuſcipiam munus de manu veſtra. Nec de ſacrificio crucis quod Hieroſolymis factum eſt, intelligi poteſt, dicit enim: In omni loco ſacrificatur. Nec de interioribus & ſpiritualibus ſacrificiis fidelium intelligi poteſt: illa enim etiam tempore veteris Teſtamenti fuerunt. Propheta vero ibi vaticinatur de plane nouo ſacrificio, quod antea non fuerit. Item de iuſtitiis fidelium dicit Eſaias, quod per ſe coram Deo ſint tanquam pannus menſtruatæ. Hanc vero oblationem vocat mundam. Reliquum igitur eſt, vt de ſacrificio Miſſæ Pontificiæ intelligatur. ibi enim hoſtia, Chriſtus ſcilicet, per ſe munda eſt, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt. Reſpondeo, in memoriam reuocetur, quis ſit ſtatus controuerſiæ: An ſcilicet Malachias affirmet; ſacrificulum in Miſſa debere certis illis mimicis geſtibus, ritibus & actibus, ſicut apud Pontificios fit, repræſentare pane & vino, Deo patri paſſionem filij ſui: & illam actionem repræſentationis, eſſe ſacrificium Deo gratum, & quidem propitiatorium, ad capianda & delenda peccata viuorum & mortuorum: & quæ præterea Pontificiæ Miſſæ tribui, ſuprà oſtendimus. Horum certe nihil Malachias, vel vnico verbo meminit. Quantum igitur ad probandũ & ſtabiliendum Miſſæ Pontificiæ ſacrificium, hoc Malachiæ vaticinium conferat, ex ſola collatione ſtatus controuerſiæ ad ſententiam Prophetæ, manifeſtum eſt.

Sed inquiunt: Tamen vaticinatur de oblatione quæ inter gẽtes in omni loco, hoc eſt, tempore noui Teſtamenti ſacrificetur & offeratur. Lego hoc quidẽ in verbis Prophetæ: ſed generaliter, ſine declaratione, quodnam futurum ſit illud ſacrificiũ. In Scriptura vero noui Teſtamenti, lego explicationẽ, quæ ſint ſacrificia fidelium in nouo Teſtamento, ſpiritualia ſcilicet, ſicut ſuprà loca Scripturæ notata ſunt. Nec verum eſt quod Pontificij dicunt, Prophetam vaticinari de nouo ſacrificio, cuius nullus prorſus vſus fuerit apud fideles, tempore veteris Teſtamenti. Non enim loquitur de nouo, ſed de mundo ſacrificio: & antitheſin facit, non inter ſpiritualia veterũ ſacrificia, & inter mundam illã oblationem inter gentes: ſed nominat Leuitica ſacrificia, quæ in vno ſaltem loco Iudææ offerebantur, & ſtomachatur, quod illa praue offerebantur: illis vero opponit mundam oblationem inter gentes. Et non obſcure declarat, quid per illam intelligi velit, inquit enim: Nomẽ meũ magnum eſt in gentibus. Quia igitur publica celebratio nominis diuini, quæ hactenus anguſtiis Palæſtinæ circumſcripta fuerat, propaganda erat inter gentes, vt in omni loco nomen Domini magnificaretur prædicãdo, credendo, inuocando, gratias agendo, celebrãdo, &c. hanc magnificationem nominis Dei, vocat oblationem & ſacrificium: ſicut Prophetis vſitatum eſt, cultum noui Teſtamenti deſcribere phraſibus ceremoniarũ veteris Teſtamẽti: vt aſcendere in montem Domini, Imponere vitulos ſuper altare, &c. Ita ca. 3. idem Propheta dicit: Erunt offerentes ſacrificia in iuſtitia. Pſalmus vero tertius dicit, ſperare in Domino, eſſe ſacrificium iuſtitiæ.

Locus Malachiæ intelligẽdus eſt de ſpiritualibus ſacrificiis noui Teſtamenti.

Prophetæ in deſcriptione cultus noui Teſtamenti vtuntur phraſibus veteris Teſtamenti.

Habemus igitur ipſius Prophetæ interpretationem. cui accedit, quod nouum Teſtamentum inter ſpiritualia ſua ſacrificia numerat, 1. Pet. 2. annũciare virtutes eius, qui nos de tenebris vocauit in lucẽ; Rom. 15. ſacrificare Euangelium. Phil. 2. ſacrificium fidei. Hebr. 13. Vituli labiorum ſunt confiteri nomini Domini. Item, ſacrificium inuocationis gratiarum actionis, &c.

Et collatio oſtendit, Scripturam vſurpatione eorundem verborum mõſtrare, quæ ſit vera ſententia loci Malachiæ, prophetam enim ibi loqui de vocatione gentium, certum eſt. De illa vero etiam Paulus loquitur, Rom. 15. & Phil. 2. Malachias vocat ſacrificiũ & oblationem. Et iiſdem plane verbis Paulus Rom. 15. deſcribit vocationem gentium, Phil. 2.

Explicatio loci Malachiæ ex Scriptura.

vocat ſacrificium fidei. Dauid Pſa. 142. vbi eleuationem manuum vocat ſacrificiũ, plane illo vocabulo vtitur, quod etiam in ſententia Malachiæ, & 1. Tim. 2. Paulus dicit, Eleuari mundas manus. Quæ igitur ſit mũda oblatio in Malachia, Scriptura nõ obſcure indicat. Et quãdo talem interpretationẽ, ex ipſa ſcriptura deſumptã habemus, errare nõ poſſumus. De Põtificio vero ſacrificio Miſſæ pro viuis & mortuis, nihil habet Scriptura vel veteris vel noui Teſtamenti, imo cum ea e diametro pugnat: ſicut oſtendit Epiſt. ad Hebręos. Quæ igitur dementia eſt, à ſimplici ſententia, quæ habet certa & manifeſta Scripturæ teſtimonia, diſcedere: & cõminiſci peregrinam explicationẽ de ſacrificio Miſſæ, quæ nullis Scripturæ teſtimoniis nititur, imo quæ cũ Scriptura, aduerſa fronte pugnat? Quod vero Malachias vocat oblationem mundam, cum tamen iuſtitiæ piorum in hac vita ſint ſicut pannus menſtruatæ: non officit, quo minus recte de ſpiritualibus Eccleſiæ ſacrificiis locus ille intelligatur. Petrus enim dicit: Offerentes ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Inde fideles in oratione dicuntur eleuare puras manus, 1. Tim. 2. Mundis enim omnia munda ſunt, Tit. 1.

Veterum ſententia de loco Malachiæ.

Et veteres etiam Eccleſiæ ſcriptores, de ſpiritualibus noui Teſtamenti ſacrificiis, ſententiam illam Malachiæ intelligunt & interpretãtur, vt Tertullianus in libro contra Iudæos: Malachias ita vaticinatur, indubitate ideo, quod in omni terra exire habebat prædicatio Apoſtolorum. Nam quod non terrenis ſacrificiis, ſed ſpiritualib. Deo litandũ ſit, legimus: Cor contribulatũ, hoſtia eſt Dei. Et de ſpiritualibus addit, dicens: In omni loco ſacrificia mũda offerẽtur nomini meo. Hæc ibi. Et cõtra Marcionem lib. 3. intelligit per hoc vaticinium, gloriæ relationem, benedictionem, laudem & hymnum. Libro 4. intelligit ſimplicem orationem de conſcientia pura.

Chryſoſtom.

Chryſoſt. Oratione 2. aduerſus Iudæos exponit de cultu ſpirituali. Ita & Hierony. in Cõmentariis, exponit de orationibus, & de cultu ſpirituali.

Euſebius.

Euſebius de demonſtratione Euangelica li. 1. ca. 6. dicit, Malachiam nihil aliud ſignificare, quam quod non definite vel Hieroſolymis, vel alio loco, ſed in omni regione gentes orationis incenſum & ſacrificium, quod mundũ dictum eſt, nõ per cruores, ſed pias actiones ſummo Deo eſſent oblaturæ.

Iuſtinus.

Iuſtinus in Triphone, interpretatur quidem locum illũ Malachiæ, de pane & poculo Euchariſtiæ: non quod ſentiat, corpus & ſanguinem Chriſti in cœna offerri Deo pro viuis & pro mortuis: ſed ipſe ſe explicat his verbis: Præcepit panem facere Euchariſtiam, in memoriam paſſionis, vt gratias agamus: & quod mundum cum omnibus, hominis cauſa condidit: & quod nos à peccatis liberauit, & poteſtates deleuit per paſſionem. Propter ſpiritualia igitur ſacrificia, locum illum Malachiæ accommodat ad actionem cœnæ Dominicæ.

Irenæus.

Irenæus etiam lib. 4. ſententiam illã Malachiæ, de celebratione Euchariſtię interpretatur: nõ vero ita quod ibi hiſtrionica repræſentatione corpus & ſanguis Chriſti, patri offeratur pro viuis & mortuis: ſed ideo & inde (ſicut ipſe ſe explicat) quod tunc in celebratione Euchariſtiæ moris erat, Deo qui alimẽta nobis præſtat, primitias munerũ ſuorũ ſeu creaturæ ſuæ offerre: non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, ſicut Solomon inquit: Qui miſeretur pauperis, fœneratur Domino. Item: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. Hæc ſunt Irenæi verba: ex quib. planum fit, ipſum intelligere cõtributionem eleemoſynarũ pro pauperib., quæ fiebat in actione Euchariſtiæ. Et illã vocat ſacrificiũ, ideo (ſicut ipſe inquit) quia per munus erga regẽ honos & affectio oſtenditur: item, quia in omni ſimplicitate & innocentia in ſententia pura, & fide ſine hypocriſi, & ſpe firma, in dilectione feruẽti, cum gratiarũ actione, primitias creaturarũ eius offerre debemus, in illum vſum, ſicut Scriptura inquit: Qui miſeretur pauperis. Item: Eſuriui, & dediſtis, &c.

Irenæus igitur non de Pontificio ſacrificio, ſed de ſpiritualibus ſacrificiis, quæ cum alias ſemper, tum vero præcipuè in adminiſtratione & vſu Euchariſtiæ fieri debent, interpretatur locum Malachiæ. Et in fine 33. capitis ſubiungit: Altare eſt in cœlis: illuc preces noſtræ & oblationes noſtræ diriguntur.

Auguſtinus.

Ita Auguſtinus contra aduerſarium legis, lib. 1. ca. 20. vaticinium illud Malachiæ, interpretatur de ſacrificio ſecũdum ordinem Melchiſedech, & mentionem facit Euchariſtiæ. Non autem de mimica repræſentatione Pontificiorũ loquitur, ſed inquit: Immolat Deo in corpore Chriſti, hoſtiam laudis. Pſalm. 50. Et addit: Incenſum de quo Malachias loquitur, Ioan. Apoca. 5. interpretatur eſſe orationes ſanctorum.

Hæc loca Iuſtini, Irenæi & Auguſtini, ideo obſeruentur, vt artificiũ Pontificiorum intelligatur. Quia enim veteres illi, locũ Malachiæ ad actionem Euchariſtię accommodant, licet clariſſime ſe explicent, quomodo hoc intelligi velint: Põtificij tamẽ illis omnibus diſſimulatis, vbi mentionem Euchariſtiæ audierint, mox veteribus affingunt Miſſam ſuam. Nec Scripturæ igitur, nec veterum interpretationes permittunt, locum Malachiæ, de hiſtrionico Pontificiæ Miſſæ ſacrificio intelligere.

IX. Argum. Pontificiorũ pro Miſſa.

IX. Paulus 1. Cor. 10. confert menſam Domini & menſam Dæmoniorum: & per menſam vtrobique altare intelligit. Sicut ergo Ethnici habuerunt altaria, in quibus primum ſacrificabant, & poſtea de ſacrificatis comedebant: ita & in Miſſa altare eſſe debet, vbi corpus & ſanguis Chriſti primum ſacrificentur, & poſtea participentur.

Principio conſideret Lector, qualia ſuffragia & patrocinia habeat Miſſa Pontificia. Ex vmbris & figuris veteris Teſtamenti antea, quæcunque poſſunt conquirunt, & huc detorquent. Cum vero illis non ſatis fidant, ex Ethnicorum ſacrificiis quæ dæmoniis offeruntur, deploratæ Miſſæ ſuæ ſubſidium accerſere non verentur: non diſſimili ratione, ſicut ille apud Virgilium inquit:

—Vos mihi manes
Eſte boni, quoniam ſuperis auerſa voluntas.

Explicatio loci Paulini.

Quod autem ad illam Pauli collationem attinet, ſi res ipſa de qua Paulus loquitur, quomodo ſe habeat, conſideretur: manifeſtum erit, quam falſo ille locus Pauli, ad ſtabiliendum Pontificiæ Miſſæ ſacrificium detorqueatur. Mos erat apud Iudæos, poſt peractum in altari ſacrificium, de partibus ſeu reliquiis ſacrificij inſtruere menſas, ſeu ſolẽnes epulas: ſicut exempla teſtantur, 1. Regum 1. & 16. Ita etiam gentes, poſt peracta in aris ſua ſacrificia, inſtruebant menſas ſeu ſolẽnes epulas, ad quas amicos inuitabant, ſicut 8. Æneid. Euander poſt ſacrificium Herculis, Æneam inuitat ad epulas. Iam apud Corinthios diſputabatur, non hæc quæſtio, An Chriſtianis liceret apud aras gentilium intereſſe ipſorũ ſacrificiis, & ſimul ſacrificare dæmoniis, hoc enim vt manifeſtam idololatriã, nõ licere manifeſtũ eſt:

ſed

ſed hæc erat quæſtio: Cum Ethnici poſt peracta in templis & in aris ſacrificia, poſtea domi menſas ſeu epulas de idolothytis inſtruerēt, & ad illas menſas, amicos & vicinos, etiam qui iam Chriſtiani facti fuerant, inuitarent: quæſtio inquam erat: an Chriſtiani bona cōſcientia, illis menſis ſeu epulis intereſſe poſſent: hoc eſt, quæſtio erat non de aris vbi ſacrificabatur, ſed de menſis vbi ſacrificata comedebantur. Et hinc patet Tridentina fallacia, per menſam intelligendū eſſe altare ſacrificiorum: cum nec Iudæi, nec gentes in aris, ſed in menſis, ea quæ ſacrificata erant, comederint.

Ad illam igitur propoſitam quæſtionem Paulus 1. cap. 8. ita reſpondet: Quia & idolum & idolothytum nihil ſit, ideo extra caſum ſcandali, ſi quis libertatem Chriſtianam recte intelligat, ſine læſione propriæ conſcientiæ comedi atque etiam emi poſſe idolothyta: habendam tamen eſſe rationem infirmiorum. Deinde cap. 10. addit hanc commonefactionem: Quamuis liberum ſit, non tamen conuenire, vt ſimul quis & menſæ Domini & menſæ dæmoniorum particeps ſit. Et rationem addit: Qui, inquit, qui in Iſrael hoſtias ſacrificatas comedunt, illa manducatione participes reddūtur altaris, hoc eſt, ſacrificij, quod in altari oblatum eſt. Et gentes quia quæ immolāt, dæmoniis immolant: ergo participatio menſæ idolothytorum, oſtendit conuiuas cupere participes fieri ſacrificij idololatrici, imo gratiæ & auxilij dæmoniorum, propter quæ ſacrificium illud dæmoniis oblatum eſt. Chriſtiani vero in menſa Domini, eius ſacrificij quod à Chriſto in cruce oblatum eſt, participes redduntur. Ergo non decet, vt ſimul etiam menſæ dæmoniorum participes ſint.

Hæc eſt ſimplex, vera, & genuina ſententia Paulinæ collationis, inter menſam Domini & menſam Iſraelitarum, item dæmoniorū. Et hęc collatio pulcherrime illuſtrat doctrinā de cœna Domini. Sicut enim Iſraelitæ, ſacrificij in altari oblati participes reddebantur, communione non alterius cibi, ſed partium ſeu reliquiarum de illo ipſo, quod in ſacrificio oblatum erat: ita filius Dei ſacrificij ſui in cruce peracti participes nos facit, non communione fruſtuli panis, ſed diſpenſatione & manducatione illius corporis, quod pro nobis in cruce traditum eſt. Et ſicut Moſes Exod. 24. populo applicaturus & obſignaturus vetus Teſtamentum, hoc facit aſperſione non alterius, ſed ipſius ſanguinis, qui pro confirmatione fœderis ſacrificatus erat: ita Chriſtus illum ipſum ſanguinem in cœna bibendum nobis tradit, cuius effuſione nouum Teſtamentum confirmatum eſt. Hæc collatio & cōfirmat doctrinā de vera & ſubſtantiali præſentia corporis & ſanguinis Domini in cœna, & ſuauiſſimam conſolationem ex eius vſu oſtendit.

His ita declaratis, facile iam erit videre, an ex illa Paulina collatione confirmetur & ſtabiliatur ſacrificium Pontificiæ Miſſæ. Hactenus enim conuenit collatio, ſicut Iudæi & gentes ea quæ ſacrificata erāt, in menſa illis de quibus iam loquimur, comedebāt: ita etiam oportet ea quæ in menſa Domini ſumimus, ſacrificata eſſe. Sed vbi, & quando? Num neceſſe erat, vt in ipſis menſis illorum conuiuium fieret ſacrificium? Minime, ita enim Paulus non dixiſſet, Chriſtianos poſſe intereſſe menſis ſeu cōuiuiis illis Ethnicorum. Nec neceſſe erat, ſi poſt vnū atq; alterum ſacrificij diem, menſa illa inſtrueretur, vt rurſus in menſa repeteretur actio ſacrificij: ſed ſufficiebat, id quod in illo conuiuio ſumebatur, antea fuiſſe in altari ſacrificatum. Ita cum Chriſtus vnica oblatione ſemel corpus & ſanguinem ſuum in cruce patri pro peccatis noſtris obtulerit: non neceſſe eſt, vt illa in menſa Domini iterum ſacrificentur, quotieſcunque ea ſumpturi ſumus: ſed ſufficit illa nos ſumere quæ antea oblata ſunt, in cruce ſcilicet. Vtq; liberum ſit, ſacrificia Leuitica & Ethnica repetere, certe ſacrificiū Chriſti repeti nec poſſe nec debere, Scriptura expreſſe ſæpius conteſtatur, Heb. 9. & 10. Illa igitur Pauli collatio, inter menſam Domini, mēſam Iudaicā, & menſam dæmoniorū, nihil prorſus patrocinatur ſacrificio Pontificiæ Miſſæ.

X. Veteris Teſtamenti figuras oportet in nouo compleri: ergo ſacrificium Miſſæ, per varias ſacrificiorum veteris Teſtamenti ſimilitudines præfiguratum, oportet in nouo Teſtamento ſeruari. *X. Argument.*

Reſpondeo. Antecedens concedimus: ſed quod inde infertur, dicimus ſimpliciter falſum eſſe, & probari non poſſe. Neq; enim quia verum eſt, nouū Teſtamentum habere impletionem figurarum veteris Teſtamenti: ideo noſtris vel allegoriis vel cōſequentiis liberum relictum eſt, quomodo & quibus in rebus figuras illas impletas eſſe quiſq; fingere velit: ſed impletionem illam, quomodo ſit facta, & in quibus rebus ſita ſit, Scriptura noui Teſtamēti tradit & explicat: nec præter illam explicationem, alia quæ ex Scriptura demonſtrari nō poſſunt, fingenda ſunt. Tradit autē Scriptura noui Teſtamēti, figuras ſacrificiorū veteris Teſtamēti, impletas eſſe dupliciter. I. in vnico propitiatorio ſacrificio Chriſti, in cruce. II. in ſpiritualib. ſacrificiis fideliū, quæ nominatim in N. Teſtamento enumerantur & explicantur. Atq; hoc modo Auguſti. etiam de Ciui. li. 10. ca. 5. & 6. tradit & explicat ſignificationem & impletionē ſacrificiorū veteris Teſtamenti. Nulla autem in Scriptura N. Teſtamenti mentio fit theatricæ repræſentationis, & propitiatorij ſacrificij Pōtificię Miſſæ. Falſum igitur eſt, propter impletionem figurarū veteris Teſtamenti, inſtituendū & ſeruandum eſſe Pōtificium ſacrificium hiſtrionicæ Miſſæ. *Auguſtinus.*

XI. Corpus & ſanguinem Chriſti eſſe propitiatorium ſacrificium pro peccatis, non eſt dubium. Sed in cœna Dominica adeſt Chriſtus cum ſuo corpore & ſanguine. Ergo Miſſa eſt ſacrificium vere propitiatorium, eiuſdem virtutis cum ſacrificio crucis: eadem enim vtrobiq; eſt hoſtia. *XI. Argum.*

Reſpondeo. Multiplex eſt fallacia in hoc argumento: quæ ſi detecta fuerit, facilis erit explicatio. Vt enim corpus & ſanguis Chriſti ſint propitiatoriū ſacrificiū, nō ſufficit exiſtere & adeſſe ſubſtantiam illam: nam adfuit in vtero matris, in præſepi, in faſciis, &c. Num vero ideo ſacrificium propitiatoriū pro peccatis fuit, quod Maria abiit per montana, quod primogenitum ſuū faſciis inuoluit, & in præſepe reclinauit, ſedet ad dextrā patris, habitat in credentibus? Num ideo ſeſſio & inhabitatio eſt propitiatorium illud, de quo Scriptura loquitur, ſacrificium pro peccatis? Ouis certe in ſtabulo & in paſcuis, erat ouis: non tamen ſtatim erat ſacrificiū. Ad ſacrificium enim requiritur, non tantum vt ſubſtantia ſacrificij exiſtat & adſit, ſed requiritur actio aliqua certa, qua ſubſtantia illa offeratur. Num vero quæuis & qualiſcunq; actio facit ſacrificium? Minime gentiū: neq; enim ſi ouis tondeatur, ideo illa actione ſacrificatur. Sed ad verū, & Deo gratum ſacrificium requiritur. I. ipſa ſubſtantia ſacrificij. II. certa offerendi actio, non ab hominib. excogitata, ſed ab *Quæ ad verū ſacrificiū requirantur.*

ipſo Deo præſcripta. III. requiritur vt illa actio fiat à perſona ad hoc à Deo cõſtituta & ordinata. IIII. vt fiat ea intentione & ad illũ finem, ſicut à Deo in verbo pręſcriptum eſt. Diſtinctio enim Leuiticorũ ſacrificiorum, quæ à cauſa finali ſumitur, vt alia ſacrificia ſint pro peccato, vel hoc vel illo, alia ſint pacifica: pendet ſimpliciter ex præſcripto verbi Dei.

His fundamẽtis, quæ ſimplicia, plana & firma ſunt, ad propoſitũ argumentum adhibitis, facilis erit explicatio. Corpus enim & ſanguis Chriſti, ſunt ſacrificium propitiatoriũ pro peccatis: nõ hac ſimpliciter ratione, quia exiſtũt: ſed quia filius Dei, vt verus Pontifex, ipſe ad hoc à patre conſtitutus, ſe obtulit Deo patri, ita faciẽs, ſicut mandatũ acceperat à patre, Ioa. 14. tradendo ſcilicet corpus, & effundendo ſanguinẽ. Et Deus virtutẽ, dignitatem & efficaciam illius oblationis, ipſe in verbo declarauit. Si hoc modo ponatur prima propoſitio argumenti, manifeſtum erit, quomodo atteratur altera propoſitio. In cœna enim Dominica adeſt quidem iuxta Chriſti verbum, corpus & ſanguis ipſius: ſed deſiderantur ibi, quæ ad rationem veri ſacrificij requiri iam diximus. Actio enim cœnæ Dominicæ, ſicut à Chriſto inſtituta & mandata eſt, non eſt actio ſacrificij, ſed Sacramenti. Adeſt ibi Chriſtus, non vt ſacrificetur, ſed vt diſpenſetur & ſumatur.

Sed excipiũt Pontificij, ſe actione ſuæ repræſentationis habere intentionẽ offerẽdi Deo, corpus & ſanguinẽ Chriſti: idq; in eum finẽ, vt ſit ſacrificium propitiatoriũ pro viuis & mortuis. Ego vero non ignoro, Pontificios hoc facere. Sed quæſtio in hoc argumento eſt. I. An Deus inſtituerit, præſcripſerit & mandarit talẽ repræſentationem, per tales ritus, geſtus & actus, ſicut fit in Pontificia Miſſa. II. An voluntatẽ ſuã declarauit, quod talem repræſentationẽ velit acceptare pro ſacrificio gratiſſimo. III. An extet promiſſio diuina, quod talis actio repræſentationis, ſit propitiatoriũ ſacrificiũ pro peccatis. Quia vero ex verbo Dei hæc demõſtrari non poſſunt: nõ itaq; conficitur hoc argumẽto, Miſſam eſſe tale ſacrificium & eiuſdẽ virtutis cum ſacrificio crucis, etiamſi cõcedatur adeſſe ibi corpus & ſanguinẽ Chriſti. Ambroſius enim recte pronunciat, eos qui Euchariſtiam aliter tractant & celebrant, quam à Domino traditũ eſt, ſubiectos eſſe ſententiæ Pauli de iudicio Dei: imo quia Chriſtus in ſacrificio Miſſæ, per plures Sacerdotes, tãquam oblatio pro peccato ſæpius offertur, contra ſententiam verbi in Epiſtola ad Hebræos. Horrenda igitur abominatio eſt.

XII. Argum. XII. Eccleſia catholica ſemper ita intellexit & docuit: ergo à tempore Apoſtolorũ ſemper in Eccleſia fuit talis ritus, & talis doctrina de ſacrificio Miſſæ, ſicut nunc eſt in Eccleſia Pontificia. Huius argumẽti mentio fit in medio primi Tridẽtini capituli, ſed ordinis gratia ita diſtribui, vt explicatis prius iis, quæ ex Scriptura adducũtur, poſtremũ locum haberent teſtimonia Patrum. Notum autẽ eſt, bonas mentes plurimũ moueri cõſenſu & teſtimonijs antiquitatis, eius præſertim, quæ fuit puriorib. optimis & florentiſſimis Eccleſiæ temporib. Ideo in hac diſputatione, Pontificij potiſſimã pręſidiorũ ſuorũ partẽ collocant in cumulandis multis Patrũ ſententiis, vt fucũ faciant ſimplicioribus: quaſi & ritus & doctrina de ſacrificio Miſſæ, pro viuis & mortuis, ſicut nũc vſurpatur & traditur a Pontificiis, ſit vetuſtiſſimæ traditionis, omniũ ſcriptorũ totius antiquitatis, & catholicæ obſeruationis in Eccleſia omnium temporũ, inde vſq; ab Apoſtolorum temporibus.

Sed & illæ nebulæ non difficulter diſcutiuntur, ſi tota diſputatio de veterum teſtimoniis, referatur ad ſtatum controuerſiæ. Quãdo igitur multæ & variæ veterum ſententiæ cumulantur, ſemper obſeruandum eſt, an hoc quod in controuerſia poſitum eſt, certo, perſpicuẽ & firmiter inde probetur: veteres ſcilicet omnes, conſentientibus ſuffragiis hæc dogmata tanquã catholica ſemper tradidiſſe, & ex verbo Dei defendiſſe. I. Eſſe à Chriſto inſtitutũ, ab Apoſtolis traditum, & in primitiua Eccleſia obſeruatum, vt corpus & ſanguis Chriſti in cœna, huiuſmodi verbis, ritibus, geſtibus, actibus & ornamentis, theatrica repræſentatione Deo patri ſiſtatur & offeratur, ſicut nũc fit in Miſſa Pontificia. II. Quod illa ſacerdotis actio & repræſentatio corporis & ſanguinis Chriſti ſit ſacrificiũ propitiatoriũ, ad expianda & delenda peccata, ad placandã offenſam Dei, ad impetrandam gratiã Dei, remiſſionem peccatorum, & quæuis à Deo beneficia. III. Sacrificulũ per illam repræſentationem, ſpectatoribus non communicãtibus, ſed tantum curantibus, vel pro ſe vel pro aliis fieri talem repræſentationis actionẽ, imo abſentibus mortuis, & quibuſcunq; velit, applicare omnia merita & fructus paſſionis Dominicæ. IIII. Per illam actionem repræſentationis, accedendum eſſe ad Deum, ſi velimus inuenire gratiam & auxilium. Et quæ præterea Miſſæ Põtificiæ tribui, ſupra oſtendimus. Hæc ſunt quæ patroni Pontificiæ Miſſæ, in vero & catholico conſenſu purioris antiquitatis, ex ſcriptis non ſuppoſititiis, perſpicue demõſtrare debebant. Quod enim progreſſu temporis, quidam veterum ad ſingulares opiniones declinare cœperunt, non facit catholicũ conſenſum totius antiquitatis. Sed illa hoc modo ex antiquitate probari non poſſe, certæ & manifeſtæ rationes oſtendunt. Primo extant deſcriptiones rituum veteris Eccleſiæ, in celebratione cœnæ Dominicæ, apud Iuſtinum apologia 2. apud Dionyſium in Eccleſiaſtica hierarchia, apud Auguſtinum Epiſt. 59. & apud Chryſoſtom. Homi. 18. in 2. ad Cor. ſed nihil ibi deprehẽditur de hiſtrionica repręſentatione rituũ, geſtuum, actuum, verborum, &c. Pontificiæ Miſſæ.

Secundo, ipſi Pontificij ſcriptores teſtantur, illã panopliam verborũ, rituum, geſtuũ, actuum, ornamentorum, veſtium, qui noui ſunt, atq; adeo ipſa ſubſtantiua Pontificiæ Miſſæ, non fuiſſe tempore Apoſtolorum. Dicunt enim Apoſtolus ad ſola verba Domini addita ſolummodo Dominica oratione conſecraſſe. Gregorius in Regiſtro lib. 7. ca. 63. Platina in vita Sixti 1. Rupertus de diuinis officiis li. 2. ca. 21. Valafridus Strabo de reb. Eccleſiaſticis ca. 22. Durandus li. 4. ca. 1. & alij. Et quidem diſerte annotant, quibus temporibus poſt Chriſtũ & Apoſtolos, & à quibus autoribus ſingulæ partes theatricæ iſtius repręſentationis inuentę & inſtitutę ſint: ita vt poſt annos ferme ſexcentos poſt Chriſtum natum, vix abſolutum ſit totum illud drama repræſentationis, quale nunc vſitatum eſt in Pontificia Eccleſia.

Miſſam Pontificiam non fuiſſe in vſu Apoſtolorum temporibus, ipſi Pontificij ſcriptores probant.

Quia igitur illud, quod iuxta Eccij deſcriptionem propriẽ Miſſa eſt, in vetuſtiſſima Eccleſia nondum fuit in rerum natura: poſtea enim primum inſtitutum fuiſſe, ipſi Pontificij ſcriptores teſtantur: ergo nec opiniones illæ, quæ Miſſæ nunc affinguntur, potuerunt eſſe in primitiua Eccleſia.

Tertio, vetuſtiſſimi ſcriptores ſacrificium expiatorium, propitiatorium & ſatisfactorium pro peccatis, iuxta ſcripturam, tribuunt vnicæ & ſoli oblationi Chriſti, in cruce factæ: fidelium vero ſacrifi-

cia in nouo Teſtamento, omnes vno ore affirmant eſſe ſpiritualia. Et quidē Lactantius expreſſe dicit *Lactantius.* in Epitome diuinarum inſtitutionum, illa quæ aut digitis fiunt, aut extra hominē fiunt, non eſſe vera ſacrificia. Ignota etiam eſt veteribus illa diſputatio Quod abrogationi Leuiticorum ſacrificiorū, præter ſacrificium Christi in cruce, aliud ſucceſſit ceremoniale ſacrificium, in nouo Teſtamento.

Quarto. Ea quæ Pontificii nunc ſacrificio Miſſæ ſuæ arrogant, ea veteres tribuunt diſpenſationi & ſumptioni corporis & ſanguinis Domini in cœna. Sed aduerſarij noſtri ſunt ſuaues, & quidē artificioſi rhetores. Cum de reipſa eo modo, ſicut de ſtatu controuerſiæ ſupra dictum eſt, deberent teſtimonia ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus proferre: quia vident illud cum cōmodo Miſſæ ſuæ fieri non poſſe, vocabula quædā ex veterum ſcriptis arripiunt, & quando illa in aliquot antiquorū ſententiis oſtenderint, exiſtimant ſatis probatam & munitam eſſe Pontificiam Miſſam, teſtimoniis & conſenſu antiquitatis. Duo autem talia ſunt vocabula. Miſſa ſcilicet, & ſacrificiū. Et vbicunq; illa vocabula apud veteres reperiuntur, ſtatim additur annotatio: Hoc eſt teſtimoniū pro Miſſa. Et imperitiores quādo audiunt talia allegata: Miſſa fuit in vſu, tempore Ignatij, & reliquorum vetuſtiſſimorum: Tota antiquitas ſenſit & docuit, Miſſam eſſe ſacrificium: nihil aliud cogitant vel intelligunt, quam talem Miſſam, & tale ſacrificium, ſicut apud Pontificios nunc vſurpatur.

De duobus igitur illis vocabulis, in quibus conſiſtit tota congeries ſententiarum, quas pro Miſſa ſua Pontificij ex veteribus corradunt, pauca quædam dicenda ſunt. Illis enim duobus vocabulis recte explicatis, diſcuſſæ erunt nebulæ quas imperitioribus offundunt, ſtrepitu teſtimoniorum ex veteribus Faciemus autem illud quam breuiſſime: ab aliis enim copioſe illa ſunt demōſtrata & explicata.

DE VOCABVLO MISSAE.

Primi igitur patroni Miſſæ Pontificiæ, cum ex verbo Dei impugnari cœpiſſet, vt Eccius, & poſt ipſum alij, ſoliciti inquiſiuerunt vocabulum Miſſæ: & vbicunque in Græcorum ſcriptorum interpretibus illud inuenerunt, ſtatim exclamarunt. Adeò antiqua eſt Pontificia Miſſa, q̄ temporibus Ignatij, Dionyſij, & reliquorum vetuſtiſſimorum patrum, celebratæ fuerint Miſſæ. Ignatius enim ad Smyrnēſes dicit: celebrare Miſſam. Et Miſſam appellat Dionyſius c. 3. Eccleſ. Hierarchiæ. In hiſtoria Tripartita ſæpiſſime repetitur, veteres Eccleſiæ patres Miſſas celebraſſe, lib. 3. c. 11. Miſſas feciſſe, lib. 4. c. 13. Miſſarum celebraſſe ſolennia, lib. 7. c. 31. lib 9. c. 9. Populus congregabatur ad Miſſas. His teſtimoniis ſerio triumphant. Sed certiſſimum eſt, vocabulum Miſſæ apud nullum ex Græcis autoribus extare: ſed interpretū illa ſunt verba: vt interpres Dionyſij, λειτουργίαν reddidit nunc Miſſam, nunc ſalutis hoſtiæ oblationem: cum vocabulum ſignificet ſacræ actionis adminiſtrationem. Quod Ignatius ſcripſit, ἀγάπην ἐπιτελεῖν, conuiuium ſcilicet Dominicum celebrare: hoc interpres reddidit, Miſſas celebrare. Ita vbi Sozomenus habet ἐκκλησιάζειν, & Socrates συνάγειν: quæ verba publicas congregationes, & ſolennes Eccleſiæ conuentus ſignificāt: Epiphanius Scholaſticus reddidit, Miſſas facere, miſſas celebrare. Et hæc cum ita ſe habeant, tamen ſi Diis placet, præcipua hæc probatio fuit antiquitatis Pontificiæ Miſſæ: cum ne vocabulum quidē Miſſæ, veteri Græcæ Eccleſiæ notum fuerit. Nō enim quid interpres reddiderit, ſed quid autores ſcripſerint, quæſtio eſt: Apud Latinos ſcriptores, non tamen vetuſtiſſimos, extat quidem vocabulū Miſſæ, vt apud Ambroſium, li. 5. Epiſt. 33. & apud Leonem in Epiſt. ad Dioſcorum Alexandrinum. *Miſſa vocabulum veteri Græcæ Eccleſiæ incognitum.* Sed Miſſas illi appellabant, idē quod Hilarius in Pſ. 65. vocat officia diuinorum ſacramentorum, quando ſcilicet in Eccleſiaſticis cōuentibus, vel ſacramenta adminiſtrabantur, diſpenſabātur & participabantur: ſicut ea Epiſtola Leonis manifeſtum eſt: vel quando ad orationes cōueniebatur. Ita apud Caſſianum lib. 2. de modo Pſalmorum, cap. 13. poſt Miſſam nocturnam nō eſſe dormiendum, c. 15. Poſt orationum Miſſam vnuſquiſq; ad cellulam ſuā redeat, lib. 2. c. 8. Poſt vigiliæ Miſſam, ſomnus vſq; ad lucis aduentum indulgetur. Caſſander ex regula Benedicti, & ex Honorio oſtendit, orationes quæ vulgo collectæ dicuntur, appellari ſolitas Miſſas.

Ex Miſſæ igitur vocabulo, ſiue apud interpretes Græcorum ſcriptorum, ſiue apud Latinos ſcriptores legatur, nihil plane vel patrocinij, vel ſubſidij accedit Pontificiæ repræſentationi. Animaduertunt & ſentiunt hoc, qui nunc eruditiores eſſe volunt in regno Pontificio. Ideo ſatius eſſe iudicant, hoc argumēto de vocabulo Miſſæ prorſus ſuperſedere, quod tamen principio huius cōtrouerſiæ, pro firmiſſima columna habebatur. Adeò ſcilicet certa & immota ſunt fundamenta Miſſæ Pontificiæ.

QVO SENSV VETERES LITVRgiam appellarint ſacrificium.

Alterum verò genus teſtimoniorum ex vocabulo ſacrificij multo ſpecioſius eſt. Negari enim non poteſt, veteres quando loquuntur de celebratione cœnæ Dominicæ, vſurpare vocabula ſacrificij, immolationis, oblationis, hoſtiæ, victimæ: itē vti verbis offerre, ſacrificare, immolare. Nonne igitur totius antiquitatis vniuerſalis conſenſus eſt, Miſſam eſſe ſacrificiū? Ego verò ſimpliciſſime reſpondeo, ſi de vocabulis, ſiue de appellationib. tantum certamen eſſet, elabi nulla ratione poſſemus, quin concedere cogeremur veteres celebrationi cœnæ Dominicæ frequenter attribuiſſe appellationes ſacrificij. Sed quia de reipſa cōtrouerſia eſt: reſpondeo, non eſſe conſequens, ſi veteres cœnā Dominicam appellarunt ſacrificium, quod ideo docuerint & ſenſerint eſſe tale ſacrificium, ſicut Pontificios fingere, ſupra in conſtitutione ſtatus oſtendimus. Vocabulum enim ſacrificij late patet, & iuxta ſcripturæ & veterum conſuetudinem variis rebus, exercitiis & actionibus tribuitur: ſicut ſupra exemplis & ſcripturæ & antiquitatis, planum fecimus.

Simplex igitur & compendiaria ratio explicandi veterum teſtimonia, quæ de ſacrificio Miſſæ ab aduerſariis allegantur, hæc eſt: vt ob oculos ponatur ſtatus huius cōtrouerſiæ, quale ſcilicet ſacrificium Pontificij intelligant, quando de Miſſa diſputant, ſicut ſupra ipſorum verbis explicatum eſt: & ex antitheſi oſtendatur, quod veteres quando celebrationem cœnæ Dominicæ appellant ſacrificium, nō intelligant illud, de quo Pontificij dimicant: ſed quod appellationem illam tribuant aliis multis & variis veræ pietatis exercitiis, quæ in actione cœnæ Dominicæ concurrunt, & apud veteres vſitata fuerunt. Ita enim manifeſtum euadet, inſignem eſſe fallaciam, quod vbicunque apud veteres, celebrationi cœnæ Dominicæ tribuitur appellatio ſacrificij, quod Pontificij ſtatim commentum de ſua

Miſſæ ſacrificio affingunt. Ordine igitur & breuiſſime, genera ſacrificiorũ quę veteres in actione cœnæ Dominicæ, appellatione ſacrificij notare & intelligi voluerunt, annotabimus.

Primò, in veteri Eccleſia vſitatum fuit, quando celebranda erat cœna Dominica, quod pro ſuſtentatione miniſtrorum & pauperum, panis, vinum, & alia munera in menſa Domini, ſiue in altari offerebantur: & ex illis oblatis muneribus panis & vini, ſumebantur partes, quæ conſecrabantur in Euchariſtiam. Hæc conſuetudo videtur ſumpta fuiſſe ex 1. Cor. 11. Huius conſuetudinis meminit Pontius Paulinus de gazophilacio: Irenæus lib. 4. Iuſtinus Apologia 2. & in Decretis de conſe. diſt. 1. cap. Omnis Chriſtianus. Et 12. quæſt. 2. cap. Vulturanæ, & ſequentibus. Quia vero in ſcriptura, contributio eleemoſynarum vocatur ſacrificium, Phil. 4. & Heb. 13. inde veteres hoc exercitiũ pietatis in cœna Dominica, vocarunt ſacrificium & oblationes. *Cyprianus.* Cyprianus ſermone de eleemoſyna: Locuples matrona in Dominicum ſine ſacrificio venis, & partem de ſacrificio quod pauper obtulit, ſumis. Ireneus libr. 4. cap. 32. offerimus Deo primitias creaturarum eius cum gratiarum actione. Atque illud dicit fieri iuxta Scripturæ dicta: Qui miſeretur pauperis, fœneratur Domino. Eſuriui, & dediſti mihi, &c. Et ex illis primitiis creaturæ Dei, oſtendit ſumptum fuiſſe quod cõſecrabatur in corpus & ſanguinem Chriſti. Atque inter cæteras rationes, etiam *Auguſtinus.* inde totam actionem vocat oblationem. Auguſtinus Epiſtola 122. dicit, mulieres offerre ſacrificia ad altare Domini, vt per Sacerdotem Deo offerrentur. Nomina enim eorũ qui aliquid obtulerunt ad aram recitabantur, & oratione Deo commendabantur: ſicut canon Gregorij teſtatur. Et multæ ſecretæ idem teſtantur, vt quæ dicitur Dominica 5. 6. 7. poſt Pentecoſte.

II. Publicæ illæ communes & ſolẽnes preces pro omnibus, quarum forma 1. Tim. 2. præſcribitur, vſitatę apud veteres fiebant in actione cœnæ Dominicæ: ſicut teſtatur Auguſtinus Epiſt. 59. ad Paulinum. Et quia fidelium orationes, in ſcriptura vocantur ſacrificia, Pſal. 141. Heb. 5. Apoc. 5. & 8 hinc Irenæus de oblatione noui Teſtamenti, in actione Euchariſtiæ loquens, inter cætera inquit lib. 4. c. 33. Vult nos quoque ſine intermiſſione offerre munus ad altare. Eſt ergo altare in cœlis, illuc enim preces & oblationes noſtræ dirigũtur. Chryſoſtom. Hom. 18. in 2. ad Cor. Quia & in precibus viderit quis populum ſimul offerre, cũ pro energumenis, tum pro pœnitentibus: cõmunes enim preces ſunt, & omnes vnam dicunt orationem. Tertullianus ad Scapulam: Sacrificamus Deo pro ſalute Imperatoris: ſed ſicut ipſe mandauit, præceptura. Et in Apologetico cap. 30. Ego offero Domino ſacrificiũ pingue, quod mihi mandaui, t orationem ſcilicet.

III. Cœna Dominica à vetuſtiſſimis, Ignatio, Iuſtino, Irenæo, &c. vocatur Euchariſtia, ideo ſicut Chryſoſtomus explicat Hom. 26. in Matth. quia in eius celebratione proponitur cõſideratio de multis & variis beneficiis Dei, principaliter vero de præcipuo opere dilectionis Dei erga nos, quod filiũ miſerit, qui traditione corporis & effuſione ſanguinis ſui, perditos nos redemit, vt ita inuitemur ad gratiarum actionem. Sacrificium vero laudis & gratiarum actionis, in ſcriptura crebro celebratur, Pſ. 50. 69. Syrach. 35. Heb. 13. Et patres etiã hymnos, laudes & gratiarum actiones vocant ſacrificia: vt Auguſtinus Epiſt. 120. Euſeb. de demonſt. lib. 1. c. 10. Tertul. contra Marcionem lib. 4. Et Græcus canon expreſſe mentionẽ facit hymni, glorificationis, &c.

IIII. Quia commemorationem Chriſti, Paulus interpretatur de annuncianda in cœna morte Domini: apud veteres igitur in celebratione cœnę Dominicæ, ſemper ſeruata fuit publica prædicatio, & ſolęnnis annũciatio paſſionis, mortis, reſurrectionis & aſcenſionis Chriſti. Et Cyrillus in Epiſt. ſynodica ad Neſtorium: annunciantes ſecundũ carnem, mortem, reſurrectionem & aſcenſionem vnigeniti filij Dei, celebramus incruentum ſacrificium, ſeu *ἀναίμακτον λατρείαν*. *Cyrillus.* Nam Paulus Rom. 15. totum miniſterium Euangelij, vocat ſacrificium.

V. Multa veræ pietatis exercitia concurrunt in celebratione & vſu cœnæ Dominicæ, quæ 1. Pet. 2. vocantur ſpirituales hoſtiæ: vt pœnitentia, fides, ſpes, patientia, dilectio, bonum propoſitum, &c. Et fides, quæ principaliter obiectũ ſuum habet in vſu cœnæ Dominicæ, vocatur ſacrificium, Phil. 2. Ita *Irenæus.* Irenæus lib. 4. c. 32. diſputans de oblatione N. Teſtamẽti in celebratione Euchariſtiæ, enumerat ſententiam purã, fidem ſine hypocriſi, ſpem firmam, dilectionem feruentem, miſericordiam, obediẽtiam & iuſtitiam, bonas operationes cum gratiarũ actione.

VI. Eccleſia, & ſinguli fideles, in vero vſu Euchariſtiæ, totos ſe corpore & anima vouent, cõſecrant, & dedicãt Domino & propter Dominum proximo. Itẽ orationibus Eccleſia offertur, hoc eſt commendatur Deo. Paulus vero Rom. 12. dicit, corpora noſtra exhiberi Deo hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, cultũ ſcilicet rationalem. Inde Auguſtinus de ciuitate, lib. 10. cap. 6. *Auguſtinus.* Hoc eſt ſacrificium Chriſtianorum, multi vnum corpus ſumus in Chriſto: quod etiam Sacramento altaris, fidelibus noto, frequentat Eccleſia: vbi ei demonſtratur quod in ea oblatione quam offert, ipſa offeratur. Et Epiſtola 59. Vouentur omnia quæ offeruntur Deo maxime ſancti altaris oblatio: quo Sacramẽto prædicatur noſtrum illud votum maximum, quo nos vouimus, in Chriſto eſſe manſuros, vtique in compage corporis Chriſti: cuius rei Sacramentum eſt, quod vnus panis & vnũ corpus multi ſumus. Item: Cum populo benedicitur, & fiunt interpellationes tunc antiſtites velut aduocati, ſuſceptos ſuos miſericordiſſimæ offerunt poteſtati.

Vides quã variis actionibus, & pietatis exercitiis quæ apud veteres in celebratione cœnæ Dominicæ vſitata fuerunt, attributa ſit appellatio ſacrificii ſeu oblationis. Et inde tota actio nomen apud veteres accepit. Hæc vero cum pontificiis non ſint ignota, iudicet Lector, quale ſit artificium, quod omnes veterũ ſententias de ſacrificio, promiſcue detorquẽt ad theatricum ſacrificium pontificiæ Miſſæ: cũ veteres de lõge aliis rebus, actionibus & exercitiis loquantur, quando celebrationem cœnæ Dominicæ vocant ſacrificiũ. Sed excipiunt: Non illa tantũ pietatis exercitia, quæ veteris Eccleſiæ more, in actione cœnæ Dominicæ vſurpata fuerunt, à patrib. vocari ſacrificia: ſed ipſam actionẽ cœnæ Dominicæ, & quidem ipſum corpus & ſanguinẽ Chriſti in cœna à veteribus vocari ſacrificiũ, oblationẽ, hoſtiam, victimam, &c. Ego vero non nego hoc: conſtat enim veteres appellationem ſacrificij, oblationis, victimæ, hoſtiæ, &c. tranſtuliſſe ad ipſam actionem cœnæ Dominicæ, imo ad ipſum corpus & ſanguinem Chriſti in cœna.

Sed hoc nego, veteres appellatione ſacrificij, intellexiſſe

tellexiſſe theatricam illam repræſentationem, qua Pontificij Miſſæ ſuæ ſacrificium definiunt: & quod hiſtrionica illa actio Sacerdotis, certis geſtibus & actibus tractans corpus & ſanguinem Chriſti, ſit ſacrificium propitiatorium, ad expianda & delenda peccata, ad placandam offenſam Dei, & ad impetranda quæuis à Deo beneficia. Extant enim veterum declarationes, quomodo intelligi voluerint, quod & actionem cœnæ Dominicæ, & ipſum corpus Chriſti in cœna, vocant ſacrificium & victimã. Et ſicut antea oſtendimus, quomodo patres aliis pietatis exercitiis, quæ circa celebrationem cœnæ Dominicæ concurrunt, tribuerint appellationem ſacrificiorum: ita etiã diſtincte annotabimus, quo ſenſu veteres vocabula ſacrificiorũ tribuerint ipſi actioni cœnæ Dominicæ, & corpori Chriſti in cœna. Et hæc ſimul referantur ad ſtatum controuerſiæ: An ſcilicet Patres tale ſacrificium intellexerint, ſicut à Pontificiis in Miſſa fingitur, iuxta declarationem ſupra ipſorum verbis expoſitam.

Primò igitur ipſam adminiſtrationem ſeu celebrationem cœnæ Dominicæ, vt ſanctificationem, conſecrationem, & diſpenſationem, Patres vocant ſacrificium. Dionyſius vocat ἱερουργίαν, quia eſt ſacra actio, aut ſacræ actionis adminiſtratio: & dicit, ſacerdotem tunc ἱερουργεῖν, quando id facit, quod Chriſtus in prima cœna fecit. Et ne qua ſit dubitatio, quid per ἱερουργίαν intelligat, Pontifex orans vt idoneus reddatur ad hanc ἱερουργίαν, per partes enumerat quid complectatur. I. Ad imitationem Chriſti, diuina illa dona conficere, ſanctificare aut conſecrare. II. Sanctificata ſancte diſtribuere. III. Vt cõmunicaturi ſancte participent illis myſteriis. Et ſtatim explicans, quomodo Pontifex ſanctiſſimam ἱερουργίαν perficiat, inquit: Panem indiuiſum diuidit, & vnum poculum omnibus diſtribuit. Dionyſij igitur ἱερουργία, non eſt Pontificiorum hiſtrionica repræſentatio, ſed nihil aliud eſt quam præparatio, ſanctificatio, conſecratio, diſpenſatio & diſtributio Euchariſtiæ: quam vocat θεομίμητον ἱερουργίαν, adminiſtrationem ſacræ actionis, quæ fiat ad imitationem eius, quod Chriſtus Deus fecit. Illam verò ἱερουργίαν, hoc eſt, ſacram actionem, pertinentem ad miniſterium Euangelij, Latini vocant ſacrificium: & ἱερουργεῖν, reddunt ſacrificare ſeu offerre. Nam & Paulus Roma. 15. actiones, quæ ad miniſterium Euangelij pertinent, cuius non poſtrema pars eſt adminiſtratio ſacramentorum, deſcribit per vocabula ſacrificij & oblationis. Ita Auguſtinus ad Paulinum Epiſtula 59. vocat ſancti altaris oblationem, quæ Deo offeratur: quãdo ſcilicet id quod in menſa Domini eſt, benedicitur, ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur & præparatur. Hæc enim ſunt eius verba.

Cyprianus lib. 2. Epiſt. 3. vbi in principio totius Epiſtolæ argumentum ponit, de calice Dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando, ſubinde ingeminat vocabula ſacrificij & oblationis: & quod Chriſtus ſumpſit calicem, non ſola aqua, ſed vino & aqua mixtum, illum benedixit, diſtribuit diſcipulis. Hoc Cyprianus ita effert: Chriſtus obtulit Deo patri, non aquam ſolam, ſed vinum aqua mixtum in calice, quod Tranſſubſtantiatores, de ſua oblatione admittere non poſſunt. Nec recte intellectum offendit, quod dicit, Deo patri offerri. Nam & Actorum 13. de miniſterio Euangelij, quod Chryſoſtomus interpretatur de prædicatione, Lucas dicit, cum miniſtrarent Domino. *Cyprianus.*

Et alibi Patres clariſſime ſe explicant, cùm dicunt Chriſtum in cœna immolari populis. Auguſtinus Epiſt. 23. immolari nobis. Auguſtinus in Pſal. 79. immolari fidelibus, Hieronym. ad Damaſum. Ita Paulus 2. Cor. 2. de prædicatione Euangelij dicit: Chriſti bonus odor ſumus Deo, ad vitam illis qui ſaluantur. Cyrillus in Epiſt. ad Neſtorium vocat *Cyrillus.* incruentũ ſacrificium ſeu λατρείαν, quãdo id quod confectum eſt, nominamus corpus & ſanguinem Chriſti: quãdo accedimus ad myſticas benedictiones, & ſanctificamur, participes effecti corporis & ſanguinis omnium redemptoris Chriſti. Secundo, Actio cœnæ Dominicæ veteribus vocatur ſacrificium, oblatio, immolatio, &c. quia cœna Dominica celebratur & vſurpatur, in memoriam ſeu commemorationem vnici ſacrificij Chriſti in cruce ſemel peracti. Ita Auguſtinus in lib. ſententiarũ Pro- *Auguſtinus.* ſperi. Cum frangitur hoſtia, dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici corporis in cruce immolatio, eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur? De fide ad Petrum, c. 18. Et contra Fauſtum lib. 20. cap. 18. hæc tria inter ſe confert, ſacrificia Leuitica, ſacrificium Chriſti in cruce, & immolationem corporis eius in cœna, & inter hęc talem oſtendit differentiam: in cruce redditum fuiſſe in veritate, ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti: in veterum ſacrificiis, fuiſſe figuras & ſimilitudines, promittentes futurũ Chriſti ſacrificium: in cœna Domini, per ſacramentum memorię, celebrari memoriam ſeu commemorationem & gratiarũ actionem perfecti & conſummati ſacrificij Chriſti in cruce. Et ad Bonifacium Epiſt. 23. Item Epiſt. 120. ad Honoratum, tractat exempla, quod illud quod alicuius memoriale eſt propter ſimilitudinem ſæpè eius rei, cuius memoriale eſt, nomen accipiat, vt appropinquante Paſchate, dicimus: cras aut perendie eſt Paſſio Chriſti: cum ſemel tantum ante multos annos ſit paſſus. Et die Dominica dicimus: Hodie Chriſtus reſurrexit: propter ſimilitudinẽ enim dies ille id eſſe dicitur, quod tamen non eſt. Et poſtea ſubiungit: Nónne Chriſtus ſemel oblatus eſt, & tamẽ in ſacramento quotidię populis immolatur? Nec mentitur qui dicit, Chriſtum immolari. Si enim ſacramenta non haberent ſimilitudinem earum rerum, quarũ ſunt ſacramenta, nullo modo eſſent ſacramenta: ſed ex ſimilitudine, ſæpe nomina earum accipiũt. Eadem etiam ſimilitudine, ſicut dies Paſchæ vocatur reſurrectio Domini, eo quod ſit memoria reſurrectionis Domini. Ambroſius in Epiſt. ad Heb. declarat, quale ſacrificium ſit cœna Domini: Quod nos, inquit, agimus recordatio eſt ſacrificij. Ita Chryſoſtomus homil. 17. ad Hebr. diſputans de quotidiana oblatione in cœna Dominica, tãdem inquit: Quod nos *Chryſoſtomus.* facimus, fit ad cõmemorationem eius, quod ſemel factum eſt, ſcilicet in cruce: non aliud ſacrificiũ, ſed idipſum ſemper facimus: magis autem recordationem ſacrificij operamur, quia ipſe dicit: Hoc facite in meã commemorationẽ. Ita Cyprianus dicit: Paſſio Domini, eſt ſacrificium quod offerimus. Theophylactus in 10. ad Heb. Quæret aliquis, num & ipſi *Theophylactus.* ſine ſanguine immolamus? ita quidem: ſed Chriſti mortis tunc reminiſcimur, eundem ſemper offerimus: quin potius oblationis illius memoriam facimus, perinde ac eſſet hoc tempore immolatus. Auguſtinus in Pſ. 79. Ecce innouauit nos Chriſtus, donauit *Auguſtinus.* nobis omnia peccata, & cõuerſi ſumus. Si obliuiſcamur quid nobis donatũ eſt, & à quo donatũ eſt,

eſt, obliuiſcimur munus Saluatoris: tùm autem non obliuiſcimur munus Saluatoris, nõne quotidie nobis Chriſtus immolatur? Et ſemel pro nobis Chriſtus immolatus eſt, cum credidimus, tũc fuit nobis cogitatio: modo autem reliquiæ cogitationis ſunt qua meminimus, quis ad nos venerit, & quid nobis donauerit ex ipſis reliquiis cogitationis: hoc eſt ex ipſa memoria quotidie nobis ſic immolatur, quaſi quotidie nos innouet, qui prima gratia ſua nos innouauit. Obſeruet Lector quod Auguſtinus dicit, Chriſtum immolari nobis, quãdo per vocem Euangelij ad fidem conuertimur, quando gratia Dei innouamur, in Baptiſmo ſcilicet. Nam & de Circumciſione Origenes in 2. ad Ro. dicit ſanguinem Circumciſionis offerre: imo ex ipſa memoria beneficiorũ Chriſti dicit Auguſtinus, Chriſtum nobis immolari: hoc eſt ſicut alibi dicit: Tunc cuiq; Chriſtus occiditur, cum credit occiſum.

Hæ veterum declarationes conſiderentur. Expreſſe dicunt, Chriſtum ſemel tantum vere, ſiue in veritate oblatũ eſſe, in cruce ſcilicet: actionem vero cœnæ Dominicæ, propter ſimilitudinem vocari ſacrificium, oblationem & immolationem: non quod vere ibi fiat immolatio Chriſti, ſed quia inſtituta ſit & vſurpetur in memoriã ſeu ad commemorationẽ immolationis Chriſti, ſemel in cruce factæ. Et ne hæc commemoratio ad commentitiam Pontificiorũ repræſentationem detorqueatur, ipſi veteres ſe explicant: immolationem Chriſti deſignari, cum hoſtia frangitur, dum ſanguis Domini de calice in ora fidelium funditur. De conſe. diſt. 2. cap. Cum frangitur. Et de Trinitate inquit Auguſtinus: Qui Domini morte liberati ſumus, huius rei memoriã edendo & potãdo, quæ oblata ſunt, ſignificamus. Item: Corpus Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum ſumimus, in memoriã Dominicæ paſſionis.

Longobardus. Longobardus lib. 4. diſt. 12. Quæritur, ſi quod gerit Sacerdos, proprie dicatur ſacrificium vel immolatio: & ſi Chriſtus quotidie immoletur, vel ſemel tantum immolatus ſit. Ad hoc breuiter dici poteſt: Illud quod offertur & conſecratur à Sacerdote, vocari ſacrificium & oblationem: quia memoria eſt, & repræſentatio veri ſacrificij, & ſanctæ immolationis, factæ in ara crucis. Et ſemel Chriſtus mortuus eſt in cruce: ibiq; immolatus eſt in ſemetipſo: quotidie autem immolatur in Sacramento: quia in Sacramẽto, recordatio fit illius, quod factũ eſt ſemel.

Obſeruabit autem lector, huic Longobardi ſententiæ, quam ex patrũ teſtimoniis probat & confirmat: ſacrificiũ ſcilicet crucis, eſſe verũ ſacrificium, actionem vero Sacerdotis non proprie dici ſacrificium: recte oppoſitũ eſſe primum Canonem Tridentinum: Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium ſacrificium, anathema ſit, vides Pontificiã Miſſam non poſſe conſiſtere, niſi declarationes antiquitatis, quibus etiã Longobardi adhuc tempore Eccleſia vſa eſt, anathemate damnentur. Nam & Auguſtinus de ciuitate Dei, lib. 10. inquit: Quod hominibus vocatur ſacrificiũ, ſignum eſt veri ſacrificij.

Tertiò. Patres corpus & ſanguinem Domini in cœna præſentia, vocant victimam ſalutarem, hoſtiam puram, precium noſtrum, precium redemptionis noſtræ, precium pro peccatis totius mundi, ſacrificium propitiatorium, & propitiationem: non quod actione ſacerdotis, corpus & ſanguis Chriſti in Miſſa offerantur, vt fiant precium & propitiatio pro peccatis totius mũdi, ſed quia victima illa, quæ in cruce ſemel pro redemptione noſtra, & pro peccatis totius mundi oblata eſt, corpus ſcilicet & ſanguis Domini, in cœna Dominica adeſt, diſpenſatur, exhibetur & ſumitur, ita vt virtus & efficacia illius oblationis, ſemel in cruce factæ, applicetur & obſignetur priuatim ſingulis fide ſumentibus. Ita Cyprianus de cœna Domini inquit: Panis iſte ſuperſubſtantialis, & calix benedictionis, ſolenni benedictione ſacratus, ad totius hominis vitam proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtẽs. Mox verò addit explicationem de communione, poculum quod Chriſtus nobis porrexit, tantæ virtutis eſſe. *Cyprianus de cœna Domini.*

Auguſtinus. Et ſuauiſſima extat ſententia apud Auguſtinum, lib. 9. c. 13. de Monica matre ſua: Tantummodo memoriam ſui, ad altare tuum fieri deſiderauit: vnde ſciebat diſpenſari victimam ſanctam, qua deletum eſt chirographũ quod erat contrarium nobis, quia triumphatus eſt hoſtis, computans delicta noſtra, & quærẽs quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vincimus. Ad cuius precij noſtri ſacramentum, ligauit ancilla animam ſuam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non ſe interponat nec vi, nec inſidiis, nec Leo, nec Draco, &c. Illa enim, quæ in cœna Chriſtus exhibet, fides accepta interponit inter peccata noſtra & iram Dei, tanquam ſatisfactionem & propitiationem. Ita Bernhardus inquit, ſermo. 22. in Cantica: Cum defecit virtus mea, non conturbor, non diffido: ſciam quid faciam, calicem Domini accipiam. Et ſerm. 1. de Epiphania: Totum quod dare poſſum, miſerum corpus iſtud eſt. Id ſi minus eſt, addo & corpus ipſius. Nam illud de meo eſt, & meum eſt: paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt mihi. De te Domine ſuppleo, quod minus habeo in me. O dulciſſima reconciliatio, ac ſatisfactio ſuauiſſima.

Emiſſenus. Emiſſenus de Conſecrat. 2. cap. Quia corpus Conſecrauit nobis ſacramentum corporis & ſanguinis, vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in precium: vt quia quotidiana & indefeſſa currebat pro omniũ ſalute redemptio, perpetua eſſet redemptionis oblatio: & perennis victima illa viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia, vere vnica & perfecta hoſtia. Cum igitur reuerendum altare, cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, cordis manu accipe, & totum Chriſtum interioris hominis aſſume, &c. Quod verò Emiſſenus oblationem vocat perpetuam, hunc habet ſenſum, ſicut Cyprianus de Baptiſmo Chriſti inquit: Oblatio Chriſti in cruce facta, non minus hodie in cõſpectu Dei efficax eſt, quam eo die, quo de ſaucio latere ſanguis & aqua exiuit. Semper enim reſeruatæ in corpore plagæ, ſalutis humanæ exigunt precium, & obedientiæ donatiuum requirunt. *Cyprianus.* Hæ veterum ſententiæ de ſacrificio corporis & ſanguinis in cœna, vt ſunt analogæ fidei, ita nihil patrocinantur hiſtrionico Pontificiorum ſacrificio. Sed tamen ſimul in veterum lectione, etiam hoc obſeruandum eſt, quomodo phraſes illæ de ſacrificando & immolando corpore & ſanguine Domini in Cœna, progreſſu temporis, verum vſum cœnæ Dominicæ paulatim cœperint obſcurare, & peregrinas opiniones de merito actionis ſacerdotis inuehere: Anniuerſaria die in memoriam fidelium defunctorum, munera ſeu eleemoſynæ ad altare offerebantur, vt eſſet confeſſio, qua fide ob-

dor-

dormiiſſent. Poſtea vero inde factæ ſunt propitiationes pro peccatis etiam mortuorũ. Horũ veſtigia in quibuſdã veteribus reperiuntur: quod libere fatemur. Neque enim veterum qualeſcunq; ſententiæ, ſed Scriptura Canonica, regula eſt & norma fidei & iudicij in hac controuerſia.

Ex hac conſideratio de næuis quorundam veterum, oſtendit quare malimus cœnam Dominicam Sacramentum potius quam ſacrificium appellari. Primo enim Scriptura, quæ omnium rectiſſimas & cõmodiſſimas appellationes poteſt rebus ipſis tribuere, nullibi cœnã Dominicam vocat ſacrificium. II. Ipſa appellatio ſacrificij, non parum obſcurat veram doctrinam & vſum cœnæ Dominicæ. Sacrificiũ enim eſt actio qua nos Deo aliquid reddimus & offerimus. Cœnam Dominicam vero Chriſtus inſtituit, vt in illa (quod proprium eſt Sacramentorum) nobiſcum ageret, præbens, exhibens, applicans & obſignans pignore corporis & ſanguinis ſui, merita paſſionis ſuæ: & vult, vt ea quæ ibi nobis offert & donat, fide accipiamus. Appellatio vero ſacrificij ab illis nos deducit ad ea, quæ nos in actione cœnæ Dominicæ Deo offerimus & reddimus. Rectius igitur & commodius vocatur Sacramentum quam ſacrificium. III. Quid incommodi catachreſes appellationum ſacrificij, ſi ad cœnam Dominicam accommodentur, afferant, theatricum Pontificiæ Miſſæ ſacrificium, quod ex phraſibus illis non dextre intellectis extructum eſt, ſatis oſtendit.

Ex hæc ſunt argumenta illa, quæ Tridentinum Conciliũ pro retinendo, confirmando & ſtabiliendo ſacrificio Pontificiæ Miſſæ, in aciem producit quæ ſimplici explicatione non difficulter refutantur, ſi tantum inſtituatur collatio inter argumenta illa & inter ſtatum controuerſiæ, quem ideo in principio pluribus expoſuimus. Illa enim accommodatio manifeſte oſtendit, nihil veri, firmi & ſolidi, ſiue ſubſidij, ſiue patrocinij, ex omnibus illis argumentis Pontificiæ Miſſæ accedere.

ARGVMENTA OSTENDENTIA ABominationem Miſſæ Pontificiæ.

Nec vero hoc tantum in ſacrificio Miſſæ Pontificiæ deſideramus, quod ſcilicet deſtituatur veris, firmis & ſolidis Scripturæ fundamentis: ſed hoc eſt quod præcipue querimur, quod ſit abominatio, pugnans cum doctrina de verbo, Sacramentis & fide: imo quod contumelioſa in vnicum Chriſti ſacrificium, & in perpetuum ipſius ſacerdotium: ſicut hæc prolixe à noſtris, iuſtis & integris ſcriptis ſunt demonſtrata. Ergo, ne ab inſtituti examinis ratione longius digrediar, præcipua tantum argumenta contra Pontificiam Miſſam, in pauca generalia capita conferam, & breuiter annotabo.

Argumenta contra Miſſam.

I. Argum.

I. Inſtituere cultum extra verbum, & ſine verbo Dei, & quidem talem cui tribuatur propitiatio pro peccatis, placatio offenſæ Dei, & impetratio gratiæ, & aliorum beneficiorum à Deo, vanũ eſt, Deo placere nõ poteſt, imò idololatria eſt. Fruſtrà enim colunt me, doctrinis & mandatis hominum. Item: Sine fide impoſſibile eſt aliquid placere Deo. Fides autem eſt ex auditu, & auditus per verbum Dei reuelatum. Imò Prophetæ pronunciãt, Idololatriam eſſe omnia ſacrificia, non tantum gentium, verum etiam Iudæorum, quæ extra verbum, & ſine mandato Dei inſtituebantur in lucis, in excelſis, &c.

Sed theatrica repræſentatio per verba, ornamenta, ritus, geſtus, actus, &c. ſicut in Põtificia Miſſa fit, nullum habet verbi teſtimonium. Chriſtus enim in inſtitutione cœnæ Dominicæ, ne vlla quidem ſyllaba eius meminit. Fabulantur ſane quidã, Pontificiam miſſificationem Iacobum habere autorem. Sed ipſi Pontificij ſcriptores fatentur, Apoſtolis illa fuiſſe ignota: vt quos ſcribunt, ſolummodo Dominica oratione ad verba cœnæ vſos in celebratione cœnæ Dominicæ: ſicut paulo ante loca authorum notauimus. Et quidem ipſi Pontificij ſcriptores annotant, qui Romani Pontifices, & quorum tempore ſingulos actus & ſcenas miſſifici dramatis inuenerint & inſtituerint, vnde poſtea tota illa repræſentatio compoſita eſt. Quia ergo Pontificia Miſſa, ſine verbo Dei, ſine traditione & exemplo Apoſtolorum humanum inuentum eſt: cultus igitur vanus eſt, qui Deo placere non poteſt: imò abominatio & idololatria eſt, humano commento tribuere propitiationem pro peccatis, &c.

Pontificia Miſſa falsò Iacobo adſcribitur.

II. II. Sacramenta extra vſum à Chriſto inſtitutum, in aliam actionem toto genere diuerſam transferre, ingens eſt piaculum. Ambroſius enim tractans doctrinam de cœna Domini, inter indignos reponit illos, qui aliter hoc myſterium celebrant, quam à Domino inſtitutum eſt. Chriſtus autem ſacramẽti, & non ſacrificij actionem, in verbis inſtitutionis præſcripſit & mandauit: quod manifeſtiſſimum eſt. Et ipſi Pontificij tradunt, diuerſas eſſe actiones ſacramẽti & ſacrificij. Contumelia igitur cœnæ Dominicæ eſt Miſſa Pontificia.

Ambroſius.

III. III. Adminiſtrationem & vſum cœnæ Dominicæ, Chriſtus moriturus teſtamenti forma inſtituit. Magnum autem ſcelus eſt, vel hominis teſtamento, quando ratum & confirmatum eſt, aliquid ſuperordinare. Manifeſtum igitur eſt, quid ſit Pontificia Miſſa, quæ Teſtamento filij Dei aliquid ſuperordinat, quod in illo non continetur, non inſtituitur, non præſcribitur.

IIII. IIII. Miſſa Pontificia, ſicut eam in principio deſcripſimus, multis modis cum vnico propitiatorio ſacrificio Chriſti in cruce pugnat, & in illud contumelioſa eſt. Vnicum enim ſolum eſt ſacrificium propitiatorium, expiatorium & ſatisfactorium pro peccatis: oblatio ſcilicet Chriſti ſemel in cruce facta, Hebr. 7. 9. & 10. Semel ſe obtulit pro peccatis, ad tollenda multorum peccata, æterna redemptione inuenta. Vnica enim oblatione conſummauit in æternum eos, qui ſanctificantur. Ergo fingere aliud propitiatorium ſacrificium pro peccatis, abominanda contumelia eſt in ſacrificium Chriſti. Nec releuat Pontificios, quod dicunt ſe non aliam, ſed eãdem hoſtiam, quæ in cruce oblata eſt, iterato ſæpius, & quidem quotidie pro peccatis offerre. Nam Epiſt. ad Hebr. diſerte & expreſſe hoc agit, & ſæpius repetit, Chriſtum ſe ita ſemel pro peccatis obtuliſſe, vt nõ neceſſe habeat quotidie pro peccatis offerre, nec vt ſæpius ſemetipſum offerat: ſicut Leuiticus Pontifex, per ſingulos annos intrabat in ſancta. Pighius dicit, Chriſtum quidem ſeipſum non offerre ſæpius: ſed hoc nõ obſtare, quo minus per ſacerdotes ſæpius offeratur. Sed Hebr. 9. non tantũ dicitur, Chriſtum ſemetipſum ſemel tantum & non ſæpius obtuliſſe, ſed ibidẽ etiam ſcriptum eſt: Chriſtus ſemel oblatus eſt, ad multorum exhauriẽda peccata: Item Hebr. 10. in genere dicitur: vbi eſt peccatorum remiſſio, ibi non amplius oblatio pro peccato: Imò Apoſtolus affirmat, eſſe teſtimonium infirmitatis, imbecillitatis & imperfectionis, quãdo eadẽ hoſtia ſæpius & per plures ſacerdotes pro peccatis offertur.

Pighius.

Et hanc ponit antitheſin, inter ſacerdotium Leuiticum & Chriſti. Ibi fuerunt plures ſacerdotes, & iteratæ repetitiones eiuſdẽ ſacrificij: quod ſignum fuit illis ſacrificiis non auferri peccata. Chriſtus verò vnicus & ſempiternus eſt N. Teſtamenti ſacerdos qui vnica pro peccatis oblata hoſtia, æternã redemptionem & conſummatam remiſſionẽ peccatorum inuenit. Qualis igitur abominatio ſit põtificia Miſſa, &c, quam contumelioſa in ſacrificiũ Chriſti, Scriptura clariſſime, ſæpius repetita eadẽ ſententia monſtrat. Sed inquiunt: Licet Chriſtus vnica oblatione conſummate meruit redemptionem, & remiſſionem peccatorum: tamen vt per illam ſaluemur, neceſſe eſt, vt applicetur & accipiatur. Concedo hoc: ſed ſcriptura non dicit applicationẽ vnicæ oblationis Chriſti, fieri per nouam & iteratam oblationem pro peccatis, ſed alia oſtendit media, ab ipſo filio Dei eſſe inſtituta: vt ſcilicet verbo & Sacramentis applicetur, & fide accipiatur.

Quomodo Pontificij teſtimonium Epiſt. ad Hebræos eludere conentur.

Pleriq; conantur claritatem teſtimoniorum Epiſt. ad Heb. eludere hac diſtinctione, quod vnica cruenta oblatione ſemel Chriſtus ſe obtulerit: & hoc modo ipſum non poſſe vel debere ſæpius offerri, incruenta vero oblatione, ſæpius & quotidie per ſacrificulos pro peccatis eſſe offerendum. Sed Epiſt. ad Hebræos ſine omni diſtinctione & exceptione, generaliter loquitur: Semel pro peccatis oblatus eſt. Non neceſſe habet quotidie pro peccatis offerri. Vbi eſt peccatorum remiſſio, ibi non eſt amplius oblatio pro peccato. Et textus Heb. 9. manifeſtè tria hæc ponit de oblatione pro peccatis. I. Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. II. Si ſæpius offeratur Chriſtus, oportet ipſum ſæpius pati. III. Oportet mortem intercedere, vt per oblationem pro peccatis, promiſſionem æternæ hæreditatis accipiant, qui vocati ſunt. Scriptura igitur nõ admittit, Chriſtum ſæpius pro peccatis offerendũ eſſe, ſiue fiat cruenta, ſiue incruenta oblatione. Patres vero quãdo nominant incruẽtam oblationem, intelligunt ſpiritualia ſacrificia. Fiat autem accommodatio harum ſententiarum ad ſacrificium Põtificiæ Miſſæ. Oblatio Chriſti pro peccato, non fit ſine effuſione ſanguinis: ſed oportet morte intercedente ipſum pati, quando fit hoſtia pro peccato, Hebr. 9. Ergo Pontificij, qui fingunt in Miſſa Chriſtum iteratò offerri pro peccatis, iteratò ipſum crucifigunt & occidunt, quantũ quidem in ipſis eſt. Chriſtus enim amplius non moritur, mors amplius ipſi dominari non poteſt. Sed ſunt, qui rurſus ſibiipſis crucifigunt filium Dei, oſtentui ipſum habentes, Heb. 6. Talis igitur & tam horrẽda eſt abominatio ſacrificij Pontificiæ Miſſæ.

V. V. Miſſa Pontificia pugnat cum perpetuo ſacerdotio Chriſti. Nemo enim poteſt Chriſtum pro peccatis offerre, niſi ipſe Chriſtus ſemetipſum. Hebræo. 5. Nemo ſumit ſibi honorem, &c. Hebr. 9. Per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit Deo. Et quidem oblationem pro peccato, in nouo Teſtamento, affirmat Apoſtolus pertinere ad vnicum ſacerdotium Chriſti: non ita vt per plures ſacerdotes ſibi ſuccedentes ſæpius offeratur, ſed quia ſemel ſemetipſum obtulit Deo. Pugnat verò & alia ratione Pontificia Miſſa, cum perpetuo ſacerdotio Chriſti. Chriſtus enim eſt Pontifex & Saluator noſter, non tantum merito, verum etiam efficacia. Et Hebr. 7. perpetuum ipſius ſacerdotium ita deſcribitur: Saluare in perpetuum poteſt, qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper viuens, vt interpellet pro nobis. Hebr. 9. Introiuit in ipſum cœlum, vt appareat nũc vultui Dei pro nobis. Item: Mediator N. Teſtamẽti eſt, vt morte intercedente promiſſionem hæreditatis accipiãt, qui vocati ſunt. Heb. 10. Eos, qui ſanctificantur, Chriſtus conſummat in ſempiternum, vnica ſua oblatione. Item: Habẽtes ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, habemus fiduciam ad introitũ in ſancta: accedamus ergo cum vero corde, &c. Heb. 4. Habentes Pontificẽ, qui penetrauit cœlos, adeamus cum fiducia thronũ gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam in auxilium, &c. Colligantur hæc in vnã ſummam, quæ ſcriptura teſtatur, pertinere ad perpetuũ ſacerdotium Chriſti: & ex oppoſito cõſideretur, quod omnia hæc Pontificia Miſſa, ſacerdotio Chriſti detrahat, & ad ſe trãſferat. Vt enim Chriſtus appareat vultui Dei pro nobis, vt per ipſum ad Deum accedentes ſaluemur, vt ſanctificemur, vt promiſſionẽ hæreditatis accipiamus, vt habeamus acceſſum ad Deum, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus: Pontificij dicunt ſacrificulũ, vt mediatorem inter Deum & nos ſe interponere, cum theatrica ſua repræſentatione, & per illã Chriſtum ſiſti vultui patris: vt ita per hãc ſacrificuli actionẽ accedentes ad Deum, inueniamus gratiam, & cõſequamur miſericordiam.

Scriptura verò docet, hæc quærenda eſſe in perpetuo ſacerdotio Chriſti, ad dexteram Patris, per illa media, verbi ſcilicet, ſacramentorum & fidei, quæ ad hoc ab ipſo filio inſtituta ſunt. Manifeſtum igitur eſt, quod Pontificia Miſſa Chriſtum ea ſempiterno ſuo ſacerdotio proturbet, & in eius locum ſurroget ſæuiſſimos ſacrificulos: vt per ipſorum repræſentationem, ea confidamus nos impetraturos, quæ ſolius ſacerdotij Chriſti ſunt.

VI. Pontificia Miſſa obſcurat & euertit media illa, quæ ipſe filius Dei inſtituit & ordinauit: vt per illa applicaretur & acciperetur meritum, virtus, & efficacia mortis & paſſionis ſuæ, ad remiſſionem peccatorum, & ſalutem æternam. Sicut enim certum & ſufficiens meritum ſalutis à Deo ordinatum eſt, ſacrificium ſcilicet Chriſti: ita quia oportet eius meriti applicationem fieri, filius Dei in hunc vſum inſtituit & ordinauit certa media, verbi ſcilicet, & ſacramentorum. Et illa ita ordinauit, quod per ea in miniſterio ipſe, vt perpetuus ſacerdos, vult efficax eſſe, proponere, offerre, diſtribuere, donare, applicare & obſignare merita ſua ad vitam, & ſalutem æternam. Et illa vult fide à nobis accipi: quã & ipſam efficacia ſua in nobis operatur & cõfirmat, per verbum & ſacramenta, vt ita laus & gloria noſtræ reconciliationis & ſalutis, in ſolidum tribuatur vnico Pontifici noſtro Chriſto. Sed illam gloriam Pontificia Miſſa Chriſto detrahit, & ad actionem ſacrificuli transfert, quem fingunt merita paſſionis Chriſti poſſe applicare, quibuſcunq; velit. Ita cum Chriſtus merita ſua in verbo & ſacramento nobis oblata & exhibita, velit à nobis fide, vtpote gratuita dona accipi, Pontificia Miſſa ex ſacramento facit ſacrificium: hoc eſt, ex actione Dei facit noſtrum opus, ex gratuita acceptatione facit opus meritorium & impetratorium. Sacrificium enim, iuxta Auguſtinum lib. 1. contra aduerſarium legis, & de Ciuit. lib. 10. eſt opus quod Deo nuncupamus, reddimus & dedicamus, hoc fine, vt ſancta ſocietate ipſi inhæreamus.

Sacrificium & ſacramentum Auguſtino quid.

Sacramentum verò eſt ſacroſanctum ſignum, per quod Deus gratuita ſua beneficia, gratia nobis offert, exhibet, applicat & obſignat. Inſignis igitur eſt peruerſio cœnæ Dominicæ, ex ſacramẽto facere ſacrificium, eo modo ſicut Põtificij de Miſſæ

ſuæ

ſuæ ſacrificio loquuntur: quod ſcilicet repræſentatoria illa ſacrificuli actio, impetret nobis applicationem beneficiorum Chriſti: & qui curet pro ſe celebrari Miſſam, illum hoc opere impetrare gratiam, & quæ præterea Miſſæ tribuuntur. Paulus Roman. 3. inquit: Pater Filium nobis proponit (ſcilicet in verbo & Sacramentis) propitiatorium per fidem in ſanguine eius. Hebr. 9. Ipſe Chriſtus ſiſtit ſe vultui Dei pro nobis. Hæc omnia, Pontificia Miſſa ad opus ſacrificuli transfert.

Accedit & hæc peruerſio, quod cum Chriſtus vſum cœnæ ſuæ inſtituerit, pro ſingulis ſumentibus qui accipiunt, manducant & bibunt, Miſſa Pontificia vſum & fructum præſentis celebrationis cœnæ Dominicæ, transfert ad ſpectatores qui non communicant: imo ad abſentes, atq; adeo ad ipſos mortuos.

Breuiter capita tantum argumentorum, ab aliis latius explicata annoto: ex quibus indicari poteſt, quam horrenda ſit abominatio & idolomania Miſſæ Pontificiæ.

DE MISSIS IN HONOREM SANCTORVM.

CAPVT III.

ET quamuis in honorem & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueuerit: non tamen illis ſacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli, qui illos coronauit: Vnde nec Sacerdos dicere ſolet, Offero tibi ſacrificium Petre vel Paule: ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

CANON V.

Si quis dixerit impoſturam eſſe, Miſſas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda, ſicut Eccleſia intendit, anathema ſit.

EXAMEN.

Nec difficile, nec obſcurum eſt huius Capituli & huius Canonis examen. Decimus enim articulus, qui de ſacrificio Miſſæ Theologis in Tridentino Concilio examinandus propoſitus fuit, ſic habet: An abuſus ſit, certas Miſſas certis ſanctis attribuere: Et tertium caput dicit, ideo Miſſas in honorẽ ſanctorum celebrari, vt ita patrocinia eorum imploremus. Quod Canon Miſſæ interpretatur, vt Deus meritis & precib. ſanctorum, concedat, vt in omnibus diuinæ protectionis auxilio muniamur. Quæſtio igitur eſt: An ſacroſancta Cœna Dominica ideo ſit inſtituta, vt eiuſq; celebratione, adminiſtratione & vſurpatione, implorentur & comparentur patrocinia ſanctorum, ita vt in omnibus, in quib. indigemus diuinæ protectionis auxilio, Deus illud concedat propter merita & preces ſanctorum. Hæc certè impia prophanatio Cœnæ Dominicæ, aduerſa fronte repugnat inſtitutioni eius: idq; non tam aperte, quam palpabiliter. Chriſtus enim dicit: Hoc facite, non in ſanctorum: ſed, in mei commemorationem. Et quidem in vſu Cœnæ Dominicæ ideo præbet nobis corpus & ſanguinem ſuũ, vt adituri thronum gratiæ, miſericordiam cõſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno, apprehendamus, & Deo fide proponamus merita vnicæ oblationis Chriſti, & interceſſionem ipſius, qui vultui Dei apparet pro nobis, ſemper viuens ad hoc vt interpellet pro nobis, vt in perpetuum ſaluet, qui per ipſum accedunt ad Deum, Hebr. 7. & 9.

Quæſtio.

His meritis & hac interceſſione nitamur, propter hæc merita & hanc interceſſionem, petamus & cõfidamus in omnibus diuinæ protectionis auxilio muniri. Neq; de exauditione & impetratione certi ſimus, ipſe filius Dei in vſu cœnæ ſe nobis coniungit, cõmunicatione corporis & ſanguinis ſui. Hæc certe ex doctrina verbi Dei, de vſu cœnæ Dominicæ, ſunt manifeſtiſſima, & pleniſſima dulcis & neceſſariæ conſolationis. Pontificij vero non tantum extra Miſſam, inuocationem ſanctorum vſurpant & defendunt: ſed & ipſam ſacroſanctam cœnam Domini, huic impietati ſeruire cogunt: vt ſcilicet ipſa actione cœnæ Dominicæ hoc quæratur, vt ſancti ſua merita & preces interponãt inter noſt: ã dignitatem & inter Deum, ita vt ipſorum meritis & precibus concedatur; quo in omnibus diuinæ protectionis muniamur auxilio. Et Miſſis illis de ſanctis, quas Votiuas nominant, adſcribunt ſinguiares effectus, & multo maiores prærogatiuas quam aliis ſimplicibus Miſſis. Hoc certe non tantum eſt, Chriſto adiungere alios mediatores, per quorum merita & preces accedamus ad Deũ, vt inueniamus miſericordiam & gratiam ad auxilium: ſed ſimpliciter eſt, Chriſtũ deturbare à dextra Dei. Ibi enim ipſum ſcriptura affirmat in ſempiternum ſedere, vt apparens vultui Dei pro nobis, interpellet pro nobis, & merito ſuo & interceſſione: vt per ipſius merita & interceſſionem accedentes ad Deum, cõſequamur miſericordiam, & inueniamus gratiam in auxilium opportunũ: & ſaluemur. Hæc vero Pontificij ſanctis ita tribuunt, vt fingant ſe ideo Miſſas celebrare in honorẽ ſanctorum, vt ipſa actione cœnæ Dominicæ, patrocinia ſanctorum implorentur & obtineãtur: ita vt propter ipſorum merita & interceſſiones Deus concedat, vt conſequamur miſericordiam, & inueniamus gratiam ad auxilium. Hæc certe impia & horrenda prophanatio eſt cœnæ Dominicæ. Et quis non putaſſet fore, vt palpabilis hæc impietas, in Tridentino Concilio ſi non penitus corrigeretur, aliqua tamẽ ſpecie palliaretur? id quod alij patroni regni Pontificij facere tentarũt. Vt, Auguſtini ſententiã de Ciu. li. 22. ca. 10. qua affirmat, in adminiſtratione cœnæ Dominicæ, a ſacerdote ſanctos quidem nominari, nullo modo autem à ſacerdote inuocari; Colonienſe antididagma ita conatur eludere, quod extra Miſſam quidem liceat ſanctos inuocare, nõ autem in ipſa actione cœnæ Dominicæ. Sed Concilium Tridentinum, cogitans quod ſcriptum eſt Apoca. 17. Thaidem Babylonicam circundatam (in Miſſa ſcilicet) purpura & coccino, auro & margaritis, debere in fronte geſtare titulũ, quod ſit mater fornicationum & abominationum terræ: ideo ſine diſſimulatione, perfricta fronte palam profitetur, ideo celebrari Miſſas de ſanctis, vt ipſa actione cœnæ Dominicæ, patrocinia ſanctorum implorentur. Et Canõ 5. dicit, Miſſas celebrari in honorẽ ſanctorum, pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda: eo ſcilicet modo, ſicut Canon Miſſæ & collecta de Sanctis teſtantur.

Auguſtinus.

Et ad defenſionem impiæ huius prophanationis, ex doctrina Scripturæ de cœna Dominica, ne in ſpeciem quidem aliquid proferri poteſt. Tantum veterum quorundam exemplis, impietatem illam excuſare & defendere conantur. Sed inſignem & luculentam iniuriam faciunt veræ & puriori antiquitati: quod paucis monſtrabimus.

Hoc conſtat ex hiſtoria antiquitatis, cum in magnis illis primitiuæ Eccleſiæ perſecutionibus pro

Hiſtoria antiquitatis de memoriis martyrum.

confeſſione Chriſtianæ fidei, multi quotidie martyres fierent, quod Eccleſia annuas illorum martyrum memorias ſolenniter celebrauit: & quidem in ipſis locis, vbi martyrum corpora ſepulta erant, publicos celebrabant Eccleſiæ conuentus, tractabatur ibi verbum Dei: celebrabatur ibi adminiſtratio cœnæ, ſicut Paulus 1. Cor. 15. dicit, ſuper mortuos celebratam fuiſſe adminiſtrationem Baptiſmi. Et quidem in ipſa ſynaxi, ante conſecrationem panis & vini, ſuo loco & ordine nomina & certamina martyrum publice recitabantur. Progreſſu temporis, etiam martyrum corpora, ſub ipſis menſis ſeu aris, in quibus celebrabatur Cœna Dominica, repoſita fuerunt, maxime Ambroſij & Auguſtini ætate, vt teſtatur Ambroſius lib. 10. Epiſt. 85. De his ex hiſtoria antiquitatis conſtat. Mox vero Pontificij affingunt: Ergo antiquitas miſſas celebrauit de ſanctis, vt ipſa actione cœnæ Dominicæ, implorarent patrocinia ſanctorum, vt propter ipſorũ merita & preces conſequerentur miſericordiam, & inuenirent gratiam ad auxilium. Sed ipſi veteres non tãtum expreſſe ſe declarant, quomodo, quare, quo fine, qua opinione, & intentione hoc facerent, verum etiam cum à multis illa, quæ in memoriis martyrum fiebant, ſiniſtre acciperentur, diſerte negarunt illa ipſa, quæ nunc Pontificij Miſſis de Sanctis tribuunt. Extat apud Euſebium lib. 4. cap. 15. Epiſtola Eccleſiæ Smirnenſis, vbi narratur, in illo loco, vbi oſſa Polycarpi humata erant, pios ſolitos συνάγεσθαι, hoc eſt, publicos Eccleſię conuentus celebrare, maxime in die paſſionis eius. Audi vero, quomodo hoc quod tunc vſitatum erat in Eccleſia, aduerſarij interpretati ſint. Narrat enim Epiſtola Smirnenſis, & Iudæos ſuggeſſiſſe præfecto, ne corpus Polycarpi traderet humandum Chriſtianis, fore enim, vt relicto crucifixo, martyrem illum colere inciperent. Quomodo vero Chriſtiani Chriſtũ crucifixum colunt? Certe ita, ſicut Epiſtola ad Hebræos perpetuum Chriſti Sacerdotium deſcribit: quod ſcilicet pro peccatis noſtris crucifixus, iam in dextera patris, merito vnicæ oblationis ſuæ, & interceſſione ſua apparens vultui Dei pro nobis, interpellet pro nobis apud Deum, vt per ipſum accedentes ad Deum, cõſequamur miſericordiam, inueniamus gratiam ad auxilium, & ſaluemur, ad Hebræos 7. & 9. Talem vero honorem & cultum, hac intentione, & in hunc finem arbitrabantur Iudæi, Chriſtianos exhibere martyribus, quando ſuper monumẽta ipſorum ſynaxes celebrabãt. Sed Chriſtiani reſpondent: Ignorant miſeri, nos non poſſe vnquam Chriſtũ, qui pro totius mundi ſalute mortem ſuſtinuit relinquere, neque alium quenquam colere. Qua vero intentione, & in quem finem, ſynaxes celebrarunt ſuper monumenta martyrum? Reſpondet Epiſtola Smirnenſis: Ad memoriam eorum, qui prius pro Chriſto certarunt, καὶ εἰς τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν. Quod Ruffinus non incommode reddidit: Vt ſequentium animi, ad præceſſorũ viam inſignibus exemplis ſuſcitentur.

Epiſtola Eccleſiæ Smirnẽſis.

Sed in orationibus Eccleſiæ, etiam martyrum mentio facta fuit. Audi vero, quomodo & illud Smirnenſis Eccleſia explicet: Martyres, inquit, propter inſuperabilem erga regem & præceptorem ſuum beneuolentiam diligimus, tanquam diſcipulos Domini, & imitatores: & optamus, nos illorum conſortes fieri. Græce valde ſignificanter hoc dicitur: ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι. Ita enim Paulus dicit, Philippẽſes eſſe conſortes ſuos in gratia: Ruffinus relatiuum ὧν, interpretatur de fide, charitate, & perſeuerantia martyrum. Orauit igitur Eccleſia, vt in vita æterna conſors & ſocia aliquando fieret martyrum, vtq; in hac vita illarum virtutum, quas in martyribus celebrabat, conſors redderetur, acceptis ex munificentia Dei ſimilibus virtutibus. Hoc teſtimonium veteris Eccleſiæ, de memoriis & veneratione martyrum, circa annum Domini 160. diligenter obſeruetur. Vtrunq; enim oſtendit, & explicationem veræ ſententiæ, & refutationem eorum, quæ falſo ipſis tribuebantur de cultu martyrum: Apud Dionyſium, ex tabulis recitantur nomina eorum, qui in Chriſto dormierunt. Sed Dionyſius rationem reddit, illud fieri non vel ob implorandum ipſorum patrocinium, vel ob purgatorium: ſed vt præſentes ad ipſorum imitationem vocentur: vtq; prædicentur iam vere viuere, vt qui ex morte in vitam vere diuinam iam trãſlati ſint: & ita ſignificetur, mortuos in Chriſto adſcriptos eſſe in memoria Dei.

Memoria Martyrum in veteri Eccleſia.

Iulianus Chriſtianis apud Cyrillum, li. 6. obiicit: Colitis homines miſeros, vſos lege dura quadam, & aſpera. Cyrillus reſpondet: Martyres neq; Deos eſſe dicimus, neq; adorare conſueuimus: ſed laudamus eos ſummis honoribus, quod pro veritate certarint, & fidei ſinceritatem ſeruarint. Et poſtea dicit ſimile eſſe, ſicut apud Græcorum vetuſtiſſimos, ij qui in Marathone ceciderant, anniuerſariis laudibus coronabantur, cum apud eorum ſepulchra conuenirent. Hoc Lector obſeruet, vnde conſuetudo de anniuerſaria martyrum memoria, quę nullum expreſſum in ſpecie, Scripturæ vel teſtimoniũ vel exemplum habet, originem traxerit.

Iulianus.

Fauſtus Manichæus Auguſtino obiicit lib. 20. c. 21. Idola vertiſtis in martyres, quos votis ſimilibus colitis: defunctorum vmbras vino placatis, & dapibus. Atqui vota gentilium ad idola, qualia fuerint, non ignotum eſt. Auguſtinus enim opiniones illas ita deſcribit, de Ciuitate Dei, li. 8. cap. 20. dæmones medios inter Deos & homines agere: & illa mediante hominibus apud Deos neceſſarios eſſe, c. 13. Atque ideo donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli, ca. 17. vt preces hominum ad Deos perferant, & inde ad homines conceſſa & impetrata quæ poſcunt referãt & apportent, ca. 18. Quibus igitur perſuaderi non potuit, eſſe Deos, ipſis perſuaſum fuit, eſſe inter Deos & homines internuncios, & beneficiorum impetratores, atq; ideo non omnino indignos honore diuino. Hæc ideo ex Auguſtino aſcripſi, vt propoſita diſputatio eo rectius intelligi, atq; eo facilius commentum illud Apulei, ad Põtificiorum figmenta de patrociniis Sanctorum conferri poſſit. Num igitur Auguſtinus in memoriis martyrum, illa quę Fauſtus obiicit, agnoſcit, quod ſcilicet ſimilibus votis à Chriſtianis colãtur martyres, ſicut Idola à gentibus? Nihil vero minus. Nam ca. 27. li. 8. de Ciuitate, dicit: Nos martyribus non conſtituimus templa, ſacerdotia, ſacra & ſacrificia. Atqui hoc in Papatu & factum eſt, & adhuc defenditur. Sed quare, qua intẽtione, & quo fine veteres, apud memorias martyrum celebrarunt actionem cœnæ Dominicæ? Reſpondet Auguſtinus: Vt ea celebritate, & Deo vero de ipſorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Num vero ad hæc conſequenda ſancti inuocabantur? Nequaquam, inquit Auguſtinus: ſed inuocatur in auxilium eodem Deo vero, qui

Fauſtus Manichæus aduerſus Auguſtinum.

…pſi…

Auguſtinus ad obiectionẽ Fauſti.

qui ipſos & homines & martyres fecit, & ſanctis Angelis cœleſti honore ſociauit. Sed tamen nomina martyrum in ſynaxi recitabantur: ergo fuit tūc inuocatio? Reſpondet Auguſtinus li. 22. cap. 10. Martyres ad ſacrificium cœnæ, ſicut homines Dei, qui mundum in eius confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur, non tamen à Sacerdote qui ſacrificat, inuocantur. Contra Fauſtum lib. 20. ca. 21. Offertur Deo apud memorias martyrum, vt ex ipſorum locorū admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus. Hactenus Auguſtinus antiquitatis ſententiā, Scripturæ conſentaneam recte recitat. Non tamen nego, progreſſu temporis, Auguſtini præſertim ætate, peregrinas & vitioſas opiniones cœpiſſe memoriis martyrum affingi. Quia enim ad memorias martyrum, quædam miracula edebantur, quæ ſine dubio Deus ipſe edebat, non alio conſilio, quam 4. Regum 13. vt ſcilicet teſtaretur, doctrinam illam, in cuius confeſſione martyres vitam profudiſſent, veram & diuinam eſſe, vtque miraculis illis, homines ad amplectendam & confitendam doctrinam illam inuitarentur & confirmarentur. Homines hæc non conſiderantes, cœperunt de ſingularibus martyrum, pro ſuis cultoribus, interceſſionibus, de meritis & operationibus martyrum diſputare. Vt de Ciuit. li. 8. ca. 27. Quidam epulas ad monumenta martyrum deferebant, & credebant eos ibi ſanctificari per merita martyrum. Sed hoc Auguſtinus dicit à melioribus Chriſtianis non fieri, & in infirmioribus tolerari.

Auguſtinus de martyribus. Cœptum vero etiam fuit Auguſtini tempore diſputari, de orationibus, meritis, operationibus, & adiumentis martyrum mortuorum, propter miracula, quæ fiebant ad memorias martyrum. Sed illa relicta tūc fuerunt in medio, tanquam opinio nec vera, nec certa. Vt li. 22. de Ciuit. ca. 10. inquit: Faciunt hæc martyres, vel potius Deus, vel orantibus vel cooperantibus illis, vt fides confirmetur, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum habere nobiſcum credamus. Et cap. 19. Siue Deus ipſe per ſeipſum hoc operetur, ſiue per ſuos miniſtros, ſiue quędam faciat etiam per martyrum ſpiritus, ſiue omnia iſta per Angelos operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrātibus, non etiam operantibus fiant: ſiue alia ſiane iſtis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus poſſunt, &c. Idem de cura pro mortuis, ca. 16. An Martyres ipſi præſentes ſint, quando ad memorias ipſorum miracula fiunt: an vero Deus per miniſteria Angelorum opituletur, & martyres generaliter orantes audiat: res hæc altior eſt, quam vt à me poſſit attingi, & abſtruſior, quam vt à me valeat perſcrutari. Ita Origenes in 2. ad Rom. An ſancti qui cum Chriſto ſunt, aliquid pro nobis agant & laborent ad ſimilitudinem Angelorum, qui ſalutis noſtrę miniſteria procurant: habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec chartulæ committenda myſteria. Ita primum ſine aſſeuerationibus diſputari cœperunt illæ opiniones.

Hieronymus. Hieronymus vero in contentione aduerſus Vigilantium, audacius aliquid de hac quæſtione, ſed ſine Scripturæ & antiquitatis veris teſtimoniis aſſeuerauit. *Baſilius. Nazianzenus.* Baſilius & Nazianzenus declamatoriis ſuis apoſtrophis, non exiguam fecerūt inclinationem. *Auguſtinus.* Auguſtinus etiam opinionibus illis, licet eas in dubio relinqueret, aliquid tamē cœpit tribuere: vt de Ciuit. libr. 22. cap. 9. dicit, martyres talia à Domino impetrare poſſe, & pro patientia etiam habere potentiam. Item contra Fauſtum, lib. 20. cap. 21. Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atq; orationibus adiuuetur. Quod de imitatione dicit, illud ex ſententia veterum dicit. Alterum de conſociatione meritorum, non eſt illud quod Pontificij tradunt, ſanctorum merita applicari aliis, ſed merita Patres vocant ipſa bona opera, & virtutes Sanctorum, quibus Deus reddit præmia. Vt igitur in ſimilibus virtutibus, & in virtutum coronis, ſocij Sanctorum efficiamur, ad hoc dicit prodeſſe celebrationem certaminum, & victoriarum martyrum, ſed inuocato in auxilium, & adiuuante vero Deo, qui ipſos fecit martyres. Hæc enim ſunt Auguſtini verba. Et qualem conſociationem intelligat, inde colligi poteſt, quod 8. de Ciuitate dicit, Deum martyres Angelis cœleſti honore ſociaſſe. Et hoc loco dicit, nos martyrum meritis, hoc eſt, virtutibus conſociandos eſſe. Et hæc phraſis de conſociatione, plane reddit illam ſententiam, quæ extat in Epiſtola Eccleſiæ Smirnenſis, vt ſcilicet oporteat nos fieri *συγκοινωνοὺς*, martyrum conſortes & ſocios.

Poſtremum vero apud Auguſtinum de adiumento orationum, ortum eſt ex illa opinione, quam Auguſtinus in dubio reliquit, ſicut iam dictum eſt.

Poſteriorís vero temporibus, fabricatus eſt inde articulus fidei, de patrociniis, meritis, interceſſionibus, auxiliis, adiumentis & beneficiis ſanctorum: de quo ſi quis vel parum ambigat ſaltem, ſtatim anathemati ſubiicitur: ſicut quintus Canon oſtendit. Et quidem (quod horrendum eſt) ipſa actio cœnæ Dominicæ eo detorquetur. Sed ex Scriptura oſtendi non poteſt, cœnam Dominicam in hunc vſum à Chriſto eſſe inſtitutam, imo prophanatio eſt, pugnans cum inſtitutione cœnæ, ſicut ſupra demonſtratum eſt. Quod ad antiquitatis exempla & teſtimonia attinet, oſtendimus, quæ fuerit ſententia vetuſtiſſimæ & purioris antiquitatis, & quomodo poſtea progreſſu temporis irrepſerint aliæ opiniones, quæ in medio tamen, ſeu potius in dubio relictæ fuerunt, donec tandem ſub regno Pontificio ſtabilitæ, in eam prophanationem Cœnæ Dominicæ & cultus diuini exierunt, quę omnium piorum querelis iam deploratur. Cumq; æquum eſſet, vt ad ipſos primos fontes, iuxta Cypriani conſilium hæc reducerentur, ſicut Auguſtinus inquit: Tridentini Patres, ſimpliciter præciſa omni ſpe emendationis, Miſſas de ſanctis, cum annexis ipſis oneris ſuperſtitionum, ſub anathematis intermi natione ſtabiliunt. Sed de inuocatione Sanctorum, peculiaris poſtea locus erit. Nunc de memoriis martyrum, qua illas ratione vetus Eccleſia celebrarit, quædam annotanda fuerunt. Ad illa enim exempla non obſcure alludit 5. hoc capitulum, cum tamen Pontificia memoria ſanctorum, nihil commune habeat cum veterum memoriis. Illi enim publica prædicatione proponebant & celebrabant certamina & victorias martyrum, ad imitationem. Pontificij vero tacito murmure ſomniant verius quam celebrant memoriam ſanctorum, & tamen huic dormiturienti ſpeculationi, tribuunt ea quæ ſupra diximus. Hæc vero prorſus ignota ſunt antiquitati. *Memoria Martyrum Pontificiæ Eccleſiæ.*

DE CANONE MISSÆ.

CAPVT IIII.

ET cum ſancta ſancte adminiſtrari conueniat, ſitque hoc omnium ſanctiſſimum ſacrificium: Eccleſia catholica vt digne reuerenterque offerretur ac perciperetur, ſacrum Canonem multis ante ſeculis inſtituit, ita ab omni errore purum, vt nihil in eo contineatur, quod non maxime ſanctitatem & pietatem quandam redoleat, menteſque offerentium in Deum erigat. Is enim conſtat, cum ex ipſis Domini verbis, tum & Apoſtolorum traditionibus, ac ſanctorum quoque Pontificum pijs inſtitutionibus.

CANON VI.

Si quis dixerit, Canonem Miſſæ errores continere, ideoq; abrogandum, anathema ſit.

EXAMEN.

Neruus, imo ſubſtantia, & quaſi anima Pontificij ſacrificij, eſt Canon Miſſæ, ideo de eo retinendo multo magis laborant, quam de ipſo ſacræ Scripturæ Canone, quem intermixtis alijs non Canonicis libris, vitiare non verentur. Vt autem maior eſſet apud omnes Canonis iſtius autoritas, ſparſa fuit per Pontificios perſuaſio, eſſe traditionem Chriſti & Apoſtolorum: licet ex Scriptura hoc oſtendi non poſſit. Ita reſpondet Innocentius de celebratione Miſſarum, capit. Cum Marthæ. Eccius ex Iſiodoro citat ordinem Miſſæ, ſicut nunc in Eccleſia Pontificia celebratur, primum à ſancto Petro ita eſſe conſtitutum. Decretum de Conſecratione diſtinct. 1. fingit Iacobum fratrem Domini, edidiſſe celebrationem illam Miſſæ, ſicut nūc vſitata eſt apud Pontificios. Et hæc perſuaſio quoſdam inter Scholaſticos Scriptores, ita dementauit, vt verba inſtitutionis contenderent potius ita eſſe legenda, ſicut in Canone Miſſæ poſita ſunt, quam ſicut apud Euangeliſtas & Paulum deſcripta extant.

Pontificiorū commentum de Canone Miſſæ.

Tempore Beſſarionis, acris fuit diſputatio: Ad Conſecrationem Euchariſtiæ, æquè neceſſaria eſſe verba Canonis, ac verba inſtitutionis. Cumque in Canone illo multa ſint, in quorum commoda interpretatione, multi ſcriptores nequicquam laborarint. Circius Polonus dicit, omnes expoſitiones Canonis eſſe ineptas, nō enim quærendam eſſe interpretationem Canonis, ſed quia ſit myſterium, à Chriſto & Apoſtolis traditum, ideo non intelligendum, ſed adorandum eſſe. Sed primo ex Scriptura doceri, nulla vel ratione vel ſpecie poteſt, Canonicam illam precem, quæ Pontificiis vſitata eſt, vel à Chriſto vſurpatam, vel ab Apoſtolis traditam. Deinde ipſi ſcriptores Pontificij, ſicut ſupra oſtendimus, aperte tradūt, ſine Canone illo, ad ſolam tantummodo Dominicam orationem, Apoſtolos per verba inſtitutionis, conſecraſſe oblationis hoſtiam.

Circius Polonus de Canone.

Et extant multa Scriptorum teſtimonia, quod Canon ille à Romanis Pontificibus fruſtulatim, ſeu per partes compoſitus, & intra ſexcētos à Chriſto nato annos, vix abſolutus ſit. Quartum igitur hoc Tridentinum Capitulum non audet ſimpliciter aſſerere, Canonem Miſſæ à Chriſto & Apoſtolis compoſitum, ſed ait: Eccleſiam Catholicam Canonem illum inſtituiſſe. Ne tamen exiſtimetur prorſus humana eſſe traditio, mox addunt, Canonem conſtare ex ipſis Domini verbis, ex Apoſtolorum traditionibus, & ex Pontificum inſtitutionibus. Secernantur itaque illa, quæ in Canone ſunt Chriſti & Apoſtolorum, vt agnoſci poſſit, quæ ſint Pontificum inſtitutiones.

Verba autem inſtitutionis Cœnæ ſunt Chriſti. Et iuxta Gregorium, Apoſtolica traditio eſt orationem Dominicam in celebratione Cœnæ recitare. Exceptis igitur verbis inſtitutionis Cœnæ, & oratione Dominica, Canon Miſſæ totus quantus eſt, humanum inuentum, & humana compoſitio eſt (ſiue vt Tridentini loquuntur) Canon Miſſæ Romanorum Pontificum inſtitutio eſt.

Sed addunt, Canonem illum multis ante ſeculis ab Eccleſia inſtitutum eſſe, illa autem tam multa ſecula non numerant. Conſtat enim, ſicut poſtea oſtendemus, compoſitionem illam Canonis, quæ nunc apud Pontificios vſitata eſt, quingentis annis & amplius poſt Chriſtum, nondum extitiſſe in Eccleſia.

De autore etiam, ſeu conſarcinatore potius, nō ſatis conſtat. Quidam compoſitionem illam Canonis, Damaſo tribuunt, circa annum Domini 370. alij Leoni, circa annum Domini 450. pleriq; Gelaſio, circa annum 490. vt à Romanenſi ſede aliquid mutuetur autoritatis. Sed Gregorius li. 7. Epiſt. 63. loquens de compoſitore Canonis, ſine dubio non omiſiſſet, ſi is Romanus aliquis Pontifex fuiſſet, ſed inquit: Precem illā Scholaſticus compoſuit. Scholaſtici vero huius, nec Euſebius, nec Hieronymus, nec Sophronius meminerunt, imo ne Gennadius quidem, qui circa annum Domini 500. catalogum ſcriptorum Eccleſiaſticorum pertexuit.

De authore Canonis.

Gregorij igitur ætate, circa annum Domini 590. vel paulo ante, vixit conſarcinator ille Canonis. Nā Gregorij tempore, appellatio Scholaſtici, multis fuit proprium nomen, ſicut Grammatici loquuntur. Ita Iudex quidam in Campania, li. 2. Epiſt. 54. Et defenſor Eccleſiæ, libr. 9. Epiſt. 14. habent nomen Scholaſtici. Et tamen ne illa quidem Scholaſtici compoſitio, in Pontificia Eccleſia prorſus ſeruatur. Gregorium enim poſtea particulas quaſdam, quæ nunc in Canone leguntur, addidiſſe, ex hiſtoriis notum eſt.

Innocentius igitur diſputans de authore Canonis, nunc Gelaſio, nūc Scholaſtico, tandem inquit: nec ab vno authore, nec vno tempore, ſed particulatim à multis autoribus & variis temporibus compoſitum eſſe Canonem. Ita centonum inſtar, à multis authoribus, & variis temporibus conſutum eſt infelix illud corpus Pontificij Canonis. Alexander primus circa annum Domini 110. addidit in Canone: Qui pridie quam pateretur. Siritius circa annū Domini 380. ordinauit in Canone: Communicantes, & memoriam venerantes. Leo primus circa annum Domini 450. inſtituit illam partem Canonis: Hanc igitur oblationem Gregorius Magnus circa annum 590. addidit: Dies noſtros in pace, &c. Item: quam oblationem, &c.

Innocentius de compilatore Canonis.

Fumi igitur & nugæ ſunt, quod de antiquitate inſtituti & compoſiti Canonis, Tridentini Patres fabulantur. Sed opponunt: Non hoc potiſſimum quæri, à quo authore & quo tempore Canonica illa precatio in vnum corpus, & in formam illam, quæ nunc vulgata & vſitata eſt, compacta ſit, cum oſtendi poſſit, eam ſumptam & collectam eſſe ex Iuſtino, Dionyſio, Baſilio, Chryſoſtomo, Auguſtino & Ambroſio, apud quos & ſententiæ, & verba Canonis leguntur. Sed & hæc gloriatio vana & falſa eſt. Et vtile eſt, ſcire antiquitatis hiſtoriam de precibus, quæ vſitata fuerunt in liturgiis, ſiue in celebratione cœnæ Dominicæ. Inde enim multa iudicari poſſunt ex collatione, & de Pontificio Canone, & qua libertate, ratio talium precum ad analogiam fidei, in noſtris Eccleſiis recte inſtituta ſit.

Obiectio.

Iuſti-

Iuſtinus igitur Apologia 2. dicit, poſt lectionem & interpretationem Scripturæ, omnes conſurgere ad orationem, & finitis illis precibus, afferri præpoſito panem & vinum, vt actionem cœnæ Dominicæ inchoet. Et in illa actione meminit laudis, glorificationis, precum & gratiarum actionis, quibus perfectis, populus ἐπευφημεῖ, dicens, Amen. Poſt communionẽ, inquit, commonefacimus nos inuicem de dilectione, & coniunctione fraterna, & contribuimus eleemoſynas, quib. egentibus ſubuenitur. Et ſuper illis, quæ ita offeruntur, benedicimus patrem factorem omniũ, per filiũ & Spiritum ſanctũ.

Irenæus.

Apud Irenæum lib. 4. illæ oblationes pro pauperibus, cum gratiarum actione ſuper illa dona, præcedunt actionem cœnæ Dominicæ: ex illis enim muneribus, de primitiis frugum ſumitur, quod per verba Chriſti accipit vocationem, vt ſit corpus & ſanguis Chriſti.

Dionyſius.

Apud Dionyſium fiunt precationes & lectiones ſacrorum librorum, & egredi iubentur catechumeni, energumeni, & pœnitentes. Poſtea proponitur panis & calix, & perficitur ἱερὰ εὐχή, ſacra precatio: poſt quam ſequitur communio, quæ definit in gratiarum actionem.

Auguſtinus.

Auguſtinus Epiſt. 59. ad Paulinum, explicans illud Pauli 1. Timo. 2. de precationibus, orationibus, interpellationibus, & gratiarum actionibus, dicit, in celebratione Sacramentorum fieri precationes, antequã illud quod eſt in menſa Domini, incipiat benedici: deinde fieri orationes cum illud benedicitur, ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur & præparatur: Interpellationes vero fieri, cum ante communionem populo benedicitur, & poſt communionem, dicit omnia concludi gratiarum actione. Chryſoſtomus homilia 18. in 2. ad Corinth. Primum fiunt communes preces à Sacerdote & populo. Secundo, poſt excluſos illos, qui non poſſunt intereſſe myſteriis, alia facienda eſt oratio. Tertio, pax communicandis dicitur. Quarto, concluditur gratiarum actione.

Conſuetudo in veterum Liturgiis.

In veterum igitur liturgiis, I. factæ fuerunt preces, priuſquam illud quod in menſa Domini eſt, inciperet benedici. II. In ipſa benedictione, ſanctificatione, & præparatione panis & calicis Dominici habuerunt preces quaſdam. III. Et poſt ſanctificationẽ, ante communionẽ data fuit benedictio ſeu pax populo cõmunicaturo. IIII. Poſt communionem tota actio concluſa fuit gratiarum actione.

Sed iam quæſtio eſt, quod fuerit argumentum, & quæ materia illarum precum, hæc enim obſeruatio proprie pertinet ad hanc controuerſiam. Illud vero ex veterum ſcriptis nõ obſcure colligi poteſt.

Chryſoſtom.

Argumentorum enim precationum, quæ poſt interpretationem Scripturæ, ante benedictionẽ Euchariſtiæ fiebant, Chryſoſtomus luculenter explicat, 1. Tim. 2. vbi dicit, in obſequio quotidiano oblationis Sacramentorum, fieri ab Eccleſia obſecrationes & gratiarum actiones, non pro fidelibus ſolum, ſed etiam infidelibus, pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate politi ſunt, vt illarum præſidio defenſi, tranquillam vitam agamus in pietate & caſtitate, ipſosq; facit ad agnitionem veritatis venire. Item, Referimus Deo gratias, pro felicibus omniũ ſucceſſibus, quod ſolem ſuum oriri faciat, & pluat ſuper iuſtos & iniuſtos. Item, Præcipue egimus gratias pro his, qui nobis iniunguntur, & pro beneficiis Dei, quæ nobis & illis contigerunt, & quotidie cõtingunt, ſiue clam, ſiue manifeſte proueniant, ſiue læta ſint, ſiue triſtia. Idem homilia 26. in Matth. Altari ſacerdos aſſiſtens, iubet nos Deo offerre gratias, pro vniuerſo terrarũ orbe, pro abſentibus, atque præſentibus, pro iis, qui ante nos fuerunt, & qui poſtea futuri ſint.

Homilia 18. in 2. ad Cor. In precibus videre eſt quis populum ſimul cum ſacerdote offerre, pro energumenis & pro pœnitentibus. Et idem confirmat Tertullianus in Apologetico: Oramus pro Imperatoribus, pro miniſtris eorũ, pro ſtatu ſeculi, pro rerum quiete, pro mora finis, &c. Ita Ambroſius de Conſecrat. 2. cap. Panis eſt, per reliqua omnia, quæ in ſuperioribus ante conſecrationẽ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Et Auguſtini ſententia ca. Vtrũ, dicit: Reliqua omnia quæ ante conſecrationem Sacerdos dicit, nihil aliud quam laudes & gratiarum actiones ſunt, aut certe obſecrationes & petitiones fidelium.

Hoc igitur fuit argumentum, & hæc materia precationum, ante ſanctificationem Euchariſtiæ. Et huc pertinẽt etiã illæ preces, quibus ſuper munera à fidelibus oblata benedicebatur pater, per Filium & Spiritum ſanctum, ſicut Iuſtinus inquit, & orabatur, vt Deus vellet munera illa populi ſui accepta habere, ſanctificare, & benedicere, ſicut multæ ſecretæ, quæ ita vocantur, hoc teſtantur.

Iuſtinus de precibus in benedictione Euchariſtiæ.

Quod vero argumentũ fuerit ſacræ precis, ſicut Dionyſius illã vocat, in ipſa benedictione & præparatione Euchariſtiæ, Iuſtinus ita notat: Præpoſitus accipiens panem & vinum, laudem & gloriam Patri in nomine Filij & Spiritus ſancti tribuit: & diu gratias agit, quod Chriſtus dignos nos iudicarit & fecerit, quibus inſtitueret hæc myſteria. Hoc enim volũt Iuſtini verba: ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ᾽ αὐτοῦ.

Dionyſius argumentum ſacræ precis, in ipſa ſanctificatione Sacramẽti ita deſcribit: Sacerdos ſtans ad altare, celebrat diuinas operationes Ieſu, pro ſalute generis humani, quas beneplacito patris in Spiritu ſancto, iuxta Scripturas perfecit. Deinde procedit ad ſymbolicam adminiſtrationẽ: vbi prius per apologiam excuſans ſe, quod auſit ſacram illarum adminiſtrationem aggredi, exclamat: Tu dixiſti, Hoc facite in mei commemorationem. Poſtea petit, vt idoneus fiat ad ſacram hanc adminiſtrationem qua Chriſtum Deum imitari debet, perficiendam, hoc enim vocat ἱερουργίαν θεομίμητον, vtque ſanctè poſſit diſtribuere, & vt illi, qui participaturi ſunt, vt ſanctos decet, participent. Ibi vero Patres, multa de vſu & fructu cõmunionis cœnæ Dominicæ concionati ſunt, quod ibi diſpenſetur ſumentibus victima, quæ eſt ſatisfactio pro peccatis noſtris, & precium redemptionis. Cyrillus dicit fieri annunciationem incarnationis, mortis, reſurrectionis, & aſcenſionis Chriſti, cuius pulcherrima extat formula in Liturgia Baſilij. Et qualis ibi gratiarum actio de myſterio redemptionis celebrata fuerit, oſtendit Chryſoſt. homilia 16. in Matthæum. In hac vero ſacra prece, præcipua fuit recitatio verborum inſtitutionis, ſicut teſtatur Ambroſius de Sacramentis lib. 4. Et hanc orationem dicit Auguſtinus ad Paulinum, omnem ferme Eccleſiam concludere oratione Dominica.

Cyrillus.

Chryſoſtom.

Porro in illa ſacra prece oblatũ etiam Deo fuit, ſicut Auguſtinus inquit, votum noſtrum, quo nos vouemus in Chriſto eſſe manſuros, vtiq; in compage corporis Chriſti: multi enim vnum corpus ſumus in Chriſto: Atq; hoc modo tunc ad ſignifican-

dam communionem ſanctorum, recitabantur nomina Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorũ, Martyrum, Sanctorum, & eorum qui pie in Chriſto obdormierant, ſicut in præcedenti capitulo explicauimus.

Ad hãc precem pertinet etiam benedictio & pax data cõmunicaturis, vt ſcilicet apti ſint ſacris myſterijs Chriſti, & digne cõmunicare poſſint. Auguſtinus dicit: Antiſtites tunc velut aduocati, ſuſceptos ſuos miſericordiſſimæ offerunt poteſtati.

Hoc fuiſſe argumentum, & hanc materiam ſacræ precis, cum illud quod in menſa Domini eſt benedicitur, ſanctificatur, & ad diſtribuendum præparatur & comminuitur, ex deſcriptionibus quæ apud veteres extant, certum eſt. Illas vero preces fuiſſe populo cum ſacerdote communes, teſtatur Chryſoſtomus homilia 18. in 2. ad Corint. His vero peractis, inquit Auguſtinus, & participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit. Eius vero argumentum fuit, ſicut Thomas notauit, quod populus exultauit pro ſumptione myſterij, & ſacerdos per orationem gratias Deo obtulit. Et hoc inde ſumptum eſt, quia & Chriſtus hymnum cecinit, poſt datam diſcipulis communionem, ſicut annotat Chryſoſtomus homil. 83. in Matthæum.

Hactenus monſtrauimus, quis ordo fuerit, quod argumentũ, & quæ materia ſacrarum precum, apud veteres in liturgiis. Quæ obſeruatio poſtea proderit ad examen Pontificij Canonis. Non autem conceptis verbis præſcripta fuit vna quædã certa forma harũ precum, ad quã ſub peccati mortalis periculo omnes Eccleſiæ alligatæ eſſent, ſed liberum fuit, vti quacunq; forma, modo analoga eſſet fidei. Ita tempore Auguſtini, in Concilio Aphricano, capite 70, & in Mileuitano, cap. 12. de precibus ſeu orationib. Miſſæ ſtatuitur, vt prius cum prudentioribus conferantur, ne aliæ dicantur, quam quæ à prudentioribus tractatæ, vel in Synodo comprobatæ ſint, ne forte aliquid contra fidem ſit compoſitum. Ita Græci aliam formam huiuſmodi precum habuerunt in Eccleſia Dionyſij, aliam in Baſilij, aliam in Chryſoſtomi. Apud Latinos aliã formam habuit Ambroſius, aliã Iſidorus, aliam Gregorius. Et tamen cum Auguſtinus Gregorio proponeret quæſtionem, quod alia conſuetudo Miſſarum in Romana Eccleſia, alia in Gallicanis Eccleſiis teneretur: Gregorius non vult ad illam ſuam formam precum, omnes Eccleſias alligatas eſſe, ſed reſpondet: In quacunq; Eccleſia inueneris, quod plus poſſit Deo placere, ſolicitè eligas. Fit itaq; præter & contra antiquitatis ſententiam, quod ad recitationẽ Pontificij Canonis, tanquam neceſſariã, Eccleſias ita volunt cogere, quaſi ſine illo Canone non poſſit fieri conſecratio, & cõmunio Euchariſtiæ. Et iniuſte damnantur noſtræ Eccleſiæ, quod in celebratione cœnæ Dominicæ, libere ſicut veteres fecerunt, vtũtur formulis precationũ, quæ & ſunt analogæ fidei, & pro ratione noſtrorũ temporum, ad ædificationem Eccleſiæ faciunt: in quibus tamen ſubſtantialia, quæ in veterum precationibus vſitata fuerunt, comprehenduntur.

Concilium Aphricanũ & Mileuitanũ, de precibus Miſſæ.

Vt autem ad Pontificium Canonem redeamus, falſum eſt quod dicũt, eius verba & ſententiam extare in Iuſtino, Dionyſio, & Auguſtino ad Paulinũ. Sed inquiunt: In Baſilij & Chryſoſtomi Miſſa, pleraq; quæ in Latino Canone ſunt, inueniuntur. Ego vero, vt non negarim, Baſilium & Chryſoſtomum ſuis Eccleſiis compoſuiſſe formam aliquam taliũ precum: ita affirmo probari non poſſe, Miſſas illas, quæ Baſilij & Chryſoſtomi titulo circumferuntur, ab illis authoribus eo modo, ſicut nunc habentur, conſcriptas eſſe: magna enim, & valde diſſentiens eſt exemplarium varietas. Vt in Baſilij Miſſa, vetus tranſlatio cum Græco exemplari, & noua verſione non conuenit: & liturgia qua Syri titulo Baſilij vtũtur, nec cum veteri, nec cum noua tranſlatione conuenit. Ita in Chryſoſtomi Miſſa, magna diuerſitas eſt exemplarium, Leonis Tuſci, Eraſmi & Pelargi, qui affirmat ſuum exemplar, nec cum Tuſci, nec cum Eraſmi exemplari per omnia conueniſſe: & addit, ſe Romæ in Rota vidiſſe aliud exẽplar, quod adhuc ab omnibus variet. Non igitur genuina, ſyncera & certa ſunt omnia, quæ titulo Baſilij & Chryſoſtomi, in liturgiis ipſorum nũc legimus, ſed multa in illis ſunt variata, transformata & aſſuta, quod vel inde colligitur, quod ibi in commemoratione Sanctorum, etiam Baſilij & Chryſoſtomi nomen legitur; quod ſine dubio ab ipſis autoribus ita nõ eſt ſcriptum. Ex iis igitur, quæ dubia & incerta ſunt, res tanta, de qua in hac cõtrouerſia agitur, definiri nec poteſt, nec debet. Ambroſius 1. Tim. 2. vocat regulã Eccleſiaſticam, qua inquit Sacerdotes noſtri vtuntur, vt pro omnibus ſupplicent. Quale vero illud ſit, iam ex Auguſtino & Chryſoſtomo oſtendimus. In libro de Sacramentis 4. ca. 5. & 6. extant quædam verba, quæ in Latino Canone nunc legimus. Sed nec de illis libris certo cõſtat, quod ſint Ambroſij, & alia ratione ibi ponuntur verba, quam Pontificius Canon ea accommodat ad ſuum propitiatorium ſacrificium, ſicut mox oſtendemus.

Gloriatio Põtificiorum de antiquitate Canonis.

Hæc ideo commemoraui, vt oſtenderem vanam eſſe gloriationem de antiquitate, autoritate & certitudine Pontificij Canonis. Nõ enim ſequitur: Veteribus vſitatæ fuerunt ſingulares quædam preces in liturgiis: ergo illa ipſa plane forma precum fuit, quæ nunc extat in Pontificio Canone, vel: Quædã verba Canonis reperiuntur apud veteres, ergo totus Pontificius Canon ita ſicut nunc extat, vetuſtiſſimos Patres autores habet. Et quid opus eſt pluribus? Ipſi Pontificij ſcriptores annotant, quæ ſententiæ Canonis non ex quibus Patribus ſumptæ, ſed à quibus Romanis Pontificibus inuentæ & inſtitutæ ſint. Tridentinum etiam capitulum dicit, Canonem exceptis verbis inſtitutionis & oratione Dominica, conſtare ex Pontificum inſtitutionibus. Et iudico hoc ideo poſitum eſſe in Tridentino decreto, vt oſtenderent ſe non probare diſputationes, quæ contendunt Canonem Miſſæ, non à Romanis Pontificibus, ſed ex ſcriptis Patrum ſcriptum & collectum eſſe.

Sed largiamur ſane hoc, particulas quaſdã Pontificij Canonis, habere cognationẽ cum Canone, vel Baſilij, vel Chryſoſtomi, vel Ambroſij, vel Auguſtini: non enim ſtatim inde conficietur, totũ ſyſtema Pontificij Canonis propterea pium & ſalutare eſſe. Nam & alia multa aſſuta ſunt, & quæ cum veterum precibus cognationẽ habent, in alium plane ſenſum & vſum transformata ſunt, ſicut mox oſtendemus: vt ita infelix compoſitio Põtificij Canonis, conſuta ſit ex integro corrupto, & ex malis corruptis. Quando igitur audieris Pontificium aliquem vociferantem: Quidni pius & ſalutaris ſit totus noſter Canon, cum eius ſententiæ quædam, totidem ferme verbis, in Patribus quibuſdam leguntur? Opponito elegantiſſimam ſimilitudinem Irenæi, qua libro 1. cap. 1. aduerſus illos vtitur, qui ſcripturæ quaſdam ſententias excerpebant, & commen-

An Canon Miſſæ ſit orthodoxus.

Elegans ſimilitudo Irenæi.

tis

tis ſuis, ne ſine teſte eſſe viderentur, accommodabant. Idem enim dicit eſſe, ac ſi quis imaginem regis, ex gemmis precioſis à ſapiente artifice fabricatam ſoluat, & materiam aliter componat, vt fiat inde imago canis vel vulpis, & póſtea gloriaretur, eſſe pulchram imaginem regis, quia illa materia ſit. Vel qui ex variis Homeri verſibus cẽtones conſuunt, ſi illi gloriari vellent, eſſe diuinum Homeri poema.

Quia vero Tridentinum capitulũ decernit, Canonem Miſſæ ab omni prorſus errore ita eſſe purum, vt anathema denuncient, ſi quis dixerit, ipſum errores continere, non ſane prolixã inſtituemus tractationem, ſed breuiter & ordine per capita tantum recitabimus, & tanquam in tabella ſpectandum proponemus, quos errores & quæ vitia Pontificius Canon contineat, monſtrata antitheſi quomodo ea, quæ in precationibus veterum pie vſurpata fuerunt, impie nunc in Canone transformentur ad iteratum ſacrificiũ Chriſti pro peccatis.

Explicatio errorum, qui continentur in Canone.

I. Olim ſuper munera fidelium, quæ ad aram pro pauperibus offerebãtur, ſicut ſupra oſtẽſum eſt, dicebatur talis oratio: Supplices petimus vt accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc ſacrificia. Iam vero collapſa & abolita illa conſuetudine, accommodantur hæc verba ad hiſtrionicum Pontificiæ Miſſæ ſacrificium cuius deſcriptio ex Eccio ſupra poſita eſt. Et illud etiam ante conſecrationẽ Canon dicit, ſe offerre Deo pro Eccleſia: & per illud ſpondet fore, vt Deus Eccleſiam ſuam regat, pacificet, cuſtodiat. Hæc omnia vero tribuuntur repræſentationi nudi & ſimplicis panis, quia longe ante conſecrationem hæc dicuntur. Tam multa monſtra abominationum, ipſum principium Canonis, ſicut nunc à Pontificiis vſurpatur, complectitur.

II. Quod in Canone ſequitur: Offerimus tibi hoc ſacrificium laudis, pro redemptione animarum; pro ſpe ſalutis, manifeſtum eſt ex ipſis verbis, quod de ſpirituali ſacrificio laudis, glorificationis, & gratiarum actionis, olim hæc verba dicta fuerint. Nam ſicut antea ex Dionyſio & Chryſoſtomo oſtendimus, celebrabatur in Liturgia gratiarum actio, pro beneficio redemptionis a Chriſto nobis præſtito, vnde habemus ſpem ſalutis. Et talis celebratio iuxta ſcripturam recte vocari potest ſacrificium laudis, pro redemptione animarum, facta ſcilicet per Chriſtum in cruce. Pontificij verò hoc ſacrificio laudis, per linguam peregrinam, & per ſilentiarium murmur ſepulto, verba illa ad hiſtrionicam ſacrificuli repræſentationem accommodant: quam dicunt fieri pro redemptione animarum, non quæ in cruce facta ſit, ſed quæ per repræſentationem illam ſit impetranda & conſequenda. Et obſeruet Lector; quam ſcelerate verba peruertãtur. Sacrificium laudis pro redemptione animarum, acquiſita ſcilicet & inuenta per crucem Chriſti, detorquetur ad repræſentationem ſacrificuli, pro impetranda & promerenda redemptione animarum.

III. Pſal. 116. dicit: Quia pro beneficiis non poſſumus Deo gratias referre, beneficia ipſius, gratiarum actione eſſe celebranda: & hæc eſſe vera vota, quæ Deo reddenda ſint coram omni populo.

Hæc igitur ſententia de reddendis votis, olim non male accommodata fuit ad publicam & ſolennem, quæ in liturgiis vſitata erat, celebrationem beneficiorum redemptionis Chriſti. Sed ſublata publica illa celebratione, Canon redditionem votorum, ad Miſſas votiuas refert: quando ſcilicet aliquis, per nundinationem data certa pecunia, curat pro ſe & ſuis celebrari talem theatricam repræſentationem, tunc impleri illud Pſalmi: Vota mea reddam Domino in conſpectu populi.

IIII. Quomodo apud veteres publica prædicatione celebrata ſit memoria martyrum, de certaminibus & victoriis ipſorum, in quem finem & vſum, in præcedenti capitulo oſtendimus. Pontificij verò per ſilentium in Canone, non celebrant, ſed venerantur memoriam: & huic ſilentiariæ memoriæ & nominationi, tribuunt ea, quæ in Canone ſequuntur.

V. Nominationi ſanctorum, in vetuſtiſſima Eccleſia nulla coniuncta fuit inuocatio: ſicut ex Dionyſio, & ex Epiſtola Eccleſiæ Smirnenſis manifeſtum eſt. Poſtea circa Auguſtini tempora, diſputari cœpit opinio, nos martyrum orationibus adiuuari. Sed illæ priuatæ cogitationes, tunc nondum inſertæ fuerunt publicis liturgiæ precibus. Auguſtinus enim diſerte dicit de illis precibus, de ciuit. lib. 22. c. 10. Ad quod ſacrificium, vt homines Dei, ſuo quidem loco & ordine nominantur martyres: non tamen à ſacerdote qui ſacrificat, inuocantur. Pontificius verò Canon, in ipſa actione cœnæ Dominicæ, quærens Dei gratiam, opponit Deo & merita & preces Sanctorum, & quidem ita, vt ſpem faciat, Deum meritis & precibus Sanctorum hoc concedere, vt in omnibus diuinæ protectionis muniamur auxilio. Et honoris (quod dicitur) gratia, additur per Chriſtum, &c. quaſi verò credentes per Chriſtum non poſſint apud Deum auxilium inuenire, niſi hoc Deus concedat meritis & precibus ſanctorum. Hoc certe directe pugnat cum ſententia ſcripturæ. Hebræor. 4. 7. & 10. vbi per Chriſtum docemur accedere ad Deum, & ad thronum gratiæ, vt conſequamur miſericordiam, & inueniamus gratiam ad auxilium. Auguſtinus etiam dicit: Sancti Dei nominantur quidem ad altare, ſed à ſacerdote non inuocantur. Pugnat igitur in hac parte Pontificius Canon, & cum ſcriptura & cum antiquitatis ſententia. Quamuis enim oratio illa Canonis non dirigatur ad ſanctos, ſed ad Deum, eſt tamen ipſiſſima inuocatio ſanctorum. Nam orare Patrem in nomine Chriſti, propoſito ſcilicet ipſius merito & intereeſſione, eſt inuocare Chriſtum: ergo inuocatio ſanctorum, quando oro, vt Deus ſanctorum meritis & precibus concedat, vt in omnibus protectionis ipſius muniamur auxilio. Quam horrenda verò abominatio ſit in ipſa celebratione cœnæ Dominicæ, Deo proponere merita; & preces ſanctorum, vt propterea inueniamus gratiam ad auxilium, in examine tertij capituli diximus.

Canon pugnat cum vera inuocatione Dei.

Et obſeruet Lector, ex quam diſſimilibus centonibus conſarcinatus ſit Pontificius Canon, & quomodo progreſſu temporis, impiæ opiniones veterum precibus aſſutæ ſint. In altera enim commemoratione ſanctorum, in Canone verba ſunt pulcherrima: Nobis quoq; peccatoribus, famulis tuis, de multitudine miſerationum tuarum ſperãtibus, partem aliquam & ſocietatem dare digneris cum ſanctis tuis, intra quorum nos conſortium, non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus largitor admitte, per Chriſtum Dominum noſtrum. Hæc abſque dubio fuit formula veteris commemorationis Sanctorum, & pulchre congruit ad ea,

quæ Smirnenſis Epiſt. de memoria martyrum recitet. Sed poſtea aſſutum fuit contrarium commentum. Quorum meritis & precibus concedas, &c. Et illud recens aſſumentum, poſitũ fuit in priori parte Canonis. Vetus vero cõmemoratio ſanctorum poſt principia reiecta eſt in poſteriorem partem. Hæc conſideratio multa mouet & illuſtrat.

VI. Vetus Eccleſia obtulit Deo in celebratione Euchariſtiæ, preces pro impetrandis per Chriſtum beneficiis temporalibus & æternis. Ad hoc ſacrificium precum, commode potuerũt referri hæc verba: Hanc oblationem placatus accipias, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos iubeas eripi. Pontificius vero Canõ, hæc transfert ad mimicã ſacrificuli repræſentationem panis nondum conſecrati: & orat, vt Deus illam ita accipiat, vt propter illam dies noſtros in pace diſponat, & à damnatione nos eripiat.

VII. Quam oblationem benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemq; facere digneris. De hac particula Canonis, præcipue triũphant Pontificij: extat enim in lib. Ambroſ. 4. ca. 5. de Sacramentis. Et de conſe. diſt. 2. cap. Verum. tribuitur Auguſtino. Sed inſtituatur collatio, quem ſenſum verba illa habeant apud patres, & quorſum ea torqueant ſacrificuli Pontificij. Auguſtinus dicit, Sacerdotẽ petere, vt verbo creatoris, & virtute Spiritus S. ex pane & vino fiat corpus & ſanguis Chriſti.

Quis ſit ſenſus horũ verborum apud Pontificios.

Et manifeſte interpretatur de ſumptione, cum inquit: Quia in Baptiſmo ſimilitudinem mortis Chriſti accepimus, ſimilitudinẽ quoq; carnis & ſanguinis eius ſumamus. Corpus igitur Chriſti crucifixum, & ſanguinẽ effuſum, quando in Sacramento ſumuntur, vocat hoſtiã benedictam, per quam benedicimur: aſcriptam, per quam in cœlo aſcribimur: ratam, per quam de viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: acceptabilem, vt qui nobis ipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles Deo ſimus. In hanc ſententiam veteres non male orarunt: quia panis & vinum hæc præſtare non poſſunt, vt fiat nobis corpus & ſanguis Chriſti, illa enim hoſtia ſumpta, eſt nobis benedicta, rata, acceptabilis. Et hoc ipſe contextus Canonis videtur velle, addit enim interpretationẽ: vt nobis fiat corpus & ſanguis Chriſti. Et vocabulum oblationis, non pro actione ibi accipiunt, ſed pro pane & vino, quæ à populo oblata erãt. Ita enim præparatoria oratio, quæ Ambroſij titulum habet, inquit: Spiritus S. hanc noſtram oblationem efficiat corpus & ſanguinem Chriſti. Pontificij verò ſacrificuli, hæc omnia ad geſticulatoriam ſuam repræſentationem accommodant: & illam interpretantur eſſe oblationem adſcriptam, per quam in cœlos adſcribamur: acceptabilem, per quam Deo accepti ſimus: ratã, per quam rata ſit noſtri cum Deo reconciliatio. Hæc quantum diſtent à veterum ſententia, & qualia ſint, manifeſtum eſt.

VIII. De verbis inſtitutionis cœnæ, quomodo illa in Canone mutentur, antea dictum eſt, vbi de conſecratione egimus. Quod verò poſt verba inſtitutionis ſequitur: Vnde memores paſſionis, reſurrectionis, &c. hoc ſine dubio ſumptum eſt ex veteribus. Sed vide degenerationem. Cyrillus dicit, fuiſſe annunciationẽ: Dionyſius vtitur verbo ὑμνῶν. Sed Pontificius Canon lege cauet, vt ita murmuretur, ne quis ea audiat.

IX. Antiquitus de oblatis à populo donis & datis, ſumebatur quod ſanctificabatur verbo Chriſti, vt fieret Euchariſtia corporis & ſanguinis Domini: & hæc ſumptio & ſanctificatio vocabatur oblatio. Nunc cum mos ille non ſeruetur, verba transferũtur ad repræſentationem ſacrificuli.

X. Poſt conſecrationem ſuper corpus & ſanguinem Chriſti, orat ſacrificulus, vt Deus pater accepta illa habere dignetur, ſicut Abelis brutũ pecus, & Melchiſedech cibarium panem & vinum. Indigna profecto, & horrenda eſt cõparatio. Torquent ſe igitur expoſitores Canonis, vt abſurditatem illam aliquo modo mitigent & amoliantur. Sed centones ſunt in Canone tranſpoſiti. In Liturgia enim Baſilij, quando munera populi collecta ſunt, & cõpoſita à presbyteris, tunc Pontifex orat, vt Dominus hoc incruentum ſacrificium, acceptum habeat, ſicut ſuſcepit munera Abel, ſacrificium Noe, holocauſtum Abrahæ, &c. Secreta etiã, quæ Dominica ſeptima poſt Pentecoſten legitur, ita orat: Super munera populi, pari benedictione ſicut munera Abel ſanctifica. Hæc particula iam in Centonibus Canonis, poſt conſecrationem poſita, oratur ſuper ipſum corpus & ſanguinẽ Chriſti. Et tamẽ nihil vel erroris vel abſurditatis Canon cõtinere decernitur.

Oratio ſacrificuli poſt cõſecrationem.

XI. Poſt conſecrationem ſuper corpus & ſanguinem Chriſti, ſacrificulus orat: Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli, in ſublime altare tuum, in cõſpectu maieſtatis tuæ. Apoſtolus ad Hebræos dicit, Chriſtum introiuiſſe in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Et ſacrificulus (quod horrendum eſt) orat, vt per manus Angeli primum eo deferatur. Sed quem ſenſum illa antiquitus habuerint, ex Irenæo colligi poteſt, qui de oblatione munerum, quibus miſeremur pauperum, & de precibus, inquit, lib. 4. c. 34. Eſt ergo altare in cœlis: illuc preces noſtræ & oblationes noſtræ diriguntur. Et miniſterium Angelorum in orationibus deſcribitur, Apo. 5. & Tob. 12. Hæc verò particula in centonibus Canonis, non ſuo loco poſita, peperit abſurdam & impiam hanc ſententiam. De conſec. 2. c. Verum. Auguſtini ſententia oſtendit, hæc verba ante conſecrationem ſolita fuiſſe dici: quæ ipſe interpretatur, de ſanctificatione panis, vt fiat corpus Chriſti.

XII. De memoria defunctorum in Chriſto, extant alicubi quædam veterum exempla. Sed Dionyſius dicit, illam memoriam propter imitationem celebratã fuiſſe, vtq; eſſet teſtimoniũ, quod mortui apud Deum viuant. Poſtea ex illa memoria, factæ ſunt preces & orationes, quib. animæ defunctorum Deo commendabãtur. Pontificius verò Canon fingit, opus illud repræſentationis Miſſificæ, eſſe ſacrificium propitiatorium pro peccatis, pœnis & ſatiſfactionibus, quod defunctis in purgatorio applicetur ad liberationem. Ita ſenſim degenerarunt veterum inſtituta, donec tandẽ vſus cœnæ Dominicæ, qui pro viuis inſtitutus eſt vt manducent, bibant, & mortem Domini annuncient, ad mortuos tranſlatus eſt, per modum ſacrificij. Sed de purgatorio, & quæ huc pertinent, peculiaris poſtea locus erit.

Vſus cœnæ Dominicæ ad mortuos tranſlatus.

XIII. Olim ſuper munera fidelium, inter cæteras precationes etiã hæc dicta fuit: Per quem Chriſtum, hæc omnia nobis ſemper bona creas, ſanctificas, benedicis, & præſtas nobis, per ipſum eſt Deo patri, in vnitate Spiritus ſancti, omnis honor & gloria. Hæc recte conueniunt ad illud Iuſtini, ſuper eleemoſynas fidelium, Deum benedici in nomine Filij & Spiritus ſancti, & quod Paulus dicit, creaturas per verbũ Dei, & orationem ſanctificari: Poſtea rapſodia Canonis poſt conſecrationem, verba illa

ad corpus Chriſti trãſtulit, quaſi illud in cœna Dominica ſemper de nouo erectur.

XIIII. Tempore Gregorij, circa annum Domini 600. alia & noua adhuc inuocatio ſanctorum; Canoni aſſuta fuit; vt ſcilicet intercedentibus ſanctis, Deus propitius det pacem in diebus noſtris, vtque à peccato ſimus liberi, & ab omni perturbatione ſecuri. Et hæc inuocatio ſanctorum ita poſita eſt in Canone, vt poſtquam dictum eſt in oratione Dominica, Libera nos à malo, & priuſquam cantetur, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem, inſeratur inuocatio ſanctorum; vt & liberatio à malis, & donatio pacis, ſanctorum interceſſioni accepta feratur, ne ſcilicet ſoli Chriſto hæc tribuantur, ſicut oratio Dominica, & inuocatio agni Dei ſonát, ſed vt per Chriſtum quidem non tamen niſi intercedentibus ſanctis hæc nobis donari perſuadeamur.

Intinctio Eucharistiæ.

XV. Intinctio Euchariſtiæ pronunciata eſt à Iulio Pontifice, non eſſe conſentanea inſtitutioni Chriſti, traditioni Apoſtolorum, & Eccleſiaſticæ conſuetudini. De conſec. 2. cap. Cum omne. Et tamen in Canone, Sacerdos non tantum partem hoſtiæ conſecratæ in calicem mittit, ſed addit: Hanc commixtionem fieri ſumentibus ſalutem mentis & corporis ad vitam æternam. Adeo Canoni Miſſæ, nec cum ſcriptura, nec cum patribus, nec cum ipſis veteribus Romanis pontificibus conuenit.

XVI. Concluſio Canonis, id quod nullæ veteres preces faciunt, proponit Deo repræſentationem illam Sacerdotis, pro ſacrificio propitiatorio. Et fingit Sacerdos, ſe illud applicare quibus velit, inquit enim: Hoc ſacrificium quod obtuli, ſit mihi & omnibus, pro quibus illud obtuli, propitiabile. Quantum vero abominationum, commentũ illud de propitiatorio ſacrificio contineat, ſupra explicatum eſt.

XVII. Cum in priuatis Miſſis, contra morem veteris Eccleſiæ ſolus ſacrificulus ſumat, manducet & bibat, tamen per ludibrium in Canone ſubinde ingeminat illas voces: Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, fiat nobis omnibus ſumentibus ſalus. Habete vinculum pacis, vt apti ſitis ſacroſanctis myſteriis Chriſti. Item. Quæ ore ſumpſimus. Cumque vnam tantum ſpeciem communicantibus diſpenſet, tamen orat: Quotquot ex hac altaris participatione corpus & ſanguinem Chriſti ſumpſerimus, &c. Nolui hæc copioſa oratione amplificare & exaggerare, ſed tantum capita errorum breui annotatione ſignare, & conſideranda proponere volui; idque ex illa antithesi, quomodo, quæ in veterum precationibus non male vſurpata fuerunt, impie nunc ad Pontificium ſacrificium Miſſæ accommodentur & detorqueantur. Illam enim iudico ſimpliciſſimam rationem eſſe declarandi Canonem Miſſæ.

DE CEREMONIIS MISSÆ.

CAPVT V.

Cumque natura hominum ea ſit, vt non facile queat ſine adminiculis exterioribus, ad rerum diuinarum meditationem ſuſtolli, propterea pia mater Eccleſia ritus quoſdam, vt ſcilicet quædam ſubmiſſa voce, alia vero elatiore, in Miſſa pronunciarentur, inſtituit: ceremonias item adhibuit, vt myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur.

CANON VII.

Si quis dixerit, ceremonias, veſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica vtitur, irritabula impietatis eſſe magis quam officia pietatis, anathema ſit.

EXAMEN.

Ceremoniæ Miſſæ quadruplices.

Ceremoniæ Miſſæ, non omnes vnius ſunt generis. Quædam enim habent mandatum diuinum, & exempla ſcripturæ, vt fiant in celebratione cœnæ Dominicæ, quæ quaſi ſubſtantialia ſunt, vt in publico conuentu accipere panem & calicem, benedicere, diſtribuere, manducare, bibere, mortem Domini annunciare. Quædam verò non habent quidem expreſſum mandatum Dei, vt neceſſario ita fiant, in celebratione cœnæ Dominicæ: ſunt tamen ſua natura res bonæ & piæ, ſi recte ad ædificationem vſurpentur: vt Pſalmi, lectiones ſcripturæ, piæ preces, & gratiarum actiones, confeſſio Symboli, &c. Quædam per ſe ſunt ſuperſtitioſa & impia: vt ſacrificium Miſſæ pro viuis & mortuis, inuocatio Sanctorum, ſatisfactio pro animabus in purgatorio, priuata Miſſa, conſecratio ſalis, benedictio aquæ, &c. Quædam verò ceremoniæ ſunt adiaphoræ: vt veſtitus, vaſa, ornamenta, verba, ritus, quæque verbo Dei non repugnant. Ex quæ primi ſunt generis, neceſſario obſeruanda ſunt: pertinent enim ad ſubſtantiam cœnæ Dominicæ. Ex iis verò, quæ ſecundi & quarti generis ſunt, in Eccleſiis noſtris pleraque, quæ ad ædificationem fidelis populi faciunt, ſalua Chriſtiana libertate ſeruantur.

Tertium verò genus ſuperſtitioſum & impium, merito, recte, & neceſſario abrogatum & exploſum eſt. Sed examinemus quintum hoc capitulum. Primum autem hæc conſideratio ſe offert, quod ſine diſtinctione de ceremoniis Miſſæ loquuntur, & ex vna fidelia omnes dealbant: Hæc enim ſophiſtice ipſis vſitata eſt, vt ea, quæ per ſe pia & bona ſunt in Miſſa, exaggerare ſolent, diſſimulatis interea aliis; vt quia quædam pia & bona ſunt, exiſtimentur reliqua omnia vnius & eiuſdem eſſe generis. Aut ſi quis reprehendat manifeſte ſuperſtitioſa & impia in Miſſa, ſtatim clamitant, omnia ſalubria pietatis exercitia, & quæcunque decoro & ordini ſeruiunt, labefactari & tolli. Omnino igitur in hac diſputatione, adhibenda eſt diſtinctio illa, quam in principio expoſui.

Quomodo Christus, quomodo iisdem Apoſtoli cœnam Dominicam celebrarint.

2. Dicunt, omnes illas ceremonias, quas in celebratione Miſſarum adhibent, eſſe ex traditione & diſciplina Apoſtolica, quod manifeſte falſum eſt. Quomodo enim Chriſtus celebrarit cœnam Dominicam, Euangeliſtę deſcribunt. Apoſtolicam verò ſynaxin Paulus deſcribit, 1. Cor. 11. Nec ſatis eſt, quod dicunt, veriſimile eſſe, ab Apoſtolis ceremonias traditas & inſtitutas eſſe, quia Paulus dicat: Cætera cum venero, diſponam: oſtendendum enim eſſet certis documentis, quæ illa ſint, quæ D. Paulus tunc voluerit diſponere, & poſtea diſpoſuerit: quodque voluerit illa eſſe Catholicæ & neceſſariæ obſeruationis. Sed non opus eſt huiuſmodi coniecturis: Ipſi enim Pontificij Scriptores prolixe teſtantur, Apoſtolos nude & ſimpliciter celebraſſe

cœnam Dominicam, recitata ſolummodo ad verba cœnæ, oratione Dominica, & addita commemoratione mortis Chriſti. Atq; ideo ad Apoſtolicam Miſſam, propter nudã ſimplicitatem, accom-

Prudentius.

modant illud Prudentij:

——————— Agreſti turbida vultu,
Nuda humeros, intonſa comas, exerta lacertos.

Annotant autem iidem Pontificij ſcriptores, quo tempore, & à quibus Pontificibus ſingulæ ceremoniæ Miſſæ, inſtitutæ ſint: falſum igitur eſt, totam panopliam, & integrum apparatum Põtificiæ Miſſæ, eſſe traditionis & diſciplinæ Apoſtolicæ.

3. Quo conſilio, in quem finem & vſum, Patres tales aliquas ceremonias adiecerint celebrationi ſacramentorum, ſupra in loco de ſacramentis, in genere in explicatione 13. Canonis annotauimus.

Ceremoniæ Patrum in cœna Domini.

In celebratione verò cœnæ Dominicæ tales ſeruarunt ceremonias, quæ annunciationem mortis Domini, quæ publica prædicatione verbi fiebat, adiuuarent & illuſtrarent: quæque vna cum verbo, de doctrina & vſu ſacramenti, vtiliter aliquid monerent & excitarent homines, vt attentius ad doctrinam verbi, & ad ea, quæ de ſubſtantia ſunt cœnæ Dominicæ, animaduerterent. Et tales ritus liberæ fuerunt obſeruationis, non enim vbique fuerunt iidem & ſimiles, nec alij alios ad ſuorũ rituum obſeruationem cogebant. Tali verò libertate, bonos & vtiles ritus, non inuiti probamus & ſeruamus. Sed Pontificij veterum ceremonias, admixtis multis ocioſis, ineptis & ſuperſtitioſis ritibus cumularunt, ita vt doctrina & verus vſus cœnæ Dominicæ multitudine talium rituum paulatim obſcurari & obrui cœperit, donec tandem in aliud plane genus, ſacrificij ſcilicet, transformata eſt actio cœnæ Dominicæ: Nec ad illuſtrationem doctrinæ. Pontificij vtuntur ſuis illis ceremoniis: ſed verba coram plebe vel peregrina lingua, vel ita ſecrete pronun-

Vanitas ceremoniarum in Miſſa.

ciant, vt nemo ea audire poſſit. Interea verò foris, externis ſignis geſticulantur, & illis humanis ritibus, ſepulto vſu verbi, tribuunt hanc virtutem & efficaciam, quod ſpectatores excitent & ſubleuent ad contemplationem, meditationem, & fidem rerum diuinarum. Atqui verbum & ſacramenta diuinitus inſtituta, ſunt organon illud, per quod ſpiritus vult efficax eſſe, mentes illuminare, fidem & pietatem in illis excitare, fouere, cõfirmare, augere & conſeruare. Ingens igitur diſcrimen eſt, & inter ceremonias & inter vſum earum, qualis fuit in veteri Eccleſia, & qualis nunc eſt in Miſſa Pontificia.

4. Obſeruationem illarum ceremoniarum ita faciunt neceſſariam, vt pronuncient mortaliter peccare eum, qui aliquid in illis neglexerit, & via credunt rectè celebrari cœnam Dominicam, ſi non adhibeatur totus ille ceremoniarum apparatus. Et quod diligenter cõſiderandum eſt, quæ in celebratione cœnæ Dominicæ ſunt iuris & mandati diuini, vt ſcilicet ea, quæ conſecrata ſunt, aliis diſpenſentur, & quidem ſub vtraque ſpecie, vt mors Domini publicè annuncietur, lingua, quæ ab idiotis intelligi poſſit. 1. Corin. 14. ea libere negligunt, mutant, & ſepeliunt. Pro humanis verò ritibus retinendis, ferro & flamma pugnant. Ita relinquentes mandatum Dei, tenent traditiones hominum, imò irritum faciunt mandatum Dei, vt hominum traditiones ſeruent, Marci 7.

5. Ceremoniis illis & ritibus per ſe abſolutis, tribuunt peculiaria merita. Et pleræque ceremoniæ in Pontificia Miſſa eo referuntur, vt homines abducant à vero vſu cœnæ Dominicæ: vtq; ſtabiliant ſuperſtitioſas & impias opiniones, de opere operato ſacrificij Miſſæ, pro viuis & mortuis. Propter hãc verò cauſam, & propter hunc abuſum, de Papiſticis Miſſæ ceremoniis, non male dictum eſt, eſſe magis irritabula impietatis, quam officia pietatis. Plura verò ad hanc diſputationem pertinentia annotauimus in 13. Canone de ſacramentis in genere, & de ſubmiſſa voce, dicemus in 8. cap.

DE PRIVATIS MISSIS.

CAPVT VI.

Optaret quidem ſacroſancta Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos huius ſanctiſſimi ſacrificij fructus vberior proueniret, nec tamen ſi id non ſemper fiat, propterea Miſſas illas, in quibus ſolus ſacerdos ſacramentaliter communicat, & priuatas & illicitas damnat, ſed probat, atque adeo commendat. Siquidem illæ quoque Miſſæ, verè communes cenſeri debent, partim quod in eis populus ſpiritualiter communicet, partim verò quod à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur.

CANON VIII.

Si quis dixerit, Miſſas in quibus ſolus ſacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe, ideoque abrogandas, anathema ſit.

EXAMEN.

Origo priuatæ Miſſæ.

Vtile eſt, originem priuatæ Miſſæ, qualis iam apud Pontificios eſt, vbi ſolus ſacerdos celebrans communicat, noſſe, & rectè conſiderare, hæc enim obſeruatio totam hanc diſputationem illuſtrabit. Principio igitur feruente populi deuotione, quæ perſecutionũ procellis magis inflammabatur, quotidie cœtus Eccleſiaſticus conueniebat ad celebrationem & communicationẽ cœnæ Dominicæ: ſicut hoc exemplis oſtendimus in examine 13. Canonis, de Euchariſtia. Poſtea refrigeſcente populi ardore, generalis populi conuentus, propter ſecularium occupationes, non potuit, niſi Dominicis feſtis, & ſolennioribus diebus celebrari. Ibi verò clerici & religioſi, quotidie tamen frequentabant ſacra officia: Non quod Miſſas celebrarent ſine communicantibus, ſed ipſi clerici inter ſe retinebant quotidianam communionem. Ita enim ex Vualafrido citat Caſſander: Cum maxime clericis omnes dies in ferias deputentur, videtur ratione pleniſſimũ, vt per ſingulos dies ſacris occupemur officiis, panem ac ſanguinem Dominicum, ſine quibus viuere non poſſumus, iugiter ambiamus. Tunc igitur cœpit diſtinctio Miſſarum publicarum & priuata-

Miſſa peculiaris ſeu ſolitaria.

rum, quas Gregorius vocat peculiares, Odo Cameracenſis ſolitarias. Quando enim in generali & ſolenni fidelis populi conuentu, communio cœnæ Dominicæ celebrabatur: quod fiebat Dominicis feſtis & ſolennioribus diebus, in publico Eccleſiæ

Miſſa publica & ſolennis.

loco: appellabatur publica & ſolennis Miſſa. Quãdo verò priuatis diebus (ita enim Caſſander notat ex libro Exordij Ciſtercienſis cœnobij) ſoli clerici & religioſi ad communionem congregabantur, appellabatur non publica, ſed priuata Miſſa.

Gregorius.

Ita Gregorius ad Caſtorium Epiſcopum Ariminenſem inquit: Miſſas publicas in cœnobiis fieri, omnino prohibemus, ne in Dei ſeruorum receſſibus, & eorum receptaculis, vlla popularis præbea-

tur

tur occaſio cõuentus. Odo Cameracenſis in Canonem: Cum primitus Miſſæ ſine cœtu populi non fierent, poſtea mos inoleuit Eccleſiæ, ſolitarias, maxime in cœnobiis, fieri Miſſas. Ita quando, vel pro ægrotis, vel pro peregrinis, vel alias extra publicã & ſolennẽ populi congregationẽ cõmunio cœnę Dominicæ celebrabatur, vel quãdo illud fiebat in loco priuato, appellabantur Miſſæ priuatæ. Ita de Con. diſt. 1. c. Et hoc attendendum, Grego. dicit: Omnes qui in vrbe, vel in circuitu ſunt, ſiue ſacerdotes, ſiue populi, in vnum ad publicã Miſſarum celebrationem conueniant. Peculiares vero Miſſæ non per altaria, nec in publico, nec tempore publici conuentus fiant, ne populus à publicis ſolennibus abſtrahatur. Ita Nazianzenus in paruo oratorio ſacra celebrabat. Tripart. 9. c. 8. Et Victor de perſecutione Vandalica, li. 3. narrat, pios propter Arrianorũ ſæuitiam, in priuatis domibus & cõuentus habuiſſe, & Sacramentis legitime fuiſſe vſos. De conſec. 1. c. Clericos, permittitur ſacerdotibus, vt in oratoriis, quæ intra priuatas domos ſunt, celebrare poſsint. Hæ verò priuatæ Miſſæ non fuerunt ſine communicantibus. Nam Gregorius homil. 37. in Euang. inquit: Tunc ille compulſus, in Epiſcopi oratorio Miſſas fecit, & manu ſua corpus Dominicum, pacemq; omnibus dedit.

Cum vero & illa, de qua iam dixi, quotidiana clericorum & religioſorum communio non amplius frequẽtaretur: ſacerdotes tamen quotidie, pro more veteri aras inſtruebant. Ibi tunc alicubi, quando non aderant communicantes, preces, lectiones, & cæteri ritus ad ſynaxin pertinentes, excepta conſecratione & cõmunicatione celebrabãtur: ſicut Socrates, lib. 5. cap. 22. de Alexandrina Eccleſia ſcribit. Et hæc Miſſa dicebatur ſicca. Alicubi vero ſacerdotes celebrantes, quando neminem alium habebant, ſoli communicare cœperunt: ne populi oblationibus, ſi tantum ſiccam Miſſam celebrarẽt, fraudarentur. Vt autem populum ad oblationes, quæ quæſtus ipſis erant, inuitarent, cœperunt modum præparationis, & periculum indignæ manducationis, vltra veritatem exaggerare, & econtra paulatim multa comminiſci de vtilitate & efficacia quæ ex priuato illo opere & actione Sacerdotis, ad illos etiam, qui non communicarent, modo oblationes afferrẽt, rediret: donec tandem ex illa ſacerdotis actione ſine communicantibus, fabricatum eſt ſacrificium propitiatorium, pro peccatis applicatorium omnium meritorum Chriſti, & impetratorium omnium, quæ à Deo poſtulamus. His verò opinionibus inſtillatis in hominum animis, cumulatæ ſunt ſine modo nundinationes & emptiones talium priuatarũ Miſſarum. Nam indicata fuit via eſſe valde compendiaria, ſine magna præparatione, & ſine periculo indignæ manducationis, ex opere operato priuatæ Miſſæ ſacerdotis, poſſe conſequi illa omnia, imò multo plura & præſtantiora, quam quæ ipſa communio cœnæ Dominicæ pollicetur. Hæc vera eſt origo priuatæ Pontificiæ Miſſæ: quam Tridentina Synodus non damnat, ſed probat, atq; adeò commendat, nec iniuria. Vna enim & potiſſima quæſtura regni Pontificij, eſt cauponatio & nundinatio priuatarum Miſſarum. Res ipſa autem non eſt obſcura: non ſcilicet vera & legitima ſit celebratio cœnæ Dominicæ, ſine communicantibus, vbi ille qui celebrat, nemini ſacramentum diſpenſat, ſed ſolus tantum illud ſumit, reliqui verò tantum ſunt ſpectatores. Chriſtus enim, cum ſacramentum hoc inſtitueret, non ſolus ipſe, diſcipulis tantum vel ſpectantibus, vel auſcultãtibus, illud ſumpſit, nec ex illo opere, diſcipulis ſi non communicarent, ſed tantum cum deuotione aſtarent, ſpectarent, & auſcultarent, promiſit impetrationem gratiæ Dei, imò ne legitur quidem ipſe ſacramentum hoc ſumpſiſſe, ſed diſpenſaſſe, dediſſe diſcipulis, & iuſſiſſe, vt illud manducarent & biberent in ſui cõmemorationem. Hoc verò quod ipſe in prima cœna fecit, mandauit in futurum fieri, donec veniat ad iudicium. Contra omnes igitur cauillationes, certiſſimum & manifeſtiſſimum eſt, Chriſtum celebrationem cœnæ ſuæ non ita inſtituiſſe, vt ille qui benedicit, ſolus ſumat, reliquis tantum ſpectantibus, & quod ex illius vnius actione, fructus Euchariſtię propter ſpectaculum redundet ad alios qui communicant. Sed inſtitutio Chriſti, quando hoc, quod in prima cœna factum eſt, rite & legitime facere volumus, requirit, vt in celebratione cœnæ Dominicæ, ſit qui gratias agat & diſpenſet, adſint etiam quibus detur, qui accipiant, manducent & bibant. Hoc enim in prima cœna factum eſt, & vt in futurum fieret, mandatum eſt. Ita quando Apoſtolorum ſynaxis, per fractionem panis deſcribitur, ſatis oſtenditur fuiſſe diſpenſationem & diſtributionem. Omnium verò clariſſime Paulus deſcribit, qualis fuerit celebratio cœnæ Dominicæ, in Apoſtolica Eccleſia. Non tantum enim repetit verba inſtitutionis, ſed 1. ad Corinth. 10. dicit, corpus Chriſti in cœna Dominica, cum omnibus illis, quæ traditione ſui corporis promeruit & acquiſiuit, communicari, non ſpectando quomodo vnus ſumat, ſed panis, inquit, quem frangimus, hoc eſt, diſpenſamus, & manducandum diſtribuimus, eſt communicatio corporis Chriſti. Item, dicit, fideles participes eſſe menſæ Domini, non ſpectando, ſed manducando: vnum, inquit, corpus multi ſumus: non quia ſpectamus vnum manducantem, ſed quia omnes ex vno illo pane, qui frangitur, hoc eſt, diſpenſatur & diſtribuitur, participamus. Imò 1. ad Corinth. 11. opponit inter ſe Dominicam cœnam, & priuatam cœnam, & quidem ita vt confirmet, vbi priuata cœna agitur, ibi non poſſe Dominicam cœnam celebrari. Et priuatam cœnam definit, vbi quis priuatim quod cœnæ Dominicæ eſt, manducat, & præoccupat non ſimul participantibus aliis, & dicit nõ diſſimile eſſe, ac ſi inſtrueretur talis cœna, vbi vnus ſaturetur, alter verò cogeretur eſurire. Coniunctim autem loquitur & de ſumptione cœnæ Dominicæ, & de conuiuiis, quæ more tunc vſitato ſubſequebantur. Hic certe locus, tanquam fulmen proſternit priuatas Pontificiorum Miſſas, in quibus ſolus ſacerdos celebrans, ſacramentaliter communicat.

Et clariſſima eſt Chryſoſtomi ſententia, in illum Pauli locum: Quod Dominicum eſt, priuatum fecerant. Cœna enim Domini debet eſſe communis. Nam quæ Domini ſunt, non huius ſunt ſerui, non alterius, ſed omnib. communia. Quod enim Dominicum eſt, idem & commune eſt. Nam ſi Domini eſt, non debes tanquam proprium ipſius aſſumere, ſed tanquam res Domini, communiter omnibus proponere: ſiquidem hoc eſt Dominicum. Nunc autem non ſinis eſſe commune, ſed tibi comedis.

Vetus etiam Eccleſia Chriſti inſtitutionem, Apoſtolorum traditionem, & Apoſtolicæ Eccleſiæ exemplum ſecuta: ſemper in celebratione cœnæ Dominicæ, ſeruauit diſpenſationem & diſtributionem

Miſſa ſicca.

Miſſa vnica quæſtura Pontificiorum.

An legitima cœna Dominica celebratio cenſenda ſit, quæ ſit abſque communicantibus.

Paulus.

Chryſoſtomus.

Inſtitutum veteris Eccleſiæ.

nem Sacramenti: id quod reſtantur omnes deſcriptiones liturgiarum, quæ apud Patres extant. In veteri & puriori antiquitate, prorſus ignota fuit talis priuata Miſſa, vbi Sacerdos id, quod conſecrauit, nemini communicat, ſed ſolus ſumit. Commentum vero, quod celebratio cœnæ Dominicæ proſit illis qui non communicant, ſed tantum interſunt, audiunt, & cum deuotione ſpectant, quod ſolus ſacerdos agit: non tantum ignotum eſt antiquitati, ſed ſerio & grauiter reprehenſum & damnatū fuit priſcis Eccleſiæ temporibus. Chryſoſtomus homilia 3. in primum caput ad Epheſios: Fruſtra, inquit, habetur oblatio quotidiana, cum nemo ſit, qui ſimul participet. Communicabat ſine dubio Chryſoſtomus cum ſacerdotibus & Diaconis ſuis, ſicut forma liturgiæ ipſius oſtendit. Cum autem ex populo nemo eſſet qui ſimul participet, non dicit, prodeſt vobis quod ego facio, modo cum deuotione interſitis actioni, auſcultetis, & ſpectetis, ſed inquit: fruſtra habetur quotidiana oblatio. Et illud mox clarius explicat, quiſquis myſteriorum conſors non eſt, impudens & improbus aſtat. Item: Si quis ad conuiuium vocatus, manus quidem lauerit, & accubuerit, & tamen nihil ciborū guſtauerit, nonne infert contumeliā conuiuatori, à quo fuerat vocatus? an non ſatius fuerit, eum qui talis eſt, prorſus non comparuiſſe? Audiānō verba ſed fulmina, contra Pontificiā perſuaſionem de ſpectaculo priuatarum Miſſarum. In 2. ad Cor. hom. 18. dicit, in celebratione Euchariſtiæ, non eſſe ſicut in veteri Teſtamento, vbi ſolus Sacerdos quædam comedebat.

Chryſoſtomus.

Et perſuaſio priuatarum Miſſarum, qualis eſt apud Pontificios, Eccleſiaſticis Canonibus ſeueriter repreſſa fuit priſcis Eccleſiæ temporibus.

Inter Canones qui Apoſtolici vocātur, decimus ita habet. Omnes fideles, qui conueniunt in ſolennibus ſacris ad Eccleſiā, Scripturas audiant. Qui vero non permanſerint in oratione, vſque dum Miſſa peragitur, nec ſanctam communionem percipiunt, velut *ἀταξίαν* Eccleſiæ mouentes, conuenit communione priuari. Et ille Canō, in Antiocheno Cōcilio, cap. 2. repetitus & confirmatur, De Con. diſt. 2. ca. peracta conſecratione omnes communicent, qui noluerunt Eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia.

Imo cū iam irrepſiſſent priuatæ Miſſæ, multi tamen perſuaſionem illam reprehenderūt. Humbertus contra Nicetam Monachum, dicit eſſe imperfectā Miſſam, in qua non ſimul fit conſecratio, fractio, ſeu diſtributio & communicatio.

Humbertus.

Vualafridus de rebus Eccleſiaſticis cap. 22. Quamuis cum ſoli Sacerdotes Miſſas celebrant, intelligi poſſit, illos eiuſdem actionis cooperatores eſſe pro quibus tunc ipſa celebrantur officia, & quorum perſonam in quibuſdam reſponſionibus Sacerdos exequitur; tamen fatendum eſt illam eſſe legitimam Miſſam, cui interſunt ſacerdotes, reſpondentes, offerentes, atq; communicantes: ſicut ipſa compoſitio precum, euidenti ratione demonſtrat.

Regino citat ex Concilio Nannetenſi, ridiculoſum eſſe, muris aut parietibus inſuſurrare, quæ ad populum pertinent. Et vere ludibria ſunt, quod in priuatis Miſſis, vbi nemini diſpenſatur Euchariſtia, ſacrificulus tamen in Canone ingeminat: Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, fiat nobis omnibus ſumentibus ſalus. Sacramenta, quæ ſumpſimus, &c.

Vualafridus.

Impudentius verò ludibrium eſt, quod in priuatis Miſſis, vbi nulla fit diſtributio, hoſtia tamen frangitur: hoc eſt, ſicut Auguſtinus inquit, ad diſtribuendum comminuitur. Et loco diſtributionis, à Chriſto inſtitutæ & mandatæ, prodigioſa finguntur de fractis particulis in priuata Miſſa: quæ legi poſſunt apud Durandum in Rationali, lib. 4. c. 51. Tres partes fractæ de Chriſti corpore ſignant: Prima, ſuam carnem, ſanctoſque, ſecunda ſepultos, Tertia viuentes, &c. vel prima pars ſignificat ſanctos in cœlo, ſecūda. Eccleſiam militantem in terra, tertia, defunctos in purgatorio. Item, vna pars offertur pro illis, qui non ſancte viuunt in terra, ſed in peccatis voluuntur, ſecunda, pro ſanctis in cœlo, tertia, pro animabus in purgatorio. Hi ſcilicet ſunt fructus priuatæ Miſſæ, & ex huiuſmodi fructibus figmentorum cognoſcitur, qualis arbor ſit priuata Miſſa.

Fractio hoſtiæ in priuata Miſſa.

Hæc verò cum ita ſe habeant, cumque manifeſtum ſit priuatam Pōtificiam Miſſam pugnare cum teſtamentaria inſtitutione filij Dei, cum Apoſtolorum ſcriptis, traditionibus, cum exemplo Apoſtolicæ Eccleſiæ, cum teſtimoniis veteris Eccleſiæ, & cum canonibus Eccleſiaſticis, quid quæſo Tridentinum Concilium de priuatis Miſſis ſtatuit? Audi verò. Optaret, aiunt, Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, ſacramentali etiam perceptione communicarent. Quare verò hoc optant? Sine dubio, quia vel inuiti agnoſcere & fateri coguntur, non eſſe conſentaneum vel ſcripturæ, vel antiquitati, quod in priuata Miſſa ſolus ſacerdos communicat. Sed ſi ſerio hoc optant, deberent hominibus eximere falſam perſuaſionem, de virtute & efficacia ſpectaculi priuatæ Miſſæ, & ex veris fundamentis, deberent homines hortari ad crebriorem communionem: quod ſcilicet fructum Cœnæ Dominicæ, hac ſola ratione, & non alia, quam quæ à Chriſto inſtituta & præſcripta eſt, conſequi poſſint: vtque ad regulam Inſtitutionis Chriſti, & ad formam primitiuæ Eccleſiæ commodius rediretur, abrogandæ eſſent priuatæ Miſſæ: vt ſcilicet nulla Miſſa celebraretur, ſi non adeſſent, quibus diſpenſaretur Sacramentum. Sed meminerunt patres, ſe congregatos eſſe, vt proſpiciant, ne quid detrimenti capiat Reſpublica Pontificia, præſertim quod ad quæſturam, & ad officium publicanorum pertinet. Ideo votum, quod ipſa rei euidentia ipſis expreſſit, mox interuertunt ſe ſcilicet, hoc non obſtante, probare, atque adeo hominibus commendare illas Miſſas, in quibus ſolus ſacerdos ſacramentaliter communicat. Ne igitur optandum quidem eſſet, vt in ſingulis Miſſis eſſent, qui ſimul communicarent. Audiamus verò rationes: Non ſunt, inquiunt, priuatæ Miſſæ, ſed communes, etiam vbi ſolus ſacerdos tantum communicat. Atqui ipſi per multas annorum centurias, eas ita nominarunt. Apud Gregorium in regiſtro, crebra eſt appellatio priuatæ Miſſæ. Gloſſa de Conſecrat. diſtinct. 1. cap. & hoc attendendum, nominat eas priuatas: & omnino vulgata eſt illa appellatio. Gratias verò agimus Concilio, quod concedit & fatetur, Miſſam non debere eſſe priuatam, ſed communem. Nec de appellatione, ſed de re ipſa certamē eſt: Qualis ſcilicet communio ſit Cœna Dominica. Illa verò ita deſcribitur 1. Corinth. 10. Quia omnes ex vno pane participamus. Quando igitur vnus ad ſe hoc rapit, & nemini communicat: certe non communis, ſed priuata eſt

Miſſa priuata contra quę pugnet.

Miſſa.

Miſſa, iuxta Chryſoſtomi ſententiam. Nec vero ſentimus, nunquam celebrandam eſſe cœnam Dominicam, niſi totus Eccleſiæ cœtus in vnum collectus fuerit: Aut omnes fideles neceſſario ſemper in ſingulis Miſſis, ſingulos teneri ad communicandum. Chriſtus enim duodecim tantum adhibuit, ad primam cœnam, & inquit: Quotieſcunq; biberitis. Sed hoc eſt quod agimus, nunquam celebrandam eſſe cœnam Dominicam, niſi adſint quibus diſpenſetur Sacramentum.

Duo autem argumenta habent, quibus mundo perſuadere conantur, quod priuatum eſt, commune eſſe. Primum eſt, de ſpirituali communione: vt que eo rectius intelligatur, conferemus illud in iſtam formam. Celebratio cœnæ Dominicæ, requirit communicationem corporis & ſanguinis Domini: & quãdo ea fit, tunc ſatisfit inſtitutioni Chriſti. Sed qui audit & ſpectat Miſſam ſi doctrinam de paſſione & reſurrectione Chriſti meditetur, & fide apprehendat, ſpiritualiter communicat corpori & ſanguini Chriſti, Ioh. 6. Ergo in priuata Miſſa ſatisfit inſtitutioni Chriſti, etiamſi nullus ex populo, ſed tantum ſolus Sacerdos Sacramentaliter communicet. Quid ſi igitur etiam Sacerdos celebrans, ſpiritualiter tantum communicet: certe eadem cõſequentia, egregie ſcilicet ſatisfieret inſtitutioni Chriſti, etiamſi nec ipſe ſumat, nec aliis diſpenſet quæ conſecrata ſunt. Hoc vero artificium vt illo modo ſatisfieret inſtitutioni cœnæ Dominicæ, ignotum fuit antiquitati, neque enim opus fuiſſet, Canones illos quos ſupra nominauimus, de Sacramentali communione, tanta ſeueritate condere, cum verum eſſet quod argumentum hoc conatur efficere. Merito igitur in exiliũ eiectus eſſet Chryſoſtomus, qui tam duriter reprehendit eos qui adſtant, & non ſimul participant: cum iuxta Pontificios, ſpirituali communione potuerint inſtitutioni Chriſti ſatisfacere.

Sed de re ipſa dicemus. Certum eſt, extra celebrationem & vſum cœnæ Dominicæ, fidem apprehendentem in verbo Chriſtum pro nobis crucifixum, ſpiritualiter communicare, ſeu manducare carnem Chriſti, & bibere ipſius ſanguinem, Ioh. 6. Et quando haberi non poteſt vſus cœnæ Dominicæ, iuxta inſtitutionem Chriſti, ſufficit ad ſalutem ſpiritualis communicatio, iuxta vulgatum Auguſtini dictum: Crede & manducaſti. Nec nego, eum qui adſiſtat, & non paratus eſt ad communionem, ex auditu & conſideratione verborum inſtitutionis cœnæ, & totius actionis, & poſſe & debere deduci in meditationem myſterij redemptionis & iuſtificationis. Conſtat etiam hoc, in ipſo vſu cœnæ Dominicæ, accedere debere ſpiritualem communicationem, ſine illa enim Sacramentalis communicatio iudicium ſibi manducat. Sed quæſtio eſt, qualem communicationem Chriſtus in cœna inſtituerit, præſcripſerit & mandarit, ea enim ſatisfieri inſtitutioni, notum eſt. Inquit autem, Accipite, manducate, bibite: &, Hoc facite in mei commemorationem, hoc eſt, Chriſti mandatum eſt, in cœna Dominica debere fieri ſimul & Sacramentalem & ſpiritualem communicationem. Paulus dicit in cœna fieri communicationem corporis Chriſti. Quomodo vero? Quando, inquit, ex vno pane participamus. In celebratione igitur cœnæ Dominicæ, non ſatis fit inſtitutioni, ſola ſpirituali communione, ſine ſumptione Sacramenti. Et peruerſio eſt Teſtamenti Chriſti, loco Sacramentalis ſumptionis

nis.

Auguſtinus de caſu neceſſitatis.

Chriſti mandatum eſt pertinet ad Sacramentalem communionem quã ſpiritualem.

proponere ſpectaculum, & ſpectaculo illud tribuere, quod filius Dei, ſua inſtitutione, tribuit Sacramentali manducationi & bibitioni.

Alterum argumentum eſt: Sacerdos eſt publicus Eccleſiæ miniſter, & liturgia eſt publicum miniſterium. Ergo non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus celebrat cœnam Dominicam. Quomodo vero? Num vt ſolus ea vtatur, & hoc proficiat Eccleſiæ ad remiſſionem peccatorum? Certe prædicatio Euangelij, etiam eſt publicum miniſterium: & concionator eſt publicus Eccleſiæ miniſter, prædicans Euangelium, non pro ſe tantum, ſed pro tota Eccleſia. Num vero ita, vt ipſe ſolus audiat & credat, & Eccleſiæ hoc proficiat ad vitam æternam, etiamſi ipſa nec audiat, nec credat? Certe, iuſtus ex ſua fide viuet, & qui non crediderit, condemnabitur. Sicut igitur publicus Eccleſiæ miniſter, doctrinam Euangelij toti Eccleſiæ proponit, vt eam audiat & accipiat: ita etiam cœnam Dominicam, pro tota Eccleſia celebrat, non vt ſolus ea vtatur, ſed vt per eius miniſterium reliqui accipiant, manducent & bibant, iuxta Chriſti inſtitutionem. Actionem baptiſmi, publicus Eccleſiæ miniſter celebrat, non pro ſe, ſed pro Eccleſia. Num vero, vt ipſe ſe baptizet: & hoc opus illis qui non baptizantur, proficiat ad ſalutem? Nihil certe minus. Manifeſtum igitur eſt, quale ſit hoc argumentum. Sed bene intelligo, quid ſacroſancta ſynodus velit: ſacrificulum ſcilicet ſua priuata actione facere ſacrificium propitiatorium, applicatorium & impetratorium, pro viuis & mortuis: ſicut ſupra hæc explicata ſunt. Et hæc eſt illa Helena, de qua Tridentina ſynodus dimicat: vt ſcilicet iuxta Gabrielem, ſacrificulus ſit os Eccleſiæ: & quod ille ſumit, id proficiat Eccleſiæ non ſumenti, ad remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Hæc vero eſt emẽdatio illa abuſuum, quam multi ſibi promiſerunt futuram in Concilio.

DE AQVA MISCENDA IN CALICE.

CAPVT VIII.

Monet deinde ſancta Synodus, præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo miſcerent: tum quod Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur; tum etiam, quia è latere eius aqua ſimul cum ſanguine exierit: quod Sacramentum hac mixtione recolitur. Et cum aquæ in Apocalypſi beati Ioannis, populi dicantur: ipſius populi fidelis cum capite Chriſto, vnio repræſentatur.

CANON IX.

Si quis dixerit, aquam non miſcendam vino, in calice offerendo, quod ſit contra Chriſti inſtitutionem, anathema ſit.

EXAMEN.

Vide quæſo præpoſteram iſtorum hominum religionem: Eccleſia, aiunt, præcepit Sacerdotibus, aquam vino in calice offerendo miſcendã eſſe. Huic præcepto tantum tribuunt, vt eos qui illud non ſtricte ſeruant, non vereantur anathemate damnare. Vſum vero calicis Domini, totum & in vniuerſum adimunt, interdicunt & prohibent laicis: cum tamen de calice extent Chriſti verba præceptiua: Bibite ex hoc omnes, hoc facite, quotieſcunq; biberitis. Iam vero de mixtione calicis, ideo dicunt ſe pugnare, vt vnio fidelis populi, cum capite Chriſto repræſentetur. Noua hæc religio eſt, quod de vnio-

ne populi cum Chriſto ſoliciti ſunt. Sed quomodo? Chriſtus vſum integri Sacramenti ideo inſtituit, vt hæc accepta & hauſta, efficiant vt nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. De calice Paulus dicit, 1. Cor 12. Omnes in vnum Spiritum potati ſumus. Et Chriſtus inquit: Hic calix nouum Teſtamentũ eſt in meo ſanguine, qui pro multis effunditur, in remiſſionem peccatorum. Quare igitur vſum integri Sacramenti non concedunt populo? Quare calicem noui Teſtamenti, cuius mediator Chriſtus eſt, fideli populo denegant? Quare prohibent, na in vnum ſpiritum potentur, ſi de vnione fidelis populi cum Chriſto ſoliciti ſunt? Sed non ignorandum eſt myſterium huius capituli. Aqua mixta vino in calice, repræſentat vnionẽ populi cum Chriſto. Quando igitur hunc mixtum calicem ſacrificulus Deo patri, in propitiatorium ſacrificium offert, populus ſimul cum Chriſto patri ſiſtitur. Ita ſcilicet actio ſacrificuli populo fideli multo vtilior eſt, quam ipſa communio Dominici calicis. Primo enim ſacerdos mixtione aquæ cum vino in calice offerendo, populum vnit cum Chriſto: ſecundo vtrunque, & Chriſtum & populum, in calice ſiſtit Deo patri. Hoc reuera eſt myſteriũ illud, propter quod Pontificij de mixto calice pugnant.

Myſteriũ huius capituli.

Quod autem ad rem ipſam attinet, diſputatio facile & paucis poteſt expediri, neq; enim fidei aliquẽ articulum atringit. In regionibus Orientalibus, vbi fortia vina ſunt, vſitatum fuit, quod homines temperantes & ſobrii non merum biberunt, ſed vinum aqua temperatum, adeo vt infundere ſeu proponere vinum, vocetur miſcere vinum. Prou. 9. מסך quod vocabulum inter merum & vinum temperatum, diſcrimen facit, Iſa. 5. & Prouerb. 23.

Vini mixti vſus in primitiua Eccleſia.

Græcis etiam infundere vinum, verbo miſcendi deſcribitur, κιρνὰς αἴθοπα οἶνον. Vnde Latinis etiam pincerna, ἀπὸ τοῦ κιρνᾶν τὸν οἶνον dicitur. Veriſimile igitur eſt, Chriſtum vinum non merum, ſed temperatum bibiſſe. Et quia in primitiua Eccleſia, poſt communionem conuiuia quę ἀγάπας appellabant, magna ſobrietate de pane & vino quæ ad menſam Domini oblata fuerant, celebrabantur: non merũ, ſed mixtum ſeu temperatum vinum obtulerunt. Et ne gẽtes calumniarentur, Chriſtianos cœnam Dominicam celebrare, crapulæ aut ebrietatis gratia: veteres ſumpſerunt vinum mixtum, ſeu temperatum: imo quidam prætextu illo ſobrietatis, nudam & ſolam aquam ſumpſerunt, quos Cyprianus recte reprehendit. Hæc de conſuetudine veteris Eccleſiæ, ex Patrum ſcriptis nota ſunt, quanquam nec apud veteres vniuerſalis fuerit ea conſuetudo. Durandus enim libr. 4. cap. 42. dicit, in Græca Eccleſia vniuerſaliter hoc non fieri. Poſtea vero paulatim diſputari cœpit, eſſe traditionem quæ à Chriſto ipſo profecta ſit, licet in Scriptura nõ extet. Ita Cyprianus, cui valde placet hæc allegoria: illa ſcilicet mixtione ſignificari & oſtendi, quod in vſu cœnæ Dominicæ, ſed fiat adunatio populi tanquam membrorum, cum Chriſto capite. Emiſſenus poſtea conatus fuit traditionem illam ex Scriptura probare: quia ſcilicet ex latere Chriſti crucifixi, profluxerit aqua & ſanguis. Romani vero Pontifices fecerunt inde legem prorſus neceſſariam: vt Canon Alexandri de Conſecrat. diſtin. 2. ſancit, Deberi non vinum ſolum, ſed cum aqua mixtum offerri. Iulius ca. cum omne, dicit iuxta præceptum Canonum hoc fieri debere, ita vt ſi vinum ſolum ſit in calice, etiamſi conſecretur, non poſſit eſſe calix Domini:

Durandus.

Cyprianus.

Emiſſenus.

& ſi ſecus fiat, vocat errorem peruerſorum. Addit etiam, quando in calice aqua vino miſcetur, tunc populum Chriſto adunari, & credentium plebem ei in quem credit, copulari & iungi: item ſi ſolum vinum offeratur ſeu conſecretur, ſanguinẽ in Chriſti eſſe ſine nobis. Varias etiam diſputationes mixtura illa peperit: an ſcilicet aqua illa ſimul cum vino, mutetur in ſanguinem Chriſti, an vero vinum in ſanguinem, aqua in phlegma mutetur. Quidam diſputarunt, aquam ſine mutatione accidentibus vini circumfuſam in aere pendere. Illæ diſputationes extant Extra, de celebrat. Miſſarũ, ca. Cum Marthæ.

Diſputationes ex mixtura.

Hæc recitaui, vt candidus lector intelligat, quid hoc loco in controuerſia poſitum ſit. Si enim Pontificij mixtionem illam, vt cõſuetudinem adiaphoram, quæ verbo Dei nec mandata, nec prohibita ſit, ſed rationem habeat vero non diſſimilem, ſeruarẽt & proponerent: nulla, vt de re indifferenti, eſſet controuerſia. Falſo enim IX. Canon noſtros inſimulat, quaſi omnes illos damnemus, vt pugnantes contra Chriſti inſtitutionem, qui vinum aqua temperatum in celebratione cœnæ Dominicæ vſurpant. Ita enim damnaremus totam ferme antiquitatem. Mixti enim calicis, antiquiſſimi ſcriptores, Iuſtinus & Irenæus meminerunt.

Sed quia Pontificij vrgent, 1. eſſe de neceſſitate præcepti, vt in ipſa actione cœnę Dominicæ, mixtio illa fiat. 2. Non poſſe calicem Domini eſſe, ſi vinum ſolũ ſumatur, & verbis Chriſti benedicatur. 3. Quia ea quæ ſunt ſumptionis Eucharistiæ, tribuunt huic mixtioni, quod ſcilicet tunc populus Chriſto adunetur, quando in calice aqua vino miſcetur. Noſtri igitur, vt hæ falſæ opiniones taxarentur, & animis hominum eximerentur, exemplo & facto, recte oſtenderunt, Chriſtianam libertatem in illis quæ non ſunt iuris & præcepti diuini, non debere iugo ſeruitutis ſubiectã eſſe: cum præſertim tales, ſicut iam dictum eſt, opiniones huic obſeruationi affingantur. De vino enim, ſiue de genimine vitis, quod in Dominico calice fuerit, Euangeliſtæ expreſſe ſcribunt: nullam vero aquæ mentionem faciunt. Et etiamſi concedatur, veriſimile eſſe, vinum illud antea fuiſſe temperatum: nullæ tamen circumſtantiæ inſtitutionis, ſpeciem aliquam præbent, quod in ipſa actione cœnæ Dominicæ, Chriſtus tunc cum calicem benedicendum acciperet, aquam in ipſo calice vino miſcuerit. Ineptum enim eſt, quod ex hoſpitis hydria quidam illud probare voluerunt: cum ex pelui, vnde Chriſtus pedes diſcipulorum lauit, propior fuiſſet probatio. Vinum igitur, ſiue genimen vitis, eſt de ſubſtantia Dominici calicis, quod ad externum elementum attinet: an vero debeat eſſe vel merum vel mixtum, rubrũ vel album, non eſt de neceſſitate. Et tota hæc diſputatio ex altera ſpecie, omnium rectiſſime diiudicari poteſt. Panem enim eſſe de ſubſtantia cœnæ Dominicæ certum eſt. An vero debeat eſſe triticeus, an fermentatus, an azymus, magna quondam contẽtione diſputatum fuit: collectis etiam ex Scriptura argumentis, & grano tritici, & de die cœnæ Dominicæ. Sed Eccleſia recte iudicauit, hæc eſſe libera, & non de neceſſitate Sacramenti. Et eadem plane eſt ratio, an vinum ſit merum, an vero mixtum, rubrũ ne an album, præcipuum enim argumentum non neceſſario, ſed probabiliter tantum concludit: temperatum ſcilicet, ſeu mixtum vinum fuiſſe, quo Chriſtus in poſtrema cœna cum diſcipulis vſus eſt. Et tamen neq; inde conficitur, in ipſa actione

Euangeliſtæ ſolius vini nõ aquæ meminerunt.

ne cœnæ Dominicæ, Chriſtum tunc quando calicem benedicturus ſumebat, aquam miſcuiſſe vino: nihil enim tale apud Euangeliſtas animaduertitur.

Refutatio 2. argumenti.

Alterum argumentum, quod ex latere Chriſti ſanguis & aqua profluxit, non probat, in calice Dominico neceſſario debere aquam vino miſceri. Quę enim ad ſubſtantiam cœnæ Dominicæ pertinent, quæque in eius celebratione facienda ſunt, ea iis, quæ Chriſtus in inſtitutione in ea nocte qua tradebatur, fecit, ſumenda & oſtendenda ſunt. Et vetuſti patres omnes, quando interpretantur & tractāt hiſtoriam illam, de ſanguine & aqua profluentibus ex latere crucifixi Chriſti, accommodant eam ad gemina Eccleſiæ Sacramenta: & per aquam, Baptiſmum, per ſanguinem, Euchariſtiam intelligunt: quæ interpretatio non male conuenit ad illud quod 1. Ioh. 5. ſcriptum eſt, de Chriſto veniente ad nos per aquam & ſanguinem. Manifeſtum igitur eſt, neceſſitatem mixtionis aquæ cum vino, in Dominico calice, ex illa hiſtoria non demonſtrari. Romani enim quidam Pontifices, & poſteriores quidam Scriptores, vt Emiſſenus, cœperunt illam hiſtoriam torquere ad mixtionem aquæ cum vino in calice Domini. Poſſem vero multa abſurda, Pontificiæ tranſſubſtantiationi non ferenda oſtendere, quæ ex illa interpretatione ſequuntur. Sed contentus ero, fundamenta rerum monſtraſſe.

Illa vero allegoria, quod aquæ in Apocalypſi populos ſignificant, oppidò quam infirma probatio eſt. Certum eſt, Chriſtum in vſu cœnæ ſe coniungere membris ſuis: ſed vt illud fiat, non opus eſt mixtione aquæ & vini. Facit enim hoc Chriſtus exhibitione corporis & ſanguinis ſui: ad quam exhibitionem, pane & vino, iuxta inſtitutionem ſuam vtitur. Nec vero humanæ conſtitutioni, de mixtura calicis cum aqua, hoc tribuendū eſt, quod proprium eſt cōiunctionis corporis & ſanguinis Chriſti. Et ſi allegoria illa vrgeatur, quia aquæ multæ ſunt populi multi, plus ſumendum eſſe de aqua quam de vino: Vnum enim eſt caput, membra vero multa ſunt: & parum aquæ, valde parum de populo adunaret Chriſto: imò ſi allegoriis liberet ludere, mixtio aquæ cum vino, de adulteratione cœnę Dominicæ exponi poſſet. Notum enim eſt, quid Iſaias intelligat, quando inquit: vinum tuum mixtum eſt aqua. Simpliciſſimum igitur & certiſſimum eſt, inhærere manifeſtis verbis inſtitutionis cœnæ: & ea quæ neceſſaria & ſubſtantialia ſunt in Sacramentis, diſtinguere ab aliis vel accidentibus, vel circumſtantiis.

DE SACRIS LINGUA PEREGRINA peragendis.

CAPVT VIII.

Etſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, vt vulgari lingua paſſim celebraretur. Quamobrem retento vbique cuiuſque Eccleſiæ antiquo, & à ſancta Romana Eccleſia, omnium Eccleſiarum matre & magiſtra, probato ritu, ne oues Chriſti eſuriant, neuè paruuli panem petant, & non ſit qui frangat eis: mandat ſancta ſynodus Paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, vt frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios, ex iis quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant: atque inter cætera, ſanctiſſimi huius ſacrificij myſterium aliquod declarent, diebus præſertim Dominicis & feſtis.

CANON IX.

Si quis dixerit, Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe: aut lingua tantum vulgari Miſſam celebrari debere, aut aquam non miſcendam vino in calice offerendo, quod ſit contra Chriſti inſtitutionem, anathema ſit.

EXAMEN.

Si qua ſpecies reformationis de Tridentino concilio eſſe potuiſſet, ipſa rei æquitas & euidentia hoc impetrare debuiſſet: vt quod in Eccleſiaſticis conuentibus, lingua fideli populo peregrina & ignota agitur, in lectionibus Scripturæ, in precationibus, gratiarum actionibus, benedictionibus, & præcipuè in adminiſtratione Sacramentorum corrigeretur. Lectiones enim ideo recitantur, vt populus erudiatur: Pſalmi & Hymni canuntur, vt per verbum deuotio populi excitetur. Publicæ preces & Euchariſtiæ, debent Sacerdoti communes eſſe, non tantum cum clericis, ſed cum omni fideli populo: ſicut oſtendit Chryſoſtomus homilia decimaoctauâ, in ſecundam ad Corinthios, ita vt ſacerdote verba præeunte, vere reſpondere poſſint, Amen. Et celebrationem Cœnæ, Chriſtus expreſſe fieri mandauit in ſui commemorationem, ita vt mortē Domini ſimul annuncient, qui de pane Domini edūt, & de poculo bibunt, iuxta Pauli interpretationem. Iam vero Chriſtus ea lingua vſus eſt, quæ tunc erat popularis, & ab omnibus intelligi poterat. Et quidem in Pentecoſte, ideo Apoſtolis datum eſt donum linguarum, vt omnibus ſub cœlo populis, doctrinam Euangelij proponere, & Sacramenta adminiſtrare poſſent, ea lingua quæ ſingulis populis nota eſſet, & ab omnibus intelligeretur. Et locus extat manifeſtiſſimus apud Paulum, prima Corinthiorum decimoquarto, vbi ex profeſſo & multis quæſtionem illam in vtramque partem tractat: qua ſcilicet lingua Eccleſiæ proponendæ ſint Scripturæ lectiones & explanationes, publicæ preces, gratiarum actiones, Hymni ſeu Pſalmi, & benedictiones ſeu Sacramentorum adminiſtrationes. Vbi enim Paulus εὐλογίαν nominat εὐχαριστίαν, veteres recte intelligunt adminiſtrationem cœnæ Dominicæ: illam enim veteres Euchariſtiam vocarunt: & 1. Corinth. 10. Paulus inquit: Poculum benedictionis quod benedicimus. Oſtendit autem Paulus, fuiſſe ſuo tempore, qui donum linguarum coram Eccleſia oſtentare voluerunt, ita vt lectiones Scripturæ, publicas preces, Pſalmos, gratiarum actiones, & Sacramentorum adminiſtrationem, lingua idiotis peregrina & ignota tractarent. Et memorabile eſt quod Ambroſius annotauit, illos quos Paulus perſtringit, fuiſſe præcipue ex Hebræis, qui apud homines Græcos & alios, in tractatibus aut oblationibus, aliquando Syra lingua, plerunque Hebraica vſi ſunt, ad commendationem: quia ſcilicet lingua ſancta ſit, qua primitus ipſe Deus, Patriarchæ & Prophetæ vſi ſint. Et certe magnificus hic fuit prætextus, de lingua ſancta. Sed Paulus ſimpliciter pronunciat: Quia in conuentibus Eccleſiaſticis, omnia debent fieri ad ædificationem Eccleſiæ: ideo vtendum eſſe ea lingua quæ intelligi poſſit, ab illis etiam qui locum idiotarum implent: populum enim non poſſe ædificari, nec recte Amen dicere, niſi intelligat quid dicatur. Et illam ſententiam multis argumentis probat: diuerſum vero ſentientes & facientes vexat, reprehendit: vtque inutilia illa quæ Eccleſiā non ædificant, ſed in aerem funduntur, emendentur flagitat. Et hoc modo confirmat, omnia in Eccleſia fieri ordine, cum decoro, & ad ædificatio-

Chriſtus vſus lingua populari.

Pauli præceptum de vſu conſueto linguæ, quæ in publicis conuentibus intelligi poſſit.

nem. Nihil igitur eſt quod Pontificij prætendunt, ex vſu Latinæ linguæ, apud eos quibus ignota illa eſt, conciliari & addi ſacris ornatum, decorum & maieſtatem. Illud enim de lingua ſancta, plauſibiliori ſpecie Apoſtolorum tempore dici potuit. Sed Paulus affirmat, ideo in ſacris conuentibus vtendū eſſe lingua idiotis nota: vt omnia in Eccleſia fiant cum decoro, ordine, & ad ædificationem. Et in cōcluſione Paulus de illa ſua diſputatione, duo ponit. 1. Ita in omnibus Eccleſiis ſanctorum doceo. 2. Si quis ſpiritualis eſt, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini mandata ſunt. Habemus igitur, quæ ſit de hac quæſtione Domini ſententia, quæ Apoſtolorum doctrina, & quæ fuerit Apoſtolicæ Eccleſiæ obſeruatio. Et de diuerſum ſentientibus Paulus magna vehemētia addit: Si quis ignorat, ignoret.

Purioris antiquitatis exemplum.

Hanc Pauli doctrinam, tota antiquitas magno conſenſu diligenter obſeruauit, vtens in ſacris ea lingua quæ ſingulis in locis, ſi nō popularis erat, tamen ab Eccleſia intelligebatur, qualis ratio fuit Latinæ linguę in Aphrica Auguſtini tempore. Et ſi qui diuerſum tentabant, ſerio reprehēdebantur. Sicut Ambroſius in 14. caput 1. ad Cor. reprehēdit, quod quidam Latini homines ſoliti fuerint ſuo tempore Græce cantare, oblectati ſono verborum, cum quæ dicerēt, nec ipſi, nec alij intelligerent. Ita vſus peregrinæ linguæ in ſacris, iuxta Ambroſium, primum tentatus fuit apud Græcos in Hebræa lingua: poſtea apud Latinos, in Græca lingua. Sed fuerunt tunc qui illud inſtitutum ex verbo Dei reprehenderunt & repreſſerunt. Poſtea vero cum nemo eſſet qui ex verbo Dei reſiſteret, vſus Latinæ linguæ in ſacris, apud illos quibus lingua illa non eſt nota, paulatim inualuit, quod tamen non eſt vetuſtiſſimum. In Pontificali enim, Lectoribus in ordinatione dicitur: Studete lectiones ſacras diſtincte & aperte, ad intelligentiam & ædificationem fidelium proferre. Et circa annum Domini 1200. Innocentius III. in Concilio generali ita decreuit: Quoniam in pleriſque partibus permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores: diſtricte præcipimus, vt Pontifices huiuſmodi ciuitatum ſiue diœceſium, prouideant viros idoneos, qui ſecūdum diuerſitatem rituum & linguarum, diuina illis officia celebrent, & Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter, & exemplo.

Qua occaſione vſus Latinæ linguæ in Eccleſias irrepſerit.

Et de Cyrillo, Morauorum præſule, qui fuit circa annum Domini 900. Æneas Syluius in hiſtoria Bohemica cap. 13. ſcribit: Ferunt Cyrillum cum Romæ ageret, Pontifici ſupplicaſſe, vt Sclauorum lingua eius gentis hominibus quam baptizauerat, rem diuinam faciens vti poſſet. De qua re dum in ſacro ſenatu diſputaretur, eſſentq; non pauci contradictores, auditam vocem tanquam de cœlo in hæc verba miſſam. Omnis ſpiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei. Indeq; datum Cyrillo indultum, &c. Hodie etiam idem ſeruant populi, qui Romani Pontificis tyrannidi non ſunt ſubiecti, vt Syri, Æthiopes, Armenij, Moſcouitæ, &c.

Æneas Syluius de Cyrillo Morauorū præſule.

Quid vero Tridentinū Concilium de hac quæſtione decernit? Concedit, Miſſam continere magnam fidelis populi eruditionem, non tamen viſum fuiſſe Concilio, expedire vt vulgari lingua paſſim celebraretur. Atqui iuxta Ambroſij dictum, docere & erudire nemo poteſt, niſi intelligatur: intelligi autem lingua non poteſt, niſi nota ſit. Contraria igitur ſunt. Miſſa debet ſeruire populi eruditioni: & tamen celebranda eſt lingua, populo peregrina & ignota, niſi hoc forſan velint, Miſſam quidem continere eruditionem, ſed eam non eſſe populo communicandam, ſed per ignotam linguam occultandam. Sed quas rationes afferunt? Ritus, inquiunt, antiquus eſt. Atqui antiquior & antiquiſſimus eſt diuerſus ritus, de lingua vulgari & nota, ſicut oſtendimus. Sed trecentorum annorum præſcriptio, Pontificiis (vt video) tota antiquitas eſt: ita vt ad antiquitatem non pertineat, quod à Domino mandatum, ab Apoſtolis traditum, & in Eccleſia à mille quingentis annis obſeruatum fuit. Quid vero opponunt manifeſtiſſimis Pauli ſententiis, 1. Corinth. 14. Hoc ſane operæ precium eſt audire. Romana, inquiunt, Eccleſia, omnium Eccleſiarū mater & magiſtra, ritum peregrinæ & populo ignotæ linguæ probauit. Hoc igitur magiſterium Romana Eccleſia ſibi ſumit, vt contra ea, quæ Dominus mandauit, quæ Apoſtoli tradiderunt, quæ Apoſtolicæ & primitiuæ Eccleſiæ ſeruarunt, poſſit diuerſum ſtatuere, & contrarium approbare: vt ſcilicet impleat quod ſcriptum eſt 2. Theſſal. 2. in templo Dei, tanquam Deus ſedet, extollens ſe ſuper omne quod dicitur Deus.

Quomodo Pontificij defendant vſum peregrinæ linguæ in miſſa.

Aliquam tamen libertatem ſynodus oſtendit: vt ſcilicet aliquando aliquid ex iis quæ in Miſſa legūtur, exponatur. Quod ſi ita intelligerent, vt lectionibus & precibus, Latine primum pro iis qui intelligunt, recitatis, ſtatim ſubiungeretur interpretatio in vulgari lingua, vt etiam populus poſſet Amen dicere: aliqua eſſet ſpecies reformationis, & aliqua congruentia ad illud quod 1. Corint. 14. Paulus dicit: Si lingua quis loquitur, fiat hoc ἀναμέρος, hoc eſt, per viciſſitudinem, vt ſit vnus qui interpretetur: vt ita tota Eccleſia, quæ & ex doctis & ex idiotis conſtat, ædificetur. Et hanc conſuetudinem, Iohannes Billet dicit fuiſſe in quibuſdam Eccleſiis, vt pronunciato Latine Euangelio, ſtatim in vulgari populo exponeretur.

Hæc certe viciſſitudo Latinæ & vulgaris linguæ, in noſtris Eccleſiis vbi ſcholæ frequentiores ſunt ſeruatur, vt & docti & idiotæ ædificentur. Sed hæc non eſt Tridentina mens, vt ipſæ lectiones, conciones & orationes, vulgari lingua recitentur: ſed illis ſimpliciter deputant Latinā linguam. Alias vero non prorſus prohibent, quin aliquando aliquid quantum libuerit declaretur: quid ſcilicet fiat & agatur in Latinis illis lectionibus, concionibus & orationibus, exceptis tamen myſteriis Canonis. Paulus vero dicit: Qui lingua loquitur, ſi non ſit qui interpretetur, taceat in Eccleſia: ſibiipſi vero priuatim loquatur, & Deo. Et Ambroſius inquit: Si vtiq; ad ædificandā Eccleſiam conuenitis, ea debent dici, quę intelligāt audientes. Nam quid prodeſt, vt quis lingua loquatur quam ſolus ſcit, vt qui audit, nihil proficiat? ideō tacere debet in Eccleſia, vt ij loquātur, qui proſint audiētibus. Huc etiā pertinet illud, cuius mentionem faciunt in 5. capitulo, & quod in 9. Canone, anathematis fulmine defendunt, recte fieri, quod ſcilicet pars Canonis, & verba conſecrationis, ſummiſſa voce proferuntur, vt illi etiam qui intelligere poſſent, nō exaudiant. Chriſtus certe in celebratione cœnæ ſuæ mandauit fieri ſui commemorationē, nō per ſilentiū, aut tacito modo: ſed ſicut Paulus explicat, per annunciationē. Neq; enim Chriſtus ita inſtituit Sacramēta, vt actio quidē eſſet viſibilis & publica, verbū vero, quę eſt pręcipua pars Sacramentorum, occultetur, & ſilentio ſepeliatur.

Et Pau-

Et Paulus2. Cor. 14. diſerte diſtinguit hæc duo: in Eccleſia loqui, de iis ſcilicet, quæ ad publicum miniſterium pertinent: & priuatim ſibiipſi, & Deo loqui. Ideo tota antiquitas, excluſis illis qui non poterant intereſſe myſteriis, voce quæ à circumſtātibus & exaudiri & intelligi poterat, preces, gratiarum actiones, præcipue vero verba cœnæ pronunciauit, ad quæ populus reſpondit, Amen.

Dionyſius apud Euſebiũ. Ita Dionyſius apud Euſebium lib. 7. ca. 9. ſcribit de quodam ab hæreticis baptizato, cum & gratiarum actionem in Eccleſia audiiſſet, & ad illam vna cum aliis Amen accinuiſſet, τὴν εὐχαριστίαν ἐπακούοντα, καὶ συνεπιφθεγξάμενον τὸ ἀμήν.

Beſſarion. Beſſarion de Sacramento Euchariſtiæ dicit, ſacerdotem in Orientali Eccleſia, alta voce verba illa pronunciare: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus.

Auguſtinus. Auguſtinus ad Oroſium quæſtio. 49. Qualem clamorem faciat vniuerſa Eccleſia, dum potatur ſanguine Chriſti, & dicit Amen, tu ipſe ſi potes cōſidera. Et breuiter, omnes deſcriptiones liturgiarū, quæ extant apud veteres, idem teſtantur. In Liturgia quidem, quæ Chryſoſtomi titulum præfert, aliquoties occurrit: Sacerdos orat μυστικῶς, ſecreto, & concludit ἐκφώνως alta ſeu ſublata voce. Sed myſtica illa recitatio precum non facta fuit ſub ſilentio, vt nemo exaudire poſſet, ſed quia opponitur τῷ ἐκφώνως, ſignificat quod quædam preces non tam alta & ſublata voce decantatæ fuerint. Nam homilia 18. in ſecunda ad Corinth. dicit, & preces & gratiarum actiones in celebratione Euchariſtiæ, populo cum ſacerdote communes fuiſſe. Expreſſe igitur & aperte, ita vt audiri & intelligi poſſent, etiam quæ non alta voce cantabantur, pronunciatæ fuerunt tempore Chryſoſtomi. Non enim ſibi & Deo, ſed Eccleſiæ, iuxta Pauli dictum, in precibus illis ſacerdos loquitur. Extat hac de re conſtitutio Iuſtiniani, quę in Nouellis eſt 123. in hęc verba: Iubemus vt omnes Epiſcopi pariter & presbyteri, μὴ κατὰ τὸ σιωπώμενον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης, hoc eſt, non ſub ſilentio, vel tacito modo, ſed clara voce, quæ à populo exaudiri poſſit, ſacram oblationē & preces in ſancto Baptiſmate adhibitas celebrent: quo maiore exinde deuotione, In depromendis Domini Dei laudibus, audientium animi efferantur. Ita enim Apoſtolus docet 1. Corinth. 14. &c. His igitur de cauſis conuenit, vt inter cæteras preces, & ea quæ in ſancta oblatione dicūtur, clara voce Deo proferantur, ſcituris ſacerdotibus, quod ſi quid horum neglexerint, & in horrendo iudicio magni Dei de his rationem reddent. Neque nos cum hæc cognoſcemus, conquieſcemus, relinquemuſque inulta. Hæc Iuſtinianus.

Tridentini vero Patres cap. 5. contra totius antiquitatis ſententiam decernunt, mentes fidelium, ad rerum diuinarum meditationem & contemplationem excitari & ſuſtolli, ſi tacita voce verba cōſecrationis proferantur: cum Paulus fidem pronunciet eſſe, non ex ſilentio, ſed ex auditu verbi Dei. Et operæpretium eſt obſeruare, quod ipſi Pōtificij ſcriptores fatentur, non vetus eſſe illud ſecretæ inſtitutum, cuius rationem hanc fuiſſe recitant. Dicunt, olim publice & alta voce precem Canonicam recitatam. Sed cum verba illa per vſum etiam à laicis ſcirentur, paſtores quoſdam in agro ſuper panem & vinum illa recitaſſe, & repente carnem & ſanguinem ante ſe inueniſſe: atque ita diuinitus percuſſos, interiiſſe. Inde vero ſub anathemate præceptum eſt, de cætero ſub ſilentio dicendum Canonem. Ita Honoratus & Billet: quaſi vero magica eſſet illorum verborum ratio. Innocētius cauſam hanc aſſignat: Ne ſacroſancta verba vileſcerent, ſi omnibus etiam laicis nota eſſent. Hoc certe periculum Spiritus ſanctus nō prævidit, cum Paulus cōmemorationem Chriſti interpretaretur annunciationem. Sed & hoc Pontificiorum inſtitutum, Deus electis in bonum vertit: ne ſcilicet aures ipſorum, abominatione Canonis contaminarentur.

Trident. contra ipſum Iuſtinianum. Quia vero Iuſtinianus damnat eos qui verba cōſecrationis, & preces Euchariſtiæ tacita voce, quæ à populo non exaudiatur, proferunt: Tridentina igitur ſynodus illam Iuſtiniani conſtitutionem anathemate iugulat, in 9. Canone: Si quis dixerit, ritum quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, anathema ſit. Ita ſcilicet compendioſe expediunt, vbi vident ſibi & Scripturæ & antiquitatis ſententiam obſtare.

DE POENITENTIA, EX SESSIONE IIII. SVB Iulio tertio.

CAPVT I.

De neceſſitate & inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ.

Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum eſſet, vt iuſtitiam in Baptiſmo, ipſius beneficio & gratia ſuſceptam conſtanter tuerentur: non fuiſſet opus, aliud ab ipſo Baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſſionem eſſe inſtitutum. Quoniam autem Deus diues in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum: illis etiam vitæ remedium contulit, qui ſeſe poſtea in peccati ſeruitutem, & dæmonis poteſtatem tradidiſſent: Sacramentum videlicet pœnitentiæ, quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur. Fuit quidem pœnitentia vniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria, illis etiam qui Baptiſmi Sacramento ablui petiuiſſent: vt peruerſitate abiecta & emendata, tantam Dei offenſionem cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur. Vnde Propheta ait: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et princeps Apoſtolorum Petrus, peccatoribus Baptiſmo initiandis pœnitentiam commendans, dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Porro nec ante aduentum Chriſti pœnitentia erat Sacramentum, nec eſt poſt aduentum illius cuiquam ante Baptiſmum. Dominus autem Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue inſtituit, cum à mortuis excitatus inſufflauit in diſcipulos ſuos, dicens: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi & retinendi peccata, reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, vniuerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit: & Nouatianos, remittendi poteſtatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica, tanquam hæreticos expluſit atque condemnauit. Quare veriſſimum hunc illorum verborum Domini ſenſum, ſancta hæc Synodus probans & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad poteſtatem prædicandi verbum Dei, & Chriſti Euangelium annunciandi contra huiuſmodi Sacramenti inſtitutionem falſo detorquent.

CANON I.

Si quis dixerit, in Catholica Eccleſia pœnitentiam non eſſe vere & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.

CANON II.

Si quis dixerit, verba illa Domini Saluatoris: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt, non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi, & retinendi in Sacramento pœnitentiæ, ſicut Eccleſia Catholica ab initio ſemper intellexit: detorſerit autem contra inſtitutionem huius Sacramenti, ad autoritatem prædicandi Euangelium, anathema ſit.

EXAMEN.

Doctrina de pœnitentia, præbet illuſtre teſtimonium bonitatis & miſericordiæ Dei, erga miſeram & corruptam hanc noſtram naturam. Quia enim propter naturæ corruptionem, in hac vita in multis ſæpe labimur omnes: imo ſepties in die cadit etiam iuſtus. Propter Diaboli enim inſidias, & mundi ſcandala, etiam qui renati fuerant, aliquando ex carnis infirmitate lapſibus præoccupantur: ſæpe etiam ex malitia carnis, in atrocia ſcelera ſe præcipitant. Deus igitur vſque adeo oſtendit ſe nolle mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, vt etiam lapſis poſt Baptiſmum, ſi conuertantur, voluerit reditum patere in gratiam. Et quidem ipſe inſtituit, ordinauit & præſcripſit certum modum & rationem, quomodo poſt lapſus conuerſio ita fieri, & pœnitentia ita agi debeat, vt certi ſimus, ex diuina promiſſione non rurſus reconciliari Deo, & conſequi remiſſionem peccatorum: imo ipſe ſpiritu ſuo per verbum inchoat, efficit & operatur in nobis ea quæ ad pœnitentiam ſeu conuerſionem pertinent. Omnino igitur in Eccleſia, neceſſaria eſt explicatio veræ & ſanæ doctrinæ, ex verbo Dei, de ſalutari pœnitentia. Illa vero à noſtris, Dei beneficio, ex fontibus Propheticis & Apoſtolicis, à confuſionibus & corruptelis Scholaſticæ doctrinæ, feliciter repurgata, & iuſtis tractationibus explicata eſt. Et quia inſtituti noſtri non eſt, iuſta methodo & integra tractatione, totum locum de pœnitentia repetere & retexere: cum quidem videam, præter opinionē ſcriptionem hāc excreſcere: ea tantū annotabimus, quę ratio examinis Tridentinorum Decretorum requirere videbitur.

In primo igitur capitulo oſtendendum eſt, quid proprie illud ſit, quod hoc loco in cōtrouerſia poſitum eſt, quando diſputatur, an pœnitentia ſit vere & proprie Sacramentum. Et quia Pontificij verum ſtatum huius controuerſiæ, ſolent turbare mixtione & confuſione aliarum quæſtionum, quæ ab Anabaptiſtis & aliis phanaticis diſputantur: principio igitur quæſtiones illas, monſtrata Eccleſiarum noſtrarum ſententia, remouebimus & ſeiungemus: vt eo commodius ad illud, quod proprie in controuerſia poſitum eſt, perueniamus.

Opiniones quæ vt impiæ damnari ſolent ab Eccleſiis Auguſtanæ confeſſioni addictis. Primo igitur noſtri expreſſe docent, baptizatos in hac vita, ſi admittant actiones contra conſcientiam, non retinere, ſed excutere fidem & Spiritum ſanctum, amittere gratiam iuſtificationis, & vitam æternam: ac reos fieri iræ Dei, & æternæ damnationis, niſi rurſus conuertantur, & agant pœnitentiam. Et quæ illa peccata ſint ex Scriptura declarant: vt Romano. 8. 1. Corinth. 6. Galat. 1. & 5. Epheſ. 5. Coloſſe. 3. & in aliis locis. Duodecimus itaque articulus Auguſtanæ confeſſionis, damnat illos, qui vel fingunt, quibuſdam tantam perfectionem in hac vita contingere, vt peccare non poſſint: vel qui blaſphemant, ſemel iuſtificatos non poſſe amittere Spiritum ſanctum, in quantumcunq; ſceleribus ſe voluerint.

Secundo. Nequaquam ſumus Nouatiani, qui ſemel iuſtificatis, ſi poſt Baptiſmum lapſi eſſent, omnem ſpem veniæ & reconciliationis cum Deo, vel prorſus negabant, vel in dubium reuocabant, etiamſi rurſus conuerterentur, & pœnitentiam agerent. Summa enim gratitudine celebramus immenſum illud beneficium miſericordiæ Dei, quod promiſit, lapſos poſt Baptiſmum, ſe rurſus in gratiam velle recipere, quocunq; tempore, & quotieſcunq; conuertuntur.

Tertio. Eſt & hoc extra controuerſiam apud nos, neminem poſſe Deo reconciliari, & remiſſionem peccatorum conſequi, niſi agat pœnitentiam. Nam cor impœnitens, cumulat ſibi iram Dei, Roman. 2. & Lucæ 13. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis.

Quarto. Nec quiſque ſibi fingere debet peculiarem modum agendæ pœnitentiæ, vt Deo reconcilietur: ſed illa eſt vnica & vera ratio ſalutaris pœnitentiæ, quæ in verbo Dei traditur & præſcribitur.

Quinto. Hoc etiam apud nos extra dubitationem eſt, Deum in Scriptura inſtituiſſe & ordinaſſe certa media, per quæ lapſis poſt Baptiſmum ſi conuertantur, beneficium mortis Chriſti vult applicare & obſignare, ad reconciliationem & remiſſionē peccatorum. Damnantur itaque Enthuſiaſtæ & Epicurei, qui fingunt Deum ἀμέσως, ſine vſu miniſterij, ſine pœnitentia & fide, donare lapſis reconciliationem & remiſſionem peccatorum. Et illud ordinarium medium ſeu organon, per quod Deus in hac vita nobiſcum agit, in iis quæ ad ſalutem noſtram pertinent, noſtri docent eſſe miniſteriū verbi & Sacramentorum. Miniſterio enim legis peccata arguuntur, conſcientiæ timore iræ & iudicij diuini terrentur. Deinde ſic territis & contritis, Deus gratiam & remiſſionem peccatorum, per miniſterium Euangelij offert & proponit: ac vult, vt apud Deum, per & propter Chriſtum, fide in verbo & Sacramentis, reconciliationem quæramus, apprehendamus & accipiamus.

Conſtantinus aduerſus Nouatianos. Merito itaque improbatur Aceſij Nouatiani dictum, qui in Tripart. lib. 1. ca. 13. ad Conſtantinum Imperatorem inquit: Inuitandos quidem lapſos ad pœnitentiam: ſpem vero remiſſionis, non à ſacerdotibus, ſed à Deo ſolummodo expectandam, qui ſolus poteſtatem habeat remittendi peccata. Prudenter enim, & pie reſpondit Conſtantinus: Scalam igitur admoue Aceſi, & in cœlos aſcende, quia miniſterij vſum tollis. Ambroſius Nouatianorum opinionem ita deſcribit: Pœnitentibus poſt lapſum, non ſimpliciter ſane præcidendam eſſe omnē ſpem veniæ: ſed Sacerdotes nec poſſe nec debere illis, miniſterio Euangelij remiſſionem peccatorum annunciare, vel abſolutionem impertiri nomine Dei, ſicut ſimulabant, partes audaci temeritate ſibi vſurpantes. Illos igitur qui extra & præter miniſterium verbi & Sacramentorum, vel quærunt, vel quærendam docent reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, ſerio improbat Auguſtana confeſſio.

Hæc principio recitanda fuerunt, vt ſtatus controuerſiæ quæ de pœnitentia eſt, inter Pontificios & inter Auguſtanam confeſſionem, clare & diſtincte, remotis & ſepoſitis aliis quæſtionibus, conſtitui & monſtrari poſſet: ne quis vel exiſtimet vel cauilletur, nos phanaticas illas opiniones, quas iam oſtendi à noſtris damnari, fouere & tueri, quando *Status controuerſiæ.* cum Pontificiis diſputamus, an pœnitētia ſit vere & proprie

proprie ſacramentum. Nam in eo quidem controuerſia poſita eſt, quod Pontificij aſſeuerant, pœnitentiã, qua lapſi Deo reconciliantur, eſſe peculiare ſacramentum, quo lapſis poſt baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur. Sed addẽda eſt declaratio, quis ſit ſenſus, & quæ ſit cauſa huius certaminis. Apologia igitur Auguſtanæ confeſſionis, ne videatur præter neceſſitatẽ, de verbis potius quam de rebus ipſis contendere, aliquoties diſerte declarat: Cum voce & miniſterio abſolutionis, id quod proprium eſt ſacramentorum, ſingulis credentibus applicetur generalis promiſſio Euangelij, de reconciliatione cum Deo, & remiſſione peccatorũ, propter meritum Chriſti: ſe nõ pugnare, quo minus hac ratione, hoc reſpectu, propter hãc cauſam, & in hunc ſenſum, pœnitentia appelletur ſacramentum.

Quo reſpectu confeſſio Auguſtana pœnitentiam vocet ſacramentum.

Et licet ex diuina inſtitutione, non habeat tale externum & materiale elementum, quale eſt in baptiſmo & in Euchariſtia, quod ad integram definitionem, & genuinam proprietatem ſacramenti requiritur: tamen quia appellatio ſacramenti eſt ἄχρωμον, & valde late patet, ſi res ipſæ ſaluæ eſſent, de vocabulis facile poſſe conſenſionem conſtitui, inter illos, qui non amant λογομαχίας.

Sed hac declaratione, Pontificij in hac diſputatione non patiuntur ſibi ſatisfieri. Aliud igitur eſt, propter quod tam pertinaciter dimicãt, pœnitentiam eſſe vere & proprie ſacramentum. Et hæc obſeruatio monſtrabit verum ſtatum huius controuerſiæ: & ſimul etiam oſtendet, non eſſe cõtentionem de vocabulis, ſed certamen de re longe grauiſſima, quando Pontificij diſputant, pœnitentiã eſſe vere & proprie ſacramẽtum. Quia enim ſacramentum, iuxta ipſorũ definitionem, eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, ita vt eius & ſimilitudinem gerat, & cauſa exiſtat: quærunt igitur, quodnam ſit materiale elementum in pœnitẽtia, quod accedente verbo abſolutionis fiat ſacramentum, non tantum ſignificans, ſed cauſans (ſicut ipſi loquuntur) gratiam pœnitentiæ, hoc eſt, recõciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Reſpondet autem compendium Theologiæ, materiã ſeu elementum, hoc loco large accipiendum eſſe, pro omni re, ſiue ſit ſubſtantia externa, ſiue actio humana. Atq; ita in pœnitentiæ ſacramento, dicit elemẽtum eſſe exteriores actiones, ſeu operationes hominis pœnitentis: cordis ſcilicet contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem. Et ſi verbum abſolutionis, à ſacerdote prolatum, ad illud elementum, hoc eſt, ad operationes humanas accedat, tunc fieri inde ſacramentum, quod ſit cauſa efficiens & conferens gratiam, hoc eſt, reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Peccatorem igitur poſt baptiſmum lapſum, quando quærit & ambit recõciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, Pontificij per ſacramentum ſuum pœnitentiæ, deducunt ad humana ſeu propria opera: vt illa, accedente verbo abſolutionis, fiant & ſint ſacramentũ, hoc eſt, cauſa efficiens & conferens gratiam reconciliationis cum Deo, & remiſſionis peccatorum. Ideo in compendio Theologiæ, iſta traditur differentia: Baptiſmus & Euchariſtia, conſiſtunt in paſſione eius, qui ſanctificatur, & non in actione, niſi per accidens, hoc eſt, ſunt Dei actiones, offerentis & exhibentis beneficia Mediatoris. Et nos tantum ea ad nos recipimus, quæ Deus ſua actione in illis ſacramentis exhibet. Pœnitentię verò ſacramentum, conſiſtit eſſentialiter in actu eius, qui ſanctificatur. Atque ideo ipſe actus noſter, eſt materia ſacramenti. In aliis, vt Baptiſmo & Euchariſtia, quæ ſine actu noſtro operantur, requiritur exterior materia. Hæc ibi.

Vt autem manifeſtius euadat, de re neceſſaria, & longe grauiſſima certamen eſſe, quãdo diſputatur, an pœnitentia tale ſit ſacramentum, ſicut Pontificij contendunt: opponamus recitatæ iam Pontificiorum ſententiæ, de ſacramento pœnitentiæ, antitheſin: quam viam & rationem reconciliationis cum Deo, ſcriptura, & doctrina, & exemplis peccatori poſt lapſum monſtret & proponat. Scriptura igitur duo genera doctrinæ proponit, legẽ ſcilicet, & Euangelium. Et lex quidem arguens peccata, & proponens grauiſſimas cõminationes Dei, eſt malleus ille Ierem. 23. per quem Deus conterit petras, hoc eſt, ſpiritũ contribulat, cor conterit & humiliat, vt vera & ſeria agnitione multitudinis & magnitudinis peccati, & iræ Dei aduerſus peccatum, animus incipiat peccatum odiſſe & deteſtari, iram & iudicium Dei timere, ita vt nollet in æternum ſub illis perire, ſed gemitu ſuſpirat & luctatur, vt ab illis liberetur. Ibi lex habet quidẽ, & proponit promiſſiones vitæ: ſed ſub cõditione perfectæ impletionis: ſed ſcriptura addit declarationem: Quia lex ſpiritualis eſt, & de eius impletione, hæc eſt Dei ſententia: Qui non in omnibus permanſerit, maledictus eſto, ideo coram Deo, ex operibus legis, nulla caro iuſtificatur, Rom. 3. Sed qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt, Gal. 3. Ita per legem agnitio peccati, Rom. 3. & lex iram operatur, Rom. 4. Scriptura igitur omnia concludit ſub peccatum, Gal. 3. Euangelium verò docet, id quod legi propter carnem noſtram impoſſibile erat, Deum præſtitiſſe miſſo filio, Romano. 8. Monſtrat igitur Chriſtum agnum Dei, factum pro nobis ſub lege, vt obedientia & paſſione ſua pro nobis, iudicio Dei in lege patefacto ſatisfaceret. Et illũ mediatorem pater in Euangelio proponit propitiationem, fide in ſanguine ipſius per remiſſionem peccatorum, Roman. 3. Hæc enim eſt voluntas patris, vt omnis, qui credit in filium, non pereat, ſed habeat vitam æternam, Iohan. 6. Atque ita Euangelium, contritis & territis cõſcientiis annunciat, offert & proponit gratiam Dei, reconciliationem, & remiſſionem peccatorum, gratis, propter meritum Chriſti: & vult, vt illud beneficium mediatoris, fide quiſque apprehendat, & ſibi applicet. Miniſterium verò priuatæ abſolutionis, generalem illam Euangelij promiſſionem, ad ſingulos petentes applicat: Vt fide eo firmius ſtatuere poſſit, ſibi certo à Deo donari & applicari beneficia paſſionis Chriſti. Et in vſu cœnæ Dominicæ, nouum Teſtamentum, quod ſcilicet Deus propitius vult eſſe peccatis noſtris, & iniquitatum noſtrarum obliuiſci, ſingulis fide ſumentibus Chriſtus exhibet, applicat & obſignat pretioſo pignore corporis & ſanguinis ſui. Et tunc recte dicitur: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Omnes enim Prophetæ teſtimonium perhibent, per Chriſtum remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomen eius. Et hæc eſt illa ratio reconciliationis cum Deo: cui obſcurandæ, labefactandæ & euertendæ, oppoſita eſt Pontificiorum diſputatio de ſacramento pœnitentiæ, eo modo ſicut dictum eſt: vt ſcilicet peccatorem, poſt lapſum quærentem recõciliationem cum Deo, & remiſſionem, abducant à fide obedientiæ, paſſionis, & ſatisfactionis Chriſti, ad fiduciam actionis, propriæ contri-

tionis, confeſſionis & ſatisfactionis: vt ſi ad illa noſtra opera accedat verbũ abſolutionis, tunc habeamus cauſam efficientẽ & conferentem reconciliationem, & remiſſionem peccatorũ. Et hic eſt verus ſtatus cõtrouerſiæ, quãdo diſputatur, an pœnitentia tale ſit Sacramentum, ſicut Pontificij volunt.

Operæprecium autem eſt obſeruare, quomodo & vnde probent & confirmẽt ſuam illam pœnitentiam eſſe tale Sacramentum. Et primo ante aduentum Chriſti in carnem, hoc eſt, tempore veteris Teſtamenti, fuit pœnitentia, per quam lapſi poſt circumciſionem, Deo rurſus reconciliati fuerunt. Sed illam pœnitentiam Tridentinum capitulum negat fuiſſe Sacramentum: tale ſcilicet, ſicut ipſi de ſua pœnitentia loquuntur. Atqui valde hoc mirabile eſt. In pœnitentia enim veteris Teſtamenti, fuerunt illuſtria externa ſigna contritionis, leguntur exempla publicæ confeſſionis peccatorum. Sorori Moſis, & Dauidi, poſt reconciliationem impoſitæ fuerunt à Deo caſtigationes.

Et ex illis exemplis, Pontificij ſuã ſatisfactionem probare conantur. Poteſtas etiã remittendi peccata fuit in veteri Teſtamento: cius enim illuſtre exemplum extat in hiſtoria Dauidis. Et hæc eſt tota definitio Sacramẽti pœnitentiæ: contritio ſcilicet, confeſſio, ſatisfactio & abſolutio. Et tamen negant pœnitentiã tempore veteris Teſtamenti fuiſſe Sacramentum: ideo forſan, quia ibi confeſſio etiam quæ coram Eccleſia fiebat, non ſacerdoti in aurem, ſed Deo facta fuit. Et caſtigationes poſt recõciliationem, non à ſacerdote, ſed ab ipſo Deo impoſitæ fuerunt. Nathan etiam Dauidem abſoluit, non ſua iudiciaria aliqua poteſtate, ſed miniſterio, ita quod Deus per Prophetæ miniſterium remitteret Dauidi peccata. Et ſicut Petrus inquit Acto. 10. Prophetæ docuerũt, remiſſionem peccatorum in conuerſione accipi, nec propter, nec per peculiarium opera, ſed propter promiſſum benedictum ſemen, per fidem in ipſum. Quia igitur Patriarcharum & Prophetarum pœnitentia, in multis cum Pontificia non conuenit: ideò merito negant, pœnitentiam tempore V. Teſtamenti, fuiſſe tale ſacramentum, ſicut ipſi de ſua pœnitentia diſputant.

Nos verò illam aduerſariorum confeſſionem libenter accipimus, quod ſcilicet per annos quater mille à condito mundo, pœnitentia non fuerit tale ſacramentum, ſicut Pontificij diſputant: & quod toto tempore V. Teſtamenti, non fuerit talis ratio, & talis modus reconciliationis cũ Deo poſt lapſum, qualem Pontificij in ſacramento ſuæ pœnitentiæ præſcribunt. Apoſtoli verò, & Petrus Act. 10. & Paulus Act. 26. affirmat ſe de pœnitentia in Deum, & de accipienda remiſſione peccatorum non aliter docuiſſe quàm Prophetas. Hæc obſeruatio poſtea habebit vſum. Quando enim Pontificij ad ſacramentum ſuæ pœnitentiæ comprobandum, afferunt teſtimonia & exẽpla ex veteri Teſtamento: recte poſſumus reſpondere, nihil inde probari, quia Tridentinum capitulum pronunciat pœnitentiam in veteri Teſtamento non fuiſſe ſacramentum.

Secundò, Baptiſta prædicauit pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Summa enim prædicationis Chriſti ita deſcribitur: Pœnitẽtiam agite, & credite Euangelio, appropinquauit enim regnum cœlorum. Sed Tridentinum capitulum pronũciat, ante reſurrectionem Chriſti, pœnitentiam nõ fuiſſe ſacramentum, nec pœnitẽtiam ante baptiſmum eſſe ſacramentum. Docuit autẽ & Baptiſta & Chriſtus, de contritione. Baptiſtæ auditores cõfeſſi ſunt peccata ſua, Mat. 3. vbi etiam de faciendis fructibus dignis pœnitentia grauiter concionatur. Chriſtus etiam priuatam abſolutionem impertiit, Matth. 9. & Luc. 7.

Quare igitur iuxta definitionem, pœnitentia illa Pontificiis non eſt ſacramentum? Reſpõdeo: Quia contritio fuit interior, & confeſſio nõ habuit enumerationem ſingulorum delictorum. Chriſtus etiam abſolutionem impertiit, nõ præmiſſo proceſſu iudiciali, & impoſita mulcta: ſed gratis iis, qui peccata agnoſcebant, iram Dei timebant, & fide propter ipſum petebant, & quærebant reconciliationem. Et ſumma, quia in illa pœnitentia, gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittebantur peccata: quia etiam tam Baptiſta quam Chriſtus, fidem in filium mediatorem, partem conuerſionis, neceſſariam ad conſequendam remiſſionem prædicarunt. Propter has cauſas, talis pœnitentia Pontificiis non eſt ſacramentum, id quod diligenter expendatur. Concedit itaq;, & fatetur Tridentinum Concilium, ſacramentum ſuæ pœnitentiæ non habere fundamentum, teſtimonium vel exemplum, ſicut non in V. Teſtamento, ita nec in concionibus Baptiſtæ & Chriſti ante reſurrectionem.

Tertiò, Vnicum monſtrant in ſcriptura fundamentum. Tridentinum enim capitulum dicit, ſacramentum pœnitẽtiæ, ſicut illud Pontificij deſcribunt, à Chriſto inſtitutum poſt reſurrectionẽ, cum inſufflans in diſcipulos, diceret: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, &c. Expendendũ igitur eſt, an illa Chriſti ſententia, hoc quod Pontificij volunt, efficiat: ad remiſſionem ſcilicet peccatorum neceſſariam eſſe contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem: ita vt externæ illæ operationes pœnitentium, ſint materia: ad quas, ſi verbum abſolutionis accedat, fiat inde ſacramentum, quod ſit cauſa efficiens, & conferens reconciliationem & remiſſionem peccatorum, hic enim eſt ſtatus controuerſiæ. Nouatianos igitur, qui extra miniſterium Euangelij, docebant quærendam & expectandam eſſe recõciliationem & remiſſionem peccatorũ, iure damnatos eſſe fatemur. Et miniſtris Eccleſiæ, datam eſſe à Chriſto poteſtatem, remittendi & retinendi peccata, ſi dextrè intelligatur, nemo noſtrum negat. Nam Matth. 10. Marc. 3. & 6. Luc. 10. Chriſtus eligens & emittens Apoſtolos ad prædicandum, dat ipſis ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, poteſtatem & virtutem. Et Paulus 1. Corin. 10. & 13. dicit, ſibi à Domino datam poteſtatem, non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem.

Illa verò poteſtas remittendi peccata, non ita intelligẽda eſt data ſacerdotibus, quaſi Deus ea ſe abdicarit, & eam prorſus tranſtulerit in ſacerdotes, ita vt in abſolutione non Deus ipſe, ſed ſacerdos remittat peccata. Paulus enim diſerte diſtinguit inter poteſtatem & efficaciam reconciliationis, quæ Dei propria eſt, & inter miniſteriũ, quod Apoſtolis datum eſt: ita quod Deus eſt, qui mundum ſibi reconciliat, 2. Cor. 5. & peccata remittit, Eſa. 43. non autem ſine medio, ſed in miniſterio, & per miniſterium verbi & ſacramẽtorum. Miniſtri verò dicuntur ſoluere & remittere peccata, propter claues: hoc eſt, quia habent miniſterium, per quod Deus mundum ſibi reconciliat, & peccata remittit. Ita 2. Corinth. 1. Paulus dicit, ſe, qui poteſtatem habeat, non tamen dominari fidei, ſed eſſe tantum miniſtrum & œconomum myſteriorum Chriſti, 1. Corinth. 4. ita

vt qui

vt qui plantat & qui rigat, non ſit aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus, 1. Cor. 3. Et tamen miniſterij vſum vtilem & neceſſarium oſtendit: Dei, inquit, ſumus συνεργοὶ, hoc eſt, adminiſtri, quorum opera Deus vtitur in eo, vbi tamen omnis efficacia ipſius eſt. Miniſtri, inquit, ſumus per quos credidiſtis. Item, ego per Euangelium vos genui Chriſto, 1. Cor. 14. Omnium vero clariſſime diſtinctionem hanc Paulus tradit, 2. Cor. 5. Deus eſt qui reconciliat nos ſibi per Chriſtum, non imputans nobis peccata. Apoſtolis vero dedit διακονίαν, miniſterium reconciliationis. Quomodo vero hoc? Poſuit, inquit, in nobis verbum reconciliationis. Nos igitur pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto: Reconciliamini Deo. Ita hæc diſtinctio Deo ſeruat & tribuit illam gloriam, quæ ipſius propria eſt: miniſterio etiam aſſerit eam, quam ſecundũ verbum Dei habet, dignitatem & authoritatẽ. Sicut enim Chriſtus eſt, qui per miniſteriũ baptizat, corpus etiam & ſanguinem ſuum exhibet: ita Chriſtus eſt, qui per miniſterium abſoluit, & peccata remittit. Et huc pertinet Auguſtini ſententia, De conſec. diſt. 4. Aliud eſt baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Item: Per hanc poteſtatem, quam Chriſtus ſolus tenuit ſibi, & in neminem miniſtrorum transfudit, quanquam per miniſtros baptizare dignatus ſit, per hanc inquam poteſtatem, ſtat vnitas Eccleſiæ. Si enim à Domino transferretur ad miniſtros, tot Baptiſmi eſſent, quot miniſtri. Hæc Auguſtinus. Per Chriſtum igitur & propter Chriſtum, apud Deum quærimus, & à Deo accipimus remiſſionem peccatorum: ſed in miniſterio, & per miniſteriũ. Hæc neceſſaria diſtinctio, quare in Tridentino capitulo prætereatur, mox oſtendemus, prius enim pertexemus reliqua, quomodo ſcilicet miniſteriũ Euangelij remittat peccata, ſeu potius, quomodo Deus per miniſterium remittat peccata. In eo enim caput cõtrouerſiæ conſiſtit. Non aliunde autem, ſed ex ipſo contextu ſumenda eſt declaratio. Chriſtus enim declaraturus remiſſionem & retentionem peccatorũ, hæc verba præmittit: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Et hoc dicens inſufflauit, &c. Quomodo vero Chriſtus miſſus fuerit, vt eſſet miniſter Circumciſionis, ipſe explicat Lucæ 4. ex Propheta Eſaia cap. 61. Miſit me Euangelizare pauperibus, ſanare contritos corde, prædicare captiuis remiſſionẽ, & clauſis apertionẽ, conſolari lugentes, prædicare annum placationis, & diem vitionis Deo noſtro. Clarior autem, & adhuc certior eſt hæc declaratio, quod Lucas deſcribens eandem hiſtoriam pro eo, quod Iohannes habet, Quorum remiſeritis peccata, remittantur, &c. Lucas narrat, Chriſtum locutum de prædicanda pœnitentia, & remiſſione peccatorum, in nomine ſuo. Remiſſio igitur & retentio peccatorũ, per miniſteriũ, Ioan. 20. fit annunciatione verbi, Lu. 24. Et alterũ declaratur per alterum. Non enim hiſtorice tantũ recitanda eſt doctrina legis de peccato, & doctrina Euangelij de remiſſione peccatorũ propter Chriſtum: ſed facienda eſt accõmodatio ſeu applicatio, & Legis & Euangelij, ad auditores: vt ſcilicet ex lege, mõſtratis peccato & ira Dei aduerſus peccatum, denuncietur peccatoribus iudicium damnationis, niſi cum Deo reconcilientur. Ex Euangelio vero formetur Paulina illa exhortatio: Recõciliemini Deo, & quod Ezechiel habet: Quare moriemini domus Iſrael. Et oſtendatur, voluntatem Dei eſſe, vt beneficia paſſionis Chriſti, quæ voce Euangelij proponuntur & offeruntur, quiſq; fide accipiat, & ſibi applicet. Et qui ita credunt, eos Euangelium pronunciat Deo reconciliari & accipere remiſſionem peccatorum. Vt vero hæc annũciatio ſit efficax ad remiſſionem peccatorum, ideo Chriſtus miniſterio per inſufflationem Ioan. 20. addit Spiritum ſanctum. Euangelium enim eſt potentia Dei, ad ſalutem credenti, Roma. 1. hoc eſt, arma miniſterij, per efficaciam ſpiritus, ſunt valida & potentia, 2. Corinth. 10. Qui vero non credunt, hoc eſt, qui applicationem reconciliationis quæ fide fit propter Chriſtum, apprehenſa voce Euangelij, vel Epicurea ſecuritate, vel Phariſaica perſuaſione contemnunt: illis denunciatur ira Dei & æterna damnatio. Atque hoc modo publica & generali annunciatione pœnitentiæ & remiſſionis peccatorum, miniſterium, imo Deus ipſe per miniſterium, & in miniſterio ſoluit & ligat, remittit & retinet peccata.

Porrò ſicut doctrina arguens peccata, & denuncians iram Dei impœnitentibus, non tantum in genere proponenda eſt, ſed ſicut exigit cura paſtoralis, Ezech. 34. ſingulis priuatim, vbi neceſſitas flagitarit, retinenda & liganda ſunt peccata, denunciationis iudicij Dei, ex verbo: ita etiam promiſſio Euangelij, non tantum efficax eſt, quando in genere annunciatur, & quando in generali prædicatione fide apprehenditur, ſed paſtoralis eſt, ſi quam ouem cognouerit ægrotam ſeu confractam, vt illam alliget & ſanet, applicato priuatim miniſterio verbi & ſacramentorum. Priuata igitur abſolutio contritis, & fide petentibus conſolationem, remittit peccata, non aliter quam quod priuatim ſeu ſingulis, voce Euangelij, annunciat remiſſionem peccatorum: id quod ipſe Chriſtus ſuo exemplo oſtendit, Matth. 9. Luc. 7. Illa verò annunciatio, ſiue peculiaris, ſingularis, ſpecialis, ſiue priuata nominetur, efficax eſt ad remiſſionem peccatorum, quia eſt miniſterium ſpiritus, per quod Deus fidem confirmat, & peccata remittit. Idem enim Euangelium, & eiuſdem efficaciæ eſt, ſiue in genere multis, ſiue priuatim, vel vni vel paucis annuncietur. Et propter fidei infirmitatem, ad pleniorem & firmiorem conſolationem, Deus vult promiſſionem gratiæ non tantum in genere proponi, ſed priuatim etiam ad ſingulos petentes applicari: nõ ſacramentis tantum, verum etiam per annunciationem Euangelij, ſicut Chriſtus oſtendit Matthæi 9. Lucæ 7. Vt fides mea eo firmius ſtatuere poſſit, promiſſionem Euangelij generalem priuatim ad me etiam pertinere: Deum me etiam in illum comprehendere, & mihi in ſpecie donare & applicare beneficia paſſionis Chriſti. Ita ſententia Chriſti, Iohann. 20. de remittendis peccatis, ſiue intelligatur de publica ſeu generali annunciatione Euangelij, ſiue de priuata abſolutione, nihil aliud habet quam miniſterium remittere & retinere peccata, voce ſeu annunciatione verbi Dei.

Errant autem illi, qui ſimpliciter tollunt & damnant vſum priuatæ abſolutionis. Errant verò & illi, qui contendunt generali annunciatione Euangelij, nulli credentium remitti peccata, ſed remiſſionem tantum in priuata abſolutione fieri.

Poſita igitur vera declaratione ſententiæ Chriſti, Iohannis vigeſimo, videamus iam, quam feliciter Pontificij inde Sacramentum ſuæ pœnitentiæ extruunt.

Princi-

Principio autem hoc conſideretur, quod Tridentinum capitulum dicit, ſententiam illam Chriſti, non eſſe intelligendam de poteſtate ſeu authoritate annunciandi Euangelium Chriſti. Et quidem ſi eos taxarent, qui vel hiſtoricè tantum, ſine accommodatione & applicatione (ſicut dictũ eſt) Euangelium prædicant, vel qui prorſus ex Eccleſia tollunt vſum priuatæ abſolutionis, rectè dicerent. Sed ipſi intelligunt in dicto Chriſti, talem poteſtatem remittendi peccata, quæ non conſiſtat in annunciatione Euangelij Chriſti, ſiue fiat in genere, ſiue priuatim. Andradius enim in Concilio Tridentino ſcribens, dicit valde diſtincta & diuerſa eſſe in miniſterio Apoſtolorum, annunciare Euangelium, & remittere peccata. Sed iam ex verbis Chriſti oſtendimus, poteſtatem remittendi peccata quam Chriſtus diſcipulis dedit, conſiſtere in ipſo miniſterio annunciandi Euangelium.

Simon Magus, Act. 8.

Forſan igitur talem poteſtatem remittendi peccata fingunt, ſicut Simon Magus, Acto. 8. petiit ſibi vendi hanc poteſtatem, vt cuicunq; manus imponat, ei ſtatim detur Spiritus S. Nam & Pontificij docent, poteſtatem illam remittendi peccata, non in annunciatione vocis Euangelij, ſed in charactere ſacerdotali fundatam eſſe. Qualem vero poteſtatem Tridentinum Concilium intelligat, Colonienſes Ieſuitæ ita explicant: Chriſtum illa ſententia Ioan. 20. Sacerdotes conſtituiſſe Chriſtianorum iudices, vt cauſis explicatis & diſcuſſis, vel remittant peccata, vel retineant, atq; ideo idem requiri in Sacramento pœnitentiæ, quod forũ politicum requirit in reo: vt ſcilicet, primo, externis ſignis oſtendat, ſe duci peccatorum pœnitudine: ſecundo, vt peccata illa quæ vult remitti, per enumerationẽ confiteatur: tertio, vt iniunctam ſibi à ſacerdote, tanquam à iudice mulctam, æquo animo ſuſtineat. Quod ſi ad has operationes peccatoris & ſacerdotis accedat verbum abſolutionis, tunc confici inde Sacramentũ, quo lapſi Deo reconciliantur, & remiſſionem accipiunt. Et in hoc ſacerdotum iudicium Ieſuitæ dicunt Chriſtum promiſiſſe, Ioan. 20. vbi dixit: Quorũ remiſeritis peccata. Idem dicit ſecundũ Tridentinum capitulum: Sacramentum pœnitẽtiæ in eo conſiſtere, vt lapſi pœnitentes ad Sacerdotum Tribunal ſiſtantur, & per ipſorum ſententiam, ab admiſſis peccatis liberentur. Ita illi.

Ieſuitæ Colon. Arg. Pontif. ex loco Iohan. 20.

Sed Chriſtus certè horum nihil dicit in ſententia illa, Ioan. 20. de tali enim iudiciario proceſſu, nulla ſyllaba ibi extat. Extat autem in illa hiſtoria, Luc. 24. expreſſa declaratio de prædicanda remiſſione peccatorum. Nulla fit Iohan. 20. mentio enumerationis peccatorum, nec iniungendæ mulctæ: imò iubentur Apoſtoli prædicare, non perſolutionem peccatorum, quæ per noſtra opera fiat, ſed remiſſionem peccatorum, propter Chriſti ſatisfactionem. Non igitur ex illa Chriſti ſententia, Iohan. 20. deducitur & ſumitur ſacramentum Pontificiæ pœnitentiæ: ſed contra ſimplicitatem verborum, & contra manifeſtam Chriſti interpretationem, peregrinum commentum in illam Chriſti ſententiam ingeritur & intruditur; quod vel inde intelligi poteſt. Generalis enim eſt ſententia illa, Iohan. 20. de miniſterio Apoſtolorum, quæ complectitur etiam pœnitentiam, & remiſſionem ante baptiſmum, ſicut Luc. 24. in eadem hiſtoria Chriſtus de prædicanda inter omnes gentes non baptizatas pœnitentia: & expreſſe de remiſſione peccatorum loquitur.

Sed iuxta Concilium, ante baptiſmum, pœnitentia non eſt ſacramentum, nec requirit proceſſum iudiciarium: Qua igitur certitudine, ex ſententia Iohann. 20. ſacramentum Pontificiæ pœnitentiæ probari poterit? Quod ſi poteſtas remittendi peccata, neceſſario faceret ſacramentum pœnitentiæ: ſequeretur etiam, quod Pontificij negant, in veteri Teſtamento pœnitẽtiam fuiſſe ſacramentum: fuit enim ibi poteſtas remittendi peccata, qua vſus eſt Nathan, in abſolutione Dauidis. Sacramẽtum igitur pœnitentiæ, ſicut à Pontificiis traditur, non habet fundamentum certum, firmum & ſolidum, in ſententia Chriſti, Iohan. 20. Quartò. Nec ex Apoſtolorum doctrina & exemplis, ſacramentum Pontificiæ pœnitentiæ probari poteſt. Paulus enim, Acto. 26. recitans ſummam doctrinæ ſuæ de pœnitentia, affirmat ſe nihil docuiſſe extra ea, quæ Prophetæ loquuti ſunt. Petrus etiam Act. 10. affirmat ſe illam rationẽ conſequendæ remiſſionis peccatorum tradere, quę à Prophetis teſtimonium habet. Sed Tridentinum capitulum negat, pœnitentiam veteris Teſtamenti fuiſſe ſacramentum. Et in tota ſcriptura, Apoſtoli nuſquam leguntur exegiſſe enumerationem peccatorum, ad remiſſionem neceſſariam: nec leguntur impoſuiſſe mulctam, quibus peccata remittebant: ſed reconciliatos hortabantur, vt poſt acceptam remiſſionem, facerent fructus dignos pœnitentia. Vanum etiam & falſum eſt, Apoſtolos aliam docuiſſe pœnitentiam, quod ad ſubſtantialia attinet, qua impij ante baptiſmum ad Deum conuertuntur: & aliam diuerſam, qua lapſi poſt baptiſmum, cum Deo in gratiam redeant. Non enim aliam legem, non aliud Euangelium, non alium Chriſtum, nec aliam fidem, lapſis poſt baptiſmum propoſuerunt. Sed contritio quam Apoſtoli docent, ſiue ante baptiſmum, ſiue in lapſis poſt baptiſmum, eſt agnitio, odium & deteſtatio peccati, timor iræ & iudicij Dei, terrores cõſcientiæ, cum deſiderio effugiendi iram Dei. Reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, docuerunt Apoſtoli non in noſtris operibus, ſed in obedientia, ſatisfactione & merito Chriſti mediatoris, fide quærẽdam & apprehendam eſſe, ſiue ante baptiſmum, ſiue in peccatis poſt baptiſmum.

Contritio.

Apoſtoli de reconciliatione.

Et in his, quæ ſubſtantialia ſunt pœnitentiæ, Apoſtoli nullam faciunt differentiam, ſiue ante baptiſmum ſiue in peccatis poſt baptiſmum agenda ſit pœnitentia, ſed quando tradunt doctrinam de pœnitentia, in genere loquuntur de pœnitentia. Extant verò in ſcriptis Apoſtolorum exempla conuerſionis eorum, qui poſt baptiſmum lapſi fuerant: vt Galatarum. Illos verò Paulus non ad aliam nouam & diuerſam rationem reconciliationis cũ Deo deducit: ſed vehementiſſime, contra perſuaſionem de iuſtificatione operum concionatur, concludens omnia ſub peccato: & propter ſolius Chriſti meritum, fide apprehenſum, docet ipſos coram Deo iuſtificari: quæ pœnitentia ſeu conuerſio, in ſubſtantialibus eadem eſt cum illa, qua primum ab idolis ad Deum conuerſi fuerant. In inceſtuoſo Corinthiaco, quem Paulus excommunicarat, eſt exemplum publicæ pœnitentiæ, in qua requiruntur publica externa ſigna triſtitiæ & pœnitentiæ. Sed illas operationes, Paulus non docet cauſam eſſe remiſſionis peccatorum, ſed vtitur verbo χαρίζεσθαι. 2. Corinth. 2. Et perpetua eſt Pauli ſententia: Si ex operibus, iam non ex gratia: ſed exinanita eſt fides, & abo-

Exempla pœnitentiæ.

& abolita promiſſio. Quinto. Dicũt quidem Tridentini, vniuerſorum Patrum conſenſum, & Eccleſiam catholicam ab initio, intellexiſſe tale Sacramentũ pœnitentiæ, quale ipſi docent. Sed toti antiquitati ignota eſt illa diſputatio: Sicut in baptiſmo & Euchariſtia, eſt externũ elementum, quod accedente verbo fit Sacramentũ: ita etiam in pœnitentia, requiri externam materiam ſiue elementum, vnde accedente verbo abſolutionis, fiat Sacramentum pœnitentiæ. Ignotũ eſt & hoc veteribus, actiones eſſe elementũ ſeu materiam. Illud vero vtile eſt in antiquitatis hiſtoria obſeruare, vnde & ex qua origine, facta paulatim inclinatione, tandem deuentum ſit ad pontificias diſputationes, & opiniones de Sacramento pœnitentiæ. Extra omnem autẽ dubitationem, prima origo fuit ex ſpectaculis publicæ pœnitentiæ, quam magna ſeueritate vetus Eccleſia in manifeſtis & atrocibus criminibus ſeruabat. In illa enim requirebantur externa ſigna contritionis, requirebatur exomologeſis, ſeu confeſſio criminum: & priuſquam rurſus reciperentur in communionem Eccleſiæ, imponebantur certæ quædã externæ caſtigationes, cum exempli cauſa propter alios, tum vero explorationis gratia, an ſeria eſſet pœnitentia. Duæ vero commonefactiones additæ leguntur à veteribus. Primo, illos ritus non eſſe vniuerſaliter neceſſarios, omnibus qui poſt Baptiſmum, agnoſcentes peccata & lapſus ſuos per pœnitentiam cuperent cum Deo reconciliari, gratiam & remiſſionem peccatorum obtinere. Fuit enim diſtinctio inter publicam pœnitentiam, & inter priuatam. Secundo, Monuerunt & hoc veteres, externos illos pœnitentiæ ritus non mereri remiſſionem peccatorum, ſed tantum eſſe externa ſigna & teſtimonia: ſicut multæ ſententiæ veterum de pœnitentia, diſt. 1. hoc teſtantur. Paulatim vero à quibuſdã aſſui cœperunt ſuperſtitioſæ opiniones, ritus illos promereri & impetrare veniam. Cœperunt etiã ex Patribus quidam, vt Origenes & alij, populum hortari, vt etiã alia peccata, etiam quæ non eſſent notoria crimina, ſeu excommunicationi ſubiecta, ſacerdoti per confeſſionem aperire, conſilij & medicinæ gratia, quomodo ſcilicet curanda eſſent peccata. Quidam etiam pro occultis peccatis, patiebantur publicas ſibi irrogari Eccleſiaſticas caſtigationes, ſeu mulctas, quas ſatiſfactiones vocabant. Inde verò cœpit regula & doctrina generalis fieri: Ad pœnitentiam, qua lapſi in qualiacunq; peccata, poſt baptiſmum Deo reconciliantur, pertinere præter cordis contritionem, & fidem amplectentem Chriſtum, etiam oris confeſſionem, ſacerdoti faciendam, & operis ſatisfactionem. Diſſimiles verò extiterũt diſputationes, quibuſdam aſſerentibus, confeſſionem & ſatisfactionem pertinere non ad impetrationem veniæ, ſed ad oſtenſionem pœnitentiæ: aliis contra diſputantibus, ad impetrandam remiſſionem peccatorum hæc facere. Diſſimiles illas veterum ſentẽtias Gratianus collegit in Decreto de pœnitentia. Poſtea, tempore Gratiani, circa annum Domini 1150. fortiter diſputatum fuit de neceſſitate confeſſionis & ſatisfactionis. Sed tamen Gratianus diſt. 1. de pœnitẽ. cap. Quamuis plenitudo, expoſitis diuerſis ſententiis, ita concludit: Cui autem harum potius adhærendum ſit, Lectoris iudicio reſeruatur. Vtraq; enim fautores habet ſapientes & religioſos viros. Ex gloſſa de pœnitentia diſtin. 5. recitat, varia quæſita fuiſſe argumenta, quibus probaretur, confeſſionem ſacramentalem eſſe iuris diuini; vt cum Deus ad Adamum dicit, Adam vbi es? Item ad Cain: Vbi eſt Abel frater tuus? vel Ioſu. 7. vbi Achan confitetur delictum ſuum: vel Iacob. 5. Confitemini alterutrum. Sed quia gloſſa infirmitatem illorum argumentorum agnoſcit, tandem concludit: Melius dicitur, confeſſionem inſtitutam fuiſſe à quadam vniuerſalis Eccleſiæ traditione, potius quam ex noui vel veteris Teſtamenti autoritate. Et addit: Apud Græcos confeſſio non eſt neceſſaria, quia non emanauit ad illos traditio talis.

Bonauentura etiam dicit, per interiorem pœnitentiam, quæ conſiſtat in agnitione culpæ & obligationis ad pœnam, deinde in cognitione miſericordiæ diuinæ, remitti culpam, illam verò pœnitentiam, quæ conſiſtit in confeſſione & ſatisfactione, eſſe inſtitutionem Eccleſiæ. Tandem verò ex diſſimilibus & incertis illis diſputationibus & opinionibus, fabricatus eſt articulus fidei, confeſſionem ſcilicet, & ſatisfactionem, tanquam de iure diuino, ad conſequendam remiſſionem peccatorum neceſſariam eſſe. Quod dogma, Tridentinum concilium ſola anathematis intermiſſione cõfirmat. Tale igitur nunc eſt ſacramentum pœnitentiæ, de quo Pontificij dimicant. Vnde verò, & ex quam diſſimilibus & incertis diſputationibus, ante Gratiani tempora inchoatum, & poſt Gratiani tempora conflatum ſit, vtile eſt conſiderare. Ita enim rectiſſime refutatur, quod gloriantur de vniuerſorum Patrum conſenſu.

DE DISCRIMINE SACRAMENTI POENITENTIÆ & Baptiſmi.

CAPVT II.

Cæterum hoc ſacramentum multis rationibus à baptiſmo differre dignoſcitur. Nam præterquam quod materia & forma, quibus ſacramenti eſſentia perficitur, longiſſime diſſidet, conſtat certe, baptiſmi miniſtrum iudicem eſſe non oportere, cum Eccleſia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipſam per baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus. Quid enim mihi, inquit Apoſtolus, de his, qui foris ſunt, iudicare? Secus eſt de domeſticis, quos Chriſtus Dominus lauacro baptiſmi ſui corporis membra ſemel effecit. Nam hos, ſi ſe poſtea crimine aliquo contaminauerint: non iam repetito baptiſmo ablui, cum id in Eccleſia Catholica nulla ratione liceat, ſed ante hoc tribunal, tanquam reos ſiſti voluit, vt per ſacerdotum ſententiam non ſemel, ſed quoties ab admiſſis peccatis, ad ipſum pœnitentes confugerint, poſſent liberari. Alius eſt præterea baptiſmi, & alius pœnitentiæ fructus. Per baptiſmum enim Chriſtum induentes, noua prorſus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remiſſionem conſequentes, ad quam tamen nouitatem & integritatem, per ſacramentum pœnitentiæ, ſine noſtris magnis fletibus & laboribus, diuina id exigente iuſtitia, peruenire nequaquam poſſumus, vt merito pœnitentia, laborioſus quidam baptiſmus à ſanctis Patribus dictus fuerit. Eſt autem hoc ſacramentum pœnitentiæ, lapſis poſt baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, vt nondum regeneratis, ipſe baptiſmus.

CANON II.

Si quis ſacramenta confundens, ipſum baptiſmum, pœnitentiæ ſacramentum eſſe dixerit, quaſi hæc duo ſacramenta diſtincta non ſint, atque ideo pœnitentiam non recte ſecundam poſt naufragium tabulam appellari, anathema ſit.

EXAMEN.

Si hoc tantũ dicere voluiſſent Tridentini Patres, pœnitentiam aliquid aliud eſſe, quam baptiſmum, & eos,

& eos, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, ſi conuertantur, non repetito baptiſmo abluendos, ſed per pœnitentiam Deo reconciliandos eſſe, non ſane opus fuiſſet tam prolixo capitulo, nec tam operoſo anathemate. Sed longe aliud eſt, quod ipſis prolixum hoc capitulum expreſſit. Sentiunt enim, ac docent, per peccata, quæ poſt baptiſmum committuntur, ipſam virtutem, efficaciam, ac gratiam fœderis illius, quod in baptiſmo Deus nobiſcum init, prorſus amitti, & irritum fieri, ita vt in vera pœnitentia, fides ad gratiam baptiſmi reuerti nullo modo, & nullo vnquam tempore poſſit: ſed iam circumſpicienda ſit alia tabula, noſtræ ſcilicet operationis, in contritione, confeſſione, & ſatisfactione, cuius virtute, ex peccatorum vndis enatemus, & ad portum ſalutis vehamur. Quia igitur hoc modo efficacia & vſus baptiſmi, tantum ad vnicum illud momentum, quando baptizamur, reſtringitur: & alia ratio reconciliationis cum Deo, & remiſſionis peccatorum proponitur, diuerſa ab ea, quæ fidei, in gratuita promiſſione Euangelij, propter meritum Chriſti offertur, & in baptiſmo obſignatur, noſtri falſam hanc opinionem reprehenderunt, & ex verbo Dei oſtenderunt, nos per baptiſmum, in participationē promiſſionis Euangelij, & in communionem meritorum Chriſti, fœdere perpetuo ita aſſumi, vt in eo vel perſeueremus, vel ſi per peccata inde exciderimus, vt per pœnitentiam, fide ad fœdus illud, in baptiſmo nobis obſignatum redeamus, vt ita pœnitentia non ſit noua ratio promerendæ remiſſionis peccatorum, per noſtra opera, ſed tantum ſit reditus ad gratuitam promiſſionem remiſſionis peccatorum, propter ſatisfactionem Chriſti mediatoris, quæ in baptiſmo nobis donata & obſignata eſt, ita vt ad eam reditum habeamus, poſt quemcunque lapſum, non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Promiſſio enim baptiſmi, ſaluos nos fecit per Ieſum Chriſtum, vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes ſimus vitæ æternæ, Tit. 3. facit ſtipulationem bonæ conſcientiæ erga Deum, per reſurrectionem Chriſti, 1. Pet. 3. Iam verò in vera pœnitentia, poſt quemcunque lapſum, fides hoc quærit, vt conſcientia Deo reconcilietur, per mortem & reſurrectionem Chriſti, vt ipſius gratia iuſtificati, hæredes ſimus vitæ æternæ. Ita pœnitentia nihil aliud eſt, quam reditus ad promiſſionem gratiæ baptiſmi, non vt iterum baptizemur, ſed vt ad illam gratiam, ex qua per peccata excideramus, per fidem in pœnitentia redeamus.

Qualem intelligant pœnitentiam Pontificij.

Effectus Baptiſmi.

Hæc verò eſt ſententia illa, quam hoc loco Tridentini damnare voluerunt. Et obſeruetur, quæ ſit antitheſis, de qua Pontificij dimicant. In baptiſmo donatur gratuita reconciliatio, & remiſſio peccatorum, ſine noſtris operibus, propter meritum & ſatisfactionem Chriſti, iis qui pœnitentiam agunt, & credunt Euangelio. Qui verò poſt baptiſmum lapſi ſunt, iis (ſicut Oſius inquit) non tam facilis, tam liberalis & gratuita via patet ad remiſſionem peccatorum, ſed, ſicut Tridentinum capitulum inquit, per ſacramentum pœnitentiæ, ad reconciliationem cum Deo, ſine magnis noſtris fletibus & laboribus, diuina id exigente iuſtitia, peruenire nequaquam poſſumus. Et quidem grauius peccatum eſt, poſt baptiſmum Spiritum ſanctum contriſtare, & templum eius prophanare, poſteriora enim redduntur peiora prioribus, 2. Pet. 2. Maiorem itaque dolorem habet contritio, & grauior lucta eſt conſcientiæ, quærentis reconciliationem in lapſibus poſt baptiſmum. Sed aliud eſt, quod Tridentinum Capitulum quærit, in baptiſmo ſcilicet, remiſſionem peccatorum gratis ſine noſtris operibus, propter meritum Chriſti donari, & fide accipi, in lapſibus verò poſt baptiſmum, pœnitentiam impetrare veniam, nō fide gratis, & ſine operibus, ſed per & propter opera pœnitentiæ. Atque ideo abſolutionem in pœnitentia, non eſſe adminiſtrationem & exhibitionem gratuiti beneficij reconciliationis, propter meritum Chriſti, ſicut in baptiſmo; ſed eſſe iudicium, in quo facta collatione peccatorum, & laboris pœnitentiæ, impoſita etiam inſuper certa mulcta ad recompenſationem, hoc reſpectu pœnitenti promittatur recōciliatio cum Deo. Hæc eſt ſumma ſententiæ ſecundi huius Capituli. Et idem eſt, quod alibi dicunt, duplicem eſſe iuſtificationem: quarum prior fit gratis fide, ſine operibus, propter Chriſtum, altera non gratis, ſed per & propter opera fiat. Sed hæc & explicata, & refutata ſunt in prima parte examinis, in loco de Iuſtificatione, & in ſecunda parte, in 6. & 9. Canone, de Baptiſmo. De tribunali verò iudicij pœnitentialis, tunc commodius dicemus, vbi ad confeſſionem ventum fuerit. Sufficit igitur hoc loco oſtendiſſe, quod Tridentinum Concilium velit, quod de differentia ſacramenti pœnitentiæ & baptiſmi tam operoſe diſputat. Pertinet autem hoc ad pleniorem declarationem, qualis ſit pœnitentia illa, ex qua Pontificij ſacramentum faciunt, quæ ſcilicet quærat & impetret reconciliationem & remiſſionem peccatorum, non fide gratia, ſine meritis noſtrorum operum, propter Chriſti merita, ſicut in baptiſmo fit, ſed per & propter labores & opera noſtræ pœnitentiæ. Qui verò ſint illi labores, & quæ opera, mox ſequens Capitulum explicat.

Summa huius capituli.

DE PARTIBVS ET FRVCTV SACRAMENTI POENITENTIÆ.

CAPVT III.

Docet præterea ſancta Synodus, ſacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſoluo, &c. Quibus quidem de Eccleſiæ ſanctæ more, preces quædam laudabiliter adiunguntur: ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neque ad ipſius ſacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Sunt autem quaſi materia huius ſacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfactio. qui quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramēti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem, ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur. Sane vero res & effectus huius ſacramenti, quantum ad eius vim & efficaciam pertinet, reconciliatio eſt cum Deo: quam interdum in viris piis, & cum deuotione hoc ſacramentum percipientibus, conſcientiæ pax ac ſerenitas, cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet. Hæc de partibus & effectu huius ſacramenti, ſancta Synodus tradens, ſimul eorum ſententias damnat, qui pœnitentiæ partes, incuſſos conſcientiæ terrores, & fidem eſſe contendunt.

CANON IIII.

Si quis negauerit, ad integram & perfectam peccatorum remiſſionem, requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ: videlicet contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantum eſſe pœnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit.

EXAMEN.

Summa cap.

Duo in hoc capitulo tractantur, quæ examinãda ſunt. Primum, quæ ſit materia, & quæ forma in pœnitentia, vnde fiat Sacramentum, cuius effectus vis & efficacia, ſit reconciliatio cum Deo, & perfecta peccatorum remiſſio. Secundo, quæ ſint partes pœnitentiæ, quæ in pœnitente, ad plenam perfectamq; peccatorum remiſſionem requiruntur. De re autem grauiſſima agitur, Quomodo ſcilicet, & vnde in vera pœnitẽtia, illi qui lapſi ſunt, cum Deo rurſus reconcilientur, & remiſſionem peccatorum accipiant, vnde pœnitentia vim & efficaciam illam habeat, remiſſionis ſcilicet peccatorum, quid illud ſit, quo conſcientia in pœnitentia niti debeat, vt non dubitet, ſe rurſus à Deo in gratiá recipi. Quia igitur Longobardus primum, ex pœnitentia Sacramentum fecerat, cœperunt poſtea Scholaſtici quærere, quæ ſit materia, & quæ forma, vnde pœnitentia rationem Sacramenti habere, & definitionem tueri poſſet. Vt enim aliquid ſit Sacramentum, requiritur, vt habeat ex diuina inſtitutione, elementum externum, tanquam ſignum, & verbum diuina ordinatione elemento annexum, cum promiſſione de vi & efficacia. Irenæus vocat rem terrenam & cœleſtem: Auguſtinus vocat elementum, ſeu viſibilem ſpeciẽ, verbum vel viſibilem gratiã. Prorſus autem, ſicut antea etiam dixi, antiquitati ignota eſt hæc diſputatio, an in pœnitentia ſit materia & forma Sacramentalis. Auguſtinus de fide ad Petrum, Baptiſmum appellat Sacramentum fidei & pœnitentiæ. Impoſitionem etiam manuum, qua publice pœnitentes Eccleſiæ reconciliabantur, alicubi inter Sacramenta numerat. Ipſam vero pœnitentiam, qua homini peccata remittuntur, in vera antiquitate Sacramentum appellatam fuiſſe, oſtendi non poteſt. Ideo etiam, vt in re noua, cum nullæ apud Patres ſententiæ extarent, de hac quæſtione varie diſputatum fuit à Scholaſticis, quæ in pœnitentia eſſet talis materia, quæ accedente verbo pœnitentiam faceret Sacramentum. Quidam vt proprietatem materiæ retinerent, ipſa peccata finxerunt eſſe materiã huius Sacramẽti. Alij dixerunt ipſum peccatorem confitentem eſſe materiam. Poſtea facta metamorphoſi, elementum ſeu materiam, ex prædicamento ſubſtantiæ transtulerunt in prædicamentum actionis, diſputantes, actus pœnitentiæ poſſe materiam Sacramenti eſſe. Et ad ſpeciem ſeu formam viſibilẽ, quam Auguſtinus in Sacramentis requiri dicit, finxerunt ſufficere, modo ſit aliquid ſenſibile, ſiue viſu ſiue auditu, forſan etiam ſiue guſtu ſiue odoratu percipiatur. Nec tamẽ conſentiũt, quæ actio in pœnitẽtia ſit materia Sacramenti pœnitentiæ: an actio Sacerdotis, proferentis certis ritibus abſolutionem, an vero actiones pœnitentis, & quænam. Quidam contritionem, confeſſionẽ & ſatisfactionem, ponunt partes materiales Sacramẽti pœnitentiæ. Sed quia contritio non eſt viſibilis, & ſatisfactio in opere ſequitur ſuſceptionem ipſius Sacramenti: ideo ſolam confeſſionem quidam ponunt pro materia. Formam vero Sacramenti pœnitentiæ, quidam ponũt verba abſolutionis. Sed quia non eſt in verbo Dei, determinata forma verborũ abſolutionis, vt in Baptiſmo & Euchariſtia: ideo alij, ne certitudo efficaciæ Sacramenti fluctuet, ſi forma eſſet incerta, dixerunt ipſos actus Sacerdotis abſoluentis pro forma, & ſufficere ſi actus ille exprimatur, etiamſi non fiat per limitata & determinata verba: ſicut iudex politicus, in ſententia ſiue abſolutoria ſiue damnatoria, non eſt alligatus ad certam formam verborum. Ita actus in pœnitente eſt materia: in Sacerdote vero eſt forma. Quid vero eſt, vnde nõ Sacramentum fabricari poterit, ſi hoc modo de materia & forma ludere libeat? In oratione, adhibentur ſæpe externi geſtus: prædicatio Euangelij, eſt actio quædam: quin igitur & inde fiant Sacramenta.

Quæſtio de materia & forma Sacramenti pœnitentiæ varie diſputata.

Sed de re ipſa dicamus. Magnũ & arduum quiddam eſt, aliquid proponere & habere pro Sacramẽto. Sunt enim Sacramenta quaſi diuina quædam vaſcula, in quæ merita Chriſti, gratia Dei, remiſſio peccatorum, &c. diuina ordinatione, quaſi depoſita ſunt, vt per hæc quaſi organa, Deus beneficia illa diſtribuat credentibus, applicet & obſignet. Ideo neceſſe eſt, vt materia Sacramentorũ ab ipſo Deo, in verbo ſit inſtituta, ordinata & præſcripta. Requiritur certum verbum, ab ipſo Deo traditum: quo ad materiam illam ſeu elementum accedente, fiat Sacramentum, quod habeat promiſſionem diuinam, de ſpirituali gratia & efficacia. In diſputatione autem de pœnitentia, de re magna agitur, de reconciliatione ſcilicet cum Deo, & remiſſione peccatorũ. Illa gratia, vis & efficacia, tribuitur humanis operibus ſeu actibus, in pœnitentia. Sed vbi in verbo Dei traditum & inſtitutum eſt, actus illos pœnitentis eſſe materiam, ex qua accedente verbo fiat Sacramentum, cuius effectus ſit reconciliatio & remiſſio peccatorũ? vbi præſcriptum eſt certum verbum? vbi tradita extat promiſſio, ſi materia illa & forma coniungantur, adeſſe vim & efficaciam remiſſionis peccatorum? Et profecto audax impietas, & impia audacia eſt, fingere Sacramentum, cuius nec materia, nec forma, nec promiſſio in verbo Dei extet. Conſideretur autem myſterium iniquitatis, quod ſub commenticia illa materia Sacramenti pœnitentiæ occultatur, & abſconditum eſt. Antiquiſſimum eſt Satanæ artificium, homines quando quærunt reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, deducere ad propria opera, vt illa opponant iudicio Dei, ad conſequendam remiſſionẽ peccatorum. Illa vero Phariſaica perſuaſio, Paulino fulmine grauiſſime repreſſa, & ex Eccleſia Dei proturbata eſt. Variis vero modis, ille qui mille artifex eſt, poſtea tentauit, fiduciam operum, ad iuſtitiam coram Deo, Eccleſiæ obtrudere. Et aliquando hoc ipſi ſucceſſit, ſæpe vero gladio ſpiritus repreſſus fuit. Tandem vero, vlciſcente Deo veritatis contemptum, & mundi ingratitudinem, 2. Theſſalon. 2. humana opera in pœnitentia, non tantũ vt merita, ſed quod maius eſt, vt Sacramentum, propoſita fuerunt, ad conſequendam reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Sacramenta autẽ ſunt diuinæ actiones. Ergo quando ex humanis operibus contritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis, Sacramentũ fabricatur, iam humanis operibus diuinitas quædam arrogatur: vt ſcilicet ſolium ipſorum iuxta aſtra Dei exaltetur, ſicut de rege Babylonico Iſaias inquit. Thomas enim diſputat in 4. diſt. 16. art. 1. ideo in Sacramẽto pœnitentiæ, loco materiæ eſſe actum humanum, quia per quandã recompenſationem tollat offenſam culpæ præcedentis.

Impoſtura Satanæ.

Animaduertit hoc Gropperus, ideo in inſtitutione Colonienſi, quærit talem mitigationẽ: pœnitentiam vocari Sacramentum ratione abſolutionis, quia illa applicet promiſſionem generalem, ad ſingulos petentes: & materiam vocari poſſe externam

Gropperus.

illam actionem Sacerdotis, quæ impertit abſolutionem: quia ſit ſignum externum, quomodo Deus interius animam à peccati nexibus abſoluat. Sed de externis ritibus & geſtibus in abſolutione, nullum in verbo Dei extat mandatum, nullum inſtitutum, nulla promiſſio. Nec ſtatim diuinum Sacramentũ eſt, quicquid ſpirituale aliquid ſignificare poteſt. Quod ad ipſam autem abſolutionem attinet, notæ ſunt declarationes Auguſtanæ confeſſionis & Apologiæ.

Tridentinum vero Concilium, ne hanc quidem mitigationem, nec illam quæ in Auguſtana formula interreligionis propoſita fuit, admittit & recipit, ſed ſimpliciter decernit, ex humanis pœnitentium operibus, & ex verbo abſolutionis, conflari Sacramentum pœnitentiæ, cuius effectus, vis & efficacia, ſit reconciliatio cum Deo, & remiſſio peccatorum. Addit autem, ex Dei inſtitutione hoc fieri. Sed falſum eſt, de enumeratione ſingulorũ peccatorum, & de Pontificia ſatisfactione, nullum in verbo Dei extare mandatum. Antiquitati etiam prorſus ignotum eſt, illas pœnitentiũ actiones, eſſe materiã Sacramentalem. Et tempore Scholaſticorum Doctorum, imo tempore Gabrielis Bielis, ante centum adhuc annos, dubiũ & incertum fuit, quæ eſſet vera materia Sacramenti pœnitentiæ. Quæ igitur poteſt certitudo eſſe de effectu Sacramenti, cum materia & forma ſit incerta, & promiſſio ſit nulla? Atq; ideo ſuo ſuo Tridentinũ capitulum dicit, actus pœnitentium eſſe materiã Sacramenti pœnitentię, vel quaſi.

Cur de Sacramento pœnitentiæ dimicent Papiſtæ.

Erit igitur etiam Sacramẽtum, vel quaſi: erit etiam eius effectus, remiſſio peccatorum, vel quaſi. Et hęc ipſa cauſa eſt, quare de Sacramento pœnitentiæ dimicent, vt reconciliationem & remiſſionem peccatorum, dubiam & incertã reddant. Nõ quidem dubium eſt, priuatam abſolutionem efficacem eſſe: quia eſt vox Euangelij, quod eſt potentia Dei, ad ſalutẽ omni credenti. Atq; ideo probatur mihi Gerſonis ſententia, abſolutionem nõ in optatiuo modo, forma imprecationis impertiendam, ſed ita vt qui abſoluitur, audiat & intelligat, Deum per illud miniſterium annunciationis Euangelij, ſibi priuatim applicare meritum ac beneficia Chriſti ad remiſſionem peccatorum. Sed & ipſa abſolutio in Põtificio hoc Sacramento peruertitur: non enim permittitur Euangelica eſſe, ſed redditur mere legalis. Nõ enim gratis, fide, ſine noſtris operibus, propter Chriſti meritum impertitur, ſed ſub conditione actuum, contritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis, quæ Tridentinũ Concilium, tanquam materiam Sacramenti, ad perfectã peccatorum remiſſionem, in pœnitente requirit. Quia vero nemo certus eſſe poteſt, an actiones illas in debito gradu habeat: ſemper conſcientia dubia & incerta manet de recõciliatione. Imo ſi ex operibus eſt iuſtificatio, hoc eſt, remiſſio peccatorũ: exinanita eſt fides, & abolita promiſſio, Ro. 4. Et qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt, Galat. 3. Vere igitur carnificina cõſcientiarum eſt, Sacramentũ Põtificiæ pœnitentiæ.

De partibus pœnitentiæ.

Altera quæſtio tertij huius capituli, eſt de partibus pœnitentiæ. Vt que planior ſit diſquiſitio, Tridentinum capitulum inquit, partes pœnitentiæ intelligi, quæ in pœnitente ad plenam, perfectamq; remiſſionem peccatorum conſequendam requirũtur. Iterum de re magna, complectente ſalutem omnium noſtrum, diſputatio eſt. Certum enim eſt, Deum velle lapſos recipere: ſed ſi pœnitentiam agant. Ardua igitur quæſtio eſt, quomodo pœnitentia ita agi poſſit, vt certi ſimus, nos conſequi recõciliationem & remiſſionem peccatorum. Si enim pœnitentia non recte agitur, peccator licet quærat, non tamẽ aſſequitur remiſſionem peccatorum. Hic vero Scriptura, & teſtimoniis & exemplis viam nobis monſtrat, propoſitis duobus generibus doctrinæ legis ſcilicet, & Euangelij. Et lex quidem arguit peccata, & proponit comminationes Dei: atq; ita agnito peccato, incutit conſcientiæ terrores, vt incipiat iram Dei timere, atque ita peccatum deteſtari. Atque hic eſt primus gradus pœnitentiæ: non quidem promerẽs remiſſionem peccatorum, ſed quia hic ordo à Deo eſt inſtitutus, vt iuxta Bernhardi dictum, oleum miſericordiæ non infundat, niſi in vas contritum & contribulatum. Lex vero eſt pædagogus ad Chriſtum. Quia enim vera pœnitentia, habet deſiderium effugiendi iram Dei & damnationem, lex vero pronunciat, ex operibus nullam carnem coram Deo iuſtificari, eo ipſo igitur peccatorem territum, & quærentem reconciliationem cum Deo, lex à ſe ablegat. Ibi vero Euangeliũ monſtrat nobis, obedientiam & ſatisfactionem Chriſti mediatoris, pro nobis præſtitam, & propter hoc meritum Chriſti, offert nobis gratiam & remiſſionem peccatorum. A nobis vero hoc requirit, vt illud beneficium Chriſti, fide accipiamus, & nobis applicemus: & pronũciat, eos qui credunt in Chriſtum, remiſſionem accipere per nomen eius. Recõciliatos vero, qui beneficium remiſſionis acceperunt, hortatur vt poſtea faciant fructus dignos pœnitentiæ. Ita iuxta Scripturam, vt in pœnitentia conſequamur reconciliationem, requiritur in pœnitente contritio, & fides apprehendens meritum Chriſti: fructus vero poſt reconciliationem ſequũtur. Hæc ratio agendæ pœnitentiæ, plana & certa eſt, in Scriptura enim tradita eſt, & habet promiſſionem remiſſionis peccatorum.

Sed Tridentinum Concilium, ſine diſſimulatione oſtendens, qualem hactenus promiſerit emẽdationem, ſonora voce profitetur, ſe damnare illorum ſententiam, qui pœnitentiæ partes, incuſſos conſcientiæ terrores, & fidem eſſe contendunt. Et terrores quidem à Deo, voce legis conſcientiæ incuſſos, ideo nolunt eſſe partem pœnitentiæ: quia contritionem volunt eſſe dolorem voluntarie pro peccatis, tanquam vindictam aſſumptum, qui hoc opere promereatur miſericordiam Dei, ſicut proximum capitulũ explicabit. Fidem vero operæ pretium eſt obſeruare, quare & quo ſenſu ex pœnitentia, quærentem remiſſionem peccatorum, excludant & proſcribant: cum tamen Scholaſtici doceãt, fidem eſſe radicem & fundamentum, vnde oriatur pœnitentia. Et in quarto capitulo, Tridentinum Concilium dicit, contritionem debere cum fiducia diuinæ miſericordiæ coniunctam eſſe. Num igitur in eo tantum controuerſia conſiſtit, quod Pontificij dicunt, fidem eſſe fundamentum pœnitentiæ: noſtri vero docent, eſſe partem? Certe ſi vtrinque conſenſio eſſet, fidem in pœnitentia eſſe neceſſariam, ad conſequendam remiſſionem peccatorum, non eſſet ideo turbanda Eccleſia, ſi alius fidẽ fundamentum, alius partem pœnitentiæ appellaret, cum quidem maius ſit, aliquid eſſe fundamentum, quam partem. Animum vero quæſo bone Lector aduerte. Tertiũ Capitulũ ſimpliciter nominat fidem, quam à partibus pœnitentiæ excludit. Quartus vero Canon explicat & declarat, qualem fidem Pontificij in ſua pœnitentia nolunt ferre, quæ ſci-

Cur Pontificij fidem ex pœnitentia excludant.

licet

Qualem fidē Pontificij intelligant in loco pœnitentiæ.

licet ex voce Euangelij ſeu abſolutionis concipitur, & qua pœnitēs credit, ſibi per & propter Chriſtum remitti, & remiſſa eſſe peccata. Quando igitur dicunt, fidem fundamentum eſſe pœnitentiæ, intelligunt talem perſuaſionem, ſi actiones illas pœnitentiæ, à Pontificiis præſcriptas, quis ſuſceperit & præſtiterit, quod illis actionibus impetret veniā peccatorum, & reconcilietur Deo. Hac enim perſuaſione dicunt ſuſcipiendas eſſe actiones pœnitentiæ, & hoc eſt quod dicunt, fidem eſſe fundamentum pœnitentiæ. Quando igitur quartus Canon anathemate damnat eos, qui dicunt, fidem conceptam ex Euangelio vel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata, neceſſariam partem eſſe pœnitentiæ, ad conſequendam remiſſionem peccatorum: quid aliud facit, quam quod totum Euangelium ex pœnitentia tollit, & ipſam vocem Euāgelij propriam, ſicut à Prophetis, Chriſto & Apoſtolis tradita eſt damnat? De Prophetarū enim doctrina inquit Petrus, Actor. 10. Chriſto omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, quod remiſſionem peccatorum per nomen eius accipiant, quotquot credunt in ipſum. Summam doctrinæ miniſterij Chriſti, Marc. ca. 1. ita explicat: Pœnitentiam agite, & credite Euāgelio. Et poſt reſurrectionem, iubet Apoſtolos prædicare pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum, in ſuo nomine, Lucæ 24. Poſt aſcenſionem Paulo legationem Euangelicam ita iniungit, vt conuertantur à tenebris ad lucem, & accipiant remiſſionem peccatorum per fidem, quæ eſt in me, Act. 26. Ipſe etiam Paulus, Actor. 20. cum ſciret captiuitatē ſibi imminere, ſummā prædicationis ſuæ inter Iudæos & gentes, in hæc capita colligit, teſtificans pœnitentiam in Deum, & fidem in Chriſtum. Reconciliatis vero proponit doctrinam, vt digna pœnitentiæ opera faciant, Actor. 26. Audis vbiq; fidem, & illam fidem, quæ per nomen Chriſti remiſſionem peccatorum accipit, coniungi pœnitentiæ. Et ne plura teſtimonia coaceruemus, quid reliquum erit Euangelio, ſi tollas inde Chriſtum, fidem in Chriſtum, & remiſſionem peccatorum, quæ fide per Chriſtum accipitur? Et tamen Tridentinum Concilium non veretur anathemate damnare, ſi quis dixerit, partem pœnitentiæ eſſe fidem, ex Euangelio conceptam, qua quis credit ſibi per Chriſtum peccata remiſſa. Hoc quidem ante cogitare potui, Tridentinum Concilium in doctrina de pœnitentia, non recte aut explicate traditurum fidem, quærentem & accipientem in voce Euangelij, per & propter Chriſtum, remiſſionem peccatorum. Nunquam vero perſuaderi mihi paſſus fuiſſem, fore vt in tanta verbi Dei luce, publico anathemate damnarent, ſi quis dixerit, partem ſalutaris pœnitentiæ eſſe fidem, conceptam ex Euangelio, qua quis credit ſibi per Chriſtū remiſſa peccata. Sed his notis & indiciis, Dei iudicio, corā toto mundo reuelatur, qualis Eccleſia ſit cœtus Pontificius. Ad perpetuam igitur rei memoriam, notum ſit veræ Eccleſiæ Dei, Concilium Tridentinū promittere pœnitentiæ reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, ſine fide, quæ quidem ex Euangelio cōcepta ſit, & qua quis credat, per Chriſtum ſibi peccata remiſſa. Ita enim ſonora voce decernit 4. Canon. Audiamus vero, quas ipſi partes pœnitentiæ aſſignent, quæ ad remiſſionem peccatorum, ſine fide illa, neceſſariæ & ſufficientes ſint. Contritionem numerant, confeſſionem, & ſatisfactionem. Et quia illas pœnitentię partes, etiam materiam Sacramenti faciunt, quam oportet externā & viſibilem, ſeu ſenſibilem eſſe, non igitur de contritione interiori, nec de confeſſione quæ Deo fit, nec de propoſito interiori emendationis, partes illæ intelligi debent, ſed de externis actibus contritionis, de externa confeſſione, quæ per enumerationem omnium delictorum proprio ſacerdoti fit, & de externis operibus ſatisfactionis; iniunctæ à Confeſſionario. Atqui externa ſigna contritionis, Scriptura nullibi docet, ad remiſſionem peccatorū eſſe neceſſaria. Enumeratio ſpecialis omnium delictorum, ſacerdoti facienda, in verbo Dei nec mandatum, nec exemplum habet. Satisfactionis vero opera, ipſi Pontificij definiunt eſſe indebita, hoc eſt, verbo Dei non mandata. Habent igitur partes pœnitentiæ, ſine Scriptura, & quidem tales, quales hypocritæ etiam ſimulare & præſtare poſſunt. Et tamen illis tribuunt remiſſionem peccatorum, cum interea fidem ex Euangelio conceptam, qua quis credit ſibi per Chriſtum peccata remiſſa, ſub anathemate in pœnitentia damnent. Iudas vero fide illa deſtitutus, cum partes Pontificiæ pœnitentiæ haberet, contritionem ſcilicet, confeſſionem & ſatisfactionem, laqueo tamen ſe ſuſpendit. Tanta ſcilicet in illis partibus pœnitentiæ, eſt conſolatio, excluſa fide in Chriſtum.

Enumeratio ſingulorum peccatorum.

Partes pœnitentiæ Pontificiorum.

Trina vero illa enumeratio partium pœnitentiæ, ex publicæ pœnitentiæ ritibus ſumpta poſtea ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indocte ad generalem pœnitentię doctrinam accommodata eſt.

Acceſſit, quod veteres in multis ſententiis loquuntur de pœnitentia, non quatenus quærit & accipit remiſſionem peccatorum, ſed quatenus eſt vitæ mutatio & emendatio. Et tunc Auguſtinus & Chryſoſtomus ſolent ita loqui: Sicut tres ſunt peccatorum differentiæ, & tribus modis Deum offendimus, corde ſcilicet, ore, & opere: ita veram emendationem per contrarium inſtituendam eſſe, in animo, in verbo, & opere. Hæc nō attendentes Monachi, fecerunt inde tres partes pœnitentiæ, quibus acquiratur remiſſio peccatorum, & quidem excluſa fide, quæ ex Euangelio concepta credat, per Chriſtum peccata remitti. Et vbi Chryſoſtomus ponit operis humilitatem, Auguſtinus operis ſanctificationem, ſubſtituerunt poſtea operis ſatisfactionem. Et tamen anathema ſit oportet, niſi quis omnia illa, vndecunq; orta, tanquam oracula Spiritus ſancti adoret.

Auguſtinus. Chryſoſtom.

DE CONTRITIONE.

CAPVT IIII.

Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Fuit autem quouis tempore, ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus neceſſarius. & in homine poſt Baptiſmum lapſo; ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus, hanc contritionem non ſolum ceſſationem à peccato, & vitæ nouæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, iuxta illud: Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis: & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Et certe, qui illos ſanctorum clamores conſiderauerit: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum. Recogitabo tibi o-

tibi annos meos, in amaritudine animæ meæ. Et aliorum huiuſmodi perpenderit, facile intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione manaſſe. Docet præterea, etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem ipſi contritioni, ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ, declarat non ſolum non facere hominem hypocritam, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum mouentis, quo pœnitens adiutus, viam ſibi ad iuſtitiam parat, & quamuis ſine Sacramento pœnitentiæ, per ſe ad iuſtificationem perducere peccatorem nequeat: tamen eum ad Dei gratiam, in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit. Hoc enim timore vtiliter concuſſi Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt: & miſericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falſo calumniantur Catholicos ſcriptores, quaſi tradiderint Sacramentum pœnitentiæ abſque bono motu ſuſcipientium gratiam conferre; quod nunquam Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit. ſed & falſo docent, contritionem eſſe extortam & coactam, non liberam & voluntariam.

CANON V.

Si quis dixerit, eam contritionem quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos, in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum, cum propoſito melioris vitæ, non eſſe verum & vtilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, demum illam eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema ſit.

EXAMEN.

Omnino in iis, qui veram & ſeriam agunt pœnitentiam, neceſſaria eſt contritio. Neque enim vera pœnitentia eſſe poteſt in iis, qui perſuaſione ſanctitatis, ſomniant ſe eſſe ſine peccato, vel qui peccata contemnunt, extenuant, excuſant, palliant & defendunt, item, qui comminationes diuinas vel cõtemnunt, vel irrident, iram Dei non curant, iudicio & indignatione eius non mouentur; atque ideo in peccatis contra conſcientiam perſeuerant & pergunt, peccatis delectantur, quærunt & arripiunt occaſiones peccatorum, atque ea, quæ ſine timore Dei, ex propoſito cumulant: in iis inquam, nulla vera poteſt eſſe pœnitentia, nec ſerio aut recte quæret remiſſionem peccatorum, qui iram & iudicium Dei aduerſus peccata, vel non intelligit, vel non conſiderat, vel non curat. Nequaquam igitur docemus pœnitentiam ſine contritione. Pertinet autem ad contritionem: I. vt mens peccatoris, ea iudicio legis intelligat, agnoſcat, & ſerio conſideret multiplicem immundiciem, magnitudinem & abominationem peccati coram Deo. II. Ex doctrina de ira, indignatione & iudicio Dei aduerſus peccata, conſcientia intelligens quam ſerio & horribiliter Deus peccatis iraſcatur, & ea punire velit, agnoſcit ſe propter peccata irretitam teneri nexibus iræ & iudicij Dei, ad æternam condemnationem. III. Inde oritur in conſcientia timor, terror & pauor iræ & iudicij Dei aduerſus peccata. IIII. Hinc ſequitur dolor conſcientiæ, grauiter dolentis ſe peccaſſe, & peccatis offendiſſe Deum: incipit igitur peccatum odiſſe, & deteſtari, atque eius propoſitum abiicere. V. Hæc vero agnitio, hic pauor & dolor, excitat & vrget conſcientiam vt cogitet & quærat, an & quomodo effugere poſſit iram Dei, & iudicium damnationis, ſicut Baptiſta inquit: Quis ſubmonſtrauit vobis fugere à ventura ira? VI. Ad hos terrores neceſſe eſt accedere conſolationem, fidem ſcilicet, quæ ſtatuat nobis remitti peccata propter filium Dei, & tantæ miſericordiæ agnitione, rurſus erigat nos, ne oppreſſi deſperatione, ruamus in æternum exitium. Niſi enim hæc fides accedat, contritio eſt fuga Dei, & fremitus aduerſus Deum, quibus tandem ruitur in æternum exitium. Et hic gradus diſcrimen facit inter contritionem Petri & Iudæ.

Eſt autem vera contritio, non opus liberi arbitrij, ſeu virium humanarum, ſed Spiritus ſanctus per verbum prædicatum, auditum & cogitatum, illam in nobis excitat, inchoat, operatur & efficit. Atque ideo pœnitentiam acturi, proponant ſibi legem Dei, monſtrantem agnitionem peccatorum, iram Dei, pœnas præſentes & futuras, ſpirituales & corporales, temporales & æternas, publicas & priuatas, & exempla pœnarum, & qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt, immenſa beneficia Dei conſiderent, vt agnoſcant, quam fœda & horrenda ingratitudine, Deum offenderint. Sunt autem multiplicia teſtimonia bonitatis Dei erga nos, in creatione & ſuſtentatione mundi; in nutritione & defenſione corporis & animæ, in gubernatione politica, œconomica & priuata, præcipue vero in ſpiritualibus beneficiis, conſideretur patefactio verbi, donatio Euangelij, miſſio filij, donatio Spiritus ſancti, depulſio Diaboli, promiſſio vitæ æternæ, &c.

Inter hæc tanta Dei beneficia, Spiritum ſanctum lapſibus contriſtare, & Deum offendere horrendum profecto ſcelus eſt. Per verbum igitur Dei prædicatum, auditum & cogitatum, Spiritus ſanctus efficax eſt, excitans, inchoans & efficiens veram contritionem, quæ in ſeriis pœnitentiæ exercitiis creſcere quidem debet, nunquam tamen in hac vita ſufficiens & perfecta eſſe poteſt. Delicta enim quis intelligit? Pſalm. 19. Quis nouit poteſtatem iræ Dei? quis metuit furorem eius? Pſalmo 90. Ad dolorem igitur contritionis, pertinet etiam hoc dolere, quod non poſſumus de peccatis ſatis dolere. Remiſſio vero peccatorum, non pendet ex magnitudine, ſufficientia & merito contritionis, ſed ex obedientia & ſatisfactione Chriſti, fide apprehenſa.

Neceſſaria igitur eſt contritio, non autem meritum eſt, impetrans remiſſionem peccatorum. Illa enim propter ſolum Chriſtum datur, & fide accipitur, Acto. 10. Contritio vero nihil aliud eſt, quam quod agnoſcimus, ſentimus & fatemur, nos propter peccata irretitos teneri nexibus iudicij diuini, ad æternam damnationem. Et niſi ex illis pauoribus & doloribus, animus agnitione & fiducia miſericordiæ, propter Chriſtum mediatorem eluctetur, ruit in deſperationem, & in æternum exitium. Vſque adeo contritio non eſt meritum remiſſionis peccatorum. Quare igitur neceſſaria eſt? Reſpondeo. Sicut illi qui morbum nec agnoſcunt, nec ſentiunt, medicinam nec curant, nec quærunt, nec applicant: ita gratiam & miſericordiam Dei, quæ in Chriſto proponitur, nemo ſatis curat, nemo ſerio & recte quærit & amplectitur, niſi qui agnitione, ſenſu & pauore peccatorum, & iræ Dei aduerſus peccata, cõtritus & perterrefactus eſt. Lex enim pædagogus eſt, vrgens & impellens ad quærendam gratiam Dei, in Chriſto. Et ordo diuinus eſt, q vult quidem

Contritio an ex noſtra voluntate proficiſcatur.

An noſtra contritione impetremus remiſſionem peccatorum.

quidem Euangelizare, ſed pauperibus, vult ſanare, ſed contritos, vult prædicare dimiſſionem, ſed captiuis, vult edocere & liberare, ſed vinctos, hoc eſt, ſub peccatis concluſos, vult conſolari, ſed contriſtatos & lugentes, vult reſpicere, ſed ad contritum ſpiritu, beneplacitum eſt Domino, ſed ſuper timẽtes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius, vult reficere, ſed laborantes & oneratos, vult coronare miſericordia & miſerationibus, ſed caput humiliatum non turgidum, vult infundere oleum miſericordiæ, ſed vulneratis, &c.

Hanc de contritione ſententiam, quæ à noſtris ex Scripturæ fundamentis extructa, & iuſtis tractatibus explicata eſt, ideo breuiter hoc loco repetere volui, ne quis exiſtimet, nos contritionẽ prorſus vel negare, vel ex pœnitentia tollere: vtque antitheſis ſeu collatio clarius oſtendat, quæ ſint potiſſima capita controuerſiæ de contritione, in hoc Tridentino capitulo, quæ ordine nunc, & breuiter examinabimus.

Et primo, quod ad deſcriptionem contritionis attinet, nemo pugnat, quin cõtritio continere doceatur, non tantum ceſſationem à peccato, & nouæ vitæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiã odium, & peccatorum deteſtationem. Nec de definitione certamen eſſet, niſi inſidiæ laterent ſub vocabulis. Contritio, inquiunt, animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito nõ peccandi de cætero. Hæc verba ego ſimpliciter & candide acciperem in eam ſententiam, ſicut iam de cõtritione dixi, ſed inſidiæ, vt monui, latent in vocabulis. Scholaſtici enim docent, contritionem, vt habeat vigorem & valorem ad deletionem & remiſſionem peccati, debere eſſe talem deteſtationẽ peccati, quæ ad punitionem commiſſi peccati, voluntarie ſuſcipiatur aut aſſumatur. Voluntariam enim pœnam remittere & delere peccatum, ſicut in humanis pœna voluntarie aſſumpta, magis placat offenſum. Ita Gabriel. Thomas vero dicit: Sicut peccatum per conſenſum voluntatis conſummatur, ita per diſſenſum deletur & remittitur. Et addit, Baptiſmum in virtute meriti Chriſti, habere virtutem ad delenda peccata. In contritione vero ad remiſſionem peccatorum cum Chriſti merito requiri etiam noſtrum actum diſplicentiæ peccati, qui ſit meritorius: quia cadat ſub libero arbitrio. Et ſicut offenſa committitur in Deum, vel externis membris, vel concupiſcentia, vel voluntate, ita contritionem inferre dolorem corpori, parti ſenſitiuæ, & voluntati, ad reconciliandã offenſam, quæ in Deum commiſſa eſt, membris, concupiſcentia & voluntate. Hæc Thomas.

Scholaſtici de contritione.

Et ex hac conſideratione intelligi poteſt, quæ ſit cauſa, quod tertium Tridentinum capitulum noluit, contritionem eſſe terrores, à Deo conſcientiæ, voce legis incuſſos, ita enim contritio non poſſet eſſe meritoria reconciliationis, & remiſſionis peccatorum. Scholaſtici vero, vt contritionem meritoriam faciant, ita eam definiunt, quod ſit dolor aſſumptus, & voluntarie aſſumptus, & quidem pro peccatis aſſumptus. Et quia ad illas Scholaſticorum diſputationes, Tridentinum Concilium ſua definitione reſpexit, breuem hanc commonefactionem addere volui.

Scholaſticorũ definitio.

Secundo. In hoc capitulo principaliter obſeruandum eſt, quid & quantum contritioni tribuant. Hic motus, inquiunt, præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia miſericordiæ diuinæ coniunctus ſit. Poſſent hæc verba commode intelligi, contritionem ſcilicet ita præparare ad remiſſionem peccatorum, quia agnitione & ſenſu iræ Dei aduerſus peccatum, hominem excitet & impellat, vt de ſuis operibus & meritis deſperans, in Euãgelio, fide gratis propter meritum Chriſti, quærat & accipiat remiſſionem peccatorum: ſed hoc Tridentina congregatio nullo modo vult. Et ne videantur verbis ipſorum peregrinum ſenſum affingere, audiamus quomodo hoc ipſum Capitulum; præparationem illam per contritionem ad remiſſionem peccatorum, interpretetur & declaret. Motus, inquiunt, contritionis neceſſarius eſt, ad impetrandam veniam peccatorum. Et poſtea dicunt cõtritionem charitate perfectam, hominem Deo reconciliare, etiam ante abſolutionem, modo adſit votum confeſſionis & ſatisfactionis. Impetrationẽ igitur veniæ, & reconciliationem cum Deo, manifeſte tribuunt actui ſeu operi contritionis noſtræ, & quidem ante abſolutionem, quæ eſt vox Euangelij, gratis propter meritum Chriſti annuncians, & impertiens fidei reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Quid vero aliud hoc eſt, quam reconciliationem cum Deo, & remiſſionem peccatorum, adimere Euangelio & fidei: imo gratuitæ miſericordiæ Dei, & merito Chriſti, & transferre illam in merita noſtrorum operum? Sed inquis: Tamen Tridentinum capitulum, contritioni coniungit fiduciam diuinæ miſericordiæ, & votum abſolutionis, & Scholaſtici addunt meritum Chriſti. Verba ſane audio, ſed video, quomodo illa Pontificij intelligant: Pœnitentiam ſcilicet debere de diuina miſericordia concipere talem fiduciam, ſi voluntarie ex dilectione Dei aſſumat dolorem pro peccatis, & habeat propoſitum, ſe velle Sacerdoti enumerare omnia peccata, & obedienter exequi ſatiſfactiones, quas Sacerdos iniuncturus ſit, fore vt his motibus & actibus impetret veniam peccatorũ, & reconcilietur Deo. Et illa pœnitentium opera, dicunt ex merito Chriſti habere talem virtutem, remiſſionis ſcilicet peccatorum.

Talis fides eſt Pontificiæ pœnitentiæ, in noſtra ſcilicet opera, non in Chriſtum, talem miſericordiam Dei volũt, non quæ ſit gratuita, & gratis propter Chriſti meritum peccata remittat, ſed quæ operibus noſtris tribuat mercedem, reconciliationẽ ſcilicet cum Deo, & remiſſionem peccatorum. Hæc quia ſimpliciter euertunt doctrinam Euangelij, miris tergiuerſationibus inuoluta, & variis pigmẽtis fucata hactenus ſunt à multis noſtri temporis Pontificiis ſcriptoribus. Sed Tridentinum Concilium, ſine tergiuerſatione & diſſimulatione, manifeſte quid velit & ſentiat, declarat. Simpliciter enim repetit & confirmat, quæ à Scholaſticis Doctoribus de contritione tradita ſunt: quod ſcilicet virtute contritionis, iuxta diſtributionem Thomæ, remittatur & deleatur culpa, auferatur pœna, & cõferatur gloria. Vtq; ea, quæ in hoc capitulo de contritione decernuntur, rectius examinari & planius intelligi poſſint, paucis notabo dogma Scholaſticorum, quod Concilium hoc decreto repetere & confirmare voluit. Scotus igitur dicit, peccatorem ex ſuis naturalibus cum communi ſeu generali influentia Dei, poſſe conſiderare peccatum à ſe commiſſum, vt contra legem Dei, vt offenſam Dei, vt iræ inductiuum, & æterni ſupplicij, & voluntatem ſub his rationibus, poſſe deteſtari peccatum. Et hunc motum vocant attritionem, quæ ſit inſuffi-

Fides Pontificiæ pœnitentiæ.

ciens & remota diſpoſitio ad remiſſionem peccatorum. Si vero peccator conſideret ſummam & infinitam Dei dignitatem, bonitatem & miſericordiã, & quod dictante ratione, ſuper omnia bona finita & creata diligendus ſit, poſſe voluntatem huic dictamini rationis ſe conformare, & ex naturalib. elicere actum dilectionis Dei ſuper omnia: atque ita poſſe peccatum deteſtari, quatenus eſt offenſiuum ſummi boni, ſic à ſe ſuper omnia dilecti. Et hãc diſpoſitionem ex naturalibus, eſſe ſufficiẽtem, immediatam & vltimatam, ad infuſionẽ & ſuſceptionem gratiæ, quæ ſit charitas Dei. Deũ enim nemini ſufficienter diſpoſito, ſubtrahere ſuam gratiam. Et quãdo hoc modo, charitate diligente Deum ſuper omnia, contritio perfecta fuerit: quia charitas ſit gratia illa, qua peccata remittuntur, ita & hac ratione contritionem delere peccata, impetrare veniam peccatorum & reconciliationem cum Deo, quia vel ex charitate diligente Deum ſuper omnia, oriatur, vel charitas motui illi contritionis coexiſtat, conſiſtat, & concomitetur. Et hoc eſt dogma illud Scholaſticorum, ad quod ſtabiliendum, factum eſt hoc decretum, quod ex hac collatione Scholaſtici dogmatis, rectius intelligetur, vt ſcilicet doceamur, in pœnitentia, propter noſtram dilectionem, non fide propter meritum Chriſti, impetrare veniã peccatorum, & reconciliationem cum Deo. Impietas autem huius dogmatis, & per ſe & ex iis, quæ in prima parte Examinis annotata ſunt, adeo manifeſta eſt, vt ad refutationem ſatis ſit mõſtraſſe, quale myſterium iniquitatis in hoc capitulo contineatur.

Contritio quãdo iuxta Pontificios impetret delictorum veniam.

Tertio, eſt & hoc obſeruandum, quod quartum hoc capitulum dicit, contritionem tunc impetrare delictorũ veniam, & reconciliationem cum Deo ſi charitate perfecta fuerit. Scholaſtici vocant ſufficientem contritionẽ. Et Scotus dicit, ad hanc ſufficientiam & perfectionem requiri certam intentionem deteſtationis peccati, quæ per certum tempus, à Deo determinatum, continuetur, in cuius temporis termino, & non ante, deleatur peccatum. Alij diſputant, ad ſufficientiam & perfectionẽ contritionis, requiri tantum, vt formata ſit charitate: ſicut in præcedentibus dictum eſt. Sed illa charitas debet diligere Deum ſuper omnia, ad quam perfectionem nullus ſanctorum in hac vita peruenire poteſt. Et de ipſa contritione, Scriptura teſtatur: Delicta quis intelligit? Item, quis nouit potentiam iræ tuæ? Impoſſibilis igitur eſt ſufficientia & perfectio contritionis. Et eius perſuaſio vel facit Phariſæos, vel deſperabundos. Conſcientia enim quia nunquam poteſt certa eſſe de ſufficientia & perfectione contritionis, ſemper dubia & incerta manebit de remiſſione peccatorum, & reconciliatione cum Deo. Et hoc ipſum propoſitum eſt Tridentinæ Synodi, vt dogma dubitationis de remiſſione peccatorum, confirmet & ſtabiliat. Eius vero refutatio, in prima parte huius examinis explicata eſt.

Quarto, Lutheri propoſitionem, à Leone X. damnatam, repetito anathemate damnant, attritionem ſcilicet facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, nec eſſe dolorem voluntariũ, ſed coactum. Facilis vero, & breuis eſt explicatio. Lutherus

Explicatio ſententiæ Lutheri.

nequaquam ſenſit, verbum Dei quod arguit peccata, & monſtrat grauitatem, multitudinem & fœditatem peccatorum, non pertinere vel requiri ad pœnitentiam, nec docuit, prædicationem, auditũ, cogitationem, & meditationem illius verbi, nõ eſſe vtilem ad pœnitentiam. Eſt enim (ſicut ſupra dixi) organon, per quod Spiritus ſanctus cor lapideum aufert, & dat cor carneum. Neq; vnquam Lutherus dixit agnitionem, deteſtationem peccatorũ, quam Spiritus ſanctus, per auditum & meditationem verbi illius operatur in homine, nõ eſſe verum contritionis dolorem. Sed Scholaſticas diſputationes de attritione, iure & merito, ex verbo Dei taxauit. Docent enim liberum arbitrium naturalibus ſuis viribus, ex ſolo dictamine legis naturæ, ſine operatione Spiritus ſancti poſſe inchoare, concipere & aſſumere verũ dolorẽ & deteſtationem peccatorũ, hoc eſt, attritionem; & illam eſſe diſpoſitionem ad gratiam: quam diſpoſitionem vocant facere quod in ſe eſt, quod ſit meritum congrui. Hoc eſt dogma illud de attritione, quod Lutherus impugnauit: quia pœnitentiam, quam ſcriptura affirmat Dei donum eſſe, Act. 5. & 11. 2. Tim. 2. tribuit naturalibus corruptæ naturæ viribus: cum Chriſtus affirmet, malum arborem non poſſe bonos fructus facere. Quia vero experientia teſtatur, animalem hominem ſæpe metu pœnarum, dolorem aliquem & deteſtationẽ peccatorum ſuſcipere & aſſumere: reſpõdet Lutherus, idem quod Auguſtinus diſputat, de Spiritu & litera. Quando liberum arbitrium, ſine Spiritu ſancto, metu pœnæ, ſeu ſpe commodi, aliquid vel facit vel omittit, eſſe tantum externam hypocriſin, interius vero, ipſum peccatum magis augeri. Et ad Bonifacium lib. 3. c. 4. Qui carnali metu pœnæ aliquid facit, proculdubio inuitus facit, ac per hoc in animo non facit: mauult enim omnino non facere, ſi permittatur impune, atque per hoc in ipſa voluntate intus reus eſt, vbi ipſe qui præcipit, inſpicit Deus.

De attritione igitur, ſicut Scholaſtici eam tradunt, Lutherus recte dixit, quod ſit coactum quiddam, quod non præparet ad gratiam, ſed faciat hominem hypocritam, & magis peccatorem: peccator enim addens ad peccata, Phariſaicam perſuaſionẽ de naturalibus ſuis viribus, operibus & meritis, magis redditur peccator. Vide autem artificium Tridentinum. Scholaſticam illam opinionem de attritione, palam pelagianizantem, defendere non audent, vt tamen Bullæ Leonis, ſpecie aliqua patrocinentur: dicunt, contritionem quæ ex agnitione peccati, & ex gehennæ metu, ex impulſu Spiritus ſancti concipitur, & donum Dei eſt, ſi coniunctam habeat ſpem veniæ & excludat propoſitum peccandi, viam & gradum eſſe ad conuerſionem. Sed ita pugnant ſine aduerſario: quis enim hoc negat, niſi quod contritionem illam cauſam facere videntur impetrationis gratiæ.

Scio autẽ magnas & longas diſputationes apud Scholaſticos extare, de cõtritione & attritione: hoc eſt, quando dolor in pœnitentia oriatur ex metu gehennæ, & quando ex dilectione Dei oriatur. Et vtrunque ſane fieri in iis, qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt, non eſt dubium. Nam & expaueſcunt metu iræ & iudicij Dei: & dolent, ſe tam benignum patrẽ offendiſſe, Mediatori tam optime de nobis merito, adeo ingratos fuiſſe: & Spiritum ſanctum, pignus hæreditatis noſtræ contriſtaſſe. Sed illæ Pontificiæ diſputationes periculoſæ ſunt, & vere laquei cõſcientiarum: quod contritio expaueſcens conſideratione iræ & iudicij Dei, ſi non oriatur ex dilectione Dei, etiamſi accedat fides, petens & ſtatuens remitti nobis peccata propter Chriſtum, tamen ſit non ſalutaris, ſed Iudæ pœnitentia. In magnis enim, ſeriis & veris terrorib. qui in Pſalmis & apud Prophetas

tas

tas deſcribuntur, reſonant querelæ de grauitate & de multitudine peccatorum, de ira & furore Dei. Et tamen accedente fide in Chriſtum, quæ erigat conſcientiam, vera & ſalutaris eſt pœnitentia. Vtilius igitur eſt, quæſtiones illas præcidere, & contritionem definire ex verbo Dei arguente peccata, & reuelante iram Dei ſuper peccata, per quod verbum Spiritus ſanctus excitat contritionem in pœnitentibus, vtque fides apprehendens conſolationem, voce Euangelij in Chriſto propoſitam, diſcrimen faciat inter timorem ſeruilem & filialem, inter dolorē Iudæ, & inter ſalutarem triſtitiam Petri.

Hæc ſunt præcipua capita controuerſiæ, de contritione, quæ quidem in hoc quarto Tridentino Capitulo tractantur, quæ notare magis quam explicare volui. Fundamenta enim in præcedentibus monſtrata ſunt.

DE CONFESSIONE.

CAPVT V.

Ex inſtitutione ſacramenti pœnitentiæ iam explicata, vniuerſa Eccleſia ſemper intellexit, inſtitutam etiam eſſe à Domino integram peccatorum confeſſionem, & omnibus post baptiſmum lapſis, iure diuino neceſſariam exiſtere. Quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, è terris aſcenſurus ad cœlos, ſacerdotes ſui ipſius vicarios reliquit, tanquam præſides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Chriſti fideles ceciderint: quo pro poteſtate clauium, remiſſionis aut retentionis peccatorum ſententiam pronuncient. Conſtat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita cauſa, exercere non potuiſſe, neque æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis ſeruare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie ac ſigillatim ſua ipſi peccata declaraſſent. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem, conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint, & tantum aduerſus duo vltima Decalogi præcepta commiſſa, quæ nonnunquam animum grauius ſauciant, & periculoſiora ſunt iis, quæ in manifeſto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quanquam rectè & vtiliter citraque omnem præſumptionem, in confeſſione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt. Verum cum vniuerſa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimicos reddant, neceſſum eſt, omnium etiam veniam, cum aperta & verecunda confeſſione à Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt peccata, Chriſti fideles confiteri ſtudent, procul dubio omnia diuinæ miſericordiæ ignoſcenda exponunt. Qui vero ſecus faciunt, & ſcienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per ſacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubeſcat ægrotus, vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant, quod ſine illis peccata ipſa, neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innoteſcant, & fieri nequeat, vt de grauitate criminum rectè cenſere poſſint, & pœnam quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere. Vnde alienum à ratione eſt, docere circumſtantias has, ab hominibus otioſis excogitatas fuiſſe, aut vnam tantum circumſtantiam confitendam eſſe, nempe peccaſſe in fratrem. Sed & impium eſt, confeſſionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impoſſibilem dicere, aut carnificinam illam conſcientiarum appellare. Conſtat enim, nihil aliud in Eccleſia à pœnitentibus exigi, quam vt poſtquam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras explorauerit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit. Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in vniuerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine. Ipſa verò huiuſmodi confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri poſſet, niſi tot tantiſque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc ſacramentum accedentibus, per abſolutionem certiſſime conferuntur. Cæterum quoad modum confitendi ſecretè apud ſolum ſacerdotem, & ſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua publicè confiteri poſſit, non eſt tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec ſatis conſultè humana aliqua lege præciperetur, vt delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda. Vnde cum à ſanctiſſimis & antiquiſſimis Patribus, magno vnanimique conſenſu ſecreta confeſſio ſacramentalis, qua ab initio Eccleſia ſancta vſa eſt, & modo etiam vtitur, fuerit ſemper commendata, manifeſtè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum eſſe, atque à Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis initium habuiſſe, docere non verentur. Nec enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, vt Chriſti fideles confiterentur, quod iure diuino neceſſarium eſſe intellexerat, ſed vt præceptum confeſſionis ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur. Vnde iam in vniuerſa Eccleſia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obſeruatur mos ille ſalutaris confitendi, ſacro illo & maximè acceptabili tempore Quadrageſimæ: quem morem hæc ſancta Synodus maxime probat & amplectitur, tanquam pium & meritò retinendum.

CANON VI.

Si quis negauerit, confeſſionem ſacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe iure diuino: aut dixerit, modum ſecretè confitendi ſoli ſacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſeruauit & obſeruat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inuentum eſſe humanum, anathema ſit.

CANON VII.

Si quis dixerit, in ſacramento pœnitentiæ, ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe iure diuino, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo vltima Decalogi præcepta, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, ſed eam confeſſionem tantum eſſe vtilem, ad erudiendum & conſolandum pœnitentem, & olim obſeruatam fuiſſe tantum ad ſatisfactionem Canonicam imponendam: aut dixerit, eos qui omnia peccata confiteri ſtudent, nihil relinquere velle diuinæ miſericordiæ ignoſcendum, aut demum non licere confiteri peccata venialia, anathema ſit.

CANON VIII.

Si quis dixerit, confeſſionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſeruat, eſſe impoſſibilem, & traditionem humanam, à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & ſingulos vtriuſque ſexus Chriſti fideles, iuxta magni Concilij Lateranenſis conſtitutionem, ſemel in anno, & ob id ſuadendum eſſe Chriſti fidelibus, vt non confiteantur tempore Quadrageſimæ, anathema ſit.

EXAMEN.

Longa eſt diſputatio de confeſſione, quæ magna contentione agitatur, cumulatis multis Scripturæ ſententiis, & coaceruatis variis antiquitatis teſtimoniis & exemplis. Id quod eo artificio fit, vt imperitiorum mentes turbentur, & exiſtiment illam & prorſus talem confeſſionem, & quidem tali opinione, ſicut Pontificia nunc in vſu eſt, ſemper fuiſſe in veteri Eccleſia, tanquam iure diuino mandatam & neceſſariam. Simpliciſſima igitur & commodiſſima ratio explicationis erit, ſi per diſtributionem oſtendatur, quam varia ſint genera, & quam multæ rationes confeſſionis; cuius & in Scriptura, & in veterum ſcriptis mentio fit, deinde ad ſingula hæc genera, inſtituatur antitheſis, quæ & qualis ſit confeſſio, de qua Pontificij dimicant, quæ ſcilicet, vt ad remiſſionem peccatorum neceſſarium exigit, vt omnia & ſingula delicta, quæ à Deo nobis remitti volumus, in ſpecie & ſigillatim; ſecundum omnes circumſtantias ſacerdoti patefaciamus & enumeremus, ita vt quicquid Sacerdoti non enumeretur, illud non remittatur à Deo.

Hoc modo enim perſpicue oſtendi poterit, Pontificiam confeſſionem nec ſcripturæ, nec antiquitatis vera & conſentientia habere teſtimonia. Loquimur autem hoc loco, non de confeſſione laudis, in qua ſignificatione, aliquoties vocabulum confeſſionis, in ſcriptura vſurpatur, ſed de confeſſione fraudis: ſicut Auguſtinus vocabuli æquiuocationem eleganter diſtinguit, de verbis Euangelij, Homilia 8. hoc eſt, de agnitione & confeſſione peccati loquimur.

Prima ſpecies confeſſionis. Primo igitur eſt confeſſio quædam, quæ ſoli Deo fit, qua peccata noſtra agnoſcentes, coram Deo cor noſtrum effundimus, confitentes & deplorantes, cum vero cordis dolore, quam multipliciter Deum offenderimus, noſque reos fatemur iræ & damnationis æternæ, petimuſque miſericordiam. Hæc confeſſio pertinet ad veram contritionem, ne vel fingamus nos eſſe ſine peccato, vel ne peccata contemnamus, extenuemus, excuſemus, palliemus ſeu defendamus, ſed ingenue coram Deo agnoſcamus & fateamur, tum culpam, tum reatum. Hæc confeſſio coniuncta eſt cum ſpe & fiducia veniæ, ſicut *Chryſoſtomus.* Chryſoſto. inquit ad Theodo. lapſum: Quid proderunt lachrymæ & confeſſio, ſi nulla adſit abolitionis fiducia? Coniuncta etiam eſt cum propoſito emendationis, ſicut Hilarius inquit in Pſalmo 135. Quid aliud eſt confeſſio erroris, quam confeſſio deſinendi ab errore? De huius confeſſionis neceſſitate & vtilitate, populus diligenter erat commonefaciendus, vt iuxta cantionem debiti noſtri, hoc eſt, iuxta doctrinam Decalogi, inquiramus in totam naturam & vitam noſtram, excutientes & examinantes eam iuxta ſingula præcepta, vt aliquo modo agnoſcamus (ſemper enim manet illud Pſalmi: delicta quis intelligit) multitudinem, grauitatem & fœditatem peccati, & quam multipliciter rei ſimus coram Deo. Hac enim ratione, vera generatur contritio, fides excitatur & accenditur, vt ſerio quærat, cum gratitudine accipiat & in filiali timore Domini retineat miſericordiam Dei, & remiſſionem peccatorum.

Frangitur etiam ita ſuperbia humani ingenij, ne Phariſaicam perſuaſionem induat iuſtitiæ ſanctitatis & innocentiæ. Cautiores etiam inpoſterum reddit nos illa confeſſio, vt maiori diligentia mores gubernemus, & lapſus caueamus.

Hæc populo ex verbo Dei erant proponenda, & diligenter inculcanda. Sed Pontificij de ſua tantum confeſſione dimicant, ad quam etiam ea, quæ de hac confeſſione, ſiue in ſcriptura, ſiue in veterum ſcriptis dicta ſunt, detorquent, & quæ propria ſunt huius confeſſionis, ea transferunt & tribuunt auriculari ſuæ enumerationi. Loquuntur autem de hac confeſſione, dicta Scripturæ. Pſalmus trigeſimus ſecundus: Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea. Delictum meum cognitum tibi feci. Dixi, confitebor aduerſus me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Prima Epiſtola Iohannis capite primo. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt, vt remittat. Si dixerimus, quod non peccauimus, verbum eius non eſt in nobis. Prouerbiorum 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.

Hæc confeſſio vel interius in corde, vel publica voce, Deo peccata confitetur, vt Leuit. 16. Daniel. 9. Item, vel in genere peccatorem reum ſiſti Deo, vt publicanus inquit: Deus, propitius eſto mihi peccatori, vel inquirit in totam vitam, atque adeò in totam hanc corruptam naturam: vt Pſalm. 19. 25. 51. &c. De hac confeſſione Patres etiam loquuntur, vt Origenes libro tertio, περὶ ἀρχῶν, capite primo. Si quis non prius animæ ſuæ vitia cognouerit, ac proprij oris confeſſione prodiderit, purgari ita abſoluique non poterit. Hoc dictum Pontificij ad ſuam confeſſionem detorquent. Sed in præcedentibus prolixe ſe explicat Origenes, & ſunt hæc eius verba: Quid à Deo conſequatur, ignorant, niſi prius ad beneficia conſequenda, per deſiderium venerint, quod ita demum fiet, ſi quis antè ſemetipſum cognoſcat, & ſentiat quid ſibi deſit: & quod ſibi deeſt, à quo quærere vel debeat vel poſſit, intelligit, qui enim non intellexerit prius ægritudinem ſuam, medicum quærere neſcit, vel ſanatus non aget gratias. Ne igitur ignoret ſibi per gratiam conceſſum, agnoſcenda & confitenda ſunt peccata. *Verba Origenis.* Idem in Pſalmo 37. Homilia prima dicit: Conuenit poſt peccatum confiteri peccatum. Id vero declarat exemplo Publicani, Lucæ 18. & Dauidis. Quæ, inquit, deliqui, quæ concupiui, quæ commiſi, omnia ante te profero, & in orationibus meis ante conſpectum tuum pono: & gemitus meus non eſt abs te abſconditus.

Chryſoſtomus. Chryſoſtomus in Pſalmo 50. Quanti ſunt peccatores, ſecure degentes, qui nolunt intelligere quod inique agunt, nec agnoſcere volunt ſuperuenturam ſibi calamitatem: inſuper fiducialiter, quæ mala ſunt, agunt, & ſic nec ingemiſcũt, nec lachrymam proferunt, nec confitentur, quos ſaluari eſt impoſſibile: quod nec agnoſcunt facinora ſua, nec Dei iudicium præ oculis habeant.

Et Homil. 3. in Matth. Confeſſio peccatorum, teſtimonium eſt conſcientiæ, timentis Deum, qui enim timet iudicium Dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri, qui autem erubeſcit, nõ timet. Illic enim turpitudo confeſſionis aſpicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid neſcimus, quia confeſſio peccatorum habet pudorem: & quod hoc ipſum erubeſcere, pœna grauis eſt? Sed ideo magis iubet Deus confiteri peccata, vt verecundiam patiamur pro pœna.

Idem in Geneſin Homilia 4. Quando in præſenti vita, per confeſſionem peccata abluere, & remiſſionem à Domino aſſequi poterimus: tunc abibimus hinc, à peccatis puri, & magnam fiduciam habebimus. Et Homilia 20. Qui hæc fecit, ſi voluerit ad confeſſionem facinorum feſtinare, & medico oſtendere vicus, qui curet & non exprobret: atque ab illo remedia accipere, & ſoli ei loqui, nullo alio conſcio, & omnia dicere cum diligentia: facile ſua peccata emendabit. Confeſſio enim peccatorum, abolitio eſt delictorum. De hoc loco Lindanus exultat, quod ad verbum tradat ſecretam Pontificiorum confeſſionem. Sed quam veteratorie agat, lector conſideret. In illa ipſa enim Homilia dicit: Si Lamech non refugit, mulieribus ſuis peccatum cõfiteri: quali erimus nos venia digni, ſi ei qui omnia noſtra nouit delicta, confiteri non volumus peccata? Et ſubinde ingeminat, medicum illum, eſſe Dominum noſtrum.

Tales igitur veterum ſententias, Pontificij ad ſuam enumerationem detorquent. Sed ipſe Chryſoſtomus ſe clariſſime explicat, in Epiſt. ad Hebr. cap. 12. Homil. 31. inquit: Non dico tibi, vt te prodas in publicum, neque vt te apud alios accuſes ſed

obedire

obedire te volo Prophetæ dicenti: Reuela Domino viam tuam. Ante Deum ergo confitere peccata tua, In Pſal. 59. Peccata tua dicito, vt deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quia peccaſti, dicito ea quotidia in anima tua. non dico, vt confitearis conſeruo tuo, vt exprobret, dicito Deo, qui curat ea. Nec enim ſi non dixeris, ignorat ea Deus. Dicito in hac vita, vt in illa requiem habeas.

Idem ſermone de pœnitentia & cõfeſſione: Nunc autem neq; neceſſarium eſt, præſentibus teſtibus confiteri: ſolus te Deus confitentem videat. De incomprehenſibili Dei natura, Homilia 5. Rogo & oro, vt crebrius Deo immortali confiteamini, & enumeratis veſtris delictis, veniam petatis. Non te in theatrum conſeruorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo. Repete coram Deo conſcientiam tuam, te explica: oſtende medico præſtantiſſimo vulnera tua, & pete ab eo medicamentum.

De Lazaro, concione quarta, Caue homini dixeris peccata, ne tibi opprobret. Neque enim conſeruo confiteris, vt in publicum proferat, ſed ei qui Dominus eſt. De hac interiori confeſſione, Deo facienda, multa alia egregia ſunt veterum dicta. Sed has Chryſoſtomi ſententias, ideo hoc loco adſcripſi, inde enim colligi poteſt, quomodo & ex quibus veterum ſententiis, non recte intellectis, poſteritas fabricarit Pontificiam enumerationem & neceſſitatem eius. Dicunt veteres, peccata confeſſione reuelanda, in ſpecie expendenda, curioſius diſcutienda, explicanda, detegenda, enumeranda, &c. dicunt, peccata ſolui per confeſſionem, impoſſibile eſſe ſaluari citra confeſſioné. Sed Chryſoſtomus addit interpretationem, hæc intelligenda eſſe non de externa confeſſione homini facienda, ſed de interiori quæ Deo fit.

II. Species. Secundò, eſt confeſſio fraterna, quæ proximo fit, quando ſcilicet is qui offendit proximum, pœnitentia ductus fatetur ſe peccaſſe, & petit ſibi ignoſci. Lucæ 17. Si ſepties in die peccauerit in te & conuerſus fuerit ad te, dicens: pœnitet me, dimitte illi. De hac confeſſione Auguſtinus tractatu in Iohannem 56. quod etiam Beda allegat in Paulum ad Coloſſenſes, interpretatur illud Iacobi 5. Confitemini inuicem delicta veſtra, & orate pro inuicem. Ad hanc confeſſionem, ſerio exhortandi ſunt homines. Chriſtus enim dicit, Matthæi 5. illum non poſſe munus ad altare offerre, qui non prius reconciliatus fuerit fratri ſuo. Et alteri parti Chriſtus etiam grauiter concionatur, Matthæi 6. Si non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata.

Et illam fraternam reconciliationem, Deus promittit ſe in cœlo ratam habiturum, Matth. 18. In quem locum Theophylactus inquit: Si tu offenſus, habes eum, qui te iniuria affecit, poſt trinam admonitionem ſicut publicanum, erit ille & in cœlo talis: ſi autem ſolueris eum, hoc eſt, confitenti & deprecanti ignoueris, erit ei & in cœlo condonatum. Non ſolum enim quæ ſacerdotes ſoluunt, ſunt ſoluta, ſed quæcunque & nos iniuria affecti, vel ligamus vel ſoluimus, & ipſa erunt ligata vel ſoluta. Sub hac confeſſione comprehenditur & hoc, quando fraterna correptione, ad agnitionem & cõfeſſionem alicuius peccati, etiamſi in nos non ſit commiſſum, frater commouetur & adducitur: Ita enim lucratus es fratrem tuum, inquit Chriſtus. Et propter mutuam interpellationem Iacobus dicit vtilem eſſe hanc confeſſionem: Orate pro inuicem, vt ſaluemini.

III. Species. Tertio, eſt in ſcriptura confeſſio quædam peccatorum generalis, qua peccator non tantum interius coram Deo, ſed & coram miniſtris verbi & Sacramentorum, non quidem in ſpecie omnia & ſingula peccata, ſecundum omnes circumſtantias enumerat; ſed vel in genere, ſiue voce ſiue reipſa profitetur, ſe agnoſcere peccata & iram Dei aduerſus peccata, vel certa aliqua delicta, grauantia conſcientiam, confitetur, & petit impertiri ſibi remiſſionem. Talis confeſſio in veteri Teſtamento erat quando aliquis ad Sacerdotem adducebat hoſtiam offerendã pro peccato, pro delicto, pro ignorãtia, pro cõtumacia &c. nec exigebatur, vt peccatũ illud in ſpecie & ſigillatim cum omnibus circumſtantiis Sacerdoti exponeretur. Talis cõfeſſio erat Dauidis coram propheta Nathan, qua confitetur peccatum adulterij & homicidij, ſine enumeratione circumſtantiarum, 2. Regum 12. Et addit generalem confeſſionem: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum &c. Omnes iniquitates meas dele, Pſalmo quinquageſimo primo. vbi obſeruetur, quod Dauid quidem confeſſionem illam coram Propheta facit iuxta titulum Pſalmi, ſed tamen ad Deum confeſſionem dirigit. Et illi generali confeſſioni, quæ non eſt integra ſingulorũ peccatorum, ſecundum omnes circumſtantias enumeratio, Nathan impertit abſolutionem: Dominus abſtulit peccatum tuum. Et ratio talis generalis confeſſionis, pulchre deſcribitur in hiſtoria Nehemiæ. Nam capite octauo Eſdras cum Leuitis, prælegunt populo in volumine legis, & interpretantur. Inde populus agnoſcens peccata, quibus Deum offenderat, incipit dolere & flere, capite nono ſeparant à ſe ſemen alienigenum, & confitentur coram Leuitis & tota Eccleſia, peccata ſua, & patrum ſuorum. Et Leuitæ, repetita populi confeſſione, implorant Dei miſericordiam: quod ſit loco abſolutionis, & obligant ſe ad emendationem, inito & quaſi conſcripto publice fœdere: id quod pertinet ad fructus pœnitentiæ.

Confeſſio in veteri Teſtamento.

Hoc exemplum ideo adſcripſi, quia monſtrat totum proceſſum (vt ſic loquar) confeſſionis. Ita peccatrix, Lucæ ſeptimo, externis ſignis & geſtibus in genere, ſine ſpecifica enumeratione, profitetur ſe multorum peccatorum ream eſſe, præcipue verò eius, quod notorium erat, & petit abſolutionem.

Exempla huius confeſſionis in nouo Teſtamento.

Et Chriſtus huic generali confeſſioni impertit abſolutionem: Remittuntur tibi peccata tua, fides tua te ſaluam fecit: vade in pace. Eodem modo filius hominis poteſtatem remittendi peccata in terra exercet, Matth. 9. Intelligens enim, paralyticum conſideratione peccatorum territum, & videns fidem eius, inquit: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Ibi eſt verbum remittendi, quod extat Iohannis vigeſimo, deſcribitur ibi expreſſe poteſtas remittendi peccata. Et tamen ad abſolutionem, non requiritur integra ſingulorum peccatorum enumeratio. Non aliter autem Chriſtus Apoſtolos miſit, quam ipſe miſſus fuerat, Iohannis 20. Non igitur debent miniſtri ab iis, qui abſolutionem petunt, exigere, quod Chriſtus non exegit. Ita Matth. 3. qui à Iohanne baptizantur, confitentur peccata ſua: eo ipſo enim, quod baptiſmum pœnitentiæ ſuſcipiunt, profitentur ſe eſſe peccatores. Et ex hiſtoria Baptiſtæ colligi poteſt proceſſus, quo vſus fuit Iohannes: prædicauit pœnitentiam,

ita

ita ſicut ſcriptum eſt Iſaiæ 40. arguens valles, montes & colles, quod ſint praua & aſpera. Omnis caro fœnū: & omnis gloria eius, quaſi flos agri: fœnum exſecatur, flos cadit, ſpiritu Domini ſufflante in eo. Quando vero accedebant turbæ, Phariſæi & Sadducæi, vt baptizarentur, concionabatur ipſis de ira Dei, & de effugienda ira Dei, Matth. 3. Luc. 3. dicebat ipſis vt crederent in venturum, hoc eſt, in Chriſtum. Actó. 19. Illi vero ad hanc doctrinam confitebantur peccata ſua, hoc eſt, in genere fatebantur, & ſignificabant; ſe agnoſcere peccata, timere iram Dei, & dolere quod Deum offendiſſent, petebantq; baptiſma, in remiſſionem peccatorum. Et Ioannes quidem grauiter ipſos monet, ne ſimulatam, ſed veram & ſeriam agant pœnitentiam: idque dignis fructibus oſtendant. Non tamen exigit ſpecificam enumerationem ſingulorū delictorum ſed indicat ſufficere, quod ea exponunt, quibus præcipue conſcientiam grauatam ſentiunt, petentes inſtructionem. Ita publicani & milites dicunt: Quid faciemus? Act. 19. confitetur & annunciant acta ſua. Sed Lucas dicit, feciſſe hoc illos, qui iam crediderant: ſicut Paulus poſt conuerſionem, fatetur peccatum perſecutionis: & ſicut Auguſtinus ſuas confeſſiones edidit. Et non fit ibi vel exigitur ſpecifica enumeratio ſingulorum delictorum, ſed agnoſcunt & fatentur, actiones ſuas ad normam verbi Dei non congruere: præcipue verò magicos libros exurunt, ita ipſo facto promittentes emendationem. Ita Zachæus, Lucæ 19. fatetur ſe multos fraudaſſe, & pollicetur emendationem. Chriſtus verò non exigit in ſpecie & ſigillatim enumerationem, per ſingulas circumſtantias, ſed contentus eſt generali confeſſione, cum Zachæus inquit: Si quem fraudaui. Et ad hanc confeſſionem Chriſtus abſolutionem pronunciat: Hodie ſalus facta eſt huic domui, quoniam & ipſe eſt filius Abraham. Venit enim filius hominis, quærere & ſaluare quod perierat. Filius etiam perditus, Lucæ 15. generali confeſſione peccati, & promiſſione emendationis, recipitur.

Hæc ideo annotaui, vt oſtenderem, morem confeſſionis, quæ in noſtris Eccleſiis ſeruatur, conſentaneum eſſe ſcripturæ, quod generali confeſſione contenta, non exigit ſpecificam enumerationem. Ea tamen, quæ conſcientiam præcipue grauant, exponere conſueuit, inſtructionis & conſolationis gratia. De hac confeſſione loquitur Baſilius in quæſtionibus compēdio explicatis, 188. cum inquit: Neceſſarium videtur iis quibus diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata, addit enim: Sic & hi, qui antiquitus pœnitebant, inueniuntur apud ſanctos confeſſi eſſe peccata ſua. Scriptum eſt enim in Euangelio: quia Baptiſtæ confitebantur populi peccata ſua: & in Actibus confitebantur ipſis Apoſtolis, à quibus poſtea baptizabantur. Has verò & ſimiles ſententias, quàm recte & dextre Pontificij ad integram ſuam enumerationem detorqueant, hæc obſeruatio plane oſtendit.

IIII. Species. Quartò, veteri Eccleſiæ in multo & frequenti vſu fuit publica confeſſio, quam ἐξομολόγησιν vocarunt. Illis enim, qui deprehenſi eſſent in publicis criminibus, quæ excommunicatione (ſicut Auguſtinus loquitur) plectenda erant, publice erat confitendum, hoc eſt, rei manifeſtorum criminum, coram Eccleſia, quaſi in publico iudicio accuſabantur. Ibi crimen erat apud Paſtorem & Eccleſiam agnoſcendum: & externis ſignis oſtēdendum erat, ipſos vere dolere, quòd Deum offendiſſent, & Eccleſiam polluiſſent: ibi vſitata erat quædam recitatio criminum. Tales enim non recipiebantur, niſi coram miniſtris & Eccleſia profeſſi eſſent, ſe delicta agnoſcere, de iis dolere, petere veniam, & promittere emendationem. Et illis interpoſito iudicio Eccleſiæ, imponebatur publica ſatisfactio: vt innoteſceret omnibus, eos vere & ſerio pœnitere: ſicut inquit Hieronymus in 16. Matthæi. Erat autem hæc publica confeſſio, vel voluntaria: vt cum criminoſi ſeipſos ſponte apud Eccleſiæ præſides prodebant, deferebant & publicabant: vtque illud facerent, Patres diligenter exhortationibus inſtabant. Si verò peccatum totam Eccleſiam offendiſſet, & tamen rei nollent illud publice agnoſcere & confiteri, Eccleſia illos compellebat ad publicam exomologeſin. I. Publica correptione. II. Quando correptus recuſabat, crimen agnoſcere & fateri, excommunicabatur, & non recipiebatur, niſi prius publica confeſſione crimen agnouiſſet. III. Quando priuatam fraternam correptionem frater recuſabat audire, tunc per denunciationem deferebantur crimina ad Eccleſiam, quæ reos vel publica correptione, vel excommunicatione compellebat ad exomologeſin. Et hæc ſeueritas in publicis criminibus ideo adhibebatur: multa enim talia crimina, à magiſtratu, qui tunc nondum erat Chriſtianus, non puniebantur. Ne igitur Eccleſia ob quoſdam manifeſtarios peccatores, male audiret inter gentes, & ne mala illa exempla, vel infirmioribus offendiculo eſſent, vel contagio totum gregem inficerent. Item, vt alij ſpectaculis illis moniti & abſterriti, cauerent à ſimilibus criminibus: vtque animus illorum, qui ad Eccleſiam redibant, exploraretur, an ſerio reſipiſcerent (multorum enim leuitate & ſimulatione, decepta fuerat Eccleſia) ideo morem publicæ confeſſionis, & pœnitentiæ, magna ſeueritate ſeruabant. Et Scripturæ exemplis hæc conſentanea ſunt, vt Luc. ſeptimo, peccatrix publice externis ſignis crimen fatetur, reatum agnoſcit, petit veniam, & pollicetur emendationem. Et 1. Corinth. 5. 2. Corinth. 2. & 7. lapſus publica correptione & excommunicatione compellitur ad agnitionem & confeſſionem peccati. Ioſue 7. cum Achan iam deprehenſus eſſet, Ioſue tamen ab illo flagitat publicam confeſſionem criminis, & reus fatetur: Vere ego peccaui Domino, & ſic & ſic feci. Hieronymus.

De hac publica confeſſione, loquitur Irenæus, Irenæus. lib. 1. c. 9. de mulieribus quibuſdam, quæ à Marco hæretico ſeductæ & corruptæ, cum conuertebantur, in manifeſto faciebant exomologeſin, plangentes & lamentantes corruptelam. Quædam verò ad exomologeſin illam non accedebant, in ſilentio deſperantes de vita Dei. Ita Irenæus. Tertullianus exomologeſin vocat actū pœnitentiæ: quando ſcilicet pœnitentia nō ſola conſcientia proferatur, ſed actu aliquo adminiſtratur. Et omnes ferme illos actus, quos publica pœnitentia complectitur, Tertullianus tribuit exomologeſi: & manifeſte dicit, illam exomologeſin fieri non tātum presbyteris, verum etiam omnibus fratribus. Atq; ideo talem exomologeſin, publicam ſcilicet, vnam tantum concedit.

Ita apud Euſebium libro 6. capite 25. cum Philippus Gordiani filius, vellet in Eccleſia populo precibus communicare, ab Epiſcopo loci non eſt Euſebius.

per-

permiſſum, [illegible], hoc eſt, niſi confiteretur. Non autem flagitauit ab ipſo Epiſcopus, vt ſecreto in aurem omnia occulta peccata ſibi recenſeret, ſed iubet, vt inter publice pœnitentes ſe ſiſtat: quos vocat [illegible]: quod vocabulum forenſe eſt, quando ſcilicet cauſa criminis, inſtituta inquiſitione in iudicio agitatur. Atque ideo etiam dicit, διὰ πολλὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας, propter multas aduerſus ipſum accuſationes: erant enim publica crimina.

Ita lib. 5. c. 28. Natalis lapſus in hæreſin, cilicio ſe induit, cinere conſpergit, ad pedes Epiſcopi ſe proſternit, veſtigiis clericorũ & laicorum prouolutus, multis lachrymis errorem ſuum defiet. Talis publica confeſſio, non pro quibuſuis peccatis, ſed pro illis, quæ vel publica erant, vel excommunicationem merebantur, ſicut Auguſtinus inquit, imponebatur & ſuſcipiebatur. Et ſi quando de aliis etiam peccatis fiebat, publica tamen profeſſione, & voce, & geſtibus ſeu ſignis fiebat, non tantũ coram ſacerdotibus, ſed & coram laicis, & omnibus fratribus: ſicut Tertullianus & Euſebius de confeſſione illa ſcribunt. Ex illa publica confeſſione, poſtea fieri cœpit ſecreta, de illis peccatis, quæ ad publicam pœnitentiam pertinebant. Tandem vero ſecreta illa confeſſio, ad quæuis occulta peccata in interiori pœnitentia detorta eſt. Id quomodo ſenſim & paulatim factum fuerit, oſtendemus, vtilis enim erit hæc obſeruatio.

Diſciplina igitur illa publicæ confeſſionis & pœnitentiæ, eo vſq; proceſſit, vt ſi quis in animo propoſitũ habuiſſet, patrandi publici criminis, etiamſi non ſubſecutũ fuiſſet ipſum facinus, multi tamen voluntarie ſacerdotibus primũ hoc indicabant, & poſtea publicæ confeſſioni ac pœnitentiæ ſe ſubiiciebant. Ita Cyprianus ſerm. 2. de lapſis: Qui & fide maiore, & timore meliore ſunt, quamuis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerũt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentur, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam, paruis licet & modicis vulneribus exquirunt. Audis, non fuiſſe vel præceptum neceſſarium, vel conſuetudinem vniuerſalem, dicit enim, fuiſſe exempla quorundam, qui fide maiore, & timore meliore erãt. Non igitur omnes hoc fecerunt: nec damnati fuerunt illi, qui ſoli Deo talia confeſſi ſunt. Sed tamen talia exempla cœperunt aliis commendari, & ad imitationem proponi. Obſeruet autem Lector, Cyprianum ibi non loqui de omnibus, ſingulis & quibuſuis peccatis cogitationum & voluntatis, ſacerdoti confitendis: ſed diſerte explicat, illa ſe intelligere, quæ de publicis criminibus perpetrandis, voluntate concepta fuerant: vt de propoſito abnegationis in perſecutione. Pertinent igitur & hæ ſententiæ ad publicam pœnitentiam, & ad publica crimina: nec ſunt generalia dogmata de quibuſuis occultis peccatis, ſacerdoti confitendis, quorum renati ſe reos eſſe agnoſcunt coram Deo.

Quintò, quando admiſſa erant enormia crimina, ita tamen, vt non eſſent publice Eccleſiæ nota & manifeſta, rei non poterant compelli ad publicam confeſſionem & pœnitentiam: tanta tamen erat ſeueritas diſciplinæ, vt multi ſeipſos publicarẽt publica confeſſione. Maledicæ verò linguæ, arripiebant inde occaſionem obtrectandi pœnitentibus: ſicut inquit Origenes Homilia ſecunda, in Pſalmum 37. Qui lapſus eſt, procedit in medium, & exomologeſin facit. Multi verò audientes, vel exprobrant, vel irrident, vel malè loquuntur. Vt igitur talis publica confeſſio fieret ad ædificationem, conſuluerunt Patres, prius hoc ſacerdoti, vel erudito medico exponendum eſſe, & eius conſilium exquirendum, an publica confeſſione ſit Eccleſiæ manifeſtandum. Ita Origenes in Pſal. 37. Circumſpice cui debeas confiteri peccatum tuum, proba prius medicum. Si intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari: peritia illius medici conſilio hoc properandum eſt. Hoc modo peccata pertinentia ad publicam pœnitentiam, quando non erant manifeſtaria, primum ſacerdoti priuatim indicabantur, poſtea ſequebatur publica confeſſio & pœnitentia. Quod enim Origenes in illo loco, non in genere de omnibus & ſingulis peccatis ſacerdoti confitendis loquatur, inde manifeſtum eſt. In prima enim Homilia loquitur de delictis, concupiſcentiis, & commiſſis, quæ ante Deum proferuntur, & in conſpectu ipſius per gemitum exponuntur. Deinde in ſecunda Homilia loquitur in principio, de lapſibus, qui olim ad publicam confeſſionem pertinuerunt. Quia verò inde ſequebantur obtrectationes, ſuadet Origenes, vt tales lapſus primum ſacerdoti exponantur, vt de eius conſilio, vel ſuſcipiatur publica confeſſio, vel omittatur.

Sextò, cum ardor ille remiſſior factus eſſet, & non inuenirentur, qui vel ſponte per ſeipſos, delicta ſua enormia quidem, non tamen manifeſtaria & notoria, coram Eccleſia, publica confeſſione manifeſtare, vel conſilio ſacerdotis ea in publico Eccleſiæ conuentu exponi vellent: imò in notoriis etiam criminibus, propter confuſionem publicæ confeſſionis, multi omnem potius pœnitentiam ſpernebant: remiſſa igitur tandem, & prorſus ferme abrogata fuit ſeueritas publicæ confeſſionis, & commutari cœpit in priuatam, ita vt talia crimina priuatim & ſecreto confiterentur Sacerdoti: qui licet crimen illud in ſpecie Eccleſiæ non proderet, iniungebat tamen delinquenti publicam pœnitentiam: vt ipſo facto, in genere coram Eccleſia confiteretur & declararet, ſe graue aliquid commiſiſſe. Teſtatur hoc Leo, Epiſtola 69. Et Sozomenus in Tripartita hiſtoria, libro nono, capite trigeſimoquinto. Ita Auguſtinus inquit, de Symbolo ad catechumenos, libro 1. capite 6. Illi, quos videtis agere pœnitentiam, ſcelera ſua commiſerunt, aut adulteria, aut alia immania facta. Et vtile eſt obſeruare, quando, quomodo, & qua de cauſa facta ſit mutatio illa publicæ confeſſionis, in priuatam ſeu ſecretam. Extat autem deſcriptio in Epiſtola Leonis 78. vbi conſtituit, ſubmouendam eſſe conſuetudinem, qua de ſingulorum peccatorum genere, libellis ſcripta confeſſio publice recitabatur: cum ſufficiat reatus conſcientiarum ſolis ſacerdotibus indicare, confeſſione ſecreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem, apud homines erubeſcere non veretur: tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remouenda erat improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arcerentur, dum aut erubeſcunt, aut metuũt inimicis ſuis facta ſua referare, quibus poſſunt legum conſtitutionibus percelli. Sufficit ergo illa

con-

Margin notes: Cyprianus. — V. ſpecies. — Origenes. — VI. ſpecies confeſſionis. — Sozomenus. Auguſtinus. — Leonis Epiſtola 78.

confeſſio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit: quod tum demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis. Hanc Leonis ſententiam ideo adſcripſi, quia manifeſte oſtendit, ea quæ de confeſſione hominibus facienda, apud veteres leguntur, non eſſe neceſſaria præcepta, nec iuris diuini, ſed diſciplinam eſſe externam, quæ pro ratione ædificationis Eccleſiæ mutari poſſit. Illam enim conſuetudinem, quod crimina enormia quidem, ſed vel propoſito tantum, vel facto non toti Eccleſiæ notorio commiſſa, publica confeſſione Eccleſiæ manifeſtabantur: quam Tertullianus, Cyprianus, & Origenes laudant, & imitandam proponunt: Leo pronunciat eſſe improbabilem, & remouendam. Illis ipſis enim fere verbis vtitur, quibus genus illud confeſſionis Cyprianus & Tertullianus commendant: ob fidem ſcilicet maiorem, & timorem meliorem, non fugiendam eſſe publicationem ſui.

Eſt & illud obſeruandum in Leonis ſententia, quod non loquitur de generali omnium occultorum delictorum enumeratione, quãdo inquit: reatus conſcientiarum, ſacerdotibus ſecreta confeſſione indicari; ſed oſtendit, ſe loqui de huiuſmodi criminibus, quæ ſi publicarentur, poſſent legum conſtitutionibus percelli: hoc eſt, quæ olim publicæ confeſſioni & pœnitentiæ ſubiecta fuerunt.

VII. Species. Septimò, in Græca Eccleſia longa ante Leonem facta fuerat mutatio illa publicæ confeſſionis, in ſecretam. In hiſtoria enim Tripartita lib 9. cap. 35. (Hiſtor. Trip.) dicit Sozomenus, ab initio Eccleſiæ viſum fuiſſe ſacerdotibus, vt peccata tanquam in theatro ſub teſtimonio cœtus Eccleſiaſtici panderentur, quod de publica confeſſione dictum eſt. Socrates verò addit: Cum poſt perſecutionem ſub Decio factam, Nouatiani ab Eccleſia, propterea quod pœnitentes in perſecutione lapſos recipiebat, diſceſſionem feciſſent: quod factum eſt circa annum Domini 260. Epiſcopos antiquo Canoni Eccleſiaſtico, de publica ſcilicet confeſſione & pœnitentia adieciſſe hanc additionem (vocat enim προσθήκην Canonis) vt presbyter bonæ conuerſationis, prudens & ἐχέμυθος, hoc eſt, ſeruans ſecreti, ſicut Sozomenus inquit, ad hoc ordinaretur: vt lapſi ad illum accederent, ipſi confiterentur peccata. Ille verò ſecundum vniuſcuiuſque culpam, mulctam indicebat. Et Sozomenus illud de iniuncta mulcta, expreſſe dicit idem fuiſſe, quod tunc Romana Eccleſia, in publica & ſolenni pœnitentia ſeruabat. Ita enim ferme morem illum recitat, ſicut deſcribitur diſtinctio. 50. in cap. Quadrageſimæ. Fuit igitur noua hæc προσθήκη, ad antiquum de publica confeſſione Canonem, vt lapſus ſuos peccatores non amplius tanquam in theatro coram toto Eccleſiæ cœtu publicarent, ſed ſecreta & priuata confeſſione presbytero pœnitentiario indicarent. Et quia erat ἐχέμυθος, confeſſionem non prodebat in publicum, niſi forſan in certis caſibus: vt de ſtupro Diaconi. Sed tamen iniungebat mulctam, ſeu ſatisfactionem publicam.

Græca Eccleſia. Obſeruet autem Lector, id quod Origenis tempore ſeruatum fuit, vt ſcilicet lapſus priuatim ſacerdotibus indicati, poſtea in conuentu totius Eccleſiæ exponerentur, mox poſt annos 30. in Græca Eccleſia mutatũ eſſe, vt confeſſio ſcilicet eſſet & ſeruaretur ſecreta, ſatisfactio verò iniungeretur publica.

Occidentalis verò, ſeu Latina Eccleſia, ſeueritatem publicæ confeſſionis, per ducentos ferme annos diutius retinuit, vſque ad Leonem ſcilicet, circa annum Domini 450. ſicut in præcedentibus diximus. Indicat autem Socrates, ſolitos fuiſſe quoſdam, apud pœnitentiarium illum presbyterũ confiteri non tantum publica & notoria crimina, ſed & alia delicta poſt baptiſmum perpetrata. Sozomenus inquit: τὰ βεβιωμένα confitebantur. Non tamen fuiſſe mandatum, obligans omnes ad enumerationem omnium & ſingulorum delictorum, inde colligitur. Vnus enim tantum presbyter, ad has confeſſiones audiendas conſtitutus fuit, in ampliſſima Conſtantinopolitana Eccleſia, in qua 60. presbyteri, tempore Iuſtiniani fuerunt. Et Socrates dicit, nobilem quandam mulierem, presbytero illi confeſſam peccata κατὰ μέρος, hoc eſt, ex parte. Et ad hanc confeſſionem nec integram, nec ſpecialem, presbyterum eam abſoluiſſe, iniuncta hac ſatisfactione, vt vna cum confeſſione, oſtenderet ieiunio & orationibus opus dignum pœnitentiæ: illam verò progreſſam cœpiſſe, & alium ſuum ipſum accuſare, diaconum ſcilicet Eccleſiæ ſecum concubuiſſe. Non igitur omnibus neceſſitas confeſſionis illius impoſita fuit: alias enim non ſuffeciſſet vnus presbyter: nec integra omnium & ſingulorum peccatorum enumeratio, tanquam iure diuino ad remiſſionem neceſſaria exacta fuit, ſicut confeſſio mulieris κατὰ μέρος facta oſtẽdit. Sed præcipue inſtituta fuerat, pro publicis & notoriis lapſibus, vſurpari verò cœpit etiam ad confeſſionem aliorum peccatorum, ſicut iam diximus. Noſtra verò quæſtio eſt, an confeſſio illa, ſiue publica, ſiue priuata, tanquam iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſaria, tunc in Eccleſia habita fuerit. Et publicam quidem confeſſionem, non iudicatam fuiſſe iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſariam, mutatio & abrogatio eius oſtendit. Iam verò illam etiam conſtitutionem, priuatim & ſecreto audiendi lapſorum confeſſiones, hiſtoria hæc dicit, in Conſtantinopolitana Eccleſia à Nectario abrogatam & ſublatam eſſe, propter facinus illud Diaconi, confeſſione publicatum, in magnum Eccleſiæ ſcandalum. Sed quomodo abrogatio illa per Nectarium facta eſt? Gropperus (Gropperus.) dicit, non ipſam ſecretam confeſſionem abrogatam, ſed illum tantum morem ſublatum, quo ſecreto confeſſis, publica imponebatur pœnitentia peragenda. Sed hiſtoria ſimpliciter dicit, deſiiſſe tunc morem illum, quod ſcilicet certus quidam presbyter ad hoc ordinatus erat, vt audiret confeſſiones pœnitentium.

Lindanus fingit, Nectarium hoc tantum abro- (Lindanus.) gaſſe, quod vnus certus presbyter ad audiẽdas confeſſiones conſtitutus erat: manſiſſe autem omnino neceſſariam priuatam ſeu ſecretam confeſſionem, ſed liberũ permiſſum eſſe, cui quis vellet ex presbyteris confiteri. Sed hiſtoria manifeſte oſtendit, figmentum hoc eſſe. Sozomenus enim dicit, poſt Nectarij illam abrogationem quenq; iudicio propriæ conſcientiæ relictum. Num verò ita, vt confiteretur cui vellet? Hoc certe non dicit, ſed inquit, permiſſum fuiſſe quemque μετέχειν τῶν μυστηρίων, ὡς ἂν ἑαυτῷ συνειδεῖ καὶ θαῤῥεῖν δύναιτο: hoc eſt, poſt illam abrogationem, ad communionem myſteriorum quiſque admiſſus eſt, prout ſibi conſcius erat, & iudicare poterat, ſe bona conſcientia, non ad iudicium communicare poſſe myſteriis. Antea igitur

ad com-

ad communicationem non admittebantur, niſi prius confeſſi fuiſſent peccata. Sed per Nectarij abrogationem, quiſque permiſſus eſt τῷ ἰδίῳ συνειδότι, quod manifeſte opponitur iudicio, quod fiebat in confeſſione. Et multo manifeſtius argumentum eſt, ipſam ſecretam confeſſionem per Nectarium abrogatam: quod Socrates conqueritur, abrogatione illius diſciplinæ, ſublatam mutuam illam correptionem, de qua Paulus inquit: Nolite cõmunicare operib. illorũ infructuoſis, ſed magis arguite. Et quod Sozomenus clarius dicit, per illam Nectarij abrogationem, cœpiſſe antiquam grauitatem & ſeueritatem, in morẽ arbitrarium & negligentiorem degeneraſſe. Et addit prius, hoc eſt, ante illam abrogationem, minora & pauciora peccata fuiſſe, præ verecundia & pudore confitendi propria peccata, & propter ſeueritatem illorum, qui ad hanc rem, vt iudices ordinati erant. Quid igitur Nectarius abrogarit, vel ex hac querela manifeſtum eſt. Sed inquis, abrogationem illam nec Socrates nec Sozomenus laudant. Reſpondeo: Diſciplinam illã & vtilitatem eius commendant, quæ nec nobis improbatur. Sed tamen neuter illorum affirmat, confeſſionem iuri diuino, ad remiſſionem peccatorum neceſſariam eſſe: nec aſſeuerant, eius abrogationem iuri diuino contrariam eſſe. Sed Sozomenus commendans antiquam illam diſciplinam, inquit: ὡς οἶμαι, vt arbitror. Et Socrates dicit: Quod conſilium illius abrogationis Eccleſiæ contulerit, Deus viderit.

Nobis vero illud veteris Eccleſiæ iudicium ſufficit, confeſſionem, vtut vtilitas diſciplinæ eius laudetur & commendetur, non eſſe iuris diuini, nec ad remiſſionem peccatorum neceſſariam. Alias enim propter nullas turbas abrogari vel potuiſſet, vel debuiſſet.

Colligamus igitur in ſummam, quæ ex hac Nectarij hiſtoria conficiuntur. Omnino verum eſt ꝙ Sozomenus inquit, Deum mandaſſe peccatoribus veniam νέμειν: ſed illis qui pœnitentiam agunt, peccata agnoſcunt, & confitentur. Qui vero recuſant peccata confiteri, illos maius onus quaſi auctæ peccati vſuræ, ſibi acquirere. Sed quæſtio eſt, cui neceſſario confitenda ſint peccata. Et primum quidẽ in vſu fuit publica confeſſio. Sed eam nõ eſſe neceſſariam, eius abrogatione oſtenſum eſt. Deinde vſurpata aliquandiu fuit confeſſio, quæ priuatim ſeu ſecreto Sacerdoti fiebat. Sed nec illam iure diuino ad remiſſionem eſſe neceſſariam, licet diſciplina ſit vtilis, Eccleſia Nectarij tempore, eius abrogatione oſtendit. Sola igitur illa peccatorum confeſſio quæ Deo fit, iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſaria eſt: ſicut Chryſoſtomus, Nectarij ſucceſſor, multis & ſæpiſſime hoc oſtendit. Sed contra hæc omnia Pighius obiicit, quod in vna Conſtantinopolitana Eccleſia, ab vno Nectario, paucorum conſilio vt furori tumultuãtis populi ſuccurreretur factum eſt, non ſtatim pertinere ad iudicium & conſenſum Catholicę Eccleſiæ. Sed tamen abrogationem illam nemo, etiam ex illis qui eam non ſatis probabant, vel auſus fuit vel potuit, vt Scripturæ ſeu verbo Dei repugnantem, reprehendere aut damnare. Imo Sozomenus expreſſe dicit: Nectarius primus abrogauit presbyterum, ſuper pœnitentes ordinatum. ἐπηκολούθησαν δὲ σχεδὸν οἱ πάντες ἐπίσκοποι. hoc eſt, exemplum illius abrogationis ſecuti ſunt omnes ferme Epiſcopi. Socrates dicit in aliis hæreſibus manſiſſe Canonem illum de audiendis

confeſſionibus: in Eccleſiæ vero [illegible], antiquatum fuiſſe.

Et ex Chryſoſtomo, qui proxime poſt abrogationem illam, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ adminiſtrationẽ ſuſcepit, manifeſte colligitur, quod Eccleſia illius temporis ſenſerit confeſſionem peccatorum quæ Sacerdoti fit, non eſſe iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſariam.

Et ex hac Nectarij hiſtoria intelligi poteſt, qua occaſione, qua de cauſa, & in quem ſenſum, Chryſoſtomus ſententias illas, quas ſupra annotauimus (quod ſcilicet non neceſſarium ſit homini, confiteri peccata, ſed ſufficiat Deo ea confiteri) ſæpiſſime repetiuerit. In recenti enim memoria tunc adhuc erat Nectarij abrogatio.

Lindanus contendit, Chryſoſtomum tantum hoc diſputare, quod publica peccatorum confeſſio non ſit neceſſaria, quia dicit: Non in theatrum te duco: non dico, vt prodas te in publicum. Non neceſſe eſt præſentibus teſtibus confiteri, &c. Sed idem etiam dicit: Non dico vt confitearis conſeruo tuo. Solus Deus te confitentem audiat. Item: Soli Domino, nullo alio conſcio, confitearis. Nec publicam igitur, nec priuatam cõfeſſionem, Chryſoſtomus vult in re diuina, ad ſalutem neceſſariam eſſe. *Lindanus.*

Octauo, vt ad ordinem hiſtoricæ obſeruationis redeamus. Hactenus oſtendimus, in veteri Eccleſia morem fuiſſe publicæ confeſſionis, in grauioribus ſeu manifeſtis criminibus. Quæ cõſuetudo poſtea, vt improbabilis iudicata, remota fuit & mutata in ſecretam confeſſionem, quæ publicam tamen mulctam, ſeu ſatisfactionem iniungebat. Sed & priuata illa, in Græca Eccleſia ſub Nectario abrogata fuit. Latina vero Eccleſia ſecretam illam confeſſionem retinuit: ſed ſicut antea publica confeſſio, in ſecretam erat mutata. Ita poſtea etiam antiquata fuit ſeueritas iniungendæ publicæ pœnitentiæ, pro grauioribus criminibus, ſecreto confeſſis: atque ita etiam mulcta ſeu ſatisfactio publica, in priuatam ſeu ſecretam commutari cœpit. Inde vero poſterioribus temporibus, auricularis Pontificiorum confeſſio generata eſt. quæ omnium & ſingulorum delictorum enumerationem, ad ſalutem neceſſariam exigit. *VIII. Species.*

Nono. Et illa quidem quæ hactenus ex patribus annotauimus, ad ea potiſſimum crimina ſpectant, propter quæ excommunicari aliquis merebatur, ſicut Auguſtinus inquit: ſiue illa eſſent palam, ſiue clam, ſiue tantum voluntatis propoſito commiſſa. Non diſſimulandum tamen eſt, extare præterea apud veteres multas ſententias, quibus exhortantur populum, vt alia etiam peccata Sacerdoti per confeſſionem exponant. Ita Cyprianus lib. 5. Epiſto. 14. & 16. dicit; in minoribus etiam peccatis, quæ quidẽ non in Deum committantur, veniendum eſſe ad exomologeſin. Sed conſiderandum eſt, qua ratione, quo ſenſu, & in quam finem priuatam illam cõfeſſionem commendarint. Nullo modo enim ſenſerunt, iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſarium eſſe, omnia peccata, in ſpecie & ſigillatim, ſacerdoti iuxta omnes circumſtantias enumerare, ita vt ea quæ ſacerdoti in ſpecie non exponũtur, remitti non poſſint, etiamſi vere pœnitens Deo ea confiteatur. Alias vero habuerũt rationes, propter quas & ſeruarunt & commendarunt priuatam confeſſionem: quia ſcilicet vtilis ſit diſciplina, primo ad rudiorum informationem, de vera a- *IX. Species.*

gnitione, de gradibus, de grauitate peccatorum, item de vera & ſalutari ratione agendæ pœnitentiæ. Secundo, ad medicinā: quomodo ſcilicet quælibet peccata curanda & mortificanda ſint, vt in poſterum caueantur & vitentur, quæ vitę emendatio, quibus peccatis opponenda ſit. Tertio, Conſilij gratia: vt in caſibus dubiis, paſtoris conſilio nuicuſæ ea verbo Dei inſtruantur. Quarto, Propter conſolationem, quādo ſcilicet peccatum aliquod præcipue conſcientiam grauabat & perturbabat, vt ex generali prædicatione conſcientia non poſſet conſolationem concipere, tunc conſulebāt paſtori hoc eſſe exponendum, propter priuatam abſolutionē. Quinto, Quia abſolutio non eſt impertienda, niſi qui pœnitentiam agit, impœnitens vero ligandus eſt, ideo ſacerdotem ex aliqua pœnitentis profeſſione oportet intelligere, an ille qui abſolutionem petit, ſit abſoluēdus, an vero ligandus. Ad illam vero diſcretionem non opus eſſe integra ſeu ſpeciali enumeratione omnium delictorum, poſtea oſtendemus. Ita Chryſoſtomus, qui præ cæteris acriter contendit, non neceſſarium eſſe ad remiſſionē peccatorum, Sacerdoti peccata exponere & manifeſtare: tamen lib. 2. de Sacerdotio inquit: Multa arte opus eſt, vt qui laborant Chriſtiani, vlico ſibi perſuadeant, Sacerdotum curationibus ſe ſubmittere oportere: imo, vt curationis & medicinæ nomine, gratiam illis habeant. Et hoc eſt quod Sozomenus dicit, poſt Nectarium, confeſſionem ſacerdotalem factam fuiſſe ἀδιάφορον. Ita Origenes in Pſal. 37. dicit: Proba prius medicū, cui debeas languoris cauſas exponere: vt ſi quid ille dixerit, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris. Idem in 2. capit. Leuitici dicit, ſacerdoti indicari peccatum, & quęri medicinam, ſecundū eum qui ait: Pronunciabo aduerſus me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti. Ita homilia 1. in Pſal. 37. Deus ſicut corpori medicamēta præparauit, ita & animæ, in his ſermonibus quos per diuinas Scripturas ſeminauit, vt quæramus medicinam. Archiatros Chriſtus eſt: medici, ſunt miniſtri verbi, quibus curandorum vulnerum diſciplina commiſſa eſt. Et huc refert publicas Epiſcoporum correptiones. Ibidem: Si in corpore macula vel vulnus oriatur, ſolicitus es, & perquiris quid curæ debeas adhibere, quomodo corpori ſanitas antiqua reſtituatur. In eādem ſententiam Cyprianus ſermone 5. de lapſis dicit, peccatores per cōfeſſionem animi ſui pondus Sacerdotibus exponere, ſalutarem medelam paruis ſcilicet & modicis vulneribus exquirere. Baſilius in quæſtionibus compendio explicatis, 288. Quia modus conuerſionis debet eſſe οἰκεῖος τοῦ ἁμαρτάνοντος, accommodatus ad rationem peccati: & debet fructus oſtendere, dignos pœnitentiæ: ad hoc aptus eſt modus confeſſionis, quæ fit illis quibus diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Et cap. 98. dicit, confeſſionē peccatorum hanc habere rationem, quam vulnus habet aliquod corporis, vel paſſio quæ medico monſtranda eſt, qui teſtimonium habet curæ & medelę. Ita Hieronymus in 6. cap. Matthæi: Sicut in veteri Teſtamento, Sacerdotes notitiam habebāt leproſi & non leproſi, vt poſſent diſcernere, qui mundus, quiue immundus eſſet: ita in nouo Teſtamēto, Sacerdotem non debere temere ſibi arrogare clauem poteſtatis, abſque claue ſcientiæ & diſcretionis, ſed pro varietate peccatorum, debere noſſe qui ligandus ſit, quiue ſoluendus. In Eccleſiaſten capit. 10. Si quem ſerpēs diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri: magiſter qui habet linguam ad curandum, facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat.

Chryſoſtomus. *Origenes.* *Cyprianus.*

Hieronymus.

Idem vult aliud Hieronymi dictum: Vulnus non intellectum, tardius ſanatur.

Auguſtinus.

Auguſtinus eleganter hoc deſcribit, Epiſto. 111. ad Iulianum Comitem: Si tranſgredimur in aliquo peccato poſt Baptiſmum, ordinauit nobis pœnitētiam propter fragilitatem noſtram. Ideo debemus confeſſiones noſtras veraciter confiteri, & fructus dignos facere: id eſt, preterita ne iteremus: ſecundū iuſſionem Deum timentis ſacerdotis: qui ſacerdos, vt ſapiens medicus, primum ſciat curare peccata ſua, & poſtea aliena vulnera detergere & ſanare, nō publicare. Nos ſequamur, perquiramus, & cum talibus conſilium ſalutis noſtræ ineamus. Ita Ambroſius in hiſtoria Tripartita, lib. 9. cap. 30. Ambroſius ad Theodoſium pœnitentem inquit: Quibus pharmacis curaſti vulnera illa? Reſpondet Imperator: Tuum opus eſt, & oſtendere & miſcere pharmaca: meum vero, ſuſcipere.

Hiſtor. Trip.

Hanc tamen diſciplinam non fecerunt ſimpliciter iure diuino neceſſariam, ad remiſſionem peccatorum.

Apud Caſſianum enim de fine pœnitentiæ, Pynuſius abbas dicit: Si verecundia retrahente, reuelare peccata coram hominibus erubeſcis, illi quem latere non poſſunt, confiteri ea iugi ſupplicatione non deſinas, ac dicere: Tibi ſoli peccaui, &c. qui abſque vlla verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio peccata donare conſueuit.

Origenes etiam homilia 2. in Leui. vbi dicit, medicinæ gratia Sacerdoti peccata indicanda, enumerat præterea alios modos, quibus ad remiſſionem perueniatur.

Pont. confeſ.

Ad hæc nouem capita, omnes veterum ſententiæ commode referri poſſunt. Longe aliud vero eſt, de quo præcipue Pontificia confeſſio dimicat: confeſſionem ſcilicet quæ ſacerdoti fit, iure diuino ad remiſſionem peccatorū eſſe neceſſariam, & quidem ita, vt nullum peccatum dimittatur, quod per confeſſionem ſacerdoti nō fuerit expoſitum: item ad remiſſionem peccatorum neceſſariam eſſe omnium & ſingulorum peccatorum ſecūdum omnes circumſtantias enumerationem, quæ Sacerdoti fiat in ſpecie, & ſigillatim: & ſi vnum reticeatur, etiam ſi Deo quis illud confiteatur, tamen non valere abſolutionem.

Et hæc ſunt, quæ nec ex Scriptura, nec ex veteribus liquido oſtendi & probari poſſunt. Licet enim inueniantur alicubi apud veteres ſententiæ duriores, inclinantes ad neceſſitatem confeſſionis: poſſunt tamen opponi aliæ diſſimiles, veterum ſententiæ, ſicut Gratianus in vtramq; partem ſententias collegit. Et quæ fuerit veteris Eccleſiæ de confeſſione ſententia, Nectarij hiſtoria, & conciones Chryſoſtomi liquido oſtendunt.

Pontificiorū impoſtura.

Et hæc cum ita ſe habeant, intelligis Lector, qua ſit Pontificiorum artificium, quod vbicunq; in veterum ſcriptis, vocabulū confeſſionis inueniūt, ſtatim exclamāt, auricularem ſuam confeſſionem, totius antiquitatis teſtimonio probari & ſtabiliri. Hanc vero ſimplicem diſtributionem, de variis generibus confeſſionis veteris Eccleſiæ, ideo

inſtitui,

inſtitui, vt veterum ſententiæ rectius & commodius intelligi & explicari poſſint: vtq; oſtendatur, confeſſionem de qua veteres loquuntur, non patrocinari auriculari illi, pro qua Pontificii dimicant. Quæ vero ex ſuppoſititiis quibuſdam ſcriptis, quæ Auguſtino tribuuntur allegant, nihil nos mouent: vt de vera & falſa pœnitentia, item de viſitatione infirmorum, vbi dicitur: non ſufficere, ſi ſoli Deo cōfiteamur peccata, ſed ſacerdotem faciendum eſſe penitus participem conſcientiarum noſtrarū, illi aperienda penetralium noſtrorum abditiſſima latibula, & conſcientiarum penitiora reuelanda repagula, &c. Talia enim à poſterioribus, ſub veterū nominibus conficta ſunt: vt prætextu antiquitatis rudioribus facilius imponere poſſent. Prodeſt etiā ad hoc diſtributio illa, vt bonis viris oſtendi poſſit noſtras Eccleſias, ea quæ in veterum ſcriptis de cōfeſſione, vera, vtilia, & Scripturæ conſentanea extant, non reiicere vel damnare, quando Pontificias ſuperſtitiones taxamus. Publicæ enim pœnitentiæ exempla quædam apud nos ſeruantur. Et quidem optamus, poſſe in hoc genere plura quædam ex veteris Eccleſiæ diſciplina, in vſum reuocari, quæ in Pontificia Eccleſia vel prorſus collapſa, vel in ſuperſtitiones & ludibria conuerſa ſunt. Priuatæ confeſſionis vſus apud nos ſeruatur, vt generali profeſſione peccati, ea ſignificatione pœnitentiæ, petatur abſolutio. Cumq; non ſine iudicio vſurpanda ſit clauis, vel ſoluens vel ligans, in priuato illo colloquio paſtores explorant auditorum iudicia, an recte intelligant de peccatis exterioribus & interioribus, de gradibus peccatorum, de ſtipēdio peccati, de fide in Chriſtum, deducuntur ad conſiderationem peccatorum: explorantur, an ſerio doleant de peccatis, an iram Dei timeant, & cupiant illam effugere, an habeant propoſitum emendationis: interrogantur etiam, ſi in certis quibuſdam peccatis hærere exiſtimantur. Traditur ibi doctrina, & exhortatio de emendatione: quæritur vel cōſilium, vel conſolatio, in grauaminibus conſcientiæ: & tali confeſſioni impertitur abſolutio. Hæc certe ſunt ſubſtantialia confeſſionis, de quā veteres loquuntur, quæ cum à nobis, ſine conſcientiarum laqueis, Chriſtiana libertate ad ędificationem retineantur & vſurpentur: iniuſte accuſamur, quaſi totam antiquitatem conuellamus, conculcemus & damnemus.

His ita explicatis, facilius iam & breuius expediri poterit examen Tridentini decreti, de Confeſſione. Principio autem ea ipſis verbis Decreti oſtēdemus, qualem confeſſionem intelligant, de qua dimicant. Et hæc obſeruatio vtilis eſt, ad veram cōtrouerſiæ explicationem. Conati autem hactenus fuerunt multi Pontificij ſcriptores, in Germania præſertim, acerbitatem legis Pontificiæ de confeſſione, variis pharmacis mitigare. Sed Concilium ſine miſericordia, duriſſimas conditiones Pontificiæ confeſſionis renouat, confirmat & ſtabilit.

Vocatur autem hæc confeſſio, ſecreta, arcana, clancularia, priuata & auricularis: quam Conciliū ita deſcribit, vt peccator poſt Baptiſmum lapſus omnia & ſingula peccata mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, non in genere duntaxat, ſed in ſpecie ac ſigillatim, ſacerdoti integra, aperta & verecunda confeſſione, explicatis ſingulorum circumſtantiis, quæ ſpeciem peccati mutare poſſunt, declaret, recenſeat, exponat, explicet, & detegat, excuſſis & explicatis omnibus conſcientiæ ſinibus & latebris. Hæc omnia ſunt verba Tridentini Decreti. Et talem confeſſionem volunt ſub pœna anathematis credi, à Chriſto eſſe inſtitutam.

Declarant etiam in VII. Canone, ſe non velle confeſſionem, quæ ad erudiendum & conſolandū pœnitentem vtilis ſit, ſed enumerationem quæ iure diuino neceſſaria ſit ad remiſſionem peccatorū: ita vt qui non omnia hoc modo confeſſus fuerit, illi diuinam bonitatem, per miniſterium ſeu abſolutionem, nihil remittere. Abſolutionis enim cōmoda, conſolationes, efficaciam & certitudinem, ea integra & ſpecifica illa enumeratione ſuſpendūt, ſicut in ſpeculo exemplorum, multas fabellas recitant, de iis qui Deo peccata ſua reuelant. Sacerdoti vero in genere confeſſi fuerunt peccata, multis etiam in ſpecie enumeratis: ſed quia vnicum aliquod reticuerant, de quo tamen vere pœnitentiam agebant, nullam ipſis remiſſionem per abſolutionem collatam fuiſſe.

Hæc vero eſt vetus illa carnificina conſcientiarum, quam gladio ſpiritus, Eccleſię noſtræ excuſſerunt, propter multas grauiſſimas cauſas. I. Quia imponitur conſcientiis, cum nec Chriſti, nec Apoſtolorum vel præceptum, vel exemplum habeat. II. Nullam in verbo Dei habet promiſſionē. III. Euangelium transformat in Legem, ſtatuit enim, remiſſionem pendere ex enumeratione. IIII. Gratuitæ condonationi ſubſtituit meritum enumerationis & ſatisfactionis. Confeſſionem enim meritoriā eſſe ad culpæ remiſſionem, pœnæ diminutionē, paradiſi apertionem, & ſalutis fiduciā, Scholaſtici expreſſe tradunt. V. Conſcientiam adducit in dubitationem & deſperationem, ſcrupuloſa illa enumeratione. Videns enim ſe non poſſe omnia delicta colligere, nunquam acquieſcit, dubitatio vero extinguit fidem. VI. Exigit rem impoſſibilem, conſtat enim, plurima peccata, nos nec intelligere, nec meminiſſe, iuxta illud: Delicta quis intelligit? ab occultis munda me. Dicunt quidem, illa tantum enumeranda eſſe, quorum poſt diligentem diſcuſſionem, memoriam & conſcientiam habemus. Sed ſi ſemel admiſſum fuerit, remiſſionē pendere ex enumeratione, cōſcientia ſemper dubia erit de occultis: & ſemper hæſitabit, an iuſtam adhibuerit diligētiam diſcuſſionis. Licet igitur diſciplinam priuatæ explorationis retineamus, nolumus tamen conſcientiis laqueos iniici, quaſi iure diuino neceſſaria ſit enumeratio coram Sacerdote, omnium & ſingulorum delictorū, quæ à Deo nobis remitti volumus: vt quæ Sacerdoti non enumerentur, à Deo non remittantur.

Ob quas cauſas Pontificia confeſſio ex orthodoxa Eccleſia ſit exploſa.

Operæ precium vero eſt conſiderare, quibus argumentis talem confeſſionem, ſicut eam deſcribunt, probent & confirment. Duo autem præcipua video argumenta eſſe, quibus Tridentinum Capitulum confeſſionem illam ſuperſtruit.

Primum eſt ab antiquitate, & à teſtimonio vniuerſæ Eccleſiæ. Dicunt enim, vniuerſam Eccleſiam ſemper intellexiſſe talem, ſicut eam deſcribunt, cōfeſſionem à Chriſto inſtitutā, & iure diuino ad remiſſionem peccatorū neceſſariam eſſe. Sed profecto nimis impudēs hoc eſt mendacium. In Scriptura enim nullum extat mandatum, nullum teſtimonium, nullum exemplum de tali integra & ſpecifica enumeratione. Nec veteribus talis enumeratio nota eſt: imo & Nectarij exemplum, & Chryſoſtomi conciones oſtendunt, ne illam quidem confeſſionem, quæ in veteri Eccleſia vſitata fuit, neceſſa-

I. Argumentum.

Re a riam

riam aut iuris diuini iudicatam fuiſſe ſicut oſtendimus. Et quidem Gratiani adhuc tempore, cum acriter quidem diſputaretur de confeſſionis neceſſitate, nondum tamen fuit articulus fidei, prolixam enim recitationem diuerſarum ſententiarum, quarum quædam affirmant confeſſionem eſſe neceſſariam, quædam negant, ita concludit: Quibus autoribus, vel quibus rationum firmamentis, vtraque ſententia nitatur, in medium expoſuimus: cui autem harum potius adhærendum ſit, Lectoris iudicio reſeruatur, vtraq; enim harum aſtipulatores habet ſapientes & religioſos viros. Non itaque verum eſt quod Tridentinum capitulum affirmat, vniuerſam Eccleſiam ſemper intellexiſſe, confeſſionem illam iure diuino neceſſariam eſſe, ad remiſſionem peccatorum. Ante annos quadringentos, Gratiani tempore, pij & religioſi viri habiti fuerunt, qui cenſuerunt confeſſionem non eſſe neceſſariam. Nunc vero anathema eſt, qui dixerit ad remiſſionem peccatorum neceſſariam non eſſe iure diuino Pontificiam confeſſionem. Et tamen non verentur, de vniuerſæ antiquitatis teſtimonio gloriari. Similis impudentiæ eſt quod dicunt, vniuerſam Eccleſiam ſemper intellexiſſe talem confeſſionem à Chriſto inſtitutam eſſe, ita vt ideo iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſaria ſit. Præterquam enim quod ex Scriptura illud oſtendi non poteſt, Gloſſa de pœnitentia diſtinct. 5. cum recitaſſet, multos variis modis & argumentis conatos fuiſſe, vt oſtenderent confeſſionem illam habere fundamentum in Scriptura, tandem concludit: Sed melius dicitur, eam inſtitutam fuiſſe à quadam vniuerſalis Eccleſiæ traditione; potius quam ex noui vel veteris Teſtamenti authoritate. Et traditio Eccleſiæ obligatoria eſt, ſicut præceptum. Ergo neceſſaria eſt confeſſio in mortalibus apud nos: apud Græcos non, quia non emanauit ad illos traditio talis. Hæc Gloſſa.

Notæ ſunt etiam Scholaſticorum diſputationes.

Bonauentura. Bonauentura ſentit, Confeſſionem à Chriſto inſinuatam, ab Apoſtolis inſtitutam, à Iacobo promulgatam. Sed Sacramenta non poſſunt inſtitui, niſi à ſolo Chriſto. Ideo Scotus dicit: *Scotus.* Maximè conueniens eſſet, ſi præceptum confeſſionis poſſet euidenter haberi ex Euangelio. Et ſi aliquid in Euangelio ad hoc valeret, videretur eſſe illud Ioan. 20. Sed animaduertit hoc non ſatis firmū eſſe, ideo ſumit dictum Iacobi: Confitemini alterutrum, &c.

Sed inquit: Nec per hoc videtur mihi, quod Iacobus præceptū hoc vel dederit, vel à Chriſto præceptum promulgarit. Videns igitur hanc diſputationem deſtitui veris & firmis ſcripturæ teſtimoniis, tandem concludit, præceptum confeſſionis à Chriſto promulgatum eſſe Apoſtolis, Eccleſiæ vero per Apoſtolos, abſq; omni Scriptura. Sed Hieronymus dicit: Quod de ſcriptura Canonica autoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.

Panormitanus. Panormitanus etiam diſputat, Pontificiam confeſſionem non eſſe iuris diuini ſed humani. Falſum igitur eſt quod Tridentinum Decretum affirmat, vniuerſalem Eccleſiam ſemper intellexiſſe, confeſſionem, ſicut Pontificiis vſitata eſt, à Chriſto inſtitutam, & iure diuino neceſſariam eſſe. Nam liberæ fuerunt opiniones de hac diſputatione, etiam Panormitani tempore. Nunc vero factus eſt inde articulus fidei, ita vt anathema ſit ſi quis dixerit, confeſſionem illam non eſſe inſtitutam iure diuino.

Alterum argumentum pro ſtabilienda ſua confeſſione, ex ipſa Scriptura deducunt. *II. Argum.* Et obſeruetur quam variis modis tentatæ fuerint probationes Pōtificiæ confeſſionis, ex Scriptura. Quidam ex ipſo paradiſo vſque petierunt probationes, vt cum Deus inquit: Adam vbi es? vel cum ad Cain dicit: Vbi eſt Abel frater tuus?

Ex nouo Teſtamento proferunt, quod Matthæi tertio ſcriptum eſt: Veniebant, & confitebantur peccata ſua. Matthæi 16. Tibi dabo claues, &c. Matthæi 8. Vade, oſtende te Sacerdoti. 1. Ioha. 1. Si confiteamur peccata noſtra. Iacobi 5. Confitemini alterutrum peccata. Sed Tridentinum Concilium agnoſcit, iniuriam fieri illis Scripturæ dictis, ſi ad Pontificiam cōfeſſionem intorqueantur. *II. Arg. Pon. pro confeſſione, ex loco Iohan. 20.* Ideo ſumit tantum ſententiam Chriſti, Iohan. 20. Scotus enim monuit, ſi aliquid in Euangelio ad hanc probationem valeret, eſſet illa Chriſti ſententia.

Supra autem in primo capitulo, de explicatione & vera ſententia illius dicti, Iohan. 20. quædam annotauimus: ideo nūc tantum examinabimus quomodo hoc capitulum quintum ex illis verbis demonſtret, auricularem confeſſionem ibi eſſe inſtitutam, vt iure diuino ad remiſſionem peccatorum neceſſaria ſit. Chriſtus, inquiunt, his verbis Sacerdotes iudices conſtituit, vt pro poteſtate clauium, pronuncient ſententiam vel remiſſionis, vel retentionis peccatorum.

Sed nullum iudicium recte exerceri poteſt incognita cauſa. Ideo omnia peccata Sacerdoti, vt iudici in confeſſione quando petitur abſolutio, ſigillatim enumeranda, exponenda & detegenda ſunt. Dupliciter autem actus ille iudicialis in abſolutione à Pontificiis intelligitur. Primo, ſicut in politico iudicio audita cauſa, fit examen & exploratio, quid & quantum voluntariæ pœnæ reus afferat: & deliberatur, quanta præterea mulcta imponenda ſit, vt ita facta recompenſatione delicti, reus abſoluatur. Ita quidam volunt, Sacerdotem in confeſſione, audita explicatione omnium peccatorum, & ſingularum circumſtantiarum, debere explorare, qualis & quanta adſit in pœnitente contritio: debere præterea deliberare, qualis pœna pro grauitate delictorum, pœnitenti iniungenda & imponenda ſit: vt facta recompenſatione peccatorum contritionis & ſatisfactionis, peccator iuſte & merito, tanquam in iudicio abſoluatur. Ad hanc ſententiam non obſcure alludit Tridentinum Capitulū, bis enim repetit, propter iniungendas pœnas pro peccatis neceſſariam eſſe illam enumeratione. Sed hæc ſententia manifeſte, & quaſi ex profeſſo pugnat cum ſententia Chriſti. Non enim iuſſit annunciare perſolutionem peccati, ſcilicet tunc & hoc reſpectu, pronuncient ſententiam remiſſionis, ſi viderint in pœnitente recompenſationem pro peccatis: ſed iuſſit prædicari remiſſionem peccatorum, in ſuo nomine, Lucæ 24. hoc eſt, non ex noſtris operibus, ſed gratis, propter meritum & ſatisfactionem Chriſti, iis qui credunt in ipſum, Rom 3. & 5. Actor. 10. *Idem Argumentum ſubtilius formatum.* Alij vero argumentum illud ſubtilius & ſpecioſius transformant. Poteſtas remiſſionis & retentionis peccatorum nō recte poteſt adminiſtrari ſine cognitione & iudicio, an remittenda, an vero retinenda ſint alicui peccata. Illud vero non poteſt fieri ſine enumeratione peccatorum. Ergo abſolutionis proceſſus inſtituendus eſt, ad formam iudicij forenſis. Sed recte reſpondetur, diſcrimen eſſe inter iudicium, & functionem miniſterij Euangelici.

gelij. In iudicio enim iuxta cauſæ cognitionem pronunciatur, prout vel bona vel mala eſt, vel prout reus affert compenſationem pro delicto. Miniſterium vero Euangelij, mandatum habet annunciandi & impertiendi alienum beneficium, Chriſti ſcilicet, ad remiſſionem peccatorum, illis qui laborant, & onerati ſunt, & petunt refocillari. Et qui petit abſolutionem, duo ſibi proponit. Primo, ipſum Deum, vtpote à quo petit & quærit remiſſionem peccatorum: atq; ideo coram ipſo, totum cor ſuum effundit, deinde proponit ſibi miniſterium, cuius voce ſeu miniſterio, tanquam legati, nuncij ſeu interpretis, Deus vtitur, ad impertiendam & obſignandam abſolutionem. Quando igitur Deo delictum meum cognitum ſeci, non neceſſaria eſt ſcrupuloſa enumeratio coram miniſtro, qui tantum diſpenſator eſt alieni beneficij.

Alia obiectio pro enumeratione. Sed inquis: Omnino tamen miniſtro neceſſaria eſt clauis diſcretionis, quæ ſine cognitione & iudicio eſſe non poteſt: ne ſcilicet ei peccata remittat cui retinēda ſunt, aut ei retineat cui ſoluenda ſunt, non enim pro arbitrio, ſed certo mandato miniſtris commiſſa eſt adminiſtratio clauium. *Refutatio.* Reſpondeo: Hoc concedimus, ſed quæſtio eſt, quomodo iudicium illud in miniſterio inſtituendum & exercendum ſit. In generali prædicatione enim pœnitentiæ & remiſſionis peccatorum, multis qui pœnitentiam agunt, & fide promiſſionem accipiunt, virtute Dei peccata remittūtur, etiamſi de illorum ſiue peccatis ſiue pœnitentia, ſiue fide, miniſtro nihil conſtet. Sed de impertienda priuata abſolutione, alia ratio eſt. Si enim aliquem abſoluerē, de quo plane ignorarem, an ex verbo Dei eſſet prius inſtitutus, de peccato, pœnitētia, fide in Chriſtum, gratia Dei, & remiſſione peccatorum: non recte adminiſtrarem poteſtatem remittendi peccata. Item, ſi ignorarē, an quis pœniteret, vel crederet: vel ſi ſcirem, eſſe quem impœnitentem & incredulum, & tamen ipſi pronunciarem ſententiam remiſſionis, non recte facerem. Tale igitur iudicium, & talis cognitio requiritur, vt miniſter intelligat, eum qui abſolutionem petit, doctrinam intelligere, peccata agnoſcere, pœnitentiam agere, & in Chriſtum credere. Iam quæritur, an ad hanc cognitionem opus ſit ſpecifica illa enumeratione omnium peccatorum, & circumſtantiarum eius. Certiſſima autem eſt quæſtionis huius explicatio & ſolutio, ex Baptiſtæ, Chriſti & Apoſtolorum exemplo. Nam & in Baptiſmo, priuatim ſingulis, qui baptizantur, remittūtur peccata: & requiritur iudicium & cognitio in miniſtris, quos ex adultis ad Baptiſmum admittere & recipere debeant: qui ſcilicet pœnitentiā agunt, & credunt Euangelio. Iam vero Baptiſta, Chriſtus & Apoſtoli, non flagitarunt integram enumerationē ſingulorum peccatorum, ſed cōtenti fuerunt generali profeſſione pœnitentiæ & fidei. Et quidem Chriſtus, quando priuatam abſolutionem, Matthæi 9. & Lucæ 7. impertit, non requirit enumerationem in ſpecie & ſigillatim, omnium peccatorum. Apoſtoli etiam, quando poteſtate remittendi peccata, quam à Chriſto acceperant, vtuntur, non leguntur exegiſſe talem enumerationem. Ergo ad iudicium illud, & ad illam cognitionē quæ in abſolutione requiritur, nō neceſſaria eſt enumeratio illa, quam Pontificij flagitant. Extra omnem enim controuerſiam, ita rectiſſime adminiſtratur poteſtas clauium, ſi fiat iuxta exemplum Baptiſtæ, Chriſti & Apoſtolorum. Illos enim in miniſterio remiſiſſe peccata, certum eſt: & tamen non flagitarunt integram enumerationem omniū peccatorum, ſed contenti fuerunt generali profeſſione & ſignificatione pœnitentiæ & fidei.

Alia obiectio. Sed inquiunt: Generali cōfeſſione peccator poteſt miniſtrum fallere. Reſpondeo: Idem fieri poteſt, & ſæpe factum fuit in petitione Baptiſmi: imo vt maxime flagitetur integra enumeratio, manet tamen id quod Auguſtinus inquit lib. 10. Confeſ. capit. 3. Vnde ſciunt cum à me ipſo, de me ipſo audiunt, an verum dicam: quandoquidem nemo ſcit hominum, quid agatur in homine, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in homine. Monendi igitur ſunt illi qui abſolutionem petunt, non cum homine, ſed cum ipſo Deo ſibi negocium eſſe, in cuius conſpectu illa aguntur. Et Deus qui corda ſcrutatur, & cogitationes intelligit, non irridetur. Miniſtri vero tantum legatione funguntur, & ſunt diſpenſatores alieni beneficij: quibus non mandatum eſt, vt corda ſcrutentur, ſed vt iis qui ſignificant ſe pœnitentiam agere, & Euangelio credere, annuncient remiſſionem peccatorum. Ita Leo ad Theodorum Foroiulienſem Epiſcopum ſcribit: decumbentibus in agone, impertiendam eſſe abſolutionem, etiāſi non verbis, ſed ſignis tantum petant abſolutionē, aut ſi amici teſtentur, ipſos antea hoc petiiſſe. Quātum igitur iudicij & cognitionis miniſtro in abſolutione opus eſt, ad illud nō eſt neceſſaria Pontificia illa enumeratio. Quomodo vero vtiliter in priuato illo confeſſionis colloquio, explorari & examinari poſſint illi, qui abſolutionem petunt, ſupra dictum eſt. Atq; ita præcipuum argumentum, quod aliquam ſpeciem habet pro enumeratione, ſimpliciter & clare explicatum & ſolutum eſt.

Chryſoſtom. Et quidem Chryſoſtomus expreſſe diſputat, ad remiſſionem peccatorum non eſſe opus tali forma iudicij, ſicut Pontificij contendunt, vt de confeſſione & pœnitentia inquit: Non neceſſarium eſt, præſentibus teſtibus confiteri, cogitatione fiat delictorum exquiſitio, abſque teſte ſit hoc iudicium: ſolus te Deus confitentem audiat: qui non exprobrat, ſed ſaluat peccata propter confeſſionem.

Homilia 9. de pœnitentia: Medicinæ locus hic eſt, non iudicij: non pœnas, ſed remiſſionem peccatorum tribuens, &c.

Eſt præterea hoc in præſenti capitulo obſeruandum, quod tantum mortalia peccata confitenda eſſe docent: eo quod ad remiſſionem venialium, nō opus ſit abſolutione, ſed aliis remediis poſſint expiari. Vbi obſeruabit Lector, Pontificios qui enumerationem omnium peccatorum flagitant, maximam partem eorum, quæ corā Deo vere ſunt peccata, à confeſſione & abſolutione excludere. Primo enim interiorem immūdiciem, & malum habitans in carne, niſi conſenſu & opere impleantur, non volunt comprehendi in confeſſione: quia malam concupiſcentiam quæ in renatis reliqua eſt, docent non habere rationem peccati. Deinde, multa delicta actualia adeo indicant eſſe leuia, vt ad eorum remiſſionem, non opus ſit abſolutione.

Nihil vero aliud eſt abſolutio, quam vox Euangelij, annuncians remiſſionem peccatorum, propter meritum Chriſti. Docet igitur Concilium venialia peccata, non abſolutione, hoc eſt, nō propter Chriſtum remitti, ſed aliis remediis poſſe expiari: tunſione ſcilicet pectoris, & aſperſione aquæ benedictæ, ſicut Thomas docet.

Quod vero dicunt, publicam confeſſionem non

eſſe iuris & præcepti diuini, ſupra etiam oſtendimus. Sed quod addunt, confeſſionem quæ ſecreto apud ſolum Sacerdotē fit, eſſe antiquiorem, nō poteſt conſiſtere, ſiue ſcripturæ, ſiue antiquitatis exēpla conſiderentur, imo ſupra oſtendimus, ex publica confeſſione ortam fuiſſe priuatam ſeu ſecretam. Nec filia matre prior, ſeu antiquior eſſe poteſt.

Quod ad decretum Lateranenſe, circa annum Domini 1200. editum attinet, certū eſt, ante illud tempus non extitiſſe præceptum in Eccleſia, de enumerandis ſacerdoti omnibus delictis, quorum quis remiſſionem à Deo quæreret. Nam & Gratiani tempore, hoc eſt, annis 50. ante Lateranenſe decretum, nihil adhuc ſtatutum fuit de neceſſitate confeſſionis: ſed fuerunt tunc multi pij & religioſi viri, qui iudicarunt non neceſſariam eſſe talem cōfeſſionem, ſicut Gratianus fatetur diſt. 1. de pœnitentia, cap. quamuis.

Qua occaſione confeſſio Pontificia ſit ſtabilita.

Et vtile eſt obſeruare, quomodo ſenſim facta ſit progreſſio, ad Pontificiam confeſſionem ſtabiliendam. Apud patres extant exhortationes ad confeſſionem, diſciplinæ illius gratia, de qua in præcedentibus dictum eſt. Gratiani & Lombardi tempore, cœptum fuit diſputari, an neceſſaria ſit confeſſio. Et Gratianus quidem Lectori liberum permittit iudicium, vtrā ſententiam amplecti velit. Longobardus vero diſputatione ſua magis inclinat ad neceſſitatem. Et tamen tunc nondum diſputatum fuit de ſpecifica enumeratione ſingulorum delictorum, cum omnibus circumſtantiis, ad remiſſionem neceſſaria. Annis vero quinquaginta poſt, Innocentius decreto mandauit, omnia peccata ſacerdoti eſſe confitenda, ſub pœna excommunicationis. Sicuti vero ſcholaſtici & Summiſtæ, duriores adhuc ſuperaddiderunt conditiones. Innocentij decretum dicit, ſacerdotem debere inquirere circūmſtantias peccati: hæc inquiſitio poſtea cōfitentium conſcientiis impoſita eſt. Et quod Lateranenſe decretum dicit, omnia peccata fideliter eſſe confitenda: huic poſtea additum eſt, non in genere, ſed in ſpecie, ſigillatim, ſecundum omnes circumſtantias, nudè, integrè & diſertè, omnia peccata eſſe Sacerdoti enumeranda. Additum etiam eſt, ſi quid in hac enumeratione omittatur, non tantum illa peccata, quæ in ſpecie & ſigillatim Sacerdoti non enumerantur, non remitti, ſed ne illorum quidem quæ enumerata ſunt, remiſſionem accipi, niſi integra ſit confeſſio, ſecundum omnes circumſtantias. Atque inde tandem complicati ſunt laquei confeſſionales, qui extant in Summiſtis.

Quando per confeſſionem petenda ſit abſolutio.

De tempore, quando per confeſſionem petenda ſit abſolutio, noſtri docent, non præſcribendum eſſe certum tempus, quia non omnes pariter eodem tempore idonei ſunt: nec ordine poſſunt audiri & inſtitui confitentes, ſi eodem tempore omnes accurrant. Sed ita tradenda eſt doctrina ex verbo Dei de dignitate & vtilitate abſolutionis & cœnæ Dominicæ, vt homines ad crebriorem vſum inuitentur: non autem mandatis cogendi ſunt, vt quando non ſunt idonei, Sacramentis vtantur.

Apud veteres diſciplina confeſſionis & abſolutionis publice pœnitentium, tempore Quadrageſimæ potiſſimum vſurpata fuit, diſtinct. 50. in cap. Quadrageſimæ. Et Chryſoſtomus in Geneſin ſæpe hortatur, ieiunij tempore peccata Deo confitenda.

Chryſoſtom.

Et quia frequentiores tempore ieiunij ad communionem accedebant, præmiſſa fuit etiam ante communionem confeſſio illa apud Sacerdotem, de qua veteres loquuntur, vt inquit Origenes in Pſalm. 37. & Auguſtinus Epiſt. 111. Inde vero poſtea facta eſt Lex, de confeſſione in Quadrageſima, ſub pœna excommunicationis Sacerdoti facienda. Et Tridentinum Concilium decernit, morem illum ideo eſſe retinendum, quia tempus illud maxime ſit acceptabile: hoc eſt, quia ratione temporis plus valeat, & magis accepta ſit coram Deo, confeſſio & abſolutio, contra expreſſam doctrinam Pauli, Roma. 14. Coloſſ. 2. Galat. 4.

DE ABSOLVTIONE.

CAPVT VI.

Circa miniſtrum autem huius Sacramēti, declarat ſancta Synodus, falſas eſſe, & à veritate Euangelij penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quoſuis homines, præter Epiſcopos & Sacerdotes, clauium miniſterium pernicioſe extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt alligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Et: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt: ad omnes Chriſti fideles indifferenter & promiſcue, contra inſtitutionem huius Sacramenti, ita fuiſſe dicta, vt quiuis poteſtatem habeat remittendi peccata: publica quidem per correptionem, ſi correptus acquieuerit: ſecreta vero per ſpontaneā confeſſionem, cuicunque factam.

Docet quoque, etiam ſacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus ſancti in ordinatione collatam, tanquam Chriſti miniſtros, functionem remittendi peccata exercere: eosque praue ſentire, qui in malis Sacerdotibus hanc poteſtatem non eſſe contendunt. Quamuis autem abſolutio Sacerdotis, alieni beneficij ſit diſpenſatio: tamen non eſt ſolum nudum miniſterium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo velut a iudice ſententia pronunciatur. Atque ideo non debet pœnitens, adeo ſibi de ſua ipſius fide blandiri, vt etiamſi nulla illi adſit contritio, aut ſacerdoti animus ſerio agendi, & vere abſoluendi deſit, putet tamen ſe propter ſuam ſolam fidem, vere & coram Deo eſſe abſolutum. Nec enim fides ſine pœnitentia, remiſſionem vllam peccatorum præſtaret: nec is eſſet, niſi ſalutis ſuæ negligentiſſimus, qui ſacerdotem, ioco ſe abſoluentem cognoſceret, & non alium ſerio agentem, ſedulo inquireret.

CANON IX.

Si quis dixerit, abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis, non eſſe actum iudicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi & declarandi, remiſſa eſſe peccata confitenti, modo tantum credat ſe eſſe abſolutum: aut Sacerdos non ſerio, ſed ioco abſoluat, aut dixerit, non requiri confeſſionem pœnitentis, vt Sacerdos eum abſoluere poſſit, anathema ſit.

CANON X.

Si quis dixerit, Sacerdotes qui in peccato mortali ſunt, poteſtatem ligandi & ſoluendi non habere: aut non ſolos Sacerdotes eſſe miniſtros abſolutionis, ſed omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus eſſe dictum: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Et: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quorum verborum virtute, quilibet abſoluere poſſit peccata: publica quidem per correptionem duntaxat, ſi correptus acquieuerit: ſecreta vero, per ſpontaneam confeſſionem, anathema ſit.

EXAMEN.

Duas partes habet hoc Capitulum. Prior diſputat de miniſtro abſolutionis, ad quem pertineat ordinarium miniſterium clauium: altera vero pars tractat quid ſit abſolutio. Quod ad priorem partem attinet, res paucis poteſt expediri. In Examine enim 10. Canonis, de Sacramentis in genere ea, quę huc pertinent, explicata ſunt. Licet enim claues traditæ ſint ipſi Eccleſiæ, ſicut veteres recte tradūt: nullo modo tamē ſentimus quemuis Chriſtianum

Sacerdotes operale.

rum promiſcue, ſine legitima vocatione, debere, vel poſſe vſurpare aut exercere miniſterium verbi & ſacramentorum. Sicut verò in caſu neceſſitatis, veteres dicunt, quemuis Chriſtianum laicum poſſe ſacramentum baptiſmi adminiſtrare: idem etiam de abſolutione dixit Lutherus, in caſu neceſſitatis, vbi non adeſt ſacerdos: & nihil aliud dixit, quam quod ex veterum ſententia, de caſu neceſſitatis dicunt, Longobardus lib. 4. diſtinct. 17. & Gratianus de pœnitentia, diſtinct. 5.

Antea etiam Theophylacti ſententiam annotauimus, quod ea, quæ in correptione & reconciliatione fraterna ſoluuntur vel ligantur, ſint ſoluta & ligata in ipſo cœlo. Nec dubium eſt per vocem Euangelij annunciatam, Deum efficacem eſſe, à quocunq; annuncietur. Quare igitur Tridentinum capitulũ, tam multis de hac quæſtione tumultuatur? Reſpondeo: Quia integritatem, veritatem & efficaciam ſacramentorum, non ſimpliciter & inſolidum in verbis Chriſti conſtituunt, ſed ex parte etiam in charactere, quem fingunt in ordinatione ſacerdotibus imprimi. Ita ergo etiam conſolationem abſolutionis, non tam ex verbo Euangelij, quam ex perſona abſoluentis pendere volunt. Et hoc Lector intelligit, quando legit primam partem huius Capituli. Qui verò vſum priuatæ abſolutionis, quæ voce Euangelij per miniſtrum verbi annunciatur, ex Eccleſia prorſus tollunt, cum iis noſtræ Eccleſiæ nihil commune habent. Quæ igitur contra illos dicuntur, ad nos nõ pertinent. Verbi etiam & ſacramentorum efficaciam nõ pendere ex dignitate aut ſanctitate miniſtrorum, modò verbo & ſacramentis ſua conſtet & maneat puritas, in 12. Canone, de ſacramentis in genere explicatum eſt.

Accedemus igitur ad alteram huius capituli partem, in qua diſputatur de re longe grauiſſima: quid ſcilicet ſit abſolutio, quæ ſit eius efficacia, quæ inde conſolatio, & quomodo accipiatur: in quo conſiſtat, & quo quaſi fundamento nitatur efficacia, & cõſolatio abſolutionis. De his grauiſſimis quæſtionibus, traditæ ſunt à noſtris ex verbo Dei, dilucidæ explicationes: cum prius res neceſſariæ, ſcholaſticorum diſputationibus obrutæ, ſepultæ & deprauatæ eſſent: abſolutionem ſcilicet nihil eſſe aliud, quam ipſam vocem Euangelij, annunciantem remiſſionem peccatorum gratis propter Chriſtum, in genere omnibus, qui pœnitentiam agunt, & credũt Euangelio, quæ vox Euangelij propter firmiorem & certiorem conſolationem per priuatam abſolutionem applicatur ſingulis, eam petentibus, & fide accipienda eſt, vt ſinguli voci Euangelij in abſolutione credant, & certo ſtatuant, ſibi gratis propter Chriſtum, à Deo per miniſterium donari, applicari & obſignari remiſſionẽ peccatorum; & hac fide vere ſe Deo reconciliari, ita pauidæ & perterrefactæ conſcientiæ, ex abſolutione cõſolationem accipiunt, vt non dubitent, ad ſe priuatim quoque pertinere, ſibi priuatim à Deo donari & applicari beneficia mediatoris; quæ in genere omnibus credentibus in Euangelio promittuntur. Euangelium enim eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti: ſiue in genere multis, ſiue priuatim paucis, aut vni annuncietur. fidem igitur vſu abſolutionis confirmari, non eſt dubium. Et licet neceſſe ſit, in illis, qui petunt abſolutionem, adeſſe contritionem, & bonum propoſitum, efficacia tamen; & conſolatio abſolutionis: nõ nititur noſtra vel contritione, vel obedientia: offert enim, & annunciat remiſſionem peccatorum, nõ ex operibus, nec ſecundum opera noſtra, ſed gratis propter Chriſtum: Nec fides in abſolutione eo deducẽda eſt, vt pro quantitate & qualitate contritionis ſuæ de remiſſione peccatorũ ſtatuat: ſed vt apprehendat vocem promiſſionis, quæ gratis propter Chriſtum offert & exhibet remiſſionem peccatorum. Si enim ex operibus hæreditas, euacuata eſt fides, & abolita promiſſio. Ideo verò ex fide, vt ſecundum gratiam, vt ſit firma promiſſio, Romanorum quarto. Nec ſolicita debet eſſe conſcientia de miniſtri intentione: ſed ſi vox Euangelij annunciatur, fides eam apprehendens, ſtatuat ſe coram Deo abſolutum, quicquid ſit de ſacerdotis animo.

Hæc ideo recitaui, vt clarius intelligi poſſit, quæ ſit illa ſententia, quam in altera parte Tridentinum capitulum damnat. Abſolutionem non volunt eſſe miniſterium annunciandi Euangelij: quo ſcilicet priuatim, voce Euangelij, peccata pronũcientur & declarentur gratis propter Chriſtum remitti, ei qui voci Euangelij in abſolutione credit. Sed fidẽ quærentem in abſolutione remiſſionem peccatorũ, volunt niti noſtra cõtritione & pœnitentia, ita vt ſententia abſolutionis pronuncietur, nõ ex voce Euangelij gratis propter Chriſtum, ſed tanquã à iudice: ſcilicet pro ratione contritionis & ſatisfactionis noſtræ. Et hoc eſt illud, quod dicere volũt. Sed more ſuo calumnias miſcẽt, quaſi nos doceamus, propter ſolam fidem peccatorem corã Deo abſolui, etiamſi nulla adſit contritio, etiamſi peccator ſit ſine pœnitentia, etiamſi tota actio ludo & ioco ſuſcipiatur: cum non ignorent, quid Auguſtana confeſſio de pœnitentia, de contritione, de fide & abſolutione doceat.

Quia verò 9. Canon damnat illos, qui dicunt, abſolutionem eſſe nudum miniſterium, declarandi remiſſa eſſe peccata: iudico addendam eſſe aliquam declarationem. Inter ſacramentarios enim quidam diſputant, per abſolutionem non remitti peccata: cum homines non poſſint peccata remittere, id quod ſolius Dei eſt. Ideo diſputant, in abſolutione credentes nihil accipere, ſed tantum eſſe externam declarationem, quid iam ante habeant. Sed Deus qui ſolus peccata remittit, nõn facit hoc ſine medio, ſed per miniſterium verbi & ſacramentorum. Priuata verò abſolutio annunciat vocẽ Euangelij, per quam non dubium eſt, Deum efficacem eſſe, & peccata remittere illis, qui vocem Euangelij in abſolutione fide apprehendunt. In abſolutione igitur Deus ipſe per miniſterium Euangelij remittit peccata, ſingulis credentibus: atq; hoc modo abſolutio miniſtri, teſtimonium eſt diuinæ abſolutionis, vnde conſcientia teſtimonium habet, ſibi vere à Deo remiſſa eſſe peccata.

Annotandum verò & hoc eſt, quid ſibi velit, quod ſine pleniori explicatione nudam ponũt antitheſin: abſolutionem ſcilicet nõ eſſe miniſterium annunciandi priuatim vocem Euangelij, illis, qui petũt abſolutionem: ſed eſſe actum iudicialem, quo velut à iudice ſententia pronuncietur. Sine dubio autem hac generalitate, voluerunt complecti ſcholaſticorum diſputationes de abſolutione. Vt igitur plenius hæc antitheſis intelligatur, paucis notabo ſententiariorum apophthegmata, quæ Tridentinum capitulũ in ſinu actus iudicialis comprehendere voluit. Scholaſtici igitur, qui ante Scotum fuerunt, ſentiunt per ipſam contritionem, propter dilectionẽ ex qua oriatur, deleri & remitti

peccatum. Atq; ideo dicunt poteſtatem clauium, ſeu abſolutionem, non extendere ſe ad remiſſionem culpæ, aut reatus pœnæ æternæ, nec vt cauſam principalem, nec vt cauſam ſine qua non, nec vt cauſam inſtrumentalem. Ne tamen nullus ſit abſolutionis vſus, dicunt, ſacerdotem cognitis rei delictis & per confeſſionem examinata eius contritione, cum voto ſatisfactionis: inſtituta deinde collatione peccati & contritionis, cum iniuncta ſatisfactione, ſuo iudicio per abſolutionem oſtendere, decernere & pronunciare, peccatorem eſſe ſolutum: propter ſuam ſcilicet contritionem, & ſuſceptam ſatisfactionem. Atque ideo quidam dicunt: remiſſionem illam in abſolutione, fieri non coram Deo, ſed in facie Eccleſiæ.

Thomas, & poſt illum alii diſputant: quando contritio ſufficiens eſt, tunc remitti peccatum per contritionem, ante abſolutionem: quando vero eſt attritio, quæ eſt diſpoſitio inſufficiens, tunc per abſolutionem infundi gratiam, hoc eſt, charitatem, per quam attritio formetur, vt fiat contritio, quæ virtute charitatis delere poſſit peccatū. Quidam ſentiunt, pœnam æternam, virtute abſolutionis mutari in temporalem. Alij diſputāt, quia poſt remiſſam culpam, quod per contritionem fieri ſentiunt, remanet obligatio ad pœnam temporalem, quæ ob rigorem diuinæ Iuſtitiæ, viribus noſtris ſit importionabilis & noſtræ cognitioni ignota, pro qua tamen ſatisfaciendum ſit Deo: datam igitur eſſe ſacerdoti poteſtatem, arbitrandi pœnam illam, & partem eius virtute clauium in abſolutione remitti, reliquam partem per ſatisfactiones expiari: vt ita ligare, ſit ſatisfactionem imponere: ſoluere vero, ſit de pœna temporali aliquid remittere. Et hic eſt actus ille iudicialis in abſolutione, quem Tridentinum capitulum intelligit. Hæc igitur obſeruatio clariſſime oſtendit, quid quærant & agant Pontificij, quando contendunt, abſolutionem ſuam, non eſſe miniſterium annunciandi vocem Euangelij pœnitentibus, ſed eſſe actum iudicialē. Et ne lector illa generalitate, quam Tridentinum capitulum de induſtria ſectatur, turbetur, volui hanc declarationem ipſis Scholaſticorum verbis, huic capitulo addere: vt videāt, quibus oculos videndi Deus dedit, quomodo ipſum abſolutionis beneficium à Pontificiis fermētetur, adulteretur & deprauetur.

DE CASVVM RESERVATIONE.

CAPVT VII.

QVoniam igitur natura & ratio iudicij illud expoſcit, vt ſententia in ſubditos duntaxat feratur: perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, & veriſſimum eſſe, Synodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam ſacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem. Magnopere vero ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere, ſanctiſſimis patribus noſtris viſum eſt, vt atrociora quædam & grauiora crimina, non à quibuſuis, ſed à ſummis duntaxat ſacerdotibus abſoluerentur. Vnde merito Pontifices maximi, pro ſuprema poteſtate ſibi in Eccleſia vniuerſa tradita, cauſas aliquas criminum grauiores ſuo potuerunt peculiari iudicio reſeruare. Neque dubitandum eſt, quando omnia, quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique diœceſi, in ædificationem tamen, non in deſtructionem liceat, pro illis in ſubditos tradita, ſupra reliquos inferiores ſacerdotes authoritate, præſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt. Hanc autem delictorum reſeruationem conſonum eſt diuinæ authoritati, non tantum in externa politia, ſed etiam coram Deo vim habere. Veruntamen piè admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis: atque ideo omnes ſacerdotes, quoſlibet pœnitentes, à quibuſuis peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt, extra quem articulum ſacerdotes, cum nihil poſſint in caſibus reſeruatis, id vnum pœnitentibus perſuadere nitantur, vt ad ſuperiores & legitimos iudices, pro beneficio abſolutionis accedant.

CANON XI.

Si quis dixerit, Epiſcopos non habere ius reſeruandi ſibi caſus, niſi quoad externam politiam: atque ideo caſuum reſeruationem non prohibere, quo minus ſacerdos à reſeruatis verè abſoluat, anathema ſit.

EXAMEN.

Quam impotens dominandi conſcientiis libido ſit in Romanis Pontificibus, vel hoc ſolum Capitulum oſtendere poteſt. Ordinis & diſciplinæ gratia, olim conſtitutum fuit, vt quiſque à ſuo paſtore abſolutionem peteret & acciperet: propterea quod paſtori notior ſit vita auditorum ſuorum, quam alteri. Vultum enim ſui pecoris paſtor debet noſſe. Ne igitur ſcelerati, ab aliis miniſtris quibus vita ipſorum nota non eſt, ſine vera pœnitentia abſolutionem ſuffurarentur, non inutilis, etiam ordinis gratia fuit conſtitutio de proprio paſtore. Accedit, quod nemo in aliqua Eccleſia miniſterium verbi & Sacramentorum exercere debet, niſi legitime ad eam vocatus ſit. Sed Pontifices Romani vlterius progreſſi ſunt, & finxerunt, ad hoc vt abſolutio valeat, & ſit efficax, non ſufficere verbum abſolutionis, nec poteſtatem ordinis: hoc eſt, vt miniſter habeat legitimā vocationem: ſed præterea requiri poteſtatem iuriſdictionis, ſuper aliquam plebem vel perſonam. Et illam ita deſcribūt, quod in Papa, vt ſummo hierarcha & Principe Eccleſiæ, plene reſideat tota poteſtas iuriſdictionis, à quo ad inferiores præſidentes, vel mediate vel immediate, omnis Eccleſiaſtica iuriſdictio, iuxta ſummi illius principis arbitrium, ſine tamen ſuæ poteſtatis detrimento deriuetur. Atque ideo qui à Papa non habet poteſtatem iuriſdictionis in aliquem, eum nec ſoluere nec ligare poſſe. Ita Gabriel lib. 4. diſtinct. 17. quæſt. 1. Et hoc eſt, quod præſens capitulum decernit, nullius momenti eſſe abſolutionem, quā ſacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem, hoc eſt, licet abſolutio habeat verbū Dei, & fiat à miniſtro legitime vocato: hoc tamen non obſtante, nullius momenti eſſe abſolutionem, niſi ſacerdos habeat poteſtatem iuriſdictionis ſuper illum quem abſoluit à Papa in ſe deriuatam. Quid verò eſt, ſi hoc non eſt in templo Dei ſedere, & extollere ſe ſuper omne, quod dicitur Deus? 2. Theſſ. 2. Ambroſij præclarum dictum eſt: Verbum Dei dimittit peccata: Sacerdos miniſter eſt, exhibens quidem officiū ſuum, nullius verò poteſtatis iura exercens. Romanus verò Papa inquit: Etiamſi abſolutio aliqua habeat verum Dei verbum, & miniſter abſoluens ſit à filio Dei, ſedente ad dextram patris, per legitimam vocationem miſſus: nullius tamen momenti abſolutio illa eſſe debet, ſi non ex plenitudine poteſtatis, reſidentis in ſcrinio pectoris Papalis deriuata ſit. Et hanc manifeſtam Antichriſti notam, Tridentinum Concilium confirmare non veretur.

Eadem ratio etiam eſt de caſibus reſeruatis, in veteri enim Eccleſia, enormia crimina quibus cenſura excommunicationis annexa eſt, referebantur

ad Epi-

ad Epiſcopos, vt de ipſorum cōſilio, certa ratio publicæ pœnitentiæ reis ad ipſorum emendationem, & Eccleſiæ ædificationem imponeretur. Innocentij conſtitutio, cap. omnis vtriuſque, dicit: Si Confeſſionarius opus habuerit, vt in enormi aliquo crimine ſe maiores & doctiores conſulat, vt illud abſque vlla expreſſione perſonæ caute requirat. Inde poſtea facti ſunt caſus reſeruati, in quibus verbum Dei, peccatorem pœnitentiam agentem, per nullum miniſtrum, quantumuis legitime vocatum, abſoluere poſſit: niſi id faciat vel Epiſcopus, vel Romanus Pontifex: idque non diſciplinæ vel ordinis gratia, ſed ideo, quod plenitudo poteſtatis remittendi peccata, reſideat in Papa, iuxta cuius arbitrium illa deriuetur in inferiores miniſtros. Quaſi verbum Dei non poſſit remittere peccata, niſi vbi, in quantum, & in quibus caſibus ipſi aſſiſtat poteſtas ex ſcrinio pectoris Pontificij deriuata. Verbi igitur Dei vis & potentia, pro differentia eorum à quibus adminiſtratur, variabitur, ita vt per quoſdam tantum parua peccata remittere poſſit, per Papam vero poſſit quæuis & maxima. Cyprianus vero inquit & citatur 24. quæſtione 1. Hoc vtique erant cæteri Apoſtoli, quod Petrus fuit, pari conſortio prædıti, & honoris & poteſtatis. Item, Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis inſolidum pars tenetur. Et Chriſtus ex æquo omnibus Apoſtolis dixit: Quorum remiſeritis peccata, &c. Ipſum etiam Tridentinum Capitulum fatetur, in articulo mortis quemuis ſacerdotem in caſibus reſeruatis, poſſe abſoluere. Falſum igitur eſt, reſeruationes illas non tantum in politia Eccleſiaſtica, ſed & coram Deo, talem vim habere, vt in illis nullus Sacerdos, per verbum Dei, vere abſoluere poſſit, niſi ſolus Papa. Sed ad ſtabiliendam Antichriſti tyrannidem, illa confictæ ſunt.

DE SATISFACTIONIS NECESSITATE ET fructu.

CAPVT VIII.

Demum, quod ad ſatisfactionem (quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quemadmodum à Patribus noſtris Chriſtiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita vna maxime noſtra ætate, ſummo pietatis prætextu impugnatur, ab his, qui ſpeciem pietatis habent, virtutem autem eius abnegarunt) ſancta Synodus declarat falſum omnino eſſe, & à verbo Dei alienum culpam à Domino nunquam remitti, quin vniuerſa etiam pœna condonetur. Perſpicua enim & illuſtria in ſacris literis exempla reperiuntur, quibus præter diuinam traditionem, hic error quam manifeſtiſsimè reuincitur. Sane & diuinæ iuſtitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint: aliter verò, qui ſemel à peccati & dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, ſcientes templum Dei violare, & Spiritum ſanctum contriſtare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſque vlla ſatisfactione peccata dimittantur, vt occaſione accepta peccata leuiora putantes, velut iniurij, & contumelioſi Spiritui ſancto, in grauiora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Procul dubio enim magnopere à peccato reuocant, & quaſi freno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoque peccatorum reliquijs, & vitioſos habitus, male viuendo comparatos contrarijs virtutum actionibus tollunt. Neque vero ſecurior vlla via in Eccleſia Dei vnquam exiſtimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quam vt hæc pœnitentiæ opera homines, cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, Chriſto Ieſu, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſſimam quoque inde arrham habentes, quod ſi compatimur, & conglorificabimur. Neque vero ita noſtra eſt ſatisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exſoluimus, vt non ſit per Chriſtum Ieſum. Nam qui ex nobis, tanquam ex nobis, nihil poſſumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia poſſumus. Ita non habet homo vnde glorietur, ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo viuimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur patri, & per illum acceptantur à patre. Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere, ne ſi forte peccatis conniueant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leuiſſima quædam opera pro grauiſſimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, vt ſatisfactio quam imponunt, non ſit tantum ad nouæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem. Nam claues Sacerdotum non ad ſoluendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſas etiam antiqui patres & credunt, & docent. Nec propterea exiſtimarunt, Sacramentum pœnitentiæ eſſe forum iræ vel pœnarum, ſicut nemo vnquam Catholicus ſenſit, ex huiuſmodi noſtris ſatisfactionibus, vim meriti & ſatisfactionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel obſcurari, vel aliqua ex parte imminui, quod dum nouatores intelligere nolunt, ita optimam pœnitentiam, nouam vitam eſſe docent, vt omnem ſatisfactionis vim & vſum tollant.

DE OPERIBVS SATISFACTIONIS.

CAPVT X.

Docet præterea, tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolum pœnis, ſponte à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio, pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam (quod maximum amoris argumentum eſt) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum patrem, per Chriſtum Ieſum ſatisfacere valeamus.

CANON XII.

Si quis dixerit, totam pœnam ſimul cum culpa remitti ſemper à Deo, ſatisfactionemque pœnitentium non eſſe aliam, quam fidem qua apprehendunt Chriſtum pro eis ſatisfeciſſe, anathema ſit.

CANON XIII.

Si quis dixerit, pro peccatis quo ad pœnam temporalem, minime Deo per Chriſti merita ſatisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote iniunctis, ſed neque ſponte ſuſceptis, vt ieiunijs, orationibus, eleemoſynis, vel alijs etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam eſſe tantum nouam vitam, anathema ſit.

CANON XIIII.

Si quis dixerit, ſatisfactiones quibus pœnitentes per Chriſtum Ieſum peccata redimunt, non eſſe cultus Dei, ſed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipſum beneficium mortis Chriſti obſcurantes, anathema ſit.

CANON XV.

Si quis dixerit, claues Eccleſiæ eſſe datas tantum ad ſoluendum, non etiam ad ligandum, & propterea ſacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clauium, & contra inſtitutionem Chriſti, & fictionem eſſe, quod virtute clauium ſublata pœna æterna, pœna temporalis plerunque exſoluenda remaneat, anathema ſit.

EXAMEN.

Copioſa ſane & ampla eſt doctrina, quæ ad hunc locum pertinet: ſed dabo operam, vt in pauca eam

contra-

contraham, idq; vt eo facilius fieri poſſit, prius veram ſententiam in aliquot capita diſtributam, breuiter explicabo.

Primò igitur certiſſimum eſt, Deum peccata remittere, non ex aliqua leuitate, quaſi ſublata lege, non curet iam amplius peccata, nec iraſcatur illis. Ipſe enim propriis digitis legem conſcripſit, ipſe ſua voce promulgauit comminationes de ira ſua, aduerſus peccata, de reatu & ſuppliciis peccatorum. Et illa legis ſententia, vſque adeo firma & immota eſt, vt facilius ſit cœlum & terram ruere, quam vnum legis vel minimum apicem cadere, quin impleatur vel obedientia, vel pœna, Matth. 5. Deus igitur peccata in legem ſuam commiſſa, non remittit ſine intercedente ſatisfactione, qua legi ſuæ & obedientia & pœna, pleniſſime & perfectiſſime ita ſatisfiat, vt per eam & ira eius propitietur, & ſupplicium peccatis debitum tollatur. Talem vero ſatisfactionem propitiatoriam & reconciliatoriam pro peccatis meritoriam remiſſionis peccatorum, & abolitoriam mortis æternæ nullus homo peccator pro ſe, nec vlla creatura præſtare potuit. Ne igitur totum genus humanum in æternum periret, pactum eſt mirabile illud diuini conſilij decretum, de incarnatione filij Dei, vt is mediator noſter, in aſſumpta ſine peccato noſtra natura, pro nobis legi ſubderetur, peccatum, reatum peccati, iram Dei, & ſupplicia peccatorum totius mundi, in ſe deriuata portaret, & pro illis perfectiſſima ſua obedientia, & ſanctiſſima paſſione, Deo patri ſatisfaceret, atque ita impetraret redemptionem, propitiationem, reconciliationem, remiſſionem peccatorum, liberationem ab ira Dei, à condemnatione, & morte æterna.

Hanc vero redemptionem per Chriſtum gratia Dei proponit pœnitentiam agentibus, vt ſit noſtrum propitiatorium, per applicationem ſeu apprehenſionem fidei, ad remiſſionem peccatorum. Romanor. 3. Et hæc ſola, nulla vero alia eſt ſatisfactio pro peccatis propitiatoria, reconciliatoria mortis æternæ. 1. Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis, non noſtris tantum, ſed totius mundi. 1. Tim. 2. Vnus eſt mediator Dei & hominum, qui dedit ſemetipſum ἀντίλυτρον pro omnibus. Gal. 4. factus eſt ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, à maledicto legis redimeret. Heb. 7. 9. & 10. Vna pro peccatis victima ſemel oblata, æternam redemptionem inuenit, & conſummauit in æternum eos qui ſanctificantur. 1. Cor. 15. per Chriſtum dedit nobis victoriam, contra mortem & infernum. Romano. 5. per vnius obedientiam, iuſti conſtituuntur multi. Actorum 4. Non eſt in alio ſalus, nec aliud nomen datum eſt hominibus, in quo oporteat ipſos ſaluari, &c. Hæc in pœnitentia, proponenda ſunt hominibus, ne vel Epicurea leuitate, de reconciliatione cum Deo, & remiſſione peccatorum, ludant, vel Phariſaica perſuaſione, proprias ſuas ſatisfactiones iræ Dei, ad propitiationem & expiationem peccatorum, opponant. In reconciliatione igitur peccatoris cum Deo, omnino neceſſarium eſt, Deo offerre, & iræ eius opponere ſatisfactionem pro peccatis, ſed illa non conſiſtit in noſtris vel actionibus vel paſſionibus, vel ex toto, vel ex parte: ſed in ſolidum eſt vnica ſatisfactio obedientiæ & paſſionis filij Dei mediatoris, pro nobis præſtita. illam fides apprehendit, & ponit inter iram Dei, & inter peccata noſtra, ſicut Anſhelmus inquit: ponens, & credens & ſtatuens, propter illam ſatisfactionem peccata ſibi remitti, Deum reconciliari, ſe in gratiam recipi, & ab æterna damnatione liberari. Ad hanc ſatisfactionem pœnitentium animi quærentes reconciliationem cum Deo, deducendi erant. Sed regnantib. Monachis, in actu pœnitētiario, cum multa de ſatisfactione diſputarentur, plane ſepulta erat vnica hæc Chriſti pro peccatis ſatisfactio, opponenda iræ Dei, ad propitiationem & ecconciliationem.

Tridentlunm verò Capitulum, cum titulum poſuiſſet de ſatisfactionis neceſſitate & fructu, non prorſus potuit in hac verbi Dei luce, Chriſti ſatisfactionem ſilentio præterire, facit igitur eius mentionem: ſed ita tamen, vt ei adiungat noſtras ſatisfactiones, quas ipſi pro peccatis exoluamus, vt nos pro peccatis patiamur, ſicut Chriſtus pro peccatis paſſus eſt. Et 12. Canon, diſputans de remiſſione peccatorum, anathemate damnat illos, qui dicunt non eſſe aliam pœnitentium ſatisfactionem pro peccatis, quam fidem, qua apprehendūt Chriſtum pro ipſis ſatisfeciſſe. De rebus igitur magnis & neceſſariis agitur, in hac de ſatisfactione controuerſia, quam ſcilicet ſatisfactionem, fides pœnitentium, ad Deum afferre, & iræ ipſius opponere debeat: ne damnentur, ſed à peccatis abſoluti, & à damnatione liberati, Deo recōcilientur, & acceptentur ad vitam æternam.

Secundò. In veteri Eccleſia, vſitata fuit ſatisfactio Canonica ſeu diſciplinaris. Eos enim, qui vel fidem in perſecutione abnegarant, vel in manifeſta & atrocia crimina prolapſi fuerant, vetus Eccleſia non leuiter recepit ad primam ſignificationem pœnitentiæ, ſed prius certis Eccleſiaſticis mulctis caſtigatos explorabat. Stabant in certo loco, ſeparato à communione ſeu cœtu fidelium, cum certis externis ſignis reatus: cibo, potu, veſtitu, geſtibus, gemitu, lamentis, & ſupplicationibus, fatentes reatum, & publice petentes abſolutionem, ſicut ritus illi publicæ pœnitentiæ deſcribuntur apud Tertullianum de pœnitentia, apud Euſebium lib. 5. c. 28. lib. 6. c. 25. apud Sozomenum in Tripartita lib. 9. cap. 35. apud Nicephorum lib. 6. cap. 2. & diſtinct. 50. in cap. Quadrageſimæ. Illas publicas pœnitentium caſtigationes, Sozomenus vocat ἐπιτίμια καὶ τιμωρίας, mulctas & pœnas: Latini ſuo quodam modo vocarunt ſatisfactiones. Et quia vocabulum ſatisfactionis, propter monachorum diſputationes, aliud videtur iam auribus ingerere, quam veteribus ſignificauit: vtile eſt conſiderare, quibus Græcis vocibus reſpondeat. Has verò publicas caſtigationes, vetus Eccleſia lapſis impoſuit, non hac opinione, quod eſſent compenſationes coram Deo pro peccatis, aut ſatisfactiones propitiatoriæ, & meritoriæ remiſſionis peccatorum, & abolitoriæ ſtipendij peccati, ſed alios habuerunt fines. vt ſcilicet his ritibus pœnitentium animi explorarentur, an pœnitentiam ſimularent, an verò ſerio agerent. 2. Vt Eccleſiæ, ſcandalis criminum offenſæ, tali externa pœnitentiæ declaratione rurſus ſatisfieret. 3. Vt huiuſmodi ſpectaculis reliqui admoniti, & à leuitate peccandi abſterriti, maiori cura lapſus vitarent. 4. Vt ipſis lapſis hæc diſciplina eſſet incitamentū, ad veram peccati conſiderationē, ad ſerium & non ſimulatum de peccatis dolorem, ad timorem iræ Dei, ad fidem ſerio ambientem miſericordiam Dei propter Chriſtum, ad firmū & conſtans emendationis propoſitum. 5. Vt hæc ſpectacula publicum præberent teſtimonium, Eccleſiam

Satisfactio in veteri Eccleſia.

non

non docere libertatem ſeu impunitatem peccandi, ne propter lapſos verbum Dei male audiret inter gentes, Rom. 2. Ita 2. Cor. 5. Paulus dicit, Corinthiacam Eccleſiam publica increpatione inceſtuoſi, oſtendiſſe ſolicitudinem, Apologiam, indignationem, timorem, deſiderium, æmulationem, vindictam. Ita Auguſtinus inquit in Enchiridio, c. 65.

Auguſtinus. Plerunq; dolor alterius occultus eſt alteri, cum ſit coram illo, cui dicitur: Gemitus meus à te non eſt abſconditus. Rectè igitur conſtituuntur ab his, qui præſunt Eccleſiæ tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittũtur ipſa peccata.

Hieronymus. Hieronymus in 16. cap. Matth. Alia eſt ratio de criminum pœnitentia & ſatisfactione, de qua Eccleſia, quando læſionem accepit & offenſa eſt, publice ſuum iudicium interponit, indicens ſatisfactionem publicam & grauiorem, vt innoteſcat omnibus, vere pœnitere, qui prompto animo ſuſcipiant, quicquid Eccleſia decreuerit. Tertullianus in libro de pœnitentia inquit: Confeſſio ſatisfactionis, conſilium eſt, item, Satisfactio confeſſione diſponitur: inde naſcitur pœnitentia, qua Deus mitigatur.

Et quia experientia oſtẽdebat, multos ſæpe frigide & leuiter, ea quæ ad veram de peccatis pœnitentiam pertinent, curare & agere, multos etiam ſimulatione pœnitentiæ receptos, poſtea turbare Eccleſiam, magna igitur ſeueritate vſi fuerunt veteres, in infligendis Canonicis illis ſatisfactionibus. Certæ enim Eccleſiæ mulctæ, certo tempore ea ſoluendæ, & pro grauioribus peccatis, duriores & diuturniores imponebantur. Ita Euſebius lib. 6. cap. 34. dicit, Dionyſium Corinthiacum ad Ægyptios ſcripſiſſe de lapſis, τάξεις παραγγελμάτων διαχεάσας. Per certos etiam gradus ſenſim recipiebantur. Primum conſtituebantur inter audientes, quibus eruditioni verbi licebat intereſſe. Deinde expleto certo tempore, in ordinem pœnitẽtium recipiebantur, quibus orationibus Eccleſiæ licebat intereſſe. Tertiò, ad communionem admittebantur, ſed ſine oblatione. Poſtremò per impoſitionem manus, quaſi in integrum reſtituebantur: Sicut hæc in Canonibus Ancyranis & Nicenis deſcribuntur. Cumulati verò, & nimium exacerbati poſtea fuerunt pœnitentiales illi Canones, & quod ad mulctas, & quod ad diuturnitatem temporis attinet, ita vt Epiſcopi, de impoſitis illis ſatisfactionibus, per indulgentiam non pauca remittere cogerentur. Inuentum etiam fuit artificium redimendi impoſitas ſatisfactiones, per commutationem, vt ſcilicet ieiunium redimi poſſit eleemoſyna, aut oratione. Poſtea pecunia redimi cœperunt indulgentiæ ſatisfactionum, donec tandem exoletis prorſus, & antiquatis Canonicis ſatisfactionibus, pecuniariæ redemptiones indulgentiarum ad aliud genus nundinationis transferrentur.

Hæc ideò recitaui: monſtrandum enim eſt in hac diſputatione, diſcrimẽ inter ſatisfactiones, de quibus veterum ſententiæ loquuntur, & de quib. nunc Pontificij dimicant. Non igitur vbicunque in veterum ſcriptis vocabulum ſatisfactionis occurrit, ſtatim probantur & ſtabiliuntur Pontificiæ ſatisfactiones. Differentia autem eſt, & in ipſa ſatisfactionum ſubſtantia, & in fine, ſicut collatio oſtendet, vbi ad Pontificias ſatisfactiones peruenerimus. Et vtilis eſt obſeruatio, quod Pontifitij, qui veterum ſententiis pro ſatisfactionibus pugnant, antiquas ſatisfactiones nec habent, nec habere curant, tantum præſtigias obiiciunt hominibus, citandis veterum de ſatisfactione teſtimoniis. Optandum ſane eſſet, ex ritibus illis veteris Eccleſiæ, aliquid poſſe in vſum reduci, ſine ſuperſtitione & falſis opinionibus, diſciplinæ & exempli gratia. Sed tamen certum eſt, ritus illos conſcientiæ gratiæ, ad remiſſionem peccatorum coram Deo non eſſe neceſſarios: quod ſatis oſtendit, & comprobat ipſa mutatio, & antiquatio, itẽ, quod in articulo mortis, pax per abſolutionem & communionem Eucharíſtiæ, dari præcepta fuit, vel nondum impletis illis ſatisfactionibus, vt teſtatur exemplũ apud Euſebium lib. 6. cap. 34.

Tertiò. A publico illo ſatisfactionum ritu vocabulum, etiam ad emendationem vitæ pœnitentium, & ad fructus pœnitentiæ tranſlatum eſt. Nam de dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. 53. mentio fit ſecretæ ſatisfactionis per vitæ correctionem, iugi & perpetuo luctu, vt contraria pro his, quæ pœnitet agat. Ad ipſos vero fructus pœnitentiæ, ideo tranſlatum videtur vocabulum ſatisfactionis: quia poſt remiſſionem peccatorum, remanent in carne lubrica quædam peccati veſtigia, ſicut Chryſoſtomus inquit in 50. Pſalmo. ſiue languor quidam tanquam fomes nouorum lapſuum, præſertim quando peccatum per diuturnam conſuetudinem, quaſi radices egit. Illæ reliquiæ contrariis remediis in pœnitentia purgandæ, curandæ, & extirpandæ ſunt, ne pullulent ex illa radice noua peccatorum germina. Ita Auguſtini ſententia habet de pœnitentia diſtinctio. 3. Satisfactio pœnitentiæ eſt, cauſas peccatorum excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere. Et Chryſoſtomus in cap. 3. Matthæi. Quomodo poterimus fructus dignos pœnitentiæ facere, vtiq; ſi peccatis aduerſa faciamus? Aliena rapuiſti, incipe iam donare propria, iniuriam cuipiam feciſti, referiam benedictionis verba conuitiis, &c.

Neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodo ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia adhibere vulneribus. In hanc ſententiam Leo rectè dicit, ſermone Quadrageſimali: Chriſtiana anima cordis ſui interna diligenter diſcutiat, videat ne quid ibi diſcordiæ hæſerit, ne quid cupiditatis inſederit, incontinentiam caſtitas pellat, mendacij tenebras lux abigat veritatis, detumeſcat ſuperbia, humilitas aſſumatur: Omnis denique plantatio quam non plantauit pater cœleſtis, radicitus auferatur. Tunc enim virtutum ſemina in nobis bene nutriuntur, quando ab agro cordis noſtri omne germen externum euellitur.

Auguſtinus in Pſalmo 37. Non ſecurus ſis, cum confeſſus fueris peccatum, tanquam ſemper paratus ad confitendum, & committendum peccatum, ſic pronuncia iniquitatem tuam, vt curã geras pro peccato tuo. Quid eſt curam gerere pro peccato? Semper niti, ſemper intendere, ſemper ſtudioſe & ſedulo agere, vt ſanes peccatum: Hæc quia vera, vtilia & neceſſaria ſunt, ex manifeſtis ſcripturæ fundamentis extructa, nullo modo vel negamus, vel reiicimus: ſed fatemur, illa pertinere ad opera ſeu fructus veræ pœnitentiæ, & ad illud præceptum Pauli, Rom. 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundiciæ ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſerua iuſtitiæ, in ſanctificationem. Talia verò opera non docentur in ſcriptura ſuſcipi, opinione meriti remiſſionis peccatorum, ſed ſequuntur reconciliationem, iuxta dictum Chriſti *Auguſtinus.*

Ecce

Ecce iam ſanus factus es, noli amplius peccare. Et Rom. 6. Liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Nec ſunt opera indebita ſeu ſupererogationis, extant enim de mortificatione mandata in ſcriptura. Quomodo verò illis etiam operibus, titulo ſatisfactionis, aſſui cœperit opinio expiationis peccatorum, poſtea exponemus. Nunc volui peculiari loco, illas veterum ſententias recitare, quia Pontificij illas inſidioſe miſcent ſuis ſatisfactionibus, quaſi illi, qui Pontificias ſatisfactiones impugnant, reiiciant etiam ea, quæ in ſcriptura tradita & mandata ſunt, vt conuerſos quaſi freno quodam à peccato reuocent & coerceant, reddant pœnitentes in futurum cautiores & vigilantiores, medeantur peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus male viuendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollant. Et hoc artificium lector etiam in Tridentino decreto reperiet. Illa igitur, quæ vera ſunt, & ſcripturæ teſtimonium habent, ſeparanda ſunt: vt eo explicatius oſtendi poſſit, quid in controuerſia poſitum ſit, in hac diſputatione de ſatisfactionibus.

Quartò, His ita diſtinctis & explicatis, poteramus iam ad examen decreti de ſatisfactionibus progredi, ſed vt planior ſit ratio explicationis, paucis prius expediemus diſputationem de pœnis temporariis, quę poſt remiſſionem aliquando quibuſdam in hac vita à Deo imponuntur. Mors igitur Chriſti, ſatisfactio eſt, & pro culpa, & pro pœna æterna; & fide propter Chriſtum, accipimus ſimul remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ. Oſe. 13. Ero mors tua, ô mors. 1. Corinth. 15. Dedit nobis victoriam contra mortem propter Chriſtum, Ioan. 13. Qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sed quod ad pœnas temporales in hac vita attinet, poſt acceptam remiſſionem peccatorum ſubiiciūtur in in hac vita, vel communibus calamitatibus, vel peculiaribus pœnis, propter certa ſeu priuata quædam peccata. Vt Adam, Geneſ. 3. Dauid, 2. Reg. 12. & 24. item populus Iſrael, Exo. 32. Num. 12. Miriam, Num. 12. Teſtātur idem calamitates baptizatorum poſt baptiſmum. De hoc igitur non eſt controuerſia, an poſt reconciliationem, credentes in hac vita ſubiecti ſint communibus calamitatibus, id enim & ſcriptura & experientia teſtatur. Oſtendunt etiam ſcripturæ exempla, Deum aliquando & poſt reconciliationem ſeu remiſſionem, quibuſdam ſingulares pœnas ob peccata in hac vita imponere: quanquam hoc non ſit vniuerſale, nec enim ſemper, nec omnibus Deus ſingulares pœnas, quibus peccata remittit, in hac vita imponit: teſtantur exempla paralytici, Magdalenæ, Publicani, Zachæi, Petri, de quo Ambroſius inquit: Lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego. Sed hæc eſt quæſtio, quare, propter quas cauſas, & in quem finem tales pœnæ, reconciliatis poſt remiſſionem culpæ, in hac vita à Deo imponantur. Et licet de vocabulis nolim pugnare, an afflictiones illæ reconciliatorum vocandę ſint pœnæ peccatorum, an verò paternę correptiones & caſtigationes. Scriptura enim etiam dicit, de reconciliatis, Corpus mortuum eſt propter peccatum, Roman. 8. & 2. Reg. 12. Quia feciſti hoc, &c. Omnino tamen ſtatuendum eſt diſcrimen, inter pœnas ſeu afflictiones, quæ infliguntur impiis, & quæ imponuntur reconciliatis. In impiis enim ſunt ſigna offenſæ Dei, & perſonam illam eſſe ſub ira Dei, & ſunt teſtimonia futuræ æternæ pœnæ. Hanc cauſam & rationem non habent in reconciliatis, quaſi Deus illis nondum ſatis ſit reconciliatus, ſed aliquid offenſæ retinuerit, etiā poſt datam remiſſionem peccatorum. Sed illis imponuntur ad caſtigationem ſui, & ad exemplum aliorum. Ne enim accepta reconciliatione obliuiſcantur, quanta ſit abominatio peccati, & quæ magnitudo iræ Dei aduerſus peccatum, atq; ita lapſus extenuent, negligant aut defendant, gratiam vel ſecuritate amittant, vel noua petulantia excutiant, & tandem ad vomitum reuertantur: ideo ſubiiciuntur poſt reconciliationem, vel communibus calamitatibus, vel peculiaribus pœnis: vt hac commonefactione ſubinde magis accendatur, & creſcat in ipſis odium & deteſtatio peccati, timor Dei, fides ſolicite curans, vt gratiam retineat, & in bonitate Dei permaneat, diligentia cauendi peccata, vt reprimantur & mortificentur prauæ inclinationes. Et in ſumma, vt his exercitiis conſeruetur & confirmetur pœnitentia, quæ perpetua eſſe debet, fidei, obedientia in cruce, ſpes, petitio & expectatio auxilij, liberationis ſeu mitigationis, vtque ſemper circumferamus teſtimonium, nobis propter peccatum pereūdum eſſe, niſi propter filium eriperemur: item, ne arrogemus nobis laudē propriæ iuſtitiæ, nec efferamus nos ſuper cæteros peccatores, ſed Deo vera & humili infirmitatis confeſſione nos ſubiiciamus. Denique quando reconciliati vel communibus miſeriis ſubiiciuntur, vel propter certa peccata, inſignibus calamitatibus onerātur, Deus vult in illis, tanquam in publico ſpectaculo, conſpici exempla, admonētia & nos, & alios de iudicio ſuo aduerſus peccata, vt cogitent id, quod Petrus monet. Si à domo Dei iudicium incipit, quis finis eorum erit, qui non credunt Euangelio? 1. Petri 4. Ita, Num. 12. Moſe orāte pro ſorore ſua, cum ob peccatum lepra fuiſſet percuſſa, & agnoſceret peccatum ſuum, audit à Domino: Si pater eius ſpuiſſet in faciem eius, nonne debuerat ſaltem ſeptem dieb. rubore ſuffundi?

Tales igitur temporariæ pœnæ, quas Deus reconciliatis in hac vita imponit, nequaquam ita ſunt interpretandæ, quaſi ſint vel merita remiſſionis peccatorum, vel compenſationes pœnæ æternæ, ſed alias habent longe grauiſſimas cauſas.

Porrò de pœnis illis temporariis, ex ſcriptura & hoc conſtat, Deum pro bona ſua erga reconciliatos voluntate, qua propter filium mediatorem omnia ita diſpenſat, vt ipſis in bonum cedant, Roman. 8. nec ſemper, nec omnibus reconciliatis ſingulares pœnas pro peccatis in hac vita imponere, nec æqualiter illas omnibus imponere: impoſitas etiam à Deo ſæpe mitigari, aut tolli: aliquando vero eas manere, & in hac vita non tolli. Et inde reconciliati ſumunt occaſionem pulcherrimorum exercitiorum, pœnitentiæ, fidei, inuocationis, humilitatis, patientiæ, obedientiæ, ſpei, &c. Petunt ſane mitigationem & liberationem, ſed tamen ita vt humiliter & patiēter, ex agnitione peccatorum, ſe ſubiiciant flagellis Dei, iuxta bonam ipſius voluntatem. Petunt, vt ſint paternæ caſtigationes, agnoſcunt, Deum in illis pœnis non accendere totam iram ſuam, & nobis in bonum cedere caſtigationes illas, quia reconciliati ſumus. Et ſumma, in temporariis illis pœnis petunt, vt Deus, vel ab illis cuſtodiat, vel mitiget: vel liberet: vel ſi pœnas manere velit, vt det patientiam, & tandem ſaluet. Ita Michæas inquit: Iram Domini portabo, quia peccaui. Et Thren. 3. Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia: ſedebit ſolitarius, & tacebit, ponet in puluere os ſuum, ſi forte ſit ſpes. Item:

Miſeri-

Miſericordiæ Domini, quod non conſumpti ſumus. Non accendit totam iram ſuam. In ira miſericordiæ recordabitur. Ne in furore tuo arguas me. Corripe me Domine, inquit Ieremias: veruntamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Dauid inquit: Libera de ſanguinibus, quia tu es Deus ſalutis meæ, &c.

Illas etiam temporales pœnas, Scriptura tradit reconciliatis propter filium mediatorem, ſæpe vel mitigari, vel prorſus tolli, quando vera humilitate peccata agnoſcunt, fide Deum inuocant, veterem hominem mortificant, & ſerio nouam vitam meditantur, hoc eſt, non in debitis humanarum traditionum operibus, ſed tota pœnitentia, quæ habet mandatum Dei, pœnæ illæ propter Chriſtum mitigantur. 2. Paralip. 8. Si pluuia non fluxerit, ſi venerit locuſta, peſtis, &c. conuerſus autem populus meus deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis: ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis ipſorum, & ſanabo terram. Ierem. 18. Repente loquar, vt deſtruam. Si vero pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem. Pſalm. 91. Inuoca me in die tribulationis, & eripiam. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, in fletu, & in planctu. Scindite, non veſtimenta, ſed corda veſtra, &c. Obſeruandum vero eſt, pœnas temporarias mitigari tota pœnitentia, non quod opera eius ſint vel compenſationes, vel merita remiſſionis peccatorũ, ſed quia caſtigationibus illis, Deus in reconciliatis aliud nihil quærit, quam vt conſeruetur, magis accendatur, creſcat & augeatur vera humilitas, agnitio, odium & deteſtatio peccati, exercitium fidei, mortificatio veteris hominis, patientia, ſpes, &c. Quando igitur in ipſis pœnis, Deus talia pœnitentiæ exercitia in reconciliatis videt, tunc habet id, quod caſtigationibus illis quærere ſolet. Atque ita pœnæ illæ vel mitigantur, vel tolluntur, propter filium mediatorem. Et hoc eſt, quod Paulus docet, 1. Cor. 11. Si nos ipſos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur: Quando vero iudicamur, à Domino caſtigamur, ne cum mundo damnemur. Delectatus fuit in illa ſententia Paulus paronomaſia verborum forenſiũ; κρίνειν, διακρίνειν & κατακρίνεσθαι. Nam per verbum κρίνεσθαι, intelligit eo loco pœnas temporarias, quas mox per παιδεύεσθαι illud interpretatur, quæ à Deo propter peccata immittuntur, quibus tanquam pædagogus flagellis admonet nos de peccato, & ira ſua aduerſus peccata, vt ita flectat, ac citet & impellat nos ad pœnitentiam & emendationem. κατακρίνεσθαι, complectitur vltimas & æternas pœnas damnatorum in futura vita. Quãdo vero inquit: Si nos ipſos iudicaremus, non vtitur verbo κρίνειν, ſicut Pontificii interpretantur de electitiis pœnis, quæ tanquam ſatisfactiones aut compenſationes pro peccatis, vel voluntarie ſuſcipiuntur, vel à confeſſionario iniunguntur, ſed vtitur verbo διακρίνειν, quod ſæpe in forenſi ſignificatione vſurpatur, vt 1. Cor. 16. & in Græcis interpretibus ſæpiſſime, Exod. 18. Leui. 24. 3. Reg. 3. Pſalm. 81. quando ſcilicet inſtituitur inquiſitio cauſæ. Hoc igitur Paulus vult dicere: Si nos ipſos diiudicaremus, hoc eſt, ſi excuſſa ſecuritate, perpetua pœnitentia inquireremus in naturam & vitam noſtram, mortificantes radicem peccati, reprimentes prauas cupiditates, &c. tunc non opus eſſet Deum per flagella nos horum admonere. Quando vero ſecuri, peccatum inhabitans negligimus, & ſenſim ipſi indulgemus: tunc Deus per caſtigationes nos reuocat ad pœnitentiam, ne cum mundo in peccatis damnemur.

Nec tamen ipſa pœnitentia cum fructibus ſuis, Deo præſcribere vel poteſt vel debet terminum aut modum, ſeu mitigationis ſeu liberationis in pœnis illis caſtigatoriis, ſed totum hoc humilis fidei obedientia reſignat, & commendat paternæ Dei erga nos voluntati, cum quidem certiſſimus, diligentibus Deum omnia in bonum cooperari, Roman. 8. ita Ioel. 2. cum in vera pœnitentia petunt à Deo mitigationem & liberationem in pœnis temporariis, addunt: Quis ſcit, ſi conuertatur & relinquat benedictionem. Et primo Regum 12. Cum Nathan dixiſſet: Paruulus morietur: Dauid ieiunans & pernoctans in terra, deprecatur Dominum, ſed tamen moritur infans, ſeptem diebus percuſſione Domini afflictus, Dauid vero non ob hoc iraſcitur Deo, ſed ſurgens, depoſita lugubri veſte ingreditur domum Domini, licet pœna illa non fuiſſet ſublata, quia, inquit, ita oraui, Quis ſcit, ſi forte miſereatur mei Dominus, vt infans viuat?

Hæc vtiliſſima doctrina, continens pulcherrima pietatis exercitia, Pontificiis ſatisfactionibus miſere & fœdè obſcurata & deprauata eſt, ſicut mox oſtendemus. Volui autem hoc loco, priuſquam ad examen Tridentini Decreti de ſatisfactionibus accederemus, veram Scripturę ſententiam, de caſtigationibus temporariis, quæ vel communibus calamitatibus, vel aliquando ſingularibus flagellis, poſt recõciliationem in hac vita credentibus à Deo imponuntur, explicare, vt expeditior, & minus intricata eſſet ratio examinis. Video enim à Pontificiis, in hac de ſatisfactionibus diſputatione, quædã miſceri, quæ per ſe, recte intellecta vera ſunt, vt de reliquiis peccatorum mortificandis, & de pœnis temporariis: vt ita ſpeciem aliquam veritatis, commentis ſuis circumdent, vtq; nos prægrauent, quaſi illa etiam quæ vera & vtilia ſunt, negemus & abiiciamus. Iudicaui igitur prius veram ſententiam de his quæſtionibus exponendam eſſe. Ita enim ex collatione, rectius cõſiderari & intelligi poterit, quomodo vera & vtilis doctrina, commentis Pontificiarum ſatisfactionum obſcurata & deprauata ſit.

Sed explicata vera ſententia oſtendendum eſt, quomodo paulatim ritibus & operibus illis ſatisfactionum, quas veteres ita vocarunt, cœperint adiici peregrinæ & ſuperſtitioſæ opiniones, quæ ſubinde magis cumulatæ ſunt. Veteres enim vt ritus illos ſatisfactionum hominibus magis commendarent, ſæpe cohortatorie magis quam vere iuxta Chryſoſtomi dictum, de ritibus illis per hyperbolem locuti ſunt, peccata ſcilicet & pœnas peccatis debitas purgari, compenſari, tegi, iudicem placari, & recõciliari operibus illis ſatisfactionum. Ita Origenes opera illa vocat precium, quo peccata redimuntur, homilia 15. in Leuit. Cyprianus libr. 1. Epiſtola 3. dicit, ſatisfactionibus delicta redimi. Epiſt. 8. Dominum placari. Libro 3. Epiſt. 14. dicit, pœnitentes operibus ſuis Deo ſatisfacere ad miſericordiam. Ambroſius ad virginem lapſam dicit, peccata ſatisfactione expiari. Auguſtinus in Enchiridio, ca. 70. dicit, Deum propitiandum eſſe per eleemoſynas. Gregorius dicit: Qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam ſtudeat licitis abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat. Et Cyprianus in illis hyperbolicis ſatisfactionum commendationibus, eouſque progreditur, vt affirmet peccatum non

dimitti, niſi abſolutis & completis prius Canonicis illis ſatiſfactionibus. Et in ſermone de eleemoſyna excidit ipſi hoc inconſiderate dictum: Delicta quæ ante Baptiſmum contracta fuerunt, Chriſti ſanguine & ſatiſfactione purgari: ſordes vero poſtmodum contractas eleemoſynis ablui. Et addit, remedia propitiando Deo, in lapſibus poſt Baptiſmũ, hæc eſſe, operationibus iuſtis Deo ſatiſfacere, miſericordiæ meritis delicta purgare, &c. Hæc profecto minimum tranſcendens veritatem eſt oratio. Iohannes enim illis, qui poſt Baptiſmum peccant, dicit: Hæc ſcribo vobis, vt nõ peccetis. Sed etſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum; & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris tãtum, ſed pro totius mũdi.

Satiſfactiones ante aut poſt abſolutionem.

Poſtea collapſis vetuſtis illis ſatiſfactionum ritibus, quorum impletio ante abſolutionem flagitabatur, ortum fuit aliud genus ſatiſfactionum, operum indebitorum, ſeu ſupererogationis. Illæ vero nouæ & ſecretæ ſatiſfactiones, poſt perceptam demum abſolutionem, implendæ iniungebantur. Et ad illa opera indebita, cœperunt Scholaſtici accõmodare magnificas veterum de ſatiſfactionib. declamationes, quas nouis etiam hyperbolis auxerũt. Ita Scotus definit ſatiſfactionem quæ ſit redditio æquiualentis, eſſe operationem exteriorem, laborioſam ſeu pœnalem, volũtarie aſſumptam, ad puniendum peccatum commiſſum à ſe, & ad placandam diuinam offenſam: vel eſſe paſſionem, aut pœnam voluntarie toleratam in ordine ad peccatum, vel peccati remiſſionem.

Thomas diſputat, ſatiſfactionem eſſe actum iuſtitiç, quia peccator ſatiſfactione, ipſemet vindicat offenſam diuinam commiſſam, vt hoc modo reſtituatur ſibi amicitia diuina. Et format tale argumẽtum, probaturus hominem poſſe Deo pro peccato ſatiſfacere: Quia homo poteſt homini ſatiſfacere, & ei reconciliari. Deus vero incomparabiliter magis eſt miſericors, quam aliquis homo, ergo multo magis homini poſſibile eſt ſatiſfacere Deo. Quia vero in ſatiſfactione requiritur æquiualentia ad peccatum, dicit Thomas eſſe æquiualentiam, non quantitatis, ſed proportionis: & hominem ita poſſe ſatiſfacere Deo, ſi homo faciat quicquid poteſt ex ſua parte; & Deus illud acceptet ea ſua parte, tanquam ſi eſſet æquale, item, ſatiſfactionem noſtram habere quandam infinitatem ex charitate, qua informetur, & ex bonitate Dei qua acceptetur: atque ita fieri correſpondentiam noſtræ ſatiſfactionis ad peccatum, quod infinitum eſt.

Idem dicit ſatiſfactionem ideo debere fieri per opera afflictiua: quia ſcilicet ſit recompenſatio diuinæ offenſæ.

Bonauentura dicit, nullum opus peccatoris, vel paſſionem eſſe ſatiſfactionem æquiualẽtem peccato, niſi per fidem coniungatur paſſioni ſatiſfactoris mediatoris. Thomas vero contra diſputat, etiamſi non interueniſſet meritum Chriſti, tamẽ hominem habentem gratiam ſeu charitatem, poſſe Deo pro peccatis ſatiſfacere. Porro poſito hoc, ꝙ homo poſſit & debeat Deo pro peccatis ſatiſfacere, varie diſputatum fuit, quid ſit in peccato, pro quo homo ſatiſfaciat.

Thomas ſimpliciter dicit, ſatiſfactionem pœnitentis eſſe recompenſationem diuinæ offenſæ. Bonauentura diſtinguit, In peccato duo eſſe, auerſionem ſeu offenſam, deinde conuerſionem ſeu libidinem deordinatam.

Pro primo nullum hominem poſſe ſatiſfacere, pro ſecundo poſſe hominem ſatiſfacere. Gabriel dicit, reatum culpæ, & offenſam Dei, remitti vel ſola cõtritione, vel contritione ſimul & abſolutione, opera vero ſatiſfactionis, ordinari ad remiſſionem pœnæ. Ibi vero quidam diſputant; remiſſa culpa, pœnam æternã virtute clauium mutari in temporalem, ꝙ pro ea in hac vita ſatiſfacere poſſumus.

Alij ſentiunt, & culpam & pœnam æternam remitti per cõtritionem, remanere vero obligationem ad aliquantulum pœnam temporalem, & Deũ compromiſiſſe in rectores Eccleſiæ, vt partem eius remittant virtute clauium, pro altera parte imponant ſatiſfactiones: opera vero per quæ fiat ſatiſfactio, definiunt eſſe indebita, ſeu non mandata, quæ ſunt ſupererogationis. Richardus enim dicit, Deũ conſtituiſſe certam menſuram eorum, ad quæ homo de neceſſitate tenetur: Obſeruantiam ſcilicet præceptorũ, vt de reliquo, hoc eſt, de operibus ſupererogationis poſſet ſatiſfacere de commiſſo peccato.

Hoc eſt totũ commentum Pontificiæ doctrinæ de ſatiſfactionibus, quod breuiter hoc loco, ipſorũ verbis recitare volui, primum vt ex ipſa antitheſi cõſideretur, quam fœde à Scholaſticis adulterata & deprauata ſit doctrina illa, quã paulo ante ex Scripturæ ſentẽtia expoſuimus. Secundo, vt verba Tridẽtini decreti rectius intelligi poſſint, quid velint, & quo reſpiciant. Paucis igitur iam abſolui poteſt examen huius capituli. Quod enim dicunt de peccatorum reliquijs ſanandis, de malis habitibus tollendis, vt cautiores & diligentiores reddantur pœnitentes, ne in ſimilia vel grauiora labantur: quomodo doctrina illa recte & vtiliter iuxta verbi Dei præſcriptum, tradi & vſurpari poſſit, ſupra explicauimus. Hoc vero merito reprehenditur, quod Põtificij doctrinam illam transferunt ad opera indebita, ſeu ſupererogationis, quæ non ſunt mandata à Deo: & tales intelligunt fructus pœnitentiæ, quos non tantum ad nouæ vitæ cuſtodiam, & ad reliquæ infirmitatis medicamentum pertinere volunt, ſed ad præteritorũ peccatorum vindictam, quod quale ſit, ex Scholaſticis oſtenſum eſt, vt ſcilicet ſint recompenſatio diuinæ offenſæ. Item, quod attinet ad pœnas temporarias quibus credentes in hac vita, etiam poſt hãc vitam ſubiecti ſunt, quæ ſit vera ſententia, in præcedentibus explicauimus

Hoc vero obſeruet lector, quam timido & ſuſpenſo gradu, Tridentinum capitulũ incedat, inter illas Scholaſticorum diſputationes, an per noſtras ſatiſfactiones redimatur culpa peccati, an pœna æterna, an vero tantum temporaria pœna. Item, an temporalis pœna intelligenda ſit ea, in quam commutata ſit æterna pœna, an vero à remiſſione culpç & pœnæ æternæ, diſtinguant pœnam temporariã? Multi noſtri temporis Pontificij Scriptores, diſerte dicunt, culpam & pœnam æternam ſolius Chriſti ſatiſfactione tolli, noſtras vero ſatiſfactiones pertinere tantum ad temporarias pœnas. Sed Tridentinum Concilium ſingulari artificio verba ita moderari voluit, ne quid videretur in Scholaſticorum diſputationibus reprehendere vel damnare.

Ita vero Conciliũ ſententiam ſuam explicat. Eos qui ante Baptiſmum deliquerunt, dicit in gratiam à Deo recipi, ſiue proprijs ſatiſfactionibus, propter meritum & ſatiſfactionem Chriſti, qui vero poſt Baptiſmum lapſi ſunt, illis ait diuinam clemẽtiam non dimittere peccata, abſq; vlla propria ipſorum

ſatiſfactio

ſatisfactione, quam pro peccatis ipſi exoluant. Hoc Lector bene notet, Tridentinum Concilium ideo de ſatisfactionibus dimicare, ne lapſis poſt Baptiſmum, ſi conuertantur, credantur peccata dimitti, propter ſolius Christi meritum & ſatisfactionem, ſed hoc contendunt, noſtras etiam ſatisfactiones ad hoc neceſſarias eſſe, vt peccata poſt Baptiſmum commiſſa nobis remittantur, atque ideo debere nos pro peccatis noſtris ſatisfactiones exoluere. Hactenus inter Pontificios multi, quia animaduerterũt quam blaſphemum ſit, noſtras ſatisfactiones referre ad remiſſionem peccatorum, ideo clamitarunt falſo ſibi hoc tribui, quaſi doceant, ad ipſam remiſſionem peccatorum ſatisfactiones noſtras pertinere, cum tantum de pœnis quibuſdam temporariis illas intelligi velint. Sed Tridentinum Concilium loquitur quidem etiam de pœna temporali: apertis tamen verbis dicit: peccata poſt Baptiſmum, pœnitentibus à Deo non dimitti, abſque aliqua ipſorum ſatisfactione. Et mox addũt, nobis pro peccatis noſtris exoluendam eſſe ſatisfactionem. Illud vero lector ita intelligat: Scholaſtici dicunt, ad perfectam remiſſionem peccatorum, pertinere remiſſionem culpæ, & vniuerſæ pœnæ, ſiue ſit æterna, ſiue temporaria. Quando igitur culpa & pœna æterna dimiſſa ſunt, nondum perfecta eſt remiſſio peccatorum: reſtat enim adhuc pœna temporalis, & quia ad eius remiſſionem neceſſaria ſint opera ſatisfactoria, cum quidem pœna æterna tradatur, commutatur in temporalem. Hoc modo noſtras ſatisfactiones dicunt pertinere ad remiſſionem peccatorum, & ad eam neceſſarias eſſe. Intelligunt igitur, Deum non totam offenſam remittere in remiſſione culpæ, ſed aliquid de offenſione retinere, quod effundat in pœna temporaria, quã poſt condonationem culpæ imponit, & pro remiſſione illius offenſæ, noſtris operibus ſatisfaciendum eſſe. Sed quæ ſit ratio pœnarum temporalium, quæ poſt reconciliationẽ à Deo immittuntur, ſupra diximus. Neq; enim Deus credentibus peccata ita remittit, ſicut homines ſolent: qui ſæpe condonationem ſimulant, & interim tamen offenſam retinent, & data occaſione eam effundunt.

Illud vero emblema dignum eſt peculiari obſeruatione, imo perpetua memoria, quod Tridentinũ capitulum de noſtris ſatisfactionibus ita loquitur: Sicut Chriſtus paſſione ſua, pro peccatis noſtris ſatisfecit: ita & nos ſatisfaciendo patimur pro peccatis.

Nos miſeri hactenus Paulo credidimus, ſolum Chriſtum Ieſum pro peccatis paſſum eſſe. Vnus enim, inquit, pro omnib. mortuus eſt. Vna victima conſummauit omnes qui ſanctificantur. Vnus mediator, qui animam ſuam dedit in redemptionem pro omnibus. Iam vero ex Tridentino Concilio diſcimus, ſicut Chriſtus ſatisfecit pro peccatis, ita & nos debere ſatisfaciendo pati pro peccatis. Non fideliter itaque Iohannes baptizatos inſtituit, cum inquit: Si peccauerimus, Chriſtus eſt propitiatio noſtra, 1. Ioh. 2. debuiſſet enim iuxta Tridentinum capitulum dicere: Si poſt Baptiſmum peccaueritis, non ſolus Chriſtus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: ſed ſicut Chriſtus ſatisfecit pro peccatis, ita & vos debetis ſatisfaciendo pati pro peccatis veſtris. Et vehementer miror, cum ſingulari calliditate, multa in his decretis tecta & inuoluta ſint, quod tam craſſa impudentia in hoc capitulo ipſis exciderit. Sed non dubito, ſingulari iudicio Dei hoc factũ eſſe, vt extaret manifeſtiſſima nota Antichriſti: non ſolum ſcilicet Chriſtum paſſum eſſe pro peccatis noſtris, non ſolum ſatisfeciſſe pro peccatis noſtris, ſed & nos ſatisfaciendo pati pro peccatis noſtris. Eant nunc, & proteſtentur, ſe nulla ex parte ſuis ſatisfactionibus obſcurare aut imminuere vim meriti & ſatisfactionis Chriſti. Operæprecium vero eſt audire, quibus argumentis hoc probent: quia ſcilicet Paulus, Roma. 8. dicit, nos paſſionibus conformes effici Chriſto. Sed nullo modo Paulus affirmat, illam conformitatem in eo conſiſtere, vt ſicut ipſe paſſus eſt pro peccatis noſtris, ita & nos ſatisfaciendo patiamur pro peccatis. Ita Petrus inquit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ſed in quo exemplum illud conſiſtat, diſerte ibi explicat. Et ne videatur ſatisfactoriam paſſionẽ pro peccatis, diuidere inter noſtras & inter Chriſti paſſiones: addit, Chriſtum tuliſſe peccata noſtra, vt nos liuore eius ſanati, & peccatis mortui iuſtitiæ viueremus. Alterum Tridentini capituli argumentum, eſt: Omnia, inquit Paulus, poſſum in eo, qui confortat me: ergo poſſum etiam, ſatisfaciẽdo pro peccatis, pati. Num igitur Paulus poteſt mundum redimere, mortem deſtruere, vitam reducere? Si omnia poteſt, vt nullum iam amplius diſcrimen ſit inter caput & membra: nec verũ amplius ſit, quod Coloſſ. 1. ſcriptum eſt, Chriſtum in omnibus πρωτεύειν, quare igitur 1. Cor. 1. dicit: Num Paulus pro vobis crucifixus eſt? Vides, vt arbitror, quómodo ſcripturæ ſententiis ludat Tridentinum conciliabulum. Eiuſdem generis eſt quod dicunt: In Chriſto viuimus: ergo in Chriſto meremur & ſatisfacimus pro peccatis: quin igitur in Chriſto etiã creamus, & gubernamus cœlum & terram? Ea certe, quę ad officium redemptoris, mediatoris & ſaluatoris pertinent, ſolius Chriſti ita ſunt propria, vt nemini communicentur. Vnus enim eſt mediator, vnica victima pro peccatis conſummati ſumus, Non eſt aliud nomen hominibus ad ſalutem datum.

Illa vero plus quam magiſtralis, & vere Pontificia eſt demonſtratio: Olim in publica pœnitentia, non dabatur abſolutio, niſi completa prius ſatisfactione impoſita: nunc vero Pontificij iniungunt ſatisfactiones, poſt acceptam abſolutionem demum conficiendas. Audi vero, vbi in Scriptura hoc mandatum ſit. Claues, inquiunt, ſacerdotum, non tantum ad ſoluendum, ſed & ad ligandũ conceſſæ ſunt. Item Apoſtoli iubentur, non tantum remittere, ſed & retinere peccata.

Scio hoc, ſed verba illa ſimpliciter ſicut ſonant, intelligo. Chriſtus iubet, Apoſtolos peccata ſoluere, & remittere illis, qui pœnitentiam agunt, & credunt Euangelio, qui vero vel nolunt agere pœnitẽtiam, vel reconciliationem quæ in Euangelio offertur, nolunt quærere & accipere, illorum peccata iubet ligari & retineri, hoc eſt, iubet illis denunciari: Tu iuxta cor tuum impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ. Rom. 2 Qui non credit in filium, ira Dei manet ſuper eum, Ioha. 3. Qui non crediderit, condemnabitur, Matth. 16. Et hanc denunciationẽ Chriſtus pronunciat ratam fore in cœlo. Hanc vero Chriſti ſententiam, Tridentini ſatisfactores ita ludificant: Quia poteſtas clauium, debet peccata & ſoluere & ligare, remittere & retinere: ergo in abſolutione, non eſt propter Chriſtum perfecta peccatorum remiſſio annuncianda: ſed iniungendum eſt illis qui abſoluuntur, vt & ipſi ſatisfaciendo pro peccatis patiantur, vt ita in abſolutione peccata ſi-

mul & ſoluantur & ligentur, remittantur & retineantur: & quidem ligare & retinere peccata ſignificet iis, qui abſoluuntur, imponere ſatisfactiones, quibus & ipſi pro peccatis ſuis aliqua ex parte ſatisfaciant, hoc eſt, peccata hac ratione nobis remittũtur, ſi & ipſi ſatisfaciendo pro peccatis patiamur. Iuſſerit igitur Chriſtus ita annũciare remiſſionem peccatorum in ſuo nomine, vt voluerit illis ipſis, quibus peccata ſuo nomine remittuntur, ligari etiam & retineri peccata hoc modo, vt pro illis ſatisfaciendo & ipſi patiantur, ſicut Chriſtus pro peccatis paſſus eſt. Remittet igitur miniſter credentibus peccata propter Chriſtum, ita vt ex illis aliquid retineat, pro quo ipſi ſatisfaciendo patiantur. Et tales non tam deprauationes quam ludificationes Scripturæ in ipſo Tridentino Concilio, & quidem cum anathemate proponuntur.

Quod dictum eſt, optimam & aptiſſimam pœnitentiam eſſe nouam vitam, hanc habet ſententiam. Poſt acceptam fide propter Chriſtum remiſſionem peccatorum, non requiri præterea aliam ſatisfactionem, aut expiationẽ pro peccatis, cum in Chriſto ſimus conſummati, ſed requiri illud quod Scriptura præſcribit. Deſine à malo, & fac bonum. Expoliate veterem hominem, mortificate concupiſcentias & actiones eius, & induite nouum, vt in nouitate vitæ ambuletis mortui peccatis, viuite iuſtitiæ, deponite opera tenebrarum & induite arma lucis, &c. Iam vero ad talem nouitatem vitæ, pertinẽt ieiunium, eleemoſyna, oratio, tolerantia afflictionum, & alia pietatis exercitia, verbo Dei præſcripta Sed Pontificij hæc non requirunt, quatenus ad nouitatem vitæ pertinent, & quatenus habent mãdatum Dei, ſed quatenus ſunt opera indebita ſeu ſupererogationis, vt hac ratione ſint ſatisfactiones pro peccatis. Intelligunt autem certas leges ieiuniorum, præſcriptam formam eleemoſynarum, numeratam precum recitationem, non ſicut verbo Dei mandantur, ſed ſicut vel ſponte ſuſcipiuntur, vel à ſacerdote iniunguntur. Quatenus enim à Deo mandata ſunt, pertinent ad nouitatem vitæ: quatenus vero vel ſponte ſuſcipiuntur, vel à ſacerdote iniunguntur, fiunt ſatisfactiones pro peccatis. Atque ita non tantum amplius aliquid facere poterimus, quam lex Dei requirit, ſed opera indebita, hoc eſt, quæ non ſunt mandati diuini, ſed traditionum humanarum præſtantiora, digniora, maioris efficaciæ & meriti erunt, quam quæ diuinitus mandata ſunt. Et hoc eſt quod inter ſe tanquam diuerſa opponunt, ſatisfactionem & nouitatem vitæ, cum antea ex Hieronymo & Auguſtino oſtenderimus, eadem eſſe.

DE EXTREMA VNCTIONE.

CAPVT I.

Viſum eſt autem ſanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentia, adiungere ea, quæ ſequuntur de Sacramento extremæ Vnctionis, quod non modo pœnitentiæ, ſed etiam totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, conſummatiuum exiſtimatum eſt a Patribus. Primum itaque circa illius inſtitutionem declarat & docet, quod clementiſſimus redemptor noſter, qui ſeruis ſuis quouis tempore voluit de ſalutaribus remediis, aduerſus omnia omnium hoſtium tela eſſe proſpectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparauit, quibus Chriſtiani conſeruare ſe integros, dum viuerent, ab omni grauiore ſpiritus incommodo poſſint, ita extremæ Vnctionis Sacramento finem vitæ, tanquam firmiſſimo quodam præſidio muniuit. Nam etſi aduerſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat & captet, vt deuorare animas noſtras quoquo modo poſſit, nullum tamen tempus eſt, quo vehementius ille omnes ſuæ verſutiæ neruos intendat, ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam ſi poſſit, diuinæ miſericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ proſpicit. Inſtituta eſt autem ſacra hæc vnctio infirmorum, tanquam vere & proprie Sacramentum noui Teſtamenti, à Chriſto Domino noſtro, apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem, fidelib. commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Quibus verbis, vt ex Apoſtolica traditione per manus accepta, Eccleſia didicit, docet materiam, formam, proprium miniſtrum, & effectum huius ſalutaris Sacramenti. Intellexit enim Eccleſia, materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. Nam vnctio aptiſſime Spiritus ſancti gratiam, qua inuiſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat. Formam deinde eſſe illa verba: Per iſtam vnctionem, &c. Res porro, & effectus huius Sacramenti, illis verbis explicatur. Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Res etenim, gratia eſt Spiritus ſancti, cuius vnctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda ac labores leuius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit, & ſanitatem corporis interdum, vbi ſaluti animæ expedierit, conſequitur. Iam vero quod attinet ad præſcriptionem eorum, qui & ſuſcipere, & miniſtrare hoc Sacramentum debent, haud obſcure fuit illud etiam in verbis prædictis traditum. Nam & oſtenditur illic, proprios huius Sacramenti miniſtros, eſſe Eccleſiæ presbyteros, quo nomine, eo loco non ætate ſeniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, ſed aut Epiſcopi, aut Sacerdotes ab ipſis rite ordinati, per impoſitionem manuum presbyterii. Declaratur etiam, eſſe hanc vnctionem infirmis adhibendam, illis vero præſertim, qui tam periculoſe decumbunt, vt in exitu vitæ conſtituti videantur, vnde & Sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod ſi infirmi poſt ſuſceptam hanc vnctionem conualuerint, iterum huius Sacramenti ſubſidio iuuari poterunt, cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi ſunt, qui contra tam apertam & dilucidam Apoſtoli Iacobi ſententiam, docent hanc vnctionem vel figmentum eſſe humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promiſſionem gratiæ habentem, & qui illam iam ceſſaſſe aſſerunt, quaſi ad gratiam curationum duntaxat in primitiua Eccleſia referenda eſſet, & qui dicunt, ritum & vſum, quem ſancta Romana Eccleſia in huius Sacramenti adminiſtratione obſeruat, Iacobi Apoſtoli ſententiæ repugnare, atque ideo in alium commutandum eſſe, & denique, qui hanc extremam vnctionem à fidelibus ſine peccato contemni poſſe affirmant. Hæc enim omnia manifeſtiſſime pugnant cum perſpicuis tanti Apoſtoli verbis. Nec profecto Eccleſia Romana, aliarum omnium mater & magiſtra, aliud in adminiſtranda vnctione, quantum ad ea, quæ huius Sacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruat, quam quod beatus Iacobus perſcripſit Nec vero tanti Sacramenti contemptus, abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti iniuria eſſe poſſet.

CANON I.

Si quis dixerit, extremam vnctionem non eſſe vere & proprie Sacramentum à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema ſit.

CANON II.

Si quis dixerit, ſacram infirmorum vnctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, ſed iam ceſſaſſe, quaſi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema ſit.

CANON III.

Si quis dixerit, extremæ vnctionis ritum & vſum, quem obſeruat ſancta Romana Eccleſia, repugnare ſententiæ beati Iacobi Apoſtoli, ideoque eum mutandum, poſſeque à Chriſtianis abſque peccato contemni, anathema ſit.

CANON

CANON IIII.

Si quis dixerit, presbyteros Eccleſiæ, quos beatus Iacobus adducendos eſſe ad infirmum inungendum hortatur, non eſſe ſacerdotes ab Epiſcopo ordinatos, ſed ætate ſeniores in quauis communitate, ob idque proprium extremæ Vnctionis miniſtrum, non eſſe ſolum ſacerdotem, anathema ſit.

EXAMEN.

Non dubium eſt, id quod decretum Tridentinū affirmat, aduerſarium noſtrum diabolum, qui per omnem vitam, occaſionem deuorandi animas noſtras quærit & captat, illo potiſſimum tempore, cum impendere nobis exitum vitæ proſpicit, omnes verſutiæ ſuæ neruos intendere, ad perdendos nos penitus, & à fiducia, ſi poſſit, diuinæ miſericordiæ deturbandos. Accedunt in hac infirmitate carnis, terriculamenta & trepidationes inſtantis mortis ex conſpectu peccatorū. Vnde oritur extrema & grauiſſima lucta fidei, aduerſus peccata, carnis & Satanæ tentationes, catervatim & ſolito grauiores tunc ingruentes, aduerſus ipſam denique mortem. Et ſi tunc ſuccumbente fide, aduerſarius noſter præualuerit, actum eſt de ſalute noſtra: Neq; enim poſt hanc vitam reſtat locus vel pœnitentiæ, vel reconciliationi. Certum igitur & hoc eſt, clementiſſimum redemptorem noſtrum, qui ſeruis ſuis quouis tempore, de ſalutaribus remediis aduerſus omnia ſalutis diſcrimina, proſpectum eſſe voluit, nō tantum præparaſſe auxilia, quibus Chriſtiani dum viuunt & incolumes ſunt, in gratia conſeruentur: ſed præcipue, vt in extremo actu vitę, vbi diſcrimen maximum & periculoſiſſimum eſt, firmo præſidio, & efficaci titubantis fiduciæ fulcimento muniantur & corroborentur, vt poſſint reſiſtere in die malo, & omnibus perfectis ſtare, Epheſ 6. Deoq; gratias agere, qui dat nobis victoriam contra mortem, & ſtimulum eius, 1. Corint. 15.

De his duobus capitibus nulla eſt controuerſia. vtrumque enim pleno ore fatemur. Sed quæſtio eſt, quæ ſint illa remedia & auxilia, ſeu potius antidota. Illa enim vt ſint efficacia, aduerſus mortem & ſtimulum eius, oportet eſſe non ab hominibus excogitata, vel præſumpta, ſed ab ipſo filio Dei, qui eſt verus medicus noſter, inſtituta & præparata, & quidem addita promiſſione, de virtute & efficacia. In ipſis igitur medica animarum officina, ſicut ſacram ſcripturam eleganter & vere vocat Baſilius, inquirenda ſunt remedia, & antidota illa, in media morte ad vitam valitura. Falſa autem eſt illa diſtributio, quam Tridentinum decretum videtur quaſi pro fundamento ponere. Alia ſcilicet ſalutis remedia & auxilia, Chriſtum præparaſſe pro viuentibus, alia pro morituris, quaſi ea per quæ, dum in hoc ſeculo incolumes viuimus, Deus gratiam nobis confert, & in ea nos conſeruat, non amplius vel valeāt, vel ſufficiant, quando ad terminum huius vitę peruentum, & iam per mortem ad aliam vitam tranſeundum eſt, ſed tunc circumſpicienda ſint alia remedia & præſidia. Chriſtus certe, qui eſt reſurrectio & vita, imo mors mortis, & antidotum contra mortem, ſicut Irenæus inquit de verbo Euangelij, per quod vita illa nobis offertur & communicatur, & de fide, qua in verbo Chriſtus vita noſtra apprehenditur & accipitur, ita loquitur, vt non tantum hic viuamus, vis & efficacia Euangelij & fidei, ad ſalutem valeat, ſed diſerte complectitur & ipſum articulum mortis, reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi.

Ioan. 5. Amen dico vobis, qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſiet de morte ad vitam. Item, Mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent. Ioan. 6. Hic eſt panis de cœlo deſcendens: vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur, ſed viuat in æternum. Ioan. 8. Amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Ioan. 11. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Audis vbique, non aliud verbum, nec aliam fidem proponi morientibus quam viuentibus, ſed illud verbum quod fide apprehendimus, dum viuimus, affirmat efficaciam habere & exerere in ipſa morte ad vitam, imo ideo dum viuimus, verbum illud fide apprehendimus, vt in hora mortis, efficacia eius per mortem tranſeamus ad vitam. Si enim tantum in hac vita in Chriſto ſpem haberemus, miſerabiliores eſſemus omnibus hominibus, 1. Corinth. 15. Ideo Paulus in epiſtolis ſuborare ſolet, vt credentes in eo quod in hac vita apprehenderunt, conſeruentur & confirmentur, vſque ad diem Chriſti. 1. Corinth. 1. & Phil. 1. Confido, quod qui incepit in vobis communicationem in Euangelio Chriſti, perficiet vſq; ad diem Chriſti. Eph. 4. Spiritu ſancto ſignati eſtis in die redemptionis. Hebræorum 3. participes facti eſtis Chriſti, ſi tamen initium fiduciæ, vſque ad finem firmum retinueritis.

Apocalypſeos 2. Eſto fidelis vſque ad mortem. Item, Tantum quod habetis, tenete, donec veniam, 1. Corinth. 3. Si Chriſti eſtis, omnia veſtra ſunt, ſiue vita ſiue mors. Romanorum 8. Deus iuſtificat. Chriſtus mortuus & reſuſcitatus, intercedit pro nobis, ergo nec mors nec vita ſeparabit nos, &c. Nō igitur alia vel remedia vel præſidia ſalutis quærenda ſunt in morte, quam quæ dum viuimus, fidei in verbo accipienda offeruntur. Vnicum enim verum & ſufficiens antidotum contra mortem, eſt Chriſtus vita noſtra. Ille vero in verbo Euangelij nobis ſe offert & communicat, cum omnibus ſuis bonis, & per fidem non tantum accipitur, ſed habitat in cordibus noſtris, ad Epheſ. 3. Eſt autem verbum Euangelij, non tantum in ſimplici ſeu nuda promiſſione, verum etiam in Sacramentis illis, quibus voce & inſtitutione diuina, annexa eſt promiſſio gratiæ. Et in terroribus mortis, maxime opus eſt ad corroborationem fidei, illa applicatione & obſignatione promiſſionis gratiæ, quæ in vſu Sacramentorum; ſingulis fidelibus exhibetur. Ita Baptiſmus ſemel ſuſceptus, conſolationem præbet in ipſa morte. Ideo enim olim quidam ſuper mortuos baptizabantur, prima Corint. 15. Et prima Petri 1. Regenerauit nos in ſpem viuam, in hæreditatem incorruptibilem, conſeruatam nobis in cœlis, qui in virtute Dei, per fidem cuſtodimur ad ſalutem. Paulus ad Epheſ. 6. deſcribit generalem armaturam Dei, qua aduerſus omnes inſidias Diaboli, in quouis die malo ſtare poſſimus, veritatem ſcilicet, iuſtitiam, Euangelium, fidem, ſalutem, verbū Dei, orationem & obſecrationem. Et 1. Theſſal. 5. dicit, illius armaturæ vſum eſſe, vt ſiue vigilemus ſiue dormiamus, cum ipſo viuamus.

Phil. 1. adiungit communes Eccleſiæ preces: Per veſtram orationem, & ſubminiſtrationem ſpiritus Chriſti, proueniet mihi hoc ad ſalutē, vt ſicut ſemper, ita & nunc magnificetur Chriſtus in corpore

meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem. Mihi enim viuere, Chriſtus: & mori, lucrum.

His accedit veteris etiam Eccleſiæ conſuetudo, qui ægros de peccato & ira Dei admonitos, verbo Euangelij conſolabatur, & pro eorum ſalute precabatur. Proponebat etiam & adhibebat illis abſolutionem, voce Euangelij, & communicationem corporis & ſanguinis Chriſti, his enim modis iuxta Scripturæ traditionem, promiſſio gratiæ, remiſſionis peccatorum, ſalutis, & vitæ æternæ, applicatur & obſignatur, per efficaciam filij Dei, ſingulis credentibus, ad fidei contra omnes tentationes ſuſtentationem & corroborationem. Ita Dionyſius Corinthiacus, apud Euſebium lib. 6. ca. 34. dicit, ſe præcepiſſe, vt etiam lapſis in exitu vitæ, ſi peterent, ea adhiberentur remedia & præſidia, quibus bona cum ſpe, ex hac vita migrare poſſent. Nominat autem remiſſionem ſeu abſolutionem, & communionem corporis & ſanguinis Chriſti.

Canon Nicenus inquit: De his qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſeruabitur, vt ſi forte quis recedat ex corpore, neceſſario vitæ ſuæ nō defraudetur viatico. Illud vero explicat Carthaginenſe Concilium 4. inquiens: Si continuo credicur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius Euchariſtia. Arauſicanus Canon dicit, communionem congrue nominatam fuiſſe viaticum, in illis qui de ſeculo recedunt. Vide plures huius generis ſentētias, 26 quæſt. 6. Ignatius Epiſt. ad Epheſ. cœnā Dominicam dulciſſimis verbis appellat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον, hoc eſt, pharmacum immortalitatis, antidotum contra mortem ad vitam in Deo, per Ieſum Chriſtum, medicamentum purgatorium, auertens & depellens mala.

Hæc remedia & ſubſidia in articulo mortis, habent mandatum & promiſſionē Dei, & non eſt dubium, filium Dei illis ſua efficacia adeſſe, vt ſint virtus & potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Et quia per illa media, filius Dei mediator ſe totum cum omnibus ſuis beneficiis, fidei offert & cōmunicat, & quidem applicationem ſingulis credentibus obſignat, habet igitur fides, in vſu illorum ſatis præſidij & fulcimenti, in ipſa hora mortis, habet etiam armaturam ipſius Dei qua poſſit in die malo, in colluctatione contra ſpiritualia nequitiæ, & aduerſus inſidias diaboli reſiſtere, & in omnibus perfectus ſtare, ad Epheſios 6. Atque ita clementiſſimus redemptor noſter, Eccleſiæ ſuæ quouis tempore, maxime vero vbi grauiſſimum ingruit periculum, circa finem vitæ, de ſalutaribus remediis, aduerſus omnia omnium hoſtium tela proſpectum eſſe voluit, & finem vitæ ſatis firmo muniuit præſidio.

Sed aiunt: Quid ſi Chriſtus, melius quam nos expendens extrema animarum noſtrarum, in agone mortis pericula, voluiſſet præter remedia illa hactenus commemorata, peculiare inſtituere Sacramentum: quo eanquam firmiſſimo præſidio, finem vitæ aduerſus Satanæ impetus, tum ſolito grauiores, & aduerſus horrorem mortis, firmiter & efficaciter muniret? Reſpondeo: Si filius Dei, medicus noſter, indicaſſet hoc vtile & neceſſarium eſſe, ſine dubio inſtituiſſet peculiare Sacramētum pro morituris. Quos enim diligit, eos in finem vſq; diligit, Iohannis 13. Ac ſi ex verbo Dei conſtaret, Chriſtum tale Sacramētum, præſcripta certa forma, dato expreſſo mandato, & addita peculiari promiſſione generaliter omnibus fidelibus, vſque ad finem ſeculi, in articulo mortis adminiſtrandum inſtituiſſe: omnino fidei obediētia requireret, illud fideli reuerentia, & deuota gratitudine recipere & vſurpare.

Et Pontificij quidem aſſeuerant, extremam vnctionem eſſe tale Sacramentum. Sed hæc ipſa quæſtio eſt, de qua in hac diſputatione controuertitur: an Chriſtus inſtituerit illam vnctionem, vt eſſet tale Sacramentum.

Vt autem ſimplicius, manifeſtius & certius hæc quæſtio ex verbo Dei determinari & diiudicari poſſit, breuiter repetendum eſt, quomodo Pontificij Sacramentum extremæ ſuæ vnctionis deſcribant. Ita enim planior erit inquiſitio, an tale Sacramentum à Chriſto ſit inſtitutum, & ab Apoſtolis Eccleſiæ traditum.

Primo igitur dicunt, materiam huius vnctionis debere eſſe oleum: non commune ſeu vulgare, ſed nō prius ſic conſecratum: non à quouis ſacerdote, ſed à ſolo Epiſcopo: idq; certo anni die, feria ſcilicet quinta cœnæ Dominicæ, & certis exorciſmis: vt ſcilicet ampullam olei infirmorum ita exorciſet: Exorcizo te immundiſſime ſpiritus, omnisq; incurſio Satanæ, & omne phantaſma, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, vt recedas ab hoc oleo, vt poſſit effici vnctio ſpiritualis, ad corroborandum templum Dei viui, vt in eo poſſit Spiritus ſanctus habitare, per nomen Dei Patris omnipotentis, & Filij eius, &c. Deinde benedicat ipſum oleum his verbis: Emitte quæſumus Domine Spiritum ſanctum, paracletum de cœlis, in hanc pinguedinem oliuæ, quam de viridi ligno producere dignatus es, refectionem mentis & corporis, vt tua ſancta benedictione ſit omni, hoc vnguento cœleſtis medicinæ peruncto, tutamen mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ægritudinem mentis & corporis, &c. Et niſi oleum hoc modo ab Epiſcopo ſit exorcizatum & conſecratum, tunc dicunt, non poſſe materiam eſſe huius Sacramenti. *Materia ex ſententia Pontificia.*

Secundo, illo oleo tradunt linienda & inungenda eſſe illa membra, quæ ſunt organa quinque ſenſuum, vt ſunt oculi, aures, nares, labia, manus, pedes & renes.

Tertio, de forma huius Sacramenti non inter omnes conuenit. Quidam enim tradunt, formam eſſe hæc verba: Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus, quicquid oculorū vitio deliquiſti, In nomine Patris, &c. Et ſic de cæteris ſenſibus. Alij vtuntur hac forma verborum: In nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti, vngo te oleo ſacrato, vt per hāc vnctionem accipias plenam remiſſionem peccatorum. *Forma vnctionis.*

Quarto, effectum huius vnctionis Tridentinum decretum, dicit eſſe gratiam ſpiritus, cuius vnctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergat, ægroti animam alleuiet, & confirmet, &c. Canon 2. dicit illam vnctionem conferre gratiam, & remittere peccata. *Effectus.*

Innocentius de ſacra vnctione dicit, vnctionem illam exteriorem, ſi digne ſuſcipiatur, vel agere, vel augere gratiam Spiritus ſancti: quæ eſt inuiſibilis vnctio. Aureolus ponit 7. fructus huius vnctionis: quorum primus, ſit deletio peccatorum venialiū. 2. diminutio pœnæ peccato mortali debitæ. 3. gratiæ augmentatio, quæ vi huius vnctionis augetur, non tantum deuotione miniſtrantis & ſuſcipiētis, ſed etiā ex virtute operis operati. Aucta vero gratia *Innocentius.* *Fructus vnctionis.*

augetur

augetur & gloria. 4. robur contra dæmonis inſidias. 5. abſtractio diabolicæ poteſtatis, quæ non eſt ita potens, ſumpto iſto ſacramento. 6. ſanatio corporis, ſi expedit. 7. proteſtatio morientis, quod permanſerit in fide Eccleſiæ. Thomas addit octauum effectum, deletionem ſcilicet peccati mortalis, quantum ad culpam.

Qui vngendi ſint.

Quintò, tradunt hanc vnctionem illis eſſe adhibendam, qui tam perículoſe decumbunt, vt in exitu vitæ conſtituti videantur: quia nuncupetur ſacramentum exeuntium. Ita Tridentinum capitulum, hoc eſt, ſicut alij dicunt: Non omnibus infirmis danda eſt illa vnctio, ſed illis tantum, qui exiſtunt in periculo & articulo mortis, de quibus probabiliter dubitatur de morte. Imò Florentinum concilium decernit extremam illam vnctioné non debere dari, niſi infirmo, de cuius morte timetur.

An vnctio à Chriſto ſit inſtituta.

Hæ ſunt præcipuæ Pontificiorum traditiones, de extrema ſua vnctione, in decreto Tridentino repetitæ, de quibus controuerſia eſt. Iam videndum eſt, an talis vnctio à filio Dei inſtituta ſit, vt eſſet tale ſacramentum. Scholaſtici diſputát, quia nullus Euangeliſtarum dicit, Chriſtum inſtituiſſe extremam illam vnctionem: ideo probabilius eſſe, ab Apoſtolis illam eſſe inſtitutam. Et quia Apoſtoli materiam non potuerunt ſanctificare, ideo non debere ſimplex elementú eſſe, ſed oleum exorcizatum & conſecratum. Et Eccius quidem cenſet, non eſſe abſurdum, Iacobum Apoſtolum, authoritate Chriſti, & iuſſu Spiritus ſancti, inſtituiſſe illud ſacramentum. Sed ipſi ſcholaſtici agnoſcunt & fatentur, eius eſſe ſacramenta inſtituere, qui poteſt ſacramentis dare efficaciam. Accedit, quod Epiſtola Iacobi non eſt tantæ autoritatis, vt poſſit Eccleſiæ, ſine aliis ſcripturæ Canonicæ teſtimoniis, nouum ſacraméntum inſtituere. Notum enim eſt, quod Hieronymus annotauit, veteres iudicaſſe, Epiſtolam illam non eſſe à Iacobo Apoſtolo ſcriptam, ſed ab aliquo alio ſub ipſius nomine editam. Euſebius etiam de illa dicit: Sciendum, ὅτι νοθεύεται. Ideo alij dixerunt, extremam illam vnctionem à Iacobo tantum eſſe Eccleſiæ promulgatam, inſtitutam verò eſſe ab ipſo Chriſto. Eorum verò qui ita ſentiunt, quidam dicunt, in ſcriptura non extare, vbi, quando, & quomodo Chriſtus extremam illam vnctionem inſtituerit, ſed eſſe vnam ex tacitis traditionibus. Tridentinæ verò Synodo, neutra illarum opinionum probatur. Veteres enim affirmant, vnam & eandem eſſe vnctionem, apud Marcum & apud Iacobum. Dicit igitur Tridentinum Capitulum, vnctionem infirmorum, tanquam vere & proprie ſacramentum noui Teſtamenti, à Chriſto Domino noſtro apud Marcum eſſe inſinuatam. Habemus igitur ſedem huius diſputationis in ſcriptura: nec difficile iam erit ſtatuere: an extrema illa vnctio, ſicut à Pontificiis deſcribitur & vſurpatur, ſit à Chriſto, tanquam ſacramentum noui Teſtamenti, inſtitutum. Ad inſtitutionem enim ſacramenti, requiritur vt verbo Dei, per modum mandati & promiſſionis, præſcripta ſit materia, forma, actio & efficacia ſacramenti, idq; ita, vt non ſit aliquid vel perſonale, vel temporale, ſed vt mandatum idem faciendi, & promiſſio efficaciæ, pertineat ad vniuerſam Eccleſiam noui Teſtamenti omnium temporum, vſq; ad conſummationem ſeculi, donec Chriſtus ad iudicium veniat, talis enim eſt ratio baptiſmi & cœnæ Dominicæ. Ita circumciſio habet quidem mandatum & promiſſionem diuinam, ſed ad nos illa non pertinent. Apoſtoli habuerunt mandatum, de imponendis ſuper ægrotos manibus, & promiſſionem reſtituendæ ſanitatis. Chriſtus lutum impoſuit ſuper oculos cæcorum. Paulus incubuit ſuper mortuum. Sudaria eius impoſita fuerunt ægrotis, &c. ſed illa ſunt perſonalia & temporalia: nec ſine peculiari verbo ad nos pertinente, ſunt in exemplum, & ad imitationem trahenda.

Probatio vnctionis ex loco Marc. 6.

Locus igitur, in quo fundatum debet eſſe ſacramentum extremæ vnctionis, extat Mar. 6. & ſic habet: Apoſtoli exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant. Ad hunc locum ordine accommodabimus deſcriptionem Pontificiæ vnctionis, ita enim id, quod quærimus, manifeſtum euadet. Nam valde magnum quiddam eſt, aliquid pro ſacramento noui Teſtamenti proponere & habere, præſertim in ſummo diſcrimine imminentis iam mortis, ita vt tunc à verbo, & à reliquis ſacramentis diſcedatur, & vltimū præſidium in exitu vitæ conſtituatur in extrema vnctione. Primò igitur videbimus, an Apoſtoli vnctionem illam contulerint morituris, in hunc finem & vſum, vt hoc tanquam firmiſſimo præſidio, finis vitæ contra peccata, diabolum & mortem munitus eſſet. Sed qualis fuerit illa vnctio Apoſtolorum, de qua Marcus ſcribit, certo conſtat ex deſcriptionibus Euangeliſtarum. Matthæus inquit: Dedit ipſis poteſtatem ſanandi omnem morbum & infirmitatem. Lucas dicit: Dedit ipſis virtutem & poteſtatem languores curare. Ipſe etiam Marcus c. 3. inquit: Dedit ipſis poteſtatem curandi infirmitates, & eiiciendi dæmonia. Et Marc. 6. nihil aliud deſcribitur, quam quomodo Apoſtoli, in prima legatione illud perfecerint, ſanaſſe ſcilicet infirmos, adhibito externo ſymbolo vnctionis olei. Marcus igitur in illo loco non dicit, Apoſtolos eos, qui in agone mortis erant, vnxiſſe, hac opinione, vt in illa vnctioné haberent vltimum & firmiſſimum præſidium contra peccata, diabolum & mortem: multo minus præſcribit, quod talis inunctio olei, in vniuerſa Eccleſia noui Teſtamenti, omnibus temporibus vſque ad conſummationem ſeculi, fieri & ſeruari debeat, ſed deſcribit donum ſanationis, quod ſicut alia etiam miraculorum dona, temporale fuiſſe, & poſt propagatum per totum orbem Euangelium, deſiiſſe manifeſtum eſſe.

Secundò. Nec de illo ipſo dono ſanationis Marcus dicit, Chriſtum Apoſtolis mandato ſuo præſcripſiſſe materiam olei, in omnibus ſanationibus infirmorum, neceſſario adhibendam: ſed hoc tantum dicit, Chriſtum dediſſe ipſis virtutem & poteſtatem ſanandi ægros: ipſos verò adhibuiſſe externum ſymbolum vnctionis olei. Teſtatur autem hiſtoria Apoſtolica, ipſos non eadem ſemper externa ſymbola in curationibus adhibuiſſe: aliquando enim ſolo verbo, aliquando impoſitione manuum, aliquando contactu, vmbra, ſudariis, ſemicinctiis, ad ſanandos infirmos vſi leguntur. Nec arbitror Marci ſententiam eſſe, Apoſtolos in prima illa legatione, neminem ſanaſſe, niſi quem oleo vnxiſſent, dicit enim: Multos infirmos oleo vngebant. Ac vt maxime in prima legatione, externum illud ſymbolum doni ſanationis, fuerit generale: certe poſt reſurrectionem, Chriſtus Marci 16. non dicit: Infirmos oleo vngent, & ſanabuntur, ſed, ſuper infirmos manus imponent, & melius habebũt. Non igitur generale & neceſſarium ſymbolum

Vnctio olei tempore Apoſtolorum.

lum ſanationis fuit tempore Apoſtolorum, vnctio olei. Sed Marcus cap. 6. in prima emiſſione Apoſtolorum, cum in ſolam Iudæam emittebantur, in qua legatione multa fuerunt temporalia & perſonalia, ponit narrationem facti, de ſolis duodecim Apoſtolis: quo ſcilicet externo ſymbolo, donũ ſanationis adminiſtrarint. Sed cap. 16. cùm iubentur ire in vniuerſum mundum, & prædicare Euangeliũ omni creaturæ, Chriſtus non tantùm de Apoſtolis, ſed & de ijs qui crediderint, loquitur, cùm inquit: Super infirmos manus imponent, &c. Quare igitur nõ potius ex impoſitione manuum, quæ habet verbum Chriſti, pertinens non tantùm ad Apoſtolos, ſed etiam ad credentes, facimus generale Sacramẽtum pro infirmis? Reſponſio in promptu eſt. Quia loquitur de ſignis, hoc eſt, de donis miraculorum, quæ temporalia fuerunt. Et tamen ne tunc quidẽ, cum maximè vigebat donum miraculorum, Apoſtoli generaliter, ſemper & neceſſariò impoſitionẽ manuum adhibuerunt in dono ſanationis. Multò magis igitur hæc reſponſio valebit in vnctione olei, quæ in prima & particulari legatione Apoſtolorũ, non tam expreſsè à Chriſto mandata, quàm ab Apoſtolis facta legitur.

Tertiò. Nihil dicit Euangeliſta vel de mandato Chriſti, vel de facto Apoſtolorum, quòd oleum illius vnctionis debeat prius eſſe conceptis verbis exorcizatum & conſecratum.

Quartò. Apoſtoli non leguntur eos vnxiſſe, de quibus probabiliter præſumebant, quod mox eſſent morituri: ſed vnctione ſua ſanabant ægrotos, ne tunc illa infirmitate morerentur.

Quintò. De adhibita illa forma verborũ, quam Pontificij præſcribunt, nulla vel litera vel ſyllaba, in Euangelica hiſtoria legitur.

Sextò. Nec quicquam vel de Chriſti mandato, vel de Apoſtolorum facto legitur, quòd organa quinque ſenſuum inunxerint.

Septimò. Finem & effectũ illius vnctionis, Marcus non dicit fuiſſe, ut per eam peccata delerentur, inſidiæ diaboli in morituris reprimerentur, &c. ſed vt hoc externo ſymbolo, donũ corporalis ſanationis adminiſtrarent. Manifeſtiſsimum igitur eſt ex ſola antitheſi, Chriſtum Marc. 6. nec inſtituiſſe, nec inſinuaſſe (ſicut Tridentinũ capitulum loquitur) talem vnctionẽ, ut eſſet tale Sacramentum, pro illis qui in exitu vitæ conſtituti ſunt: ſicut Pontificiorũ deſcriptio & praxis habet. Et quia ipſum decretum Tridentinũ, refert ſe ad 6. caput Marci, oſtenſum iam eſt, Pontificiam vnctionem, in illo loco nec inſtitutionem, nec mandatum, nec promiſsionẽ, nec exemplũ habere, vt poſsit eſſe noui Teſtamenti Sacramentum, ſicut ipſorum deſcriptio habet. Sed cũ obſcurior ſit deſcriptio apud Marcũ (factum enim Apoſtolorũ tantùm narrat, mandatũ verò Chriſti ex quo illud fecerunt, non recitat) dicunt pleniorẽ eius explicationẽ ſumendam eſſe ex Iacobo: quem non dubium eſt, vt Apoſtolum, & quidem fratrem Domini, optimè ſciuiſſe, quid Chriſtus de vnctione inſtituerit, quid, quomodo, & in quem finem Apoſtoli fecerint. Audiamus igitur, an Iacobus affirmet, Chriſtum inſtituiſſe talem vnctionem, vt eſſet tale vniuerſale Sacramentum pro morituris, ſicut pontificiorum deſcriptio habet. Et conati quidem hoc ſunt Pontificij oſtendere inde, quod verbũ alleuare, quo vetus interpres vſus fuerat, à Monachis mutatum fuit in alleuiare: quod poſtea capoſuerũt de terriculamentis diaboli & mortis, in extremo

An ex Iacobo probari poſſit vnctio olei.

actu vitæ. Item, quia Iacobus dicit: Vt ſaluemini, ſicut interpres reddidit: Ergo nõ de corporali ſanatione, ſed de ſaluatione in hora mortis, cõtendunt Iacobum ſuam vnctionem intellexiſſe. Sed veteres interpretes dicunt, & quidẽ etiam Tridentinũ decretum illud concedit, Iacobum non de alia, ſed de illa eadẽ vnctione loqui, quæ Marc. 6. deſcripta eſt. Illam autem pertinere ad donum ſanationis, Euangeliſtæ manifeſtè oſtendunt. Et Grammatica oſtẽdit, falſam eſſe Pontificiorũ interpretationem. Iacobus enim vtitur duobus verbis, quæ extra cõtrouerſiam, ad corporalem ſanitatem referuntur. Primum eſt, ἐγείρειν: quod Chriſtus vſurpat, quãdo decumbẽtes, & lecto affixi ita reſtituuntur, vt ſurgere & incedere poſsint, Matth. 9. Marc. 1. & 9. Ioh. 5. Hoc vetus interpres dixit alleuare: vnde poſtea fecerunt alleuiare. Alterum verbũ eſt, ἰᾶσθαι quod de ſanationibus frequentiſsimè vſurpatur: & quidem donum ſanationis, quod fuit in primitiua Eccleſia, hoc ipſo vocabulo deſcribitur, 1. Cor. 12. Vnde etiam intelligi poteſt, quòd tertiũ verbum σώζειν, intelligendũ ſit, ſicut ſæpius vſurpatur, de corporalibus ſanationibus, Matt. 9. Marc. 5. & 6. Luc. 8. Loquitur itaq; Iacobus, ſicut & Marcus, de dono ſanationis, quod etiam 1. Corinth. 12. deſcribitur, & quidem eodem vocabulo, quo Iacobus vtitur.

Nec Iacobo vt Apoſtolo licuit, vnctionem illam ad aliam vnctionẽ, ad aliũ finem, vſum & effectum transferre, quàm à Chriſto, Marc. 6. inſinuata, & ab Apoſtolis vſurpata fuerat. Sed inquis: Iacobus ibi nõ præſcribit aliquid Apoſtolis, qui donũ ſanationis habebãt, ſed alijs Eccleſiæ presbyteris. Et quidẽ expreſsè ibi mentionẽ fecit remiſsionis peccatorũ. Reſpondeo: Chriſtus loquens Marc. 16. de ſignis ſeu miraculis, conſecuturis prædicationem Euangelij, dona illa non tantùm ad Apoſtolos refert, ſed ad alios etiã credentes. Tunc igitur quando adhuc donum ſanationis in Eccleſia non tantùm penes Apoſtolos, ſed & penes alios presbyteros erat: Iacobus illis præſcripſit, quomodo dono illo pie, ſalutariter, & ad ædificationẽ vti deberent tàm adminiſtrãtes, quàm recipientes, quãdiu manſurũ eſſet in Eccleſia illud donũ. Non igitur inde extruendũ eſt præceptũ vniuerſale & perpetuũ, de adhibẽda vnctione, etiam poſtquã donũ ſanationis, cuius ſymbolũ fuit vnctio, deſijt, ſicut inde hoc intelligi poteſt. 1. Cor. 14. Quidã donis linguarum & Prophetiæ abutebãtur. Paulus igitur præſcribit modum & formã, quomodo donis illis, quãdiu erant in primitiua Eccleſia, ſalutariter & ad ædificationem vti deberent. Atqui deſierunt iam illa. Ita cùm in primitiua Eccleſia, dono ſanationis, quod tunc extabat, multi vel abuterentur, vel non rectè vterentur: Iacobus præſcribit modum & formam, quomodò piè, ſalutariter, & ad ædificationem, dono illud vtendum ſit, ne ſcilicet vſurpetur, tanquam chirurgicum aut medicum aliquod artificium, ſed vt mentem ſubleuet ad conſiderationem peccati & miſeriæ noſtræ, hoc eſt, ad pœnitentiam, & ad agnitionem beneficiorum ſpiritualium Filij Dei. Hic enim vſus fuit omnium miraculorum. Docet igitur Iacobus, infirmum quando vnctione ſanandus erat, commonefaciendum eſſe de cauſa morbi, vt agnoſceret peccata. De fide etiam vult doceri, vt per remiſsionem peccatorum, cauſa morbi, hoc eſt, peccatum tolleretur. Adiungi etiam vult communes preces, vt q; infirmus etiam ex fide ſimul oret: neque enim incredulo aut maledicenti, aliis

Obiectio.

Summa ſententiæ Iacobi.

aliis pro ſe orantibus peccata dimittũtur. Hoc modo ſignificat donum ſanationis, in quo externum ſymbolum vnctionis adhibebatur, ſaluari e vſurpari poſſe. Remiſſionem verò peccatorum, non externo ſymbolo vnctionis, ſed diſerte orationi fidei tribuit: id quod etiã Lyranus intellexit. Et mox exemplo Eliæ oſtẽdit, per orationes iuſtorũ ſolita miracula fieri, quale tunc etiã erat donum ſanationis.

Hæc eſt ſumma ſententiæ Iacobi. Et ſi hodie adhuc in Eccleſia extaret donum ſanationis, doctrina hæc & regula Iacobi, eſſet vtilis, & omnino ſeruata neceſſaria. Sed quia donum illud iam in Eccleſia ceſſaſſe, manifeſtum & notorium eſt, quæſtio eſt, an externũ eius ſymbolum, cui res ipſa, reſtitutio ſcilicet ſanitatis per miraculum, non amplius ſubeſt, in Eccleſiæ vſu retinendum & vſurpandum ſit: & quidem ita, vt ad aliud genus actionis, ad alium finem, vſum & effectum transferatur: ſcilicet vt per iſtã vnctionem, morituri cõſequantur remiſſionem peccatorum, cuſtodiãtur ab inſidiis Satanæ, & à terroribus mortis, vt in Domino moriãtur. Iacobus certe non dicit, vnctionem illã vel inſtitutam eſſe pro morituris, vel vſurpãdam eſſe in articulo mortis: vt finis vitæ, peculiari aliquo præſidio munitus ſit: & quas præterea cauſas & effectus, vnctioni ſuæ Pontificij tribuũt. Sed dicit eam adhiberi, ad reſtituendam per donum ſanationis, incolumitatem. Quo igitur mãdato, qua promiſſione, vnctio illa, cui iam non amplius annexum eſt donum ſanationis, trãſfertur ad alium finem, ad alium vſum & effectum? Mandatum enim & promiſſio, quam vnctio illa habuit, pertinet & iuxta Marcum, & iuxta Iacobum, ad donum ſanationis. Et idem eſt, ac ſi iam vellem vnctionem ſacerdotum ac regalem, quæ in V. Teſtamento mandatum & promiſſionem habuit, morituris applicare. Pontificiorum igitur extrema vnctio, quia poſtquam donum ſanationis ceſſauit, ad alium iam vſum transfertur: nec mandatum, nec promiſſionem diuinam, imò nec exemplum habet, vel in Marco, vel Iacobo. Nec ipſa, vel materia, vel forma, vel actio Pontificiæ vnctionis, vel Marci, vel Iacobi deſcriptiones, autores habet. De oleo enim per exorciſmos excantato, & conceptis verbis conſecrato, nihil habet Iacobus: nihil habet de inungendis organis ſenſuum exteriorum. Formam etiam illam verborum Iacobus non præſcribit, qua Pontificia vnctio vtitur. Iacobus vnctionem adhibet, vt infirmus per donum ſanationis, reſtituatur bonæ valetudini. Pontificij verò eum, de quo aliqua ſpes vitæ eſt, prohibẽt inungere: ſed cum præſumitur iam eſſe in exitu vitæ, & mox moriturus, tunc inungitur, non vt conualeſcat, niſi per accidens, ſed vt bene moriatur. Extrema igitur Pontificiorum vnctio, non eſt illa, de qua Marcus loquitur: nec eſt illa quam Iacobus deſcribit, ſiue materiam, ſiue formam, ſiue actionem, ſiue vſum, finem & effectum ſpectes. Nec fidei oratio, de qua Iacobus loquitur, eſt in Pontificiorum vnctione. Petũt enim per iſtam vnctionem dari plenam remiſſionem peccatorum, cum nulla talis extet diuina promiſſio. Et quia fides non eſt ſine promiſſione: ergo non poteſt eſſe oratio fidei. Adhibent etiam inuocationem mortuorum: quæ quia mandato & promiſſione Dei caret, non poteſt eſſe fidei oratio. Recte itaq; dicitur extremam illam vnctionem humanum figmentum eſſe, nec mandatum Dei, nec promiſſionem gratiæ habens. Quæ enim ad donum ſanationis pertinent, nõ ſunt ſine peculiari verbo, ad

Pontificiorũ vnctio nec ex Marco, nec ex Iacobo probari poteſt.

Vnctio humanum figmentum.

alios vſus transferenda. Et falſum eſt, quod Andradius dicit, in ægrotis fidem & orationẽ nihil valere, ſine vnctione olei. Nam illud ne tunc quidem, cum donũ ſanationis adhuc eſſet in Eccleſia, verũ fuit. Multos enim Apoſtoli oratione ſanaſſe leguntur, ſine vnctione olei. Et Iaco. vnctioni olei, etiam tũc quando vt externũ doni ſanationis ſymbolum adhibebatur, non vult tribui vel ſanitatẽ, vel remiſſionem peccatorũ: ſed fidei & orationi illa tribuit.

Et iam in promptu erit reſpõſio, ad argumentum illud, quod aliquam ſpeciem habet, Ceremonia vnctionis infirmorum habet verbũ Dei, & promiſſionem gratiæ, Mar. 6. Iac. 5. Ergo ex loco definitionis, eſt vere & proprie ſacramẽtum N. Teſtamenti. Reſpõdeo: Quatenus vnctio eſt externum ſymbolum doni ſanationis, eatenus habet verbum Dei, & promiſſionem. Non autem habemus mandatum verbi Dei, vt poſt ceſſationem doni ſanationum, externum ſymbolum vnctionis in Eccleſia vel ocioſe retineatur & vſurpetur, vel in alium finem & vſum transferatur. Nec habemus promiſſionẽ de effectu gratiæ, ſi vnctio illa in aliam actionem, & in alium vſum transformetur: ſicut oſtẽdimus apud Pontificios fieri. Non igitur vere & proprie eſt ſacramentum N. Teſtamenti, extrema Põtificiorum vnctio. Ceſſante enim re ipſa, hoc eſt, dono ſanationis, merito etiam externum eius ſymbolum ceſſat: vnctio ſcilicet olei. Interim tamen in morbis Chriſtianorum, ea quæ verbi ſunt, manent agnitio peccatorũ, fides, oratio, & remiſſio peccatorum: quę nullo Dei mandato, nunc poſtquam donum ſanationis ceſſauit, ad vnctionẽ alligata ſunt: imo ne ipſum quidem donũ ſanationis, tũc etiam temporis, ad vnctionem alligatum fuit: ſicut teſtantur omnia exempla ſanationum, in actis Apoſtolicis, in quorũ nullo legitur vnctio olei adhibita. Quod verò obiicitur miniſteriũ Apoſtolorum, nõ fuiſſe vel medicinale vel corporale, ſed ſpirituale: ideo vnctionem illã non pertinuiſſe tantum ad donum ſanationis. Reſpondeo: ideo verò adhibita fuerunt externa ſeu corporalia miracula, vt illis doctrina de ſpiritualibus beneficiis Chriſti confirmaretur, vtq; eſſent ἀναγωγὴ ad agnoſcenda, deſideranda, quærenda & amplectenda ſpiritualia & æterna bona, quæ in Euangelio offeruntur. Interea verò multis exhibita fuerunt externa miracula, qui ſpiritualia beneficia Chriſti non acceperunt: ſicut econtra multi, in quorum corporibus nullum ſignum exhibitum fuit, gratiã Dei fide in verbo Euangelij acceperunt. Neq; enim externa miracula fuerunt organon illud, per quod offeruntur & applicantur ſpiritualia bona: ſed tantum viam præpararunt Euangelio, quod eſt miniſterium ſpiritus, in quo fides quærit & accipit gratiam, remiſſionem, &c.

Adhiboerũt ergo Apoſtoli, in dono ſanationis, externum ſymbolum, vnctionem olei: non quod vel ipſum oleũ, vel actio vnctionis, aliquam haberet vel adferret vim & efficaciam ad ſanationẽ, erat enim miraculoſa, multo minus ad remiſſionẽ peccatorum, quam Iacobus orationi fidei tribuit. Sed quia vſitatum & notum tũc erat ex V. Teſtamento, oleum habere ſignificationem donorum ſupernorum, & cœleſtium: adhibuerunt igitur in dono ſanationum, vnctionẽ olei: vt ipſum externũ ſymbolũ homines moneret, ſanationes illas non conferri, vel humana vel magica aliqua ratione, ſed eſſe dona cœleſtia, ex diuina virtute & operatione. Secundò, quia oleum in ſcriptura ſignificat ſpiritualia bene-

In quẽ finem Apoſtoli vnctionem olei adhibuerunt

ficia

ficia Dei: adhibuerunt igitur in dono ſanationis, vnctionem olei, vt externo illo ſymbolo monerēt, non debere ſanatos in corporalibus illis beneficiis ſubſiſtere, ſed mentem ſubleuare ad agnoſcenda, quærenda & accipienda ſpiritualia beneficia mediatoris Chriſti, ad quæ per corporalia illa miracula inuitabantur, & manu ducebantur. Tertio, oleū in illis regionibus fuit præſtantiſſimum, & in quotidiano vſu: non tantum ad cibum & hilaritatem, 4. Reg. 4. & Pſalm. 103. verum etiam ad curationes, Iſai. 1. Ezech. 16. Lucæ 10. Sicut igitur Iſaias ſumpſit ficus ad curandam peſtem Ezechiæ: ita Apoſtoli, ne viderentur magicam exercere, oleum adhibuerunt ad ſanationes, quæ tamen longe excedebant naturalem vim & efficaciam olei: erant enim miracula. Atq; ita poſtquam deſiit donum illud ſanationum, poſſet locus Iacobi pie & vtiliter accommodari ad vſum medicamentorum in morbis Chriſtianorū: vt ſcilicet prius admonerentur de cauſa morbi, hoc eſt, vt peccata diſcerent agnoſcere, fide Deo reconciliari, & oratione Deo valetudinem commendare. Deinde pie poſſent medicamentis vti, inuocato nomine Domini, adiunctis etiam precibus communibus. Hæc vtiliter conſiderari poſſunt, de cauſis adhibitæ vnctionis olei, in miraculoſis Apoſtolorum ſanationibus.

Non igitur, quia Marcus & Iacobus dicūt, Apoſtolos vnxiſſe infirmos oleo, ideo extrema Pontificiorum vnctio, ibi vel inſtituta vel promulgata eſt. Nam nec materia nec forma, nec actio Pontificiæ vnctionis ex Apoſtolica vnctione probari poteſt. Vſus vero, finis & effectus, quem Pontificij extremæ ſuæ vnctioni tribuunt, plane diuerſus & alius eſt ab Apoſtolica vnctione, ſicut ipſa antitheſis oſtendit.

Accedit, quod in vera & puriori antiquitate, de hoc Sacramento exeuntium nihil legitur. Extant apud veteres deſcriptiones viſitationis ęgrotorum: extant hiſtoriæ, quomodo multi pij in Domino feliciter obdormierint: extant Canones antiqui, quibus præſidiis muniendi, & quo viatico inſtruendi ſint exeuntes de hoc ſeculo, ἵνα εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται, ſicut inquit Dionyſius Corinthiacus: vt bona cum ſpe feliciter hinc migrent. Et recenſentur *Vnctio ignota veteri Eccleſia.* cōſolatio verbi, fides, oratio, abſolutio, communio corporis & ſanguinis Domini. Nulla vero mentio fit peculiare Sacramentum vnctionis eſſe in Eccleſia, pro iis qui in exitu vitæ conſtituti, per mortem hinc migrare debent: & illā vnctionem eſſe firmiſſimum præſidium in articulo & diſcrimine mortis, contra peccata, contra infirmitatem carnis, contra horrorem mortis, contra inſidias & potentiam diaboli, vt vnctione illa muniti, per mortem trāſire poſſimus ad vitā: hoc inquam in tota hiſtoria veræ & purioris antiquitatis oſtendi nō poteſt. De Romanis enim Pontificibus iam nō loquimur.

Sed obiiciunt: Certe Hieronymus in 6. capit. Marci, huic vnctioni teſtimonium præbet. Quis vero eſt ille Hieronymus? Ipſi enim ſciunt, Commentaria in Marcum non eſſe à Stridonenſi illo, ſed longe poſt ipſius ætatem conſcripta.

Obiectio Pontificiorum. Ita iactitant etiā: Nonne Auguſtinus diſerte vnctionem numerat, inter neceſſarias conſolationes decedentium à ſeculo? Vbi vero hoc facit? in lib. 2. inquiunt, de viſitatione infirmorū: item, de rectitudine catholicæ conuerſationis. Atqui ipſi non ignorant, hos libros non eſſe Auguſtini, ſed poſt ipſius tempora, ab aliis conſcriptos, qui poſteà falſo Auguſtino inſcribi cœperunt. Et vel hinc Lector æſtimare poteſt, qualis ſit cauſa extremæ iſtius vnctionis, ad cuius comprobationem, ex ſuppoſititiis ſcriptis emendicanda ſunt ſuffragia. Et tamen illo tempore, quando libri iſti ſcripti ſunt, vnctio infirmorum nondum habuit tales appendices, quæ iam ſunt ſubſtantia & quaſi anima Pontificiæ vnctionis.

Non iubentur inungi organa quinq; ſenſuum, nō traduntur per illam vnctionem dimitti peccata, non docetur vnctionem illam eſſe firmiſſimum præſidium morientiū, contra mortem & diabolū: nondum vſitata tunc fuit in vnctione inuocatio Angelorum, Patriarcharum, Prophetarū, Apoſtolorum, martyrum, virginum, viduarum, &c. quæ nunc præcipua pars actionis eſt in extrema vnctione. Sed deducebantur tunc adhuc infirmi, ad mediatorem Chriſtum. *Verba Auguſtini.* Et li. 2. c. 2. extant hæc dulciſſima verba: Tutius & iucundius loquor ad meum Ieſum, quam ad aliquem ſanctorū ſpirituū Dei: plus debet mihi Chriſtus quam alicui cœleſtium ſpirituum. Quod ego ſum, fieri dignatus eſt Deus: non factus eſt, quod eſt Angelus. Ad curiā Dei ſui, Dei tui, præceſſit Deus tuus, homo tuus: tunica tua polymita indutus: illa aſſiduus interpellat pro nobis. Quem igitur habes interceſſorem, habes mediatorem: conſtitue tibi propitiū adiutorem: Et ſi Deus pro te, quis contra te? Et lib. 1. ca. 6. deſcribitur hæc morituri oratio: Deus meus, miſericordia mea, refugium meum, te deſidero, ad te confugio, ad te venire feſtino: ne deſpicias me, ſub tremēdo diſcrimine poſitū: adeſto mihi propitius in his meis magnis neceſſitatibus, non poſſum me redimere meis operationibus, ſed tu redime me, & miſerere mei: diffido de meis meritis, ſed cōfido de miſerationibus tuis: & plus confido de tuis miſerationibus, quam diffidā de malis actibus meis. Tu es ſpes mea, Deus meus: tibi ſoli peccaui, mea culpa. Qui fui tibi charus ad redimendum, non ſum vilis ad perdendum. Et nunc ad te venio, qui nulli dees: cupio diſſolui & eſſe tecum. In manus tuas commendo ſpiritum meum Domine: reſpice me, Domine Deus veritatis, vt in pace dormiam, ac requieſcam. Hæc aſcripſi, vt Lector conſideret, quam recens ſit drama Pontificiorum in extrema vnctione.

Sed Theophylactum etiam proferunt, qui ex veteribus Gręcis, interpretationes ſuas ſumpſit. Quid vero ille? Num dicit, in Græca Eccleſia vnctionem *An Theophilactus Vnctionis patrocinetur.* fuiſſe peculiare Sacramentum exeuntium, vt cōſtitutis in exitu vitę, ſi oleo vngerētur in organis quinque ſenſuū haberent firmiſſimum præſidiū contra peccata, contra mortē & diabolum, Nihil certe horum dicit. Sed explicans 6. cap. Marci, dicit Apoſtolos oleo vnxiſſe illos, quos per donū ſanationis curabant. Et addit, idem etiā Iacobum in ſua Epiſtola dicere. Mox vero ſubiungit, propter quam ſignificationem oleū adhibitū fuerit, pro externo ſymbolo doni ſanationis: quia ſcilicet ſignificet miſericordiā Dei, & gratiā ſpiritus, per quam à labore liberamur, lucē & hilaritatem ſpiritualē accipimus.

Ita Oecumenius, explicans locum Iaco. 5. nihil aliud dicit, quam hoc etiam Apoſtolos feciſſe, quando Dominus adhuc inter homines verſabatur, dum vngerent oleo ægrotantes & ſanarent.

Non ergo fuit Sacramentum exeuntium in Gręca Eccleſia, Sed Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio, *Chryſoſtom.* locum Iacobi, ad illud extremæ vnctionis Sacramentum pertinere interpretatur: inquit Lindanus. Quomodo vero? Num dicit, ſuo tempore in Eccleſia

cleſia fuiſſe peculiare ſacramentum vnctionis, pro morituris, illa materia, forma & actione; ad illum finem, vſum & effectum adminiſtratum, ſicut Pontificiæ vnctionis deſcriptio habet: vt diſcedentibus ex hac vita, ſit munimentum & præſidium contra peccata, mortem & Diabolum? Nihil certe horum dicit Chryſoſtomus: ſed recenſens prærogatiuas Chriſtiani ſacerdotis, enumerat prædicationem Euangelij, adminiſtrationem baptiſmi, & cœnæ Dominicæ, & poteſtatem remittendi peccata; per abſolutionem. Addit verò etiam in morbis ſacerdotes plus prodeſſe, quam naturales parentes. Et illud per diſtributionem explicat. Primò, ſæpe laborantem iam & morti vicinam animam, saluti reſtituerunt. Secundò, τοῖς δὲ κουφοτέραν τὴν κόλασιν ἐργαζόμενοι: hoc eſt, efficientes, vt flagellum morbi mitigaretur. Tertiò, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀφέντες ἐμπεσεῖν: hoc eſt, quoſdam à principio præſeruarunt, ne in morborum flagella, quæ ſunt peccatorum pœnæ, inciderent. Ita enim reddendus eſt locus ille Chryſoſtomi, vbi interpres prorſus peregrinam reddit ſententiam.

Quomodo verò ſacerdotes hoc in morbis efficiunt? Reſpondet Chryſoſtomus: Quia non tantum quando nos regenerant, ſed & poſtea poteſtatem habent remittendi peccata: quæ verò, & qualis ſit illa poteſtas, in præcedentibus explicat: quæ ſcilicet Ioan. 20. deſcripta eſt. Addit etiam ſacerdotes hoc, quod de morbis dicit, efficere docendo, monendo, καὶ τῇ δι' εὐχῶν βοηθείᾳ, auxilio orationum. Et poſt illa omnia ſubiicit locum Iaco. c. 5. Non autem diſerte dicit, ſolitam tunc adhiberi externam vnctionem: ſed doctrinæ, admonitionis, orationum, & abſolutionis expreſſe meminit. Et etiamſi expreſſe diceret, adhibitam externam vnctionem: nihil tamen locus ille patrocinaretur Pontificiorum extremæ vnctioni. Non enim de morientibus diſputat, quo præſidio muniendi ſint, vt in Domino obdormire poſſint, ſed expreſſe agit de præſeruatione, mitigatione, & liberatione à morbis corporalibus: ſicut ex Græco textu manifeſtum eſt. Nec materia igitur, nec forma, nec actio, nec finis, nec vſus, nec effectus extremæ vnctionis Pontificiorum, ex illo loco Chryſoſt. probari poteſt. Non enim ſatis eſt ad probationem Pontificiæ vnctionis, oſtendiſſe, quod veteres mentionem faciant vnctionis, quæ in Marco & Iacobo deſcribitur: ſed hoc monſtrandum eſt, veterem Eccleſiam vnctionem agnouiſſe & vſurpaſſe, pro peculiari ſacramento illorum, qui in exitu vitæ conſtituti erant, tali materia, forma, actione, tali opinione, in eum finem & vſum, ſicut Pontificij de ſua extrema vnctione tradunt. Hoc verò ex nullis fide dignis veteris antiquitatis ſcriptis, docere poſſunt.

Hoc verò oſtendi poteſt, non diu poſt Apoſtolorum tempora, Apoſtolicam infirmorum vnctionem, extra donum ſanationis in alium vſum transformatam & deprauatam fuiſſe ab hæreticis. Irenæus enim lib. 1. c. 18. dicit, ex Valentinianis quoſdam morientes ſuos ad finem defunctionis inungere, mittentes capitibus eorum oleum & aquam, cum inuocationibus: idque ex opinione, quod illa vnctione redimantur. Notabilis eſt hiſtoria, quod actio Apoſtolicæ vnctionis, extra donum ſanationis, ad morientes transferri cœpit ab hæreticis, ex opinione quod morientes in fine defunctionis, per illam vnctionem redimerentur. Illud vero Irenæi tempore, inter hæreſes computatum fuit. Conſide- Irenæus.

ret autem Lector, quantum illa Irenæi deſcriptio abſit ab extrema Pontificiorum vnctione. Dionyſius cap. 7. ſuæ hierarchiæ, ſuper mortuum iam ſepeliendum, fundit oleum: id quod ſimpliciter ex Ethnicorum conſuetudine ſumptum fuit, ſicut Virgilius inquit:

Corpusq́; lauant frigentis, & vngunt.

Et notus eſt Ennij verſiculus:

Tarquinii corpus bona fœmina lauit & vnxit.

Apuleius illud vocat vltimum lauacrum, de aſino aureo, lib. 9. Hæc hiſtorica ideo obſeruanda ſunt, vt conſideretur mature irrepſiſſe in Eccleſiam ſuperſtitiones, circa vnctiones morientium & mortuorum. Sed Irenæi tempore, tales vnctiones inter hæreſes reiectæ fuerunt. Dionyſij verò mortuorum vnctionem, ex reliquiis ethnicæ ſuperſtitionis ſeruatam Eccleſia non recepit.

Vtilis eſt & hæc obſeruatio quomodo tandē deuentum ſit ad extremam Pōtificiorum vnctionem, pro exeuntibus. Quamdiu in Eccleſia extitit donum ſanationis, manſit etiam vſus vnctionis, ſimplici oleo. Poſtea oleo ſanctificato; quidam miraculoſas ediderunt ſanationes: vt de diſcipulis Antonij. Ruffinus in Eccleſiaſtica hiſtoria, lib. 11. c. 4. Ruffinus. ſcribit: Cum illis oblatus fuiſſet homo, iam pridem membris omnibus, & præcipue pedibus aridus, vnxerūt eum oleo, In nomine Domini: ſtatimq; confirmatæ ſunt plantæ eius. Sulpitius Seuerus c. 21. ſcri- Sulpitius Seuerus. bit, ſanctum Martinum puellam quandā paralyſis ægritudine ita correptam, vt nullo iam ad humanos vſus, corporis officio fungeretur, oleo ſanctificato ſanitati reſtituiſſe. In Tripar. lib 8. c. 1. Socrates ſcribit, Monachum Beniamin habuiſſe gratiā, ſolo tactu manus, aut oleo ſanare morbos. Cum vero ad oleum ſanctificatum, nulla amplius miracula ſanationis ſequerentur: ne tamen nullus eius eſſet vſus; Felix IIII. circa annum Domini 528. inſtituit, in- Felix IIII. firmos ante obitum oleo eſſe inungendos. Poſteà progreſſu temporis, ſubinde alia atque alia addita ſunt, donec tandem ſacramentū illud Pontificium, cum omni ſua paratura, inde extructum eſt: quod nunc tanquam à Chriſto inſinuatum, à Iacobo Apoſtolo promulgatum, tanti venditatur, vt abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti iniuria, contemni non poſſe affirmetur.

DE SACRAMENTO ORDINIS, &c.

CAPVT I.

Sacrificium & Sacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta ſunt, vt vtrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo Teſtamento, ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium viſibile, ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit: fateri etiam oportet, in ea nouum eſſe viſibile & externum ſacerdotium, in quod vetus tranſlatum eſt. Hoc autem ab eodem Domino Saluatore noſtro inſtitutum eſſe, atque Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus in ſacerdotio poteſtatem traditam conſecrandi, offerendi & miniſtrandi corpus & ſanguinem, nec non & peccata dimittendi & retinendi, ſacræ literæ oſtendunt, & Catholicæ Eccleſiæ traditio ſemper docuit.

CANON I.

Si quis dixerit, non eſſe in nouo Teſtamento ſacerdotium viſibile & externum, vel non eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi & offerendi verum corpus & ſanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi, ſed officium tantum, & nudum miniſterium prædicandi Euangelium, vel eos, qui non prædicant, prorſus non eſſe ſacerdotes, anathema ſit.

EXA-

EXAMEN.

Breuis & facilis eſt explicatio, ſi oſtendatur, qua de re cõtrouerſia ſit. Clamitant enim eos qui Pontificium ſacerdotium non probant, omnem ordinem ex Eccleſia tollere: infinita confuſione cuiuis e plebe miniſterium proſtituere: ac (quod Tertullianus hæreticis tribuit) ex ſacerdotibus laicos facere, & ſacerdotalia munera laicis iniungere, vt nulla ſit miniſterii vel authoritas, vel dignitas, &c. Principio igitur hæc calumnia remouenda eſt: Et merito improbantur Anabaptiſtæ & Enthuſiaſtæ, qui vſum externi miniſterij, verbi & Sacramẽtorum, vel prorſus ex Eccleſia tollunt, vel fingũt inutile & non neceſſarium eſſe, docent enim, potius ſine vſu externi miniſterij, verbi & Sacramentorum, nouas & peculiares reuelationes & illuminationes à Deo petendas & expectandas eſſe: & hanc rationem vocationis, illuminationis & conuerſionis, multo præſtantiorem & auguſtiorem eſſe, quam ſi voce miniſterij vtamur: & Deus quidem eſt, cuius virtute, operatione, efficacia, inſtinctu & afflatu, ea quæ ad vocationem, illuminationem, conuerſionem, pœnitẽtiam, fidem, nouitatem, & breuiter, quæ ad negocium ſalutis noſtræ pertinent, in hominibus inchoantur, efficiuntur, augentur & conſeruantur. Sed certo ſuo conſilio Deus conſtituit, ſe velle illa diſpenſare, non infuſis in hominum animos, nouis & peculiaribus reuelationibus, illuminationibus & tractatibus, ſine aliquo medio, ſed per externum miniſterium verbi. Illud vero miniſterium non Angelis commendauit, vt illorum apparitiones petendæ & expectandæ ſint: ſed in hominibus poſuit verbum reconciliationis, & per illos vult ſonare vocem Euangelij, diuinitus patefacti.

Anabaptiſtæ & Enthuſiaſtæ.

Sunt quidem omnes Chriſtiani Sacerdotes, 1. Petri 2. Apocal. 1. eo quod ſpiritnales hoſtias Deo offerant: quiſque etiam domi ſuæ, verbum Dei docere poteſt, & debet. Deut. 6. 1. Cor. 14. Non tamen quiuis Chriſtianus, publicum verbi & Sacramentorum miniſterium ſibi ſumere & arrogare debet. Nõ enim omnes ſunt Apoſtoli, non omnes Doctores, 1. Corin. 12. ſed qui peculiari & legitima vocatione, à Deo ad hoc miniſterium ſegregati ſunt, Actor. 13. Ierem. 23. Rom. 10. idque fit vel immediate, vel mediate. Et quæ ſit legitima ratio vocationis, quæ fit voce Eccleſiæ, Paulus, 1. Timoth. 3. & Tit. 1. præſcripſit. Et quidem ipſe Chriſtus, immediate quoſdam ad hoc miniſterium vocauit: vt oſtenderet, ſe probare eorum miniſterium, qui voce Eccleſiæ, iuxta regulam ab Apoſtolis præſcriptam, eliguntur & vocantur: quod poſtea latius explicabitur. Addita vero eſt etiam promiſſio, Deum vere efficacem eſſe per hoc ipſum miniſterium docentium Euangelium: quod ipſe filius Dei, perpetua vocatione vult in Eccleſia conſeruare, ſicut Paulus inquit, Ephe. 4. Aſcẽdit, dedit dona hominibus: & ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Ad huius igitur miniſterij vſum, quod Deus inſtituit, & in Eccleſia conſeruat, deducendi ſunt homines: & docendi, per hoc miniſterium exhiberi nobis æterna bona, & quidem hoc modo Deus nos recipiat, ac à peccato & poteſtate Diaboli, & æterna morte nos eripiat, ac iuſtitiam & vitam æternam nobis reſtituat. Hoc verò miniſterium, poteſtatem habet diuinitus cõceſſam, 2. Corinth. 10. & 13. ſed illam certis officiis & limitibus circumſcriptam: prædicare ſcilicet verbum Dei, errantes docere, peccantes corripere, ſegnes hortari, anxios conſolari, Infirmos erigere, contradicentibus reſiſtere, falſam doctrinam taxare & damnare, vitia morum arguere, ſacramenta diuinitus inſtituta diſpenſare, peccata remittere & retinere, eſſe exemplar gregis, orare pro Eccleſia, & priuatim, & publicas preces Eccleſiæ præire, pauperum curam agere, contumaces publice excommunicare, & viciſſim reſipiſcentes recipere, & Eccleſiæ reconciliare: inſtituere miniſtros Eccleſiæ, iuxta Pauli præſcriptum: conſtituere cum conſenſu Eccleſiæ ritus ſeruientes miniſterio, qui non pugnent cum verbo Dei, nec onerent conſcientias, ſed faciant ad ordinem, grauitatem, decorum, tranquillitatem, ædificationem, &c. Hæc enim ſunt, quæ ad duo illa capita pertinent, ad poteſtatem ſcilicet ordinis, & ad poteſtatem iuriſdictionis.

Nec vero de vocabulis dimicamus. Paulus generali appellatione vocat miniſtros, Doctores, Paſtores. In Scriptura noui Teſtamenti, appellatio ſacerdotum & ſacerdotij, nuſquam tribuitur miniſterio noui Teſtamẽti. Sed Eccleſiaſticorum ſcriptorum vſu inualuit, miniſterium vocare ſacerdotiũ, & miniſtros ſacerdotes. Ita Chryſoſtomus ἱερωσύνην vocat, quicquid ad miniſterium noui Teſtamenti pertinet. Auguſtinus de Ciui. Dei, li. 20. inquit: Epiſcopi & presbyteri, proprie iam in Eccleſia Sacerdotes vocantur. Si igitur hoc tantum vellent Pontificij, in nouo Teſtamento eſſe externum Sacerdotium, hoc eſt, externum miniſterium verbi & Sacramentorum, ſicut iam explicauimus: nulla eſſet controuerſia, nec propter appellationem Sacerdotij mouerentur turbæ, modo ea quæ veræ & neceſſariæ ſunt, ſaluæ eſſent. Sed quid velint & quærant, nõ obſcurum eſt. Nam in primo hoc Canone expreſſe dicunt, ſe per ſacerdotiũ, de quo dimicant, non intelligere officium & miniſterium prædicandi Euangelium: ſed in primo capitulo declarant, ſe propter ſacrificium Miſſæ, de externo & viſibili ſuo ſacerdotio pugnare, quod definiunt, principaliter eſſe poteſtatem ſacrificandi Chriſtum in Miſſa. Et tale ſacerdotium ideo fingunt, neceſſarium eſſe, vt Eccleſia habeat mediatores, qui cauſam eius coram ſummo iudice Chriſto agant: & actione illa ſacrificij offenſam Patris placent, & impetrent Eccleſiæ propitiationem, & alia cum ſpiritualia dona ad ſalutem neceſſaria, tum etiam corporalia, ad hanc vitam pertinentia: imò liberationem animarum ex purgatorio. Sed hoc ſacrificium non tantum commenticium, ſed cõtumelioſum & blaſphemum eſſe in Chriſtum, ſupra in loco de Miſſa oſtendimus. Non igitur opus eſt, peculiarem hoc loco inſtituere refutationem. Quale enim ſacrificium eſt, tale etiam eſt ſacerdotium. Hanc tantum commonefactionem addam, quod primus Canon ſacerdotium ipſorum ita ſacrificio deuouet, vt à miniſterio verbi liberet: id quod alias multo apertius profitentur: miniſterium ſcilicet docendi, diſpenſationem baptiſmi, & diſtributionem Euchariſtiæ, quæ per Diaconos fieri poteſt, non eſſe de ſubſtantia ſacerdotij Pontificij. Inſtituatur itaque collatio. Chriſtus dicit: Ite, docete, prædicate, baptizate, Matth. 28. Marc. 16. Paulus dicit: Epiſcopus tenax ſit fidelis ſermonis, ac potens exhortari per ſanam doctrinam, & contradicentes conuincere. Tit. 1. ſit aptus ad docendum. 1. Timoth. 3. attendat lectioni & doctrinæ,

Chryſoſtomus.

Auguſtinus.

Pontificiorum ſacerdotium.

ctrinæ, cap. 4. peccantes coram omnibus arguat, ca. 5. &c. Apoſtoli ideo aliis officiis ſe exonerant, vt poſſent inſtare doctrinæ, & orationi, Actorum 6. Paulus dicit: Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed Euangelizare, 1. Cor. 1. Hæc vero quæ ad miniſterium verbi, hoc eſt, ad ſacerdotiũ pertinere, Chriſtus & Apoſtoli affirmant, Pontificij à ſubſtantia ſacerdotij remouent. Diſpenſationem etiam Baptiſmi, & diſtributionem Euchariſtiæ, non volunt proprie ad ſuum ſacerdotium pertinere. Omnia igitur & ſingula, in quibus Scriptura miniſterium noui Teſtamenti conſiſtere tradit, Pontificij à ſuo ſacerdotio remouent & ſeparant. Ex ſacrificio vero corporis & ſanguinis Chriſti in Miſſa, quod præter imo contra Scripturam in Eccleſiam inuectum eſt, ſicut in loco de Miſſa oſtenſum eſt, cõſtituunt ſubſtantiam ſui ſacerdotij. Addunt etiam remiſſionem & retentionem peccatorum. Sed illam nolunt fieri voce & annunciatione Euangelij, ſicut Chriſtus eam inſtituit, ſed actu illo iudiciali, de quo in præcedenti loco dictum eſt. Pontificium igitur ſacerdotium, non eſt miniſterium noui Teſtamenti, ſed vera abominatio Antichriſti, ſtans in loco ſancto. Veteres quidem aliquando dicunt, ſacerdotiũ eſſe, offerre corpus & ſanguinem Chriſti: ſed quod illud intelligant de adminiſtratione cœnæ Dominicæ, iuxta Chriſti inſtitutionem, ſupra in loco de Miſſa oſtenſum eſt. Nam & Paulus prædicationem Euangelij, vocat ſacrificium. Multi qui hactenus inter Pontificios aliquid moderationis præ ſe tulerunt, ſignificarunt ſe optare talem ſacerdotij reformationem, vt miniſterium docendi, quod iuxta Scripturæ traditionem, ad miniſterium noui Teſtamenti pertinet, ſacerdotibus rurſus curandum iniungeretur. Sed Tridentinum Concilium ſimpliciter definit ſacerdotium, actione ſacrificij: & Canon 1. anathema denunciat illi, qui dixerit, eos qui non exercent miniſterium verbi & Sacramentorum, non eſſe Sacerdotes. Vnicum vero fundamentum habent, quia ſcilicet in veteri Teſtamento, fuit ſacerdotium ad offerendas victimas: & in nouo Teſtamento, eſt impletio vmbrarum veteris. Sed inde non conficitur Pontificiorum ſacerdotiũ. Sacrificia enim veteris Teſtamenti, impleta & conſummata eſſe in nouo, vnica victima veri Pontificis noſtri Chriſti, Epiſtola ad Hebræos prolixe docet.

Obiectio Pontificiorum.

Sed inquiunt: Paulus tamen diſputat, 2. Corinth. 3. ſi miniſterium veteris Teſtamenti fuit in gloria, multo amplior erit gloria miniſterij noui Teſtamenti. Reſpondeo: Quid ſit miniſterium illud noui Teſtamenti, & quæ officia ad illud pertineant, non eſt conſtituendum ex παραλλήλα ceremoniarum veteris Teſtamenti: ſed diſcendum eſt ex deſcriptionibus Chriſti & Apoſtolorum, in nouo Teſtamento.

CAPVT II.

Cum autem diuina res ſit tam ſancti Sacerdotij miniſterium, conſentaneum fuit, quo dignius & maiori cum veneratione exerceri poſſet, vt in Eccleſiæ ordinatiſſima diſpoſitione, plures & diuerſi eſſent miniſtrorum ordines, qui ſacerdotio ex officio deſeruirent: & ita diſtributi, vt qui iam clericali tonſura inſigniti eſſent, per minores ad maiores aſcenderent. Nam non ſolum de Sacerdotibus, ſed & de Diaconis ſacræ litteræ apertam mentionem faciunt: & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda ſunt grauiſſimis verbis docent: & ab ipſo Eccleſiæ initio, ſequentium ordinum nomina atque vniuſcuiuſque eorum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet, Acolythi, Exorciſtæ, Lectoris & Oſtiarij, in vſu fuiſſe cognoſcuntur, quamuis non pari gradu. Nam ſubdiaconatus ad maiores ordines, à Patribus & ſacris Conciliis refertur: in quibus & de aliis inferioribus frequentiſſime legimus.

CANON II.

Si quis dixerit, præter ſacerdotium non eſſe in Eccleſia Catholica alios ordines, & maiores, & minores, per quos velut per gradus quoſdam in ſacerdotium tenditur, anathema ſit.

EXAMEN.

Hoc loco de ſeptem ſuis ordinibus, hoc eſt, de vmbra potius & larua inanium titulorum, quibus res ipſæ in ipſorũ Eccleſia nec ſubſunt amplius nec adſunt, dimicant Pontificij. Illud tamen non gratis faciunt, ſed propter pingues illas præbendas: quæ titulis illis, tunc cum vera adhuc miniſterij officia, ipſis coniuncta erant, annexæ ſunt. Illa præbendarum beneficia, vt collapſis & reiectis officiis, ſpecie aliqua retinere poſſent, ex ocioſis titulis fecerunt totidem Sacramenta: atque ideo de hac ſua Helena pugnant.

Origo graduum ſeu ordinum miniſterij.

Res autem ita ſe habet. Quia ad miniſterium Eccleſiæ, multa pertinent officia, quæ in magna credentis populi frequentia non poſſunt commode, omnia & ſingula ab vno vel à paucis expediri: vt igitur ordine, decenter, & ad ædificationem omnia fierent, cœperunt multiplicato Eccleſiæ cœtu officia illa miniſterij, in gradus quoſdam miniſtrorum diſtribui, quos τάξεις ſeu τάγματα poſtea appellarunt: vt quiſque haberet deſignatam certam quaſi ſtationem, in qua certis miniſterij officiis, Eccleſiæ inſeruiret. Ita Apoſtoli principio curarunt miniſterium verbi & Sacramentorum, & ſimul etiam eleemoſynarum contributionem & diſpenſationem. Poſtea vero creſcentè numero diſcipulorum, partem illam miniſterij, quæ ad eleemoſynas pertinet, aliis quos diaconos nominabant, commendarunt. Et rationem qua illud faciunt, aſſignãt: vt ſcilicet ipſi, miniſterio verbi & orationi diligentius, ſine auocamentis, inſtare poſſent, Actorum 6. Et hęc prima origo graduum ſeu ordinum miniſterij, in Eccleſia Apoſtolica, oſtendit, quæ cauſa, quæ ratio, quis finis & vſus debeat eſſe huiuſmodi ſeu graduum ſeu ordinum: vt ſcilicet pro ratione cœtus Eccleſiaſtici, ſingula officia, quę ad miniſterium pertinent, commodius, rectius, diligentius, & ordine, cum aliqua grauitate, ad ædificationem obeãtur. Et quia Apoſtoli, ex diaconis poſtea qui probati erant, aſſumpſerunt ad miniſterium docendi, vt Stephanum & Philippum: colligitur hunc etiam vſum eſſe horum ſeu graduum ſeu ordinum, vt in minoribus prius præparentur & probentur, vt poſtea grauiora miniſterij officia, tutius & cum vtilitate ipſis commendari poſſint. Et hoc eſt quod Paulus dicit, 1. Timoth. 3. Probentur primum, & ſic miniſtrent. Item. Qui in diaconatu bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent. Ita in Liturgia Antiochenæ Eccleſiæ, Actor. 13. fuerunt Prophetæ & Doctores: quorum illi vel de futuris vaticinabantur, vel difficiliora Scripturæ loca interpretabantur, 1. Cor. 13. hi elementa doctrinæ Chriſtianæ populo proponebant. Hebræo. 5. Paulus & Barnabas aſſumunt Marcum in miniſtrum, Act. 13. non vt corporalia tantum ipſis miniſteria exhiberet, ſed vt partes quaſdam miniſterij verbi, ipſi commendare poſſent: ſicut expreſſe dicit Paulus Act. 15. In Corinthiaca Eccleſia fuerũt Apoſtoli, Prophetæ, Doctores. quidam linguis loquebãtur, quidam interpre-

tabantur, quidam habebant Pſalmos, quidam orationes, benedictiones, & gratiarum actiones, non in priuatis exercitiis, ſed in publicis Eccleſiæ conuentibus. 1. Cor. 12. & 14. Ad Epheſios 4. recenſentur hi miniſterij gradus: I. Apoſtoli, qui non erant ad certam aliquam Eccleſiam, nec per homines, ſed immediate à Chriſto vocati: & habebant mandatũ vbiq; docendi, & ornati erant teſtimonio ſpiritus & miraculorum, quod in doctrina non errarent, ſed quod diuina & cœleſtis eſſet ipſorum doctrina, ad quam reliqui Doctores omnes alligati eſſent. II. Prophetæ, qui vel reuelationes habebant de futuris, vel qui linguas & Scripturas interpretabantur pro prouectioribus: hæc enim 1. Cor. 14. tribuũtur Prophetis noui Teſtamenti. III. Euangeliſtæ, qui non erant Apoſtoli, & tamen non erant ad vnã certam aliquam Eccleſiam deſtinati, ſed mittebantur ad diuerſas Eccleſias, vt ibi Euangelium docerent, præcipue vero, vt prima fundamenta iacerent. Talis Euangeliſta fuit Philippus, Acto. 21. Timotheus, 2. Timoth. 4. Tychicus, Syluanus, &c. Tales etiam Euangeliſtas, poſt Apoſtolorum tempora fuiſſe teſtatur Euſebius lib. 3. cap. 37. &c. IIII. Paſtores, qui certo gregi Eccleſiæ præfecti erant: ſicut oſtendit Petrus, 1. Petri 5. & non tantum docebant, ſed & Sacramenta adminiſtrabant, & habebant inſpectionem auditorum: ſicut Ezechiel cap. 35. officium paſtoratus deſcribit. V. Doctores, quibus nõ erat commendata præcipua Eccleſiæ gubernatio, vel inſpectio, ſed tãtum doctrinam ſimpliciter populo proponebant: quales poſtea fuerunt κατηχηταί. Ita Roma. 2. Paulus vocat διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν. Et ita in hac ſignificatione expreſſe vſurpatur verbũ διδάσκειν, Heb. 5. Hos vero gradus omnes, Apoſtoli complectuntur appellatione Presbyterij & Epiſcopatus: aliquando etiam generali appellatione vocant diaconos, quibus miniſterium verbi & Sacramentorum commiſſum eſt. Coloſſen. 1. 1. Theſſ. 3. 2. Cor. 3. & 11. Epheſ. 3. Ipſe etiam Paulus aliquando miniſterium verbi ita curauit, vt Sacramentorum adminiſtrationem aliis commendaret. 1. Cor. 1. Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare. & 1. Tim. 5. meminit duplicium presbyterorũ, quorum alij laborabant in verbo & doctrina, alij cenſuris Eccleſiaſticis præpoſiti erant: cuius presbyterij etiam Tertull. meminit in Apologetico ca. 39. Hi ferme gradus ſunt, in quos tributa leguntur officia miniſterij Eccleſiaſtici tempore Apoſtolorum. Et habet illa diſtributio, exempla veteris etiã Teſtamenti. Dauid enim 2. Paral. 23. & ſequentibus, miniſterium templi in certos gradus ſeu ordines diſtribuit. Fuerunt etiam in ſynagoga Lectores, qui tantum textum Scripturæ legebant. Fuerunt vero præterea Doctores, qui interpretabantur Scripturam, & accommodabant textum ad exhortationes, Luc. 2. Acto. 15. Et hæc fuit differentia inter Scribas & Phariſæos. Addenda vero eſt propter præſentem diſputationem hæc commonefactio. I. Non eſſe verbo Dei mandatum, qui vel quot tales gradus ſeu ordines eſſe debeant. II. Non fuiſſe tempore Apoſtolorum, in omnibus Eccleſiis, & ſemper, eoſdem & totidem gradus ſeu ordines, id quod ex Epiſtolis Pauli ad diuerſas Eccleſias ſcriptis manifeſte colligitur. III. Non fuit tempore Apoſtolorum, talis diſtributio graduum illorum, quin ſæpius vnus & idem, omnia illa officia, quæ ad miniſterium pertinent, ſuſtineret & exequeretur: id quod ex Apoſtolica hiſtoria manifeſtũ eſt. Liberæ igitur fuerunt tempore Apoſtolorum, tales ordinationes, habitã ratione ordinis, decori & ædificationis: niſi quod tunc peculiaria quædam dona, vt linguarum, Prophetiæ, Apoſtolatus, & miraculorum, certis quibuſdam perſonis à Deo collata fuerunt. Illi vero gradus, de quibus hactenus diximus, non fuerunt aliquid præter & extra miniſterium verbi & Sacramentorum: ſed ipſa & vera officia miniſterij, in gradus illos diſtributa fuerunt, propter cauſas iam expoſitas.

Illud Apoſtolorum exemplum, primitiua Eccleſia eadẽ ratione, & ſimili libertate imitata eſt. Gradus enim officiorum miniſterij diſtributi fuerunt: nõ autem eadem plane ratione, ſicut in Corinthiaca, vel in Epheſina Eccleſia, ſed pro ratione circũſtantiarum cuiuſq; Eccleſiæ. Vnde colligitur, quæ fuerit in diſtributione illorum graduum libertas.

Dionyſius ca. 5. ſuæ hierarchiæ, expreſſe tres tantum ordines numerat: I. ἱεράρχην, cui tribuit ſummum & perfectiſſimum docendi officium, in declaratione omnium myſteriorum Chriſti, & adminiſtrationem Sacramentorum. II. τῶν ἱερέων, Sacerdotum, qui in Catecheſi inſtitutum, plenius erudiunt, & ad Pontificem ducunt, adiuuant in iis, quę ad Sacramentorum adminiſtrationem pertinent. III. τῶν λειτουργῶν, miniſtrorum, quibus tribuit officium purgandi & præparandi initiandos, hoc eſt, catechizandi. Et ca. 5. Miniſtrorum, inquit, officio, ſacrarum Scripturarũ lectio ſuo ordine recitatur. Item: Miniſtrorum alij pro claudendis templi foribus aſtant, quando eiiciuntur catechumeni, pœnitentes, energumeni: alij aliud officium habent, extrunt baptizandum, &c. Vides, numerat multa miniſterij officia, nec tamen ſingulis peculiares ordines attribuit, ſed tres tãtum ordines numerat. Canones Apoſtolorum nominant Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum, Lectorem, & Cantorem: non autem ibi mentio fit Oſtiarij, Exorciſtæ, Acoluthi. Ambroſius in 4. caput ad Epheſios, deſcribens gradus officiorum miniſterij ſui temporis, recenſet Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Lectores, Exorciſtas. In libello qui Hieronymo inſcribitur, de ſeptẽ gradibus Eccleſiæ, non recenſentur Exorciſtæ & Acoluthi. Non igitur catholicum dogma eſt, de ſeptem illis ordinibus. Quidam vero veterum plures vltra ſeptẽ illos numerant ordines. Ignatij Epiſtola annumerat τοὺς κοπιῶντας, quos Epiphanius vocat κοπιάτας. Hieronymi libellus vocat foſſores, qui ſcilicet mortuorum funera curabant, & ſepeliebãt. Græcis eſt peculiare officium ſyngelorum. Ignatius ordinibus annumerat confeſſores: Clemens, catechiſtas. Canoniſtæ numerant 9. ordines. Pſalmiſtas enim & Epiſcopos annumerant. Multiplicatio vero Eccleſiaſticorum ordinum, inde poſtea orta eſt. Cyprianus enim li. 3. Epiſt. 22. oſtendit talem fuiſſe diſciplinam, vt nihil quod in Eccleſia & rebus Eccleſię, etiãſi non proprie ad miniſterium verbi pertineret, agendũ eſſet, per alios exequerentur quam per clericos. Atq; ita pediſſequos ſeu famulos Epiſcoporum & Presbyterorũ, oportebat eſſe clericos. Inde poſtea ex clericis ſumpti ſunt œconomi, defenſores, vicedomini maiores domus. Erant igitur clerici, qui peculiari & arctiori diſciplina formabãtur & pręparabantur ad miniſterium Eccleſiæ. Atq; illi primũ ad minora quædam officia adhibebantur, vt in illis ſtudium, diligentia, fides & grauitas ipſorum probaretur, an idonei futuri eſſent ad maiora & grauiora miniſterij officia. Et in frequentioribus Ec-

ribus Eccleſiis, cum præſertim vndique ex agris, vicis & oppidulis ad Metropolitanam Eccleſiam, præſertim in ſolennioribus feſtis, conueniendum eſſet, ſicut multi veteres Canones hoc præcipiunt, vnus vel pauci, non potuerunt omnia & ſingula miniſterij officia obire. Diſtincti igitur fuerūt gradus ſeu ordines non ocioſis titulis, ſed certis officiis, ad miniſterium Eccleſiæ pertinentibus. Erat Epiſcopus tractans verbum Dei, & curans diſciplinam Eccleſiæ. Erant presbyteri docentes & adminiſtrātes Sacramenta. Erant diaconi, præfecti theſauris Eccleſiæ, vt inde pauperum, & præcipuè miniſtrorum Eccleſię ſuſtentationem curarent. Poſtea diaconi etiam ad ſubleuandam partem aliquam miniſterij Epiſcopi & presbyterorum, adhiberi cœperunt: ſicut teſtatur etiam Hieronymus ad Ruſticū: vt ad prælegendum aliquid ex Scriptura, ad docendum, exhortandum, &c. monere populum, vt intenti eſſent, corda haberent ad Dominum, pacem annūciare, parare ea quæ pertinent ad adminiſtrationem Sacramētorum, diſtribuere populo Sacramenta, ordinandos deferre ad Epiſcopum, de iis quæ ad diſciplinam pertinent, monere Epiſcopos, &c. Conqueritur autem Hieronymus ad Ruſticū Narbonenſem, talia multa diaconis, in Romana præſertim Eccleſia impoſita fuiſſe, præter Apoſtolicam diſciplinam, & præter morem aliarum Eccleſiarum: vt ita primum & verum diaconorū officium, in diaconis ferme obliteratum fuerit. Quia enim nouis illis officiis diaconi occupabantur, ſubſtituti fuerunt illis ſubdiaconi, qui oblationes fidelium, quæ pro ſuſtētatione pauperum & miniſtrorum contribuebantur, colligebant. Erant præterea Lectores qui ex Scriptura præſertim ex veteri Teſtamento publica populo prælegebant: noui enim Teſtamenti lectio poſtea diaconis attributa eſt. Erant Pſalmiſtæ ſeu Cantores, qui præcinebant, quæ totus populus canere ſolebat. Erant Oſtiarij ſeu ianitores, qui tempore myſteriorum, poſt denunciationem diaconi, templo eiiciebant gentiles, catechumenos, pœnitentes, energumenos, hæreticos, & excommunicatos, ita enim Dionyſius hoc officium deſcribit. Epiſcopi, presbyteri, & diaconi, habebant ſuos famulos, miniſtros, comites ſeu aſſectatores, quorum opera, ſi neceſſitas exigebat, vtebantur: ſicut Paulus Oneſimi opera vſus fuit: illos nominarunt ἀκολούθους: vnde poſtea inſcitis fecit ceroferarios. Erant præterea Exorciſtæ, qui donum habebant eiiciendi aut compeſcendi dæmonia.

Hæc diſtributio graduum, in frequentioribus Eccleſiis, ratione officiorum quæ ad miniſterium pertinent, vtilis fuit ordinis gratia, ad decorum & ad ædificationem. In minoribus vero ſeu rarioribus Eccleſiis, non neceſſaria in dieta fuit talis graduum diſtributio: & in frequentioribus etiam, non vbique ſimilis & eadem fuit graduum illorum diſtributio. Hac vero ratione, in hunc vſum, & ea libertate, plerique illi veteris Eccleſiæ gradus, apud nos etiam ſeruantur.

Hæc recenſui, vt eo commodius oſtendi poſſit, quid in hoc capitulo, de gradibus ſeu ordinibus Eccleſiaſticis, in controuerſia poſitum ſit. Neque enim diſtributionem illorum graduum, qualis fuit in Apoſtolica & in veteri Eccleſia, ſimpliciter reiicimus aut damnamus: ſed pro ratione neceſſitatis & ædificationis, in noſtris Eccleſiis, illa vtimur, eo modo, ſicut dictum eſt. Hoc vero iuſte & merito in Pontificiis ordinibus reprehendimus: I. quod titulos ſine re, & beneficia titulorum ſine officiis, retineant & vſurpent. Cum enim Canonici officia miniſterij verbi & Sacramentorum, ex ſuis ampliſſimis templis, ad anguſtas & humiles parrochiarum ædiculas, vbi vnus vel duo omnia miniſterij officia obire cogebantur, reieciſſent, retinuerunt ipſi ocioſos quidem titulos in miniſterij officiis: non tamen inanes titulos, propter pingues enim præbendas titulos ordinum retinuerunt. Epiſcopi non amplius docebant, presbyteri non adminiſtrabant populo Sacramēta, non contribuebantur amplius oblationes, cum Eccleſiæ ſatis dotatæ eſſent. Ad quid igitur opus fuit vel diaconis, vel ſubdiaconis? diſciplina eiiciendi catechumenos, pœnitentes & energumenos, iamdudum collapſa eſt. Quis igitur vſus eſt oſtiariorum? vt enim fores templi occludātur, vt canes expellantur, vt pauimentum purgetur, ad illud non eſt opus peculiari ordinis Sacramento. Lectores non legunt, vt populus intelligat: Cantores non præcinunt, vt populus ſimul canat. Non igitur habent vel Lectores vel Cantores, quales in veteri Eccleſia fuerunt. Non habent donum expellendi dæmonia: qualis igitur apud ipſos ordo eſt Exorciſtarum? Miniſtri Epiſcoporum & Presbyterorum, equites & milites ſunt: & tamen de Sacramento ordinis acoluthorum multa diſputant. Prorſus nullus igitur veri miniſterij Eccleſiaſtici gradus ſeu ordo in eo officio, ſicut in Apoſtolica & veteri Eccleſia fuit, apud Pontificios reperitur, ſed vacuos tantum titulos habent. Hoc etiam in ludibrium verterunt, quod iuxta veteres Canones, nemo ad ſuperiores ordines aſſumi debet, niſi prius in minoribus probatus fuerit. Vel enim ſimul, vel exiguo interuallo, conferunt omnes minores ordines, & in illis ipſis tamen, nullas veras miniſterij functiones exercent, quibus ad verbi & Sacramentorum miniſterium præparari poſſent. II. Titulis illis adulterina ſuppoſuerunt officia, reiecto vero & legitimo miniſterio verbi & Sacramentorum. Ex Epiſcopatu enim fecerunt politicam dominationem, ex presbyteris fecerunt ſacrificulos, ex acoluthis fecerunt ceroferarios. Quia enim veteres alicubi dicunt fuiſſe miniſtros luminarium, in nocturnis conuentibus, Pontificij finxerunt acoluthum Græcis ſignificare, Latinis ceroferarium, ſolem in media luce facibus illuminantem: interpretatione prorſus falſa, inepta & barbara. Ex Oſtiariis fecerunt theſaurarios. Lectores & Cantores quantum à forma veteris Eccleſiæ degenerarint, ſola collatio oſtendit. Et poſtremo, omnes ordines, maiores & minores, tandem transformati ſunt in Lectores & Cantores: quid enim aliud quotidie agūt? idque contra ipſos Canones, diſt. 92. In ſancta Romana, Exorciſtas transformarunt in magicos incantatores. Olim enim fuit peculiare donum, voce humana, & poteſtate diuina flagellare, vrere, torquere, & de corporibus exigere diabolum: vel certe compeſcere. Fuiſſe donum illud ſuo adhuc tempore in Eccleſiis, Tertull. teſtatur in Apologetico. Et Cyprian. li. 4. Epiſt. 77. Quod hodie, inquit, etiā geritur per Exorciſtas. Ambroſius etiam li. 1. ca. 44. Alius exorcizandis, qui malo laborant ſpiritu, ſollicitior. Auguſtini etiam tempore donum illud adhuc fuiſſe, colligitur li. 10. de Ciuit. ca. 22. Chryſoſt. vero & Hieronymi ætate, obſeſſi in templum adducebantur, & ſæpe communibus Eccleſiæ precibus liberabātur. Poſtea cum donum illud deſiiſſet, vt tamen Exorciſtarum ordo retineretur, aliud excogi-

tatum fuit quod ipſis tribueretur offi inm: vt ſcilicet catechumenos baptizādos, exorciſmis & exſufflationib. præpararent ad Baptiſmum: ſicut teſtatur liber de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 51. Et Nazianzenus inquit: Ne ægre feras exorciſmi culturam longiorem, neque ob illius prolixitatem defatigeris. Sed non fuit talis peculiaris exorcizandi actio, in Apoſtolica Eccleſia, nec exorciſtarum veteris Eccleſiæ hoc fuit officium, & nunc illud ne apud Pontificios quidem ſeruatur. Oſtendi autem hoc exemplum, quid faciat ἐξορκιστεία. Cum donum eiiciendi dæmonia defiiſſet, & tamen vellent ordinem exorciſtarum retinere: aliud & nouum quod ipſis tribueretur, excogitatum eſt officium. Quidam vero recitationem exorciſmorum retinuerunt, cum tamen donum eiiciendi dæmonia non haberent. Inde tandem ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad magicas verius incantationes, ἐξορκιστεία illa tranſiit. Cumq; ipſi dæmones, exorciſmis illis iam illudant, nihil reliqui nunc eſt apud Pontificios, de exorciſtarum officio, præter nudū titulum: qui enim exorciſmis apud ipſos vtūtur, non ſunt illi, qui peculiariter ad hoc ordinati ſunt. Quomodo igitur functionem exorciſtarū, qualis fuit in veteri Eccleſia, reſtituere pollicentur Tridentini Patres? cum donum illud eiiciendi dæmonia, nec habeant, nec cōferre poſſint. In veteri Eccleſia fuerunt Prophetæ ſeu Vates, fuerunt etiam Euangeliſtæ, ſicut teſtatur Euſebius li. 3. ca. 37. Quam ineptum vero eſſet, cum dona illa defecerint, velle iam inde peculiares ordines in Eccleſia facere? Et idem eſt de Exorciſtia etiā.

Tertium, quod in Pontificiorum doctrina de Ordinibus improbamus, illud eſt, quod fingunt ea inſtitutione & mandato Chriſti, & ex Apoſtolorum traditione, neceſſarium eſſe, vt tot ordines ſint in ſingulis Eccleſiis. Antea enim diuerſum oſtendimus, ex Apoſtolica hiſtoria. Et Patres, quorum ætate fuit talis graduum miniſterij Eccleſiaſtici diſtributio, expreſſe fatentur, illam non eſſe vel mandati diuini, vel traditionis Apoſtolicæ. Ambroſius enim in 4. ca. ad Epheſ. cum ordines ſuæ Eccleſiæ recenſuiſſet, ſubiicit: olim Epiſcopum omnia officia Eccleſiæ, in miniſterio fideliū impleuiſſe: ſed poſtquam omnibus locis Eccleſiæ ſunt conſtitutæ, & officia ordinata, aliter compoſitā rem fuiſſe, quam cœperat. Et mox addit: Ideo non per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli, ordinationi, quæ nunc eſt in Eccleſia, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta. Et Hugo dicit: Ordines iſtos diuerſis locis diſponi, non ſolum voluntaria ordinatione ſpiritualium Patrum, ſed ex ipſo quoq; gentilitatis vſu cōuenienti ratione aſſumpta. Quam bellum igitur figmentum eſt, Chriſtum ipſum per omnes illos ordines tranſiiſſe, fuiſſe Oſtiarium, quando ementes & vendentes templo expulit: Lectorem, cum in Iſaia legeret ex libro: Exorciſtam, quando dæmones expulit: Acoluthum, quando dixit: Ego ſum lux mundi: Subdiaconum, quando diſcipulorum pedes lauit: Diaconum, quando diſtribuit Euchariſtiam: Presbyterum, quando in ara crucis ſe obtulit, & Euchariſtiam conſecrauit.

Poſtremo, ideo de ordinibus illis dimicant Pontificij, vt ex ſingulis peculiaria faciant Sacramenta, etiamſi ocioſi tantum prætendantur tituli. Atqui auguſtum eſt Sacramenti nomen in Eccleſia: nec ita proſtituendum eſt, vt ad ceroferarios deiiciatur, vel ad illos, qui canes ex templis nunc abigunt.

CAPVT II.

Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica traditione, & Patrum vnanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram ordinationem (quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur) gratiam conferri: dubitare nemo debet ordinem eſſe vere & proprie vnum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ Sacramentis, inquit enim Apoſtolus: Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis & ſobrietatis.

CANON III.

Si quis dixerit, ordinem ſiue ſacram ordinationem non eſſe vere & proprie Sacramentum, à Chriſto Domino inſtitutum: vel eſſe figmentum quoddam humanum excogitatum à viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis: aut eſſe tantum ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei & Sacramentorum, anathema ſit.

CANON IIII.

Si quis dixerit, per ſacram ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere: Accipite Spiritum ſanctum: aut per eam non imprimi characterem. Vel eum qui Sacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri poſſe, anathema ſit.

CANON V.

Si quis dixerit, ſacram vnctionem, qua Eccleſia in ſancta ordinatione vtitur, non tantum non requiri, ſed contemnendam & pernicioſam eſſe, ſimiliter & alias ordinis ceremonias, anathema ſit.

EXAMEN.

Hoc loco quæſtio illa diſputatur, An ordinatio ſit vere & proprie Sacramentum noui Teſtamenti? Et de re ipſa priua dicendum eſt, vt poſtea de appellatione Sacramenti facilius & rectius conſtitui poſſit. Miniſterium igitur verbi & Sacramentorum, ſicut ſupra illud deſcripſimus, inſtitutum eſſe à filio Dei in nouo etiam Teſtamento, nullum eſt dubiū. Habet etiam Eccleſia mandatum, de vocandis & conſtituendis miniſtris. Et addita eſt promiſſio. I. Deum approbare miniſterium illorum, qui voce Eccleſiæ vocati, & ad miniſteriū ſegregati ſunt. Ita Act. 20. Paulus dicit, eos qui mediate vocati erant, à Spiritu ſancto conſtitutos eſſe, ad paſcendam Eccleſiam Dei. Et Epheſ. 4. ſcribitur, filium Dei dare dona non tantum Apoſtolos, verumetiam Paſtores & Doctores, qui mediate vocantur. II. Addita eſt promiſſio, Deum daturum gratiam & dona, quibus ea quæ ad miniſterium pertinent, recte, fideliter & vtiliter præſtare & exequi poſſint, qui legitime vocati ſunt. Iohan. 20. Accipite Spiritum ſanctum. Item: Tunc aperuit illis mentem, vt intelligerent Scripturas. Matth. 28. Ecce ego ſum vobiſcum, &c. 1. Tim. 4. Non negligere donum quod in te eſt, per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij. 2. Tim. 1. Reſuſcita donum quod eſt in te, per impoſitionem manuū mearum. Luc. 21. Dabo vobis os & ſapientiam. Matth. 10. Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini. Nō enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. III. Addita eſt & hæc promiſſio, Deum adeſſe miniſterio, dare ſua benedictione, plantationi & rigationi incrementum, & vere efficacem eſſe per miniſterium: vocare, illuminare, conuertere, dare pœnitentiam, fidem, regenerationē, renouationem: & breuiter, totum negotium ſalutis diſpenſare per miniſterium. Mat. 28. Ecce ego vobiſcum ſum. Io. 20. Accipite Spiritum S. quorū remiſeritis peccata, &c. Mat. 16. Tibi dabo claues regni cœlorū, quæ ſolueris in terra, ſoluta erūt in cœlo. 2. Cor. 3. Eſt miniſterium non literæ, ſed Spiritus qui viuificat,

ficat, tollit velamen à cordibus, vt conuertantur & liberentur, vt reuelata facie gloriam Domini contemplantes, in imaginem eius transformemur, 2. Cor. 5. Poſuit in nobis verbum reconciliationis: legatione igitur pro Chriſto fungimur, Deo exhortante per nos. 2. Cor. 13. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Eph. 4. Dedit dona hominibus, Apoſtolos, Paſtores, Doctores, ad coagmentationem ſanctorum, in opus miniſterij, ad ædificationem corporis Chriſti: vt omnes occurramus in vnitatem fidei & agnitionis Chriſti, ne fluctuemus & circumferamur omni vento doctrinæ, &c. 1. Cor. 3. Deus incrementum dedit. 1. Cor. 15. Non erit labor veſter inanis in Domino. Roma. 1. Dedit mihi gratiam & Apoſtolatum, ad obedientiam fidei. Impartiar vobis aliquid gratiæ ſpiritualis. Euangelium eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. 1. Tim. 4. Attende doctrinæ: hoc faciens, teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. 1. Cor. 4. In Chriſto per Euangelium ego vos genui.

Hæ ampliſſimæ & dulciſſimæ promiſſiones de miniſterio, quaſi in illuſtri loco poſitæ extare debent in Eccleſia, vt dignitas miniſterij ornetur cõtra phanaticos: vtq; illi quibus miniſterium commendatum eſt, maiori alacritate labores obeant, & difficultates tolerent: & homines reuerenter diſcãt miniſterio vti. Sine prædicatione enim & auditu verbi, non eſt fides, inuocatio & ſalus, Rom. 10. Nemo autem poteſt prædicare, vt ex auditu fides ſequatur, niſi miſſus ſit, Roma. 10. Deinde conſtat & hoc, vocationem ad miniſterium Euangelij debere publicum teſtimoniũ, & publicam teſtificationem Eccleſiæ habere, propter illos qui currunt, & non ſunt miſſi, Iere. 23. Ideo Apoſtolicorum vocationẽ, qui legitime ad miniſterium verbi & Sacramentorum electi erant, publico aliquo teſtimonio, & publica teſtificatione Eccleſiæ declarabãt, & quaſi deſignabant. Nam & Paulum immediate vocatum S. S. publica teſtificatione, renunciari & deſignari voluit, quod eſſet gentium Apoſtolus. In illa vero vocationis publica approbatione, teſtificatione, ſeu renũciatione, cum eſſet publica actio, Apoſtoli externum ritum impoſitionis manuum, qui illo tempore, in illo populo vſitatus erat, adhibuerũt, cum propter publicam vocati deſignationem, tum vero propter preces & orationes, quæ ab vniuerſa Eccleſia, ſuper perſonam vocatã fiebant. Ad hanc actionem valde accommodatus fuit ritus impoſitionis manuũ: vt perſona illa Eccleſiæ publice deſignaretur, & renunciaretur, legitime eſſe electa & vocata. Hoc enim ritu Moſes Deutero. 34. populo deſignat & renunciat vocationẽ Ioſuæ, ſucceſſoris ſui. II. Vt hoc ritu ille qui vocatus erat, de legitima & diuina ſua vocatione confirmaretur: & ſimul admoneretur, ſe deſtinari, addici, & quaſi deuoueri ad miniſterium & cultum Dei. Ita victimis imponebantur manus. Et ita Ioſuæ confirmatur in ſua vocatione. III. Vt eſſet quaſi publica & ſolennis Eccleſiæ corã Deo proteſtatio, in electione & vocatione ſeruatã eſſe formam & regulam, à Spiritu S. præſcriptam. Ideo Paulus inquit, 1. Timot. 5. Manus cito nemini impoſueris, nec communices peccatis alienis. IIII. Vt illo viſibili ritu ſignificetur, Deum approbare vocationem, quæ fit voce Eccleſiæ: ſicut enim voce Eccleſiæ Deus miniſtros eligit, ita etiam teſtificatione Eccleſiæ, vocationem approbat. Ita Diaconorum vocatio approbatur, Actor. 6. Et inde fit, quod Deus largitur gratiam per impoſitionẽ manuum. V. In orationibus, quando ſuper perſonam aliquam peculiariter inuocabatur nomen Domini, adhiberi ſolebat impoſitio manuum: quia perſona illa, quaſi offerretur Deo, & ſiſteretur in conſpectum ipſius, additis ſupplicationibus, vt Deus gratiam & benedictionem ſuam, illi largiri dignaretur. Ita Iacob imponit manum pueris quibus benedicit, Geneſ. 48. ita presbyteri orant ſuper ægrotos, Iacob. 5. ita Chriſtus imponens manus, benedicit paruulis, Marci 10. Et quia multum valet deprecatio iuſti, ſi fuerit ἐνεργουμένη, hoc eſt, actuoſa ſeu operoſa. Vt igitur in ordinatione miniſtrorum, cõſiderata muneris illius vtilitate & difficultate, propoſitis etiam impedimentis Satanæ, mundi & carnis, ſignificaretur quã neceſſaria ſit peculiaris gratia & benedictio diuina, atq; ita oratio Eccleſiæ accenderetur, & iuxta Iacobum redderetur actuoſa ſeu operoſa: ideo adhibitus fuit externus ritus impoſitionis manuum. Additum etiam fuit ieiunium orationi, Acto. 13. Et hæc ſeria oratio in ordinatione miniſtrorum, quia nititur mandato & promiſſione diuina, nõ eſt irrita. Hoc vero eſt quod Paulus dicit: Donum quod eſt in te, per impoſitionem manuum.

Si hoc modo intelligatur ordinatio, de miniſterio verbi & Sacramentorum, iamdudum Apologia Auguſtanæ confeſſionis, noſtrarum Eccleſiarum ſententiam declarauit: nos non grauatim ordinem vocaturos Sacramentum. Et additur ibi: Neq; impoſitionem manuum, vocare Sacramentum grauabimur. Late enim vocabulum Sacramenti patere ſupra oſtendimus. Ita Auguſtinus lib. 2. contra Parmenianum dicit, ordinationem Sacramentum eſſe, quia conſecratione quadam homini confertur.

Addenda vero eſt hæc commonefactio, ritum ordinationis diſcernendum eſſe à ceremonia Baptiſmi & cœnæ Dominicæ: non enim eadem ratione ordinatio eſt Sacramentum, ſicut Baptiſmus & Cœna Domini. Et diſcrimen manifeſtum eſt. Baptiſmus & Cœna Domini, ſunt media ſeu organa, per quæ Deus promiſſionem reconciliationis ſeu remiſſionis, applicat & obſignat ſingulis credentibus, qui Baptiſmo & Cœna Dominica vtuntur. Tale vero medium ſeu organon, non eſt ritus ordinationis: neque enim omnes ordinandi ſunt, qui cupiunt & petunt ſibi applicari & obſignari remiſſionem peccatorum. Multi etiam, vt Iudas, accipiunt quidem & habent gratiam ordinationis, non autem habent gratiam reconciliationis, ſeu remiſſionis peccatorum. Eſt igitur diſcrimen inter promiſſiones, quæ additæ ſunt ordinationi, & quæ Baptiſmo & Cœnæ Dominicæ additæ ſunt. Deinde etiam in ipſa ceremonia, ſeu ritu externo diſcrimen eſt. In Baptiſmo enim & Cœna Dominica, ipſe filius Dei inſtituit, præſcripſit & mandauit certum externum elementum, certam ceremoniam ſeu ritum. In ordinatione vero, ſicut eam nunc intelligimus, Chriſtus ſemel adhibuit externum ſymbolum, cum die reſurrectionis inſufflaret in diſcipulos, Iohan. 20. Non autem addidit mandatum, vt Eccleſia ritum illum inſufflationis, in ordinatione miniſtrorum imitaretur. Et Marci 3. Matthæi 10. Lucæ. 9. & 10. dedit virtutem & poteſtatem Apoſtolis, & ſeptuaginta diſcipulis, cum miniſterium ipſis commẽdaret: ſed ad illam collationem, nullo externo vel ſymbolo vel ritu vſus legitur. Ante aſcenſionem in Galilęa, Math. 28. Mar. 16. cum dicit: Ite in orbẽ vniuerſum, prædicate, Bapti-

zate, &c. ibi addit quidem promiſſionem: Ego vobiſcum ſum, ſed nullum viſibile ſignum, ſeu ritum externum adhibet. Ita in vltima cœna, cum dicit: Hoc facite, nullum externum ritum ordinationis adhibuiſſe legitur. Et dignum eſt conſideratione, quod Apoſtoli cum vellent adhibere externum aliquem ritum in ordinatione, nõ ſumpſerunt ſymbolum inſufflationis, quo tamen Chriſtus vſus fuit: ne ſcilicet exiſtimaretur, Chriſtum dediſſe mandatum, de vſurpando ritu illo inſufflationis. Sumpſerunt igitur alium ritum indifferentem & liberum, impoſitionis ſcilicet manuum, neq; enim neceſſitatem voluerũt Eccleſiæ imponere, de qua ipſi nullum habebant Chriſti mandatum. Habet igitur miniſterium verbi & Sacramentorum, promiſſiones diuinas, & illi nititur oratio in ordinatione: ſed illæ promiſſiones nõ ſunt alligandæ ritui impoſitionis manuum, de quo nec mandatum Chriſti, nec talis promiſſio extat, ſicut de ritu Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ. Hæc commonefactio propterea addẽda eſt: Pontificij enim contendunt ordinationem vere & proprie eſſe Sacramentum noui Teſtamenti, ſicut eſt Baptiſmus & Cœna Domini.

Hanc ſententiam ideo explicare volui, vt cõſtet quid Auguſtana confeſſio de ordinatione miniſtrorum verbi & Sacramentorum ſentiat. Tridentina vero congregatio in III. Canone expreſſe dicit ſe ordinationem de qua dimicat, non intelligere ritum eligendi miniſtros verbi Dei & Sacramentorum, hoc eſt, Pontificij ſacramentum Ordinis, non intelligunt de miniſterio verbi & Sacramentorum, ita ſicut iam Scripturæ ſententiam expoſuimus: ſed intelligunt de ſacrificio pro viuis & mortuis, per quod Sacerdotes impetrent viuis gratiam Dei, & omnia neceſſaria dona, mortuis vero liberationẽ ex purgatorio. Et hoc volũt quando diſputant, in ordinatione conferri gratiã, & dari Spiritum ſanctũ. Secũdo exteriorib. ſignis & ritibus, de quibus nullum extat vel mandatum vel promiſſio Dei, ita alligant gratiam Dei, vt fingant eum cui omnes ritus Pontificiæ ordinationis adhibiti non ſunt, nõ poſſe habere gratiam quæ ad miniſterium neceſſaria eſt, non poſſe peccata remittere, nõ conſecrare Sacramentũ corporis & ſanguinis Chriſti: eum vero qui ipſorum ritibus ordinatus eſt, etiamſi nunquã exerceat, vel exercere cogitet miniſteriũ verbi & Sacramentorum, habere tamen propter ritus illos, perpetuo impreſſam ordinis gratiam, & Spiritum ſanctum. Tertio, in ipſis exterioribus ritibus ordinationis, ab exemplo Apoſtolorum procul receſſerunt. Diximus de Apoſtolorum modeſtia, quod noluerint ſymbolum inſufflationis in ordinationibus vſurpare, quo tamen Chriſtus vſus fuit, cum non haberent mandatum Chriſti: nec ſine promiſſione diuina, voluerunt ſibi hoc ſumere, quaſi afflatu ſuo poſſent conferre Spiritum ſanctum. Sed ſuffraganeus apud Pontificios, ſine pudore ſibi hoc arrogat. Inſufflans enim in ordinatos, inquit: Accipite Spiritum ſanctum. Sed vbi mãdatum? vbi promiſſio? Et blaſphemia eſt fingere, in fœtido ſuffraganei anhelitu, incluſum eſſe Spiritum ſanctum, vt inſufflando dicere poſſit: Accipe Spiritũ ſanctũ. In Concilio Aphricano 4. deſcribũtur ritus, quomodo externa traditione certorũ inſtrumentorũ, additis verborũ admonitionibus, ſoliti tunc fuerint vocatis commendari gradus miniſterij Eccleſiaſtici. Et vtilis fuit diſciplina, vt de officio ſuo admonerentur vocati. Sed hæc ita interpretari, vt accedentibus verbis illis ad ritus iſtos, fiat inde ſine mãdato & promiſſione Dei, tale Sacramentum, ſicut quando in Baptiſmo & Cœna Domini, verbum accedit ad elementum, & fit Sacramentum. Hoc profecto eſt prophanare & nomen, & actiones Sacramentorum noui Teſtamenti: quorum fundamentum eſt mandatum & promiſſio Dei. Ioas, 2. Paral. 23. ritu pulcherrimo additis imprecationibus, ordinatur in Regem. In Scholis in promotionibus adhibentur externi ritus, & certa quædã verba. Num vero ideo hæc Sacramenta erunt?

Sed vnctio eſt, de qua præcipue Põtificij pugnãt, quando de Sacramento ordinis diſputant, id quod non diſſimulat V. Canon. Manifeſtiſſimũ vero eſt, nec Chriſtum, nec Apoſtolos externam vnctionem adhibuiſſe in ordinatione miniſtrorum verbi & Sacramentorum. Dionyſius in ſua Hierarchia dicit, Epiſcopum quidem vti vnguento ad omnem ferme Sacerdotalis officij functionem, ſed in ordinatione, nullam facit mentionem vnctionis: adhibet autem tantum ritum impoſitionis manuum, ſicut manifeſtũ eſt ex 5. cap. Ambroſius de dignitate Sacerdotali, non vnctionis, ſed tantum impoſitionis manuum meminit, cap. 5. Homo imponit manus, Deus largitur gratiã, Sacerdos imponit ſupplicem dexterã, & Deus benedicit potenti dextera. Auguſtini etiã tempore in Aphricano Concilio, vbi ritus ordinationis deſcribuntur, nõ vnctionis, ſed tantũ impoſitionis manuum, & aliorum rituũ, mẽtio fit.

Et in tota Eccleſiaſtica hiſtoria, item in Tripartita, vbi multa exempla ordinationis deſcribuntur nuſquam mentio fit adhibitæ vnctionis in ordinationibus, ſed tantum impoſitionis manuum.

Sed Cyprianum opponunt, qui in ſermone de Chriſmate, dicit, reliquis ritibus veteris Teſtamenti antiquatis, vnctionis honorem manſiſſe in regibus, in ſacerdotibus, & in omni populo. Inde vero Lector colligat, quo candore veterum teſtimonia allegent Pontificij. ſciunt enim, ſermonem illũ de Chriſmate, non eſſe Cypriani, & tamen titulo Cypriani, conantur ſimplices fallere, cum veræ antiquitatis teſtimoniis deſtituãtur, quæ enim ex ſuppoſititiis Romanorum Pontificum Epiſtolis afferũtur, mendaciorũ autoribus relinquimus. Ipſe vero Cyprianus, in veris ſuis ſcriptis, cum ſæpius de ordinatione ſcribat, vnctionem fuiſſe adhibitã nõ meminit. Imo Innocentius de ſacra vnctione fatetur, circa annum Domini 1200. in Græca Eccleſia nondum fuiſſe morem vnctionis, in ordinãdis presbyteris, & conſecrandis Epiſcopis. Et quidem addit, fuiſſe antiquos quoſdam, qui dixerunt, Eccleſiam iudaizare, cum vnctionis celebrat Sacramentum. De hac igitur vnctione in ordinatione, quæ & Scripturæ & veræ antiquitatis teſtimoniis deſtituitur, Tridentinus Canon ſolam anathematis affert probationem: Si quis dixerit, ſacram vnctionem in ordinatione non requiri, anathema ſit. Longobardus dicit, inde ſumptam eſſe, quia in veteri Teſtamẽto, in ordinationibus Sacerdotũ, adhibita legatur vnctio. Quare igitur non reſtituimus totum cultum Leuiticũ? Scriptura certe manifeſte tradit, de abrogatione ceremoniarum Leuiticarum. Non igitur ex Leuiticis ceremoniis, aliquid in Eccleſiam noui Teſtamẽti inuehendum eſt, de quo nullũ extat vel Chriſti mandatum, vel Apoſtolorum exemplum & traditio. Operæpretiũ vero eſt audire, quid Pighius reſpondeat ad illam obiectionẽ, quod in Apoſtolicis literis non legitur vnctio Chriſmatis, ſed tantũ

impoſitio

impoſitio manuum, in ordinatione miniſtrorum adhibita. Ita autem inquit: In rudi illo Chriſtianitatis, nondum videlicet ordinata conſtitutaq; hierarchia, & diſciplina Eccleſiaſtica, plurima perfunctorie, ex quadam ſpiritus diſpenſatione peracta fuiſſe ab Apoſtolis, quæ poſtea præſcriptam, certamque formam receperunt. De hac verò vnctione, figmentum Anacleto attributum, inquit, ideo inungendos eſſe, qui ordinantur, quia inuiſibilis virtus Spiritus ſancti, chriſmati permixta ſit. Et quæ præterea vnctioni huic tribuunt, conſecratio, ſeu potius excantatio chriſmatis oſtendit. Rectè itaq; dicitur, vnctionem illam non tantum contemnendam, ſed & pernicioſam eſſe. Nec ſufficit, ſi ſolus anathematis ſtrepitus, ſine vlla probatione opponatur: ſicut Tridentinus Canon facit.

CAPVT IIII.

Quoniam vero in ſacramento ordinis, ſicut & in baptiſmo & confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri poteſt, meritò ſancta Synodus damnat eorum ſententiam, qui aſſerunt noui Teſtamenti ſacerdotes, temporariam tantummodo poteſtatem habere, & ſemel ritè ordinatos, iterum laicos effici poſſe, ſi verbi Dei miniſterium non exerceant. Quod ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè noui Teſtamenti ſacerdotes eſſe, aut omnes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Eccleſiaſticam hierarchiam (quæ vt caſtrorum acies ordinata) confundere, perinde ac ſi contra beati Pauli doctrinam, omnes Apoſtoli, omnes Prophetæ, omnes Euangeliſtæ, omnes Paſtores, omnes ſint Doctores. Proinde ſacroſancta Synodus declarat, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos (qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt) ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & poſitos (ſicut idem Apoſtolus ait) à Spiritu ſancto regere Eccleſiam Dei, eoſque presbyteris ſuperiores eſſe, ac ſacramentum confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet inſuper ſacroſancta Synodus, in ordinatione Epiſcoporum, ſacerdotum, & cæterorum ordinum, nec populi, nec cuiuſuis ſecularis poteſtatis & magiſtratus conſenſum, ſiue vocationem, ſiue authoritatem ita requiri, vt ſine ea irrita ſit ordinatio, quin potius decernit eos, qui tantummodo à populo, aut ſeculari poteſtate ac magiſtratu vocati & inſtituti, ad hæc miniſteria exercenda aſcendunt, & qui ea propria temeritate ſibi ſumunt, omnes non Eccleſiæ miniſtros, ſed fures & latrones, per oſtium non ingreſſos, habendos eſſe. Hæc ſunt quæ generatim ſacræ Synodo viſum eſt Chriſti fideles, de ſacramento Ordinis docere.

CANON VI.

Si quis dixerit, in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam, diuina ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, presbyteris & miniſtris, anathema ſit.

CANON VII.

Si quis dixerit, Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem, vel ordines ab ipſis collatos, ſine populi vel poteſtatis ſecularis conſenſu aut vocatione, irritos eſſe, aut eos, qui nec ab Eccleſiaſtica & Canonica poteſtate, ritè ordinati, nec miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi & ſacramentorum miniſtros, anathema ſit.

CANON VIII.

Si quis dixerit, Epiſcopos qui authoritate Romani Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos ac veros Epiſcopos, ſed figmentum humanum, anathema ſit.

EXAMEN.

Quæ in prima parte huius capituli, de charactere, qui in ſacramento ordinis imprimatur, & de ſacerdotio, quod omnibus Chriſtianis commune eſt, tractantur, de iis nihil hoc loco annotabo. De charactere enim ſacramentorum, diximus in 9. Canone, de ſacramentis in genere. Quod vero non quiuis Chriſtianus, propria temeritate, ſine legitima vocatione, miniſterium verbi & ſacramentorum ſibi ſumere debet, licet omnes ſint ſpirituales ſacerdotes, in 10. Canone de ſacramentis in genere, & in primo capitulo huius Seſſionis explicauimus. Reſtant igitur duæ quæſtiones: de Epiſcopis ſcilicet, & quæ ſit legitima vocatio: De illis aliquædam dicenda ſunt.

Vt autem ea, quæ de Epiſcopis hoc loco decernuntur, rectius intelligantur, prius quædam ex ſcriptura, & ex veris antiquitatis teſtimoniis paucis repetenda ſunt. Vocabula igitur τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐπισκοπῆς, in literis Apoſtolicis de miniſterio Eccleſiaſtico vſurpata leguntur, Actor. 1. & 20. Philip. 1. Tit. 1. 1. Timoth. 3. 1. Pet. 5. Sumpta autem ſunt illa vocabula, ex vſu linguæ vulgaris, & propter curam adminiſtrationis & inſpectionis, ad miniſterium Eccleſiæ accommodata. Suidas dicit, in Athenienſi republica vocatos fuiſſe Epiſcopos & φύλακας, qui ad ſubditas ciuitates mittebantur, non vt mero cum imperio præſiderent, ſicut Lindanus interpretatur, ſed ἐπισκεψόμενοι τὰ παρ' ἐκείνοις, hoc eſt, (ſicut Budæus ex Liuio reddidit) ad res ſociorum inſpiciendas. Plutarchus in Pericle: Phidias erat omnium operum ἐπίσκοπος, hoc eſt, inſpector. Apud Homerum Iliados ι & ω. Hector vocatur Epiſcopus vrbis. Apud Demoſthenem in verſibus Solonis, Pallas vocatur ἐπίσκοπος Athenarum. Apud Plutarchum in Numa, nominatur Veſtalium ἐπίσκοπος.

Ibidem, Venus eſt ἐπίσκοπος ſuper mortuos, Cicero ad Atticum libro 7. Vult me Pompeius eſſe, quem tota Campania, & maritima ora habeat Epiſcopum, ad quem delectus & negocij ſumma referatur. In Pandectis ſunt Epiſcopi, præfecti rebus venalibus. Et Apoſtoli illa vocabula eo libentius accommodarunt ad miniſterium Eccleſiaſticum, quia ex Græca veteris Teſtamẽti verſione, nota tunc vulgata erant. Vocabula enim פקדה הפקד & פקדים, quæ ſignificant viſitationem, inſpectionem, munus, curam, adminiſtrationem commiſſam, officium demandatum, Græci reddiderunt ἐπισκοπεῖν, ἐπισκοπὴν, & ἐπισκόπους. Num. 31. Epiſcopi exercitus. Iudith 9. Abimelech habet Epiſcopum Zebul. 4. Regum 11. Epiſcopi qui ſunt ſuper exercitum. Ibidem, cuſtodiæ poſitæ ſuper domum Domini. Ita à Græcis exponuntur: Conſtituit Epiſcopos ſuper domum Domini. 2. Paralip. 34. Inſpectores operantium vocantur Epiſcopi. Numeri 4. Munus ſeu officium Eleazar in tabernaculo Domini, vocatur ἐπισκοπή. Ita Pſalm. 109. functio Iudæ vocatur ἐπισκοπή. Hæc exempla, quæ obſeruaui, ideo recenſui, vt conſideretur, vnde Apoſtoli vocabulum illud ſumpſerint, cuius etiam emphaſis, ex illis locis colligi & intelligi poteſt. Hieronymus reddit Superattendentem, Ambroſius ſuperinſpectorem. Sed quæſtio eſt, qualis gradus in miniſterio Eccleſiaſtico ſit Epiſcopatus, quæ ſint officia Epiſcopi. Et explicatio huius quæſtionis, ideo breuius poteſt abſolui, eſt enim à Hieronymo ex profeſſo pertractata. Oſtendit autem & probat, tempore Apoſtolorum eoſdem fuiſſe Epiſcopos & presbyteros, ſeu eundem fuiſſe presbyterum qui & Epiſcopus: quorum aliud ſit officij, & dignitatis nomen, aliud ætatis. Paulus enim Philip. 1. dicit, in vna

illa Eccleſis fuiſſe Epiſcopos & Diaconos, Act. 20. Luc. licit, enocatos ſuiſſe presbyteros Epheſinę Eccleſiæ. Illos verò Paul. compellãs, vocat Epiſcopos. Tit. 1. Paulus loquitur de cõſtituendis per ciuitates presbyteris. Et explicans, qualis debeat presbyter ordinari, inſert: Oportet enim Epiſcopum irreprehẽſibilem eſſe. 1. Pet. 5. Petrus alloquens presbyteros, vocat ſe compresbyterum, & presbyterorum officio tribuit τὸ ἐπισκοπεῖν. Ipſam etiam ordinationem, communem fuiſſe presbyteris, Hieronymus oſtendit ex loco 1. Tim. 4. de impoſitione manuum presbyteri. Et illa ſententia Hieronymo non obiter, aut aliud agenti, excidit, ſed ex profeſſo eam diſputat, & in aliquot locis repetit, vt in Epiſtolam ad Titum, in Epiſtola ad Euagrium, item ad Oceanum. Sequuntur hanc ſententiam Ambroſius, Beda etiam in capite ad Philippenſes, item Iſiodorus diſtinct. 21. cap. Cleros. Idem vero Hieronymus & hoc explicat, quæ ſit cauſa & origo differentiæ, quæ poſtea facta eſt, inter Epiſcopum & presbyteros, quo fine & vſu, differentia illa ab Eccleſia recepta fuerit. ita autem inquit in primum caput ad Tit. Antequam Diaboli inſtinctu, ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, cõmuni presbyterorum conſilio, Eccleſiæ gubernabantur: Poſtquam verò vnuſquiſque eos, quos baptizauerat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus, ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Item, apud veteres iidem fuerunt presbyteri, qui & Epiſcopi. paulatim verò vt diſſenſionum plantaria euellerentur, ad vnum omnis ſolicitudo eſt delata. Idem in Epiſtola ad Euagrium, & citatur diſtinct. 93. c. legimus, inquit: Quod autem poſtea vnus electus eſt, qui cæteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne vnuſquiſq; ad ſe trahens Eccleſiam Chriſti, rumperet. Nam & Alexandriæ, à Marco Euangeliſta vſque ad Dionyſium, presbyteri ſemper vnum ex ſe eligebant, & in excelſiori gradu collocabant, quem Epiſcopum vocabant, quomodo ſi exercitus ſibi Imperatorem faciat, &c.

Porrò, paulò ante Hieronymi ætatem, Aerius æqualitatẽ illam presbyterorum & Epiſcoporum, quæ tempore Apoſtolorum fuerat, ita cœpit vrgere, vt Eccleſiæ conſuetudinem, quæ in remedium diſſenſionum, ordinis & concordiæ gratia, Epiſcopum presbyteris & inſpectioni totius Eccleſię præponebat & præficiebat, ſimpliciter damnaret. Cum igitur illa Aerij opinio videretur ad confuſiones & diſſenſiones occaſionem dare, reiecta & improbata fuit. Ibi verò Epiſcopi, erigentes ſupercilium, presbyteros præ ſe contemnebant, & prærogatiuam illam iure diuino ſibi deberi exiſtimabãt. Hieronymus igitur, feruentibus adhuc ſuo tempore illis certaminibus, ſententiam ſuam ex Scriptura, ſicut profitetur, interponit & oſtendit, tempore Apoſtolorum, & apud veteres, nullum fuiſſe diſcrimen, ſed eoſdem fuiſſe presbyteros & Epiſcopos, quorum communi conſilio Eccleſiæ gubernatæ fuerint. Deinde exponit, propter quam cauſam, in quem finem & vſum, vnus Epiſcopus cæteris miniſtris præpoſitus & præfectus fuerit, ad tollenda ſcilicet ſeminaria diſſenſionum & ſchiſmatum. Et hactenus Hieronymus probat illam ordinationem. Supercilium verò Epiſcoporum, his verbis reprimit. Sicut ergo presbyteri ſciũt, ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos, ita Epiſcopi nouerint, ſe magis conſuetudine quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere. De officio verò Epiſcoporum, Hieronymus ad Euagrium dicit, idem facere Epiſcopum, quod presbyter facit. Miniſterium igitur verbi & ſacramentorum, & cura diſciplinæ Eccleſiaſticæ, commune tunc officium fuit Epiſcopi & presbyterorum. Atq; adeo Epiſcopi non abhorruerunt à miniſterio presbyterorum, vt Hieronymus ad Ruſticum Narbonenſem diſtinct. 9. cap. 3. Diaconi, conqueratur: Solus Epiſcopus vtitur miniſterio, ſolus vindicat ſibi omnia, ſolus partes inuadit alienas. Ordinatio verò peculiariter attributa tũc fuit Epiſcopis, ſicut inquit Hieronymus: Quid enim facit, excepta ordinatione Epiſcopus, quod presbyter non facit? Et Chryſoſtomus in priorem ad Timotheum dicit, Epiſcopum ſola ordinatione presbytero eſſe maiorem. Poſtea plura cœperunt Epiſcopis peculiaria officia attribui, ſicut diſtinct. 98. Leo recitat, clericorum ordinationem, conſtitutionem altaris, benedictionem & vnctionem, Eccleſiæ conſecrationem hæreticos & pœnitentes per impoſitionem manuum reconciliare, chriſma conficere, frõtem chriſmate ſignare, formatas Epiſtolas mittere, &c. Illis igitur actionibus, remiſſo paulatim miniſterio verbi & ſacramentorum, cœperunt totos dedere Epiſcopi. Tandem verò, poſt abiectum verbi & ſacramentorum miniſterium, illa etiam officinla, ad ſuffraganeos reiecta ſunt & conuerſi ſunt Epiſcopatus in dominationes. Et tales nunc ſunt Epiſcopi, qui à Romano Pontifice creantur, de quibus recte dicitur, quod non ſint veri & legitimi Epiſcopi, ſed figmentum humanum, quia prorſus à ſe reiecerunt Epiſcopale officium, quod fuit tempore Apoſtolorum, tempore Hieronymi, & Leonis etiam tempore, factique ſunt principes gentium, qui dominantur, quia Chriſtus Apoſtolis quidem dixit: Vos autem non ſic, ſucceſſoribus verò Apoſtolorum, hoc eſt, noſtris Epiſcopis forſan, dixit: Vos autem ſic: Cumque in Concilio hæc eſſent reformanda, Tridentinus Canon hoc tantum ſtatuit. Si quis dixerit: Epiſcopos qui authoritate Romani Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos & veros Epiſcopos, ſed figmentum humanum, anathema ſit. Erit a Epiſcoporum ordo, bene ſcilicet reformatus eſt.

His explicatis, plana erunt quæ Tridentinum Concilium de Epiſcopis ſtatuit. Quod enim præter cęteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos numerant, videntur definire velle controuerſiam illam, quæ de ordinibus ſeu gradibus Eccleſiaſticis eſt inter Scholaſticos & Canoniſtas, his pro Epiſcopis peculiarem ordinem fabricantibus, illis annumerantibus Epiſcopos presbyterorum ordini. Quod dicunt, Epiſcopos presbyteris ſuperiores eſſe, ſi de veris loquerentur Epiſcopis, & ita intelligerent, ſicut Hieronymus explicat, tolerari poſſet. Sed VI. Canon affirmat, hierarchiam, quæ conſtat ex Epiſcopis, presbyteris & miniſtris, eſſe diuina ordinatione inſtitutam, & qui ſecus ſentiat, ei anathema dicunt. Sed iam recitauimus, quid Hieronymus ex ſcriptura, de hac quæſtione ſtatuat, quem reliqui veteres ſequuntur. Illis igitur anathema dicit Tridentinum Concilium.

Hoc verò peculiare eſt artificium, quod cum de Epiſcoporum poteſtate dicẽdum ſit, nullam prorſus men-

ſus men-

ſuis mentionē faciunt miniſterij verbi & ſacramentorum. ſed nominatà chriſmatione & ordinatione, generali clauſula addunt: Epiſcopos pleraque etiam alia poſſe peragere, equos ſcilicet & canes, ſi non etiam ſcorta, alere, regiam dominationem exercere, & ſimilia Epiſcopalia officia. Anathema etiam dicunt, ſi quis ſentiat, poteſtatem ordinandi eſſe Epiſcopis cum presbyteris communem, cum Hieronymus ad Euagrium ex Paulo probet, qui 1. Tim. 4. dicit Timotheum ordinatum per impoſitionem manuum presbyterij. Tanta eſt Tridentini anathematum profuſio.

Poſtremò verò huius Capituli quæſtio eſt: Quæ ſit legitima vocatio miniſtrorum verbi & ſacramētorum. Et hac appendice, noſtras ex profeſſo Eccleſias non tam ſugillare, quam ſemel iugulare, & funditus euertere conantur. Illorum enim clamores hac appendice ſtabilire voluerunt, qui contendunt, in noſtris Eccleſiis nullum eſſe verum & legitimum verbi & ſacramētorum miniſterium, Deum per noſtrum miniſterium non eſſe efficacem, nullam eſſe veram abſolutionem, aut remiſſionē peccatorum, in noſtro miniſterio: nō poſſe noſtras Eccleſias habere verum ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſed omnes eſſe fures & latrones, non per verum oſtium ingreſſos, qui in noſtris Eccleſiis, miniſterio verbi & ſacramentorum funguntur. Atrox ſane comminatio. Sed eius nullam aliam addunt rationem, quam quod noſtrarum Eccleſiarum miniſtri, non ſunt à Pontificiis Epiſcopis vocati, miſſi, ordinati, raſi & vncti.

Quia verò miniſterium verbi & ſacramentorum ordinarium illud mediū ſeu organon eſt, per quod Deus negocium ſalutis diſpenſat, omnino neceſſarium eſt, Eccleſiæ ex ſcriptura monſtrare, certa & firma quæſtionis huius fundamenta, quæ ſcilicet ſit vera, legitima & ordinaria, atq; adeo diuina vocatio miniſtrorum verbi & ſacramentorum. Paucis igitur, pro ratione inſtituti noſtri, illa perſtringemus.

Et principio certum eſt, neminē eſſe legitimum verbi & ſacramentorum miniſtrum, nec poſſe miniſterio recte & vtiliter, ad Dei gloriam, & Eccleſiæ ædificationem fungi, niſi miſſus ſit, hoc eſt, niſi legitimam habeat vocationem, Ieremiæ 23. Rom. 10. Nec verò vocationis huius ratio talis eſt, ſicut quādo politica & œconomica miniſteria conſtituuntur, vel à patrefamilias, vel ab illis, penes quos Reipub. ſumma eſt, vt eodem modo etiam illi, qui dominationem in Eccleſia ſibi ſumunt, ſuo arbitrio & autoritate, Eccleſiaſtica miniſteria poſſint conſtituere. Sed Deus autor, conſeruator, gubernator & αὐτουργὸς (vt ita loquar) miniſterij Eccleſiaſtici ius & autoritatem vocationis & miſſionis, eorum quos συνεργοὺς in hoc miniſterio vult adſciſcere, ſibi reſeruauit, & ad ſe, tanquam ad dominum meſſis, voluit pertinere. Ideo Chriſtus inquit, Mat. 9. Orate Dominum meſſis, vt ipſe emittat operarios in meſſem ſuam. Ierem. 23. Currebant, & ego non mittebam eos. Epheſ. 4. Chriſtus dat Apoſtolos, Euangeliſtas, Paſtores, Doctores. Actor. 20. Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos, paſcere Eccleſiam Dei, Act. 13. Emiſſi erant à Spiritu ſancto. Ad legitimam igitur miniſterij Eccleſiaſtici vocationem requiritur, vt à Deo ſit vocatus & miſſus, qui legitimus debet eſſe verbi & ſacramentorum miniſter, vt & miniſter & Eccleſia, vere poſſit ſtatuere, ſicut ſcriptum eſt, Eſaiæ 59. Verba mea, quæ poſui in ore tuo. 2. Cor. 5. Poſuit in nobis verbū reconciliationis. Loco Chriſti, legatione fungimur, Deo exhortante per nos. Luc. 10. Qui vos audit, me audit. Ioh. 20. Sicut miſit me pater, ita ego mitto vos.

Quod requiratur ad legitimam vocationem.

Hæc neceſſario conſideranda ſunt, in vocatione Eccleſiaſtica, vt certo ſtatuere poſſint, & miniſtri, & ipſa etiam Eccleſia, Deum huic miniſterio adeſſe, & per illud efficacem eſſe; ſicut inquit Matthæi 28. Ego vobiſcum ſum. Iohannis 20. Accipite Spiritum ſanctum. 2. Corinth. 3. Idoneos nos fecit, vt ſimus miniſtri, non literæ, ſed ſpiritus. 1. Corinth. 3. Eccleſia eſt Dei agricultura, & ædificatio, nos ſumus Dei adminiſtri. Paulus plantat, Apollo rigat, Deus dat incrementum. Iohannis 20. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, quorum retinueritis, retenta erunt. Matthæi 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, quicquid ſolueris in terra, ſolutum erit in cœlo, & quicquid alligaueris in terra, alligatum erit in cœlo. Ideo Roman. 10. Paulus inquit, illos qui non ſunt à Deo miſſi, non poſſe prædicare, ita vt ex illa prædicatione fides concipiatur, quæ inuocet nomen Domini, vt iuſtificemur & ſaluemur. Hæc ex ſcriptura certa ſunt. Iam verò quando Deus ipſe immediate hominibus locutus eſt, & propria voce voluntatem ſuam patefecit, ſicut ſæpe fecit in veteri Teſtamentò, & poſtremis temporibus in nouo Teſtamento, per filium locutus eſt, Hebræo. 1. Tunc nullum dubium eſt de efficacia verbi. Non autem voluit Deus, ſemper Eccleſiæ ſine medio, propria voce, verbum ſuum proponere, ſed certo conſilio conſtituit, voce miniſterij, tanquam ordinario medio ſeu organo vti. Et tamen in illo etiam medio manet, quod Prophetis familiare eſt. Hæc dicit Dominus: Quia poſui verba mea in ore tuo. Deo exhortante per nos. 2. Corinth. 13. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Et hæc quidem in illis vera & rata eſſe, qui immediate voce diuina non per homines, ſed ab ipſo Deo, vt Prophetæ in veteri Teſtamento, Baptiſta & Apoſtoli vocati ſunt: nemo ſanus dubitare poteſt. Sed paucos Deus tali immediato modo vocauit. Qui enim tempore Apoſtolorum fuerunt Prophetæ, Euangeliſtæ, Paſtores, Doctores, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, non immediate, ſed voce Eccleſiæ ad miniſterium vocati fuerunt. Num verò in mediata vocatione, dubia, incerta aut falſa ſunt illa, quæ de præſentia & efficacia Dei per miniſterium, ſcriptura tradit. Hæc certe maxima & dulciſſima eſt promiſſio, quod etiam illam vocationem, quæ voce Eccleſiæ fit, ſcriptura affirmat eſſe diuinam, ſiue à Deo, ad Epheſios 4. Filius Dei dat Paſtores, Doctores; qui certe non erant, vt Apoſtoli, immediate vocati. Et Actorum 20. Presbyteros, qui Epheſi, vel à Paulo, vel à Timotheo erant conſtituti, Paulus ita alloquitur: Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos. Atque ideo Paulus in ſubſcriptione, coniungit ſibi Soſthenem, in 1. ad Corinth. Timotheum, in ſecunda ad Corinth. Syluanum. Ad illos ergo etiam, qui mediate vocati erant, Paulus accommodat hæc dicta: Sumus συνεργοὶ Dei: Poſuit in nobis verbum reconciliationis, Deo exhortāte per nos. Item affirmat, Deum efficacem eſſe, etiam per illorum miniſterium, qui voce Eccleſiæ vocati ſunt: Apollo rigat, Deus dat incrementum. Et 1. Timoth. 4. ad Timotheum inquit: Saluum facies te, & alios. Epheſ. 4. Dat Paſtores, Doctores, in ædificationem corporis Chriſti, vt occurramus in vnitatem fidei, & veritatem facientes, creſcamus in Chriſto.

Immediata vocatio.

Scriptura de mediata vocatione.

Hæ pro-

Hæ promiſſiones ſuauiſſimæ, & maxime neceſſariæ ſunt: quod ſcilicet illorum etiam vocatio diuina ſit, qui voce Eccleſiæ vocati ſunt: quod illorum miniſterio Deus adſit, & per illud efficax ſit. Ideo Paulus dicit, in Timotheo ineſſe gratiā & donum, per impoſitionem manuum. Nec tantum dicit, mearum manuum: ſed addit, etiam presbyterij. 1. Tim. 4. ne exiſtimetur diſcrimen eſſe, ſiue ab Apoſtolis, ſiue à presbyteris quis ordinetur. Vt autem mediata illa vocatio, hiſce priuilegiis gaudere poſſit, oportet eam eſſe legitimam, hoc eſt, vt fiat eo modo, & ab illis, ſicut ſcriptura tradit. Et de modo quidem, hoc eſt, quales debeant eſſe, qui ad miniſterium vocandi ſunt, præſcripta eſt certa regula, Actor. 6. Tit. 1. 1. Tim. 3. Hoc verò loco, quæritur, quorum voce & ſuffragiis electio & vocatio illa fieri debeat, vt ſtatui poſſit eſſe diuinam, hoc eſt, Deum ipſum per illa media eligere, vocare, & mittere operarios in meſſem ſuam. Et ſunt huius rei exempla in ſcriptura, certa & manifeſta. Act. 1. cum in loco Iudæ ſubſtituendus eſſet alius, Petrus negocium illud proponit in medio, non Apoſtolorum tantum, ſed & reliquorum diſcipulorum, ita enim tunc vocabantur credentes, quorum numerus, qui ſimul cōgregati erant, quaſi 120. erat. Et ibi Petrus ex ſcriptura proponit, qualem & quomodo eligere debeant, & adiunguntur orationes. Sortes verò mittūtur, quia non debeat eſſe ſimpliciter mediata, ſed Apoſtolica vocatio, ideo poſtea in vocationibus non ſunt ſortibus vſi, Act. 6. cum eligendi & vocandi eſſent Diaconi, nolunt Apoſtoli ſoli ius vocationis ſibi arrogare, ſed conuocant Eccleſiam. Non autem prorſus ſe abdicant cura vocationis, & vulgi aut multitudinis cœcæ & confuſæ libidini eam permittunt, ſed ſunt quaſi gubernatores & moderatores electionis & vocationis: proponunt enim doctrinam & regulam, quales & quomodo eligere debeant. Et electi ſiſtuntur coram Apoſtolis, vt illorum iudicio electio probetur, an rite facta ſit, illi verò orantes, impoſitione manuum electionem approbant. Act. 14. Paulus & Barnabas in ſingulis Eccleſiis, quibus euangelizauerant, conſtituunt presbyteros. Non autem ſibi ſolis ius & autoritatem electionis & vocationis ſumpſerunt, ſed Lucas vtitur vocabulo χειροτονήσαντες, quod 2. Cor. 8. de electione, quæ fit voce ſeu ſuffragiis Eccleſiæ vſurpatur, ſumptum enim eſt à Græca conſuetudine, qua ſuffragia porrectis manibus ferebantur, & ſignificat, ſuffragiis aliquem creare, deſignare, aut conſenſum oſtendere. Non igitur ſine conſenſu Eccleſiæ, Paulus & Barnabas inuitis obtruſerunt presbyteros. Et Actor. 15. cum eligendi eſſent, qui cum mandatis ad Antiochenam Eccleſiam mitterentur, inquit Lucas, viſum eſt Apoſtolis & presbyteris, cum vniuerſa Eccleſia eligere Barnabam & Silam. Illud verò in hiſtoria Apoſtolica vtile eſt obſeruare, quod aliquando ſimul & miniſtri & reliqua Eccleſia coniunctim proponebant & eligebant, quos iudicabant idoneos, vt Act. 1. Aliquando Eccleſia proponebat & eligebat, Apoſtolorum verò iudicio ſubiiciebatur electio approbanda, Act. 6. Sæpe verò Apoſtoli, qui de his rebus melius iudicare poterāt, Eccleſiis proponebant, quos iudicabāt ad miniſterium idoneos eſſe, & cum accederent ſuffragia & cōſenſus Eccleſiæ, rata erat vocatio. Ita Paulus ad Eccleſias mittit Timotheum, Titum, Syluanum, &c. Ita Actor. 14. proponuntur presbyteri, in quos Eccleſia per χειροτονίαν conſentit. Interdum etiam quidam operam ſuam Eccleſiæ offerebant. 1. Timoth. 3. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Semper tamen in legitima vocatione, tempore Apoſtolorum, aderat & requirebatur conſenſus Eccleſiæ, iudicium & approbatio presbyterij. Ita Titus in Creta præfectus fuit gubernandæ & moderandæ electioni presbyterorum, vt rite illa fieret, vtque ordinatione approbaret & confirmaret electionem rite factam. Vtitur enim Paulus Tit. 1. de cōſtituendis presbyteris, eodem verbo quod extat Acto. 14. vbi ſimul mentio fit & χειροτονίας, & conſtitutionis presbyterorum. Et Tito præcipit, vt eos, qui in doctrina non ſunt ſani, nec docent quæ oportet, ſeuere arguat, hoc eſt, ſicut clarius inquit 1. Timot. 5. Ne cito manus alicui imponas, ne cōmunices peccatis alienis, approbando ſcilicet electionem aut vocationem, non rite factam.

Exempla vocationis miniſtrorum in Apoſtolica hiſtoria.

Hiſtoria Apoſtolica de vocatione miniſtrorum.

Hæc exempla Apoſtolicæ hiſtoriæ clare oſtendunt, electionem ſeu vocationem pertinere ad vniuerſam Eccleſiam, certo quodam modo, vt ſuæ in electione ſeu vocatione, ſint partes & presbyterij, & populi. Et hæc Apoſtolica forma electionis & vocationis, retenta & vſurpata eſt, etiam poſtea in Eccleſia. Diſtinct. 24. extat Canon III. Concilij Carthaginenſis: Nullus ordinetur clericus, niſi probatus vel examine Epiſcoporum, vel populari teſtimonio. Diſtinct. 62. Leo dicit, nulla ratio ſinit, vt inter Epiſcopos habeātur, qui nec à clericis ſunt electi, nec à plebibus ſunt expediti, nec à comprouincialibus Epiſcopis, cum metropolitani iudicio conſecrati. Diſtinct. 67. Reliqui ſacerdotes à proprio ordinentur Epiſcopo, ita vt ciues & alij ſacerdotes aſſenſum præbeant. Diſtinct. 24. ex Carthaginenſi Concilio IIII. Epiſcopus ſine conſilio clericorum ſuorum, clericos non ordinet, ita vt ciuium conniuentiam & teſtimonium quærat. Diſtinct. 23. ex eodem concilio. cap. Qui Epiſcopus. Cum in his omnibus examinatus, inuentus fuerit plene inſtructus, tunc cum omni conſenſu clericorum & laicorum, & conuentu totius prouinciæ Epiſcoporum, maximeque metropolitani, vel authoritate, vel præſentia ordinetur Epiſcopus.

VIII. Quæſtio. 1. citatur ex Hieronymo, ſed eſt Origenis, cap. licet. Requiritur ergo in ordinando ſacerdote, etiam populi præſentia, vt ſciant omnes & certi ſint, quod qui præſtantior eſt in omni populo, ille eligitur ad ſacerdotium, & hoc atteſtante populo, ne qua poſtea retractatio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Diſtinct. 63. cap. Plebs: Presbyteros, Diaconos, & vniuerſam turbam, vos Epiſcopos oportet ſæpius conuocare, quatenus non prout cuilibet libuerit, ſed concordantibus animis, vobis admonentibus, talem quærant perſonam, quam nulla contrarietas à conſtitutis poſſit reuocare reſcriptis. Item Epiſcopos per Emilion non conſecres, niſi poſt electionem vel conſenſum cleri & populi. Cap. Metropolitano: Omnium clericorum atque ciuium voluntare diſcuſſa, optimus ordinetur. Cap. Si in Plebibus: Archidiaconus cum clericis & populis ipſius plebis electionem faciat. Cap. Sacrorum Canonum: Carolus & Ludouicus Imperatores ſtatuunt, vt Epiſcopi per electionem cleri & populi, ſecundum ſtatuta Canonum eligantur. Hieronymus ad Ruſticum Monachum: Ita viue in Monaſterio, vt clericus eſſe merearis. Cum ad perfectam ætatem perueneris, & te vel populus, vel Pontifex ciuitatis, in clerum elegerit, age quæ clerici ſunt.

De populi præſentia in ordinando ſacerdote.

Hieronymus

Ambro-

Ambroſius. Ambroſius lib. 10. Epiſt. 82. Merito vir tantus euaſit, quem omnis elegit Eccleſia, & merito creditum, quod diuino eſſet electus iudicio, quẽ omnes populi poſtulauiſſent.

In electione etiam principum autoritas adhiberi cœpta. Poſtea cum Imperatores & Reges, Chriſtianam religionem amplexi eſſent, illorum etiam volũtas, iudicium & authoritas, ad electionem & vocationem adhiberi & requiri cœpit, quia debent eſſe nutricij Eccleſiæ, & exẽplo Ioſaphat, Ezechiæ & Ioſiæ, inſpectio ipſis mandata eſt, vt miniſteria Eccleſiæ recte conſtituantur & adminiſtrentur. Hac de re extant multi Canones diſtinct. 63. Apud Sozomenum lib. 7. cap. 7. Imperator in Synodo dat primum Nazianzeno & ſuffragantur ei omnes Epiſcopi. Et pulcherrimum modeſtiæ exemplum in cap. Valentinianus, deſcribitur: vbi Synodus petit, vt Imperator ſapiens & pius exiſtens, eligat ſeu proponat aliquem. Imperator verò reſpondet: Super vos eſt talis electio. Vos enim gratia diuina potiti & illi ſplendore fulgentes, melius poteritis eligere. Et electioni poſtea præbuit aſſenſum.

Quod verò quædam exempla veteris Eccleſiæ, videntur ab hac formã aliquantulum diſcedere, inde factum fuit. Pulcherrima enim hæc ſymphonia Epiſcoporum, clericorum, Chriſtiani magiſtratus, & populi in electione & vocatione miniſtrorum Eccleſiæ, ſæpiſſime turbata fuit. Clerici vel hæretici, vel ſchiſmatici, vel aliis affectibus deprauati, iure electionis ſæpe abutebantur, vel illud ſibi ſolis arrogabant. ibi & magiſtratus & populus Chriſtianus coacti fuerũt ſe interponere. ita cum poſt mortem Æluri, clerus ſua authoritate Epiſcopum elegiſſet Petrum Monchum, Imperator Zenon adeo offenſus eſt, vt quoſdam etiam ſupplicio afficeret. Euagrius lib. 3. cap. 11. Cum Antiochiæ in abſentia populi, Porphyrius à paucis Epiſcopis ordinatus fuiſſet Epiſcopus, ſecutus fuit atrox tumultus. Nice. lib. 13. cap. 30. Aulici etiam illo quaſi iure ſuo ſæpius abutebantur. Et ibi clerici ſe oppoſuerunt, cuius generis aliquot ſtatuta extant, diſtinctio. 63. Omnium verò modeſtiſſima eſt Caroli & Ludouici

Caroli & Ludouici conſtitutio de electione. conſtitutio, quæ ſic habet. Sacrorum Canonum non ignari, vt Dei nomine ſancta Eccleſia ſuo liberius potiatur honore, aſſenſum ordini Eccleſiaſtico præbemus, vt Epiſcopi per electionem cleri & populi, ſecundum ſtatuta Canonum eligantur.

Populus etiam ſæpiſſime iure ſuo ad tumultus, ſeditiones & varias confuſiones abuſus fuit. Ibi Epiſcopi & Chriſtianus magiſtratus ſe oppoſuerunt, vt in electione Ambroſij. Et inde Canon Laodicenus dicit: Non eſt permittendum turbis, electionem eorum facere, qui ſunt ad ſacerdotium promouendi. Apud Sozomenum lib. 7. c. 8. cum contratis eſſent Epiſcoporum & plebis ſuffragia, imperator Nectarium elegit, & poſtea electio illa, à Synodo eſt rata habita. Non autem ideo vel populus, vel magiſtratus Chriſtianus, ſimpliciter ab electione & vocatione excluſi fuerunt, ſed addita fuit hæc moderatio, diſtin. 62. Docendus eſt populus, non ſequendus. Nos quoq;, ſi neſciant quid liceat, quidve non liceat, commouere eos, non his cõſenſum præbere debemus. Decretum Leonis inquit: Vota ciuium, teſtimonia populorum, arbitriũ honoratorum, electio clericorum, in ordinationibus ſacerdotum cõſtituantur. Item, Per pacem & quietem, ſacerdotes, qui futuri ſunt, poſtulentur, teneatur ſubſcriptio clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus, & plebis. Item, Cleri plebiſq; conſenſus, & deſiderium requiratur. Et cap. Noſſe: Conuocato clero & populo, talis ibi eligatur, cui ſacri non obuenient Canones. Sacerdotum quippe eſt electio, & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt, quia docendus eſt populus, non ſequendus. In hiſtoria Tripart. plebs poteſt eligere, & ſua petitione aliquem offerre. Cyprianus vt Epiſcopus, lib. 3. Epiſt. & lib. 4. Saturum, Optatum & Celerinum proponit Eccleſiæ. Valerius Auguſtinum optans ſibi coadiutorem & ſucceſſorem, proponit illud populo. Et Auguſtinus ipſe Epiſt. 110. Eradium ſe cupere ſucceſſorem, proponit populo, oratione ſuauiſſima. Quia ſcio, inquit, poſt obitus Epiſcoporum per ambitioſos aut contentioſos ſolere Eccleſias perturbari, debeo quantum ad me attinet, ne contingat, huic proſpicere ciuitati. Et Auguſtini illa electio, à populo confirmatur, & illud inſinuatur Theodoſio & Valentiniano Auguſtis. Narrat etiam ibi Auguſtinus, exemplum de Seuero Mileuitano, qui putarat ſufficere, vt ſucceſſorem ſuum apud Clericos deſignaret, & apud populum exinde non locutus erat. Inde verò orta fuit

Auguſtinus. poſtea perturbatio. Et Auguſtinus de hoc facto inquit: Minus tamen aliquid factum erat. Cyprianus

Cyprianus de forma electionis ſui temporis. formam electionis, quæ ſuo tempore fuit, ita deſcribit libro 1. Epiſt. 4. Propter quod plebs obſequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, cum ipſe maxime habeat poteſtatem, vel eligendi dignos ſacerdotes, vel indignos recuſandi. Quod & ipſum videmus de diuina autoritate deſcendere, vt ſacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac teſtimonio comprobetur. Et paulò poſt: Coram omni ſynagoga iubet Deus conſtitui ſacerdotem, id eſt, inſtruit & oſtendit, non niſi ſub populi aſſiſtentia cõſcientia, fieri oportere, vt plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & ſit ordinatio iuſta & legitima, quæ omniũ ſuffragio & iudicio fuerit examinata, quod poſtea ſecũdum diuina magiſteria obſeruatur in actis. Ibidem: Ordinari nonnunquam videmus indignos, non ſecundum Dei voluntatẽ, ſed humanam præſumptionem, & hæc Deo diſplicere, quæ non veniant ex legitima & iuſta ordinatione, Deus ipſe manifeſtat per Oſeam Prophetam, dicens: Sibimet ipſi Regem conſtituerunt, & non per me. Propter quod diligenter de traditione diuina & Apoſtolica obſeruatione, ſeruandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per prouincias vniuerſas tenetur, vt ad ordinationes rite celebrãdas, ad eam plebem, cui præpoſitus ordinatur, Epiſcopi eiuſdem prouinciæ, proximi quinq; conueniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſime nouit, & vniuſcuiuſq; actum de eius conuerſatione perſpexit, &c. Idem lib. 1. Epiſt. 3. dicit, populi ſuffragium, & coepiſcoporum conſenſum, eſſe diuinum iudicium.

Quia verò non commode poterat vniuerſa populi turba ſemper conuocari, & ſingulorum ſuffragia exquiri, obſeruatus fuit mos ille apud Chriſtianos, annotante Lampridio in vita Alexandri, quod eorum nomina, qui eligendi & vocandi propoſiti erant, ante ordinationem publice proponebãtur, & monebatur populus, vt ſi quis quid haberet contra ordinãdum, id proferret & proponeret. Et breuiter, iuxta Gregorij ſententiam, ſemper grauis

abuſus

abuſu iudicatus fuit, ſi quis inuitis & non petentibus detur. Hæc eſt Apoſtolicæ primitiuæ & veteris Eccleſiæ ſententia, de legitima electione & vocatione miniſtrorum verbi & ſacramentorum, quæ ſententia locum habet in illis Eccleſiis, quæ iam verbo Dei conſtitutæ ſunt: vbi presbyterium eſt, amplectens eum, qui ſecundũ doctrinam eſt, fidelem ſermonem, magiſtratus pius, populus intelligens doctrinam, & amans pietatis. Vbi verò tempore Apoſtolorum ſacerdotes erant Idololatræ, magiſtratus impius, populus ambulans in tenebris, ibi primò per talem electionem, nõ potuit conſtitui miniſterium, ſed eo proficiſcebantur, vel Apoſtoli, vel mittebant alios, alibi rite electos, vt primum fundamenta ponerent. Ita Act. 13. Paulus & Barnabas mittuntur ad gentes. Et Act. 11. vſque ad Phœnicen & Cyprum ita propagatur Euangelium, & quidẽ Antiochiæ gentibus ita primum proponitur. Ita Paulus plures circa ſe habuit, quos huc illuc mittebat ad Eccleſias. Vbi verò aliquantulum fundatæ erant Eccleſiæ, mox eo quem iam diximus, modo miniſteria in Eccleſiis conſtituebantur, Act. 14. Et cum ibi magiſtratus & ſacerdotes manerent in idololatria, nihilominus legitima erat vocatio, quæ fiebat à ſinceris Doctoribus, vna cum fideli populo. Ita Ioſaphat Pontificibus & ſacerdotibus partim ceſſantibus, partim lucos, excelſa, &c. colentibus, populo ambulante in tenebris, ipſe miniſteria conſtituit, 2. Paral. 17. & 19. Hanc recitationem ideo inſtitui, vt oſtenderem noſtras Eccleſias reſtituiſſe veram & legitimam formam electionis & vocationis, quæ vſitata fuit in Apoſtolica, primitiua & veteri Eccleſia, vtq; ex antitheſi eo clarius perſpiceretur, qualis ſit Põtificiæ Eccleſiæ ordinatio. Ex his enim quæ iam diximus, planum erit examen Tridentini decreti, de legitima vocatione & miſſione miniſtrorum verbi & ſacramentorum. Statuit igitur quartum capitulum & 7. Canon, eos legitimos eſſe verbi

4. cap. & 7. Canon de vocatione.

& ſacramẽtorum miniſtros, qui vocati, ordinati & miſſi ſunt à ſolis Pontificiis Epiſcopis & ipſorum ſuffraganeis, nec requiri vel fidelis populi, vel pij magiſtratus conſenſum, ſiue vocationem, ſiue autoritatem. Imo anathema denunciant, ſi quis dixerit ad legitimam vocationem requiri, fidelis vel populi, vel magiſtratus conſenſum. Atqui iam clare oſtendimus, illam ipſam legitimę electionis ſeu vocationis formã, quæ Tridenti anathemate damnatur, eſſe Apoſtolicæ, primitiuæ, & veteris Eccleſiæ. Sed meminerimus Tridentinis patribus, à Romano Pontifice commiſſam eſſe hanc curam, nõ vt Apoſtolicæ & veteris Eccleſiæ diſciplinam reſtituãt, ſed vt præſentem ſtatum regni Pontificij quoquo modo cõſeruent & ſtabiliant. Hoc igitur quod hactenus factitarunt, volunt in poſterum impune ſibi licere, vt ſcilicet homines qualeſcunq;, fauore, prece vel precio habiles redditos, ſine petitione, conſenſu & vocatione, vel fidelis populi, vel pij magiſtratus, Eccleſiis præficere, & populo incognito obtrudere poſſint. Suffraganei verò, ne quidem quærere

Suffraganei Pontificij.

dignantur de vocatione, modo quis præbendam ſibi comparauit, & ſuffraganeo pecuniam offerat pro ordinatione. Et non pudet bonos ſcilicet illos patres, ea quæ maniſeſtiſſime, & aduerſa fronte pugnant cum ipſa ſcriptura, & cum vera antiquitate, verbo ſaltem confirmare, & mox anathema ſubiicere. In noſtris verò Eccleſiis miniſtri verbi & ſacramentorum, non tantummodo à populo & ſeculari magiſtratu vocantur & inſtituuntur, ſicut Tridentinum Capitulum fingit, ſed accedit grauiſſimum iudicium, examẽ & comprobatio veri presbyteri. Et hanc eſſe legitimam vocationem, multis iam oſtendimus. Sed quare, inquiunt, non petitis ordinationem à noſtris Epiſcopis? Reſpondeo. Si veri eſſent Epiſcopi, & profiterentur ſanam doctrinam, recte hoc ſibi arrogarent. Iam verò ſunt hoſtes & perſecutores veræ doctrinæ. Num igitur à lupo paſtor petet ſibi committi curam gregis? Et neminem ordinare volunt, qui ſit ſanæ doctrinæ, niſi prius eam abiiciat & abiuret. Nec eos, qui legitime, iuxta formam Apoſtolicam vocati ſunt, ad ordinationem admittunt, ne inde regno ipſorum præiudicium generetur. Nec ad miniſterium verbi & ſacramẽtorum, ſed ad impium Miſſæ ſacrificium ſuos ordinant. Impiis etiam obligationibus ordinatos ſuos illaqueant, & blaſphemum ſuum chriſma adhibent. Grauiſſimas igitur & iuſtiſſimas habemus cauſas, quod ab hoſtibus ſanę doctrinæ non petimus ordinationem. Sed, inquiunt, fures & latrones ſunt, qui non ſunt ab ordinaria Eccleſiaſtica poteſtate vocati, ordinati & miſſi. Erunt ergo fures & latrones, Apoſtoli, Euangeliſtæ, Paſtores, Doctores, Presbyteri, Diaconi Apoſtolicæ Eccleſiæ, qui non à Pontificibus, penes quos tunc erat ordinaria Eccleſiaſtica poteſtas, ordinati ſunt; & eadem illa quæſtio eſt, qua Pontificij olim exagitarũt miniſterium Baptiſtæ, Ioan. 1. & ipſius Chriſti, Mat. 21. Quis tibi dedit hanc poteſtatem?

DE MATRIMONIO.

SESSIO VIII. SVB PIO IIII. 1563.

Matrimonij perpetuum indiſſolubilemque nexum primus humani generis parens, diuini Spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Hoc autem vinculo, duos tantummodo copulari & coniungi Chriſtus Dominus apertius docuit, cũ poſtrema illa verba, tanquam à Deo prolata referens, dixit: Itaq; iam non ſunt duo, ſed vna caro, ſtatimq; eiuſdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronunciatam, his verbis confirmauit: Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem vnitatem confirmaret, coniugesq; ſanctificaret, ipſe Chriſtus, venerabilium ſacramentorum inſtitutor atque perfector, ſua nobis paſſione promeruit. Quod Paulus Apoſtolus innuit, dicens: Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, mox ſubiungens: ſacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico, in Chriſto, & in Eccleſia.

Cum igitur matrimonium in lege Euangelica, veteribus connubiis per Chriſtum gratia præſtet, merito inter nouæ legis ſacramenta annumerandum, ſancti Patres noſtri, concilia, & vniuerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt. Aduerſus quam impij homines huius ſeculi inſanientes, non ſolum perperam de hoc venerabili ſacramento ſenſerunt, ſed de more ſuo, prætextu Euangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Eccleſiæ Catholicæ ſenſu, & ab Apoſtolorum temporibus probata conſuetudine aliena, ſcripto & verbo aſſeruerunt, non ſine magna Chriſti fidelium iactura. Quorum temeritati ſancta & vniuerſalis ſynodus cupiens occurrere, inſigniores prædictorum ſchiſmaticorum hæreſes & errores, ne plures ad ſe trahat pernicioſa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipſos hæreticos, eorumq; errores decernens anathematiſmos.

CANON I.

Si quis dixerit, matrimonium non eſſe verè & propriè vnum ex ſeptem legis Euangelicæ ſacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſiam inuectum, neq; gratiam conferre, anathema ſit.

EXA-

EXAMEN.

Principalis huius decreti quæſtio eſt, an matrimonium ſit Sacramentum noui Teſtamenti. Omnium autem & ſimpliciſſima & rectiſſima eſt ratio explicationis, ſi prius de re ipſa dicatur. Poſtea enim de appellatione, facilis erit ratio. Mirum autem eſt, quod Pontificij propter appellationem Sacramenti, quam contendunt matrimonio tribuendam eſſe, ſicut Baptiſmo, & Cœnæ Dominicæ, videri volunt dignitatem ſtatus coniugalis magis ornare quam nos, cum extent publicæ ipſorum querelæ & criminationes, quod nimium magnificis encomiis matrimonium à noſtris ornetur. Ipſi vero ad coniugium accommodare nō verentur has ſententias: Qui in carne ſunt, Deo placere nō poſſunt. Atq; ideo negant Spiritum ſanctum in miniſtris verbi & Sacramentorum; ferre non poſſe honeſtū matrimonium, quia ſcilicet ſcriptum ſit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Item, Mundamini qui fertis vaſa Domini. Et tamen fortiter diſputāt, matrimonium eſſe vnum ex ſeptem Sacramentis. Tales ſcilicet matrimonium, dignitatis ſuæ patronos ſortitum eſt, qui ſacerdotibus ſuis centum potius proſtibula, ſucceſſiue tamen, ſicut Colonienſis ille inquit, quam vnicam legitimam coniugem concedunt.

Quia igitur prætendunt, ſe Matrimonium inter Sacramenta Eccleſiæ numerare propter aſſerendam & illuſtrandam eius dignitatem, breuiter recitabo præcipua capita, de eius dignitate & ſanctitate, quæ ex verbo Dei, Eccleſiæ noſtræ & diſcunt & docent. Fuit igitur coniugium etiam inter gentes, ſicut & hodie inter infideles verum conſtat matrimonium, ſed illi politicam tātum conſtitutionem eſſe exiſtimant, licet lex naturæ, monſtrans vagos concubitus, ſtupra & adulteria eſſe contra naturā, oſtendat, quanquam valde obſcure, & aliquid maius quam humanum innuens. Eccleſia vero ex verbo Dei diſcit & intelligit, ipſum Deum eſſe authorem coniugij, quod in ipſo Paradiſo, quando natura humana ante lapſum, ſine peccato & miſeriis, integra & beata adhuc erat, inſtituit. Quam inſtitutionem & eius benedictionem, ſtatim poſt lapſum, & poſtea poſt diluuium repetiuit, & naturæ etiam ipſi confirmauit: Geneſ. 4. & 9. Filius etiam Dei in nouo Teſtamentō, primam illam inſtitutionem nec abrogat, nec mutat, ſed repetit & confirmat, nec verbis tantum, Matth. 19. ſed & præſentia ſua, & primo miraculo in nuptiis edito. Iohan. 2. Poſtea Apoſtoli, doctrinam illam multis ſententiis & concionibus illuſtrarunt.

De dignitate matrimonij.

Secundo, Deus non tantum inſtituit matrimonium, vt homines ipſi, coniugali illa coniunctione ſe conſocient, ſed ſicut Deus primus paranymphus fuit, qui Euam adduxit ad Adamum, & primos cō iuges ipſe copulauit. Geneſ. 2. ita Chriſtus affirmat, Deum adhuc hodie eſſe, qui cōiuges legitimo matrimonio coniungit & copulat, quando iuxta verbum ipſius conueniunt. Quod Deus, inquit, coniunxit, homo non ſeparet. Et vtitur verbo, quod proprie de coniugali coniunctione dicitur. Ita Tobiæ 7. Raguel tradens Tobiæ filiam ſuam, inquit: Deus Abraham, Deus Iſaac & Iacob, vobiſcum ſit: & ipſe coniungat vos, impleatque benedictionem ſuam in vobis. Et Geneſ. 24. Abraham mittens ſeruum, vt Iſaac vxorem adducat, verbis dulciſſimis inquit: Dominus cœli & terræ, qui locutus eſt mihi, &c. ipſe mittet Angelum ſuum ante te, & accipies inde vxorem filio meo. Et ſeruus poſtea orat: Domine Deus Domini mei Abraham, occurre obſecro mihi hodie, fac miſericordiam, & oſtende quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac, &c. Hæc proponenda ſunt in Eccleſia, vt in timore Domini, eius fide & inuocatione, matrimonia contrahantur, quia Deus non tantum author, ſed & conciliator eſt matrimonij. Ita Prouer. 19. Domus & diuitiæ à parentibus, à Domino vero vxor prudens datur. Et Syra. 26. Pars bona, mulier bona, quaſi pro hæreditate timentium Dominum dabitur. Donum Dei eſt mulier bona, &c. Eccle. 7. Inueni amariorem morte mulierem, qui placet Deo, effugiet illam, qui autem peccator eſt, capietur ab illa. Malach. cap. 2. ex hoc fundamento coniuges grauiſſime admonet debitæ beneuolentiæ: Non accipiam placabile quid de manu tua. Quam ob cauſam? quia Dominus teſtificatus eſt inter te & vxorem tuam, & hæc ſocia tua, & vxor fœderis tui. Significat autem עוּד teſtificando aliquid confirmare & ſtabilire. Ideo non quæuis coniunctio, ſed quæ verbo Dei non repugnat, legitima eſt, & Deo probatur. Ita Leuit. 18. Geneſ. 6. Eſdr. 10. Nehem. 13. Luc. 17. Mar. 6. improbantur coniunctiones etiam coniugales, quæ non ſunt legitimæ.

Deus copulator coniugum.

Tertio, Ex illa diuina coniunctione, coniugium nō eſt vt reliquæ politicæ ſocietates: quæ ſicut mutuo conſenſu contrahuntur, ita mutuo diſſenſu rurſus diſſoluuntur, ſed eſt coniunctio indiuidua, & nexus indiſſolubilis. Quod enim Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et quidem Scriptura affirmat, eſſe coniunctionem multo arctiorem, quam ſit parentum & liberorum, dicit enim: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: vt qui duo ſunt, fiant vna caro. Significat autem דבק adhæſionem, ſeu coniunctionem, quæ fit per complexum amoris affectu ardentiſſimo, vt Geneſ. 34. de Sichem amante Dinam. 3. Regum 11. de amore Salomonis. Pſal. 63. Adhæſit anima mea poſt te. Dicitur autem proprie verbum illud de coniunctione cutis, carnis, oſſium, Iob. 19. Cuti meæ & carni meæ adhæſit os meum, 29. Lingua adhæret palato. Pſalm. 102. Adhæret os meum cuti meæ. Atq; ex illa verbi ſignificatione intelligi poteſt, quod Deus affirmat eſſe talem adhæſionem: Vt qui ſunt duo, fiāt vna caro. Et Paulus dicit: Nemo carnem ſuam odio habet. Iere. 13. inquit Dominus: Sicut adhæret cingulum ad lumbos viri, ita faciam adhærere ad me omnem domū Iſrael. Sed Deus nō ex cingulo Adæ, ſed ex coſta formauit vxorē, vt oſtendatur coniunctio arctiſſima. Solomon Prouer. 18. dicit, amicum ſæpe arctius adhærere quam fratrem. Sed in coniugio arctior eſt copulatio, quam parentum & liberorum. Relinquet enim patrē & matrem, &c. Græci reddiderunt per verbum προσκολλᾶσθαι: quod vſurpatur, quando duo quædam glutino ita committuntur, vt quaſi vnum fiant. Ita vſurpatur Iſa. 41. Hinc Paulus docet, neutrum cōiugum habere poteſtatem ſui corporis, 1. Cor. 7. item, Qui vxorem diligit, ſeipſum diligit.

Quarto, Scriptura etiam explicat cauſas, quare Deus ſocietatem illam coniugalem inſtituerit, Angelorum enim agmina ſimul condidit: ſed certo conſilio voluit conſeruationem & multiplicationem humani generis, fieri per propagationem generationis, vt in ea præſentiam, ſapientiam & bonitatem ipſius conſpiceremus. Et in pia educatione liberorum voluit eſſe prima Eccleſiæ plantaria: vn-

de domeſticæ Eccleſiæ apud Paulum nominantur. Exercitia enim fidei inuocationis, charitatis, patientiæ, & totius deniq; pietatis, quaſi in rudimentis exerceri voluit, in domeſtica ſocietate, vt inde latius propagaretur. Qui enim domui ſuæ nō bene præeſt, quomodo is Eccleſiam Dei gubernaret? 1. Tim. 3. Item: Qui domeſticorum curam non habet, infideli deterior eſt. Et ipſa coniugij inſtitutione oſtendit, ſe eſſe mentem caſtam, & vagas libidines odiſſe. Ideo enim illis, qui donum cōtinentiæ non habent, certas leges coniugij tradidit & præſcripſit. Deinde aliam cauſam inſtituti coniugij, Deus ipſe dulciſſimis verbis exponit, Geneſ. 2. Nō eſt bonum, hominem eſſe ſolū, faciamus ei adiutorium, quod ſit quaſi coram ipſo, & circa ipſum. Erant quidem omnia animalia creata ad miniſterium hominis: ſed non inueniebatur adiutorium, quod eſſet coram ipſo. Propter mutuum igitur obſequium, & mutuam ſubleuationem, Deus inſtituit cōiugium, vt communia eſſent, ſiue læta, ſiue triſtia.

Epheſ. 4. Melius eſt eſſe duos quam vnum, habēt enim emolumentum ſocietatis ſuæ. Væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Eccl. 9. Perfruere vita cum vxore quam diligis, cunctis diebus vanitatis tuæ, hæc enim eſt pars in vita, & in labore tuo, quo laboras ſub ſole. Syr. 26. Gratiam mulieris delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit. Gen. 3. Deſiderium vxoris ad virum. Eph. 5. Maritus vxorem diligit & fouet, vxor virum reueretur.

Poſtremò vſum coniugij in natura lapſa, Deus voluit etiam remediū eſſe contra incontinentiam. 1. Cor. 7. Propter fornicationē, vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat, & vnaquæq; ſuum virū. Item, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam veſtram. Si non continent ſe, nubant, melius eſt enim nubere, quam vri. Et hoc eſt, quod veteres dicūt, matrimonium ante lapſum inſtitutum fuiſſe in officiū, poſt lapſum, datum eſſe in remedium. Auguſtin. inquit: Quod ſanis eſt ad officiū, ægrotis eſt ad remedium.

Quintò, certum & notum eſt & hoc ex ſcriptura, Deum ſua benedictione, & variis donis gratiæ, ſicut Paulus Rom. 12. de gratia loquitur, adeſſe caſto & pio coniugio. Quos enim Deus coniungit, illis benedicit, Gen. 1. Nec tantum in natura integra benedictio promiſſa eſt coniugio, verum etiam naturæ lapſæ repetita & confirmata eſt, Gen. 9. Complectitur autem illa benedictio. Primò, fœcunditatem & generationem iuxta dictum: Creſcite & multiplicamini. Secundò, felicem ſtatum vxoris & liberorum, Pſal. 128. Vxor tua ſicut vitis fructifera, filij ſicut nouellæ oliuarū. Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum: vt videas filios filiorum tuorum, & Pſ. 127. Ecce hæreditas Domini, filij: beatus vir, qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis, nō confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta. Tertiò, cōplectitur ſucceſſum in œconomia & Politia. Pſ. 128. Labores manuum tuarū manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum, vt videas bona Ieruſalem, omnibus dieb. vitæ tuæ, pacem ſuper Iſrael. Pſal. 127. Non confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta. Et hoc eſt, quod prima benedictio inquit. Geneſ. 1. Subiicite terram, & dominamini ſuper omnia, quæ in terris mouentur. Quartò, huic verò benedictioni, propter lapſum, admixta eſt quædam crucis difficultas & acerbitas. Gene. 3. ſicut in remediis, quale cōiugium poſt lapſum factum eſt, ſolent auſtera & acerba quædam miſceri. Sed illa acerbitas, timentibus Deum mitigatur patientia, conſolatione, auxilio, & liberatione diuina. Sicut præſentia Chriſti in nuptiis, Io. 2. vtrunq; oſtendit, & crucem, & conſolationem. Habet præterea coniugium ex diuina inſtitutione & hoc priuilegium, ſiue hanc gratiam, quod eſt genus vitæ ſanctum & Deo placens. Cumq; concubitus extra coniugiū, ſit abominatio coram Deo, ſcortatores enim & adulteros iudicabit Dominus: In cōiugio honorabiles ſunt nuptiæ in omnibus, & κοίτη ἀμίαντος. Heb. 13. Si acceperis vxorem, non peccaſti, ſi nupſerit virgo, non peccat, 1. Cor. 7. Imò in piorum coniugiis vocatur ſanctificatio & honor, 1. Theſ. 4. Ita 1. Tim. 2. tribuitur mulieribus parientibus, ſanctificatio & caſtitas. Et Tit. 2. vxores amantes liberorum, vocantur caſtæ, 1. Pet. 3. mulieres ſubiectæ viris vocantur ſanctæ, & ſperantes in Deum, 1. Cor. 7. cohabitatio mulieris fidelis, cum viro infideli pronunciatur ſancta eſſe: Et ibi dicit, ipſam generationem, quæ alias immunda eſſet in coniugio, & præſertim fidelium, ſanctā eſſe, 1. Tim. 3. affirmat mulierem ſaluari per generationem, ſi manſerit in fide. Eſt & hæc gratia Dei in coniugio, quod Deus coniugum animos coniungit, vt & velint & poſſint indiuiduam illam vitæ ſocietatem colere, fidē coniugalem ſeruare, in nexu illo indiſſolubili manere, vtq; complexus affectuum inter coniuges arctior & ardentior ſit, quam inter parentes & liberos, iuxta dicta: Relinquet patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, vt ſint quaſi vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Illam etiam gratiam Deus coniugibus Deum timentibus, & in via eius ambulantib. largitur, vt vir vxorē diligat, curet, foueat, & honorē ei, tanquam vaſi infirmiori tribuat. Epheſ. 5. & 1. Cor. 3. vtq; mulieris deſiderium ſit ad virum, Geneſ. 3. reuerenter ſe viro ſubiiciat, Epheſ. 5. & ſit viri adiutorium, Geneſ. 2. exhilaret cor mariti, Syr. 26. & Prou. 31. & breuiter, gubernatione ſpiritus Dei opus eſt cōiugibus, vt in vera concordia ſuum quiſq; officium faciat, mutuas infirmitates tolerēt, communes difficultates ſubleuent, liberos pie educent, domum gubernent, operas œconomicas faciant, & crucem patienter tolerent: vtq; cohabitatio ſit ſecundum ſcientiam, 1. Pet. 3. & in Domino, 1. Cor. 7. Hæc pij coniuges petunt à Deo, & Deum hanc gratiam largiri petentibus, non eſt dubium.

Poſtremò, coniugiū dulciſſima imago eſt Chriſti & Eccleſiæ, ſicut explicationem illam tradit Paulus Epheſ. 5. Viri diligite vxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Vxores ſubditæ ſitis viris, ſicut Eccleſia Chriſto ſubiecta eſt. Quod enim ex latere dormientis Adæ, formatur Eua, vt ſit os ex oſſibus eius, caro de carne eius, hoc veteres pie interpretantur, fuiſſe ſignificationem & prænunciationem, fore vt filius Dei, quaſi relicto patre deſcendens de cœlis, noſtram naturam aſſumeret, fieret caro de carne noſtra, accepta ſerui forma, fieret in ſimilitudine hominum, vt ita peccatum in carne damnaret. Et rurſus ex dormitione, hoc eſt, ex paſſione & morte Chriſti, naſcatur Eccleſia, eductis ex latere eius ſacramentis, quibus generetur, ædificetur, & Chriſto fide ita vniatur, vt ſimus membra corporis eius, & ex oſſib. eius. Quod igitur Adam dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnam, hoc Paulus pronunciat magnum myſterium eſſe, in Chriſto & in Eccleſia. Dulciſſima igitur imago redemptionis, eſt in ipſo coniugio propoſita. Et quæ ſuauior poſſet pictura eſſe,

Coniugium imago Eccleſiæ.

eſſe, quam ſancta & grata Deo ſint mutua côiugum officia, quam quod Paulus affirmat, virum diligentem vxorem, aſſimilari Chriſto diligenti, redimenti & ſanctificanti Eccleſiam, & vxorem ſubiicientem ſe viro, imitari & exprimere exemplum Eccleſiæ, ſubiicientis ſe Chriſto?

Hæc ampliſſima doctrina, de dignitate & ſanctitate côiugij, in noſtris Eccleſiis, ex verbo Dei diligenter proponitur & inculcatur, quam ideo paucis hoc loco repetere volui, ne quis exiſtimet, nos vel minus honorifice de coniugio ſentire, vel de eius dignitate cupere aliquid detractũ, quando contendimus, non eſſe ita vere & proprie ſacramentum N. Teſtamenti, ſicut eſt baptiſmus, & cœna Domini. Si igitur diſputatio in hoc tantum cardine verteretur, matrimonio tribuẽdam eſſe appellationem ſacramenti, propter hãc cauſam, vt eſſet commonefactio de tota illa doctrina, de dignitate matrimonij, de qua hactenus diximus, vtq; côtra omnes doctrinas dæmoniorum, appellatio ſacramenti, quaſi in illuſtri loco collocaret côiugium, & moneret, præclarius & auguſtius in Eccleſia de côiugio ſentiendum & loquendum eſſe, quam apud Ethnicos, quib. doctrina verbi Dei ignota fuit, vtq; ipſos coniugatos officij ſui admoneret, & in cruce conſolationẽ mõſtraret. Si hoc, inquam, tantum à Pontificiis quæreretur, & ageretur in hac diſputatione, facile poſſet de appellatione conueniri. Eſt enim ſacramenti appellatio ἄκυρος, & late patens: ſicut ſuo loco oſtendimus. Ideo Apologia cõfeſſionis VVirtenbergenſis inquit: Quia coniugium eſt ſanctum vitæ genus diuinitus inſtitutum & commendatum, libenter ei tribuimus nomen ſacramẽti. Sed hoc modo multo plura numeranda erunt ſacramenta, quam ſeptem. Habẽt enim reliqua etiam pia genera vitæ, mandatum Dei, & promiſſionem. Aliter etiam in illis vitæ generib. pij verſantur, quam ethnici. Quis verò ideo cõtenderet, agriculturam, pecuariam, &c. etiam numerãda eſſe inter Eccleſiæ ſacramenta? Nec verò in nouo primum Teſtamẽto inſtitutum eſt matrimonium: imò Chriſtus traditionẽ ſuam de matrimonio, diſertis verbis refert ad primam illam inſtitutionem: Nõn legiſtis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio, &c. Et in quæſtione de polygamia, & de Iudaicis diuortiis, non noui aliquid Chriſtus inſtituit, ſed reſtituit doctrinam, ad primæuam inſtitutionẽ: Ab initio, inquit, non fuit ita, ſicut poſtea in polygamiis & temerariis diuortiis factum eſt. Certum etiam eſt, piis veterum côiugiis defuiſſe illam matrimonij gratiam, de qua diximus ſcripturam loqui. Nec dubium eſt coniugium in Eccleſia ſemper fuiſſe myſterium coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, etiam tempore V. Teſtamenti. Nam Oſeæ 2. Dominus dicit: Spõſabo te mihi in ſempiternum, in iuſtitia, iudicio, miſericordia & fide. Et Solomon ex profeſſo epithalamium ſcripſit, harum nuptiarum in Chriſto & Eccleſia. Paulus enim Epheſ. 5. illud quod Adam de ſuo matrimonio in principio creationis, Geneſ. 2. dicit, pronunciat eſſe myſterium illud magnum in Chriſto & Eccleſia. Vanum igitur eſt, matrimonium eſſe peculiare ſacramentum N. Teſtamenti. Omnia enim, quæ exiſtimantur eſſe de ratione ſacramenti, conueniunt piorum côiugiis, etiam in V. Teſtamento. Nam quæ in polygamia & in diuortiis, à quibuſdam factitata ſunt, Chriſtus pronunciat præter primæuam inſtitutionem facta eſſe, inquit enim, ab initio non fuit ſic. Nec omnes ſancti V. Teſtamenti fuerunt polygami. Et tamen in ipſa etiam veterum polygamia, Auguſtinus quærit myſterium Chriſti & Eccleſiæ, de bono coniugali c. 18. Quicquid igitur ſit de generali vſu appellationis ſacramenti, vt quicquid ſacrum aliquid ſignificat, & habet mandatum & promiſſionem Dei, ſacramentum appelletur, hoc certũ & manifeſtum eſt, matrimonium non eſſe vere & proprie ſacramentum, ea ratione, ſicut eſt baptiſmus & cœna Domini. Et hæc diſtinctio omnino neceſſaria eſt in Eccleſia, ne ſacramenta, quæ diuinitus inſtituta ſunt, vt ſint media ſeu organa applicationis & obſignationis promiſſionis de remiſſione & vita æterna, confundantur cum aliis ritibus.

Sacramentorum appellatio late patẽs.

Baptiſmus enim & cœna Domini, adiunctam habent promiſſionem de applicatione & obſignatione gratuitæ reconciliationis & remiſſionis peccatorum, ſingulis qui fide ſacramentis illis vtũtur. Talem certe promiſſionem, coniugium nõ habet. Nec opus eſt, vt vxorem ducat, qui cupit ſibi ſacramentum applicari & obſignari gratuitam reconciliationem cum Deo. Multi etiam vxores ducũt, qui Deo non ſunt reconciliati. Et breuiter, coniugium non eſt organon à Deo in hoc inſtitutum, vt per illud offeratur, applicetur, & obſignetur promiſſio gratuitæ reconciliationis cum Deo. Hoc diſcrimen illuſtre eſt, & neceſſario retinendum.

Diſputatio Pont. de materia matrimonij.

Ipſa etiam ſacramenti definitio, quæ requirit externum, materiale & viſibile Symbolum ſeu elemẽtum, non poteſt matrimonio conuenire. Scholaſtici enim vix fingendo excogitare poſſunt, quam velint ponere materiam in ſacramento matrimonij. Richardus dicit, verbum primò prolatum (vt, accipio te in meam) eſſe materiam, & verbũ ſecundo prolatum (vt, accipio te in meum) eſſe formam, vel econtra, vt ſcilicet verbũm viri, aliquando ſit materia, aliquando forma. Quid verò ineptius fingi poteſt, quando de ſacramentorum materia diſputatur? Canoniſtæ diſputant, conſenſum eſſe materiam, verba verò exprimentia conſenſum, eſſe formam. Quidam volunt, ſic vt in pœnitentia actus pœnitentis ſunt materia, ita etiam actus vtentium matrimonio, eſſe materiam, & conſenſum eſſe formam. Qualia verò hęc monſtra ſunt opinionũ, quæ inde oriuntur: quod propter præſumptam opinionem (matrimonium eſſe ſacramentum) conantur definitionem ſacramenti accommodare ad matrimonium? Animaduertit hoc Gropperus, ideo diſputat, formam in ſacramento matrimonij, eſſe verbum illud: Quos Deus coniunxit, &c. Elementum verò eſſe exteriores geſtus & actus, quibus coniuges in nomine Domini copulantur, & quibus ipſi inter copulandũ profitentur, ſe poſthac in vna carne futuros. Minus hæc abſurda ſunt, quam vel ſcholaſticorum vel Canoniſtarum diſputationes. Sed vt ſit aliquid ſacramentum, nõ ſufficit vt adſint & adhibeantur externi aliqui geſtus & actus. Talia enim externa ſymbola adhibentur, etiam quando reges coronantur, quando principes feuda accipiũt, quando in Scholis gradus conferuntur, imo quando ſutores aliquem in collegium ſuum recipiunt. Num verò ex ſingulis, peculiaria ſacramenta fabricanda erunt? Requiritur igitur ad ſacramentum, vt materia elemẽtum ſeu externum ſymbolum, ſit à Deo inſtitutum, præſcriptum & mandatum, vtque vſui eius addita ſit promiſſio. Quod Gropperus de externis copulationis ritibus oſtendere non poterit. Et hæc cum ita ſe habeant, ideo Tridentina Synodus fortiter quidem vſque ad anathematis denun-

ciationem aſſeuerat, matrimoniũ eſſe vere & proprie vnum ex ſeptem legis Euangelicæ ſacramentis, quæ vero ſit ſacramenti huius, vel materia, vel forma, ne verbulo quidem meminit, quod tamen in aliis ſacramentis fecerunt. Vel igitur incerti ſunt de materia & forma huius ſacramenti, vel liberum voluerunt cuiuis relinquere, vt fingat qualem velit, ſiue materiam ſiue formam, modo credat matrimonium eſſe nouæ legis ſacramentum. Et hoc argumentum Lector bene conſideret.

Sed Tridentinum Capitulum dicit, Paulum numerare matrimonium inter ſacramenta Eccleſiæ.

Argum. Trident. ex Paulo.

Paulus enim dicit: ſacramentum hoc magnum eſt in Chriſto & in Eccleſia, Epheſ. 5. Ego verò putaſſem ſatis eſſe, quod ſcholaſtici propter linguarum ignorantiam in illo loco Pauli hallucinati eſſent. Sed vt video, Tridentinos Patres nihil pudet, quod ad conſeruandum ſtatum regni Pontificij facit. Ideo quia vetus interpres in illo loco habet vocabulum ſacramenti, & ſequitur, in Eccleſia: mox concludunt, matrimonium eſſe ſacramentum Eccleſiæ, ſeu noui Teſtamenti. Atqui Paulus habet μυστήριον, quam vocem interpres ſæpe reliquit, aliquando verò ſacramentum reddidit. Significat autem μυστήριον, vel rem ipſam ſpiritualem & arcanam, vel externum Symbolum, ſignificans aliquid arcani. Num verò tot ſacramenta numerabimus, quot rebus appellatio myſterij in ſcriptura tribuitur? Decretum de redemptione, vocatur myſterium, Eph. 1. de vocatione gentium. Epheſ. 3. de reſurrectione mortuorum, 1. Cor. 15. de conuerſione Iudæorum, Roman. 11. myſterium ſeptem ſtellarum, & candelabrorum, Apocal. 1. imò eſt myſterium iniquitatis, ſedens in templo Dei, 2. Theſſ. 2. Sacramentum meretricis Babylonicæ, Apocal. 18.

Paulus itaq; nihil aliud dicit, quam coniunctionem coniugalem, quam Adam verbis deſcribit, eſſe myſterium magnum, non in ſe, ſed quia ſignificationem habeat, & imaginem gerat arcanæ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, hoc ſcilicet, quod Adam dicit de coniugali coniunctione, eſt myſterium illud magnum, ego verò dico, in Chriſto & in Eccleſia. Duo enim dicta ibi conferuntur, & quod Adam dicit de coniugali coniunctione, & quod Paulus dicit de arcana coniunctione Chriſti & Eccleſiæ.

Ita Auguſtinus in 2. c. Ioh. tract. 9. inquit: Ne quis iſtam magnitudinẽ ſacramenti in ſingulis quibuſq; hominibus, vxores habẽtibus intelligeret: Ego autem dico, inquit, in Chriſto & Eccleſia. Quod eſt hoc ſacramentum magnum? Erunt duo in carne vna. Sic ergo Chriſtus adhæſit Eccleſiæ, vt eſſent duo in carne vna.

Si verò coniugium propter hanc cauſam, quia myſterium eſt, numerandum eſt inter ſacramenta Eccleſiæ: eadem opera in numerum ſacramentorum referenda erunt omnia, in quibus Spiritus S. ſimilitudinem aliquã & imaginem proponit & celebrat, Chriſti & Eccleſiæ. Quam frequens in ſcriptura eſt imago paſtoris & ouium, & quam dulcis eſt eius accommodatio ad Chriſtum & Eccleſiam? Num igitur propterea pecuaria, ſanctum quidem & innocens vitæ genus, ſacramentum erit N. Teſtamẽti, ſicut baptiſmus & cœna Domini? Regnum Dauidis, imago fuit ſpiritualis regni Chriſti, nec tamen propterea numeratur inter ſacramẽta. Neq; enim quicquid vel myſterium, vel myſticam ſignificationem continet, ſtatim ſacramentum eſt noui Teſtamenti, ſicut baptiſmus & cœna Domini. Et veteri Eccleſiæ prorſus ignota eſt hæc diſputatio, matrimonium eſſe ſacramentum N. Teſtamenti, ſicut eſt baptiſmus & cœna Domini. Auguſtin. defenſurus coniugium aduerſus Hieronymi criminationes, diſputat tria eſſe coniugij bona, prolem ſcilicet, fidem coniugalem & ſacramentum. Intelligit autem ſacramentum myſticam ſignificationẽ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ. Et propter illud ſacramentum, dicit in N. Teſtamento polygamiam non eſſe licitam, ſed legitimas nuptias eſſe coniunctionem indiſſolubilem vnius viri & vnius fœminę. Ita de fide & operibus, c. 7. inquit: In Eccleſia, nuptiarum non ſolum vinculum, verum etiam ſacramentum ita commendatur, vt non liceat viro vxorem alteri tradere. Et de bono cõiugali, c. 18. inquit: In noſtrarum nuptiis plus valet ſanctitas ſacramẽti, quam fœcũditas vteri. Et quam modeſte loquitur, cum inquit: Quod in Chriſto & in Eccleſia eſt magnum, in hoc ſingulis quibuſcunq; viris & vxorib. eſt minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabilis ſacramentum.

Auguſtinus de ſacramento matrimonij.

Hoc verò modo & hoc ſenſu Auguſtinus pronunciat etiam polygamiam veterum, fuiſſe ſacramẽtum, de bono cõiugali, c. 18. Sicut ſacramentum pluralium nuptiarũ illius temporis ſignificauit futuram multitudinem Deo ſubiectã in terrenis omnib. gentibus, ſic ſacramentum ſingularium nuptiarum noſtri temporis, ſignificat vnitatem omnium noſtrorũ ſubiectam Deo futuram in vna cœleſti ciuitate. Longe aliud igitur Auguſtinus intelligit, quando loquitur de ſacramẽto matrimonij, quã quando Pontificij diſputant matrimonium eſſe vnum ex ſeptem ſacramentis N. Teſtamenti, vere & proprie, ſicut eſt baptiſmus & cœna Domini. Fumos igitur Pontificij vendũt, quando diſputationes ſuas de ſacramento matrimonij, ex Auguſtino cõfirmant, eo quod ipſe matrimonio tribuerit appellationem ſacramẽti. Maior verò adhuc impudẽtia eſt Tridentini capituli, quod fingit, omnes Patres ſemper ita docuiſſe, cum ante Auguſtini ætatem, non facile oſtendi poſſit, vel generalem appellationem ſacramenti tributam matrimonio.

Et inter ſcholaſticos Durandus diſputat, matrimonium non eſſe vniuoce ſacramentum, ſicut alia ſacramenta nouæ legis, & concludit, non eſſe ſacramentum ſtricte & proprie dictum.

Eiuſdem generis eſt, quod Tridentinum Capitulum dicit, Concilia ſemper ita docuiſſe. Quæ verò ſunt illa Concilia?

Num Apoſtolicum, num Nicenum, num Epheſinum? &c. Nullum certe ex vetuſtiorib. Conciliis numerare poſſunt. Sed recentia producunt. Conſtantienſe ſcilicet, & Florentinum. Vincentius Lyrinenſis tradit, illud eſſe catholicum, quod ſemper, quod vbiq;, & ab omnib. ſeruatum fuit. Sed Tridentinis patribus, vt video, catholicum eſt, ſi centũ ſaltem annorum præſcriptionem habeat. Quid verò cauſæ eſſe putas, quod tantopere contendunt Pontificij, matrimonium numerãdum eſſe inter ſacramenta nouæ legis? Num tam æqui ſunt coniugio? num dignitati eius tantopere fauent? Nequaquam. Suis enim ſanctulis coniugium prohibent, & quidem propter hanc cauſam, vt mundi eſſe poſſint. De coniugio enim interpretari nõ verentur, quod Paulus dicit: Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Num vero ſine cauſa ex matrimonio ſacramentum faciunt? Imò multas habent cauſas, vt ſcilicet cauſæ matrimoniales Eccleſiaſticis tantum

judi-

Cauſa ob quas Pontificij matrimonium ſacramentum eſſe contendant.

iudicibus ſubiectæ ſint, vt prohibitiones ſuæ, & implementa ſua, ipſis hominum cõſcientiis, tanquam laqueos iniicere poſſint, vt diſpenſationes eo carius vendere poſſint, vt parti innocenti, poſt diuortium, iure diuino permiſſum, ratione ſacramenti non liceat rurſus aliud contrahere matrimonium, vt docere poſſint, ſecundis nuptiis nõ eſſe dandam benedictionem, eo quod careant ſacramento, hoc eſt, quod ſecundæ nuptiæ ſint in veritate fornicatio quædam & proſtitutio. Ita enim Decretum loquitur, 31. q. 1. c. hac ratione, & quomodo.

Hæ veræ cauſæ illæ ſunt, quæ apud Pontificios ex matrimonio ſacramentum faciunt.

CANON II.

Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.

EXAMEN.

Quicquid ſit, ſiue de diſpenſatione & permiſſione, ſiue de tolerantia Dei, in polygamia veterum, hoc certum eſt, coniugium ex prima ſui inſtitutione, eſſe vnius maris & vnius fœminæ coniunctionem. Chriſtus enim non nouam aliquam legẽ condit, ſed cauſas matrimoniales, quæ à primæua norma apud Iudæos diſceſſerant, reuocat ad primam inſtitutionem: Ab initio, inquit, creationis non fuit ſic. Et ex prima illa inſtitutione erudite oſtendit, coniugium eſſe duorum, vnius ſcilicet maris, & vnius fœminæ diuinam coniunctionem. Deus enim in principio creauit non vnum maſculum & plures fœminas, ſed vnum marem & vnam fœminam. Et inter duos illos inſtituit coniugium. Nec dixit, adhærebit vxoribus ſuis (vnica enim tunc tantum erat mulier) ſed τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, illi ſcilicet vxori ſuæ, diuinitus ſibi adductæ & copulatæ. Et notabile eſt, cum Geneſ. 2. tantum ſcriptum ſit: Et erunt in carne vna. Chriſtus addit explicationem: Et erunt duo in carnem vnam. Illam verò explicationem, ſumit ex ipſis circumſtantiis textus. Neque enim plures tunc erant quam duo, vnus ſcilicet mas & vna fœmina. Quod igitur Geneſ. 2. ſequitur: Erant autem duo illi, ſeu ambo illi nudi, hoc Chriſtus refert etiam ad præcedentem ſententiam: Et erunt duo in carnem vnam. Et maioris emphaſis gratia, addidit articulum οἱ δύο, duo illi. Et repetit itaque non amplius ſunt duo, ſed vna caro. Quod itaque ſequitur: Quod Deus coniunxit, τὸ ὃ refert duos illos, vnum ſcilicet marem & vnam fœminam. Quicquid verò diuerſum à veteribus factum eſt, ad hoc Chriſtus reſpõdet: Ab initio non fuit ſic. Et propterea Moſes exponit, quod Lamech ſua polygamia, primus fuerit author diſceſſionis à norma illa primæuæ inſtitutionis cõiugij. Quod verò de Patribus quibuſdam veteris Teſtamenti leguntur exempla polygamiæ, tribuatur ſane illud vel diſpenſationi Dei, ſicut Auguſtinus diſputat de bono coniugali: propter ſemen benedictum, quod ex illa gente naſci debebat: vel propter ſignificationem futuræ coniunctionis Iudæorum & gentium, in Eccleſia Chriſti. Vel tribuatur tolerantiæ Dei, neque enim omnibus vitiis liberi fuerunt patres: & multa in ſanctis ſuis Deus tolerat. Quicquid verò horum ſit, Chriſtus pronunciat, exempla non debere præſcribere diuinæ inſtitutioni. Et aperte oſtendit, quæ Deus in politia Iudaica, diſſentientia à prima inſtitutione ad tempus tolerauit, ea tẽpore noui Teſtamenti abrogari: vt cauſæ matrimoniales iam reſtituantur ad primam inſtitutionem. Ita Paulus etiam 1. Cor. 7. dicit: Vnuſquiſque habeat ſuam vxorem, & vnaquæq; ſuum virum. Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: ſimiliter nec vir ſui corporis poteſtatem habet, ſed mulier. Non igitur licet Chriſtianis, plures ſimul habere vxores: idque non ideo, quaſi Chriſtus in nouo Teſtamento, nouum & peculiare inſtituerit ſacramentum matrimonij: ſed quia ab initio creationis, in prima coniugij inſtitutione, Deus ita conſtituit. Et ad illam normam primæ inſtitutionis, abrogatis Moſaicis permiſſionibus, Chriſtus reuocat & reſtituit cauſas matrimoniales in nouo Teſtamento. Rectè igitur & merito damnantur Anabaptiſtæ, & quicunq; ſunt, qui contra normam illius inſtitutionis, in principio creationis à Deo traditæ, & poſtea à Chriſto repetitæ & confirmatæ, polygamiam in N. Teſtamento, vel introducere, vel defendere conantur.

Polygamia Lamech, &c.

CANON III.

Si quis dixerit, eos tantum conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Leuitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum: nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut cõſtituere, vt plures impediant & dirimant, anathema ſit.

EXAMEN.

Prior pars huius Canonis, loquitur de gradibus diuinitus prohibitis. Vt enim coniugium ſit coniunctio legitima, ſeu potius diuina, Deus ſanxit certum ordinem perſonarum ſeu graduum, in quibus poſt multiplicatum genus humanum, prohibitam voluit eſſe coniunctionem. In principio quidem, commixtio cum parentibus tantum prohibita fuit iuxta dictum: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Tunc enim compellente neceſſitate, per diuinam diſpenſationem, fratres copulabantur ſororibus. Auguſtinus verò rectè dicit, de ciuitate lib. 15. cap. 16. Quanta illud compellente neceſſitate antiquius eſt, tanta poſtea falſum eſt religione prohibente damnabilius: vt cum nulla neceſſitas eſſet, vt fieret, nefas eſſet ſi fieret. Et prohibitionem coniunctionis inter fratres & ſorores, eſſe iuris naturæ, Auguſtinus inde probat, quod humano genere multiplicato, etiam inter idololatras ſeruetur, & addit: Etiamſi alicubi peruerſis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen conſuetudo ipſam malit horrere licentiam. Et quidem ante Moſen, ex lege naturæ, alij quidam gradus, præter patrem & matrem, illiciti habiti fuerunt: vt cum Abraham dicit Saram eſſe ſororem ſuam, & Iſaac Rebeccam: etiam gentes exiſtimant, propterea non poſſe coniugem eſſe. Iacob maledicit Ruben, propter commixtionem cum nouerca. Iuda non vult amplius cognoſcere Thamar, nurum ſuam. Iudicauit ergo, commixtionem illam illicitam eſſe.

Auguſtinus.

Poſtea multiplicato genere humano, cum ius naturæ partim obſcuraretur, partim peruerteretur, Deus Leuit. 18. & Deut. 27. ipſe ſua voce patefecit & confirmauit, quæ prohibitiones eſſent iuris diuini & naturalis. Et leges illas de gradibus prohibitis, Leuit. 18. non eſſe tantum ceremoniales, quæ ſolum ad politiam Iſraeliticam, & ad illum tantum populum pertineant: ſed eſſe mandata naturalia, quæ ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineant, tanquam normæ iuſtitiæ in mente & voluntate diuina immutabiles: Deus in ipſa promulgatione illarum legum, manifeſte oſtendit. Primò

Leges Moſaica, Leuit.

enim pronunciat ſe gentes, quæ ſunt extra politiam Iſraeliticam, propter inceſtas illas coniunctiones punire. Secundo dicit, commixtiones illas fuiſſe abominationem coram Deo, etiam in gentibus, ante promulgatam legem Moſaicam, Leuit. 18. & 20. Et apparet apud Corinthios inter cæteras diſputationes de libertate, quod Chriſtianis in nouo Teſtamento, quia liberi ſint à lege, omnia liceant, fuiſſe etiam hanc: quod vna cum cæteris Leuiticis legibus, abrogata ſit etiam illa lex de gradibus in Leuitico prohibitis: prætextu enim illius libertatis, quidam nouercam ſuam duxit. Paulus verò 1. Corin. 5. cum dicit talem commixtionem, ne inter gentes quidem nominari, oſtēdit leges illas de prohibitis gradibus, non eſſe ceremoniales, ſed eſſe mandata legis naturæ, quæ ad omnes homines, & ad omnia tempora pertineant. Eſt enim maximum argumentum, leges illas in Leuitico eſſe iuris naturæ, quod ethnici legiſlatores quibus ignota fuit lex diuina, eodem ferme modo numerant gradus prohibitos. Baptiſta etiā, cuius miniſterium finem impoſuit legi, confirmat illas prohibitiones: dicit enim Herodi: Non licet tibi vxorem fratris habere. Vt autem intelligeretur, Deum ſerio commixtiones in prohibitis illis gradibus prohibuiſſe, addit comminationes de variis pœnis: vt, Eradicabitur de populo. Quod de pœnis diuinitus inflictis intelligitur, ſicut terra euomuit habitatores ſuos. Item: Abſque liberis obibunt. Secundò, Iubentur à magiſtratu publico ſupplicio coram populo affici: vt lapidari, comburi, occidi. Tertiò, Manſer, hoc eſt, qui ex prohibitis illis commixtionibus naſcitur, non ingrediatur in Eccleſiam, vſque in decimam generationem. Deuter. 23. hoc eſt, non iungantur cum illis connubia, nō ineantur pacta, non admittantur ad ſucceſſiones, officia publica, &c. Ita enim cum Ammonitis & Moabitis, qui ſimul cum inceſtuoſis, Deut. 23. iunguntur, agebatur: vt ex Eſdra & Nehemia patet. Et inde colligitur, quid ſit non ingredi in Eccleſiam. Et forſan Paulus huc reſpexit, cum 1. Cor. 7. inquit: Alias liberi veſtri immundi eſſent. Quartò, Eradicatio non tantum externas corporales pœnas complectitur, verum etiam ſpirituales & æternas: vt in circumciſione. Atque ideo Paulus inceſtuoſum excommunicat, & diabolo tradit: 1. Cor. 5. Hoc modo igitur de diuinis prohibitionibus ſentimus & docemus. Et quomodo perſonæ in Leuitico ita numerentur, vt inde certi gradus prohibitionum colligi & cōſtitui poſſint, alibi explicatur. Quæ igitur de hac quæſtione controuerſia eſt, inter Pontificios & noſtros? Reſpondeo: Hæc eſt, quod in hiſce diuinis & naturalibus prohibitionibus Pontificia Eccleſia ſumit ſibi ius, authoritatem & poteſtatem diſpenſandi: hoc eſt, quod ſua authoritate & poteſtate, poſſit laxare & ſoluere diuinas prohibitiones. Atque ideo Tridentinus Canon, anathema denunciat, ſi quis dixerit, Eccleſiam non poſſe in nonnullis illorum graduum, qui diuinitus prohibiti ſunt, diſpenſare. Canoniſtæ diſputant, in matrimonio iam contracto, poſſe talem aliquem caſum euenire, vt propter cōſcientias agendum ſit de diſpenſatione: in contrahendo verò, nullam diſpenſationem valere. Sed hanc diſtinctionem Tridentinus Canon non addit, vtrunq; enim pari poteſtate volunt ſibi licere.

Altera huius Canonis quæſtio eſt, de humanis prohibitionibus: quæ additæ ſunt diuinis, in proximis gradibus hoc conſilio, vt maiore reuerentia diuinæ prohibitiones obſeruentur. Hoc cōſilium, vt non inhoneſtum nec impium, ita non eſt prorſus improbandum & damnandum. Origo autem humanarum prohibitionum, videtur hæc fuiſſe, quam deſcribit Auguſtinus de ciuit. Dei, lib. 15. c. 16. *Auguſtinus.* Experti, inquit, ſumus in connubiis conſobrinarum, etiam noſtris temporibus propter gradū propinquitatis fraterno gradui proximum, quam raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat: quia id nec diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Veruntamen factum etiam licitū, propter vicinitatem horrebat, &c. Illiciti, & quod fiebat cum cōſobrina, pene cum ſorore fieri videbatur. Ex illis verò ſponſalibus abſtinentia à connubiis conſobrinarum, poſtea propter honeſtas cauſas ſecuta eſt prohibitio. Ita enim Auguſtinus inquit: Antiqui patres de ſuo genere amabant ducere vxorem, veruntamen quis dubitet honeſtius hoc tempore etiam conſobrinarum prohibita eſſe coniugia: non ſolum propter multiplicandas affinitates, ſed etiam quia neſcio quomodo ineſt humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile, vt cui debet cauſa propinquitatis verecundum honorem, ab ea contineat, quamuis generatricem, tamē libidinem: de qua erubeſcere videmus & ipſam pudicitiam coniugalem.

Et hoc eſt, quod Ambroſius ſcribit. Epiſtola 66. *Ambroſius.* Theodoſium conſobrinarum coniugia prohibuiſſe. Et tamen quod memorabile eſt, prohibitio illa vel non fuit vniuerſalis, vel mox poſtea correcta eſt, id quod ex lege Arcadij & Honorij, C. de nuptiis, colligitur: vbi conſobrinarum coniugia permittuntur, ſicut poſtea etiam Iuſtinianus, Inſtit. de nuptiis, idem concedit. Humanas igitur prohibitiones, veteres non habuerunt tam fixas, certas & immotas, ſicut eas, quæ ſunt iuris diuini & naturalis. Apud Ambroſium lib 8 Epiſt. 66. Paternus volebat filio neptem ex filia copulare, illud Ambroſius pronunciat non eſſe legitimum. Eſt enim gradus ille lege diuina prohibitus. In Turonenſi Synodo, circa annum Domini 560. recitantur & ſcripturæ, & Synodorum præcedentium ſententiæ, de gradibus prohibitis. *Turonenſis Synodus.* Et ex illa recitatione colligitur, vſque ad illa tempora, diuinis prohibitionibus valde paucas humanas additas fuiſſe: vt, ne qua mulier ſororis ſuæ maritum, poſt mortem eius ducat: item, ne ſuperſtes frater, thorum defuncti fratris aſcendat. Prohibitum etiam tunc fuit, conſobrinæ ſobrinæque connubium: item, ne quis relictam patrui vel auunculi ducat, &c. Plane eadem reperiuntur in Pariſienſi Synodo, circa idem tempus: niſi quod additur de amita priuignæ, & de filia priuignæ.

Quales igitur per annos quingentos poſt natum Chriſtum, gradus fuerint prohibitionis in politia, ex Iuſtiniano manifeſtum eſt. Eius enim prohibitiones extenduntur vſq; ad nepotem ſeu neptem, ſiue ex fratre, ſiue ex ſorore: hoc eſt, vſque ad tertium gradum, in linea inæquali, ita tamen vt in ſecundo gradu in linea æquali coniugium permittatur. Summa verò Eccleſiaſticarum prohibitionum, ſicut ex Turonenſi Concilio colligitur, progreſſa tunc fuit, non vlterius quam vſque ad ſecundum gradum in linea æquali, & ad tertium gradum in linea inæquali. ita enim illud de ſobrinis intelligo: vel certe non vltra tertium gradum, in linea æquali.

Romani verò Pontifices, prohibitiones illas valde late extenderunt: alij vſque ad quartum, alij ad quin-

quintum, alij ad ſextum, plerique ad ſeptimum gradum: ſicut illa in decretis recitantur, cauſa 35. Toletanum 2. cap. 5. ſtatuit, ne quis propinquam ſanguinis ſui, vſquequo affinitatis lineamenta generis ſucceſſione cognoſcit, in matrimonio ſibi deſideret copulari. Canon Quarmacienſis, cauſa 35. dicit, donec generatio aut recordatione cognoſcitur, aut memoria retinetur. Tandem poſt longas intolerabiles varietates, in Lateranenſi Concilio, circa annum Domini 1200. prohibitiones redactæ ſunt ad 4. gradum, incluſiue.

Hæc ideo recitaui, vt conſideretur, humanas prohibitiones additas diuinis, non fuiſſe ſemper & vbique ſimiles ſeu æquales, ſed variaſſe, ſecundum loca & tempora: & quidem prohibitiones illas, pro ratione circumſtantiarum, ad ædificationem fuiſſe vel extenſas, vel reſtrictas, ſæpe etiam abrogatas. Imperatores etiam Chriſtiani, vt Theodoſius, Honorius, Arcadius, Iuſtinianus, iudicarunt hanc rem ad ſuam etiam curam pertinere, leges enim de gradibus illis ediderunt.

Huiuſmodi igitur humanas prohibitiones additas diuinis, ſi fiant honeſto & pio conſilio, vt ſcilicet diuinæ prohibitiones maiori reuerentia ſeruentur: etſi fiant in proximis gradibus poſt diuinas prohibitiones, ab illis, ad quos cura illa pertinet, pro ratione circumſtantiarum loci, temporis, perſonarum, ſine laqueis & ſeruitute conſcientiarum: iudico illas non eſſe temere vel ſimpliciter improbandas & damnandas.

Habent autem Eccleſiæ in ſingulis regionibus cum pio magiſtratu, illam libertatem ſeu poteſtatem, quæ fuit in veteri Eccleſia: vt pro circumſtantiis hominum, locorum & temporum, de gradibus aliquid conſtituant, quod verbo Dei non aduerſetur, & vtile ſit ad ædificationem. Hoc enim vetus Eccleſia factitauit.

Prohibitiones Pontificiæ. Romanus verò Pontifex, ſolus ſibi vniuerſalem illam poteſtatem, ſuper omnes Eccleſias arrogat: & quidem ita, vt propter plenitudinem poteſtatis, velit conſcientias Pontificiis prohibitionibus non minus teneri, quam diuinis. Sæpe etiam matrimonia, quæ Deus ipſe coniunxit, vtpote quæ non pugnant contra diuinas prohibitiones, Pontifex propter ſuas prohibitiones dirimit & ſeparat: cum tamen ſit fortiſſimum illud vinculum: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Graues verò ſunt rationes Pontificiæ prohibitionis, qua ipſis conſcientiis laqueos iniicere conantur: quia ſcilicet quatuor humores ſunt in corpore, qui ex 4. conſtant elementis. Rectè igitur exemplis libertatem oſtendunt, qui Pontificiam illam Antichriſti, in Eccleſiam & in piorum conſcientias tyrannidem, nolunt agnoſcere, cum quidem in ipſa Romana curia, nullæ obſtent prohibitiones, ne diuinæ quidem, modo regina pecunia intercedat.

CANON IIII.

Si quis dixerit, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis errаſſe, anathema ſit.

CANON V.

Si quis dixerit, matrimonium ratum non conſummatum per ſolennem religionis profeſſionem alterius coniugum non dirimi, anathema ſit.

EXAMEN.

Prolixa eſt diſputatio, de impedimentis, quæ dirimunt matrimonium vel contrahendum, vel iam contractum: quam integram explicare, non eſt noſtri inſtituti. Quod verò ad examen IIII. Canonis attinet, fundamenta quæ certa & firma ſunt, pauca poſſunt monſtrari. Omnino neceſſe eſt, vt firmum, fixum & immotum maneat Decretum filij Dei, vbi inquit: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſed vt ſit talis indiſſolubilis nexus, & inſeparabilis coniunctio, requiritur vt ſit diuina coniunctio: hoc eſt, vt non pugnet cum doctrina verbi Dei, de ſubſtantia coniugij. Cohærent enim illa duo, homo non ſeparet, quod ſcilicet Deus coniunxit. Poſſunt igitur incidere talia impedimenta, quæ ex diametro repugnant inſtitutioni coniugij: & in talibus impedimentis, homo non ſeparat id, quod Deus coniunxit. Sed Eccleſia oſtendit, talem coniunctionem, quia pugnet cum norma matrimonij diuinitus tradita, non eſſe legitimam ſeu diuinam coniunctionem: vt, ſi ſit impedimentum graduum, ſiue conſanguinitatis, ſiue affinitatis, quos Deus ſua voce ſeuere prohibuit: ſi quis antea habeat aliam legitimam vxorem: ſi conſenſus non ſit liber & expreſſus: ſi accedat talis error perſonæ, ſicut Iacobo cum Lia accidit: ſi natura prorſus non ſit idonea ad matrimonium, &c. Talia impedimenta non ſunt ab Eccleſia, priuata aut peculiari ipſius authoritate conſtituta, ſed notata ſunt ab ipſo Deo, in inſtitutione matrimonij: & non ſeparant coniugium diuinitus coniunctum, ſed oſtendunt, non eſſe legitimam, ſeu diuinam coniunctionem. *Impedimenta repugnantia inſtitutioni coniugij.* De his igitur, quia fundamentum habent in verbo Dei, non eſt controuerſia. Præter hæc verò alia ſunt impedimenta, ab hominibus conſtituta, quæ non pugnant cum verbo Dei de matrimonio: vt commentum de cognatione ſpirituali. *Impedimenta ab hominibus conſtituta.* Quod enim talis cognatio dirimat matrimonium, vel contrahendum, vel iam contractum, & ſcripturæ & veræ antiquitati prorſus ignotum eſt, alias enim inter Chriſtianos, nullum poſſet conſtare matrimonium, omnes enim ſumus fratres & ſorores. Ignorat & hoc ſcriptura, quod votum caſtitatis, dirimit matrimonium iam contractum. *Votum caſtitatis.* Et rectè quidem monentur homines, ne cum illis, qui diuerſæ & prauæ religionis ſunt, contrahant matrimonium. Diuerſitas tamen religionis, non dirimit matrimonium, 1. Corinth. 7. *Diuerſitas religionis.* Quæ igitur talia impedimenta ab hominibus conſtituta ſunt, quæ non pugnant cum diuina coniunctione, quæ eſt in matrimonio iuxta eius inſtitutionem: illa iuſte & merito taxantur. Tunc enim homo ſeparat, quod Deus coniunxit, quando humana authoritate conſtituuntur impedimenta dirimentia matrimonium, licet non pugnent cum verbo Dei, de matrimonij coniunctione. Idem enim eſt, ac ſi diceremus: Licet legitima & diuina ſit coniunctio, homines tamen poſſe conſtituere aliqua impedimenta, quibus ſeparetur & dirimatur. Ex hac diſtinctione impedimentorum, quæ vera & manifeſta eſt, rectè explicari poſſunt ea, quæ prolixe de impedimentis matrimonij diſputantur: quæque in hoc Canone, omnia ſine diſtinctione in genere approbantur & confirmantur.

CANON VI.

Si quis dixerit, propter hæreſin, aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam à coniuge, diſſolui poſſe matrimonij vinculum, anathema ſit.

EXAMEN.

Quæſtio de diuortiis, omnibus temporibus magna quidem contentione, non tamen eodem ſemper modo diſputata fuit. Magnum enim & arduum quiddam eſt, matrimonij vinculum per repudium ſoluere, cum videatur obſtare decretum diuinitatis: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Viciſſim verò, ſi ſeparatis ſecundæ nuptiæ prohibeantur: obſtrepit hoc quod Paulus dicit, 1. Cor. 7. conſtitutiones de cauſis matrimonialib. ita moderandas eſſe, ne conſcientiis laquei iniiciantur, & ne ille, qui donum continentiæ non habet, obiiciatur tentationib. Satanæ, & vſtionibus: melius enim eſt nubere quam vri. Et propter vitandas fornicationes, quiſq; habeat ſuam vxorem. Et ex harũ regularum diuerſa conſideratione factum eſt, quod quidam in hanc, alij magis in alteram partem inclinarunt. Sed nos ea tantum, quæ ad explicationem horum Canonum neceſſaria videbuntur, annotabimus.

Explicationis autem gratia, pono diſcrimen inter vera impedimenta, dirimentia matrimonium, vel contrahendum, vel contractum, & inter diuortium. Impedimenta enim vocantur, quando coniunctio, quæ non eſt legitima, dirimitur: & præcipue, quando matrimonium non eſt cõſummatum.

Diuortium verò accidit in coniugio, quod legitime contractum, & præcipue, quando iam conſummatum eſt. Ita Moſes, Deuter. 24. deſcripturus repudium, inquit: Si homo acceperit vxorẽ, & maritauerit eam. Sed Eſd. 10. ſeparatio alienigenarum, quia contra mandatum diuinum coniunctæ erant, fit ſine libello repudij, quanquã illa differentia non vbiq; ab omnib. ſeruetur. Quidam enim inter cauſas diuortij numerant etiam gradus prohibitos, qui tamen proprie ad impedimenta matrimonij pertinent. Prima igitur quæſtio eſt, propter quas cauſas licitum & permiſſum ſit in nouo Teſtamento, legitimum diuortium. Non dubium autem eſt, Moſen propter duritiem cordis Iudæorum, plures diuortij cauſas conceſſiſſe: dicit enim, Deut. 24. Si non inuenerit gratiam in oculis eius, eo quod deprehenderit in ea rem fœdam, Malach. 2. Si odio habes, dimitte. Poſtea verò actio diuortij apud Iudæos, in eam licentiam & leuitatem degenerauit, vt ea quacunque cauſa vxores dimitterent. Matthæus dicit, *κατὰ πᾶσαν αἰτίαν* hoc eſt, quicquid eſſet, cuius poterant vxores inſimulare, ſtatim petebant diuortium. Quia verò viris cordatis & grauibus, leuitas illa repudij ea quauis cauſa diſplicebat: proponunt igitur Chriſto quæſtionem, an ea quauis cauſa fieri poſſit diuortium? Et ſimul comprehenditur quæſtio, quæ ſint veræ cauſæ legitimi diuortij. Chriſtus verò vnam ſolam cauſam fornicationis excipit: de reliquis verò quibuſuis cauſis inquit: Qui dimiſſa vna duxerit aliam, & qui ducit dimiſſam, adulteriũ committunt.

De vera cauſa diuortij.

Non autem committi poteſt adulterium, niſi vel vtraq;, vel altera perſona ſit vinculo matrimonij alligata. Pronunciat ergo Chriſtus, præter fornicationem nullam aliam eſſe cauſam, quæ poſſit facere tale diuortium, quo vinculum matrimonij ſoluatur, vt cõiuges vere & legitime ſeparari poſſint. Sed in omnibus aliis cauſis, excepta fornicatione, pronunciat manere decretum diuinum: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Scio fuiſſe qui diſputarunt, non ſolam cauſam fornicationis, in Chriſti ſententia intelligẽdam eſſe, licet ſola diſerte exprimatur: ſed ſub illa comprehendi etiam alias cauſas, quæ ſint vel æque graues, vel etiam grauiores, quam fornicatio: quia moris ſit ſcripturæ, exempli loco vnum aliquid proponere, & diſerte exprimere, ſub quo reliqua quę ſunt eiuſdem generis, comprehenduntur: vt exemplum de ſubleuando aſino inimici, complectitur omnia charitatis officia, quib. damnum aliquod ab inimicis auerti poteſt.

Ita exemplum de obuertenda altera maxilla, omnia generis contumelias complectitur: & exemplum ſecuris è manubrio exilientis, complectitur omnia homicidia inuoluntaria. Sed talem explicationem, exiſtimo ſententiam Chriſti non admittere: propterea quia ſtatus reſponſionis, ex propoſita quæſtione diiudicandus eſt. Ita autem proponitur quęſtio: An ex omni cauſa liceat dimittere vxorem? Ad quæſtionem hanc Chriſtus reſpondens, non dicit, ea quauis cauſa licere: nec etiam dicit, ex nulla cauſa licere: ſed explicaturus, ex quib. cauſis liceat, ex quibus non liceat, ſolam fornicationis cauſam excipit: ex reliquis verò quibuſuis cauſis, pronũciat vinculum matrimonij nõ ſolui, ſed committi adulterium, ſi fiat cõmixtio cum alia perſona. Hæc ſententia cõſcientiis tutiſſima eſt: ex verbis enim Chriſti, manifeſta & certa eſt. Cui tamen illud quod dignum eſt obſeruatione, addi poteſt: ſicut vulgo dicitur, aliud eſſe ius fori, aliud ius poli: aliud eſſe forum politicum, aliud forum conſcientiæ. Ita enim Theodoſius & Valentinianus, Chriſtiani Imperatores, ſub doctiſſimis & vigilantiſſimis Epiſcopis, qualis fuit Ambroſius, ediderunt conſtitutionẽ de diuortiis: in qua plures cauſas diuortij concedunt, vt ſæuitiam, veneficia, inſidias vitæ ſtructas, &c. Politicæ enim conſtitutiones ita moderandæ ſunt, vt nõ tantum boni & ſanabiles ad regulam bonæ conſcientiæ gubernentur, verum etiam vt impij, præfracti & contumaces, qui iuſtis admonitionib. regi nolunt, reprimantur & coerceãtur, ne reliquorum tranquillitatem turbent. Cumq; politicis legibus omnia, quæ ad exactam iuſtitiæ normam non conueniunt, caueri non poſſint: quando igitur duo imminent incommoda, vt id quod leuius eſt, eligatur, conſtituuntur metæ, quarum fine Reipublicæ perturbatione concedi poſſit, & vbi gladius ciuilis repreſſurus ſit impiorum contumaciam. Ita Deus ipſe in conſtitutione politiæ Iſraeliticæ, propoſuit quidem normam inſtitutionis coniugij: ſed quia pleriq; propter cordis duritiem, illa norma nolebant regi: Moſes igitur politicus legiſlator, ne œconomica tranquillitas prorſus turbaretur & vaſtaretur, politicam fecit conſtitutionem, de modo & metis diuortiorum. Semper tamen conſcientiis inſonuit vox doctrinæ: Ab initio non fuit ſic. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Eodem modo Ambroſius, qui conſcientias de diuortiis, ſecundum Chriſti doctrinam erudiebat, non ignorabat politicam illam Imperatoris ſui Theodoſij conſtitutionem: ſed illam hoc politico fine editam nõ damnauit: nec tamen docuit, in foro conſcientiæ pius hoc facere poſſe, & debere, ſicut hoc pulchre colligitur ex illis quæ ſcripſit, in 16. caput Lucæ: Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, & alteram duxerit, mœchatur. Audi, inquit, legem Domini: cui obſequuntur, etiã qui leges ferunt. Item: Dimittis ergo vxorem quaſi iure, ſine crimine: & putas id tibi licere, quia lex humana nõ prohibet, ſed prohibet diuina.

An qualibet cauſa ſufficiat ad dimittendam vxorem.

Moſes de modo diuortiorum.

Non igitur omnem & quamuis cauſam diuortij, Chriſtus approbat: nec tamen etiam nullam concedit diuortij cauſam: ſed cauſam fornicationis

excipit ab aliis omnibus illegitimis, illicitis & inſufficientibus diuortij cauſis. Propter adulterium igitur, fieri poteſt verum & legitimum diuortium: Et illud diuortium non pugnat cum diuino decreto: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Ibi enim non homo, ſed Deus ipſe ſeparat. quod enim verbũ Dei facit, hoc Deus ipſe facere iudicãdus eſt.

De caſu deſertionis.

Aliud verò eſt loqui de caſu deſertionis, quem Paulus ponit, 1. Cor. 7. Si infidelis diſcedit, diſcedat. Quæſtio enim de diuortio, ita proponitur: Propter quas cauſas vir ſiue mulier poſſit à ſe repudiare & abiicere, ſiue vxorem, ſiue maritum legitime coniunctum. Ad hanc quæſtionem rectè reſpondetur verbis Chriſti, quod propter ſolum adulterium. Neq; enim Paulus, præter vnicam illam Chriſti exceptionẽ, fideli concedit, vt propter diſparitatem religionis, infideli repudium mittat: ſicut Anabaptiſtæ fingunt alterum coniugum ſtatim poſſe repudiari, ſi nolit ſectam illorum amplecti. Paulus enim expreſſe dicit: Si infidelis conſentit cohabitare, fidelis non dimittat illam. Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater vel ſoror, in huiuſmodi.

An diuortium faciendum ob diuerſitatem religionis.

Audis Paulum diſtinctè loqui. 1. Non concedit fideli, vt propter diuerſitatem religionis, vel petat, vel faciat diuortium. inquit enim: Fidelis nõ dimittat infidelem. 2. Si verò fidelis ab infideli iniuſte deſeratur & abiiciatur, in hoc caſu deſertionis, ſi infidelis non poteſt adduci vt cohabitet, & fidelis non poteſt continere: pronunciat Paulus: fidelem non eſſe ſeruiliter alligatam deſertori, ſed eſſe liberam, Seruitus enim & libertas oppoſita ſunt. Et Phraſis Pauli: δεδούλωται, rectiſſime intelligi poteſt ex illis, quæ ſcribit Rom. 7. Mulier lege alligata eſt viro. Item, libera eſt à lege viri, ne ſit adultera, ſi alteri viro copuletur. Atq; ita Ambroſius ſententiam illã interpretatur, quod nõ ſit peccatũ ei, qui propter Deum dimittitur, ſi alij ſe iũxerit, nec accuſatur, ſi deſerta alij copuletur. Infidelis verò diſcedens, & in Deum & in matrimonium peccare dignoſcitur. Et mox poſtea: Si Eſdra dimitti fecit vxores aut viros infideles, vt propitius fieret Deus, nec iratus, ſi alias ex genere ſuo acciperẽt (non enim ita præceptum his eſt, vt dimiſſis illis alias minime ducerent) quanto magis, ſi infidelis diſceſſerit, liberum habebit arbitrium, ſi voluerit nubere legis ſuæ viro. Hæc Ambroſius. Photius ita ſcribit: Si infidelis diuortium fecerit, non eſt ſeruituti ſubiectus fidelis, quin & ipſe diuortium faciat. Interpretatur autem verbum χωρίζω non ſimpliciter pro diſcedere, ſed pro ſeparare, ſeu diuortium facere: ſicut vſurpatur in illo dicto, homo non ſeparet.

Saltem duæ cauſæ diuortij.

Duos igitur caſus in ſcriptura habemus, quibus vinculum matrimonij diſſoluitur, vt coniuges ſeparentur, non tanquam ab hominibus, ſed ab ipſo Deo: 1. propter adulterium, vir licite, rectè, & ſine peccato poteſt vxorem ſuam repudiare. 2. Si infidelis nolit cohabitare cum fideli, ſed deſerat, dimittat & repudiet eam, ſine culpa adulterij, tantum propter fidem: peccat quidem infidelis, & in Deum & in ius matrimonij: ſed perſona innocens deſerta, non eſt ſeruituti ſubiecta, ſed libera à lege viri, vt non ſit adultera, ſi legitime iungatur alteri viro. Et hos duos caſus etiam Chryſoſto. annotauit, 1. Cor. 7. Infidelis, inquit, cauſam præbuit, & fornicatio.

CANON VII.

Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum docuit & docet (iuxta Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam) propter adulterium alterius coniugum, matrimonij vinculum non poſſe diſſolui: & vtrumq;, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero coniuge viuẽte aliud matrimonium contrahere: mœcharíq; eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero alij nupſerit, anathema ſit.

EXAMEN.

Repetitur hoc loco, & ſtabilitur lex illa Pontificia, quod parti innocenti, quæ à coniuge vel adultero, vel adultera, legitimo diuortio ſeparata eſt, nulla ratione liceat, parte rea adhuc viuente, aliud matrimonium contrahere. Et multi ſane ſperarũt mitigationẽ aliquam iſtius duriſſimę legis, eo quod inhumana eius aſperitas, non tãtum partem innocentem, ſine ſua culpa, iure ſuo priuat, quod contra regulas iuris eſt, verum etiam periculoſiſſimos laqueos conſcientiis iniicit. Innocens enim poſt legitimum diuortium, legitime factum, ſi donũ continentiæ non habeat, & tamen non poſſit ſecũdum matrimonium contrahere, cogetur vel in perpetua vſtione, qua inuocatio turbatur & extinguitur: vel in fornicatione, quæ à regno Dei excludit, viuere: idq; non ſua, ſed aliena culpa. Atq; ita diuortium à filio Dei propter cauſam adulterij indultum parti innocenti nihil aliud erit, quam laqueus, quo cõiiciatur in vſtiones, in fornicationes, in iram denique, & iudicium Dei. Melius igitur Chriſtus Eccleſiæ conſuluiſſet, ſi ſimpliciter nullum diuortium, etiam propter adulterij cauſam cõceſſiſſet. Ita enim pars innocens retinuiſſet facultatem vtendi remediis, diuinitus contra fornicationem conceſſis. Sed Tridentinum Concilium non eſt ſolicitum, quomodo conſcientiis conſulatur: ſicut enim ſacrificulis, ita forſan etiam ſeparatis centum potius concubinas, quam vnam legitimam vxorem concedent. Septimus igitur Canon ſub anathemate prohibet, innocentem qui cauſam adulterio non dedit, aliud matrimonium altero coniuge viuente, contrahere: & pronunciat eum, qui poſt legitimum diuortium legitime factum, dimiſſa adultera aliam duxerit, mœchari. Contendit enim per diuortium non poſſe vinculum matrimonij diſſolui, etiamſi propter cauſam adulterij legitime fiat. Non ignoro autem, Auguſtinum, & qui illum ſequuntur, quæſtionem hanc horride & duriter diſputare & definire. Sed ſi ſepoſitis hominum præiudiciis, & præconceptis præſumptionibus, ex ipſis Chriſti verbis quæſtio hæc diiudicetur, res profecto plana & manifeſta eſt. Quæſtio à Phariſæis proponitur Chriſto, de diuortio ſeu repudio: hoc eſt, de dimiſſione ſeu ſeparatione vxoris. Iam ante omnia conſtituendum eſt, quæ ſit definitio diuortij, de quo Phariſæi quærunt. Illud verò certum & manifeſtum eſt, ex loco Deut. 24. quem Phariſæi allegant. Ibi enim Moſes dicit, per repudium vxorem dimitti è domo mariti, & ita emitti, vt poſſit alteri marito nubere. Et Leuit. 21. Ezech. 44. ſacerdos ſicut viduam, ita etiam repudiatam vetatur ducere, Ierem. 3. tanquam vulgatum & notorium allegatur, poſt repudium libertatem eſſe tranſeundi ad aliud coniugium. Repudium igitur ſeu diuortium, de quo Phariſæorum quæſtio loquitur, non tantum eſt ſeiunctio à conuictu domeſtico ſeu ſeparatio quoad cohabitationem: ſed eſt ſolutio vinculi matrimonialis, ita vt poſt legitimum diuortium legitime factum, poſſit cõtrahi aliud matrimonium, non tantum poſt mortẽ prioris cõiugis, ſed viuente eo. Illud enim expreſſe ponitur, Deut. 24. Et verbum

Auguſtinus de hac quæſtione diſputatio.

bum כרת, vnde repudium ſeu diuortium Hebræis dicitur, ſignificat abſcindere, ſeu præſcindere: quod ad ſolutionem vinculi coniugalis apte conuenit. Atq; adeo vinculum coniugale non manet poſt diuortium, inter priores coniuges, vt Deut. 24. & Ierem. 3. pronuncietur abominatio eſſe, ſi maritus repudiatam ſuã, poſt mortem alterius viri ducere voluerit. Dietenbergius obiicit: Iudæis licuiſſe poſt diuortium ducere aliam vxorem, non ratione diuortij, ſed quia licebat plures tunc ſimul vxores habere. Hanc verò rationem vanam & falſam eſſe inde conſtat. Nam & vxor repudiata, poterat alteri nubere. Deut. 24. Leuit. 21. Ezech. 44. Iere. 3. Quid igitur Phariſæorum quæſtio, nomine diuortij intelligat, certum & manifeſtum eſt. Et ipſa formula libelli repudij, quæ adhuc hodie Iudæis vſitata eſt, idem confirmat: In ea enim ponitur hæc clauſula: Concedo ei licentiam & poteſtatem, vt pro libito ſuo vadat quo voluerit: ducique poſſit ab omni viro: nec eam quiſquam prohibere præſumat.

Quid Chriſtus intelligat per diuortium & repudium.

Videamus porrò quid ipſe Chriſtus in reſpõſione ſua intelligat per diuortiũ ſeu repudium. Coniungit autem, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 16. duo hæc: vxorem dimittere, & poſt diuortium aliam ducere. Eadẽ ergo eſt definitio diuortij, in quæſtione Phariſæorum, & in reſponſione Chriſti. Hanc verò notationem diuortij, accõmodabimus ad ipſam quæſtionem & reſponſionem. Quærũt enim Phariſæi, propter quas cauſas tale diuortium licitum ſit. Hic verò libere fateor, ſi Chriſtus tantum hoc reſpondiſſet, quod Marcus & Lucas deſcribũt, ſenſus ſimpliciter hic eſſet: propter nullam prorſus cauſam, licitum eſſe tale diuortium: ſed quæcunq; intercedat cauſa, non poſſe vinculum matrimonij diſſolui, niſi per mortem. Ita enim habent verba: Quicunq; dimiſerit vxorem ſuã, & duxerit aliam, adulterium committit: Sed quia in Euangeliſtis, vniuerſalis & neceſſaria regula eſt, veram interpretationẽ & ſententiam quærendam & ſumendã eſſe ex collatione deſcriptionum, quę extant apud reliquos Euangeliſtas: ita enim mutuas operas tradiderunt, vt quod vnus breuius & obſcurius poſuit, illud alter ſuppleat, & clarius explicet. Conferenda igitur eſt etiam Matthæi deſcriptio, quæ teſtatur nõ ſemel, ſed in duobus locis Chriſtum diuerſis temporibus, quando materiã diuortij tractauit, diſerte addidiſſe exceptionem de caſu fornicationis, Mat. 5. & 19. Non itaque ſimpliciter vniuerſales ſunt ſententiæ illæ Chriſti, in Marco & Luca: ſed cum illa exceptione, quam Matthæus Apoſtolus, qui illis concionibus Chriſti interfuit, duobus in locis addit. Quia igitur veriſſima eſt regula, quod generi derogetur per ſpeciem: ſenſus igitur reſponſionis Chriſti, ex collatione Euangeliſtarum hic erit: tantum in cauſa fornicationis, licitum eſſe tale diuortium, ſicut ſupra deſcripſimus: in reliquis verò omnibus cauſis, nõ eſſe licitum, vt vir vxorem dimittat, & aliam ducat. Et quia pronunciat adulterium committi, ſi alia ducatur: oſtendit, in omnibus diuortiis propter quaſcunq; cauſas fiant, manere vinculum matrimonij, excepto illo diuortio, quod fit propter cauſam fornicationis. Argumenta enim à cõtrario ſenſu, ſunt omnium & manifeſtiſſima & firmiſſima. Quia igitur Chriſtus dicit: Qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, & duxerit aliam, mœchatur. Ergo à cõtrario ſenſu, qui propter cauſam fornicationis dimittit vxorem, & aliam ducit, nõ mœchatur. Hoc certe luce meridiana clarius eſt. Et hæc

Senſus reſponſionis Chriſti.

clariſſima ſimplicitas, vel inde confirmatur, quod Auguſtin. diuerſam ſuam ſententiã aliter tueri non poteſt, niſi verba Chriſti, de exceptione fornicationis, miſere, & contra quàm ſimplicitas cõtextus patitur, torqueat. Dicit enim hunc eſſe ſenſum exceptionis, quod illi grauius quidem peccẽt, qui ſine cauſa fornicationis diuortium faciunt: ſed tamen & illos adulterij reos eſſe, qui propter cauſam fornicationis vxorem dimittunt, & aliam ducunt. Sed inſpiciatur tantum textus, & manifeſtũ erit, Chriſtum hoc nõ dicere. Neq; enim propoſita erat quæſtio, vtrũ ex illegitimis diuortiis grauius peccatum ſit: ſed quæſtio erat de cauſis legitimis diuortij. Et Phariſæi quidem exiſtimabãt, quamuis cauſam ſufficere. Chriſtus verò reſpondet: Excepta cauſa fornicationis, nullam aliã eſſe cauſam, quæ poſſit matrimonij vinculum ſoluere. Semper autem in memoriã reuocetur definitio diuortij. Phariſæi enim in quæſtione ponunt definitum: quærunt enim de cauſis diuortij. Chriſtus verò in reſponſione ponit ipſam definitionẽ diuortij: vxorem ſcilicet dimittere, & aliam ducere. Et hanc definitionẽ nulli cauſæ tribuit, niſi tantũ cauſæ fornicationis. Particulæ etiã παρεκτὸς & εἰ μὴ, illam Auguſtini contorſionem non admittunt. Græci interpretes, 1. Reg. 20. reddiderunt πάρεξ: puer hoc non ſciebat, niſi tantum Dauid & Ionathas, c. 21. Nõ eſt hic alius gladi', præter hũc, 3. Reg. 3. Nemo adfuit niſi nos duæ, Act. 26. Optarim omnes fieri tales, qualis ego ſum, exceptis his vinculis. In his ſententiis, certe ineptiſſima eſſet interpretatio de magis & minus, cũ ſimpliciter ſint excluſiuæ exceptiones: ſicut & particula, niſi, quæ Mat. 19. vſurpatur, cuius exempla vbiq; ſunt obuia.

Duæ obiectiones ex Paulo earumq; refutatio.

Ita ergo ſententia Chriſti plana eſt. Sed duo dicta ex Paulo opponuntur: de quo non dubium eſt, quin omnium rectiſſime Chriſti ſententiam intellexerit. Illas igitur paucis oſtendemus, non tollere exceptionem Chriſti de cauſa fornicationis. Rom. 7. dicit mulierem lege alligatam eſſe viro, donec viuit: ita vt ſi viuẽte viro, alteri cõiuncta fuerit, adultera pronuncietur. Hoc Pontificij ita interpretantur, quaſi Paul. voluerit docere, ne poſt legitimum quidem diuortiũ, propter cauſam fornicationis legitime factũ, concedi poſſe aliud matrimonium, altero cõiuge viuente. Sed Paulus in illo loco nõ tractat ex profeſſo doctrinã de diuortiis, ſed ex inſtitutione cõiugij, quod ſit indiuidua coniunctio, ſimilitudinem quatenus propoſito ſuo cõgruit, aſſumit. Et nullũ dubium eſt, matrimonium per ſe, iuxta inſtitutionem, eſſe talem coniunctionem, ſicut Chriſtus inquit: Non iam ſunt duo, ſed vna caro. Item: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et hoc modo iuxta inſtitutionẽ, nexus matrimonij nõ niſi morte diſſoluitur. Et hactenus ſimilitudo illa ſeruiebat Pauli propoſito. Alia verò quæſtio eſt de diuortiis: cuius ſimilitudinem Paulus non attexuit, quia ad id quod in illo loco agebat, ea nõ erat opus. Chriſtus verò, Mat. 19. ſimul & legem inſeparabilitatis coniugij, ex inſtitutione tradit & adiungit exceptionẽ de diuortio, propter cauſam fornicationis. Non igitur exiſtimãdus eſt Paulus ſuſtuliſſe ſeu abrogaſſe exceptionẽ illam Chriſti, quando legem inſtitutionis, de indiuidua cõiugij ſocietate recitat. Et ne cõiecturis opus ſit, ipſe Paulus certiſſimus ſui interpres ſit. Dicit enim, ſe loqui ſcientibus legem. Atqui legẽ concedere ſecundas nuptias, poſt legitimum diuortiũ, certiſſimum eſt, Deut. 24. Leuit. 21. Iere. 3. Ezech. 44. Loquitur itaq; in illo loco Paulus

de vin-

Explicatio loci Paulini.

de vinculo coniugali, quale eſt per ſe, extra caſum diuortij. Nam & ipſe 1. ad Cor. 7. vbi ſententiam illam, quæ extat Rom. 7. repetit, fidelem in caſu deſertionis eximit ſeruitute, & vindicat in libertatem à lege coniugis infidelis, dum adhuc viuit. Altera ſententia Pauli 1. Cor. 7. videtur fortius vrgere: præfatur enim, ſe repetere præceptum Domini de diuortijs. Dicitur autem ſimpliciter, ſine exceptione, præceptum Domini eſſe, mulierem à viro non ſeparari: ſi verò ſeparetur, vt maneat innupta, aut viro reconcilietur. Et virum nō dimittere vxorem. Inſpiciamus igitur aliquanto propius, illam Pauli ſententiā, maxime quia profitetur ſe repetere præceptum Domini, de diuortio. Chriſtus autem in illo ſuo præcepto, duo complectitur. 1. propter quas cauſas non ſit licitum diuortium, ita vt legitime poſſit aliud matrimonium contrahi, 2. addit exceptionem de cauſa fornicationis. Videamus iam, an Paulus vtramque partem præcepti Chriſti complectatur, an verò de altera tantum parte loquatur. Et non diuinationibus agemus, ſed ex ipſis Pauli verbis, hac de re ſtatuemus. Primò autem ſummemus illud, quod etiam aduerſariorum cōfeſſione certum eſt. Licet enim poſt diuortium, non permittant alterum matrimonium: hoc tamen fatentur, conceſſum eſſe, vt propter cauſam fornicationis, vir poſſit vxorem dimittere, & vxor virum deſerere. In aliis verò caſibus, extra fornicationem, Chriſtus pronunciat ipſam dimiſſionem non licere. Nam Matth. 5. non de repetitis à viro poſt dimiſſionem ſecundis nuptiis, ſed de ipſa dimiſſione loquitur: Quiſquis vxorem dimiſerit, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari. Iam verò Paulus, 1. Corint. 7. inquit: Præcipio non ego, ſed Dominus, mulierem à viro non diſcedere, & virum nō dimittere vxorem. Audis Paulum loqui de illa parte præcepti Dominici, quæ in aliis caſibus extra cauſam fornicationis, ipſam dimiſſionem prohibet. Et in his caſibus recte dicit, non poſſe contrahi alterum matrimonium: quia nondum ſoluto vinculo matrimonij, eſt adulterium. Non autem præceptum Domini eſt, virum propter cauſam fornicationis, nec debere, nec poſſe vxorem dimittere. Exceptio igitur cauſæ fornicationis, in illa Pauli ſententia non comprehenditur: quia expreſſe declarat, ſe loqui de illis caſibus, in quibus ipſa dimiſſio non eſt licita.

Quod autem addit: Si verò diſcedit, &c. oſtendit multa fieri de facto, quæ de iure non licent.

Secundò, ipſum verbum reconciliationis, oſtendit Paulum nō loqui de cauſa fornicationis. Quando enim in ſcriptura alter dicitur alteri reconciliari, intelligitur hoc proprie non de parte innocente, ſed quod pars offendens reconcilietur alteri, vt ad Rom. 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo. Matth. 5. Si frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade reconciliare fratri tuo.

Si igitur Paulus diſceſſionem mulieris, de cauſa fornicationis viri intelligeret, non mulieri, vt parti innocenti, ſed viro, vt parti offendenti iniungeret reconciliationem. Quia verò dicit, mulier reconciliet ſe viro: ergo intelligit ſeparationem, quę propter alias cauſas fit, excepto caſu fornicationis. Salua igitur manet exceptio Chriſti.

Tertiò, ipſe Paulus non fideli parti deſertæ, non proponit præceptum, maneat innupta: ſed liberam eam pronunciat. Ergo Paulus ipſe oſtēdit, priorē illam ſentētiam nō eſſe intelligendā ſine exceptione.

Quartò, Græci interpretes exceptionem cauſæ fornicationis, expreſſe addunt in explicatione huius Paulinæ ſententiæ. Chryſoſtomus dicit, vxorem à viro nō diſcedere ſine fornicatione: & addit Pauli ſententiam eſſe: quia propter alias cauſas, excepta fornicatione, contingit fieri diuortia: melius eſſe, vt à principio non fiant, quod ſi fiant, vel maneant ſine coniugio, vel reconcilientur.

Eandem explicationem repetit Theophylactus. *Theophylact.*
OEcumenius ita inquit: Lex Domini eſt, ne excepta fornicatione fiat diuortium. Item: Vir vxorem non dimittat, niſi ratione fornicationis duntaxat, hæc enim lex Chriſti eſt.

Ambroſius etiam inquit: Si diſceſſerit propter *Ambroſius.*
malam conuerſationem viri, iam innupta maneat.

Corinthiorum igitur quæſtio non fuit de legitimo diuortio, quod propter cauſam fornicationis fit, ſed de illis diuortiis, quæ Græcorum leuitate, ex quibuſuis cauſis in illis locis vſitata erant. Atque ita diiudicatio huius quæſtionis, quantum ad ſcripturæ ſententiam attinet, plana eſt. Et bonæ mentes acquieſcere debent, quando habent ipſius diuinæ voluntatis ſimplicem & genuinam ſententiam, in ſcriptura patefactam.

Apud Eccleſiaſticos verò ſcriptores, quæſtio illa non eodem modo definita fuit. Omnino enim quantum ſalua conſcientia fieri poteſt, opera danda eſt, vt diuortia etiam legitima caueantur, & nexus coniugalis vel indiſſolubiliter ſeruetur, vel ſi interruptus fuerit, redintegretur. Serio igitur viros monebant, & hortabantur veteres, vt adulteras, ſi pœnitentiam agerent, & ſpem emendationis præberent, paterentur ſibi reconciliari: cum præſertim nobis Chriſtianis cogitandum ſit, fœdus ſpiritualis coniugij inter Chriſtum & Eccleſiam, ſæpe à nobis ſpirituali fornicatione violari. Nollemus autem Deum tam duriter nobiſcum agere, vt propterea ſine ſpe recōciliationis, in æternum nos à ſe repudiet. Sed celebramus, ſicut æquum eſt, illam Dei miſericordiam, quæ pulcherrime deſcripta eſt, Ieremiæ 3. Eandem igitur humanitatem & miſericordiam, lapſæ etiam parti nos præſtare æquum eſt, ne incidamus in illud iudicium: Qua menſura menſi fueritis, &c. cum præſertim Chriſtus adulteram reſipiſcentem clementer receperit, Iohan. 8. Quod caput, Auguſtinus narrat acerbos viros tanto odio perſecutos, vt ex ſuo loco illud expunxerint.

Accedit, quod ſecunda matrimonia, ſua habent incommoda propter liberos ex priori cōiugio ſuſceptos. Et para lapſa, quando ſine omni ſpe receptionis repudiatur, difficilius ad pœnitentiam redibit, ſed ea deſperatione, aliis atrocioribus flagitiis ſe proſtituet. Hieronymus citat quidem ſenten- *Hieronymus.*
tiam Solomonis ex cap. 18. Prouerbiorum, quæ tamen in Hebraico textu Solomonis non extat: Qui tenet adulteram, ſtultus eſt & impius. 32. quæſt. 1. citatur ex Chryſoſtomo. Fatuus eſt & iniuſtus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt, qui celat crimen vxoris.

Non tamen pugnat aduerſus pietatem, adulteram reſipiſcentem recipere. Ita Dauid coniugem ſuam Michol, quæ alteri copulata fuerat, rurſus ad ſe recepit.

Hæc & alia argumenta, quib. perſuaderi & molliri poſſit viri animus, extant apud Auguſtinum. Et piis omnibus probatur, vt non ſtatim ad diuortia proſiliatur, ſed prius tententur omnia, quæ

recon-

reconciliationi & redintegrationi ſeruire poſſunt. Omnia enim mihi licent, ſed non omnia expediunt & ædificant, inquit Paulus.

Veteres igitur, vt animos maritorum efficacius monerent, docuerunt, rectius, præſtantius & perfectius eſſe, ſi etiam ille, qui ab adultera ſeparatus eſt, vel maneat ſine coniugio, vel reconciliatam vxorem rurſus recipiat: Et ſecundas nuptias poſt diuortium, aliqua etiam publica reprehenſione notarunt: vt eo facilius animos ad reconciliationem flecterent. Non autem adeo fuerunt aſperi, duri, horridi & immanes, vt maluerint conſcientias ſeparatarum, huiuſmodi traditionibus, laqueis vſtionis & fornicationis, in æternum exitium præcipitare, quam alterum matrimonium concedere. Ita Origenes in 18.c.Mat. dicit quidem talia matrimonia eſſe extra ſcripturam, & aduerſus ea, quæ ſcripta ſunt Rom.7.& Mat.18.addit tamen: Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſiis, extra ſcripturam permiſiſſe aliquam nubere viro priori viuente. Et contra ſcripturam quidem fecerũt, Rom.7. non tamen omnino ſine cauſa hoc permiſerũt: forſan enim propter huiuſmodi infirmitatẽ incõtinentium hominum, peiorum comparatione, quæ mala ſunt, permiſerunt. Et illam permiſſionem dicit nõ eſſe iuxta exactam iuſtitiam, ſed ſecundum duritiam hominum carnalium. Comparat autem, quod diligenter notandum eſt, hanc promiſſionẽ illi quæ extat, 1.Cor. 7. Bonum eſt mulierem non tangere, ſed propter fornicationẽ,&c. Item: Rurſus conueniant, ne tentet vos Satanas: hoc verò dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Non igitur intelligit permiſſionem criminis mortalis, vaſtantis conſcientiam, & effundentis gratiam. Et ſi nihil aliud, talem certe promiſſionem ſeu indulgentiam, aliquando in concilio futurã ſperarunt Caietanus, Eraſmus & Catharinus: ſed fruſtra, ſicut iã apparet.

Ita docti 7. Canonem Neocæſarienſem, de huiuſmodi ſecundis nuptiis intelligunt: & meo quidem iudicio, recte. Statuit enim presbyterum non debere intereſſe cõuiuiis ſecundarum nuptiarum, ne conuiuio illis nuptiis conſentire videatur. Et ratio additur: quia præceptum ſit, ſecundis nuptiis pœnitentiam imponere. Notatæ igitur fuerunt ſecundæ illæ poſt diuortium nuptiæ, publica aliqua Eccleſiaſtica reprehenſione: non tamen prorſus vel damnatæ, vel prohibitæ, vel reſciſſæ fuerunt.

Hieronymus. Ita Hieronymus Fabiolam, quæ poſt legitimum diuortium, viuente priori marito, alteri nupſerat, narrat quidem publicam egiſſe pœnitẽtiam, de qua ſcilicet loquitur Canon 7. Neocæſarienſis, eò quod eſſet contra rigorem Euangelij: qui vniuerſam cauſationem nubendi, viuentibus viris, fœminis amputat: tamẽ addit, illam hoc non vt peccatum mortale commiſiſſe: nec tantum Papiniani leges ſecutam, ſed feciſſe hoc iuxta dicta Pauli: Melius eſt nubere quam vri. Item: volo iuniores viduas nubere, ne conuertantur poſt Satanam. Nec publica Fabiolæ pœnitentia efficit, peccatũ eſſe ſimpliciter mortale & damnabile: nam & illis qui adulterã ſine diuortio retinebant, duorum atque trium etiam annorum pœnitentia tunc imponebatur, c. 32. q. 1. Et duriores omnino fuerunt veteres fœminis, ne illis poſt diuortium, alterum concederetur coniugium: ſicut Ambroſius 1.Cor. 7. inquit: Non permittitur vxori vt nubat, ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit. De viro autẽ exiſtimat, Paulum ideo non addere, Maneat [illegible]: Quia, inquit, viro licet ducere aliam, ſi dimiſerit vxorem peccantem. Et reliqua quidem diuortia Ambroſius & arguit, & damnat, in 16.c.Luc. Sed poſt diuortium ex cauſa fornicationis, expreſſe dicit licere, vt vir aliã ducat vxorem, idq; non ex legũ ciuilium, ſicut Lindanus fingit, ſed ex Pauli ſententia pronũciat. Et ex illo Ambroſij loco colligitur, publicas illas reprehenſiones, quæ extant apud Origenem & Hieronymum, potiſſimum contra fœminarum ſecunda matrimonia conſtitutas fuiſſe. Viris enim illud licuiſſe, Ambroſius aperte affirmat.

Circa Auguſtini verò tempora, quæſtio hæc horridius cœpit diſputari: ſimpliciter ſcilicet adulterina eſſe coniugia, quæ poſt legitimum etiam diuortiũ, propter cauſam fornicationis legitime factum, ſiue à viris, ſiue à fœminis contraherentur. Non tamen catholicum fuiſſe hoc dogma, inde apparet, quod fuerunt tunc, qui Auguſtini ſententiæ contradixerunt, vt Pollentius. Sed Auguſtini autoritate effectũ eſt, quod in concilio Meleuitano 17. Canon, hac de re ita poſitus eſt: Placuit, vt ſecũdum Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam, neq; dimiſſa à marito, alteri coniungatur: ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiã redigantur. Sed nec ille Canon dicit de parte innocente, quę propter cauſam fornicationis partẽ peccantem dimittit: ſed loquitur de dimiſſis, hoc eſt, de parte rea. Illud verò notabile eſt, quod addit Canon iſte, petẽdam eſſe legẽ Imperialem in illa cauſa. Ergo vſq; ad illa tempora, etiã ſub Chriſtianis Imperatoribus, nõ fuit lex ſeu conſtitutio, prohibẽs talia matrimonia. Neq; verò poſtea etiam à Chriſtianis Imperatoribus talem legem impetrarunt, ſicut ex Codice Iuſtiniani manifeſtum eſt. In Eccleſia etiam poſt illud tempus, talia matrimonia nõ ſimpliciter vt damnabilia reſciſſa fuerũt. Leo enim Epiſt. 85. loquitur de ſacerdote quodã, qui poſt diuortium vxoris, aliam duxerat. Illum verò tãtum à miniſterio remouet, non autem reſcindit alterum illud coniugium: nec ex communione Eccleſiæ illum eiicit. *Concilium Meleuitanum.*

Et licet poſt illa tempora, duriores ſemper hac de re factæ fuerunt conſtitutiones: tamen & cõſtitutiones & exempla quædam, retinuerunt veteris Eccleſiæ humanitatem. Vt c.32.q.7. citatur Canon cuiuſdã Concilij. Quædam cum fratre viri ſui dormiuit: decretum eſt, vt adulteri nunquam cõiugio copulentur: illi verò cuius vxor ſtuprata eſt, licita coniugia non negentur. Item ex decreto Zachariæ: Concubuiſti cum ſorore vxoris tuæ: ſic feciſti, neutram habeas: & ſi illa, quæ vxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino: tu antẽ & adultera, ſine ſpe coniugij permaneatis. Ex Concilio Tributienſi: Si quis cum nouerca ſua dormierit, neuter ad coniugiũ peruenire poteſt: ſed vir eius poteſt, ſi vult aliam accipere, ſi ſe continere non poteſt. Et Gregorius ſcribit Bonifacio: Quod propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta, non valuerit viro debitum reddere, quid eius faciat cõiugalis? Bonum eſſet, ſi ſic permaneret, vt abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnum eſt, ille qui non poterit ſe continere, nubat magis.

Hæc ideo recitaui, vt rectius expendi poſſit, quale ſit Tridentinum anathema in 7. hoc Canone. Præcipue verò vt conſideretur, ex quibus cauſis & rationibus, veteris Eccleſiæ humanitas, poſt diuortium aliquando conceſſerit coniugia. Si Magiſtratus exequeretur iudiciũ adulteri & adulteræ, Deuteron. 22. Ezechiel. 16. & 23. non opus eſſet quæ-

ſtione

ſtione illa turbatrice cõſcientiarum. Sed quia Magiſtratus ceſſat, conſulendum igitur eſt conſcientiis, ex verbo Dei: ſicut Paulus perſonæ deſertæ cõſulit ex illa regula: In pace nos vocauit Deus, Item: Ne laquei conſcientiis iniiciantur.

CANON VIII.

Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges, quoad thorum ſeu quoad cohabitationem, ad certum incertumue tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.

EXAMEN.

Hæc non eſt noua definitio diuortij, quod ſcilicet ſit tãtum ſeparatio inter coniuges, quoad thorum & quoad cohabitationẽ, manente interim etiã inter ſeparatos vinculo matrimonij. Et talis quidẽ ſeparatio ſumpta fuit primũ ex dicto Pauli, 1. Cor. 7. Si diſcedit, maneat innupta, aut viro reconcilietur, quando ſcilicet non aderat vera cauſa legitimi diuortij. Incidebant vero quædã aliæ grauiores diſſenſiones. Ibi cum diuortium fieri nõ poſſet, fiebat quædam ſeceſſio, poſtquã per recõciliationem cohabitatio redintegrabatur. Ex illa ſeceſſione poſtea facta eſt definitio diuortij: cũ Paulus expreſſe conteſtetur, ſe non loqui de vero diuortio, hoc eſt, de dimiſſione & ſeparatione, quæ præcepto Domini conceditur. inquit enim: Cõiugatis præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorẽ à viro nõ ſeparari, nec virum dimittere vxorẽ. Quod igitur Paulus attexit: Si diſcedit, aut maneat innupta, aut viro recõcilietur: nõ pertinet ad verũ & legitimum diuortiũ, de quo Chriſtus loquitur. Et tamen ex illo loco, Põtificij fabricant definitionẽ veri & legitimi diuortij.

Secundo. Chriſtus ipſam dimiſſionem coniugis, niſi fiat propter cauſam fornicationis, pronunciat eſſe illicitam & illegitimam, Matth. 5. Dictũ eſt antiquis: Si quis dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego vero dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Contra hanc vero Chriſti ſententiam, Pontificij decernunt, præter fornicationem, multas alias eſſe cauſas, propter quas licita & legitima ſeparatio coniugum fieri poſſit.

Tertio. Separationem ſeu dimiſſionem, quæ 1. Cor. 7. extra cauſam fornicationis deſcribitur, Paulus nec ſuadet, nec decernit, ſed docet eam pugnare cum præcepto Domini, qui præcipit non diſcedere. Quando vero coniuges cõtra illam Apoſtoli doctrinam & admonitionem, priuata contumacia ſe ſeparant, tunc Paulus ſuadet reconciliationem: aut ſi hoc nolint, pronunciat ipſos debere ſine cõiugio manere. Sed 8. hic Canon dicit, Ipſam Eccleſiam ob multas cauſas, præter fornicationem, decernere poſſe ſeparationem.

Quarto. Chriſtus Matth. 5. dimiſſionem ſeu ſeparationem coniugum, quæ fit præter cauſam fornicationis, ideo improbat, quia obiicit periculis vſtionis, fornicationis & adulterij. Facit, inquit, illam mœchari. Sed de his periculis, Pontificij non ſunt ſoliciti, libere enim decernunt ſeparationem, ad certum incertumue tempus.

Quinto. Contendunt tale debere eſſe diuortiũ, in quo vinculum matrimonij nihilominus ſaluum maneat. Atqui in Pontificia illa ſeparatione vinculum coniugij, multis & variis modis ſoluitur & diſrumpitur.

Nam ad vinculum matrimonij, pertinent hæ ſententiæ: Et adhærebit vxori ſuæ. Faciamus ei adiutorium, quod ſit coram ipſo. Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir. Iterum cõuenire, ne tentet vos Satã, propter incontinentiã veſtram: Nõ ſunt duo, ſed vna caro. Et ipſum matrimoniũ, definitur indiuidua vitæ conſuetudine. Hæc vero vincula coniugij, in Pontificia ſeparatione, quoad thorum & cohabitationem, ſoluuntur & dirumpuntur. Homines igitur contra decretum diuinitatis ſeparant, quod Deus coniunxit.

CANON XI.

Si quis dixerit prohibitionem ſolennitatis nuptiarum, certis anni temporibus, ſuperſtitionem eſſe tyrannicam ab ethnicorum ſuperſtitione profectam: aut benedictiones, & alias ceremonias, quibus Eccleſia in illis vtitur, damnauerit, anathema ſit.

EXAMEN.

Olim in feſto Natiuitatis, Paſchatis & Pentecoſtes, celebrabatur frequens & ſolennis totius populi communio. Ne igitur nuptiarum cõuiuiis, & reliquis pompis, turbaretur aut impediretur præparatio ad dignam communionem, bono conſilio ſtatutum fuit, ne in illis feſtis, & proximis dieb. ante illa feſta, pompæ nuptiarũ celebrarentur. Poſtea cum collapſa eſſet conſuetudo ſolẽnis communicationis in illis feſtis: hoc eſt, cum cauſa, finis & vſus ſtatuti illius deſiiſſet: ipſum tamen ſtatutum retentum fuit. Et aſſui cœpit noua opinio, quaſi ſanctitas illorum temporum non poſſet ferre commixtionem carnis in copula coniugali, ſicut quondam in ſacris Bonæ Deæ matronæ cogebantur ſecubare. Hæc opinio taxatur & reprehenditur. Scriptura enim pronunciat, thorum eſſe immaculatũ. item eſſe caſtitatem & ſanctificationem.

CANON XII.

Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudices Eccleſiaſticos, anathema ſit.

EXAMEN.

Quia matrimonium in Eccleſia normam habet ipſum verbum Dei, & in cauſis matrimonialibus multi accidunt caſus conſcientiarũ: Eccleſia igitur non poteſt prorſus & ſimpliciter, cauſas matrimoniales à ſe, ad politicum Magiſtratum reiicere: ſicut fit in cauſis hæreditatum, ſucceſſionũ, & ſimilibus. Chriſtus enim qui cauſam diuidendæ hæreditatis prorſus à ſe reiicit, Lucæ 12. quæſtionẽ de diuortiis non ſimiliter reiicit: ſed ex verbo Dei oſtẽdit, quid cum norma inſtitutionis conſentiat, quid vero pugnet. Ita Paulus, 1. Cor. 7. de cauſis matrimonialibus conſultus, non reiicit totum negocium ad politicum Magiſtratum, ſed conſcientias ex verbo Dei erudit. Ita Ambroſius reſpondet in quæſtione matrimoniali, de gradibus prohibitis, lib. 8. Epiſtola 66. Et in vetuſtis etiam Conciliis, quædam de cauſis matrimonialibus ſtatuta leguntur. Nunquam vero vetus Eccleſia cauſas matrimoniales ita ad ſuum forum tranſtulit, vt prorſus excluderet politicum Magiſtratum, maxime ſi Chriſtianus eſſet. Ferre enim leges, ad Magiſtratus officium pertinet. Ita nõ Epiſcopi, ſed Theodoſius Imperator legem tulit, de conſobrinorum coniugio. Auguſtinus de Ciuitate Dei, lib. 15. cap. 16. Ambroſius Epiſt. 66. Ita Concilium Mileuitanum iudicat lege Imperiali ſibi opus eſſe, ad ſtatutum de diuortiis. Talis tunc fuit coniunctio miniſterij Eccleſiaſtici, & Magiſtratus politici, in cauſis matrimonialibus: quas poſtea Pontifex & Epiſcopi prorſus ad ſe rapuerunt, excluſo ſimpliciter politico etiam Chriſtiano magiſtratu.

Ambroſius.

reconciliationi & redintegrationi ſeruire poſſunt. Omnia enim mihi licent, ſed non omnia expediunt & ædificant, inquit Paulus.

Veteres igitur, vt animos maritorum efficacius monerent, docuerunt, rectius, præſtantius & perfectius eſſe, ſi etiam ille, qui ab adultera ſeparatus eſt, vel maneat ſine coniugio, vel reconciliatam vxorem rurſus recipiat: Et ſecundas nuptias poſt diuortium, aliqua etiam publica reprehenſione notarunt: vt eo facilius animos ad reconciliationem flecterent. Non autem adeo fuerunt aſperi, duri, horridi & immanes, vt maluerint conſcientias ſeparatarum, huiuſmodi traditionibus, laqueis vſtionis & fornicationis, in æternum exitium præcipitare, quam alterum matrimonium concedere. Ita Origenes in 18.c.Mat. dicit quidem talia matrimonia eſſe extra ſcripturam, & aduerſus ea, quæ ſcripta ſunt Rom.7.& Mat.18. addit tamen: Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſiis, extra ſcripturam permiſiſſe aliquam nubere viro priori viuente. Et contra ſcripturam quidem fecerũt, Rom.7. non tamen omnino ſine cauſa hoc permiſerũt: forſan enim propter huiuſmodi infirmitatẽ incõtinentium hominum, peiorum comparatione, quæ mala ſunt, permiſerunt. Et illam permiſſionem dicit nõ eſſe iuxta exactam iuſtitiam, ſed ſecundum duritiam hominum carnalium. Comparat autem, quod diligenter notandum eſt, hanc promiſſionẽ illi quæ extat, 1.Cor. 7. Bonum eſt mulierem non tangere, ſed propter fornicationẽ, &c. Item: Rurſus conueniant, ne tentet vos Satanas: hoc verò dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Non igitur intelligit permiſſionem criminis mortalis, vaſtantis conſcientiam, & effundentis gratiam. Et ſi nihil aliud, talem certe promiſſionem ſeu indulgentiam, aliquando in concilio futurã ſperarunt Caietanus, Eraſmus & Catharinus: ſed fruſtra, ſicut iã apparet.

Ita docti 7. Canonem Neocæſarienſem, de huiuſmodi ſecundis nuptiis intelligunt: & meo quidem iudicio, recte. Statuit enim presbyterum non debere intereſſe cõuiuiis ſecundarum nuptiarum, ne conuiuio illis nuptiis conſentire videatur. Et ratio additur: quia præceptum ſit, ſecundis nuptiis pœnitentiam imponere. Notatæ igitur fuerunt ſecundæ illæ poſt diuortium nuptiæ, publica aliqua Eccleſiaſtica reprehenſione: non tamen prorſus vel damnatæ, vel prohibitæ, vel reſciſſæ fuerunt.

Hieronymus. Ita Hieronymus Fabiolam, quæ poſt legitimum diuortium, viuente priori marito, alteri nupſerat, narrat quidem publicam egiſſe pœnitẽtiam, de qua ſcilicet loquitur Canon 7. Neocæſarienſis, eò quod eſſet contra rigorem Euangelij: qui vniuerſam cauſationem nubendi, viuentibus viris, fœminis amputat: tamẽ addit, illam hoc non vt peccatum mortale commiſiſſe: nec tantum Papiniani leges ſecutam, ſed feciſſe hoc iuxta dicta Pauli: Melius eſt nubere quam vri. Item: volo iuniores viduas nubere, ne conuertantur poſt Satanam. Nec publica Fabiolæ pœnitentia efficit, peccatũ eſſe ſimpliciter mortale & damnabile: nam & illis qui adulterã ſine diuortio retinebant, duorum atque trium etiam annorum pœnitentia tunc imponebatur, c. 32. q. 1. Et duriores omnino fuerunt veteres fœminis, ne illis poſt diuortium, alterum concederetur coniugium: ſicut Ambroſius 1.Cor. 7. inquit: Non permittitur vxori vt nubat, ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit. De viro autẽ exiſtimat, Paulum ideo non addere, Maneat ἄγαμος: Quia, inquit, viro licet ducere aliam, ſi dimiſerit vxorem peccantem. Et reliqua quidem diuortia Ambroſius & arguit, & damnat, in 16.c.Luc. Sed poſt diuortium ea cauſa fornicationis, expreſſe dicit licere, vt vir aliã ducat vxorem, idq; non ex legũ ciuilium, ſicut Lindanus fingit, ſed ex Pauli ſententia pronũciat. Et ex illo Ambroſij loco colligitur, publicas illas reprehenſiones, quæ extant apud Origenem & Hieronymum, potiſſimum contra fœminarum ſecunda matrimonia conſtitutas fuiſſe. Viris enim illud licuiſſe, Ambroſius aperte affirmat.

Circa Auguſtini verò tempora, quæſtio hæc horridius cœpit diſputari: ſimpliciter ſcilicet adulterina eſſe coniugia, quæ poſt legitimum etiam diuortiũ, propter cauſam fornicationis legitime factum, ſiue à viris, ſiue à fœminis contraherentur. Non tamen catholicum fuiſſe hoc dogma, inde apparet, quod fuerunt tunc, qui Auguſtini ſententiæ contradixerunt: vt Pollentius. Sed Auguſtini autoritate effectũ eſt, quod in concilio Meleuitano 17. Canon, hac de re ita poſitus eſt: Placuit, vt ſecũdum Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam, neq; dimiſſa à marito, alteri coniungatur: ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiã redigantur. *Concilium Meleuitanum.* Sed nec ille Canon dicit de parte innocente, quę propter cauſam fornicationis partẽ peccantem dimittit: ſed loquitur de dimiſſis, hoc eſt, de parte rea. Illud verò notabile eſt, quod addit Canon iſte, petẽdam eſſe legẽ Imperialem in illa cauſa. Ergo vſq; ad illa tempora, etiã ſub Chriſtianis Imperatoribus, nõ fuit lex ſeu conſtitutio, prohibẽs talia matrimonia. Neq; verò poſtea etiam à Chriſtianis Imperatoribus talem legem impetrarunt, ſicut ex Codice Iuſtiniani manifeſtum eſt. In Eccleſia etiam poſt illud tempus, talia matrimonia nõ ſimpliciter vt damnabilia reſciſſa fuerũt. Leo enim Epiſt. 85. loquitur de ſacerdote quodã, qui poſt diuortium vxoris, aliam duxerat. Illum verò tãtum à miniſterio remouet, non autem reſcindit alterum illud coniugium: nec ex communione Eccleſiæ illum eiicit.

Et licet poſt illa tempora, duriores ſemper hac de re factæ fuerunt conſtitutiones: tamen & cõſtitutiones & exempla quædam, retinuerunt veteris Eccleſiæ humanitatem. Vt c. 32. q. 7. citatur Canon cuiuſdã Concilij. Quædam cum fratre viri ſui dormiuit: decretum eſt, vt adulteri nunquam cõiugio copulentur: illi verò cuius vxor ſtuprata eſt, licita coniugia non negentur. Item ex decreto Zachariæ: Concubuiſti cum forore vxoris tuæ: ſic feciſti, neutram habeas: & ſi illa, quæ vxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino: tu autẽ & adultera, ſine ſpe coniugij permaneatis. Ex Concilio Triburienſi: Si quis cum nouerca ſua dormierit, neuter ad coniugiũ peruenire poteſt: ſed vir eius poteſt, ſi vult aliam accipere, ſi ſe continere non poteſt. Et Gregorius ſcribit Bonifacio: Quod propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta, non valuerit viro debitum reddere, quid eius faciat cõiugalis? Bonum eſſet, ſi ſic permaneret, vt abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnum eſt, ille qui non poterit ſe continere, nubat magis.

Hæc ideo recitaui, vt rectius expendi poſſit, quale ſit Tridentinum anathema in 7. hoc Canone. Præcipue verò vt conſideretur, ex quibus cauſis & rationibus, veteris Eccleſiæ humanitas, poſt diuortium aliquando conceſſerit coniugia. Si Magiſtratus exequeretur iudiciũ adulteri & adulteræ, Deuteron. 22. Ezechiel. 16. & 23. non opus eſſet quæ-

ſtione

ſtione illa turbatrice cõſcientiarum. Sed quia Magiſtratus ceſſat, conſulendum igitur eſt conſcientiis, ex verbo Dei: ſicut Paulus perſonæ deſertæ cõſulit ex illa regula: In pace nos vocauit Deus, Item: Ne laquei conſcientiis iniiciantur.

CANON VIII.

Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges, quo ad thorum ſeu quoad cohabitationem, ad certum incertumue tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.

EXAMEN.

Hæc non eſt noua definitio diuortij, quod ſcilicet ſit tãtum ſeparatio inter coniuges, quoad thorum & quoad cohabitationẽ, manente interim etiã inter ſeparatos vinculo matrimonij. Et talis quidẽ ſeparatio ſumpta fuit primũ ex dicto Pauli, 1. Cor. 7. Si diſcedit, maneat innupta, aut viro reconcilietur, quando ſcilicet non aderat vera cauſa legitimi diuortij. Incidebant vero quædã aliæ grauiores diſſenſiones. Ibi cum diuortium fieri nõ poſſet, fiebat quædam ſeceſſio, poſtquã per recõciliationem cohabitatio redintegrabatur. Ex illa ſeceſſione poſtea facta eſt definitio diuortij: cũ Paulus expreſſe conteſtetur, ſe non loqui de vero diuortio, hoc eſt, de dimiſſione & ſeparatione, quæ præcepto Domini conceditur. inquit enim: Cõiugatis præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorẽ à viro nõ ſeparari, nec virum dimittere vxorẽ. Quod igitur Paulus addit: Si diſcedit, aut maneat innupta, aut viro recõcilietur: nõ pertinet ad verũ & legitimum diuortiũ, de quo Chriſtus loquitur. Et tamen ex illo loco, Põtificij fabricant definitionẽ veri & legitimi diuortij.

Secundo. Chriſtus ipſam dimiſſionem coniugis, niſi fiat propter cauſam fornicationis, pronunciat eſſe illicitam & illegitimam, Matth. 5. Dictũ eſt antiquis: Si quis dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego vero dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Contra hanc vero Chriſti ſententiam, Pontificij decernunt, præter fornicationem, multas alias eſſe cauſas, propter quas licita & legitima ſeparatio coniugum fieri poſſit.

Tertio. Separationem ſeu dimiſſionem, quæ 1. Cor. 7. extra cauſam fornicationis deſcribitur, Paulus nec ſuadet, nec decernit, ſed docet eam pugnare cum præcepto Domini, qui præcipit non diſcedere. Quando vero coniuges cõtra illam Apoſtoli doctrinam & admonitionem, priuata contumacia ſe ſeparant, tunc Paulus ſuadet reconciliationem: aut ſi hoc nolint, pronunciat ipſus debere ſine cõiugio manere. Sed 8. hic Canon dicit, ipſam Eccleſiam ob multas cauſas, præter fornicationem, decernere poſſe ſeparationem.

Quarto. Chriſtus Matth. 5. dimiſſionem ſeu ſeparationem coniugum, quæ ſit præter cauſam fornicationis, ideo improbat, quia obiicit periculis vſtionis, fornicationis & adulterij. Facit, inquit, illam mœchari. Sed de his periculis, Pontificij non ſunt ſoliciti, libere enim decernunt ſeparationem, ad certum incertumue tempus.

Quinto. Contendunt tale debere eſſe diuortiũ, in quo vinculum matrimonij nihilominus ſaluum maneat. Atqui in Pontificia illa ſeparatione vinculum coniugij, multis & variis modis ſoluitur & diſrumpitur.

Nam ad vinculum matrimonij, pertinent hæ ſententiæ: Et adhærebit vxori ſuæ. Faciamus ei adiutorium, quod ſit coram ipſo. Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir. Iterum cõuenire, ne tentet vos Satã, propter incontinentiã veſtram: Nõ ſunt duo, ſed vna caro. Et ipſum matrimoniũ, definitur indiuidua vitæ conſuetudine. Hæc vero vincula coniugij, in Pontificia ſeparatione, quoad thorum & cohabitationem, ſoluuntur & diſrumpuntur. Homines igitur contra decretum diuinitatis ſeparant, quod Deus coniunxit.

CANON XI.

Si quis dixerit, prohibitionem ſolennitatis nuptiarum, certis anni temporibus, ſuperſtitionem eſſe tyrannicam ab ethnicorum ſuperſtitione profectam: aut benedictiones, & alias ceremonias, quibus Eccleſia in illis vtitur, damnauerit, anathema ſit.

EXAMEN.

Olim in feſto Natiuitatis, Paſchatis & Pentecoſtes, celebrabatur frequens & ſolennis totius populi communio. Ne igitur nuptiarum cõuiuiis, & reliquis pompis, turbaretur aut impediretur præparatio ad dignam communionem, bono conſilio ſtatutum fuit, ne in illis feſtis, & proximis dieb. ante illa feſta, pompæ nuptiarũ celebrarentur. Poſtea cum collapſa eſſet conſuetudo ſolẽnis communicationis in illis feſtis: hoc eſt, cum cauſa, finis & vſus ſtatuti illius deſiiſſet: ipſum tamen ſtatutum retentum fuit. Et aſſui cœpit noua opinio, quaſi ſanctitas illorum temporum non poſſet ferre commixtionem carnis in copula coniugali, ſicut quondam in ſacris Bonæ Deæ matronæ cogebantur ſecubare. Hæc opinio taxatur & reprehenditur. Scriptura enim pronunciat, thorum eſſe immaculatũ: item, eſſe caſtitatem & ſanctificationem.

CANON XII.

Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudices Eccleſiaſticos, anathema ſit.

EXAMEN.

Quia matrimonium in Eccleſia normam habet ipſum verbum Dei, & in cauſis matrimonialibus multi accidunt caſus conſcientiarũ: Eccleſia igitur non poteſt prorſus & ſimpliciter, cauſas matrimoniales à ſe, ad politicum Magiſtratum reiicere: ſicut fit in cauſis hæreditatum, ſucceſſionũ, & ſimilibus. Chriſtus enim qui cauſam diuidendæ hæreditatis prorſus à ſe reiicit, Lucæ 12. quæſtionẽ de diuortiis non ſimiliter reiicit: ſed ex verbo Dei oſtẽdit, quid cum norma inſtitutionis conſentiat, quid vero pugnet. Ita Paulus, 1. Cor. 7. de cauſis matrimonialibus conſultus, non reiicit totum negocium ad politicum Magiſtratum, ſed conſcientias ex verbo Dei erudit. Ita Ambroſius reſpondet in quæſtione matrimoniali, de gradibus prohibitis, lib. 8. Epiſtola 66. Et in vetuſtis etiam Conciliis, quædam de cauſis matrimonialibus ſtatuta leguntur. Nunquam vero vetus Eccleſia cauſas matrimoniales ita ad ſuum forum tranſtulit, vt prorſus excluderet politicum Magiſtratum, maxime ſi Chriſtianus eſſet. Ferre enim leges, ad Magiſtratus officium pertinet. Ita nõ Epiſcopi, ſed Theodoſius Imperator legem tulit, de conſobrinorum coniugio. Auguſtinus de Ciuitate Dei, lib. 15. cap. 16. Ambroſius Epiſt. 66. Ita Concilium Mileuitanum indicat lege Imperiali ſibi opus eſſe, ad ſtatutum de diuortiis. Talis tunc fuit coniunctio miniſterij Eccleſiaſtici, & Magiſtratus politici, in cauſis matrimonialibus: quas poſtea Pontifices & Epiſcopi prorſus ad ſe rapuerunt, excluſo ſimpliciter politico etiam Chriſtiano magiſtratu. *Ambroſius.*

DE CLANDESTINIS Matrimoniis.

Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde iure damnandi ſunt illi, vt eos ſancta ſynodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata eſſe negant: quiq; falſo affirmant, matrimonia à filiisfamilias, ſine conſenſu parentum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe: nihilominus ſancta Dei Eccleſia, ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit, &c.

EXAMEN.

Gropperi verba in inſtitutione Colonienſi.

Inter ipſos Pontificios, ſi qui ſunt ſaniores, agnoſcunt & fatentur, matrimonia inſciis & inuitis parentibus contracta, non eſſe legitimam aut diuinã coniunctionem. Gropperus enim in inſtitutione Colonienſi, grauiſſime inquit: Euariſti Canonem plane ſanctiſſimum, cuperemus in Eccleſiã Concilio generali reuocari, ob clandeſtina illa matrimonia tollenda: quæ nunc paſſim non palam, ſed furtim inter pueros & puellas, citra parentum cõſenſum, per lenones & lenas copulantur: vel inter ſtultos & temulentos, ſola cauſa libidinis, non Dei reſpectu, ſed diaboli inſtinctu coniunguntur: idq; ſępenumero præter deſtinatum conſenſum. Quis enim conſenſum recte vocârit, cuius nõ conſilium, ſeu vel pueritia, vel temulentia, vel inſidię, vel libido cauſa ſint? Quis vero neſcit, quot ſtupris, quot periuriis, & id genus aliis criminibus, ac innumeris malis, clandeſtina illa matrimonia anſam præbeãt? Et poſtea: Scimus Eccleſiam hæc matrimonia multo ea tempore ſuſtinuiſſe, nec facile reſcidiſſe: ne vitiatis puellis ſua ſimplicitas fraudi, & adoleſcentibus impune foret, quod puellis ſtuprum intuliſſent. Verum cum experientia doceat, hanc Eccleſiæ indulgentiam, innumeris malis abutentium vitio, anſam præbere: quis non videt longe ſatis eſſe, vt clandeſtina illa matrimonia, quæ omnino Sacramenti rationem non habent, ab Eccleſia tollantur, ſeu decernatur ſaltem, ipſa matrimonij firmitatem apud Eccleſiam non prius habitura, niſi noui conſenſus robur acceſſerit, &c. Hæc ibi.

Et profecto grauiſſima habet hæc ſententia documẽta & firmamẽta, ex iure diuino, iure naturali, iure ciuili, & ex veteris Eccleſiæ conſtitutionibus.

Primum enim Eccleſia ſentit & fatetur, coniugium eſſe talem coniunctionem, cuius autor coniunctor & conciliator ſit ipſe Deus. Vt igitur coniuges ſtatuere poſſint, ſe ab ipſo Deo coniungi, vtq; ipſum benedictione ſua, cœpto coniugio ad futurum ſperare & petere poſſint: docẽdi ſunt, ne cõtra verbũ & mandata Dei, coniugia incant. Neq; enim eius coniunctionis Deus cõciliator erit, quæ cõtra ipſius verbum inſtituitur. Iã vero patria poteſtas, non tantum iuris ciuilis eſt: ſed mandatũ diuinum liberos ſubiicit parentum poteſtati, vt illis in Domino obediãt in omnibus. Quomodo igitur legitima & diuina poteſt eſſe coniunctio, quæ inſtituitur violatione obedientiæ & reuerentiæ, quam ex mandato diuino liberi parentibus debent?

Canoniſtæ quidam clamitant, nos affingere hoc 4. præcepto, quod in contrahendis matrimoniis, patria poteſtas ex iure diuino habet autoritatẽ ſuper liberos, cũ cauſæ matrimoniales videantur exemptæ eſſe à 4. præcepto, per hoc dictũ: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Sed hoc dictum loquitur non de ſponſa, ſed de vxore, hoc eſt, de matrimonio legitime iã cõtracto. Ipſa vero Scriptura, & præceptis & exẽplis liberorum matrimonia contrahẽda includit in 4. præceptum. Parentibus enim mãdat, vt ipſi vel filias elocent, vel filiis vxores accipiant, Deut. 7. Ierem. 29. Et Abraham, pro iure patrię poteſtatis, quaſi teſtamẽto cauet, quam velit vxorẽ filio accipere, & qualem nolit à filio duci. Et in N. T. Paulus 1. Cor. 7. vbi diſputat de virginibus vel ſeruandis, vel elocandis, conſilium illud pręſcribit parentibus. Ius igitur diuinum tribuit patriæ poteſtati, autoritatem ſuper liberos, non tantum in ciuilibus contractibus, ſed expreſſe etiam in cõtrahendis matrimoniis. Quartum igitur præceptum, de reuerẽtia & obedientia liberorum erga parentes, expreſſe & in ſpecie complectitur etiam contractũ matrimonij. Et quidem patriam poteſtatem poſſe matrimonia ſine cõſenſu parentum contracta, vel rata vel irrita facere, Deus expreſſe in lege ſua oſtendit. Extat enim lex diuina, Deut. 22. Si quis virginem ſtuprauerit, dabit patri tot ſiclos, & habebit eam vxorem, nec poterit eam dimittere, cunctis diebus vitæ ſuæ. Audis illum de iure debere eam vxorem habere, ſi pater conſenſerit. Sed Exodi 22. Interceſſione patriæ poteſtatis, illud poteſt vel ratum vel irritum fieri. Si enim pater virginis, eam ſtupratori dare noluerit, non poteſt eam habere vxorem. Imo ſi virgo, quæ adhuc eſt in patria poteſtate, ipſi Deo aliquid vouerit, votum illud irritum poteſt reddi, contradicente patre, Num. 30. Multo magis ergo patria poteſtas autoritatem habebit in promiſſione matrimoniali, facta citra parentum conſenſum.

Quia igitur res ardua eſt, contractum matrimonij ita inſtituere, vt Deus ipſe matrimonium coniungat, copulet & conciliet, quæritur, quomodo Deus illud faciat? Non autem ſine medio illud facit, ſicut Adamo Euam adduxit, ſed per certa & legitima media. Illa autem quæ ſint, in explicatione 4. præcepti ipſe oſtendit. Quando igitur hiſce mediis ſpretis & conculcatis, inſtituitur contractus matrimonij, num homo pronunciabit eſſe legitimam & diuinam coniunctionem? Hæc certe ratio grauiſſima eſt, ex iure diuino ſumpta.

Ius naturale. Ius Ciuile.

Secundo. Quod hæc ſententia ſit non tãtum iuris ciuilis, ſed & naturalis, leges ciuiles oſtendunt, vt in Digeſtis de ritu nuptiarum. Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant omnes, hoc eſt, qui coeunt, quorumque in poteſtate ſint. Et Codice de nuptiis: Obſeruatis iuris præceptis, ſociare coniugio tuo quam volueris, non impedieris: ita tamen, vt contrahendis nuptiis patris tui conſenſus accedat. Et inſtitutio. de Nuptiis, Iuſtas nuptias inter ſe ciues Romani contrahunt, qui ſecundum præcepta legum coeunt: maſculi quidem puberes, & fœminæ viri potentes: & conſenſum habeant parentum, quorum in poteſtate ſunt. Nam hoc fieri debere, & ciuilis & naturalis ratio ſuadet, in tantum vt iuſſus parentis præcedere debeat.

Tertio. Veteris Eccleſię conſtitutiones eandem ſententiam, & quidem magna grauitate tuentur. Extat Euariſti conſtitutio, edita circa annum Domini centeſimum, quæ inquit: Aliter legitimum non fit coniugium, niſi ab his qui ſuper ipſam fœminam dominationẽ habere videntur, & à quibus cuſtoditur, vxor petatur, & à parentibus & propinquis ſponſetur, &c. Ita peracta & legitima ſcito te eſſe connubia: aliter vero præſumpta, non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima coniugia

eſſe

eſſe non dubitatur: niſi voluntas propria ſuffragata fuerit, & vota ſuccurrerint legitima. Addit autem Euariſtus: Ita à Patrib. accepimus, & ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus traditum inuenimus. Et circa annũ Domini 390. quæ fuerit Eccleſiæ de hac quæſtione ſententia, ex Ambroſio colligitur, qui de hiſtoria Rebeccæ in lib. de Patriarchis inquit: Conſulitur Rebecca non de ſponſalibus. Illa enim iudicium expectat parentum, nõ eſt enim virginalis pudoris, eligere maritum, ſed de die profectionis conſulitur. Et addit Ambroſius, hanc ſententiam eſſe legis naturæ. Plerique, inquit, Euripidion illud mirãtur, vbi mulier cum ad alias nuptias petebatur, inquit: Sponſaliorum meorum pater meus curam tibi ſubiit: hoc enim non eſt meum; Ergo quod & ipſi philoſophi mirati ſunt, ſeruate virginea, & non ſolum virgines, ſed & ſi qua vidua vult nubere, nubat in Domino, ita vt electionem mariti, parentibus deferat, &c.

Et circa annũ 436. Carthaginenſis 4. Synodus oſtendit vſitatum fuiſſe, vt ad teſtificandum parentũ conſenſum, ſponſus & ſponſa à parẽtibus in Eccleſia ſacerdoti benedicendi offerrentur.

Circa annũ Domini 450. Leo Põtifex ſtatuit, ita ſecundũ legem & Euangelium, publicis nuptiis in coniugium liquide aliam ſumi, ſi ſponſa à parentibus tradatur ſponſo. Idem dicit: Paterno arbitrio fœminæ viris iunctæ, carent culpa.

In Cõcilio Toletano 4. circa annum Domini 636. decretũ eſt ne virgines extra volũtatem parentum, vel ſuam, cogantur maritos accipere.

Et circa annum Domini 865. Bulgaris recens ad fidẽ conuerſis, ita ſcribit Nicolaus de conſuetudine Romanę Eccleſiæ: Apud noſtrates ſponſalia fœdera, quę futurarum ſunt nuptiarũ promiſſio, conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & horum quorum in poteſtate ſunt, celebrantur. Hæc extant in decretis, cauſa 30. & 32. quæ iuxta ſeriem temporum diſtribui, vt eo clarius perſpiciatur, recentem eſſe Pontificiam conſtitutionem, de ratis habendis clãdeſtinis matrimoniis, diſſentientem à ſententia veteris Eccleſiæ.

Conuenit etiã huc, quod 37. quæſt. 1. & 2. ſcribitur de raptoribus, qui puellam violẽter à domo patris abducunt, vt corruptam in vxorẽ habeant. Ibi enim ſancitur, ex Aurelienſi ſynodo, etiamſi puella raptori conſenſerit, tamen reddendam eſſe poteſtati patris. Et Gregorius dicit: Cum rapta patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor rapinæ ſuæ pœnitentiam egerit, cum voluntas parentum vtriuſque in vnum conuenerit, non prohibentur ad inuicem copulari.

Et hęc præcipue intelligenda ſunt, quãdo res adhuc eſt integra. Quando enim matrimonio conſummato, ſecuta eſt commixtio, tunc ad vitanda maiora ſcandala, & ne iniuria fiat vitiatæ & deſertæ mulieri, ſeruari poteſt diſpenſatio, quæ extat Deut. 22. Habeat eam in vxorem. Atque ita Ambroſius Siſynnio patri conſulit, ſimul tamen etiam culpam filij fatetur, lib. 6. Epiſtola 43. Imo tolerauit hoc Iſaac in Eſau.

Si vẽro parentum vel negligẽtia vel duricies, illa ſua poteſtate abuteretur, & non vellet liberis proſpicere de coniugio, vel conaretur impedire honeſta matrimonia, aut cogere inuitos ad incommodas coniunctiones, certa iuris remedia huic abuſui & oppoſita ſunt, & alia opponi poſſunt.

Audi vero, qualia *κάθαρμα* Tridentina ſynodus de hac quæſtione ſtatuat. Fatetur, Eccleſiã talia clandeſtina matrimonia ſemper deteſtatã eſſe, atque prohibuiſſe: & tamẽ ſimul anathemate damnat eos, qui ea vera ac rata eſſe negãt. Poteſtne igitur deteſtanda & prohibita cõiunctio, facere verum matrimonium? hoc eſt, deteſtãda & prohibita coniunctio, iuxta Tridentinũ Concilium, eſt legitima & diuina coniunctio. Atqui Euariſtus Pontifex Romanus, ante annos 1450. pronunciauit, non eſſe vera matrimonia, idque ex Apoſtolorum traditione. Ipſos ergo Apoſtolos Tridẽtina Synodus anathemate damnat. Addit autem, Eccleſiam, hoc eſt, Pontificem cum ſuis prælatis, poſſe facere vt irrita ſint talia matrimonia, quãdiu vero hoc nõ fecerit, anathemate dãnandos eſſe, quicunque ex verbo Dei, ex iure naturæ, & ex veteris Eccleſiæ conſtitutionibus, negãt ea eſſe vera & rata. Et vel hinc indica, qualia ſint Tridentina anathemata. Manifeſte enim oſtendunt, quare pro clandeſtinis matrimoniis dimicent, non quod ſint vel verbo Dei, vel veteris Eccleſiæ conſtitutionibus conſentanea: ſed tantum propter retinendam & ſtabiliendã Pontificiorum tyrannidem. Fatentur enim ſe poſſe, ſi modo vellent, facere vt irrita ſint talia matrimonia, ſed quamdiu hoc facere nolint, omnes diuerſum ſentientes debere anathema eſſe. Et ſatis quidem hæc, pro imperio Pontificio.

CANON IX.

Si quis dixerit, clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatem ſolenniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica vel voto: & oppoſitum nil aliud eſſe, quam damnare matrimonium: poſſeque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis (etiamſi eam voverint) habere donum, anathema ſit: Cum Deus id recte petentibus nõ deneget, nec patiatur nos ſupra id quod poſſumus tentari.

CANON X.

Si quis dixerit, ſtatum coniugalem anteponendum eſſe ſtatui virginitatis vel cælibatus, & non eſſe melius ac beatius, manere in virginitate aut cælibatu, quam iungi matrimonio, anathema ſit.

Diſputatio de virginitate & cœlibatu clericorum, non poteſt breuibus abſolui. Reſtant etiam loci nonæ Seſſionis, de purgatorio, de reliquiis, imaginibus, & inuocatione Sanctorum, de indulgentiis, de delectu ciborum, de ieiuniis, de feſtis. Sed quia ſecunda hæc pars examinis, præter opinionem excreuit, & aliis cauſis, quo minus nunc progrediar, impedior: illa igitur quæ reſtant, peculiari aliquando tractatu, ſi Deo viſum fuerit, & Eccleſiæ vtilitas flagitare videbitur, explicabimus.

SECVNDAE PARTIS EXAMINIS DECRETORUM Tridentini Concilij, finis.

INDEX LOCORVM SCRIPTVRAE QVI IN HAC SECVNDA PARTE EXAMINIS OBITER ALLEgantur & explicantur.

GEneſ. 1 benedixit eis, 230. a. Creſcite & multiplicamini, 66. b. 230. a. ſubiicite vobis terram, 230. a

2. Non eſt bonum homini eſſe ſolum, 230. a. faciamus ei adiutorium, 230. b. 241. b. Eua ex coſta formatur, 229. b. Deus adducit eam Adæ, 229. a. 242. b. Os ex oſſibus meis, 78. b. Caro de carne mea, 9. a. 230. b. relinquet homo patrem & matrem, 229. b. 230. b. bis. 233. b. 242. b. erant duo illi nudi, 233. a

3. Num Deus præcepit vt non comederitis, 123. a. circumdederunt ſibi perizomata, 3. b. Adam vbi es, 179. a. 196. a. In dolore concipies & paries, 230. a. deſiderium tuum ad virum, 230. a. 230. b. In ſudore vultus, 264. a. 230. a. Terra es, 78. b

4. Eua concipit & parit, 229. a. Vbi eſt Abel frater tuus, 179. a. 196. a. Lamech duas vxores ducit, 235. a. dicit vxoribus ſuis, 189. a

6. Ducebant quas volebant, 229. b

9. Benedixit eis, 230. b. creſcite & multiplicamini, 66. b. 229. a

14. Melchiſedech profert panem & vinum, 144. b

17. Ero Deus tuus & ſeminis tui, 12. b. Puer octo dierum circumcidatur, 47. b. 49. a. Maſculus cuius præputium non fuerit circumciſum, 12. b. 13. a. Abraham ſuos circumcidit, 49. a

18. Scio quod Abraham præcepturus ſit liberis & domui ſuæ, 49. a

20. Vere ſoror mea eſt, 233. b

22. In ſemine tuo benedicentur gentes, 48. a

24. Iſthinc vxorem filio meo adducas, 242. a. b. Deus mittet Angelum vt ducas filio vxorem, 229. b. Domine occurre mihi hodie, 229. b. Seruus inclinat ſe & adorat Dominum, 83. a

26. Soror mea eſt, 233. b

28. Hic eſt domus Dei & porta cœli, 83. a

29. Iacobo Lea adducitur, 235. b

32. Minor ſum omnibus miſerationibus tuis, 96. a

34. Sichem amans Dinam, 229. b

38. Iuda non amplius cognouit Thamar, 233. b

48. Iacob imponit manus pueris, 221. b

49. Ruben maledicitur, 233. b

EXod. 4. Vxor Moſis circumcidit filios, 221. b. Filij Iſrael inclinata ceruice adorauerunt, 83. a

7. Virga Aaronis conuerſa in ſerpentem, 98. b

8. Pediculi producuntur, 144. b

12. Sanguis agni paſchalis poſtibus illiniendus, 109. a. Nihil reliquum facietis in proximum mane, 89. b. quæ eſt iſta religio, 47. b. populus incuruatus adorat, 83. a

20. Non aſſumes nomen, 54. a. 57. a. 72. b. Honora patrem & matrem, 242. b

22. Si pater virginis dare eam noluerit, 242. b

23. Si videris aſinum inimici, 236. b

24. Hoc eſt teſtamentum, 149. a

29. Facere agnum iuuencum, 145. b. Sacrificium panis & vini, 145. a. Iuge ſacrificium, 142. a

30. Pontifex vnguento vngitur, 60. a

32. Populus remiſſo peccato, punitur, 204. a

34. Deſcendens Dominus per nubem ſtetit cum eo, 83. a

37. Septem lucernæ in candelabro, 3. b

LEuit. 4. 6. 16. De libaminibus ſoli ſacerdotes bibunt, 116. a

16. Confiteantur omnes iniquitates filiorum Iſrael, 188. b

18. & 20. De gradibus prohibitis, 229. b. 233. b. 234. a

19. Sancti eſtote quia & ego ſanctus ſum, 98. b. 229. a

21. Repudiata nubere poterat alteri, 237. b. 238. b. Sacerdos ne ducat repudiatam, 237. b. ſacrificium panis Dei, 142. a

NVmer. 4. ἐπισκοπή, 223. b

10. Cum progrederetur arca, dixit Moſes: exurgat Dominus, 77. b

12. Maria ſoror Moſis affligitur, 176. a. 264. a. ſi pater eius ſpuiſſet in faciem eius, 264. b

20. Educitur aqua de petra, 144. b

28. Iuge ſacrificium, 142. a. Sacrificium panis DEI, 142. a. 145. a

30. Pater votum virginis irritum poteſt facere, 242. b

DEut. 4. Docebis ea filios & nepotes tuos, 49. a

6. Acues ea liberis tuis, 49. a. 216. a. quid ſibi volunt teſtimonia hæc? 49. a

7. Filiam tuam ne des filio eorum, 242. b

12. Nihil addes nihilq́; detrahes verbo. 32. b. 140. a

13. Seductores gladio magiſtratus puniendi, 51. b

17. Quicquid dixerint tibi qui præſunt facies, 120. b

19. Ferrum lapſum de manubrio, 236. b

22. Pœna adulterorum, 240. b. ſi quis virginem ſtuprauerit, 242. a. 243. b

23. Manſer non ingrediatur Eccleſiam, 234. b. Ammonites & Moabites non ingrediuntur Eccleſiam, 234. b

24. Si homo vxorem maritauerit, 236. a. 237. b. ſi non inuenerit gratiam in oculis eius, 28. a. Repudiata nubat alteri, 238. a. b

27. De gradibus prohibitis, 233. b

34. Moſes imponit manus Ioſuæ, 221. a

IOſ. 5. Circumciſio diu omiſſa, 17. a

7. Achan confitetur delictum, 179. a. 190. b

24. Eligite vobis hodie quod placet, 51. b

Iudic. 6. Facere hœdum, 145. b

1. Reg. 1. Elcana comedit de ſacrificio ſuo, 145. b

2. Dimitte me ad vnam partem ſacerdotalem, 116. a

16. Vota Iſai ad ſacrificium, 145. b

18. Quis ſum ego? & quæ domus patris mei, 96. a

2. Reg. 3. Dauid recepit Michol, 239. b

12. Quia feciſti hoc, 204. a. Dauidi irrogantur pœnæ 176. a. 204. a. peccaui Domino, 189. b. Abſtulit Deus peccatum tuum, 176. a. 189. b. Dauid ieiunans & proſtratus in terra erat, 205. b. mortuo puero ſurgit, & ingreditur domum Domini, 205. b

24. Peſtis immiſſa ob peccatum Dauidis, 204. a

3. Reg. 11. Amores Salomonis, 229. b

19. Dominus tranſiens apparet Eliæ, 83. a

4. Reg. 4. Mulier implens vaſa oleo, 214. a. poſuit os ſuum ſuper os eius, 6. a

11. Conſtituit Epiſcopos ſuper domum Domini, 223. b

13. Mortuum oſſa Eliſæi tangens reuiuiſcit; 159. a

2. PAralip. 7. Propitius ero peccatis eorum & ſanabo terram, 205. a

17. & 19. Ioſaphat miniſteria conſtituit, 227. a. 228. a

23. Ioas quomodo inauguretur in Regem, 222. b. Diſtributio officiorum miniſterij, 218. a

34. Inſpectores operantium dicuntur Epiſcopi. 223. b

ESdræ 10. Vxores alienigenæ, 229. b. 236. a. 237. a

Nehem.

NEhem.8 Populus agnoſcit & deflet peccata, 189.b
9. Separat populus à ſe ſemen alienigenum, 189.b
13 Vxores alienigenæ, 229.b
IOb 19 Carni meæ adhæſit os meum, 229.b.
29. Lingua adhæret palato, ibidem.
PSalm. 4. Offerre ſacrificium Iuſtitiæ, 138.a.147.b
6. Ne in furore tuo arguas me, 205.a
8. Quid eſt homo quod memor es eius, 96 a
19. In omnem terram exiuit ſonus eorum, 143.b
Delicta quis intelligit, 184.b.186.a.188.a.b.195.b
25. Delicta iuuentutis meæ ne memineris, 188 b
32. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, 188 b
37. Reuela Domino viam tuam, 189.a. Deſine à malo & fac bonum, 208 a
50. Immolabo Deo ſacrificium laudis, 138.a.b.bis.152 a
Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, 205.a
51. Omnes iniquitates meas dele, 189.b. In peccatis concepit me mater mea, 47.b. 188.b. 189.b. Libera me de ſanguinibus, 205.a. Spiritus contribulatus, 138.a 163.b. cor contritum & humiliatum, Deus non, &c. 175 b. tunc imponent altari tuo vitulos. 147 b
63. Adhæſit anima mea poſt te, 229.b
66. Faciam boues cum hircis, 145.b
68. Qui educit vinctos, 185.a
71. In capite montium eleuabitur, 141.b
78. Non accendit totam iram ſuam, 205.a
90. Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, 184 b.186.a
91. Eripiam eum & glorificabo eum, 205.a
102. Adhæret os meum cuti meæ, 229.b
104. Exhilaret faciem in oleo, 214.a
109. Epiſcopatum eius accipiat alter, 223.b. maledicent illi, at tu benedices, 3 a
110. Tu es Sacerdos in æternum, 143 a. Secundum ordinem Melchiſedech. 144.b.bis.
115. Omnia quæcunque voluit fecit, 76.b
116 Quid retribuam Domino, 163.a
119. Lex tua meditatio mea eſt, 47.b. Lucerna pedibus meis verbum tuum, 44.b.143 b
127. Hæreditas domini ſunt filij, 230.a. Non confundetur, cum loquetur inimicis, 230 a
128. Vxor tua ſicut vitis, 230 a Ecce ſic benedicetur homo, ibidem. Labores manuum tuarum comedes, 230 a
135. Educit ventos, 144 b
141. Eleuatio manuum mearum ſacrificiũ veſpertinum, 138 a 147 b.152.a
147. Qui ſanat contritos corde, 185.a. Beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum. ibid.
150. Omnis Spiritus laudet Dominum, 172.a
PRouerb. 9. Miſcuit vinum ſuum, 170.a
18. Amicus arctius adhæret, quam frater, 229.b
19. A Domino vxor prudens, 229.b. qui miſeretur pauperis, fœneratur Domino, 148.b
23. Qui ſcrutantur vbi vinum miſceatur, 170.a
24. Septies in die cadit iuſtus, 174.a
28. Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur, 188.b
30. Omnis ſermo Dei purgatus, 66.a
31. Et in eo credit cor mariti, 230.b
ECcleſ. 4. Melius eſt eſſe duos, quam vnum, 230 a
7. Qui placet Deo effugiet eam, 229.b
9. Perfruere vita cum vxore, 230 a
EſAiæ 1. Non oleo emollita, 214 a. quis requiſiuit hæc de manibus veſtris, 84.b. vinum tuum aqua mixtum eſt, 171 a
2. Aſcendamus in montem Domini, 147.b
5. Accingunt ſe vt ſectentur ſiceram, 170.a
9. Puer natus eſt nobis, 142.b.154.b
11. Spiritus ſapientiæ & intellectus, 123.b
25. Vinum bibent & vnguento vngentur, 60.a.b
29. His populus labiis me honorat, 84.b
37. Maſſa de ficu vlceri impoſita, 214.a
43. Ego deleo iniquitates tuas, 176.b
45. Non eſt Deus iuſtus & ſaluans præter me, 14.a 19.b
48. Gloriam meam alteri non dabo, 19 b
49. Afferent filios tuos in vlnis, 48.b 49.a
52. Mundamini qui fertis vaſa Domini, 229.a
53. Oblatus eſt quia voluit, 141.a
54. In miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui, 45.a
58. Frange panem eſurienti, 119.a
59 Verba quæ poſui in ore tuo, 225.b
61. Miſit me Euangelizare, 177.a. prædicare liberationem captiuis, 185 a
64. Iuſtitia noſtra vt pannus menſtruatæ, 98.b.147.b. 148 a
66. Reſpicio ad contritum Spiritu, 185.a. Afferent ex omnibus gentibus ſacrificium Deo, 145.b
IEremi. 2. Foderunt ſibi ciſternas, 40.b
3. Si dimiſſa vxor nupſerit alteri, 45.a. 237.b. 238.b 239 b
10 Corripe me Domine veruntamen in iudicio, 205.a
13. Sicut adhæret cingulum ad lumbos, 229.b
18. Agam & ego pœnitentiam ſuper malo, 205.a
23. Currebant & ego non mittebam eos, 27.a.b.216.a. 221.a.225.a. malleus confringens petras, 175.b
29. Date filiis veſtris vxores, 243.a
31. Peccatorum eius non amplius recordabor, 69.b.106.a. 175.b
33. Qui offerat holocauſtum & incendat ſacrificium, 145.b
THren. 3. Miſericordia Domini, quia non ſumus conſumpti, 205.a. Bonum viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia, 204.b
4. Non erat qui frangeret eis panem. 119.a
EZech. 3. Tu autem fornicata conuertere ad me, 45.a
11. Auferam ab eis cor lapideum & dabo cor carneum, 186.b
16. Vnxi te oleo, 214.a
16 & 23. pœna adulterij, 240.b
18. Quare moriemini domus Iſrael, 177.b
20. In præceptis meis ambulate, 43.b
21. Educi gladium, 144.b
33. Nolo mortem peccatoris, 174.b
34. Officium boni paſtoris, 218.a
44. Sacerdos non ducit repudiatam, Repudiata nubit alteri, 238.a.239.a
DAn. 2. & 4. Sacramentum, 4.a.bis.
7. Oblatus eſt in conſpectum antiqui dierum, 141.b. os loquens grandia, 53.a
8. & 11. Aufert iuge ſacrificium, 141.b
9. Oraui Dominum, & confitens dixi, 188.b
11. Mauzim cum Deo alieno, 137.a
12. Abominatio deſolationis, 142.a
OSeæ 2. Sponſabo te mihi, 231.a
13. Ero mors tua ô mors, 204.a
14 Vitulos labiorum, 138 a
IOel. Scindite non veſtimenta ſed corda, 205.a
Quis ſcit ſi conuertatur & relinquat poſt ſe benedictionem, 205.a
MIch. 6. Non holocauſta, non vitulos, 138.a
7. Iram Domini portabo, quia peccaui ei, 204 b
HAbac. 2. Iuſtus ſua fide viuet, 169.b
3. In ira miſericordiæ recordabitur, 205.a
Zachar. 3. Septem oculi ſuper lapidem, 3 b
MAlachiæ 1. Nomen meum magnum eſt in gentibus, 147.b. In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo,

nimeo, 147.a.b. Non ſuſcipiam munus de manu ve-
ſtra, 147.a
2.Dominus teſtificatus eſt inter te & vxorem tuam, 229.
b. Si odio habes dimitte, 236.b
3.Offerent ſacrificia in iuſtitia, 148.a
Placebit Domino ſacrificium Iuda & Hieruſalem, 145.b
Iudith.2.Habuit cum eis myſterium, 4.a
Sap.2.& 6.Sacramentum, 4.a
TOb 7.Deus coniungat vos, 229.a
12.Sacramentum Regis occultandum eſt, 4.a. Angelus detulit preces Tobia ad Deum, 164.b
SIrach 26.Donum Dei eſt mulier bona, 229.b. Gratia mulieris delectabit virum, 230.a.b
27.Amici myſteria denudare, 4.a
1.Machab.6.Mulieres circumcidunt praeputia filiorum, 22.b
MAtth.2.Magi adorant Chriſtum, 82.b
3.Appropinquauit regnum caelorum, 35.a. Confitebantur peccata ſua, 176.b.190.a. bis.196.b. vt effugeretis iram Dei, 35.b.176.b.178.b.190.a. ego baptizo vos aqua in poenitentiam, 34.a.35.a.37.b. Fortior me eſt, 38.a. Baptizabit vos Spiritu & igni, 37.b. Ego opus habeo vt à te baptizer, 38.a. Chriſtus à Iohanne baptizatus, 17.b.36.a.37.b
4.Poenitentiam agite, 176.a
5.Beati lugentes, quia conſolationem accipient, 185.a
Donec apex vnus de Lege pereat, 202.a. Qui vnum ex his minimis praeceptis ſoluerit, 104.a. Reconciliare fratri tuo, 189.a.239.a. Niſi cauſa fornicationis, 238.a.239.a.241.a. facit eam moechari, 241.a. Si quis te percuſſerit in maxillam, 236.b
6.Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie, 116.b. ſi nondum dimiſeritis hominibus, 189.a
7.Cauete à pſeudoprophetis, 41.a
8.Vade oſtende te Sacerdoti, 196.b. Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, 95.b. Daemones eiecit Chriſtus, 228.a
9.Confide fili, remittuntur tibi peccata, 176.b.177.b.189.b.197.a. Quis poteſtatem habet remittendi peccata, niſi ſolus Deus, 174.b. Surge, tolle lectum, 212.b. Si tetigero veſtimentum eius ero ſalua, 212.b. tetigit fimbriam veſtimenti eius, 68.b.69.a. Orate Dominum meſsis, 225.a
10.Dedit eis poteſtatem, 176.b.211.b.222.b. dabitur vobis quod loquamini, 220.b
11.Pauperes Euangelizantur, 185.a. Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, 36.b. Minimus in regno caelorum maior eſt illo, 38.b. Sapientia à filiis iuſtificatur, 112.b. Ego reficiam vos, 185.a
13.Vobis datum eſt noſſe myſteria, 4.a. audit ſermonem & non intelligit, 47.b
14.Sublatis in caelum oculis, 142.b
14.& 15.Chriſtus accipit panes & frangit, 116.a
15.Propter traditiones veſtras tranſgredimini mandatum Dei, 31.b.113.b.115.b. Fruſtra me colunt mandata hominum, 43.b.84.b.87.a.107.b.113.b. Septem panibus cibat Chriſtus populum. 3.b
16.Tu es Chriſtus Filius Dei viuentis, 97.b. Tibi dabo claues regni caelorum, 196.b.220.b.225.b. Quicquid ſolueris ſuper terram, 8.a.120.b.135.b. Quicquid ligaueris, 207.b
17.Hunc audite, 107.b.111.a
18.Non eſt voluntas Patris, vt pereat vnus de puſillis, 48.a.b. In me credentibus, 50.b. Lucratus es fratrem, 189.b. Si non audiat, dic Eccleſiae, 190.b. Quaecunque ſolueritis ſuper terram, 189.b. Non ſepties ſed ſeptuagies ſepties, 46.b.180.a
19.Quacunq; de cauſa, 236.a.b.238.a.b. non legiſtis? 231.a. maſculum fecit & foeminam, 9.a. Relinquet patrem, & matrem, 229.b.230.b.233.b. adhaerebit vxori ſuae, 241. Erunt duo in carnem vnã, 229.b.233.a. Quos Deus coniunxit, 229.a.b.230.b.231.b.236.a.b.238. propter duritiam cordis veſtri, 236.a. Ab initio non fuit ſic, 231.a.233.a. Sinite eos ad me venire, 48.a.b. Talium enim eſt regnum caelorum, 48.a.b.51.a
21.Eiecit ementes & vendentes, 220.a. qua autoritate id facis? 228.b
23.In cathedra Moſis ſedent Scribae & Phariſaei, 30.a. Vnus magiſter veſter Chriſtus, 40.b.122.b. colare culicem & deglutire camelum, 31.b
25.Eſuriui & dediſtis mihi, 148.a
26.Veſcentibus illis accepit Ieſus panem, 95.a.220.a. gratias egit, 31.a.67. Fregit dedit eis, & dixit: Accipite, &c. 72.b.73.a.b. Hoc eſt corpus meum, 66.b.67.a.72.b.73.a.b.78.a.b.84.a. bibite ex hoc omnes, 103.b.124.b.125.b. ex hoc genimine vitis, 170.b. Cum hymnum caecinissent, 162.a
27.Iudas laqueo ſe ſuſpendit, 183.b
28.Cum vidiſſent adorauerunt eum, 83.a. docete omnes gentes, 48.b.49.a.55.b.122.b.216.b.221.b. Baptizantes eos in nomine patris, &c. 48.b.121.b.122.a. docentes eos ſeruare quae ego praecepi, 43.b.44.a.89.b.118.b.122.a. Ecce ego vobiſcum, 8.a.55.b.220.b.222.a.225.b.
MArci 1.Vox clamantis in deſerto, 35.a. praedicans baptiſmum poenitentiae in remiſsionem peccatorum, 34.b.35.a. Confitebantur peccata ſua, 35.a. Poenitentiam agite, & credite Euangelio, 183.a
3.Vt haberent poteſtatem ſanandi aegrotos, &c. 176.b.211.b.221.b
6.Non poterat ibi ſignum facere propter incredulitatem eorum, 62.a. Dabat eis poteſtatem aduerſus ſpiritus immundos, 176.b.211.b. Vnctio Apoſtolica, 4.b.9.b.211.b. Non licet tibi vxorem fratris habere, 229.b
7.Phariſaeorum Baptiſmi, 31.b.39.a
Relinquentes mandatum Dei tenere traditiones hominum, 31.b.113.b
10.Imponens eis manus benedixit eis, 48.a.57.b.221.b. Niſi quis acceperit Regnum caelorum, velut paruulus, non intrabit illud, 48.a.50.b
14.Cum benedixiſſet fregit ac dedit diſcipulis, &c. 67.a.220.a. Et biberunt ex eo omnes, 81.b.104.b.125.a
16.Ite in orbem & praedicate 31.a.146.a.216.b.221.b. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, 18.b.20.a.22.a.b.24.a.34.b.42.b.43.a.45.b.46.a.48.b.49.b.57.b. qui non crediderit condemnabitur, 41.b.49.a.177.b. ſuper aegrotos manus imponent, 56.a.211.a.b
LVc.1.Replebitur Spiritu ſancto in vtero. 51.a. conuertet corda patrum ad filios, 38.a. Dabit ei regnum patris ſui Dauid, 141.b. Apud Deum non eſt impoſsibile omne verbum. 76.b. Et exultauit infans in vtero eius, 51.a. ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſsionem peccatorum eorum, 35.a
2.Sedentem in medio Doctorum. 218.a
3.Praedicans Baptiſmum poenitentiae in remiſsionem peccatorum 34.b.35.a.37.b.176.a. omnis mons & collis humiliabitur, 190.a. facite fructus dignos poenitentiae, 35.a. Publicani & milites dicunt: quid faciemus, 190.a. putabant Iohannem forſan eſſe Meſsiam, 38.a. Spiritus ſanctus corporali ſpecie columbae deſcendit. 38.a.77.b
4.Chriſtus ex Eſaia praelegit, 220.a
6.Qua menſura menſi fueritis. 239.b

7.Iuſt ſi-

7.Iuſtificauerunt Deum, 35.b.37.a
ſpreuerunt conſilium Dei contra ſemetipſos, 35.b. 37.a. Peccatrix lachrymis rigat pedes Chriſti, 189.b. 190.b.Remiſſa ſunt tibi peccata tua, 176.b.177.b.189. b.197.a
10.Ecce do vobis poteſtatem.176.b. 211.b. 222.b. Qui vos audit, me audit, 225.b.infundit oleum vulneri, 214.a.
Maria ſedit ad pedes Ieſu, 122.b
12.Quis me conſtituit iudicem, 241.b
13.Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis, 174.b
15.Pater peccaui in cœlum & coram te, 190.a
17.Si dixerit pœnitet me, dimitte illi, 189.a. vxores ducebant, 229.b
18.Deus propitius eſto mihi peccatori, 188.b. afferebant infantes ad Ieſum, 47.b.49.a
19.Si quem defraudaui, reddo quadruplum, 190.a. hodie facta eſt ſalus huic domui, ibidem.
21.Dabo vobis os & ſapientiam, 220.b
22.Dedit panem & dixit: Hoc eſt corpus meum, 73.b. quod pro vobis traditur & effunditur, 102.a
Similiter & poculum, 103.b.123.b. Hoc poculum eſt nouum Teſtamentum, 69.b.78.b.104.a.106.a.134.b. 165.a.170.a.149.a. Hoc facite, 31.a 66.a.67.a.88.b. 90.a.103.b.104.a.108.a.120.a.132.a 124.b.125.a.b. 126.a.b.127.a.b.145.b.222.a.in mei commemorationem, 69.a.83.b.84.b.85.a.86.a.90.a.94.b.103.b.157. a.171.b.172.b
Vos autem non ſic, 204.b
23.Hodie mecum eris in Paradyſo, 17.a
24.Accepit panem, benedixit ac fregit, 119.a.120.a. Aperti ſunt oculi eorum, 119.b.aperuit eis mentem vt intelligerent, 220.b. prædicate Pœnitentiam & remiſſionem peccatorum, 177.a.178.a.183.a.196.b. Donec induamini virtute ex alto, 55.b
IOhannis 1. Hic venit vt teſtimonium perhiberet de lumine, 35.a.vt omnes crederent per ipſum, 38.b.Ex plenitudine eius omnes accepimus, 14.a.35.b. 38.a. Ego vox clamātis, 35.a. Cur ergo baptizas, ſi non es Chriſtus, 38.a 228.b qui poſt me venturus eſt, prior me eſt, 36.b.37.b.Agnus Dei qui tollit peccata mundi, 34.b. 142.b.147.a.175. Vidi ſpiritum deſcendentem, 77.b.
Miſit me baptizare, 35.a
Super quem videris deſcendere Spiritum ſanctum, 37.b.Hic eſt qui baptizat, 30.a.38.a. 67.a. Andreas frater Simonis Petri, 36.a
2.Chriſtus intereſt nuptiis, 229.a.230.b.cum guſtaſſet aquam vinum factam, 78.b
3.Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu; 18.a. 20.a. 40.a.48.a 50.a.b.53.b.57.b.58.b. Quod natum eſt ex carne caro eſt, 47.b. vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam 49.b. 204.a. qui non credit iam iudicatus eſt, 49.b.Ecce is baptizat, & omnes veniunt ad eum 36.a.Pater diligit filium, 35.a
Omnia dedit ei in manum.141.b qui credit filio habet vitam æternam, 35.a.b. Qui incredulus eſt filio, ira DEi manet ſuper illum, 49.a.207.b
4.Ieſus etiam ſibi facit diſcipulos.36.a.37.a.Ipſe non baptizauit ſed per diſcipulos.36.a. 38.a. Qui biberet ex aqua quam ego dabo, 127.b. Neque hic, neque Hieroſolymis ſed in ſpiritu & veritate adorabunt, 83.a.b. 84.a
5.Ecce ſanus factus es, noli amplius peccare, 204.a. qui audit verbum meum, & credit ei qui miſit me, 16.a. tranſit de morte in vitam, 209.b. Mortui audient vocem filij Dei, & viuent, 209.b.dedit ei poteſtatem faciendi iudicium, 141.b
6.Qui venit ad me, 46.a. Hæc eſt voluntas Patris, vt omnis qui credit in me, 173.b. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, 99.b.100.a.114.a.120.a.127.b
Caro mea vere eſt cibus, 133.b. in me manet & ego in illo, 134.b
Qui manducat me, viuet propter me, 54.b.127.b. 209.b
7.Nondum erat Spiritus ſanctus, 37.b.39.a
8.Neque ego te damno, 239.b.Ego ſum lux mundi, 220.a
Mortem non videbit in æternum, 209.b
9.Illeuit lutum ſuper oculos cæci, 211.b
10.Vocem alienorum non audiunt. 41.a.54.a.Fures ſunt & latrones, 225.a.228.b.Ego ſum Paſtor bonus, 232. a. Pono animam meam pro ouibus meis, 142.b. Oues meæ vocem meam audiunt, 54.a.64.89.b. Baptiſta nullum ſignum fecit, 57.b
11.Ego ſum reſurrectio & vita, 209.a. etiamſi mortuus fuerit, viuet, 209.b
12.Nunc iudicium eſt mundi, 142.b
13.Qui lotus eſt, non opus habet niſi vt pedes lauet, 47.a. lauit pedes diſcipulorum, 220.a. vſque ad finem dilexit eos, 210.a
14.Sicut mandatum accepi à Patre, ita facio, 142.b
15.Mundi eſtis propter verbum meum, 19.b
16.Quicquid petieritis Patrem cœleſtem in nomine meo, 163.b
17.Iam non ſum in mundo, 142.b. Sanctifica eos in veritate, quæ eſt verbum tuum, 99.a. Sanctifico me pro eis, 142.b
19.Os non comminuetis ex eo, 147.a. effluxit ſanguis & aqua, 7.a.10.a.169.b.171.a
20.Sicut miſit me pater, 177.a.189.b
inſufflauit in eos, 56.a.57.a.77.b.220.b.225.b. Accipite Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis peccata. 176.b.178.189.b.196.201.a. 207.b. 208.a.220.b.225.b.
Dominus meus, 77.b. Multa etiam alia ſigna fecit Ieſus, 54.b
ACtorum 1.Baptizabimini Spiritu ſancto, 37.b.38.b.55. b.Eritis mihi teſtes, 143.b
Epiſcopatum eius accipiat alter, 223.b.Matthias forte fit Apoſtolus, 226.a
2.At linguæ velut igneæ, 56.a b.miſſio Spiritus ſancti, 56. a.Loquebantur variis linguis, 171.b. Hunc Deus fecit Chriſtum & Dominum, 39.b. Baptizetur vnuſquiſque in remiſſionem peccatorum, 18.b.22.a.35.b.42. b.48.a.b.72.a.in nomine Ieſu Chriſti, 121.b.122. vobis eſt promiſſio illa & li eris veſtris, 48.b.tria millia baptizati, 97.b. frangentes per ſingulas domos panem, 95.a.118.a.
4.Factus eſt numerus virorum circiter quinque millia, 37.b.Non eſt in aliquo alio ſalus, 202.a.207.b. Nec eſt aliud nomen ſub cœlo datum, 19.b
5.Per manum diſcipulorum fiebant miracula, 55.b. vt Petri vmbra eos adumbraret, 57.a ad dandam pœnitentiam Iſraeli, 35.b
6.Non poſſumus vacare menſis, & negligere verbum, 217.a
Ordinauit Diaconos, 217.b.221.a.226.a
8.Orauerunt pro ipſis vt acciperent Spiritum ſanctum, 63.a tantum in nomine Chriſti baptizati erant, 121. impoſitio manuum, 4.b.Manibus impoſitis accipiunt Spiritum ſanctum, 55.b.56.a.b. Vt accipiant Spiritum ſanctum, quibus ego impoſuero manum, 178.a. ſi credis ex corde, potes baptizari. 22.a
9.Dominus miſit me vt implearis Spiritu ſancto, 55.b
10.Huic teſtimonium dant omnes Prophetæ, 178.b. Remiſſionem peccatorum habere in nomine eius, 176.a. 184.b.190.b
Cornelius baptizatur, 17.b.20.b

11.Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, 37.b
Gentibus pœnitentiam conceßit ad vitam æternam, 186.b.
Vſque ad Phœnicen & Cyprum, 228 a. Barnabas Antiochenos confirmat, 55.b.57.a. tunc primum dicti fuerunt Chriſtiani, 60 a
12.Paulus & Barnabas aſſumunt Marcum, 217.b
13.Antiochiæ erant Prophetæ & Doctores, 217.b. cum miniſtrarent Domino, 153.a cum ieiunaſſent atque oraſſent, 271.b. Segregate mihi Paulum, 216.a, 228 a. Cum impoſuiſſent eis manus, 221.a. Emißi à Spiritu ſancto, 225 a
14.Presbyteri conſtituuntur, 226.b.228.a
14.15.18.Verbo confirmantur animi diſcipulorum, 54.b. 55.b.63 a
15.Cum orta eſſet ſeditio & diſceptatio, 1.a
Fide purificans corda eorum, 99 a
Credimus nos per gratiã Ieſu Chriſti ſaluari, ſicut & illi, 10.b. Iudas & Silas explicant ſcriptum Apoſtolorum, 1.a.218.a
16.Baptizatus ipſe & omnes domeſtici eius, 48.b.bis.
18.Sciebat tantum baptiſma Iohannis, 37.a 38.b.39.a
19.Neſcimus an ſit Spiritus ſanctus, 39 a 122.a. Iohannes baptizauit populum baptiſmo pœnitentiæ. 37.b. Docens eos credere in Ieſum Chriſtum, 35.a.b.36.a.39 a. Diſcipuli quidam baptizati, rebaptizantur, 35 36. 37.38.39 In nomine Ieſu, 121.b.122 a. Impoſitio manuum, 4.b. cum impoſuiſſet illis manum, accipiunt Spiritum ſanctum, 55.b.56.a.b. Venit Spiritus ſanctus ſuper eos, 39.a ſudaria Pauli infirmis imponuntur, 57.a 211.b. Confitebantur acta ſua, ſ 190 a
20.Conuenerunt ad frangendum panem, 118.a. Paulus incubuit ſuper puerum, 211.b. cum fregiſſet panem ac deguſtaſſet, 118 b. teſtificans pœnitentiam in Deum, 183.a. Attendite vobis & vniuerſo gregi, 146.b.216.b. Spiritus ſanctus vos conſtituit Epiſcopos, 220.b.223.b. 224.a.225.b
21.Philippus Euangeliſta, 218.a
22.Baptizare & ablue peccata tua, 18.b.19 b.31.a
26.Vt conuertantur à tenebris ad lucem, 183.a. Vt Pœnitentiam agerent & conuerterentur ad Deum, 176.a. Nihil docens, quam quæ prædixerunt Prophetæ, 176. a.178 b. Exceptis his vinculis, 238.b
27.Sumpto pane gratias egit, & cum fregiſſet, cœpit edere, 118.b.120 a
ROman.1.Vt impertiar vobis gratiam ſpiritualem, 221. a. Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem, 8 b.12.a. 16.a.19.b.26.a.177.b.199.a
Iuſtus fide ſua viuet, 50.a. dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti ſunt, 134.b. Creaturam coluerunt præter creatorem, 84.a
In mentem reprobam, 96 a
2.Cumulas tibi iram ſecundum cor impœnitens, 174.b. 207.b. Doctorem inſipientium, 218.a. Circumciſio cordis, circumciſio eſt, 12.a
3 Num incredulitas eorum fidem Dei faciet irritam. 30. a.45.a.46.b. Ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro, 175.b.196.b. Per redemptionem in ſanguine eius, 19.b. Quem propoſuit nobis propitiatorium, 157.a.175. b.202.a
Deus Iudæorum & Gentium, 12.b
4.Credenti non operanti iuſtitia imputatur, 11.a. Sigillum iuſtitiæ fides, 10 b.11.a.12.b.20.b.42.b.50.b. Abraham pater omnium credentium, 11.a. Exinanita eſt fides & irrita facta eſt promiſſio, 178.b.182.a.199.b. Ex fide gratis, 98.a. Ideo ex fide gratis, vt firma ſit promiſſio, 42.b.199.b
Contra ſpem in ſpem credidit, 26.b
Imputabitur credentibus, 50.a. Reſurrexit propter iuſtitiam noſtram, 19.a
5.Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris, 62.b. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo, 239.a
Vnius delictum in omnes in condemnationem, 47.b
6.In mortem Chriſti baptizati ſumus, 18.b.20.a.39.a. 42 b.48.a.57.b.72 a 121.b. In nouitate vitæ ambulemus, 42.b 43.a.45 a. Inſitiꝗ facti ſumus per ſimilitudinem mortis eius, 43.b.45.a.48.a. Obediſtis ex corde in eam, in quam traditi eſtis, formam doctrinæ, 43.b.44.a. Liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ, 204.a. Exhibete membra veſtra ſerua iuſtitiæ, 203.b.204.a. Liberati à peccato ſerui facti eſtis Deo, 44.a
7.Scientibus legem loquor, 238.b
Mulier alligata eſt viro per legem, 237.a. 238.b. Lex ſpiritualis eſt, 175.b. Non habitat in carne mea bonum, 98.b
8.Quod Legi impoßibile erat, 175.b
Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt, 229 a. 232.b. qui Spiritum Chriſti non habet, non eſt eius, 50 b. Corpus mortuum eſt propter peccatum, 204 a. Debitores ſumus non vt ſecundum carnem viuamus, 42.b. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. 41.b. 174 b
Diligentibus Deum omnia in bonum cedunt, 205 b
Conformes nos fieri imagini Chriſti, 207 b Chriſtus mortuus & reſuſcitatus interpellat, 209.b. Neque mors, neque vita, nos ſeparabit, &c. ibid.
10.Corde creditur ad iuſtitiam, 17.a
Quomodo prædicabunt, ſi non mittuntur, 27 a.b. 216.a 225.a.b. Fides ex auditu, 16.a.17.a.47.b.155.a. 281.a
11.Si per gratiam, non ex operibus, 98.a. ſin ex operibus, iam non ex gratia, 178.b. Non volo vos ignorare myſterium, 4 a.232.a.
12 Hoſtiam viuentem, 138.a.146.a.152.b. vt probetis quæ ſit voluntas Dei. 96 a. Habentes dona iuxta gratiam, 230.a
13.Nemini quicquam debeatis, niſi vt vos inuicem diligatis, 42.b.
Abiiciamus opera tenebrarum, 208.a
14.Hic quidem iudicat diem ad diem conferens, 198.b
Omnis lingua confitebitur ei, 172 a
15.Sacrificantem Euangelium Chriſti, 138.a.b.147.b. 153.a 217.a
vt fiat oblatio gentium acceptabilis 138.b
quæ effecit Chriſtus per me verbo & facto, 67.a
16.Domeſtica Eccleſia, 229.b.235.a. obſeruate eos, qui diſſenſiones excitant, 131.b
6.COrinth 1.Paulus & Soſthenes, 225.b. Eccleſia Dei, quæ eſt Corinthi, 104.b 126 b Sanctificatis per Chriſtum Ieſum, 98.b. omnibus inuocantibus nomen Chriſti in quouis loco, 105.a.b.126.b.127.a. confirmabit vos vſque ad finem, 209.b. Num Paulus pro vobis crucifixus eſt, 207.b. aut in nomine Pauli baptizati eſtis, 39.a. non miſit me baptizare, ſed euangelizare, 217.a.218.a. Baptizaui & Stephanæ familiam, 48 b
2 Animalis homo non accipit ea, quæ ſunt Dei, 50 b. 52 b
nos autem mentem Chriſti tenemus, 65.b
3.Ego ſum Pauli, 224.a. Miniſtri ſunt per quos credidiſtis, 38.b.177.a 218.a. Qui dat incrementum Deus, 38.b.177.a.221.a.225.b.
Dei ſumus cooperarij, 177.a.225. Omnia veſtra ſunt, vita, mors, &c. 209 b

4.Sic

4. Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, 146.197.b Diſpenſatores myſteriorum DEI, 128.b.176 b Per Euangelium ego vos in Chriſto genui, 38.b.177.a. 221.a

5. Stuprum quod inter gentes non nominatur, 234.a tradatur Satanæ ad interitum carnis, 190.b.234.a Paſcha noſtrum immolatum eſt Chriſtus, 147.a. Epulemur itaque in azymis, 116.b.147.a. ſicut eſtis azymi, 63.b

6. Diiudicate inter fratrem & fratrem, 105 a. non accipient regni Dei hæreditatem, 41.b.174.a. abluti & ſanctificati eſtis, 46.b

7. Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, 230.a.233 b.240 a. Non vir habet poteſtatem corporis, 229.b.233.b.241 Ne tentet vos Satanas propter incontinentiam, 230.a.240 a. Hæc dico ſecundum indulgentiam, 240.a b. Melius eſt nubere quam vri, 230.a.236.a.240.a ſi ſeparetur innupta maneat aut viro reconcilietur, 239 a.241. Non ego præcipio, ſed Dominus, 105 a Fidelis non dimittat infidelem, 237.a. Sanctificatus vir per mulierem, 230.235.a. 237. Alioquin liberi veſtri immundi eſſent, 234 a. Nolite ſerui hominum fieri, 43.b. ſi nupſerit non peccat, 230.b. non vt laqueum vobis iniiciam. 235.a.241.a. qui elocat nuptum bene facit, 242.b. tantum in Domino, 236.b.243.b

8. Scimus quod idolum nihil ſit, 149.a

9. Omnia mihi licent, ſed non omnia conducunt, 240.a. ne cum aliis prædicarim, ipſe reprobus fiam, 30.a

10. In Moſen ſunt baptizati, 36.b.43.a. eandem ſpiritualem eſcam manducarunt, 13.a.109.a. tanquam intelligentibus loquor, 117.a Panis quem frangimus eſt communicatio corporis CHRISTI, 73.b.78.b.167.b. Poculum benedictionis, 66.a.79 a.171.b. omnes de vno pane participamus, 78.b.91 a.93.b.101.103.b.117.a. 167.b.168.b. participes eſſe menſæ Chriſti aut dæmoniorum, 148.b.149.

11. Cum conuenitis ad manducandum, 150.b.152.a. propriam cœnam occupat, 100 a 167.b. A Domino accepi quod & vobis tradidi, 66.b.73.a.74.104.a b.105.a. 121 ſimiliter & poculum, 116.b.117.b.123 a. Hoc poculum nouum Teſtamentum eſt 104 a.106.a 134.b 149. 170.a.175.a Quotieſcunque feceritis, 46.b.100.b.105. a.b.167.b. Quoties panem hunc manducaueritis, 78.b. Mortem eius annunciate donec veniat, 8.a.84.b.31 a. 35.b.85.a 171.b.94.b.105.b 121.127.a.171 b.172.b Qui manducat indigne, 96.a b. probet ſeipſum homo 31. a.47.b 95.b 96.a.b.97.104. Et ſic de pane illo edat, & de poculo bibat, 104.b. Qui indigne manducat, iudicium ſibi manducat, 20.a.22.a b.24.a. Non diiudicans corpus Domini, 47.b.65.a.85 a 97.130 b ſi nos ipſi iudicaremus, non iudicaremur à Domino, 203. a. Reliqua quando venero diſponam, 102.b.105.b. 218.a

12. Omnes in vnum corpus baptizati ſumus, 36.a.45 a.b. 48.a.55.57.b. Omnes in vnum Spiritum potati ſumus, 55 b 105.b.116 a.117.a.130.b.170 a. Alios poſuit Deus Apoſtolos, 146.b.218.a. Donum ſanationis, 213.a. non omnes Apoſtoli, 216.a

13. Si ſciero omnia myſteria, 4.a

14. Æmulemini ſpiritualia, magis tamen vt prophetetis, 146.b.216.a.218.a. Lingua quæ ab idiotis intelligatur, 166.a.171 b. Si benedixeris Spiritui, 171.b. Tu quidem bene gratias agis Deo, 171.b. Quomodo dicturus eſt Amen ad tuam gratiarum actionem, 31.b.171. b. cadens in faciem adorabit DEVM. 83.a Lingua loquatur per viciſſitudinem, 172.b. ſi non ſit qui interpretetur, taceat in Eccleſia, 172.b. ſibi ipſi vero priuatim loquatur & Deo, 172.b. Nam in omnibus Eccleſiis doceo, 105. Vt omnia ordine fierent ad ædificationem, 44.a 128.b.171.b

15. Siue ego ſiue reliqui Apoſtoli ita docemus, ſi in hac vita tantum in Chriſto ſperamus, 105.b.209.b. Qui ſuper mortuis baptizantur, 158.a 209 b. Caro & ſanguis Regnum Dei non poſſidebunt, 47.b. Myſterium dico vobis, 4.a.232.a. Dedit nobis Victoriam per Chriſtum, 202.a.204.a. non erit labor veſter inanis in Domino, 221.a.

2. Corinth. 1. Paulus & Timotheus, 225.b. Non quod dominemur fidei veſtræ, 1.a.122.b.176.b

2. Sufficit homini increpatio hæc, 190.b. cui condonatis & ego condono, 178.b. Chriſti bonus odor ſumus, 153.b

3. Idoneos nos fecit. 225 b. miniſterium Spiritus, 220.b. ſi miniſterium Legis fuit in gloria, 217.a. fecit nos miniſtros Spiritus, 8 b

4. Eundem Spiritum fidei habemus, 10 b

5. Vnus pro omnibus mortuus eſt, 48 a.207.a. poſuit in nobis miniſterium reconciliationis, 146.a.177.a.197. 225.b. Deus mundum ſibi reconciliat, 176 b. Non imputans eis peccata, 19 a loco Chriſti legatione fungimur. 225.b. Deus per nos exhortatur, 67.a.221.a. Reconciliemini Deo; 177.a

6. Inhabitatio in eis, 14.a

7. Genuit in vobis Zelum & vindictam, 190.b.203.a

8. χειροτονηθείς, 226.a.b

10. Arma militiæ noſtræ potentia Dei, 51.b.176.b.177.216. Captiuam ducimus omnem cogitationem. 76.b.134. b.143.b. non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem, 121.a

12. Experimentum quæritis loquentis in me Chriſti, 67. a 221.a.225.b. Probate vos ipſos, an in fide ſitis, 96.a. Poteſtatem mihi dedit Dominus in ædificationem, 176.b 216.b

Galat. 1. Si quis Euangelizauerit præter quam accepiſtis, 106.a.121.a. non ab hominibus ſed per Ieſum Chriſtum, 126 b

2. Dederunt mihi dextras ſocietatis. 117.b

3. Qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt, 42.b. 175.b 182.a. Maledictus qui non permanſerit in omnibus, 175.b. Lex non eſt ex fide, 42.b. vt in Gentes Abrahæ veniret per Chriſtum, 48 a. Hominis teſtamentum nemo reiicit, aut aliquid addit, 66.a 74.a.104. a.144.a.153 b. Omnia concluſit ſub peccato, 175.b Lex Pædagogus eſt ad Chriſtum, 182.b.185.a. Quotquot baptizati eſtis Chriſtum induiſtis, 18.b.00.a.45. a.46.48 a.57 b 78.a 134.b. Omnes vos vnum eſtis in Chriſto, 113.b

4. Miſit filium ſuum factum ſub lege, 175.b. Factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, 202.a. Dies obſeruatis & tempora, 198.a

5. Qui circumciditur, debitor eſt totius legis faciendæ. 42 b Euacuati eſtis a Chriſto, 42.b. Neque Circumciſio, neque Præputium in Chriſto valet, 12.a Regnum Dei non hæreditabunt, 41.b.174.a

6. Si quis præoccupatus fuerit, 174 a Deus non irridetur, 197.b. Neque Circumciſio, neque præputium in Chriſto valet, 12

Epheſ. 1 Benedictione ſpirituali in Chriſto, 48.a. Patefacto arcano voluntatis ſuæ, 132.b. Sacramentum voluntatis Dei, 4 a. ſuper omne nomen quod nominatur, 65 a

2. Eramus & nos filii iræ; 20 b. 47 b. Deus diues in miſericordia, 16 b.70.b cum eo nos reſuſcitauit, 34 b. Ipſe eſt pax noſtra, 19 a. Super fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum, 122.b

3. Notum mihi fecit myſterium, 232.a. Myſterium Chriſti, 4 a b. Cuius factus ſum ego miniſter, 22. Chriſtus habitat per fidem in cordibus noſtris, 134.b. 209.b

4. Vna fides, 45.b. vnum Baptiſma, 36.a.47.a. alios dedit Apoſtolos, alios Prophetas, 146.b.216.a.218.a.220.b. 221.a.225.a.b. Veterem hominem exuendum, 208 a. Spiritu ſancto ſignati in diem redemptionis, 209.b

5. Tradidit ſemetipſum oblationem & victimam, 18.b 138.a. Propter hæc venit ira Dei in filios incredulitatis, 41.b.174.a. Probantes quod Deo placeat, 96.a. Quæ patiuntur ea arguite, 193 a. Sicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, 57.b.230.b. mundans eam lauacro aquæ in verbo, 16.b.19.b.29.b.39 b.45.a.46.a.48.a.b.58.b.61.b. 66.72.a.b 94.b.121.b. Vt ſine macula, 54.a. Qui vxorem diligit, ſeipſum diligit, 229.b. Nemo ſuam carnem odio habet, 229.b. Diligit ac fouet eam, 230 a. Myſterium hoc magnum eſt, 4.a.b.45.a.230.b.232.a

6. Educate eos in correptione Domini, 49.a. Induite armaturam Dei, 210 a. vt poſſitis reſiſtere in die malo, 210 a. myſterium Euangelij, 4.a

PHilip. 1. Cum Epiſcopis & Diaconis, 224 a. Perficit vſque ad diem Chriſti, 209.b. Cum mecum ſitis conſortes gratiæ, 158.b. ſiue per occaſionem, ſiue per voluntatem, 29.b. per veſtram orationem cedet mihi in ſalutem, 209.b

2. Dedit nomen ſuper omne nomen, 141.b. etiamſi immoler ſuper hoſtia & ſacrificio fidei veſtræ, 138.a.146.a. 147.b.152.b

4. Omnia poſſum per Chriſtum, qui me confortat, 207. b. Odorem bonæ fragrantiæ hoſtiam gratam Deo, 138. a.152 a

COloſſ. 1. Vt ſit in omnibus primas tenens, 207.b. cuius factus ſum ego miniſter, 218.a

2. Sacramentum Dei, 4.a. in eo habitat plenitudo diuinitatis, 14.a.65.a. Circumciſione non manu facta, 12. a.48.b.49.a. Aut in parte diei feſti, 198.b. Vmbra futurorum, corpus Chriſti, 14 a.217.a. Quid adhuc decretis mundi tenemini, 43.b.44.a.84.b

3. Ob hæc venit ira Dei in filios incredulitatis, 41.b. Obedite parentibus in omnibus, 242.

1. THeſſ. 1. Paulus & Syluanus, 225.b

3. Timotheum miniſtrum Dei, 218.a

4. Hæc eſt ſanctificatio veſtra, 230.b

5. Vt vigilantes & dormientes cum ipſo viuamus, 209.b. omnia probate, 96.a

2. THeſſ. 2. Efferetur ſuper omne quod dicitur Deus, 99. a.142.172.b.200.b. oſtentans ſeipſum eſſe Deum, 1.b. iam operatur myſterium iniquitatis, 4.a.232.a Quia veritatis amorem non receperunt, 181.b

1. TImoth. 1. Qui perſecutor eram, 190.a. Interceſſiones pro omnibus fieri, 152.a. Vnus mediator Dei & hominum, 202. a. Orare puris manibus in omni loco, 83.a.148.a. ſi manſerint in ſanctificatione & caſtitate, 230.b

3. Si quis Epiſcopatum deſiderat, 226.b. Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, 146.a.216.a.224.a.226. a. Aptum ad docendum, 216.b. Si quis domui ſuæ non bene præeſt, 230.a. Myſterium fidei. 4.a. Probentur primum, & ſic miniſtrent, 217.b. ſimiliter & Diaconi, 104.a. Bonum gradum ſibi acquirunt, 217.b. Magnum pietatis Sacramentum, 4.a

4. Doctrinis dæmoniorum, 142.a. ſanctificatur per verbum Dei & orationem, 57.a. Attende Lectioni, 221.a. ne negligas donum quod in te eſt, 220.b.226.a. ſaluū facies te & auditores, 221.a.225.b

5. Presbyterum ne ſenius obiurges, 218.a. Qui domeſticorum non habet curam, 230.a. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant, 216.b. Manus cito ne cui imponas, 221.a.226.b

2. TImoth. 1. Vt ſuſcites donum Dei, quod in te eſt, 8 b. 220.b.226.a. formam teneto ſanorum verborum. 22.a

2. Si non credimus, fidelis manet, negare ſeipſum non poteſt, 42.a.45.a. ſi quando det illis Deus pœnitentiam, 35.b.186.b

4. Fac opus Euangeliſtæ, 218 a

TIt. 1. Vt conſtituas oppidatim presbyteros, 216.224.a. 226.a.b. oportet Epiſcopum inculpatum eſſe, 146. 224.a.225. tenacem fidelis ſermonis, 216.b. Argue eos ſeueriter, 226.b. mundis omnia munda, 148.a

2. Vt ſint caſtæ, 230.b

3. Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, 18.b.19.b.29.b.42.b.43.a.45 a.48.a.50.b.57. b.61. b. iuſtificati illius gratia, 42.b.45.a. hæredes ſimus vitæ æternæ, 42.b.180.a

1. PEtri 1. Regenerauit nos in ſpem viuam, 209.b. ſanguine agni immaculati eſtis redempti, 147.a.148.a

2. Ad offerendum hoſtias ſpirituales, 138.b.146.a.216.a Vos eſtis regale Sacerdotium, 146.a.216 a. annuncietis virtutes eius, 147.b. Chriſtus paſſus pro nobis relinquens nobis exemplum, 207.b. tulit peccata noſtra in corpore ſuo, 207.b.147.a

3. Sanctæ mulieres, 230. b. cohabitate eis cum ſcientia, 230.b. tanquam vaſi infirmiori, ibid. parati ad Apologiam omni petenti rationem, 1.a. aqua nos ſaluos facit in Baptiſmo, 18.b.19.b.45.a 48.a.58.a.72.a. non ſordium ablutio, 122.a. ſtipulatio bonæ cōſcientiæ erga Deum, 12.b.18 b 19 b.42 b.121.b.180.a

4 Iudicium a domo Domini incipit, 204.b

5. Ego compresbyter, 224.a. paſcite gregem Chriſti, 218 a

2. PEtri 1. Diuinæ conſortes naturæ, 80.a. oblitus purgationis ſuæ peccatis, 69.a. Scriptura non eſt priuatæ interpretationis, 65.b

2. Poſteriora deteriora primis, 180 a

1. IOan. 1. Sanguis Ieſu Chriſti mundat nos à peccatis, 19.a ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, 180. b.196.b

2. Propitiatio pro peccatis totius mundi, 202. a. 206.a. 207. a. ſcribo vobis paruuli, 49.a. audiſtis quod antichriſtus ſit venturus, 142.a. E nobis egreſſi non erant ex nobis, 28.a. vos vnctionem habetis à ſancto. 60.a

4. Probate ſpiritus an ex Deo ſint, 96 a. & nos debemus nos mutuo diligere, 42.b

5. Venit per aquam & ſanguinem, 171.a. tres ſunt qui teſtimonium perhibent in terris, 7.a

HEbræor. 1. Deus per filium locutus eſt, 225.b. adorent eum omnes Angeli, 82.b

3. Chriſti participes facti ſumus, 134.b. ſi tamen initium fidei ad finem vſque firmum retinuerimus, 209.b

4. Non profuit eis ſermo non admixtus fidei, 20.a.24. adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, 156.b.157.a. b.163.b

5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, 145.b. Nemo ſumit ſibi honorem, 156.a. cum precationes obtuliſſet, 138.a.152.a Elementa doctrinæ Chriſtianæ, 217. b.218.a

6. Ad perfectionem feramur 145.a Impoſſibile eſt ſemel illuminatos rurſus renouari. 47.a

6. & 7. ſecundum ordinem Melchiſedech, 144.b.145.a

7. Sine patre & ſine matre. 145.a. Noui Teſtamenti ſponſor, 2.b. ſaluos facere poteſt, qui per ipſum adeunt patrem, 48.a.143.b.157.a. qui non habet neceſſitatem offerendi quotidie pro peccatis populi, 143.a.140.a. 149.b.

149.b.155.b. Semel ſe offerendo, 220.a. Quia filius eſt in æternum perfectus, 143.a
8.9.& 12. Mediator noui Teſtamenti, 2.b
9. Vnica oblatione ſemel ingreſſus in ſancta, 143.a.146.a. 249.a 155.a. 202.a. æterna redemptione inuenta, 143. b Sanguis Chriſti purgat conſcientiam, 12.a. Morte intercedente eum pati oportet, 156.a. obtulit ſemetipſum 156.a. Introiuit in cœlum, vt appareat vultui Dei pro nobis, 156.157.a.b.164.b. per immolationem ſui ipſius apparuit, 14.a. ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, 141 a.149.b.155.b
10. Vnica oblatione conſummauit ſanctificandos, 143.b. 146.a.156.a.b 202.a. Vbi peccatorum Remiſſio, ibi non amplius oblatio pro peccato, 155.b.156.a. habemus fiduciam ad introitum in ſancta, 156.b.163 b voluntate peccantibus non relinquitur Hoſtia pro peccato, 141.b
11. Fides eſt argumentum eorum, quæ non videntur, 16.b. 82.a. ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, 49 a.155.a
13. Honorabile coniugium, 230.b.241.b. Chriſtus heri & hodie & in æternum, 12.b.13.a. habeamus altare, 141. b. per ipſum offeramus ſacrificium laudis, 114.b.146. 147.b. fructum labiorum confitentium nomini eius, 147.b

Iacob. 4. Vnus Legiſlator potens ſaluare & perdere, 43 b
5. Orent ſuper ægrotis, 221.b. vngentes eum oleo, 9.b.211. b.212 a.b. confitemini alterutrum, 179.b.189 a 196.b. orate pro inuicem, vt ſaluemini, 189.b. 212 b. multum poteſt oratio energumens, 221.b
Apocal 1.5.& 20. Fecit nos Sacerdotes, 46 a.216.a
1. Septem ſtellæ & candelabra 3 b. Sacramentum ſeptem ſtellarum, 3.b.4.b
2. Eſto fidelis vſque ad mortem, 209 b. quod habetis tenete donec veniam, ibid.
5. Septem ſigilla, 3 b. Phialas plenas odoramentorum, 138. a.148.b.152.a. Angeli ſunt adminiſtri orationum, 146 b Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, 147.a
6 8.9.11.14.16 Thyſiaſterion, 141 b
8. Habens thuribulum aureum & incenſa multa, 138.a. 152 a. ſeptem tubæ Angelorum, 3 b
13. Agnus occiſus ab origine mundi, 142 b
17. Mater Fornicationum & Abominationum terræ, 142 a Sacramentum mulieris & beſtiæ, quæ habet capita ſeptem, 3.b
Aquæ populi ſunt, 171.a
18. Myſterium Meretricis Babylonicæ, 132.a

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORVM ET VERBORVM IN HAC SECVNDA PARTE EXAMINIS MEMORABILIVM.

A

Abrenunciatio in Baptiſmo, 32.a.33.b.43.a.51.b. 58.a.175.a.

Abſolutio an ſit Sacramentum, 8.a. poteſtatem eius miniſterio detrahentes, 174.b. ſingulis applicat promiſſionem generalem, 175.a.b.182.a 199 a. ad opera pœnitentiæ eam alligare, 175.a.b.176. priuata Abſolutionis neceſſitas, 177.b. de vi & temporibus eius, 198.a. Non inoptatiuo modo pronuncianda, 182.a. Facere eam ex Euangelica legalem, 182.a. Actus iudicialis in Abſolutione Papiſtica, 176.196.b.199 b. Abſolutionem petens, quomodo Deum & miniſtrum reſpiciat, 197.a. diſcretio in impertienda Abſolutione priuata, 197.a. Ægrotis moribundis impertienda, 197.b. Dignitate & vtilitate Abſolutionis inuitandi ſunt ad eam homines, 198.a. De Miniſtro Abſolutionis, 198.b. tollentes eam ex Eccleſia, 199.a Abſolutionis per Confeſſionem petendæ tempus, 198.a Abſolutio eſt renunciatio remiſſionis peccatorum, 197.b.199.a. Fide accipienda, 199.a. vtilitas eius & efficacia, 177.b. 199. 200.b. Negantes per abſolutionem remitti peccata, 199.b. negantes eam ſe extendere ad remiſſionem culpæ aut reatus pœnæ æternæ, 200.a. Pontificij abſoluunt propter contritionem & ſuſceptam Satisfactionem, 200.a. De caſibus ad ſolius Pontificis Abſolutionem reſeruatis, 200 a. Vnumquemque à ſuo Paſtore debere Abſolutionem petere, 200.b. denegare efficaciam Abſolutioni quæ fit à Sacerdote, non habente iuriſdictionem in Abſoluendum, 200.b

Aceſius Nouatianus 174.b

Acolythi 219.a.b

Actionem ponere pro materia 181.a

Adhærere alicui 229.b

Adiaphora non temere à quouis mutanda & abroganda, 30.b.34.a. quatenus ſint recipienda, 43.b

Adiaphorum ſacere neceſſarium, 170.b

Adoratio Dei & Chriſti in omni loco 83.a

Non ea in quibus apparet Deus aut Chriſtus, ſunt vna cum ipſo adoranda 83.a.b

Adorare aliquid cultu Latriæ, 83.b. Adorantium externa reuerentia & geſtus 83.a.b.84.b

Quæ comprehendantur ſub adoratione, 84.b

Adultera reconciliari marito, 239.a.b.241.b

Adulterium cauſa diuortij. 238.a

Adulteri coniugio non copulantur 240.b

Adulterorum pœna 241.b

Ægrotantium conſolatio, an ſit Sacramentum, 2.b. quæ ad eam pertineant 8.b

Ægrotantium pericula, 209.a. Remedia illis neceſſaria & à Chriſto parata, 209 a non alia ſenis, alia morituris propoſita remedia malorum, 209.a. pro eis orandum 210.b

Abſolutio & Communio morituris danda 210.a

Ægrotantium remedia Spiritualia in verbo DEI fundata eſſe, & à Filio Dei Chriſto, preparata, 209.b. 210.a.214.

ſola enim hæc ſunt ſalutaria 209.b.210.a

Aeneas Syluius 134.a

Ἀγάπαι 170.a

Agnus Dei 8.a

Albertus Magnus 83.a.133.a

Alexander Alenſis vel Aleſius, 7.a.18.a.27.b.29.a. 54.b.63.b.133.a

Alfonſus 22.b.23.b.119.b

Allegoriæ non probant, 60.b. non faciunt dogmata. 142.a

Altarium conſecrationes 8.a

Anabaptiſmus 38.39.a.41.a.47.a.51.a.55.b

Anathematis tantum agunt Pontificij. 1.b.3.a.7.a.27.b. ludunt etiam Anathematis 25.a. temere ea in alios torquent 34.a.64.a

Anaxagoræ chaos 76.a

Andradius 1.b.53.b.54.a.76.b.79.b.105.a.125.a.131.b. 213.b

Angelorum in viſibilibus ſpeciebus apparitiones, 77.b

Anicetus Polycarpo, à quo diſſidebat, Eucharistiam permittit 91.b

Anniuerſaria oblationes, 154.b. laudes Sanctorum, 158.b

Antiquitatem ſuis figmentis obtendere, 6.b.7.a 33.a. 54 b.58 b.79.b.80.a.89.a.150.a

Antichriſtus deſtructor veri cultus 142.a

Apocrypha ſcripta 55.a.58.a.117.b

Apoſtolis 217.b

Applicatio. vide Sacramenta.

Applicationis beneficiorum Chriſti certa media, 12.b

Apuleius 215.b

Aqua benedicta 8.a

Ariſtotelis regula 77.a

Armenorum Chriſtianiſmus 6.b

B

Balſami conſecratio 53

defeciſſe iam balſamum 60.b

Balthaſar Anibaptiſta 55.b

Βαπτίζειν 122.a

Baptiſmus Sacramentum myſterium, 2.b.4.b.5.a.6.b. eſt ingreſſus Eccleſiæ 3 a.43.b

ad fidem pertinet 3.a

Baptiſmi veritas & integritas in quo conſiſtat 28.a.b

verbum Baptiſmatis 48.b

Baptiſmus facit contra peccatum originale, 3.a.47.b

Baptiſmo conſecrari, 5.b. Benedictio ſalis circa Baptiſmum 6.a

Baptiſmum elementum externum, 8.a.40.a. Inſtitutio diuina & mandatum 8.a

Baptiſmus non eſt Sacramentum extra vſum diuinitus inſtitutum 72.a b

Noui Teſtamenti Sacramentum 8.a

Tempus durationis eius, ibidem. Promiſſio gratiæ ritui addita 8.a.40.a.43 a.45.a.b.46.a

Baptiſmo gratiam detrahere 53.a. præferre ei Chriſma per antitheſin, 51.a 52.53 a.b. velle eum tanquam imperfectum per chriſma perficere, 52.a b.53.b.57.b. 59.a. qui eum poſſit aut debeat adminiſtrare, 15 a. ſine Baptiſmo morientes, 17.b. Baptiſmus flaminis, flaminis & ſanguinis, 17.b.29.a. de Baptizatis cum antea eſſent conuerſi & fideles, 18.a. Baptiſmi virtus vnde dependeat, 18.a.19.23.29 b.30. efficaciam Baptiſmi inter ceremonias addititias & diuinam inſtitutionem partiri, 32.b.33.a. Baptiſmus hæreticorum, 18.a.23.b.28.b.41.b.61. Baptizatis etiam non vere credentibus promittere vitam æternam, 18.a.47.a.b. Baptiſmi propria virtus & efficacia. 19.a. Baptiſmum datis his, qui antea gratiam acceperunt & habent, 17.b.20.a.

17.b.20.a. Baptiſmi Cornelij & infantum diſcrimen, 20.b. adulti baptizati ſtatim ad communionem fuerunt deducti, 21.92 a Baptiſmi Iohannis efficacia, 23.a. Baptiſmi efficacia in paruulis an ſine fide fiat, 23.b. Baptiſmus infideli datus etiam verus eſt, 24. Baptiſmus non repetendus ei, qui poſtea primum conuertitur, ibidem. Baptiſmi virtus & gratia quæ ſit, ibid. cui non iterabilis ſit & rebaptizatio, 25.b.26.b. 35.a.39.a.b.45.46.a.b.61.b. poſt Baptiſmum lapſis qua conſolatio ex ipſo etiam Baptiſmo aut aliunde ſuperſit, 26.b.40.a.43.b 44.b.45.a.b.174.a.b.180.a. Pœnitentia eſt reditus ad baptiſmum, 42.a. vide locum de Pœnitentia. de accipientibus Baptiſmum in Eccleſia animo ſimulato, 28.a. de accipientibus cum in mimimo, cum fide, 28.a. de accipientibus à non baptizato, ibidem. de eo, qui Baptiſmum tradens fallaciter agit, ibidem. in baptiſmo regeneramur, 18.b.19 a. b.20.b.28.b. eorum qui Baptiſmum adminiſtrant, aut ſuos ad eum adducunt, aut ipſi eum accipiunt, intentio, 27.b.28.a.b. Athanaſius per pueros baptizauit, 28 b. Catechiſatio in actione baptiſmi, 59.a. Exorciſmus, 32 a.b.35.b.40.a.219.a. abrenunciatio, 32.a. 43.a.51.b.57.b. exufflatio, 32.b.58.b. Paſchalis cereus adhibetur 32.a. Vnctio poſt Baptiſmum, 33.a.55.a.61. a.b. prægustatio lactis, mellis & vini, 33.a. Baptiſmus Iohannis & Chriſti quomodo in efficacia conueniant aut differant, 33.b.34.b.35.36.37.38. An baptiZati Baptiſmo Ioãnis opus habuerint etiam baptiſmum Chriſti recipere, 37.a.38. Baptiſmus Chriſti à baptiſmo Moyſis, & circumciſione differt, 36.a. b. circumciſi opus habuerunt etiam baptizari, 37.a. Baptiſmum non liberum, ſed neceſſarium ad ſalutem eſſe, 39.b. conſecratio baptiſmi, 40.a. ſanctificari aquam baptiſmi in omni vita, 40.a 42.b.44.a.45.a.b. 46 a b.47.a.180.a. Fides amplectens promiſſionem gratiæ in Baptiſmo, 40.a.42.b. opus operatum in Baptiſmo, 40.a. Baptiſmo æquare aut præferre opera & ſatisfactionis, 17.b 26.b.27.a Pontificiorum doctrina de Baptiſmo, an vera ſit, 40.b.41.a. An Baptiſmus in Papatu acceptus, ſit verus & efficax, 41.a. BaptiZatos amittere gratiam & Spiritum ſanctum peccando, 41.b.42.a.45 174. An baptizati debitores ſint legis ſeruandæ, vel liberum ſit eis peccare, 41.b.42.b. 43.b. BaptiZatorum noua obedientia ad Regulam verbi Dei, 43.b. Baptiſmi præcipua beneficia & fructus, 42. BaptiZari in Moſen aut Chriſtum, 43.a. BaptiZatos alligare ad vota Eccleſiæ Romanæ, 43 a.b. 44.a. de votis poſt Baptiſmum factis, an ligent & quatenus, 43.44.a.45. Baptiſmi votum, 44.b. Baptiſmo omnia vota Papiſtica æquiuntur, ibidem. an peccata poſt baptiſmum admiſſa ſola recordatione Baptiſmi remittantur & Venialia fiant, 44.b.45. a. de his, qui ante triceſimum annum nolunt baptizari, 47.a. Baptiſmus infantum quæ habeat fundamenta, 47.a b.48.a.b. Obiectionum Anabaptiſticarum refutatio, 48.b.49.a.b.55.b. Baptiſmus non debet eſſe mutatus, 48.b. eſt obſignatio promiſſionis Euangelij, 48.b. ſucceſſit Circumciſioni & ſimilem rationem habet, 12.b.48.b.49.a. baptiZandos interrogare an credant, 50.a. an infantes baptizentur aliena fide, idque vel parentum, vel offerentium, vel Eccleſiæ, 50.a.b. de fide infantum baptizatorum, 49. b.50.b.51. cum adoleſcunt, de accepto Baptiſmo commonefaciendi, 51.b. Baptiſmi defectum per confirmationem compenſare velle, 52.b 53.a.b. Baptizatorum periculis per confirmationem occurrere velle, 54 a. BaptiZato precari, vt confirmetur in vitam æternam, 58.a. in Baptiſmo dari Spiritum ſanctum, 58.a.b.62. de effectu Baptiſmi patrum ſententia, 61.a.b. Baptizatus in neceſſitate à Laico ad Epiſcopum ductus fuit, vt Baptiſmus tanquam legitimus confirmaretur, 62.a. decumbentes in lecto baptiZati, ibidem. locus Baptiſmi, 95.a. examen eorum qui per Presbyteros & Diaconos baptizati eſſent, per Epiſcopum, 62.a. Baptizatorum, cum ad annos diſcretionis peruenerint, inſtitutio in Catechiſmo, & confirmatio in Eccleſiis Euangelicis, 62 b.63.a. Chriſtum in Baptiſmo adeſſe aut excludi ab eo, 71.b.72.a. b. Trinitatem adeſſe in Baptiſmo, 72.a. Baptiſmus non eſt Baptiſmus, extra proprium ſuum vſum, 71.b. Actio Baptiſmi propria nec omitti poteſt, nec mutari, vt Sacramentum ſibi conſtet, 72.a.b. Differentia Papiſtica inter Baptiſmum & Cœnam Domini, 73.a. Analogia ſigni & rei in Baptiſmo, 79.b. Baptiſmo reuerenter aſtandum, 83.b. Adultos baptizandos exutos fuiſſe, 91 b. Baptiſmus in nomine Chriſti adminiſtratus, 31.a.b.122.a. Baptiſmum requirere totius hominis immerſionem, 122.a. De trina immerſione, 122.a.b. Chriſtus ipſe baptizat per miniſterium, 179.a. Baptiſmi & Pœnitentiæ diſcrimen Papiſticum, 179.b.180.a. poſt Baptiſmum peccatis inuolui quam ſit graue, 184.b.186.b.201.a. poſſe eum in neceſſitate à laico adminiſtrari, 199. a. Adminiſtrationem eius à Sacerdotio remouere, 217.a

Barbam calici immergere, 113.b
Beatum Rhenanum, 101.a
Benedictiones variæ, 8.a
Beſſarion, 65.b.160.a.173.a
Bibliorum vetus translatio, 117.a
Billet, 172.b
Bonauentura, 18.a.54.b.78.a.133.b.179.b.196.a
Bonorum operum ſtudium in renatis, 43.a.b. Regula eorum eſt verbum Dei, 43.b
Brachio ſeculari pugnare & falſam doctrinam confirmare, 115.a
Bulla Papalis, 86.a

C.

Cereoferarij, 219 a
Cameracenſis, 76.a
Campanarum benedictiones, 8.a
Canon Miſſæ. vide Miſſa. Canones Conciliorum nudi aut rationibus defenſi, 1.a. Canoniſtarum voces de Papa, 1.a.b.128.b
Canonici, 219.b
Cantores, 219.a.b
Caſſander, 74.b.90.a.92.a.108.a.109.a.132.b
Caſus reſeruati, 199.b.200.a.209.a.b
CatechiZatio in Baptiſmo, 59.a. baptizatorum inſtitutio & examen in Catechiſmo, 62.b.63.a
Catholicum quid ſit, 89.a.232.b
Ceremoniarum res omnino retinendæ, 2.a. ea quæ mandatum Dei & promiſſionem habent accurate ſunt ab aliis diſcernenda, 2.a.14.b. itemque ea quæ promiſſionem gratiæ habent ab aliis non habentibus eam diſcernenda, 2.a.14.b. promiſſio ritibus veſtita à nudo verbo eſt diſtinguenda, 2.a. Rituum qui Sacramenta eſſe debent proprietates, vide Sacramenta. Ritus Eccleſiæ Romanæ nec ſemper à tempore Apoſtolorum, nec vbique in omnibus Eccleſiis receptos & vſitatos fuiſſe, 30.b. Libertas Chriſtiana in ritibus, 30.b.31.a. 33.a.b. Papa ſibi arrogat poteſtatem abrogandi ritus Apoſtolicos & inſtituendi nouos, quorum obſeruatio ſit neceſſaria ad cultum, violatio vere con-

ſcientiam coram Deo ream faciat, 30.b.31.b. Reformatio rituum, 31 a.32.33.a.b. ritibus dignitatem Sacramentorum commendare, 32.a.b. ceremonia alia verbis & oratione, alia geſtibus perficiuntur, 31.a.b. Ritus ab hominibus inſtitutos verbo Dei ordinatis æquare aut præferre, 31.b. Multitudo & ſplendor eorum, 32.b. Ritus pro commonefactione habere, 32.b. efficaciam ſingularem eis tribuere, 32. b. 33. b. ceremonias ad veritatem Sacramentis neceſſarias facere, 33.a.34. a. ceremoniarum mutatio aut abrogatio, 30. b. ceremoniarum & rituum, an poteſtatem habeat Eccleſia, 120.b.121.a. ceremonia Miſſæ, vide Miſſa. diuerſicatem rituum ſuo modo his qui aſſueti ſunt adminiſtrare, 172. a. a ales ritus inſtituendi per miniſterium, 216.b

cereus Paſchalis, 32. a. 33. a. Conſecratio cerei, 33.a

Character indelebilis Pontificiorum quid ſit, quomodo imprimatur, & in quo ſubiecto ſit, 25.b.26 a. non eſt in Scriptura fundatus, & nec rationem probabilem, neque Patrum teſtimonia habet, 25.b.26.a. opus operatum & efficaciam miniſterij in eo ponere, 27.a. character Baptiſmi, 51.a. in charactere ponere poteſtatem remittendi peccata, 178.a.199.b

Charitatem alit Euchariſtia, 3.a

Χειροτονία, 226.a

Chriſma, 5. b. 8. b. 9. b. 15. a. Vide etiam confirmatio.

Chriſti meritum & veteribus & nobis applicatum, 11. a. b. Beneficia Chriſti, quibus mediis applicentur hominibus, 12.a.16. a. idem Chriſtus & eadem gratia cum veteribus & nobis, 13.a.b.14.b. aliter tamen nobis quam in veteribus adeſt, 14.a. Meritum Chriſti eſt acquiſitio ſalutis noſtræ, 15.b. 16. a. ad Chriſtum perducimur per verbum & Sacramenta, 19.b. Baptiſmus Chriſti & Iohannis, quomodo differant, 34.35.36.37.38.a. Chriſtum exhibitum non recipientes Chriſto carent, 37.a. Chriſtus ipſe baptizatur, 36.37.a. Beneficia Chriſti nobis in vſu cœnæ applicari & obſignari, 69. b. naturarum in Chriſto vnio, 77.b. Chriſtus ſecundum vtramque naturam adorandus, 83. a. b. 84. a. Non omnia facta Chriſti nobis ſunt imitanda, 119.120.a. Chriſti ſacerdotium æternum, 143. a.b. Chriſtum immolari nobis, 140.a.153.b.154.a. Chriſtum crucifixum colere, 166.b

Circumciſio Turcarum, 9.b. circumciſione infantes liberatos fuiſſe à peccato originali, 11.a.12.b.17.a. circumciſio omiſſa, 17.a. quid profuerit Abrahæ iuſtificato, 20.b. diſcrimen circumciſionis Abrahæ & Iſaac, 20.b. differunt circumciſio & Baptiſmus, 36.a.b. circumciſio à Phariſæis adminiſtrata an vera, 49 a. non fuit poſt lapſum repetita, 46.b. infantes cum docere non poſſent tamen circumciſos, 49.a

Claues toti Eccleſiæ eſſe datas, 26.198.b. Vſus earum in pœnitentibus, 45.b. in impœnitentibus, 51.b. vtraque claue ſimul vtuntur Pontificij, 207.b

Clemens, 31.a.33.b.85.b

Clerici, 218.b

Cluniacenſes, 232.a

Cœmiteriorum conſecrationes, 8.a

Cœna Domini eſt Sacramentum myſterium, 2 b.4.a.b. 6.a. facere eam ad reſumendum vires, 3.a. ad charitatem pertinet, 3.a. facere contra malitiam, 3.a. Panis & vini in cœna ſanctificatio vel conſecratio, 57.b. 59. b. 65. 66. a. b. 67. a. b. 69. 73. a. 108. 114.b Locum conſecrationis, 93.b.94. Verba inſtitutionis recitare differt à conſecratione, 71. tempus conſecrationis, 90. a. 94. panem benedictum catechumenis dare, qui tamen non ſit Euchariſtia, 6.b. non vſum noſtro arbitratu eſſe, vel non vti, 100.b.126.b. elementum externum, 8. b. Inſtitutio diuina & mandatum, 8. b. Vſus eius, 64. 65. 72. 73. 74. Mutare inſtitutionem, 111.a.115.122.b.217.b. noui Teſtamenti Sacramentum, 8 a. tempus durationis eius, 8.a. promiſſio gratiæ externo ritui addita, 8.a. panis & vinum ſunt organa, per quæ corpus & ſanguis Chriſti præbentur veſcentibus, 74.b.79.a.134.b. ex propria deuotione, aut ex præcepto Eccleſiæ communicare, 100.b.125.b.135.b. In anno ſemel ad Paſcha communicare, 101.b. non ſemel tantum accipienda aut Baptiſmus, ſed frequenter, 101.a. Solennior communio in feſtis, 101.b. Quando & quoties communicandum, 101. a. adulti baptizati ſtatim ad communionem ducti fuerunt, 21.a.92.a. De præparatione ad cœnam digne percipiendam, 23.a. 94. a. 96. 97. 98. 99. digne manducare quid ſit, 96.a.b. 99. b. qui manducent indigne, 96. a. 97.a.117.b. Tentatio de indignitate communicantium, 97.a.b. 98.a.b. quomodo aliis etiam proſit, 23.a. præſumptio de dignitate ſua, 98. 99. cœna Domini fidelitati non derogat eraſtantium eam infidelitas, 25.a. Sacramentum ſine fide accipi poteſt, virtus autem & gratia Sacramenti non item, 24.b. ſine fide communicantibus perit omnis fructus cœnæ, 98. b. Mutilatio Sacramenti, communio ſub vna ſpecie, 32.87.a. 92.a.128.

Cœnam ſine fide accipientibus ſalutem promittere, 18.a. 42.a. An ſola fides ſit neceſſaria ad dignam communionem, 97 a.98.a. Cœna infantibus non danda, 47.b. 112.114.a.136. a. pœnitentiam agentibus danda, 45.b. Sacramentariorum de præſentia & exhibitione corporis & ſanguinis Chriſti, in cœna, 64 b. dijudicatio corporis Chriſti in cœna, 65.a. Quare à verbis Chriſti in cœna corpus ſuum nobis offerentibus non ſit recedendum, 65.a. De modo præſentiæ corporis Chriſti, 65. b. locali incluſione illud corpus contineri, 65.b. de Phyſica & Geometrica, craſſa & carnali præſentia, 65.b. de deſcenſu aut aſcenſu corporis Chriſti, 65.b. de vbiquitate, 65.b. fundamenta præſentiæ corporis Chriſti in cœna, 65.a. b. 66. a. 67. b. 69.a. cœnam Domini ſine verbis inſtitutionis aut parte eorum adminiſtrare, 66. a. b. 67.b. orationes & gratiarum actiones in adminiſtratione cœnæ, 66. a.b. præparatio ſumentium cœnam, 66.a.65.a. b. Chriſtus ipſe facit corpus ſuum in cœna adeſſe, & diſtribuit illud, 67. a. 73. b. 74. a. 153. a. Orationis Dominicæ vſus in adminiſtratione cœnæ, 66. b.67.b. 151.160.165. b. intentio facere Sacramentum, 67. b. de virtute & efficacia huius Sacramenti, 67. b. 106. a. vtilitate huius conſiderationis, 67. fructus eius: remiſſio peccatorum, & omnis theſaurus beneficiorum Chriſti, 68. a. 69. a. b. 83. b. 96. a. 210.a

Inhabitatio Chriſti & vnio nobiſcum in nobis, 68.b. 74. b. 169. 171. a. confirmatio fidei, 69. a. certitudo reſurrectionis & futura gloria noſtra, 68. a. b. Immortalitas, 68. b. 210. a. Vinculum charitatis, 68.b. applicari & obſignari nobis ſingulis beneficia Chriſti, 69. a.b.70.a.87.b.96 b.106. a.143.a.156.a b.176. habere eam pro remedio contra peccata venialia tantum, & non contra mortalia, 69. b. 70. a. eſt teſtimonium conſenſus in doctrina, 91. a.101.a.b. confirmatio gratiæ Dei in nobis, 54.a.b.

Acre-

A crebriore vſu cœnæ homines deterriti in Papatu, 70. 87. 99. a. 100. a. b. 102. a. 110. a. 168. An infidelibus & impœnitentibus etiam proſit, 18. a. 70. a. b. An quia fideles ante vſum cœnæ remiſſionem peccatorum habent, idcirco in cœna vſu eam non percipiant, 70. b. precium redemptionis noſtræ nos in cœna accipere, 154. b. cœna Dominica in Miſſa abuſus & prophanatio, vide Miſſa. Chriſtum etiam extra vſum manducationis in pane præſentem habere & continere velle, 71. b. 72. a. 73. a. b. 74. a. b. 75. a. Euchariſtiæ excellentia præ reliquis Sacramentis, 71. a. b. Actiones cœnæ propriæ diſtributio & perceptio, neque omittendæ, neque in alias commutandæ ſunt, 71. b. 72. a. 73. b. 74. a. 84. a. b. 85. a. 155. a. b. 165. b. 167. Differentia Papiſticæ inter cœnam Domini & Baptiſmum, 73. a. panis vſus in cœna, 73. b. 74. verum in ſola manducatione vel etiam extra eam dicendum ſit eſſe corpus Chriſti, 73. b. 74. a. vſus Sacramenti totam eius actionem comprehendit, 73. b. non eſt alius eius vſus quam inſtitutus à Chriſto introducendus, 74. b. Mortuis data cœna, 68. b. 209. b. 210. a. Ægrotis data, 74. b. 92. a. 93. b. 94. a. b. 112. b. 209. a. communio domeſtica & priuata, 94. a. 151. a. b. (vide Miſſa priuata) communicantibus in manum data, 92. b. Ad alios delata, 79. 93. a. b. c. cauſa delationis, 93. b. aſſeruata, 74. b. 88. a. 88. 89. 90. 91. 92. 93. cauſa aſſeruationis, 92. b. circumgeſtatio eius, 86. b. 87. 88. oſtentatio, 86. 87. 88. Poſt actionem cœnæ non de vnione panis & Chriſti, ſed Chriſti nobiſcum eſt cogitandum, 74. b. De raptu corporis Chriſti in cœlum poſt comeſtum panem, 74. b. poſt vſum panis ei corpus Chriſti alligare, 75. a. 86. b. in communicantium excrementa inquirere, 75. a. 82. b. Panis manet in vſu cœnæ panis & non mutatur, 78. De concomitantia, hoc eſt, toto Chriſto in vtraque ſpecie, 74. b. 105. a. 109. b. 112. b. 121. b. 129. a. 134. a. b. Tranſſubſtantiatio vide ſuo loco. Adoratio in cœnæ vſu, 75. 83. 84. 85. 86. Artolatria, 83. b. 84. a. b. veneratio Sacramenti Papiſtica, 83. 84. 85. 86. 87. a. b. Duæ res in cœna dominica, terrena & cœleſtis, viſibilis & inuiſibilis, 75. b. 77. a. 81. a. b. 82. b. Aquam vino admiſcere, 76. a. 107. b. 169. b. 170. 171. de propoſitione Hoc eſt corpus meum, & eius prædicatione, 77. a. Vnio panis & corporis Chriſti, 76. b. 77. a. Collatio eius ad vnionem naturarum in Chriſto, 81. a. b. per pronomen, Hoc, denotari panem & vinum, 78. a. b. panis panem in tota actione cœnæ ſignificat, 78. b. 79. a. quare id ſtudioſe tenendum, 79. a. b. Tropus non ludendum in cœna, 79. a. Tam certe nos corpus Chriſti accipere, quam certe accipiamus panem, 79. b. Analogia panis & corporis Chriſti, 79. a. b. Rem Sacramenti eſſe corpus Chriſti, 81. a. ſpecies elementorum, ibidem. quibus danda ſit cœna, 126. Cœnam Domini eſſe rem cœleſtem & ad regnum cœlorum pertinere, 82. b. Surſum corda, ibidem. commemoratio Chriſti in cœna, ἀνάμνησις, 69. a. 83. b. 84. b. 87. a. 96. b. 144. a. 152. b. 153. b. 154. a. 157. 158. a. 171. b. 172. b. Abuſus Euchariſtiæ in pompa Pontificis Romani, 86. b. 92. b. Cœna Domini à vſu omiſſo in alium vſum illam conuertere, 87. a. Quotidie adminiſtrata cœna, 166. b. 167. a. 168. a. Circa veſperam communio habita, 91. b. 92. a. 121. a. quibus diebus, 93. b. 100. b. 101. a. Locus communionis, 101. a. communicare ſeipſum, 92. 99. b. 100. a. 170. Nouatiani lapſos non admiſerunt ad communionem, 93. a. communicatio eorum in extremo, qui pœnitentiæ tempus nondum expleuiſſent, 93. a. cum hæreticis non communicandum, 93. b. 101. b. panis diuiſio in tres partes, 93. b. 168. b. Cum pane Euchariſtiæ ſepeliri, 94. a. Euchariſtiam defunctis dare, 94. a. opus operatum Euchariſtiæ, 97. a. Exploratio eorum qui ſunt communicaturi, 97. a. 99. a. non nos, Chriſtus nobis confert bona in cœna, 98. a. b. Catechumeni & pœnitentes è Templo dimiſſi ad tempus communionis, 99. a. Euchariſtiam voto edere, 100. a. Corpus & ſanguis Chriſti quot modis editur bibaturque, 100. a. 169. Ratio adminiſtrandæ cœnæ ex inſtitutione eius ſumenda. 104. a. 132. a. Vtrum ieiunis danda ſit, an poſt cibum, 111. b. 112. a. de neceſſitate eius ad ſalutem, 114. a. 123. b. 124. a. An Chriſtus ipſe Euchariſtiam ſumpſerit, 126. a. communicationis ſub vtraque ſpecie deſideria & flagitationes, 102. b. 103. a. 105. a. argumenta è Scriptura pro communione ſub vtraque ſpecie, 103. a. b. 128. a. confotatio ex vſu calicis, 106. a. b. 108. Teſtimonia & exempla primitiuæ Eccleſiæ, & rationes ex quibus ea ita egit, 106. b. 107. a. 109. a. Intinctam hoſtiam pro vtraque ſpecie dare. 108. a. 130. a. 132. a. 165. a. Cur Pontificij cum profiteantur ſe non inuidere Laicis ſanguinem Chriſti, calicis tamen vſum eis denegent, 109. b. 110. a. propter quas cauſas communio calicis adempta ſit Laicis à Papa & Conciliis, 110. b. argumenta tempore Concilij Conſtantienſis agitata pro communione ſub vtraque ſpecie, 111. a. ob vitanda pericula calicem Laicis ſubtrahi, 112. a. 113. a. 132. a. b. quomodo Gerſon defenderit communionem alterius ſpeciei tantum, in Conſtantienſi Concilio confirmatam, 113. 114. 115. Sacerdotem qui ſit os populi, nomine Eccleſiæ percipere calicem Domini, 114. noſtri temporis Pontificiorum argumenta pro vna ſpecie, non ſunt fundamenta, ſed conquiſitè ſunt ad pingendum decreta ex aliis fundamentis extructa, 116. a. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 130. Argumenta Tridentinæ Synodi de communione ſub vna ſpecie, 122. 123. vnius etiam ſpeciei communionem volunt non inſtitutioni Chriſti, ſed liberalitati Pontificis tribui, 125. b. Sextum caput Iohannis non agere de cœna, 127. b. quatenus ad negotium cœnæ recte referatur, 128. a. Teſtimonia antiquitatis pro communione ſub vna ſpecie, 129. b. 130. 131. communicatio Laica quæ olim fuit, 129. a. Euchariſtia non alteram ſpeciem tantum, ſed vtramque ſignificat, 130. a. hiſtoria tentatæ & iam inuectæ rurſus abrogatæ mutilationis cœnæ, 131. a. b. conſultatio de vſu calicis permittendo, 135. b. conditiones quibus Concilium Laicis vſum calicis eſſe permittendum, 136. a. Eleemoſyna & alia munera contributa ad vſum Euchariſtiæ, 132. a. 163. a. 164. a. b. preces ſolenniores habitæ ad Euchariſtiam, 132. a. Euchariſtia dicta quia ad vſum cœnæ fiebat ſacrificium laudis, 151. 171. b. quare dicatur oblatio, immolatio, ſacrificium, 152. 153. 154. Cœnam Domini Sacramentum potius quam ſacrificium eſſe dicendam, 155. a. memoria ſanctorum Martyrum ad vſum cœnæ, 158. a. 163. b. 164. b. Ratio adminiſtratæ cœnæ tempore patrum, 160. 161. ſacra preces & gratiarum actiones ad celebrationem cœnæ habita, 161. a. b. 163. a. b. diuerſitas formularum in orando, 161. a. Ceremoniæ in actione cœnæ. vide Miſſa. De his qui ante actionem cœnæ abſolutam templo exeunt, 168. a. An Cœna Domini non niſi præſente tota Eccleſia debeat adminiſtrari, 169. a. an vniuerſa Eccleſia ſimul ſit ſemper communicandum, 168. ſpiritualis manducatione

cationo ſola non ſatiſfit inſtitutioni Chriſti, 168. loco ſacramentalis ſumptionis ponere Miſſa ſpectatorum, 168. conuiuia ſobria olim poſt communionem habita, ἀγάπαι dicebantur, 170.a. communicat non præmiſſa confeſſione ad propria conſcientia iudicium. 192.b.193.a b. homines non cogendi ſunt ad cœnam Domini, ſed dignitate & vtilitate eius explicata ad eam inuitandi, 168. a. adminiſtrationem eius à Sacerdote alienam putare, 216 b.217.a

Cœnobiorum Miſſa priuatæ, 167.a

Collationes ſcripturæ, 238 a

Colonienſes, 61.a.65.b.69.b.70.a.102.a.117.a.118.b.121.b.178.a

Comparationem fieri oportet inter res eiuſdem generis, 71.a

Compendium Theologiæ, 3.a 175.a

Concilia & Synodi. Concilium Agathenſe, 94.b.101.a. Ancyranum, 203.a. Antiochenum, 101. b. 168.a. Aphricanum, 162.a.222.a. Auraſicanum, 210.a. Arelatenſe, 61.b.63.a. Aurelianenſe, 63.a.95 a. Baſilienſe, 117.a. Bracarenſe, 132.a. Carthaginenſe, 90.b.210.a.226.b 243.a. Chalcedonenſe, 1.a. Colonienſe, 53.a. Conſtantienſe, 111.a.117 a.134.a.232.b. Conſtantinopolitanum, 1.a. Eliberitanum, 62.a. Epheſinum, 1 a.129.b. Florentinum, 6.b.11.a.60.b.82.a.211 a.232.b. Laodicenum, 32.b.61.b.63.a. Lateranenſe, 75.b.76.a.86.a.90.b.101.b.198.a.235.a. Matiſconenſe, 90.a. Meldenſe, 7.a.54.b. Meleuitanum, 162.a.240.b.242. Nannetenſe, 168.a. Neocæſarienſe, 130.b.240.a. Nicænum, 1.a. 90. b. 130. b. 203.210. a. Pariſienſe, 234.b. Quarmacienſe, 235. a. Toletanum, 63.b.92.b.234.b.243. Triburienſe, 240.b. Turonenſe, 132. b. 234. b. Vienuenſe, 51.a.85. b. Conciliorum canones aut nudi, aut rationibus defenſi, 1.a. Concilij Tridentini hiſtoria, 64. a. Tomi Conciliorum, 90. b. Concilio poteſtatem facere decernendi non redditis rationibus decretorum, 123.a. Concilij Conſtantienſis Procuratores, 134.a

Conciliationes in ſolis vocabulis, 2.a

Concordia formula, 30.b

Concupiſcentiam multiplicem non habere pro peccato, 197.b

Confeſſionem peccati à Chriſto approbatam, Pontificij non recipiunt, 175.b.176. a. Confeſſio per enumerationem peccatorum, 178.a b 179. a.b.180.a.183.192. An ſit iuris diuini, 179 b.188.a.191.192.193.195.196. Qualem eam requirant, 183.b.194.b.195.a. An ſit neceſſaria ad ſalutem, quia peccata alias remittantur, 188.a 193.a.b.194.a.b.195.186.187.198. an habeat teſtimonia Patrum & antiquitatis, 188 a 195.a.b.196.197.198. Confeſſio alia laudis alia fraudis, 188.a. Confeſſio quæ fit ſoli Deo, 188.a. cum fide & fiducia veniæ eſt coniuncta, 188.a. neceſſitas & vtilitas eius, 188.a.b.193.a

Confeſſio fraterna, quæ fit proximo, 189 a. Confeſſio peccatorum generalis coram Deo ſimul & Eccleſia miniſtro, 189.b. in ea exigi ſingulorum peccatorum enumerationem, 189.b.190 a.b

Confeſſio publica ob admiſſa crimina pœnitentiam agentium, 190.a. in ea publice recitata fuerunt crimina & impoſita ſatisfactio pro Eccleſiæ iudicio, 190. ſpontanea hæc confeſſio fuit aut extorta, 190.b. Cauſa adhibitæ huius diſciplinæ, ibidem. Quomodo remiſerit, 191. Confeſſio cogitationum de criminibus perpetrandis, 191.192.a

Obtrectatio eius, 191.b. Confeſſio ſpontanea criminum ſecretorum, 191.a. Peccatorum in Confeſſione indicatorum publicatio, 192. Confeſſionis ſecretæ origo & proceſſus, 190.a.b.193 b.197.b. Publica pœnitentium confeſſio mutata in ſecretam, 191.a.192.a.197.b. à Nectario quare abrogata, 192.b. Quid ſecutum ſit abrogationem eius, 193.a. priuata confeſſionis retentæ cauſæ, 193.b.194.a.195.a

Confeſſionem communioni præmittere aut eandem omittere, 195.a.b.

Confitentibus medicinam adhiberi per miniſtros verbi, 194.a. Subſtantialia confeſſionis, 195.a. libertas Chriſtiana in vſu confeſſionis, ibidem. confeſſionis ſecretæ, arcanæ & auricularis apud Pontificios deſcriptio, 195.a. conſcientiarum carnificina ex confeſſione auriculari Pontificiorum, 195.b. propter quas cauſas ſit improbanda, 195.b

Inſtitutio eius ad quem referenda, 195.b.196.a. Actus iudicialis in confeſſione Papiſtica, 196.b.197. Peccata mortalia tantum eſſe confitenda. 197.b. tempus petenda per confeſſionem abſolutionis, 198.a

Confirmationem negare eſſe Sacramentum, 2.b. pertinere eam ad pugnam, 3.a. ſpei eſt, 3.a. facit contra impotentiam, 3.a. à quo inſtituta, 7.a.b. An vero ſit Sacramentum, 9.a. quis eam poſſit adminiſtrare, 15.a.

Materia ſeu elementum confirmationis oleum, 52.a.54.b.56.a.60.b.61.a. quale oleum ſit chriſma, 53. forma & ritus confirmationis, 52.a.53.54.b.56.b.60.b. de efficacia & virtute eius, 22.52.53.56.57. tantum Epiſcopi eam adminiſtrant, 52.b.63.b

Sine confirmatione morientes, 53.a

Conſecratio Balſami in vſum confirmationis, 53.b.56.a.b.57

Confirmatio Spiritus ſancti nobis neceſſaria, 54.a. per quæ media fiat, 54.a.b.57.a. de inſtitutione chriſmatis in confirmatione, 54.b.55.a.b. de impoſitione manuum in confirmatione, 55.b

Chriſmatio impoſitioni manuum ſurrogata, 56.a. mana percutere confirmandum, 52.a.56.a.b.57.a. De promiſſione gratiæ confirmationis addita, 56.b. quomodo pugnet contra verbum Dei, 57.a. derogat dignitati Baptiſmi & huic anteponitur, 15.a.52.b.53.a.b.54.a.57.b.59.a.b. Nihil à Tridentinis in confirmatione corrigi aut mitigari, 58.a

Quomodo Patres de ea loquuti, 58.b.59.a.b.60.a.b.

Vnctio olim non niſi ceremonia quædam Baptiſmo addita, 61.a.

De tempore inter Baptiſmum & Confirmationem interponendo, 61.a. Alius omnino vſus fuit olei chriſmatis & vnctionis apud veteres quam hodie apud Pontificios, 61.a. quomodo cœperit Baptiſmus, Manuum impoſitio, olim coniuncta diuelli, 61.a

Confirmatio vera & vſus eius legitimus apud Euangelicos, 63.b. Pontificij nolunt vſum rationis expectare, & Catechiſmum adhiberi in confirmandis baptizatis, 63.a. Confirmationem ex opere operato, propter Chriſmatis virtutem, conferre gratiam maiorem, quam ſit Baptiſmi, 63.b. eſſe ceremoniam non tantum ocioſam, ſed ſuperſtitionibus etiam ſcatentem, 63.

Chriſma irreuerenter attrectare & profanare quantum peccatum habeatur, 63.b

Coniugij inſtitutio per ſe aut vt Sacramenti, 9.a.228.b. an ſit Sacramentum, 2.b.4.b.6 a.9.a.229.a.230 b.231.a.232.b. quare contendant Pontificij eſſe ſacramentum, 232.b. habent illud pro vita carnali, 229.a

Coniugium

Coniugium eſt coniunctio indiuidua, 229.b. eſt genus vitæ ſanctum & Deo placens, 230.b. eſt imago Chriſti & Eccleſiæ, 230.b

Cauſa coniugij efficiens adhuc Deus eſt, 229.a. materia eius, 7.b. 9.a. 232.a. forma, ibidem. Quare Deus hanc ſocietatem inſtituerit, 229.b. facit contra concupiſcentiam, 5.a. eſt temperantia, ibidem. per hanc noui milites in Eccleſiam introducuntur, ibidem. Coniugij dignitas, 229.a. 231.a. promiſsio, 9.a. 231.b. Benedictio, 230.a. tria bona, 232.b. Coniugium etiam inter gentes habetur, 229.a. non conuenit ei cum ordine, 15.a. 232.b. præcepermittitur Sacerdotibus ſcortatio, 15.a. 232.b. Veterum Polygamia, 233.a. de gradibus prohibitis, 233.b. 234.a.b. Impedimenta matrimonia dirimentia, 235.b. cognatio ſpiritualis, 235.b. votum caſtitatis, ibidem. diuerſitas religionis, ibidem. aliud eſſe impedimenta coniugij, & aliud diuortium, 236.a. de diuortio, 236. 237. 238. 239. De caſu deſertionis, 237.a. Innocenti parti poſt diuortium denegari coniugium, 236.b. repudiatam poſſe alteri nubere, 237.b. de reconciliatione cum adultera, 239.b. presbyterum ſecundis nuptiis non debere intereſſe, 240.a. nuptiæ olim non habebantur in feſtis primariis, 241.b. Cauſas matrimoniales non prorſus à miniſterio ad ſolum magiſtratum eſſe reiiciendas, ibidem. de clandeſtinis matrimoniis, 242.a

Conſcientiarum imperium Papæ & traditionibus non concedendum, 43.b. varietas votorum Baptiſmo detrahentium, 44.b. 45.a

Conſecratio Sacramentorum, 18.a. 40.a. 66. 67. 68

Conſobrinarum nuptiæ, 234.b

Conſolationes veras interuertunt, & falſas eis ſurrogant Pontificij, 29.a.b. 70.a

Conſuetudo ſine verbo, 88.b. 92.b. 93.a. 111.a. 115.b. *conſuetudinem conſuetudini cedere,* 111.b. 112.b. 113.a. 115.a. *Conſuetudini ſimpliciter non ſtandum,* 47.b

Contarenus, 80.a

Contrarij ſenſus argumenta, 238

Contritionis dignitas, 42.a. 44. 176.a. *Contritionem interiorem à Chriſto approbatam, non recipiunt Pontificij,* 176. *eandem contritionem eſſe ante & poſt Baptiſmum,* 178.b. *Quid ſit Contritio,* 178.b. 182. 183.b. 184.a.b. *neceſſaria eſt in pœnitentibus,* 184.a. 185.a. *Contritio ſine fide,* 183. 185. *eſt opus Spiritus ſancti per miniſterium,* 184.b. 186.b. *An pendeat à Contritione Remiſsio peccatorum,* 184.b. 185.b. *Scholaſtici eam voluntariam pœnam faciunt,* 185.a.b. *negare eſſe terrores voce Legis incuſſos,* 185.a. *Contritio cum voto Confeſsionis & Satisfactionis,* 185.b. *De Attritione & Contritione,* 186.a.b. 200.a. *Contritio charitate perfecta,* 186.a. *perfectæ contritionis perſuaſio facit aut hypocritas aut deſperabundos,* 186.a.b. *Ad contritionem pertinet confeſsio,* 188.a. *exploratio contritionis per Sacerdotem,* 194.b. 195.a. *per contritionem an deleantur & remittantur peccata,* 199.b. 200.a

Controuerſiæ ſtatus certus ponendus, 10.b. 137.a. *neceſſaria à non neceſſariis diſtinguenda in controuerſiis,* 34.a

Conuerſio non fit ſine verbo, 216.a

Corporis Chriſti feſtum, 85.b. 86. 87

Cricius Polonus, 140.a. 160.a

Crucis ſignum, 6.a. 9.b

Crux quare immittatur reconciliatis, 204.a.b.

Cultus latriæ, 84.a. *Simulatio in cultu externo,* 84.b. *cultus ab hominibus inſtitutos Deo non probari, ibid.*

eſſe etiam idololatriam, 155.a

Cuſanus, 58.b. 100.a. 114.b

D.

Decalogus eſt cautio debiti noſtri, 188.a

Decretales Pontificum Romanorum, 58.b

Definitionis locus, 7.a.b

Dei omnipotentia non ſimpliciter concludit aliquid ita eſſe vt dicitur, 76.b. *Voluntas Dei ex verbo eius diſcenda,* 76.b. *Dei in viſibilibus ſpeciebus apparitiones,* 77.b. 83.a. *Dei non abſentia, ſed apud nos præſentia,* 83.a.b. *Dei erga nos bonitatis argumenta,* 184.b. *Deum ſuper omnia diligi à nobis poſſe,* 186.a

Diaboli poteſtate alios velle liberare per ceremonias, 32.b. 33.a

Diaconi, 217.b. 219.a.b

Διακονίαν, 205.a

Diſciplina Eccleſiaſtica forma & cauſa, 190.a

Dionyſius Alexandrinus, 91.b

Diſparatorum vnio, 77.a

Diſpenſare in rebus ſacris, 128.b

Diſputationum certus ſtatus ponendus, 10.b

De neceſſariis & non neceſſariis non ſimiliter diſputandum, 34.a

Doctores Eccleſiæ, 217.b. 218.a

Doctrinæ fundamenta oſtendenda, 1.a.b

Dogmatum fundamenta oſtendenda, 1.a

Dogmata ſtabilire ex Canonibus Synodorum præter illarum mentem, 1.a. *probare ea ſolis Anathematis,* 8.a. *Ex allegoriis non facienda dogmata,* 117.a. *neque ex figuris,* 145.b. 146.

Dona Spiritus ſancti in miniſterio, 8.b. *Viſibilis donorum effuſio,* 9.a. 55.b. *augmentum donorum,* 9.a. *per quæ media augeantur & confirmentur,* 9.a. 57.a

Dona alia corporalia, alia ſpiritualia, alia æterna, 140.a. *Apoſtolorum peculiaria dona, quæ nunc deſierunt,* 211.b

Dubitationem fidei, quomodo confirment Pontificij, 29.b. 70.a. 110.b. 182.a. 186.a

Durandus, 2.b. 18.a. 53.a. 56.a. 59.a. 74.a. 76.a. 133.a.b. 135.a. 139.a. 168.b. 170.a

E.

Eccius, 63.a. 116.b. 138.b. 140.b. 141.a. 160.a

Eccleſiam ſeptem genera hominum habere, 3.a. *non poſſe eam errare,* 26.a. *Determinationem Eccleſiæ æquiparare ſcripturæ,* 26.a

Eccleſia Catholica eſt Apoſtolica, 31.a. 89. *Romana Eccleſia omnium reliquarum vult eſſe mater & magiſtra,* 40.b. 172.b. *Sumit ſibi poteſtatem ſtatuendi & mutandi quicquid ſibi viſum eſt in Sacramentis,* 102.b. 120.b. 123.a. 136.b. *Eccleſiæ Romanæ ſimpliciter credendum,* 119.

Eccleſiam habere poteſtatem rituum, 121.a. *Eccleſiarum diuerſa formula precum & diuerſæ ceremoniæ,* 161.b. 162.a

Ἐγείρειν, 210.b

Eleemoſynarum nimia commendatio, 203.b

Epiſcopi nomen & officium, 218.b. 219.a. 223.b. 224.a. 225.a. 226.b. 227.a.

Epiſcopi hodie officium ſuum negligunt, 63.b. *an ſit diſcrimen inter Epiſcopum & presbyterum,* 63.b

Epiſcopi iure Canonico anathematizantur cum Chri-

ſua non ipſi adminiſtrant, 63.b
Ennius, 215.b
Enſis benedictus, 8.a
Enthuſiaſta, 216.a
Eraſmus, 51.b
Error ex ſimplicitate aut malitia, 19.a
Euangelij vſus & vis ad efficiendam pœnitentiam, 175.b. 182. *applicandum ad ſingulos,* 177.a.b. *idem Euangelium omnium,* 178.b
Euangelium ſecundum Hebraeos, 117.b
Euangeliſta, 218.a
Eugenius, 87.b
Euodius, 56.a
Euthymius, ibid.
Exempla extraordinaria non dant aut euertunt regulam generalem, 20.b.131.a. *quæ Sanctorum exempla imitanda,* 55.b. *non tam exempla veterum, quam rationes factorum attendi debent,* 106.b. *non præiudicant inſtitutioni diuinæ,* 233.a
Ἐξιστάμενοι, 80.b
Ἐξομολόγησις, 190.a
Exorciſmus, 32.a.33.b.40.a.59.a.219.b
Exorciſta, 218.b
Exuperius, 85.b

F.

Faber Episcopus Viennenſis, 63.b
Fabianus, 55.a
Facere pro ſacrificare, 105.b
Felix, 215.b
Feſtum corporis Chriſti, 85.b.86.87
Fiſtorum inſtitutio & vſus, 86.b
Fidei fundamentum eſt Scriptura, 3.a
Fides noſtra parati ſimus reddere rationem, 1.a.b
Fidei articulos facere ſine Scriptura ſolis anathematiſmis, 3.a
Fidem alit Baptiſmus, 9.a
Fide augeri dona, 9.a. *eadem fides Patrum & noſtra,* 12.b.13.b.14.a. *fides eſt organum apprehendendi beneficia Chriſti,* 15.b.96.b. *Fidei iuſtificationem Sacramentis opponere,* 15.b *Specialis fides,* 16.b.60.b. *Obiectum eius eſt verbum promiſsionis,* 16.b.21.a. *Obiectum eius in Sacramentis,* 20.b. *Cur iuſtificet fides,* 20.a
Fidei opponere opus operatum, 23.a
Fidem ſolam ad conſequendam gratiam ſufficere, 20.a
Fides de gratia dubitans, 12.a. *Determinationem Eccleſiæ non minus quam Scripturam pro fundamento fidei ponere,* 26.a
Fidem eſſe generalium pronunciatorum, 29.b. *Certitudini fidei ſemper ſubeſſe falſum,* 29.b
Fides iuſtificans vna eſt ante & poſt Chriſtum exhibitum, 35.b
Fide accipitur & retinetur gratia, peccatis contra conſcientiam amittitur, 41.b.46.a.174.a. *non conſiſtit in ſola noticia hiſtoriæ aut Articulorum fidei profeſsione,* 41.b.42. *Vna fides ante & poſt Baptiſmum,* 45.b. *Fides infantium vide infantes Quomodo fides in adultis accendatur & retineatur,* 49.b. *aliena fides quid poſſit,* 50.a. *De coactione ad fidem,* 51.b. *Articulus fidei eſſe nequit, quod non ex certis & manifeſtis Scripturæ fundamentis demonſtrari poteſt,* 78.a.145.b. *Sine fide communicare,* 96.b. *Confirmatio eius per priuatam abſolutionem,* 177.b.199.a. *Pars eſt pœnitentiæ,* 182.b.183.a. *Quomodo eam faciant fundamentum pœnitentiæ,* 183.a
Fides non tantum ad hanc vitam, ſed etiam vſque ad mortem, reſurrectionem & vitam venturi ſeculi ſe extendit, 209.a
Figuras in ritibus Eccleſiæ proponere, 32.a.b. 60.b
Fœdus Dei perpetuum eſt, 46.b
Fortitudinem ab vnctione, 3.a
Forum politia aut conſcientia, 236.b
Foſſores, 218.b
Fractio panis, 118.b
Fridericus Nauſea, 36.a

G.

Gabriel Biel, 8.a.11.a.22.b.23.b.24.a.29.b.55.a.56.b.74.b.90.a.114.b.140.b.182.a.185.a.200.b.206.a
Gelaſius, 55.a.80.a.81.b.84.a.108.a.131.b
Gerſon, 53.a.56.b.59.a.113.a.114.a.b.128.a
Gimodius, 160.b
Gratiam Patribus datam negare, 11.a. *Quomodo conferant eam Sacramenta,* 15.b.19 *Semper datur & accipitur, neque ſemel abſoluta vbi confertur,* 20.b.70.b. *quomodo conferatur & applicetur nobis,* 20.b.29. *quomodo accipiatur & retineatur aut amittatur,* 41.b. *alligare eam ritibus humanis,* 226.a
Gratianus, 85.b.179.a.195.b.198.a
Gregorius, 5.a.7.b.63.b.66.b.87.b
Gropperus, 22.a.23.b.33.a.54.a.139.b.181.b.192.b.231.b.242.a

H.

Hæreſis non eſt in verbis, ſed in ſenſu, 41.b
Hamelmannus, 130.a
Haymo, 135.a
Herbarum benedictiones, 8.a
Honoratus, 175.a
Honorius, 86.a
Horſtius, 105.a.130.a
Hugo, 2.b.7.b.11.a.18.a.53.a.108.b.134.b
Humbertus, 90.a.168.a

I.

Iacobellus Miſnenſis, 134.a
Iacobus Ziegler, 115.b
Ianitores, 219.a.b
Iãobus, 212.b
Ἱερουργία, 132.a
Imaginum benedictiones, 8.a
Indulgentiis mederi velle peccatis, 40.a.44
Indulgentiæ feſti corporis Chriſti, 87.b
Infantes eſſe peccatores, 47.b. *eſſe afferendos ad Chriſtum, vt meritum eius & gratia ipſis applicetur,* 47. *an infantes credere poſſint, & quæ ſit eorum fides,* 49.b. *Baptizandos eos interrogare an credant,* 50.a. *Spiritum ſanctum in illis habitare & operari,* 50.a.b. *Cum adoleſcunt, de Baptiſmo ſuo ſunt commonefaciendi,* 51.b. *quomodo illis benedicendum,* 55.b
Innocentius, 26.a.28.b.51.a.59.b.75.b.132.b.139.a.140.a.160.b.198.a
Intentio conficientium Sacramenta, 27.b.28.29.30.72.a
Ioannis Baptiſtæ doctrina quæ fuerit, 35.a. *qualem Baptiſmum adminiſtrauerit,* 35.b. *efficacia miniſterij eius,* 38.a.b
Ioannes Billet, 172.b.173.a

Iram Dei non curare aut ſentire, 184.a.b. Dei aduerſus peccata grauis ira, 202.a. opponenda eſt ei ſatisfactio Chriſti, 202.b
Iſidorus, 30.a
Iudæorum Thalmud, 3.a
Iulius, 108.a.111.b.132.a
Ius, 132.b
Iupiter Elicius, 67.a
Iuramentis ludere, 25.a
Iuriſdictio Sacerdotum & Pontificum, 200.b
Ius fori & poli, 236.b
Iuſtificationis ratio per totam vitam, 45.a. aliena fide nemo iuſtificatur, 50.a
Iuſtificatos amittere poſſe fidem, gratiam & S.S. 174.a.b. Duplicem facere iuſtificationem, aliam fidei, aliam operum, 180.b
Iuſtitia fidei quomodo incipiat, augeatur & reparetur, 2.b.15.a. obſignatio & confirmatio eius, 10.a. eadem patrum quæ noſtra, 12.a.b. iuſtitiam alis pœnitentia, 3.a

K.

Καταπειρᾶσθαι, 205.a
Κοῖται ἢ κοῖται, 78.b
Κεῖσθαι & κεῖσθαι, 205.a

L.

Lanfrancus, 79.a.80.b
Lapſi poſt Baptiſmum, vide Baptiſmus.
Lapſi quomodo ſint reducendi, 45.b
Latomus, 120 b
Lectores, 218.b
Legis vſus ad accendendam pœnitentiam, 175.b.182.b. 184.a.188.a. applicanda ad ſingulos, 177.a.184.b. eadem lex omnium hominum, 178.b
Legis Moſaicæ abrogatio, 234.a
Liberi arbitrij vires, 185.b.186.a
Libertas Chriſtiana in ritibus, 30.b.31.32.33.162.a.170.b. à mandatis creaturarum, 43.b.44.a
Libertatem ſibi ſumere in ritibus diuinitus inſtitutis, 30.a.89.a
De gradibus prohibitis, 233.b.234.a.b
Lindanus, 5.b.66 b 129 b.131.b.140.192.b
Lingua populari in Eccleſia utendum, 171.b. Donum linguarum ad quid datum, 171.b. Donum linguarum oſtentare, 171.b. Vſus peregrinæ linguæ in ſacris à quibus introductus, & à quibus impugnatus, 171.b.172.a. Diuerſitatem rituum & linguarum retinere & per idoneos homines fouere, 172.a
Linguis per vices loquendum, vt dicta interpres explicet, 171.b
Λογομαχία, 2 a.10.a
Lombardus ſiue Longobardus, 3.a.11.a.17.b.25.b.28.b.33.a.37.a.75.b.80.a.108.b.134.b.154.a.198.a
Lunam cœlo deducere, 67.a

M.

Mandatum Dei in ritibus Eccleſiæ ſpectandum, 2.b mandata Dei præcepta humana æquare, 43.a
Manichæi de cœna Domini, 131.b
Manuum impoſitio, 8.b 9.a.b.52. b.55.b.57.a.62.a.b.69. 181.a.211.221.a.222.a.b
Marcion deſiterande Baptiſmo, 46.b
Marſilius, 23.a
Martinus, 86.a.87.b
Martyrium Baptiſmo æquare, 17.a
Martyrium memoria in vſu cœnæ, 157.a.b.159.a.b.163.b. 164.b. in orationibus Eccleſiæ, 158.a. an idola in martyres mutata quo ad cultum, 158.b. miracula ad memorias martyrum facta, 159.a
Media quibus applicantur nobis beneficia Chriſti, 12.15.b. 19.a.b. 29.b.54.a.106.a.134.b.174.b
Mediatores Chriſto adiungere Sanctos, 157.a.b
Menſingerus, 23.a
Merita Sanctorum dicuntur opera eorum, 159.b
Meritum condigni & congrui, 23.a
Miniſterium negare eſſe Sacramentum, 2.b. vide ordo ſeu ordinem. Mandatum vocandi miniſtros, 8.b. promiſſionem habet donorum, 8.b. Dignitas eius extollenda, 8.b. miniſterium infidelium efficax, 8.b. Efficacia & virtus miniſterij vnde ſit, 19.a.b.20.a.b. non ſuſcipiendum ſine vocatione, 27.a. Opus operatum miniſterij, 27 a. miniſterium eſſe penes Eccleſiam, & eos quos Eccleſia vocat, 27.a. efficaciam eius in charactere ſuo poſuerunt ſacrificuli, 27.a. miniſterium miniſtris dedit Chriſtus, poteſtatem vero ſibi retinuit, 30.a. de miniſterio mutato aut ex parte relicto, an verum ſit, 41.a. de obedientia miniſterio præſtanda, 43.b. miniſtri in nouo Teſtamento nuſquam dicuntur Sacerdotes, 146.b. ex ſcriptura locis de miniſterio agentibus definiendum eſt miniſtrorum officium, 146 b.216. miniſterij curationi ſe committere, 195.a. miniſterium non eſſe conuertendum in iudicialem actum, 196 b 197.a. Miniſterij ordinem, authoritatem & dignitatem conſeruandam eſſe, 216.a.221.a. Vocatio ad miniſterium, 216.a.224. 225 promiſſiones additæ, 216.a.220 b.221.b. appellationes miniſtrorum, 216.b Sacerdotum Pontificiorum diuerſum quid eſt à miniſterio, 216.b. Miniſtrorum certi gradus & ordines, 216.217.218.219. Mediata vocatio eſt etiam à Deo, 220.b.225.b. Teſtimonia vocationis, 221.a. Impoſitio manuum, 221.a. 222. Vim eius alligare ritibus externis, 222.a. Miniſtrorum æqualitas, 224.a b. Miniſterium Euangelicorum à Pontificiis improbari, 225 a.228.a. eſt medium quo Deus confert nobis ſalutem, 174.b.225.a. quomodo fieri debeat mediata vocatio, 225.226.227. ordinatio vocatorum, 226.227
Miracula ad ſanctorum memorias facta, 159.a. non proprie conferunt dona ſpiritualia, 213 b
Miſſa cur ſic dicta, 140.a. quomodo vſurpatum ſit vocabulum à veteribus, 151.a b. miſſam audire & ſpectare, 83.a.102.a 167. afferre, offerri, oblatio, ſacrificium, immolare, 23.b.71.b.75.81.a 137.b 138.a.151 b 152.a.b. 153.154.155.a. Sacrificium aliis prodeſſe, 23.b.71.b. quomodo & cur aliis proſit, 24.a
Miſſæ ceremoniæ quales ſint, 33.b. ritus externi circa Miſſam, 71. b. præparatio ad Miſſam digne habendam aut audiendam, 98.a.b. Panis vſus in Miſſa, 71. b.72.a.73.a
Miſſa ſine communicantibus, 74.a.b.101.b.102.a 166.b. 168.a. Locus Miſſæ celebrandæ, 94.b.95.a.101.
Miſſam poſt meridiem celebrare, 92.a
Eadem etiam die multiplicata, 100.b
Miſſarum nundinationes, 110 a.167.
Miſſas dici Germanis etiam nundinas, 101.a. quidam potius pati maluit Pontificij quam Miſſam deſerere, 137.a. Sacrificium Miſſæ vere propitiatorium dicere, 137.b.139.b.140.a.b.143.a.150.a.b 154 a.155. 164.b. Qua ratione Euchariſtia appelletur ſacrificium, 138.a. Quid ſit in Miſſa quo proprie dicant ſacrificium, 138.b. Miſſam conſtare ex perſonis, operibus, verbis & rebus, 139.a. Miſſam non propi-

Tt 4 tiato-

tiatorium, ſed repraeſentatiuum, commemoratiuum & applicatorium eſſe ſacrificium, 139.a 143.a 150.a.169. Vis & efficacia ſacrificij propitiatorij in Miſſa, 70.a. 110.a 139. 140 a.b. Miſſae ſacrificium à ſacrificio Chriſti in cruce quid differat, 140.b.153.b. 154.a. Incruentum ſacrificium, 142.b 153.b 158. Argumenta ſcriptorum Pontificiorum pro Miſſa, 141.a.b 142.a.b. Argumenta Tridentinae Synodi pro Miſſa, 142.b.143.a.b.144.145.146.147.148.149.150.151. argumenta quibus extrema etiam abominatio Miſſae oſtenditur, 155.156. An tempore Apoſtolorum Miſſae fuerint in vſu, 150.b.155.b.160. Canonis in Miſſa vis ad conſecrandum, 65 b. an ab ijs ſint eo Apoſtoli, 67.b.160.a.b. eſt ſubſtantia & anima ſacrificij pontificij, 160.a. Canonis fabricatio, 160.a b. eſſe inſtitutionem Pontificum, 160.a. quando coeperit & quamdiu durauerit, 160.b. authores ſeu compilatores eius, 160.b.162.b. De foedis erroribus quos continet Canon, 163 a.b. Demurmuratio Canonis in Miſſa, 164.a.172.b.173 a. Ceremoniae in Miſſa quadruplices, & quid de eis ſentiendum, 165 b. omnes ex aequo ad Chriſtum authorem, & Apoſtolos referre, 165.b. Libertas patrum in Ceremonijs circa coenam Domini, & earundem vtilitas, 166.a. Trina ablutio in Miſſa, 140.b. Vanitas ceremoniarum in Miſſa, 166. fecerunt eas neceſſarias obſeruatu, ibidem. Merita tribuere ceremonijs, ibidem. De Miſſis in honorem ſanctorum, 157.a. Miſſae votiua, ibidem. Miſſa ſicca, 167.a. Legitima quae ſit, 168.a. Miſſa priuatae vſus, 101.b.102.a. origo, 166.b.167.a. fuiſſe eam ignotam antiquitati, 168.a. Quomodo in ea ipſe ſibi contradicat ſacrificulus, 165.a. Fractio hoſtiae in priuatis Miſſis, 94.a.168.b. propter quas cauſas illa ſibi non conſtant, 168.b. Miſſa priuata abroganda, 168. b. Habere eas velle pro communionibus, 168.b. 169.b. Ludibrium Miſſarum, 165. a. 168.a. Celebratio Miſſae in lingua peregrina, 171. b. 178.a

Monachorum benedictio, 7.b

Montaniſtae, 58.b

Morbi ſeptem ſpirituales, 3.a

Morituri in magnis ſunt periculis, 209. b. De remedijs quae illis praeparata ſunt à Chriſto, medico, 209.b.236. Eadem morituris propoſita quae viuentibus, 209.b. Vide Aegroti, num pro morituris peculiare Sacramentum Chriſtus inſtituerit, 210.a

Mortis remedium in Chriſto habemus, 209 a.b

Μυστήριον, 4.a.b.5.a.232.a. non omne myſterium eſt Sacramentum, 232.a

N.

Naturalia hominis, 185.b.186.a

Neceſſarium non eſt quod caret verbo Dei, 89.a

Nectarius abrogat confeſſionem priuatam, 139.a

Nicolaus Lyranus, 119.b

Nouatiani lapſis poſt Baptiſmum ſpem veniae denegarunt, 93.a.174.b

Haereſis eorum, & dicta, 174 b.176.b

Nundinae Germanis dicuntur Miſſae, 101.a

O.

Obedientia meritum, 11.a. Noua obedientia baptizatorum, 41.b.42.43.a. Ad normam verbi inſtituenda, 43.b. Extra Deum nulli creaturae obediendum, 43. b. Magiſtratus debita obedientia Deo praeſtatur, 43.b. Miniſterio debita obedientia, 43.b

Obſeſſos exorciſare, 219.b.220.a

Obſignatio. vide Sacramentum.

Occam, 7.b

Odo Cameracenſis, 166.b

Οἰκονομία, 128.b

Oleum in Baptiſmo, 52.a. In ſanationibus Apoſtolicis, 213.b.214.a. Apud orientales, 59.a.214.a

Opera ſupererogationis, 204.a.206.a.b. operibus liberationem à peccatis promittunt Pontificij lapſis poſt Baptiſmum, 175.a.b. non tantum pro meritis, ſed etiam pro Sacramento haberi, 181.b

Opus operans, 11.a.23.a

Opus operatum, 10.b.11.a.b.23.a.& c.27.a

Oratione augeri dona Dei, 9.a.54.b.57.a. orationis Dominicae vſus in adminiſtratione coenae, 66.b.67.b. 150.b. 160.a. Orantium geſtus reuerentiam oſtendentes, 83.a.b.84.b. Martyrum memoria in oratione Eccleſiae, 158.a. preces ad celebrationem coenae habitae, 161.a.b. diuerſae formulae precum in liturgia, 161.b. lingua populari in Eccleſia facienda preces, 171.b

Oratorium priuatum habere, 95.a

Ordinem eſſe miniſtrantium, 3.a. prudentia eſſe, 3.a. Contra ignorantiam facere, 3.a. Ordinatione conſecrari, 5.b. à quo inſtitutum Sacramentum, 7.a. an ſit Sacramentum ordinatio, 8.b.220.a.221.b.222. non fert ſecum coniugium, ſed huic anteponitur, 15.a. Virtus eius vnde ſit, 23.a. adminiſtrant eam ſuffraganei, 64.a. Septem ordines Papiſtici, 217.b.218.a. quid in eis reprehendatur ab Euangelicis, 219.a. De inſtitutione eorum, 220.a. faciunt ex eis Sacramenta, 220.b. Ordinem non intelligunt Pontificij de miniſterio, ſed ſacrificio pro viuis & mortuis, 222.a. Vnctio olei in ordinatione, 222. an Euangelicis petenda ſit ordinatio miniſtrorum ab Epiſcopis, 228.b

Oſculi vſus, 59.a

Oſius, 110.a.116.a.117.b.120.b.129.b.145.a

Oſtiarij, 219.a.b

P.

Pactis ludere, 25.a

[illegible], 205.a

Panormitanus, 196.a

Papa. vide Pontifex.

[illegible], 238.b

[illegible], ibidem.

Pariſienſes, 1.b

Paſcha ſemel in anno celebratum, 100.b. ad Paſchatantum vti Euchariſtia, 101.b.102.a. vſus agni Paſchalis, 109 a. immolatio eius, 146.b

Paſchaſius, 5.b.108.a.b

Paſtores Eccleſiarum, 218.a

Patria poteſtas, 248.

Patrum authoritas, 60.a. teſtimonijs eorum abuti, 81.a

Patribus errores condonandi ſunt, non autem imitandi, 89.a

Patres non poſſunt condere articulos fidei, 145.b

Peccati originis, mortalis & venialis remedia, 3.a.10.a. 12.b.22.b. Peccata quomodo purgentur à Deo per Chriſtum per Sacramenta, 19.a.b. remiſſionem peccatorum ſaepius dari & accipi, id eſt, augeri & confirmari nobis, 20.b.70.b. Peccatum mortale eſt obex gratiae ſacramentorum accipiendae, 24.b. peccatum facere in violatione pontificiorum rituum, 30.b.31.a. peccatis contra conſcientiam amitti fidem & gratiam, 41.a

tiam, 41.b.174. aliorum remiſſionem ſanguini Chriſti, aliorum noſtris ſatisfactionibus tribuere, 69.a.b. 669.b. pro originali Chriſtum, pro aliis Miſſam ſatisfacere, 140.b. tantam perfectionem ſibi arrogare aliquem vt peccare non poſſit, 174.a. An per miniſterium alicui poſſit dari abſolutio à peccatis, 174.b.176.b. 177.a. lapſis poſt Baptiſmum liberationem à peccatis per propria opera polliceri, 175.a. peccata contemnere, extenuare, excuſare, 184.a.b. peccare poſt acceptum Baptiſmum quam ſit graue, 184.b.186.b.201.a. mortalia per confeſſionem, venialia per alia remedia tolli, 197.b. Deum non negligere peccata, 202.a. non remitti ea etiam ſine ſatisfactione, 202.a. peccata ante Baptiſmum per meritum Chriſti, baptiſmum vero ſequentia ſatisfactionibus humanis tolli, 206.b.207.a

Pedum ablutio, 6.a

Pelagianiſmus in attritione, 186.b

Peregrinationibus mederi velle peccatis, 40.b.45.a

Perſeuerantiam ab vnctione, 3.a. promiſſio perſeuerantia, 9.a. 56.b. media per qua datur, 57.a

Petro aequales habendi ſunt reliqui Apoſtoli, 201.a

Petrus à Soto, 9.a.80.b

Petrus Comeſtor, 67.b

Petrus de Palude, 23.a.b.135.a.b

Petrus de Tarantaſia, 152.b

Pighius, 120.b.124.b.135.b.199.a.202.b

Pœnas temporales etiam poſt remiſſionem culpa pœnam infligi, 204.a. Differre eas à malis impiorum, 204.a.b. non eſſe ſignaira Dei, 204.b.207.a. non etiam ſunt merita remiſſionis peccatorum aut compenſationes pœna aeterna, 205.a. fines & cauſa propter quas nobis immittuntur, 204.a.b.205.a. non ſemper tamen neque omnibus tales pœnas infligi, 204.a. Sape eas vel mitigari vel prorſus tolli, 205.a. itaque tota pœnitentia propter Chriſtum, 205.a. de mitigatione aut auerſione pœnarum Deo nil praeſcribendum, ſed voluntas eius expectanda, 205.b. per ſatisfactiones tollere velle pœnas temporales, 206.b

Pœnitentiam negare Sacramentum eſſe, 2.b.5.b. eam eſſe reſurgentium, 3.a. eſſe initiis, 3.a. facere contra peccatum mortale, 3.a. Virtus huius Sacramenti in quo ſit, 23.a. pœnitentia ſine fide, 35.a. pœnitentia eſt donum Dei, 35.b.186.b. morituris pœnitentia etiam expleta permiſſa eſt communio, 93.b. ſine pœnitentia communicare, 96.b. pœnitentia doctrina eſt teſtimonium gratia & bonitatis Dei erga peccatores, 174.a. pœnitentiam lapſis denegarunt Nouatiani, 93.a.174.a.b. non agentes pœnitentiam non habere ſpem ſalutis, 174.b. pœnitentia nulla alia ratio, quam qua verbo Dei docetur, 174.b. quatenus à Papiſtis diſſideamus, facientibus eam Sacramentum, 175.a.b. materiale pœnitentia, 175.a.b.176.b.180.b. 181.a. Legis & Euangelij vſus ad efficiendam pœnitentiam, 174.b.175.a. definitio Sacramenti pœnitentia à partibus ſuis, 176.a b.178. Pontificij negant pœnitentiam in veteri Teſtamento, & ante reſurrectionem Chriſti, & ante Baptiſmum fuiſſe aut eſſe Sacramentum, 176.a.b.178.b. Pontificiam pœnitentiam carere fundamento veteris Teſtamenti & doctrina Ioannis atque Chriſti, 176. efficiens cauſa Sacramenti pœnitentia, 175.a.176.b. an recte fundetur Sacramentum pœnitentia in dicto Ioan. 20: 177. 178. an fundetur in doctrina & exemplis Apoſtolorum, 178.b. non doceri duplicem pœnitentiam in Scriptura, 178.b. pœnitentia lapſorum poſt Baptiſmum, 178.b. Subſtantialia pœnitentia, 178.b. an habeant teſtimonium Patrum & antiquitatis, 178.b.179.a.181.a. publica pœnitentia ritus & cauſa, 179.a.190.a.b. Ortus Pontificia pœnitentia eſt à ritibus publica pœnitentia, 179.a.183.b. baptiſmi & pœnitentia diſcrimen, 179.b.180.a. pœnitentia interior & externa, 179.b.183.b. pœnitentia eſt reditus ad Baptiſmum, 42.a.45.a.b.179.b. pœnitentiam facere alteram à Baptiſmo tabulam, 44.b.179.b. forma Sacramenti pœnitentia, 180.b. effectus & vſus, 180.b.181.a.b. partes pœnitentia, 180.b.181.182.183. Contritio, fides, confeſſio, ſatisfactio: quaeque ſingula ſuo loco. Excludendo fidem a pœnitentia totum Euangelium ſubuerti, 182.b.183.a. qualem fidem ſeu fiduciam Pontificij in pœnitentia requirant, 183.a.185.b. publice pœnitentiam agentes quomodo habiti, 190.a.b.202.b.203.a. optimam pœnitentiam eſſe nouam vitam, 208.a

Polycarpus cum Aniceto diſſidium fouens communicat, 91.b

Polygamia, 231.a.232.b.233.a

Pomerius, 86.a.87.b

Pontifex decreta ſua ſine ſcripturis Eccleſia obtrudit, 1.a.b. Poteſtas Papa in Scripturam, animas, & c. 1.b. Pontificis Romani pompa, 86.b.92.a. Papa diſpenſationes contra verbum Dei & Concilia, 1.a.128.b. Caſus abſolutionis Pontificis propter ſuam iuriſdictionem reſeruati, 200.a.b. Papam habere plenitudinem remittendi peccata, 201.a

Pontificale, 53.a.55.a.b.156.b

Pontius Paulinus, 152.a

Praedicationes Dialectica, 77.a.b

Praeſentia Dei ſigna & teſtimonia, 77.b

Presbyteri, 218.a.b.219.224.a

Primatus Papa, 6.b

Proclus, 67.b

Promiſſio gratia noui Teſtamenti propria ab aliis promiſſionibus eſt diſcernenda, 2.a. promiſſio gratia ritibus veſtita à ſolo & nudo verbo diſcernenda, 2.a. promiſſio gratia in ſacramentis quomodo ſpectanda, 8.b. non eſt alliganda ad ritum aliquem ſine mandato Dei, 8.a.b. promiſſiones Patribus olim data, 11.b.12.a. Veteris & noui Teſtamenti promiſſiones quomodo conueniant & differant, 11.b.12.a.13.a.b. promiſſionum generalium fides, an certa eſſe poſſit, 29.b. gratia promiſſio nobis applicatur in Sacramentis, 29.b

Propheta, 218.a

προεστῶτες, 229.b

Pſalmiſta, 218.b.219.a.b

Purgatorij confirmatio, 6.b

R.

Rabanus, 5.b.53.a.59.a

Rationis dictamen, 186.a

Ratiſbonenſe colloquium, 63.a.80.a

Reconciliatio cum Deo in quo ſit poſita, 176.b.181.185.b. non eſt res ludicra, 202.a. reconciliatio cum fratre poſt offenſionem, 189.a. cum adultera, 239.

Regalis vnctio, 8.a

Regeneratio quomodo fiat, 19.a.b.20.a.50.a. regeneratio vna eſt tantum, 46.b. regenerationem collatio ad mutationem panis & corporis in cœna, 81.b.82.a

Reges pactis & iuramentis ludunt, 25.a

Regino, 168.a

Regnum cœlorum ad aliquem pertinere, 47.b
Remigius, 108.b
Remiſsio peccatorum per miniſterium offertur & applicatur, 174.196 b.197.a.199.b.200.b.216. *Deum ſolum habere poteſtatem remittendi peccata,* 174.175.176.197.b. *aliud remittere peccata aliud ſit, quam annunciare Euangelium,* 178.a. *poteſtatem remittendi peccata in charactere fundare,* 178.a. *qualem Pontificy remiſsionem agnoſcant in ſacramento pœnitentiæ,* 178. *in quo poſita ſit remiſsio peccatorum,* 178.b. 195.b.199.a. *plenitudinem remittendi peccata ſibi arrogat Papa.* 201.a. *Deum non remittere peccata ſine confeſsione,* 202.a.b. *remiſsionem culpæ & pœnæ æternæ habere,* 204.a.206.a.b *poſt acceptam remiſsionem peccatorum pœnas temporales infligi,* 204.a
Richardus, 7.b.18.a.64.b.78.a.132.b.231.b
Ritus.vide Ceremonia.
Roffenſis, 117.b.118.b
Romana Eccleſia omnium reliquarum mater & magiſtra, 40.b
Roſa benedicta, 8.a
Ruardus Tapperus, 92.b.129.b.130.b

S.

Sacerdos in vſu myſteriorum quid differat à laico, 106.b.116.a.127.a 129 b. *ſpirituales Sacerdotes,* 146.a. *miniſtri verbi nuſquam dicuntur Sacerdotes in nouo Teſtamento,* 146.b
Sacerdotium Chriſti æternum, 143.a.b
Sacerdotium Papiſticum, 216.b.217.a
Sacramenti vox & appellatio, 2.3.4.5.6.9.b 19 a 59.a. *numerus eorum,* 2.3.4 5 6.7. *Inſtitutio & mandatum debet eſſe diuinum,* 2.b.8.a 9.14.b 55 a.b.56.a.103.b.182 a.211.a. *neceſſe eſt mandatum eorum generaliter ad omnes miniſtros pertinere,* 57.a. *inſtitutioni derogari per homines,* 111.a.115.a.122.b.123.a.128.a. *definitio Sacramenti,* 4.a 7.b.66.a.156.b.175.a. *Iuſtitiam fidei per ea incipi, augeri & reparari.* 3.a.15.a *Ratio accipiendi,* 6.a.22.a. *cauſa inſtrumentalis duplex,* 20 a. *pauca & factu facilia,* 6.b 14 a. *virtus & efficacia Sacramentorum, & vnde ea ſit, vel gratiam illis contineri & dari,* 7.b.8 a.11.a.15.b.16.a.18.a.b.19.20.21.22. *Ordinata eſſe ad ſalutem & ad eandem eſſe neceſſaria omnibus,* 7.b.15.b.16.a.40.a.b. *Subſtantialia eorum & proprietates,* 8.a.31.a 41.a.121.b.129.a.211. *externum elementum & ritum,* 7.8.a.b.14.b 175.a.179.a.181.a b.231.b. *noui Teſtamenti Sacramenta,* 8.a.9.a. *tempus durationis Sacramentorum,* 8.a.9.a.55.b.211.a. *promiſsio diuina elemento addita, & quidem de gratia, effectu & fructu ſacramentorum,* 8.a.11.a.55.b 56.181.a.b. *gratuitam promiſſam in Sacramentis non tantum in genere figurari,* 11.a.b. *ſignificari,* 8.a.11.b.78.a. *annunciari,*8.a b. *communicari,*69.b.70. *ſed in ſpecie etiam proponi,*19. *offerri,*8.a.12.b.15.b.18.a.20.a. *conferri & exhiberi,* 8.a.10.b.12.a.b.16.b.17.a.18.a.19.a.b.20.b.21.a.22.b.23.a 24.a.26.b. *applicari,*8.a.11.b.15 b.16 b.18.a.19.b.20 b 29.b.69.b.70.b.210.a.b. *obſignari,* 2.a.8.a.11.a.b.12.a.15.b.16.b.18.a.19 b.20.b 69.b 70.b.210.a. *augeri,* 15.b.16.b. *confirmari,*11 b.15.b.16.b. *conſeruari,* 16.b. *Singulis quæ continentur,* 8.a.16.b. *de vtentibus ſine fide aut omni motu,* 16.b 11.a.12.a.b.21.a.22.a.23.24.54.a.70. *Abuſus vocis Sacramenti quid damni dederit in doctrina,* 10.a. *Sacramenta etiam in veteri Teſtamento fuerunt,* 10.b. *Signorum externorum mutatio pro tempore,* 10.b.13.b. *de ſimilitudine & conuenientia Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti,* 10.11.12.13.36. *de differentia vtriuſque Teſtamenti Sacramentorum,*10.11.12.13.14.23.a. *Opus operatum Sacramenti,* 10.b.11.a.14.b.15.b.16.a.21.a.22.a.&c. *de efficacia Sacramentorum veteris Teſtamenti,* 10 b.11.12.13.14. *an iuſtificent Sacramenta,*11.a 23.a. *non Sacramentum, ſacramenti fidem iuſtificare,* 20 a. *in vnius ea imponi,* 11.a. *Opus operans ſeu meritum in Sacramentorum vſu,* 11.a.22.a.&c. *Sacramentum Dei opus & virtus eſt non noſtrum,*8.a.11.a.18. *gratia eſt non meritum,*11.a. *Signa veteris Teſtamenti alia ſignificatiua gratiæ, alia eam applicarunt & obſignarunt vtentibus,* 11.b 12.a.13.b. *Signorum diuerſorum res eadem,* 13.a.b. *Sacramentorum inter ſeſe ipſa dignitas par aut impar,* 14.b 15.a.52.a.b.71.a.b. *Opponere illis iuſtificationem fidei,*15.b. *Votum in perceptione Sacramenti,* 15.b. *eſſe media & organa, per quæ applicantur nobis beneficia Chriſti,* 1e.a b.16.a.b.106.a.134.b. *Quare ea Deus promiſsioni Euangelij adiecerit,* 16.a b.17.a.70.b.106.a. *Superuacaneum putare Sacramentorum vſum,*16.a.b 17.a b.134.a. *eſſe ea adminicula ſalutis noſtræ,*16.a.b. *pignora gratiæ & voluntatis Dei,* 16.b. *teſtimonia applicationis beneficiorum Chriſti.* 16 b 29.b. *Signa gratiæ,*7.b.16.56.b. *excitant & confirmant fidem,* 16.b.21 b.54 a.b. *Virtute Dei eſſe efficacia,* 8.a.16.b.19.a.b.20.a.b. *Sacramentorum & verbi eadem promiſsio & gratia,* 16.b. *Sunt verbum viſibile,* 16.a.9. *non ita præciſe ad ſalutem ſunt neceſſaria Sacramenta vt verbum,* 17.a.114.a 123.b. *gratiam non alligatam Sacramentis docere,* 17.b. *quomodo habeant efficaciam Sacramenta,* 18.a.19.a.20.22.b 27.a. *efficaciam eorum inter inſtitutionem Chriſti & addititias ceremonias partiri,* 33.a.b. *Vſus eorum pugnat contra dogma de dubitatione,* 29.b. *Pro nudis ſignis ea habere,*18.b.21. *eſſe vinculum vnitatis,* 5.b.68.b. *eſſe notas Chriſtianæ profeſsionis,* 18.b.21.b. *Symbola mutuæ ſocietatis,* 18.b. *allegorias & ſignificationes Chriſtianiſmi in eis tantum ſpectari vt mortificationis, regenerationis, ſpiritualis alimentæ,* &c. 18.b. *eſſe ſigna gratiæ iam alio modo extra vſum Sacramentis hominis collatæ,* ibidem. *excitare fidem per commonefactionem de gratia alibi & alio modo accepta,* 18.b.21.b. *Perducunt nos ad Chriſtum,* 19.b. *gratiæ promiſsio in Sacramento eſt præcipuum,* 19 21.a. *Pœnitentiam requiri ad diſpoſitionem vtentium Sacramentis,* 21.b.22.a.70 a. *illa neglecta, ſolo vſu externo eorum confidere,* 23.a.b. *perſona adminiſtrantes Sacramenta,* 18.a.22.b 23 a.25.26.b.27.a.30.a.32.a.63.b.198.b.199.a. *Intentio conficientium & conferentium Sacramenta,* 27.b.28.29. *Obicem ponere,* 22.b.24.b. *Sacramenti integritatem, & veritatem non facit, aut impedit indignè adminiſtrans aut percipiens illud,* 18.a b.25.b.27.b.28.b.29.a.b.30.a.39.b.41.a. *neque iuuant eam ceremonia additicia,* 32.b. *Sacramenti vnū ſine fide integrum accipi poteſt, virtus & gratia Sacramenti non item,* 24.b. *Sacramenta inalterabilia,* 25.b.62.b. *Conſolatio vtentium Sacramentis ne interuertatur cauendum,* 29.a.b. *Sacramentorum inſtitutio mutata aut mutilata facit vt non ſit Sacramentum,* 30.b.35.a.105.b.128.b.129.a. *De ritibus in adminiſtratione Sacramentorum diuina aut humana authoritate inſtitutis, & obſeruatis,* 30.b.31.32.33.34.a. *non debent eſſe muta ſpectacula, ſed ratio & vis earum omnis eſt explicanda,* 31.b.32.a.b.33.

32.a.b.33.a.b.48.b.66.a.b.Cõſecratio & ſanctificatio Sacramentorum,5.b.31.65.66.67.211.a. Lingua peregrina in tractatione eorum vti,31.b. Sacramentorum dignitas & decorum non à Ceremoniis dependet,32.b.de Sacramentis iudicandum eſt ex verbis inſtitutionis,35.a.72.a.74.a.b.94.a.103.b Sacramentum indigne tractari,63.b. Sacramentum incertum & dubium facere,67.b. An aliquid maneat Sacramentum extra vſum,71.b.72.a. Sacramentorum certa ſunt actiones quæ neque omittendæ ſunt, neque in alias commutandæ,71.b.72.a 74.a. verbum accedens ad elementum facit Sacramentum,31.a.b.66.67. Vſus Sacramenti totam actionem eius ſignificat,73.b.non eſt alius Sacramenti vſus introducendus quam quem inſtitutio Chriſti docet, 74.a.125.b.126.a.155.a.b. Omnia Sacramenta duabus rebus conſtare,79.b.Materia & forma Sacramentorum,32.a.79 b.121.b.129.a.180.b.181.a 232.a. Analogia ſigni & rei in Sacramento,79.b.Reuerentia in vſu Sacramentorum,85.a.Sacramenta ſunt actiones diuinæ, 181.b. Sacramentorum vſus pro ægrotis & moribundis, 209.a. Ab administratione Sacramentorum qui excluſi fuerint, 219.a

Sacrificia veteris Teſtamenti varia, 137.b.149.b.Significationes eorum, 137.b.138.a. quid ſit Sacrificium,137.b.158.b.de ſacrificio Miſſæ,vide Miſſa.Sacrificio Chriſti tantum expiatum eſſe peccatum originale, Miſſam autem pro reliquis peccatis offerri, 140.a.quid ſit ſacrificium propitiatorium,140.b. Antichriſtus abrogat iuge ſacrificium,142.b.Sacrificia noui teſtamenti,138.a.164.a.148.a.Sacrificiorum veteris teſtamenti vmbra impleta in nouo, 149.b. ad verum ſacrificium quæ requirantur, 149.b. de vſu vocis ſacrificij & oblationis in doctrina cœnæ Dominicæ, 152.a

Salis benedictio, 6.a.33.a

Salus veterum per gratiam, 10.b. eadem illorum quæ noſtra, 12 b. ad ſalutem neceſſarium eſſe,15.b.17.a. Salutem promittere obſeruatoribus traditionum, 115.a

Sanctificat Deus & homines quoque, 19.a

Sanctificatio creaturarum, 57.a

Sanctum eſſe quid ſit, 98.b

Sanctorum inuocationem per Miſſam ſtabiliri, 157.a.b.159.a.b.164.b.165.a. Sanctorum memoria ad vſum cœnæ,157. in orationibus Eccleſiæ,158. an idolorum cultus in cultum martyrum ſanctorum mutatus,158.b.merita eorum, 159.a

Satisfactionis dignitas,17.b.26.b.40.a.42.a.44.b.176.a.b.irrogatio ſatisfactionum, 179.a 190.b.192.a.196.b.an ſit iuris diuini,179.a.183.b.quid ſit,183.206 Multæ ſeu ſatisfactio publica in ſecretam mutata, 193.b. Deus abſque ſatisfactione non remittit peccata, 202.a.Satisfactio illa eſt in Chriſto nobis propoſita & fide accipitur,202.a.b. non eſſe proprias ſatisfactiones iræ Dei opponendas,202.a.Satisfactioni Chriſti humanas adiungere,202.b. Satisfactio Canonica ſeu disciplinaris in Eccleſia primitiua, ibidem. de vocabulo ſatisfactionis,ibidem.ad quid olim impoſita ſatisfactiones,202.b.203.a. Indulgentia ſatisfactionum data & pecuniis redempta,203.a. Satisfactiones Pontificiæ à veterum ſatisfactionibus ſubſtantia & fine differunt, 203.a.b. Veterum ſatisfactiones quoque propter conſcientiam non eſſe neceſſarias ad remiſſionem peccatorum,203.b.Vocabulum ſatisfactionis ad fructus pœnitentiæ tranſlatum,ibidem. Satisfactionibus quæ & quanta attributa à Pontificiis, 205.b.206.a. Satisfactiones olim ante abſolutionem requiſita à pœnitentibus, in ſatisfactiones operum indebitorum ſeu ſupererogationis poſt abſolutionem commutata, 206.a.b.207.b. Scholaſticorum ſententiæ de ſatisfactionum efficatia & vſu,206.b 207.a. quomodo dicantur ſatisfactiones noſtræ pertingere & neceſſaria eſſe ad remiſſionem peccatorum, 207.a. non ſatisfaciendo pati pro peccatis, ibid.

Schatzgeyer, 141.a

Scholaſticus, 160.b

Scotus, 7.b.76.a.185.b.206.a

Scriptura eſt fundamentum fidei noſtræ,1.a ſine ſcriptura dogmata conſtituere, ibid. Papa in ſcripturam poteſtas, 1.a. Sine ſcriptura fundamentis anathematizare alios,3.a. Scriptura & fides & vita regula nobis eſt,58.a. Scripturæ ſententia ex collatione plurium locorum eliciendæ,65.a. facere eam dependere ab authoritate & conſuetudine Eccleſiæ, 114.b. Scriptura teſtimoniis ludere,119.b. Scriptura excerptis & mutilatis Iouentiis ſo velare,163.a. loca Scripturæ inter ſe conferenda, 238.a

Sidonius, 139.a

Sleidanus de riſſa, 199.a

Σύζυγοι, 212.b

Spem alit conſtratio, 3.a

Spiritualem fieri & animalis, 52.b

Spiritum ſanctum alit per fictitias ceremonias vellet conferre, 33.a. Cuntatur cum gratia Dei, & remiſſio peccatorum,39.50.b.51.a. de habitatione eius & operatione in infantibus, 50.51. de donis eius per Chriſma hominis collatis 52.b.53.a. eſt efficax per media, 54.a.quare dicatur dari per impoſitionem manuum, 61.b.62.a. Doctrina Spiritus ſancti iactare ſine ſcriptura,123.b.amitti non poſſe, 174.a

Subdiaconi, 219.a

Suffraganeorum ludibrium, 64.a

Suffraganeorum officium, 64.a.224.b.228.a

Suffragiis creari, 226.a

Sulpitius Seuerus,215.b. Superattendens, 223.b

Superſtitio quid ſit, 131.b

Superſtitionum fons, 143.b

Syluester, 61.a

Syricius, vide lib.3.

T.

Tabula altera à Baptiſmo, 43.b.46

Temperantiam alit matrimonium, 3.a

Templorum conſecrationes, 8.a

Tempus in cultu certum obſeruare, 198.a

Teſtamentum nouum,106.a.veteris abrogatio, 116.a

Teſtimonia ambigua allegare, 116.a.118.a.119.b

Theologus nil ponere debet cuius neceſſitas non ſit ex fide, 26.a

Theſaurarij, 219.a

Thomas de Aquino, 23.29.a.54.b.63.b.65.b.66.b.133.a.140.b.181.b.185.b.206.a

Thomas VValdenſis, 133.b

Traditione ſola non ſtandum,47.b. Traditiones humanæ non ligant baptizatos, 43.b. Traditiones Apoſtolicas iactare, 89.a.105.b.119.b. Traditionum obſeruationi ſalutem promittere, 115

Tranſſubſtantiatio,75.a.Cauſa propter quas de ea dimicent pontificij,75 a.b.84.a.quando primum de ea cœptum ſit diſputari,75.de mutatione & conuerſione elementorum in cœna,75.76.b.80.81.82.83. Seminaria transformationis elementorum in Damaſceno & Theophylacto,75. Confirmatio eius per Innocentium III. 75.b.de annihilatione panis,7.b.75.76. de ſubſtantia & accidentibus panis pereuntib. aut manentibus,75. portentoſa

portentoſa diſputationes orta, 76. nec authoritatem nec neceſſitatem aliquam requirere, vt ſtatuatur tranſſubſtantiatio, 76.78.a. fundamentum eius eſt decretum Concilij Lateranenſis, 76.a. quomodo eam hodie probare conentur Pontificij è ſcriptura, 76.b. 77.78. exempla tranſmutationis vbi nomen prius nomen retinetur, 78.b. Panem pro accidentibus panis tantum interpretantur, 78.b.79.a. quare tranſſubſtantiatio elementorum in cœna impugnetur, 79.a.b. Conſenſum totius antiquitatis & vniuerſa Eccleſia iactare pro confirmatione tranſſubſtantiationis, 79b. 82.a. Panem tranſire in ſubſtantiam aliam, 80.a. de pane fieri corpus Christi, 9.a
Turcarum Alcoranus, 3.a. Circumciſio eorum, 9.b

V.

Varro, 3.b
Vegetius, 4.a
Verbo exerceri & augeri Dei dona, 9.a. applicari nobis beneficia Christi, 15.b.17.a.b.19.b. Sacramenta non ita præciſe vt verbum ad ſalutem neceſſaria 7.a. Perducit nos ad Christum, 19.b. ſumma eius poteſtas eſt penes Deum, ſed miniſterium eius commendatum eſt Eccleſia, 27.a. Verbi tantum ſumpſerunt ſibi Sacrificuli poteſtatem, & efficaciam eius à ſuo Charactere poſuerunt, 27.a. efficacia eius nihil derogat malitia miniſtri, 30.a. verbo in gratia confirmamur, 54. efficaciam eius operatur Deus, 66.b.67.a. cum reuerentia aſtandum cum legitur, 83.b
Vergilius, 215.b
Vincentius Lyrinenſis, 89.a.232.b
Vinum miſceri, 170.a
Virtutes ſpirituales ſeptem, 3.a
Vnio duarum rerum, 77.a.b. Varia eius exempla, 77.b
Vnctionem extremam eſſe exeuntium ex Eccleſia, 3.a. perſeuerantia & fortitudinis eſſe, ibidem. contra peccatum veniale facere, ibidem. eſſe ſacroſanctam, 5.b. an ſit Sacramentum, 9.b. Virtus eius in quo poſita ſit, 23.a. Vnctio poſt Baptiſmum, 32.b.55.a.60.b. Patrum de vnctione ſententia 58.b.59.a. ordinandorum vnctio, 222.b. vnctionis inſtitutio vnde ſit, 7.a.54.b.55. a.210.b.211.a.213.a. materiam eius oleum eſſe, 210.b. 211.b.212.a. quale & quomodo conſecratum eſſe oporteat, 210.b.212.a. quæ membra illo inungenda, 210.b. 212.a. forma eius, 210.b.212.a.213. effectus, 210.b.212. a.213. illis tantum adhibendum qui ſunt in articulo mortis, 211.a.212.a. de vnctione illa apud Marcum, 211.b.212. quid Iacob de vnctione doceat, 212.b.213. deprauatio vnctionis per hæreticos, 215.a
Vocabulorum conciliationes ſine rebus, 2.a
Vocatio ad miniſterium, 27.a.b
Votum in perceptione Sacramenti, 15.b. votū vicem Baptiſmi ſupplere, 40.b. de votis poſt Baptiſmum factis, 43.a. votum Baptiſmi, 44.a. Regula veterum Chriſtianorum, ibid. Papiſtica vota ſubuertuntur per Baptiſmum, 44.a.b

VV.

VValafridus, 166.b.168.a
VVicelius, 129.b.137.b.139.a.145.a
VVilhelmus VVideford, 119.b

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORVM EX SCRIPTIS PATRVM, IN HAC SECVNDA PARTE EXAMINIS ALLEGATORVM, IN QVO TAmen explicationes in dicta ſcripturæ, cum ſecundum & proprium Indicem requiri poſſint, ſtudio ſunt omiſſæ.

A

Ambroſius de myſteriis & Sacramentis, 5.a. de Baptiſmo Ioannis, 34.b.37.a.39.a. de confirmatione baptizatorum, 58.b.60 b. de conſecratione cœnæ Dominicæ, 88.a.b. de fructu cœnæ Dominicæ, 69.a. de indignè tractantibus cœnam, 76.b. de mutatione elementorum in cœna, 80.a. de collatione panis & corporis Chriſti ad hominis renouationem, 81.b. poſt conſecrationem nil niſi corpus & ſanguinem Chriſti in cœna credendum eſſe, 82.a. de adoratione Chriſti in cœna, 83.b. de cœna peregrinis data, 91.b. de indignè manducantibus, 96.b.108 a. de crebra communicatione, 101.a.b. de vſu calicis, 108.a. de ſacrificio cœnæ, 153.b. de celebratione ad loca ſepulturæ martyrum, 158.a. de Sacramentis, 160.b.164.a. de linguarum vſu in Eccleſia, 171.b.172.b. de Nouatianis, 174.b. de abſolutione per vocem miniſterij, 200.b. de ſatisfactione, 205.b. de ordinibus, 018.219.a. de vocatione miniſtrorum, 227.a. de conſobrinarum nuptiis, 234.b. 154.b. de Sanctis in Miſſa non inuocandis, 197.b.159.a. de cultu Martyrum, 158.159.b.163.b. de miraculis ad memorias Sanctorum factis, 158 b.159.a. de ratione cœnæ adminiſtratæ tempore ipſius, 161.a. de vſu linguarum in ſacris, 173.a. de baptiſmo Chriſti & miniſtrorum, 177.a. de pœnitentia, 183.b. de libero arbitrio ſine Spiritu ſancto, 186.b. de confeſſione, 188.a.191.b.198.a. de excommunicatione, 190.b. Scripta eius ſuppoſititia, 195.a.214.a. de ſatisfactione, 203.a.205.b. conſtituit ſibi ſucceſſorem, 227.b. de Polygamia, 231.b.230.a. de Sacramento coniugij, 232.a. de conſobrinarum nuptiis, 234.b. de coniugio perſona repudiata, 237.b.238.b.240.b

Anshelmus de ſatisfactione Chriſti inter iram Dei & peccata noſtra interponenda, 202.b

Athanaſius puer pueros baptizauit, 28.b

Auguſtinus de voce Sacramenti, 4.b.5.b. quid ſit ei Sacramentum, 5.b.7.a de vſu Sacramentorum, 6.a. de eorum numero, 6.a.10.a. latè vtitur voce Sacramenti, 8.b. de ordinis Sacramento, 8.b. de matrimonij Sacramento, 9.a. de diſcrimine Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti, 11.13.b. de eadem re ſubſignis diuerſis, 13.a. de contemptoribus Sacramentorum, 16.a. de latronis morte ſine baptiſmo, 17.a. quod Sacramenta non ſint ſuperflua, 17.b. de virtute & efficacia Sacramentorum, 19.20.a. de diſcrimine circumciſionis & baptiſmi infantium atque adultorum, 20.b. de infidelibus percipientibus ſacramenta, 18.a. 24. de integritate & ſanctitate Sacramenti, 04.b. de iis qui baptiſmum fallaciter & ludicre adminiſtrant aut accipiunt, 28.a.30.a. de baptiſmo Ioannis, 34.b. 38.a.39.b. de fide infantum, 49.b. de neceſſitate confirmationis ſpiritus, 54.a. de ſcripturâ authoritate, 58.a.94.b. de vnctione, 59.a. de Patrum authoritate, 80.a. de virtute baptiſmi, 81.b. de manuum impoſitione, 80.a.b. de conſecratione in cœna Domini, 66.b. de fructu cœnæ Dominicæ, 68.b. de duabus rebus in cœna, 75.b.82.a. de argumento à potentia Dei, 78 b. qui panis dicatur corpus Chriſti, 81.a. de adoratione Chriſti in cœna, 83.b.84. de indignè manducantibus, 84.b. de conſuetudine, 88.a. de aſſeruatione Euchariſtiæ, 90.b. de præparatione ad Euchariſtiam, 97.b.99 a. de crebra communicatione, 101.a. de optima demonſtratione, 105.b. de vtraque ſpecie, 107. 108.b.109 a. de cœna ieiunis aut poſt cibos alios danda, 110.a. dictum eius: Crede & manducaſti, 115 a. 189.b. de teſtimoniis ambiguis allegatis, 116.a. de ſacrificio, 138.a. de dogmatibus ex ambiguè dictis non faciendis, 146.b. de adminiſtratione cœnæ Dominicæ, 150.b. de oblationibus ad Euchariſtiam, 152.a. 153.b. de pretio redemptionis in cœna nobis dato,

B.

Baſilius de Baptiſmo Iohannis & Chriſti, 36.b. de vnctione, 55.a. 60.b. de virtute Baptiſmi. 61.b. de conſecratione cœnæ Dominicæ, 68.b. de fructu eius, 69.a. liturgia eius, 85.a.107.a.162.b. de confeſſione, 190.b. 194 a

Beda de numero Sacramentorum, 10.a. de efficacia Sacramentorum veteris Teſtamenti, 11.a. 12.b

Bernhardus de Sacramentis, 6.a. de fructu cœnæ Dominicæ, 88.b. de vtraque ſpecie, 127.b. de fructu cœnæ, 154.b

Brentius de ſeptem Sacramentis, 3.b

C

Caſſianus de confeſſione, 194.b

Chryſoſtomus de numero Sacramentorum, 10.a. de neceſſitate eorum, 16.a.b. de baptiſmo Ioannis, 34.b. de efficacia baptiſmi, 81.b. de conſecratione in cœna Domini, 86.b. de fructu cœnæ, 68.b.89.a. de Chriſto ipſo Sacramenta ſua per miniſterium diſpenſante, 73.b. de vnione naturarum in Chriſto, & panis cum corpore Chriſti in cœna, 81.b. de corpore Chriſti cœlitus nobis exhibito in cœna, 82 a. Liturgia eius, 85.a.107.a.162.a de digna communicatione, 97.b. de eremitis rarius communicantibus, 101. de frequentiore vſu cœnæ, 101.b. de calicis vſu in cœna, 106.b. de adminiſtratione cœnæ Dominicæ, 136.b.181.a.b.162.a. de oblatione ad vſum Euchariſtiæ, 152.a.155.b. contra Miſſam ſeu cœnam priuatam, 187. cauſa exilij eius, 169.a. de pœnitentia, 183.b. de confeſſione, 188.a b.193.b.197.b. de vnctione, 214.b

Clemens Alexandrinus de vnctione, 60.b. de baptiſmo, 61.a de aſſeruatione Euchariſtiæ, 92.b

Clementis Romani ſcripta, 55.a.

Cyprianus ſermo de ablutione pedum & de Chriſmate, 2.b.5 b.7.a 52.b.55.a.58.b.222.b. de latrone non baptizato, 17.b. de baptiſmo hæreticorum non efficaci, 18.a. de Montaniſtis, 30.b. de neceſſitate ritu um ad veritatem Sacramenti, 33.a. de Baptiſmo Iohannis, 34.a.b. de Chriſmate & vnctione eorum qui baptizantur, 52.b. de Spiritus ſancti donatione in Baptiſmo, 56.b.61.a. de fructu

de fructu cœnæ Dominica, 68.b.69.a. de verbo Dei hominum actionibus præferendo, 88.89.a. Sermo eius de cœna Domini, 81.b.107.a. de delatione Euchariſtiæ ad alios, 85.91.b.130.b. de aſſeruatione Euchariſtiæ, 107.b.108.b.111.a.127.b.130.b. de oblatione ad Euchariſtiam, 152.153.a.154.b. de conſuetudine, 88.b. de moribus veterum 88.b 89.a. de fructu cœnæ, 154.b. de miſcendo vino cœnæ, 170.a. de confeſſione ſecretorum peccatorum, 191.a 194.a.b. de Petri & Apoſtolorum æqualitate, 201.a. de Satisfactionibus, 205.b. de ordinibus miniſterij, 218.b. de electione Epiſcoporum, 227.b

Cyrillus anathematiſmorum ſuorum reddidit rationem, 1.b. de Baptiſmo Ioannis & Chriſti, 36.a.b. de fructu cœnæ Dominica, 68.b. de incruento ſacrificio cœnæ, 155.b. de memoria martyrum, 158.b

Cyrillus Hieroſolymitanus de numero Sacramentorum, 5.a. de Chriſmate, 59 b

D.

Damaſcenus de vnctione, 61.a. de transformatione elementorum in vſu cœnæ, 75.b. inter antiquos non eſt ponendus, 82.a. de vſu calicis in cœna, 107.a

Dionyſius Areopagita, de numero Sacramentorum, 5.a. de vnctione, 61.a.215 b. de Catechiſmo baptizatorum, 63.a de precibus in communione, 85 a. de adminiſtratione Cœnæ, 150.b.151.a. de ſacrificio, 153.a. de ordinibus miniſterij, 218.b

E.

Euſebius de Armenis, 6.b. de Athanaſio puero, pueros baptizante, 28.b. de ſcriptis Clementis, 55.a. de Euchariſtia alio delata, 85.b.92.a.93.a 130.a. de conuentibus ad ſepulchrum Polycarpi, 158.a. de publica confeſſione pœnitentium, 190.b. de ſatisfactione, 202.b

Emiſſenus de conſecratione in cœna, 67.b. de collatione panis & corporis Chriſti ad renouationem hominis, 81.a. de adoratione Chriſti in Cœna, 83.b. de oblatione in cœna, 154.b. de aqua calici admiſcenda, 170.a.171.b

G.

Gregorius Niſſenus, de vſu Baptiſmi, 61.b

H.

Heſychius de Baptiſmo, 61.b. de materia Cœnæ Dominica, 81 b. de aſſeruatis ex cœna Domini, 89.b. de præparatione ad Euchariſtiam, 97.b.99.a

Hieronymus de iis qui baptiſmum poſſunt adminiſtrare, 15 a. de recte iudicanda hæreſi, 41.b. de Scripturæ authoritate, 44.a. de pœnitentia quod ſit altera poſt baptiſmum tabula, 44.b. de Cyrillo Hieroſolymitano, 59 b. de examine eorum qui à presbyteris baptizati eſſent, 62.a.b. de delatione Euchariſtiæ ad alios. 191.b. de priuata eius aſſeruatione, 192.b. de crebra communicatione, 101 a. de vſu calicis in cœna, 107.a. de Sanctorum cura pro nobis, 159.b. De confeſſione peccatorum, 194.a. de ſatisfactione, 203.a. Commentaria eius in Marcum, 214.a. de ordinibus, 242.b. de nomine & officio Epiſcoporum, 218.b. de vocatione eorum, 226 b

Hilarius de intelligentia dictorum ex cauſis dicendi ſumenda, 2.a.12.a. de Baptiſmo, 61.a. de fructu Cœnæ Dominica, 68.b. de vtraque ſpecie in Cœna, 108.b de confeſſione, 183.a

I.

Ignatius de vtraque ſpecie in cœna, 107.a.130.a. de ordinibus, 218.b

Irenæus de Scripturæ vſu, 1. de numero Sacramentorum, 5 a. de conſecratione in cœna Domini 66.b. de duabus rebus in cœna, 75.b.76.b.81.a. Collatio eorum ad hominis renouationem, 82.a. de gratiarum actione in vſu cœnæ, 85.a. de delatione Euchariſtiæ ad alios, 85 b. de priuata aſſeruatione Euchariſtiæ, 92.b. de oblationibus in Euchariſtia, 152.a. de ratione adminiſtrandæ cœnæ tempore illius, 161 a. de Scriptura dictis truncatis, 192.b. de precibus & oblationibus, 164.b. de miſcendo calice, 170.b. de confeſſione, 100. de vnctione, 215.a

Iuſtinus de numero Sacramentorum, 5.a. de conſecratione in cœna, 66.b.67.a.68.b. de Euchariſtia ad alios delata, 74 b 91.a.93.a. de mutatione panis in cœna, 81. b. de adoratione in vſu cœnæ, 85.a. de vtraque ſpecie, 127.b. de celebratione cœnæ Dominicæ, 150.b.152.a. 160.b.161.b.164.b. de miſcendo calice, 170.b

L.

Lactantius de ſacrificiis, 151.a

Leo de Baptiſmo apud hæreticos accepto, 62.b. de cœna vtraque ſpecie, 108.a.131.b. de frequenti vſu cœnæ, 112. b de confeſſione, 191.b. de abſolutione, 197.b

Lutherus de captiuitate Babylonica, 10.b.13.b.21.b.26 b. 27.a.40.a 41 b.43.a.44.b.98.a. Contra Anabaptiſtas, 26.b. de fide infantium 50.b de adoratione in cœnæ vſu, 83.b. de attritione & contritione, 186.a

N.

Nazianzenus de Baptiſmo Iohannis & Chriſti, 36.b. de adoratione Chriſti in cœna, 83.b. Soror eius Euchariſtiam detulit domum, 92.b.244.a b

Nicephorus de vtraque ſpecie in cœna, 107.a. de barba Petri, 113.b. de publica pœnitentia, 202.b

O.

Oecumenius de vnctione, 214.b

Origenes de duabus rebus cœnæ Dominicæ, 82.b. de Sanctorum pro nobis cura, 159 a. de confeſſione, 179.a.188. b.191.b.192.a.194.a. de ſatiſfactione, 205.b

P.

Paſchaſius de vtraque ſpecie in cœna, 107.a.108.b

R.

Ruffinus de Athanaſio puero, 28.b. de Cyrillo Hieroſolymitano, 59.b. de aſſeruata Euchariſtia, 90.b. de delatione eius ad alios, 91.a. de vnctione, 215.b

S.

Socrates de crebro communicantibus, 101.a. de confeſſione, 192.b. de vnctione, 215.b

Sozomenus de Athanaſio puero, 28.b. de confeſſione, 191. b.192.a.193.a.194.a. de pœnitentia publica, 202.b. de electione Epiſcopi, 227 a

Tertul-

T.

Tertullianus de voce Sacramenti, 4.b. de numero ſacramentorum, 5 a. de Montaniſtis, 32.b. de Spiritu ſancto in Baptiſmo aut vnctione dato, 58.b. de chriſmate ſeu vnctione, 60.b. de argumento à potentia Dei, 76.b. de Euchariſtia alio delata, 85.b. 130 b. 131.a. de priuata aſſeruatione eius, 92.b. de ſpiritualibus ſacrificiis, 148. a. 152.a. de precibus ad menſam Domini, 161.b. de exomologeſi, 190.b. de ſatiſfactione pœnitentium, 203 a

Theodoretus de tranſmutatione panis in cœna, 80.b. de vnione panis cum corpore Chriſti ad vnionem naturarum in Chriſto collata, 80.b. 81.a. de elementis non mutatis in cœna, 84 a

Theophylactus de tranſmutatione elementorum in vſu cœnæ, 75. b. inter antiquos non eſt ponendus, 82. a. de vſu calicis, 107. a. de ſacrificio cœnæ, 153.b. de confeſſione & abſolutione, 107.a. de vnctione, 214 b.

FINIS II. PARTIS EXAMINIS.

VA1 1521633